

שבוע פרשת תזריע-מצורע

(12 - 18 April 2026)

כ"ה ניסן - א' אייר תשפ"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְגָה וְתִירֹשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶךְ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבְעָתָ: הַשְׁמִירוּ לָכֶם בְּכֶן וּפְתָה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבָרְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְכֶם, וּבְלִכְתְּכֶם בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּכֶם, וּבְקוּמְכֶם: וְכִתְבֹתֶם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְכֶם, וּבְשַׁעְרֵיכֶם: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקִּבֵּל עָלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּה בְּמִוֶּדֶד: מַצְוֶה לְהִתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדוֹשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיכְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחַיְתָּה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָן וּדְבָרָת בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתְבֹתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֵיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ תִּשְׁמְעֵנוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּמִתְחִים בְּיָ כְּהַר־צִיּוֹן לֹא־
יִמוּט לְעוֹלָם יֵשֶׁב: כִּירוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ
וַיִּי סָבִיב לַעֲמֹ מַעֲתָהּ וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי לֹא יָנוּחַ
שִׁבְט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן לֹא־
יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ יָדִיהֶם: ד הִיטִיבָה
יְי לַטּוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם: ה הִנֵּהמַטִּים
עַקְלָלוֹתֶם וְיֹלִיכֶם יְי אֶת־פְּעָלֵי הָאָוֶן שְׁלוֹם
עַל־יִשְׂרָאֵל:

קכו

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב יְי אֶת־שִׁיבַת צִיּוֹן
הָיִינוּ כְּחֻלְמִים: ב אֲזָז יִמְלֹא שְׁחוֹק פִּינוּ
וְלִשְׁוִנָנוּ רִנָּה אֲזָז יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְדִּיל יְי
לַעֲשׂוֹת עִם־אֱלֹהִים: ג הַגְדִּיל יְי לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ
הָיִינוּ שְׂמֵחִים: ד שׁוּבָה יְי אֶת־שְׁבִיתָנוּ
כַּאֲפִיקִים בְּנִגְבִּ: ה הַזְרַעִים בְּרַמְעָה בְּרִנָּה
יִקְצְרוּ: ו הַלֹּחַד יִלָּךְ | וּבִכָּה נִשְׂא מִשְׁדֵּ־הַזָּרַע
כֹּא־יִכּוּא בְּרִנָּה נִשְׂא אֱלֻמָּתִיו:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכה מתוך "תהילות מנחם"

א-ב - שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבוֹטְחִים בַּהוֹי' כַּהֲרִ צִיּוֹן לֹא יִמוּט לְעוֹלָם יֵשֶׁב.
יְרוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ וַהוֹי' סָבִיב לַעֲמֹ מַעֲתָהּ וְעַד עוֹלָם

ג. וממשיך בכתוב "ירושלים הרים סביב לה וה' סביב לעמו מעתה ועד עולם".
והפירוש בפסוק הוא¹ "כמו ירושלים שההרים מסבבים לה (וקשה להגיע אלי' כדי
לפגוע בהם ח"ו), כן ה' סביבות עמו הבוטחים בו להגן עליהם עד עולם".
ידוע² שכל ענין בגשמיות משתלשל מענינו ברוחניות, ואם כן הסיבה לכך
שבכוחם של ההרים להגן על ירושלים בגשמיות (שהוא ענין שאינו נמצא בהרים מצד
עצמו), הוא מפני שברוחניות הענינים יש בהם עילוי לגבי ירושלים עצמה.

המשך בעמוד 33

(1) מצו"ד. וראה ראב"ע כאן.

(2) ראה תניא רפ"ג.

ברכת האילנות

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בָּרוּךְ אַתָּה יְי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא
חָסַר בְּעוֹלָמּוֹ כָּלֹם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם
בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח



אגרות קודש

עמודים: 181

לקוטי שיחות

מצורע, כך כז, א / 30

התועדות

א' דראש חודש אייר
ה'תשל"ה / 21

מאמר

ד"ה ובראשי חדשיכם תקריבו
גו' ה'תשל"ה / 5

הוספות

לימוד יומי על פי תקנת רבותינו נשיאנו

חומש	תניא	היום יום	רמב"ם שלושה פרקים	רמב"ם פרק אחד	רמב"ם ספר המצוות
ראשון / 37	ראשון / 67	ראשון / 80	ראשון / 87	ראשון / 156	ראשון / 180
שני / 43	שני / 69	שני / 80	שני / 93	שני / 159	שני / 180
שלישי / 46	שלישי / 71	שלישי / 81	שלישי / 104	שלישי / 161	שלישי / 180
רביעי / 49	רביעי / 72	רביעי / 81	רביעי / 115	רביעי / 164	רביעי / 180
חמישי / 54	חמישי / 74	חמישי / 81	חמישי / 124	חמישי / 167	חמישי / 180
שישי / 55	שישי / 77	שישי / 81	שישי / 133	שישי / 170	שישי / 180
שבת קודש / 63	שבת קודש / 78	שבת קודש / 82	שבת קודש / 145	שבת קודש / 174	שבת קודש / 181
גמרא - מסכת סוטה לימי ספירת העומר					
ראשון / 182	שני / 186	שלישי / 190	רביעי / 194	חמישי / 198	שבת קודש / 206

לימוד מחולק לפי ימים

משנה	גמרא	שולחן ערוך הרב
ראשון / 214	ראשון / 224	ראשון / 254
שני / 216	שני / 228	שני / 254
שלישי / 217	שלישי / 232	שלישי / 254
רביעי / 218	רביעי / 236	רביעי / 255
חמישי / 219	חמישי / 240	חמישי / 255
שישי / 220	שישי / 244	שישי / 256
שבת קודש / 221	שבת קודש / 248	שבת קודש / 256

שונות

ילקוט לוי יצחק על התורה / 34
נקודות בעניני גאולה ומשיח / 36
פרק בנביאים וכתובים / 212
עין יעקב - מסכת שבת / 223
נקודה מעובדת משיחת קודש / 267
חומש לקריאה בציבור / 268
ביאורים לפרקי אבות / 285
לוח זמנים / 286

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן	אדמו"ר המהר"ש
שולחן ערוך עם הערות וציורים / 252	תורת שמואל תרל"ג / 261
שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' / 254	אדמו"ר הרשב"ב
לקוטי תורה / 257	ספר המאמרים - המשך תערוב / 262
אדמו"ר האמצעי	אדמו"ר הריי"צ
תורת חיים / 260	ספר המאמרים תרכ"ט / 263
אדמו"ר ה'צמח צדק'	לקוטי דיבורים / 264
דרך מצוותיך / 260	רשימות - אבות החסידות / 265
	אגרות קודש / 266

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 אודות הקרבנות של ראש חודש, נאמר בתורה:

2 **וּבְרֵאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ גֹ'2. וַיָּדוּעַ דְּיוֹק** השאלה של
3 **הַזֶּהֲרָ3 בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר** בפסוק זה 'ובראשי חדשיכם' ראשי לשון
4 **רַבִּים, וְכִי בְּמָה רֵאשִׁין אֵינֻן לְסִיחָרָא וְכו'1** וכי כמה ראשים הם
5 לירח, ואם כן למה נאמר 'ראשי'
6 בלשון רבים?

7 [וכך מופיעה שאלה זו בהמשך תער"ב
8 לאדמו"ר הרש"ב: "ואיתא בזהר, וכי
9 כמה ראשין אינן לסיחרא, והא לית
10 רישא לסיחרא אלא שמשא דאיהו
11 רישא לגבה כו', וכנדוע דסיחרא היא
12 בחינת מלכות, וההמשכה במלכות היא
13 ממשש הוי', בחינת זעיר אנפין כו',
14 ואם-כן מהו ענין ראשי ל' רבים כו'
15 [וממשיך בזהר], אלא ראשי תרין בכל
16 ירחא וירחא, דאינון יעקב ויוסף..."]
17 **וַיֻּבְּן בְּהִקְדָּם כָּלְלוֹת הָעֲנָן**
18 **הַתּוֹכֵן הַכִּלְי דְּרֵאשׁ חֳדָשׁ,**
19 **שְׁהָרִי הַפְּסוּק וּבְרֵאשֵׁי**
20 **חֳדָשֵׁיכֶם קָאִי מְכוּוֹן עַל כָּל**
21 **רֵאשׁ חֳדָשׁ, וְהָרִי כָּל רֵאשֵׁי**
22 **הַחֲדָשִׁים נִמְשָׁכִים מֵרֵאשׁ**
23 **חֳדָשׁ גִּיסָן,** ראש חודש של החודש
24 **הַרְאָשׁוֹן עָלָיו נֶאֱמַר** בתורה
25 **הַחֲדָשׁ הַזֶּה (כְּזָה רָאָה**
26 **וְקָדַשׁ4** ועל לשון הכתוב 'הזה',
27 אמרו בגמרא שבעיבור השנה מביאים
28 בחשבון שיקולים שונים, כמו צרכי
29 החג וצרכי הציבור, אבל בקביעות
30 ראש חודש לא מתחשבים בצרכים אלו
31 אלא למדים מהכתוב "החדש הזה לכם
32 ראש חדשים", כזה ראה וקדש. כלומר,
33 כאשר רואים את הירח במולדו
34 ("כזה"), מקדשים את החודש) **לָכֶם**
35 **רֵאשׁ חֲדָשִׁים, רֵאשׁוֹן הוּא**
36 **לָכֶם לְחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה5, וּמֵאָז**

ביאור בדרך אפשר

37 **הַצִּיּוּי הָאֵמֹר עַל רֵאשׁ חֳדָשׁ גִּיסָן**
38 **הַחֲדָשִׁים, שֶׁהֵם יְמֵי רֵאשׁ חֳדָשׁ שֶׁל כָּל הַחֲדָשִׁים בְּאֹפֶן שֶׁנִּמְשָׁכִים**
39 **מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ גִּיסָן, שֶׁנֶּקְבַּע לְרֵאשׁ חֲדָשִׁים, רֵאשׁוֹן לְחֲדָשִׁי**
40 **הַשָּׁנָה** ודבר זה שכל ראש חודש נמשך מראש חודש גיסן, מוסיף בכל ראש
41 חודש 'שינוי ועילוי', וכפי שממשיך
42 ומבאר.

בס"ד. ליל א' דר"ח אייר,

ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 **וּבְרֵאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ גֹ'2. וַיָּדוּעַ דְּיוֹק**
2 **הַזֶּהֲרָ3 בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר** ראשי לשון
3 **רַבִּים, וְכִי בְּמָה רֵאשִׁין אֵינֻן לְסִיחָרָא וְכו'.** ויבן
4 **בְּהִקְדָּם כָּלְלוֹת הָעֲנָן דְּרֵאשׁ חֲדָשׁ, שְׁהָרִי הַפְּסוּק**
5 **וּבְרֵאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם קָאִי עַל כָּל רֵאשׁ חֲדָשׁ, וְהָרִי**
6 **כָּל רֵאשֵׁי הַחֲדָשִׁים נִמְשָׁכִים מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ גִּיסָן,**
7 **עָלָיו נֶאֱמַר הַחֲדָשׁ הַזֶּה (כְּזָה רָאָה וְקָדַשׁ4) לָכֶם**
8 **רֵאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה5,**
9 **וּמֵאָז נַעֲשֶׂה שִׁנּוּי וְעִלּוּי בְּכָל רֵאשֵׁי הַחֲדָשִׁים,**
10 **שֶׁהֵם בְּאֹפֶן שֶׁנִּמְשָׁכִים מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ גִּיסָן,**
11 **שֶׁנֶּקְבַּע לְרֵאשׁ חֲדָשִׁים, רֵאשׁוֹן לְחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה.**

12 **(ב) וְהָעֲנָן כְּזָה, כְּדָאִיתָא בְּמִדְרָשׁ6 עַל הַפְּסוּק**
13 **הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם, מִשְׁבַּחַר הַקֶּבֶץ7**
14 **בְּעוֹלָמוֹ קָבַע בּוֹ רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וְשָׁנִים, וּמִשְׁבַּחַר**
15 **בְּיַעֲקֹב וּבְנָיו קָבַע בּוֹ רֵאשׁ חֲדָשׁ שֶׁל גְּאוּלָּה.**
16 **וְהֵינּוּ, שְׂאָף עַל פִּי שָׁגַם לִפְנֵי זֶה הָיוּ רֵאשֵׁי**
17 **חֲדָשִׁים שֶׁקָּבַע הַקֶּבֶץ8 מִשְׁבַּחַר בְּעוֹלָמוֹ (וְהֵינּוּ**
18 **שָׁגַם עֲנָן זֶה הָיָה בְּאֹפֶן שֶׁל בְּחִירָה), מִכָּל**
19 **מְקוֹם, אֵין זֶה מִגִּיעַ לְהַעֲלוֹי שֶׁנַּעֲשֶׂה מִשְׁבַּחַר**
20 **בְּיַעֲקֹב וּבְנָיו, שְׂאָז קָבַע בּוֹ רֵאשׁ חֲדָשׁ שֶׁל**
21 **גְּאוּלָּה.**

22 **וּמִמְשִׁיךְ בְּמִדְרָשׁ לְבָאָר הָעֲנָן דְּרֵאשׁ חֲדָשׁ שֶׁל גְּאוּלָּה שֶׁנִּפְעַל מִשְׁבַּחַר**

(1) מאמר זה הוא המשך לב' המאמרים שלפניו – ד"ה כימי צאתך דאחש"פ וד"ה ויהי ביום השמיני דש"פ שמיני (לעיל ע' 56 ואילך; ע' 98 ואילך). (2) פינחס כח, יא. (3) ח"ג רמח, א. הובא באוה"ת פינחס ע' א'קסה. ע' א'קסו. רד"ה ובראשי חדשיכם תער"ב (המשך תער"ב ח"א ע' נד [ע]). ובכ"מ. (4) ר"ה כ, א. (5) בא יב, ב. (6) שמו"ר פט"ו, יא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בַּיַּעֲקֹב וּבְנָיו - שָׁבוּ בַּחֹדֶשׁ נִסָּן נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְבוֹ
 2 בַּחֹדֶשׁ נִסָּן עָתִידִין לְהִגָּאֵל, שְׁנֵאֲמָר⁷ בְּנִבְאוֹת מִיכָה כִּימִי צִאתָךְ
 3 מִמִּצְרַיִם אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת בַּגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה, וּפִירוּשׁוֹ גַם
 4 שֶׁהַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה תְּהִיָּה בִּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁבוּ הִתָּה יִצְיָאֵת מִצְרַיִם, בְּנִסָּן נִגְאָלוּ
 5 וּבִנְיָן עָתִידִין לְהִגָּאֵל. וְהִינֵנוּ,
 6 שֶׁהַבְּחִירָה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 1
 7 בַּיַּעֲקֹב וּבְנָיו לְהוֹיֹת הַעַם הַנִּבְחָר 2
 8 שְׁלוֹ פְּעֻלָּה שְׁנֵאֲמָלוּ יִשְׂרָאֵל 3
 9 מִמִּצְרַיִם, הֶחָל מִהַנִּסְסִים 4
 10 וְהַנִּפְלְאוֹת שֶׁהָיוּ בַּיּוֹם 5
 11 הָרָאשׁוֹן שֶׁל חֹג הַפֶּסַח, 6
 12 הַתְּחִלָּת יְמֵי צִאתָךְ מִמִּצְרַיִם, 7
 13 מִצְרַיִם, שָׁבוּ בִּרְאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח 8
 14 שְׁהוּא יוֹם הִיִּצְיָאָה וְהַגְּאוּלָּה מִמִּצְרַיִם 9
 15 נִגְלָה עֲלֵיהֶם עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁעַד 10
 16 אַז הָיוּ בְּגִלּוֹת בְּמִצְרַיִם מִלֶּךְ מִלְכֵי 11
 17 הַמְּלָכִים הַקְּבִ"ה בַּכְּבוֹדוֹ וּבַעֲצָמּוֹ וּגְאָלָם⁸, וְעַד 12
 18 וּבַעֲצָמּוֹ וּגְאָלָם⁸, וְעַד 13
 19 לְהַמְשִׁךְ וְסִיּוֹם הִיִּצְיָאָה 14
 20 מִמִּצְרַיִם בַּקְּרִיעַת יָם סוּף⁹. 15
 21 וְעַד לְהַתְּקַלִּית הַמְטָרָה שֶׁל 16
 22 יִצְיָאֵת מִצְרַיִם וּקְרִיעַת יָם 17
 23 סוּף, שֶׁכָּל זֶה הָיָה כְּדִי לְהַעֲלוֹתוֹ גּוֹ' אֶל אֶרֶץ 18
 24 לְהַעֲלוֹתוֹ גּוֹ' אֶת עַם יִשְׂרָאֵל אֶל 19
 25 אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה גּוֹ'¹⁰ כִּלְשׁוֹן 20
 26 הַכְּתוּב לִגְבוֹי יִצְיָאֵת מִצְרַיִם. וְעַל יְדֵי 21
 27 זֶה גִּילּוֹי הַאֲלוּקוֹת שֶׁהִיָּה בַּעַת יִצְיָאֵת 22
 28 מִצְרַיִם נִפְעַל גַּם שֶׁבְּנִסָּן 23
 29 עָתִידִין לְהִגָּאֵל בַּגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה, 24
 30 כְּפִי שֶׁמִּקְרָא מְפֹרָשׁ דִּיבָר 25
 31 הַכְּתוּב הַזֶּה, בְּנִבְאוֹת מִיכָה כִּימִי 26
 32 צִאתָךְ מִמִּצְרַיִם אֲרָאֵנוּ 27
 33 נִפְלְאוֹת. וְכַמְדוּבָר בְּמֵאֲמָרִים 28
 34 שֶׁלִּפְנֵי זֶה¹¹ שְׁנֵי הַמֵּאֲמָרִים 29
 35 הַקּוֹדְמִים לַמֵּאֲמָר זֶה, דִּבְרוּרֵי-הַמַּתְחִיל 30
 36 'כִּימִי צִאתָךְ מִמִּצְרַיִם' שְׁנֵאֲמָר 31
 37 בַּאֲחֵרֹן שֶׁל פֶּסַח וּדְבִירוּרֵי-הַמַּתְחִיל וְהִי 32
 38 בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שְׁנֵאֲמָר בְּשַׁבַּת פֶּרֶשֶׁת 33
 39 שְׁמִינִי, שֶׁנֶּה זֶה תַּשְׁל"ה, שְׁנֵאֲמָר זֶה בֹּא 34
 40 בַּהַמְשָׁךְ לָהֶם, שְׁאִין זֶה דְּבַר הַכְּתוּב 35
- 41 שֶׁמִּשְׁוֹה בֵּין יִצְיָאֵת מִצְרַיִם לַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה רַק סֵתֶם דְּמִיּוֹן, שְׁאֲרָאֵנוּ
 42 נִפְלְאוֹת בַּגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה בְּדְמִיּוֹן וּבְדוּגְמַת יְמֵי צִאתָךְ מִמִּצְרַיִם
 43 מִצְרַיִם, אֲלֵא זֶהוּ גַם עַל דֶּרֶךְ סִיבָה וּמִסּוּכָב, סִיבָה (גּוֹרֵם)
 44 וְתוֹצֵאָה שֶׁהַעֲנָן דִּימִי צִאתָךְ מִמִּצְרַיִם הוּא הַסִּיבָה וְהַגּוֹרֵם
 45 לְאֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת דְּלַעֲתִיד
 46 לְבֹא. וְכֵן הוּא בְּנוֹגֵעַ
 47 לְהַמְשִׁךְ וְסִיּוֹם דִּיִּצְיָאָה
 48 מִצְרַיִם בַּקְּרִיעַת יָם סוּף,
 49 שְׁהוּא קְרִיעַת יָם-סוּף בִּיִּצְיָאֵת מִצְרַיִם
 50 הַסִּיבָה וְהַגּוֹרֵם לְהַמְסוּכָב
 51 הַתוֹצֵאָה דְּבִקְרִיעַת הַנֶּהָר לְעִתִּיד
 52 לְבֹא (כְּמוֹ שְׁנֵאֲמָר בְּנִבְאוֹת יִשְׁעִיָּה,
 53 "וְהַחֲרִים ה' [הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִיבָשׁ]
 54 אֶת לְשׁוֹן יָם מִצְרַיִם וְהַנִּיף יָדוֹ עַל הַנָּהָר
 55 בַּעֲיָם [בַּחֲזוֹק וּבְתוֹקָף] רוּחוֹ וְהַכְּהוּ
 56 לְשַׁבְּעָה נַחֲלִיָּה"), שְׁזָהוּ מָה
 57 שְׁנֵאֲמָר¹² בְּתַהֲלִיּוֹת הַפֶּה יָם
 58 לְיִבְשָׁה בְּנֶהָר יַעֲבְרוּ בְּרִגְלָם
 59 שֶׁם נִשְׁמָחָה בּוֹ, וְיִדְוַע
 60 הַבִּיאֹר¹³ בְּשִׁנְיֵי הַלְשׁוֹנוֹת
 61 בְּכַתּוּב, שְׁבַתְחִילֵת הַפֶּסֶק נֵאֲמָר
 62 הַפֶּה יָם לְיִבְשָׁה, בְּלִשׁוֹן עֶבֶר,
 63 וּבַהַמְשָׁךְ נֵאֲמָר וּבְנֶהָר יַעֲבְרוּ
 64 בְּרִגְלָם, בְּלִשׁוֹן עִתִּיד, שְׁזָהוּ
 65 לְפִי שֶׁהַפֶּה יָם לְיִבְשָׁה (לִשׁוֹן
 66 עֶבֶר) קָאִי מִכּוּון עַל קְרִיעַת יָם
 67 סוּף שֶׁהִיָּה בַּעֲבֹר, בַּעַת יִצְיָאֵת
 68 מִצְרַיִם, וּבְנֶהָר יַעֲבְרוּ בְּרִגְלָם
 69 (לִשׁוֹן עִתִּיד) קָאִי מִכּוּון עַל
 70 בְּקִיעַת הַנֶּהָר דְּלַעֲתִיד לְבֹא
 71 בַּעַת הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה [וְכַמְדוּבָר
 72 גַּם בְּמָה שְׁנֵאֲמָר¹⁴ בְּתוֹרָה
 73 (בְּשִׁירַת הַיָּם) עַד יַעֲבֹר עֲמָךְ
 74 הַיָּם עַד יַעֲבֹר עִם זֶה קִנְיָתָ,
 75 דָּאף שְׁאֲמָרוּ זֹאת לְאַחֲרֵי
 76 הַהֶעֱבָרָה בַּיּוֹם סוּף, שֶׁהָיָה הַשִּׁירָה
 77 נֵאֲמָרָה אַחֲרֵי קְרִיעַת יָם-סוּף מִכָּל
- 28 עַל בְּקִיעַת הַנֶּהָר דְּלַעֲתִיד לְבֹא [וְכַמְדוּבָר גַּם בְּמָה שְׁנֵאֲמָר¹⁴ (בְּשִׁירַת הַיָּם)
 29 עַד יַעֲבֹר עֲמָךְ הַיָּם עַד יַעֲבֹר עִם זֶה קִנְיָתָ, דָּאף שְׁאֲמָרוּ זֹאת לְאַחֲרֵי הַהֶעֱבָרָה

(7) מיכה ז, טו. (8) הגדה של פסח פיסקא מצה זו, ולפנ"ז פיסקא ויוציאנו. (9) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 34. וש"נ. (10) שמות ג, ח. (11) שבעה ערה 1. (12) תהלים סו, ו. (13) תו"ח בשלח רסד, ב [קפה, ג] ואילך. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושים לפסח (ויקרא ח"א) ע' רג ואילך. וראה לעיל ס"ע 99. (14) בשלח טו, טז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מקום נאמר יעבר לשון עתיד ולא 'עבר' לשון עבר, ומבואר
- 2 בזה¹⁵ בדבור המתחיל במאמר הפותח בפסוק תפל עליהם
- 3 אימתה ופחד הגדול¹³ לאדמו"ר האמצעי, שקאי שהכתוב 'עד יעבר
- 4 עמך ה' עד יעבור עם זו קני' מכון על שתי ההעברות (עד יעבר
- 5 שתי פעמים) שיהיו לעתיד
- 6 לבוא וכמבואר שם שזהו בשיבות
- 7 לשתי המריגות של זמן הגאולה,
- 8 ימות המשיח ו'עולם הבא'.
- 9 והיינו, שפינן שפהף הקדוש
- 10 ברוך הוא ים ליבשה (פקריעת
- 11 ים סוף), אזי נעשה פתיחת
- 12 וסלילת הדרך (על דרך
- 13 הידוע¹⁶ בתורת החסידות בענין
- 14 הלשון המצוי בוהר פתח רבי
- 15 שמעון ולא רק 'אמר רבי שמעון'
- 16 שהכוונה לפתיחת וסלילת הדרך)
- 17 לענין דבנהר יעברו ברגל
- 18 לעתיד לבוא, כמו שנאמר¹⁷
- 19 על בקיעת הנהר לעתיד לבוא והניף
- 20 הקדוש ברוך הוא ידו על הנהר
- 21 וגו', ועד לענין דשם נשמחה
- 22 בו שהוא סיום הכתוב 'הפך ים
- 23 ליבשה'. וכל זה יציאת מצרים,
- 24 ובהמשך לה קריעת ים סוף ובקיעת
- 25 הנהר לעתיד לבוא נכלל פראש
- 26 חדש של גאולה ראש חודש ניסן
- 27 שנקבע משבחר הקב"ה
- 28 ביצק ובניו.
- 29 ג) ויש לקשר זה גם עם מה
- 30 שנאמר¹⁸ בתהילים, בפרק שמתאים
- 31 למספר שנותיו של הרבי החל מ"א
- 32 ניסן שנה זו, תשל"ה, בקשה מהקדוש
- 33 ברוך הוא זכר עדתך קנית קדם
- 34 הם בני ישראל גאלת שבט
- 35 נחלתך הר ציון זה שכנת בו.
- 36 דהנה, קדם פירושו לפני
- 37 בריית עולם (כפירוש רש"י).
- 38 ועל זה נאמר עדתך גו' קדם,

- 39 שבני ישראל קדמו לעולם כדאיתא כפי שמוכח במדרש¹⁹ שבעה²⁰
- 40 דברים קדמו לבריאת העולם כו', ישראל מנין, שנאמר
- 41 זכר עדתך קנית קדם (וכפי שמסיים במדרש, שמשבתך של
- 42 ישראל קדמה לכל דבר). וענין זה שבני ישראל קדמו לעולם
- 43 הוא באופן של קנין (קניית),
- 44 שמורה על חביבות יתירה²¹.
- 45 ומזה מוכן, שתוכן פנימיות
- 46 הענין דעדתך קנית קדם
- 47 ה'קני' שהקדוש ברוך הוא קנה את בני
- 48 ישראל לפני בריאת העולם הוא על
- 49 דרך ענין בחירת הקב"ה
- 50 ביצק ובניו שכמור לעיל הרי זה
- 51 ענין נעלה יותר מכללות הבריאה.
- 52 וכשם שכתוצאה מזה שבחר
- 53 ביצק ובניו קבע להם הקדוש
- 54 ברוך הוא ליעקב ובניו ראש חדש
- 55 של גאולה שבו נגאלו
- 56 ממצרים, והבחירה פעלה ענין של
- 57 גאולה הנה גם כתוצאה
- 58 מהענין דעדתך קנית קדם
- 59 שהוא ענין דומה לענין הבחירה
- 60 נמשך להיות גאלת שבט
- 61 נחלתך וגם ה'קני' פעל ענין של
- 62 גאולה, ועד לסיום ותכלית
- 63 המטרה הסופית של פנינת
- 64 הגאולה, להעלותו גו' אל
- 65 ארץ טובה ורחבה, להביא את
- 66 בני ישראל לארץ ישראל שזהו מה
- 67 שנאמר בפסוק זה הר ציון זה
- 68 שכנת בו, שקאי שמכון על
- 69 ארצנו הקדושה, שעליה נאמר
- 70 בתורה שהיא ארץ אשר גו' עיני
- 71 הוי' אלוקיך בה מרשית

- 25 גאולה שבו נגאלו ממצרים, הנה גם כתוצאה מהענין דעדתך קנית קדם נמשך
- 26 להיות גאלת שבט נחלתך, ועד לסיום ותכלית פנינת הגאולה, להעלותו גו'
- 27 אל ארץ טובה ורחבה, שזהו מה שנאמר הר ציון זה שכנת בו, שקאי על
- 28 ארצנו הקדושה, ארץ אשר גו' עיני הוי' אלוקיך בה מרשית ועד אחרית

(15) נוסף על הפירוש הפשוט בזה (ראה פרש"י עה"פ). (16) ראה סה"מ תרע"ח ע' רפג. תרפ"ח ע' קב. וראה גם בהנסמן בתורת מנחם ספר המאמרים חשון ע' רעח הערה 16. (17) ישע"י יא, טו. (18) תהלים עד, ב. ולהעיר, שע"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חייו (סה"מ י"א ניסן ח"א בתחלתו) – הותחל ב"א ניסן שנה זו (תשל"ה) אמירת מזמור זה. (19) ב"ר פ"א, ד. (20) כ"ה בכ"מ בדא"ח (ובכ"ר שם: ששה). וראה פסחים נד, א. תנחומא נשא יא. (21) ראה מדרש שמואל לאבות פ"א, יא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 השנה ועד אחרית שנה²². וזהו גם מה שפכתב רש"י
 2 בהתחלת פירושו על התורה על הפסוק²³ בראשית ברא
 3 אלקים את השמים ואת הארץ, אמר רבי יצחק כו' מה
 4 טעם פתח הקדוש ברוך הוא את התורה בבראשית, משום כח²⁴
 5 מעשיו הגיד לעמו לתת להם
 6 נחלת גוים, כלשון הכתוב
 7 בתהילים (וזה לשון רש"י: אמר רבי
 8 יצחק: לא היה צריך להתחיל את
 9 התורה אלא מהתחיל הזה לבס, שהיא
 10 מצוה ראשונה שנצטוו ישראל. ומה
 11 טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו
 12 הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם
 13 יאמרו אומות העולם לישראל לטעים
 14 אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם
 15 אומרים להם, כל הארץ של הקדוש
 16 ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר
 17 ישר בעיניו. ברצונו נתנה להם, וברצונו
 18 נטלה מהם ונתנה לנו²⁵, היינו,
 19 שמצד הענין דבראשית,
 20 שמורה על ראשית ותחילת
 21 כל הענינים (קדם), שזהו מה
 22 שישפאל נקראו ראשית כלשון
 23 הכתוב בירמיה קדש ישראל לה'
 24 ראשית תבואתה' (שמחשבתן של
 25 ישראל למעלה באלוקות קדמה
 26 לכל דבר למחשבה והרצון האלוני
 27 בכל שאר הנבראים), מצד מעלה
 28 גדולה זו של ישראל, שהם הראשית'
 29 והקדם' ניתנה להם ארץ
 30 ישראל (אלא פדי שענין זה
 31 של נתינת ארץ ישראל לבני ישראל
 32 יהיה באופן דיתרון האור מן
 33 החשך ויתרון ההכמה מן
 34 הסכלות²⁵, שאז יש בו חידוש
 35 ומעלה גדולה במיוחד היינו באופן
 36 דאתפפא כפית והכנעת הרע לטוב
 37 ועד לאתהפכא חשוכא
 38 לנהורא²⁶ להפיכת החושך עצמו
 39 לאור, ואתהפכא' היא ענין נעלה יותר מ'אתכפא', לכן היה זה נתינת
 40 התורה לבני ישראל באופן שתחילה ברצונו נתנה הקדוש ברוך הוא
- להם לאומות העולם, נחלת גוים, ואחר כך נטלה מהם ונתנה
 לנו - לשבט נחלתך, כפי שבני ישראל נקראים בפסוק זה וזכור עדתך
 קנית קדם גאלת שבט נחלתך' נחלתו של הקב"ה, ובאופן של
 נתינה (כלשון הכתוב לתת להם, וכלשון חז"ל שהובא בפירוש רש"י
 נתנה לנו), מידו המלאה
 הפתוחה הקדושה והרחבה²⁷
 של הקדוש ברוך הוא, שהרי כל
 הנותן (ועל אחת כמה וכמה
 באשר הנותן הוא הקב"ה²⁸)
 בענין יפה נותן²⁹ כדברי חז"ל
 בגמרא לגבי הנותן לחברו מתנה ויש
 ספק מה נכלל בנתינה, שמן הסתם נתן
 גם את החלק שבספק כי "כל הנותן
 בעין יפה נותן" ואם כך הוא בנתינה
 של אדם, קל וחומר שנתנה של
 הקדוש ברוך הוא, היא בוודאי 'בעין
 יפה'.
 (ד) אף עדיין צריך להבין
 גודל העילוי דיציאת מצרים,
 כמדובר לעיל במאמרים דיבור
 המתחיל 'כימי צאתך מארץ מצרים
 ודיבור המתחיל 'יהי ביום השמיני'
 הנזכרים לעיל בארוכה³¹
 שלכאורה אינו מובן מהו
 הענין דימי צאתך מארץ
 מצרים ארצנו נפלאות,
 ומשמעות הדברים היא שבשכיל
 הענין דארצנו נפלאות כדי
 שיהיו גילוי האלוקות והניסים
 והנפלאות של הגאולה העתידה יש
 צורך בהתחלה דימי צאתך
 מארץ מצרים וכאמור שיציאת
 מצרים היא סלילת הדרך והפתיחה של
 הגאולה העתידה ויכמו שבשכיל
 הענין דבנהר יעברו ברגל
 בקיעת הנהר לעתיד לבוא יש צורך
 בענין דהפך ים ליבשה קריעת
 ים סוף], והדבר תמוה כי הרי
 לעתיד לבוא יהיה הענין דזכירת יציאת מצרים רק בדרך
 טפל³⁰ לעיקר שהוא הגאולה העתידה (כדברי הגמרא, "אמר להם בן זומא

(22) עקב יא, יב. (23) בראשית א, א. (24) תהלים קיא, ו. (25) ע"פ קהלת ב, יג. (26) זח"ד א, ד. (27) ברכה שלישית דברכת המזון. (28) ראה גם לקו"ת האזינו עב, ב. (29) רמב"ם הל' מכירה פכ"ה ה"ד (מב"ב סה, א). הל' זכ"י ומתנה פי"א הכ"ב (מב"ב עא, סע"א). ועוד. (30) ברכות יב, סע"ב.

ביאור בדרך אפשר

(31) שמות ג, יב ובפרש"י (32) אבות פ"ב, (33) תשא לב, טז. (34) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו. (35) ראה ראב"ע יתרו שם, א. כוזרי מאמר א סכ"ה. סידור (עם דא"ח) רפד [תטז], ב. מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושים לפסח (ויקרא ח"א) ע' תא. סה"מ עטר"ת ע' שם ואילך. ה'ש"ת ע' 20. תש"ז ע' 208. לקו"ש ח"א ע' 235. ד"ה בשעה שהקדימו כו' דערב חג השבועות פ"ג (לקמן ע' 225). (36) זח"ב לר, א. (37) מכילתא ופרש"י יתרו יח, ט. (38) מצוה כא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נס גדול של שינוי הטבע הקיים, מובן מדוע יש קשר מיוחד בין יציאת
2 מצרים למתן תורה. אף עדיין צריך להבין, פידוע הדייק³⁹
3 השאלה מדוע לא נאמר אנכי הוי' אלוקיך אשר קרע את
4 הים, שהרי גם בקריעת ים סוף היו נסים גדולים ביותר
5 כמו ביציאת מצרים, ועד
6 שדוקא בנוגע לקריעת ים
7 סוף מצינו שהיו ענין קשה
8 בבניכול לגבי הקב"ה (כדברי
9 חז"ל קשה כו' בקריעת ים
10 סוף⁴⁰)?
11 ה) והביאור בזה (על כל
12 פנים לפחות נקודת הענין),
13 דהנה, הטעם שהענין
14 דקריעת ים סוף נקרא דבר
15 קשה לגבי הקדוש ברוך הוא כביכול,
16 הוא, לפי שהוצרכה להיות
17 בעת קריעת ים סוף הפיכת הים
18 ליבשה, כמו שנאמר⁴¹ בתורה
19 ובני ישראל הלכו בתוך הים
20 בפישה, והיינו, שאף על פי
21 שנקבע למטה באופן דלא
22 ישבתו⁴² כדבר קבוע שאינו משתנה
23 שיש מקום של ים ויש מקום
24 של יבשה, ויש גבול בינתיים
25 והים ויבשה אינם מעורבים זה בזה
26 אלא נבדלים זה מזה, כמו
27 שנאמר⁴³ שמי חול גבול
28 לים (לשון הכתוב כנבואת ירמיה,
29 "האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא
30 תחילו אשר שמי חול גבול לים חק
31 עולם ולא יעברנהו ויתגעשו ולא יוכלו
32 והמו גליו ולא יעברנהו"). והסיבה
33 לכך שכן הוא למטה שיש ים
34 ויבשה ובין הים ליבשה יש גבול היא
35 בגלל שגם למעלה בעולמות
36 העליונים הרוחניים יש עלמין
37 סתימין דלא אתגליין עולמות
38 סתומים שלא התגלו והם בבחינת ים,
- כמו הים המכסה לגמרי את קרקעית הים ואת כל הברואים שבים ועלמין
דאתגליין ועולמות גלויים והם בבחינת יבשה כמו הארץ שאינה מכסה
על ברואי היבשה, וביניהם בין העולמות המכוסים לעולמות הגלויים יש
גבול ופרסא מסך מבדיל (כמבואר בתורה אור לאדמו"ר הזקן פרשת לך
לך, "ופרוכת תרגם אונקלוס פרסא,
וכמה בחינות פרוכת הי' בבית המקדש
ומשכן שכל ההשתלשלות מעולם ועד
עולם הוא על ידי מסך פרסא מפסיק
בין כל עולם כו'") כו' (פמבואר
בארוכה בספרי קבלה⁴⁴),
אף על פי כן, למרות שהגבול בין
ים ליבשה הוא דבר קבוע בבריאה,
בכל זאת בעת קריעת ים סוף נעשה
שינוי בתכלית שינוי מוחלט
שהים נהפך ליבשה, הן
למטה שהים הגשמי בעולם הזה
הפך ליבשה והן בכל העולמות
(כפי שזכרנו גם ממאמר חז"ל שבעת
קריעת ים סוף נבקעו כל מימות
שבעולם⁴⁵), ועד אפילו
העולמות העליונים הנעלים למעלה
מאצילות (פמבואר בארוכה
בשער האמונה לאדמו"ר
האמצעי⁴⁶). וענין זה של
ביטול הגבול בין עולמות הסתומים
לעולמות הגלויים, כך שגם האורות
האלוקיים שבעולמות הסתומים התגלו
והאירו היה בשני אפנים⁴⁷.
לדעת הזהר⁴⁸ - בדרך של
העלאה מלמטה למעלה,
שבריא יצירה ועשיה
שלמטה מאצילות נתעלה
באצילות, ולדעת האריז"ל⁴⁹
- בדרך של המשכה מלמעלה
למטה, המשכת אצילות
בבריא יצירה ועשיה. והרי
אלו⁵⁰ ואלו דברי אלקים

(39) שער האמונה פכ"ח (מט, ב). (40) פסחים קיח, א. סוטה ב, א. וש"נ. (41) בשלח יד, כט. (42) נח ח, כב. (43) ירמיה ה, כב. (44) ראה עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ב. (45) מכילתא ופרש"י בשלח יד, כא. וראה סה"מ עזר"ת ס"ע קסג ואילך. תש"ז ע' 251 ואילך. (46) פכ"ט ואילך (ג, א ואילך). (47) ראה ד"ה תפול עליהם שבהערה 13 (תו"ח שם רפא, א [קצו, ב] ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' ריב). סידור שער חג המצות רפט, ד [תכד, ג] ואילך. שער האמונה פמ"ג. פנ"ד (עא, ב. פו, א ואילך). (48) ח"ב מח, ב. (49) פרי עץ חיים שער חג המצות פרק ח. (50) עירובין יג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 חיים⁵¹, פמבואר בארוכה בהמשך והחריים⁵² לאדמו"ר מהר"ש
 - 2 ובכמה מקומות. ובפרטיות יותר, לבאר יותר ענין זה שההארה
 - 3 והתגלות הגדולה בעת קריעת ים סוף האירה בכל העולמות, או בדרך של
 - 4 העלאה מלמטה למעלה או בדרך של המשכה מלמעלה למטה, כמו
 - 5 שנתבאר לעיל במאמר דיבור
 - 6 המתחיל 'כימי צאתך' הנזכר לעיל
 - 7 בארוכה⁵³ שבשביל קריעת
 - 8 ים סוף הוצרכה להיות רוח
 - 9 קדים עזה⁵⁴ שבאה מלמעלה,
 - 10 ונוסף לזה הוצרך להיות גם
 - 11 הענין שנאמר למשה רבנו דהרם
 - 12 את מטף ונטה את ידך גו'⁵⁵
 - 13 שהיתה פעולה מלמטה, שזהו מה
 - 14 שנאמר למשה שגם שאפילו
 - 15 בהיותו למטה בגוף היה
 - 16 בצירוי ובאופן של נשמה
 - 17 דאצילות בגלוי (שזהו ענין
 - 18 משה משה לא אפסיק טעמא
 - 19 בגווייה⁵⁶ נאמר בוזה שבכמה
 - 20 מקומות שנזכרו שמות פעמיים, כמו
 - 21 אברהם אברהם, יעקב יעקב ושמואל
 - 22 שמואל, יש בין שני השמות טעם
 - 23 מפסיק, כי הפעם הראשונה היא קודם
 - 24 שהגיע לשלימות מעלתו, והפעם
 - 25 השנייה היא לאחר שנתעלה והגיע
 - 26 לשלימות, אבל משה משה נאמר ללא
 - 27 טעם מפסיק בין שתי הפעמים כי מיד
 - 28 שנולד היה שלם (כמו שכתוב על
 - 29 לידת משה "ותרא אותו כי טוב הוא"),
 - 30 ומשמעות הדברים על פי חסידות, היא
 - 31 שאצל משה רבינו לא היה חילוק בין
 - 32 עולם האצילות לעולמות בריאה-
 - 33 יצירה-עשיה שלמטה מאצילות, אלא
 - 34 באותו אופן שהיה כשנשמתו היתה
 - 35 בעולם האצילות היה גם בבריאה-
 - 36 יצירה-עשיה) - שצריך להיות
 - 37 הרים את מטף למעלה יותר
 - 38 בעלילה מלמטה למעלה, ולאחרי
 - 39 זה צריך להיות נטה את ידך,
 - 40 שיומשך מלמעלה למטה
 - 41 כו'⁵⁷.
- ועל זה נאמר הפס' ים ליבשה בנהר יעברו כרגל, שפדי שלעתידי לבוא יוכל להיות הענין דבנהר יעברו כרגל, על ידי והניף ידו על הנהר פעמים רוחו (כמו שנתבאר לעיל שזהו הנפת היד מלמעלה למטה בדוגמת הרוח קדים עזה שבקריעת ים סוף), שגם זה ענין שהוא קשה לפניו כביכול, הוצרכה להיות הפתיחה לזה על ידי שיהפך ים ליבשה בקריעת ים סוף.
- אמנם התחלת הענין דקריעת ים סוף היתה כבר בשעה שהתחיל הענין דיציאת מצרים (נוסף על פשטות הענינים שבשלה פרעה את העם הנה כבר אז לא נחם לא הנחה והוביל אותם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא גו', אלא ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף⁵⁸, שכבר ביציאת מצרים סיבב הקדוש ברוך הוא את בני ישראל כך שיבואו מול הים ובגלל זה היה אחר כך הענין דקריעת ים סוף), שאז בעת יציאת מצרים היה הגילוי האלוני הכי נעלה שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו וגאלם, פמבואר בהמשך תער"ב⁵⁹ שבכבודו קאי מכון על מלכות דאין סוף ובעצמו קאי מכון על תפארת דאין סוף, וכפי ששניהם גילוי האור האלוני של ספירת המלכות ושל ספירת התפארת באים ביחד, שזהו גילוי נעלה יותר מהגילוי שהיה בקריעת ים סוף ובמתן תורה, וכפי ששניהם באים ביחד, שזהו גילוי נעלה יותר מהגילוי שהיה בקריעת

(51) ראה שער האמונה פנ"ד. (52) סה"מ תרל"א ח"א ע' רס. (53) ד"ה כימי צאתך שבהערה 1. (54) בשלח יד, כא. (55) שם, טו. (56) זהו ח"ג קלח, רע"א (באד"ר). (57) ראה תו"ח בשלח קמו, סע"ד ואילך. אוה"ת שם ע' תית. (58) ר"פ בשלח (יג, יז). (59) ח"ב ס"ע תתקכד (ח"ד ס"ע אירנב). וראה גם סה"מ תרע"א ע' עה ואילך. תער"ב-תרע"ו ע' סז. ד"ה מי מנה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַד שְׁאוּמְרִים⁶⁰ בַּמָּה נִשְׁתַּחֲוּ שְׂשׂוּאִלִים בְּלִיל הַסֹּדֶר שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת
2 דָּקֵל הַשָּׁנָה (כּוֹלֵל גַּם הַזְּמַן דִּקְרִיעַת יָם סוּף וְאַפִּילוּ הַזְּמַן
3 דְּמִתֵּן תּוֹרָה) אֵין אָנוּ מְטַבִּילִין אֶפִּילוּ פַּעַם אַחַת, מָה שְׁאִין
4 בֶּן הַלֵּילָה הַזֶּה (דִּיצִיאַת מַצְרִים) שְׁתִּי פַּעַמִּים, כַּמְבּוֹאֵר
5 הָעֵנָן בְּסִידוֹר הָאָרִיז"ל⁶¹.
- 6 וְעוֹד זֹאת, וְיֵשׁ מַעֲלָה נּוֹסֶפֶת בְּגִילּוֹי 1 יָם סוּף וּבְמִתֵּן תּוֹרָה, וְעַד שְׁאוּמְרִים⁶⁰ שֶׁבְּכָל
7 שֶׁל יִצִּיאַת מִצְרַיִם עַל הַגִּילּוֹי שֶׁל קְרִיעַת 2 הַלֵּילוֹת דָּקֵל הַשָּׁנָה (כּוֹלֵל גַּם הַזְּמַן דִּקְרִיעַת יָם
8 יָם סוּף שֶׁהַגִּילּוֹי הַאֲלוּקִי דִּקְרִיעַת 3 סוּף וְאַפִּילוּ הַזְּמַן דְּמִתֵּן תּוֹרָה) אֵין אָנוּ מְטַבִּילִין
9 יָם סוּף נִמְשָׁךְ לְכָל אֶחָד 4 אֶפִּילוּ פַּעַם אַחַת, מָה שְׁאִין בֶּן הַלֵּילָה הַזֶּה
10 וְאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפִי דְרָגָתוֹ, 5 (דִּיצִיאַת מַצְרִים) שְׁתִּי פַּעַמִּים, כַּמְבּוֹאֵר הָעֵנָן
11 וְהֵינּוּ, שְׂאָף עַל פִּי שְׂרָאָתָה 6 בְּסִידוֹר הָאָרִיז"ל⁶¹. וְעוֹד זֹאת, שֶׁהַגִּילּוֹי דִּקְרִיעַת
12 אֶפִּילוּ שֶׁפָּחָה עַל הַיָּם מָה 7 יָם סוּף נִמְשָׁךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי דְרָגָתוֹ,
13 שְׁלֹא רָאָה גְדוֹל שֶׁבְּנִבְיָאִים⁶², 8 וְהֵינּוּ, שְׂאָף עַל פִּי שְׂרָאָתָה שֶׁפָּחָה עַל הַיָּם מָה
14 הַגִּילּוֹי הִיא בְּאוֹפֶן שְׂאָמְרוֹ 9 שְׁלֹא רָאָה גְדוֹל שֶׁבְּנִבְיָאִים⁶², וְהַגִּילּוֹי הִיא
15 זֶה אֶלִי וְאַנְהוּ⁶³, מוֹרָה 10 בְּאוֹפֶן שְׂאָמְרוֹ זֶה אֶלִי וְאַנְהוּ⁶³, מוֹרָה בְּאַצְבָּע
16 בְּאַצְבָּע וְאוֹמֵר זֶה, הֵינּוּ גִילּוֹי 11 וְאוֹמֵר זֶה, וְעַד שֶׁמַּצִּינוּ בְּגִמְרָא בְּמִסְכַּת סוּטָה⁶⁴
17 קְרוֹב וּמוֹחֲשִׁי כְמוֹ דְּבֵר שֶׁאִפְשֵׁר 12 שְׂאָפִילוּ עוֹבְרִין שֶׁבְּמַעֲמֵי אֲמֵן אֲמֵרוֹ שִׁירָה (כּוֹלֵל
18 לְהַצְבִּיעַ עָלָיו וְעַד שֶׁמַּצִּינוּ 13 גַּם זֶה אֶלִי וְאַנְהוּ), מִכָּל מְקוֹם, הִיא גִילּוֹי זֶה
19 בְּגִמְרָא בְּמִסְכַּת סוּטָה⁶⁴ 14 בְּאוֹפֶן שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ לְמִטָּה אֲצֵל כָּל אֶחָד לְפִי
20 שְׂאָפִילוּ עוֹבְרִין שֶׁבְּמַעֲמֵי אֲמֵן 15 עֵינֵינוּ⁶⁵, וּבְכָלִּלוֹת הִיא זֶה בְּאוֹפֶן דִּלְגוֹזֵר יָם סוּף
21 אֲמֵרוֹ שִׁירָה (כּוֹלֵל גַּם זֶה 16 לְגוֹזִרִים⁶⁶, שֶׁהִתְיָה הַהִתְחַלְקוֹת לְשָׁנִים עֶשְׂרִי
22 אֶלִי וְאַנְהוּ), וְנִמְצָא שֶׁהַגִּילּוֹי שֶׁל 17 שְׁבִילִין וְנִתִּיבוֹת⁶⁷, וְכָל שֶׁבֶט בְּמִסְלָתוֹ יַעֲלֶה.
23 קְרִיעַת יָם־סוּף הִיא לְכָל אֶחָד וְאֶחָד 18 מָה שְׁאִין בֶּן הָעֵנָן דִּנְגְלָה עָלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי
24 מִיִּשְׂרָאֵל לֹא יוֹצֵא מִן הַכֹּל, בְּכָל מִצַּב 19 הַמְּלָכִים הַקִּבְ"ה בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ הִיא לְכוֹלֵם
25 וּבְכָל דְּרָגָה, מִכָּל מְקוֹם, הִיא 20 בְּשׂוּהָ, וְהֵינּוּ, שְׂאָף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד אֶכָּל
26 גִילּוֹי זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ 21 מִהֶקְרָבֶן פֶּסֶח שֶׁלֹּא בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא תוֹצִיא מִן הַבֵּית
27 לְמִטָּה אֲצֵל כָּל אֶחָד לְפִי 22 גו', חוּצָה⁶⁸, הִיא שֶׁם הַגִּילּוֹי דְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ.
28 עֵינֵינוּ⁶⁵, וְכָל אֶחָד קִיבֵּל וּקְלַט 23 וּמַצֵּד גּוֹדֵל מַעֲלַת הַגִּילּוֹי דְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ
29 מִהַגִּילּוֹי בַּהֲתַאֵם לְמַצְבוֹ וּיְכוֹלַת 24 שֶׁהִיא בְּהִתְחַלַּת יָמֵי צֵאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, הִיא
30 הַקְּלִיטָה שֶׁלֹּא, וּבְכָלִּלוֹת הִיא זֶה 25 זֶה הִתְחַלָּה לְגִילּוֹי דִּקְרִיעַת יָם סוּף, וְעַד שֶׁנַּעֲשֶׂה גַם הַקְּדָמָה וְסִיפָה לְמִסּוֹכָב
31 קְרִיעַת יָם סוּף בְּאוֹפֶן דִּלְגוֹזֵר יָם 26 דְּאֶרְאָנוּ נִפְלְאוֹת לַעֲתִיד לְבוֹא (כּוֹלֵל גַּם הָעֵנָן דְּבִנְיָה יַעֲבְרוּ בְּרָגֵל) (לְאַחֲרֵי
32 סוּף לְגוֹזִרִים⁶⁶, כֻּלְשׁוֹן הַכְּתוּב 27 שֶׁהֶפֶךְ יָם לִיבְשָׁה), וְעַד לַעֲנִין דְּשֵׁם נִשְׁמָחָה בּוֹ, בַּעֲצָמוֹת וּמַהוּתוֹ⁶⁹).
- 33 בַּהֲתִילִים שֶׁהִתְיָה הַהִתְחַלְקוֹת
34 לְשָׁנִים עֶשְׂרִי שְׁבִילִין
35 וְנִתִּיבוֹת⁶⁷, וְכָל שֶׁבֶט
36 בְּמִסְלָתוֹ בְּמִסְלול וּבְנִתִּיב הַמִּיּוּחַד לוֹ
37 יַעֲלֶה וְכך גַּם בְּרוּחָנוֹת הֵיוּ 'נִתִּיבִים'

תשי"ב (סה"מ תשי"ב ע' שכח). ויהי בחצי הלילה תשי"ז (סה"מ תשי"ז ע' קצו ואילך). וידבר גו' זאת חוקת תשי"ט (סה"מ תשי"ט ע' קנא). ובכ"מ. (60) בהגדה של פסח – ב"מה נשתנה". (61) סדר הגדה – פסקא "אין אנו מטבילין". (62) מדרש הגדול בשלח טו, ב. וראה דבר"ר פיז, ח. מכילתא ופרש"י בשלח טו, ב. ובפרש"י. שמור"ר ספכ"ג. (64) ל, סע"ב. (65) ראה גם ספר השיחות תרצ"ז ע' 248. תרצ"ט ע' 378 ובהערה 13. (66) תהלים קלו, יג. (67) רש"י לתהלים שם. וראה פרקי דר"א פמ"ב (וברד"ל שם). מכילתא בשלח יד, טז. ועוד. (68) בא יב, מו. (69) ראה תו"א בשלח סד, סע"ב. שער האמונה ספנ"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ו) וְזֶה גַם מֵה שֶׁהֶעֱנִין דִּיעֵצֵאת מִצְרִים הוֹצֵרָה לְהִיּוֹת
2 הֶכְנָה לְמַתָּן תּוֹרָה כִּפִּי שִׁמְשִׁין וּמִבְּאֵר. וְהֶעֱנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה,
3 עֲנִין הַתּוֹרָה הוּא שְׁאוּרִיָּתָא וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כּוֹלָא חֲדָ70,
4 שֶׁהַתּוֹרָה וְהַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵכֵל אֶחָד וּבְאֻפֶּן בְּזֶה שֶׁל הַתַּאֲחָדוּת
5 מוֹחֲלֵט עִם הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
6 צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַתּוֹרָה נִמְשָׁכֶת
7 לְמִטָּה, שְׂגָם אַחֲרֵי הִירִידָה לְמִטָּה
8 תִּשְׁאֵר הַתּוֹרָה כִּפִּי שְׁהִיא
9 לְמַעֲלָה, כִּמְוֹכֵן מִדְּרָשָׁת
10 חַז"ל71 בִּנְגֻמָּא עַל הַפֶּסֶק72
11 בִּירְמִיָּה הָלֹא כֹה דְּבָרֵי כָּאֵשׁ
12 (וְזֶה לְשׁוֹן הַגִּמְרָא, "תִּנְיָא ר' יְהוּדָה בֶּן
13 בְּתִירָא הִיָּה אֹמֵר, אֵין דְּבָרֵי תּוֹרָה
14 מִקְבֵּלִין טוֹמָא, מַעֲשֵׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד
15 שְׁהִיָּה מִגִּמְגָּם [כִּיִּין שְׁלָא הִיָּה טְהוֹר]
16 לְמַעֲלָה מִרְבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא, אֹמֵר
17 לִיָּה בְּנֵי פִתַּח פִּיָּה וַיֵּאִירוּ דְּבִרְיָן שְׁאִין
18 דְּבָרֵי תּוֹרָה מִקְבֵּלִין טוֹמָא שְׁנֹאמֵר
19 הָלֹא כֹה דְּבָרֵי כָּאֵשׁ נֹאֵם ה', מָה אֵשׁ
20 אֵינוּ מִקְבֵּל טוֹמָא אִף דְּבָרֵי תּוֹרָה אֵינִין
21 מִקְבֵּלִין טוֹמָא," וְזֶה מוֹכֵן שֶׁהַתּוֹרָה
22 שֶׁלְמִטָּה נִשְׁאֵרָת בְּאוֹתָהּ דְּרָגָה שֶׁל
23 קִדּוּשָׁה כִּפִּי שֶׁהִיא לְמַעֲלָה). וְלִכְּן
24 מֵאַחַר שֶׁבִּמְתֵּן תּוֹרָה הַתּוֹרָה יִרְדֵּה
25 לְמִטָּה כִּפִּי שְׁהִיא לְמַעֲלָה הוֹצֵרָה
26 לְהִיּוֹת תַּחֲלִילָה כִּכְהֵנָה וְהַקִּדְמָה
27 לְמַתָּן תּוֹרָה הֶעֱנִין דְּקָרִיעַת יָם
28 סוֹף73, שְׁאָז הִפֵּךְ יָם לִיְבִשָׁה,
29 שֶׁבְּטָלוּ הַפְּרָסָאוֹת הַמִּסְכִּים
30 וְהַמְּחִיצוֹת
31 וְהַהֲגַבְלוֹת שֶׁבֵּין בְּרִיאָה
32 יְצִירָה וְעֲשִׂיָּה לְאַצִּילוֹת, וְהָאֵר
33 הָאֱלֹוִקִי הִנְעִלָה שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
34 הָאֵיר גַּם בְּעוֹלָמוֹת שֶׁלְמִטָּה מֵאֲצִילוֹת
35 וּבִשְׁנֵי הָאֲפָנִים וְאוֹר הָאֲצִילוֹת
36 הָאֵיר לְמִטָּה מֵאֲצִילוֹת בִּשְׁנֵי הָאֲפָנִים
37 דְּמִלְמִטָּה לְמַעֲלָה בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַעֲלָא, שֶׁהַעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה
38 הִתְעַלּוּ לְמִדְרִיגַת הָאֲצִילוֹת וּמִלְמַעֲלָה לְמִטָּה שֶׁהָאֵר שֶׁל הָאֲצִילוֹת נִמְשָׁךְ

- 39 וִירַד לְעוֹלָמוֹת שֶׁלְמִטָּה מֵאֲצִילוֹת (פִּנְזֶכֶר לְעִיל סְעִיף ד) - שְׁעַל
40 יָדֵי זֶה שֶׁכֵּן הִיָּה בְּקִרְיעַת יָם סוֹף יוֹכֵל לְהִיּוֹת דּוֹגְמָתוֹ בְּמַתָּן
41 תּוֹרָה, שְׁעֲלִיּוֹנִים יִרְדּוּ לְמִטָּה בְּהַמְשָׁכָה מִלְמַעֲלָה לְמִטָּה
42 וְתַחְתּוֹנִים יַעֲלוּ לְמַעֲלָה74
43 הֶהְכְּנָה שְׁלֹאֲחֵרֵי זֶה בְּמַתָּן תּוֹרָה
44 שְׂבָא לְאַחַר קִרְיעַת יָם סוֹף יוֹכֵל
45 לְהִיּוֹת עֲנִין הַתּוֹרָה וְעֲנִין
46 הַמְּצוּוֹת (כְּדִבְרֵי הַגִּמְרָא גְּדוֹל
47 תִּלְמוּד שֶׁמִּבְּאֵי לִידֵי מַעֲשֵׂה75
48 כִּי עִיקֵר הַכוּוּנָה וְהַתְּכִילִת הִיא קִיּוֹם
49 הַמְּצוּוֹת (בְּפוֹעַל) בְּעֲנִינִים
50 גְּשָׁמִיִּים תַּחְתּוֹנִים דְּוָקָא, שְׁלִכֵן
51 כִּיִּין שְׁעִין הַמְּצוּוֹת צָרִיךְ לְהִיּוֹת דּוֹקָא
52 בְּדִבְרִים גְּשָׁמִיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
53 בְּגוֹ עֲדוֹן (וְכֵן לְעֵתִיד לְבּוֹא, שְׁנִים
54 שְׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי
55 חֶפֶץ בָּהֶם76 כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב
56 בְּקִהֲלָת) לֹא שְׁיִיף עֲנִין
57 הַמְּצוּוֹת, וְעַד שֶׁמִּצַּד זֶה בִּגְלַל
58 שְׁקִיּוֹם הַמְּצוּוֹת שֶׁהוּא תְּכִילִת הַכוּוּנָה
59 הַעֲלִינָה הוּא דּוֹקָא בְּדִבְרִים גְּשָׁמִיִּים
60 הִנֵּה גַם הַתּוֹרָה שְׂבָה וְעַל יְדֵה
61 נִתְּנָה הַמְּצוּוֹת לֹא בְּשָׁמַיִם
62 הִיא77, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּתוֹרָה
63 וּבִירְוֵר עֲנִין וְעַל אַחַת פְּמָה
64 וְכִמָּה סִפְק בְּתוֹרָה הוּא
65 לְמִטָּה דְּוָקָא (כִּמְבּוֹאֵר
66 בְּתִנְיָא78), וְעַל זֶה עַל לִימוּד
67 הַתּוֹרָה לְמִטָּה דּוֹקָא נֶאֱמַר79 בִּשְׁרִי
68 הַשִּׁירִים חֲבָרִים מְקַשְׁיָבִים
69 לְקוֹלָף הַשְּׁמִיעִינִי, וְאֹמְרוּ חו"ל
70 כְּמִדְרַשׁ שֶׁקִּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
71 וּמִתִּבְתָּא דְּרָקִיעַ שֶׁהַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ
72 הוּא וְהִשְׁבָּה שֶׁל מַעֲלָה בָּאִים
73 לְמִטָּה לְשִׁמּוֹעַ אִיף שְׁבָנִי
74 יִשְׂרָאֵל מְבָרִים סִפְק בְּתוֹרָה,
75 וְעַל יָדֵי זֶה שְׁבָנִי יִשְׂרָאֵל מְבָרִים סִפְק וּפּוֹסְקִים הִלְכָה לְמִטָּה נְתִבְרָה
76 הַסִּפְק גַּם לְמַעֲלָה כּו'.

(70) הובא בתניא פ"ד ורפכ"ג בשם הוזהר. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א. תקו"ז תיקון ו בתחילתו. לקו"ת נצבים מו, א. ועוד. (71) ברכות כב, א. (72) ירמ' כג, יט. (73) ראה תו"א בשלח סג, א. לקו"ת צו יז, א. שער האמונה פ"ז (לב, ב). (74) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. (75) קידושין מ, ב. (76) לשון הכתוב – קהלת יב, א. (77) נצבים ל, יב. ב"מ נט, ב. (78) אגה"ק סכ"ו (קמד, ב ואילך). (79) שה"ש ח, יג ובשהש"ר שם. וראה גם ד"ה היושבת בגנים שנה זו (תורת מנחם חע"ט ע' 171 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אָמַנְם כָּל זֶה הַמַּעֲלֹת הַגְּדוּלוֹת שֶׁל מִתֵּן תּוֹרָה נַעֲשֶׂה נַפְעַל עַל יְדֵי
2 זֶה שֶׁכָּבֵר לִפְנֵי זֶה בַּעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם נִגְלָה עֲלֵיהֶם מְלֶךְ מַלְכֵי
3 הַמְּלָכִים הַקֶּבֶ"ה בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ וּגְאָלָם (בְּנִזְכָּר לְעִיל שָׁם),
4 וּבְאֹפֶן שְׂגִילוֹי אֱלֹקִי זֶה פָּעַל אֲצֻלָּם אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַיּוֹצֵאִים
5 מִמִּצְרַיִם יְצִיאָה מִן הַקֶּצֶה אֶל
6 הַקֶּצֶה מִמַּצֵּב שֶׁל גְּלוּת (גִּשְׁמִית 1
7 וְרוֹחִינִת) לְמַצֵּב שֶׁל גְּאוּלָּה שׁוֹה שִׁנּוּי 2
8 גְּדוּל מֵאֵד, מְקִיצוֹנוּת אַחַת לְקִיצוֹנוּת
9 אַחֶרֶת - בְּדוּגְמַת הָעֵנָן דִּהְפָּךְ 3
10 יָם לִיבְשָׁה שֶׁהוּא שִׁנּוּי גְּדוּל מֵאֵד, 4
11 וְיִתְיָרָה מָזָה יֵשׁ לֹמֵר שֶׁזָּהוּ 5
12 הַשִּׁנּוּי שֶׁהִיא בִּיציאת מצרים (וְהִרִי 6
13 בְּמֵאמְרִים אֱלֹו מְבֹאֵר בְּאִרְכּוֹת 7
14 שִׁיציאת מצרים הִיא הַגּוֹרֵם וְהַנְתִּינָת 8
15 כּוֹחַ לְקִרְעַת יָם סוּף וְאִפִּילוֹ לְגִאוּלָּה 9
16 הַעֲתִידִיה) בְּאֹפֶן עֲמוֹק יוֹתֵר 10
17 מֵאִשֶּׁר הַשִּׁנּוּי שֶׁנַּפְעַל בִּיהֶפֶךְ יָם 11
18 לִיבְשָׁה בְּקִרְעַת יָם סוּף, שֶׁהִרִי 12
19 בְּעֵנָן דִּהְפָּךְ יָם לִיבְשָׁה הִרִי 13
20 שְׁנֵיהֶם (יָם וְיַבְשָׁה) הֵם בְּסֹדֶר 14
21 הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת אַרְבַּעַת הַעוֹלָמוֹת 15
22 הַכְּלָלִים שֶׁל 'סֹדֶר' הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, 16
23 אֲצִילוֹת-בְּרִיאָה-יִצְרֵיהָ-עִשִּׂיהָ, אֶלָּא 17
24 שֵׁים הוּא עֵנָן עֲלָמִין סְתִימִין 18
25 עוֹלָמוֹת סְתוּמִים (נַעֲלָמִים) וְיַבְשָׁה 19
26 הוּא עֵנָן עֲלָמִין דְּאֵתְגִלְיִין 20
27 עוֹלָמוֹת גְּלוּיִם, מֵהַ שְׁאִין בֶּן 21
28 הַגִּילּוּי דְּבְכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ גִּילּוֹי 22
29 הָאֱלֹקִיּוֹת שֶׁהִיא בִּיציאת מצרים 30
31 שֶׁפָּעַל יְצִיאָה וְשִׁנּוּי מִן הַקֶּצֶה 31
32 אֶל הַקֶּצֶה - שְׁאֵתְהִפְכָּא 32
33 חֲשׂוֹכָא לְנֹהֲרָא וּמְרִירוֹ 33
34 לְמִיתְקָא²⁶ שֶׁהִתְהַפֵּךְ חוֹשֶׁךְ לְאוֹר 34
35 וְיָמֵר לְמִתּוֹק בְּהֶרֶץ עֵין (שְׁעָלִיו עַל 35
36 הַגִּילּוּי הַעֲצוּם הַזֶּה שֶׁהִיא בִּיציאת 36
37 מִצְרַיִם נֶאֱמָר⁸⁰ לֹא עֵיפְכֶן בְּהֶרֶץ 37
38 עֵין, כְּמֵאמַר חֲז"ל שֶׁהוּבָא בְּפִירוּשׁ 38
39 רִשִּׁי עַל הַכְּתוּב "וְהָיָה מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים 39
שָׁנָה וְגו' וְהָיָה בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה", מְגִיד
- שְׂכִינָן שֶׁהִגִּיעַ הַקֵּץ לֹא עֲכָבֵן הַמְקוֹם כְּהֶרֶץ עֵין, לְאַחֲרֵי הַהִתְחַלָּה שֶׁל
הַגִּילּוּי שֶׁל 'בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ' בְּחֻצוֹת לִילָה שְׁאֵז בְּדִיוֹק בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה
נִגְלָה עֲלֵיהֶם מְלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקֶּבֶ"ה בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ),
שֶׁהִרִי בַּעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם נִתְהַפְּכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִהַמְעַמָּד וּמִצֵּב שֶׁהָיוּ
מְשׁוֹקְעִים בְּמִטָּה שְׁעָרֵי
טוֹמָאָה⁸¹, לְמַעֲמָד וּמִצֵּב
שְׁכָל אֶחָד וְאַחַד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
רָאָה שֶׁהַקֶּבֶ"ה בְּכַבּוּדוֹ
וּבַעֲצָמוֹ נִגְלָה עֲלֵיהֶם.
וְלָכֵן, כִּיּוֹן שִׁיציאת מצרים הִיא
הַהֲכָנָה וְהַקְדָּמָה שֶׁעַל יְדֵיהָ נַפְעַל מִתֵּן
תּוֹרָה דְּיוֹקָא בְּהוֹצִיאָהּ אֶת הָעָם
מִמִּצְרַיִם וְאַחֲרֵי הַגִּילּוּי הַעֲצוּם
וְהַחֲדִידוּשׁ שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם, כְּמֵבֹאֵר
לְעִיל בְּאִרְכּוֹת, תַּעֲבֹדוֹן אֶת
הָאֱלֹקִים עַל הַהֵר הַזֶּה, שֶׁזָּהוּ
הָעֵנָן דְּמִתֵּן תּוֹרָה, הַחֵל
מִנִּגְלָה דְּתוֹרָה הַחֲלָק הַגִּלּוּי
שְׁבִתוֹרָה, וְעַד שְׁבִתָּהּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה
נִתְּנָה גַם רִזִּין סוּדוֹת וְרִזִּין
דְּרִזִּין וְסוּדֵי סוּדוֹת דְּאוֹרִייתָא שֶׁל
הַתּוֹרָה, שֶׁהִרִי מִתֵּן תּוֹרָה לֹא
יִהְיֶה עוֹד הַפַּעַם⁸², וְעַד שְׁגָם
שֶׁאִפִּילוֹ תּוֹרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
נִקְרָאת פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה,
הִינּוּ, שֶׁזָּהוּ הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל
הַתּוֹרָה שְׁנִיתָנָה בְּמִתֵּן תּוֹרָה,
כִּיּוֹן שֶׁבְּנִגְלָה דְּתוֹרָה שְׁנִיתָנָה
אֲזַי בַּעַת מִתֵּן תּוֹרָה נִתְּנָה גַם
פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, שְׁנִקְרָאת
נִשְׁמָתָא נִשְׁמָה (וְגַם נִשְׁמָתָא
לְנִשְׁמָתָא נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה)
דְּאוֹרִייתָא⁸³ שֶׁל הַתּוֹרָה, וְחִיבוּר
הַנִּגְלָה וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה בִּיחָד
הוּא בְּדוּגְמַת דְּכָר חֵי, גּוֹף
וְנִשְׁמָה מְחוּבְּרִים בְּיָחַד כְּפִי
שְׁנַעֲשִׂים מְצִיאוֹת אַחַת.
- אָמַנְם כָּל זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה שֶׁכָּבֵר לִפְנֵי זֶה
נִגְלָה עֲלֵיהֶם מְלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים
הַקֶּבֶ"ה בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ וּגְאָלָם (בְּנִזְכָּר לְעִיל
שָׁם), וּבְאֹפֶן שְׂגִילוֹי זֶה פָּעַל אֲצֻלָּם יְצִיאָה מִן
הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה - בְּדוּגְמַת הָעֵנָן דִּהְפָּךְ יָם
לִיבְשָׁה, וְיִתְיָרָה מָזָה יֵשׁ לֹמֵר שֶׁזָּהוּ בְּאֹפֶן
עֲמוֹק יוֹתֵר, שֶׁהִרִי בְּעֵנָן דִּהְפָּךְ יָם לִיבְשָׁה הִרִי
שְׁנֵיהֶם (יָם וְיַבְשָׁה) הֵם בְּסֹדֶר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת
אַרְבַּעַת הַעוֹלָמוֹת, אֶלָּא שֵׁים הוּא עֵנָן עֲלָמִין
סְתִימִין וְיַבְשָׁה הוּא עֵנָן עֲלָמִין דְּאֵתְגִלְיִין, מֵהַ
שְׁאִין בֶּן הַגִּילּוּי דְּבְכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ שֶׁפָּעַל יְצִיאָה
מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה - שְׁאֵתְהִפְכָּא חֲשׂוֹכָא
לְנֹהֲרָא וּמְרִירוֹ לְמִיתְקָא²⁶ בְּהֶרֶץ עֵין (שְׁעָלִיו
נֶאֱמָר⁸⁰ לֹא עֵיפְכֶן בְּהֶרֶץ עֵין, לְאַחֲרֵי הַהִתְחַלָּה
בְּחֻצוֹת לִילָה שְׁאֵז עֲלֵיהֶם מְלֶךְ מַלְכֵי
הַמְּלָכִים הַקֶּבֶ"ה בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ), שֶׁהִרִי
נִתְהַפְּכוּ מִהַמְעַמָּד וּמִצֵּב שֶׁהָיוּ מְשׁוֹקְעִים בְּמִטָּה
שְׁעָרֵי טוֹמָאָה⁸¹, לְמַעֲמָד וּמִצֵּב שְׁכָל אֶחָד וְאַחַד
רָאָה שֶׁהַקֶּבֶ"ה בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ נִגְלָה עֲלֵיהֶם.
וְלָכֵן, דְּיוֹקָא בְּהוֹצִיאָהּ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוֹן
אֶת הָאֱלֹקִים עַל הַהֵר הַזֶּה, שֶׁזָּהוּ הָעֵנָן דְּמִתֵּן
תּוֹרָה, הַחֵל מִנִּגְלָה דְּתוֹרָה, וְעַד שְׁבִתָּהּ נִתְּנָה גַם
רִזִּין וְרִזִּין דְּרִזִּין דְּאוֹרִייתָא, שֶׁהִרִי מִתֵּן תּוֹרָה לֹא
יִהְיֶה עוֹד הַפַּעַם⁸², וְעַד שְׁגָם תּוֹרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
נִקְרָאת פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, הִינּוּ, שֶׁזָּהוּ הַפְּנִימִיּוֹת
שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁנִיתָנָה בְּמִתֵּן תּוֹרָה, כִּיּוֹן שֶׁבְּנִגְלָה
דְּתוֹרָה שְׁנִיתָנָה אֲזַי נִתְּנָה גַם פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה,
שְׁנִקְרָאת נִשְׁמָתָא (וְגַם נִשְׁמָתָא לְנִשְׁמָתָא)
דְּאוֹרִייתָא⁸³, בְּדוּגְמַת דְּכָר חֵי, גּוֹף וְנִשְׁמָה בְּיָחַד כְּפִי
שְׁנַעֲשִׂים מְצִיאוֹת אַחַת.

(80) מכילתא ופרש"י בא יב, מא. (81) ראה זהר חדש יתרו לא, א. ספר השיחות תש"ב ע' 94. (82) ראה סה"מ תר"ם ח"א ע' קעט. ע' רפד. תרמ"א ע' תיב. תרמ"ז ע' פז. תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג [לב]. שם ע' תקמו [תשיט]. תער"ב ח"א ע' שסו. ח"ב ע' א'צז [ח"ב ע' תקב. ח"ה ע' א'תקג]. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. ה'תש"ט ע' 57. ועוד. (83) ראה זהר ח"ג קנב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ז) וְהָיָה מַעֲנֵן הַגָּאוּלָּה מִמַּצְרִים שֶׁהָיָה בְּחוּדֶשׁ נִסָּן, רֹאשׁ
- 2 חֹדֶשׁ שֶׁל גָּאוּלָּה, נִמְשָׁךְ עֲנֵן הַגָּאוּלָּה בְּכָל רֹאשֵׁי הַחֲדָשִׁים
- 3 שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה וְכָל רֹאשׁ חוּדֶשׁ, בִּמְשָׁךְ כָּל יָמֹת הַשָּׁנָה, יֵשׁ בּוֹ הַמִּשְׁכָּה
- 4 שֶׁל עֲנֵן הַגָּאוּלָּה (וּמִרֹאשֵׁי הַחֲדָשִׁים - נִמְשָׁךְ עֲנֵן הַגָּאוּלָּה בְּכָל
- 5 יָמֹת הַחוּדֶשׁ, וְעַד שְׁנִמְשָׁךְ
- 6 עֲנֵן הַגָּאוּלָּה בְּכָל יְמֵי הַשָּׁנָה) כִּפִּי 1
- 7 שֶׁמִּמְשָׁךְ וּמִבְּאֵר. 2
- 8 וְהָעֲנֵן בִּזְהָ, דְּהֵנָּה נִתְבָּאֵר 3
- 9 לְעֵיל שֶׁהִתְחַלַּת הָעֲנֵן דִּימִי 4
- 10 צִאתָהּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה 5
- 11 בְּלִילָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל חֹדֶשׁ הַפֶּסַח 6
- 12 בְּאוֹפֶן שְׁנִגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ 7
- 13 מִלְכֵי הַמְּלָכִים הַקִּבְּ"ה 8
- 14 בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ וּגְאֻלָּתוֹ, 9
- 15 דְּקָאֵי וּמְדִירֵגוֹת אֵלּוּ בִּלְקוּת 10
- 16 'הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא' וּבְכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ 11
- 17 מִכּוּוֹנוֹת עַל מַלְכוּת דָּאִין סוֹף 12
- 18 וְתַפְאֶרֶת דָּאִין סוֹף, שְׁזָהוּ כְּלָלוֹת הָעֲנֵן דְּזִיווּג 13
- 19 כְּלָלוֹת הָעֲנֵן הַתּוֹכֵן הַכִּלְלִי 14
- 20 דְּזִיווּג חִיבּוּר וִיחּוּד (הֵינּוּ הַמִּשְׁכָּה 15
- 21 פְּנִימִית) שֶׁל זְעִיר אֲנִפִּין הַמִּידוּת 16
- 22 הַעֲלִיּוֹנוֹת (חֹסֶד, גְּבוּרָה וְכו') הַנִּקְרָאוֹת 17
- 23 'פְּנִים קִטְנוֹת' כִּי לִגְבֵי הָאוּר הַמֵּאִיר 18
- 24 בְּאִירֵךְ אֲנִפִּין שֶׁלֹּמְעֵלָה מִהַסְפִּירוֹת 19
- 25 וּבְמוֹחִין שֶׁלֹּמְעֵלָה מִהַמִּידוּת, הָאוּר 20
- 26 הַמֵּאִיר בְּמִידוּת הוּא אוּר מוֹעֵט 21
- 27 וְנוֹקְבָא סְפִירַת הַמַּלְכוּת (הַנִּקְרָאֵת 22
- 28 'קִבְּ"ה', בְּחִינַת מִקְבֵּל מִהַמִּשְׁפִּיעַ, כִּי 23
- 29 הִיא מִקְבֵּלָת מִהַסְפִּירוֹת שֶׁלֹּמְעֵלָה 24
- 30 מִמֶּנָּה) כִּפִּי שֶׁהֵם זְעִיר אֲנִפִּין 25
- 31 וְנוֹקְבָא לְמַעְלָה מִן הַצִּמְצוּמִים. 26
- 32 וּבְדוּגְמַת זֶה יִשְׁנוּ גַם הָעֲנֵן 27
- 33 דְּיָחִיד שֶׁמֶשׂא הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁמִּקְבִּילָה 28
- 34 לְבַחֲנִית זְעִיר אֲנִפִּין, עֲנֵן הַמִּשְׁפִּיעַ 29
- 35 וְסִיְהָרָא⁸⁴ הַלְבָנָה שֶׁמִּקְבִּילָה לְעֵנִן 30
- 36 הַמַּלְכוּת, הַמִּקְבֵּל, בְּכָל רֹאשׁ 31
- 37 חֹדֶשׁ⁸⁵. וּבְכִפְרֵט וְעֵנִן זֶה שֶׁל יָחִיד 32
- 38 ז"א וּמַלְכוּת, שִׁמְשָׁא וְסִיְהָרָא הוּא בְּמִיּוּחַד, בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, רֹאשׁ
- 39 חֹדֶשׁ שֶׁל גָּאוּלָּה. וְכֵן בְּכָל יְמֵי חֹדֶשׁ נִסָּן יִשְׁנוּ 'יָחִיד' זֶה הַמֵּבִיא
- 40 לְתוֹסֶפֶת אוּר וְגִילּוֹי, כִּי, בְּפֶסֶק הַחֹדֶשׁ הָיָה לָכֵם רֹאשׁ חֲדָשִׁים

- 41 (נוֹסֵף עַל מַה שְׁנִמְשָׁךְ מִרֹאשׁוֹן הוּא לָכֵם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה הַבָּאִים
- 42 אַחֲרָיו, הַחֲדָשִׁים שֶׁאַחֲרֵי חוּדֶשׁ נִסָּן) יִשְׁנוּ גַם הַפִּירוּשׁ שֶׁקָּאֵי שֶׁהַכּוֹתֵב
- 43 'הַחוּדֶשׁ הוּא לָכֵם רֹאשׁ חֲדָשִׁים' מִכּוּוֹן (לֹא רַק עַל רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן,
- 44 אֱלֹא) עַל הַחוּדֶשׁ כּוּלּוֹ, כִּפְדוּעַ מֵאֶמֶר הַשֵּׁל"ה⁸⁶ סֵפֶר שְׁנִי
- 45 לַחֲנוּת הַבְּרִית (שֶׁהוּבָא גַם
- 46 בְּדִירוּשֵׁי מֵאֵמֶר חֲסִידוֹת שֶׁל
- 47 הַצִּמְצוּם צִדְקָה⁸⁷ וְאַדְמוּ"ר
- 48 מִהַר"ש⁸⁸) שֶׁכָּל יְמֵי חוּדֶשׁ
- 49 נִסָּן וְלֹא רַק יוֹם רֹאשׁ חוּדֶשׁ בִּלְבַד
- 50 הֵם בְּדִרְגָּת רֹאשׁ חוּדֶשׁ שֶׁל
- 51 כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּה. וּבְכִפְרֵט
- 52 בְּסִיּוּם וְחוּתָם חוּדֶשׁ נִסָּן,
- 53 בְּיוֹם הַשְּׁלוּשִׁים שָׁבוּ, שְׁהָרִי
- 54 יָדוּעַ בְּמַעְלַת סְפִירַת
- 55 הַמַּלְכוּת, שְׁלֵהוּיָתָהּ סוֹפָא
- 56 דְּכָל דְּרָגִין סוֹף שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת
- 57 לְכֵן יֵשׁ בָּהּ הַתּוֹקֶף דָּאוּר
- 58 חוּדֶשׁ⁸⁹ כִּמְבֹאֵר בְּחִסְדוֹת, הָאֵרָה
- 59 שְׁבִדְרֵךְ הַמִּשְׁכָּה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה
- 60 נִקְרָאֵת 'אוּר יִשְׂרָאֵל' וְהָאֵרָה שְׁבִדְרֵךְ
- 61 הַעֲלָא מִלְמַטָּה לְמַעְלָה נִקְרָאֵת 'אוּר
- 62 חוּר' (בְּדוּגְמַת אוּר הַשֶּׁמֶשׁ
- 63 שְׁדוּקָא בְּסוֹף הַמִּשְׁכָּתוֹ בְּאִירֵי
- 64 הַסְּמוּיָהּ לְאֶרֶץ הוּא חֵם
- 65 בְּיִתְרָה⁸⁹ כִּמְבֹאֵר בְּלִיקוּטֵי תוֹרָה
- 66 לְאִדְמוּ"ר חוּקוֹ, 'וְהֵנָּה מַלְכוּת נִקְרָאֵת
- 67 עֲטֵרָה שֶׁהִיא בְּחִינַת כְּתֹר בְּבַחֲנִיָּה
- 68 אַחֲתָ... וְהוּא כִּמְשֵׁל הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁכֹּאשֶׁר
- 69 זוּרַח לְמַטָּה יֵשׁ שְׁלֹשָׁה אוּרִים וְאוּר
- 70 הַתַּחְתּוֹן הוּא חֵם כִּמוֹ הַעֲלִיּוֹן, מַה שֶּׁאֵין
- 71 כֵּן הָאֲמָצִיעִי קָרָה, לְפִי שֶׁכֹּאשֶׁר זוּרַח עַל
- 72 הָאֶרֶץ מִכָּה בִּכְחַ וְנַעֲשֶׂה אוּר חוּר. וְעַל
- 73 דְּרָךְ זֶה יוֹכֵן לְמַעְלָה שְׁלִפִי שְׁבַחֲנִית
- 74 הַמַּלְכוּת הוּא סוֹפָא דְּכָל דְּרָגִין... וְכֵה
- 75 סִיּוּם הָאֵרָת הָקוּ מֵאוּר אֵין סוֹף
- 76 הַמְּלוּבֶשׁ בְּאִירֵךְ אֲנִפִּין וְאִבָּא וְאִמָּא
- 77 וְזַעֲרֵי אֲנִפִּין וְנוֹקְבָא דְּאִצִּילוֹת, וְהָרִי זֶה
- 78 כִּמְשֵׁל הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבְּסוֹף וְסִיּוּם זִרְחָתוֹ עַל הָאֶרֶץ מִכָּה בִּכְח יוֹתֵר וְנַעֲשֶׂה אוּר
- 79 חוּר עַד שְׁאוּר הַתַּחְתּוֹן חֵם כִּמוֹ אוּר הַעֲלִיּוֹן כו', כִּךְ הָאֵרָת הָקוּ מֵאוּר בָּאוּר
- 80 חוּר מִמַּלְכוּת דְּאִצִּילוֹת וּמַלְכוּת דְּאִצִּילוֹת הוּא בְּחִינַת כְּתֹר מִלְמַטָּה לְמַעְלָה.

(84) ראה המשך והחרים תרל"א (סה"מ תרל"א ח"א ע' שלח ואילך). ובכ"מ. (85) ראה בהדרושים שבהערה 3, בביאור מאמר הזהר "ראשי תרין בכל ירחא וירחא", שהם ב' אופנים שביחוד שמשא וסיהרא. (86) קמ, ב. שיג, ב. (87) אוה"ת בא ע' רעז. (88) סה"מ תרכ"ו ע' נ. (89) ראה לקו"ת ואתחנן ה, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וזהו ענין נעוץ תחלתו בסופו דייקא...), וכן הוא בסיום וחותם
 2 כל הענינים בקדושה, שהפל הולך אחר החיתום⁹⁰ (כדברי
 3 הגמרא לגבי הטועה בנוסח ברכה, שאם טעה בחתימת הברכה לא יצא כי
 4 הולכים אחר החיתום). ועל פי זה יש לומר בדרך אפשר, שביום
 5 השלושים דחודש ניסן יום
 6 אמירת מאמר זה ישנם ביתר
 7 שאת ויתר תוקף כל עניני
 8 חודש ניסן. ובזה בכך שביום
 9 השלושים, יום החתימה, של חודש
 10 ניסן, עניני חודש ניסן הם ביתר תוקף,
 11 מודגשת גם המשכת עניני
 12 חודש ניסן בכל חדשי השנה
 13 (ראשון הוא חודש ניסן
 14 לחדשי השנה), שהרי יום
 15 השלושים דחודש ניסן הוא
 16 גם יום הראשון דראש חודש
 17 אייר, היינו, שעניני חודש
 18 ניסן נמשכים גם בחודש
 19 אייר הבא לאחר חודש ניסן,
 20 ולאחרי זה גם בכל חדשי
 21 השנה.
 22 (ח) ויש להוסיף, שענין זה של
 23 המשכת עניני חודש ניסן בימים
 24 ובהדרגים שאחריו מרומז גם
 25 בפסוק בתהלים זכר עדתך
 26 קנית קדם גוי, כי, נוסף על
 27 הפירוש שנתבאר לעיל
 28 (סעיף ג) שקנית קדם הוא
 29 ענין שמחשבתן של ישראל
 30 למעלה באלוקות קדמה לכל דבר
 31 למחשבה האלוהית על כל שאר
 32 הנבראים, שעל ידי זה שבני
 33 ישראל עלו במחשבה לפני כל
 34 הנבראים נעשה הענין דגאלת
 35 שבט נחלתך כמו שנאמר בהמשך
 36 פסוק זה (על דרך שמשפחה
- הקדוש ברוך הוא ביעקב ובניו קבע ראש חודש של גאולה שבו
 נגאלו ישראל ממצרים שגם בענין זה ענינם המיוחד של בני ישראל
 אצל הקדוש ברוך הוא, גורם לגאולתם), ישנו עוד פירוש בכתוב זכור
 עדתך קנית קדם' (שהובא בדרושי מאמרי חסידות של הצמח
 צדק⁹¹), שזוהי בקשה
 שמבקשים מהקדוש ברוך הוא על
 הפעולה שתהיה על ידי
 ההתעוררות דקנית קדם,
 שאף על פי שנמצאים
 במעמד ומצב שזקוקים לענין
 הגאולה (גאלת גוי)⁹², היינו
 שעדיין נמצאים בזמן הגלות, הנה
 גם אז יומשך מלמעלה למטה אור
 אלוקי מבחינת ימי קדם (שהם
 הספירות שלמעלה מסדר
 השתלשלות⁹³) בימי עולם
 (בספירות ובזמנים דסדר
 השתלשלות) המשכה ממדרגת
 שלמעלה משייכות לעולמות אור
 השתלשלות של הדרגות ששייכות
 לעולמות מוגבלים. ועל זה נאמר
 זכר (עדתך קנית קדם), כמו
 שנתבאר לעיל⁹⁴ במאמר דיבור
 המתחיל 'זכור את עשה לך עמלק'
 שנאמר בשבת פרשת תצוה, שבת זכור,
 שנה זו שענין הזכרון הוא
 בעולם האצילות, שעל זה
 נאמר⁹⁵ אין שכחה לפני כסא
 כבודך (וזה לשונו במאמר הנזכר,
 "יודע שמוח הזכרון הוא ענין מוחין
 דאבא, ששם לא שייך ענין השכחה,

(90) ברכות יב, א. (91) ראה אוה"ת נ"ח ח"ב ס"ע א'פו. (92) לכאורה הכוונה, שגם בזמן שמצד עצמו אינו קשור עם ענין של גאולה – לאחר סיום חודש ניסן שהוא חודש גאולה (החל מר"ח אייר, והחדשים שלאחריו) – יומשך ענין הגאולה ע"י פעולת התעוררות הענין ד"קנית קדם" (בחירת הקב"ה ביעקב ובניו, שזוהי הסיבה שקבע להם ר"ח של גאולה) מלמעלה למעלה (משא"כ בחודש ניסן, שאז נמשך ענין זה מצד עצמו, מלמעלה למטה). – המו"ל. (93) לכאורה הכוונה גם לבחי' "בכבודו ובעצמו", מלכות ות"ת דא"ס, זיווג זו"ן כפי שהם למעלה מהצמצום (כנ"ל ס"ז) – שגם ענין זה נמשך בחודש אייר ושאר חדשי השנה (המו"ל). (94) ראה ד"ה זכור פ"ד. שיחת ש"פ תשא ס"ט (תורת מנחם חע"ט ס"ע 268 ואל"ך. ע' 371). (95) ברכות לב, ב. תפלת מוסף דר"ה. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וכמאמר אין שכתה לפני כסא כבודך, והיינו שענין השכתה מגיע רק עד כסא
- 2 הכבוד, בחינת בינה, אך לא למעלה מהכסא (לפני כסא כבודך) לְפִי שְׁזָהוּ
- 3 עולם האצילות לְמַעְלָה מִהַגְבֻּלוֹת הַזֶּמֶן (אֲנִי הוֹי' לֹא שְׁנִיתִי⁹⁶
- 4 ואינו נתון לשינויי הזמנים), וְלָכֵן נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת יְמֵי קָדָם שֶׁלֹּמַעֲלָה
- 5 מעולמות בִּימֵי עוֹלָם שְׁשִׁיכִים
- 6 לעולמות.
- 7 וְעִנְיָן זֶה קָשׁוּר גַּם עִם
- 8 הַפִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן בַּפְּסוּק זֶה
- 9 שְׁקִינִת קָדָם קָאִי מְכוּוֹן עַל
- 10 קְדִימַת מַחְשַׁבְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
- 11 דְּכִינּוֹ שֶׁמַּחְשַׁבְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל
- 12 קְדָמָה לְכָל דְּבַר (קְנִיַת קָדָם
- 13 לַפִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן), לָכֵן
- 14 נַעֲשִׂית אֲצֵלָם אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
- 15 שְׁמוֹרְשִׁים בְּאִלּוּקוֹת לִמְעַלָּה מִכָּל
- 16 הַנְּבִרָאִים הַמַּחְשָׁבָה מִבְּחִינַת יְמֵי
- 17 קָדָם לִימֵי עוֹלָם (קְנִיַת קָדָם
- 18 לַפִּירוּשׁ הַשֵּׁנִי).
- 19 (ט) וּבִיאֹר הָעִנְיָן הַמְּבֹרָךְ הָאֵדָם, דְּהֵנָּה, נוֹסֵף
- 20 בַּפִּירוּשׁ הַכְּתוּב "זְכוּר עֲדַתְךָ קִנִּית קָדָם"
- 21 כִּי שְׁהוּא בֹא לִידֵי בִטּוּי בַּעֲבוּרָת
- 22 ה' שֶׁל הָאֵדָם, דְּהֵנָּה, נוֹסֵף
- 23 לָכֵן שְׁקָדָם קָאִי מְכוּוֹן עַל
- 24 הַקְדִּימָה דְּמַחְשַׁבְתָּן שֶׁל
- 25 יִשְׂרָאֵל (פְּנֹזֶר לְעִיל), הָרִי
- 26 זֶה קָאִי מְכוּוֹן גַּם עַל הַמַּחְשָׁבָה
- 27 דְּתוֹרָה שֶׁגַּם הִיא הַתּוֹרָה כִּי
- 28 שְׁהִיא בְּמַחְשַׁבָה הָאִלּוּקִית הַעֲלִינָה
- 29 קְדָמָה לְכִרְיָאָת הָעוֹלָם¹⁹,
- 30 אֲלֹא שֶׁבְּנוֹגַע לְשִׁתִּי מַחְשַׁבּוֹת
- 31 אֵלּוּ גּוֹפֵא עֲצֻמָּן (יִשְׂרָאֵל
- 32 וְתוֹרָה) קְדָמָה מַחְשַׁבְתָּן שֶׁל
- 33 יִשְׂרָאֵל אֲפִילוֹ לְמַחְשַׁבָּת
- 34 הַתּוֹרָה. אָבֵל אֵף עַל פִּי כֵן,
- 35 לְמִירוֹת שֶׁאֵין מַחְשַׁבְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל
- 36 קְדָמָה אֲפִילוֹ לְמַחְשַׁבָה הַתּוֹרָה, כִּכֵּל
- 37 זֹאת מִדֵּי לְאַחֲרֵי מַחְשַׁבְתָּן שֶׁל
- 38 יִשְׂרָאֵל בָּאָה מַחְשַׁבָּת הַתּוֹרָה,

- 39 וְהֵינּוּ, שְׁמַצֵּד הַתּוֹקֶף שֶׁבְּנִשְׁמַת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, שְׁזָהוּ
- 40 עִנְיָן הַנִּרְמָז בַּלִּשׁוֹן הַכְּתוּב בַּתְּהִלִּים מִשְׁכִּיל לְאִיתָן⁹⁷ הָאֲזָרְחִי⁹⁸
- 41 'אִיתָן' לִשׁוֹן תּוֹקֶף וְחוּק (בְּמִבּוֹאֵר בְּאֲרוּכָה בְּתוֹרַת רַבּוֹתֵינוּ
- 42 נִשְׂאִינוּ עַל פְּסוּק זֶה⁹⁹), נִמְשָׁךְ אֲצֵלּוֹ אֲצֵל כָּל יְהוּדֵי הַתּוֹקֶף
- 43 בְּכָל עִנְיָנֵי הַתּוֹרָה וּמַצְוֹתֶיהָ
- 44 עַד כְּדֵי מְסִירַת נֶפֶשׁ, כִּדּוּעַ
- 45 תּוֹרַת רַבִּינוּ הַזֶּקֶן¹⁰⁰ עַל
- 46 הַפְּסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הוֹי'
- 47 אֲלֵקִינוּ הוֹי' אֶחָד¹⁰¹, שְׁיִהְיֶה
- 48 אִינוּ רוֹצֵה וְאִינוּ יָכוֹל לִהְיוֹת
- 49 נִפְרָד (אֲפַגְעִרִסֶן קְרוּעַ וּמְנוּחָה)
- 50 חֲסִי-וְשָׁלוֹם מֵאֲלֻקוֹת וְכִי
- 51 שְׁמַמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.
- 52 וְהָעִנְיָן בְּזֶה, כִּדּוּעַ תּוֹרַת
- 53 הַבְּעַל שֵׁם טוֹב שְׁמִיכָאֵר כְּבוֹד
- 54 קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחָמִי אֲדָמוֹר
- 55 נִשְׂאִי דוֹרְנוּ הַרְבֵּי הַרִּי"צ
- 56 בְּאֲרוּכָה כְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל
- 57 בְּמִאֲמַר הַפּוֹתָה בַּפְּסוּק בְּאִיכָה זְכוּר
- 58 הוֹי' מָה הָיָה לָנוּ הַבִּיטָה
- 59 וְיִרְאֵה אֶת חֲרַפְתָּנוּ¹⁰² - מִיּוֹסֵד
- 60 עַל מֵאֲמַר הַזֶּה רִישׁ בְּרַשָּׁא,
- 61 בְּתַחֲלִיל פְּרִשַׁת בְּחֻקֹּתֵינוּ¹⁰³,
- 62 שְׁהַקְבָּה אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל
- 63 עֲמִי¹⁰⁴ זְכוּר נָא מָה יַעֲזֵן בְּלֶק
- 64 מִלֶּךְ מוֹאָב וְמָה עָנָה אוֹתוֹ
- 65 בְּלָעַם בֶּן בְּעוֹר גּוֹ', וּבְגִי
- 66 יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לְקֹדֶשׁ כִּדּוּךְ הוּא
- 67 בְּתוֹכָהּ זְכוּר¹⁰⁵ ה' מָה הָיָה

וְאִינוּ יָכוֹל לִהְיוֹת נִפְרָד (אֲפַגְעִרִסֶן) חֲסִי וְשָׁלוֹם מֵאֲלֻקוֹת.

וְהָעִנְיָן בְּזֶה, כִּדּוּעַ תּוֹרַת הַבְּעַל שֵׁם טוֹב שְׁמִיכָאֵר כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחָמִי אֲדָמוֹר נִשְׂאִי דוֹרְנוּ בְּאֲרוּכָה כְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל זְכוּר הוֹי' מָה הָיָה לָנוּ הַבִּיטָה וְיִרְאֵה אֶת חֲרַפְתָּנוּ¹⁰² — מִיּוֹסֵד עַל מֵאֲמַר הַזֶּה רִישׁ פְּרִשַׁת בְּחֻקֹּתֵינוּ¹⁰³, שְׁהַקְבָּה אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל עֲמִי¹⁰⁴ זְכוּר נָא מָה יַעֲזֵן בְּלֶק מִלֶּךְ מוֹאָב וְמָה עָנָה אוֹתוֹ בְּלָעַם בֶּן בְּעוֹר גּוֹ', וּבְגִי יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים זְכוּר¹⁰⁵ ה' מָה הָיָה לָנוּ גּוֹ' זְכוּר

(96) מלאכי ג, ו. (97) לכאורה הכוונה גם לפירוש ד"איתן" מלשון ישן (ראה מקומות שבהערה 99) — "קדם" (המו"ל).
(98) תהלים פט, א. (99) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' שלה. סה"מ תרח"ץ ע' סז. וש"נ. 100) "היום יום" כה תמוז.
אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד. וראה סה"מ תרפ"ד ע' רטו. ע' רמג. ד"ה באתי לגני ה'ש"ית פ"ג (סה"מ
ה'ש"ית ע' 115). פ"ד (שם ע' 117). 101) ואתחנן ו, ד. 102) סה"מ אידיש ע' 211 ואילך. 103) ח"ג קיב, א"ב. 104) מיכה
ו, ה. 105) איכה ה, א.

ביאור בדרך אפשר

לְנוּ גו' זָכַר עֲדָתָךְ קִנְיָת קָדָם - שְׂבָגִי יִשְׂרָאֵל מִבְּקָשִׁים שָׁה
יִזְכּוֹר אֶת בְּחִינַת מ"ה (שֶׁזֶהוּ הַחֶלֶק אֲלֵקָה מִמַּעַל מִמַּשׁ¹⁰⁶
הַנִּשְׁמָה הָאֱלוּקִית) שֵׁשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל (שֶׁעַל זֶה
נֶאֱמַר¹⁰⁷ בְּתוֹרָה וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מ"ה הָיוּ אֲלֵקִיָּה שׁוֹאֵל
מַעֲמָךְ), שֶׁזֶהוּ מ"ה הִיָּה
לְנוּ", שְׂבָחִינָת מ"ה הַנִּשְׁמָה
הָאֱלוּקִית הִיא בְּתוֹקֶף אֶצֶל כָּל
אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְעַד
שֶׁהַדָּבָר הַתּוֹקֵף שֶׁל הַנִּשְׁמָה שֶׁל כָּל
אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כָּא גַם בְּפוֹעֵל,
כְּפִי שִׁמְפֹּרֶשׁ הַרְבֵּי הִרְיִי"צ שֵׁם
בַּמֶּאמֶר הַנּוֹכַח הַמְּשֻׁךְ הַקְּתוּב:
הַבִּיטָה וְיִרְאֶה אֶת חֲרָפְתָּנוּ,
שֶׁגַם שֶׁאֶפִּלוּ הַפְּשׁוּטִים
שֶׁבִיִּשְׂרָאֵל מְחַרְפִּים וּמוֹסְרִים
נִפְשָׁם לַעֲשׂוֹת טוֹבָה לַיהוּדִי,
מִצַּד אֲהַבַת יִשְׂרָאֵל. וּמוֹבֵן
שֶׁבָּזָה בְּאִמְרָה הַזֹּאת עַל הַמְּסִירֹת נִפְשׁ
לְאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל נִכְלָל גַּם עֲנִיָּן
הַמְּסִירֹת נִפְשׁ עַל כָּל הַתּוֹרָה
וּמִצְוֹת, שֶׁהֵי יְדוּעָה תּוֹרַת
רַבֵּינוּ הַזֶּקֶן¹⁰⁸ שֶׁזֶהוּ הַבְּנֵי
לְרַעַף כְּמוֹךְ¹⁰⁹ חֵד דְּבַר אֶחָד
הוּא עִם וְאַהֲבַת אֶת הָרוּי'
אֲלֵקִיָּה¹¹⁰, וְכִינֵן שְׂאֵהֲבַת ה'
הִיא שֶׁרֶשׁ כָּל הַרְמ"ח מִצְוֹת
עֲשֵׂה, כּוֹלֵל גַּם הַמִּצְוֹת עֲשֵׂה
דִּינִיָּאֵת ה', שֶׁהִיא יִרְאֶה שֶׁרֶשׁ
הַשֵּׁם"ה לֹא תַעֲשֶׂה¹¹¹, כְּמִבּוֹאֵר
בְּסֹפֶר הַתַּנְיָא, כִּי אֵהָאֵבָה הִיא שֶׁרֶשׁ
כָּל רַמ"ח מִצְוֹת-עֲשֵׂה וּמִמֶּנָּה הֵן
נִמְשַׁכּוֹת וּבִלְעָדָה אֵין לְהֵן קִיּוֹם אִמִּיתִי
כִּי הַמְּקִיִּימֵן בְּאִמְתָּהּ הוּא הָאוֹהֵב אֶת שֵׁם
ה' וְחָפֵץ לְדַבְּקָה בּוֹ בְּאִמְתָּהּ וְאִי אִפְשָׁר
לְדַבְּקָה בּוֹ בְּאִמְתָּה כִּי אִם בְּקִיּוֹם רַמ"ח
פְּקוּדֵין שֶׁהֵם רַמ"ח אֲבָרֵין דְּמִלְכָּא
כְּכִיכּוֹל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר
וְהִירְאֶה הִיא שֶׁרֶשׁ לַשֵּׁם"ה לֹא-תַעֲשֶׂה
כִּי יִרָא לְמִרּוֹד בְּמִלְכֵי הַמְּלָכִים
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אוֹ יִרְאֶה פְּנִימִית מִזּוֹ

24 וּבִדְרָכֵי שָׁלוֹם (שָׁאֵז וּנְכָנְסִים הַדְּבָרִים אֶל הַלֵּב¹¹³ וּפּוֹעֲלִים פְּעוּלָתָם) שֶׁכָּדִי
25 לֵהִיּוֹת בִּיהֲדוּתוֹ צָרִיף לְקַיֵּים עֲנִינֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת עַד לְאֹפֶן שֶׁל מְסִירַת נַפְשׁ.
26 **וְעִנִּיזָה** (שֶׁמֶהֱתוֹקֵף שֶׁבְּנִשְׁמַת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל נִמְשָׁף הַתּוֹקֵף בְּעִנִּינֵי
27 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת) מְרוֹמֵז בְּהִמְשָׁף הַפֶּתוּב גְּאֻלַּת שֶׁכַּט נִחְלָתָהּ, כִּי, כָּדִי
28 לֵהִיּוֹת בְּמַעֲמָד וּמַצָּב שֶׁל חִירוּת (גְּאֻלָּה) צָרִיף לֵהִיּוֹת קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ,
29 בְּנִזְכָּר לְעִיל (סְעִיף ד') שֶׁאֵין לָהּ בֶּן חוֹרִין אֲלֵא מִי שֶׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה,
30 שֶׁנֶּאֱמַר חֲרוּת עַל הַלּוּחֹת, אֵל תִּקְרִי חֲרוּת אֵלֵא חִירוּת.

106) תניא רפ"ב. 107) עקב יו"ד, יב. 108) ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 23. וראה סה"מ תרצ"א ע' צד. ספר השיחות תרפ"ט ע' 56. ועוד. 109) קדושים יט, יח. 110) ואתחנן ו, ה. 111) תניא פ"ד. 112) קידושין מ, ב. וש"נ. 113) ראה ספר הישר לר"ת שער יג. של"ה סט, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְכִינּוֹן שְׁתַּכְלִית הַכּוֹנוּנָה הַמְּטֵרָה שֶׁל הַתּוֹרָה וּמַצּוּתֶיהָ הִיא
- 2 לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בַּתְּחִתּוֹנִים¹¹⁴, שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה הִתְחַתּוֹן
- 3 יְהִיָּה מְקוֹם שֶׁל גִּלְיֹי אֱלֻקוֹת וְהַשְׂרָתָה הַשְׂכִּינָה הֵנָּה עַל זֶה מִמְּשִׁיךְ
- 4 בַּכְּתוּב: הֵר צִיּוֹן זֶה שְׁכֵנֶת בּוֹ וְכַפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.
- 5 וְהַעֲנִין בָּזָה, דְּהֵנָּה אֵיתָא מוֹבָא
- 6 בִּירוּשָׁלַיִם¹¹⁵ חֲזָרְנוּ עַל כָּל
- 7 הַמִּקְרָא וְלֹא מִצְאָנוּ שְׁנִקְרָאוּ
- 8 יִשְׂרָאֵל צִיּוֹן אֱלָא בַּפְּסוּק זֶה
- 9 (שְׁנֶאֱמַר¹¹⁶ בַּנְּבוּאָה יִשְׁעִיָּה)
- 10 לֵאמֹר לַצִּיּוֹן עֲמִי אֲתָה. וְעִנָּן
- 11 זֶה שְׁבַנִי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צִיּוֹן
- 12 נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי שְׁלֹשֶׁת הָעֲנִינִים
- 13 שְׁנִקְרָאוּ לִפְנֵי זֶה בַּכְּתוּב¹¹⁷:
- 14 דְּבָרִים דְּבָרִי בִּפְיָהּ, הִיא עִנָּן
- 15 הַתּוֹרָה, וּבְצֵל יְדֵי פְּסִיתֶיהָ,
- 16 הִיא עִנָּן הַמַּצּוּת (גְּמִילוּת)
- 17 (חֲסִדִּים), לְנֻטֵּעַ שָׁמַיִם
- 18 וְלִיסוּד אֶרֶץ, הִיא עִנָּן
- 19 הַקְּרִיבָנוֹת (עֲבוֹדָה), שְׁזָהוּ
- 20 שְׁלוֹשָׁה עֲנִינִים אֵלּוּ כְּלָלוֹת הָעִנָּן
- 21 דְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת. וּבְכִי
- 22 שְׁבַנִי יִשְׂרָאֵל יִכְלֹו לְקִיּוֹם
- 23 תּוֹרָה וּמַצּוֹת בְּפֹעֵל כְּרִצּוֹן
- 24 הַקֶּבֶץ¹¹⁸ [שְׁזָהוּ לַעֲשׂוֹת אֶת רִצּוֹן
- 25 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרִדְאֵי רִצּוֹנוֹ
- 26 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
- 27 וְכַאֲמוֹר לַעֲלִיל בְּתוֹרַת הַפֶּעַל
- 28 שֶׁם טוֹב בְּפִירוּשׁ זִכְרֵה' מֶה
- 29 הִיָּה לָנוּ, הַבִּיטָה וְרָאָה אֶת
- 30 חֲרָפְתָּנוּ, שֶׁכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
- 31 מִחֲרָף וּמוֹסֵר נִפְשׁוֹ עַל קִיּוֹם
- 32 הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת, מִצַּד בְּחִינַת
- 33 מֶ"ה שְׁבִנְשָׁמְתוֹ], הֵנָּה
- 34 בְּשִׁבְלִיל זֶה נִתְּנָה לָהֶם לִבִּי
- 35 יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (כַּחַ
- 36 מַעֲשֵׂי הַגִּיד לַעֲמֹו לָתֵת לָהֶם
- 37 נִחְלָת גּוֹיִם (כַּנְּזָכָר לַעֲלִיל
- 38 סַעֲיָהּ ג)), שְׁזָהוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
- 39 עִנָּן הֵר צִיּוֹן זֶה שְׁכֵנֶת בּוֹ,

- 40 הֵינָנו, שְׁהַקֶּבֶץ¹¹⁹ שְׁנִקְרָא בְּשֵׁם שְׁכִינָה, עַל שֵׁם שְׁשׂוֹכְנָתָהּ
- 41 וּמִתְלַבֶּשֶׁת בַּתְּחִתּוֹנִים¹¹⁸, שׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן - בְּבִנְיָ יִשְׂרָאֵל
- 42 שְׁנִקְרָאִים צִיּוֹן, כְּנוֹזֵר לַעֲלִיל וְגַם בְּהֵר צִיּוֹן כְּפִשׁוּטוֹ (שְׁהֵרִי
- 43 כָּלל הוּא אֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִיְּדֵי פִשׁוּטוֹ¹¹⁹), שְׁבִיָּה בְּהֵר צִיּוֹן
- 44 נִכְלָלָת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (אֶרֶץ
- 45 הַקְּדוֹשׁ) כּוֹלָה, כְּמֵאֲמַר
- 46 רַצְ"ל¹²⁰ בַּמְדַּרְשׁ עֲתִידָה
- 47 יְרוּשָׁלַיִם (צִיּוֹן) שְׁתִּתְּפֹשֵׁט
- 48 בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֵין הַכוּוּנָה רַק
- 49 לְהֵר אֶחָד מִסִּיּוֹם.
- 50 יוֹ"ד) וְיִהְיֶה רִצּוֹן שְׁקִיּוּנִים
- 51 מֵאֲמַר הַמְּדַרְשׁ עַל הַפְּסוּק
- 52 הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם, מִשְׁבַּחַר
- 53 בִּיעֲקֹב וּבְנָיו (שְׁכּוֹלֵל הַלֶּשֶׁן
- 54 יַעֲקֹב וּבְנָיו) כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד
- 55 סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת) קָבַע לָהֶם
- 56 רֹאשׁ חֲדָשׁ שֶׁל גְּאוּלָּה שְׁבוֹ
- 57 נִגְאָלוֹ וּבֹו עֲתִידִין לְהִגְאָל,
- 58 שְׁיִוְמָשֶׁף מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה חוֹדֵשׁ
- 59 שֶׁל גְּאוּלָּה מִכָּל הָעֲנִינִים
- 60 הַמַּצִּירִים וּמַעֲיָקִים לִיהוּדֵי
- 61 וְלִיְהוּדִים, וְעַל אַחַת כְּמָה
- 62 וְכַמָּה שְׁלֹא יִהְיוּ עֲנִינִים

- 17 לָנוּ הַבִּיטָה וְרָאָה אֶת חֲרָפְתָּנוּ, שֶׁכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מִחֲרָף וּמוֹסֵר נִפְשׁוֹ עַל
- 18 קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת, מִצַּד בְּחִינַת מֶ"ה שְׁבִנְשָׁמְתוֹ], הֵנָּה בְּשִׁבְלִיל זֶה נִתְּנָה לָהֶם
- 19 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (כַּחַ מַעֲשֵׂי הַגִּיד לַעֲמֹו לָתֵת לָהֶם נִחְלָת גּוֹיִם (כַּנְּזָכָר לַעֲלִיל סַעֲיָהּ
- 20 ג)), שְׁזָהוּ עִנָּן הֵר צִיּוֹן זֶה שְׁכֵנֶת בּוֹ, הֵינָנו, שְׁהַקֶּבֶץ¹¹⁹ שְׁנִקְרָא בְּשֵׁם שְׁכִינָה,
- 21 עַל שֵׁם שְׁשׂוֹכְנָתָהּ וּמִתְלַבֶּשֶׁת בַּתְּחִתּוֹנִים¹¹⁸, שׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן - בְּבִנְיָ יִשְׂרָאֵל
- 22 שְׁנִקְרָאִים צִיּוֹן, וְגַם בְּהֵר צִיּוֹן כְּפִשׁוּטוֹ (שְׁהֵרִי אֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִיְּדֵי
- 23 פִּשׁוּטוֹ¹¹⁹), שְׁבִיָּה נִכְלָלָת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (אֶרֶץ הַקְּדוֹשׁ) כּוֹלָה, כְּמֵאֲמַר
- 24 רַצְ"ל¹²⁰ עֲתִידָה יְרוּשָׁלַיִם (צִיּוֹן) שְׁתִּתְּפֹשֵׁט בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
- 25 יוֹ"ד) וְיִהְיֶה רִצּוֹן שְׁקִיּוּנִים מֵאֲמַר הַמְּדַרְשׁ עַל הַפְּסוּק הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם,
- 26 מִשְׁבַּחַר בִּיעֲקֹב וּבְנָיו (שְׁכּוֹלֵל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד סוֹף כָּל
- 27 הַדּוֹרוֹת) קָבַע לָהֶם רֹאשׁ חֲדָשׁ שֶׁל גְּאוּלָּה שְׁבוֹ נִגְאָלוֹ וּבֹו עֲתִידִין לְהִגְאָל,
- 28 שְׁיִוְמָשֶׁף חוֹדֵשׁ שֶׁל גְּאוּלָּה מִכָּל הָעֲנִינִים הַמַּצִּירִים וּמַעֲיָקִים לִיהוּדֵי וְלִיְהוּדִים,
- 29 וְעַל אַחַת כְּמָה וְכַמָּה שְׁלֹא יִהְיוּ עֲנִינִים שְׁמַצִּירִים וּמַעֲיָקִים יוֹתֵר וּמִכְלָבִלִים

(114) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (115) תענית פ"ד סוף ה"ב. מגילה פ"ג ה"ו. (116) ישע"י נא, טז. (117) ראה ד"ה ציון במשפט תפדה באוה"ת דברים ע' לו. ד"ה הנ"ל דשנת תער"ב ודשנת עדר"ת. ועוד (מקרבן העדה לירושלמי שם). (118) תניא פמ"א (נז, ב). פנ"ב. ועוד. (119) שבת סג, א. וש"נ. (120) ראה פסיקתא רבתי פ"א (פ' שבת ור"ח), ג. יל"ש ישע"י רמז תקג. לקו"ת מסעי פט, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁמַצִּירִים וּמַעֲיָקִים יוֹתֵר וּמִבְּלָפְלִים לְצִילוֹתָא דְנַפְשָׁא
2 צִלּוֹת הַנֶּפֶשׁ וְהַדַּעַת הַדְּרוֹשָׁה¹²¹ לְאֶסְקִי שְׁמַעְתָּתָא אֲלִיבָא
3 דְּהִלְכְּתָא, לְהַגִּיעַ לַמִּסְקָנָה וּלְפִסְקָה הַלְכָה מִתּוֹךְ הַסּוּגִיָּה שְׁעַל יְדֵי זֶה
4 פְּסִיקַת הַלְכָה בְּאֵה בְּגִלּוֹי הַמַּעֲלָה דְּגָדוּל תִּלְמוּד שְׁמַבִּיא לְיָדֵי
5 מַעֲשָׂה. וּבִקְרוֹב מִמֶּשׁ יְקוּיִים
6 לְמַטָּה מַעֲשָׂה טַפְחִים בְּתוֹךְ 1 לְצִילוֹתָא דְנַפְשָׁא הַדְּרוֹשָׁה¹²¹ לְאֶסְקִי שְׁמַעְתָּתָא
7 גִּדְרֵי הַמַּצִּיאוֹת הַתַּחְתּוֹנָה הַעֲנִין 2 אֲלִיבָא דְּהִלְכְּתָא, שְׁעַל יְדֵי זֶה בְּאֵה בְּגִלּוֹי
8 דְּזִכּוֹר עֲדַתְךָ קְנִיַת קָדָם, 3 הַמַּעֲלָה דְּגָדוּל תִּלְמוּד שְׁמַבִּיא לְיָדֵי מַעֲשָׂה.
9 שְׁעִנִּין הַזְכָּרוֹן כְּפִי שֶׁהוּא 4 וּבִקְרוֹב מִמֶּשׁ יְקוּיִים לְמַטָּה מַעֲשָׂה טַפְחִים
10 לְמַעֲלָה אֲצֵל הַקֶּבֶ"ה, יוֹמָשׁ 5 הַעֲנִין דְּזִכּוֹר עֲדַתְךָ קְנִיַת קָדָם, שְׁעִנִּין הַזְכָּרוֹן
11 לְמַטָּה, כְּמוֹ בִקְרִיעַת יָם סוֹף 6 כְּפִי שֶׁהוּא לְמַעֲלָה אֲצֵל הַקֶּבֶ"ה, יוֹמָשׁ לְמַטָּה,
12 שְׁאֲצִילוֹת נִמְשָׁךְ מִלְמַעַל 7 כְּמוֹ בִקְרִיעַת יָם סוֹף שְׁאֲצִילוֹת נִמְשָׁךְ לְמַטָּה
13 לְמַטָּה בְּכִרְיָאָה יִצִּירָה וְעֲשִׂיָּה 8 בְּכִרְיָאָה יִצִּירָה וְעֲשִׂיָּה בְּאֹפֶן גָּלוּי, עַד שֶׁרָאָתָה
14 בְּאֹפֶן גָּלוּי, עַד שֶׁרָאָתָה 9 שִׁפְחָה עַל הַיָּם כּו', וּכְמוֹ כֵּן תִּתְגַּלֶּה מַעֲלָתָם שֶׁל
15 שִׁפְחָה עַל הַיָּם כּו', אֵת גִּילּוֹי 10 יִשְׂרָאֵל כְּפִי שֶׁקָּדְמוֹ לְכָל סֵדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת
16 הָאֵלּוּקוֹת שְׁמַאִיר בַּעֲלוֹם הָאֲצִילוֹת, 11 (שֶׁזֶּהוּ הַפִּירוּשׁ שֶׁקָּדְמוֹ לַעֲוֹלָם, לֹא רַק לַעֲוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, אֲלָא לְכָל סֵדֵר
17 וּכְמוֹ כֵּן תִּתְגַּלֶּה מַעֲלָתָם שֶׁל 12 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת), וּבְאֹפֶן שִׁיּוּמָשׁ מִיָּמֵי קָדָם לִיָּמֵי עוֹלָם (כְּשֵׁנִי הַפִּירוּשִׁים
18 יִשְׂרָאֵל כְּפִי שֶׁקָּדְמוֹ לְכָל סֵדֵר 13 הַנִּזְכָּרִים לְעִיל). וְכִימִי צֹאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שְׁגֹאֲלָתָ שְׁכַט נִחְלַתְךָ – יוֹמָשׁ
19 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת (שֶׁזֶּהוּ הַפִּירוּשׁ 14 גַּם עֲתָה הַעֲנִין דְּאֶרְאֻנוּ נִפְלְאוֹת, שְׁבִנְסִין עֲתִידִין שְׁכַט נִחְלַתְךָ לְהַגָּאֵל, וְעַד
20 שֶׁקָּדְמוֹ לַעֲוֹלָם, לֹא רַק 15 לְהַר צִיּוֹן זֶה שְׁכִנְתָּ בּוֹ, כְּפִי שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שִׁיִּכַּת לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁבִכָּל
21 לַעֲוֹלָם הָעֲשִׂיָּה שֶׁהוּא הָעוֹלָם 16 מְקוֹם שְׁנִמְצָא יֵשׁ לוֹ חֵלֶק וְנִחְלָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹²², וְיִתִּירָה מִזֶּה (שֶׁהִרִי אֵין
22 תַּחְתּוֹן בִּיּוֹתֵר, אֲלָא לְכָל סֵדֵר 17 זֶה מִסְפִּיק עֲדִיין), שְׁשִׁיכַת בְּגִלּוֹי לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וְלְכָל יִשְׂרָאֵל בְּכָללָתוֹ,
23 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת), וּבְאֹפֶן 18 בְּגֹאֲלָה הָאֲמִיתִית וְהַשְׁלִימָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדִקְנוֹ, יְבוֹא וְיִגְאֲלֵנוּ וְיִוְלִיכֵנוּ
24 שִׁיּוּמָשׁ מִיָּמֵי קָדָם לִיָּמֵי 19 קוֹמָמִיּוֹת לְאֶרְצֵנוּ, וּבְשִׁמְחָה וּבְטוֹב לִכְבֹּ.
25 עוֹלָם (כְּשֵׁנִי הַפִּירוּשִׁים 20 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שְׁגֹאֲלָתָ שְׁכַט
26 הַנִּזְכָּרִים לְעִיל). וְכִימִי צֹאתְךָ 21
27

(121) ראה מגילה כח, ב. (122) ראה שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך סימן תקלו. לקו"ש ח"כ ע' 309. וש"נ.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' א

- 1 הַבְּרִייתָא, וְאֵל תִּתְּמָה הַיָּאֵךְ שִׁיחִיה בְּרִזָּל צָף עַל הַמַּיִם, שְׁהִירִי
2 כְּתִיב בְּתַלְמִידֵי אֱלִישֶׁע, "וַיְהִי הָאֶחָד מִפִּיל תְּקוּרָה וְאֵת הַבְּרִזָּל
3 נָפַל אֶל הַמַּיִם וְגו', אֵתָה אֲרוֹנִי וְהוּא שְׂאוֹל וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֲלֵהִים
4 אֵתָה נָפַל וַיִּרְאֶהוּ אֵת הַמַּקּוֹם וַיִּקְצֹב עֵץ וַיִּשְׁלַךְ שָׁמָּה וַיִּצָּף
5 הַבְּרִזָּל", הִרִי שְׂאֵלִישֶׁע הַנְּבִיא הִצִּיף אֵת הַבְּרִזָּל עַל הַמַּיִם, מִשּׁוֹם
6 שֶׁרָצוֹן רִאיוֹן יַעֲשֶׂה. וְהִלָּא – וְלֹכֵן אֵין לְתַמּוּהָ עַל הַדְּבַר, שֶׁהִרִי
7 הַדְּבָרִים קָל וְחֹמֶר, וְמָה אֲלִישֶׁע שִׁיחִיה תִּלְמִידוֹ שֶׁל אֱלִיָּהוּ,
8 וְאֵלָּהוּ הִיָּה תִלְמִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁהִרִי תוֹרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לִימֹד
9 לְאִלְהוֹ, וּמַצִּינוּ שֶׁצָּף הַבְּרִזָּל מִפְּנֵי, מִפְּנֵי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עַל אֲחַת
10 כְּפִי וְכַמּוֹה.
11 רַבֵּי נֶתָן אֹמֵר, לֹא הִיָּה הָאֶרֶן מוֹנֵחַ בְּנִילוֹס, אֲלָא בְּקִבְרֵינִיט –
12 בְּקִבְרוֹת שֶׁל מַלְכִּים הָיָה קִבּוּר, חֶלֶף מֹשֶׁה וְעַמְדָּה עַל קִבְרֵינִיט שֶׁל
- 13 מַלְכִּים – בְּמִקּוֹם קְבֻרוֹתֵיהֶם, וְאֹמֵר, יוֹסֵף, הִנֵּיעַ עַת שְׁנִשְׁבַּע תְּקַדּוּשׁ
14 בְּרוּךְ הוּא שְׂאֵנִי גּוֹאֵל אֲתֶכֶם, וְהִנֵּיעָה זְמַן קִיּוֹם הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבַּעַתָּ
15 אֵת יִשְׂרָאֵל לְהַעֲלוֹת עֲצֻמוֹתֶיךָ, אִם אֲתָה מֵרָאָה עֲצֻמָּךְ מוֹטָב, וְאִם
16 לֹא, הִרִי אֲנוּ מְנוּקִין מִשְׁבֻּעָתְךָ, בְּאִתָּה שְׁעָה נִדְעָעוּ אֲרוֹנוֹ שֶׁל
17 יוֹסֵף וְהִכִּיר מֹשֶׁה שֶׁהוּא אֲרוֹנוֹ, נִמְלֹו מֹשֶׁה וְהִבִּיאוּ אֲצִלּוֹ.
18 וְכָל אֲוִתָּן שְׁנֵים שְׁחָיו יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר בְּדֶרֶךְ עֲלִייתָם לְאֶרֶץ כְּנַעַן,
19 הָיוּ שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת חֲלָלוֹ, אֶחָד שֶׁל מֹת – אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף, וְאֶחָד שֶׁל
20 שְׁכִינָה – אֲרוֹן הַבְּרִית שֶׁבּוּ הָיוּ הַלְּחֻחוֹת, מְחַלְכִּין זֶה עִם זֶה, וְהָיוּ
21 עוֹבְרִין וְשׁוֹבִין שְׂרָאוּ זֹאת זֶה לְצֵד זֶה אֹמְרִים, מָה מִיכָן שֶׁל – מָה
22 הֵם שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת חֲלָלוֹ, אֲמָרוּ לָהֶם יִשְׂרָאֵל, אֲרוֹן אֶחָד הוּא שֶׁל מֹת,
23 וְאֶחָד שֶׁל הַשְּׁכִינָה. חֲזוּרוּ וּשְׂאֵלוּ, וְכִי מָה, דְּרָבּוֹ שֶׁל מֹת לְחֶלֶף עִם
24 אֲרוֹן שֶׁבּוּ הַשְּׁכִינָה לְצִידוֹ. אֲמָרוּ לָהֶם יִשְׂרָאֵל,

התוועדויות

בס"ד. שיחת אור ליום ועש"ק, א' דר"ח אייר, ה'תשל"ה.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידידו הק' לסעודה. ואח"כ צוה לנגן הניגון "ממצרים גאלתנו", והניגון
"אנא עבדא".

א. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה ובראשי חדשיכם וגו'.

* * *

ב. נזכר בהתוועדות של חג הפסח¹ אודות מ"ש הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה² "מצות עשה של תורה
לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן, שנאמר³ זכור את היום הזה
אשר יצאתם ממצרים, כמו שנאמר⁴ זכור את יום השבת" – שכבר עמדו על זה מפרשי הרמב"ם⁵: מהו
הלימוד שלמדים ממ"ש "זכור את יום השבת", ומהי השייכות בין שני הענינים.

ויש בזה רמז נפלא בנגלה דתורה, ונוסף על זה ביתר שאת וביתר עוז, ע"פ ביאור הענינים בתורת
החסידות, ובפרט בשער האמונה, כדלקמן.

ג. הרמז בנגלה דתורה:

בנוגע לפירוש הכתוב⁶ "וספרתם לכם ממחרת השבת", איתא בגמרא⁷ שהבייתוסים רצו לפרש
שהכוונה ל"שבת בראשית", אך ישנו הבירור שנתברר ע"י ריב"ז וחכמי ישראל שבכל דור ודור שאין
הכוונה למחרת שבת בראשית, אלא למחרת הפסח.

והרי זה המקום היחידי שמצינו שיום-טוב (פסח) נקרא בשם "שבת", והיינו, שנוסף לכך שתוכן הענין
דשבת ישנו בכל הימים טובים שאסורים בעשיית מלאכה, כמ"ש⁸ "כל מלאכה לא יעשה בהם" וכיו"ב,
ובכמה ימים טובים נאמר הלשון "שבתון"⁹ – מצינו ענין מיוחד ביום ראשון של פסח (שלמחרתו
מתחילה ספירת העומר) שנקרא בשם "שבת".

וזהו הקשר בין "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" ל"זכור את יום השבת" – שהרי עיקר
הענין דזכירת יצי"מ עם כל ההידורים וההוספות הוא ביום ראשון דחג הפסח¹⁰ (אלא שמתחיל בליל
הפסח – עד חצות, או כפי שהדין הוא שזמנו כל הלילה¹¹), וע"פ דברי הגמרא שעל יום ראשון דפסח
נאמר "ממחרת השבת", נמצא, שגם עליו נאמר "זכור את יום השבת".

ד. ועאכ"כ ע"פ הביאור בפנימיות הענינים:

לכאורה דרוש ביאור: מדוע אכן נקרא פסח בפסוק זה בשם "שבת" – שאז יש צורך בשקן"ט, ראיות
והוכחות שאין הכוונה ל"שבת בראשית", אלא הכוונה היא לענין הפסח?

(7) מנחות סה, א ואילך. וראה תו"כ עה"פ.

(8) בא יב, טז.

(9) אמור טז, לא, כג, כד. לב. לט.

(10) ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' טו. וש"נ.

(11) ראה אנציק' תלמודית (כרך ח) ערך הגדה ס"ג (ע' קפד).

וש"נ.

(1) שיחת אחש"פ ס"ל (לעיל ריש ע' 91).

(2) רפ"ז.

(3) בא יג, ג.

(4) יתרו כ, ח.

(5) ראה לקו"ש חכ"א ע' 68 ואילך. וש"נ.

(6) אמור כג, טו.

1 ומבואר בזה¹², שכדי שיוכל להיות הענין ד"וספרתם לכם" – כפי שמבאר רבינו הזקן¹³ ש"וספרתם" הוא לשון בהירות, כמו "אבן ספיר"¹⁴, וכמו "השמים מספרים"¹⁵, "דנהרין ונציצין כו"¹⁶, שמאירים ומזהירים – יש צורך בנתינת כח מענין השבת, ולכן נאמר "וספרתם לכם ממחרת השבת", כיון שהנתינת כח לענין ספירת העומר היא (לא מצד חג הפסח עצמו, אלא) מצד ענין השבת שישנו ביום ראשון של פסח.

6 ובזה מודגש הקשר בין "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" (שביום ראשון של חג הפסח) עם "זכור את יום השבת".

5 ה. ומזה מובן גם בנוגע להמדובר בארוכה¹⁷ אודות ב' הענינים ד"לראות" ו"להראות" שבנוגע ליצ"מ (כאילו הוא יצא ממצרים) – שישנם גם בנוגע לענין השבת (דכשם שלמדים משבת לפסח, כך יש ללמוד מפסח לשבת):

8 אע"פ שבשבת ישנו הענין דנרות שבת שקשור עם "שלום בית"¹⁸, שלכאורה הו"ע שקשור עם פנים הבית [שזהו א' השינויים לגבי נרות חנוכה שהדלקתם היא "על פתח ביתו מבחוץ"¹⁹ דוקא] – ישנו גם ענין השבת כפי שניכר אח"כ גם בעולם, ועד שכאשר שואלים את רבי עקיבא "מה יום מיומיי", אזי המענה הוא שיש ראי' והוכחה לזה מהעולם: "נהר סמבטיון יוכיח", נהר אחד של אבנים, ובכל ימות השבת שוטף והולך, וביום השבת שוקט ונח²⁰ (ולא רק מהדוגמאות שלאח"ז).

13 וע"פ המדובר כמ"פ שכל ענין בעולם מתחיל מבניי (שהם הממוצע כו', שעיי' שהקב"ה הוא "אלקינו" אזי נעשה אח"כ "מלך העולם"²¹), הנה השינוי בעולם שנעשה ביום השבת מתחיל מהשינוי שנעשה אצל בניי – כפי שמצינו בירושלמי²² (בנוגע להלכה בפועל) שבשבת אפילו עם הארץ אינו משקר, שלכן, אף שבכל ימות החול אינו נאמן על ענין של דמאי, הנה כשאומר זאת בשבת אזי הוא נאמן.

6 ו. ענין זה בא גם בהמשך להמדובר כבר שבועות וחדשים אודות ה"ליכטיקן שטורעם" של נרות שבת קודש.

8 ומדגישים בכל פעם, שעיי' מאירים את הבית, ועיי' מוסיפים אור גם מבחוץ לבית, ועד שסוכ"ס יתגבר האור ויבטל את החושך של העולם,

10 וע"ד שהי' ב"ימי צאתך מארץ מצרים"²³ בלילה הראשונה, כדאיתא במדרשי רז"ל²⁴ שהיתה כל הלילה כולה אורה,

12 – וזהו א' הביאורים והתירוצים²⁵ איך הי' אפשר להיות ענין המילה בלילה ההוא, שזהו לפי שלא הי' בבחינת לילה, אלא באופן ש"לילה כיום יאיר"²⁶ –

14 ועאכו"כ כפי שהי' לאח"ז בקריעת ים סוף ("הפך ים ליבשה"²⁷), כמבואר בפירוש מ"ש²⁸ "ויאר את הלילה", שחושך הלילה עצמו האיר, שלכן הרי זה הכנה לענין ד"בנהר יעברו ברגל"²⁷ לעתיד לבוא, שאז יהי' הענין ד"לילה כיום יאיר".

(20) סנהדרין סה, ב ובפרש"י. ב"ר פי"א, ה.

(21) ראה לקו"ת מסעי צא, ד. ובכ"מ.

(22) דמאי רפ"ד. רמב"ם הל' מעשר רפ"ב.

(23) מיכה ז, טו.

(24) זח"ב לח, א. וראה בהנסמן בנצו"ז שם.

(25) ראה לקו"ש חיי"ז ע' 125 ואילך. וש"נ.

(26) תהלים קלט, יב.

(27) שם סו, ו.

(12) ראה שער האמונה לאדהאמ"צ פט"ו ואילך.

(13) ראה לקו"ת אמור לה, ב. ובכ"מ.

(14) יחזקאל א, כו. יו"ד, א.

(15) תהלים יט, ב.

(16) זח"ב קלו, ב.

(17) שיחת י"א ניסן סכ"ח; אחש"פ סל"ד; ש"פ שמיני ס"ב

(לעיל ע' 48; ע' 95; ע' 106). וש"נ.

(18) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסרס"ג. וש"נ.

(19) שבת כא, ב.

וכיון שכל הענינים תלויים במעשינו ועבודתינו²⁹ – הרי גם הענין דנרות שבת קודש הוא הכנה לענין ד"לילה כיום יאיר", עי"ז שמאירים את ה"לילה" של עוה"ז בימי הגלות האחרונים, כל אחד בביתו ושלחנו, באופן "שלא ישל בעץ ואבן"¹⁸, אבל עי"ז ניתוסף מנוחה ואור שנמשך דרך החלון גם ברחוב, ועד שנעשה מואר גם מבחוץ לביתו,

וכמבואר בכמה ספרי מוסר, חסידות וקבלה³⁰, שהדלקת נרות שבת פועלת בספירת המלכות וממשיכה מספירת הבינה, שזהו הענין של שני נרות וכו',

ועד להמבואר בזהר³¹ שזהו הטעם שנשים מדליקות נר שבת "בחדוה דלבא", ועי"ז ממשיכים בעולם למטה בנים שנעשים תלמידי חכמים, ובנות שיזכו לחתנים תלמידי חכמים, כמדובר כמ"פ במשך החדשים האחרונים.

וכל זה נעשה הכנה קרובה ל"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"³², שזוהי דרגא הב' ב"אראנו נפלאות"²³ – "שם נשמחה בו"²⁷, שבאה לאחרי ש"בנהר יעברו ברגל", כמדובר לעיל במאמרים שלפנ"ז בארוכה³³.

ז. ולכן הנה כאן המקום גם לחזור עוה"פ – להעיר (בעי"ן) וגם להאיר (באל"ף):

כיון שעומדים עתה בערב שבת קודש כפשוטו, יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז במבצע נרות שבת קודש – שזהו הענין שהזמן גרמא, מחר בבוקר, ובמשך השעות שיכולים עדיין לעסוק בזה – להבטיח שלא תהי' ח"ו באיזה מקום, אשה, לאחרי החתונה או לפני החתונה, שלא יודעת עדיין אודות השליחות והזכות הגדולה שביכלתה להאיר בביתה, ועאכו"כ בנפשה פנימה, ולהוסיף באור שבעולם.

ועד – כלשון הרמב"ם³⁴ – ש"עשה מצוה אחת, הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם .. תשועה והצלה (והצלחה³⁵)" – כן יהי' לנו בתוככי כלל ישראל, ובשמחה ובטוב לבב.

* * *

ח. כשמדברים אודות מבצע אחד, הנה ע"ד ש"מצוה גוררת מצוה"³⁶, כך גם מבצע שקשור עם מצוה "גורר" להזכיר גם שאר המבצעים (ובפרט שאינם "שאר" וטפל ח"ו, אלא גם הם ענינים עיקריים):

הן מבצע תפילין, שפועל מ"ש³⁷ "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך",

– בדוגמת מ"ש בשירת הים שבשביעי של פסח: "תפול עליהם אימתה ופחד"³⁸, וגם כפי שמדייק במאמר ד"ה תפול עליהם אימתה ופחד הגדול³⁹, ש"תפול" הוא לשון עתיד, שכך יהי' לעתיד לבוא –

ובעצם, בשעה שיהודי מניח תפילין, ובכללות, כשעושה כל ענין של תורה ומצוותי', שעי"ז נעשה מחובר (מצוה מלשון צוותא וחיבור⁴⁰) עם הקב"ה, הרי זה ע"ד שמצינו שכאשר רואים על יהודי "צלם אלקים", אזי לא יכול אף אחד לפגוע בו, כידוע כמה סיפורים בדבר⁴¹, וכמובא גם בתניא⁴² ש"פקודתו

וראה גם תורת מנחם חפ"ד ע' 45. וש"נ.

(36) אבות פ"ד מ"ב.

(37) תבוא כח, יר"ד. וראה ברכות ו, א. וש"נ.

(38) בשלח טו, טז.

(39) בתו"ח בשלח רסד, א [קפה, ב] ואילך. וראה גם לעיל ס"ע 99.

(40) ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז. ב. ובכ"מ.

(41) ראה גם תורת מנחם – רשימת היומן ס"ע שצה ואילך. וש"נ.

(42) פכ"ד (ל, ב).

(28) בשלח יד, כ. וראה לקו"ת ויקרא ב, רע"א. צו טו, ריש ע"ד. וראה גם תורת מנחם חפ"ד ע' 10. וש"נ.

(29) תניא רפ"ז.

(30) ראה שער הכוונות ענין קבלת שבת. פנ"ח שער השבת פ"ד. וראה גם לקוטי לוי"צ הערות לזח"א יג, א ואילך.

(31) ח"א מח, ב.

(32) תמיד בסופה.

(33) ראה ד"ה כימי צאתך דאחש"פ וד"ה ויהי ביום השמיני דש"פ שמיני פ"ג ואילך (לעיל ע' 56 ואילך. ע' 99 ואילך). וש"נ.

(34) ה'ל' תשובה פ"ג ה"ד.

(35) ראה ספר המדע (ירושלים תשכ"ד) בשינויי נוסחאות.

1 ית' שמרה רוחם", והיינו, שאפילו אלו שהם הפכיים ומנגדים לבנ"י, הנה בשעה שישנו הענין ד"צלם
2 אלקים", אזי אינם עושים מאומה, כיון שאינם יכולים ואפילו לא רוצים לעשות מאומה, כך, שהצוותא
3 וחבור ע"י מאמר ("א ווארט") בתורה או ע"י ענין במצוות, נעשה "כתרים"⁴³ בפני כמה ענינים
4 בלתי-רצויים, ועד – כפשוטם.

9 ט. אך יש צורך להבהיר בנוגע לאלו שלעת-עתה הם עדיין במצב של קרירות לענין המבצעים:
10 מצינו בנוגע לענין האמונה, שישנו אצל כל אחד מישראל שהם "מאמינים בני מאמינים"⁴⁴, ואעפ"כ
11 יתכן שבשעה שבא למעשה בפועל, ה"ה מתנהג כמו מי שאינו יודע ש"יש בעה"ב לבירה זו"⁴⁵, ואינו
12 יודע שיש השגחה פרטית על כל פרט ופרט⁴⁶, ואינו יודע ש"אין עוד מלבדו"⁴⁷ – לא רק שיש
13 "בעל-הבית" ויש "בירה" עם ריבוי פרטים, והקב"ה משגיח על כל פרט ופרט, אלא "אין עוד מלבדו",
14 וכידוע⁴⁸ בפירוש מ"ש⁴⁹ "ויקרא שם אברם בשם ה' א-ל עולם" – לא "א-ל העולם", אלא "א-ל עולם",
15 ש"א-ל" ו"עולם" הם אותו ענין – הוא הוא!

16 כאשר פלוני לומד שתפילין שבראש פועל ש"ראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך"
17 – הרי הוא לומד זאת בגמרא, אבל בשעה שיוצא לרחוב שבו מתהלך גוי, ושואלים אותו: מה יקרה
18 כאשר תניח תפילין שבראש? – אזי יסתכל על זה כמו דבר פראי! ... מה זה שייך לגוי, הרי הגוי ילעג
19 על כך שמהלך יהודי ועושה מעשה שאין לו אחיזה אצלו בהשגה והבנה, ועאכ"כ שלא יפעל אצלו
20 איזה שינוי לטוב.

21 ולכן צריך להסביר לו שצריך להיות הענין ד"רעה אמונה"⁵⁰ – להמשיך הענין כפי שהוא בתורה,
22 שהכוונה בזה היא לענינים כפי שהם למטה מעשרה טפחים.

23 הן אמת שעיקר ענין התורה הוא "בעליונים" ורק "מרמזת בתחתונים"⁵¹, אבל ח"ו לומר שענין
24 התפילין הוא רק עניני כוונות דהמשכת ד' מוחין כו'⁵², ואין לזה שייכות ח"ו להנחת תפילין בפשטות;
25 וכשם שכל אחד יודע ומודה שהכוונה היא שצריך להניח תפילין גשמיות כפשוטן, כתובים על קלף גשמי
26 עם רצועות גשמיים, על יד ועל ראש גשמיים, עד שהראש והיד ירגישו את קשירת רצועות התפילין –
27 כך צריך להסביר לעצמו, או שמישהו אחר יסביר לו, שע"י הנחת תפילין נעשה בפשטות הענין ד"וראו
28 כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך".

10 י. ועד"ז בנוגע למה שאומרים⁵³ שאילו היו מסבירים לגויים שארץ ישראל שייכת לבנ"י בגלל
11 שב"ברית בין הבתרים" נתן הקב"ה לאברהם ולזרעו אחריו עד עולם את כל ארץ ישראל⁵⁴, אזי היו
12 נפטרים מכמה ענינים של בלבולים – שישנם כאלו שאין הדבר מתקבל אצלם, ולא עוד אלא שמלעיגים
13 על זה וכו' וכו' – הנה הלואי שהיו עושים כן, ולכל לראש היו מבטלים עי"ז ענינים בלתי-רצויים
14 הקשורים עם בנ"י:

15 העובדה שיש רח"ל יהודים שמתחילים לשאול שאלות: למה צריך להלחם עבור ארץ ישראל, ומניין
16 יודעים שיש לנו זכות על ארץ ישראל, שלכן גירשו משם את הערבים, ומי יודע אם זהו ענין של צדק
17 ויושר, ואולי מוטב שישע לחוץ-לארץ ויהיו לו חיי מנוחה – הרי זה רק בגלל שהם "תינוקות שנשבו",
18 רח"ל, ומעולם לא סיפרו להם אודות הענין של קדושת ארץ ישראל,

(50) תהלים לו, ג. וראה לקו"ש חט"ז ע' 16. וש"נ.
(51) ראה עש"מ מאמר חקו"ד ח"ג פכ"ב. של"ה יג, ב ואילך.
קסא, א ואילך. וראה גם לקו"ש חל"ב ע' 74. וש"נ.
(52) ראה תורת מנחם חס"א ריש ע' 198. וש"נ.
(53) ראה גם לעיל ס"ע 43 ואילך. וש"נ.
(54) לך לך טו, יח ואילך.

(43) אבות פ"ד מ"א.
(44) שבת צז, א.
(45) ראה ב"ר רפ"ט.
(46) ראה כש"ט סקע"ט ואילך. וש"נ.
(47) ואתחנן ד, לה.
(48) ראה לקו"ת תבוא מב, ד. מג, ג. ובכ"מ.
(49) וירא כא, לג.

ולא הסבירו להם שהשייכות של בני"י לארץ ישראל אינה נובעת מדבריו של גוי לפני עשרים וכמה שנים, או לפני ארבעים וכמה שנים, שהסכימו על כך שצריך לעשות בארץ ישראל בית עבור הלאום היהודי (כפי שנקרא אצלם) – שהרי בני"י אינם תלויים בגויים, אלא הם תלויים רק ב"הוי" אחד⁵⁵, שנתן "תורה אחת"⁵⁶ לגוי אחד בארץ⁵⁷, והמקום שבו יכולים ללמוד תורה במילואה ולקיים כל המצוות במילואן הוא דוקא בארץ הקודש (בה"א הידיעה), "אשר גו' עיני הוי' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה"⁵⁸.

אילו היו מסבירים זאת – לא היו בנים או בנות ששואלים את השאלה מדוע נטפלו אל הערבים שדרים בשטח זה, ולמה מגרשים אותם, ולמה דורשים מהם להתנתק מכמה ענינים שצריכים לוותר עליהם בכדי להלחם עבור זה, בה בשעה שיכולים להחזיר זאת לערבים ח"ו, ולצאת לחוץ-לארץ, למקום מנוחה, ולהתנהג שם באופן ש"ככל עמי הארץ בית ישראל"⁵⁹.

לא מוצאים שתהי' שאלה כזו אצל אלו שהתחנכו על התורה ועל המסורה, ששאבו וספגו ונעשו חדורים בידיעה ברורה ש"כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים"⁶⁰, שזוהי ארץ שהקב"ה נתנה לאברהם אבינו ולזרעו אחריו עד עולם.

אילו היו כולם מתחנכים באופן כזה, היו חוסכים את הצורך לדון ולהתווכח עם אותם יהודים ששואלים את כל השאלות הנ"ל, ועד שיש כבר אחדים שמסייעים רח"ל לאלו שמנגדים לישראל.

וע"פ האמור לעיל (ס"ה) שע"י "אלקיננו" נעשה הקב"ה גם "מלך העולם" – הנה לאחר שפועלים על בני"י, הרי זה מגיע גם לגויים, שגם הם ידעו שמ"ש בתורה [שגם הם מכירים בה לפי האופן שלהם] הרי זה ענין של אמת, וזוהי האמת לאמתתו למטה מעשרה טפחים.

והעובדה שיש מלציגים – הרי כמדובר כמ"פ⁶¹ שהמציאות לא משתנה בגלל שבא מישהו ואומר שהוא לא מכיר בכך בגלל שאינו מבין זאת!...

לא נוגעת ההבנה וההכרה שלו; המציאות היא – שהקב"ה ברא עם וקרא אותו בשם "גוי אחד בארץ", ונתן לו ארץ מיוחדת, כדאיתא במדרש⁶²: "כשבא העולם .. בחר בארץ ישראל .. ובחר לחלקו ישראל .. אמר הקב"ה, יבואו ישראל שבאו לחלקי, וינחלו את הארץ שבאה לחלקי".

צריך רק לא לנסות לרמות את עצמו ולא לרמות את האומות שמסביבו, שהדבר תלוי בכך שלפני עשרים ושש שנה היתה החלטה של גויים, ועשרים שנה לפני"ז ה' עוד גוי שכתב מסמך להתיר להכניס לשם יהודים; כאשר בונים בנין על יסוד שאין לו קיום, אזי גם הבנין הוא כמו היסוד שאין לו קיום.

יא. וכן הוא בנוגע לענין המבצעים:

לצערנו הרב ובעוונותינו הרבים ה' חסר בדברים היוצאים מן הלב לפעול אצל כל אחד מישראל ואצל כל בני"י, להכיר בכך, שמפורש בגמרא שבשעה שמניחים תפילין הרי זה מגין על עם ישראל, כיון ש"ראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך".

ועד"ז איתא בגמרא ובירושלמי⁶³ שבשעה שיהודי קובע מזוזה על הבית, הרי זו שמירה עליו ועל בני ביתו, על הבית וכל אשר בבית מכל ענינים בלתי-רצויים, כיון שמעמידים שם בתור שומר את הקב"ה בכבודו ובעצמו להיות "שומר דלתות ישראל"⁶⁴, לשמור את הבית שבו נמצאת המזוזה.

(61) ראה גם תורת מנחם חצ"א ע' 303. וש"נ.

(62) תנחומא ראה ח.

(63) ע"ז יא, א. וש"נ. ירושלמי פאה פ"א ה"א.

(64) סידור האריז"ל (כוונת מזוזה). וראה לקו"ש ח"ט ע' 123

הערה 22. וש"נ.

(55) ואתחנן ו, ד. ועוד.

(56) לשון הכתוב – בא יב, מט. ועוד.

(57) שמואל-ב ז, כג. ועוד.

(58) עקב יא, יב.

(59) ע"פ ישעי' כה, ח.

(60) תהלים קיא, ו. וראה פרש"י ר"פ בראשית.

- 1 ועד"ז מפורש במדרש⁶⁵ שבשעה שיהודי נותן צדקה, אומר הקב"ה: "נפשו של עני היתה כו', והחיית
2 אותו, חיך שאני מחזיר לך נפש תחת נפש, למחר בנך או בתך כו' ואזכור אני להם את המצוה שעשית
3 עם העני ומציל אני אותם כו'".
- 4 ועד"ז בית מלא ספרים – במכ"ש וק"ו מעיר שלימה שהיו בה מסיתים ומדיחים וכו', עד שנעשה לה
5 דין של עיר הנדחת, רח"ל, ואעפ"כ אומר רבי אליעזר⁶⁶ שמזוזה אחת מצילה את כל העיר כולה; ועאכ"כ
6 בנוגע לבית יהודי שיש בו מזוזה.
- 12 יב. אך ישנו מי שבא ולועג, ח"ו רח"ל, על מה שקוראים "מבצע מזוזה", ועד"ז כללות ענין
13 המבצעים, עד לנרות שבת קודש, באמרו: מה עושים מזה "שטורעם", מוטב להתעסק בענינים שבין אדם
14 לחבירו.
- 15 ובכן: כאשר בא רב ואומר שצריך לעסוק ולהתייגע בנוגע לענינים שבין אדם לחבירו, הרי הוא בודאי
16 צודק; אבל יש כאן דבר פלא: מתי הוא התעורר לדבר על זה? – בשמעו שמרעישים אודות הענינים
17 של מבצע תורה, מבצע תפילין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה ומבצע בית מלא ספרים!...
- 18 צריכים אמנם להעמיד כל יהודי בחזקת כשרות, אבל, אם אכן הי' נוגע לו הצורך לעסוק בענינים
19 שבין אדם לחבירו – הי' לו להרעיש על זה לפני שבוע או שבועיים וכו'.
- 20 ובכל אופן, כיון שהוא בעצמו הרעיש והכריז שצריך לעסוק בענינים שבין אדם לחבירו, ומה גם שיש
21 לו בית-כנסת שרובם ככולם של המתפללים הם סוחרים, הנה התקוה חזקה שיעמוד בדיבורו, ומיום
22 השבת הבא, במקום לדבר ענינים שאני לא יכול לפעול בהם, והוא לא יכול לפעול בהם, ינצל את
23 ההזדמנות שביכולתו להשפיע על חברי הקהילה שלו, ויתחיל לדבר מידי שבת בשבתו אודות ענינים
24 ששייכים ל"סוחרים":
- 25 לידע שצריך להזהר מהשגת גבול וגם מאבק השגת גבול (שהרי ח"ו לחשוד יהודי בהשגת גבול
26 ממש), וצריך להזהר מלשון הרע והוצאת שם רע – אע"פ שמדובר אודות סוחר אחר שהוא ה"מתחרה"
27 שלו... ובעיקר צריך להזהר שלא יהי' מעמד ומצב של "עני מהפך בחררה ובא אחר ונטלה הימנו וכו'"⁶⁷
28 (אם הנהגתו במסחר אינה ע"פ שו"ע עכ"פ בדקות),
- 29 וכן צריך לידע שכאשר סוחר מרויח כך וכך דולרים, הנה בין אדם לחבירו צריך ליתן מעשר, ומה
30 טוב ליתן חומש שזוהי המצוה מן המובחר⁶⁸.
- 31 ולהיותו "מדריך רוחני" שלהם – אומר להם דברי מוסר, ומזכיר פעם אחת ופעם שני', עד מאה ואחד
32 פעמים, ולא מתעייף לעשות זאת מידי שבת בשבתו, ובדברים היוצאים מן הלב.
- 33 ולעומת זאת, אותם בחורים שמנתקים את עצמם ומוותרים על מנוחה ועל כמה ענינים של תענוג,
34 ומסתובבים ברחובות לפעול בעניני המבצעים,
- 35 – שביניהם ישנו כאמור גם הענין של מבצע צדקה, שהכל מודים שזהו ענין שבין אדם לחבירו;
36 ועד"ז כאשר כל אחד מישראל, שהם מאמינים בני מאמינים, יתבונן בכך שע"ז שקובעים מזוזה בביתו
37 של יהודי נוסף, הנה לא זו בלבד שפועלים עליו לקיים מצוה, אלא גם מעמידים לו את הקב"ה בתור
38 שומר לשמור אותו ואת בני-ביתו וכל אשר בביתו, הרי לא צריך לחפש ענין גדול יותר של בין אדם
39 לחבירו –
- 40 הנה כאשר הם ידברו עם "סוחרים", לא יודעים אם יפעלו על סוחר שיזהר לנהל את המסחר באופן
41 שלא תהי' ח"ו השגת גבול, אבק גניבה, לשון-הרע וכו' וכו'.

(67) קידושין נט, א.

(68) שו"ע יו"ד רס"ט.

(65) תנחומא משפטים טו.

(66) סנהדרין עא, א. וראה גם תורת מנחם חע"ז ע' 18.

יג. כיון שמסתמא ימסרו לו את הדברים בתוספת הגזמה, לכן הנני אומר את הדברים דוקא כשיש אפשרות לבדוק ולבחון מה אמרתי, ומה הוסיפו!...

ובכן, אלו הם הדברים שאני אומר וחוזר עליהם עזה"פ:

ע"פ הידוע תורת הבעש"ט⁶⁹ בפירוש דברי המשנה⁷⁰ "נפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו", שתחילה שואלים אותו איך מתקבל אצלו מה שצריך לעשות עם יהודי שמתנהג באופן כך, ולאחרי שאומר "מדעתו" שצריך לעשות באופן כך וכך, הנה כשמגיע לאח"ז אצלו אותו ענין, שוב לא צריך לחזור ולשאול אותו, אלא הדבר יכול להעשות "שלא מדעתו", כיון שהוא בעצמו אמר שהנהגה צריכה להיות באופן כך וכך.

ובנוגע לענינו:

כיון שדבריו של פלוני – שבמקום לעסוק במבצעים יש לעסוק בענינים שבין אדם לחבירו – נאמרו בגלוי, ועשו מזה עסק שלם ("אָ גאַנצן טומל"), ותוצאה מזה – גם אם לא רצה בכך – נגרמה עגמת־נפש לאותם בחורים, שכאמור, מנתקים את עצמם ממנוחת הנפש ומנוחת הגוף ובלבד להביא דבר הוי' בכל מקום שיכולים להגיע, ועושים זאת בסבר פנים יפות, ולא מבקשים שבגלל זה יתנו להם מדליות, כבוד, כסף וזהב וכו' – הרי עאכ"כ שצריכה להיות הוודאות שהדבר יפעל עליו, שהחל מיום הש"ק הבא (שעד אז מסתמא יקבל כבר את הידיעה) יכניס בדרשה שלו אודות ההתחזקות בענינים שבין אדם לחבירו. אין רצוני שישמע בקולי דוקא, ואין כוונתי להכנס לשקו"ט כו', אבל, המציאות היא שישנם בבית־הכנסת שלו ריבוי חברים, בלי עין הרע, שביכולתו לפעול עליהם – אם רק יהי' מונח ויעסוק פעם אחר פעם, מבלי להתעייף, להבטיח שיתמעטו ענינים שהם עכ"פ אבק השגת גבול, אבק לשון הרע ואבק הוצאת שם רע, הקשורים עם עניני מסחר ומשרות כו', אצל כל אלו שהם תחת הנהגתו של פלוני בן פלוני, שיש לו משרה נעלית יותר, ובו תלוי' ההנהגה של העומדים תחתיו, ובמילא יכול להמליץ עליהם וכו'.

ובודאי ידבר בהתלהבות ("מיט אַ פייער"), וכמה פעמים, פעם אחר פעם, וכאמור לעיל, בדברים היוצאים מן הלב, שאז נכנסים אל הלב⁷¹, ופועלים פעולתם.

וכן יש לחזק ולעורר את כל אלו שעוסקים בכל עניני תרי"ג מצוות, שיעסקו כל אחד ואחת "במסילתו" שבה בחר, או במצוה ש"אבוך הוי זהיר טפ"י⁷² וכו', ולעשות זאת בשמחה ובטוב לבב.

יד. ויהי' שבאופן זה יקבצו את שיירי הניצוצות של הברורים האחרונים שבימי הגלות אחרונים,

ואז יהי' הענין של "ישועה והצלה" – גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

*

טו. דובר כמ"פ שרוצים לקשר כל דבר עם ענין של פועל, ובנדוד – כוס של ברכה.

ואע"פ שזהו דבר בלתי־רגיל לערוך סעודת ראש־חודש, שלכן היתה אצלי שקו"ט בזה במשך הימים האחרונים, מ"מ, צריכה להיות הוודאות שמסתמא יהי' מזה ענין של טוב.

והעיקר – ש"כוס של ברכה" הוא כבר ענין שממשיך ברכתו של הקב"ה למטה מעשרה טפחים כפשוטו, כיון שזה קשור עם "ואכלת ושבעת (ולאח"ו) וברכת את הוי' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך"⁷³, וחזתמים "על הארץ ועל המזון", ועד לכניסה לארץ כפשוטה – ע"י קירוב הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,

(72) ע"פ שבת קיח, ב.

(73) עקב ח, י"ד.

(69) ראה כש"ט בהוספות סק"ב ואילך. וש"נ.

(70) אבות פ"ג מט"ז.

(71) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

- 1 ולפנ"ז – יקויים כבר "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחיר"74, ולפנ"ז – שכל הענינים בארץ
 2 הקודש יהיו באופן המתאים לכך ש"היו עיני ולבי שם כל הימים"75, "ארץ אשר גו' עיני הוי' אלקיך בה
 3 מראשית השנה ועד אחרית שנה" – שיראו השגחה פרטית בגלוי בעיני בשר,
 4 ובאופן ש"אני הוי' רופאך"76, ובמילא לא יהיו מלכתחילה ענינים בלתי-רצויים.
 16 טז. וכל זה יעורר ויוסיף עוד יותר אצל כל אחד מישראל, להתבונן בכך ש"מבצע תורה" אינו ענין
 17 שיכולים ח"ו לקרר אותו ("אשר קרך בדרך"77), או יתירה מזה, להלעיג ח"ו עליו,
 18 – בגלל שאינו מבין מהו הקשר בין הפעולה על יהודי שילמד תורה רגע נוסף, עם המצב ששורר
 19 בעולם כולו ובעם ישראל במיוחד ואצל כל אחד מישראל בפרט במלחמתו עם ה"אל זר אשר בקרבך"
 20 זה יצר הרע78 –
 21 כי, כשיתבונן בפס"ד הרמב"ם34 שע"י "מצוה אחת" שעושה יהודי באיזו פינה בעולם שתהי', יכולה
 22 להיות הכרעת עצמו וכל העולם כולו בכל ענינים אלו – הרי בודאי שח"ו ללעוג או לקרר משהו מזה;
 23 זהו ענין שהזמן גרמא להוסיף ב"נר מצוה ותורה אור"79 בכל האופנים האפשריים.
 24 יכולים לבחור מצוה זו, מצוה שני' או מצוה שלישית, ובלבד שיעסקו בזה, ובמרץ הכי גדול ובאור
 25 וחיות, ופעם אחר פעם, ועד שסוכ"ס ישרפו את שיירי הגלות80, וימשיכו את הגאולה האמיתית והשלימה.
 17 יז. ולכן, הנה בהמשך להאמור לעיל יהי' עתה הענין ד"כוס של ברכה",
 18 – לאחר ברכת המזון ע"י אלו שנטלו ידיהם לסעודה (ואלו שלא נטלו ידיהם, ישתתפו ע"י ברכה
 19 "מעין שלש" וכיו"ב) –
 20 שיחולק ע"י שלוחים – הבחורים שזוכים ונוסעים בשליחות לארץ הקודש81, ואלו שזוכים ונוסעים
 21 בשליחות לאוסטרליא82, וכיו"ב בנוגע לבחורים שנוסעים בשליחות לצרפת83.
 18 יח. ועד"ז גם בנוגע לנשים הצדקניות שבדורנו, אשר, ע"פ הידוע84 שהדור של עקבתא דמשיחא יהי'
 19 בדוגמת הדור שיצא ממצרים, הרי הן כמו הנשים הצדקניות שבאותו הדור שבזכותן נגאלו אבותינו
 20 ממצרים85, שאחת הפעולות שלהן היתה לחנך ולהעמיד ילדים וילדות, זכרים ונקבות, ש"הם הכירוהו
 21 תחילה"85 ואמרו "זה א-לי ואנוהו"86.
 22 ויש להתחיל גם עם ענין של פועל – בנוגע להגברת ההתעוררות ביתר שאת וביתר עוז בענין נרות
 23 שבת קודש.
 24 ולכן יתנו עבורם שטרות לצדקה: שטר אחד – לעצמן, שטר שני – כדי שבמשך יום המחר ימצאו
 25 מישהי שתתחיל ממחר ואילך לקיים מצוה זו, ושטר שלישי – שישאר אצלן לשם עידוד שבערב שבת
 26 ויום-טוב שלאח"ז יהי' זה באופן דמוסיף והולך.
 27 וכאמור לעיל (ס"ז), הרי זה ענין שהוא בהדגשה בזמן זה כפשוטו – בעמדנו עתה בערב שבת.
 28 ולהעיר, שגם ענין הפסח הי' קשור עם ענין של אור, ודוקא בלילה, כאמור לעיל (ס"ו) שבליל ראשון

יום" בתחלתו).

(74) בחוקתי כו, ו.

(81) ראה לקמן ע' 146 ואילך.

(75) מלכים-א ט, ג. דברי הימים-ב ז, טז.

(82) ראה לקמן ע' 191 ואילך.

(76) בשלח טו, כו (וראה לק"ש חלב"ב ע' 72 ואילך. וש"נ –

(83) ראה לקמן ע' 148 ואילך.

השייכות לחודש אייר).

(84) ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל שמות ג, ד. שער הגלגולים

(77) תצא כה, יח.

הקדמה כ'.

(78) ראה שבת קה, ב.

(85) סוטה יא, ב.

(79) משלי ו, כג.

(86) בשלח טו, ב.

(80) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום

של פסח הי' אור כל הלילה, ועד"ז בליל קריעת ים סוף, ועד"ז הי' כאשר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

ויה"ר שברגעי הגלות האחרונים יעסקו בכל ענינים אלו מתוך שמחה וטוב לבב, ובאור וחיות, ועי"ז ימהרו יותר את ה"אחישנה"⁸⁷, ובפרט שכבר "כלו כל הקיצין"⁸⁸, ואין הדבר תלוי אלא ב"שעתא חדא וברגעא חדא"⁸⁹ שיפנו בניי ("אידן זאלן זיך א קער-טאָן") לאבינו שבשמים, ואז "הבטיחה תורה" ש"נגאלין מיד"⁹⁰, ע"י משיח צדקנו.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א ברך ברכת המזון על הכוס. ואח"כ הורה שיגשו הבחורים השלוחים שנוסעים לארץ ישראל, וכן הבחורים שנוסעים לשליחות באוסטרליא, וכן הנוסעים לצרפת ושאר מקומות, והם יחלקו "כוס של ברכה". וכן מסר את שטרות הדולר עבור הנשים.

טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "כי בשמחה תצאו"].

גם תורת מנחם ח"ס ס"ע 377. וש"נ.
(90) רמב"ם ה' תשובה פ"ז ה"ה.

(87) ישע"י ס, כב. וראה סנהדרין צח, א.

(88) שם צז, ב.

(89) זח"א קט, סע"א. וראה לקו"ת דרושי ר"ה סא, א. וראה

המשך ביאור למס' מנחות ליום שני עמ' ב

והקבא - שאין חיוב להביא שלמים, אלא הם באים בנדר או נדבה, מעוניין סמיכה, קרבן פסח שהוא ב'עמוד והקבא' - שחייבים להביא קרבן פסח, אינו דין ששעון סמיכה. תלמוד לומר, 'קרבנו ולא פסח'. מקשה הגמרא: איבא למפרך - אפשר לפרוך את הקל וחומר, שכן מה לשלמים שכן מעוניין הבאת נסכים ותנופת חוה ושוק, ולכן הם טעונים סמיכה, מה שאין כן בכור ומעשר ופסח, שאין בהם הבאת נסכים ולא תנופת חוה ושוק, ולכן אינם טעונים סמיכה, ואם כן מדוע צריכים למעט זאת מפסוקים. מתרצת הגמרא: באמת אי אפשר היה ללמוד מקל וחומר, ואין צריך למעט זאת מפסוקים, וקראי אסמכתא בעלמא - הפסוקים הללו אינם אלא אסמכתא לדיון זה. מקשה הגמרא: אלא

דרשה שניה, 'קרבנו ולא מעשר', שאין מעשר בהמה טעון סמיכה. שיכול והלא דין הוא, ומה שלמים, שאין מקדשין לפנייהם ולאחריהם - שאינם יכולים לקדש את הבהמה שלפניהם או שלאחריהם, אלא רק הבהמה שהקדיש לשלמים קדושה, מעוניין סמיכה, מעשר בהמה שמקדש לפניו ולאחריו - שיכול לקדש גם את הבהמה התשיעית והאחת עשרה, שכן התחדש במעשר בהמה, שאם בשעה שהעביר את הבהמות לפניו ומנה אותן, קרא לבהמה התשיעית או לבהמה האחת עשרה בשם 'עשירית', נתפסות גם הן בקדושה, האם אינו דין ששעון סמיכה. תלמוד לומר, 'קרבנו ולא מעשר'. דרשה שלישית, 'קרבנו ולא פסח', שאין קרבן פסח טעון סמיכה. שיכול והלא דין הוא, ומה קרבן שלמים שאינו מצוינו של 'עמוד

המשך ביאור למס' מנחות ליום שליש עמ' ב

שחיטה' משמעותה שיש לשחוט מיד לאחר הסמיכה, אם כן ממילא נשמע מכך ש'במקום שסומכין שוחטין'. משיבה הגמרא: הרי קאמר זו כוונת המשנה, במקום שסומכין שוחטין משום שתתקף לסמיכה שחיטה.

משנה

המשנה מונה את ההבדלים בין מצות סמיכה למצות תנופה. חומר בפסיכה מבתנופה - יש ומצות סמיכה חמורה ממצות התנופה, ובתנופה מבתנופה - יש שמצות תנופה חמורה ממצות סמיכה. מבארת המשנה: חומר בסמיכה מבתנופה, שאחד מניף לכל החברים - קרבן שהיו בו כמה שותפים, אחד מניף עבור כולם, ואילו לגבי סמיכה אין אחד סומך לכל החברים. חומר בתנופה מבסמיכה, שהתנופה נהנית בקרבנות היחיד ובקרבנות הצבור

המקומות הללו, היה לו לכתוב 'ידו' בכתיב חסר ונדע שהכוונה לרבים. אישתיק - שתק רבי אלעזר ולא ענה לשאלת ריש לקיש. לכתב דנח דעתיה - לאחר שנחה דעתו של ריש לקיש, אמר ליה לרבי אלעזר, מאי טעמא לא תימא לי - מדוע לא ענית לי שאין הכוונה לכל מקום בתורה שכתוב ידו, אלא ל'ידיו' דסמיכה קאמרי - הכוונה היתה לחיבת 'ידו' שנכתבה בענין סמיכה. מקשה הגמרא: הלא בפסיכה נמי כתיב - בענין סמיכה גם מצינו שכתוב בענין משה ויהושע (במדבר כו כג) 'ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו', והיה לו לכתוב 'ידו' בכתיב חסר. מתרצת הגמרא: סמיכה דבהמה קאמרי - הכוונה היתה רק על סמיכה בבהמת קרבן ולא בסמיכה על ראש אדם, שלגבי סמיכה על קרבן כל מקום שנאמר 'ידו' הכוונה לשתי ידיים. שנינו במשנה: ובמקום שסומכין שוחטין, ותקף לסמיכה שחיטה - ומיד לאחר הסמיכה באה השחיטה. שואלת הגמרא: מאי קאמר - מיד כוונת המשנה, הלא יש כאן כפל לשון, לפי ש'תקף לסמיכה

לקוטי שיחות

פרשת מצורע

כרך כז, א

מתורגם ללשון הקודש

22 כלומר, משום שהמצורע עשיר, חייב הנודר, החפץ לפטור
23 את חובת המצורע העשיר⁶, להביא קרבנות עשיר.

ב.

סתירה בין ההלכות?

24 תמיהה נוספת מתעוררת בענין זה:
25 את ההלכה המוזכרת לעיל מציין הרמב"ם כבר לפני
26 כן, בהלכות מעשה הקרבנות⁷, ואלה דבריו: האומר קרבן
27 מצורע זה או יולדת זו עלי, אם היה אותו מצורע או
28 היולדת עניים – מביא הנודר קרבן עני, ואם היו עשירים
29 – מביא הנודר קרבן עשיר, אף-על-פי שהנודר עני.

30 בין שתי הלכות אלו ישנה סתירה⁸: כיצד פוסק
31 הרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות ש"מביא הנודר קרבן
32 עני" טתם, כאשר בהלכות מחוסרי כפרה⁹ הוא פוסק
33 במפורש שאם הנודר עשיר עליו להביא "קרבנות עשיר"?

34 ה"כסף משנה"¹⁰ מסביר זאת, שהרמב"ם "לא חשש
35 לפרש כאן לפי שסמך על מה שכתוב שם". אך הסבר זה
36 מתקבל רק לפי שיטת ה"כסף משנה"¹¹, שהרמב"ם
37 מסתמך בספרו במקום אחד אפילו על מה שנאמר בספרו
38 במקום מאוחר יותר. ואילו לפי הדיעות – וכך, לכאורה,
39 סביר לומר – שהרמב"ם מסתמך רק על¹² מה שאמר כבר
40 במקום הקודם לזה, אבל שנאמר שסומך כאן על מה
41 שיבוא לפנינו היא סמיכה שאין בה עמידה – הרי לפי
42 דעות אלו אין הסברו של ה"כסף משנה" מתקבל.

א.

"קרבנו של מצורע זה עלי"

1 בסיום הלכות מחוסרי כפרה פוסק הרמב"ם¹: עשיר
2 שאמר קרבנו של מצורע זה עלי¹, והמצורע היה עני, הרי
3 זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי יד הנודר משגת.
4 ועני שאמר קרבנו של מצורע זה עלי, והיה המצורע עשיר,
5 הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי זה הנודר² חייב
6 בקרבנות עשיר.

7 לכאורה, אין מובן: במקרה הראשון – מדוע חשוב אם
8 "יד הנודר משגת", אשר משום כך צריך להביא קרבנות
9 עשיר – והרי אדם זה התחייב להביא "קרבנו של מצורע
10 זה", ומצורע זה הוא עני, ומדוע אפוא עליו להביא קרבנות
11 כשל מצורע אחר – מצורע עשיר?

12 נאמר בגמרא³: "ואף-על-גב דמדירו (=למרות
13 שהנודר) עשיר (בתמיהה⁴) ואם דל הוא אמר רחמנא
14 (=בפסוק מדובר על עני) ולא דל הוא". אך השאלה היא:
15 הרי הנודר אינו חייב כלל וכלל בקרבן מצורע, אלא
16 התחייב להביא את חובו של העני – ומנין לנו שבמקרה
17 כזה חלה עליו חובה להביא קרבנות עשיר⁵? הרי אין כאן
18 כלל וכלל מציאות של מצורע עשיר!?

19 במקרה השני אינו מובן הניסוח של הרמב"ם – "שהרי
20 זה הנודר חייב בקרבנות עשיר": לכאורה, צריך היה
21 הרמב"ם לומר "שהרי זה המצורע חייב בקרבנות עשיר",

(צפע"נ להל' גזירות פ"ח הי"ח. שם קונטרס השלמה כז, ב). וראה לקמן
הערה 30.

(6) ראה לקמן סעיף ג והערה 17.

(7) פי"ד ה"ט.

(8) ראה גם צפע"נ להל' גזירות שם.

(9) וכן מפורש בגמ' ערכין שם, דמתני' (שם) "הי' מצורע עני מביא
קרבן עני" איירי "כשהי' מדירו עני .. אבל מדירו עשיר הי' דמייתי
בעשירות".

(10) הל' מעה"ק שם.

(11) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ו.

(12) יד מלאכי שם, וש"נ.

(1) ממשנה וגמרא ערכין (יז, א"ב).

(1*) כ"ה בדפוס רומי רמ ועוד, וכן הועתק בכס"מ (וכל' המשנה שם).
וכ"ה בהל' מעה"ק שהובא לקמן בפנים. – אבל בדפוסים הנפוצים
"עליו" (אף שבבבא הב' הגירסא "עליו").

(2) כן הוא בכל הדפוסים שראיתי.

(3) ערכין שם, סע"א.

(4) רש"י. ובקרבן אהרן לתו"כ פרשתנו (יד, כא) מפרש: שאין יתכן
שעשיר יביא קרבן עני וזה הקרבן לא התירה אותו התורה אלא למי שהוא
דל כו' (ע"ש). וראה הערה הבאה.

(5) ובפרט את"ל ד"מה שהתורה פטרה עני מקרבן עשיר" הוא (לא
משום דאין לו, "מחמת עוני", אלא) ד"הדין כך", הוא "פטור בעצם"

28 — בהלכות מעשה הקרבנות ובהלכות מחוסרי כפרה:

29 בהלכות מעשה הקרבנות מופיעה ההלכה של "האומר
30 קרבן מצורע זה .. עלי" בהמשך דיני נדרים ונדרות
31 שבקרבנות¹⁹, כלומר, מדובר כאן על החובה החלה על
32 הנודר לקיים את נדרו – ומשום כך אומר הרמב"ם ש"מביא
33 הנודר קרבן עני", אף כאשר הנודר עשיר – כי דיבורו בנדר
34 היה "קרבן מצורע זה .. עלי", הוא קבל על עצמו להביא
35 את הקרבנות של מצורע זה. וכיון שהמצורע הוא עני, הרי
36 הנודר חייב מצד הלכות נדרים להביא קרבן עני²⁰,

37 וכך להיפך – "אם היו עשירים מביא הנודר קרבן
38 עשיר אף-על-פי שהנודר עני".

39 לעומת זאת, בהלכות מחוסרי כפרה הענין העיקרי הוא
40 – כפרת המצורע, ולכן ההדגשה היא על כך שהנודר מביא
41 את הקרבן כדי להביא לכפרתו של המצורע, ולא רק כדי
42 לצאת ידי חובתו שלו מפני נדרו.

43 וכך ניכר גם משינויי הניסוח בדברי הרמב"ם –
44 בהלכות מעשה הקרבנות נאמר "מביא הנודר קרבן עני",
45 ואילו בהלכות מחוסרי כפרה אומר הרמב"ם "מביא על ידו
46 קרבנות עשיר": בהלכות מעשה הקרבנות מדובר על
47 חובתו של הנודר לקיים באמצעות הקרבן את נדרו²¹ –
48 "מביא הנודר". ואילו בהלכות מחוסרי כפרה מדובר בעיקר
49 על הקרבן שעליו להביא למען כפרת המצורע – "על ידו".

50 וזוהי הסיבה לכך שבהלכות מחוסרי כפרה אומר
51 הרמב"ם "מביא על ידו קרבנות עשיר" – כי מצד "מחוסרי
52 כפרה" קובעת ההלכה, שיהודי יכול לקבל על עצמו הבאת
53 קרבנו של מצורע אחר מפני הערבות שביניהם, כאילו
54 הנודר היה המצורע. וכיון שהנודר הופך להיות המביא
55 והמקריב של קרבן המצורע, הרי פרט זה נמדד בהתאם
56 להישג ידו של הנודר²², ולא של המצורע, ואם "יד הנודר
57 משגת" עליו להביא קרבנות עשיר, כי "ואם דל הוא אמר
58 רחמנא, ולא דל הוא".

לישטת הרמב"ם (בפיה"מ ערכין שם) "אין בין רבי וחכמים מחלוקת" (ועיי"כ רמב"ם הל' ערכין פ"ג ה"ו ובראב"ד ונ"כ שם). וראה תו"ט למשנה ערכין שם. ואכ"מ.

(21) ולכן הקדים הרמב"ם (בהל' מצע"ה"ק) הלכה זו לפני ההלכה (הניל) "האומר חטאתו כו' של פלוני עלי .. ה"ו מניחו להקריב על ידו ומתכפר לו" – דלכאורה תמוה, איך מתאים לכתוב ההלכה ד"האומר קרבן מצורע זה .. עלי" קודם כתבו שמותר לאחר להביא קרבנות של פלוני עבורו – כי הדין ד"האומר קרבן מצורע זה .. עלי" הוא לא כדי להקריב על ידו" כ"א רק בשביל קיום נדרו. ואכ"מ.

(22) והא ד"מביא אדם על ידי בנו כו' בתו כו' קרבן עני" (נגעים פי"ד מ"ב. רמב"ם הל' שגגות פ"ה ה"ו) – יש לחלק בין מי שמתחייב בעצמו

ג.

חידוש מצד הנודר ומצד המתכפר

1 ויש לומר, שבהלכה זו יש שני ענינים: מצד מעשה
2 הקרבנות די בכך שהעשיר יביא עבור המצורע העני
3 קרבנות עני, ואם המצורע עשיר – צריך הנודר להביא
4 עבורו, כנדרו, קרבנות עשיר. ואילו מצד הלכות מחוסרי
5 כפרה, הרי העשיר חייב להביא קרבנות עשיר, גם עבור
6 המצורע העני¹³.

7 וההסבר לכך הוא:

8 ההלכה קובעת¹⁴, ש"חטאת ואשם .. אינן באין בנדר
9 ובנדבה, האומר הרי עלי חטאת או אשם .. לא אמר כלום".
10 אך כאשר אדם נודר "חטאתו וכו'" של פלוני עלי, אם רצה
11 אותו פלוני הרי זה מניחו להקריב על ידו ומתכפר לו¹⁵.

12 ויש לומר שבהלכה זו, שניתן להביא חטאת וכדומה
13 עבור אדם אחר החייב בכך, יש שני חידושים:

14 (א) מצד הלכות נדרים – למרות ש"האומר הרי עלי
15 חטאת .. לא אמר כלום", ואין חלה עליו חובה לקיים נדר
16 זה, הרי כל זה אמור כאשר בקרבן החטאת וכדומה אין
17 שום צד של חובה. אך כאשר הנודר אומר "חטאתו וכו'"
18 של פלוני (החייב בקרבן זה) עלי, חלה על הנודר החובה
19 להביא קרבן זה משום דין נדר¹⁶.

20 (ב) מצד המתכפר¹⁷ – למרות שהחובה להביא את
21 החטאת וכדומה חלה, כמובן, רק על מי שעבר חטא זה,
22 או נמצא במצב המחייב כפרה, וכעניינו, מצורע – בכל
23 זאת חידשה כאן התורה, שמפני ערבותם של ישראל – כל
24 ישראל ערבים זה בזה¹⁸ – יכול יהודי אחר להביא את
25 הקרבנות "על ידו", וקרבנו של היהודי האחר יביא לידי
26 כפרה של החוטא או של מחוסר הכפרה – כגון המצורע.

ד.

קיום הנדר או כפרה משום ערבות

27 וזהו הבסיס להבדל בין שתי ההלכות שהוזכרו לעיל

(13) ע"ד (ולא ממש) חיוב בצדקה מצד הל' דעות או צדקה ומתנ"ע וכיו"ב (ראה לקמן ע' 255 ואילך).

(14) רמב"ם הל' מצע"ה"ק שם ה"ח.
(15) שם ה"י.

(16) להעיר מצע"ה"ק שם "דהאומר סתם קרבנות של פלוני עלי אינו ר"ל לפטור את פלוני". ע"ש.

(17) להעיר מצע"ה"ק שם, ד"גבי מחוסרי כפרה .. סתמא ג"כ הוה כמו לפטור".

(18) שבועות לט, סע"א. וש"י. פרש"י בחוקתי כו, לו. ובכ"מ.

(19) שבזה מתחיל פרק יד מהל' מצע"ה"ק: מתנדב אדם כו'.

(20) ראה ערכין שם, ב: ולרבי כו' בתר חיובא דגבא אזלינן – והרי

ה.

נודר עני המביא קרבן מצורע עשיר

- 1 לפי זה מובנים דברי הרמב"ם גם במקרה השני "ועני
2 שאמר .. והיה המצורע עשיר הרי זה מביא .. קרבנות
3 עשיר שהרי זה הנודר חייב בקרבנות עשיר":
4 אמנם, מצד "הלכות מחוסרי כפרה" מתחשבים בהישג
5 ידו של הנודר, מביא הקרבן, כדלעיל, וכיון שבמקרה זה
6 מביא הקרבן הוא עני – למרות זאת עליו להביא במקרה
7 זה קרבנות עשיר, כי "זה הנודר חייב בקרבנות עשיר" –
8 מפני נדודו הוא התחייב להביא "קרבנו של מצורע זה",
9 שהוא עשיר, ולכן עליו להביא קרבנות עשיר, כפי שקובע
10 הרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות, כדלעיל.
11 אך הסבר זה אינו "חלק" לגמרי. שהרי, גם במקרה
12 השני אומר הרמב"ם "מביא על ידו קרבנות עשיר",
13 ומהדגשה זו מובן, כדלעיל, שחובתו להביא "קרבנות
14 עשיר", אינה רק לשם קיום הנדר, אלא למען כפרת
15 המצורע²³.
16 ובמיוחד, כאשר נובעת מכך השלכה לגבי ההלכה
17 למעשה: אם החובה להביא "קרבנות עשיר" היא רק מפני
18 קיום הנדר ולא מפני כפרת המצורע – צריך לנבוע מכך,
19 שבדיעבד, אם הנודר (העני) הביא קרבנות עני, הרי
20 המצורע התכפר, אך הנודר לא יצא ידי חובת נדרו – ולא
21 כן כאשר החובה היא גם מפני כפרת המצורע, כמובן.
22 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
23 למרות שהנודר בעצמו הוא עני, והקרבן צריך היה
24 להיקבע בהתאם להישג היד שלו²³ – בכל זאת, כיון
25 שבנדרו הוא התחייב להביא קרבנות עשיר, הרי זה כאילו
26 הנדר עצמו גרם לכך שתחול עליו ההגדרה של הישג יד
27 כנעשיר – גם למען כפרת המצורע – ולכן הוא "מביא על
28 ידו קרבנות עשיר". כשם שנאמר, שנשבעין לקיים
29 מצוות²⁴, כי באופן טבעי ולמעשה יזרז הדבר את האדם
30 להתייגע כדי לקיים את שבועתו, עד כדי יגעת ומצאת²⁵.
- (ע"י נדרו) נומביא בשביל השני מצד ענין הערבות) שאז הוא לפי הישג
ידו, ובין האב שמביא בשביל בנו כו', שבזה הוא רק כשלוחו של הבן
כו' ולכן הוא לפי הישג יד הבן כו'. וראה תוספות חדשים ומשנה אחרונה
נגעים שם.
(23) ולהעיר שיש לימוד מיוחד דעני המדיר מצורע עשיר מביא קרבנות
עשיר (ערכין שם, ריש ע"ב. ת"כ פרשתנו יד, כא).
(24) נדרים ה, רע"א. וש"נ.
(25) מגילה ו, ב.
(26) נדרים פ"ט ה"ד.

ו.

כל ישראל – כגוף אחד

- 31 מכך נלמדת הוראה נפלאה לגבי הכוח הרב של אהבת
32 ישראל ואחדות ישראל:
33 בראש ובראשונה רואים, כיצד יהודי אחד יכול לפעול
34 למען יהודי אחר כל כך הרבה, עד כדי כך, שבאמצעות
35 קרבן שהוא מביא, מתכפר יהודי אחר. ולא רק כאשר
36 היהודי האחר הוא עני ואין בכחו להביא קרבן מעצמו,
37 אלא אף כאשר המצורע הוא עשיר, יכול יהודי אחר,
38 ואפילו עני, להביא עבורו את הקרבן.
39 והאחדות רבה עד כדי כך, שבהבאת הקרבן נחשב
40 הנודר כאילו הוא החייב בכפרה, ומתחשבים בהישג ידו
41 של הנודר!
42 שהרי זוהי אחדות ישראל האמיתית, שישראל הם
43 כגוף אחד, כמבואר בתלמוד הירושלמי²⁶, ומשום כך,
44 כאשר יש פגם או חסרון אצל יהודי אחד ר"ל – ב"איבר"
45 אחד של גוף זה – מורגש הדבר בכל ה"איברים" של הגוף
46 כולו, הקומה הכללית²⁷ – כלל ישראל. כי אין זה פגמו
47 וחסרוננו של ה"זולת", אלא חסרוננו ופגמו של כל יהודי
48 בעצמו.
49 כפי שמוסכרת²⁸ הסיבה לכך שגם צדיקים אומרים את
50 נוסח הוידוי "אשמנו...", למרות שאין הם קשורים כלל
51 לחטא²⁹, ובמיוחד לא לחלק גדול מן החטאים המפורטים
52 – אלא ש"כל ישראל" הם כ"גוף אחד", ו"זה הערבות
53 שאדם ערב בשביל חברו אם יחטא".

ז.

יהודי מתעשר למען הזולת

- 54 מודגש כאן גם ענין גדול יותר – שכאשר יהודי מקבל
55 על עצמו לפעול למען כפרת יהודי אחר, כאשר הוא עצמו
56 עני והאחר הוא עשיר – מגדירה אותו התורה כאילו היה
57 "עשיר" והוא חייב להביא עבור זולתו "קרבנות עשיר".
58 אילו הוא עצמו היה ח"ו מצורע, הרי לא היה חייב

(27) לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

(28) טעמי המצות להרח"ו פ' קדושים, הובא ונתבאר בארוכה
במאמרי אדה"ז-פרשיות (ח"ב ע' תקצא ואילך), סהמ"צ להצ"צ מצות
אהבת ישראל. ועוד. – וראה ס' חסידים סכ"ב, סתר"א. ט"ז או"ח סתר"ז
סק"א.

(29) ראה עוד ביאור – לקו"ש חכ"ה ע' 17-16. וש"נ. ולהעיר מרמב"ם
הובא בחיד"א (מדבר קדמות ע' ודוי. ובכ"מ – נזכר בברית עולם לס'
חסידים שם).

13 כ"ק מורי וחמי אדמו"ר אמר אז, שכאשר דרש מיהודי
14 זה להבטיח זאת, אכן לא היה זה בהתאם ליכולתו, ואפילו
15 לא בהתאם למה שנקבע לו מלמעלה. אלא, שבאמצעות
16 ההחלטה הטובה עצמה, נפתחו עבורו מלמעלה "צינורות"
17 חדשים של פרנסה, כדי שיוכל לקיים את הבטחתו.
18 וכך הוא ההסבר גם בעניננו: כאשר רואה הקדוש-
19 ברוך-הוא כיצד יהודי פורץ את מגבלותיו, ובלי להתחשב
20 בעניו הוא משתדל יותר מכפי יכולתו למען כפרתו של
21 חברו העשיר – הרי אז "פותח" עבורו הקדוש-ברוך-הוא
22 "צינורות" חדשים של פרנסה, כך שיוכל לקיים את
23 ההחלטה הטובה, בעושר.

(משיחת כ"ו תשרי תשמ"ו)

1 להביא קרבנות עשיר³⁰, ואילו כאשר הוא מקבל על עצמו
2 לסייע ליהודי אחר – הרי הוא חייב בקרבנות עשיר, כאילו
3 זה היה "הישג היד" שלו, כדלעיל!
4 ההסבר לכך בפנימיות, ניתן להבינו לפי המסופר כמה
5 פעמים³¹, שראו אצל כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שכאשר
6 דובר אודות הדפסת תשובות ה"צמח צדק" בפעם
7 הראשונה בארצות הברית, הוא הציע ליהודי מסויים
8 שיתרום את הוצאות הדפסת הספרים, למרות שלא היה זה
9 כלל ביכולתו בהתאם למצבו הכלכלי. אותו יהודי קבל
10 זאת על עצמו, והרבי ברכו. לאחר מכן התעשר היהודי
11 והצליח לקיים את ההבטחה במלואה, ותרם את מלוא
12 הסכום עבור הדפסת הספרים.

המביא קרבן עשיר יצא.

(31) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ח ס"ע תקיג ואילך.

(30) ואף שמותר לו להביא קרבן עשיר – אא"פ לחייבו בזה. ולהעיר
מצפצפ"נ שם: וע' בהך דכריתות דף כ"ח ע"א דמצריך שם קרא דעני

ללומדי מחזור הלימוד השבועי, השבוע לומדים גם את לקו"ש חלק כו - תזריע ג, מצורע ב

המשך מעמוד 3

ולכאורה זהו תמוה, הרי ההרים הם מחוץ לירושלים, ואין בהם קדושת ירושלים,
ואיך בכוחם להגן על ירושלים?

והענין בזה, מבואר בחסידות³ המעלה בקדושת בית המקדש לגבי המשכן הוא:
שקדושת המשכן להיות בהעדר קביעות (מחמת נסיעתה עם בני ישראל במ"ב מסעות),
לא חדרה בה קדושה במקום, וכן לא בדברים השייכים לדומם. משא"כ קדושת בית
המקדש להיותה במקום קבוע חדרה בה קדושה במקום, ולכן ה' בנוי מאבנים ולא רק
מצומח (עצי שטים) ומחי (יריעות וצמר), כי הקדושה התלבשה בגדרי המקום, ומצד
זה גם בדומם יש קדושה. ואדרבה, בדומם היא באופן גבוה יותר, להיות שכל הגבוה
יותר יורד למטה יותר⁴.

ועל דרך זה יש לומר בנוגע לחומת ירושלים, שאף שהיא רק מסביב ומחוץ
לירושלים, בכל זאת כיון שהיא באופן של "הר" שניכרת מציאותו בגלוי וברוממות
כנ"ל, יש בכוחה להגן על ירושלים⁵.

(3) ראה תו"א ויגש מג, ג. ולקו"ש ח"ו ע' 17 ואילך. וש"נ.

(4) ראה אוה"ת וארא ע' קסב ואילך. ע' ריד. לקו"ת שה"ש כג, א. ובכ"מ.

(5) ראה אוה"ת יתרו ע' תתקסה. המשך מים רבים תרל"ו בסופו (ר"ע רלו). סה"מ תרע"ח ע' מט ואילך. סה"מ תרצ"ט ר"ע 77.

ילקוט לוי יצחק על התורה

מאמרי חז"ל

כל הבהמות הקרבים ביום זה, חמש עשרה¹.

יום הכפורים - הוא יום של תשובה עילאה, תשוב ה' עילאה, בינה. זהו שמקריבים בו ט"ו בהמות, כמספר הו"ה, כי בינה עד הוד אתפשטת².

ויש בו ה' טבילות וי' קידושינ³ - מספר הו"ד.

ויש בו חמשה עינויים וחמש תפלות, כי יום חמישי הוא הוד (ששת ימי בראשית הם כנגד שש מדות, אם כן יום חמישי הוא כנגד הוד).

ויום הכפורים הראשון, שהיה אחר הקמת המשכן, שאז היה הציווי על עבודת היום - היה בחמישי בשבת.

(כי ראש חדש ניסן, יום הקמת המשכן, היה באחד בשבת⁴, אם כן יום הכפורים שאחר כך היה בחמישי בשבת. כי יום ראשון של פסח היה באחד בשבת, ויום חמישי של פסח היה בחמישי בשבת, וביום שחל יום חמישי של פסח חל יום הכפורים שאחר כך, וסימנך ה"צ)⁵.

(הערות לזהר ב עמ' רצג)

כשם שנכנס לברית, כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים⁶.

יום כפורים שייך למילה, ככתוב⁷ בזאת יבא אהרן אל הקדש, ואמרו רז"ל⁸ שזכות המילה נכנסת עמו.

ושלשה דברים אלו, שאומרים בברית מילה, שייכים ליום הכפורים.

תורה - ביום הכפורים ניתנו הלוחות השניות, שנתקיימו⁹.

חופה - ענן הקטרת של יום הכפורים הוא כמו חופה המכסה, כמו שכתוב¹⁰ וכסה ענן הקטרת. וגם, ביום הכפורים בנות ירושלים יוצאות ואומרות בחור מה אתה בורר לך¹¹, אם כן זהו כמו הכניסה לחופה.

מעשים טובים - במוצאי יום הכפורים בת קול אומרת כבר רצה אלקים את מעשיך¹². וביום זה זדונות נעשו כזכויות¹³, אם כן כל המעשים שעשה הם טובים.

(הערות לזהר א עמ' ט)

נוסח התפלה

אור זרוע לצדיק¹⁴

התפלות של יום הכפורים מתחילות בא', אור זרוע לצדיק, ומסתיימות במ', ה' הוא האלקים, או לשנה הבאה בירושלים - אותיות אם.

כי יום הכפורים הוא יום של תשובה עילאה, תשוב ה' עילאה, בינה, ובינה היא בחינת אם.

וכתיב¹⁵ אם רחץ ה' צואת בנות ציון, אל תקרי אם אלא אם, תבוא אם ותקנח צואת בנה¹⁶.

(ליקוטים ואגרות עמ' שצד, תורת לוי יצחק עמ' רמח, עמ' תכ)

שושן עמק איזמה¹⁷

הפיוט של תפלת מוסף מתחיל בתיבת שושן, שהוא אדום, כמו שושנה אדומה, והיינו בינה, מקור הגבורות. כי יום כפורים הוא בחינת בינה.

ומחתת הקטרת של יום הכפורים היתה של זהב אדום¹⁸.

(1) רמב"ם הלכות עבודת יום הכפורים פ"א ה"א.

(2) עץ חיים שער ל"ו פ"ב.

(3) רמב"ם שם פ"ב ה"ב.

(4) שבת פו, ב.

(5) שו"ע או"ח סי' תכה, ג.

(6) סדר ברית מילה.

(7) אחרי טז, ג.

(8) ויקרא רבה פכ"א, ו.

(9) תענית כו, ב.

(10) אחרי טז, יג.

(11) תענית כו, ב במשנה.

(12) קהלת ט, ז.

(13) ראה יומא פו, ב.

(14) תהלים צו, יא. - תפלת ערבית של יום כפור.

(15) ישעיה ד, ד.

(16) תנחומא חקת, ח.

(17) תפלת מוסף של יום כפור.

(18) יומא מה, א.

ויחל יונה לבוא בעיר מהלך יום אחד²⁹

תניב נח שייכת לראש השנה³⁰.

וגם יום הכפורים שייך לתניב נח, דכתיב בה³¹ ויחל עוד . . ויוסף שלח את היונה - רמז ליונה בן אמיטי, שכתוב גם בו ויחל.

ומזה נמשך מה שאשתו של יונה היתה עולה לרגל³², כי מעלת היונה היא בעיניה, כמו שכתוב³³ עניך יונים, עיני כיונים³⁴, ועליה לרגל הוא מצות ראה.

ואין זכרות ונקבות בעופות³⁵, לכן גם אשתו עלתה לרגל, כי אם לא כן, לא היה מנוח לכף רגל³⁶ה.

והוא ברגל של חג הסוכות, שהוא אחר ראש השנה ויום הכפורים.

(ליקוטים ואגרות עמ' שפב)

וימין פשוטה לקבל שבים³⁷

ימין - הוא בסוכות, וימינו תחבקני³⁸.

ואף שגם יום כפורים הוא יום התשובה, ואומרים בו וימין פשוטה לקבל שבים, והכפרה היתה על ידי הכהן גדול דוקא, בחינת רב חסד, ולבש בגדי לבן, שרומזים על חסד,

זהו רק בחינת לקבל שבים, אך לא בחינת חיבוק, שזהו כשכופה יד ימין, שנעשה כדמות שלש דפנות הסוכה.

(הערות לזהר א עמ' קמא)

ויום הכפורים הוא כפורים¹⁹, ובפורים היה כל המעשה בשושן הבירה. והיא היתה עיר גדולה, עיר המלוכה - רמז לבינה, ה' גדולה²⁰.

(הערות לזהר א עמ' ו)

מה נהדר היה כהן גדול בצאתו בשלום מן הקדש²¹

הכהן גדול, המשמש בשמונה בגדים, הוא כמו הדר, המלך השמיני²² (ואף שביום הכפורים עבד בארבעה בגדי לבן - הרי היו ב' פעמים ד', של שחרית ושל בין הערבים).

ומעכב שיהיה לו אשה²³ - כמו במלך הדר, שכתוב בו ושם אשתו מהיטבאל.

מהיטבאל - תיבות א"ם טב"ל ה' י', רמז לה' טבילות וי' קידושין²⁴ (קידושין הוא גם טבילת ידיו ורגליו).

וכתיב²⁵ בזאת יבא אהרן אל הקדש, ואמרו רז"ל²⁶ שזכות המילה נכנסת עמו - מילה היא בחינת המלך השמיני.

(תורת לוי יצחק עמ' שמב)

קום לך אל נינוה העיר הגדולה²⁷

יום הכפורים הוא יום של תשובה עילאה, תשוב ה' עילאה, בינה. לכן מפטירין בו בענין נינוה, שרומזת על בינה, כי עיר גדולה היינו בינה, ה' גדולה²⁸.

(תורת לוי יצחק עמ' קכא)

(29) יונה ג, ד. - הפטרת מנחה של יום כפור.

(30) זח"ג קמט, ב.

(31) נח ח, י.

(32) עירובין צו, ב.

(33) שיר השירים ד, א.

(34) שם ה, יב.

(35) זבחים קטז, א.

(36) ראה נח ח, ט.

(37) תפלת נעילה של יום כפור.

(38) שיר השירים ח, ג, וראה לקוטי תורה דרושים לסוכות פא, ב.

(19) תיקוני זהר תיקון כ"א (נז, ב).

(20) ראה לקוטי תורה להאריז"ל יונה.

(21) תפלת מוסף של יום כפור.

(22) וישלח לו, לט.

(23) יומא ב, א במשנה.

(24) רמב"ם הלכות עבודת יום הכפורים פ"ב ה"ב.

(25) אחרי טז, ג.

(26) ויקרא רבה פכ"א, ו.

(27) יונה א, ב. - הפטרת מנחה של יום כפור.

(28) לקוטי תורה להאריז"ל יונה.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

"גאלתי אתכם" - לשון עבר!

בקדשת 'כתר' הנאמרת בחזרת הש"ץ בתפלת מוסף, מדגש ענין הגאולה כהמשך לפסוק "שמע ישראל" הוא יושענו ויגאלנו שנית בקרוב, ולא עוד אלא שמסיפים "הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית", "גאלתי" לשון עבר.

והבאור בזה שלאמתו של דבר מציאותם של ישראל שמאחדים עם אלקות בתכלית - שזהו תכן הפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" - היא למעלה מענין של גלות, ומצד עצם מציאותם הרי הם במצב של גאולה, עד כדי כך, שאומרים "הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית", בלשון עבר, שכבר היתה הגאולה!

(ע"פ תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 148. מתוך "לקראת שבת")

לא להשאיר רגע אחד בגלות

אפלו אם עדין יכול להיות ספק, שמא הקדוש ברוך הוא רוצה להחזיק את ישראל עוד רגע אחד בגלות, למען גדל הנחת-רוח שהעבודה בזמן הגלות מסבה לו - זועק כל יהודי: "כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא", חוץ מלהשאיר עוד רגע חס ושלוש במצב של "צא", מחוץ לשלחן אביהם.

מבקשים ותובעים כביכול מהקדוש ברוך הוא: "שלח נא ביד תשלח" והבא כבר את הגאולה האמתית והשלמה!

(תורת מנחם - התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 299)

פעלה על אמות העולם

מכיון שנמצאים אנו בסוף זמן הגלות, בסמיכות לקיום היעוד "אז אהפך אל עמים שפה ברוך גו' לעבדו שכם אחד" - צריכים להשתדל לעסוק גם בהכשרת והכנת אמות העולם לגאולה, על ידי ההשפעה על אמות העולם שיקימו שבע מצוות בני נח "מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה והודיענו על ידי משה רבנו" (לשון הרמב"ם, מלכים פרק י) מעין ובדגמות מצב האמות לעתיד לבא, כאשר יקום היעוד "אז אהפך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד", "והיתה לה' המלוכה".

(משיחת ש"פ יתרו תשמ"ו. מתוך "לקראת שבת")

הקדוש ברוך הוא ממתינ שיבקשו

כמדבר כמה פעמים שהקדוש ברוך הוא יודע אמנם את צרכיהם ורצונם של בני ישראל, אבל אף על פי כן, מכיון שרצונו וחסדו בעבודת המטה, לכן, ממתינ עד שבני ישראל יבקשו על הגאולה, "ווי וואנט משיח נאו", ואז ממלא את בקשתם תכף ומיד, ברגע כמימרא.

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ה ח"ה ע' 2780)

מה עשיתי כדי להביא את משיח?

בתקופה הנוכחית של "הרת עולם", כשהעולם כלו מזדעזע מפאת "חבלי משיח", וה' יתברך הציית את חומת הגלות... מחובתו של כל יהודי, איש ואשה זקן וצעיר, לשאל את עצמו: מה עשיתי ומה אני עושה בכדי להקל את "חבלי משיח" ולזכות לגאולה השלמה על ידי משיח צדקנו?

(מכתב הקדמה ל"היום יום")

הגאולה שיכת להוה

אלו היה הקץ ידוע - אזי היחס להגאולה היה כמו לדבר השיף לעתיד שאינו פועל שנוי (כל כך) בזמן ההוה; מה שאין כן כשהקץ אינו ידוע, וביחד עם זה, יודעים בודאות שיכול להיות בכל רגע ומצפים שיהיה ברגע זה - אזי היחס להגאולה הוא כמו לדבר השיף להוה, הינו, שההנהגה בהוה היא באפן המתאים למעמד ומצב דגאולה העתידה, דכיון שהגאולה יכולה לבוא תכף ומיד ממשי, הרי, בכל רגע ורגע צריכים להיות מוכנים להגאולה.

(תורת מנחם - התוועדויות תשנ"ג ח"ג ע' 23)

צפיה פרושה לעשות!

פשיטא שאין הכוונה שעומדים וממתינים מבלי לעשות מאומה. . שהרי לא זוהי הדרך שבה ממתינים לדבר שחפצים ומשתוקקים ביותר שיבוא בהקדם הכי אפשרי; "לשוועתך קוינו כל היום" פרושו - שעושים ככל האפשרי כדי למהר ולקרב את הגאולה!

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ו ח"ב ע' 316)

חומש יומי

פרשת תזריע-מצורע

~ יום ראשון כ"ה ניסן ~

א ומליל יי עם משה למימר:

יב (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב מלל עם בני ישראל למימר אתמא ארי
תעדי ותליד דכר ותהי מסאבא שבעת יומין
כיומי רחוק סוכתה תהי מסאבא:

(ב) דבר אל-בני ישראל לאמר אשה כי תזריע
וילדה זכר וטמאה שבעת ימים ביימי נדת דותה
תטמא:

לדה. ביימי נדת דותה תטמא • כסדר כל טמאה
האמורה בנדה, מטמאה בטמאת לדה, ואפלו נפתח
הקבר בלא דם. דותה • לשון דבר הזב מגופה.
לשון אחר: לשון מדנה וחלי, שאין אשה רואה דם
שלא תחלה, ראשה ואבריה כבדין עליה.

כ"י • אשה כי תזריע • (ויקרא רבה) אמר רבי שמלאי:
כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף
במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת
בהמה חיה ועוף. כי תזריע • (נדה כז) לרבות שאפלו
ילדתו מחוי, שנמחה ונעשה כמין זרע, אמו טמאה

~ נקודות משיחות קודש ~

לך, כי למרות התשוקה האמורה, אין אדם רשאי 'לברוח'
מן העולם, אלא עליו לעבוד עם העולם ובתוכו – לברור
ולהעלותו.

(לקוטי משיחות כרך א, עמ' 732)

אשה כי תזריע (יב, ב)
"אשה" – רמז לתשוקת הנשמה לחזור אל שרשה האלקי,
שכן השם 'אשה' הוא על שם מקורה של האשה, "כי
מאיש לוקחה" (בראשית ב).
"כי תזריע" – הזריעה אינה אפשרית אלא בארץ. לומר

ג וביומא תמינאה יגזר בסרא דערלתה:

(ג) וביום השמיני ימול בשר ערלתו:

עדין ולא הפסיד צורת טמאתו. תורה ג
(ג) וביום השמיני ימול. כי אז
נתעפל דם הנדות הטמא אשר מננו
נזון הולד במעי אמו, וטהר הולד
להפגס בבכרית קדש. תורה ד

יתפצל ויקפא בזרע האיש, וכאשר
יפגס מזרעה הלחותי בדמה הנקפא,
יהיה בו ללחות מותרתי ויהיה הולד
נקבה.
ביימי נדת דותה. כי בז' ימים
ראשונים יגר הנדות אשר לא התעפש

יב (ב) אשה כי תזריע וילדה
זכר. כבר אמרו 'אשה מזרעת תחלה
וילדת זכר' (נדה פא, א). וזה, כי אמנם
זרע האשה - והוא הלחות הנפלט
ממנה לפעמים בעת החבור - לא
יפגס ביצירת הזכר כלל, אבל דמה

ספורנו

~ נקודות משיחות קודש ~

מסירות נפש של מוהל

פ"ט ה"ז). והנינו, כי מסירות-נפש זו היא מצד דרגת ישראל כפי שהם למעלה אפילו מהתורה, וכמאמר רבותינו ז"ל מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, גם למחשבת התורה (ראה ב"ר פ"א, ד. תדבא"ר פ"ד).

וכיון שענין המילה הוא גילוי ה'עצם' ד'ישראל' שלמעלה מהתורה, לכן הרי זה מודגש בפעולת המילה, שמוכן המוהל למסור נפשו ברוחניות, לעשות מעשה של חלול שבת – ולמול את התינוק.

ומוהל שאינו מוכן למסור נפשו ולמול בשבת – אינו יכול למול גם בחול; כי הרי על-ידי המילה נעשית תחילת כניסת נפש זו הקדושה (שו"ע אדה"ז או"ח מהד"ת סוס"ד), והנינו התקשרות העצמית ד'ישראל' בקידושא-בריה-הוא שלמעלה מהתורה, ודבר זה אפשרי אם תכונה זו נראית במוהל הבא למול את התינוק ולהכניסו בכרית.

(על-פי לקוטי-שיחות חלק ל"ה עמוד 57 ואילך – מותר 'לקראת שבת')

בקשר לפסוק "וביום השמיני זמול בשר ערלתו" (יב, ג), ישנה הלכה ב'שלחן ערוך' 'מילה בזמנה דוחה את השבת, שנאמר: וביום השמיני זמול בשר ערלתו – ביום, ואפילו בשבת' (שו"ע אדה"ז תחילת סימן שלא).

ענין זה של מילה בשבת, יש בו דבר פלא. דבשלמא אם האב הוא שמל את בנו ביום השבת – מוכן, שהרי זו היא מצוה ד'דייה'; אבל כאשר בא מוהל אחר ומל את הבן – וכמו שהוא ברוכא דרובא – הרי לכאורה, כיון שאין המצוה מוטלת עליו בדנקא, למה לו להכניס עצמו בזה ולעשות פעולה היפך משמירת השבת?

וגש לומר דאדרבה, בזה בא לידי ביטוי ענין המילה לאמיתתו. דהנה מבאר בספרים שענין המילה מדגיש את ענין המסירות נפש, שהיהודי מוכן למסור את נפשו להקב"ה בלי שום חשבונות, ואפילו כשעל-פי התורה יש בזה שאלות וספקות (וע"ד מעשה פינחס – ראה ירושלמי סנהדרין

ד ותלתין ותלתא יומין תיתב בדם דכו בכל קידושא לא תקרב ולמקדש לא תעול עד משלם יומי דכותה:

(ד) ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל-קדש לא-תגע ואל-המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה:

לא-תגע • אזהרה לאוכל, כמו ששנויה ב'יבמות' (דף עה.) • בכל-קדש • (מכות יד. יבמות שם) לרבות את התרומה, לפי שזו טבולת יום ארץ, ששבלה לסוף שבועה ואין שמשה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום ארבעים, שלמחר תביא את כפרת טהרתה.

י"א • תשב • אין "תשב" אלא לשון עכבה, כמו: (דברים א) "ותשבבו בקדש", (בראשית יג) "וישב בארץ ממרא". בדמי טהרה • אף-על-פי שרואה, טהרה. בדמי טהרה • לא מפיק ה"א, והוא שם דבר כמו 'טהר'. ימי טהרה • מפיק ה"א – ימי טהר שלה.

ה ואם נקובתא חליד ויהי מסאבא ארבעה עשר כרחוקה ושתין ושתא יומין תיתב על דם דכו:

(ה) ואם-נקבה תלד וטמאה שבועים בנדתה ושלשים יום ושלשת ימים תשב על-דמי טהרה:

ובממשלם יומי דכותה לברא או לברתא תיתי אמר פר שתה לעלתא ובר יונה או שפנינא לחטאתא לתרע משפן זמנא לנת כהנא:

(ו) ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא בבשר בן-שנתו לעלה ובן-יונה או-תר לחטאת אל-פתח אהל-מועד אל-הכהן:

ספורט

(ה) שבועיים. כי המותרות ירבו בלדת הנקבה. תורה ו

שפבר נתעפש ונפסדה צורת אוחם הנוסות וטמאתם. תורה ו

(ד) בדמי טהרה. כי עם היות דם נדות אינו מהוסס של עכשיו, אבל הוא מן הנוסות שקדמו בימי ההריון,

וַיִּקְרַבְנָה קֳדָם יְיָ וַיִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם וַתְּדַבֵּר
מִסֹּאֶבֶת דְּמָהָ דָּא אֲוִרִיתָא דִּילְדָתָא
לְדוּכְרָא אוּ לְנִקְבָּהּ:

(י) וְהִקְרִיבֻּ לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטָהַר מִמָּקָר
דְּמִיָּה זֹאת תֹּוֹרַת הַיִּלְדָּת לְזָכָר אוּ לְנִקְבָּהּ:

שֶׁהוּא בָּא לְכַפֵּר, בּוֹ הִטְהָרָה תְּלוּיָהּ. וְטָהַר • מִכָּל
שֶׁעַד כָּאן קְרוּיָה טְמֵאָה.

כִּי • וְהִקְרִיבֻּ • (ובחים יט. סנהדרין פג) לְלַמֶּדְךָ, שְׁאִין מַעֲכָבָה
לְאָכַל בְּקִדְשִׁים אֶלָּא אֶחָד מֵהֶם. וְאִי זֶה הוּא? זֶה
חֲטָאת, שְׁנֵאֲמַר: "וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהַר", מִי

ח וְאִם לֹא תִשָּׁכַח יְדֵהָ כְּמִסַּת אִמְרָא וְתִסַּב
תְּרִין שְׁפִינִין אוּ תְרִין בְּנֵי יוֹנָה חַד לְעִלְתָּא
וְחַד לְחֲטָאתָא וְכִפֶּר עָלֶיהָ כִּהְנָא וְתִדְפִי:

(ח) וְאִם-לֹא תִמָּצֵא יְדֵהָ דִּי שֶׁהָ וְלִקְחָהּ שְׁתֵּי-תָרִים
אוּ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעִלְתָּא וְאֶחָד לְחֲטָאתָא וְכִפֶּר
עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהַר: פ

לְעוֹלָה, כִּף שְׁנֵינֵי ב' זְבָחִים 'בְּכֹרֶךְ' כָּל הַתְּדִיר' (דף צ'
• (א"ז)

כִּי • אֶחָד לְעִלְתָּא וְאֶחָד לְחֲטָאתָא • לֹא הִקְדִּימָה
הַכֹּתֵב אֶלָּא לְמִקְרָאָה, אֲבָל לְהַקְרִיבָה – חֲטָאת קוֹדֵם

א וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אֶהֱרֹן לְמִימַר:

יג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

ב אֲנִשׁ אֲרִי וְהִי בְּמִשְׁחָה בְּסִרְהָ עֲמָקָא אוּ
עֲדִיָּא אוּ בְהִרָא וְהִי בְּמִשְׁחָה בְּסִרְהָ לְמִכְתָּשׁ
סְגִירֵי וְיִתְתִּי לָוֶת אֶהֱרֹן כִּהְנָא אוּ לָוֶת חַד
מִבְּנוֹתֵי כִּהְנָא:

(ב) אֲדָם בְּיִיחִיָּה בְּעוֹר־בִּשְׂרוֹ שָׂאת אוּ-סִפְּחַת אוּ
בְהִרָת וְהִיָּה בְּעוֹר־בִּשְׂרוֹ לִנְגַע צִרְעַת וְהוּבָא
אֶל־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוּ אֶל־אֶחָד מִבְּנָיו הַכֹּהֲנִים:

יג • וְגו' • גִּזְרַת הַכֹּתֵב הִיא, שְׁאִין טְמֵאָה נִגְעִים וְטָהַרְתָּן
אֶלָּא עַל־פִּי כֹהֵן (ח"ט) •

כִּי • שָׂאת אוּ-סִפְּחַת וְגו' • (נגעים פ"א) שְׁמוֹת נִגְעִים
הֵם, וְלִבְנוֹת זֶה מִזֶּה. בְּהִרָת • חִבְרִיבוֹרֹת טִיִּיא־ר
כִּלְעִי, וְכֵן (אִיִּיב לז): "כִּהְיִר הוּא בְּשִׁחָקִים". אֶל אֶהֱרֹן

~ נקודות משיחות קודש ~

אֶלָּא "מִנְגְּעֵי עֲצָמוֹ" – הוּא רוּאָה אוֹתָם בְּחִבְרוֹ, מִכִּין
שֶׁהוּא עֲצָמוֹ לְקִי בְּמוֹמִים אֵלֶּה. וּכְתוּרַת הַכַּעַל-שֶׁסֶּטֶם
הַיְדוּעָה, שֶׁכָּאֲשֶׁר אֲדָם רוּאָה רַע בְּזוּלָתוֹ, הִרִי זֶה הוֹכְחָה
שֶׁמַּעֲיֵן אוֹתוֹ רַע – נִמָּצֵא בּוֹ עֲצָמוֹ.

וְהוּבָא אֶל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אוּ אֶל אֶחָד מִבְּנָיו הַכֹּהֲנִים (יג, ב)
כָּל הַנִּגְעִים אֲדָם רוּאָה, חוּץ מִנְגְּעֵי עֲצָמוֹ (נגעים פ"ב)
"כָּל הַנִּגְעִים אֲדָם רוּאָה" – כָּל 'נִגְע' וּמוֹם רוֹחֵץ שְׁאֲדָם
רוּאָה, "חוּץ" – בְּחוּץ, אֲצֵל וְזוּלָתוֹ, עָלִיו לְדַעַת שְׁאִין זֶה

(לקוטי־שיחות כרך י עמ' 25)

ספורט

שֶׁסֶפְרוּ ז"ל שֶׁהֵן שָׂאת וְתוֹלְדָתָהּ,
בְּהִרָת וְתוֹלְדָתָהּ בָּאוֹת בְּחוֹכְחוֹת עַל
עוֹן, כְּאֶמְרָם ז"ל: כָּל שֵׁשׁ בּוֹ אֶחָד
מִד' מִרְאוֹת הָלָלוּ אֵינֶן אֶלָּא מִזְבֵּחַ
כִּפְרָה (ברכות ה, ב), אֲבָל שְׁאֵר מִיגֵי
הַצִּרְעַת שֶׁסֶפְרוּ הַרופָאִים לֹא יִהְיוּ
בְּעַמְּנוּ כָּלֵל עַל צֵד 'מִזְבֵּחַ כִּפְרָה', אִם
לֹא יִהְיֶה עַמְּנוּ בְּתַכְלִית הַקְּלָקוֹל חֹס
וְשָׁלוֹם כְּשֶׁאֵר "מִדְּיוֹ מִצְרִים הַרְעִים",

שָׂאת אוּ סִפְּחַת אוּ בְהִרָת. כָּלֶם מִיגֵי
צִרְעַת, וּמִרְאִיָּהָן לְכֵן, כְּמוֹ שֶׁבֹא
בְּקִבְלָהּ. וְאִין בְּהֵן מִיגֵי הַצִּרְעַת
שֶׁסֶפְרוּ הַרופָאִים, זוּלָתִי הַמְּרופִּיאָה
וְהַלְבָּאָם וְהַנְתָּק. אִמְנָם שְׁאֵר מִיגֵי
הַצִּרְעַת הַחֲזָקִים שֶׁסֶפְרוּ, שֶׁהֵם סְרִטָן
לְכָל הַגּוֹף בְּכָלֵל, וְהֵם נוֹטִים אֶל
הָאָדָם וְהַשְׁחָרוֹת, לֹא תִטְמָאֵם הַתּוֹרָה
כָּלֵל. כִּי אֵלֶּה הַד' מִרְאוֹת לְבִדְנָה

(ח) וְכִפֶּר עָלֶיהָ. כִּי כָל יְמֵי זִב
טְמֵאָתָהּ תִּהְיֶינָה כָּל מַחֲשַׁבּוֹתֶיהָ פּוֹנוֹת
אֶל עֶסְקֵי כָּלִי הַזֶּרַע וּפְעֻלָּתָם, וְלֹא
תִהְיֶה רְאוּיָה לְמַקְדֵּשׁ וְקִדְשֵׁי עַד
שֶׁתִּבְיֵא בְּפִרְתָּהּ וְתִתְּנָה אֶל
הַקִּדְשׁ. תּוֹרָה ט

יג (ב) אֲדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר
בִּשְׂרוֹ. וְזֶה יִהְיֶה בְּרִב, אִם לֹא יִטְהַר
הַזֶּרַע מִדָּם הַנִּדּוֹת.

ג וַיִּחַזֵּי כִהְנֵא ית מַכְתָּשָׁא בַּמֶּשֶׁךְ בַּסֵּרָא
וְשַׁעַר בַּמַּכְתָּשָׁא אֶתְהַפִּיף לְמִיתוּר וּמַחְזִי
מַכְתָּשָׁא עֲמִיק בַּמֶּשֶׁךְ בַּסֵּרָא מַכְתָּשָׁא
סְגִירוּתָא הוּא וַיִּחַזֵּגָה כִּהְנֵא וַיִּסְאֵב יָתָה:

(ג) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וְשַׁעַר בִּנְגַע
הַפֶּה לִבָּן וּמֵרָאָה הַנֶּגַע עִמָּךְ מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ נִגַּע
צָרַעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטִמָּא אֹתוֹ:

חֲמָה עֲמָקָה מִן הַצֵּל. וְטִמָּא אֹתוֹ. יֹאמַר לוֹ: 'טִמָּא
אַתָּה', שֶׁשַּׁעַר לִבָּן סִימֵן טִמְאָה הוּא, גִּזְרַת הַפֶּתוּחַ.

כ"י. וְשַׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה לִבָּן. מִתְחַלָּה שְׁחֹר וְהַפֶּה
לִלְבָן בְּתוֹךְ הַנֶּגַע; וּמֵעוּט שַׁעַר שְׁנַיִם (כ"ח). עִמָּךְ
מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ. (כ"ח) כֹּל מֵרָאָה לִבָּן עִמָּךְ הוּא, כִּמְרָאָה

וְיֵאֵם כִּהְנֵא חֲנִיָּא הִיא בַּמֶּשֶׁךְ בַּסֵּרָא
וְעֲמִיק לִית מַחְזֵגָה מִן מַשְׁכָּא וְשַׁעַר לֹא
אֶתְהַפִּיף מִיתוּר וַיִּסְגֵּר כִּהְנֵא ית מַכְתָּשָׁא
שְׂבָעָא יוֹמִין:

(ד) וְאִם־בִּחְרָתָּ לִבְנֵה הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעִמָּךְ
אֵין־מֵרָאָה מִן־הָעוֹר וְשַׁעַר לֹא־הַפֶּה לִבָּן וְהַסְגִּיר
הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע שְׂבָעַת יָמִים:

כ"י. וְעִמָּךְ אֵין־מֵרָאָה. לֹא יִדְעָתִי פְרוּשׁוֹ. וְהַסְגִּיר. וַיִּסְגְּרוּ בֵּית אֶחָד, וְלֹא יִרְאֶה עַד סוֹף הַשָּׁבוּעַ,
וַיּוֹכִיחוּ סִימָנִים עָלָיו.

ה וַיִּחַזֵּגָה כִּהְנֵא ית בְּיוֹמָא שְׂבִיעֵאָה וְהָא
מַכְתָּשָׁא קָם כַּד הָיָה לֹא אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא
בַּמֶּשֶׁכָּא וַיִּסְגְּרוּהָ כִּהְנֵא שְׂבָעָא יוֹמִין
תְּנִינֹת:

(ה) וְרָאָה הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהִנֵּה הַנֶּגַע עִמָּךְ
בְּעֵינָיו לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְהַסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שְׂבָעַת
יָמִים שְׁנִית:

כ"י. בְּעֵינָיו. כִּמְרָאָהוּ וּבְשַׁעֲרוֹ הָרֹאשׁוֹן. וְהַסְגִּירוֹ. שְׁנִית. הָא אִם פָּשָׂה בַּשָּׁבוּעַ רֹאשׁוֹן, טִמָּא מִחֻלָּט.

ו וַיִּחַזֵּי כִּהְנֵא ית בְּיוֹמָא שְׂבִיעֵאָה תְּנִינֹת
וְהָא עֲמִיָּא מַכְתָּשָׁא וְלֹא אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא
בַּמֶּשֶׁכָּא וַיִּדְכֹּנָה כִּהְנֵא עֲדִיתָא הִיא וַיִּצְבַּע
לְבוּשָׁהּ יוֹדֵבִי:

(ו) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי שְׁנִית וְהִנֵּה כִּהְנֵא
הַנֶּגַע וְלֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְטַהֲרוּ הַכֹּהֵן מִסִּפְחַת
הָא הוּא וְכִבֵּם בַּגָּרִי וְטַהֲרוּ:

ספורט

הוּא, כִּמְרָאָה חֲמָה עֲמָקָה מִן הַצֵּל,
מִכָּל מְקוֹם בְּהִיּוֹת גַּם הָעוֹר בְּאִיּוֹ
מִדְּרָגָה מִן הַלָּבָן, לֹא יִהְיֶה כֹל לִבָּן
עִמָּךְ אֲצִלוֹ וּזְלִית בְּהִיּוֹתוֹ עוֹבֵר גָּבוּל
הַלָּבָן שֶׁל עוֹר, עַד שִׁיְהִיָּה יָחַס לִבָּן
הָעוֹר אֵלָיו כִּיחַס הַצֵּל אֶל
הַחֲמָה. תוֹרָה ה

(ז) וְרָאָה הַכֹּהֵן. גִּזְרַת הַפֶּתוּחַ שֶׁלֹּא
תִּהְיֶה טִמְאָת נִגְעִים וְטַהֲרֵת אֵלָא עַל
פִּי כֹהֵן, "כִּי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת"
(מלאכי ב, ז), וַיּוֹרֵד לְמַנְגַּע לְפִשְׁפֹּשׁ
בַּמַּעֲשִׂי, וַיִּתְּפַלֵּל עַל עֲצָמוֹ, וַיִּתְּפַלֵּל
גַּם הַכֹּהֵן עָלָיו. וּבִלְעֲדֵי זֹאת, בְּהִיּוֹת
עַל פִּיהֶם כֹּל נִגַּע (עַל פִּי דְבָרִים כ"א, ז), יִקְנוּ
טְבִיעוֹת עֵין בַּמִּדְּרָגוֹת הַמְּרֹאוֹת
לְהַבְחִין בֵּין נִגַּע לְנִגַּע. תוֹרָה ו

הִיא" (פסוק כב). פִּי אֲמָנִם יֵשׁ לְצָרַעַת,
כְּמוֹ לְשָׂאֵר הַחֲלָאִים, עֲתוֹת הַתְּחַלָּה
וְתוֹסֶפֶת וְתַכְלִית, וְאִם יִרְפָּא הַחֲלִי
תִּהְיֶה לוֹ יְרִידָה גַּם כֵּן. וַיִּקְרָא
לְהַתְּחַלָּה "נִגַּע" בְּלִבָּד, וְלְתוֹסֶפֶת
נִגַּע צָרַעַת", וְלְתַכְלִית "צָרַעַת",
וְכֹאשֶׁר תִּישֵׁן תִּקְרָא "צָרַעַת נוֹשְׁנָת"
(פסוק יא), וְכֹאשֶׁר תִּהְיֶה בִּירִידָה יֹאמַר
נִרְפָּא הַנֶּגַע" (יד, מו), "נִרְפָּא הַנֶּתֶק"
(פסוק לו). וּבְהִיּוֹת זֶה הַמִּין מִן הַחֲלִי
לְעֹנֶשׁ, כְּאֶמֶךְ ז"ל "אֵינוֹ אֵלָא מִזְבַּח
כְּפָרָה" (ברכות ה, ב), נִתֵּן זְמַן הַהִסְגֵּר
לְעוֹרֵר אֶל הַתְּשׁוּבָה, כְּאֶמֶר "וַיִּגַּל
אֲזַנִּים לְמוֹסֵר וַיֹּאמֶר כִּי יִשׁוּבוּן מֵאֲוִן"
(איוב לו, י). תוֹרָה ד

(ד) וְעִמָּךְ אֵין מֵרָאָה מִן הָעוֹר. אִף
עַל פִּי שְׂאֲמָרוֹ כֹּל מֵרָאָה לִבָּן עִמָּךְ

אוּ מִצַּד חֲטָא בְּהִנְהַגַּת הַמֶּאֱכָל
וְהַמִּשְׁתָּה וְזוּלָתָם, וְלֹא תִהְיֶה כֶּהֱם
טִמְאָה כָּלָל.
וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן. כִּי כֹל מִי שֶׁלֶךְ אֶל
מְקוֹם לְהַתְּפַעַל לֹא יִקְרָא "בָּא" אִזּוֹ,
אֲבָל יִקְרָא "מוּבָא", כְּעִנִּין "תְּהִלִּים
לְמֶלֶךְ.. רַעוּתִיָּה מוּבָאוֹת לִךְ" (תהלים
מח, טו), "וְהִגִּישׁוּ אֲדוֹנָיו" (שמות כ"א, ח),
"וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ" (במדבר ה, טו),
וְהַהֶפֶךְ "וַיִּגָּשׁוּ אֶל הַמִּשְׁפָּט" (דברים כה,
א), "וַיִּקְרַב בַּעַל הַבֵּית" (שמות כב, ז),
"עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְבַר שְׁגִיָּהֶם" (שם
שם, ח). תוֹרָה ג

(ג) נִגַּע צָרַעַת הוּא. הִנֵּה אֲמַר
לְפָעַמִּים "נִגַּע צָרַעַת הוּא", וּפְעָמִים
"צָרַעַת הִיא" (פסוק ח), וּפְעָמִים "צָרַעַת
נוֹשְׁנָת הוּא" (פסוק יא), וּפְעָמִים "נִגַּע

כ"י • כִּהָּה • הִכָּהּ מִמֶּרְאִיתוֹ; הָא אִם עָמַד בְּמִרְאִיתוֹ | בְּגִדָיו וְטָהַר • הוֹאִיל וְנִזְקֵק לְהִסְגֵּר, נִקְרָא טָמֵא וְצָרִיף
אוּ פֶשֶׁה – טָמֵא. מִסְפַּחַת • שֵׁם נִגַע טָהוֹר. וְכַבֵּס

(ז) וְאִם-פֶּשֶׁה תִּפְשֶׁה הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹר אַחֲרֵי הָרֵאָתוֹ | וְאִם אוֹסֶפֶה תוֹסֵף עֲדִיתָא בְּמִשְׁכָּא בְּתַר
אַל-הִכָּהּ לְטָהַרְתּוֹ; וְנִרְאָה שְׁנִית אַל-הִכָּהּ: | דְּאִתְחַזִּי לְכַהֲנָא לְדַפְתָּהּ וְיִתְחַזִּי תַנְיָנִית
לְכַהֲנָא:

(ח) וְרִאָּה הִכָּהּ וְהִנֵּה פֶשֶׁתָּה הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹר וְטָמֵא | ח וְיִתְחַזִּי כַהֲנָא וְהָא אוֹסֶפֶת עֲדִיתָא בְּמִשְׁכָּא
הִכָּהּ צָרַעַת הוּא: פ | וְיִסְאָכְנָה כַהֲנָא סְגִירוּתָא הִיא:

כ"י • וְטָמֵא הִכָּהּ • וּמִשְׁטָמֵא הָרִי הוּא מִחֶלֶט, | "זאת תהיה". צָרַעַת הוּא • הַמִּסְפַּחַת הַזֹּאת.
וְזָקִיק לְצַפְרִים וְלַתְּגִלְמַת וְלִקְרֹבָן הָאִמּוֹר בְּפָרֶשֶׁת | "צָרַעַת", לְשׁוֹן נִקְבָּה. "נִגַע", לְשׁוֹן זָכָר.

(ט) נִגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בָאָדָם וְהוּכָא אַל-הִכָּהּ: | ט מִכְתֵּשׁ סְגִירוֹ אֲרִי תֵּחִי בְּאַנְשָׁא וְיִתְחִי לָתָּה
כַהֲנָא:

(י) וְרִאָּה הִכָּהּ וְהִנֵּה שְׂאֵת לְכַהֲנָה בְּעוֹר וְהִיא הִכָּה | י וְיִתְחַזִּי כַהֲנָא וְהָא עֲמָקָא חוּרָא בְּמִשְׁכָּא
שְׁעָר לָבָן וּמַחִית בֶּשֶׂר חֵי בַשָּׂאֵת: | וְהִיא הִפְכַת שְׁעָר לְחוּר וְרָשָׁם בְּסָרָא חִזְתָּא
בְּעִמְקָתָא:

כ"י • וּמַחִית • שְׁנִימִינֵי ט בְּלַע"ז, שְׁנֵהֶפֶךְ מִקְצַת חֵלֶבֶן | וְאִם-עַל-פִּי שְׁלָא נִאֲמָרָה מַחִיָּה אֶלָּא בִּ"שְׂאֵת", אִם
שְׁבִתוֹף הַשָּׂאֵת לְמִרְאָה בֶּשֶׂר, אִם הוּא סִימֵן טָמֵאָה | בְּכָל הַמִּרְאוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן הוּא סִימֵן טָמֵאָה.
– שְׁעָר לָבָן בְּלָא מַחִיָּה, וּמַחִיָּה בְּלָא שְׁעָר לָבָן;

(יא) צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הוּא בְּעוֹר בֶּשָׂרוֹ וְטָמֵא הִכָּה | יא סְגִירוֹת עֲתִיקָא הִיא בְּמִשְׁכָּא בְּסָרָה
לֹא יִסְגְּרוּנוּ כִּי טָמֵא הוּא: | וְיִסְאָכְנָה כַהֲנָא לֹא יִסְגְּרוּנָה אֲרִי מִסָּאָב הוּא:

כ"י • צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִיא • מִכָּה יִשְׁנָה הִיא תַּחַת | מִלֵּאָה לַחָה; שְׁלָא תֹאמַר: הוֹאִיל וְעָלְתָה מַחִיָּה –
הַמַּחִיָּה, וְחִבּוּרָה זֹו נִרְאִית בְּרִיאָה מִלְּמַעְלָה וְתַחֲתִיָּה | אֲטַהַרְנָה.

(יב) וְאִם-פָּרוּחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בְּעוֹר וְכִסְתָּהּ הַצָּרַעַת | יב וְאִם מִסְגָּא תִסְגִּי סְגִירוּתָא בְּמִשְׁכָּא וְתַחֲפִי
אֵת כָּל-עוֹר הַנִּגַע מִרְאֵשׁוֹ וְעַד-רִגְלָיו לְכָל-מִרְאָה | סְגִירוּתָא יָת כָּל מִשְׁכָּא מִכְתֵּשָׁא מִרִישָׁה וְעַד
עֵינֵי הִכָּהּ: | רִגְלוֹהִי לְכָל חִיזוֹ עֵינֵי כַהֲנָא:

כ"י • מִרְאֵשׁוֹ • שֶׁל אָדָם וְעַד רִגְלָיו. לְכָל-מִרְאָה עֵינֵי הִכָּהּ • פָּרִט לְכַהֵן שִׁשְׁשָׁף מֵאוּרוֹ.

(יג) וְרִאָּה הִכָּהּ וְהִנֵּה כִסְתָּהּ הַצָּרַעַת אֶת-כָּל-בֶּשָׂרוֹ | יג וְיִתְחַזִּי כַהֲנָא וְהָא חֲפַת סְגִירוּתָא יָת כָּל
וְטָהַר אֶת-הַנִּגַע כָּל הַפֶּה לָבָן טָהוֹר הוּא: | בְּסָרָה וְיִדְכִי יָת מִכְתֵּשָׁא כָּלָה אֶתְהַפִּיף
לְמַחְוֹר דְּכִי הוּא:

(יד) וּבָיִוִם הָרֵאוֹת בּוֹ בֶּשֶׂר חֵי וְטָמֵא: | יד וּבִיּוֹמָא דְּאִתְחַזִּי בֵּה בְּסָרָא חִזָּא יְהִי
מִסָּאָב:

כ"י • וּבָיִוִם הָרֵאוֹת בּוֹ בֶּשֶׂר חֵי • אִם צָמְחָה בּוֹ | הַנִּגַע כָּלוּ כְּאֶחָד שְׁשׁוּפֵעַ אֵילָף וְאֵילָף, וְחִזּוֹר רֹאשׁ
מַחִיָּה, הָרִי כְּכֹר פֶּרֶשׁ שֶׁהַמַּחִיָּה סִימֵן טָמֵאָה ? ! (ט"ז) | הָאֶבֶר וְנִתְגַּלָּה שְׁפּוּעוֹ עַל-יְדֵי שׁוּמָן, כְּגוֹן שֶׁהַכְּרִיא
אֶלָּא הָרִי שֶׁהִיא הַנִּגַע בְּאֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה רֵאשֵׁי | וְנַעֲשֶׂה רִחֵב וְנִרְאִית בּוֹ הַמַּחִיָּה, לְמַדְנֵנוּ הַפְּתוּב
אֲבָרִים שְׁאִין מִטָּמֵאִין מִשּׁוּם מַחִיָּה לְפִי שְׁאִין נִרְאָה | שֶׁטָּמֵא. וּבָיִוִם • מָה תִּלְמוּד-לוֹמַר? לְלַמֵּד, יֵשׁ יוֹם

שְׁאֵתָהּ רוּאָה בּוֹ וַיֵּשׁ יוֹם שְׁאֵין אֶתָּה רוּאָה בּוֹ. מִכָּאן
אָמְרוּ: חֲתָן, נוֹתְנִין לוֹ כָּל שִׁבְעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה, לוֹ,
וְלֹא צִטְלִיתוֹ, וְלִכְסוּתוֹ וּלְבִיתוֹ. וְכֵן בְּרַגְלִי, נוֹתְנִין לוֹ
כָּל יָמֵי הָרְגֵל.

~ נקודות משיחות קודש ~

גִּדְרַת ה"יוֹם שְׁאֵין אֶתָּה רוּאָה בּוֹ"

כֶּךָ, הָרִי זֶה טָמֵא. אֵךְ אִם אוֹמְרִים כְּאוֹפֵן הַב', שֶׁהוֹפְקֵעוּ
יָמִים אֵלּוּ מִדִּינֵי רְאִיתָ הַנֶּגַע, הֵנָּה גַם אִם רָאָה אֶת הַנֶּגַע,
אֵין בְּכֶךָ כְּלוּם].

וְזֶהוּ טַעַם הַמַּחְלָקֶת בֵּין רַבִּי לְרַבִּי יְהוּדָה. שְׂרַבִּי הִלּוּמִד
אֶת הַדִּין מ"וּצִוָּה הַכֶּהֶן וּפְנּוּ אֶת הַבֵּית", מִשְׁמַע דְּסִבְיָא-
לִיָּה שֶׁהוּא בְּגִדְרַת דְּחִיָּה, ש"מִמַּתִּינִים לוֹ" עַד שִׁיּוּצִיא אֶת
כְּלָיו מִהַבֵּית, וְדוֹחִים אֶת רְאִיתָ הַנֶּגַע לְזִמְנָן מַה. מַה-
שְׁאֵין-כֵּן לְרַבִּי יְהוּדָה הִלּוּמִד מִהַפְסוּק "וְכִיּוֹם הָרֹאֶת בּוֹ"
ד"יֵשׁ יוֹם שְׁאֵין אֶתָּה רוּאָה בּוֹ", אֵין זֶה רַק שְׂדוּחִים אֶת
רְאִיתָ הַנֶּגַע, אֲלָא שְׁיֹם זֶה הוֹפְקֵעַ מִרְאִיתָ נִגְעִים, וְלֹא
חִלִּים עָלָיו דִּינִים אֵלּוּ כָּלֵל.

(ויעוין במקור הדברים, שנתבארה שם לפי-זה מחלוקת רבי ורבי
יהודה, אם ממתנים גם לדבר הרשות).

(על-פי לקוטי-שיחות כרך לו, עמוד 37 ואילך – מוהר"ל לקראת שבת')

וְכִיּוֹם הָרֹאֶת בּוֹ בְּשֵׁר חַי וְטָמֵא: (יג, יד)
אֵיתָא בְּגִמְרָא (מועד קטן ז, ב): "וְכִיּוֹם הָרֹאֶת בּוֹ, יֵשׁ יוֹם
שְׁאֵתָהּ רוּאָה בּוֹ, וַיֵּשׁ יוֹם שְׁאֵין אֶתָּה רוּאָה בּוֹ. מִכָּאן
אָמְרוּ, חֲתָן שְׂנוּלֵד בּוֹ נִגַּע, נוֹתְנִין לוֹ ז' יָמֵי הַמִּשְׁתָּה כו',
דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ. הָרִי הוּא אוֹמֵר
וּצִוָּה הַכֶּהֶן וּפְנּוּ אֶת הַבֵּית, אִם מִמַּתִּינִים לוֹ לְדַבֵּר
הַרְשׁוּת, כָּל-שֶׁכֵּן לְדַבֵּר מִצִּוָּה".

וְנִרְאֶה, שֶׁחֲלֻקִּים רַבִּי וְרַבִּי יְהוּדָה בְּגִדְרַת הַדִּין שְׁאֵין רוֹאִים
נִגְעִים בְּיָמִים מְסוּיָמִים, דִּישׁ לומר בְּשָׁנֵי אוֹפְנִים: א.
שְׂדוּחִים רְאִיתָ הַנֶּגַע לְיָמִים אַחֲרִים. ב. שֶׁהוֹפְקֵעוּ יָמִים
אֵלּוּ מִדִּינֵי רְאִיתָ נִגְעִים, וְלֹא חִלִּים עָלֵיהֶם כָּלֵל.

[וְהַצִּנְקָא-מִינָהּ בֵּין שְׁנֵי הָאוֹפְנִים הוּא, אִם עֶבֶר הַכֶּהֶן
וְרָאָה אֶת הַנֶּגַע בְּיָמִים אֵלּוּ, שְׁאֵם אוֹמְרִים שְׂדוּחִים אֶת
רְאִיתָ הַנֶּגַע, הֵנָּה אִם לֹא דְחָה הַכֶּהֶן, וְרָאָה אֶת הַנֶּגַע בֵּין

טו וַיִּחְזִי כִּהְנֵא יֵת בְּסָרָא חֵיא וְיִסְאֲכֵנָה בְּסָרָא
חֵיא מִסָּבָא הוּא סְגִירוּת הוּא:

(טו) וְרָאָה הַכֶּהֶן אֶת-הַבֶּשֶׂר הַחַי וְטָמֵא הַבֶּשֶׂר הַחַי
טָמֵא הוּא צִרְעַת הוּא:

כ"ט צִרְעַת הוּא • הַבֶּשֶׂר הַחַי. "בֶּשֶׂר", לְשׁוֹן זִכָּר.

טז אוֹ אֲרִי יְתוּב בְּסָרָא חֵיא וְיִתְחַפֵּיף לְמַחֲוֹר
וְיִתְחַי לְזוֹת כִּהְנֵא:

(טז) אוֹ כִּי יָשׁוּב הַבֶּשֶׂר הַחַי וְנִהְפָּךְ לְלֶבֶן וְכֵא
אֶל-הַכֶּהֶן:

יז וַיִּחְזֶנָה כִּהְנֵא וְהָא אֶתְחַפֵּיף מִכְתָּשָׂא
לְמַחֲוֹר וַיִּדְבִּי כִּהְנֵא יֵת מִכְתָּשָׂא דְכִי הוּא:

(יז) וְרָאָהּ הַכֶּהֶן וְהִנֵּה נִהְפָּךְ הַנֶּגַע לְלֶבֶן וְטָהֵר
הַכֶּהֶן אֶת-הַנֶּגַע טָהוֹר הוּא: פ

יח וּבְסָרָא אֲרִי יְהִי בַּהּ בְּמִשְׁכָּה שְׁחֵנָא
וְיִתְסִי:

(יח) וּבְשֵׁר כִּי-יְהִיָּה בּוֹ-בְעִרְוֹ שְׁחִין וְנִרְפָּא:

וְנִרְפָּא • הַשְּׁחִין הַעֲלָה אֲרוּכָה, וּבִמְקוֹמוֹ עָלָה נִגַּע
אֲחֵר.

כ"י שְׁחִין • (חולין ח) לְשׁוֹן חֲמוּם, שֶׁנִּתְחַמֵּם הַבֶּשֶׂר
בְּלֻקֵּי הַבָּא לוֹ מִחֲמַת מָכָה, שֶׁלֹּא מִחֲמַת הָאוֹר.

יט וַיְהִי בְּאַמֵּר שְׁחֵנָא עֲמָקָא חֲנֻרָא אוֹ כִּהְנֵא
חֲנֻרָא סְמָקָא וְיִתְחַי לְכִהְנֵא:

(יט) וְהָיָה בְּמָקוֹם הַשְּׁחִין שְׁאֵת לְכֻנָּה אוֹ בְּהִרְתָּ
לְכֻנָּה אֲדַמְדָּמַת וְנִרְאָה אֶל-הַכֶּהֶן:

(יט) וְהָיָה בְּמָקוֹם הַשְּׁחִין שְׁאֵת לְכֻנָּה. שְׁאֵין אוֹתוֹ הַמָּקוֹם נִדּוֹן בְּסִימְנֵי עוֹר בֶּשֶׂר שֶׁל מַעֲלָה, וְכֵן מָקוֹם מְכֻוֹת אֵשׁ. כִּי

נשי"א או בהרת לבנה אדמדמת • שאין הנגע לבן חלק, אלא פתוף ומערב בשני מראות - לבן ואדום.

(כ) וראתה הפה והנה מראה שפל מן העור ושערה הפך לבן וטמא הפה נגע צרעת הוא בשחין פרחת:

נשי"א מראה שפל • ואין ממש שפל, אלא מתוף לבנינותו הוא נראה שפל ועמק, כמראה חמה עמקה מן הצל.

(כא) ואם יראנה הפה והנה אין בה שער לבן ושפלה איננה מן העור והיא כהה והסגירו הפה שבעת ימים:

(כב) ואם פשה תפשה בעור וטמא הפה אתו נגע הוא:

נשי"א נגע הוא • השאת הזאת או בהרת.

(כג) ואם תחתיה תעמד בהרת לא פשתה צרבת השחין הוא ומהרו הפה: ס

נשי"א תחתיה • במקומה. צרבת השחין • כתרגומו 'רשם שחנא', אינו אלא רשם החמום הנפר בפשר. כל "צרבת" לשון רגיעה, עור הנרגע מחמת חמום, כמו (יחזקאל כא ג): "ונצרכו כה כל-פנים". ריטורי"ר בלע"ז. צרבת • ריטורישמענ"ט בלע"ז.

~ יום שני כ"ו ניסן ~

(כד) או בשור פיהיה בערו מכות אש והיתה מחית המכו בהרת לבנה אדמדמת או לבנה:

נשי"א מחית המכו • שנימני"ט בלעז. פשחיתה המכו נהפכה לבהרת פתוכה, או לבנה חלקה; וסימני מכוה וסימני שחין, שוים הם. (חולין ח) ולמה חלקן הכתוב? לומר, שאין מצטרפין זה עם זה: נולד חצי גריס בשחין וחצי גריס במכוה, לא ידונו כגריס.

(כה) וראה אתה הפה והנה נהפך שער לבן בבהרת ומראה עמק מן העור צרעת הוא במכוה פרחת וטמא אתו הפה נגע צרעת הוא:

אמנם העור הטבעי שנאבד בשחין או יולד במקומו דבר דומה לעור, שאין במכוה לא ישוב עוד כמאז, אבל עור מחליף, כדאיתא פ'ק בא סימן (נדה נה, א), וכמו שספרו הרופאים. תורה כ

כו ואם יחזוהו כהנא ביומא שביעאה אם אוספא חור ומכשכא ליתקא מן משכא והיא עמיה ויסגרנה כהנא שבועא יומין:

(כו) ואם יראנה הכהן והנה אין בבהרת שער לכן ושפלה איננה מן העור והוא כהה והסגירו הכהן שבועת ימים:

כו ואם יחזוהו כהנא ביומא שביעאה אם אוספא תוסף במשכא ויסאב כהנא יתה מכשכא סגירותא היא:

(כו) וראהו הכהן ביום השביעי אם פשה תפשה בעור וטמא הכהן אותו נגע צרעת הוא:

כח ואם באתרהא קמת בהרתא לא אוספת במשכא והיא עמיה עמק כנאה היא וידכנה כהנא ארי רשם כנאה היא:

(כח) ואם תחתיה תעמוד הבהרת לא פשתה בעור והוא כהה שאת המכה הוא וטהרו הכהן כי צרבת המכה הוא:

כט וגבר או אתתא ארי יהי בה מכשכא ברישא או בקנן:

(כט) ואיש או אשה ביהיה בו נגע בראש או בזקן:

כ"א בראש או בזקן • בא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום שער לנגע שבמקום בשר, שזה סימנו בשער לכן וזה סימנו בשער צהב.

ל ויחזי כהנא ית מכשכא והא מחזוהי עמיק מן משכא ובה שער סמך דעידק ויסאב יתה כהנא נתקא הוא סגירות רישא או דקנא הוא:

(ל) וראה הכהן את הנגע והנה מראהו עמק מן העור ובו שער צהב דק וטמא אותו הכהן נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא:

כ"א ובו שער צהב • שנהפך שער שחור שבו לצהב. נתק הוא • כך שמו של נגע (ת"כ) שבמקום שער.

לא וארי יחזי כהנא ית מכשכא נתקא והא לית מחזוהי עמיק מן משכא ושער אכס לית בה ויסגר כהנא ית מכשכא נתקא שבועת יומין:

(לא) וכיראה הכהן את הנגע הנתק והנה אין מראהו עמק מן העור ושער שחור אין בו והסגיר הכהן את הנגע הנתק שבועת ימים:

כ"א ושער שחור אין בו • הא אם היה בו שער שחור – טהור ואין צריך להסגר, ששער שחור – סימן טהרה הוא בנתקים, כמו שנאמר: "ושער שחור צמח-בו וגו'".

לב ויחזי כהנא ית מכשכא ביומא שביעאה והא לא אוספא נתקא ולא הוה בה שער סמך ומחזי נתקא לית עמיק מן משכא:

(לב) וראה הכהן את הנגע ביום השביעי והנה לא פשה הנתק ולא היה בו שער צהב ומראה הנתק אין עמק מן העור:

כ"א והנה לא פשה וגו' • הא אם פשה, או היה בו שער צהב – טמא.

ספורט

המחליטין שלא במקום שער, הנה השער השחור מציל במקום שער מן המראה לכן ומן הפשיון. תורה לא

שקבלו רבונתנו זכרונם לברכה. וכן הוא מין צרעת אצל הרופאים. אמר אם כן, שאף על פי שתהיינה במקום הנתק מראות הטמאות ופשיון

(ל) נתק הוא. שיש בתוך מקום שער איזה מקום שנתק ממנו השער בכח החלי, לא בכח אדם ולא בכח סם, ואף על פי שאין שם שום מראה, כמו

לג ויגלח סְחָרְגִי נִתְקָא ודַעַם נִתְקָא לֹא יִגְלַח
וְיִסְגַּר כִּהְנָא יֵת נִתְקָא שְׂבָעָא יוֹמִין תְּנַגְנוּת:

(לג) וְהִתְגַּלַּח וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן
אֶת־הַנֶּתֶק שְׂבַעַת יָמִים שְׁנִית:

שִׁיחָא נָכֹר אִם פְּשָׁה, שְׂאֵם יִפְשָׁה יַעֲבֹר הַשְּׁעָרוֹת
וְיֵצֵא לְמָקוֹם הַגָּלוּת.

כִּי־יִי וְהִתְגַּלַּח • סְבִיבוֹת הַנֶּתֶק. וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא
יִגְלַח • (ת"כ) מִנִּיחַ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת סָמוּךְ לוֹ סְבִיב כְּדִי

לִד ויִחְזִי כִהְנָא יֵת נִתְקָא כְּיוֹמָא שְׂבִיעָא
וְהָא לֹא אוֹסֵף נִתְקָא בְּמִשְׁפָּא וּמִחְזִיחִי
לִיתוּהִי עֲמִיק מִן מִשְׁפָּא וְיִדְכִי יִתְהִי כִהְנָא
וְיִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִדְכִי:

(לד) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהִנֵּה
לֹא־פָשָׁה הַנֶּתֶק בָּעוֹר וּמִרְאָהוּ אֵינְנוּ עִמָּךְ מִן־הָעוֹר
וְטָהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְכַבֵּם בְּגִדָיו וְטָהַר:

לֹא וְאֵם אוֹסֵפָא יוֹסֵף נִתְקָא בְּמִשְׁפָּא בְּתֵר
דְּכֹוֹתָהּ:

(לה) וְאִם־פָּשָׁה יִפְשָׁה הַנֶּתֶק בָּעוֹר אַחֲרֵי טָהֲרָתוֹ:

כִּי־יִי אַחֲרֵי טָהֲרָתוֹ • אֵין לִי אֵלָא פּוֹשָׁה לְאַחַר הַפִּטּוֹר, מִנִּין אֵף בְּסוּף שְׁבֻעָא וְרַשׁוֹן וּבְסוּף שְׁבֻעָא שְׁנִי?
תְּלִמוּד־לוֹמַר: "פָּשָׁה יִפְשָׁה".

לִי ויִחְזִיחֵהּ כִּהְנָא וְהָא אוֹסֵף נִתְקָא בְּמִשְׁפָּא
לֹא יִבְקַר כִּהְנָא לְשַׁעַר סָמָךְ מִסָּבִיב הוּא:

(לו) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָשָׁה הַנֶּתֶק בָּעוֹר לֹא־יִבְקַר
הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצֹּהֵב טָמֵא הוּא:

לִי וְאֵם כִּד הָיָה קָם נִתְקָא וְשַׁעַר אִפֵּס עֲמָח
כִּה אִתְסִי נִתְקָא דְכִי הוּא וְיִדְכֵהּ כִּהְנָא:

(לז) וְאִם־בְּעִינָיו עָמַד הַנֶּתֶק וְשַׁעַר שָׁחַר עָמַח־בּוֹ
נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטָהֲרוּ הַכֹּהֵן: ס

טָהוֹר הוּא וְטָהֲרוּ הַכֹּהֵן • הָא טָמֵא
שְׁטַהֲרוּ הַכֹּהֵן, לֹא טָהוֹר (מ"ק ט).

כִּי־יִי וְשַׁעַר שָׁחַר • מִנִּין אֵף הִירָק וְהָאֵדָם שְׂאֵינּוּ
צָהִיב? תְּלִמוּד־לוֹמַר: "וְשַׁעַר". וְלִשׁוֹן "צָהִיב" דּוּמָה
לְתִבְנִית הַצֹּהֵב, "צָהִיב", כְּמוֹ "צָהִיב", אֹרֶפֶל־א

לֹח וְגַבֵּר אוֹ אִתְמָא אֲרִי יְהִי בְּמִשְׁפַּח בְּסָרְהוֹן
כִּהְרִי כִהְרִי סוֹרֵן:

(לח) וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָּעוֹר־בְּשָׂרָם בַּהֲרַת
בַּהֲרַת לְבָנָת:

כִּי־יִי בַּהֲרַת • חֲבַרְבוּרוֹת.

לִט ויִחְזִי כִהְנָא וְהָא בְּמִשְׁפַּח בְּסָרְהוֹן כִּהְרִי
עֲמָנִין סוֹרֵן כִּהְנָא הוּא סָגִי בְּמִשְׁפָּא דְכִי
הוּא:

(לט) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה בָּעוֹר־בְּשָׂרָם בַּהֲרַת בַּהֲרַת
לְבָנָת בַּהֲרַת הוּא פָּרַח בָּעוֹר טָהוֹר הוּא: ס

רוש"י, בֵּין חֲבַרְבוּרוֹת אֲדָמִימוֹת, קְרוֹי בַּהֲרַת, כְּאִישׁ
עֲדָשִׁין שְׂבִין עֲדָשָׁה לְעֲדָשָׁה מִכֵּהִיק הַבָּשָׂר בְּלִבָּן צַח.

כִּי־יִי בַּהֲרַת לְבָנָת • שְׂאֵין לְבָן שְׁלֵהֵן עַז אֵלָא כִּהָה.
בַּהֲרַת • כְּמִין לְבָן הַנִּרְאָה בְּבָשָׂר אָדָם, שְׁקוֹרִין



~ יום שלישי כ"ז ניסן ~

(מ) וְאִישׁ כִּי יִמְרֹט רֹאשׁוֹ קִרְחַת הוּא מְהֵרָה הוּא: מַגְבֵּר אָרִי יִתֵּר שְׁעַר רִישָׁהּ קִרְחַת הוּא דְּכִי הוּא:
 כש"י קִרְחַת הוּא מְהֵרָה הוּא • מְהֵרָה מְטַמְּאת נְתֻקִּין, אֲלֹא בְּסִמְנֵי נִגְעֵי עוֹר בֶּשֶׂר: בֶּשֶׂר לָבָן, וּמְחִיָּה שְׂאִינֹה נִדוֹן בְּסִמְנֵי רֹאשׁ וְזָקֵן, שֶׁהֵם מְקוֹם שְׁעַר, וּפְשִׁיזוֹן.

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׂאִינֹה נִדוֹן בְּסִמְנֵי רֹאשׁ וְזָקֵן . . אֲלֹא בְּסִמְנֵי נִגְעֵי עוֹר
 בֶּשֶׂר (רש"י יג, מ) אִינוּ מְפָרֵשׁ שְׂבָא לְלִמָּד שׁ"ימְרֹט רֹאשׁוֹ" אִינוּ מְטַמְּא. וְנִמְוָק עֲמוֹ: עַל "נְתֻקִּין הוּא" מְפָרֵשׁ רִשׁ"י "כֶּף שְׂמוֹ שֶׁל נֶגַע שְׂבָמָקוֹם שְׁעַר", הֵינִי שֶׁהִנָּגַע אִינוּ נֹדֵר מִנְשִׁירָה דְּוָקָא (וּדְלֹא בְּהִרְמִבּוֹן, שֶׁכֶּתֵב "שְׂנַתֵּק מִשֵּׁם

הַשְׁעַר", הֵינִי שֶׁנֶּגַע בְּרֹאשׁ אוֹ בְּזָקֵן עֲנִינֵהוּ נְשִׁירַת שְׁעַר).
 וּמִכֵּינֵן שְׁנִשְׁרִית שְׁעֵרוֹת אֵינָה נֶגַע, אֵין סְבָרָא לִזְמַר שׁ"ימְרֹט רֹאשׁוֹ" הוּא סִמְנֵי טַמְאָה, וְאֵין צָרָךְ לְשַׁלֵּל אֶת זֶה; אֲלֹא הַכְּתוּב מְלַמֵּד דֵּינוּ שֶׁל נֶגַע שְׂנֹלֵד מְקוֹם זֶה.
 (לקוטי שיחות, כרך כו, עמ' 93)

(מא) וְאִם מִפֶּאֶת פָּנָיו יִמְרֹט רֹאשׁוֹ גִּבְחַת הוּא מְהֵרָה הוּא: מֵאִם מְלַקְבֵּל אֶפְוֵהי יִתֵּר שְׁעַר רִישָׁהּ גְּלוּשׁ הוּא דְּכִי הוּא:
 כש"י וְאִם מִפֶּאֶת פָּנָיו • מִשְׁפּוּעַ קִדְקֵד כְּלָפִי פָּנָיו, קְרוּי "גִּבְחַת", וְאִף הַצְדָּעִין שְׂמִמָּכָאן וּמִכָּאן בְּכָלֵל, וּמִשְׁפּוּעַ קִדְקֵד כְּלָפִי אַחֲרָיו קְרוּי "קִרְחַת".

(מב) וְכִי־יְהִי בַקִּרְחַת אוֹ בַגִּבְחַת נֶגַע לָבָן אֲדַמְדָּם צִרְעַת פִּרְחַת הוּא בַקִּרְחַת אוֹ בַגִּבְחַת: מִבְּוֹאֲרֵי יְהִי בַקִּרְחַת אוֹ בַגְלוּשֻׁתָּהּ מִכְתָּשׁ חֹרֵר סְמוּק סְגִירוֹת סְגִיָּא הִיא בַקִּרְחַת אוֹ בַגְלוּשֻׁתָּהּ:
 כש"י נֶגַע לָבָן אֲדַמְדָּם • פְּתוּף. מִנֵּין שְׁעַר הַמִּרְאֹת? תְּלִמּוּד־לִזְמַר: "כְּמִרְאָה צִרְעַת עוֹר בֶּשֶׂר" – כְּמִרְאָה הַצִּרְעַת הָאִמּוֹר בַּפֶּרֶשֶׁת "עוֹר בֶּשֶׂר": "אֲדָם כִּי־יְהִיָּהּ בְּעוֹר־בֶּשֶׂרוֹ". וּמֵהוּ אִמּוֹר בּוֹ? שְׂמִטָּמָא בְּאַרְבַּע

(מג) וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהֵנָּה שְׂאֵת־הַנֶּגַע לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת בַּקִּרְחַת אוֹ בַגִּבְחַת כְּמִרְאָה צִרְעַת עוֹר בֶּשֶׂר: מִגְּוִיחֵי יְתָה פְּהֵנָּא וְהָא עֲמִיק מִכְתָּשָׁא חֹרָא סְמָקָא בַקִּרְחַת אוֹ בַגְלוּשֻׁתָּהּ מִכְתָּשֵׁי סְגִירוֹתָא מִשְׁף בִּסְרָא:
 מִרְאֹת וְנִדוֹן בֶּשֶׂר שְׂבֻעוֹת, וְלֹא כְּמִרְאָה צִרְעַת הָאִמּוֹר בֶּשֶׂר וּמְכֻחָה, שֶׁהוּא נִדוֹן בִּשְׂבֻעַת אֶחָד, וְלֹא כְּמִרְאָה נְתֻקִּין שֶׁל מְקוֹם שְׁעַר, שְׂאִין מְטַמְּאִין בְּאַרְבַּע מִרְאֹת: שְׂאֵת וְתוֹלְדָתָהּ, בְּהֶרֶת וְתוֹלְדָתָהּ.

(מד) וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהֵנָּה שְׂאֵת־הַנֶּגַע לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת בַּקִּרְחַת אוֹ בַגִּבְחַת כְּמִרְאָה צִרְעַת עוֹר בֶּשֶׂר: מִגְּוִיחֵי יְתָה פְּהֵנָּא וְהָא עֲמִיק מִכְתָּשָׁא חֹרָא סְמָקָא בַקִּרְחַת אוֹ בַגְלוּשֻׁתָּהּ מִכְתָּשֵׁי סְגִירוֹתָא מִשְׁף בִּסְרָא:
 מִרְאֹת וְנִדוֹן בֶּשֶׂר שְׂבֻעוֹת, וְלֹא כְּמִרְאָה צִרְעַת הָאִמּוֹר בֶּשֶׂר וּמְכֻחָה, שֶׁהוּא נִדוֹן בִּשְׂבֻעַת אֶחָד, וְלֹא כְּמִרְאָה נְתֻקִּין שֶׁל מְקוֹם שְׁעַר, שְׂאִין מְטַמְּאִין בְּאַרְבַּע מִרְאֹת: שְׂאֵת וְתוֹלְדָתָהּ, בְּהֶרֶת וְתוֹלְדָתָהּ.

(מה) וְהִצְרִיעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פֶרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעֲטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא: מִדְּגֵבֵר סְגִיר הוּא מְסָאֵב הוּא סָאֵבָא וְסָאֵבָהּ פְּהֵנָּא בְּרִישָׁה מִכְתָּשָׁה:
 כש"י בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ • אֵין לִי אֲלֹא נְתֻקִּין, מִנֵּין לְרִבּוֹת שְׁעַר הַמִּנְגָּעִים? תְּלִמּוּד־לִזְמַר: "טָמֵא וְטָמְאָנוּ",

(מו) וְהִצְרִיעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פֶרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעֲטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא: לְרִבּוֹת אֶת כָּלֵן. עַל כָּלֵן הוּא אוֹמֵר: "בְּגָדִיו יִהְיוּ פֶרָמִים וְגו'".

מֵה וְסָגִירָא דִּי בַּהּ מִכְתָּשָׁא לְבוּשׁוֹהִי וְהוֹן מְבֻזָּעִין וְרִישָׁהּ יְהִי פָרִיעַ וְעַל שָׂפָם כְּאֵבֵלָא יִתְעַטֵּף וְלֹא תִסְתַּאֲבֹן וְלֹא תִסְתַּאֲבֹן יִקְרִי:
 כש"י וְהִצְרִיעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פֶרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעֲטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא:

שיעור יומי ליום שלישי כ"ז ניסן - ויקרא יג - פרשת תזריע-מצורע
 כז"י • פרמים • קרועים • פרוע • מגדל שער • ועל-
 שפם יעטה • כאבל • שפם • שער השפתים, גרינו"ן
 בלע"ז. וטמא טמא יקרא • משמיע שהוא טמא,
 ויפרשו ממנו (מ"ק ה) •

(מז) כל ימי אשר הגע בו יטמא טמא הוא בדר
 ישב מחוץ למחנה מושבו: ם
 מו כל יומי די מכתשא בה יהי מסאב מסאב
 הוא בלחודוהי ייתב מפרא למשריתא
 מותבה:

כז"י • בדר ישב • שלא יהיו שער טמאים יושבים
 עמו. ואמרו רבותינו: מה נשתנה משער טמאים
 לישוב בדר? הואיל והוא הבדיל בלשון הרע בין
 איש לאשתו ובין איש לרעהו, אף הוא יבדל. מחוץ
 למחנה • חוץ לשלש מחנות (פסחים טז) •

~ נקודות משיחות קודש ~

הואיל והוא הבדיל בלשון הרע . . אף הוא יבדל (רש"י
 יג, מו) כתב בספר 'מאור עינים': השם 'יתברך מקבל תענוג
 מכל אחד מישראל, אפלו מרשע גדול . . וכשמדבר לשון
 הרע על אחד מישראל, אפלו בשאומר אמת, הוא מבטל
 תענוג הבורא . . ומביא בו מדת עצבות בביכול . .
 ומתפך מענג לנגע. לכן שקרו מדה כנגד מדה – נגעים
 באים עליו.
 (לקוטי שיחות, כרך לו, עמ' 39)

(מז) והבגד פייהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או
 בבגד פשתים:
 מז וילבושא ארי יהי בה מכתש סגירו
 בלבוש צמר או בלבוש כותן:

ספורט

(מז) והבגד פי יהיה בו נגע
 צרעת. ממה שאין ספק בו, שלא
 יהיה זה בטבע בשום פנים, כי בבגד
 לא יקרו אלה המראות המשנות אם
 לא מצד מלאכה תשימם בו בצבעים
 שונים, בכונה או שלא בכונה, וזה
 מצד איזה חטא שיקרה בפסמים
 הצובעים או במלאכת האמן או
 בהתפעלות הבגד העבוע. וכבר באה
 הקבלה, שלא ידונו בנגעי בגדים
 וולתי הלכנים בלתי צבועים כלל.
 אמנם העיד הכתוב, שלפעמים יהיה
 זה כפלא בבגדים ובבתים, וזה להעיר
 און הפעלים על עברות שבגדם, כמו
 שספרו ז"ל שיקרה בענין השביעית,
 באמנם (קידושין כ, א): בא וראה כמה
 קשה אבקה של שביעית, אדם נושא
 ונותן בפרות שביעית, סוף מוכר את
 משלטליו.. לא הרגיש, סוף מוכר
 שדהו וכו'. וכל זה בחמלת ה' על
 עמו. וכן קבלו ז"ל שאין בגדי גוים
 מטמאים בנגעים, וזה, כי אמנם המין
 האנושי הוא התכלית המכוון
 במציאות בפרט במציאות הנפסדים,
 כי הוא לבדו מוכן מכלם להיות
 דומה לבורא במשכלות ובמעשיות,
 כאשר העיד הוא 'יתברך באמרו
 "בצלמנו כדמותנו" (בראשית א, כז).
 ויצדק זה בכל אחד מאישי האדם
 בשכלו האישי הנקרא "צלם
 אלהים", ובכחו החיירי הנקרא
 "דמות אלהים", כי האדם לבדו
 בנבראים הוא פעל בחירה. וכאשר
 יתעורר להתבונן מציאות בוראו
 וגדלו וטובו, אשר בו הוא "רב חסד
 ואמת" (שמות לד, ט) ובהם "עושה צדקה
 ומשפט", ואחר שהתבונן והפיר זה
 ילך בדרךיו לעשות רצונו כרצונו -
 הנה זה בלי ספק דומה לבוראו יותר
 מכל שאר הנבראים, והוא התכלית
 המכוון מאת הבורא הממציא, כאמרו
 "יצדיק יסוד עולם" (משלי י, כה).
 וכאשר לב הותל הטה את האדם
 מזה, בהיותו נשמע אל הכח המתאנה
 הגשמי בכל פעולותיו או בקצתם
 להתרשל מרצון בוראו או להתקומם
 עליו, יהיה הענש עליו נצחי או בלתי
 נצחי כפי המשפט האלהי, כאמרו
 "כי לא אצדיק רשע" (שמות כג, ז).
 וכאשר יקרה זה לאדם בשגגה שיוצא
 מאתו, הנה יתסור בממונו או בגופו
 כפי החקמה האלהית להעיר אוננו,
 כאמרו "ויגל אונם למוסר" (איוב לו, י).
 אמנם הנרדמים אשר לא התעוררו
 כלל לדעת דבר מזה, והם כל בני
 הנכר ורב האמה הישראלית וולתי
 יחידי סגלה - הם בלי ספק תחת
 הנהגת הטבע והגורמים השמימיים
 הנכבדים מאותם בני אדם, כשאר
 מיני בעלי חיים אשר לא תפל
 השגחה אלהית באישיהם אבל
 במיניהם בלבד, כי בהם תשלם פונת
 הממציא 'יתברך. וכאשר בחר באמה
 הישראלית, כאמרו "בך בחר ה'
 אלהיך להיות לו לעם סגלה" (דברים י,
 ט) - וזה מפני שתקנת המכוון מאתו
 יתברך היא יותר ראויה ומצויה
 באישי זאת האמה ממה שתהיה
 באישי וולתה, כי אמנם מציאות

(מח) או בִּשְׂתִי או בְּעֶרְבִי לַפִּשְׁתִּים וְלַצֹּמֵר או בְּעוֹר
או בְּכָל־מְלֹאכֶת עוֹר:

כִּי־יֵלֵךְ לַפִּשְׁתִּים וְלַצֹּמֵר. שֶׁל פִּשְׁתִּים, או שֶׁל צֹמֵר. או בְּעוֹר. זֶה עוֹר שֶׁלֹּא נֶעְשֶׂה בּוֹ מְלֹאכָה.

(מט) וְהָיָה הַנֶּגַע יִרְקָק, או אֲדָמָדִם בַּבֶּגֶד או בְּעוֹר
או־בִּשְׂתִי או־בְּעֶרְבִי או בְּכָל־כְּלִי־עוֹר נִגַּע צֹרַעַת
הוא וְהָרָאָה אֶת־הַכֹּהֵן:

כִּי־יֵלֵךְ יִרְקָק. יִרְקָק שֶׁבִּירִקֵּין. אֲדָמָדִם. אֶדָם שֶׁבְּאֲדָמִים.

(נ) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהִסְגִּיר אֶת־הַנֶּגַע שִׁבְעַת
יָמִים:

(נא) וְרָאָה אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי כִּי־פָשָׁה הַנֶּגַע
בַּבֶּגֶד או־בִּשְׂתִי או־בְּעֶרְבִי או בְּעוֹר לְכָל־אִשֶּׁר־
יַעֲשֶׂה הָעוֹר לְמְלֹאכָה צֹרַעַת מִמָּאֶרֶת הַנֶּגַע טָמֵא
הוא:

כִּי־צֹרַעַת מִמָּאֶרֶת. לְשׁוֹן "סִלּוֹן מִמָּאִיר" (יחזקאל כח) פּוֹיִינֵט"ש בְּלַע"ז. וּמִדְרָשׁוֹ: 'תֵּן בּוֹ מָאֶרֶה, שֶׁלֹּא תִהְיֶה
הִימָנוּ'.

(נב) וְשָׂרַף אֶת־הַבֶּגֶד או אֶת־הַשְּׂתִי, או אֶת־הָעֶרְבִי
בַּצֹּמֵר או בַּפִּשְׁתִּים או אֶת־כָּל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר־
יְהִי בּוֹ הַנֶּגַע כִּי־צֹרַעַת מִמָּאֶרֶת הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף:

כִּי־בַצֹּמֵר או בַּפִּשְׁתִּים. שֶׁל צֹמֵר או שֶׁל פִּשְׁתִּים, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ: יְכוֹל יָבִיא גִזִּי צֹמֵר וְאֲנִיצִי פִּשְׁתָּן וְיִשְׂרָפֻם עִמּוֹ? תִּלְמוּד־לוֹמֵר: "הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף" — אֵינָה צְרִיכָה דְּבָר אַחֵר עִמָּה. אִם־כֵּן, מַה

תִּלְמוּד־לוֹמֵר: "בַּצֹּמֵר או בַּפִּשְׁתִּים"? לְהוֹצִיא אֶת
הָאֲמֵרוֹת שָׁבוּ, שֶׁהֵן מִמִּין אַחֵר (פסחים סח). אֲמֵרוֹת,
לְשׁוֹן שְׁפָה, כְּמוֹ אֲמָרָא.

ספורט

לא יבא נגע צרעת בטבע כלל. ולזה
ראוי שלא יהיו בגדי גוים ולא בתייהם
מטמאים בנגעים, כמו שקבלו הם
ז"ל. וכאשר לא עלו הדורות למדרגה
ראויה לחמלה זו, אין זכרון
לראשונים שנמצאו לעולם נגעי
בתיים, עד שאמרו קצתם ז"ל שלא
היו לעולם. תורה מח

ביסורין, כאמרו "אם שמוע תשמע...
כל המחלה אשר שמתי במצרים לא
אשים עליך" (שם טו, כו). ובחמלתו
עליהם, כשהיה הרב מהם לרצון
לפניו, אמר לעורר היחידים מהם,
ראשונה בנגעי בגדים, אשר עליהם
באה הקבלה שאין בגדי גוים
מטמאים בנגעים, וכשלא יספיק זה
יעוררם בנגעי בתיים, אשר בהם גם כן

הבורא ואחרותו נודע בקצתה ומקבל
בכלה מהאבות, כאמרו "נודע
ביהודה אלהים וגו' בישראל גדול
שמו" (תהלים עה, ב) - כתב להורותם
התורה, והוא החלק העיוני,
"והמצוה", והוא החלק המעשי,
כאשר העיד כאמרו "והתורה והמצוה
אשר כתבתי להורתם" (שמות כד, יב).
והזהיר, שבנטותם מזה, יעיר אונם

נג ואם יחזי כהנא והא לא אוסף מכתשא
בלבושא או בשתיא או בערבא או בכל מאן
דמשך:

(נג) ואם יראה הכהן והנה לא-פשה הנגע בבגד
או בשתי או בערב או בכל-פלי-עור:

נד ויפקד כהנא ויחזירו ית די בה מכתשא
ויסגרנה שבעת יומין תננות:

(נד) וצוה הכהן וכבסו את אשר-בו הנגע והסגירו
שבעת-ימים שנית:

כלו טעון כפוס? תלמוד-לומר: "הנגע". הא כיצד?
יכבס מן הבגד עמו.

כ"י א את אשר-בו הנגע • יכול מקום הנגע בלבד?
תלמוד-לומר: "את אשר-בו הנגע". יכול כל הבגד

~ יום רביעי כ"ח ניסן ~

נה ויחזי כהנא פתר דחורו ית מכתשא והא
לא שגא מכתשא מן פד הוה ומכתשא לא
אוסף מסאב הוא בגורא תוקדנה תברא היא
בשחיקותה או בחדותה:

(נה) וראה הכהן אחרי הפכס את-הנגע והנה
לא-הפך הנגע את-עיניו והנגע לא-פשה טמא הוא
באש תשרפנו פחתת הוא בקרחתו או בגבחתו:

ומפני ה'מד'רש' שהצריך ל'גזרה-שנה': מנין לפריחה
בבגדים שהיא טהורה? נאמרה "קרחת וגבחת"
באדם, ונאמרה "קרחת וגבחת" בבגדים. מה להלן
פרח בכלו – טהור, אף כאן פרח בכלו – טהור,
לכך אחז הכתוב לשון "קרחת וגבחת". ולענין פרושו
ותרגומו, זהו משעמו: קרחת – לשון ישנים, וגבחת
– לשון חדשים, כאלו נכתב באחריתו או בקדמותו,
שהקרחת לשון אחרים וגבחת לשון פנים, כמו
שכתוב: "ואם מפאת פניו וגו'", והקרחת, כל
ששופע ויורד מן הקדקד ולאחריו, כך מפרש ב'תורת
כהנים'.

כ"י א אחרי הפכס • לשון העשות. לא-הפך הנגע
את-עיניו • לא הכהה ממראיתו. והנגע לא-פשה •
שמענו, שאם לא הפך ולא פשה, טמא. ואין צריך
לומר לא הפך ופשה. הפך ולא פשה, איני יודע מה
יעשה לו? תלמוד-לומר: "והסגיר את הנגע",
מפל-מקום, דברי רבי יהודה. וחקמים אומרים וכו',
כדאיתא ב'תורת כהנים', ורמזתיה כאן ל'שב המקרא
על אפניו. פחתת הוא • לשון גמא, כמו (שמואל ב יז):
"באחת הפחתים", כלומר שפלה היא, נגע שמראיו
שוקעין. בקרחתו או בגבחתו • בתרגומו:
בשחיקותה או בחדותה. קרחתו • שחקים ישנים.

נו ואם תזא כהנא והא עמיא מכתשא פתר
דחורו יתה ויבזע יתה מן לבושא או מן
משפא או מן שתיא או מן ערבא:

(נו) ואם ראה הכהן והנה פחה הנגע אחרי הפכס
אתו וקרע אתו מן-הבגד או מן-העור או מן-השתי
או מן-הערב:

כ"י א וקרע אתו • יקרע מקום הנגע מן הבגד וישרפנו.

נז ואם תתחזי עוד בלבושא או בשתיא או
בערבא או בכל מאן דמשך סגיא היא
בגורא תוקדנה ית די בה מכתשא:

(נז) ואם-תראה עוד בבגד או-בשתי או-בערב או
בכל-פלי-עור פחתת הוא באש תשרפנו את
אשר-בו הנגע:

כ"י א פחתת הוא • דבר החוזר וצומח. באש תשרפנו • את כל הבגד.

(נח) וְהִבְגֵּד אֹהֶשֶׁתִי אֹהֶעָרֵב אֹכֶל־כָּלִי הָעוֹר
אֲשֶׁר תִּכְבֹּס וְסָר מֵהֶם הִנָּגַע וְכַבֵּס שְׁנִית וְטָהַר:
כ"י • וְסָר מֵהֶם הִנָּגַע • אִם כִּשְׁכַּבְסוּהוּ בַתְחִלָּה עַל־פִּי
כֹהֵן, סָר מִמֶּנּוּ הִנָּגַע לְגִמְרִי. וְכַבֵּס שְׁנִית • לְשׁוֹן
טְבִילָה. תַּרְגוּם שֶׁל 'כַּבּוּסִין' שֶׁבְּפֶרֶשֶׁה זֶה לְשׁוֹן לְבוּן:

נח וּלְבוּשָׂא או שְׁתִּיָּא או עֲרָבָא או כָּל מֵאן
דְּמִשְׁחָ דִּי יִתְחַנּוּר וְיַעֲדִי מְנַהוֹן מְכַתְּשָׂא
וְיִצְטַבַּע תַּנְיָנוּת וְיִדְבָּי:
"וְיִתְחַנּוּר". חוץ מִזֶּה, שְׂאֵינּוּ לְלִבּוֹן אֶלָּא לְטָבֵל, לְכַד
תַּרְגוּמוֹ 'וְיִצְטַבַּע'. וְכֵן כָּל כַּבּוּסִי בְּגָדִים שֶׁחֵן לְטְבִילָה,
מְתַרְגְּמִין 'וְיִצְטַבַּע'.

~ נקודות משיחות קודש ~

לְכֵן מְפָרֵשׁ לְשׁוֹן 'טְבִילָה', הֵינּוּ שְׁשִׁנְיָהם מְטַהְרִים אֶת
הַבְּגָד: הָרִאשׁוֹן מְסִיר אֶת הַנִּגַּע, וְהַשֵּׁנִי אֶת הַטְּמֵאָה. אֲךָ
אִם הוּא לְשׁוֹן 'לְבוּן' – נִמְצָא שֶׁהָרִאשׁוֹן כָּלֵל לֹא טָהַר
אֶת הַבְּגָד, רַק הַשֵּׁנִי.

(לקוטי שיחות, כרך ז, עמ' 93)

לְשׁוֹן טְבִילָה (רש"י יג, נח) אֶפְשָׁר לְבָאֵר אֶת הַמִּטְרָה שֶׁל
כַּבּוּס זֶה בְּשִׁנְיָ פָּנִים. א. הִסְרַת הַנִּגַּע, וּלְפִי זֶה מִשְׁמַעוּתָהּ
– לְבוּן. ב. הִסְרַת טְמֵאָה הַנִּגַּע שֶׁהִתְפַּשְׁטָה בְּכָל הַבְּגָד,
וְאִזּוּ מִשְׁמַעוּתָהּ – טְבִילָה. וּמִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר "וְכַבֵּס שְׁנִית"
מִשְׁמַע שֶׁהוּא בָּא בְּהִמְשָׁךְ לְרִאשׁוֹן וְיֵשׁ לָהֶם תִּכְוָן דּוּמָה.

(נט) זֹאת תֹּרַת נִגְע־צִרְעַת בְּגֵד הַצֹּמֵר, או הַפְּשִׁתִּים
או הַשְּׁתִּי או הָעָרֵב או כָּל־כְּלִי־עוֹר לְטַהֲרוֹ או
לְטַמְּאוֹ: פפפ

נט דָּא אֲרִיָּתָא דְּמְכַתְּשׁ סְגִירוּ בְּלִבוּשׁ עֲמֵר
או כְּתִנָּא או שְׁתִּיָּא או עֲרָבָא או כָּל מֵאן
דְּמִשְׁחָ לְדִכְיֻתָּהּ או לְסַאָבּוּתָהּ: פ פ פ

ס"ז פסוקים, בני"ה סימן. חסלת פרשת תזריע

יד (א) וְיִדְבַּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) זֹאת תִּהְיֶה תֹרַת הַמִּצְרָע בְּיוֹם טַהֲרָתוֹ וְהוֹבָא
אֶל־הַכֹּהֵן:

כ דָּא תִּהִי אֲרִיָּתָא דְּסִגִּירָא בְּיוֹמָא דְּדִכְוּתָהּ
וְיִתְחִי לִוְת פְּתָנָא:

כ"י • זֹאת תִּהְיֶה תֹרַת הַמִּצְרָע וְגו' • (מגילה כא) מְלַמֵּד, שְׂאִין מְטַהְרִין אוֹתוֹ בְּלִילָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

גַּם הַנְּמוּד בְּיֹתֵר מוֹבָא אֶל הַכֹּהֵן

– שֶׁבָּא אֶל הַמִּצְרָע "מִחוּץ לַמִּתְנָה". בֵּן צָרִיף בִּיאֹר
הַלְשׁוֹן "וְהוֹבָא", וְלֹא נִכְתָּב "וּבָא".
וְהַבִּיאֹר בְּזֶה בְּדֶרֶךְ הַחֲסִידוּת:
עוֹנְשׁוֹ שֶׁל הַמִּצְרָע לִישֵׁב בְּדֶר מִחוּץ לַמִּתְנָה, מַגִּיעַ
מִחֲמַת חֲטָאוֹ הַחֲמוּר שֶׁדִּבֶּר לְשׁוֹן־הָרַע (רש"י תזריע יג, מו),

זֹאת תִּהְיֶה תֹרַת הַמִּצְרָע. . וְהוֹבָא אֶל־הַכֹּהֵן: וְנִצָּא הַכֹּהֵן
אֶל־מִחוּץ לַמִּתְנָה (יד, ב"ג)
וְלִקְאוּרָה צָרִיף בִּיאֹר לְשׁוֹן הַכְּתוּב "וְהוֹבָא אֶל הַכֹּהֵן",
שֶׁהִרְי נֶאֱסַר עַל הַמִּצְרָע לְהַפְסֵד לַמִּתְנָה יִשְׂרָאֵל, וְהִיאֵף
יְבוֹא אֶל הַכֹּהֵן, וְאֵכֵן הִמְשִׁךְ הַכְּתוּב הוּא "וְנִצָּא הַכֹּהֵן"

ספורט

יד (ב) זֹאת תִּהְיֶה. וְהוֹבָא אֶל הַכֹּהֵן. אֶל מְקוֹם קְרוֹב חוּץ לַמִּתְנָה, שְׂיֻכַּל הַכֹּהֵן בְּכַבּוּד וּבְלִי רַב טַרַח לְלֶכֶת
לְרִאוּתוֹ. תורה ג

מפנימיותו של המצורע, לכך נאמר "ויצא הכהן", שאף שתחלת התשובה היא בדרך מתנה מלמעלה, המרוקמת את המצורע "אל הכהן", הרי שהעבודה אחר-כך היא להמשיך את הקדושה "החוצה", לדרגת האדם כפי שהוא מצד-עצמו, וזהו הרמז בכך שהכהן יוצא אל המצורע.

(על-פי לקוטי-שיחות חלק ז, עמוד 100 - מתוך 'לקראת שבת')

ואם כן הימצאותו מחוץ למחנה היא בגלל שבדרךגתו הרוחנית נמצא הוא מחוץ לגבול הקדושה. וגם על יהודי הנמצא במצב כזה, מבטיחה התורה שסופו לעשות תשובה. וזהו הרמז בלשון "והובא אל הכהן" - שמשמעותו שיובא בעל-כורחו, דכיון שהקב"ה יערה עליו רוח מרום, ודאי שישוּב אל המחנה. וכיון שסוף-כל-סוף רצון ה' הוא שתהיה התשובה

גויפוק כהנא למברא למשריתא ויחזי כהנא והא אתסי מכתש סגירותא מן סגירא:

(ג) ויצא הכהן אל-מחוץ למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע-הצרעת מן-הצורע:

כ"י: «אל-מחוץ למחנה. חוץ לשלש מחנות שנשתלח שם בימי חלוטו».

ויפקד כהנא ויסב למדפי תרתין צפרין חיון דכזו ואצא דארזא וצבע זהורי ואזוכא:

(ד) וצוה הכהן ולקח למטהר שתי-צפרים חיות טהורות ועץ ארז ושני תולעת ואזוב:

ועץ ארז. לפי שהנגעים באין על גסות הרוח. ושני תולעת ואזוב. מה תקנתו ויתרפא? ישפיל עצמו מגאותו כתולעת ואזוב. עץ ארז. מקל של ארז. ושני תולעת. לשון של צמר צבוע זהורית (כ"מ כ"ט).

כ"י: «חיות. (חולין קמא) פרט לטרפות. טהורות. פרט לעוף טמא. לפי שהנגעים באין על לשון הרע (ערכין טו), שהוא מעשה פטופטי דברים, לפיכך הזקקו לטהרתו צפרים, שמפטטין תמיד בצפצוף קול».

הויפקד כהנא ויכוס ית צפרא תדא למאן דחסף על מי מבוע:

(ה) וצוה הכהן ושחט את-הצפור האחת אל-כלי חרש על-מים חיים:

כ"י: «על-מים חיים. נותן אותם תחלה בכלי, כדי שיהא דם צפור נפר בהם, וכמה הן? רביעית».

וית צפרא חיתא יסב יתה וית אצא דארזא וית צבע זהורי וית אזוכא ויטבול יתהון וית צפרא חיתא כדמא דצפרא דנכיסא על מי מבוע:

(ו) את-הצפור החיה יקח אתה ואת-עץ הארז ואת-שני התולעת ואת-האזוב וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחטה על המים החיים:

אחת לשלשתן. יכול, בשם שאינה בכלל אגדה, כן לא תהא בכלל טבילה? תלמוד-לומר: "וטבל אותם ואת הצפור החיה", החזיר את הצפור לכלל טבילה.

כ"י: «את-הצפור החיה יקח אתה. מלמד שאינו אגדה עמהם, אלא מפרישה לעצמה, אבל העץ והאזוב פרוכים יחד בלשון הזהורית, כענין שנאמר: "וְאֶת-עֵץ הָאֲרֵז וְאֶת-שְׁנֵי הַתּוֹלְעִים וְאֶת-הָאֲזוֹב, קִיָּח»

וידי על דמדפי מן סגירותא שבע זמנין וידכנה וישלח ית צפרא חיתא על אפי חקלא:

(ז) והזהר על המטהר מן-הצרעת שבע פעמים וטהרו ושלח את-הצפור החיה על-פני השדה:

(ז) וטהרו. מענין פריעה ופרימה. תורה ח

ח ויצַפֵּעַ דְּמִדְּבִי יֵת לְבוּשׁוֹהִי וַיַּגְלֶחַ יֵת כָּל שְׁעָרָה וַיִּסְחִי בְּמִיָּא וַיִּדְכִּי וַיִּכְתֹּר בֵּן יַעֲזֹר לְמִשְׁרִיתָא וַיִּתֵּב מִבְּרָא לְמִשְׁכָּנָה שְׂבָעָא יוֹמִין :

(ח) וְכַפֶּם הַמִּטְהָר אֶת־בְּגָדָיו וַיַּגְלֶחַ אֶת־כָּל־שְׁעָרָו וַרְחֵץ בַּמַּיִם וַיְטַהֵר וְאַחֵר יָבוֹא אֶל־הַמִּחְנֶה וַיֵּשֶׁב מִחוּץ לְאַהֲלֹ שְׂבַעֶת יָמִים :

כז"י • וַיֵּשֶׁב מִחוּץ לְאַהֲלֹ • (ת"כ, חולין קמא) מְלַמֵּד שְׁאִסּוּר בְּתִשְׁמִישׁ הַמִּטְהָר.

ט וַיְהִי כִּיּוֹמָא שְׂבִיעֵאָה וַיַּגְלֶחַ יֵת כָּל שְׁעָרָה יֵת רִישָׁהּ וַיִּתֵּב דְּקָנָה וַיִּתֵּב גְּבִינִי עֵינוֹהִי וַיִּתֵּב כָּל שְׁעָרָה וַיַּגְלֶחַ וַיַּצַּפֵּעַ יֵת לְבוּשׁוֹהִי וַיִּסְחִי יֵת בְּסָרָה בְּמִיָּא וַיִּדְכִּי :

(ט) וַהֲיָה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וַיַּגְלֶחַ אֶת־כָּל־שְׁעָרָו אֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־זָקְנוֹ וְאֵת גְּבִת עֵינָיו וְאֶת־כָּל־שְׁעָרָו וַיַּגְלֶחַ וְכַפֶּם אֶת־בְּגָדָיו וַרְחֵץ אֶת־בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וַיְטַהֵר :

כז"י • אֶת־כָּל־שְׁעָרָו וַיִּגְוֹ • כָּלֵל וּפְרָט וְכָלֵל, לְהַבִּיא כָּל מְקוֹם כְּנוּס שְׁעָר וְנִרְאָה.

י וּכְיוֹמָא תְּמִינָאָה יִסֵּב תְּרִין אַמְרִין שְׁלָמִין וְאַמְרִתָּא חֲדָא בֵּת שְׂתָא שְׁלֵמָתָא וְתִלְתָּא עֶסְרוֹנִין סִלְתָּא מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח וְלָגָא חֲדָ דְּמִשְׁחָא :

(י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי־כִבְשִׁים תְּמִימִם וְכִבְשָׁה אֶחָת בִּתְשֻׁנָּה תְּמִימָה וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְלֹג אֶחָד שֶׁמֶן :

מִצְוַת טַעוּנִין נִסְכִּים (סוטה יז) • וְלֹג אֶחָד שֶׁמֶן • לְהַזוֹת עָלָיו שְׂבַע וְלִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל תְּנוּפָה אֲזָנוֹ וּמִתֵּן בְּהֹנוֹת.

כז"י • וְכִבְשָׁה אֶחָת • לַחֲטָאת. וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים • לְנִסְכֵּי שְׁלֹשָׁה כִּבְשִׁים הַלְלוּ, שְׁחָטָתוֹ וְאַשְׁמוֹ שֶׁל

יָא וַיִּקִּים כִּהְנָא דְּמִדְּבִי יֵת גְּבָרָא דְּמִדְּבִי וַיִּתְּהוֹן קָדָם יְיָ בְּתַרְע מִשְׁפָּן זִמְנָא :

(יא) וַהֲעֵמִיד הַכֹּהֵן הַמִּטְהָר אֶת הָאִישׁ הַמִּטְהָר וְאֵתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד :

כז"י • לִפְנֵי ה' • (מנחות צא. כלים פ"א) בְּשַׁעַר נִקְנֹר וְלֹא בַּעֲזָרָה עֲצֻמָּה, לְפִי שֶׁהוּא מִחֲסָר כְּפוּרִים.

יב וַיִּסֵּב כִּהְנָא יֵת אַמְרָא חֲדָא וַיִּקְרֵב יְתָהּ לְאַשְׁמָא וַיִּתֵּב לָגָא דְּמִשְׁחָא וְאַרְיִס יְתָהוֹן אֲרִמָא קָדָם יְיָ :

(יב) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַכִּבְשֹׁ הָאֶחָד וַהֲקָרִיב אֹתוֹ לְאַשָׁם וְאֶת־לֹג הַשֶּׁמֶן וַהֲנִיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה :

כז"י • וַהֲקָרִיב אֹתוֹ לְאַשָׁם • יִקְרִיבֵנוּ לְתוֹף הַעֲזָרָה לְשֵׁם אָשָׁם. וַהֲנִיף • שֶׁהוּא טַעוּן תְּנוּפָה חֵי. וַהֲנִיף אֹתָם • אֵת הָאָשָׁם וְאֵת הַלֵּג.

ספורנו

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, זֶה גֹּבֵה מִלְּבוּשֵׁי, אֵין אָנִי וְהוּא יְכוּלִים לַעֲמֹד בְּעוֹלָם אֶחָד. וּכְכֹר סֵפֶר הַכְּתוּב עַל עֲזִיזָהוּ בְּאִמְרוֹ "וַיִּכְחֹזְקוּהוּ גְבוּהָ לְבוֹ עַד לְהַשְׁחִית, וַיִּמְעַל בָּהּ" אֱלֹהֵינוּ. וְהַעֲרַצַת זִרְחָה בְּמִצְחוֹ" (דברי הימים ב כו, טז).

וּכְכֹר אִמְרוֹ שֶׁהַעֲרַצַת הִיא עַל לְשׁוֹן הָרֶע וְעַל גְּסוּת הָרוּחַ, שֶׁשְׁנֵי־הֶם מַעֲלִיָּה בְּקִדְשׁ. כִּי אִמְנֵם לְשׁוֹן הָרֶע עָקְרוּ בִּסְתֵר, כְּמַעֲמִיק מַה' לְסַתִּיר עֲצָה, בְּאִמְרָם: הַעוֹבֵר עֲבָרָה בִּסְתֵר, כְּאֵלּוֹ דּוֹחֵק רִגְלֵי שְׂכִינָה (חגיגה טז, א). וְעַל הַמִּתְגָּאָה נֶאֱמַר "גְבוּהָ עֵינָיִם וַרְחֵב לִבָּב אֹתוֹ לֹא אוֹכֵל" (תהלים קא, ח). אִמְרָ

(ח) וַרְחֵץ בַּמַּיִם וַיְטַהֵר. מַעֲנִין "מִחוּץ לְמִחְנֶה מוֹשְׁבוֹ" (פסוק ח). תוֹרָה ט
(ט) וַרְחֵץ אֶת בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וַיְטַהֵר. מַעֲנִין "וַיֵּשֶׁב מִחוּץ לְאַהֲלֹ" (פסוק ח). תוֹרָה י
(יב) וַהֲקָרִיב אֹתוֹ לְאַשָׁם. כְּכֹר הַתְּבָאָר שֶׁעֵנִין הָאָשָׁם הוּא עַל מַעַל בְּקִדְשׁ, כְּמוֹ הַחֲטָאת עַל חֵיבוֹ בְּכֶרֶת.

יג וַיָּבֹס יְת אֶמְרָא בְּאַתְר דִּי יְבוֹס יְת חֲטָאָתָא וְיָת עֲלָמָא בְּאַתְר קֳדִישׁ אַרְי כְּחֲטָאָתָא אֲשָׁמָא הוּא לְכַהֲנָא קֳדָשׁ קֳדָשִׁין הוּא :

(יג) וַיִּשְׁחַט אֶת־הַכֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הָעֹלָה בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי כַּחֲטָאֹת הָאֵשֶׁם הוּא לִכְהֹן קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא:

לכֹּהֵן • בְּכָל עֲבוֹדוֹת הַתְּלוּיֹת בַּכֹּהֵן, הַשְׁנָה אֲשֶׁם זֶה לַחֲטָאָת, שְׁלֹא תֹאמַר: הוּאִיל וַיִּצָּא דָמוֹ מִכָּלֵל שְׁאָר אֲשָׁמוֹת לְהַנִּתֵן עַל תְּנוּפָה וּבִהְיוֹנוֹת, לֹא יִהְיֶה טַעֲוִין מִתֵּן דָּמִים וְאִמּוּרִים לְגַבִּי מִזִּבְחָה? לְכָךְ נֹאמַר: "כִּי כַּחֲטָאֹת הָאֵשֶׁם הוּא לִכְהֹן". יָכוֹל יִהְיֶה דָמוֹ נִתֵּן לְמַעַלָּה כַּחֲטָאָת? תִּלְמוּד־לוֹמַר וְכוּ', בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים'.

כ"י • בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט וְגו' • עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ בַּצִּפּוֹן, וּמָה תִּלְמוּד־לוֹמַר? וְהֲלֹא כָּבֵד נֹאמַר בְּתוֹרַת אֲשֶׁם בְּפִרְשֵׁת "צוֹ אֶת אֹהֶרֶן", שֶׁהָאֵשֶׁם טַעֲוִין שְׁחִיטָתוֹ בַּצִּפּוֹן? לִפִּי שְׂוֵאָה זֶה מִכָּלֵל אֲשָׁמוֹת לְדוֹן בְּהַעֲמָדָה. (וּבְחִים ב) יָכוֹל תִּהְיֶה שְׁחִיטָתוֹ בַּמָּקוֹם הַעֲמָדָתוֹ? לְכָךְ נֹאמַר: "וַיִּשְׁחַט... בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט וְגו'". כִּי כַּחֲטָאֹת • כִּי כָּלֵל הַחֲטָאֹת. הָאֵשֶׁם • הַזֶּה. הוּא

יד וַיִּסֹּב בַּהֲנָא מִדְּמָא דְאֲשָׁמָא וַיִּתֵּן בַּהֲנָא עַל רוּם אוֹדְנָא דְּמִדְּכִי דִּימִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן יְדֵה דִּימִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן רִגְלָה דִּימִינָא:

(יד) וַלְקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הָאֵשֶׁם וַיִּתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּפָה אֹזֶן הַמִּטְהָר הַיְּמִנִית וְעַל־כַּהֵן יָדוֹ הַיְּמִנִית וְעַל־כַּהֵן רִגְלוֹ הַיְּמִנִית:

כ"ג • תְּנוּפָה • גִּדֵּר אֲמִצְעִי שְׂבָאֲזִין; וְלִשׁוֹן "תְּנוּפָה" לֹא נֹדַע לִי, וְהַפּוֹתְרִים קוֹרִים לוֹ: טַנְדְּרוּס'. בְּהֵן • גוֹדֵל.

טו וַיִּסֹּב בַּהֲנָא מִלְּגָא דְּמִשְׁחָא וַיִּרִיק עַל יְדָא דְּכַהֲנָא דְּשִׁמְאָלָא:

(טו) וַלְקַח הַכֹּהֵן מִלְּגַ הַשֶּׁמֶן וַיִּצֶק עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית:

טז וַיִּטְבֹּל בַּהֲנָא יְת אֲצִבְעָה דִּימִינָא מִן מִשְׁחָא דִּי עַל יְדֵה דְּשִׁמְאָלָא וַיְדִי מִן מִשְׁחָא בְּאֲצִבְעָה שְׁבַע זְמָנִין קֳדָם יי:

(טז) וַיִּטְבֹּל הַכֹּהֵן אֶת־אֲצִבְעוֹ הַיְּמִנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפוֹ הַשְּׂמָאלִית וַהֲוָה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאֲצִבְעוֹ שִׁבְעַ פַּעַמִּים לִפְנֵי יְהוָה:

כ"ד • לִפְנֵי ה' • (ח"ב) כְּנָגֵד בֵּית קֳדָשִׁי הַקֹּדָשִׁים.

יז וּמִשְׁאָר מִשְׁחָא דִּי עַל יְדֵה יִתֵּן בַּהֲנָא עַל רוּם אוֹדְנָא דְּמִדְּכִי דִּימִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן יְדֵה דִּימִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן רִגְלָה דִּימִינָא עַל דְּמָא דְּאֲשָׁמָא:

(יז) וּמִיֵּתֵר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּפָה אֹזֶן הַמִּטְהָר הַיְּמִנִית וְעַל־כַּהֵן יָדוֹ הַיְּמִנִית וְעַל־כַּהֵן רִגְלוֹ הַיְּמִנִית עַל דָּם הָאֵשֶׁם:

יח וַיִּדְאֲשָׁתָּאֵר בְּמִשְׁחָא דִּי עַל יְדָא דְּכַהֲנָא יִתֵּן עַל רִישׁ דְּמִדְּכִי וַיִּכְפֹּר עֲלוּהִי בַּהֲנָא קֳדָם יי:

(יח) וַהֲנוֹתָר בְּשִׁמְן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־רֹאשׁ הַמִּטְהָר וַיִּכְפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה:

יט וַיַּעֲבֹד בַּהֲנָא יְת חֲטָאָתָא וַיִּכְפֹּר עַל דְּמִדְּכִי מִסּוּבְּתָהּ וַיִּכְתֹּר בֵּן יְבוֹס יְת עֲלָמָא:

(יט) וַעֲשֶׂה הַכֹּהֵן אֶת־הַחֲטָאֹת וַיִּכְפֹּר עַל־הַמִּטְהָר מִמִּטְמָאָתוֹ וְאַחֵר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה:

כ וַיִּסֹּק בַּהֲנָא יְת עֲלָמָא וַיִּתֵּן מִנְחָתָא לְמִדְּבָחָא וַיִּכְפֹּר עֲלוּהִי בַּהֲנָא וַיְדִי:

(כ) וַהֲעֹלָה הַכֹּהֵן אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמִּזְבְּחָה וַיִּכְפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן וַיִּתְּהֵר: ס

~ יום חמישי כ"ט ניסן ~

כא ואם מסבין הוא ולית ידה מדבקא ויטב
אמר חד דאשמא לארמא לכפרא עלוהי
ועסרונא סלתא חד דפיל במשח למנחה
ולגא דמשחא:

(כא) וְאִם־דָּל הוּא וְאֵין יָדוֹ מִשְׁנֶה וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד
אֲשֶׁם לְתִנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשְׂרוֹן סֶלֶת אֶחָד בָּלוּל
בַּשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה וְלֹג שֶׁמֶן:

כ"ט - וְעִשְׂרוֹן סֶלֶת אֶחָד • לְכַבֵּשׂ זֶה שֶׁהוּא אֶחָד, | עַל הַבְּהוֹנוֹת, וְשֶׁמֶן שֶׁל נִסְכֵי הַמִּנְחָה לֹא הִזְקַק
זָבִיא עִשְׂרוֹן אֶחָד לְנִסְכָּיו. וְלֹג שֶׁמֶן • לְתֵת מִמֶּנּוּ

כב ותרין שפנינין או תרין בני יונה די תדבק
ידה ויהי חד חטאתא וחד עלתא:

(כב) וְשְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תִּשְׁיֹג יָדוֹ
וְהָיָה אֶחָד חֲטָאת וְהָאֶחָד עֹלָה:

כג וייתי תהוין ביומא תמינא לידכיותה לות
פהנא לתרע משפן זמנא לקדם יי:

(כג) וְהָבִיא אֹתָם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְמַהֲרָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה:

כ"ט - בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְמַהֲרָתוֹ • שְׁמִינִי לְצַפְרִים וּלְהִזָּאת עַץ אֶרֶז וְאֶזֶב וְשְׁנֵי תוֹלַעֲת.

כד ויטב פהנא ית אמרא דאשמא וית לגא
דמשחא וארים תהוין פהנא ארמא קדם יי:

(כד) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־כֶּבֶשׂ הָאֲשֶׁם וְאֶת־לֹג הַשֶּׁמֶן
וְהִנִּיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

כה ויפוס ית אמרא דאשמא ויטב פהנא
מדמא דאשמא ויתן על רום אודנא דמדכי
דימינא ועל אליון ידה דימינא ועל אליון
רגלה דימינא:

(כה) וְשִׁחַט אֶת־כֶּבֶשׂ הָאֲשֶׁם וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם
הָאֲשֶׁם וְנָתַן עַל־תֵּנוּד אֹזֶן־הַמִּטְהָר הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֱן
יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְּמָנִית:

כו וזמן משחא יריק פהנא על ידא דכהנא
דשמאלא:

(כו) וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצַק הַכֹּהֵן עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׁמָאלִית:

כז וידי כהנא באצבעה דימינא מן משחא די
על ידה דשמאלא שבע זמנין קדם יי:

(כז) וְהָזָה הַכֹּהֵן בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְּמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּפוֹ הַשְּׁמָאלִית שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה:

כח ויתן פהנא מן משחא די על ידה על רום
אודנא דמדכי דימינא ועל אליון ידה
דימינא ועל אליון רגלה דימינא על אחר
דמא דאשמא:

(כח) וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפוֹ עַל־תֵּנוּד
אֹזֶן הַמִּטְהָר הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֱן
רִגְלוֹ הַיְּמָנִית עַל־מְקוֹם דָּם הָאֲשֶׁם:

כ"ט - עַל־מְקוֹם דָּם הָאֲשֶׁם • אִפְלוּ נִתְקַנַּח הַדָּם; לְמַד שְׁאֵין הַדָּם גּוֹרֵם אֱלֹא הַמְקוֹם גּוֹרֵם.

כט וַיִּשְׁתָּאָר מִן מִשְׁחָא דִּי עַל יָדָא דְכִהְנָא
יִתֵּן עַל רִישָׁא דְמִדְבִּי לְכַפֵּרָא עֲלוּהִי קָדָם יי:

(כט) וְהִנּוּתָר מִן־הַשְּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן
עַל־רֹאשׁ הַמִּטְהָר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי יְהוָה:

ל וַיַּעֲבֹד יֵת חַד מִן שַׁפְּנִינְיָא אוּ מִן בְּנֵי יוֹנָה
מִדִּי תִדְבֵּק יָדָה:

(ל) וַעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד מִן־הַתֹּרִים אוּ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה
מֵאִשֶׁר תִּשְׁיֹג יָדוֹ:

לא יֵת דִּי תִדְבֵּק יָדָה יֵת חַד חֲטָאָתָא וְיֵת חַד
עֲלִתָא עַל מִנְחָתָא וַיְכַפֵּר בְּהֵנָּא עַל דְּמִדְבִּי
קָדָם יי:

(לא) אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁיֹג יָדוֹ אֶת־הָאֶחָד חֲטָאָת וְאֶת־
הָאֶחָד עֲלָה עַל־הַמִּנְחָה וַיְכַפֵּר הַכֹּהֵן עַל הַמִּטְהָר
לִפְנֵי יְהוָה:

לב דָּא אוֹרִיתָא דִּי בַּה מְכַתֵּשׁ סְגִירוּ דִּי לֹא
תִדְבֵּק יָדָה בְּדַכּוּתָהּ:

(לב) וְזֹאת תּוֹרַת אֲשֶׁר־בּוֹ נִגַּע צָרַעַת אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁיֹג
יָדוֹ בְּמַהֲרָתוֹ: פ

~ יום שישי ל' ניסן ~

לג וּמִלֵּיל יי עִם מִשָּׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִיָּמָר:

(לג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

לד אֲרִי תַעֲלוּן לְאַרְעָא דְכֻנְעֵן דִּי אָנָּא יְהִיב
לְכוּן לְאַחֲסָנָא וְאַתֶּן מְכַתֵּשׁ סְגִירוּ בְּבֵית
אַרְעָא אַחֲסָנְכוּן:

(לד) כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם
לְאֶחָזָה וְנִתְּתִי נִגַּע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אַחֲזִיתְכֶם:

שְׁהִיּוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, וְעַל־יְדֵי הַנֶּגַע נֹתֵן הַבֵּית
וּמוֹצֵאן.

כט"ו וְנִתְּתִי נִגַּע צָרַעַת • (ויקרא רבה) בְּשׁוּרָה הִיא לָהֶם
שְׁהִנְגָעִים בָּאִים עֲלֵיהֶם, לִפִּי שְׁהִטְמִינוּ אֲמֹרִיִּים
מִטְמוּנִיּוֹת שֶׁל זָהָב בְּקִירוֹת בְּתִיקָהם כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה

~ נקודות משיחות קודש ~

הטמנת האמוריים ארבעים שנה

וַיֵּשׁ לִזְמַר הַבִּיאור בְּזֶה: הַטְּמַנְת הַמָּמוֹן יֵשׁ בַּה דְּבָר
וְהִיפּוּכוֹ. מִצַּד אֶחָד, מִגִּלְגָּל הִיא עַל הַפַּחַד שְׁמָא יְבֹאִו
יִשְׂרָאֵל וַיִּנְצָחוֹם בְּמִלְחָמָה וַיִּקְחוּ אֶת מָמוֹנָם. אַף מֵאִדָּה,
מִרְאָה הִיא גַם עַל תְּקוּהָ שְׁעוֹד יִשׁוּבוּ לְמִקְוִמֹתֵיהֶם,
שֶׁלְכָף מִטְמִינִים הַאֲצִירוֹת בְּקִירוֹת הַבָּתִּים, שֶׁיַּעֲמֹד לָהֶם
הַמָּמוֹן לְכַשִּׁיחָזָרוֹ.

וּבְזֶה יוֹכְנוּ דְבָרֵי רַש"י שְׁהִיּוּ מִטְמִינִים כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה
(וְלֹא מִמְּפֻלַּת סִיחוֹן וְעוֹג). דְּהַטְּמַנְתָּם מִשָּׁךְ כָּל הָאֲרָבָעִים
שָׁנָה הִיתָה מִשׁוּם שֶׁכָּבֶר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם יָדְעוּ שִׁישְׂרָאֵל
יִחָזְרוּ, שֶׁהָרִי תֵּלָה הַתּוֹבֵב "דּוֹר רְבִיעִי יִשׁוּבוּ הֵנָּה",

כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן . . וְנִתְּתִי נִגַּע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ
אַחֲזִיתְכֶם:

בְּשׁוּרָה הִיא לָהֶם . . לִפִּי שְׁהִטְמִינוּ אֲמֹרִיִּים מִטְמוּנִיּוֹת
שֶׁל זָהָב בְּקִירוֹת בְּתִיקָהם כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שְׁהִיּוּ יִשְׂרָאֵל
בְּמִדְבָּר. (יד, לד. ובפירוש רש"י)

צָרִיךְ בִּיאור מַה הִכְרִית אֶת רַש"י לִפְרֹשׁ שְׁהִיּוּ מִטְמִינִים
"כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שְׁהִיּוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר", וְהָרִי אֶפְשָׁר
לִפְרֹשׁ בְּפִשְׁטוֹת, שֶׁיִּתְכַּן שְׁהִטְמִנָּה הַחֲלָה בְּעַקְבוֹת מְפֻלַּת
סִיחוֹן וְעוֹג שְׁהִיּוּ הָאוֹמוֹת "בְּטוּחִין עֲלֵיהֶם" (רש"י תחילת
בלק), שְׂאֹז נֶאֱחָזוּ בַּפַּחַד וְהַחֲלוּ לְהִטְמִין אוֹצְרוֹתֵיהֶם?

ב"שֶׁלֶם עֹזֶן הָאֱמֹרִי" וַיִּנְדְּעוּ שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם לַחֲזֹר לְאַרְצָם. וּמִכֶּה הִכִּינוּ, שִׁישִׁיבֶת עִם בְּאַרְצוֹ תְּלוּיָה בְּמַעֲשֵׂיו, שֶׁזֶּה נִתֵּן לָהֶם הַתְּקוּהָ שְׂאוּלֵי יְבוּא יוֹם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׁלַחוּ גַם הֵם מֵאַרְצָם (אם יִתְנַהֲגוּ שְׂלֹא בְּדִבְעִי),

וְאִזּוּ יִכְלֹו לְשׁוֹב וְלִיקַח הַמִּטְמוּנִיּוֹת. וְזוֹ הַסִּיפָה בְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא לְכַךְ שֶׁהִטְמִינוּ מִמוֹנָם, מַעֲשֵׂה הַמִּבְטָא גַם תְּקוּהָ שִׁישׁוּבוֹ לַקְּחָתוֹ.
(על-פי לקוטר-שיחות חלק לב, עמוד 91 - מותר 'לקראת שבת')

(לח) וּבֹא אֲשֶׁר-לוֹ הַבֵּית וְהַגִּיד לַכֹּהֵן לֵאמֹר בִּנְגַע נִרְאָה לִי בַּבֵּית:

לח וַיִּתֵּי דִדְלִיָּה בֵּיתָא וַיַּחֲזִי לְכַהֲנָא לְמִימָר בְּמִכְתָּשָׂא אַתְחַזִּי לִי בְּבֵיתָא:

דש"י • בִּנְגַע נִרְאָה לִי בַּבֵּית • (נענים פ"ב, ת"כ) אָפְלוּ תַלְמִיד־חֻכָּם שִׁיּוּדֵעַ שֶׁהוּא נִגַּע וְדָאִי, לֹא יִפְסֹק דְּבַר בְּרוּר לומר: 'נִגַּע נִרְאָה לִי', אֲלָא: "בִּנְגַע נִרְאָה לִי".

(לו) וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפָנּוּ אֶת-הַבֵּית בְּטָרֶם יָבֹא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת-הַנֶּגַע וְלֹא יִטְמָא כָּל-אֲשֶׁר בַּבֵּית וְאַחֵר כֵּן יָבֹא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת-הַבֵּית:

לח וַיִּפְקֹד כַּהֲנָא וַיִּפְנִין יְת בֵּיתָא עַד לֹא יַעוּל כַּהֲנָא לְמַחֲזִי יְת מִכְתָּשָׂא וְלֹא יִסְתַּאֲב כָּל דִּי בְּבֵיתָא וּבִתְר כֵּן יַעוּל כַּהֲנָא לְמַחֲזִי יְת בֵּיתָא:

דש"י • בְּטָרֶם יָבֹא הַכֹּהֵן וּגו' • שָׁפַל זְמַן שְׂאִין כֹּהֵן נִזְקֵק לוֹ, אִין שֵׁם תּוֹרַת טְמֵאָה. וְלֹא יִטְמָא כָּל-אֲשֶׁר בַּבֵּית • (ת"כ) שָׂאֵם לֹא פִּנְהוּ וַיָּבֹא הַכֹּהֵן וַיִּרְאָה הַנֶּגַע, נִזְקֵק לְהַסְגֵּר וְכָל מַה שֶּׁבִּתּוֹכּוֹ יִטְמָא. וְעַל מַה חִסָּה תוֹרָה? אִם עַל כְּלֵי שֹׁטֵף – יִטְבִּילִם וַיִּטְהָרוּ, וְאִם עַל אֲכָלִין וּמִשְׁקִין – יֵאָכְלֻם בִּימֵי טְמֵאָתוֹ. הָא לֹא חִסָּה תוֹרָה אֲלָא עַל כְּלֵי חֶרֶס, שְׂאִין לָהֶם טְהֵרָה בְּמִקְרָה.

(לז) וַיִּרְאָה אֶת-הַנֶּגַע וְהִנֵּה הַנֶּגַע בְּקִירַת הַבֵּית שֶׁקַּעְרוּרֹת יִרְקַרְקַת אוֹ אֲדָמָדָמָת וּמִרְאִיהֶן שָׁפַל מִן-הַקִּיר:

לח וַיַּחֲזִי יְת מִכְתָּשָׂא וְהָא מִכְתָּשָׂא בְּכַתְלֵי בֵּיתָא פִּתְחִין יִרְקַן אוֹ סַמְקִין וּמִתְחַזִּיחִין מִפִּיָּה מִן כְּתָלָא:

דש"י • שֶׁקַּעְרוּרֹת • (ת"כ) שׁוֹקְעוֹת בְּמִרְאִיהֶן.

(לח) וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן מִן-הַבֵּית אֶל-פֶּתַח הַבֵּית וְהַסְגִּיר אֶת-הַבֵּית שִׁבְעַת יָמִים:

לח וַיִּפּוֹק כַּהֲנָא מִן בֵּיתָא לְתַרַע בֵּיתָא וַיַּסְגֵּר יְת בֵּיתָא שְׁבַעַא יוֹמִין:

(לט) וַיָּשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וַיִּרְאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה הַנֶּגַע בְּקִירַת הַבֵּית:

לט וַיִּתּוּב כַּהֲנָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וַיַּחֲזִי וְהָא אוֹסִיפֶת מִכְתָּשָׂא בְּכַתְלֵי בֵּיתָא:

(מ) וְצִוָּה הַכֹּהֵן וַחֲלָצוּ אֶת-הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּגַע וְהִשְׁלִיכוּ אֹתָהֶן אֶל-מַחוּץ לְעִיר אֶל-מָקוֹם טָמֵא:

מ וַיִּפְקֹד כַּהֲנָא וַיִּשְׁלַפּוּן יְת אֲבָנֵיָא דִּי בָהֶן מִכְתָּשָׂא וַיִּרְמִזוּן יְתָהֶן לְמַבְרָא לְקִרְתָּא לְאַתְר מִסָּאָב:

ספורט

(לח) וּפָנּוּ אֶת הַבֵּית בְּטָרֶם יָבֹא. וְלֹא יָבֹא קֹדֶם לָכֵן, וּבֵין כֵּן יִהְיֶה זְמַן תְּשׁוּבָה וְתַפְלָה לְבַעֲלִים, וְזְמַן תַּפְלָה וְהִנֵּה הַכֹּהֵן וְהַסְגִּיר. וְעַם זֶה נִתֵּן זְמַן הַסְגֵּר. בְּחֶרֶב שְׁנֵי, וְשִׁתְּרוֹ בְּכִנּוּן שְׁלִישִׁי שְׁיִכְנָה וַיִּכְוֶנָה בְּמִתְהַרָה בְּיָמֵינוּ, אֲמֵן. תוֹרָה לוֹ

כ"י וְחִלְצוּ אֶת־הָאֲבָנִים • כְּתִירוֹמוֹ: 'וַיִּשְׁלֹפוּן',
 יְטִלוּם מַשֵּׁם, כְּמוֹ: (דברים כה) "וְחִלְצָה נַעֲלוֹ", לְשׁוֹן
 הַסֵּרָה. אֶל־מָקוֹם טָמֵא • (ת"כ) מָקוֹם שֶׁאֵין טְהוֹרֹת

~ נקודות משיחות קודש ~

שני גדרים בשכונת לרשע

א. רשע הגר בסמיכות למישהו, פועל שינוי לרעה במעשי השכן, ולכן "אוי לשכנו" כי הרשע יפעול עליו לרעה. ב. השכינות לרשע הרי היא סימן שגם השכן דומה לו, דנה שגרים זה ליד זה הוא מפגי שדומים הם אחד לשני. וזהו "אוי לשכנו", כי השכינות לרשע מראה שגם השכן, באמת דומה הוא להרשע.

והוא הדבר באבן המנוגע. לדעת רש"י הרשע פועל רק על מעשי השכן. ואם כן, רק אבן שנדבק בה הנגע חבים לחלצה, דאז אמרנו דחלק המנוגע שבאבן פועל גם על חלק השני שיהיה מנוגע.

מה שאין כן אם מפרשים ששכינות היא סימן, שגם אם לא נראים האנשים דומים זה לזה, הרי השכינות מוכיחה שבאמת דומים הם, הנה בענינו, גם אם לא נראה הנגע כלל באבנים אלו, יש להוכיח מכך שסמוכים הם לאבן המנוגע, שגם אבנים אלו שזכות לנגע. ולכן חבים לחלצם.

(יעוין לקוטי-שיחות חלק לג, עמוד 10 ואילך - מהוך 'לקראת שבת')

וְחִלְצוּ אֶת־הָאֲבָנִים (יד, מ)
 וחלצו - מלמד ששניהם חולצים, מפאן אמרו: אוי לרשע אוי לשכנו (תורת כהנים על הפסוק)
 במקרשים מצינו כמה פרושים בדין "שניהם חולצים":
 רש"י בותב (סוף מסכת סוכה דבורה-מתחיל אוי לרשע. ועוד)
 "ב'תורת כהנים' תניא, וחלצו את האבנים, נגע באבן שבמקצוע, שניהן חולצין". והינו, דפירוש דין זה לשיטתו הוא, שאם נראה נגע באבן שבמקצוע, שהוא אבן הנראה בשני בתים, חבים לחלוץ את האבן כולה, אף את חלק האבן שבבית שלא נראה בו הנגע.

אף יש מפרשים (ראה 'משנה אחרונה' לנגעים, פרק יב משנה ו, ופרק יג משנה ב) שגם אם נראה נגע בבית שני בתים, חביב גם השכן לחלוץ את האבנים שבביתו ביתו שפנגד הנגע, אף שבביתו לא נראה הנגע, וגם לא נגע הנגע באבניו.

ויש לפרש שדבר זה תלוי בפירוש הכלל ד"אוי לרשע אוי לשכנו", דיש לומר בשני אופנים:

(מא) וְאֶת־הַבֵּית יִקְצַע מִבֵּית סָבִיב וְשִׁפְכוּ אֶת־הָעֹפָר
 אֲשֶׁר הִקְצֹוּ אֶל־מַחוּץ לְעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא:

כ"י וְיִקְצַע • (דריצ"ר בלע"ז) ובלשון משנה יש הרבה.
 מבית • (ת"כ) מבפנים. סביב • סביבות הנגע. ב'תורת

(מב) וְלִקְחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת וְהִבִּיאוּ אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים
 וְעָפַר אַחֲרֵי יָקָח וַטַּח אֶת־הַבֵּית:

(מג) וְאִם־יָשׁוּב הַנֶּגַע וּפָרַח בַּבֵּית אַחֵר חֲלָץ אֶת־
 הָאֲבָנִים וְאֶחָרִי הִקְצוֹת אֶת־הַבֵּית וְאֶחָרִי הַטֹּחַ:

כ"י הקצות • לשון העשות, וכן הטוח, אבל "חלץ את-האבנים" מוסב הלשון אל האדם שחלצן, והוא משקל לשון כבד, כמו 'כפר', 'דבר'. ואם ישוב הנגע וגו' • (ת"כ) יכול חזר בו ביום, יהא טמא? תלמוד-

מא וית ביתא יקלפון מגיו סחור סחור
 וירמוזו ית עפרא די קליפו למפרא לקריתא
 לאתר מסאב:

כהנים נדרש כן, שיקלף הטיח שסביב אבני הנגע.
 הקצו • לשון קצה, אשר קצעו בקצוע הנגע סביב.

מב ויסבון אבניא אחרנין ויעלון באתר
 אבניא ועפר אחרן יסב וישוע ית ביתא:

מג ואם יתוב מכתשא ויסגי בביתא בטר
 דישלפון ית אבניא ובטר דקליפו ית ביתא
 ובטר דיתשע:

לומר: "ושב הפהן", "ואם ישוב". מה 'שיבה' האמורה להלן בסוף שבוע, אף 'שיבה' האמורה כאן בסוף שבוע.

מד וייעזר פהנא ויחזי והא אוסף מכתשא
בביתא סגירות מחזרא היא בביתא מסאב
הוא :

(מר) ובא הפהן וראה והנה פשה הנגע בבית צרעת
ממארת הוא בבית טמא הוא :

נרפא הנגע, לא טהרתי אלא את הרפאוי. מה יעשה לו? 'ביאה' אמורה למעלה ו'ביאה' אמורה למטה: מה בעליונה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, דגמר לה זהו שיהיה זהו ביאה, אף בתחתונה כף וכו' כדאיתא ב'תורת כהנים'. גמרו של דבר: אין נתיצה אלא בנגע החוזר אחר חליצה וקצוי וטיחה, ואין החוזר צריך פשיון. וסדר המקראות כף הוא: 'ואם-ישוב', 'ונתץ', 'והבא אל-הבית', 'והאכל בבית', 'ובא הפהן וראה והנה פשה'. ודבר הכתוב בעומד בראשון, שנותן לו שבוע שני להסגור, ובסוף שבוע שני להסגור בא וראה שפשה, ומה יעשה לו? חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. חזר – נותץ, לא חזר – טעון צפרים, שאין בנגעים יותר משלשה שבועות. ואם-בא יבא. לסוף שבוע שני. וראה והנה לא-פשה. מקרא זה בא ללמד בעומד בעניני בראשון ובשני, מה יעשה לו? יכול יטהרנו, כמשמעו של מקרא: 'וטהר הפהן את הבית'? תלמוד-לומר: 'כי נרפא הנגע', לא טהרתי אלא את הרפאוי, ואין רפאוי אלא הבית שהקצה והוטה ולא חזר הנגע. אבל זה, טעון חליצה וקצוי וטיחה ושבוע שלישי. וכן המקרא נדרש: 'ואם-בא יבא', בשני, 'וראה והנה לא-פשה', וטיחנו, ואין טיחה בלא חלוץ וקצוי; 'ואתרי הטוח את-הבית וטהר הפהן את-הבית', אם לא חזר לסוף השבוע, 'כי נרפא הנגע', ואם חזר, כבר פרש על החוזר שטעון נתיצה.

מה ויתרע ית ביתא ית אבנוהי וית אעוהי
וית כל עפר ביתא ויפק למברא לקרתא
לאמר מסאב :

(מה) ונתץ את-הבית את-אבניו ואת-עציו ואת
כל-עפר הבית והוציא אל-מחויץ לעיר אל-מקום
טמא :

מו ודייעזר לביתא כל יומין דינסגר יתה יתה
מסאב עד רמשא :

(מו) והבא אל-הבית כל-ימי הסגור אתו
עד-הערב :

יכבס את-בגדיו. אין לי אלא אוכל, שוכב מנין? תלמוד-לומר 'והשכב'. אין לי אלא אוכל ושוכב, לא אוכל ולא שוכב מנין? תלמוד-לומר: 'יכבס', 'יכבס', רבה. אם-כן למה נאמר: 'אכל ושכב'? לתן שיעור לשוכב כדי אכילת פרס (ברכות מא).

ו"י. ובא הפהן וראה והנה פשה • (ת"י) יכול לא יהא החוזר טמא, אלא-אם-כן פשה? נאמר: "צרעת ממארת" בבית, ונאמר: "צרעת ממארת" בבגדים: מה להלן טמא את החוזר אף-על-פי שאינו פושה, אף כאן טמא את החוזר אף-על-פי שאינו פושה. אם-כן, מה תלמוד-לומר: "והנה פשה"? אין כאן מקומו של מקרא זה, אלא "ונתץ את-הבית" היה לו לכתב אחר: "ואם-ישוב הנגע... וראה והנה פשה"?! הא לא בא ללמד אלא על נגע העומד בעניני בשבוע ראשון, ובא בסוף שבוע שני ומצאו שפשה, שלא פרש בו הכתוב למעלה כלום בעומד בעניני בשבוע ראשון. ולמדך כאן בפשיון זה, שאינו מדבר אלא בעומד בראשון ופשה בשני. ומה יעשה לו? יכול יתצענו כמו שסמך לו: "ונתץ את-הבית"? תלמוד-לומר: "ושב הפהן", "ובא הפהן", נלמד ביאה משיכה; מה שיהיה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, אף ביאה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. ואם חזר, נותץ. לא חזר, טהור (י"ט). ומנין שאם עמד בזה ויבזה, חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע? תלמוד-לומר: ("ובא") "ואם בא יבא", במה הכתוב מדבר? אם בפושה בראשון, הרי כבר אמור. אם בפושה בשני, הרי כבר אמור. הא אינו אמור: ("ובא"), "ואם בא יבא", אלא את שבא בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני "וראה והנה לא-פשה", זה העומד מה יעשה לו? יכול יפטר וילך, כמו שכתוב כאן: "וטהר הפהן את-הבית"? תלמוד-לומר: "כי

ו"י. כל-ימי הסגור אתו • (ת"י) ולא ימים שקלף את נגעו. יכול שאני מוציא המחלט שקלף את נגעו? תלמוד-לומר: "כל-ימי". יטמא עד-הערב • (ת"י) מלמד, שאין מטמא בגדים. יכול אפלו שהיה בכדי אכילת פרס? (עירובין פג) תלמוד-לומר: "והאכל בבית

מז ודישכוב בביתא יצבע ית לבושוהי
ודייכול בביתא יצבע ית לבושוהי:

(מז) וְהִשְׁכַּב בְּבֵית יָכֶם אֶת־בְּגָדָיו וְהֵאֵכַל בְּבֵית
יָכֶם אֶת־בְּגָדָיו:

מח ואם מעל ייעול כהנא ויחזי והא לא
אוסף מכתשא בביתא בטר דישוע ית ביתא
וידכי כהנא ית ביתא ארי אתסי מכתשא:

(מח) וְאִם־בָּא יָבֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהָיָה לֹא־פֶשַׁע הַנִּגַּע
בְּבֵית אַחֲרֵי הַטֹּחַ אֶת־הַבֵּית וְטָהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַבֵּית
כִּי נִרְפָּא הַנִּגַּע:

מט ויסב לדכאה ית ביתא תרמין צפרין
ואעא דארזא וצבע זהורי ואזוכא:

(מט) וְלָקַח לְחֹטֵא אֶת־הַבֵּית שְׁתֵּי צִפְרִים וְעֵץ אֹרֶז
וְשָׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזָב:

נ ויפוס ית צפרא חדא למאן דחסף על מי
מבוע:

(נ) וְשָׁחַט אֶת־הַצֹּפֵר הָאֶחָד אֶל־כְּלִי־חָרָשׁ עַל־מִים
חַיִּים:

נא ויסב ית אעא דארזא וית אזוכא וית צבע
זהורי וית צפרא חיתא ויטבול יתהון בדמא
דצפרא דנכיסא ובמי מבוע וידי לביתא
שבוע זמנין:

(נא) וְלָקַח אֶת־עֵץ־הָאֹרֶז וְאֶת־הָאֵזָב וְאֶת־
הַתּוֹלַעַת וְאֶת־הַצֹּפֵר הַחַיָּה וְטָבַל אֹתָם בְּדָם הַצֹּפֵר
הַשְּׁחוּטָה וּבַמִּים הַחַיִּים וְהָיָה אֶל־הַבֵּית שִׁבְעַת
פַּעַמִּים:

נב וידכי ית ביתא בדמא דצפרא ובמי מבוע
ובצפרא חיתא ובאעא דארזא ובאזוכא
ובצבע זהורי:

(נב) וְחֹטֵא אֶת־הַבֵּית בְּדָם הַצֹּפֹר וּבַמִּים הַחַיִּים
וּבַצֹּפֵר הַחַיָּה וּבְעֵץ הָאֹרֶז וּבָאֵזָב וּבְשָׁנִי הַתּוֹלַעַת:

נג וישלח ית צפרא חיתא למכרא למרתא
לאפי חקלא ויכפר על ביתא וידכי:

(נג) וְשִׁלַּח אֶת־הַצֹּפֵר הַחַיָּה אֶל־מַחוּץ לְעִיר אֶל־פְּנֵי
הַשָּׂדֶה וּכְפָר עַל־הַבֵּית וְטָהַר:

נד דא אורייתא לכל מכתש סגירותא
ולנתקא:

(נד) זֹאת הַתּוֹרָה לְכָל־נִגַּע הַצָּרַעַת וְלַנֶּתֶק:

נה ולסגירות לבושא ולביתא:

(נה) וּלְצָרַעַת הַבֶּהָר וּלְבֵית:

ספורט

אדמדם, ושניהם על אפן בלתי טבעי,
מכל מקום הם נבדלים בזה:
שהפושא בבגד בסוף שבוע ראשון
נשךר כלו (לעיל יג, נא נב), והפושא בבית
בסוף שבוע ראשון חולץ וקוצה וטח
ונותן לו שבוע (יד, לב טז). תורה נו

מקום הם נבדלים בזה, שהנתק נדון
בלתי מראות אכל דינו כנשירת שער
וישער שחר, ושאר כל מיני הצרעת
אינם נדונים בלתי מראות. תורה נה
(נה) ולצרעת הבגד ולבית. שאף על
פי ששניהם שוים במראה ירקרק או

(נד) זאת התורה. מי שיבא להורות
בנגעים צריך שיבדע להבדיל בין שני
מינים אף על פי שהם אחד בסוג,
כאמרו "בין נגע לנגע" (דברים יז, ח).
לכל נגע הצרעת ולנתק. שאף על
פי ששניהם צרעת בעור האדם, מכל

(נו) וְלִשְׁאֵת וְלִסְפָּחַת וְלִבְהֶרֶת:

נו וְלִעֲמָקָא וְלַעֲדָא וְלִבְהֶרֶא:

(נז) לְהוֹרֹת בַּיּוֹם הַטָּמֵא וּבַיּוֹם הַטָּהוֹר זֹאת תּוֹרַת הַצָּרְעַת: פ

כ"ט לְהוֹרֹת בַּיּוֹם הַטָּמֵא וּבַיּוֹם הַטָּהוֹר זֹאת תּוֹרַת הַצָּרְעַת.

טו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(ב) דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׁרוֹ זֹכּוֹ טָמֵא הוּא:

כ"ט אף הַזָּב, מִמָּקוֹם שֶׁמִּטָּמֵא טָמֵא קָלָה – קָרִי, מִטָּמֵא טָמֵא חֲמוּרָה – זִיכָה. זֹכּוֹ טָמֵא • (ת"כ) לְמַד עַל הַטָּהוֹר שֶׁהִיא מִטָּמֵא (נדה נ"ד). זֹכּוֹ דוֹמָה לְמִי בָצַק שֶׁל שְׁעוּרִין וְדַחוּי (ס"א ודחוי), וְדוֹמָה לְלֶכֶן בִּיצָה חֲמוּרָה. שְׂכַבְתָּ זָרַע, קָשׁוּר כְּלָכֵן בִּיצָה שְׂאִינָה מוֹזְרָת.

(ג) וְזֹאת תִּהְיֶה טְמֵאתוֹ בְּזֹכּוֹ כִּי בִשְׁרוֹ אֶת-זֹכּוֹ אוֹ-הַחֲתָמִים בִּשְׁרוֹ מִזֹּכּוֹ טְמֵאתוֹ הוּא:

כ"ט ר"ר • לְשׁוֹן רִיר שֶׁזָּב אֶת בִּשְׁרוֹ. אֶת-זֹכּוֹ • כְּמוֹ רִיר שֶׁיִּצָּא צָלוּל. אוֹ-הַחֲתָמִים • שִׁיּוּצָא עַב וְסוֹתָם אֶת פִּי הָאֵמָה וְנִסְתָּם בִּשְׁרוֹ מִטְּפַת זֹכּוֹ; זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ: (מגילה ח' נדה מ"ג) מִנָּה הַכְּתוּב הִרְאִישׁוֹן רִאיוֹת שְׁתֵּים וּקְרָאוֹ "טָמֵא", שֶׁנֶּאֱמַר: "זָב מִבְּשָׁרוֹ זֹכּוֹ

(נו) וְלִשְׁאֵת וְלִסְפָּחַת וְלִבְהֶרֶת. אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם דּוֹמִים בְּזֶה שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן לָכֵן, וְשִׁדְיֵיהֶם שׁוּיִם וּמַצְטָרְפִים, כְּפִי מַה שֶּׁבָּא בַּקְּבָלָה, מִכָּל מָקוֹם צָרִיף שֶׁהֵבֵא לְהוֹרֹת בִּגְנֻזִים יִהְיֶה צָרִיף בְּמִדְּרָגוֹת הַלָּכֵן וּמִקוֹמוֹתֵיהֶם, כִּי מִקוֹם שֶׁחִין וּמִקוֹם נְדוּנִים בְּמִרְאֹת מַעֲרֻבוֹת, וְצָרָת (יג, כג) וּמִקוֹם שֶׁעַר אֵינִי נְדוּן בְּמִרְאָה כָּלָל. תּוֹרָה נו

(נז) זֹאת תּוֹרַת הַצָּרְעַת. אֵין לְהוֹסִיף וּלְהַחֲמִיר לְטָמֵא נִגְעֵי עוֹר בִּשְׁרוֹ אַחֲרֵים, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם אֲצֻלָּנוּ מִיָּד צָרַעַת רַבִּים מֵאֵלָּה, כְּאָמְרוּ "אֵל תּוֹסֶף

עַל דְּבָרָיו" (משלי ל' ו'). כִּי אֲמַנָּם עִם כָּל רָעָתָם לֹא נָדִין אוֹתָם כְּדִין צָרַעַת כָּלָל, כְּמוֹ שֶׁטָּהַר הַכְּתוּב בְּשֶׁהִפָּךְ כָּל לָכֵן (לעיל יג, יא), שֶׁעֲבָר גְּבוּל הַצָּרַעַת הִטָּמֵא לְרָעָה, כְּעֵנֶן הַטָּמֵא הַנִּשְׁרָפָה שֶׁנִּפְסְדָה צוּרָתָה. תּוֹרָה א

טו (ב) זָב מִבְּשָׁרוֹ. כָּכָר בָּאָה הַקְּבָלָה, "מִבְּשָׁרוֹ" וְלֹא מִחֲמַת אָנְסוֹ (בְּרִיתוֹת ח' א' ו'), וְזֶה, שֶׁיִּהְיֶה הַזָּב שׁוֹתֵת בְּסִבַּת "בִּשְׁרוֹ", שֶׁהוּא כְּנִיז לְאֵמָה אוֹ לְכָל הַזָּרַע, וְלֹא מִחֲמַת סִבָּה אַחֲרָת מִגֵּרָת אֶת הַזָּב. וּכְבָר פָּרְשׁוּ ז'ל (נדה

לח, ב) שֶׁהַזָּב הוּא כְּלָכֵן בִּיצָה חֲמוּרָה. וְכֹאשֶׁר יִקְרָה זֶה "מִבְּשָׁרוֹ", שֶׁהוּא בְּסִבַּת חֲלִי כְּלִי הַזָּרַע בְּלִבָּד, הִנֵּה זֶה יוֹרָה עַל חֲלֻשָּׁתָם וְחֲסָרוֹן עֲבוּלָם, אֲשֶׁר יִקְרָה עַל הָרֵב בְּסִבַּת רֵב הַתְּמִדָּה הַמִּשְׁגָּל וְהַהוֹרֵר, אֲשֶׁר בּוֹ לֹא תִּתְדַל "זִמָּת אֲוֵלֶת חֲטָאִת" (משלי כד, טו). וְכֵן רָאוּי שֶׁיִּסְפָּר ז' נְקִיִּים (פסוק יא), אֲשֶׁר בָּם יִסְוּרוּ הַהוֹרֵר מִלְּבָד, וְיִטְבֹּל מִן הַטָּמֵא (שם), וְיִכְפָּר בְּחֲטָאִת וְעוֹלָה (פסוקים יד טו) עַל מַה שֶּׁפָּעַל וְהִתְהַר. תּוֹרָה ג

(ד) כָּל־הַמְשָׁכָב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הֲזֵב יִטְמָא: וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יִשָּׁב עָלָיו יִטְמָא:

ד כל המשכבא די ישכוב עלוהי דוכנא יהי מסאב וכל מנא דייתב עלוהי יהי מסאב:

כִּי־אֵלֶּה הַמְשָׁכָב • הָרָאִוִי לַמְשָׁכָב. יָכוֹל אֶפְלוּ מִיָּחַד לַמְּלָאכָה אַחֲרָתָּ? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "אֲשֶׁר יִשְׁכַּב", "אֲשֶׁר שָׁכַב" לֹא נֶאֱמַר, אֶלֶּא: "אֲשֶׁר יִשְׁכַּב", הַמִּיָּחַד תָּמִיד עָלָיו" הֲזֵב, בְּמִיָּחַד תָּמִיד לְכָן.

לכך, יצא זה שאומרים לו: 'עמד ונעשה מלאכתנו'. אשר-ישב • 'ישב' לא נאמר, אלא: "אשר-ישב עליו" הזב, במיוחד תמיד לכך.

(ה) וְאִישׁ אֲשֶׁר יֵגַע בַּמְשָׁכָבוּ יִכְבֵּם בְּגָדָיו וְרַחֲץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

ה וגבר די יקרב במשכבה יצבע לבושהי ויסחי במי' ויהי מסאב עד רמשא:

כִּי־אֵלֶּה הַמְשָׁכָב • לָמַד עַל הַמְשָׁכָב שֶׁחֲמוּר מִן הַמַּגֵּעַ, שֶׁזֶּה נַעֲשֶׂה אֵב הַטְּמָאָה לְטַמְּא אָדָם, לְטַמְּא בְּגָדִים; וְהַמַּגֵּעַ שְׁאִינוּ מְשָׁכָב, אִינוּ אֶלֶּא וְלֹד הַטְּמָאָה, וְאִינוּ מְטַמְּא אֶלֶּא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין.

(ו) וְהַיֵּשֶׁב עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יִשָּׁב עָלָיו הֲזֵב יִכְבֵּם בְּגָדָיו וְרַחֲץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: (חצי הספר)

ו ודייתב על מנא דייתב עלוהי דוכנא יצבע לבושהי ויסחי במי' ויהי מסאב עד רמשא:

כִּי־אֵלֶּה הַכְּלִי • (ט"ז) אֶפְלוּ לֹא נָגַע, אֶפְלוּ עֲשָׂרָה כְּלִים זֶה עַל זֶה, כֵּלָן מְטַמְּאִין מִשּׁוּם מוֹשָׁב, וְכֵן בַּמְשָׁכָב.

(ז) וְהַנֹּגֵעַ בְּבֶשֶׂר הֲזֵב יִכְבֵּם בְּגָדָיו וְרַחֲץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

ז ודיקרב בבשר דוכנא יצבע לבושהי ויסחי במי' ויהי מסאב עד רמשא:

(ח) וְכִי־יִרְק הֲזֵב בְּטַהוֹר וְכִבֵּם בְּגָדָיו וְרַחֲץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

ח ויארץ ירוק דוכנא בדכנא ויצבע לבושהי ויסחי במי' ויהי מסאב עד רמשא:

כִּי־אֵלֶּה וְכִי־יִרְק הֲזֵב בְּטַהוֹר • (ט"ח. נדה נה) וְנָגַע בּוֹ אוֹ נִשְׁאָו, שֶׁהִרְק מְטַמְּא בְּמִשְׁאָ.

(ט) וְכָל־הַמְרָקֵב אֲשֶׁר יִרְקֵב עָלָיו הֲזֵב יִטְמָא:

ט וכל מרפבא די ירכוב עלוהי דוכנא יהי מסאב:

כִּי־אֵלֶּה וְכָל־הַמְרָקֵב • אֶף־עַל־פִּי שְׁלֹא יִשָּׁב עָלָיו, כְּגוֹן: הַתְּפוּס שֶׁל סָרְגָא, שְׁקוּרִין אַרְצוּן, טַמָּא מִשּׁוּם מְרָקֵב. וְהָאֵפֶף שְׁקוּרִין אֵלִיו"ש, טַמָּא טַמְּאָת מוֹשָׁב.

(י) וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתּוֹ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם יִכְבֵּם בְּגָדָיו וְרַחֲץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

י וכל דיקרב בכל די יהי תחתוהי יהי מסאב עד רמשא ודיטול ויהוה יצבע לבושהי ויסחי במי' ויהי מסאב עד רמשא:

כִּי־אֵלֶּה וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתּוֹ • (ט"ט) שֶׁל זָב. בֹּא וְלָמַד עַל הַמְרָקֵב שֶׁיֵּהָא הַנּוֹגֵעַ בּוֹ טַמָּא, וְאִין טַעוֹן כְּבוֹס בְּגָדִים, וְהוּא חֲמֹר בַּמְשָׁכָב מִבְּמִרְקָב.

י וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא-שטף במים ושכבת זרעו ומימי רגליו והמשכב והמרקב, משאן מטמא אדם לטמא בגדים.

(יא) וְכָל־אֲשֶׁר יִגַּעֲבוּ הֲזֵב וִידָיו לֹא־שָׁטַף בַּמַּיִם יִכְבֵּם בְּגָדָיו וְרַחֲץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

יא וכל די יקרב בה דוכנא וידוהי לא שטף במי' ויצבע לבושהי ויסחי במי' ויהי מסאב עד רמשא:

טבילת גופו של זב בלשון שטיפת ידים, ללמדך, שאין בית-הסתרים טעון ביאת מים, אלא איבר הגלוי כמו הידים (ח"ב. נדה סו).

ז"ל וידיו לא שטף במים. בעוד שלא טבל מטמאתו, ואפילו פסק מזובו וספר שבעה ומחפור טבילה, מטמא בכל טמאותיו. וזה שהוציא הכתוב

יבואמן דחסף די יקרב בה דוכנא יתבר וכל מאן דאע ישתטף במיא:

(יב) וכלי-חרש אשר-יגע בו הזב ישבר וכל-כלי-עץ ישטף במים:

ז"ל וכלי-חרש אשר-יגע בו הזב • יכול אפילו נגע בו מאחוריו וכו', כדאיתא ב'תורת כהנים': 'עד אינהו מגעו שהוא ככלו? הוי אומר: זה הסטו'.

~ נקודות משיחות קודש ~

כלי חרס, עץ, ומתכת – בעבודת ה'

אמנם, כשהאדם עוסק ב"אחוריו" שהם עניגי עולם הזה, ואינו יכול להשאיר בדרךה נעלית של קדושה וטהרה, עלול הוא לחשוב שעל-ידי-זה גם נשמתו "נטמאה" בטומאת עולם הזה.

וזהו "אין כלי חרס נטמא מאחוריו", שהנשמה הטהורה נשארת בקדושתה וטהרתה, ואינה נטמאת על-ידי ההתעסקות בדרךים שהם לצורך הגוף.

אף כדי שלא להטמא בטומאת עולם הזה, על האדם להשאיר בבחינת "כלי חרס", שיגיש את עצמו בביטול ונפשי כעפר לכל תהיה, מה-שאין-בן אם הוא בבחינת "כלי עץ", שעץ צומח וגדל, ורומז על מי שמרגיש את עצמו כגדול, או שהוא בבחינת "כלי מתכת", שמקשה את עצמו ככדור, ואינו מתנהג בביטול ובענוה, הרי אז נטמא הוא מאחוריו, ועניגי עולם-הזה יכולים לטמא אף את נשמתו חס-ושלום.

(על-פי לקוטי-שיחות חלק יז, עמוד 170 ואילך – מותר 'לקראת שבת')

וכלי-חרש אשר-יגע בו הזב ישבר, וכל-כלי-עץ ישטף במים: (טו, יב)

יכול אפילו נגע בו מאחוריו כו', תלמוד-לומר אשר יגע בו וכו'. (תורת כהנים)

הדין הוא שאין כלי חרש נטמא מאחוריו, מה-שאין-בן כלי עץ או כלי מתכת, שננטמאים גם אם נגע הטמא "מאחוריו".

וגש לפרש זה בדרך הרמז, בעבודת האדם לקונו:

כלי חרש שעשוי מעפר, רומז על האדם ש"יסודו מעפר". ו"אחוריו" רומז על גוף האדם, שלגבי נשמתו נקרא "אחורים".

והנה טבע הטביע הקב"ה בעולמו, שאין האדם יכול לעסוק בכל זמנו בענינים רוחניים בלבד כגון תורה ועבודה, אלא מוכרח הוא להתעסק גם בעניגי "אחוריו", כאכילה ושתייה ופרנסה וכיוצא בזה, בכדי שתוכל הנשמה להשמר בגוף האדם.

יגוארי ידפי דוכנא מדובה וימגי לה שבעת יומין לדכותה ויצבע לבושהי ויסחי בשרה במי מביע וידפי:

(יג) וכי-יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרתו וכבם בגדיו ורחץ בשור במים חיים וטהר:

ז"ל וכי-יטהר • כשיפסק. שבעת ימים לטהרתו • שבעת ימים טהורים מטמאת זיבה, שלא יראה זוב, וכלן רצופין (נדה סח).

ידביקמא תמינא יסב לה תרין שפנינין או תרין בגי יונה וייתי לקדם יי לתרע משפן זמנא ויתננון לכהנא:

(יד) וביום השמיני יקח-לו שתי תרים או שני בני יונה ובא לפני יהוה אל-פתח אהל מועד ונתנם אל-הכהן:

טו ויעבד יתהון כהנא חד חטאתא וחד עלתא ויכפר עלוהי כהנא קדם יי מדובה:

(טו) ועשה אתם הכהן אחד חטאת והאחר עלה וכפר עליו הכהן לפני יהוה מזובו: ס

~ שבת קודש א' אייר ~

טז וגבר ארי תפוק מנה שכבת זרעא ויסחי
במאי ית כל בשרה ויהי מסאב עד
רמשא:

יז וכל לבוש וכל משך די יהי עלוהי
שכבת זרעא ויצטבע במאי ויהי מסאב
עד רמשא:

יח ואתמא די ישכב גבר תהי שכבת זרעא
ויסחון במאי ויסאבון עד רמשא:

כט"ו ורחצו במים • גזרת מלך' היא שתטמא האשה בביאה, ואין הטעם משום נוגע בשכבת זרע, שהרי
מגע בית-הסתרין הוא.

יט ואתמא ארי תהי דיכא דם יהי דוכה
בבשרה שכעא יומין תהי בריחוקה וכל
דיקרב בה יהי מסאב עד רמשא:

(מז) ואיש פיתצא ממנו שכבת-זרע ורחץ במים
את-כל-בשרו וטמא ער-הערב:

(יז) וכל-בגד וכל-עור אשר-יהיה עליו שכבת-זרע
ובכם במים וטמא ער-הערב:

(יח) ואשה אשר ישכב איש אתה שכבת-זרע ורחצו
במים וטמאו ער-הערב:

(יט) ואשה פיתהיה זכה דם יהיה זכה בבשרה
שבעת ימים תהיה בנדתה וכל-הנגע בה יטמא
ער-הערב:

אלא-אם-כן הוא אדם. בנדתה • כמו (איוב יח יח):
"ומתבל ינדהו", שהיא מנדה ממגע כל אדם. תהיה
בנדתה • אפלו לא ראתה אלא ראיה ראשונה.

כט"ו פיתהיה זכה • (ת"כ) יכול מאחד מכל אבריה?
תלמוד-לומר (ויקרא כ): "והיא גלתה את-מקור דמיה",
אין דם מטמא אלא הבא מן המקור (נדה יז). דם
יהיה זכה בבשרה • אין זכה קרוי זוב לטמא,

כז כל די תשפוב עלוהי בריחוקה יהי
מסאב וכל די תיתב עלוהי יהי מסאב:

(כ) וכל אשר תשכב עליו בנדתה יטמא וכל
אשר-תשכב עליו יטמא:

כא וכל דיקרב במשכבה יצבע לבושוהי
ויסחי במאי ויהי מסאב עד רמשא:

(כא) וכל-הנגע במשכבה יכבס בגדיו ורחץ במים
וטמא ער-הערב:

ספורט

את חנה על פעלתה ומחשבתה
שנכלל באמרו "הרבה ארבה
עצבונך" (בראשית ג. טז), ובכן ראוי
שתספר ז' נקיים, עד יערה עליה רוח
תשובה וטהרה, ואז תטבל ותכפר
בחטאת על פעלת הרע ובעלה על
המחשבה. תורה ב

(יט) ואשה פי תהיה זכה דם. למד
דיגי הנדה (פסוקים יט כד) והנדה (פסוקים כה
כח), והטעין את הנדה קרפן חטאת
ועולה (פסוקים כט ל), ובנה העיד כי לא
קרה זה בבנות עמו, וזלתי להעיר
אזנן על מרי קודם בפעל ובמחשבה.
כי הוא אמנם הרבות הענש שענש

(יח) ואשה אשר ישכב איש אתה.
לא כתיב 'איש כי ישכב את אשה',
כי העיד על האשה שלא תטמא
מחמת שום זב בלתי אדם או קרי,
כמו שטמא באיש. אמנם טמאת
האשה בקרי לא תהיה אלא פאשר
ישכב איש אותה, אף על פי שהיא
בית הסתרין. תורה יט

(כב) וְכָל־הַנִּגָּע בְּכָל־כְּלִי אֲשֶׁר־תִּשָּׁבַע עָלָיו יִכָּבֵס בְּגָדָיו וְרֹחֶץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

(כג) וְאִם עַל־הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־הוּא יִשְׁכַּבְתָּ עָלָיו בְּנֹגְעוֹ־בּוֹ וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

כ"י • וְאִם עַל־הַמִּשְׁכָּב הוּא • (ת"כ) הַשּׁוֹכֵב, אוֹ הַיּוֹשֵׁב עַל מִשְׁכָּבָהּ אוֹ עַל מוֹשְׁבָהּ, אֶפְלוּ לֹא נִגַּע בָּהּ, אִךְ הוּא בְּדַת טָמְאָה הָאֻמּוּרָה בַּמִּקְרָא הָעֲלִיזִין, שְׁטַעוֹן כְּבוֹס בְּגָדִים. עַל־הַכְּלִי • לְרִבּוֹת אֶת הַמִּרְכָּב. בְּנֹגְעוֹ

(כד) וְאִם שָׁכַב יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּהּ וְתָהִי נִדְתָּה עָלָיו וְטָמֵא שְׁבַעַת יָמִים וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו יִטָּמָא: ס

כ"י • וְתָהִי נִדְתָּה עָלָיו • (ת"כ. נדה לג) יָכוֹל יַעֲלֶה לְרִגְלָהּ, שֶׁאִם בָּא עָלֶיהָ בְּחֻמְשֵׁי לְנִדְתָּהּ, לֹא יִטָּמָא אֲלָא שְׁלֹשָׁה יָמִים כְּמוֹתָהּ? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "וְטָמֵא שְׁבַעַת יָמִים".

(כה) וְאִשָּׁה כִּי־יִזְוֹב זֹבֵב דָּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֵת־נִדְתָּהּ אוֹ כִּי־תִזְוֹב עַל־נִדְתָּהּ כָּל־יָמֶיהָ זֹב טָמְאָתָהּ בְּיָמֶי נִדְתָּהּ תִּהְיֶה טָמְאָה הוּא:

כ"י • יָמִים רַבִּים • שְׁלֹשָׁה יָמִים. בְּלֹא עֵת־נִדְתָּהּ. אַחֵר שֶׁיִּצְאֻ שְׁבַעַת יָמֵי נִדְתָּהּ. אוֹ כִּי־תִזְוֹב • אֶת שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים הַלָּלוּ. עַל־נִדְתָּהּ • (נדה עג) מִפְּלֶג מִנְדְּתָהּ יוֹם אֶחָד, זֶה הוּא זָכָה, וּמִשְׁפָּטָה חֲרוֹץ בְּפִרְשָׁהּ זֶה. וְלֹא כְּדַת הַנִּדָּה, שְׁזֹו טַעוּנָה סְפִירַת שְׁבַעַת נְקִיָּים

~ נקודות משיחות קודש ~

לְתוֹדָה, וּרְבִיעִית יֵין לְנִזְיֹר, וְאַחַד־עֶשֶׂר יוֹם שְׁבִין נִדָּה לְנִדָּה — הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי".

(מרא"מקומות והגהות לתנאי, עמ' יט)

וְאִשָּׁה כִּי יִזְוֹב זֹבֵב דָּמָה יָמִים רַבִּים (טו, כה) אַחַד עֶשֶׂר יוֹם שְׁבִין סוֹף נִדָּה לְתַחֲלַת נִדָּה (רש"י) שְׁמַעְתִּי מֵאֲמוֹר"ר הִרָה"ג וְהִרָה"ח שְׁלִיט"א: תִּנָּא — רֹאשִׁי תְּבוּת: תּוֹדָה נִזְיֹר יֵא. (הַפְּנִינָה לְמֵאמֶר רַ"ל (נדה עב, ב): "חֲצִי לֵג שְׁמֶן

(כו) כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־תִּשָּׁבַע עָלָיו כָּל־יָמֵי זִכָּה בְּמִשְׁכָּב נִדְתָּה יְהִי־לָהּ וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר תִּשָּׁבַע עָלָיו טָמֵא יְהִי בְּטָמְאָת נִדְתָּה:

(כז) וְכָל־הַנִּגָּע בָּם יִטָּמָא וְכָבֵס בְּגָדָיו וְרֹחֶץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

כ"ז וְכָל דִּיקְרָב בְּהוֹן יְהִי מִסָּאב וַיַּצַּע לְבוּשׁוֹהִי וַיִּסְחִי בְּמִיָּא וְיְהִי מִסָּאב עַד רַמְשָׂא:

(כח) וְאִם־טָהֳרָה מְזוּבָּה וְסִפְּרָה לָּהּ שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי תַּמְהָר:
 כח וְאִם דְּכִיאַת מְדוּבָה וְתִמְנִי לָהּ שִׁבְעַת יוֹמִין וּבִתֵּר בֵּין תִּדְכִּי:

(כט) וּבְיָוִם הַשְּׁמִינִי תִקַּח־לָּהּ שְׁתֵּי תְרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה וְהִבִּיֵּאת אוֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
 כט וּבְיוֹמָא תִמְנִינָא תִסֵּב לָהּ תִרִין שְׁפִינִין אוֹ תִרִין בָּנֵי יוֹנָה וְתִתִּי יְתִהוֹן לְנֹת פִּהֲנָא לְתִרַע מִשְׁכַּן זִמְנָא:

(ל) וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶת־הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה וְכָפַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזִּבְּ טַמְאֹתֶיהָ:
 ל וַיַּעֲבֵד פִּהֲנָא יֵת מִד חֲטָאֲתָא וְיֵת מִד עֹלָתָא וְיִכְפֹּר עֲלֶיהָ פִּהֲנָא קָדָם יְיָ מְדוּב סוּבְתָהּ:

(לא) וְהִזְרֹתֶם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטַּמְאֹתָם וְלֹא יָמָתוּ בְּטַמְאֹתָם בְּטַמְאֵם אֶת־מִשְׁכְּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם:
 לא וְתִמְכְּרִשׁוּן יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסּוּאֲבָתֵהוּן וְלֹא יָמָתוּן בְּסוּאֲבָתֵהוּן בְּסֻאֲבָתֵהוּן יֵת מִשְׁכְּנִי דִּי בִינִיָהוּן:

כס"א וְהִזְרֹתֶם • אֵין 'נְזִירָה' אֵלָא פְּרִישָׁה, וְכֵן (ישעיה א): "נְזִירוֹ אַחֲזֹר", וְכֵן (בראשית מח): "נְזִיר אַחֲזִיר". וְלֹא יָמָתוּ בְּטַמְאֹתָם • הָרִי ה'כֶּרֶת' שֶׁל מִטְמֵא מְקֻדָּשׁ קָרִי 'מִיתָה'.

(לב) זֹאת תֹּרַת הַזֵּב וְאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת־זֶרַע לְטַמְאָה־בָּהּ:
 לב דָּא אורִינָא דְדוּכְנָא וְדִי תִפּוּק מִנָּה שִׁכְבַּת זֶרַע לְאִסְתָּאבָא בָּהּ:

כס"ב זֹאת תֹּרַת הַזֵּב • בַּעַל רְאִיָּה אַחַת. וּמֵהוּ תֹרַתוֹ. וְאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת־זֶרַע • הָרִי הוּא כְּבַעַל קָרִי, טָמֵא טַמְאֵת עָרֵב.

(לג) וְהִדְּוָה בְּנִדְתָּהּ וְהָזֵב אֶת־זוּבּוֹ לְזָכָר וּלְנִקְבָּהּ וְלֹאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־טַמְאָהּ:
 לג וְלִדְסוּכְתָּהּ בְּרִיחוּקָה וְלִדְדָאִיב יֵת דוּבָהּ לְדָכָר וּלְנִקְבָּא וּלְזָכָר דִּי יִשְׁכּוּב עִם מִסְאָב: פ פ פ

כס"ג וְהָזֵב אֶת־זוּבּוֹ • בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת וּבַעַל שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת, שֶׁתֹּרַתָּן מְפֻרָּשֶׁת לְמַעַלָּה:

צ' פסוקים, עיד"ו סימן. חסלת פרשת מצורע

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים ערה - רפג

ספורט

(לכ) זֹאת תֹּרַת הַזֵּב. זֶה הוּא מֵה שְׂרָאוֹי לַעֲיִין בְּכָל אֵלָה: רֹאשׁוֹנָה, שִׁבְהִיּוֹת הַזֵּב טַעוֹן קָרְבֵּן חֲטָאת, יוֹרָה שָׂבָא עַל חֲטָא בְּמַעֲשֵׂה וּבְמַחֲשָׁבָה. וְאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זֶרַע לְטַמְאָה בָּהּ. כִּי אָמַנְס טַעַם טַמְאֵת הַקָּרִי הוּא שְׁפֹנְנַת הַמוֹצִיאוֹ הִיא "לְטַמְאָה בָּהּ" בְּעֻטּוֹ שֶׁל נֶחֱשׁ, לֹא לְקִיּוֹם הַמִּין. שְׁלוּלִי זֶה לֹא הִיָּתָה בְּזֶרַע שׁוֹם טַמְאָה כְּמוֹ שְׁאִין טַמְאָה
בַּפֶּרֶשׁ וּבִשְׁתֵּן. תוֹרָה לג (לכ) וְהִדְּוָה בְּנִדְתָּהּ. כִּי "דְּוִתָּה" (לעיל יב,א) מוֹרָה שְׁהִיָּה זֶה עַל חֲטָא, וּלְפִיכָף הִיא טַמְאָה. וְהָזֵב. וְהָעִיּוֹן בְּדָכָר הַזֵּב הוּא, שֶׁהוּא לְהַעֲזִיר אֶזֶן עַל חֲטָא שְׁקָדָם. אֶת זוּבּוֹ לְזָכָר וּלְנִקְבָּהּ. וְעַם זֶה רְאוּי לְהַתְּבוּנָן הַבְּדֵל זֶכ הַזָּכָר מִזֵּב הַנִּקְבָּהּ, כִּי זֶכ הַנִּקְבָּהּ לֹא יִטְמֵא זוּלָתִי הָאָדָם, וְזֶכ הַזָּכָר לֹא יִטְמֵא זוּלָתִי בִּהְיוֹתוֹ
 בְּלִתִּי אָדָם. וְלֹאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם טַמְאָה. גַּם כֵּן רְאוּי לְהַתְּבוּנָן, שֶׁעַל הָאִישׁ הַשׁוֹכֵב עִם טַמְאָה אָמַר "וַתְּהִי נִדְתָּה עָלַי" (פסוק כד), וְלֹא כֵן יֹאמַר עַל הַטְּהוּרָה שֶׁיִּשְׁכַּב הַזֵּב אוֹתָהּ, כִּי בָּזָה יוֹרָה שֶׁהַזָּכָר מִתְּקַלְקֵל יוֹתֵר בְּשִׁכִּיבַת הַדְּוָה מִמֶּה שֶׁתִּתְקַלְקֵל הָאִשָּׁה בְּשִׁכִּיבַת הַחוּלָה, כְּמוֹ שָׂבָא הַנָּסִיּוֹן בְּמִצּוֹרַעַת וְזוּלָתָהּ.

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ה ניסן < פרק כ. פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום שני, כ"ו ניסן < פרק כ. פרק קיט מפסוק צו עד סוף הפרק

יום שלישי, כ"ז ניסן < פרק כ. מפרק קכ עד סוף פרק קלד

יום רביעי, כ"ח ניסן < פרק כ. מפרק קלה עד סוף פרק קלט

יום חמישי, כ"ט ניסן < פרק כ. מפרק קמ עד סוף פרק קמד

יום שישי, ל' ניסן < פרק כ. מפרק קמה עד סוף פרק קנ

שבת קודש, א' אייר < פרק כ. מפרק א עד סוף פרק ט

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

לימוד תניא בכל יום

"המנהג הטוב שנהגו חסידים
(בדורות שלפני זה, וגם בדורנו) -
ללמוד פרק תניא בכל יום (לפני
תפלת הבוקר). וכדאי לפרסם
ולחזק מנהג זה"

(משיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר תשמ"ט
- התוועדות תשמ"ט ח"ג עמ' 68)

"כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים
ששמענו כמה פעמים אודותו מ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שהוא
מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על
לימודו תניא כפי שכותב, ילמוד גם כן כפי
שנחלק התניא לימות השנה".

(אגרות קודש, כרך י"ד, אגרת ה'רלט)

תניא יומי

~ יום ראשון כ"ה ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 118, וכח זה ומדה זו... עד עמ' ס, שומעת כו'.

הגוף, לְבַטֵּשׁ אֶת - לשבור את גסות וחומריות הַגּוֹף
וְלַהֲכַנִּיעוֹ שְׁלֵל יַחֲשִׁיד עַל אֹר הַנֶּפֶשׁ, - שאור הנפש,
שהוא יכולת הנפש להבין ולהרגיש אלקות, יוכל להאיר,
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל בְּשֵׁם הַזֶּהר, ד' גּוֹפָא דְלֵא סְלִיק
בִּיה נְהוּרָא דְנִשְׁמָתָא
מִבְטָשִׁין לֵיה, - גוף
שלא חודר בו אור
הנשמה - מבטשין אותו,
וְהֵינּוּ עַל-יְדֵי הַרְהוּרִי
הַשּׁוֹבָה מְעֻמָּק הַלֵּב,
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר שָׁם -
שעל ידי הרהורי תשובה
מעומק הלב, מחלישים
את חומריות וגסות הגוף,
ואז מוחדר בו "נהורא
דנשמתא" - אור ואש
הנשמה. זהו סוג אחד של
יגיעה, הנקרא "יגיעת

וְכַח זֶה וּמִדָּה זוֹ לְקִשְׁר דַּעְתּוֹ בַּה', - שיהיה באפשרותו
של יהודי, לקשר את "דעתו" בעניני אלקות, שלא זו בלבד
שיבין אותם, אלא שגם ירגיש אלקות, שאז הוא קשור באלקות
- הרי כוח זה ומדרגה זו, יֵשׁ בְּכָל נֶפֶשׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל,

בְּיָנִיקָתָהּ - על ידי
שהיא מקבלת באופן של
יניקה, מְנַשְׁמַת מִשָּׁה
רַבְּנוּ עַל-יְדֵי-הַשְּׁלֹם. -
שעל-ידי-זה מקבלת
הנפש כוח זה ומדה זו,
שתוכל להרגיש אלקות
ולהיות קשורה באלקות,
רק מֵאַחֵר שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה
הַנֶּפֶשׁ בְּגוֹף, צְרִיכָה
לְיָגִיעָה רַבָּה וְעֲצוּמָה
בְּפֹלָה וּמִכְפָּלָת. - כדי
ש"יונח" אלקות בנפש,
ותהיה קשורה באלקות.

ליקוטי אמרים

וכח זה ומדה זו
לקשר דעתו בַּה' יֵשׁ בְּכָל נֶפֶשׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל בִּינִיקָתָהּ
מְנַשְׁמַת מִשְׁרַע"ה רק מאחר שנתלבשה הנפש בגוף
צריכה לְיָגִיעָה רַבָּה וְעֲצוּמָה כְּפֹלָה וּמִכּוּפְלָת.
האחת היא יגיעת בשר לבטש את הגוף ולהכניעו שלא
יחשיך על אור הנפש כמש"ל בשם הזהר דגופא דלא
סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה והיינו על ידי
הרהורי תשובה מעומק הלב כמ"ש שם. והשנית
היא יגיעת הנפש שלא תכבד עליה העבודה לִיגַע
מחשבתה להעמיק ולהתבונן בגדולת ה' שעה גדולה
רצופה כי שיעור שעה זו אינו שוה בכל נפש יֵשׁ נֶפֶשׁ

ואם כי אמנם הכוח לכך מקבלת הנפש על ידי יניקתה מנשמת
משה רבנו (שכן, בלעדי כוח זה, לא היתה תועלת בשום
יגיעה, אף הגדולה ביותר, שהרי כיצד יכול נכרא להבין
ולהרגיש "בורא"? כיצד יכולה נפש המלוכשת בגוף, להרגיש
אלקות ולהיות קשורה באלקות?!), אך, גם כשישנם כוח זה
ומדה זו, נדרשת יגיעה עצומה, כפולה ומכופלת: הָאֶחָת -
היא יְגִיעַת בְּשָׂר, - יגיעה המסירה את ההפרעות שמצד

בשר", המביא להרחקת הפרעות שמצד הגוף.
וְהַשְּׁנִית - היא יְגִיעַת הַנֶּפֶשׁ, - כדי לגלות כוחות הנפש,
שְׁלֵל תְּכַבֵּד עָלֶיהָ הַעֲבֹדָה לִיגַע מִחֲשַׁבְתָּהּ, לְהַעֲמִיק
וּלְהַתְבּוֹנֵן בְּגִדְלָת ה' שְׁעָה גְדוֹלָה רְצוּפָה. - שבדרך כלל
קשה מאוד להתעמק שעה ארוכה בענין של אלקות; כִּי שְׁעוֹר
שְׁעָה זו - הנדרשת להתעמק בענין אלקי, כדי לעורר
על-ידי-זה בקרבו אהבת ה' או יראת ה', אֵינוֹ שׁוֹה בְּכָל

מוהריי"צ נ"ע באחת משיחותיו, ש"שעה גדולה" משמעה גם: שעה היום ושעה מחר וכך הלאה, שעל ידי שהוא חוזר ומתעמק באותו ענין יום יום, הרי אז – בְּדֹאֵי תִגִּיעַ אֵלָיו עַל-כָּל-פָּנִים ה'יִרְאָה תִתְאָה' הַנּוֹכַח לְעֵל, – מורא מהקב"ה, שימנע אותו מלעשות דבר נגד רצונו של הקב"ה. [על דבריו אלה של רבנו הזקן, שגם נפש שפלה כזו, וגם אם בנוסף לכך עוונותיה מבדילים בינה לבין הקב"ה – בכל זאת, בהתאמצות יתירה והתעמקות גדולה בגדלות ה' – תגיע בודאי גם "נפש שפלה" זו ל"יראה תתאה" על-כל-פנים – מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שמך גם מובן, שבודאי תגיע גם – ועוד לפני זה – להסרת ההבדלה מהעוונות המבדילים – כלומר: לחזור בתשובה

עליהם"¹¹]. וְכִמוּ שְׁאִמְרוּ רַ"ל¹²: "יִגְעִי וּמִצָּאתִי – תִּמְצֹא". – יגיעה – עוורת. וכהסברת הרבי שליט"א, שיגיעה עוורת לא רק להשגת ענין שלפי ערך היגיעה – כמו השכר שאדם מקבל לפי ערך העבודה שעשה – אלא יגיעה עוורת, ש"מצאתי": הוא מוצא מציאה, שאיננה כלל לפי ערך היגיעה שיגע בכך. וְכִדְבָרֵינוּ¹³: – וכמו שכתוב לגבי "יראה", שהביקוש והיגיעה ביחס ליראה – מן ההכרח שיעזרו: "אִם תִּבְקֹשֶׁנָּה – אֶת הִירָאָה, כִּכְסֹף וְכַמְטָמוֹנִים תִּחְפְּשֶׁנָּה – אֲזַי תִּבְּנִי יִרְאָת ה'", פִּרְוֹשׁ: בְּדֶרֶךְ שְׁמַחְפֵּשׁ אָדָם מְטָמוֹן וְאוֹצֵר הַטָּמוֹן בְּתַחְתִּיּוֹת הָאָרֶץ, שְׁחוֹפֵר אַחֲרָיו בִּיגִיעָה עֲצוּמָה – בהיותו בטוח, שהאוצר טמון באותו מקום – לא יתעייף וימשיך ביגיעתו עד למציאת המטמון, כִּדְבָרֵינוּ לְחַפֵּר בִּיגִיעָה עֲצוּמָה, לְגַלּוֹת אוֹצֵר שֶׁל יִרְאָת שָׁמַיִם, הַצֶּפּוֹן וּמִסְתָּר בְּבִינַת הַלֵּב שֶׁל כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, – ומכיוון שהאוצר של יראת שמים, נמצא בוודאי בתעלומות הלב היהודי, ב"בינת הלב" – אין לו לאדם מישראל, לחדול ממאמצים בלתי נלאים לחפור ולחפש התגלות האוצר של יראת שמים, שְׁהִיא – "בינת הלב" של אדם מישראל, בְּחִינָה

נִפְשׁ, – ישנם כאלה שנדרש מהם זמן רב יותר, וישנם כאלה שנדרש מהם זמן פחות יותר; יֵשׁ נִפְשׁ זָכָה בְּמִבְעָה, שְׁמִיד שְׁמִתְבוֹנֶנֶת בְּגִדְלַת ה' – יִגִּיעַ אֵלֶיהָ – מִיד, הִירְאָה וּפְחַד ה', כִּמוּ שְׁכָתוֹב בְּ"שִׁלְחוֹן עֲרוּךְ" אֲרֻחֵיחַיִּים סִימָן א':

"בְּשִׁתְבוֹנוֹ הַגָּדוֹל, מִלֵּךְ הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּדֶרֶךְ הַיִּרְאָה, אֲשֶׁר "מִלֵּא כָּל הָאָרֶץ בְּכֹדוֹ", עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׁיו – מִיָּד יִגִּיעַ אֵלָיו הִירְאָה כו". – וכפי שמסיים שם, שהתבוננות זו תביא לו הכנעה ובושה מהקב"ה. דבר זה אמור להיות במי ששוכנת בו נפש עדינה, ולכן הוא אומר: "מיד יגיע אליו היראה" – שבלי כל יגיעה, אלא מיד יתעורר בו רגש היראה מהקב"ה, מבלי שיצטרך אף להקדיש משך זמן להתבוננות; וְיֵשׁ נִפְשׁ

שְׁפֵלָה בְּמִבְעָה וְתוֹלְדָתָהּ, מִמְּקוֹר חֲצִבָּה מִמְּדִרְגּוֹת תַּחְתּוֹנוֹת דַּעְשֵׁר סְפִירוֹת דַּעְשִׁיָּה, – שהוא העולם התחתון ביותר, וב"עולם העשיה" עצמו, באה נפשו, מהמדריגות התחתונות ביותר שבעשר הספירות שבו, ושלכן נפש זו בטבעה, היא "נפש שפלה", שענין אלקי אינו "מונח" בה, וְלֹא תוֹכֵל לְמַצֵּא בְּמַחְשַׁבְתָּהּ – אֶת הָאֱלֹהוֹת, בִּירָאָם בְּקִשִּׁי וּבְחֻזְקָה¹⁴, – לנפש זו דרושה, יגיעה רבה, כדי להתעמק במחשבתה במשך שעה ארוכה, שתוכל לעורר בקרבה התגלות של הארה אלקית, ש"יונח" בה ענין אלקי, עד כדי כך שתרגיש בענין האלקי ויעורר בה יראה מהקב"ה. וְכִפְרֵט אִם – בנוסף לנחיתותה של נפש זו בטבעה, הַטָּמָאָה בְּחַמְטָא נְעוּרִים, – שאז, קשה לה עוד יותר, להרגיש אלקות במחשבתה, מפני שְׁהַעֲוֹנוֹת מְבַדִּילִים כּו' [כִּמוּ שְׁכָתוֹב בְּ"סֵפֶר חֲסִידִים" סִימָן ל.ה]. – שהעוונות המבדילים בין יהודי להקב"ה, מפרעים לו להגיע בקלות ליראת ה'. וּמִכָּל-מִקוֹם, בְּקִשִּׁי וּבְחֻזְקָה, שְׁתַּתְחִיז מֵאֵד מַחְשַׁבְתּוֹ בְּאִמְצֵן וְיִגִּיעָה רַבָּה וְעֵמֶק גָּדוֹל, לְהַעֲמִיק בְּגִדְלַת ה' שְׁעָה גְדוֹלָה – שעה ארוכה, – כפי שאמר הרבי

10. "לשון הספר חסידים, וכן לקמן" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מה שאדה"ז בשו"ע שלו מדה"ת – שבה הענינים מבוארים – גם בגילוי – בפרטיות ובפני' יותר – מוסף על הכתוב בש"ע (הנ"ל בתניא, והועתק במהד"ק דשו"ע אדה"ז)": 'ואם לא יגיע אליו מיד יעמיק הרבה וכו' וגם ישוב בתשובה שלימה... שהם המונעים מהגיע כו'". 12. מגילה י, ב. 13. משלי ב, דה.

את מה שאסור, צריך לגלותה את היראה, ממצפוני בינת הלב שלמעלה מהזמן, להביאה לבחינת מחשבה ממש שבמה, העמיק בה מחשבתו ממש זמן מה ממש, עד שתצא פעלתה מהפכה אל הפעל ממש, – שכוח הפועל שבאותה יראה, שהיתה מקודם רק "בכוח", מוסתרת בנפש – תבוא עתה לידי ביטוי ול"פועל", ולפעול בנפשו ובגופו של האדם; דהינו להיות "סור מרע ועשה טוב" במחשבה דבור ומעשה, מפני ה' הצופה ומביט ומאזין ומקשיב ומבין אל כל מעשהו, ובוחן כליותיו ולבו, – כלומר: רעיונותיו הפנימיים.

ומשום כך, ימנע את עצמו מלעשות עבירה איזו שהיא, וישתדל בעשיית טוב. וכמאמר רז"ל¹⁴: "הסתכל – בעיני השכל, בשלשה דברים בו" – ואין אתה בא לידי עבירה: עין – של הקב"ה כביכול, רואה ואזן שומעת בו". – ההתבוננות איך הקב"ה רואה ושומע את כל מעשיו – תמנע אותו מלעבור עבירה;

ומדרגה שלמעלה מהזמן, – הרי שלא שייך כלל לומר שבשעה מסוימת אין באפשרותו להגיע אליה, שבשעה מסוימת האוצר לא נמצא – שכן, היא הרי בחינה ומדידה שלמעלה מן הזמן, והיא היראה המבעית המסתרת הנזכרת לעיל. אלא, אם היראה היא טבעית ונמצאת תמיד בקרבו של כל אדם מישראל, לשם מה, איפוא, עליו להזדקק לפעולות שונות של התעמקות ה"דעת" בגדולת ה', כדי להגיע ל"יראה"? – אומר על כך רבנו הזקן להלן, כי מכיוון שיראה זו מוסתרת בלב, ולכן אין בכוחה להשפיע במה שנוגע למעשה בפועל, שימנע מעשיית עבירה – לפיכך

זקוק האדם לפעולות שונות, כדי לגלות יראה זו, ושיהיה בכוחה להשפיע בדברים הנוגעים למעשה. ובלשון ה"תניא": רק שכדי שתבא – היראה האמורה, לידי מעשה בבחינת יראת חטא, – שירא לעשות חטא, להיות "סור מרע" במעשה דבור ומחשבה – שלא יעשה, לא ידבר ולא יחשוב

זקוק האדם לפעולות שונות, כדי לגלות יראה זו, ושיהיה בכוחה להשפיע בדברים הנוגעים למעשה. ובלשון ה"תניא": רק שכדי שתבא – היראה האמורה, לידי מעשה בבחינת יראת חטא, – שירא לעשות חטא, להיות "סור מרע" במעשה דבור ומחשבה – שלא יעשה, לא ידבר ולא יחשוב

~ יום שני כ"ו ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ס, וגם כי אין לו... עד עמ' 120, כנ"ל פ"ב.

בחוש השמיעה של האוזן הגשמית. ואילו ב"ראיה" וב"שמיעה" למעלה – לא קיימים כלל כל אותם חסרונות והגבלות שבראיה ובשמיעה הגשמיות – למעלה קיימת רק המעלה והשלימות שבראיה ובשמיעה; שכן, כל דבר של "שלימות" שישנו בנברא – ישנו בודאי בבורא, רק

הוא, – ה"ראיה" וה"שמיעה" למעלה, ומה שהכל גלוי וידוע למעלה, הוא על-דרך-משל, כמו אדם היודע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל באחד מכל רמ"ח אבריו, כמו קר או חם, – כהשפעתם של קור וחום על כל אחד מאברי גוף האדם, שהוא יודע אותם וחש בהם, ואפילו חם שבצפרני רגליו,

וגם כי אין לו – להקב"ה כביכול, דמות הגוף – כיצד, איפוא, שייך הענין של "עין" ו"אוזן" למעלה, אברים השייכים לחושי וצירי הגוף? – אלא, הרי אדרבה – אכן, משום כך הכל גלוי וידוע לפניו, ביתר שאת לאין קץ מראית העין ושמיעת האוזן עד"מ כמו אדם היודע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל באחד מכל רמ"ח אבריו כמו קור או חום ואפי' חום הנובעים מן הגוף;

ולמשל: העין הגשמית מוגבלת לראות דברים גשמיים בלבד, ולא עצמים רוחניים; כוח הראיה של העין, מוגבל בשטח וזקוק לאור וכדומה. באותה מדה ישנם הגבלות וחסרונות גם

מתפעל ממי שהוא מלוכש בו), – אותו דבר, ח"ו, גם למעלה ביחס לחיות האלקית שבנבראים – יוסבר להלן שבנקודה זו אין המשל דומה לנמשל. שכן, החיות האלקית המחיה את העולם – אינה מתפעלת מהעולם, ואין העולם וכל המתרחש בו גורם בה שום שינוי.

ובלשון ה"תניא": רַק שְׁמִשְׁלָה זֶה – של הנפש והגוף, אֵינוֹ אֱלֹה לְשִׁבְךָ אֶת הָאֵן, – להקל על האזון ועל הרעיון של האדם, "לקלוט", כיצד אפשר לדעת דבר מבלי לראותו בעינים ולשמעו באזנים, אֲבָל בְּאֵמַת אֵין הַמִּשְׁלָה – של הנפש והגוף, דֹּמָה לְנִמְשָׁל – של אלקות ועולם, כִּלְלִי, כִּי נֶפֶשׁ הָאָדָם, אִפְלוּ הַשְׂכָּלִית וְהָאֱלֹהִית, הִיא מְתַפְעֶלֶת מִמְּאֻרְעֵי חֲגוּף וְצִעֲרוֹ, מִחֲמַת הַתְּלַבְּשוּתָהּ – של הנפש השכלית והאלקית, מִמֶּשׁ בְּנִפְשׁ הַחַיּוֹנִית הַמְּלַבֶּשֶׁת

בְּגוֹף מִמֶּשׁ, – הנפש החיונית, המחיה את הגוף, מלוכשת ממש ומאוחדת עם הגוף, ובה מלוכשת הנפש השכלית והאלקית. אֲבָל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא – כביכול, אֵינוֹ מְתַפְעֵל חֲסִידֵי-שְׁלֹמֹם מִמְּאֻרְעֵי הָעוֹלָם וְשִׁנּוּיָו, וְלֹא מְהַעֲלֵם עֲצָמוֹ, – הקב"ה אינו מתפעל ממצאות (מהות ועצמות)¹⁵ העולם, ואין מציאות זו פועלת שינוי ח"ו בהקב"ה, שְׂכָלָם – כל העולמות והאירועים שבהם, אֵינָן פּוֹעֲלִים בּוֹ – בהקב"ה, שֹׁם שְׁנֵי חֲסִידֵי-שְׁלֹמֹם. – לא בהקב"ה ולא באחדותו, אלא, כשם שהיה יחיד ומיוחד לפני שברא את העולמות, כך הוא יחיד ומיוחד גם אחרי שבראם. וְהִנֵּה, בְּדִי לְהַשְׂכִּיל זֶה הַיָּמִיב בְּשִׁכְלָנוּ, – כיצד אין העולם פועל שינוי בבורא, בְּכֹר הָאִרְיָבוֹ חֲכָמֵי הָאֵמַת – בעלי תורת הקבלה, בְּסִפְרֵיהֶם, אֵךְ כָּל יִשְׂרָאֵל מְאִמִּינִים בְּנֵי מְאִמִּינִים – הם מאמינים בהיותם בנים לאבות שהאמינו בקב"ה, בְּלִי שׁוֹם חֲקִירַת שְׂכָל אֲנוּשִׁי, וְאֹמְרִים:¹⁶ "אֵתָה הוּא עַד שְׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם וְכוּ'", – "ואתה הוא משנברא העולם", בלי שום שינוי כלל, כלומר, יהודים מאמינים באמונה שלימה, שאין העולם פועל שום שינוי בבורא, בְּנִזְכָּר לְעֵיל פָּרַק ב:

עַל-הַדָּהָר-מִשְׁלָה, אִם נִכּוּה בְּאוֹר, – כשאדם נוטל את צפורניו אין הוא חש בכאב כלל, ואילו כשנכוות הצפרניים באש – מרגיש האדם בכאב; וְכֵן מְהוּתָם וְעֲצָמוּתָם – של האברים עצמם – חש האדם בהם. לפני כן למדנו שאדם יודע ומרגיש בכל המתרחש באבריו, ואילו כאן אנו לומדים שהוא חש את האברים עצמם, וְכָל מַה שְׂמִתְפַּעֵל – ומשתנה, בְּהֶם יוֹדֵעַ – האדם, וּמִרְגִּישׁ בְּמַחוֹ, – הוא אינו צריך להשתמש לשם כך בעיניו ובאזניו, אלא הוא יודע וחש את המתרחש באבריו מעצמו.

וְכַעֲזֵן יִדְעָה זֶה, עַל-הַדָּהָר-מִשְׁלָה, – בדומה לידעיה זו למשל, יוֹדֵעַ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא – את כָּל הַנִּפְעֵל בְּכָל הַנִּבְרָאִים, שבעולמות, עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, לְהוֹת – מפני שהם בְּלִם מְשַׁפְּעִים – מקבלים השפעתם וחיותם, מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שִׁפְתּוֹכֶיךָ:¹⁷ "כִּי מִמֶּךָ – מהקב"ה, תִּכְלֶה", – הרי, כשם שהמח – המקור שממנו נמשכת חיות לכל האברים – יודע ומרגיש בכל המתרחש באברים, כך, כביכול, יודע הקב"ה – בהיותו מקור חיותם וקיומם של כל הנבראים – בכל המתרחש בכל הנבראים; וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר:¹⁸ "וְגַם כָּל הַיִּצּוֹר לֹא נִבְחַד מִמֶּךָ", – מפני שכל היצור הרי נוצר ממך, וְכְמוֹ שִׁפְתּוֹכֶיךָ הִרְמַבְּסִים – על פי חקירה, [וְהַסְבִּימוֹ לְזֶה חֲכָמֵי הַקְּבָלָה, כְּמוֹ שִׁפְתּוֹכֶיךָ הִרְמַבְּסִים – רבי משה קורדובירו, בְּפִרְדֵּי"ס] שְׂבִידִיעַת עֲצָמוֹ בְּכִיכּוֹל – יוֹדֵעַ – הקב"ה, כָּל הַנִּבְרָאִים הַנִּמְצָאִים מִמְּמַת הַמִּצָּא וְכוּ'. – מכיוון שהימצאותם של כל הנבראים באה מאמיתת הימצאו של הקב"ה, לכן יודע הקב"ה, כביכול, את כל הנבראים, על ידי שהוא יודע את עצמו. אך, כשאנו אומרים שהקב"ה יודע את כל הנבראים שהוא מחיה, באותה מדה שנפש האדם יודעת וחשה בנעשה באברים המקבלים חיותם ממנה – יכול להיות מקום לטעות ח"ו, לחשוב שכשם שהנפש מלוכשת בגוף ומשום כך היא מתפעלת ממקרי הגוף (שכן, "התלבשות" משמעה שהמלוכש

15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "1) זה כבר נאמר לפני זה. 2) בזה צ"ל ה' נפעל. פי' מתפעל – ראה ע"כ כמה פעמים. לולא דמסתפינא אפ"ל שכאן טה"ד וצ"ל: מהם (וקאי על האדם בכללותו). ואז יתאים למש"כ (רע"ב) שאין המשל דומה כלל". 16. דברי הימים-א כט, יד. 17. במוסף ראש השנה. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מתאים למש"כ במשל (סע"א). [ההתהוות] אינה במשל כלל, כי אין הנפש בוראה הגוף. ולכן לא מדבר בזה גם בהנמשל לשוללן". 19. בתפילת שחרית.

~ יום שלישי כ"ז ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 120, והנה כל אדם... עד עמ' סא, ל"ח].

שהפסוק אומר שהקב"ה דורש מבני ישראל רק ליראה אותו? והגמרא עונה: אכן, לגבי משה – זה דבר קטן וקל. וכזכור נשאלת בתחילת פרק זה השאלה: הרי נאמר בפסוק "שואל מעמך" מכל אחד מישראל, ולא רק ממשה רבנו, ולגבי כל אחד מישראל, האם "יראה" היא אכן דבר קטן וקל? ! אלא, היראה המזכרת בפסוק זה, אליה קל לכל יהודי להגיע, היא היראה המביאה (כסיומו של הפסוק) ל"לכת בכל דרכיו", שהיא יראת המביאה לקיום מצותיו ותפירת ב"סור מרע ועשה טוב", והיא יראת תפאח – יראה תחתונה, הנזכרת לעיל, – ובכך מובן התירוץ בגמרא: "לגבי משה, מילתא זוטרתא היא" – לגבי משה זה דבר קטן – כלומר: ו"לגבי משה", דהינו

לגבי בחינת הדעת שפכל נפש מישראל האלהית, – שהיא בחינת משה שישנה "עמך", בכל אחד מישראל, "מלתא זוטרתא היא", – מהווה יראה זו, דבר קטן וקל, פנוי לעיל – שכשיעמיק את דעתו בענינים המעוררים את היראה – גיע בוודאי ליראה זו – [שהדעת הוא המקשר מצפוני בינת הלב אל בחינת גלוי במחשבה ממש, – שיראת ה' שבתעלומות לבו של כל אחד מישראל – כפי שלמדנו, שבכל אחד מישראל ישנו אוצר חתום ומוסתר של יראת ה' – תתגלה במחשבה ממש, שירגיש את היראה במחשבה, שאז היא פועלת בדיבור ובמעשה, פינודע ליוצרי חן] – חכמה נסתרה, תורת הקבלה.

בדבריו על היראה שצריכה להיות ליהודי מהקב"ה, אמר רבנו הזקן, שהיא צריכה להיות "כעומד לפני המלך", כי הקב"ה הרי נמצא בכל מקום ומביט ומסתכל במעשיו וכו'. אך, נשאלת השאלה: כשאחד עומד לפני מלך, הרי לא זו

והנה, כל אדם מישראל, יהיה מי שיהיה, – באיזה מצב ומדרגה שיהיה, בשיתבונן בזה שעה גדולה בכל יום, איך שתקדוש ברוך הוא מלא ממש את – העולמות העליונים ואת העולמות התחתונים, ואת השמים ואת הארץ ממש, – לא רק את השמים והארץ הרוחניים, שהם הספירות שלמעלה, אלא שמים וארץ גשמיים, "מלא כל הארץ כבודו" ממש, וצופה ומביט ובוחן בליותיו ולבו – רעיונותיו ורגשותיו הפנימיים, וכל מעשיו ודבוריו, וכל צעדיו יספר – הקב"ה משגיח בפרטיות על כל אחד ממעשיו ודיבוריו של האדם, וסופר ומונה את צעדיו – הרי כשיתעמק האדם בכל האמור – אזי תקבע בלבו היראה לכל היום בלוי, – גם בשעות שהוא עסוק בהן

בענינים אחרים ואין אז באפשרותו להתעמק בהאמור – כשיחזור – מאוחר יותר במשך היום, ויתבונן בזה, אפילו בהתבוננות קלה, – ולא בהתבוננות עמוקה שנדרשים לכך זמן מיוחד ושימת לב, בכל עת²⁰ ובכל שעה, יהיה "סור מרע ועשה טוב" במחשבה דבור ומעשה, – הוא יימנע מלעבור על לא-תעשה ויקיים כל מצות-עשה, במחשבה, דיבור ומעשה, שלא למרות חס-ושלום עיני כבודו – של הקב"ה, אשר "מלא כל הארץ", – הוא יפחד להמרות את הקב"ה הרואה הכל, ולכן יהיה "סור מרע ועשה טוב" במחשבה, דיבור ומעשה. וכמאמר²¹ רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו, פנוי לעיל. – בפרק מא; "יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר-ודם" – להימנע מעשיית רע. והו' שגמר הכתוב²²: – "עתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך – כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו", – שעל כך שואלת הגמרא: וכי יראה היא דבר קטן,

20. לכאור' אין הכרע אם "בכל עת וכו'" מוסב למע' כשיחזור ויתבונן בו' או למטה שבכל עת וגו' יהי' סור מרע וגו' אך מזה שבפרק י"ד מזכיר זה בנוגע להיות בינוני ומבאר שזה במעשה דבור ומח' לכאור' מסתבר שגם כאן הכוונה שמוסב למטה. 21. ברכות כח, ב. 22. דברים י, יב.

להלן, שקיים ענין נוסף שבכוחו לעורר בו את היראה, כי קיים גם כאן הענין של ראיית המלך כביכול, והוא: ראיית השמים והארץ וכל הברואים שהקב"ה מחיה אותם – יש בה משום ראיית החיות האלקית המחיה אותם, ובלשון ה"תניא":

בלבד שהמלך רואה אותו, אלא גם הוא מצדו רואה את המלך, וראיה זו מעוררת בו יראה ופחד מהמלך, ואילו בנמשל שונה הדבר, שהרי, אכן, המלך, הקב"ה, רואה אותו, אבל הוא, האדם, אינו רואה את המלך, הקב"ה?! – יוסברו הדברים

~ יום רביעי כ"ח ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סא, ועוד זאת יזכור... עד עמ' 122, כמ"ש במ"א.

בהגהה הבאה, מסביר רבנו הזקן, שעל-ידי ראיית השמים והארץ וכו', רואים לא רק שישנה בהם חיות אלקית המחיה אותם, אלא אפשר גם לראות איך שהעולם ונבראיו בטלים לחיות האלקית, שבמהלך "צבא השמים" ממזרח למערב, מתבטאת השתחוואתם וביטולם להקב"ה, כי

השכינה היא במערב. (וגם נראה בראית העין שהם נראים כמלאכים עליונים, שהם בטלים לאורו ויתברך – כיצד ובמה זה נראה? בהשתחוואתם כל יום כלפי מַעְרַב בְּשִׁקְיָתָם, – שהם שוקעים בצד מערב, כמאמר ר"ל²³ על פסוק: "וַיִּצְבֹּא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִיִּים" – שְׁהִשְׁכִּינָה בְּמַעְרַב, וּנְמַצָּא – הרי יוצא, יתירה מזו, שלא רק בשעת שקיעתם הם בטלים, אלא, הלוכם כל היום כלפי מַעְרַב, הוא דְּרֶךְ הַשְׁתַּחֲוָא וּבִטּוֹל.

– שכן, כפי שהדבר מובן הרי כפי קביעותם של השמש, הירח והכוכבים, כל אחד באופנו, היה צריך להיות הילוכם ממערב למזרח, והילוכם כל היום ממזרח למערב, ושקיעתם בערב במערב – הרי זה להיפך מטבעם, אלא – דבר זה נובע ממה שהשכינה במערב. – שכן, בקביעותן של ארבע הרוחות, בשורשן בספירות העליונות, – מערב הוא ב"מלכות", שהיא "שכינה" – מקור חיותם של הנבראים – ומכיון שנפשו של כל אחד מהנבראים האמורים, בטלה למקורה – הרי זה מתבטא בגופו, בהילוכו לצד מערב, בו נמצאת השכינה. הרי, שגם ראייתה של העין האנושית, רואה את ביטולם של

וְעוֹד זֹאת – דבר נוסף, יִזְכֹּר, כִּי כְּמוֹ שֶׁבְּמִלְךָ בְּשִׁרְיָדָם עֵקֶר הִירָאָה – מפני המלך, הִיא – באה מִפְּנִימִיּוּתוֹ וְחִיּוּתוֹ – של המלך, וְלֹא מִגּוּפּוֹ, שְׁהָרִי בְּשִׁישָׁן – המלך, אִין שׁוֹם יִרְאָה מִמֶּנּוּ, – למרות שגופו הוא אותו גוף שיש

למלך בשעה שהוא ער, אלא, מפני שהיראה היא מפנימיותו וחיותו של המלך, ובשעה שהוא ישן, פנימיותו וחיותו הן בהעלם – לכן, לא קיימת אז היראה מפניו. מכך מובן – שעיקר היראה מהמלך – כשהוא ער – באה מפנימיותו וחיותו. וְהִנֵּה פְּנִימִיּוּתוֹ וְחִיּוּתוֹ – של המלך, אִין נִרְאָה לְעֵינֵי בָּשָׂר, רק בְּעֵינֵי הַשֶּׁכֶל – השכל יודע ומבין שבגוף זה ישנן פנימיותו וחיותו של המלך, עַל־יְדֵי רִאִית עֵינֵי בָּשָׂר בְּגּוּפּוֹ וּלְבוּשָׁיו, – של המלך, שְׂיֹדֵעַ שְׁחִיּוּתוֹ מִלְּבָשׁ בְּתוֹכָם, – בראותו

בעיניו הגשמיות את גופו ולבושיו של המלך, רואות עיני שכלו את פנימיותו וחיותו של המלך – וזה מעורר את היראה מראית המלך. וְאִם כֵּן – הרי שגם בנמשל, לא רק שהמלך, הקב"ה, רואה אותו, וזה פועל בו את היראה מהקב"ה, אלא גם, כְּכֹה מִמֶּשׁ יֵשׁ לוֹ לִירָא אֶת ה', עַל־יְדֵי רִאִית עֵינֵי בָּשָׂר בְּשָׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל צָבָא, אֲשֶׁר אֹרֵךְ אֵינֶם־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְלַבֵּשׁ בָּהֶם לְחִיּוּתָם. – ועל-ידי ראיית העולם וברואיו בעינים גשמיות, יש בידי עיני-השכל של יהודי לראות את החיות האלקית המחיה אותם – ודבר זה יעורר בו את רגש היראה, באותה מדה שפועלת עליו ראיית המלך. הגהה*:

23. בבא בתרא כה, א.

הידיעה שהמלך נמצא כאן, ידיעה זו מעוררת את היראה. כך גם בעניינינו, כשיתרגל האדם בכך, שבהסתכלותו על נבראי העולם, יזכור שהם מהווים לבושים לחיות האלקית – זה יעורר בו את היראה. **אַלֵּא הָעֵקֶר הוּא הַתְּרִגָּל, לְהַרְגִּיל דַּעְתּוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ תָּמִיד, לְחַיּוּת קְבוּעַ בְּלִבּוֹ**

וּמַחוֹ תָּמִיד, אֲשֶׁר כָּל מִה שְׂרֹאֶה בְּעֵינָיו, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וּמְלֵאָהּ, הַכֹּל הֵם לְבוּשִׁים תְּחִיצוּנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,

וְעַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֹּר תָּמִיד עַל פְּנִימִיּוֹתָם וְחַיּוֹתָם.

– של נבראים אלה, שהן אלקות – וזה יעורר בו יראה מהקב"ה. הערת

כ"ק אדמו"ר שליט"א:

"ולכאורה קשה שבפרק ל"ג נתבאר שהתבוננות זו היא ענין האמונה, וכן בפרק זה עצמו (ס, ב):

ישראל מאמינים בו – ואיזה קישור להבנה ואמונה, וה"ה אדרבה שוללים זה את זה

(כשמביין אין צורך באמונה בו) – ומתוך: "זוה נכלל..." וְזֶה נִכְלָל גַּם-בֵּן בְּלִשׁוֹן "אֲמוּנָה", שֶׁהוּא – המלה אמונה, לִשׁוֹן "רְגִילוֹת", שֶׁמִּרְגִּיל הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ, בְּמֹו אֱמֻנָּה מֵאֱמֻנָּה יָדִיו וְכוּ'. – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שיועד אותה בנפשו, יש לו כשרון זה, אלא שצריך לאמן ידיו, שיבוא בפועל במעשה (בציור, עשיית כלים וכו')". הרי, שגם בנמשל ישנם שני העניינים: המלך, הקב"ה, רואה אותו, וגם הוא רואה את המלך כביכול, שעל-ידי הסתכלותו בנבראים, הוא רואה ויודע את החיות האלקית המחיה אותם. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנ"ל מועיל רק שתהי' היראה כמדת ההתבוננות שלו וכמדה שהשכל שלו "מושל" בו ומנהיגו. ועוד: ענין ההתבוננות בשכל – הרי לא תמיד יכול כל אחד להיות בדרגה של התבוננות שכלית וכו' (ראה נז, א: שגם במוחו ומח' אינו מרגיש שום יראה ובושה) – ואילו יראה ה' צריכה הרי להיות תמיד, ולכן ממשיך רבנו הזקן ומסביר יוגם לחיות..."

וְגַם לְחַיּוֹת לְיִבְרוּן תָּמִיד – גם בלי התבוננות בתחילה, אלא מצד האמונה הטהורה, יש לזכור את לִשׁוֹן חו"ל "קְבָלָת עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם", שֶׁהוּא בְּעֵינָן "שׁוֹם תָּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ"²⁵,

הנבראים לחיות האלקית. וְהִנֵּה, גַּם מִי שֶׁלֹּא רָאָה אֶת הַמֶּלֶךְ מֵעוֹלָם, וְאִינוּ מְבִירוֹ בְּלֵל, אֶת-עַל-פִּירֵבֶן בְּשִׁנְכֵנֶם לְחַצֵּר הַמֶּלֶךְ – נ"ששם אינו המקום בו עומד המלך בגילוי לגמרי, שם לא מקום כסא המלך וכו' (בנמשל – עולם הזה

ליקוטי אמרים

צבאם אשר אור א"ם ב"ה מלוכש בהם להחיות*

ואף שהוא ע"י התלבשות בלבושים רבים הרי אין הבדל והפרש כלל ביראת מלך בשר ודם בין שהוא ערום ובין שהוא לבוש לבוש אחד ובין שהוא לבוש בלבושים רבים אלא העיקר הוא ההרגל להרגיל דעתו ומחשבתו תמיד

להיות קבוע בלבו ומוחו תמיד אשר כל מה שרואה בעיניו השמים והארץ ומלואה הכל הם לבושים תחיצונים של המלך הקב"ה וע"י זה יזכור תמיד על פנימיותם וחיותם וזה נכלל ג"כ בלשון אמונה שהוא לשון רגילות שמרגיל האדם את עצמו כמו אומן המאמן ידיו וכו'. וגם להיות לזכרון תמיד לשון חו"ל קבלת עול מלכות שמים שהוא כענין שום תשים עליך מלך כמ"ש במ"א וכו' כי הקב"ה מניח את

שצ"ל ראיות שיכריחו השתחואה וביטול למלך) – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, וְרֹאֶה שְׂרִים וְנִכְבְּדִים מִשְׁתַּחֲוִים לְאִישׁ אֶחָד – "בחיצוניותו – הנכנס אין רואה חילוק" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, תָּפַל עָלָיו אִמָּה וַפְּחַד – כך גם ראיית הנבראים הגדולים – צבא השמים – בעמדם בביטול לפני הקב"ה – יש בכוח ראייה זו לעורר יראה ופחד מהקב"ה. למדנו הרי בפרק זה, שכשם שהדבר במשל של מלך בשר ודם, כך הדבר גם בנמשל, שעל-ידי הראיה בעיני בשר את הנבראים, יודעים שנמצאת בהם

החיות האלקית המחיה אותם, ודבר זה מביא ליראה מהקב"ה. ברם, לכאורה אפשר לשאול: כשמסתכלים על גופו של מלך בשר ודם, רואים בבירור שזהו גופו של המלך, ועל-ידי-זה רואה עין-השכל את החיות של המלך, ואילו בנבראים שבעולם, מכוסה החיות האלקית בכל-כך הרבה לבושים, שיתכן הדבר שמסתכלים עליהם, ובשעת מעשה לא יודעים שהם הם הלבושים לחיות האלקית המלוכשת בהם? ממשיך רבנו הזקן להסביר, שבכך על האדם להתרגל, שבשעה שהוא מסתכל על הנבראים שבעולם – יזכור מיד, שהם מהווים לבושים תחיצוניים בלבד לחיות האלקית המחיה אותם, ועל-ידי-זה – לראות את החיות האלקית שבעולם. ובלשון ה"תניא": **וְאֵף שֶׁהוּא עַל-יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּלָבוּשִׁים רַבִּים** – החיות האלקית המחיה את הנבראים, מלוכשת בלבושים רבים המכסים עליה, וכשמסתכלים על הנבראים, לא רואים שאלה הם לבושים של החיות האלקית – הרי אין הַבְּדֵל וְהַפְּרֵשׁ בְּלֵל בִּירְאָת מֶלֶךְ בְּשִׁרְדָּם, בֵּין שֶׁהוּא עָרֹם²⁴, וּבֵין שֶׁהוּא לְבוּשׁ אֶחָד, וּבֵין שֶׁהוּא לְבוּשׁ בְּלָבוּשִׁים רַבִּים. אין זה משנה במדת היראה שמפניו, כי העיקר הוא

24. "להעיר ממשנה ספ"ב דסנהדרין" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 25. דברים יז, טו.

של העולמות העליונים והתחתונים – כלומר: אין הם תכלית הכוונה של הבריאה, ומיוחד מלכותו עלינו – בני ישראל, וכו', ונאנחנו מקבלים וכו', – על עצמנו עול מלכות שמים. והיו ענין השתחואות שבתפלת י"ח – "שמונה עשרה", אחר קבלת עול מלכות

שמים בדבור בקריאת

שמי, – כשאומרים "ה'

אלקיני ה' אחד" וכו',

לחזור ולקבל – על עצמו

שוב, בפעל ממש –

עול מלכות שמים, על ידי

במעשה וכו', – זוהי המשמעות של השתחואות – הביטול להקב"ה, המתבטא בתנועה מעשית של השתחואה, כמו שנתבאר במקום אחר:

– כך צריך כל אדם מישראל לשים על עצמו את הקב"ה למלך, לקבל על עצמו עול מלכותו של הקב"ה, כמו שנתבאר במקום אחר וכו', – וזה מה שרבונו הזקן אומר בתחילת פרק מ"א, ש"אף שלא תפול עליו אימה ופחד בהתגלות לכו", כפי

שאכן באה יראה זו

בהתגלות מצד השכל

וההתבוננות – "ישים"

את הקב"ה למלך על

עצמו, ויקבל על עצמו

עול מלכות שמים;

ובהתאם לנאמר שם,

נמצא ענין זה באמת בכל אדם מישראל, מצד טבע הנשמה שלא להמרות את מלך מלכי המלכים, ומשום כך זה יכול להיות תמיד. כי הקדוש ברוך הוא מניח – בצד את – הנבראים

ליקוטי אמרים

העליונים והתחתונים ומיוחד מלכותו עלינו וכו' ונאנחנו מקבלים וכו' והיו ענין השתחואות שבתפלת י"ח אחר קבלת עול מלכות שמים בדבור בק"ש לחזור ולקבל בפועל ממש במעשה וכו' כמ"ש במ"א:

~ יום חמישי כ"ט ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 122, פרק מג והנה... עד עמ' סב, אין חכמה.

העליונה יותר של יראה – "יראה עילאה". בהמשך הפרק, יסביר רבנו הזקן, שגם ב"אהבה" ישנן שתי מדרגות כלליות. והנה על יראה תתאה זו, – שבפרק הקודם הוסבר, שכל אחד מישראל יכול להגיע אליה, שהיא – נדרשת, לקיום מצותיו ותפלתו בקבינה

"סוד מרע" – להימנע

מלעבור על לא-תעשה,

ועשה טוב, – ולקיים

כל מצוות-העשה, הרי על

יראה זו אמרו: –

חכמינו ז"ל: "אם אין

יראה אין חכמה". –

אין קיומן של תורה ומצוות, (המתואר במלה "חכמה"); שכן,

כדי לקיים תורה ומצוות, מן ההכרח שתהיה יראה זו, ויש בה

– במדרגה זו של ה"יראה", בקבינה קטנות ובקבינה גדולות.

– גם ב"יראה תתאה" – יש שתי בחינות: יראה שהיא בבחינת

"קטנות", כי אין היא נוצרת על-ידי הבנה והתבוננות בגדלות

ה', אלא רק על-ידי שהוא מעורר בקרבו את היראה שבטבע

כל אחד מישראל על-ידי התעמקותו בענינים המעוררים את

היראה; ויראה שהיא בבחינת "גדלות", כי יראה זו, באה

מהתבוננות בגדלות ה', שיכולים להבין מהעולמות. דחינו,

– מתי מתוארת היראה בתור בחינת "גדלות"? – בשנמשכת

בקבינה יראה זו – כשהיראה התחתונה נמשכת ונוצרת באדם,

מהתבוננות בגדלות ה', – הנראית מהחיות את העולמות

והנבראים, דאיהו ממלא כל עלמין, – הקב"ה ממלא את

פרק מג. בפרק הקודם הוסבר, שהיראה שעליה אמרים שכל אחד מישראל יכול להגיע אליה – הרי זו היראה הנוגעת לקיום המצוות, ב"סוד מרע ועשה טוב", והיא הנקראת "יראה תתאה", המדרגה התחתונה שביראה. בפרק מ"ג, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר

רבנו הזקן את שתי

המדרגות שביראה:

"יראה תתאה" – יראה

תחתונה – ו"יראה

עילאה" – יראה עליונה.

שבכך תוסבר גם הסתירה

שבמשנה, שהנה אמרים

רבותינו ז"ל "אם אין חכמה אין יראה" – שבתחילה מן

ההכרח שתהיה "חכמה" ורק לאחר מכן יכולה להיות "יראה",

ואילו מיד לאחר-יזה אמרים חכמינו ז"ל להיפך: "אם אין

יראה אין חכמה" – שבתחילה באה ה"יראה" ורק לאחריה

באה ה"חכמה"? אלא – מסביר רבנו הזקן – חכמינו ז"ל

מדברים על שתי מדרגות של יראה: "אם אין יראה – אין

חכמה" – הכוונה למדרגה התחתונה של יראה, "יראה

תתאה", שבהעדר יראה זו, אי אפשר שתהיה "חכמה" – קיומן

של תורה ומצוות, המתואר במלה "חכמה" (כי, הרי "תכלית

חכמה – תשובה ומעשים טובים"). "אם אין חכמה – אין

יראה" – הכוונה למדרגה העליונה של יראה, "יראה עילאה",

וביחס לדרגה זו של יראה, מן ההכרח שיהיה לפניה, קיומן

של תורה ומצוות, ורק לאחר מכן אפשר להגיע למדרגה

הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. – שכן, כאמור, מביאה ה'יראה תתאה' (תחתונה) לקיום תורה ומצוות. ועל בחינת יראה זו, אומרים חכמינו ז"ל: "אם אין יראה – אין חכמה", שראשית דבר מן ההכרח שתהיה יראה, ורק לאחר מכן יכולה להיות "חכמה" –

קיום תורה ומצוות. אף ה'יראה עלאה' – היראה העליונה, הנקראת 'ירא בשת', – יראה הבאה מהבושה שמתביישים מגדלות ה', כמי שמתבייש ובטל לגמרי מפני אדם גדול וצדיק בדורו, שאין זה בא מחיצוניותו והתפשטותו של האדם הגדול בדורו והצדיק – כפי שהיראה היא מפני מלך, למשל, שהפחד מהמלך בא

מחיצוניותו והתפשטותו של המלך המתבטאות בשלטונו על אזרחיו (וככל שגדולה יותר התפשטות מלכותו, בהיותו מלך על מדינה גדולה יותר או על כמה מדינות – כך גדולה יותר היראה מפניו); על־דרך־זה היא גם היראה האמורה, הבאה מההתבוננות ב"לבושים" ובהתפשטות אלקות בעולמות, שלכן היא נקראת "יראה תתאה", מפני שאין היא מעוררת בושה והתבטלות מלאה, כפי שמעוררת ההכרה במעלתו של אדם גדול בדורו וצדיק, שאין זה מצד חיצוניותו והתפשטותו, כי־אם מה"עצם" שלו, וההתבטלות כלפיו היא כזו שהוא חש את עצמו כאפס לעומתו, ומתבייש מגדולתו. כך גם נקראת 'יראה עלאה' בשם "ירא בושת" – יראה הבאה מבושה בפני גדולתו של הקב"ה, לא כפי שהיא מופיעה בגלוי בעולמות. ויראה – זו היא פנימית, שהיא נמשכת מפנימית האלהות שבתוך העולמות – כשיש לאדם הכרה בפנימיות ועצמות האלקות, שלמעלה מהתפשטות בעולמות, שלגבי החיות האלקית שלמעלה מהעולמות – בטלים העולמות לגמרי, ב"ביטול המציאות" (ולא רק "ביטול היש") – מעוררת בו הכרה זו – ביטול במציאות, שהוא "יראה עלאה", עליה – על מדריגה זו של יראה, אמרו: – חכמינו ז"ל: "אם אין חכמה אין יראה", – בתחילה מן ההכרח שתהיה "חכמה" ורק לאחר מכן יכולה להיות "יראה". ד'חכמה' היא כ"ח מ"ה – ענינו של ביטול המתבטא במלה "מה", כמו שכתוב: "ונחנו מה", שזהו "ביטול במציאות", ו'החכמה מאין תמצא', – ולכן חכמה היא אין וביטול, ו'איזהו חכם הרוצה את הנולד', פרוש: שרוצה כל דבר איך נולד

כל העולמות, הוא מחיה אותם באופן שהחיות האלקית מתלבשת בהם, וחיות זו מותאמת לפי כל עולם וכל נברא שהיא מחיה, כך שבמדריגה עליונה יותר של עולם או נברא, מלובשת מדריגה עליונה יותר של חיות, ו'מהארץ לרקיע

ליקוטי אמרים

ומהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה וכו' ובין רקיע לרקיע כו' רגלי החיות כנגד כולן וכו' וכן השתלשלות כל העולמות למעלה מעלה עד רום המעלות אעפ"כ נקרא יראה זו יראה חיצונית ותתאה מאחר שנמשכת מהעולמות שהם לבושים של המלך הקב"ה אשר מסתתר ומתעלם ומתלבש בהם להחיותם ולקיימם להיות יש מאין וכו' רק שהיא השער והפתח לקיום התורה והמצוות. אך היראה עילאה ירא בשת ויראה פנימית שהיא נמשכת מפנימית האלהות שבתוך העולמות עליה אמרו אם אין חכמה אין יראה דחכמה היא כ"ח מ"ה והחכמה מאין תמצא ואיזהו חכם הרוצה

מהלך ת"ק – חמש מאות, שנה וכו', ובין רקיע לרקיע כו', – שוב מהלך של חמש מאות שנה, רגלי החיות כנגד כלן וכו', – המדריגה התחתונה ביותר ב"חיות הקודש", הן למעלה מכל המדריגות שלמטה מהן, וכן השתלשלות כל העולמות למעלה מעלה עד רום המעלות – בכל האמור, מתבונן

האדם, ויש לו השגה והבנה בחיות האלקית המחיה את כל העולמות והמדריגות האמורות, ומהבנתו זו בגדלות ה' באה היראה שלו, הנקראת בחינת "גדלות". ברם, אם כך, מדוע, איפוא, נקראת יראה זו בשם "יראה תתאה", הרי היא באה מתוך השגתו בגדלות ה'? – אלא, מסביר רבנו הזקן, היא נקראת "יראה תתאה" מפני שהיא באה מהבנת החיות האלקית המלובשת בעולמות, בחינת "ממלא כל עולם". חיות אלקית זו מוסתרת בעולמות, באופן כזה, שהעולמות יוכלו להרגיש את עצמם כ"יש", כדבר ממשי, אלא שהוא בטל לחיות האלקית המחיה אותו. ולכן מעוררת התבוננות זו באדם רק בחינת יראה וביטול היש – ולא ביטול במציאות, ומשום כך נקראת יראה זו בשם "יראה תתאה". ובלשון ה"תניא": אף־על־פי־כן נקראת יראה זו יראה חיצונית ותתאה, – יראה תחתונה, מאחר שנמשכת מהעולמות, – מההשגה וההבנה בגדלות ה' שמצד העולמות, שהחיות האלקית מחיה אותם, שהם – העולמות הם, לבושים של המלך הקדוש ברוך־הוא, אשר מסתתר ומתעלם ומתלבש בהם להחיותם ולקיימם להיות יש מאין וכו'. – לפני שהם נוצרו, הם היו "אין", הם לא היו בנמצא, ואחרי שנבראו, נהיו בבחינת "יש", דבר שמרגישים במציאות – ובאופן כזה מחיה חיות אלקית זו את הנבראים שהיא מתלבשת בהם, שיוכלו להרגיש את עצמם ל"יש", ו"יש" זה בטל לחיות האלקית; ממילא מעוררת ההתבוננות האמורה רק יראה בבחינת "ביטול היש", ולא ביטול מוחלט במציאות, כפי שישנו ביראה עילאה, רק שהיא – "יראה תתאה" זו, היא השער והפתח לקיום

2. חגיגה יג, א. 3. כפי שרבונו הזקן מסביר זאת בתוספת ביאור בסידורו בהערה לתיקון חצות. 4. ראה לעיל פרק יט. 5. שמות טז, ז. 6. איוב כח, יב. 7. תמיד לב, א.

המחשבה (שאדם מהרהר בענין שעוררו המדות, או במה שהשכל מבין); ודאי, ודאי הדבר שאין לדיבור ערך ומקום כלל לגבי עצם הנפש (שכוח השכל או המדות הוא רק כוח שלה). ההבדל מתבטא בכך, שהדיבור שהוציא אדם מפיו, הרי

הבל הדיבור, נבדל ממקורו, ונראה כדבר בפני עצמו. ואילו למעלה, הרי דיבורו של הקב"ה, הבורא את הנבראים, אינו נבדל חסודשלוס מהקב"ה עצמו, שנמצא בכל מקום, ובאותו דיבור נמצא גם מקורו של הדיבור, כך מובן עוד יותר, שהדיבור, שהוא מקור הבריאה, הוא בתכלית הביטול והיחוד להקב"ה, וממילא – הבריאה כולה בטלה במציאות ממש להקב"ה. וזהו ש'אמר הכתוב':

"ה' יראת ה' היא חכמה". – שכן כאמור, יראה עילאה היא ביטול במציאות – אותו ענין של "חכמה", שגם תוכנה הוא ביטול במציאות. אך אי אפשר להשיג ליראה וחקמה זו, אלא בקיום התורה והמצוות, על ידי יראה ותאנה החיצונית, וזהו שכתוב: "אם אין יראה אין חכמה". – שבתחילה מן ההכרח שתהיה "יראה תאנה", וקיום תורה ומצוות שהיא מביאה לו, ורק לאחר מכן אפשר לו לאדם להגיע ל"חכמה" – ל"יראה עילאה" וביטול במציאות.

להלן, ממשיך רבנו הזקן ומסביר, שגם באהבה ישנן שתי מדריגות כלליות: המדריגה העליונה באהבה, היא זו שבאה אליו כמתנה מלמעלה – בשעה שאדם הוא בשלימות במדת היראה, ניתנת לו מלמעלה המדריגה העליונה של אהבה בדרך מתנה. ואילו האדם עצמו, על ידי השגתו והתבוננותו, לא היה מגיע אף פעם למדריגה זו שבאהבה; המדריגה השניה באהבה היא, זו שאדם מגיע אליה על ידי התבוננותו בגדלות ה'. המדריגה הראשונה נקראת "אהבה רבה", והמדריגה השניה – "אהבת עולם", כי היא באה על ידי התבוננות בגדלות ה' שאדם מבין מעיני העולם, מהחיות האלקית המחיה את העולם. ובלשון ה"תניא":

וְנִתְּהוּ מֵאֵין לֵישׁ בְּדָבָר ה' וְרוּחַ פִּי יִתְּבַרְךָ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְכָרוּחַ פִּי כָל צָבָאם". וְאֵי לֹאֲתָ, – שֶׁרַק בְּדָבָר ה' נִבְרָאוּ כָל הַנִּבְרָאִים מֵ"אֵין", הָרִי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאם – כְּלוּמָר, כָּל הַנִּבְרָאִים, בְּטָלִים בְּמַצִּיאוֹת מִמֶּשׁ

– לא ביטול היש, שישנו דבר אלא שהוא בטל, כי אם ביטול במציאות ממש, בְּדָבָר ה' וְרוּחַ פִּי, וְכָלֵא מִמֶּשׁ חֲשִׁיבִי – ונחשבים הם ככלום ממש, וְאֵין וְאֶפֶס מִמֶּשׁ, כְּבִטּוֹל אֹר וְזֵיו הַשָּׁמַשׁ – כשהם נמצאים בגוף הַשָּׁמַשׁ עֲצָמָה, – בשעה שאור השמש נמצא מחוץ לגוף השמש, הוא בגדר מציאות של אור וזיו; ואילו כשאור השמש נמצא בגוף השמש, הוא בטל לגמרי במקורו (גוף

השמש) וחדל לגמרי מלהתקיים במציאות ממשית של אור – שכן קיים ונראה אז רק המקור, השמש עצמה – כך גם בטלים כל הנבראים במציאות במקורם, שהוא "דבר הוי" המהווה אותם "מאין ליש". התבוננות זו מעוררת באדם, שגם התבטלותו להקב"ה, תהיה בבחינת "ביטול במציאות". וְאֵל יוֹצִיא אֶדָם עֲצָמוֹ מִהַבֶּלֶל, – של כל הנבראים, שהוא מבין שהם בטלים במציאות להקב"ה, כלומר – שְׁנֵם גּוֹפּוֹ וְנִפְשׁוֹ וְרוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ בְּטָלִים בְּמַצִּיאוֹת בְּדָבָר ה', – המהווה את הגוף והנפש, והרוח והנשמה שלו, וְדִבּוּרוֹ יִתְּבַרְךָ מִיָּחִיד בְּמַחְשַׁבְתּוֹ כו', – ומחשבתו היא הרי דבר אחד אתו יתברך, הרי שהביטול הוא לא רק כלפי דבר ה', אלא הביטול הוא ביטול במציאות להקב"ה עצמו. וְכִנּוּכָר לְעֵיל [פָּרָק כ וְכָא] בְּאִרְיוֹת בְּדָרְךְ־מִשָּׁל מִנְפֶּשׁ הָאָדָם, שְׁדִבּוּר אֶחָד מְדִבּוּר וּמַחְשַׁבְתּוֹ כָּלֵא מִמֶּשׁ כו'. – לעומת כוח הדיבור שבאדם, שמכוחו מוסגל הוא לדבר דיבורים בלי סוף, לא תופס דיבור אחד מקום כלל, ובדאי שאין דיבור אחד תופס מקום כלל לגבי כוח המחשבה, שהוא מקור הדיבור (שכן, אדם מדבר מה שהוא מהרהר קודם במחשבה); ועל־אחת־כמה־יוכמה שאין הדיבור תופס מקום כלל לגבי כוח השכל או המדות שהם מקור

~ יום שישי ל' ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סב, והנה באהבה יש... עד עמ' 124, כמ"ש לקמן.

השניה באהבה, היא הבאה מהתבונה ודעת בגדלות ה' אין סוף ברוך הוא, הממלא כל עלמין – הממלא ומחיה את כל העולמות בחיות פנימית ומצומצמת בהתאם להרכבו של כל נברא, וסובב כל עלמין, – ומחיה את כל העולמות

בחות שלמעלה
מהעולמות ואיננה

מצומצמת לפי ערך כל עולם ונברא שהיא מחיה, וכלא קמיה כלא ממש חשיב, – הכל לגבי הקב"ה, אינו נחשב לכלום ממש, וכבטול דבור אחד בנפש המשפלת בעודו במחשבתה – בשעה שהדיבור נמצא עדיין במחשבת הנפש, או בחמדת הלב בנפשו לעיל¹³, אשר על ידי התבוננות זו, ממילא תתפשט מדת האהבה שנפגש מלבושה, – בהם היא מלוכשת, כלומר: שיותר לא תהיה לו אהבה לדברים שאותם אהב (שבאהבתו לאותם

דברים, היתה מדת האהבה שנפגשו מלוכשת בהם), וכל אהבתו תהיה להקב"ה בלבד, דהינו שלא תתלבש – מדת האהבה, בשום דבר הנאה ותענוג נשמי או רוחני לאהבה אותו, – את ה"דבר גשמי או רוחני", ולא לחפץ כלל – "חפץ" משמעו רצון פנימי, שום דבר בעולם, בלתי ה' לבדו, – כל אהבתו ורצונו הפנימי יהיו להקב"ה בלבד, שהוא מקור החיים של כל התענוגים, שכלם – כל התענוגים, בטלים במציאות וכלא ממש קמיה חשיב, – לגבי "מקור החיים" שהוא "ה' לבדו", כל התענוגים בטלים במציאות ואינם נחשבים לכלום ממש, ואין ערך ודמיון כלל ביניהם – בין כל תענוגי העולם, לבין הקב"ה, "מקור החיים" של כל התענוגים, חסד ושלום, כמו שאין ערך לאין ואפס המוחלט לגבי חיים נצחיים, – כך אין ערך ודמיון כלל בין כל תענוגי העולם שהם "אין ואפס המוחלט", לגבי החיים הנצחיים שממקור החיים, מהקב"ה – התבוננות זו תעורר בו את הרצון,

והנה, באהבה יש גמ' שתי מדרגות: – כלליות: "אהבה רבה" ו"אהבת עולם". "אהבה רבה" היא "אהבה בתענוגים", – אהבה ותענוג מאלקות – לא שהאהבה מייצגת "מבוקש" מסויים, שאיפה להשגת דבר מה, ולמשל: להתאחד עם הקב"ה או להיכלל באלקות, אלא האהבה עצמה משמעה תענוג ודביקות באלקות, והיא שלחבת העולה מאליה, – לא שהאדם יוצר ומדליק בקרבו אהבה זו, אלא אהבה זו באה אליו מעצמה, וקבא מלמעלה בבחינת מתנה למי שהוא שלם ביראה, – מי שהיראה אצלו בשלימות, נותנים לו מתנה מלמעלה, שיגיע ל"אהבה בתענוגים"; בנודע – כידוע הפירוש על מאמר רבותינו ו"ל¹⁰: "דרכו של איש לחזר אחר אשה", – שפירושו בעבודת ה', הוא: שאהבה נקראת "איש" ו"זכר", כמו

שכתוב¹¹: "זכר – חסדו", – שדרך רמז משמעו, שבחינת חסד ("חסדו") ואהבה, היא בחינת "זכר", ו"אשה" – היא בחינת יראת ה'¹², – שבלשון הפסוק "אשה יראת ה'" – מרומזת השייכות של "אשה" ל"יראה", בנודע; – וזהו "דרכו של איש לחזר אחר אשה", בחינת האהבה ("איש") באה מלמעלה ומתגלה ("דרכו לחזר") במקום שבחינת יראה ("אשה") היא בשלימות, וכלי קדימת היראה, אי אפשר להגיע לאהבה רבה זו, כי אהבה זו היא מבחינת אצילות, דלית תמן קצוץ ופירוד חסד ושלום. – שאין בו בעולם האצילות שום דבר של התנתקות והתפרדות כי אין שם דבר נפרד ומנותק מאלקות, שיהיה מורגש למציאות לעצמו, אלא הכל שם בטל במציאות לאלקות. הרי מובן, שגם האהבה ש"מאצילות" איננה יכולה לשרות, במי שהיראה אצלו איננה בשלימות, מי שעדיין מרגיש את עצמו למציאות איוו שהיא, ואינו בטל לגמרי לאלקות. אך "אהבת עולם" – המדריגה

10. קדושין ב, ב. 11. תהלים צח, ג. 12. משלי לא, ל. 13. פרק כ"א.

בקרב אהבה לזהות להקב"ה, על-ידי ההתבוננות האמורה. ובשון ה"תניא": וְגַם מִי שֶׁאֵין מִדַּת אֱהָבָה שֶׁבִּנְפֹשׁוֹ מְלַבֶּשֶׁת כָּלֵל בְּשׁוּם תַּעֲנוּג גִּשְׁמִי אוֹ רוּחָנִי, יִכּוֹל – גַּם הוּא, לְהִלָּחִיב נַפְשׁוֹ כְּרִשְׁפִי אֵשׁ וּשְׁלֹחַבֶּת עֲזָה וְלִהְיוֹת הָעוֹלָה הַשְּׂמִימָה, עַל־

יְדֵי הַתְּבוּנָנוֹת הַנּוֹכְרִת לְעִיל, – עַל יְדֵי

הַתְּבוּנָנוֹת הַנּוֹכְרִים, יַעֲזֹר גַּם הוּא בִּקְרִיב אֱהָבָה לִזְהוּת הַקָּבָ"ה, כְּמִי שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמְּן. – בִּיחֹס לְמַדְרִיגָה

הַעֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר שֶׁל אֱהָבָה, לְמַדְנוּ, שֶׁהִיא יִכּוֹלָה לִהְיוֹת רַק בְּמִי שֶׁהִירָאָה הִיא בְּשִׁלְמוֹת, וְאִילוּ בִּיחֹס לְמַדְרִיגָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁבִּאֱהָבָה (לְמִירוֹת שֶׁעַל פִּי סֵדֵר, צָרִיךְ גַּם כֵּן לִהְיוֹת קוֹדֵם יִרְאָה וְלֹאחֲרֶיהָ אֱהָבָה) יוֹסֵבֵר לֵהֲלֹךְ, עַל יוֹצֵא מִן הַכֹּלֵל, שִׁיכּוֹל לְהַגִּיעַ לֵאחֲבָה זֶה בְּלִי הַקְּדָמָה הִירָאָה. וְכֵן אוֹמֵר רַבְנֵנוּ הַזֶּה:

שֶׁלֹּא לְרִצּוֹת אֶת כָּל הַתַּעֲנוּגִים, אֲלָא לְרִצּוֹת אֶת מְקוֹר כָּל הַתַּעֲנוּגִים, שֶׁהוּא: אֱלֻקוֹת, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתוּב:¹⁴ "מִי לִי בְּשָׂמִים, וְעִמָּךְ לֹא חִפְצָתִי בְּאַרְצִי, – כְּלוּמָר: כָּל דָּבָר שֶׁהוּא "עִמָּךְ", כָּל דָּבָר שֶׁהוּא טָפֵל וְכֵסֶל לֶךְ – אֵין חִפְצִי בּוֹ, כָּלָה שְׂאִרֵי וְלִבִּי, צוֹר לִבִּי וְגו'", וְכִמּוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמְּן.¹⁵

– פִּרְטֵי אֹפְנֵי הָאֱהָבָה אֵלֵיהֶם מְגִיעַ יְהוּדִי עַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנָנוֹת בְּגִדְלוֹת ה'. כָּל הָאִמּוֹר הוּא בְּמִי שִׁישׁ לוֹ רִגֵּשׁ שֶׁל אֱהָבָה לְדַבְרִים מְסוּיִמִּים,

וְהַהִתְבּוֹנָנוֹת פּוֹעֵלֶת בּוֹ שְׂמֵדָה הָאֱהָבָה "תַּתְּפִשׁ" מַעֲנִי הָעוֹלָם, וְתִהְיֶה לְאֱלֻקוֹת בְּלִבֵּךְ. אֲךְ, מִי שֶׁבִּטְבְּעוֹ הוּא קָר, וְאֵין בּוֹ שׁוּם רִגֵּשׁ שֶׁל אֱהָבָה לְאִיזָה דָּבָר שֶׁהוּא, כְּדֵי לְהַעֲבִיר אֶת מִדַּת הָאֱהָבָה מֵהֶם לְאֱלֻקוֹת, וּמִמִּילָא קִשָּׁה לוֹ בְּהִרְבָּה לְעוֹרֵר בִּקְרִיב רִגֵּשׁ שֶׁל אֱהָבָה – אֶף־עַל־פִּי־כֵן יִכּוֹל גַּם הוּא לִיצוֹר

~ שבת קודש א' אייר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 124, והנה בחי' אהבה... עד עמ' 124, ל"ח].

שְׁחִיָּא – הִירָאָה, בְּכַחֲמִית קִטְנוֹת וְהַעֲלָם, – בְּתוֹךְ הָאֱהָבָה, דְּהִינּוּ יִרְאָת חֲטָא – בְּלִבֵּךְ, וּפִיחֵד לְמַדְנוּ בּוֹ חֲסִדִּים וְשִׁלּוּם, וְהָאֱהָבָה הִיא בְּהַתְּנָלוֹת לְבָוֹ וּמִחוּ. – בְּלִבֵּךְ וּבְמִחוּ הוּא מְרִגֵּשׁ רַק בִּאֱהָבָה לְהַקְבָּ"ה. אֲךְ – עֵינֵי זֶה שֶׁהָאֱהָבָה בָּאָה

לְפָנֵי הִירָאָה, וְחָו – רַק,

דְּרָךְ מְקַרָּה וְהוֹרָאָה

שְׁעָה, בְּהַשְׁנָחָה פְּרִטִּית

מֵאֵת ה', לְצַרְף שְׁעָה,

– כְּדֵי שֶׁהֲרִשַׁע וּבִעַל

הַעֲבִירָה יַעֲזוֹר בִּאֱהָבָה

לְהַקְבָּ"ה וְלִהְיוֹת כֹּחַ לְבַעַל

תְּשׁוּבָה, כְּמַעֲשֵׂה דְרָכֵי

אֱלֹהֵינוּ בֶּן דּוֹרְדֵי־א.¹⁶ –

שֶׁהִיא רִשַׁע וּבִעַל עֲבִירוֹת

– וּלְפַתֵּחַ חֲזוֹר בְּתְשׁוּבָה

מִתּוֹךְ אֱהָבָה לְהַקְבָּ"ה, עַד

שֶׁנִּשְׁמַתוֹ יִצְאָה בְּתְשׁוּבָתוֹ.

הִרִי שֶׁהִתִּיתָ בְּכֵן מִשׁוּם הוֹרָאָה שְׁעָה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁷, שֶׁר' אֱלֵעָזָר בֶּן דּוֹרְדֵי־א הִיא לְגָלוּל שֶׁל יוֹחֲנָן כֶּהֵן גָּדוֹל, שִׁשִּׁימֵשׁ שְׁמוֹנִים שָׁנָה כֶּהֵן גָּדוֹל וְנַעֲשֶׂה צְדוּקִי¹⁸ – וְעַל־יְדֵי שֶׁנִּשְׁמַתוֹ גּוֹלְגֵלָה בֵּר' אֱלֵעָזָר בֶּן דּוֹרְדֵי־א (שֶׁהִיא מְקוֹדֵם, כְּאִמּוֹר, רִשַׁע וּבִעַל־עֲבִירוֹת, וְלֹאחֲרֵי מִכֵּן חֲזוֹר בְּתְשׁוּבָה מִתּוֹךְ אֱהָבָה

וְהִנֵּה, בְּכַחֲמִית אֱהָבָה זֶה, פְּעָמִים שְׁקוֹדֶמֶת לִירְאָה, כְּפִי בְּכַחֲמִית הַדַּעַת הַמּוֹלִידָה, – אֶת הָאֱהָבָה, כְּנֹדַע [שֶׁהַדַּעַת פּוֹלֵל חֲסִדִּים וְגִבּוֹרוֹת, שֶׁהֵם אֱהָבָה וִירְאָה, – חֲסִד – אֱהָבָה, וְגִבּוֹרָה – יִרְאָה, וְ"דַעַת" כּוֹלֵלֶת בְּתוֹכָהּ אֶת שְׁתֵּיהֶן

וּמִבִּיאָה לְהַתְּנָלוֹת

שְׁתֵּיהֶן; כְּלוּמָר:

הַהִתְקַשְּׁרוֹת הַחֲזוּקָה שֶׁל

הַ"דַּעַת" שֶׁלּוֹ בְּגִדְלוֹת ה',

מַעֲזוֹרָת בָּאֵדָם וּמִגִּלָּה אֶת

שְׁנֵי הַרְגִּשׁוֹת שֶׁל יִרְאָה

וְאֱהָבָה, וּפְעָמִים

שֶׁהַחֲסִדִּים קוֹדְמִים

לִירְדָה וְלִהְיוֹת, –

לְפָנֵי הַגִּבּוֹרוֹת, וּבְנַפֵּשׁ

הַכּוֹנוֹנָה שֶׁלְּפַעֲמִים מִתְּנַגֵּלָה

מִהַתְקַשְּׁרוֹת הַדַּעַת, אֱהָבָה

לְפָנֵי יִרְאָה. וְלִכֵּן אֶפְשָׁר

לְרִשֵּׁעַ וּבִעַל־עֲבִירוֹת שִׁיעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה מֵאֱהָבָה הַמּוֹלִידָה

בְּלִבּוֹ, כְּכִיכְרוֹ אֶת ה' אֱלֹהָיו. – שְׁלִמּוֹת שֶׁעַד עֵתָה הִיא

רִשַׁע וּבִעַל־עֲבִירוֹת וְלֹא הִתָּה לוֹ יִרְאָה ה' – כָּלֵל זֹאת נּוֹצֵרֶת

בּוֹ אֱהָבָה לְהַקְבָּ"ה הַמִּבִּיאָה אוֹתוֹ לְתְּשׁוּבָה; וּמִכָּל־מִקְוָם

הִירְאָה גַּם־כֵּן כְּלוֹלָה בָּהּ – בִּאֱהָבָה זֶה עֲצָמָה, מִמִּילָא, רַק

14. תהלים עג, כה"כו. 15. בפרק מח. 16. ראה עבודה זרה יז, ב. 17. בלקוטי תורה להאריז"ל תהלים, לב. 18. ראה ברכות כט, א.

להקב"ה) – נתעלו כל תורתו ומצוותיו של יוחנן כהן גדול¹⁹.
אכל סדר העבודה הקבועה ותלויה בבחירת האדם –
צריך להקדים תחלה
קיום התורה והמצוות
עלידי 'יראה תתאה'
בבחינת קטנות על-כל-
פנים, כ"סור מרע ועשה
טוב, – להימנע מכל
 עבירה ולקיים כל מצוה,

להאיר נפשו האלהית באור התורה ומצוותיה, ואחר-כך
 יאיר עליה אור האהבה [כי 'ואהבה' בגימטריא שתי
 פעמים "אור", בידוע
 ליודעי חן: – חכמה
 נסתרה] – כלומר בתחילה
 נדרש אור של תורה
 ומצוות בנפש האדם, ורק
 לאחר מכן ביכולת האדם
 להגיע לאור האהבה.

ליקוטי אמרים
 בבחירת האדם צריך להקדים תחלה קיום התורה
 והמצוות ע"י יראה תתאה בבחי' קטנות עכ"פ בסור
 מרע ועשה טוב להאיר נפשו האלהית באור התורה
 ומצוותיה ואח"כ יאיר עליה אור האהבה [כי ואהבת
 בגימטריא ב"פ אור כידוע לי"ח]:

19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה ג"כ מ"ח אדמו"ר בזה – ובפרטיות במדרי' האהבה – הנדפס בסוף קונ' העבודה –
 דכוננת אדה"ו כאן לאהבה דראב"ד. ולכן לא יוקשה מפשטות הסיפור דראב"ד שענינו תשובה – דהא והא צ"ל. וענין התשובה שבוה
 מבואר מאדה"ו בס' תקס"ב (ז, א. יג, א). ומובן ג"כ דיצאה נפשו בבכ"י – דאיך שייך זה באה"ע: אלא שזה בא מצד התשובה".

המשך ביאור למס' מנחות ליום רביעי עמ' א

1 שתיים יחד, ואם כן מאי – מדוע האריך המקרא לומר 'ושמך
 2 אותם, אלא שמעט מנייה תרתי – תלמד ממקרא זה שני דברים, א.
 3 שלחם הפנים נאפה שתיים, ב. שרק לחם הפנים נאפה שתיים, ולא
 4 שתי הלחם.
 5 הגמרא מביאה ברייתא, המלמדת את מהלך אפיית לחם הפנים
 6 על ידי הדפוסיים: תנו רבנן בברייתא, כתוב במקרא 'ושמך אותם,
 7 והרי היה יכול לומר ונתת אותם, ומזה שנוקק ללשון שימה,
 8 משמע שיש לתתו בתוך דפוס – כמין תבנית שהיה לה את צורת
 9 לחם הפנים.
 10 ושלש דפוסין הם, ששימשו ללחם הפנים, א. נותנה לדפוס ועדיין
 11 היא בצק, דהיינו דפוס שבו היה עורך את בצק הלחם. ב. ומין

דפוס נוסף היה לה שבו הונח הלחם באפייתו בתנור. ג. וכשהוא
 דוה את הלחם מן התנור, נותנה בדפוס, כדי שלא תתקלקל –
 שישברו דופנותיה.
 מקשה הגמרא: ולהדרה לדפוס קמא – שיחזירוהו לדפוס הראשון
 שבו ערכו את בצק הלחם, ומדוע לאחר שרדהו מן התנור מניחו
 בדפוס שלישי. מתרצת הגמרא: בין דאפי לה נפחה – כיון שהלחם
 נאפה הוא מתנפח, והדפוס ששימש להכנתו בעודו בצק אינו
 מתאים כעת ללחם.
 רבי חנינא ורבי יוחנן נחלקו, מהי צורת לחם הפנים: אימור – נאמר
 בבית המדרש, לחם הפנים כיצד עושין אותו – כיצד היא צורתו.

המשך ביאור למס' מנחות ליום חמישי עמ' ב

1 דקא אפו ליה – ביום חול וערב שבת) מצאם דוד לכהנים
 2 באפייתם את לחם הפנים, ועל כך אמר להו לכהנים, האם דרך
 3 חול קא אפיתו ליה – ביום חול אתם אופים את הלחם, על אף כי
 4 באפייתו בתנור של קודש כבר היום [בערב שבת] הוא יקדש בקלי,
 5 דהיינו שאפייתו עתה תקדשו כבר היום, ואיפסיל ליה בלינה, אלא
 6 עליכם לאפותו בשבת עצמה, וממקרא זה הוכיח רבי יהודה
 7 שהתנור מקדשו ללחם ואפייתו דוחה את השבת.
 8 דברי דוד לכהנים לרבי שמעון: רבי שמעון קבר, בשבת אשכחניהו
 9 דקא אפו ליה משום שסברו שצריך שהתנור יקדש את הלחם,
 10 ולא אפדוהו מערב שבת כדי שלא יפסל בלינה, ועל זה אמר להו,
 11 האם לא דרך חול בעיתו למיעבדה – האם לא ביום חול ודהיינו
 12 בערב שבת] היה עליכם לאפותו ומדוע אפיתם בשבת, מידי
 13 [האם] התנור מקדש את הלחם בשעת אפייתו, וכדי שלא יפסל
 14 בלינה אפיתם בשבת, הרי השלחן הוא המקדש את הלחם, ועליכם
 15 לאפותו בערב שבת, ומכאן הוכיח רבי שמעון שהתנור אינו
 16 מקדש את הלחם ואפייתו אינה דוחה את השבת.
 17 הגמרא דוחה את דברי רבי אבהו, ואומרת שלא יתכן שבמקרא
 18 זה נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון, מקשה הגמרא: ומי מצית אמרת
 19 – האם אתה יכול לומר דבשעת האפייה של לחם הפנים

אשכחניהו – מצאם דוד לכהנים, ועל כך נאמרו דבריו, והכתוב –
 הרי בהמשך המקראות שם נאמר (שמואל א' ו' יא) 'ויתן לו [לדוד]
 הכהן קודש ודהיינו לחם הפנים, כי לא היה שם לחם כי אם לחם
 הפנים המוקרים מלפני ה', וממקרא זה משמע שדוד לא מצאם
 לכהנים אלא בשבת לאחר טילוק לחם הפנים, דהיינו הרבה
 לאחר אפיית הלחם.
 שואלת הגמרא: אלא אם אכן דוד לא היה בשעת האפייה, מאי
 דרך חול דקא אמר להו – מה כוונתו בדבריו 'והוא דרך חול'.
 משיבה הגמרא: הכי קא אמרו ליה – כך ענו הכהנים לדוד על
 בקשתו שיתנו לו חמשה לחמים, ליכא – אין עמנו לחם חולין, כי
 אם לחם הפנים המוקרים [שהוסר מהשולחן בשבת] מלפני ה',
 ולחמים אלו אסורים באכילה לזרים, ואין ניתן לך לאכול מהם.
 ועל כך אמר להו דוד, לא מיפעא – אין צריך לומר, שהותר לי
 לאכול מהא – לחם זה שכבר הוסר מהשולחן, דהרי בין דנפק
 ליה – שיצא מדין מעילה בהסרתו מהשולחן, שהרי הותר לכהנים,
 דרך חול הוא ואין באכילתו מעילה, ואף שאסור הוא לזרים בודאי
 במצבי מותר לי לאכול, אלא אפילו האיד נמי – אותו הלחם
 החדש דהיום יקדש בקלי – שסודר ונתקדש היום על גבי השולחן,
 ויש בו מעילה, תבו ליה דליבול – הביאו לי שאוכל,

יום
ראשון

יום ששי

כה ניסן, עשרה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש".
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וגם להיות . . . כמ"ש במ"א.

הַעֲבוּדָה הַיָּהוּא בְּכָל אָדָם לְפִי מַהוּתוֹ וּמַעֲלָתוֹ. מִי שֵׁשׁ בִּידוֹ לִנְקָב מְרֻגְלִיּוֹת אוֹ לִלְטֹשׁ אֲבָנִים טוֹבוֹת וְעוֹסֵק בַּעֲבוּדַת מְלָאכָה אֲפִיתָ לָחֶם – וּמוֹכֵן דְּגָמַת כֹּל זֶה בַּעֲבוּדָה – הַגֵּם שֶׁהִיא עֲבוּדָה וּמְלָאכָה הַנִּצְרָכָה בְּמָאֵד, בְּכָל זֶה לְחֻטָּא יִחְשָׁב לְאִישׁ הַהוּא.

יום
שני

שבת

כו ניסן, יא לעומר

ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֶרֶץ. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בַּהֲשָׁכָמָה.
יָמֵם הַתּוֹעֲדוֹת. הַפְּטוּרָה: הָלוֹא כְּבִי כְּשִׁימִים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: פרק מג. והנה . . . 124 לקמן.

משיחת אאמו"ר: חסידות מאַנט אז ורחץ את בשרו במים ולבשם. ד. ה. די השכלה פון חסידות מוז אויסוואַשען דעם בשר, און אראָפּשוויינקען דעם את בשרו, את הטפל לבשרו, די אלע רגילות'ן, וועלכע בשר מאַכט, און דאן קען מען ערשט אַנטאָן די בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות והנהגתם של חסידים בהתבוננות קודם התפלה בגדי קדש הם, דאָס איז בגדים וועלכע מען האָט געגעבען מן הקדש, אבער דער ורחץ במים את בשרו דאָס דארף מען אליין. לבושי הנפש דאָס גיט מען מלמעלה, אָבער אָפּוואַשען דעם טפל וואָס ווערט פון בשריות און דעם בשר אליין מאַכען פאר א בשר קדש, דאָס איז נאָר בכח עצמו. און דאָס מאנט חסידות, און אויף דעם האָט רבינו הגדול געהאַט מסירות נפש. ער האָט געעפענט דעם צנור פון מס"נ אויף עבודת ה' בתפלה, זיין צוגעבונדען צו עצמות א"ס, חסידות שטעלט אוועק א חסיד פנים אל פנים צו עצמות א"ס.

תרגום

משחת אדני אבי מורי ורבי [הרשב"ב]: חסידות תובעת ש"ורחץ את בשרו במים ולבשם". זאת אומרת: השפלת החסידות בהכרח שתרחץ הבשר, ותשטף את ה"את בשרו", את הטפל לבשרו, כל ההרגלים שהבשר מרגיל, ורק אז אפשר כבר ללבש בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות, והנהגתם של חסידים בהתבוננות קדם התפלה, "בגדי קדש הם"; אלו בגדים שנתנו מן הקדש. אך את ה"ורחץ במים את בשרו", יש לעשות לבד. לבושי הנפש נתנים מלמעלה, אך רחיצת הטפל שנוצר מהבשריות, ולהפוך את הבשר לבשר קדש – זהו רק בכח עצמו. וזאת תובעת החסידות, ועל כך היתה לרבנו הגדול מסירות נפש. הוא פתח את צנור מסירות הנפש עבור עבודת ה' בתפלה, כדי להיות קשורים לעצמות אינ-סוף. חסידות מציבה חסיד פנים אל פנים מול עצמות אינ-סוף.

ה'תש"ג

כז ניסן, יב לעומר

יום ראשון

יום
שלישי

שיעורים. חומש: קדושים, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קכ"קלד.

תניא: והנה בחי' . . . לי"ח.

דְּבָרִים הַמְתָּרִים, אִם עוֹשֶׂה אוֹתָם לְהִנָּאֵת – הֵם רַע גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ [הַזֶּקֶן] בְּשִׁמְתוֹ-עֶדֶן (תְּנִיָּא פֶּרֶק ז'). לְפִי דְקִדָּשׁ עֲצָמָךְ בְּמִתָּר לָךְ. צְרִיךְ לְהַכְנִיס קִדְשָׁהּ בְּדְבָרִים הַמְתָּרִים שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶם תְּכִלִּית שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת יִרְאֵת שָׁמַיִם וּמַדּוּת טוֹבוֹת.

ה'תש"ג

כח ניסן, יג לעומר

יום שני

יום
רביעי

שיעורים. חומש: קדושים, שני עם פירש"י.

תהלים: קלה-קלט.

תניא: פרק מד. והנה כל . . . סג צפרא כו'.

הַחֲסִידִים שָׁאָלוּ אֶת אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן: אֵיזָה עֲבוּדָה נְעִלִית יוֹתֵר, אֶהְבֵּת ה' אוֹ אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל? וַיַּעַן: אֶהְבֵּת ה' וְאֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּיְהֶינן כְּאַחַת חֻקּוֹת בְּנִשְׁמָתוֹ רוּחוֹ וּנְפִשׁוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וּמִקְרָא מָלֵא דְבַר הַפְּתוּב: "אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם, אָמַר ה'", הֲרִי דְגְדוּלָה אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל, דְּאוֹהֵב מָה שֶׁהָאוֹהֵב אוֹהֵב.

ה'תש"ג

כט ניסן, יד לעומר

יום שלישי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: קדושים, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קמ"קמד.

תניא: ואהבה רבה . . . 126 טבע.

הַקִּדְמַת ה"לְקוּטֵי תּוֹרָה" עַל ג' פְּרָשִׁיּוֹת [=סֵפֶר דְּרוֹשֵׁי חֲסִידוֹת עַל שְׁלֹשׁ הַפְּרָשִׁיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁבַתוֹרָה], "לְהַבִּין עֲנִין נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, הֵנָּה כְּתִיב לֹא תֹאכְלוּ", הוּא מֵאֲמַר שֶׁאֲמָרוּ רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן לְפָנָי ה"צִמְח צֶדֶק", וַחֲזָרוּ ה"צִמְח צֶדֶק" לְפָנָיו, וַיֹּאמֶר רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן: נוֹ, הִטְעַמְהָ? וַיִּכְתֹּב ה"צִמְח צֶדֶק" הִנָּחָה עִם הַגָּהוֹת בְּמִקְוֶה. רַבֵּנוּ הַגִּיָּה הִהֲנִיחָה, וַיִּצְווּ לְהַכְנִיס הַגָּהוֹת בְּפָנִים הַמֵּאֲמָר. עַל פִּי הַצָּעַת אֲדָנִי אֲבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַר"ש"ב] בְּחָרוּ בְּמֵאֲמָר זֶה בְּתוֹר הַקִּדְמָה לְה"לְקוּטֵי תּוֹרָה".

ה'תש"ג

ל ניסן, ר"ח, טו לעומר

יום רביעי

יום
שישי

שיעורים. חומש: קדושים, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קמה-קנ.

תניא: ואף אם . . . 126 מצרפה כו'.

הַהֲתוֹעָדוֹת דְּסִעּוּדָה שְׁלִישִׁית, שֶׁבַת מְבָרְכִים, וַיּוֹמִי דְפִגְרָא – בְּרָאשֵׁי חֲדָשִׁים וּמוֹעֲדֵי אֲנ"ש – צְרִיכִים לְהִתְקַיֵּם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. הַהֲתוֹעָדוֹת דְּמִלּוּה מְלָכָה – אֲצֵל אֲנ"ש שֶׁיִּחְיוּ בְּבִתְיָהֶם הַפְּרָטִיִּים.

שבת
קודש

יום חמישי

א אייר, ב דר"ח, טז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, חמישי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תנאי: והנה ב' . . . סד אהבת עולם.

מען האָט געזאָגט אמאָל פאר'ן טאָטען – אין א פארבריינגען ספירה צייט אין די יאָהרען תרנ"א-ג: דעם אלטען רבין'ס חסידים פלעגען אלעמאָל ציילען. דער וואָרט איז דעם טאָטען זייער געפעלען געוואָרען. ואמר: אזוי איז דער ענין העבודה. די שעות דארפן זיין געציילטע, דאן זיינען די טעג געציילטע. אז עס גייט אוועק א טאָג, דארף מען וויסען וואָס מ'האָט אויפגעטאָן און וואָס מ'דארף ווייטער טאָן. . בכלל דארף מען זעהן אז דער מאָרגען זאָל זיין א סך שענער ווי דער היינט.

תרגום

פֿעם אַמרו בְּנוֹכְחוֹת אָבָא – בְּהַתְּעֻדוֹת שֶׁל יָמֵי הַסְּפִירָה בְּשָׁנִים תרנ"א-ג – חֲסִידֵי אֲדָמוֹר הָיוּ תְּמִיד סוֹפְרִים. הִפְתָּגָם מֵאֵד מֵצֵא חֵן בְּעֵינֵי אָבָא, וְאָמַר: זוֹהִי עֲנִינָה שֶׁל "עֲבוּדָה"; הַשְּׁעוֹת צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת סְפוּרוֹת, וְאִזּוּ הַיָּמִים סְפוּרִים. כְּשֶׁעוֹבֵר יוֹם, צָרִיךְ לְדַעַת מַה פִּעְלָיו וּמַה יֵּשׁ לַפֶּעַל בְּעֵתִיד.. יֵשׁ לְהִשְׁתַּדֵּל תְּמִיד שֶׁ'מִּתְּחַל' יִהְיֶה הַרְבֵּה יוֹתֵר "יִפְה" מֵאֲשֶׁר 'הַיּוֹם'.

המשך ביאור למס' מנחות ליום שישי עמ' א

מקשה הגמרא: הרי כֹּאֵי טַעְמָא [מהו הטעם] שהניחו קנים, כְּשֶׁיִּשּׁוּם אֵינְפִישִׁי לָחֶם – כדי שהקנים יתנו ריחן בין הלחמים ובכך הם לא יתעפשו, ואם תאמר שהקנים שוקעו לגמרי בתוך הלחם, אם כן סוּף סוּף קָא טַעֲפֵשׁ לָחֶם, שהרי הלחמים ישבו אחד על חבירו ממש ולא היה אויר ביניהם. מתרצת הגמרא: דְּמִנְכָּה לִיהָ הַקֵּנים ללחם פּוֹרְתָא – מעט, כלומר רוב עובי הקנה אכן היה משוקע בלחם, אולם מעט ממנו יצא מהלחם והניח ריחן בין הלחמים כדי שלא יתעפשו.

מקשה הגמרא: וְהָאֵיכָא הָהוּא פּוֹרְתָא – הרי אף ריחן מועט זה מגביה למערכה מחמשה עשר. מתרצת הגמרא: כִּיּוֹן דְּרִיחוּ זֶה לָא הָיוּ [אינו] מצטרף להגביה למערכה טַפְסָה, לֹא חֲשִׁיב לִיהָ – לא חישובו רבי יוחנן בחשבונו, ואכן השולחן מקדש מעט יותר מחמשה עשר טפחים.

כיצד הביזכין לא היו מעל לגובה המערכה. מקשה הגמרא: וְהָאֵיכָא [הרי היו] בְּזִיכִין שֵׁנִיתָנוּ עַל גְּבִי הַלֶּחֶם מַעַל לְגוּבַהּ חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי טַפְחִים, ומכל מקום נתקדשו. מתרצת הגמרא: כִּיּוֹן דְּרִיחוּ זֶה לָא דְּלָחֶם הָיוּ יוֹתָבִי – בתוך הלחם בין שני כפליה הונחו הביזכין, וממילא לְבִהְדִּי לָחֶם הָיוּ קֵיימִי – בתוך שיעור גובהה של המערכה היו מונחים, ולפיכך נתקדשו.

כיצד הקרנות לא הגביהו למערכה. מקשה הגמרא: וְהָאֵיכָא קְרָנוֹת שְׁבִלְטוּ וַיֵּצְאוּ מִמְּקוֹם עוֹבֵי הַלֶּחֶם, ומגביהים את המערכה אל מעל לחמשה עשר טפחים. מתרצת הגמרא: קְרָנוֹת לְגִזְוִיָּה דְּלָחֶם כִּיּוֹן לָחוּ – לתוך הלחם [בין הכפלים] כפפם וְלָחֶם עָלִיָּהּ – על הקרנות נָח לִיהָ, כלומר הקרנות נכפפו לתוך אויר הלחם ושימשו כעין מצע ללחם שמעליו.

המנחות, כדי שלא יוציאום מן העזרה ויפסלו ביוצא, ובכתוב זה הוקשה מנחה לאשם וחטאת, ללמד דמִנְכָּה דוּמִיָּא [צריכה להיות דומה] דְּאֵשָׁם וְחֲטָאת, מֵה אֵשָׁם וְחֲטָאת טַעוּיָן כְּלִי לבישולם, שכן נאמר בפסוק הנוכח 'אֲשֶׁר יִבְשְׁלוּ', ואין בישול ללא כלי, אִם מִנְכָּה נְטִי טַעוּיָה כְּלִי לאפיייתה, והוא הדין ללישתה ועריכתה.

שנינו במשנה: הַשּׁוֹלְחָן אֵרֶב עֲשָׂרָה טַפְחִים, דברי רבי יהודה. רבי מאיר ורבי יהודה שֶׁנֶּחֱלָקוּ בַּמִּשְׁנָה נִחְלָקִים אִם עַד אִיזָה גוּבַהּ הַשּׁוֹלְחָן מִקֶּדֶשׁ: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְדַבְּרֵי רַבִּי יְהוּדָה הָאֹמֵר, שֶׁהַשּׁוֹלְחָן רָחֵב חֲמִשָּׁה טַפְחִים, וְלִפְיָכָּךְ טַפְחִיִּים וְמִנְכָּה כּוֹפֵל באורכו של הלחם בכל צד [שהלחם ארוך עשרה], נִמְצָא שֶׁלֹּחֶן מִקֶּדֶשׁ אֵת הַנִּמְצָא באויר שמעליו עד לגובה הַמִּשְׁנָה עֲשָׂרֵי טַפְחִים לְמַעְלָה, שהרי בכל מערכה היו ששה לחמים שגובה דופנותיהם שני טפחים ומחצה, נמצא סך הכל לששה לחמים חמשה עשר טפחים.

לְדַבְּרֵי רַבִּי מֵאִיר הָאֹמֵר, שֶׁהַשּׁוֹלְחָן רָחֵב שֶׁשָּׁה טַפְחִים, וְלִפְיָכָּךְ טַפְחִיִּים כּוֹפֵל אֵת הַלֶּחֶם בְּכָל צֶד, נִמְצָא שֶׁלֹּחֶן מִקֶּדֶשׁ עַד לְגוּבַהּ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי טַפְחִים לְמַעְלָה, שהרי בכל מערכה היו ששה לחמים שגובה דופנותיהם טפחים, נמצא סך הכל לששה לחמים שנים עשר טפחים.

כיצד הקנים שבין הלחמים, לא הגביהו את המערכה מחמשה עשר טפחים. מקשה הגמרא: וְהָאֵיכָא – הרי היו קנים שנייתנו בין הלחמים והגביהו את המערכת מעל חמשה עשר טפחים. מתרצת הגמרא: קָנִים שְׁקוּעִי מְשַׁקְעֵי לָחוּ – הקנים ניתנו בתוך שקעים שנעשו בלחם בעודו עִיסָה, ולפיכך לא הגביהו את המערכה.

הלכה לעיון

~ יום ראשון כ"ה ניסן ~

המהות של נס חנוכה

‘ועל הניסים’ ‘להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך’, היינו קיום תורה ומצוות בגלל ציווי הקב"ה, המתבטא בקיום מצוות שאין עליהם הסבר שכלי, וקיומם הוא משום רצון הבורא.

והנה, יש מצוות שלגביהן יש מקום לדון האם הם ‘חוקים’ או שאפשר להסבירם על פי השכל, אבל בנוגע לטומאה וטהרה כתב הרמב"ם (מקוואות פ"א הי"ב) “דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירת הכתוב הן ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעת אותן, והרי הן מכלל החוקים, וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים היא...”.

וכדי להדגיש שעיקר הגזירה והנס של חנוכה היו בענין ‘חוקי רצונך’, קבעו את הזיכרון על נס השמן הקשור עם טומאה וטהרה שהן מכלל החוקים.

וזה שאלת הגמרא: “מאי חנוכה” – מהי המהות של חנוכה? והתשובה: “טמאו כל השמנים שבהיכל...”, וזוה מודגש שהנס הוא בענין ‘חוקי רצונך’, כי טומאת וטהרת השמן הן מכלל החוקים.

(תורת מנחם, יין ומלכות, זמנים סי' ג)

הלכות חנוכה פרק ג, הלכה א: כְּבִית שְׁנִי, כְּשֶׁמָלְכוּ יוֹן – גִּזְרוּ גִזְרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, וּבָטְלוּ דָתָם, וְלֹא הֵנִיחוּ אוֹתָם לַעֲמֶק בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת, וּפָשְׁטוּ יָדָם בְּמִמוֹנָם וּבְכַנּוּתֵיהֶם; וּנְכַנְסוּ לַחֵיכָל, וּפָרְצוּ בּו פְּרָצוֹת, וּמָמְאוּ הַמְּהָרוֹת. וְצָר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מְאֹד מִפְּנֵיהֶם, וּלְחָצוֹם לַחֵץ גָּדוֹל, עַד שֶׁרָחַם עֲלֵיהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וְהוֹשִׁיעָם מִיָּדָם.

בגמרא (שבת כא, ב) שאלו: “מאי חנוכה (על איזה נס קבעוה, רש"י)? ותירצו: “כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל... ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול...”. כלומר, חנוכה נקבע על נס פך השמן.

וצריך ביאור: הטהרות שטימאו היוונים היתה רק אחת מהפעולות שנעשה בהן נס חנוכה, שהרי “פשוט ידם בממונם ובכנותיהם” ואף “בטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות” – “עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם מידם”, ומדוע נקבע זיכרון דווקא לנס פך השמן? והביאור:

גזירת היוונים לא היתה על עצם לימוד התורה וקיום המצוות, אלא לעקור את ההרגש האלוקי שבמצוות, וכנוסח

~ יום שני כ"ו ניסן ~

קידושי ‘שפחה חרופה’

שנשתחררה הרי זה ספק קידושין לשניהם”, כי אין אלו קידושין גמורים אלא ספק קידושין, ומה שכתב הרמב"ם לפני כן “וכיון שנשתחררה גמרו קידושיה.. ואינו צריך לקדשה קידושין אחרים”, הרי זה דווקא אם בא עליה לאחר שנשתחררה “שביאתו (לשם קידושין) עושה אותה אשת איש גמורה”, אך ללא ביאה אחר שחרורה הרי זה ספק קידושין וכדי שיהיו קידושין גמורים צריך לקדשה שנית.

וה'כסף משנה' (בתריץ השני) ביאר: קידושי חציה שפחה וחציה בת חורין קודם שחרורה הם קידושי ודאי, גם ללא ביאה לאחר השחרור, בתנאי שלא נתקדשה לאחר, אבל אם יבוא אחר ויקדשה לאחר שנשתחררה, יש להחמיר ולקבוע ספק קידושין לשניהם.

[וה"ט"ז (אה"ע סי' מד ס"ק ת) דייק כן מלשון הרמב"ם שלגבי

הלכות אישות פרק ד, הלכה טז: הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה שְׁחָצִיהָ שְׁפָחָה וְחָצִיהָ בֵּת חוֹרִין – אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין עַד שֶׁתִּשְׁתַּחֲרָר; וְכֵיוֹן שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָרָה, גָּמְרוּ קִדּוּשֵׁיהָ... וְאִינוּ צָרִיךְ לְקַדְּשָׁהּ קִדּוּשִׁין אַחֲרִים. כֹּא אֲחֵר וְקִדְּשָׁה אַחֵר שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָרָה, הֲרִי זֶה סָפֵק קִדּוּשִׁין לְשֵׁנֵיהֶם.

ומבאר ה'מגיד משנה': הרמב"ם פוסק כדעה (גיטין מג, א) שהמקדש אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין מקודשת, וכשפחה חרופה האמורה בתורה המאורסת לעבד עברי. ואינו דומה למקדש חצי אשה שאינה מקודשת (לעיל ה"ט) כי ‘שייר בקנינו’ מאחר שלא קידש כל מה שיכול היה לקדש, אבל המקדש חציה שפחה וחציה בת חורין לא ‘שייר בקנינו’ שהרי קידש כל מה שיכול היה לקדש (את חציה הבת חורין). ואף שקידושיה קידושין, אם “בא אחר וקדשה אחר

קידושי שפחה חרופה הם קידושי ודאי, ובכל זאת הם קידושין קלושים (ולכן חיובם בלאו ולא במיתה) וכל זמן שלא נתקדשה לאחר אינה צריכה קידושין אחרים, כי עם שחרורה קידושין שחלו בחציה נגמרים בכולה, אבל אם נתקדשה לאחר בקידושין גמורים יש להסתפק שמא קידושין אלו יפקיעו את קידושי הראשון שנעשו בעת שמחציתה היתה שפחה, שכאמור הם קידושין קלושים.

עצם קידושי אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין, כתב רק שאינה מקודשת קידושין גמורים, וב"בא אחר וקידשה לאחר שנשתחררה" כתב שהוא ספק קידושין].
אך צריך להבין: אם כאשר לא נתקדשה לאחר – קידושי אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין חלים בוודאות, מדוע אם בא אחר וקדשה הרי זה ספק קידושין?
ומבאר ה'אחיעזר' (ח"א סי' כט סי' ט):

~ יום שלישי כ"ז ניסן ~

האם עובר נחשב כמי שלא בא לעולם?

והקשה ה'לחם משנה':
בהלכות מכירה (פכ"ב ה"י) כתב הרמב"ם: "כשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כך אין אדם מקנה למי שלא בא לעולם. ואפילו עובר הרי הוא כמי שלא בא לעולם, והמזכה לעובר – לא קנה". ולפי דבריו כאן, שאם הוכר העובר הרי הוא נחשב כדבר שבא לעולם, היה צריך לפסוק שהמזכה לעובר שהוכר חל הקנין!

ותירץ ה'פני יהושע' (קידושין שם ד"ה כמאן):
אמנם, אפשר לקדש עובר שהוכר (נקבה) כי נחשב כדבר שבא לעולם, אך אי אפשר להקנות לו, כי אפשר להקנות לאדם שלא מדעתו ("זכין לאדם שלא בפניו", הל' זכיה מתנה פ"ד ה"ב) משום שזכיה היא מדין שליחות (רש"י גיטין ט, ב. תוס' כתובות יא, א) ואילו לעובר אין דין שליחות ואי אפשר לזכות לו. ואף שחכמים תיקנו שאפשר לזכות עבור קטן – "לעובר לא תיקנו זכיה, דמילתא דלא שכיחא היא" (תוס' שם).

הלכות אישות פרק ז, הלכה טז: האומר לחברו: 'אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקדשת לי פוח' – לא אמר כלום. ואם היתה אשת חברו מעוברת והקר העקר – הרי זו מקדשת. הקידושין אינם חלים על העובר כי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' (הל' מכירה פכ"ב ה"א), אך אם העובר ניכר – הקידושין חלים.

ולדעת כמה ראשונים, מסקנת הגמרא (קידושין סב, ב) שאם הוכר העובר מקודשת, היא רק לדעת רבי אליעזר בן יעקב הסובר ש'אדם מקנה דבר שלא בא לעולם', אבל לדעת חכמים (וכן ההלכה) ש'אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' – אינה מקודשת אפילו כשהוכר העובר (מאירי קידושין. שם. הראב"ד כאן. ועוד).

אך לדעת הרמב"ם, אם הוכר העובר הרי זו מקודשת, ואף שלהלכה אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' – אם הוכר העובר מקודשת (מגיד משנה. לחם משנה) כי כשהוכר העובר הרי זה כדבר שבא לעולם (ר"ן קידושין שם).

~ יום רביעי כ"ח ניסן ~

'שבע ברכות' משותף לשני חתנים

בשמחה' כי הברכות אינן משום שמחה אלא כדי לשבח את הקב"ה על הנישואין (ראה ברכת חתנים סי' לא).
וה'טור' (אהע"ז סי' סב) הביא את דברי הרא"ש שאפשר לברך לשני חתנים יחד, וכתב כי כן מבואר גם מדברי הרמב"ם בהלכה זו שהנושא נשים רבות כאחת מברך ברכת חתנים לכולן.

והב"ח (שם) דחה את הראייה מדברי הרמב"ם, כי הרמב"ם מדבר בחתן אחד שנשא כמה נשים, אך כאשר יש כמה חתנים לכאורה יש לברך לכל אחד בנפרד.
וה'פרישה' (שם) הצדיק את פירושו של הטור בדברי

הלכות אישות פרק י, הלכה יג: 'יש לו לאדם לשא נשים רבות כאחת ביום אחד, ומברך ברכת חתנים לכל כאחד. אבל לשמחה, צריך לשמח עם כל אחת שמחה הראויה לה... ואין מערבין שמחה בשמחה'.

האם ניתן לברך ברכת 'שבע ברכות' לשני חתנים יחד, או שיש להתפצל ולערוך לכל אחד שבע ברכות בנפרד?
לדעת הריטב"א (כתובות ח, א) אין לברך ברכה אחת לשני חתנים בבית אחד משום שאין מערבים שמחה בשמחה. אך הרא"ש (שו"ת כלל נו, ד) כתב כי אין מניעה לעשות כן, ונראה כי לדעתו לגבי הברכות לא שייך הדין 'אין מערבין שמחה

להלכה, ב'שלחן ערוך' (אהע"ז סי' ס"ג) נפסק כדברי הרא"ש והרמב"ם שאם הזדמנו כמה חתנים יברכו ברכה אחת לכולם, אך הרמ"א הביא דעת הסוברים שאין לעשות כן משום עין הרע, וכתב שיש לחלק בין השבע ברכות שבשעת החופה לאלו שמברכים בסעודה, שבשעת החופה עושים לכל אחד חופה בפני עצמו, אך בסעודה אם היו כמה חתנים יברכו לכולם יחד.

הרמב"ם וכתב שאין לחלק בין חתן אחד לשני חתנים, והרמב"ם נקט בחתן אחד כדי לחדש שדי בברכה אחת, למרות שצריך לשמוח עם כל אחד בפני עצמה ונמצא שימי השמחה של השנייה חלים רק כעבור שבוע מהברכה, ואעפ"כ הברכה עולה על כל הנשים וכל-שכן שבשני חתנים שימי השמחה של שניהם חלים יחד, גם הברכה עולה על שניהם יחד.

~ יום חמישי כ"ט ניסן ~

'לחוקת משפט'

ועדיין צריך להבין: במה עדיף כוחו של המוריש מהיורש, ולמה לא נאמר כי כשם שהבעל היורש אינו יכול להתנות שלא יירש את אשתו משום שזהו 'דבר שלא בא לעולם', כך גם האשה לא תוכל לסלק את הבעל מירשתה, וחזרה השאלה מדוע צריך לימוד מ'חוקת משפט'?

וההסבר:

אם אדם שיש לו כמה יורשים יאמר שרק "פלוני אחי יירשני מכלל אחי, או בתי פלונית תירשני מכלל בנותי – דבריו קיימין" (שם, שם, ה"ב) כי מהפסוק "והיה ביום הנוחיל את בניו" לומדים שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל למי שירצה (כ"ב קל, א). ולכן, ללא הלימוד מ'חוקת משפט' היה מקום לומר כי כשם שהמוריש יכול להנחיל למי שירצה מבין היורשים הראויים לרשת, כך יכולה האשה לשנות מדיני הירושה ולהוריש לאדם אחר ולא לבעל, ובא הלימוד מ'חוקת משפט' ולימד שבכל אופן אין לשנות מדיני הירושה.

(אבן האזל, הל' נחלות פ"ד ה"א)

הלכות אישות פרק יב, הלכה ט: התנת עמו אחר שנשאח שלא יירשנה – תנאה במל... כל תנאי שפירשה במל ואף על פי שהוא ממו, שנאמר בה: "לחוקת משפט". והקשה הראב"ד:

למה יש צורך בלימוד מיוחד מהפסוק 'לחוקת משפט' והרי פשיטא שאין אדם יכול להתנות שלא יירש את אשתו, שהרי אינו יכול להתנות על 'דבר שלא בא לעולם' (ראה הל' מכירה פכ"ב ה"א)?

ומבאר ה'מגיד משנה':

הבעל אכן אינו יכול להתנות שאינו יורש את אשתו כי קודם חלות הירושה עדיין אין לו בה שום זכות ואין אדם קונה 'דבר שלא בא לעולם', אבל הרמב"ם מדבר שהאשה התנתה שבעלה לא ירשנה, והיה מקום לומר שמשנשאת יש לה את זכות ההורשה וביכולתה להתנות שהיא מורשה לאחר ולא לבעל, ולכן כותב הרמב"ם שהתנאי בטל כי נאמר בפרשת נחלות 'לחוקת משפט' – "לומר שחוקה זו לא תשתנה, ואין התנאי מועיל בה" (הל' נחלות פ"ד ה"א).

~ יום שישי ל' ניסן ~

גר שהיו לו בנים לפני שהתגייר

של שטות – לא יצא ידי חובה כיון שלא היה בר חיוב, וכשיתפסק ויהיה בר חיוב צריך לאכול מצה שנית. ומכאן שבעשיית מצוה בשעה שאינו בר חיוב ופטור מעשייתה – לא יצא.

ולפי"זה צריך להבין: מדוע גר שנולדו לו בנים לפני שהתגייר קיים מצות פריה ורביה, הרי בני נח אינם מצווים על כך (סנהדרין נו, א), והמקיים מצוה בשעה שלא היה חייב בה – לא יצא?

ומבאר ה'מנחת חינוך' (מצוה א, יג):

הלכות אישות פרק טו, הלכה ו: הויו לו בנים בגיורתו, ונתגיר הוא והם – הרי זה קיים מצוה זו.

גר שנולדו לו בנים לפני שהתגייר, קיים מצות 'פריה ורביה' באותם בנים, כי גם בגוי הבן מתייחס אחר האב, ובלידת הבנים מתקיים היעוד 'לשבת יצרה' (תוס' בכורות מז, א ד"ה והא עבר).

הקשה ה'טורי אבן' (ר"ה כח, א):

מבואר בגמרא (שם) כי אדם שלפעמים תוקפת אותו רוח שטות ("עתים חלים עתים שוטה"), ואכל כזית מצה בפסח במצב

המצוה מתקיימת בזמן האכילה, ואם בעת האכילה היה שוטה הפטור מן המצוה – לא יצא, וכאשר נעשה פיקח ובר חיוב, צריך לחזור ולאכול. ואילו בפריה ורביה המצוה היא שיהיו לו בנים, ובעת שהוא מתגיייר ונעשה בר חיוב הרי יש לו בנים המתייחסים אחריו, והולדתם בהיותו גוי היתה רק הכשר למצוה. ואם כן, עיקר המצוה שהיא ישוב העולם ("לשבת יצרה") נעשה בהיותו גר ובר חיוב ו"הרי זה קיים מצוה זו".

בכל המצוות, לאחר שקיים את המצוה, אין לה המשך (לדוגמה: לאחר שנטל לולב יצא ידי חובתו ונסתיימה עשיית המצוה), מה שאין כן במצוות פריה ורביה – אם היו לו בנים ומתו, לא קיים את המצוה (יבמות סב, ב). וזאת, כיון שמעשה ההולדה הוא רק הכשר המצוה ועיקר המצוה הוא הולדת הבנים והבאתם לעולם. וחייב המצוה נמשך תמיד, ולכן אם מתו הבנים – המצוה אינה מתקיימת מכאן ולהבא כי לא נוסף ב"ישוב העולם" ("לשבת יצרה").

וזה ההבדל בין אכילת מצה לפריה ורביה: באכילת מצה

~ שבת קודש א' אייר ~

מאימתי נקראת בלח?

הרמ"א (ס"ז צו ס"ז) הביא את הדעה שמפסידה מזונותיה אפילו כשנשתדכה, וכתב ה'חלקת מחוקק' (ס"ק יח) שאינו דומה לתבעוה לינשא כי שם נתרצתה בדיבור בלבד ויתכן שתחזור בה, אבל ביטול קשרי שידוכין כרוך בקנס ובחרם, וגם משעת השידוכין כבר נקראת "כלת פלוני" ואין שם בעלה הראשון עליה.

וכתב ה'הפלאה' (קונט"א סק"א) כי אף להלכה נראה כדעת ה'בית יוסף' וה'חלקת מחוקק', אך פירושם בדברי הרמב"ם אינו נראה כי לא מצאנו שמשודכת קרויה ארוסה, ולכן יש לבאר את כוונת הרמב"ם שכאשר נתארסה נקראת "כלת פלוני" ומעתה אפילו אם ימות הארוס הפסידה מזונותיה כי כבר נפקע שם בעלה הראשון, אך כשנשתדכה אמנם זכויותיה מופקעות אך אם יתבטל השידוך תחזור ותזכה בהם כי השם "כלת פלוני" אינו חל משעת השידוך אלא רק מהאירוסין.

הלכות אישות פרק יח, הלכה א': ומשתתאדם האלמנה, אברה מזונותיה.

והטעם: משום שהמזונות לאחר מיתת הבעל נמשכים לאורך ימי אלמנותה וכיון שנתארסה הרי היא אשת איש ולא אלמנה (מגיד משנה).

וכתב ה'בית יוסף' (אהע"ז ס"ז צג) כי לפי זה, אם רק השתדכה עדיין יש לה מזונות, כי משודכת אינה נקראת אשת איש. אך כיון שלאחר שנשתדכה הפקיעה מעצמה את כבוד בעלה הראשון, תמוה לומר שתתפרנס מנכסיו, ולכן יש לבאר את כוונת הרמב"ם שאפילו נשתדכה נאבדה מזונותיה, ולענין כתובה קרא למשודכת 'ארוסה' שכן לשון הכתובה היא "כל ימי אלמנותך" שמשמעו כל זמן ששם בעלה נקרא עליה ואומרים "זוהי אלמנת פלוני", אך לאחר שנשתדכה נקראת "משודכת של פלוני".

והב"ח (סח) כתב, כי כשם שאם תבעוה לינשא ונתרצתה אינה מפסידה את מזונותיה כי יתכן ותחזור בה, כך גם

המשך ביאור למס' מנחות ליום חמישי עמ' א

ברייאת הסותרת את הברייאת ששנינו: ורמיה – וקשה מברייאת על מה ששנינו בברייאת לעיל, שזבים ומצורעים משתלחים אפילו בעת המסעות, ששנינו, הווללו הפרוכות ועומדים לצאת למסע, הדין הוא שהותרו הזבין ומצורעין ליבנם לשם, למקום שהמשכן עמד בו ואף על פי שהמשכן עדיין לא נסע, וקשה, הרי בברייאת לעיל שנינו, שזבים ומצורעים משתלחים ממקום המשכן גם כשהוא מפורק.

רב אשי מיישב את הברייאות: אמר רב אשי, לא קשיא, הא – הברייאת שסברה שזבים ומצורעים מותרים להכנס למחנה לאחר פירוק המשכן, הינה כדברי רבי אליעזר, והא – הברייאת שסברה, שבשעת פירוק המשכן זבים ומצורעים משתלחים, הינה דברי רבנן שחלקו על רבי אליעזר.

הברייאת שבה שנית שיטת רבי אליעזר: דתנא – ששנינו בברייאת,

משום יוצא, תיפוק לי – תלמוד לפוסלם משום דאיפסיל ליה בליה, שהרי עבר לילה על אברי הקרבן, אלא מוכרח שהברייאת נשנתה כשהתחילו ליסוע מבעוד לילה והקדשים נפסלים משום יוצא, ומוכח שאף בלילה יצאו למסעות.

מקשה הגמרא: פשיטא שיצאו למסעות אף בלילה, הרי ללכת יומם ולילה בתיב (שמות יג כא), ומדוע הוזק אביי ללמוד זאת מברייאתא. מתרצת הגמרא: מהו דתימא – לולא ההוכחה מהברייאתא היה מקום לומר דהני מילי – שמה שנאמר במקרא שבני ישראל נסעו בלילה, היינו תיבא דעקרו בתיבא – באופן שעקרו והחלו ללכת ביום, אזי המשיכו ללכת גם בלילה, והיינו כסדר המקרא, שעקרו ללכת 'יומם' והמשיכו בלילה, אכל תיבא דלא עקרו בתיבא – היכן שלא עקרו ביום, היה מקום לומר שגליא לא מצו עקרו, קא משמע לן – מוכיח אביי מהברייאת שהיו רשאים אף לעקור ולהתחיל במסע בלילה.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ה ניסן ~

הלכות מגלה וחנכה

פרק ג

נס חנוכה, חיוב הדלקת נרות, ודיני אמירת הלל.

א. כבית שני, כשמצליחין - גזרו גזרות על ישראל, ובטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסק בתורה ובמצוות, ופשוטו ידם בממונם ובבנותיהם; ונכנסו להיכל, ופרצו בו פרצות, וטמאו הטהרות. וצר להם לישראל מאד מפניהם, ולחצום לחץ גדול, עד שרחם עליהם אלהי אבותינו, והושיעם מידם. וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום, והושיעו ישראל מידם, והעמידו מלך מן הכהנים, וחרזה מלכות לישראל יתר על מאתים שנים - עד החרבן השני.

ב. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בחמשה ועשרים בחדש פסלו היה. ונכנסו להיכל, ולא מצאו שמן טהור אלא פך אחד; ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים - עד שבתשו זיתים, והוציאו שמן טהור.

ג. ומפני זה התקינו החכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתם מליל חמשה ועשרים בכסלו, ימי שמחה והלל; ומדליקין בהם הנרות בערב על פתחי הבתים, בכל לילה ולילה משמונת הלילות (להראות ולגלות הנס). וימים אלו, הן

הנקראין 'חנכה'. והן אסורין בספד ותענית כימי הפורים, והדלקת הנרות בהם מצוה מדברי סופרים בקריאת המגלה.

ד. כל שחייב בקריאת המגלה, חייב בהדלקת נר חנכה. והמדליק אותה בלילה הראשון, מברך שלש ברכות: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של חנכה'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שהחנינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה'. וכל הרוצה אותה, מברך שתיים - 'שעשה נסים לאבותינו', ו'שהחנינו'. ובשאר הלילות, המדליק מברך שתיים, והרוצה מברך אחת - שאין מברכין 'שהחנינו', אלא בלילה הראשון.

(א) ואף הנשים בכלל זה, שאף על פי שהן פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא - חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס וכמו כן חייבות בנר חנוכה מאותו הטעם. (ב) שראה את הנרות דולקים, ולא הדליק בעצמו. (ג) ואינו מברך "להדליק", מפני שלא הדליק. (ד) "להדליק" ו"שעשה נסים".

ה. בכל יום ויום משמונת הימים האלו, גומרין את ההלל; ומברך לפניו: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו לגמור את ההלל' - בין יחיד, בין צבור. אף על פי שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים [=חכמים], מברך עליה 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו', כדרך שמברך

הפניות לשיחות קודש

הלכה א: תוכן ימי חנוכה וגדר נרות חנוכה - לקו"ש חט"ו ע' 378. הפרטים שנימנו כאן מתאימים לחיובי חנוכה - לקו"ש ח"ה ע' 443 הע' 15. וביטלו דתם: יש מקום לעיין אם מצב זה הוא כשעת גזירה - לקו"ש חל"ה ע' 172. ולא. . ובמצוות: זו הייתה עיקר המלחמה שממנה נבעה המלחמה הפניית - לקו"ש חל"ה ע' 316, סה"ש תנש"א ח"א ע' 193. בממונם: ההתאמה עם דברי הלבוש - לקו"ש ח"ה ע' 441. ובבנותיהם: בשייכות הנשים לחנוכה - לקו"ש ח"ל ע' 311. ולחצום לחץ גדול: ביאור במקום פרט זה במצב דוחק הגזירה - לקו"ש ח"כ ע' 439. הכהנים הגדולים: למאי נפק"מ שההצלה הייתה על ידי הכהנים? - לקו"ש חל"ה ע' 173. מלך מן הכהנים: הגדר דמלכות בית חשמונאי - לקו"ש חכ"ה ע' 112 הע' 6. וחזרה מלכות לישראל: במשמעות דברי רבינו - לקו"ש ח"ל ע' 203 הע' 42. הלכה ב: הביאור הפנימי בסדר התגלות והופעת הנס - סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 155 הע' 9 ושוה"ג. בחמשה. . היה: ביאור פלוגתת הראשונים בזמן ניצחון המלחמה והשייכות למח' אם ימי חנוכה הם ימי שמחה - לקו"ש ח"ל ע' 204. ומפני זה: ביאור שיטת רבינו ושיטות נוספות על איהו נס נקבעו ימי החנוכה למועד - לקו"ש ח"י ע' 142, חט"ו ע' 531 הע' ד"ה חנוכה, סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 113 הע' 7, 8. החכמים: דיוק הלשון - סה"ש תש"נ ח"א ע' 185 הע' 20. מליל. . בכסלו: הביאור בקביעת חיוב הדלקת נרות חנוכה כבר ביום כ"ה כסלו, אף שאת נרות המקדש הדליקו רק בכ"ו - לקו"ש ח"כ ע' 632 הע' ד"ה אור לימי חנוכה, יין מלכות סנ"ה. שמחה: פרט זה לא מופיע בגמרא - לקו"ש ח"י ע' 142. להראות ולגלות הנס: הידור במצוה מוסיף בגילוי הנס לדעות שההידור הוא בחפצא דהמצוה - לקו"ש חכ"ה ע' 250 הע' 58.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המנהג. ויחיד לא יקרא כלל; ואם התחיל, ושלם
[י=יסי] בדלוג פדרף שקוראים הצבור. וכן בשאר
ימי הפסח, קוראים בדלוג בראשי חדשים.

(י) להראות שהוא רק מנהג ולא מצוה.

ח. כיצד מדלגין? מתחילין מתחלת ההלל, עד
"חלמיש למעינו מים"⁹; ומדלג ואומר: "ה' זכרנו
וכו'", עד "הללויה"¹⁰; ומדלג ואומר: "מה אשיב
לה'", עד "הללויה"¹¹; ומדלג ואומר: "מן המצר
קראתי יי", עד סוף ההלל¹². וזה הוא המנהג
הפשוט; ויש מדלגים דלוג אחרים.

(יא) אנו נוהגים לדלג רק על "לא לנו" ו"אהבתי".

ט. כל היום פשוט לקריאת ההלל. והקורא את
ההלל למפרע^י, לא יצא. קרא ושהה, וחזר וקרא
- אף על פי ששהה כדי לגמור את פלו^י, יצא. ימים
שגומרים בהם את ההלל, יש [=רשות] לו להפסיק בין
פרק לפרק^י; אבל באמצע הפרק, לא יפסיק. וימים
שקורא בהם בדלוג, אפילו באמצע הפרק, פוסק.

(יב) מהסוף להתחלה. (יג) שבזמן הזה יכול היה לסיים את
כל ההלל. (יד) יכול להפסיק בדיבור בין פרק לפרק בהלל.

י. כל יום שגומרים בו את ההלל, מברך לפניו;
ומקום שנהגו לברך אחריו, מברך. כיצד מברך?
'יהללוך ה' כל מעשיך, וחסידיך וצדיקים עושי
רצונך, וכל עמך בית ישראל, ברנה יודו לשמך -
פי אתה ה', לך טוב להודות ולשמך נעים לזמר,
ומעולם ועד עולם אתה הוא האל. ברוך אתה ה',
המלך המשבח המפאך, חי וקיים, תמיד ימלך
לעולם ועד'.

יא. יש מקומות שנהגו לכפל [את הפסוקים] מ"אודך
פי ענייני¹³ עד סוף ההלל, בופלין כל דבר ודבר
שתי פעמים. ומקום שנהגו לכפל, יכפל; ומקום
שנהגו שלא לכפל, אין בופלין.

יב. מנהג קריאת ההלל בימי חכמים הראשונים, ^ט

על המגלה ועל הערוב - שכל ודאי של דבריהם
[מצווה שסודה מדברי חכמים], מברכין עליו. אבל דבר

השנת הראב"ד

ולמה . . בו א"א זה הטעם לאביי
(שבת כג) אבל רבא חלק עליו
ואמר שאין הטעם לדמאי אלא
מפני שרוב ע"ה מעשרין הם אבל
ספק אחר אפילו בדרכן מברכין.

שהוא מדבריהם ועקר

עשייתם לו מפני הספק,

בגון מעשר דמאי - אין

מברכים עליו; ולמה •

מברכים על יום טוב שני, והם לא תקנוהו אלא
מפני הספק? כדי שלא יזלזלו בו.

(ה) קוראים את כל ההלל בלי דילוגים. (ו) פירות של עם
הארץ, שחכמים קבעו לעשר אותם מספק שמא לא עישרו
אותם. (ז) בחוץ לארץ. (ח) אם יראו שלא מברכין על יום
טוב שני, יקילו לעצמם לעשות בו מלאכה.

השנת הראב"ד

אלא . . שגומרין א"א ויש בהם
עשה מדברי קבלה השיר יהיה לכם
כליל התקדש חג (ישעי' ל, כט).

ו. ולא הלל של חנכה

בלבד הוא שמדברי

סופרים, אלא • קריאת

ההלל לעולם מדברי סופרים, בכל הימים שגומרין
בהם את ההלל. ושמונה עשר יום בשנה, מצוה
לגמור בהם את ההלל; ואלו הם: שמונת ימי החג
[הסוכות], ושמונת ימי חנכה, וראשון של פסח, ויום
עצרת [=שבועות]. אבל ראש השנה ויום הכפורים, אין
בהם הלל, לפי שהם ימי תשובה ויראה ופחד, לא
ימי שמחה ותר; ולא תקנו הלל בפורים, שקריאת
המגלה היא ההלל^ט.

(ט) קריאת המגילה היא עצמה הלל לקדוש ברוך הוא.

ז. מקומות שעושים ימים טובים שני ימים -
גומרים את ההלל באחד ועשרים יום: בתשעת ימי
החג, ושמונת ימי חנכה, ושני ימים של פסח, ושני
ימים של עצרת. אבל בראשי חדשים - קריאת

השנת הראב"ד

ופנהג . . עליו א"א זה אינו כלום
וכבר כתבנו עליו במקום אחר
(ברכות פ"א הט"ז), ומה שאמר
ויתיד שהתחיל לקרוא בדלוג לא
אמר כלום אלא יקרא כמו שירצה
והוות כחתימת הציבור.

ההלל מנהג, ואינו

מצוה; ומנהג • זה,

בצבור. לפיכך קוראים

בדלוג, ואין מברכים

עליו, שאין מברכים על

9. תהלים, קיג, א - קיד, ח. 10. שם קטו, יב-יח. 11. שם קטו, יב-יט. 12. שם, קיח, ה-כט. 13. תהלים, קיח, כא.

אבל . . הכיפורים: כוונת רבינו בהגדרת ימים אלו - לקו"ש חכ"ד ע' 229 הע' 4. הלכה יב: מדוע נקבעו דיני הלל בהלכות חנוכה? הביאור ע"ד
הפשט וע"ד הרמז - לקו"ש חכ"ג ע' 229. גדר עניית הללו' - לקו"ש חכ"ג ע' 229.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִשְׁנֹת בְּקִרְיָתוֹ וּבִעֲנִית הָעַם, וְאִין אֶחָד מֵהֶם דּוֹמָה לָאֲחֵר.

פֶּרֶק ד'

דיני הדלקת נרות חנוכה.

א. בַּמָּה גֵּרוֹת הוּא מְדַלֵּק בַּחֲנֻכָּה? מִצּוֹתָהּ שִׁיְהִיָּה כָּל בֵּית וּבֵית מְדַלֵּק גַּר אֶחָד, בֵּין שְׁהִי אֲנָשִׁי הַבֵּית מֵרַבִּין, בֵּין שְׁלֹא הִיָּה בּוֹ אֶלָּא אָדָם אֶחָד. וְהַמְהִיר אֶת הַמִּצְוָה, מְדַלֵּק גֵּרוֹת כְּמִנְיָן אֲנָשִׁי הַבֵּית, גַּר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, בֵּין אֲנָשִׁים בֵּין נָשִׁים.^א וְהַמְהִיר יוֹתֵר עַל זֶה וְעוֹשֶׂה מִצְוָה מִן הַמִּבְּחָר, מְדַלֵּק גַּר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן, וּמוֹסִיף וְהוֹלֵךְ בְּכָל לַיְלָה וּלְלִילָה גַּר אֶחָד.

(א) שגם הנשים חייבות בנר חנוכה.

ב. בִּיצֵד? הֲרִי שְׁהִי אֲנָשִׁי הַבֵּית עֲשֶׂרָה - בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן, מְדַלֵּק עֲשֶׂרָה גֵּרוֹת; וּבְלִיל שְׁנִי, עֲשָׂרִים; וּבְלִיל שְׁלִישִׁי, שְׁלֹשִׁים; עַד שֶׁנִּמְצָא מְדַלֵּק בְּלִיל שְׁמִינִי, שְׁמוֹנִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ביצד? הרי שהיו אנשי הבית עשרה - בלילה הראשון מדליק עשרה נרות, ובלייל שני עשרים..."

אבל בהלכה ג' כתב "מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית מדליקין נר אחד בלילה הראשון ומוסיפין והולכין נר בכל לילה ולילה". ויש לומר שמכל-מקום שניהם כשיטת המהדרין מן המהדרין, ובפרט מנהג הרמ"א שהיה דור אחרון לגבי הרמב"ם שהוא בהוספה על מנהג ספרד, אבל לא הונהג כך אע"פ שהרמב"ם הביאו להלכה.

(על פי לקו"ש חלק כ' עמוד 634)
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ג. מִנְהַג פְּשׁוּט בְּכָל עֲרִינוֹ בְּסִפְרָד, שִׁיְהִי כָּל אֲנָשִׁי הַבֵּית מְדַלֵּקִין גַּר אֶחָד בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן, וּמוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין גַּר בְּכָל לַיְלָה וּלְלִילָה, עַד

כֶּף הִיָּה: אַחֵר שֶׁמִּבְּרֶךְ הַגְּדוֹל^{טו} שֶׁמִּקְרָא אֶת הַהֵלֶל, מִתְחִיל וְאוֹמֵר: "הֵלְלוּיָהּ"¹⁴, וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הֵלְלוּיָהּ"; וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: "הֵלְלוּ עַבְדִּי ה'",¹⁵ וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הֵלְלוּיָהּ"; וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: "הֵלְלוּ אֶת שֵׁם ה'", וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הֵלְלוּיָהּ"; וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: "יְהִי שֵׁם ה' מִבְּרֶךְ מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם"¹⁶, וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הֵלְלוּיָהּ". וְכֵן עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר, עַד שֶׁנִּמְצָאוּ עוֹנִין בְּכָל הַהֵלֶל "הֵלְלוּיָהּ" מֵאָה וְשָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים פְּעָמִים; סִימָן לָהֶם - שְׁנוֹתָיו שֶׁל אֶהֱרֹן.

(טו) שלמעלה מגיל 13.

יג. וְכֵן כְּשֶׁהִקְרָא מְגִיעַ לְרֹאשׁ כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק, הֵם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין מַה שָּׁאֻמְר. בִּיצֵד? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "בִּצְאָת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם"¹⁷, כָּל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין: "בִּצְאָת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם"; וְהִקְרָא אוֹמֵר: "בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לוֹעִז"¹⁸, וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הֵלְלוּיָהּ"; עַד שִׁיאֻמְר: "אֶהֱבִיתִי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנִי"¹⁹, וְכָל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין: "אֶהֱבִיתִי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנִי". וְכֵן כְּשִׁיאֻמְר הַקּוֹרָא: "הֵלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם"²⁰, כָּל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין: "הֵלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם".
יד. הַקּוֹרָא אוֹמֵר: "אֲנֹא ה' הוֹשִׁיעָה נָא"²¹, וְהֵם עוֹנִים אַחֲרָיו: "אֲנֹא ה' הוֹשִׁיעָה נָא" - אָף עַל פִּי שֶׁאִינוֹ רֹאשׁ פֶּרֶק. הוּא אוֹמֵר: "אֲנֹא ה' הַצְּלִיחָה נָא"²², וְהֵם עוֹנִים: "אֲנֹא ה' הַצְּלִיחָה נָא"; הוּא אוֹמֵר: "בְּרוּךְ הָבָא"²³, וְכָל הָעָם אוֹמְרִים: "בְּשֵׁם ה'"²⁴. וְאִם הִיָּה הַמִּקְרָא אֶת הַהֵלֶל קֶטָן, אוֹ עַבְדִּי, אוֹ אִשָּׁה - עוֹנָה אַחֲרֵיהֶם מַה שֶּׁהֵם אוֹמְרִין, מִלָּה מִלָּה בְּכָל הַהֵלֶל^{טו}.

(טז) חוזרים אחריהם מילה במילה את כל ההלל, כי הם אינם יכולים להוציא את הציבור ידי חובה באמירת ההלל.

טז. זֶה הוּא הַמִּנְהַג הָרִאשׁוֹן, וּבּוֹ רְאוּי לִילָךְ; אֲבָל בְּזִמְנִים אֵלּוּ, רְאִיתִי בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, מִנְּהַגוֹת

14. תהלים, קיג, א. 15. שם. 16. שם. 17. תהלים, קיד, א. 18. שם. 19. שם, קטז, א. 20. שם, קיז, א. 21. תהלים, קיח, כה. 22. שם. 23. שם, פסוק כו. 24. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לפית - כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה מְזוּזָה מִמִּין, וְגַר חֲנֻכָּה מִשְׁמָאלָה; וְאִם הָיָה דָר בְּעֵלְיָהּ, מֵנִיחוּ בַחֲלוֹן הַסְמוּכָה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים. וְגַר חֲנֻכָּה שֶׁהֵנִיחוּ לְמַעַל מַעֲשָׂרִים אֲמָה - לֹא עָשָׂה כָּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ נִכְרִי.

(ז) כדי לפרסם את הנס לעוברים ושבים ברחוב. (ח) ויהיה מוקף במצוות. (ט) בקומה שנייה, שאין לה פתח לכיוון רשות הרבים. (י) שעד עשרים אמה (כ-10 מטר) עינו של אדם שולטת, אבל יותר מזה לא, ואין בזה פרסום הנס.

ח. בימי הספנה, מְנִיחַ גַר חֲנֻכָּה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ מִבְּפָנָיו; וְאֶפְלוּ הֵנִיחוּ עַל שְׁלֹחָנוֹ, דִּי [די בכך]. וְצִרִיף לְהִיּוֹת בְּתוֹךְ הַבַּיִת גַר אַחֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָוָה. וְאִם הֵיחָה שֵׁם מְדוּרָה, אֵינוֹ צִרִיף גַר אַחֵר. וְאִם אָדָם חָשׁוּב הוּא שֶׁאֵין דֶּרְכוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְמְדוּרָה, צִרִיף גַר אַחֵר.

(יא) שהגויים אינם נותנים לעם ישראל להדליק נרות חנוכה. (יב) שיכירו שהדלקת גר חנוכה הייתה לשם מצוה. (יג) היות שברור שהמדורה מאירה את הבית, והדלקת גר חנוכה לא הייתה לצורך האור, אלא לשם מצווה.

ט. גר חֲנֻכָּה שֶׁהִדְלִיקוּ חֲרָשׁ, שׁוֹטָה, וְקָטָן, אוֹ גוֹי - לֹא עָשָׂה כָּלוּם; עַד שֶׁיִּדְלִיקֵנוּ מִי שֶׁהוּא חֵיב בְּהִדְלָקָה. הִדְלִיקוּ מִבְּפָנָיו, וְהוֹצִיאוּ דְלוּק וְהֵנִיחוּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ - לֹא עָשָׂה כָּלוּם; עַד שֶׁיִּדְלִיקֵנוּ בְּמִקְוֵמוֹ. אָחִזוּ הַגֵּר וְעַמֵּד, לֹא עָשָׂה כָּלוּם; שֶׁהִרְאָה אוֹמֵר: 'לְצַרְכּוֹ הוּא עוֹמֵד'. עֲשִׂשִׁית¹⁰ שֶׁהֵיחָה דוֹלָקָת כָּל הַיּוֹם כְּלוּ" - לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִכְּבִּיָּה, וּמִבְּרִיף, וּמִדְלִיקָה; שֶׁהִדְלָקָה הִיא הַמְצוּהָ, וְלֹא הַהֲנַחָה. וּמִתָּר •

לְהִדְלִיק גַר חֲנֻכָּה מִגֵּר חֲנֻכָּה אַחֵר.¹¹

השגת הראב"ד

ומותר... אחר א"א ועל ידי קניסא.

(יד) כי הכלל קובע ש"הדלקה עושה מצווה", המצווה מתרחשת בשעת ההדלקה. (טו) ואף-על-פי שעומד בחוץ ומחזיק את הנר. (טז) כלי מזכוכית שמדליקים בו נרות. (יז) שהדליק אותה לצורך גר חנוכה, ונשארה דלוקה מהלילה הקודם. (יח) לכן צריך לכבות ולהדליק אותה מחדש. (יט) ואין כאן ביזוי מצוה, כי בשעה שמדליק גר חנוכה מנר חנוכה באותו הרגע הוא עושה מצווה (אבל להדליק גפרור מנר חנוכה כדי להדליק גר חנוכה אחר - אסור, כי בשעת הדלקת הגפרור אין כאן מצווה).

י. חָצֵר שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פִתְחִים בְּשָׁתֵּי רוּחוֹת, [=צדדים],

שֶׁנִּמְצָא מְדָלִיק בְּלִיל שְׁמִינִי שְׁמוֹנֶה גֵרוֹת - בֵּין שְׁהִיוּ אֲנָשֵׁי הַבַּיִת מְרַבִּים, בֵּין שֶׁהָיָה אָדָם אֶחָד. גַּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פִיתוֹת, עוֹלָה לְשְׁנֵי בְנֵי אָדָם. מִלֹּא קָצֶרָה שְׁמֵן וְהִקִּיפָה פִתְּיֹלוֹת - אִם כֶּפֶה עָלֶיהָ כְּלִי, כָּל פִּתְּיֹלָה וּפִתְּיֹלָה נִחְשָׁבֶת כֶּנֶר אֶחָד; לֹא כֶּפֶה עָלֶיהָ כְּלִי - נַעֲשִׂית כַּמְדוּרָה, וְאֶפְלוּ כֶּנֶר אֶחָד אֵינָה נִחְשָׁבֶת.

(ב) גר שיש בו שתי נקבים ואפשר להכניס לתוכם שתי פתילות. (ג) כיסה עם כלי מלא נקבים קודם ההדלקה, כדי למנוע חיבור בין הפתילות. (ד) כי מצות חנוכה היא להדליק גר ולא מדורה.

ה. אֵין מְדָלִיקִין גֵרוֹת חֲנֻכָּה קֹדֶם שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה, אֲלֹא עִם שְׁקִיעָתָה - לֹא מֵאַחֲרֶיךָ, וְלֹא מִקִּדְמֶיךָ. שָׁכַח אוֹ הִזִּיד וְלֹא הִדְלִיק עִם שְׁקִיעַת הַחֲמָה, מְדָלִיק וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל [והעוברים והשבים] מִן הַשּׁוּק. וְכַמָּה הוּא זְמַן זֶה? כִּמּוֹ חֲצִי שָׁעָה אוֹ יֵתֵר. עֶבֶר זְמַן זֶה, אֵינוֹ מְדָלִיק. וְצִרִיף לִתֵּן שְׁמֵן בִּנְרָה, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה דוֹלָקָת וְהוֹלֶכֶת עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק. הִדְלִיקָה וְכִבְּתָהּ, אֵינוֹ זָקוּק לְהִדְלִיק פַּעַם אַחֶרֶת. נִשְׁאַרָה דוֹלָקָת אַחֵר שֶׁכֻּלָּתָה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק - אִם רָצָה לְכַבּוֹתָהּ אוֹ לְסַלְקָהּ, עוֹשָׂה.

ו. כָּל הַשְּׁמָנִים וְכָל הַפִּתְּיֹלוֹת, כְּשֶׁרוֹת לְגַר חֲנֻכָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין [כל] הַשְּׁמָנִים נִמְשָׁכִים אַחֵר הַפִּתְּיֹלָה, וְאֵין הָאוֹר נִתְּלִית יָפָה בְּאוֹתָן הַפִּתְּיֹלוֹת. וְאֶפְלוּ בְּלִילֵי שַׁבָּת שְׁבֹתוֹךְ יְמֵי חֲנֻכָּה, מִתָּר לְהִדְלִיק הַשְּׁמָנִים וְהַפִּתְּיֹלוֹת שֶׁאֲסוּר לְהִדְלִיק בָּהֶן גַּר שַׁבָּת; לְפִי שֶׁאֲסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹר חֲנֻכָּה, בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בַּחֲלֵי, וְאֶפְלוּ לְבָדֵק מַעוֹת אוֹ לְמַנּוֹתָיו לְאוֹרָה - אֲסוּר.

(ה) הסיבה שבשמנים גרועים אסור להדליק גר שבת, כי אנו חוששים שבגלל שהנר אינו מאיר יפה, שמא יטו את הנר כדי להגדיל את אורו. אך חשש זה קיים רק בנרות שבת, שמותר להשתמש באורם. אך בנרות חנוכה שאסור להשתמש באורם, אין חשש שמא יטו את הנר בשבת כדי להגדיל את אורו. (ו) שזה שימוש קל, שלא מצריך עיון גדול לאור הנר.

ז. גַר חֲנֻכָּה, מַצֵּוָה לְהֵנִיחוּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּצָיו, בְּטֶפֶח הַסְמוּךְ לַפֶּתַח, עַל שְׁמָאל הַנִּכְנָס

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ נקודות משיחות קודש ~

"שָׁפַל הַתּוֹרָה נִתְּנָה לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "דְּרִיכָה דְּרַכֵּי נְעָם, וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם".

יש שהסבירו מקור מאמר זה במדרש (במדבר פ"א ז) "לא נמשלה התורה אלא בשלום שנאמר וכל נתיבותי שלום", ולכאורה עדיף לומר שהוא מהגמרא בגיטין "כל התורה כולה נמי מפני דרכי שלום היא דכתיב דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום" אלא שמהמשך הגמרא שם משמע שהכוונה ב"כל התורה נמי מפני דרכי שלום" היא להוראות ודיני התורה (כמו כהן קורא ראשון כו' שבמשנה שם) ואם כן אין בזה הכרח לחידוש שברמב"ם שכל ענין התורה הוא "לעשות שלום בעולם" – אע"פ שישנו לימוד התורה דדרוש וקבל שכר ועד"ז "יגדיל תורה ויאדיר".

אבל לפי זה גם מהמדרש אין הכרח לחידוש זה כי לשון המדרש שהתורה נמשלה "בשלום" היינו שלום סתם ויש לפרשו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ע"ד מרז"ל "כל העוסק בתורה משים שלום בפמליא של מעלה"

לכן נ"ל שמקורו מגיטין כנ"ל וכיון שמדייק וכופל לומר "כל התורה כולה" ודאי שלא מכוון רק לדיני התורה אלא לכל התורה

ועפ"ז יתיישב גם בפשטות מה שבש"ס וברמב"ם מובא גם התחלת הכתוב "דרכי דרכי נועם" – משא"כ במדרש.

על פי לקוטי שיחות חלק ח עמוד 349

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן.

נִגְמַר סֵפֶר שְׁלִישִׁי, בְּעֶזְרַת שְׂדֵי. וּמִנֵּין פְּרָקִים שֶׁל סֵפֶר זֶה, שִׁבְעָה וְתַשְׁעִים: הִלְכוֹת שִׁבְתָּ, שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים; הִלְכוֹת עִירֻבִין, שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים; הִלְכוֹת שְׁבִיתַת עֶשׂוֹר, שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים; הִלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב, שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים; הִלְכוֹת חֶמֶץ וּמִצָּה, שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים; הִלְכוֹת שׁוֹפָר וְסֶכָה וְלוּלָב, שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים; הִלְכוֹת שְׁקָלִים, אַרְבָּעָה פְּרָקִים; הִלְכוֹת קֳדוּשׁ הַחֹדֶשׁ, תַּשְׁעָה עָשָׂר פְּרָקִים; הִלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת, חֲמִשָּׁה פְּרָקִים; הִלְכוֹת מְגִלָּה וְחֲנֻכָּה, אַרְבָּעָה פְּרָקִים.

צְרִיכָה שְׁנֵי גִּרּוֹת, שְׁלֹא יֵאמְרוּ הַעוֹבְרִים בְּרוּחַ זֹו: 'לֹא הִנִּיחוּ נֵר חֲנֻכָּה'; אֲבָל אִם הָיָה בְּרוּחַ אַחַת, מְדַלֵּיק בְּאַחַד מֵהֶם.

יא. אוֹרֵחַ שְׁמֵדִלִיקִים עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהִדְלִיק עָלָיו בְּמָקוֹם שֶׁנִּתְאַרַח בּוֹ; אֵין לוֹ בֵּית לְהִדְלִיק עָלָיו בּוֹ - צָרִיךְ לְהִדְלִיק בְּמָקוֹם שֶׁנִּתְאַרַח בּוֹ, וּמִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם בְּשִׁמְךָ. וְאִם הָיָה לוֹ בֵּית בְּפָנָי עֲצֻמוֹכָא - אָף עַל פִּי שְׁמֵדִלִיקִים עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - צָרִיךְ לְהִדְלִיק בְּבֵית שֶׁהוּא בּוֹ, מִפְּנֵי הַעוֹבְרִים.²⁵

כ. משתתף בתשלום עבור השמן, וכך הופך להיות שותף במצווה. כא) במקום שמתארח הוא נמצא לבדו. כב) שרואים שבבית זה לא הדליקו נרות חנוכה, ואינם יודעים שאחרים מדליקים עבורו בביתו.

יב. מְצוֹת נֵר חֲנֻכָּה, מְצוֹה חֲכִיכָה הִיא עַד מָאָד; וְצָרִיךְ אָדָם לְהִזָּהֵר בָּהּ - כְּדֵי לְהוֹדִיעַ הַגֵּס, וּלְהוֹסִיף בְּשִׁבְחָה הָאֵל וְהוֹדִיעָה לוֹ עַל הַנִּסִּים שֶׁעָשָׂה. אֲפֹלוֹ אֵין לוֹ מָה יֵאבֵל אֲלָא מִן הַצִּדָּקָה - שׂוֹאֵל, אוֹ מִזְכָּר קְסוּתוֹ; וְלוֹקֵחַ שְׁמֵן וְגִרּוֹת, וּמְדַלֵּיק.

יג. הֵרִי שָׂאִין לוֹ אֲלָא פְּרוּטָה אַחַת, וּלְפָנָיו קֳדוּשׁ הַיּוֹם.²⁶ וְהִדְלַקְתָּ נֵר חֲנֻכָּה - מְקַדִּים שְׁמֵן לְהִדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה, עַל הַיּוֹם לְקֳדוּשׁ הַיּוֹם; הוֹאִיל וּשְׁנֵיהֶם מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, מוּטָב לְהַקְדִּים נֵר חֲנֻכָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זְכוּרֵן הַגֵּס.

כג) והוא צריך לקנות יין לקידוש של שבת.

יד. הָיָה לְפָנָיו נֵר בֵּיתוֹ וְנֵר חֲנֻכָּה, אוֹ נֵר בֵּיתוֹ וְקֳדוּשׁ הַיּוֹם - נֵר בֵּיתוֹ קוֹדֵם, מִשּׁוֹם שְׁלוֹם בֵּיתוֹ; שֶׁהֵרִי הַשֵּׁם נִמְחַק לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. גְּדוֹל הַשְּׁלוֹם, שְׁפַל הַתּוֹרָה נִתְּנָה לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר²⁷: "דְּרִיכָה דְּרַכֵּי נְעָם, וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם".

כד) נר של שבת קודש, שתיקנו להדליק נר שבת כדי שיהיה שלום בבית.

25. משלי, ג, יז.

הלכה יד: שייכות נר חנוכה לנר שבת שלכן הובאה הלכה זו כאן ולא בהלכות שבת – לקו"ש ח"ג ע' 810, חט"ו ע' 183 הע' 11, ח"י ע' 142. שהרי... לאשתו: מכאן נלמד עד כמה גדולה מעלתו של יהודי! – סה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 451. ביאור – לקו"ש חט"ו ע' 372, 528 הע' ד"ה נר, סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 290 הע' 68. שכל... בעולם: ענין ומעלת השלום שעל ידי התורה – רשימות ח' ב' ע' 3, ח' ק"א ס"ז, לקו"ש חכ"ח ע' 242, 256, חל"ח ע' 319, חל"ח ע' 4. בא בהמשך לענין דשלום בית שעי" נרות השבת – לקו"ש ח"י ע' 144 והע' 26. דרכיה... שלום: מקור המאמר – לקו"ש ח"ח ע' 349. הביאור ע"פ פנימיות הענינים – לקו"ש ח"ב ע' 321. הקשר עם ספר נשים הבא בסמוך – לקו"ש חל"ט ע' 34.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּשֵׁם ה' אֵל עֹלָם.¹

תּוֹרַת חֻכֵּם מְקוֹר חַיִּים, לְסוֹר מִמִּקְשֵׁי מָוֶת.²

סֵפֶר רַבִּיעִי

וְהוּא סֵפֶר נָשִׁים

הַלְכוּתֵי חֻמֵּשׁ, וְזֶה הוּא סֵדוּרָן: הַלְכוֹת אִישׁוּת, הַלְכוֹת גְּרוּשִׁין, הַלְכוֹת יְבוּם וְחִלּוּץ, הַלְכוֹת נֶעֱרָה בְּתוּלָה, הַלְכוֹת שׁוֹטָה.

הַלְכוֹת אִישׁוּת

יֵשׁ בְּכָלֶלן אַרְבַּע מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה וְשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לֹשֵׂא אִשָּׁה בְּכַתֻּבָּה וְקִדּוּשִׁין; (ב) שְׁלֹא תִבְעַל אִשָּׁה בְּלֹא כַתֻּבָּה וְקִדּוּשִׁין; (ג) שְׁלֹא יִמְנַע שְׂאֵר כִּסּוּת וְעוֹנָה; (ד) לְפָרוֹת וּלְרִבּוֹת מִמֶּנָּה. וּבִאִוֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

הַנִּישׁוּאִים לִפְנֵי מֵתָן תּוֹרָה, אֹפֶן קִידּוּשֵׁי הָאִישָׁה, וְאִסּוּרֵי עֲרִיטָה.

א. קִדְּם מֵתָן תּוֹרָה הָיָה אָדָם פּוֹגֵעַ [=פוגש] אִשָּׁה בְּשׁוּק, אִם רָצָה הוּא וְהִיא לֹשֵׂא אוֹתָהּ - מִכְּנִסָּהּ לְבֵיתוֹ וּבִעֲלָהּ בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ, וְתִהְיֶה לוֹ לְאִשָּׁה. בֵּינָן שְׁנֵתָנָה תּוֹרָה, נִצְטָווּ יִשְׂרָאֵל שְׂאֵם יִרְצָה הָאִישׁ לֹשֵׂא אִשָּׁה - יִקְנֶה אוֹתָהּ תַּחֲלָה בְּפָנֵי עֲדִים, וְאַחֵר כֶּף תִּהְיֶה לוֹ לְאִשָּׁה, שְׁנֵאמַר: "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וּבָא אֵלֶיהָ".³

(א) וְאִסּוּרָה לְאַחֲרִים. (ב) כְּלוּמֹר, רַק לְאַחֵר שְׁהוּא "לֹקַח" אוֹתָהּ, הוּא יִכּוֹל לְבֹא אֵלֶיהָ.

ב. וְלִקְוֹחִין אֵלּוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה הֵם.⁴ וּבְאֶחָד מִשְׁלָשָׁה דְּבָרִים הָאִשָּׁה נִקְנֶת - בְּכֶסֶף, או

הַשְׁנָת הָרִאשׁוֹנָה
בְּנִיאוֹה וּבְשִׁטְר מִן הַתּוֹרָה, וּבְכַסֵּף מִדְּרָבֵי סוֹפְרִים א"א זֶה שְׁבוּשׁ וּפְרוּשׁ מִשְׁבוּשׁ הַטַּעֲמוֹ.
בְּשִׁטְרָה, אוּ בְּנִיאוֹה; וְשִׁלְשֶׁתָן דִּין הַתּוֹרָה. • (בְּמַהדוּרָה): 'בְּנִיאוֹה וּבְשִׁטְר מִן הַתּוֹרָה וּבְכֶסֶף מִדְּרָבֵי סוֹפְרִים'. וְלִקְוֹחִין אֵלּוּ הֵן הַנִּקְרָאִין קִדּוּשִׁין אוּ אִרְוִסִין בְּכָל מְקוֹם. וְאִשָּׁה שְׁנִקְנֶת בְּאֶחָד מִשְׁלָשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ, הִיא הַנִּקְרָאָה מִקְדָּשָׁת אוּ מֵאֲרֶסֶת.

(ג) הָאִירִסוּסִים (=לִיקְוֹחִים) הֵם תַּחֲלִית הַמִּצְוֹה, שֶׁנִּגְמַרְתָּ בְּנִישׁוּאִים. (ד) נִתָּן לָהּ פְּרוּטָה וְאוֹמֵר לָהּ: הִרִי אֶת מִקְדָּשְׁתָּ לִּי (כִּפִּי שִׁבּוּאֵר לְהֵלֶן). (ה) כּוֹתֵב לָהּ עַל נִייר: הִרִי אֶת מִקְדָּשְׁתָּ לִּי. (ו) אוֹמֵר לָהּ: הִרִי אֶת מִקְדָּשְׁתָּ לִּי בְּבִעֻלָּה זֹו, וּמִתִּיחַד אִיתָהּ לִפְנֵי שְׁנֵי עֲדִים וּבִעֻלָּה. (ז) לְמִרוֹת שֶׁהִבְעֵל עוֹד לֹא הִכְנִיסָה לְבֵיתוֹ. (ח) בְּשׁוּנָה מֵאִישָׁה שֶׁנִּכְנְסָה לְבֵית בַּעֲלָהּ, שֶׁנִּקְרָאָה: נִשׁוּאָה.

ג. וְכֵינָן שְׁנִקְנֶת הָאִשָּׁה וְנִעֲשִׂית מִקְדָּשָׁת, אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִבְעֲלָה וְלֹא נִכְנְסָה לְבֵית בַּעֲלָהּ, הִרִי הִיא אִשָּׁת אִישׁ; וְהָבָא עֲלֶיהָ חוּץ מִבְּעֻלָּה, חֵיב מִיתָת בֵּית דִּין⁵; וְאִם רָצָה לְגַרֵּשׁ, צְרִיכָה גֵט [=שטר גירושין]. (ט) בְּסִקְלָה אוּ בַּחֲנֹק.

ד. קִדְּם • מֵתָן תּוֹרָה הָיָה אָדָם פּוֹגֵעַ אִשָּׁה בְּשׁוּק, אִם רָצָה הוּא וְהִיא - נִתָּן לָהּ שְׁכָרָה, וּבִעֲלָהּ אוֹתָהּ עַל אִם הַדֶּרֶךְ וְהוֹלֵךְ לוֹ; וְזֹו הִיא הַנִּקְרָאָה קִדְּשָׁה [מְזוּמָּה לְכָל]. מִשְׁנֵתָנָה הַתּוֹרָה נֶאֱסָרָה הַקִּדְּשָׁה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִהְיֶה קִדְּשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל"; לְפִיכֶף כָּל הַבּוֹעֵל אִשָּׁה לְשֵׁם זְנוּת בְּלֹא קִדּוּשִׁין - לֹקַח מִן הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁבְּעֻלָּה קִדְּשָׁה. ה. כָּל שְׂאֵסֵר בִּיֵּאֲתָן בְּתוֹרָה וְחֵיב עַל בִּיֵּאֲתָן כֶּרֶת.

1. בְּרִאשִׁית-וִירָא, כֹּא, לֵג. 2. מִשְׁלִי, יֵג, יֵד. 3. דְּבָרִים-כִּי־תִצָּא, כֹּב, יֵג. 4. דְּבָרִים-כִּי־תִצָּא, כֹּג, יֵח.

בְּכַתוּבָּה: אַחֵר מִ"ת הַכְּתוּבָה שִׁיכָתָה לַעֲצֵם הַנִּישׁוּאִין - לְקוּ"ש ח"ל ע' 247. הַלְכָה א: בִּיאוֹר הַהִלְכָה בִּאִרְכּוֹת רַבָּה; נִפְקָ"מ לְהִלְכָה; וְהִקְשֵׁר עִם סִיּוּם סִפֵּר זְמָנִים - לְקוּ"ש ח"ל ע' 244, חִלּוּ"ט ע' 30. מְכַנִּיסָה. . עֲצָמוֹ: מְדוּעַ, אִפּוֹא, "רַב מִנְּגִיד עַל דְּמִקְדָּשׁ בְּלֹא שִׁדּוּכִי" - לְקוּ"ש ח"ל ע' 246 הֵע' 43. יִקְנֶה אוֹתָהּ תַּחֲלִילָה: גַּם אֵלּוּ שֶׁקִּיָּמוּ אֶת כָּל הַתּוֹרָה קוֹדֵם מֵתָן תּוֹרָה הָיוּ צָרִיכִים לְקַדֵּשׁ נִשְׁוִתֵיהֶם מִחֻדָּשׁ - לְקוּ"ש ח"י ע' 289 הֵע' 48.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קדשה"ח. ותשעה הן, ואלו הן: אלמנה לכהן גדול; גרושה, או זונה, או חלה"י - בין לכהן גדול, בין לכהן הדיוט; וממזרת [שנולדה מפסולי חיתון] לבן ישראל, ובת ישראל לממזר; ובת ישראל לעמוני ומואבי [שהתגיירו]; ובת ישראל לפצוע דבא [נפצעו אשכין] וכו' שפכה [נכרת גידן]; וגרושתו אחר שנשאת לאחר; ויבמה שנשאת לזר ועדין רשות היבם עליה.

החלוצה^{כא} הרי היא בגרושה, והיא אסורה לכהן מדברי סופרים. והנתינים [הגבוענים] הרי הם כממזרים, אחד זכרים ואחד נקבות; ואסורין מדברי סופרים. ובהלכות אסורי ביאה יתבאר לה מה הם הנתינים.

(יז) האיסור בתורה נאמר בלשון 'לאו', ללא עונש הכרת. (יח) מלשון הפסוק "קדושים יהיו לאלהיהם". (יט) אישה שנולדה מנישואי כהונה אסורים, או שהתחתנה עם כהן בנישואין אסורים. (כ) אלמנת אחיו שנפטרה ללא שהשאיר זרע, אלמנתו אסורה על כל העולם, עד שיערכו את הטקס ה'חליצה'. (כא) היבמה, אחרי שערכו את טקס ה'חליצה'.

ח. ויש שאסור ביאתן בפעשה, ואינן מחיבי לאוין. ושלשה הם: מצרי ואדומי [שנתגייר] דור ראשון [המתגייר] ודור שני [בני הגר או הגיורת], אחד זכרים ואחד נקבות; ובפולה [אישה שנבעלה] לכהן גדול; לפי שלא נאמר באלו "לא יבוא" או "לא יקח", אלא מקלל שנאמר⁵: "דור שלישי יבוא להם", אתה למד שדור ראשון ושני לא יבוא; ומקלל שנאמר: "והוא אשה בבתוליה יקח", אתה למד שאינה בתולה לא יקח^{כב}. ולאו הבא מקלל עשה, הרי הוא בפעשה.

(כב) ללא התחשבות בסיבת איבוד הבתולים.

[מיתה בידי שמים], והן האמורות בפ' שבת אחר מות, הן הנקראין עריות; וכל אחת מהן נקראת ערוה, כגון אם ואחות ובת וכיוצא בהן.

ו. ויש נשים אחרות שאסורות מפי הקבלה [במסורת], ואסורין מדברי סופרים [=חכמים]; והן נקראות שניות, מפני שהן שניות לעריות, וכל אחת מהן נקראת שניה. ועשרים אשה הן, ואלו הן: (א) אם אמו, וזו אין לה הפסק, אלא אפלו אם אם אם עד מעלה מעלה, אסורה; (ב) ואם אבי אמו בלבד^א; (ג) ואם אביו, וזו אין לה הפסק, אלא אפלו אם אם אם אביו עד למעלה, אסורה; (ד) ואם אבי אביו בלבד; (ה) ואשת אבי אביו, וזו אין לה הפסק, אפלו אשת יעקב אבינו אסורה על אחד ממנו; (ו) ואשת אבי אמו בלבד; (ז) ואשת אחי האב, מן האם; (ח) ואשת אחי האם, בין מן האם בין מן האב; (ט) וכלת בנו [נכדה], וזו אין לה הפסק, אלא אפלו כלת בן בן בנו עד סוף העולם אסורה, עד שתהיה אשת [כל] אחד ממנו [מאיתנו] שניה על יעקב אבינו^י; (י) וכלת בתו בלבד^{יב}; (יא) ובת בת בנו בלבד; (יב) ובת בן בנו בלבד; (יג) ובת בת בתו בלבד; (יד) ובת בן בתו בלבד; (טו) ובת בן בן אשתו בלבד; (טז) ובת בת בת אשתו בלבד^{יז}; (יז) ואם אם אבי אשתו בלבד^{יח}; (יח) ואם אב אם אשתו בלבד; (יט) ואם אם אשתו בלבד^{יט}; (כ) ואם אב אבי אשתו בלבד. נמצאו השניות שאין להן הפסק ארבע - אם האם עד למעלה, ואם האב עד למעלה, ואשת אבי האב עד למעלה, ואשת בן בנו עד למטה.

(י) עריות בדרגה שנייה, חכמים גזרו זאת כדי להרחיק מאיסור של התורה. (יא) האיסור לא חל על דורות מוקדמים יותר. (יב) כי כולן כלות של צאצאיו של יעקב אבינו. (יג) האיסור לא חל על הדורות הבאים. (יד) הבת של הבן של אשתו והבת של הבת (נכדה) של אשתו אסורות מהתורה. (טו) בשונה מהאמא של אבי אשתו אסורה מהתורה. (טז) בשונה מהאמא של אם אשתו אסורה מהתורה.

ז. כל שאסר ביאתו בתורה ולא חיב עליו פרת, הן הנקראים אסורי לאוין^י; ועוד נקראין אסורי

~ יום שני כ"ו ניסן ~

פרק ב

סימני קטנה, נערה, בוגרת ואילונית, קטן, גדול וסרים, ושאר הסוגים.

א. הפת, מיום לדתה עד שתהיה בת שתיים עשרה

5. דברים-כ"ח, כג, ט. 6. ויקרא-אמור, כא, יג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁנֵה גְמוּרוֹת - הִיא הַנִּקְרָאת קִטְנָה^א, וְנִקְרָאת תִּינִקָּה; וְאֶפְלוּ הַבִּיָּאָה בָּמָה שְׁעָרוֹת בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, אֵינָן אֵלָּא כְּשׁוּמָא [יֵיבֵלֶת, וְאֵין הַתַּחֲשֵׁב בִּזְהָ]. אָבָל אִם הַבִּיָּאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְמִטָּה בַּגּוֹף בְּמִקְוֹמוֹת הַיְדוּעוֹת לְהִבָּאָה שָׁעֵר, וְהִיא מִבֶּת שְׁתֵּים עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וּמַעֲלָה - נִקְרָאת נַעֲרָה^ב.

(י) מאחר ששינוי מצבה לאילונית נעשה ממצב 'קטנות', ואילונית נחשבת לבוגרת מיד. (יא) כי מצב ה'נערות' תלוי בהבאת סימנים (שתי שערות) ולאילונית אין סימני נערות.

ו. וְאֵלּוּ הֵן סִמְנֵי אֵילּוֹנִית: כָּל שָׂאִין לָהּ דִּדִּין [שְׂדִים] וּמִתְקַשָּׁה [=כּוֹאֲבֶת] בְּשַׁעַת תְּשׁוּמִישׁ, וְאֵין לָהּ שְׂפוּלֵי מַעֲיִם כְּנָשִׁים^י, וְקוֹלָה עָבָה, וְאֵינָה נִפְרֶת בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה. וְהַנַּעֲרָה, וְהַבּוֹגֶרֶת, וְהָאֵילּוֹנִית - כָּל אַחַת מִשְׁלֹשָׁתָן, נִקְרָאת גְּדוּלָּה^י.

(יב) אברי מין האשה אינם בולטים אצלה כמו בנשים רגילות. (יג) ביחס לחיוב העונשים בתורה.

ז. וְיֵשׁ בִּבֶּת סִמְנֵין מִלְּמַעֲלָה^י, וְהֵן הַנִּקְרָאִין סִמְנֵי הַעֲלִיּוֹן, וְאֵלּוּ הֵן: מִשְׁתַּחֲזִיר יָדָהּ לְאַחֲזִירָהּ וְיַעֲשֶׂהָ קָמֹט בְּמָקוֹם הַדָּד [=פֶּטְמָה]; וּמִשְׁיַשְׁחִיר רֹאשׁ הַדָּד; וּמִשְׁיַתֵּן אֶדָם יָדוֹ עַל עֲקֶץ הַדָּד וְהוּא שׁוֹקֵעַ וְשׁוֹהָה לַחֲזֹר; וּמִשְׁיַפְצֵל רֹאשׁ הַטֶּם הַדָּד וְיַעֲשֶׂהָ בְּרָאשׁוֹ כְּדוֹר קָטָן. וְרַבּוּתִי פָּרְשׁוֹ, מִשְׁיַפְצֵל הַחֹטֶם עֲצָמוֹ. (יד) שמועדים שהיא נערה.

ח. וְכֵן מִשְׁיֵטוֹ הַדָּדִין; וּמִשְׁיַתְקַשְׁקָשׁוֹ [=יִתְנוּעָעוֹן] הַדָּדִין; וּמִשְׁתַּקִּיף הַעֲטָרָה [בְּשַׁעֲרוֹת סִבִּיב], וְהוּא מָקוֹם הַבֶּשֶׁר הַתְּפוּחִי שֶׁלְּמַעֲלָה מִן הַעֲרֹה לַעֲמַת הַבֶּטֶן; וּמִשְׁיַתְמַעֵף בֶּשֶׁר זֶה וְלֹא יִהְיֶה קָשָׁה.

ח. כָּל אֵלּוּ הַסִּמְנֵין, שְׂמוּנָה.

נִרְאָה בִּבֶּת סִמְנֵין מִכָּל אֵלּוֹ אוֹ פֶלֶן, וְהִיא בֶּת שְׁתֵּים עֲשָׂרָה שָׁנָה אוֹ פָּחוֹת - אֵין מִשְׁגִּיחִין בּוֹ, וְהִרִי הִיא בְּקִטְנוּתָהּ. נַעֲשִׂית בֶּת שְׁתֵּים עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, וְנִרְאָה בָּהּ סִמְנֵין הַתַּחֲתוֹן - אֵין מִשְׁגִּיחִין בָּאָחָד מִכָּל אֱלוּטִי. וְאִם • לֹא נִרְאָה וְאִם • לְנַעֲרָה א"א וְאִם הִבִּיאָה שְׁתֵּי שַׁעֲרוֹת עֲדִיין הִיא סֶפֶק בֵּין נַעֲרָה לְבּוֹגֶרֶת.

בֵּין קִטְנָה לְנַעֲרָה, וְדָנִים בָּהּ לְהַחֲמִירָטִי. וְאִם נִרְאָה פֶלֶן - הִרִי זֶה גְּדוּלָּה וְדֹאִית^י, שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׁיָבוֹאוּ פֶלֶן [לֵאלּוֹ הַסִּמְנֵין הַתַּחֲתוֹן], אֵלָּא וְכִבֵּר בָּא סִמְנֵין הַתַּחֲתוֹן וְנִשָּׁר [=נִפְל].

(טו) ונחשבת נערה, למרות שעדיין אין לה את הסימן

שְׁנֵה גְמוּרוֹת - הִיא הַנִּקְרָאת קִטְנָה^א, וְנִקְרָאת תִּינִקָּה; וְאֶפְלוּ הַבִּיָּאָה בָּמָה שְׁעָרוֹת בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, אֵינָן אֵלָּא כְּשׁוּמָא [יֵיבֵלֶת, וְאֵין הַתַּחֲשֵׁב בִּזְהָ]. אָבָל אִם הַבִּיָּאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְמִטָּה בַּגּוֹף בְּמִקְוֹמוֹת הַיְדוּעוֹת לְהִבָּאָה שָׁעֵר, וְהִיא מִבֶּת שְׁתֵּים עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וּמַעֲלָה - נִקְרָאת נַעֲרָה^ב.

(א) ואינה חייבת בעונשים. (ב) ונחשבת גדולה לכל העונשים שבתורה.

ב. וְהִבָּאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּזְמַן הַזֶּה [לְאַחֵר גִּיל 12] נִקְרָא סִמְנֵין הַתַּחֲתוֹן.

וּמֵאַחֵר שֶׁתִּבְּיֵא סִמְנֵין הַתַּחֲתוֹן, תִּקְרָא נַעֲרָה עַד שֶׁשָּׂה חֲדָשִׁים גְּמוּרִים [=שְׁלֹשִׁים]. וּמִתַּחֲלַת יוֹם תְּשֻׁלוּם הַשָּׂשָׁה חֲדָשִׁים וּמַעֲלָה תִקְרָא בּוֹגֶרֶת^י; וְאֵין בֵּין נַעֲרוֹת לְבָגֵרוֹת אֵלָּא שְׂשָׁה חֲדָשִׁים בְּלִבְדִּי.

(ג) בהגיע הבת לגיל הבגרות נעשית אחראית גמורה למעשיה ואין לאביהא אחריות או בעלות על מעשיה. (ד) כלומר, הזמן בין תקופת צמיחת סימני הנערות להגעתה לבגרות הוא שישה חודשים.

ג. הַגִּיעָה לְשְׁתֵּים עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וְלֹא הַבִּיָּאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת - אָף עַל פִּי שְׁנֵאוֹ בָּהּ סִמְנֵי אֵילּוֹנִית^י; - עֲדִין קִטְנָה הִיא עַד עֲשָׂרִים שָׁנָה. וְכִשְׁתִּבְּיֵא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, אֶפְלוּ בְּשַׁנַּת עֲשָׂרִים^י; - תִּהְיֶה נַעֲרָה שְׂשָׁה חֲדָשִׁים, וְאַחֵר כֶּף תִּקְרָא בּוֹגֶרֶת^י.

(ה) אישה עקרה שאינה יכולה ללדת, ומצד טבעה לא צומחות לה שערות, גם לאחר שתגדל. (ו) למרות שכבר נראו בה סימני אילונית. (ז) בשונה מאילונית שלא צריכה שישה חודשים שלמים בין הנערות לבגרות.

ד. הִיָּהָ • בֶּת עֲשָׂרִים שָׁנָה פָּחוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא הַבִּיָּאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וְנִרְאָה בָּהּ סִמְנֵי אֵילּוֹנִית - הִרִי הִיא אֵילּוֹנִית^י; וְאִם לֹא נִרְאָה בָּהּ כָּל סִמְנֵי אֵילּוֹנִית, עֲדִין קִטְנָה הִיא, עַד שֶׁתִּבְּיֵא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וְתִהְיֶה נַעֲרָה, אוֹ עַד שֶׁתִּהְיֶה בֶּת חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד^ט.

(ח) ללא ימי נערות באמצע, אלא משתנה דינה מיד מדין 'קטנות' לבגרות. (ט) ותחשב איילונית ובוגרת, היות ולרוב גיל זה הוא רוב שנותיו של אדם, כנראה שהיא אילונית.

ה. הַגִּיעָה לְזְמַן זֶה [גִּיל 35] וְלֹא הַבִּיָּאָה שְׁתֵּי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יג. ואלו הם סימני סריס: כל שאין לו זקן
[מלא]; ושעריו לקוי [דליל], ובשרו מחליק [ללא שיעור],
ואין מימי רגליו מעלים רתיחה [קצף], ובשמיטת
מים אינו עושה כפה [קשת], ושכבת זרעו דהה
[כהה], ואין מימי רגליו מחמיצין [מסריחים], ורוחץ
בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל [אדים],
וקולו לקוי [דק] ואינו נגר בין איש לאשה.

יד. וסריס זה הוא הנקרא סריס חמה [מלידה] בכל
מקום. אבל הן שחתכו [בכל] או נתקו [בד] או מעכו
גידו או ביציו, כמו שהגויים עושין - הוא הנקרא
סריס [על ידי]; אדם; ובשיהיה בן שלש עשרה שנה
ויום אחד נקרא גדול, שאין זה מביא סימן [שתי
שערות] לעולם.

טו. בן • שלש עשרה

שנה ויום אחד שלא
הביא סימן למטה,
ונראה בו כל הסימנים
שלמעלה; - הרי זה
ספק בין קטן לגדול;
ואם לא נבדק מלמטה -

בין שנראה בו סימני בגרות מלמעלה, הרי זה
בחזקת גדול.

(כ) שערות הזקן ובית החשי.

טז. שתי שערות האמורות בן ובבת ובכל
מקום - שערן [גודלן] כדי לכף [לכופף] ראשן
לעקרון [שרשן]. ומשיצמחו ויהיו יכולות להנטל
בפי הזוג [מספריים], עד שיעצו לכף ראשן
לעקרון^כ; - דנין בהן להחמיר בכל מקום.
לפיכך בן ובבת נחשב אותם גדולים להחמיר,
הואיל וצמחו כדי להנטל בפי הזוג; ונחשב
אותם קטנים להחמיר, הואיל ולא הגיעו לכף
ראשן לעקרון.

(כא) אם השערות צמחו והתארכו עד שאפשר לגזור אותם
במספריים, אבל הם עדיין לא ארוכים מספיק כדי להגיע
לעקרון.

יז. שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום
הערוה. ובית הערוה כלו מקום סימניו, בין למעלה
בין למטה, בין על איברי הזרע עצמן. וצריכות

העליון. (טז) היא לוקחת את החומרות גם של נערה וגם
של קטנה. (יז) אפילו שלא נראה אצלה הסימן התחתון.

ט. הבת שילדה אחר שתיים עשרה שנה - אף על
פי שלא הביאה סימן, לא עליון ולא תחתון - הרי
זו גדולה. בנים, הרי הן כסימנין.

י. הבן - משילד עד שיהיה בן שלש עשרה שנה
נקרא קטן, ונקרא תינוק^י; ואפילו הביא כמה שערות
בתוך זמן זה, אינו סימן אלא שומא. הביא שתי
שערות למטה במקומות הידועים להבאת שער,
והוא מבן שלש עשרה שנה ויום אחד ומעלה -
נקרא גדול, ונקרא איש.

(יח) שאינו חייב בעונשים.

יא. הגיע לזמן הזה [גיל 13] ולא הביא שתי
שערות - אף על פי שנראה בו סימני סריס [עקר]

הרי • הוא קטן, עד
השנת הראב"ד
הרי • יום א"א שנכנס שלשים יום
בשנת עשרים.

הגיע • לזמן הזה ולא
הביא שתי שערות
למטה, ולא הביא שתי

שערות בזקן - אם נראה בו אחד [אפילו]; מסימני
סריס [המפורטים בהלכה י"ג] הרי זה סריס, ודינו דין
הגדול לכל דבר.

ואם לא נראה בו סימן מסימני סריס, עדין קטן
הוא, עד שיקרא שתי שערות למטה במקום הראוי
להן, או עד שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום
אחד^ט.

(יט) היות ולרוב גיל זה הוא רוב שנותיו של האדם, ולכן
יחשב לסריס.

יב. הגיע לזמן הזה [גיל 35] ולא הביא - הרי זה
סריס, אף על פי שלא נראה בו אחד מסימני סריס.
הגיע לשנת עשרים פחות שלשים יום, ולא הביא
שתי שערות למטה, והביא שתי שערות בזקן -

אף • על פי שגדול לו
השנת הראב"ד
אף • סריס א"א ולא אפילו נולדו
בו השאר כולם שהרי חסר סימן זה
שהוא גדול מכולם.

בקטנותו, עד שיוגדו לו כל סימני סריס, או עד
שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום אחד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אחד, בתי זו בת שלש שנים ויום אחד - נאמן לקרן [אם עבר הבן עבירה המחייבת קרבן], **אבל לא למכות** [עבירה המחייבת מלקות] **ולא לענשין** [מיתת בי"ד]. **בני זה בן שלש עשרה שנה ויום אחד, בתי זו בת שתיים עשרה שנה ויום אחד - נאמן לנדרים** [שנדריו קיימין] **ולערכין ולתרומים ולהקדשות** [אם תרם הבן נכסיו למקדש], **אבל לא למכות ולא לענשין**.

כד. מי שיש לו אברי זכרות, ואברי נקבות - הוא הנקרא אנדרוגינוס; והוא ספק אם זכר אם נקבה, ואין לו סימן שיודע בו אם הוא זכר ודאי או נקבה ודאית לעולם.

כה. ומי שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום כז; - הוא הנקרא טמטום, וגם הוא ספק. **ואם נקרע הטמטום** [שהסירו לו את הקרום]; **ונמצא זכר, הרי הוא כזכר ודאי; ואם נמצא נקבה, הרי הוא נקבה.** **וטמטום •**

השנת הראב"ד
ומומטום . . . גדולים א"א ולמה בחזקת גדולים אלא יבדקו אם יש להם סימנין אם לא דלענין הבאת סימנין הרי הם ככל אדם.
ואנדרוגינוס שהיו בן שתיים עשרה שנה ויום אחד, הרי הן בחזקת גדולים; והן שנדבר בהן בכל מקום.

(כז) בעור המכסה ומסתיר את מקום איברי הזכרות או הנקבות.

כו. חרש וחרשת האמורים בכל מקום כח; - הן האלמים שאין שומעין ולא מדברים [מלידתם], **אבל מי שמדבר ואינו שומע** [שהתחרש במהלך חייו], **או שומע ואינו מדבר - הרי הוא ככל אדם. ואיש ואשה שהם שלמים בדעתן, ואין לא חרשין ולא שוטינ כט; - נקראין פקח ופקחת.**

(כח) שדינים כדין שוטה. (כט) סימני שוטה: הקורע את בגדיו ומשליך לטמיון כל דבר שנותרים לו.

כז. נמצאו כל השמות [=מושגים] **שבארנו ענינם בשני פרקים אלו, עשרים שמות, ואלו הן: קדושין, ערוה, שניה, אסורי לאוין, אסורי עשה, קטנה, נערה, בוגרת, אילנות, גדולה, סימן התחתון, סימן העליון, קטן, סריס חמה, סריס אדם, גדול, אנדרוגינוס, טמטום, חרשין, פקחין. שים כל השמות האלו לעמדת** [לנגד עיניך] **תמיד, ואל ילוזו מעיניך כל עניניהם, כדי שלא נהיה צריכין לבאר ענין כל שם מהן בכל מקום שנזכר אותן.**

להיות במקום אחד [שניהם למעלה או למטה], **ושיהיה בעקרון** [=שורשן]; **גמות. ואפלו שתייהן בגמה אחת, הרי אלו סימן.**

נמצאו שתי גמות זו בצד זו ואין בהן שער - הרי אלו סימן. חזקה אין גמה בלא שער, ושערות היו בהן ונשורו.

יח. הבת שהביאה שתי שערות בתוך שנת שתיים עשרה, והבן שהביא בתוך שלש עשרה, שהן שומא כמו שבארנו - אף על פי שהשערות במקומן עומדות אחר שלש עשרה לזכר ואחר שתיים עשרה לנקבה - אינן סימן כב.

(כב) מפני שהם צמחו קודם שהגיעו לגיל שתיים עשרה או שלוש עשרה, ואנחנו מחשיבים אותם כשומא.

יט. במה דברים אמורים? בשבדקו בתוך הזמן ונודע שהן שומא. אבל אם לא נבדקו אלא אחר זמן ונמצאו שם שתי שערות - הרי הן בחזקת סימנין, ואין אומרינן שמא קדם זמן צמחו כדי שיהיו שומא.

כ. כשבדקין הבת, בין בתוך הזמן שהוא כל שנת שתיים עשרה, בין קדם זמן זה, בין לאחריו - בודקין על פי גשים בשרות ונאמנות. ואפלו אשה אחת בודקת, ושומעין ממנה אם הביאה אם לא הביאה.

כא. כל השנים האמורות בהן ובבת ובצרכין כג; ובכל מקום, אינן לא שני [=שנות] **הלכנה כד, ולא שני החמה כה; - אלא שנים של סדר העבור, שהן פשוטות** [של י"ב חודש] **ומעברות** [של י"ג חודש], **כמו שבית דין קובעין אותן, כמו שבארנו בהלכות קדוש החדש; ובאותן השנים מונין לכל דברי הדת.**

(כג) כשאדם אומר "ערך פלוני עלי", הוא צריך לתת סכום לפי שנותיו של האדם שעליו אמר. (כד) שכל 12 חודשים נחשבים כשנה. (כה) שכל 365 ימים נחשבים שנה.

כב. אין סומכין על הנשים במנין השנים כו, ולא על הקרובים, אלא על פי שני עדים פשרים להעיד.

(כו) בני כמה הבן או הבת.

כג. האב שאמר בני זה בן תשע שנים ויום

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פרק ג

דיני הקידושין בכסף, שטר וביאה, האב שמקדש את ביתו, וקידושין על ידי שליח.

א. פיצד האשה מתקדשת? אם בכסף הוא מקדש - אין פחות מפרוטה [מטבע קטן] כסף, או שוה פרוטה; ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי' א, או 'הרי את מארסת לי', או 'הרי את לי לאשה', 'בזה', ונותנו לה בפני עדים. והאיש הוא שאומר דברים שמשמען שקנה אותה לו לאשה, והוא שיתן לה הכסף.

(א) לשון זו משמעותה שהבעל אוסר את אשתו על כל העולם כהקדש, בכך שהופכת לאשתו.

ב. נתנה היא [את הכסף] ואמרה לו: 'הרי אני מקדשת לך', 'הרי אני לך לאשה', ובכל לשון הקנאה - אינה מקדשת; וכן אם נתנה היא לו ואמר הוא - אינה מקדשת. נתן הוא ואמרה היא - הרי זו מקדשת בכסף.

(ב) כי בתורה נאמר: "כי יקח איש אישה" - האיש לוקח את האשה ולא ההיפך.

ג. ואם קדש בשטר - פותב על הנזיר או על החרס או על העלה ועל כל דבר שירצה; 'הרי את מקדשת לי', או 'הרי את מארסת לי', וכל פיוצא בדברים אלו, ונותנו לה בפני עדים.

(ג) אפילו שאינו בשווי פרוטה. (ד) אין צורך בחתימת עדים בשטר, מאחר וסומכים על עדי מסירתו.

ד. וצריך שיכתב אותו לשם [=עבור]; האשה המתקדשת, כגטי; ואינו פותבו אלא מדעתה [מרוצנה]. פתבו שלא לשמה, או לשמה שלא מדעתה; - אף על פי שנתנו לה מדעתה בפני עדים, אינה מקדשת.

(ה) ולא יוכל להשתמש בשטר עבור קידושי אישה אחרת ששמה זהה. (ו) שצריך לכתבו לשם האשה המתגרשת. (ז) עבור קידושי אישה אחרת ששמה זהה. (ח) ללא שביקש את הסכמתה לפני כתיבתו.

ה. ואם קדש בכיאה - אומר לה: 'הרי את מקדשת לי', או 'הרי את מארסת לי', וכל פיוצא

בזה, או 'הרי את לי לאשה', 'בבעילה זו', ומת אחד עמה בפני עדים ובוועלה [לאחר שייצא] י. והמקדש בכיאה דעתו [שיחולו הקידושין] על גמר ביאה, וכשיגמר ביאתו תהיה מקדשת. ובין שפא עליה כדרפה, ובין שפא עליה שלא כדרפה [מאחר] - הרי זו מקדשת.

(ט) במעמד שני עדים, בזמן שנכנס להתייחד איתה. (י) שאר לשונות קידושין המפורשות בהלכה הבאה. (יא) העדות על הייחוד מספיקה ואינם צריכים להעיד על הבעילה.

ו. הדברים שיאמר האיש כשיקדש, צריך שיהיה ענינם שהוא קונה אשה, לא שיהיה ענינם שהקנה עצמו לה. פיצד? הרי שאמר לה או כתב בשטר שנתנו לה: 'הריני בעלך', 'הריני ארוסך', 'הריני אישך', וכל פיוצא בזה - אין שם קידושין כלל. אמר לה או כתב לה: 'הרי את אשתי', או 'ארוסתי', 'הרי את קנייה לי', 'הרי את שלי', 'הרי את ברשותי', או 'הרי את זקוקה [=קשורה] לי', או 'הרי את לקוחתי', או 'הרי את חרופתי' [מלשון הכתוב "נחרפת לאיש"] וכל פיוצא בזה - הרי זו מקדשת.

(יב) בתנאי שמבינה שמשמעותן קידושין.

ז. אמר לה או כתב לה: 'הרי את מיחדת לי', 'הרי את מיעתת לי', 'הרי את עזרתי', 'הרי את נגדי', 'הרי את צלעתי', 'הרי את סגורתי', 'הרי את תחתית', 'הרי את אסורתי', 'הרי את תפוסתי' - הרי זו מקדשת בספק. והוא [בתנאי]; שיהיה מדבר עמה על עסקי קידושין, אבל אם אינו מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין [על כוונתם להינשא], אין חוששין למלות אלו.

(יג) לשונות הלקוחות מתיאור נישואי אדם וחווה בתורה. (יד) מאחר שלא ברור לגמרי האם משמעותן קידושין, או עבודה ספציפית שהאישה הסכימה לעשות עבורו. (טו) מאחר שאין לנו יסוד לכך שהבינה שכוונתו לקידושין.

ח. ויש לאיש לקדש את האשה בכל לשון שהיא מפרת בה, ויהיה משמע הדברים באותה הלשון שקניה, כמו שבארנו. היה מדבר עם האשה על עסקי הקידושין ורצת, ועמד וקדש ולא פירש ולא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁתֵּי בְנוֹתֶיךָ לְשָׁנֵי בְּנֵי [הקטנות] [הגדולים, ומקדשן בשליחותם]
בְּפְרוּטָה^א, בְּתֶדֶד מְקַדְּשֶׁת לִי וּפְרִתָּךְ מְכוּרָה לִי
בְּפְרוּטָה^ב, או בְּתֶדֶד וְקֶרְקָעָךְ לִי בְּפְרוּטָה^ג; - בְּכָל
אֵלוֹ מְקַדְּשֶׁת בְּסֶפֶק.

(יח) חכמים הניחו שמתכון לפרט כיצד יחולו הקידושין – חצי הפרוטה הראשונה לחצייה וחצי הפרוטה השני לחצייה השני, כך שכולה תתקדש לו בפרוטה שלימה. (יט) מאחר שתולה את הקידושין בזמן, חששו שכוונתו שחצי מהקידושים יהיו היום בלבד, וחציים השני למחרת, כך שקידש את כל אחד מחצאי האשה לחד. (כ) מאחר שהחילוק שאומר אינו ביחס לכסף, אלא ביחס לאישה חששו שכוונתו לקדש כל חצי ממנה בנפרד. (כא) המקדש בנות קטנות עושה זאת באמצעות אביהן, מאחר שהדין שכסף הקידושים שייך לאב. הסתפקו האם הצריכו שהמקדש יקבל סכום בשווי פרוטה, ומאחר וקיבל – הן מקודשות, או שצריך לתת עבור האשה המתקדשת שווי פרוטה, וכאן עבור כל אחת מהן נתנו רק חצי פרוטה ואז לא יהיו מקודשות. (כב) הסתפקו האם התכוון לכלול את קניית שניהם באותה פרוטה והקידושים לא יחולו, כי לקניית האשה הוקצבה רק חצי פרוטה. או מאחר והוא ידע שקידושי אישה דרוש שיהיה לפחות שווי פרוטה, ואת הבהמה לא ניתן בכלל לקנות בכסף (אלא צריך לעשות קניין משיכה) – הפרוטה כולה מיועדת עבור הקידושים, והוא התכוון לומר שבהמשך יעשה קניין משיכה עבור קניית הפרה. (כג) בקרקעות מועיל קניין בכסף, והסתפקו האם התכוון לשניהם יחד בפרוטה, או שאת האשה בפרוטה (כדי שיחולו הקידושים) ועבור הקרקע יעשו בהמשך קניין.

י. אִם הָאִשָּׁה אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי וְלֹא־הָיָה [ללא הסכמתה]
כָּל זְמַן שֶׁהָיָה קְטָנָה, וּבְשֶׁהָיָה נַעֲרָה [גם]
רְשׁוּתָהּ בְּיָדוֹ [לִקְדָּשָׁה], **שֶׁנֶּאֱמַר^ד: "אֶת בְּתִי נִתְּנִי לְאִישׁ הַזֶּה",**
וְקִדְּשֶׁהָ [כסף הקידושין] **לְאִבֶּיהָ. וְכֵן הוּא זָכָאי**
בְּמִצְוַתָּהּ, וּבְמַעֲשֵׂה יְדֶיהָ^ה, וּבְכַתְּבָתָהּ^ו. וְאִם
נִתְּגַרְשָׁה אוֹ נִתְּאֻלְמָנָה מִן הָאָרוּסִין, הוּא זָכָאי בְּכָל,
עַד שֶׁתִּבְגֵּר.

(כד) שכר עבודתה. (כה) תקנת חכמים שהבעל יכתוב לאשתו כתובה, כדי שלא תהא קלה בעיני להוציאה (יתבאר בהמשך בפרק י') – בקטנה ונערה דמי הכתובה יהיו שייכים לאביה.

לְפִיכָךְ מְקַבֵּל הָאִב קִדְּוִשֵׁי בְתוֹ מִיּוֹם שֶׁתּוֹלַד עַד
שֶׁתִּבְגֵּר^ז. וְאִפְּלוּ הֵיחָד חֲרָשֶׁת אוֹ שׁוּטָה וְקִדְּשָׁה

אָמַר לָהּ כָּלוּם אֵלֶּא נָתַן בְּנֶדָה אוֹ בָּעַל - הוֹאִיל וְהֵם
עֲסָקִין בְּעִנְיָן, דִּי^ח [די בכך], וְאִינוּ צְרִיךְ לְפָרֵשׁ. וְכֵן
עֲדֵי הַקִּדְּוִשִׁין וְהַגְּרוּשִׁין, אִינוּ צְרִיךְ לוֹמַר לָהֶם
'אַתֶּם עֲדִי', אֵלֶּא בֵּין שְׁקָדָשׁ בְּפִנְיָהֶם אוֹ גֵּרָשׁ, הָרִי
זוֹ מְקַדְּשֶׁת אוֹ מְגֵרָשֶׁת.

(טז) בנוסף ללשונות המנויות בהלכה ו'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מקדשת"

צריך עיון וביורור מהו השיעור של "עסקין בענין" ומהו פרק הזמן שצריך לעבור בכדי שלא יהיו נחשבין עוד כעסוקין באותו ענין שהרי מצינו בכמה ענינים שנתפרש בהם השיעור כמו היסח הדעת ע"י שינה, או ע"י יציאה מהמקדש או מהבית (לענין קידוש ידים ורגלים של כהנים וכיו"ב) ואילו כאן לא נתפרש השיעור. ואולי תלוי הדבר אצל כל אחד ואחד לפי טבעו כו', ויש צורך בהשערה על ידי בית דין.

יין מלכות ספר נשים סימן ה
 מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ט. הָאֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הַתְּקַדְּשִׁי לְחֻצִּי', [לחצי ממני]
הָרִי זוֹ מְקַדְּשֶׁת. הָאֵל לְמָה זֶה דּוֹמָה? לְאֹמֵר לָהּ 'תְּהִי
אִשְׁתִּי אִתְּ וְאַחֲרָתִי', שֶׁנֶּמְצָא שָׂאִין לָךְ אֵלֶּא חֲצִי
אִישׁ. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: 'חֻצִּיךָ מְקַדְּשׁ לִי', אֵינָה
מְקַדְּשֶׁת, שָׂאִין אִשָּׁה אַחַת רְאוּיָה לְשָׁנִים. וְכֵן
הָאֹמֵר: 'הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי וְלֹא־הָיָה, אֵינָה מְקַדְּשֶׁת.

(יז) ומשמעות לשונו היא שמקדשה בתנאי שתסכים לכך שיוכל להתחתן עם אישה נוספת. ולכן גם אם אמר "התקדשי לחציי", אפשר לומר שהתכוון לקדשה בתנאי שתסכים שיוכל להתחתן עם אישה נוספת.

י. אָמַר לָהּ: 'הָרִי חֻצִּיךָ מְקַדְּשׁ לִי בְּפְרוּטָה וְחֻצִּיךָ
מְקַדְּשׁ לִי בְּפְרוּטָה', או שֶׁאָמַר לָהּ 'הָרִי חֻצִּיךָ
מְקַדְּשׁ לִי בְּחֻצִּי פְרוּטָה וְחֻצִּיךָ הָאֲחֵר בְּחֻצִּי פְרוּטָה'
- הָרִי זוֹ מְקַדְּשֶׁת^י.

השנת הראב"ד

שני חציין בפרוטה א"א אם זו ספק מפני שאין האשה מתקדשת לחצאין אותן של מעלה למה היא מתקדשת ודאי אלא כולן בספק.

אָמַר לָהּ: 'חֻצִּיךָ מְקַדְּשׁ
לִי בְּפְרוּטָה הַיּוֹם וְחֻצִּיךָ
בְּפְרוּטָה לְמָחָר^י,
שְׁנֵי • חֻצִּיךָ בְּפְרוּטָה^כ,

7. דברים-כ"ה, כב, טז.

מיום שתיולד: מיום הולדתה יש בכוחה של בת ישראל להיות "מקודשת" לעבודת ה' – יין מלכות סנ"ז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הָאֵב - הָרִי הִיא אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה. וְאִם הִיְתָה בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, מִתְקַדֶּשֶׁת בְּכִיּוֹתָהּ מִדַּעַת אֲבִיהָ; פָּחוֹת מִכָּאן - אִם קִדְּשָׁה אֲבִיהָ בְּכִיּוֹתָהּ, אֵינָה מִקְדָּשָׁתָּה.

יב. בְּגֵרָה הִבֵּת - אִין לְאִבִּיהָ בֵּה רְשׁוּת, וְהִרִי הִיא כְּשֶׁאָר כָּל הַנָּשִׁים, שְׁאִין מִתְקַדָּשׁוֹת אֶלָּא לְדַעְתָּן. וְכֵן אִם הִשְׁיֵאָה אֲבִיהָ וְנִתְאֲלָמְנָה אוֹ נִתְגַּרְשָׁה בְּחַיֵּי אֲבִיהָ - הִרִי הִיא בְּרִשׁוֹת עֲצָמָה, וְאִף עַל פִּי שְׁעִדִּין הִיא קִטְנָה. בִּיּוֹן שְׁנֵשׂאָתָה, אִין לְאִבִּיהָ בֵּה רְשׁוּת. וְג. נִתְקַדְּשָׁה קִדָּם שְׁתַּבָּגָר שְׁלֹא לְדַעַת אֲבִיהָ - אֵינָה מִקְדָּשָׁתָה, אֶפְלוּ נִתְרַצָּה הָאֵב אַחֵר שְׁנִתְקַדְּשָׁה; וְאֶפְלוּ נִתְאֲלָמְנָה אוֹ נִתְגַּרְשָׁה מֵאוֹתָם הַקִּדּוּשִׁין, אֵינָה אֶסוּרָה עַל הַכֹּהֵן כִּי. וְכֵן הִיא, וְכֵן אֲבִיהָ יְכוּלִין לְעַבְבִּיהָ. בִּין שְׁנִתְקַדְּשָׁה בְּפָנָיו [וְהוֹסֵכֶתָּה הִיְתָה בְּשִׁתְּקָה], בִּין שְׁנִתְקַדְּשָׁה שְׁלֹא בְּפָנָיו [וְהוֹסֵכִים לְפָנֵי הַקִּדּוּשִׁין] - אֵינָה מִקְדָּשָׁתָה [אִם אַחֵר מֵהֶם יִרְצֶה לְבַטְלָם].

לא) הבת תקבל את הכסף עבור אביה ותתקדש.

טו. כָּל הַעוֹשָׂה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל הַקִּדּוּשִׁין, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתוֹ בְּפָנֵי שְׁנֵי עֲדִים לָב. אֲבָל הָאִישׁ שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, אֵינּוּ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתוֹ בְּעֲדִים, שְׁאִין מְקוֹם לְעֲדִים בְּשְׁלִיחוֹת הָאִישׁ אֶלָּא לְהוֹדִיעַ אֶמְתַּת הַדְּבָר לָב; לְפִיכָךְ אִם הוֹדוּ הַשְּׁלִיחַ וְהַמְשַׁלֵּחַ, אֵינָן צָרִיכִין עֲדִים, כְּמוֹ . . . בְּחֹן א"א אִין הַנְדוּן דּוּמָה לְרֵאשִׁי דְלַעֲנִין שְׁלִיחַ הַגֵּט גִּטוּ מוֹכִיחַ עָלָיו וְלַעֲנִין תְּרוּמָה אִין צָרִיךְ עֲדוּת כָּלל, אֲבָל בְּקִדּוּשִׁין דִּאֲפִילוּ שְׁנֵיהֶם מוֹדִים אֵינּוּ כְּלוּם כִּי מוֹדוּ הַשְּׁלִיחַ וְהַשּׁוֹלֵחַ נִמְי לֹא כְּלוּם הוּא.

ז. הַשְּׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עֲדִיָּה; לְפִיכָךְ אִם עָשָׂה שְׁנֵים שְׁלֹחִין לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהָלְכוּ וְקִדְּשׁוּ אוֹתָהּ - הֵן הֵן שְׁלֹחִין, וְהֵן הֵן עֲדֵי הַקִּדּוּשִׁין, וְאֵינָן צָרִיכִין לְקַדְּשָׁה לוֹ בְּפָנֵי שְׁנֵים אֲחֵרִים. (לב) בדומה לכל דיני הקידושים שמצריכים שתי עדים. (לג) בניגוד למעשה הקידושין או הגירושים שאינו חל כלל ללא עדים. (לד) כגון בקרבן פסח שהשליח מתמנה לשחוט את הקורבן ולא צריך עדים על השליחות וכדומה.

זז. הַשְּׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עֲדִיָּה; לְפִיכָךְ אִם עָשָׂה שְׁנֵים שְׁלֹחִין לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהָלְכוּ וְקִדְּשׁוּ אוֹתָהּ - הֵן הֵן שְׁלֹחִין, וְהֵן הֵן עֲדֵי הַקִּדּוּשִׁין, וְאֵינָן צָרִיכִין לְקַדְּשָׁה לוֹ בְּפָנֵי שְׁנֵים אֲחֵרִים.

(לה) מאחר ומשמעות השליחות היא שהפעולה תועיל לבעל, השליח נחשב כאדם בפני עצמו והוא יכול להיות עד.

יז. הַפֶּל כְּשֶׁרִין לְשְׁלִיחוֹת, חוּץ מִחֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן - לְפִי שְׁאִינָן בְּגֵי דַעַת, וְהַגּוֹי - לְפִי שְׁאִינּוּ בֶּן בְּרִית [אֵינּוּ מֵהוּל]; וְנִגְמָר⁸: "בֶּן תְּרִימוֹ גַּם אֲתָם", לְרִבּוֹת הַשְּׁלִיחִין; - וְמָה אֲתָם בְּגֵי בְרִית אִף שְׁלֹחֲכֶם בֶּן בְּרִית, לְהוֹצִיא אֶת הַגּוֹי. אֲבָל הַעֶבֶד [הַכְּנַעֲנִי] - אִף עַל פִּי שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ לְדָבָר שְׁבִמְמוֹן [מֵאֲחֵר וְטָבֵל וְכָלל בְּבִרְתָּה] - הִרִי הוּא פָּסוּל בְּשְׁלִיחוֹת הַקִּדּוּשִׁין וְהַגֵּט, לְפִי שְׁאִינּוּ בְּתוֹרַת גֵּטִין וְקִדּוּשִׁין [אֵינָן חִלִּים עֲלֵיוֹ] לִי.

(כו) כלומר: הואיל ואין צורך בהסכמת הקטנה או הנערה המתקדשת, מאחר שהזכות לקדשה שייכת לאב.

יד. הִיְתָה הִבֵּת סֶפֶק בּוֹגֶרֶת⁹; - בִּין שְׁקִדְּשָׁה אֲבִיהָ שְׁלֹא לְדַעְתָּהּ, בִּין שְׁקִדְּשָׁה הִיא עֲצָמָה שְׁלֹא לְדַעַת אֲבִיהָ - הִרִי זֶה מִקְדָּשָׁתָה בְּסִפְקָהּ; לְפִיכָךְ צָרִיכָה גֵּט מִסֶּפֶק.

(כו) מאחר שהקידושין לא חלו, היא מותרת לכתחילה לכהן ואין לה דין של גרושה או אלמנה. (כח) במקרה שלא האב יזם את הקידושין, אלא הוא רק הסכים בשעת מעשה בדיבור או בהסכמה שבשתיקה, גם האב וגם הבת יכולים אחר למחות ולבטל את הקידושין.

יש לאיש [=יכול]; לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, בִּין אִשָּׁה פְּלוֹנִית [מְסוּיֵמֶת], בִּין אִשָּׁה מְשֻׁאָר הַנָּשִׁים [לְפִי חֲלֻטָּהּ הַשְּׁלִיחַ]; וְכֵן הָאִשָּׁה הַגְּדוּלָּה [=הַבּוֹגֶרֶת] עוֹשָׂה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל קִדּוּשִׁיהָ, בִּין מֵאִישׁ פְּלוֹנִי, בִּין מֵאִישׁ

הפניות לשיחות קודש פסול: כיצד, אם כן, מונה אליעזר עבד אברהם לשליח עבור קידושי יצחק? - סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 99 הע' 18.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(לו) מכך שהתורה הוסיפה את המילה 'גם', שהיא אינה נצרכת להבנת הפסוק, למדו מכאן לרבות את דין השליח. (לו) מחמת ההיגיון, שבדבר שאין לו שייכות אליו, קידושין וגרושין, הוא לא יכול להיות שליח לכך.

יח. שְׁלִיחַ הָאִישׁ שֶׁקִּדֵּשׁ - אוֹמֵר לָהּ: 'הֲרִי אֶת־מִקְדָּשְׁתְּךָ לְפָלוֹנִי בְּכֶסֶף זֶה', אוּ בְשֹׁטֶר זֶה'. וְאִם שְׁלִיחַ הָאִשָּׁה הוּא שֶׁמִּקְבֵּל הַקְדוּשִׁין - אוֹמֵר לוֹ [המקדש לשליח]: 'הֲרִי פְלוֹנִית שֶׁשְּׁלַחָה אוֹתָךְ מִקְדָּשְׁתְּךָ לִי, וְהוּא אוֹמֵר לוֹ: 'קִדְשְׁתִּיהָ לָךְ', אוּ 'אֲרִסְתִּיהָ לָךְ', אוּ 'נִתְּתִיהָ לָךְ לְאִשָּׁה', וְכָל פְּיוּצָא בְּזֶה. וְכֵן הַמִּקְדָּשׁ עַל יְדֵי הָאֵב - אוֹמֵר לוֹ: 'הֲרִי בְּתוּךְ פְּלוֹנִית מִקְדָּשְׁתְּךָ לִי, וְהוּא אוֹמֵר לוֹ: 'קִדְשְׁתִּיהָ לָךְ'. אִם אָמַר הָאֵב אוּ הַשְּׁלִיחַ 'חַן' - דִּיּוֹ [ומקודשת]. וְאִם הָיוּ עֲסָקִין בַּעֲנָן וְנָתַן לָאֵב אוּ לְשְׁלִיחַ וְלֹא פָּרַשׁ וְלֹא אָמַר דָּבָר - דִּיּוּלֵּחַ. וְאִם קִדֵּשׁ בְּשֹׁטֶר - אִינוּ כּוֹתְבוֹ אֲלָא מִדַּעַת הָאֵב אוּ מִדַּעַת הַשְּׁלִיחַ. וְכֵן בְּכָל הַדְּבָרִים בְּלֹן שֶׁל קִדּוּשִׁין, בְּדִין הָאִישׁ עִם הָאִשָּׁה, בֶּן דִּין שְׁלִיחַ עִם שְׁלִיחַ אוּ עִם הָאֵב.

(לח) הואיל ועסוקים בעניין הקידושין (כדין האיש עם האשה לעיל הלכה ח').

יט. מִצְוָה שֶׁיִּקְדֹּשׁ אָדָם אֲשֶׁתּוֹ בַּעֲצָמוֹ יוֹתֵר מֵעַל יְדֵי שְׁלוּחוֹ; וְכֵן מִצְוָה עַל הָאִשָּׁה שֶׁתִּקְדֹּשׁ עַצְמָהּ בִּיָּדָה יוֹתֵר מֵעַל יְדֵי שְׁלִיחַ. וְאִם עַל פִּי שְׁיֵשׁ רְשׁוּת לָאֵב לְקַדֵּשׁ בְּתוֹ כְּשֶׁהִיא קִטְנָה וְכֶשֶׁהִיא נַעֲרָה לְכָל מִי שִׁירָצָה, אִין רְאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן; אֲלָא מִצְוֹת חֻקִּים שֶׁלֹּא יִקְדֹּשׁ אָדָם אֶת בְּתוֹ כְּשֶׁהִיא קִטְנָה [בכפיה], עַד שֶׁתִּגְדִּיל וְתֵאמַר בְּפָלוֹנִי אֲנִי רוּצָה. וְכֵן הָאִישׁ אִין רְאוּי לוֹ שֶׁיִּקְדֹּשׁ קִטְנָה לֵט; וְלֹא יִקְדֹּשׁ אִשָּׁה עַד שִׁירָצָנָה וְתִהְיֶה כְּשֶׁרָה בְּעֵינָיו, שֶׁמָּא לֹא תִמָּצֵא חֵן בְּעֵינָיו, וְנִמָּצֵא מִגְרָשָׁה, אוּ שׁוֹכֵב עִמָּה וְהוּא שׁוֹנָאָה.

(לט) שמא שכשתגדל לא תרצה אותו.

כ. הַמִּקְדָּשׁ בְּבִיאָה, הֲרִי אֵלָיו קִדּוּשֵׁי תוֹרָה. וְכֵן בְּשֹׁטֶר, מִתְקַדֶּשֶׁת בּוֹ מִן הַתּוֹרָה; כִּשֵּׁם שֶׁגִּזְמַר וּמִגְרָשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת"⁹, כֵּן

גִּזְמַר [את הקידושין] וּמִכְנִים [את האשה לרשות בעלה]. וְכֵן הַכֶּסֶף מִן הַתּוֹרָה, וּפְרוּשׁוֹ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים [=חכמים],

שֶׁנֶּאֱמַר¹⁰: "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וְאָמַר • חֻקִּים: לְקַיָּחִים יִהְיוּ בְּכֶסֶף, שֶׁנֶּאֱמַר¹¹: "נִתְּתִי כֶסֶף הַשְּׂדֶה, קַח מִמֶּנִּי".

(מ) השטר הוא ה'ספר' שגומר לחלוטין את גירושה.

כא. אִם עַל פִּי שֶׁעָקַר הַדְּבָרִים כֵּן הוּא, נִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְקַדֵּשׁ בְּכֶסֶף אוּ בְשֹׁטֶר כֶּסֶף; וְכֵן אִם רָצָה לְקַדֵּשׁ בְּשֹׁטֶר, מִקְדָּשׁ. אֲבָל אִין מִקְדָּשִׁין בְּבִיאָה לְכַתְּחָלָה; וְהַמִּקְדָּשׁ בְּבִיאָה, מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת [מלכות מחקנת חכמים], כִּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל פְּרוּצִין בְּדָבָר זֶה, אִם עַל פִּי שֶׁקִּדּוּשֵׁיוֹ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין.

כב. וְכֵן הַמִּקְדָּשׁ בְּלֹא שְׂדֶה^{מא}, אוּ הַמִּקְדָּשׁ בְּשׁוֹק - אִם עַל פִּי שֶׁקִּדּוּשֵׁיוֹ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין, מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר זֶה הֶרְגֵּל לְזָנוּת, וְיִדְמָה לְקִדְשָׁה [זונה] שֶׁהִיָּתָה קִדְּם מִתֵּן תּוֹרָה.

(מא) שלא דיבר איתה או אודותיה עם אחרים לפני לכן, שתסכים להתקדש לו.

כג. כָּל הַמִּקְדָּשׁ אִשָּׁה - בֵּין עַל יְדֵי עַצְמוֹ, בֵּין עַל יְדֵי שְׁלִיחַ - צְרִיף • לְבָרָךְ קִדְּם הַקְדּוּשִׁין, הוּא אוּ שְׁלוּחוֹ^{מב}, וְאַחֵר כֵּן מִקְדָּשׁ, כִּדְרָךְ שֶׁמִּבְּרַכִּין קִדְּם כָּל הַמִּצְוֹת [לפני עשייתן]; וְאִם קִדֵּשׁ וְלֹא בָרַךְ - לֹא יְבָרַךְ אַחֵר הַקְדּוּשִׁין, שֶׁזֶּה בְּרָכָה לְבִטְלָה, מֵה שֶׁנַּעֲשֶׂה כְּכֹר נַעֲשֶׂה.

(מב) המנהג בתקופתנו הוא לתת לאחר לברך, כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע לברך.

כד. בִּיצֵד מְבָרָךְ? 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְהַבְדִּילָנוּ מִן הָעַרְיֹת, וְאָסַר לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת, וְהִתִּיר לָנוּ אֶת

9. דברים-כ"ה, כד, א. 10. שם. 11. בראשית-ח"י-שרה, כג, יג.

שנאמר . . אישה: בספר המצוות הובא הלימוד מהפסוק "ויצאה חנים" - לקו"ש ח"ט ע' 215 הע' 11.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כסף קידושין לשתיהן. (ה) כלומר, אחרי שאמר לה: הרי אשה פלונית ששלחה אותך מקודשת לי. (ו) ולא נתנה אותן מייד בחזרה. (ז) אם מסכימה להתקדש לו, וגם היא עדיין לא החליטה מה רצונה - הדין יהיה שמקודשת בספק.

ג. 'התקדשי לי בדינך זה', ונטלתו וזרקתו לפניו, או לים, או לאור [=ש], או לדבר האבד - אינה מקדשת^ח. אמרה לו: 'תנהו לאבא', או 'לאבד', או 'לאיש פלוני', ונתן - אינה מקדשת^ט; ואם אמרה: 'תנהו לו שיקבלנו לי' - שיקבלו עבורי בתור שליח^י, ונתן^{יא}; - הרי זו מקדשת^{יב}.

ח) מאחר שזריקת הכסף באופן מידי היא הוכחה לכך שאיננה מעוניינת בקידושים. ט) חכמים הניחו שהיא צוחקת עליו שאומרת לו: תן כסף לאחרים. י) ואמר לו בשעת הנתינה: זכה בכסף זה לפלונית עבור קידושיה. יא) ואינו צריך לחזור ולומר לאישה שנית 'הרי את וכו'.

ד. אמרה: 'הנניחהו על הסלע' - אינה מקדשת^{יג}; ואם היתה סלע שלשה - מקדשת^{יד}. היתה הסלע של שניהם - הרי זו מקדשת בספק^{טו}.

אמר לה: 'התקדשי לי בכפר זה', אמרה לו: 'תנהו לעני', אפילו היתה עני הסמוך עליה - שמפנסת אותו בקביעות^{טז}; - אינה מקדשת^{טז}. 'תנהו לכלב' - אינה מקדשת; ואם היתה כלב שלשה - מקדשת; היתה רץ אחריה לנשקה, ואמרה לו: 'תנהו לכלב זה' - הרי זו ספק מקדשת^{טז}.

יב) מאחר שאמרה לו להניחם במקום שאינו שלה, דומה לכך שתאמר לו זרוק אותן לים. יג) מדין שחצרו של אדם קונה עבורו חפצים שהונחו בה, ונחשב כאילו קיבלה בידה. יד) חצר השותפים אינה יכולה לקנות חפצים עבור אחד מהם לחוד, מאחר ששייכת כולה לשניהם, הספק כאן הוא: הואיל ומחזר אחריה לקדשה, ניתן להניח שהשאל לה את מקומו וקנתה, או שהתכוונה לומר לו: תנהו על סלע שלך שאני רוצה בכסף קידושיך. טו) מאחר שגם הוא מצווה להחיות את העני, לא נחשב שנתן לאישה דבר. טז) אפילו שחייב להצילה, חששו שבגלל שהציל אותה החליטה לקבל את הקידושים.

ה. היתה מוכר פרות או פלים וכיוצא בהן, פאת אשה ועמדה ואמרה לו: 'תן לי מעט מאלי', ואמר לה: 'אם אתן לך, תהי מקדשת לי'? אמרה 'הן', ונתן לה - הרי זו מקדשת; אבל אם אמרה לו: 'תן לי מהן', או 'השלף לי', או דברים שענינם: 'לא תשחק עמי בדברים אלו אלא תן בלבד', ונתן - אינה מקדשת.

הנשואות על ידי חפה^{מג}; וקדושין, ברוך אתה ה', מקדש ישראל^{מז}.

(מג) הייחוד בביתו של המקדש.

זו היא ברפת ארוסין^{מח}. ונהגו העם להסדיר ברכה זו על פוס של יין או של שכר [=משקה חריף מתמרים או שעורים]. אם יש שם יין - מברך על היין תחלה, ואחר כך מברך ברפת ארוסין, ואחר כך מקדש. ואם אין שם לא יין ולא שכר - מברך אותה בפני עצמה.

(מח) ואסורה לו עד שתיכנס לחופה, ושם מברכים "ברכת חתנים" (לקמן פרק י').

פרק ד

דין קידושין בכפייה או בעדות פסולה, קידושין לאיסורי עריות ופסולי חיתון, קידושי שפחה ועבד, וקידושין בפחות משווה פרוטה.

א. אין האשה מתקדשת אלא לרצונה, והמקדש

אשה בעל ברכה - אינה מקדשת; אבל • האיש • מקדש^{מט} • ש'אנסוהו עד שיקדש' השנת הראב"ד

אבל • מקודשת א"א והוא שיאמר רוצה אני.

על ברכו - הרי זו מקדשת^{נא}. ויש לאיש [רשות] לקדש נשים רבות כאחת [=יח], והוא שיהיה בפסוף - אם קדש בפסוף - פרוטה לכל אחת ואחת^{נב}; ויש לאחת מהן או לאחר לקבל הקדושין על ידי כלן מדעתן

[=בהסכמתן].

א) מאחר שיש ביכולתו לגרשה - לא תיקנו חכמים שהקידושים יתבטלו, בשונה מהאישה שהגירושים לא תלויים בה. ב) בקידושי שטר יועיל גם עבור כמה נשים, בתנאי שיכתוב בפירוט שמייחד ומקדש כל אחת מהן עבורו לאישה.

ב. המקדש את האשה, ונתן קדושיה מדעתה ביד חברתה, ואמר לחברתה פשנתן הקדושין בידה: 'ואת נמי' [=ג], או 'וכן גם את', וכיוצא בזה - הרי שתייהן מקדשות. אבל אם נתן בידה ואמר לה: 'ואת' - הרי זו שקבלה הקדושין ספק מקדשת, שמא לא נתפנו אלא לראות מה בלבה, וכאלו אמר לה: 'ואת מה תאמרי בדבר זה'? ולפיכך קבלה היא הקדושין, שהרי זה עדין שואלה לראות מה בלבה, ומפני זה היא ספק מקדשת.

ג) שתקבל עבורה את כסף הקידושין בתור שליחה. ד) בתנאי שנתן לה שתי פרוטות לפחות, המספיקות עבור

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כא) אינה צריכה למחות נגד הנישואין, ויכולה ללכת לבית אמה, כאילו לא התקדשה מעולם.

היתה מבית שש עד סוף עשר, בודקין את יפי דעתה - אם מבחנת ומפירת עסקי הנשואין והקדושין, צריכה למאן; ואם לאו, אינה מתקדשת למאן ואינה צריכה למאן.

ח. כיצד מתקדשת למאן? שאם נתקדשה ולא רצת לישב עם בעלה, צריכה למאן בפני שנים, ולומר: 'איני רוצה בפלוני בעלי', ויוצאה בלא גט, כמו שיתבאר בהלכות גרושין; וזו היא הנקראת ממאנת. ולמה יוצאה בלא גט? מפני שאין קדושיה קדושין מן התורה^כ, אלא קדושי קטנה זו מדברי סופרים^כ, והן תלויות:

השנת הראב"ד

שם . . גמורה א"א זה אינו אלא מדרבנן היא ואינה יכולה למאן.

בעלה [כדרך איש עם אשתו]

עד שגדלה - גמרו קדושיה, ונעשית אשת איש גמורה^כ, ואינו צריך לחזור ולקדשה אחר שגדלה^כ; ואם לא רצת לישב - צריכה למאן^כ, ותצא בלא גט.

(כב) מאחר שהיא יתומה, ולא קיבל אביה את קידושיה. (כג) כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר. (כד) ואין קידושי אחר תופסים בה. (כה) שהבעילה היא גמר קידושין הראשונים. (כו) צריכה למאן רק בקטנותה, אבל אחרי שגדלה, אפילו שלא נבעלה, צריכה גט מדברי סופרים.

ט. חרש [מלידה] שנשא פקחת, וכן חרשת שנשאת לפקח - אין קדושיה קדושין גמורין מן התורה, אלא מדברי סופרים. לפיכך אם בא פקח וקדש אשת

חרש הפקחת - הרי • זו

השנת הראב"ד

הרי . . החרש א"א טעה בזה שאינה מותרת לחרש שמה יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו מן הנישואין.

גט^כ, והיא מתרת לבעלה

החרשי^כ. אבל השוטה שקדש פקחת, או פקח שקדש שוטה - אין פאן קדושין פלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים^כ.

(כז) הכלל הוא שאם אחרי שיש קידושין שחלים מרבנן בלבד, מגיע מישהו ומקדש קידושין שחלים מהתורה, חכמים מחייבים את המקדש האחרון לתת גט. (כח) בתנאי שהמקדש אחרון (הפיקח) לא נשאה, אבל אם נשאה ובא עליה תהיה אסורה לשניהם. (כט) חכמים לא תיקנו לשוטם קידושין מאחר שאין אפשרות לחיים תקינים עם

וכן אם היה שותה בין, ואמרה לו: 'תן לי כוס אחד', ואמר לה: 'אם אתן לך, הרי את מקדשת לי בו', ואמרה לו: 'השקני השקות', או 'תן', 'השקה', 'השלק' [אחר מלשונות אלו] - אינה מקדשת, שאין הדברים מראין אלא 'השקני בלבד ולא תשחק עמי בדבר אחר'.

ו. המקדש בעד אחד - אין חוששין לקדושי [בנדרות אינן קידושין], ואף על פי ששניהן מודים; קל וחמר למקדש בלא עדים [בנדרות אינן קידושין]. המקדש בפסולי עדות של תורה^כ, אינה מקדשת. בפסולי עדות של דברי סופרים^כ, או בעדים שהם ספק פסולי תורה^כ - אם רצה לכנס, חוזר ומקדש בכשרים; ואם לא רצה לכנס, צריכה ממנו גט מדברי סופרים. ואפילו כפרה האשה והכחיש את העדים, ואמרה 'לא קדשתני' - כופין אותה לקח גט^כ. וכן דין כל קדושי ספק - אם רצה לכנס, חוזר ומקדש ודאי; ואם לא רצה, צריכה ממנו גט מספק.

(ז) כגון העובר עבירה שחייבים עליה מלקות מן התורה. (יה) דבר שאיסורו מרבנן, כגון שחילל יום-טוב שני של גלויות. (יט) כגון שהעידו שנים על אחד שעבר עבירה, ובאו שנים אחרים והכחישום ואמרו לא עבר ולא נפסל. (כ) כדי להתחתן עם אחר.

השנת הראב"ד

אבל . . שש א"א זה השיעור לא מצאתי אותו מפורש ואם יאמר מפני שאמרו קטן בן שש יוצא בעירוב אמו והוא נקרא קטני

קטנים במסכת כתובות (סו) אם כן אפילו בן שש, ומה שאמר מבת עשר ולמעלה אע"פ שהיא סכלה

ביותר מקודשת למיאן, בת עשר למד מפעוטות במסכת גיטין (נט; סו) ומה שאמר אפילו היא סכלה

ביותר והלא אמרו קטנה שאינה יודעת לשמור קידושיה אינה צריכה למאן כדאית' ביבמות פ' ב"ש (קז) ואין שיעור לקטנותה

אפי' בת עשר, ואם יודעת לשמור קידושיה צריכה למאן אע"פ שאינה יודעת להבחין ולהכיר

בספקי נישואין וקידושין, ואי קשיא לך אם כן שיעור הפעוטות למה

נאמר אימא לך כדי להתקדש ע"י עצמה אבל אם קדשה אמה או אחיה לדעתה אפילו פחותה

מפעוטות אלא שתדע לשמור קידושיה והכי איתא התם.

ז. קטן [לפני גיל 13] שקדש, אין קדושי קדושין. אבל • גדול שקדש את הקטנה [לפני גיל 12] היתומה, או קטנה שיוצאה מרשות אב

[שנישאת ונתגרשה או נתאלמנה] - אם היתה פחותה מבית שש, אף על פי שהיא נבונה לחש [נבונה] ביותר

ומפירת ומבכנת [בענייני הקידושין], אין פאן שם קדושין, ואינה צריכה למאן^כ; ואם היתה מבית עשר ומעלה, אף

על פי שהיא סכלה [=טיפשה] ביותר, הואיל ונתקדשה לדעתה, הרי זו מקדשת למאן [ראה להלן הלכה ח'].

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חזין מיבמה [אלמנת אחי, האסורה לכל עד שיחלוץ נעלה]
שנתקדשה לזר [ראה לעיל פרק א הלכה ח], **שהיא מקדשת**
בספק - נסתפק לחכמים אם הקדושין תופסין
ביבמה, כשאר חיבי לאוין, או אין קדושין תופסין
בה, בערנה לה. ואף על פי שאסור לו לכןס [להכניס
 לחופה] **אחת מכל אלו, הרי זה מגרש בגט.**

(לו) יבם שלאחיו שמת היו שתי נשים, והוא יבם אחת מהם, ואחר כך קידש את האישה השניה, שזה אסור באיסור 'עשה'. (לו) כפי שהתבאר לעיל שקידושין חלים באיסורי חיתון שאין בהם עונש כרת. (לח) מאחר שהאיסור שלה להתחתן עם זר נאמר בלשון "לא תהיה", לשון שבאופן כללי משמעותו שהיא "מקודשת" כבר, ולכן קידושין לזר לא יתפסו בה. (לט) מאחר שהתבאר לעיל שהקידושין תופסים, מכריחים אותו לגרש בגט.

טו. המקדש גויה או שפחה [כנענית] - **אינן קדושין, אלא הרי היא אחר קדושין כמה שהיתה קדם הקדושין**²; **וכן גוי ועבד שקדשו בת ישראל, אין קדושיהן קדושין. ישראל משמר שקדש בת ישראל - אף על פי שהוא עובד עבודה זרה בפרצונו, הרי אלו קדושין גמורין, וצריכה ממנו גט.**

(מ) למדו מלשון הפסוק "לא תחתן בם" - שלא יהיה בהם תורת חיתון, ולכן למעשה אין לקידושין שום משמעות.

טז. המקדש אשה השנת הראב"ד
שחציה שפחה וחציה בת חורין מא - **אינה מקדשת קדושין גמורין** ^{מב} **עד שתשתחרר; וכיון • שנשתחררה, גמרו קדושיה קדושין** [נשלמו] **קטנה שגדלה** [יתומה], **וכיון • שגדלה א"א דבר זה יש לו ב' פנים לא נודע מדבריו אם קטנה שגדלה גומרין קידושיה מן התורה אם לא, אבל ממה שכתב למעלה נודע שהוא סבור שגומרין מן התורה ואמר שגם זו כמו כן קידושיה גומרין מן התורה ואם גומרין מן התורה כי בא אחר וקדשה אחר שנשתחררה למה אסרה על הראשון אלא אפילו לא בא אחר וקידשה קידושי הראשון אינם קידושין גמורין וצריך לחזור ולקדש כדי שתהיה לו לאשה גמורה.**

ואינו צריך לקדשה קדושין אחרים. בא אחר וקדשה אחר שנשתחררה, הרי זו ספק קדושין לשניהם.

(מא) כגון שהיתה משועבדת לשותפים, ורק אחד מהם שחרר אותה - עדיין חלק ממנה משועבד לשותף השני. (מב) מאחר וחצי השפחה שבה אינו ראוי לקידושין, דומה דינה לאומר לאשה חציין מקודשת לי, שאינה מקודשת כמבואר לעיל. (מג) מאחר ועד שנשתחררה היא הייתה מקודשת מספק, אנחנו חוששים שמא מי שקידש אותה עכשיו, הוא הראשון שקידש כהלכה.

שוטה והקשר לא יימשך, בשונה מחרשים שיכולים לחיות יחד בשלום, ובמיוחד כשאחד מהם פיקח.

י. סריס [=עקר] **שקדש, בין סריס חמה** [מלידה] **בין סריס אדם, וכן אילונית** [=עקרה] **שנתקדשה - הרי אלו קדושין גמורין.**

(ל) הכלל שקידושין אינם חלים באיסורי חיתון, תקף רק לגבי איסורי חיתון שיש עליהם עונש כרת, וכאן שאיסורם רק ב'לאו' - 'לא תעשה' בלבד - הקידושין חלים.

יא. טמטום • ואנדוגינוס לא **שקדשו אשה, או שקדשן איש - הרי אלו קדושי ספק, וצריכין גט מספק** ^{לב}.
השנת הראב"ד
 טמטום • מספק א"א ולמה הם צריכים גט מספק והלא אינם ראויים לינשא כלל.

(לא) התבארו בפרק ב' הלכות כ"ד"כ"ה. (לב) מאחר שדין שניהם מוטל בספק - האם הם זכרים או נקבות, פסקו להחמיר.

יב. המקדש אחת מן העריות [שחייב עליהן כרת] - **לא עשה כלום, שאין קדושין תופסין בערנה, חזין מן הנדה** [יריוקה בזמן נידתה], **שהמקדש את הנדה, הרי זו מקדשת קדושין גמורין. ואין ראוי לעשות כן.**

(לג) מכיוון שנדה היא באיסורי עריות, ואסור לבוא אליה עד שתטהר, וחששו שיכשלו באיסור (יתבאר בהרחבה בפרק י').

יג. אשת איש השנת הראב"ד
שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר בפני בעלה, הרי זו מקדשת לשני, שהאשה שאמרה לבעלה בפניו גרשתי, נאמנת לה, חזקה שאינה מעזה פניה [לשקר] בפני בעלה. אבל אם קדשה אחר שלא בפני בעלה, אין קדושין תופסין בה עד שתביא ראיה שנתגרשה קדם שתקבל הקדושין; כל [שנמצאת] שלא בפניו, מעזה.

(לד) מאחר שאנו מניחים בוודאות שבעלה הראשון כבר גירש אותה. (לה) לחלוטין ותוכל להתחתן לכתחילה, אפילו אם יכחיש את דבריה. ישנם הפוסקים שבתקופה שלנו שהחוצפה והפריצות מרובה - נאמנת רק לחומרה ודינה יהיה כספק מקודשת.

יד. המקדש אחת מן השניות [=עריות מתקנת חכמים], **או מאסורי לאוין, או מאסורי עשה, וכן היבם שקדש צרת יבמה לי - הרי זו מקדשת קדושין גמורין;**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ידה, בין לתוף חיקה, או לתוף חצרה, או לתוף שדה שלה - הרי זו מקדשת. היתה עומדת ברשות הבצל - צריך שיתן לתוף ידה או לתוף חיקה.

היתה עומדת ברשות שהיא של שניהם ^[בשותפות], וזרק לה קדושיה מדעתה, ולא הגיעו לידיה או לחיקה - הרי זו מקדשת קדושי ספק. ואפלו אמרה לו: 'הנח קדושי על מקום זה', ואותו המקום של שניהם - הרי אלו קדושי ספק.

ג) כי אנחנו מסתפקים האם המקדש, השאיל לה את חלקו בקרקע כדי שתקנה בו את הקידושין.

כב. היו עומדין ברשות הרבים^{נא}, או ברשות שאינה של שניהן ^[שייכת לאדם אחר], וזרק לה קדושיה - קרוב לו, אינה מקדשת; קרוב לה, הרי זו מקדשת. מחצה למחצה, או שהיו ספק קרוב לה ספק קרוב לו, ואבדו ^[עקבותיו לגמרי] קדם שניגועו לידיה - הרי זו מקדשת בספק.

פיצד הוא קרוב לה וקרוב לו? כל שהוא יכול לשמור אותן והיא אינה יכולה לשמור אותן - זה הוא קרוב לו; היא יכולה לשמור אותן והוא אינו יכול לשמור - זה הוא קרוב לה. שניהם יכולין לשמור אותו, או שניהם אינן יכולין לשמור אותו - זה הוא מחצה למחצה.

נא) חכמים תקנו שברשות הרבים תועיל זריקת כסף הקידושין, רק כאשר היא יכולה לשמור עליהם וזה ייחשב כאילו שהגיעו אליה (ואין משמעות לקרבה הפיזית של הכסף למקום עמידתה).

~ יום שלישי כ"ז ניסן ~

פרק ה

דיני קידושין בסוגים שונים של תמורות.

א. המקדש בדבר שהוא אסור בהנאה ^[=הנאה] - כגון חמץ בפסח או בשר ^[שהתבשל עם] בחלב, וכיוצא בהן משאר אסורי הנאה - אינה מקדשת^א; ואפלו היה אסור בהנאה מדבריהם ^[=של חכמים], כגון חמץ בשעה ששית ^[מהזריחה] מיום ארבעה עשר ^[בניסן]^ב - אינה מקדשת.

יד. ואיזו היא שפחה חרופה האמורה בתורה^{מד}? מי שחציה שפחה וחציה בת חורין שקדשה עבד עברי^{מה}. ומי שחציו עבד וחציו בן חורין^{מו} שקדש בת חורין - הרי זה ספק קדושין^{מז}.

מד) שמקודשת מהתורה. מה) מאחר שעבד עברי מותר בשפחה כנענית, הקידושין חלים גם בחצי שעדיין היא שפחה. מו) כגון שהיה משועבד לשני שותפים, ושחרר אחד את חלקו. מז) הסתפקו האם דומה לדין המקדש אישה לחציו (כמבואר לעיל בפרק ג' הלכה ט') - שאז מקודשת, או מאחר וביחס לחצי בו שעדיין עבד - הוא אינו שייך לקידושין, אין לקידושין שלו כלל משמעות.

יח. שכור שקדש - קדושו קדושין, ואף על פי שגשתפך הרבה. ואם הגיע לשכרותו ^[לדוגת שכרות] של לוט ^[שאינו יודע מה עושה], אין קדושי קדושין ^[דינו כשותה]; ומתלשבין בדבר זה ^[צריכים לבדוק היטב את רמת שכרותו].

יט. המקדש בפחות מפרוטה^{מח}, אינה מקדשת. קדשה באכל או בכלי וכיוצא בו ששנה פחות מפרוטה - הרי זו מקדשת בספק, וצריכה גט מספק; שמה דבר זה שנה פרוטה במקום אחר. הא למדת, שכל המקדש בשנה ספק - אם היה שנה פרוטה באותה המדינה, הרי אלו קדושי ודאי; ואם אינו שנה פרוטה, הרי אלו קדושי ספק^{מט}.

מח) בסכום ששווי פחות מחתיכת כסף במשקל חצי גרגיר שעורה. מט) ואם ירצה להמשיך לחיות איתה, יצטרך לקדשה שוב כהלכה.

יג) אה לי, שאם קדש בתבשיל או בירק שאינו מתקנים ^[לזמן רב] וכיוצא בהן - אם לא היה שנה פרוטה באותו המקום, אינה מקדשת כלל; שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד, ולא יהיה שנה פלוס. ודבר של טעם הוא זה, וראוי לסמך עליו.

כ. המקדש אשה בפחות מפרוטה, או שקדש שתי נשים בפרוטה - אף על פי ששלח סבלונות ^[מתנות] לאחר מפאן ^[=אחר כך], אינה מקדשת; וכן קטן שקדש - אף על פי ששלח סבלונות אחר שהגדיל, אינה מקדשת; שמחמת קדושו הראשונים שלחם, שהיו קדושין פסולין.

כא. המקדש את האשה בכסף או בשטר, אינו צריך שיתן הקדושין לתוף ידה, אלא פיון שרצת לזרק לה קדושיה ^[שהסכימה שיוקם], וזרקם - בין לתוף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ז ניסן - ספר נשים - הלכות אישות קה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בתוך העיר ירושלים בקדושה. (ח) וכל זמן שהוא לא חילל את המעשר, כאילו זה לא ממנו.

(א) מאחר שאינה יכולה ליהנות מכסף קידושו לא נחשב שנתן לה דבר ממשי. (ב) חכמים גזרו על החמץ האסור מהתורה, שיהיה אסור בהנאה כבר במהלך השעה השישית של ערב פסח (ולא רק מתחילת השעה השביעית).

ב. עבר ומכר דבר האסור בהנאה, וקדש בדמיו
[בכסף שקיבל תמורתו] - הרי זו מקדשת; חוץ מעבודה זרה - שאם קדש בדמיה, אינה מקדשת, מפני שדמי עבודה זרה אסורין בהנאה כמותה.

המקדש בפפרש [=צואת] עגל עבודה זרה, אינה מקדשת, שהכל מעבודה זרה אסור בהנאה, שנאמר¹²: "ולא ידבק בידך מאומה מן החיים". אבל המקדש בפפרש שור הנסקל [שהרג אדם], הרי זו מקדשת - אף על פי ששור הנסקל אסור בהנאה, פרושו אינו אסור בהנאה, שאינו דבר חשוב לגבי השור.

ג. המקדש בפרות שביעית [שגדלו בשנת השמיטה]³,

או • באפר פרה אדמה, או במים שפולאן
לעשותן מי נדה [לטהר] השנת הראב"ד או במים . . . מקדשת א"א דוקא בשכר הבאת האפר והמים או בשכר מילוי המים.

הטמאים] - הרי זו מקדשת¹.

(ג) למרות שאסור לסחור בפירות שביעית. (ד) למרות שאסור ליהנות מאפר פרה אדמה או מי הנידה, בכל זאת אפשר ליהנות מהשכר שיתקבל עבור הבאת האפר והמים.

המקדש בהקדש של פדק הפית [תחזוקת המקדש] בשוגג [שלא ידע ששייך להקדש] - הרי זו מקדשת², והוא ישלם קרן וחמש להקדש ויביא אשמו, פדין כל מועל בשגגה; ואם קדש בו במזיד, אינה מקדשת¹.

(ה) כי ברגע שמעל בהקדש, התחללה קדושתו והכסף הפך להיות חולין. (ו) הכלל הוא שהקדש מתחלל רק בשוגג, מאחר שדווקא לגבי שימוש בשוגג מופיע בתורה המושג 'מעילה'.

ד. קדשה במעשר שני, בין בשוגג בין במזיד - אינה מקדשת, לפי שאין לו לעשות בו שאר חפציו עד שיתחלל [=יפדה]¹³, שנאמר במעשר¹³: "לה' הוא"^ה.

(ז) החלק המופרש מהתבואה או מהפירות המיועד להיאכל

~ נקודות משיחות קודש ~

"(בהן) המקדש בחלקו מקדשי קדשים, או מקדשים קלים - אינה מקדשת בו".

כבר נתבארה שיטת הרמב"ם בענין שמחה ביו"ט שיש בה שני קיומי מצות שמחה:

(א) חיוב של קרבן שלמים - הבאת הקרבן ואכילתו. (ב) אכילת בשר חולין ושתיית יין. אלא שאם נאמר בזה "בכלל מאתיים מנה" (ולא שבטלה המנה) אזי לדעת הרמב"ם יוצאים ידי מצות אכילת בשר סתם גם באכילת בשר שלמים. וצ"ע שהרי בשלמים משולחן גבוה קאכיל (ב"ק יב, ב: אבל לאחר שחיטה כו'. פרש"י (שם).

וצריך לומר שסבר הרמב"ם כתוס' ב"ק שם, שחלק הכהן בשלמים נחשב כממון גבוה אבל חלק בעלים אפילו לאחר שחיטה הוי ממון בעלים.

וכבר שקו"ט בזה שממה שכתב כאן נראה דס"ל כהתוס' שם ולכן כהן שקידש בחלקו מקדשי קדשים או מקדשים קלים אינה מקודשת כיון שנחשב ממון גבוה.

לקוטי שיחות חלק לג עמוד 66 והערה 39

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ו. מתנות [תרומות ומעשרות] שלא הורמו [=טרם שהופרשו], הרי הן כמו שהורמויא. לפיכך ישראל שפגלו לו [בירושה] טבלים [=יכול לא מעושר] מבית אבי אמו פהן, והפריש מהם [היורש] תרומה ומעשרות - הרי הן בתרומות ומעשרות שפגלו לו בירשה מאבי אמוי², ואם קדש בהן אשה, הרי זו מקדשת, שאף על פי

12. דברים-ראה, יג, יח. 13. ויקרא-בחוקותי, כז, ל.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְקִדְּשָׁהּ בְּגִזְלָהּ וּבְגִנְיָהּ וְחִמְסָהּ שְׁלָהּ, וְאָמַר לָהּ: 'הֲרִי אֶת מִקְדָּשְׁתְּ לִי בּוֹ' - אִם קָדַם בְּיָגִיהָ שְׂדוּכִין [דיבורים שתסכים להתחתן איתן], **וְנָטְלָה וְשָׁתְקָה** [אפילו לפני הגזילה] - **הֲרִי זֶה מִקְדָּשְׁתְּ^{טז}; וְאִם לֹא שָׁדָךְ אוֹתָהּ מֵעוֹלָם - אַף עַל פִּי שִׁשְׁתָּקָה כְּשֶׁנָּתַן לָהּ דְּבָרִים אֵלֶי בְּתוֹרַת קְדוּשִׁין, אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ^{יז}; וְאִם אָמְרָה 'הֵן' [בעת הקידושין], הֲרִי זֶה מִקְדָּשְׁתְּ.**

(טז) מכך שלקחה אותם ושתקה סימן שמחלה לו וקיבלה אותם לשם קידושין. (יז) מאחר ולקחה את רכושה בחזרה, ולא הסכימה מעולם להתקדש לו.

י.א. וְכֵן אִם נָתַן לָהּ פְּקֻדוֹן וְאָמַר לָהּ: 'כִּנְסִי' [קבלין פְּקֻדוֹן זֶה], וְחָזַר וְאָמַר: 'הֲרִי אֶת מִקְדָּשְׁתְּ לִי בּוֹ' - אִם אָמַר לָהּ קֹדֶם שֶׁתִּטְּלֶנָּה, וְנָטְלָתָּה וְשָׁתְקָה - הֲרִי זֶה מִקְדָּשְׁתְּ^{יח}; וְאִם אַחֵר שֶׁנָּטְלָתָּה בְּתוֹרַת פְּקֻדוֹן אָמַר לָהּ 'הֲרִי אֶת מִקְדָּשְׁתְּ בּוֹ' וְשָׁתְקָה - אֵין זֶה כְּלוּם^{יט}, שֶׁכָּל שִׁתְיָקָה שֶׁלֹּא אַחֵר מִתֵּן מַעוֹת אֵינָה מוֹעֵלָת; אֲכָל אִם אָמְרָה 'הֵן' אַחֵר שֶׁנָּטְלָהּ, הֲרִי זֶה מִקְדָּשְׁתְּ.

(יח) מאחר וקבלת הפיקדון הייתה עבור קידושין. (יט) מאחר ואינה מייחסת משמעות לאמירתו, הואיל וקבלה לידה רק עבור פיקדון. (כ) הואיל והפיקדון קיים, הרי זה כאומר התקדשי לי בפיקדון שיש לי בידך - שמקודשת.

יב. הַחֲזִיר לָהּ חֹב שֶׁהָיָה לָהּ אֶצְלוֹ, וְאָמַר לָהּ [במעמד החזרת החוב] **'הֲרִי אֶת מִקְדָּשְׁתְּ בּוֹ'** [בנוסף לפריעת החוב] **קֹדֶם שֶׁתִּטְּלֶנָּה, וְנָטְלָתָּה וְשָׁתְקָה - אִם הָיָה בְּיָגִיהָ שְׂדוּכִין** [והסכימה להתחתן איתו], **הֲרִי זֶה מִקְדָּשְׁתְּ^{כא}; וְאִם לֹא שָׁדָךְ - אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ, עַד שֶׁתֹּאמַר 'הֵן' כֵּב. וְאִם אָמַר לָהּ אַחֵר שֶׁנָּטְלָהּ הַחֹב שְׁלָהּ 'הֲרִי אֶת מִקְדָּשְׁתְּ בּוֹ' כֵּב, אֶפְלוּ אָמְרָה 'הֵן', אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ; שֶׁהֲרִי לֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ מִמֶּנּוּ כְּלוּם, אֶלֶּא שְׁלָהּ [את החוב] נָטְלָהּ, וְכִבְר נִפְרַע חֹבּוֹ מִשְׁעָה שֶׁנָּטְלָהּ, וְאֵינָה יְכוּלָה לַחֲזוֹר וּלְתַבְּעוֹ בַּחֹב פַּעַם אַחֲרָת.**

(כא) אנו מניחים שקיבלה את הכסף עבור הקידושין ומחלה לו על החוב. (כב) היות ויכולה לומר שקיבלה את הכסף עבור פירעון החוב בלבד. (כג) ולא נתן לה דבר נוסף עבור קידושין.

יג. הַמִּקְדָּשׁ בְּמִלְוָה^{כד} - אֶפְלוּ הָיְתָה בְּשִׁטָּר, אֵינָה מִקְדָּשְׁתָּהּ^{כה}. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה לָהּ אֶצְלָהּ חֹב דִּינָר [שם מטבע], **וְאָמַר לָהּ: 'הֲרִי אֶת מִקְדָּשְׁתְּ לִי בְּדִינָר שִׁישׁ לִי בְּדִינָר' - אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ, מִפְּנֵי שֶׁהִמְלִיחָהּ**

שְׂאִינָם רְאוּיִין לוֹ לֶאֱכִילָהּ [מותרים באכילה לכוהנים בלבד], **יֵשׁ לוֹ [יכול] לְמַכְרָן לְמִי שֶׁהָן רְאוּיִין לוֹ** [והכסף יהיה שלן]

(יא) כלומר הואיל ויופרשו בהמשך, מתייחסים אליהם כאילו כבר הופרשו. (יב) על (הסבא) הכהן מצוות המעשר היא להפריש את החלק, ואחר כך הוא יכול לעשות בהן כרצונו. ומאחר שאנו דנים אותם כאילו כבר הופרשו, יורשו יוכל להשתמש בהן כרצונו (להפרישן ולתת או למכור לכהנים אחרים), למרות שהוא עצמו ישראל.

אֲכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּדְּשׁ בְּתְרוּמָה שֶׁהִפְרִישׁ מִגִּרְנוֹ [תבואתו], **אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ, שֶׁהֲרִי אֵין לוֹ [אפשרות] לְמַכְרָהּ^{יג}, וְאֵין לוֹ בָּהּ אֶלֶּא טוֹבַת הַנֶּהָה** [יכול לבחור את הכהן שיקבלה], **לְפִי שְׁנוֹתָנָה לְכָל כֹּהֵן שִׁירְצָה; וְטוֹבַת הַנֶּהָה אֵינָה** [נחשבת עבור קידושין] **כְּמִזְוֹן.**

(יג) ישראל שקידש בתבואה שעדיין לא הפריש ממנה תרומה, הוא לא יכול להחליט מה לעשות עם התרומה, אלא לתת אותה לכהן בחינם.

ז. הַמִּקְדָּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּגִזְלָהּ, אוּ בְּגִנְיָהּ, אוּ בְּחִמְסָהּ [מכירה בכפייה] **- אִם נִתְּנָאָשׁוּ הַבְּעָלִים וְנִדְּעָה [לכל] שֶׁקָּנָה אוֹתוֹ דְּבַר בְּיָאוּשׁ, הֲרִי זֶה מִקְדָּשְׁתְּ; וְאִם לָאוּ, אֵינָה מִקְדָּשְׁתָּ.**

(יד) מאחר ולעדים לא נודע על הייאוש, לא יוכלו להעיד שנתן כסף ששייך לו לקדש את האישה.

ח. הַנִּכְנָס לְבֵית חֲבֵרוֹ, וְלָקַח לוֹ כְּלִי אוּ אֶכָּל וְכִיּוּצָא בָּהֶן וְקִדְּשׁ בּוֹ אִשָּׁה, וְכָא בַּעַל הַבֵּית - אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ: 'לָמָּה לֹא נָתַתָּ לָהּ דְּבַר זֶה, שֶׁהוּא טוֹב מִמָּה שֶׁנָּתַתָּ לָהּ?' - אֵינָה מִקְדָּשְׁתָּ^{טז}; שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ דְּבַר זֶה אֶלֶּא כְּדִי שֶׁלֹּא לְהַתְפִּישׁ עִמּוֹ [לביישו], וְהוֹאִיל וְקִדְּשׁ בְּמִזְוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ, הֲרִי זֶה גִּזְלָהּ וְאֵינָה מִקְדָּשְׁתָּ. וְאִם קִדְּשָׁה בְּדְבַר שְׂאִין בַּעַל הַבֵּית מִקְפִּיד עָלֶיהָ, כְּגוֹן תְּמָרָה אוּ אֲגוּז - הֲרִי זֶה מִקְדָּשְׁתָּ מִסָּפֵק.

(טו) למרות שנשמע שבעל הבית מסכים למעשיו, בכל אופן אנחנו חוששים שמא בעל הבית כן הקפיד על הגניבה.

ט. הָיְתָה סְחוּרָה בֵּינוּ וּבֵין חֲבֵרוֹ [בשותפות], וְחָלְקָה שֶׁלֹּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ, וְקִדְּשׁ בְּחֻלְקוֹ - הוֹאִיל וְצִרִיכָה שְׁוִמָּת [הערכת שוין] בֵּית דִּין, אֵינָה מִקְדָּשְׁתָּ: שְׂאִין זֶה נוֹטֵל לְעַצְמוֹ מִמָּה שִׁירְצָה, וְנִינִית [לשותף] מִמָּה שִׁירְצָה. י. גִּזְלָהּ אֶת הָאִשָּׁה אוּ גִנְבָה מִמֶּנָּה אוּ חִמְסָהּ, וְחָזַר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מקדשת לי בחדש שיש לי ביד זה' במעמד שלשתן
[הלווה, המקדש והמתקדשת] - הרי זו מקדשת כט.

(כט) ההלכה היא שבמעמד שלושם אפשר להקנות את החוב למקבל, ללא צורך בקניין נוסף.

יח. קדשה בפקדון שיש לו בידה, או בשאלה
[בחפץ] שהשאלה - אם הנה הפקדון והשאלה או שנה פרוטה מהן קנים ברושתי, הרי זו מקדשת.
(ל) למעט מקרה שנגנב או אבד, שדינם במצב כזה כמו "מלווה" ואינה מקודשת.

יט. אמר לה: הרי את מקדשת לי בשכר שאדבר עליך
[שיותרו לך על חוב] 'לשלטון' [למושל], ודבר עליה, והניחה השלטון ולא תבעה [למשפט] - אינה מקדשת אלא אם נתן לה פרוטה משלו; שההנהגה הפאה לה מדבריו הרי היא כמלווה, והמקדש כמלווה אינה מקדשת.

כ. הרי את מקדשת לי במלאכה זו שאעשה עמך
[בשבילך], ועשה עמה לא - אינה מקדשת אלא אם פן נתן לה פרוטה משלו; לפי שהשכירות יזכה בה הפועל מתחלה ועד סוף - כל זמן שיעשה מקצת מן המלאכה, זוכה במקצת מן השכר - ונמצא השכר כלו מלווה אצלה [כחוב מצטבר], והמקדש כמלווה אינה מקדשת.

(לא) כגון שנתנה לו זהב ואמרה לו: עשה לי ממנו נזמים וטבעות.

כא. האשה שאמרה: תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש אני לך, ונתן ואמר לה: הרי את מקדשת לי בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך' - הרי זו מקדשת; אף על פי שלא הגיע לה פלוני, הרי נהנית ברצונה שנעשה, ונהנה פלוני בגללה.

וכן אם אמרה לו: תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש לו, ונתן לו, וקדשה אותו פלוני ואמר לה: הרי את מקדשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך' - הרי זו מקדשת.

כב. אמר לה: ה'ה' לך דינר זה מתנה והתקדשי לפלוני, וקדשה אותו פלוני ואמר לה: הרי את מקדשת לי בהנאה זו הפאה לך בגללי' - הרי זו מקדשת, אף על פי שלא נתן לה המקדש פלוני.

להוצאה [=לשימוש] **נתנה, ואין כאן דבר קנים להנות בו מעתה** [בזמן הקידושין], **שפכר** [כאלון] **הוציאה אותו הדינר ועברה הנאתו.**

(כד) בחוב שהאשה חייבת לו. (כה) קידושי כסף נלמדים מהקניין שהיה במכירת שדה עפרון לאברהם, שנאמר בו: "נתתי כסף השדה קח ממני", ולמדו משם שבקידושין צריך לתת את הכסף בשעת מעשה הקידושין.

יד. הנה לו אצלה מלווה על המשכון, וקדשה באותה המלווה והחזיר לה את המשכון
- הרי זו מקדשת, שהרי היא נהנית במשכון מעתה, והרי הגיעה הננה לידה.

(כו) ואין הברל מתי נלקח המשכון עבור ההלוואה.

טו. המקדש בהננת מלווה, הרי זו מקדשת. פיצד? כגון שהלווה אותה עתה [בשעת הקידושין] **מאתים זוז, ואמר לה: הרי את מקדשת לי בהננת זמן שארויח לך** [=שאדחה הפרעון] **כמלווה זו, שתהיה בידך כך וכך יום, ואיני תובעה ממך עד זמן פלוני' - הרי זו מקדשת, שהרי יש לה הננה מעתה להשתמש כמלווה זו עד סוף זמן שקבע; ואסור לעשות כן, מפני שהיא כרביית** [דומה לריבית]¹².

ופרשו • רבותי בהננת מלווה דברים שאין ראוי לשממן [לסבור כמותם].

(כז) מאחר ומוסיפה לו הנאה מעבר לסכום ההלוואה. אך אין זו ריבית גמורה, כי הנושא אשה עליו התחייבויות רבות בשל הנישואים, כך שאין זו הנאה גמורה, ונחשבת הערמת ריבית.

טז. אמר לה: הרי את מקדשת לי בפרוטה זו ובחוב שיש לי אצלך' - הרי זו מקדשת; וכן אם אמר לה: כמלווה שיש לי אצלך ובפרוטה זו' - הרי זו מקדשת כח.

(כח) אין חשיבות לכך שהקדים באמירתו את פירעון החוב לנתינת הפרוטה, ומאחר ונתן לה דבר נוסף בזמן הקידושין, חכמים הניחו שהסכמתה להתקדש נובעת מכך שמקבלת את הפרוטה הנוספת.

יז. הנה לו חוב ביד אחרים, ואמר לה: הרי את

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קידושין, אנו מניחים שהתכוון לקדשה בכולן יחד, ולכן מצטרפות לשווה פרוטה.

כח. אמר לה: 'הרי את מקדשת לי באלו' - אם יש בכלל שוה פרוטה, מקדשת: אף על פי שהיא אוכלת ראשונה ראשונה, שלה היא אוכלת.

כט. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בכוס זה' - אם היה מלא מים, הרי זו מקדשת בו ובמה שבתוכו^ל; ואם היה מלא יין - הרי זו מקדשת בו, ולא במה שבתוכו^ל. ואם היה מלא שמן - הרי זו מקדשת במה שבתוכו, ולא בול^ל; לפיכך אם לא היה בשמן שוה פרוטה, הרי זו מקדשת בספק, ואם היה בשמן שוה פרוטה, הרי זו מקדשת ודאי, ואין משגיחין [=בורקים] על כוס [אם שווה פרוטה].

(לג) המים אינם חשובים, והם בטלים לכוס. לכן כשמקדש בכוס עם מים, דעתו על הכוס והמים שבתוכו. (לד) ליין יש קצת יותר חשיבות והוא אינו בטל לכוס, לכן דעתו לקדש בכוס (ולא ביין, כי היין ראוי לשתיה מיד). (לה) לשמן יש חשיבות גדולה, ולא משתמשים בו לשתיה מיידית כמו יין, לכן כנראה דעתו הייתה לקדש בשמן.

פרק ו

דיני המקדש או מגרש על תנאי.

א. המקדש על תנאי - אם נתקנים התנאי, מקדשת; ואם לאו, אינה מקדשת; בין שהיה התנאי מן האיש^י, בין שהיה מן האשה^י. וכל תנאי שפעולם - בין בקדושין, בין בגרושין, בין במקח וממכר, בין בשאר דיני ממונה - צריך להיות בתנאי ארבעה דברים^י.

(א) כגון שאמר לאשה: אם תתני לי מאתיים זוז, הרי את מקודשת לי בדינר זה. (ב) בין שהתנאי לטובת האיש. (ג) בין שהתנאי לטובת האשה. (ד) כגון שאמר לה הרי זה גיטך על-מנת שתתני לי מאתיים זוז. (ה) כגון מתנות. (ו) כפי שמסביר להלן.

ב. ואלו הם הארבעה דברים של כל תנאי - ושהיה התנאי כפול^י, ושהיה הן שלו קודם ללאו, ושהיה התנאי קודם למעשה, ושהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו [כדלהלן]. ואם חסר התנאי אחד מהן - הרי התנאי בטל, וכאלו אין שם תנאי כלל, אלא תהיה זו מקדשת או מגרשת ויתקנים המקח או המתנה מיד, וכאלו לא התנה כלל, הואיל וחסר התנאי אחד מן הארבעה.

אמרה לו: 'הא לך דינר זה מתנה ואתקדש לך', וילקחו ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך' - אם אדם חשוב הוא, הרי זו מקדשת, שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה, ובהנאה זו תהנה עצמה לו.

כג. האומר לאשה: 'התקדשי לי בדינר, והרי זה המשכון בידך עד שאמתן הדינר' - אינה מקדשת; לא הדינר הגיע לידה, ולא המשכון נתן להיותו שלה. הנה בידו משכון על חוב שיש לו אצל אחרים [החייבים לו], וקדש בו אשה - אף על פי שאינו שלו, הרי זו מקדשת, לפי שבעל חוב יש לו מקצת קנין בגופו של משכון.

כד. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בדינר זה על מנת שתחזיריה לי' - אינה מקדשת, בין החזירה בין לא החזירה; שאם לא החזירנה לא נתקנים התנאי; ואם החזירנה, הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום.

כה. נתן לה אגדה של הדס וכיוצא בה ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בזו', וקבלה אותה, ואמרו: 'והלא אין בה שוה פרוטה', ואמר: 'תתקדש בארבעה זוזים המוחבאים בתוך האגדה' - אם אמרה 'הן', הרי זו מקדשת. ואם שתקה - אינה מקדשת במעות אלו, שהשתיקה שלאחר מפת מעות לידה אינה מועלת; ותהיה מקדשת בספק מפני האגדה, שמא תשוה פרוטה במקום אחר. **כו.** האומר לאשה: 'התקדשי לי בתמרה זו, התקדשי לי בזו' [ונתן תמר נוסף], התקדשי לי בזו' - אם יש באחת מהן שוה פרוטה, הרי זו מקדשת; ואם לאו - אינה מקדשת אלא מספק, שמא תשוה תמרה אחת פרוטה במדינה אחרת.

כז. אמר לה: 'התקדשי לי בזו ובזו ובזו' - אם יש בכלם שוה פרוטה, מקדשת^ל; ואם לאו, אינה מקדשת אלא מספק. היתה אוכלת ראשונה ראשונה [אכלה הראשונה קודם שסיים דיבורו] - אם יש באחרונה שוה פרוטה, מקדשת; ואם לאו, אינה מקדשת אלא מספק; שאותן תמרים שאכלה, הרי הן במלוה, והמקדש במלוה אינה מקדשת, ונמצא שאין הקדושין אלא בתמרה אחרונה.

(לב) מאחר שלא הזכיר ביחס לכל אחת מהן בנפרד לשון של

מקדשת מיד; שהדבר ידוע שאי אפשר לה לקיים תנאי זה, ואין זה אלא כמפליגה [=מגזים] בדברים דרך שחוק והתול.

(יג) כאן מסביר מה הפירוש: "שיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו".

ח. הרי שהתנה בדבר שאפשר לעשותו, אלא שהתורה אסרה אותו - כגון שאמר לאשה: 'אם תאכלי חלב ודם הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תאכלי לא תהי מקדשת', 'אם תאכלי בשר חזיר הרי זה גט', 'ואם לא תאכלי לא יהא גט', ואחר שהתנה נתן הדינך או הגט בידה - הרי התנאי קיים; ואם עברה ואכלה, תהיה מקדשת או מגרשת, ואם לא אכלה, אינה מקדשת ואינה מגרשת. ואין אומרים בזה 'הרי התנה על מה שכתוב בתורה', שהרי בידה שלא תאכל, ולא תתקדש ולא תתגרש.

(יד) ותנאו יהיה בטל. (טו) כי היא לא חייבת לעבור על איסור תורה, כי יכולה שלא לאכול וממילא לא תתקדש או לא תתגרש.

ט. ובמה אמרו 'כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל' [ומעשה קיים] חוץ מדבר שבממון? כגון שקדש או גרש או נתן או מכר על תנאי שהוא רוצה בתנאו שישנה עצמו בדבר שלא זכתה לו תורה ומנעה ממנו, או נפטר עצמו בתנאו מדבר שחייבה אותו בו תורה, שאומרים לו: 'תנאך בטל, וכבר נתקנמו מעשיך, אין אתה נפטר מדבר שחייבה אותך בו התורה, ולא תזכה בדבר שמנעה אותך ממנו'.

(טז) כגון שקידש אשה על תנאי שאינו חייב לדאוג לה לכסות, והחיוב שהבעל צריך לדאוג לכסות הוא מהתורה, כפי שיסביר להלן. (יז) התנאי בטל, ומעשה הקידושין כבר נעשה, ואין אתה יכול לפטור את עצמך מדבר שהתורה חייבה אותך, או לא נתנה לך.

י. כיצד? כגון שקדש אשה על תנאי שאין לה עליו [=שאינו חייב לה] שאר [=מזונות] כסות ועונה [=יחסי אישות] - שאומרים לו: 'כסות ושאר - תנאך קיים בהן', מפני שהוא תנאי שבממון. אבל בעונה - תנאך בטל, שהתורה חייבה אותך בעונה. והרי זו מקדשת, ואתה חייב בעונתה, ואין בידך לפטור עצמך בתנאך. וכן כל פיוצא בזה.

(ז) כל ארבעת התנאים יבוארו להלן.

ג. כיצד? האומר לאשה: 'אם תתני לי מאתים וזו [שם מטבח] הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תתני לי לא תהי מקדשת', ואחר שהתנה תנאי זה נתן לה הדינך - הרי התנאי קיים, והרי זו מקדשת על תנאי; ואם נתנה לו מאתים וזו, תהיה מקדשת, ואם לא נתנה לו, אינה מקדשת.

ד. אבל אם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בדינך זה', ונתן הדינך בידה, והשלים התנאי ואמר: 'אם תתני לי מאתים וזו תהי מקדשת, ואם לא תתני לי לא תהי מקדשת' - הרי • התנאי מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואחר כך התנה, ואף על פי שהכל בתוך כדי

השגת הראב"ד הרי... התנה א"א לא זו הדרך אלא אפילו אמר הכל קודם המעשה ואחר כך נתן הדינך הרי התנאי בטל משום דלא דמי לתנאי בני גר שאמרו אם יעברו דהיינו תנאי והדר ונתתם דהיינו מעשה וזה לא אמר כן אלא אמר הרי את מקדשת דהיינו מעשה והדר התנאי.

דבור; והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן לו כלום.

(ח) כאן מסביר מה הפירוש: "שיהיה התנאי קודם למעשה". (ט) אחרי שנתן את הדינך. (י) מעשה הקידושין.

ה. וכן אם אמר לה: 'אם תתני לי מאתים וזו הרי את מקדשת לי בדינך זה', ואחר כך נתן הדינך לידה - הרי התנאי בטל, מפני שלא כפל תנאו, שהרי לא אמר לה: 'ואם לא תתני, לא תהי מקדשת'; והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן לו כלום.

(יא) כאן מסביר מה הפירוש: "שיהיה התנאי כפול".

ו. וכן אם אמר לה: 'אם לא תתני לי מאתים וזו לא תהי מקדשת לי, ואם תתני לי מאתים וזו הרי את מקדשת לי בדינך זה', ואחר כך נתן הדינך לידה - הרי התנאי בטל, מפני שהקדים לאו [=אם לא תתני] להן [=אם תתני]; והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן.

(יב) כאן מסביר מה הפירוש: "שיהיה הן שלו קודם ללאו".

ז. וכן אם אמר לה: 'אם תעלי לרקיע או תרדי לתהום הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תעלי לרקיע ולא תרדי לתהום לא תהי מקדשת', ואחר כך נתן הדינך לידה - הרי התנאי בטל, והרי היא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יַעֲבְרֻהוּ¹⁴, וְתֵנְאִי זֶה לֹא

השנה הראב"ד

ובזה . . לעשות א"א כבר כתבנו
הטעם בספר משפטים כדברי
האחרונים.

בַּקְדוּשִׁין¹⁵. וְכֵן • הוֹדוּ

גְּדוּלֵי הַגָּאוֹנִים הָרִאשׁוֹנִים, וְכֵן רְאִי לַעֲשׂוֹת.

(כב) את דיני התנאים למדו מסיפור בני גד ובני ראובן שביקשו לקבל את השטחים מעבר לירדן, ומשה רבינו התנה עמם שרק אם יעברו חלוצים במלחמה ובכיבוש כל הארץ – יקבלו את השטחים מעבר לירדן. ומובן ששם התנאי לא עסק בעניני גיטין וקידושין.

טו. המקדש על תנאי - פְּשִׁיתָקִים הַתֵּנְאִי תִּהְיֶה מְקַדֶּשֶׁת מִשְׁעָה שְׁנִיתָקִים הַתֵּנְאִי, לֹא מִשְׁעָה שְׁנִיתָקֶדֶשֶׁה. פִּיּוּזָה? הָאֹמֵר לֹאֲשֶׁה: 'אִם אֶתָּן לִיךְ מֵאֲתִים זֹזוּ בְּשָׁנָה זֹז הָרִי אֶת מְקַדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא אֶתָּן לִיךְ לֹא תִּהְיֶה מְקַדֶּשֶׁת', וְנִתֵּן הַדִּינָר לִידָה בְּנִיסָן, וְנִתֵּן לָהּ הַמֵּאֲתִים זֹזוּ שֶׁהִתְנָה עִמָּה בְּתִשְׁרִי [שלאחריו] - הָרִי זֹז מְקַדֶּשֶׁת מִתְּשִׁרִי; לְפִיכָךְ אִם קִדְּשָׁה שְׁנֵי קֶדֶם שְׁתִּיתָקִים הַתֵּנְאִי שֶׁל רֹאשׁוֹן - הָרִי זֹז מְקַדֶּשֶׁת לַשְּׁנִי¹⁶. וְכֵן הַדִּין בְּגִטִּין וּבְמִמּוֹנוֹת, בְּשְׁעָה שְׁתִּיתָקִים הַתֵּנְאִי הוּא שְׁיָהִיָּה גִט, אוֹ יִתְקַים הַמִּקָּח אוֹ הַמִּתְנָה.

(כג) וממילא אין קידושין הראשון תופסים בה, אפילו אם הראשון יקיים את תנאו אחר כך, כי הרי היא כבר אשת-איש, ואין קידושין תופסין באשת איש.

טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהִיָּה שֵׁם תֵּנְאִי, וְלֹא אֲמֵר מַעֲכָשׁוּ; אֲבָל אִם אֲמֵר לָהּ: 'הָרִי אֶת מְקַדֶּשֶׁת לִי מַעֲכָשׁוּ בְּדִינָר זֶה אִם אֶתָּן לִיךְ מֵאֲתִים זֹזוּ', וְלֵאחֶר זָמַן נִתֵּן לָהּ הַמֵּאֲתִים זֹזוּ - הָרִי זֹז מְקַדֶּשֶׁת לְמַפְרַע מִשְׁעָה הַקְדוּשִׁין, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נַעֲשֶׂה הַתֵּנְאִי אֲלֵא לֵאחֶר זָמַן מִרְבָּה; לְפִיכָךְ אִם קִדְּשָׁה אַחֵר קֶדֶם שְׁיַעֲשֶׂה הַתֵּנְאִי - אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת. וְכֵן הַדִּין בְּגִטִּין וּבְמִמּוֹנוֹת.

(כד) ואחר כך הראשון קיים את תנאו.

יז. כֹּל הָאֹמֵר 'מַעֲכָשׁוּ', אֵינּוּ צָרִיךְ לְכַפֵּל תֵּנְאִי וְלֹא לְהַקְדִּים הַתֵּנְאִי לְמַעֲשֶׂה, אֲלֵא אֵף עַל פִּי שֶׁהַקְדִּים הַמַּעֲשֶׂה תֵּנְאִי קָיָם; אֲבָל צָרִיךְ לְהִתְנֹת בְּדָבָר שֶׁאֵפְשָׁר לְקַיְמוֹ, וְאִם הִתְנָה בְּדָבָר שֶׁאֵי אֵפְשָׁר לְקַיְמוֹ - הָרִי זֶה כִּמְפָלִיג בְּדָבָרִים, וְאֵין שֵׁם תֵּנְאִי.

(יה) כי דבר שבממון, גם אם מתנים על מה שכתוב בתורה - התנאי קיים, כי אדם יכול למחול ולוותר על הממון שלו. (יט) למנוע מאישה עונה, זה צער הגוף – וצער הגוף אינו ניתן למחילה.

וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ יִפֹּת תֵּנְאִי [גויה שבויית מלחמה] עַל תֵּנְאִי שְׁתִּיעֵמָר בָּהּ [שתהא שפחת] - הָרִי זֹז מְקַדֶּשֶׁת, וְאֵין לָהּ לְהִתְעַמָּר בָּהּ, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה מְנַעַה אוֹתוֹ מִלְּהִשְׁתַּעֲבֵד בָּהּ אַחֵר שְׁנִבְעָלָהּ, וְלֹא מִפְּנֵי תֵּנְאִי יִזְכֶּה בְּדָבָר שְׁמִנְעָה תּוֹרָה, אֲלֵא תֵּנְאִי בָטָל. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בָּזָה¹⁷.

(כ) כל תנאי שבא לזכות אותו בדבר שהתורה אסרה עליו.

יב. הַתֵּנָה עַל הָאִשָּׁה בְּשַׁעַת קְדוּשִׁין, אוֹ בְּשַׁעַת גְּרוּשִׁין, שֶׁתִּבְעַל לְאִבֶּיהָ וּלְאִחֶיהָ אוֹ לְבָנָהּ וּכְיֻצָּא בָּזָה - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִתְנָה עָלֶיהָ שֶׁתִּבְעַל לְרִיקָע אוֹ שֶׁתֵּרַד לְתֵּהוֹם, וְתֵּנְאִי בָטָל; שְׂאִין בִּידָה שְׁיַעֲבֹרוּ אַחֲרֵים וְיִבְאוּ עַל הָעֲרוּהָ¹⁸, וְנִמְצָא שֶׁהִתְנָה בְּדָבָר שְׂאִינּוּ בִּידָה לְקַיְמוֹ. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בָּזָה.

(כא) שאפילו אם היא מסכימה לחטוא, הם לא יסכימו לבוא עליה בעברה.

יב. אֲבָל אִם הִתְנָה עָלֶיהָ 'שִׁיתָן לִי פְלוֹנִי חֲצֹרִי', אוֹ 'שִׁישִׂיא בֵּתוֹ לְבָנִי' וּכְיֻצָּא בָּזָה - תֵּנְאִי קָיָם; שֶׁהָרִי אֵפְשָׁר בִּידָה לְקַיְמוֹ, וְתִתֵּן לְפְלוֹנִי מִמּוֹן הַרְבֵּה עַד שִׁיתָן לוֹ חֲצֹרִי וְעַד שִׁישִׂיא בֵּתוֹ לְבָנִי, שֶׁהָרִי אֵין פֶּאֶן עֲבָרָה. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בָּזָה.

יג. שִׁים אֱלוֹ הַדְּבָרִים שֶׁל תֵּנְאִים לְנֶגֶד עֵינֶיךָ תָּמִיד, וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲתָה שׁוֹמֵעַ 'הַמְקַדֵּשׁ עַל תֵּנְאִי כֶּךָ וְכֶךָ', אוֹ 'הַנּוֹתֵן גִּט עַל תֵּנְאִי כֶּךָ וְכֶךָ', אוֹ הַמּוֹכֵר, אוֹ הַנּוֹתֵן עַל תֵּנְאִי - תִּדַּע שֶׁהַתֵּנְאִי יֵשׁ בּוֹ אֲרֻבָּעָה דְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁבְּאֲרֹנּוֹ, כְּדִי שְׁלֹא נִהְיֶה צָרִיכִין לְפָרֵשׁ אוֹתָן בְּכָל מְקוֹם וּמְקוֹם; וְאִם חָסַר אֶחָד מֵהֶן, אֵין פֶּאֶן תֵּנְאִי.

יד. יֵשׁ מְקַצֵּת גָּאוֹנִים אַחֲרֹנִים שֶׁאָמְרוּ: 'אֵין אָדָם צָרִיךְ לְכַפֵּל תֵּנְאִי אֲלֵא בְּגִטִּין וְקְדוּשִׁין בְּלִבָּד, אֲבָל בְּדִינֵי מִמּוֹן אֵינּוּ צָרִיךְ לְכַפֵּל'. וְאֵין רָאוּי לְסַמֵּךְ עַל דְּבָר זֶה, שֶׁכְּפִילַת הַתֵּנְאִי עִם שְׂאָר הָאֲרֻבָּעָה דְּבָרִים, מִתֵּנְאִי כְּגִי גֵד וּכְגִי רֹאשׁוֹן לְמִדּוֹ אוֹתָן חֻקִּים, "אִם יַעֲבֹרוּ כְּגִי גֵד וְגו', וְאִם לֹא

14. במדבר-מטות, לב, כט-ל.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הָאָבָה - מְלַמְּדִין אֶת הָאָב
מיחה היינו שתק אם כן מה בין שישתוק לשלא ימחה.
שְׁלֵאמָר 'אֵינִי רוֹצֶה, כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה שָׁם קְדוּשִׁין, וְלֹא תִפֹּל לִפְנֵי יָבָם.

א) שכל הקידושין תלויים בשעת השמיעה, אם אמר האב "הן" - נתקיימו הקידושין. אבל אם שתק באותה שעה, גם אם נתרצה אחר-כך, או שלא שמע ומת ואז התנאי לא יכול להתקיים - אינה מקודשת. (ב) שאביו לא ימחה נגד הקידושין בשעת השמיעה. (ג) בשעת השמיעה, ואפילו אם מיחה אחר-כך. (ד) קודם ששמע על הקידושין. (ה) אחרי פטירת הבן, האב שמע שהבן קידש את האישה על תנאי שלא ימחה. (ו) האב ימחה, ואז הקידושין יתבטלו למפרע, כדי שהאישה לא תהפוך להיות יבמה לאחריו, כי אין לה ילדים ממנו.

ב. הָאוֹמֵר לֵאשָׁה: 'הָרִי אֶת מְקַדְּשִׁי לִי בְּזֶה עַל מְנַת שְׁיֵשׁ לִי מְאֵתִים זָוִי, או 'בֵּית כּוֹר עֶפֶר' -
שניתן לזרוע בו כור] - אם יש שם עדים שיש לו, הרי זו מקדשת; ואם אין לו, הרי זו מקדשת מספק; שְׁמָא יֵשׁ לוֹ, וְהוּא אוֹמֵר 'אֵין לִי' - כְּדֵי לְקַלְקֹלָהּ.

ז) שמא בעלה רוצה להכשילה, כי היא תחשוב שאין לו, ותינשא לאחרים ויוולדו להם בנים, ואחר כך הוא יטען שיש לו כסף או קרקע, נמצא שהיא הייתה אשת איש ואסורה על הבעל השני, וילדיה ממנו יהיו ממזרים.

ג. 'הָרִי אֶת מְקַדְּשִׁי לִי בְּזֶה עַל מְנַת שְׁיֵשׁ לִי מְאֵתִים זָוִי, או 'בֵּית כּוֹר עֶפֶר בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי' -
אם יש לו באותו המקום, הרי זו מקדשת; ואם אין לו באותו המקום, שְׁמָא יֵשׁ לוֹ שָׁם, וְהוּא מְתַבְּנֵן לְקַלְקֹלָהּ.

ד. 'הָרִי אֶת מְקַדְּשִׁי לִי בְּזֶה עַל מְנַת שְׁאֵרָאף מְאֵתִים זָוִי, או 'בֵּית כּוֹר עֶפֶר' -
הרי זו מקדשת, וְיִרְאָנָהּ; הָרָאָה הַזֹּהֲנִים בִּיד אַחֲרִים, או שְׁהִרְאָה בֵּית כּוֹר עֶפֶר בְּשָׂדֵה אַחֲרִים - אינה מקדשת, עד שִׁירְאָנָהּ מְשֻׁלוֹט. לְקַח הַמְּעוֹת בְּמִלּוֹה או בְּשִׁתְּפוֹת, או שְׁשֻׁכֵּר הַשָּׂדֶה או לְקַחָהּ בְּאַרְסוֹת - [לעבוד בה תמורת חלק מהיבול] - אינה מקדשת, עד שִׁירְאָנָהּ מְשֻׁלוֹ; שְׁמִשְׁמַע 'שְׁאֵרָאף', שְׁאֵרָאף שְׁעָמִי לְעִצְמִי [יש] דָּבָר זֶה שְׁאֵמְרִיתִי לָהּ.

ח) לא מסתפקים בזה שיש לו את הכסף או הקרקע, אלא הוא צריך להראות לה. ט) ואם לא הראה לה, אינה מקודשת אפילו מספק.

וְכָל הָאוֹמֵר 'עַל מְנַת' כֹּה - הָרִי זֶה פְּאוֹמֵר 'מַעֲכָשׁוּ, וְאֵינוֹ צָרִיף לְכַפֵּל הַתְּנָאִי וְלֹא לְהַקְדִּימוֹ לַמַּעֲשֵׂה.
(כה) כפי שיסביר בהלכה הבאה.

יח. פִּיצַד? הָאוֹמֵר לֵאשָׁה: 'הָרִי אֶת מְקַדְּשִׁי לִי עַל מְנַת שְׁתַּתְּנִי לִי מְאֵתִים זָוִי, 'הָרִי זֶה גִּטָּף עַל מְנַת שְׁתַּתְּנִי לִי מְאֵתִים זָוִי, 'הָרִי חָצֵר זֶה נְתוּנָה לָךְ בְּמִתְנָה עַל מְנַת שְׁתַּתְּנִי לִי מְאֵתִים זָוִי - הָרִי תְּנָאוֹ קָיָם, וְנִתְקַדְּשָׁה הָאִשָּׁה, או נִתְגַּרְשָׁה, וְזָכָה זֶה בְּחָצֵר, וְהֵם יִתְּנוּ מְאֵתִים זָוִי, וְאִם לֹא יִתְּנוּ - לֹא תִהְיֶה זֶה מְקַדְּשִׁי, וְלֹא תִתְגַּרֵּשׁ זֶה, וְלֹא יִזְכָּה זֶה בְּחָצֵר, וְאִף עַל פִּי שְׁלֹא כָּפַל תְּנָאוֹ, וְאִף עַל פִּי שְׁהַקְדִּים הַמַּעֲשֵׂה לַתְּנָאִי וְנָתַן הַקְדוּשִׁין או הִגֵּט לִידָהּ וְהִחְזִיק זֶה בְּחָצֵר וְאַחֵר כֶּף הַשְּׁלִים תְּנָאוֹ; שְׁהָרִי כְּשִׁיתְקַיֵּם הַתְּנָאִי - יִזְכָּה זֶה בְּחָצֵר, וְנִתְקַדְּשָׁה זֶה וְנִתְגַּרֵּשׁ זֶה, מַשְׁעָה רִאשׁוֹנָה שְׂפָה נִעְשָׂה הַמַּעֲשֵׂה, בְּאֵלוֹ לֹא הָיָה שָׁם תְּנָאִי כָּלְלִי.

כו) הסיבה שכשאומרים "מעכשיו" או "על מנת", אין צורך לכפול את התנאי ולהקדים את התנאי למעשה, כי במקרה כזה התנאי לא מבטל או דוחה את המעשה, כי אם מקיימים את התנאי, המעשה חל מיד. מה שאין כן בתנאי רגיל, התנאי דוחה ומשהה את המעשה עד לזמן מאוחר יותר שאז יתקיים התנאי, והוא "מחליש" את המעשה, לכן אנחנו צריכים פעולות שיחזקו את התנאי, להכפיל את התנאי ולהקדים את התנאי למעשה.

פֶּרֶק ז

המשך דיני המקדש על תנאי.

א. הָאוֹמֵר לֵאשָׁה: 'הָרִי אֶת מְקַדְּשִׁי לִי עַל מְנַת שְׁיִרְצָה אָבִי' -
[שיסכים במפורש] - רָצָה הָאָב, מְקַדְּשִׁי;

לא • רָצָה, או שְׁשִׁתַּק
[בשעה ששמע על הקידושין], או שְׁמַת קֹדֶם שְׁשִׁמַּע הָדָבָר - אינה מקדשת. **עַל מְנַת שְׁלֹא יִמְחָה אָבִי •** - שְׁמַע וּמְחָה, אינה מקדשת; **לֹא מְחָה, או שְׁמַתִּי - הָרִי זֶה מְקַדְּשִׁי.**
מֵת • הֵבֵן וְאַחֵר כֶּף שְׁמַע

חשנת הראב"ד

לא... מקודשת א"א לא הסכים יפה לשמועה זו שהוא רוצה לומר דעל מנת שירצה אבא עד דאמר אין משמע, ושמעתי לא אולא הכי אלא עד דאמר בפי' ומסתמא עד שישתוק משמע הילכך שתק כששמע מקודשת, ולתירוצא בתרא דשמעתי על מנת שירצה אבא שלא ימחה משמע.

מת... רוצה א"א ואפילו שמע קודם שמת הבן דשלא ימחה אין לו זמן למחאה אלא אם כן נתן לו זמן שלא ימחה בתוך כך וכך, ודקאמ' לא מית' או שמת הרי זו מקודשת לא

או שומה גדולה כפסוק [ימטבע קטן] אף על פי שאין בה שער - הרי זה מום בין בכהנים בין בנשים.
ח. המקדש אשה סתם^{טו} ונמצא בה אחד מן המומין הפוסלין בנשים, או נמצא עליה אחד משלשה נדרים^{טז} - הרי זו מקדשת מספק^{יז}. קדשה על מנת שאין עליה נדרים והיו עליה נדרים, והלכה אצל חכם והתיר לה [הנדר] - הרי זו מקדשת^{יח}.

טו. ללא שום תנאי. טז. האמורים לעיל בהלכה ו. יז. ולא תוכל להנשא לאחרים עד שתקבל ממנו גט. כי ספק בידינו אם סתם אדם מקפיד על כך, ואין רצונו לישא אישה שנדרה נדרים או בעלת מום - או שאינו מקפיד. יח. שהחכם עוקר את הנדר למפרע כאילו לא היה מעולם.

ט. קדשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין, והלכה אצל רופא ורפא אותה - אינה מקדשת^{יט}. אבל אם התנה האיש שאין עליו [על האיש] נדרים, ושואין בו מומין, והיו עליו נדרים, והיו בו מומין, והלך אצל חכם והתירו, אצל רופא ורפאו - הרי זו מקדשת; שאין לאיש גנאי במומין שפכר נרפאו, ואין האשה מקפדת על זאת^י.

יט. כי בשעת הקידושין הקידושין לא תפסו, כי היו לא מומין. כ. אישה לא מקפידה על מומין שנתרפאו, כי היה מעדיפה להיות נשואה, מלהיות רווקה.

י. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאאתן ליך מאתם' וזו מכאן ועד שלשים יום - אם נתן לה בתוך שלשים יום, מקדשת; ואם עברו שלשים יום ולא נתן, אינה מקדשת.
'הרי את מקדשת לי בזוים' אלו לאחר שלשים יום^{כא} - אף על פי שנתאכלו [התכבדו] המעוזה בתוך שלשים יום, הרי זו מקדשת לאחר שלשים יום; ואם חזר בו בתוך שלשים יום, או חזרה היא - אינה מקדשת^{כב}.

כא. שלא יחולו הקידושין עכשיו, אלא לאחר שלושים יום. כב. כי כל זמן שלא חלו הקידושין, אין כאן מעשה קידושין אלא 'דיבור' בלבד, ובא הדיבור השני (שלא מעוניינים בקידושין) וביטל את הדיבור הראשון.

יא. בא שני וקדשה בתוך שלשים יום, הרי זו מקדשת לשני לעולם, לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקדשת, ותפסו בה קדושי שני ונעשית אשת איש, ולאחר שלשים יום, כשיבואו קדושי

ה. היתה לו בית כור עפר, והיה בו נקעים [חפירות] עמקים עשרה טפחים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים - אם היו הנקעים מלאים מים - הרי הן כסלעים ואין נמדדין עמו, מפני שאין ראויין לזריעה^י; ואם אינן מלאים מים - נמדדין עמו, מפני שהן ראויין לזריעה.

י. אדמה קשה כאבן ואינה ראויה לזריעה. יא. וזה מפחית מגודל בית כור.

ו. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאין עליך נדרים', ונמצאו עליה אחד משלשה נדרים אלו - שלא תאכל בשר, או שלא תשתה יין, או שלא תתקשט במימי צבעונין - אינה מקדשת^{יב}; נמצא עליה נדר חוץ מאלו - אף על פי שהוא אומר: 'מקפיד אני אפלו על זה', הרי זו מקדשת^{יג}. ואם אמר לה: 'על מנת שאין עליך כל נדר' - אפלו נמצאת שנדרה שלא תאכל חרובין, אינה מקדשת.

יב. כי אלו דברים שיש בהם עינוי נפש (כי אם לא תתקשט, גנאי הוא לה והיא מתגנה עליו) והמקדש מקפיד עליהם. יג. היות ואנשים רגילים לא מקפידים על זה, אין קפידתו קפידא.

ז. 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאין בך מומין', ונמצא בה אחד מן המומין הפוסלין בנשים - אינה מקדשת; נמצא בה מום אחר חוץ מאותם המומין - אף על פי שאמר: 'מקפיד אני אפלו על זה', הרי זו מקדשת.

ומה הן המומין הפוסלין בנשים? כל המומין הפוסלין בכהנים [לעבודה במקדש], פוסלין בנשים; ובהלכות ביאת מקדש, תבארו כל מומי הכהנים. ויותר עליהן בנשים - ריח רע [מהגוף], וזעה [שמועה כל הזמן], וריח הפה, וקול עבה, ודיין גסין [גדולים ביחס] מתברותיה טפח, וטפח בין דד לדד, ונשיכת פלב ונעשה המקום צלקת, ושומא [יבלת] שעל הפדחת [מצח], אפלו היתה קטנה ביותר, ואפלו קרובה משער [לשער] ראשה^{יד} ואף על פי שאין בה שער, וזו היא השומא שיתרה באשה על הכהנים.

יד. ואז לא כל כך מבחינים בה.

אבל אם היתה שומא שיש בה שער בשאר הפנים,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מה שכתוב בתורה תנאו בטל והמעשה קיים, כמבואר לעיל פרק ו הלכות ט"י.

יד. הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה: הרי את מקדשת לי היום באחת, ובאחת לאחר שאגרשך^{לא} - הרי זו מקדשת, וכשיגרש אותה תהיה מקדשת [מיד] עד שיגרש אותה פעם שנייה מן קדושי פרוטה שנייה.

(לא אחרי שאגרשך, אני מקדש אותך מיד בפרוטה זו.)

אבל האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בזה לאחר שאתגריר^{לב}, 'לאחר שתתגרירי', 'לאחר שאשתחרר^{לג}, 'לאחר שתשתחררי', 'לאחר שנימות בעלך', 'לאחר שתמות אחותך^{לד} [שכעת היא אשתך] - אינה מקדשת, לפי שאינו יכול עתה לקדשה.

(לב) ועכשיו הוא גוי ואין לו קידושין. (לג) ועכשיו הוא עבד כנעני ואין קידושו תופסין. (לד) וכרגע אחותה היא אשתו, ואין קידושין תופסים באחות אשתו בחייה.

טו. האומר ליבמה^{לה}: הרי את מקדשת לי בזה לאחר שיהלץ לך^{יבמיה} - הרי זו מקדשת מספק, הואיל ואלו קדשה עתה, היו קדושין תופסין בה מספק^{לי}.

(לה) אשה שמת בעלה בלא בנים ויש לו אח, היא זקוקה ליבם (אחי בעלה) ואסורה להינשא לאחרים עד שיבמה יחלוץ לה. (לו) כי חכמים הסתפקו האם קידושין תופסים ביבמה כמו שאר חייבי לאוין שאסורים לבוא עליהם, או שהיא אסורה כמו עריות, ואז קידושין לא תופסים בה כלל. כפי שהתבאר לעיל בפרק ד הלכה יד.

טז. האומר לחברו: אם ילדה אשתך נקבה הרי היא [הנקבה שתוליד] מקדשת לי בזה - לא אמר

השגת הראב"ד

כלום^{לי}. ואם • היתה אשת חברו מעברת והפר העבר [ניכר ההריון] - הרי זו מקדשת. ויראה

ואם... מקודשת א"א לפי ההלכה לא נאמר הוכר עוברה מקודשת אלא לדעת ר' אליעזר בן יעקב דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולית הלכתא כוותיה.

לי, שצריך לחזור ולקדש אותה מאביה אחר שתלד, כדי שייכנסו אותה בקדושין שאין בהן דפי.

(לז) שעדיין לא נתעברה האשה, וזה דבר שלא בא לעולם.

יז. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי במאה דינר, ונתן לה אפילו דינר אחד - הרי זו מקדשת^{ליה} משלקחה הדינר, והוא ישלים לה את השאר; שזה

ראשון, ומצאו אותה אשת איש, ונמצא הראשון כמי שקדש אשת איש שאין הקדושין תופסין בה. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר שלשים יום בדינר זה, ובא אחר וקדשה בתוך השלשים - הרי זו מקדשת מספק לשניהם^{כג}; לפיכך שניהם נותנין גט^{כד}, בין בתוך השלשים יום^{כה} בין לאחר השלשים יום.

'הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר שלשים יום', ובא אחר ואמר לה: הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר עשרים יום', ובא אחר ואמר לה: הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר עשרה ימים', אפלו הן מאה על הסדר הזה - קדושי פלן תופסין בה^{כז}; וצריכה גט מכל אחד ואחד, מפני שהיא מקדשת לכלן בספק.

(כג) מסופקים אנו בדברי הראשון: "מעכשיו ולאחר שלשים יום" מה משמעותם? - אם "תנאי" הם, כלומר אם לא אחזור בי בתוך שלושים, יחולו הקידושין מעכשיו, נמצא שאם לא חזר בו בתוך ל', הרי היא מקודשת מעכשיו, וקידושי השני מתבטלים למפרע. או "חזרה" הם, שחזר בו המקדש הראשון ממה שאמר: "מעכשיו" ודעתו לקדשה לאחר שלושים יום, ועד אז הרי היא כפנויה וקידושי השני בתוך שלושים יום חלים כדין. לפיכך היא מקודשת לשניהם מספק. (כד) אם רוצה להינשא לאחרים, או שאחד מהם יתן גט ותהיה מותרת לשני. (כה) גם הראשון יכול לגרשה בתוך שלושים יום, אף-על-פי שעדיין לא נתקדשה לו בפועל. (כו) כי כל אחד שמקדש, קידושו תופסים לפני הזמן שהקודם לו קידש.

יג. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי חוץ מפלוני, כלומר שלא תאסר עליו, אלא תהיה אשת איש על כל העולם ולפלוני בפנויה - הרי זו ספק מקדשת^{כז}. אבל אם אמר לה: הרי את מקדשת לי על מנת שתהיי מתרת לפלוני - הרי זו מקדשת^{כח}, ותהיה אסורה על אותו פלוני כשאר העם^{כט}, מפני ששתתנה בדבר שאי אפשר לקימול.

(כז) אם אפשר לקדש אשה ולהשאיר חלק שהוא לא קנה בה, או שקידושין דומים לגירושין, וכמו שבגירושין אדם לא יכול לגרש אישה, ולהשאיר חלק קטן שיש לו שייכות לאישה, כך קידושין צריכים לחול על כולה, ולא להשאיר חלק שהוא לא קנה בה. (כח) במקרה הקודם הוא קידש חלקית, כאן הוא מקדש כרגיל, על כולה, אבל מתנה איתה תנאי מסויים, ככל שאר התנאים שיש בקידושין. (כט) מדין אשת איש. (ל) מחמת איסור תורה, והמתנה על

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דבְּרֵי הָאִשָּׁה^{מט} ; וְאִם הָאִשָּׁה תִּבְעָה אֶת הָאִישׁ, יַעֲשֶׂה דְּבָרֵי הָאִישִׁי.

(מז) ולא הסכימו ביניהם. (מח) הסכימו לחדש את הקשר, והוא נתן לה סכום כסף, בלי שהיא יודעת כמה יש שם. (מט) אם האיש רצה לחדש את הקשר, הוא צריך לתת כפי רצונה - מאתיים, כי הוא חוזר אליה על דעת ההצעה שלה. (נ) אם האישה רצתה לחדש את הקשר, הוא יכול לקדש במאה בלבד, כי חזרה אליו על דעת שהיא מקבלת את הצעתו.

כ. הַעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לֹא אִשָּׁה^{נא}, וְהִלֵּךְ הַשְּׁלִיחַ וְקִדְּשָׁה עַל תְּנָאִי - אֵינָהּ מְקַדֶּשֶׁת; וְכֵן אִם אָמַר לֹא לְקִדְּשָׁה עַל תְּנָאִי, וְהִלֵּךְ וְקִדְּשָׁה סֵתָם, אוֹ עַל תְּנָאִי אַחֵר, אוֹ שִׁשְׁנָה אֶת הַתְּנָאִי - אֵינָהּ מְקַדֶּשֶׁת^{נב}.

(נא) ללא כל תנאי. (נב) הכלל הוא ששליח שעבר על דברי משלחו, לא עשה כלום.

כא. אָמַר לֹא [לשליח]: 'קִדְּשָׁה לִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי', וְהִלֵּךְ וְקִדְּשָׁה בְּמָקוֹם אַחֵר - אֵינָהּ מְקַדֶּשֶׁת; 'קִדְּשָׁה לִי וְהָרִי הִיא בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי', וְהִלֵּךְ וְקִדְּשָׁה בְּמָקוֹם אַחֵר - הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שִׁמְרָאָה מְקוֹם הוּא לֹא^{נא}. וְכֵן הִיא שֹׁמְרָאָה לְשִׁלּוּחָה: 'קָבַל לִי קְדוּשִׁי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי', וְקָבַל לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - אֵינָהּ מְקַדֶּשֶׁת; 'הָרִי הִבְעֵל בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי', וְקָבַל לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שִׁמְרָאָה מְקוֹם הִיא לֹא.

(נג) כדי למצוא אותה, אבל לא שמקפיד שיקדש דווקא שם.

כב. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְחָזַר בּוֹ מִיָּד הוּא אוֹ הִיא, אֵף עַל פִּי שְׁחֻזָּו בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּרִי^{נב} - אֵין חֲזָרָתָם כְּלוּם, וְהָרִי הִיא מְקַדֶּשֶׁת.

(נד) אורך "תוך כדי דיבור" כאורך שאילת תלמיד לרב: "שלום עליך רבי".

כג. הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנָאִי וְחָזַר אַחֵר בְּמָה יָמִים וּבִטָּל הַתְּנָאִי, אֵף • עַל פִּי שִׁבְטָלוֹ בֵּינוּ לְבִינָה שְׁלֹא בְּפָנֵי עֲדִים - בִּטָּל הַתְּנָאִי, וְהָרִי הִיא מְקַדֶּשֶׁת סֵתָם. וְכֵן אִם הָיָה הַתְּנָאִי מִן הָאִשָּׁה, וּבִטָּלָה אוֹתוֹ אַחֵר בֶּן בִּינָה לְבִינוּ - בִּטָּל הַתְּנָאִי. לְפִיכָךְ הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנָאִי וְכִנְסָה סֵתָם [נשאה]

ללא הזכרת התנאי או בפעל סתם - הָרִי זֶה צְרִיכָה גִּט [מספק]

כְּמִי שֶׁאָמַר לָהּ: 'הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי בְּדִינָךְ זֶה עַל מִנַּת שְׂאִשְׁלִים לִיךָ מֵאָה דִּינָר', שֶׁהִיא מְקַדֶּשֶׁת לוֹ מֵעַכְשָׁו.

כמה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בְּשֶׁאָמַר לָהּ בְּמֵאָה דִּינָר סֵתָם. אָבֵל אִם פָּרַשׁ וְאָמַר לָהּ: 'הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי בְּמֵאָה דִּינָר אֶלּוּ', וְהִתְחִיל לְמַנּוֹת לְתוֹךְ יָדָהּ - אֵינָהּ מְקַדֶּשֶׁת עַד שִׁשְׁלִים^{לט}; וְאִפְלוּ בְּדִינָר הָאֲחֵרוֹן שֶׁנִּיחַן יְכוּלִים לְחַזֵּר זֶה

כְּדָה^מ. וְכֵן אִם נִמְצָא • מְנָה [מאה דינרים] חֶסֶר דִּינָר^{מא}, אוֹ נִמְצָא מְהֵם

דִּינָר נִחֲשֶׁת^{מב} - אֵינָהּ מְקַדֶּשֶׁת^{מג}. נִמְצָא בָּהֶם דִּינָר רַעֲמִד - אִם יְכוּלָה לְהוֹצִיאָו [עובר לסוחר] עַל יָדִי הַדָּחֵק, יִחְלִיפְנוּ^{מד}; וְאִם לֹא, אֵינָהּ מְקַדֶּשֶׁת.

(לח) ואין אחד מהם יכול לחזור בו. (לט) כיון שראתה אותו מונה, דעתה על כל הסכום המדובר. (מ) כי עדיין לא חלו הקידושים. (מא) כגון שנתן לה הכסף בלילה, ולא הרגישה בחסרון הדינר. (מב) וסתם דינר הוא של כסף. (מג) שהרי הטעה אותה, ואפילו אם יחליפנו אינה מקודשת, שהרי סמכה דעתה על-מנת מה שהראה לה. (מד) שנשחק וחסר ממשקלו. (מה) חייב להחליפו מדין חוב, שאמר שיתן לה יותר וקיבלה פחות, אבל אין זה מעכב את הקידושין, ואפילו אם לא החליף לה - מקודשת, היו ואפשר לסחור עם המטבע הזה על ידי הדחק - היא אינה מקפידה.

יח. אָמַר לָהּ: 'הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי בְּבָגְדִים אֶלּוּ שֶׁהֵן שְׁוִין חֲמִשִּׁים דִּינָר', וְהָיָה שֶׁל מָשִׁי וְכִיּוֹצָא בָּהֶן שֶׁהָאִשָּׁה מִתְאַוָּה לָהֶן - אִם הָיוּ שְׁוִין חֲמִשִּׁים, הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת מִשְׁעֵת לְקִיחָה; וְאֵינָן צְרִיכִין שׁוּמָא בְּשׁוּק וְאַחֵר כֶּף תִּהְיֶה מְקַדֶּשֶׁת^{מז}, כְּדֵי שֶׁתִּסְמָךְ דַּעְתָּה, אֶלָּא הוֹאִיל וְהֵם שְׁוִין בְּשֶׁאָמַר לָהּ, הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת מִשְׁעָה רִאשׁוֹנָה. וְאִם אֵינָם שְׁוִין, אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת.

(מו) אין צורך ללכת ולהעריך כמה שווים הבגדים, ורק אחרי שהשמאים יעריכו את שווי הבגדים - היא תהיה מקודשת.

יט. אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהָיוּ עֹסְקִין בְּדְּבָרֵי אֲרוּסִין, הוּא אוֹמֵר: 'בְּמֵאָה דִּינָר אֶקְדֵּשׁ אוֹתָךְ', וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'אֵינִי מִתְקַדֶּשֶׁת לָךְ אֶלָּא בְּמֵאֵתִים זֹזוּ', וְהִלֵּךְ זֶה לְבִיתוֹ זֹזוּ לְבִיתָהּ^{מז}, וְאַחֵר כֶּף תִּבְעוּ זֶה אֶת זֶה וְקִדְּשׁוּ סֵתָם^{מח} - אִם הָאִישׁ תִּבְעָה אֶת הָאִשָּׁה, יַעֲשֶׂה

~ נקודות משיחות קודש ~

"האומר לאשה: 'התקדשי לי בכוס זה של יין' ונמצא של דבש, 'של דבש' ונמצא של יין". . בכל אלו והדומין להן, אינה מקדשת; וכן היא שהטעתו".

הלכה זו יש לפרשה בפנימיות הענינים, שענין האישות בכלל שייך לגאולה ע"פ המבואר במדרשי חז"ל שהנישואין של הקב"ה וכנסת ישראל ("המקדש עמו ישראל") לאמיתו ובשלימותו יהיה לימות המשיח, "של העוה"ז היו אירוסין. . אבל לימות המשיח יהיו נישואין".

וזהו הרמז בדוגמאות שהביא מכוס יין או דבש שכידוע "יין" ו"דבש" מורים על רזין דאורייתא שבזה מרומזים הנישואין דלעתיד לבא, גילוי פנימיות התורה שלעתיד לבא.

יין מלכות ספר נשים סימן ח
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ב. ובכלם - אף על פי שאמרה: 'בלבי היה להתקדש לו אף על פי שהטעני ואין הדבר כמו שאמר', וכן אם אמר הוא: 'בלבי היה לקדשה אף על פי שהטענתי' - אינה מקדשת; דברים שבלב אינן דברים.

ג. 'הרי את מקדשת לי על מנת שאני בסם' (=מוכר בשמים) ונמצא בסם וברסי [=מעבד עורות שרחו רע], 'על מנת שאני בן עיר' ונמצא בן עיר וכן כרף, 'על מנת שאני יוסף' ונמצא שמו יוסף ושמועון - הרי זו מקדשת; אבל אם אמר לה: 'על מנת שאני שמי אלא יוסף' ונמצא שמו יוסף ושמועון, 'שאני אלא בסם' ונמצא בסם וברסי, 'שאני אלא בן עיר' ונמצא בן עיר וכן כרף - אין זו מקדשת.

ד. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאני יודע לקרות' - צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגום אינוקלוס הגר; ואם אמר לה 'על מנת שאני קרא' - צריך להיות יודע לקרות תורה נביאים וכתובים בדקדוק יפה.

'על מנת שאני יודע לשנות' - צריך להיות יודע לקרות המשנה; 'על מנת שאני תנא' - צריך להיות יודע לקרות המשנה וספרי וספרא ותוספתא של רבי חזא"א.

אף על פי שלא נתקיים התנאי, שמא בטל התנאי כשפועל או כשפנס.

וכן המקדש בפחות מפרוטה, או במלוה [שחייבת לו] נה, וחזר ובעל סתם בפני עדים^נ - צריכה גט, שעל בעילה זו סמך [לקדשה בה], ולא על אותן הקדושין הפסולין^נ; חזקה היא שאין אדם מישראל הפלשים עושה בעילתו בעילת זנות^נ, והרי בידו עתה לעשותה בעילת מצוה.

נה) שהיא אינה מקודשת בהן. נו) שנתיחד עמה בפני עדים. נז) כי אולי הוא סמך על בעילה זו לקדש אותה - ולא על הפחות משווה פרוטה או המלוה. נח) ולכן אנו אומרים שודאי בעל לשם קידושין ומקודשת בוודאות (אבל במקדש על תנאי, אפילו כשבעל היא אינה מקודשת בוודאות אלא מספק, כי שמא בעל על סמך הקידוש עם התנאי, והוא היה סבור שהתנאי התקיים ואין ביאתו ביאת זנות).

~ יום רביעי כ"ח ניסן ~

פרק ח

המשך דיני תנאים בקידושין.

א. האומר לאשה: 'התקדשי לי בכוס זה של יין' ונמצא של דבש, 'של דבש' ונמצא של יין, 'בדינר זה של כסף' ונמצא של זהב, 'של זהב' ונמצא של כסף, 'על מנת שאני כהן' ונמצא לוי, 'לוי' ונמצא כהן, 'נתין' [=גבעוני] ונמצא ממזר [=הנולד מפסולי חיתון], 'ממזר' ונמצא נתין, 'בן עיר' ונמצא בן כרף [=עיר גדולה], 'בן כרף' ונמצא בן עיר, 'על מנת שאני עשיר' ונמצא עני, 'עני' ונמצא עשיר, 'על מנת שביתי קרוב למרחץ' ונמצא רחוק, 'רחוק' ונמצא קרוב, 'על מנת שיש לי בת' או 'שפחה גודלת' [=קולעת שיער] או 'אופה' ואין לו, על מנת שאין לו ויש לו, 'על מנת שיש לי אשה ובנים' ואין לו, על מנת שאין לו ויש לו - בכל אלו והדומין להן, אינה מקדשת; וכן היא שהטעתו.

הפניות לשיחות קודש
התקדשי . . דבש: רמז לגילוי פנימיות התורה שתתגלה בעת שלימות הנישואין בין הקב"ה וכנס"י, בגאולה - סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 363 והע' 58.

פרק ט

קידושין שיש בהן קרובות משפחה, וכשצד אחד מכחיש את הקידושין

א. המקדש שתי נשים שאסור לשא שתייהן משום ערוה כאחת - אינן מקדשות. כיצד? כגון שקדש אשה ובתה, או שתי אחיות כאחת - אין אחת מהן מקדשת.

ב. קדש נשים רבות כאחת ואמר: 'הרי כלכן מקדשות לי', והיו בהן שתי אחיות, או אשה ובתה, וכיוצא בהן - אין [אף] אחת מכלן מקדשת; אם אמר להן: 'הראויה מכן לביאה מקדשת לי' - הרי כלן מקדשות, חוץ מאחיות, או אשה ובתה, וכיוצא בהן.

(א) ונתן לאחת מהן כסף קידושין עבור כולן. (ב) היות ואמר "כולכן" והדבר ידוע שהאחיות אינן מקודשות - לא חלו הקידושין גם על האחרות, כי כלל את כולן בדיבור אחד, ומתוך שלא קנה את האחיות - לא קנה גם את האחרות.

וכן אם אמר להן: 'הרי כלכן מקדשות לי', והיתה בהן שפחה, או גויה, או אשה אחת ערוה, כגון אשת איש או בתו או אחותו וכיוצא בהן - אין אחת מכלם מקדשת; ואם אמר: 'הראויה מכם לביאה מקדשת' - הרי כלן מקדשות לו, חוץ מאשה שאין הקדושין תופסין בה.

ג. אמר לשתי אחיות: 'הרי אחת מכם מקדשת לי בזה', ונתן להן פרוטה, או שקבלתה אחת על ידי [=בשביל] חברתה, וכן האומר לאב: 'אחת מבנותיך מקדשת לי', וקבל האב קדושיה - כלן צריכות גט ממנו, ואסור לו לבוא על אחת מהן; מפני שהקדושין תופסין בהן ואף על פי שאי אפשר לבוא על אחת מהן.

(ג) ונתן לשתייהן יחד את הפרטה. (ד) שאחות אחת הייתה שליחה של אחותה לקבל את הכסף, והוא אמר "אחת מכם מקודשת לי". (ה) הואיל ולא פירש איזו מהן קידש, אינו יכול לישא אף אחת מהן, שמה הוא יבוא על אחת אשתו.

ה. 'על מנת שאני תלמיד' - אין אומרים כן עזאי וכך זומא [כגדולי תורה], אלא כל ששואל אתו דבר אחד בתלמודו ואומר, ואפלו בהלכות החג שמלמדין אותו בפרים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיאים בהן.

'על מנת שאני חכם' - אין אומרים כן רבי עקיבה וחבריו, אלא כל ששואל אתו דבר חכמה [סברה] בכל מקום [בתורה] ואומר. 'על מנת שאני גבור' - אין אומרים כן גרי וכיוצא, אלא כל שחבריו מתיראים ממנו מפני גבורתו.

(ב) שר הצבא של שאול המלך. (ג) בן צרויה, שר הצבא של דוד המלך.

'על מנת שאני עשיר' - אין אומרים כן רבי אלעזר בן עזריה, אלא כל שבני עירו מכבדין אותו מפני עשרו. 'על מנת שאני צדיק' - אפלו רשע גמור, הרי זו מקדשת מספק, שמא הרהר בתשובה בדעתו. על מנת שהוא רשע - אפלו צדיק גמור, הרי זו מקדשת מספק, שמא הרהר בעבודה זרה בדעתו; שיעון עבודה זרה גדול הוא, ומשיהרהר לעבד בלבד נעשה רשע, שנאמר¹⁵: "פן יפתה לבבכם", וכתוב¹⁶: "למען תפוש את בית ישראל בלבם".

(ד) שהיה עשיר גדול.

ו. המקדש את האשה ואמר: 'הייתי סבור שהיא כהנת והרי היא לויה', 'לויה והרי היא כהנת', 'עניה והרי היא עשירה', 'עשירה והרי היא עניה' - הרי זו מקדשת, מפני שלא הטעתה; וכן היא שאמרה: 'סבורה הייתי שהוא כהן והרי הוא לוי', 'לוי והרי הוא כהן', 'עשיר והרי הוא עני', 'עני והרי הוא עשיר' - הרי זו מקדשת, מפני שלא הטעה אותה.

(ה) אלא הוא הטעה את עצמו, ודברים שבלב אינם דברים.

15. דברים-עקב, יא, טז. 16. יחזקאל, יד, ה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַקְרֹבָה אֵשֶׁת אִישׁ בְּשַׁעָה שֶׁעָשָׂהוּ שְׁלִיחַ, אִם עַל פִּי שְׁנֵתִיגְרָשָׁה קֹדֶם שְׁמִיטָה שְׁלִיחַ - הָרִי זֶה מִתֵּר בָּהּ; וְאִין אִין מִרְיָן שֶׁמָּא קִדַּשׁ הַשְּׁלִיחַ אֶת קְרֹבָתָה אַחֵר שְׁנֵתִיגְרָשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִיטָה רְאוּיָה בְּשַׁעָה שֶׁעָשָׂה הַשְּׁלִיחַ, וְאִין אִין אִין עוֹשֶׂה לֹו שְׁלִיחַ לְקִדָּשׁ לֹו אֶלָּא אֵשֶׁת שְׁיִכּוּל הוּא לְקִדָּשָׁה בְּשַׁעָה הַשְּׁלִיחוֹת.

ז. מִי שֶׁהָיָה לֹו חֲמִשָּׁה בָּנִים, וְעָשָׂה כָּלֵן אֶת אֲבִיהֶם שְׁלִיחַ לְקִדָּשׁ לָהֶם נָשִׁים, וְאָמַר אָבִי הַבָּנִים לְאִישׁ שֶׁהָיָה לֹו חֲמִשׁ בָּנוֹת: 'אַחַת מִבְּנוֹתֶיךָ מְקֻדָּשֶׁת לְאַחֵד מִבְּנֵי^{טז}, וְקָבַל הָאֵב הַקְדוּשִׁין^{יז} - כָּל אַחַת מֵהֶן צְרִיכָה חֲמִשָּׁה גִטִּין מִכָּל הָאֵחָיו, הוּאִיל וְכָלֵן נִתְּנוּ רְשׁוֹת לָאֵב לְקִדָּשׁ לָהֶם^{יח}; מֵת אֶחָד מֵהֶן, כָּל אַחַת מֵהֶן צְרִיכָה אַרְבָּעָה גִטִּין^{יט}, וְחִלְצָה מֵאֶחָד מֵהֶם^כ.

טז) ולא אמרו במפורש איזה בן ואיזה בת. יז) אבי הבנות קיבל את הקידושין. יח) ואין ידוע מי הוא המקדש ומי זאת המקודשת. יט) מארבעת האחים הנשארים. כ) שמא ארוסת המת היא וזקוקה ליבום, ואינה יכולה להינשא לאחרים עד שתחלוץ.

ח. הָאֵב שֶׁהִיטָה לֹו בֵּת קִטְנָה, או נַעֲרָה שֶׁהָיָה בְּרִשׁוּתָא^{כא}, וּבֵת בּוֹגֶרֶת^{כב}, וְנִתְּנָה לֹו הַבּוֹגֶרֶת רְשׁוֹת לְקִדָּשָׁה, וְקִדַּשׁ בֵּתוֹ סֵתָם לְאַחֵד - אִין הַבּוֹגֶרֶת בְּכָלֵל עַד שִׁיפְרֹשׁ וְאָמַר 'בֵּתִי הַבּוֹגֶרֶת שֶׁעָשָׂה אוֹתִי שְׁלִיחַ'; לְפִיכָךְ אִין הַבּוֹגֶרֶת מְקֻדָּשֶׁת^{כג}, וְאַחֲתָהּ מְקֻדָּשֶׁת.

כא) הן עדיין ברשות האב, והוא יכול לקדש אותם. כב) הבת הבוגרת כבר אינה ברשות אביה, והוא אינו יכול לקדש אותה. כג) היות שיש עליו מצווה לקדש את ביתו הקטנה או הנערה, אין אומרים שהוא התכוון לקדש את ביתו הבוגרת, אלא אם כן אמר במפורש.

ט. מִי שֶׁיָּשָׁה לֹו שְׁתֵּי בָּתִּי [=קְבוּצוֹת] בָּנוֹת מִשְׁתֵּי נָשִׁים, וְכָלֵן בְּרִשׁוּתָא^{כד}, וְקִדַּשׁ אַחַת מֵהֶן, וּבְשַׁעָה הַקְדוּשִׁין אָמַר לְבַעַל: 'קִדַּשְׁתִּי לָךְ אֶת בֵּתִי הַגְּדוֹלָה' - אִם עַל פִּי שֶׁיָּשָׁה לֹו מֵרֵאשִׁית, שֶׁמָּא גְדוֹלָה שֶׁבְּגְדוֹלוֹת [מֵאִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה] קִדַּשׁ לֹו, או גְדוֹלָה שֶׁבְּקִטְנוֹת [מֵאִשְׁתּוֹ הַשְּׁנִיָּה], או קִטְנָה שֶׁבְּגְדוֹלוֹת שֶׁהָיָה גְדוֹלָה מִן הַגְּדוֹלָה שֶׁבְּקִטְנוֹתָא^{כה} - הָרִי כָּלֵן מִתְּרוֹת, חוּץ מִן הַגְּדוֹלָה שֶׁבְּגְדוֹלוֹת, וְהָיָה לְבָדָה הַמְקֻדָּשֶׁת.

כד) שעדיין לא בגרו ויכול לקדשן שלא מדעתן.

ו) למרות שהוא לא יכול לבוא על אף אחת מהן, הוא צריך לגרש אותם, כי כנראה הקידושין תפסו באחת מהן.

ד. הַעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקִדָּשׁ לֹו אֵשֶׁת פְּלוֹנִית, וְהִלָּךְ לְקִדָּשָׁה לֹו, וְקִדַּשׁ הַמְּשֻׁלַּח בְּעַצְמוֹ לְאִמָּה [אֵת אִמָּה] או לְבָתָה או לְאַחֲתָה, וְאִין יָדוּעַ אִיזוֹ מֵהֶן נִתְּקַדָּשָׁה רְאשׁוֹנָה - שְׁתֵּיהֶן צְרִיכוֹת גִּט וְאַסּוּרוֹת עָלֵיוֹ.

ז) כי אסור לו לקחת קרובות גרושות.

וְכֵן אֵשֶׁת שֶׁעָשָׂתָה שְׁלִיחַ לְקִדָּשָׁה, וְהִלָּכָה וְקִדָּשָׁה הִיא עַצְמָהּ לְאַחֵר, וְאִין יָדוּעַ אִיזוֹ מֵהֶם קֹדֶם^{כז} - שְׁנֵיהֶן נִתְּנִין לָהּ גִּט^{כח}; וְאִם רָצוּ, אֶחָד נִתֵּן גִּט וְאַחֵד כּוֹנֵס^{כט}.

ח) שאם קידושיה קדמו, היא ביטלה את מעשה שלוחה, וכבר מקודשת לאחר. ט) אם היא רוצה להינשא לאדם אחר. י) כי מרגע שהיא התגרשה, היא כבר אינה אשת איש מאותו אחר, וממילא מותרת להינשא לשני.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים^{לא}? בְּרִחּוּקִין^{לב}; אֶבֶל אִם קִדָּשָׁה הַשְּׁלִיחַ לְאֵב וְקִדָּשָׁה הִיא עַצְמָהּ לְבֵן, או לְאַחִיו, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - שְׁנֵיהֶן נִתְּנִין גִּט, וְהִיא אֲסוּרָה לְשְׁנֵיהֶן^{לד}.

יא) שמותרת להינשא לשני, לאחר הגט. יב) באנשים שאינם קרובי משפחה, ואינם אוסרים אחד על השני את האיש. יג) כי גרושת האב אסורה על הבן, וגרושת הבן אסורה על האב, וגרושת האח - על אחיו (יבואר להלן בהלכות איסורי ביאה).

ו. הָאוֹמֵר לְשְׁלֹוּחוֹ: 'צֵא וְקִדַּשׁ לִי אֵשֶׁת', וּמֵת הַשְּׁלִיחַ, וְאִינוּ יוֹדְעִים אִם קִדַּשׁ לֹו אֵשֶׁת או לֹא קִדַּשׁ - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת שְׁקִדָּשׁ, שֶׁחֻזְקַת הַשְּׁלִיחַ לְעֲשׂוֹת שְׁלִיחוֹתוֹ, וְהוּאִיל וְאִין יָדוּעַ אִיזוֹ אֵשֶׁת קִדַּשׁ לֹו, הָרִי זֶה אֲסוּר בְּכָל אֵשֶׁת שֶׁיָּשָׁה לָהּ קְרֹובוֹת שֶׁהֵן עֲרוּהָ עָלֵיוֹ^{לה}, כִּגּוֹן אֵשֶׁת שֶׁיָּשָׁה לָהּ בֵּת או אִם או אַחֲוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; שְׁאִם תֹּאמַר יֵשׁא זֶה - שֶׁמָּא אִמָּה קִדַּשׁ לֹו שְׁלֹוּחוֹ, או אַחֲוֹתָהּ, או בָּתָהּ. וּמִתֵּר בְּאֵשֶׁת שֶׁאִין לָהּ קְרֹובוֹת כִּגּוֹן אֵלּוּ.

יד) כשמדובר שלא אמר לו איזו אישה לקדש. טו) שהמקדש את האשה, הרי זה אוסר עליו להתחתן עם שבע נשים קרובות משפחתה של אשתו בדרגה ראשונה ושניה.

הִיטָה לָהּ קְרֹובָה, אַחֲוֹת או אִם וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְהִיטָה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נְתַקְדְּשִׁיתִי, וְכָאֵחָד וְאָמַר: 'אֲנִי הוּא שְׂקֵדְשִׁיתִי' - נֶאֱמָן לָתֵן גֹּט, וְתִהְיֶה מִתֶּרֶת לְכָל אָדָם חוּץ מִמֶּנּוּ;^י אָבָל אֵינוֹ נֶאֱמָן לְכֹנֶס, שְׂמָא יִצְרוּ תִקְפוֹ [חֲמֵד בְּלִיבן] וְהִיא תִרְגֵּל לוֹ [תַּחֲפָה עֲלֵיוֹ] כְּדִי לְהִתִּירָהּ.

(ג) אפילו אחר שיגרשנה, כי אם תהיה מותרת לו לאחר הגירושין, אנו חוששים שמא הם מרמים ביחד, כדי שיהיו מותרים אחד לשני.

טו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה 'קִדְשִׁיתִי', וְהִיא אוֹמֶרֶת 'לֹא קִדְשִׁיתִי' - הוּא אֲסוּר בְּקִרְבּוּתֶיהָ,^י וְהִיא מִתֶּרֶת בְּקִרְבּוּלֶיהָ. הִיא אוֹמֶרֶת 'קִדְשִׁיתִי', וְהוּא אוֹמֵר 'לֹא קִדְשִׁיתִי' - הוּא מִתֵּר בְּקִרְבּוּתֶיהָ, וְהִיא אֲסוּרָה בְּקִרְבּוּלֶיהָ. 'קִדְשִׁיתִי', וְהִיא אוֹמֶרֶת 'לֹא קִדְשִׁיתִי אֲלָא בְּתִי' - הוּא אֲסוּר בְּקִרְבּוּת גְּדוּלָּה [הֵאָם], וּגְדוּלָּה מִתֶּרֶת בְּקִרְבּוּלֶיהָ; וּמִתֵּר בְּקִרְבּוּת הֵבֶת, וְהֵבֶת מִתֶּרֶת בְּקִרְבּוּלֶיהָ. 'קִדְשִׁיתִי אֶת בִּתְּךָ', וְהִיא אוֹמֶרֶת 'לֹא קִדְשִׁיתִי אֲלָא אוֹתִי' - הוּא אֲסוּר בְּקִרְבּוּת הֵבֶת, וְהֵבֶת מִתֶּרֶת בְּקִרְבּוּלֶיהָ; וּמִתֵּר בְּקִרְבּוּת הָאֵם, וְהָאֵם אֲסוּרָה בְּקִרְבּוּלֶיהָ.

(ד) באמירה שהוא קידש אותה, הוא אסר את קרובותיה עליו. (ה) כי היא מכחישה אותו, והוא לא יכול לאסור עליה. (ו) כי האמא לא נאמנת שנאסור את בתה.

טז. וְכָל אֶלּוֹ שְׁטוּעֵינִין [לתקפות] הַקְדוּשִׁין [חוששים לדבריהם] בְּשִׁטְעֵן הַטּוּעֵן שֶׁהֵיוּ שָׁם קְדוּשִׁין בְּפָנֵי עֲדִים וְהִלְכוּ לְמַדִּינָה אַחֶרֶת אוֹ מֵתוֹ; אָבָל אִם הוֹדוּ שֶׁהֵיוּ הַקְדוּשִׁין בְּלֹא עֲדִים - אֵין פָּאן קְדוּשִׁין, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ.^י וְכָל מְקוֹם שֶׁתֹּאמַר אִשָּׁה לְאִישׁ 'קִדְשִׁיתִי', וְהוּא אוֹמֵר 'לֹא קִדְשִׁיתִי' - מִבְּקָשִׁים מִמֶּנּוּ שִׁיכְתֹּב לָהּ גֹּט כְּדִי לְהִתִּירָהּ לְשָׂאֵר הָעָם,^י שָׂאִין לוֹ בְּזָה הַפֶּסֶד^י; וְאִם נָתַן לָהּ גֹּט מֵעַצְמוֹ, כּוֹפִין אוֹתוֹ לָתֵן כְּתֻבָּה.^י

(ז) לעיל פרק ד, הלכה ו - שקידושין ללא עדים, אינם נחשבים קידושין כלל. (ח) כי אם היא לא תקבל גט, היא תאסר להינשא לכל העולם - בגלל דבריה. (ט) הפסד ממון - כי לא יצטרך לתת לה כתובה. (ואף על פי שאם יגרשנה יאסר בקרובותיה - אין בזה הפסד גדול, כי עדיין יכול להינשא להרבה נשים, אבל לכפות עליו לתת גט אי אפשר, כי יוכל לטעון שאינו רוצה שיאסר עליו להתחתן עם קרובותיה). (מ) היות שנתן גט מיוזמתו, גילה בדעתו שהוא קידשה, ולכן יצטרך לשלם גם את כתובתה.

יז. הָעוֹשֶׂה לוֹ שְׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהִלָּף [השלית]

(כ) שהיא נולדה קודם שילדה אשתו השניה את בתה הראשונה.

יח. וְכֵן אִם קִדַּשׁ בִּתּוֹ הַקְטָנָה - אָף עַל פִּי שֵׁשׁ לוֹמַר, שְׂמָא הַקְטָנָה שְׂבִקְטָנוּת, אוֹ הַקְטָנָה שְׂבִגְדוּלוֹת, אוֹ גְּדוּלָּה שְׂבִקְטָנוּת שֶׁהִיא הַקְטָנָה מִן הַקְטָנָה שְׂבִגְדוּלוֹת - הָרִי כֵּלָן מִתֵּרוֹת, חוּץ מִן הַקְטָנָה שְׂבִקְטָנוּת, וְהִיא לְבִדָּה הַמְקַדְּשֶׁת; שְׂמִשְׁמַע 'בְּתִי הַגְּדוּלָּה', שָׂאִין בְּבִנּוּתָהּ גְּדוּלָּה מִמֶּנָּה; וּמִשְׁמַע 'הַקְטָנָה', שָׂאִין בְּהֵן הַקְטָנָה מִמֶּנָּה.

י. נֶאֱמָן הָאֵב לומר על בתו קדם שתבגר שהיא מקדשת, ואסרה על הכל.

יא. הָאֵב שֹׁאֵמַר: 'קִדְשִׁיתִי אֶת בְּתִי וְאֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי קִדְשִׁיתִי' - הָרִי זֶה אֲסוּרָה לְעוֹלָם עַל כָּל אָדָם, עַד שִׁיאֵמַר: 'נֹדַע לִי שֶׁלְּפָלוּנִי קִדְשִׁיתִי'; וְתִהְיֶה צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֹט בְּלִבְדִּי, וְאָף עַל פִּי שֶׁנֹּדַע לוֹ אַחֵר שְׂבִגְרָה.^י

(כו) כלומר, רק ממנו תתגרש ואז תהיה מותרת לכל אדם. (כז) למרות שאז כבר הבת אינה ברשותו, בכל זאת נאמן לומר למי קידש אותה, כי אנחנו אומרים את הכלל "שהפה שאסר הוא הפה שהתיר", כיון שהאיסור עליה היא רק בגלל האב, הוא נאמן להתירה בדיבור אחר, כי הדיבור השני אינו סותר את הדיבור הראשון, רק הוא מגלה עכשיו דבר נוסף שנשכח ממנו.

יב. אָמַר הָאֵב: 'אֲנִי יוֹדֵעַ לְמִי קִדְשִׁיתִי', וְכָאֵחָד וְאָמַר: 'אֲנִי הוּא שְׂקֵדְשִׁיתִי' - נֶאֱמָן^י אָף לְכֹנֶס,^י וְאֵינוֹ צְרִיךְ קְדוּשִׁין אַחֲרִים.

(כח) היות ואדם אינו מעז לומר לפני האב שקידשה, כי ירא שמא האב יכחיש ויאמר שלא קידש אותה אליו. (כט) ואין אומרים שמא יצרו תקפו.

יג. בְּאִי שְׁנִים, זֶה אוֹמֵר 'אֲנִי קִדְשִׁיתִי', וְזֶה אוֹמֵר 'אֲנִי קִדְשִׁיתִי' - שְׁנֵיהֶם נֹתֵנִין גֹּט; וְאִם רָצוּ, אֶחָד נֹתֵן גֹּט וְאֶחָד כּוֹנֵס.^י כְּנֻסָּה, וְאַחֵר כֶּף בָּא אַחֵר וְאָמַר: 'אֲנִי הוּא שְׂקֵדְשִׁיתִי' - אֵינוֹ נֶאֱמָן, וְאֵינוֹ אוֹסְרָה עַל בְּעֻלָּה.^י

(ל) כדי להתירה להינשא לאחרים. (לא) והשני יצטרך לקדש אותה שוב מספק, שמא הראשון קידש אותה מלכתחילה, והשני לא קידש בכלל. (לב) מאחר שכנסה בהיתר ובהסכמת החכמים, אין השני הבא יחידי נאמן לאוסרה עליו.

יד. הָאִשָּׁה שֹׁאֵמֶרָה: 'נְתַקְדְּשִׁיתִי וְאֵינִי יוֹדַעַת לְמִי

קיט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יֵאָיִן
אֶחָד
אֶיֶשׁ

יבור

אֶיזוֹ
- ' -
חַת,
יָאֵם
תָּבָה
חַת.

השגת הראב"ד

נָתַתָּהּ
בְּשֵׁעָה
נִחַת
הִיא
לִי
מִנָּה.

פֶּשֶׁר
אֵין
כֶּתֶב
יִיחִים
(אֵת

הַיָּא
עַל
חֲזִק
קוֹל
בָּנִים
בְּנֵי
וְתָ:
יָם'.
אֵין
עַד

(נו) שנוהגים היו להדליק נר בשעת שמחה.

לֹא
לֹא
לֹא

וּמִדָּשָׁה לַעֲצֹמוֹ - הָרִי זֶה מִקְדָּשָׁת לְשָׁלִיחַ; וְאִסּוּר
לַעֲשׂוֹת בָּן. וְכָל הָעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּשָׂאָר
דְּבָרֵי מִקָּה וּמִמְכָּר, נִקְרָא רָשָׁע.

השנת הראב"ד

השליח... בעדים א"א אין בלשון
התוספתא (בירוש' רפ"ג) אם לא
עשה אלא אם לא הוחזק ולעולם
שעשו בעדים אלא שלא הוחזק
אצלה שעשו שליח בעדים שלא
היה השליחות מפורסם במקום
האשה אבל הוא שאמר לה פלני
עשאי שליח בעדים לקדש אותך
ולאחר שעה קידשה סתם והוא
אומר לעצמי נכחונתי והיא אומרת
למשלח נכחונתי כיון שלא היה
השליחות מפורסם הראשון מותר
בקרובותיה כמו שאמר לא
קידשתי שחשתי מוחה על ידו
אבל בשוהחוק בעדים אף הראשון
אסור בקרובותיה אין מחאת
השליח מחאה אצלו לבטל
שליחותו, לשון התוספתא לא
הוחזק השליח בעדים הוא אומר
לעצמי קידשתי והיא אומרת
לראשון, השני כאומר לאשה
קידשתי והיא אומרת לא קידשתי
היא כאומרת לראשון קידשתי
והוא אומר לא קידשתי, אמרה
איני יודעת חזקה לשני, הוחזק
השליח בעדים הוא אומר לעצמי
קידשתי והיא אומרת לראשון
חזקה לראשון אמרה איני יודעת
שניהם נתנין גט ואם רצו אחד
יבנה וכו' ונאמר כהן

(מא) כגון שאמר לה השליח: "פלוגי שלחני לקדשך בשבילי", ולאחר שעה קידשה סתם. (מב) הוא אומר: לעצמי התכוונתי. והיא אומרת: למשלח התכוונתי. (מג) אם המשלח לא מינה את השליח בפני שתי עדים. (מד) כי לדבריו היא מקודשת לו, והוא אסר את קרובותיה עליו. (מה) כי לדבריה היא נתקדשה לו. (מו) כי השליח שלו מעיד ואומר שלא קידש אותה למשלח. (מז) שהמשלח מינה את השליח במעמד שני עדים. (מח) היות והשליח נתמנה בפני שני עדים, חזקה שעשה שליחותו, אלא אם כן חזר בו במפורש.

יט. אָמַרָה: 'אֵינִי יוֹדַעַת לְמִי נִתְקַדְשָׁתִי, אִם לְשׁוֹלָח אוֹ לְשִׁלּוּחוֹ' - אִם לֹא הַחֲזֹק הַשְּׁלִיחַ בְּעַדִּים, הֵרִי זֶה מִקְדָּשָׁת לְשִׁנִּימַט; וְאִם הַחֲזֹק שֶׁהוּא שִׁלּוּחוֹ, שְׁנִיָּהֶם פּוֹתְבִין גָּטִי. וְאִם רָצוּ, אֶחָד נוֹתֵן גָּט וְאֶחָד פּוֹנֵס.

(מט) כי האישה אינה מכחישה את השליח, ואי אפשר לומר שחזקה ששליח עשה שליחותו, כי השליחות הייתה בלי עדים. (ג) כאן אנחנו בספק, מצד אחד אנחנו אומרים חזקה ששליח עשה שליחותו, מצד שני האישה אינה מכחישה את דברי השליח.

כ. הָאִשָּׁה שָׁעֲשֶׂת שְׁלִיחַ לְקַדְשָׁהּ, וְהֵלֵךְ וְקִדְשָׁהּ,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שפא יאמרו החזיר גרושתו מן הארוסין אחר שנתארסה לאחר^{טו}.

(סד) ואינה צריכה ממנו גט. (סה) כי קידושו אינם וודאין, אלא רק באמצעות קול. (סו) כי הרואים יחשבו שהראשון גרשה, ואחר כך השני קידשה וגירשה, ואז חזר הראשון וקידשה – ודבר זה אסור, כי אסור לאדם לקדש את גרושתו אחרי שכבר התקדשה לאחר.

כז. יצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני, ויצא קול אחר כמותו שהיא מקדשת לאחר – אחד כותב גט ואחד פוגם, בין ראשון בין אחרון^{טז}.

(סז) היות שכאן שני הקידושין אינם וודאין, חכמים לא חששו שמה יאמרו שהחזיר גרושתו.

כח. מקום שנהגו [מקצת מאנשי העיר] לשלח סבלונות לארוסה אחר שתתארס, ובאו עדים שראו סבלונות הובלו לה – חוששין לה שמה נתקדשה וצריכה גט מספק, אף על פי שרב אנשי העיר אין משלחין אלא קדם הארוסין^{טז}. ומקום שנהגו כלם לשלח הסבלונות תחלה ואחר כך מקדשין, וראו סבלונות – אין חוששין לה^{טז}.

(סח) למרות שרוב אנשי העיר נוהגים לשלוח מתנות לפני האירוסין, בכל זאת אנו חוששים למיעוט האנשים ששולחים מתנות אחרי האירוסין ולכן נחוש שהיא מקודשת. (סט) כי בוודאי עדיין לא התקדשה.

כט. החזק שטר כתבתה – אם דרך מקצת אנשי המקום שמקדשין ואחר כך כותבין, חוששין לה^{טז}; ואף על פי שאין שם סופר, אין אומרים שמה מפני הסופר שמצא הקדים וכתב^{טז}. ואם דרך כל אנשי המקום שכותבין הכתבה קדם הקדושין, אין חוששין לה.

(ע) התפרסם שטר כתובתה אף על פי שעדיין שלא הגיע לידה. (עא) להצריכה גט אם רוצה להינשא לאדם אחר, כיון שהמיעוט מקדשים ואחר כך כותבים הכתובה, שמה גם במקרה שלה כך היה. (עב) ועדיין לא קידש.

ל. שנים אומרים 'ראינה שנתקדשה ביום פלוני', ושנים אומרים 'לא ראינה' – אף על פי שכלם שוכנים בחצר אחת, הרי זו מקדשת; שאין 'לא ראינה' ראינה, שדרך העם לקדש בצנעה^{טז}.

(עג) ואפשר שהתקדשה, וחלק מהשכנים לא ראו.

ופלוני, והלכו להם העדים למדינה אחרת, או מתי – הרי זה קול שמחזיק אותה מקדשת.

כג. כמה דברים אומרים^{טז}? שלא היתה שם אמתלה^{נח} [הבהרה]; אבל אם היתה שם אמתלה, ושמעו האמתלה ושמעו שנתקדשה – לא החזקה מקדשת. כיצד היא האמתלה? פלונית נתקדשה על תנאי^{טז}, או קדושי ספק^{טז} – לא החזקה; אלא שואלין אותה, וסומכין על דבריה, הואיל ואין שם ראיה ברורה ולא קול חזק.

(נז) שהחזקה מקודשת. (נח) הסבר שיכול לבטל את הקול. (נט) ושמה לא נתקיים התנאי, יש כאן קול שנתקדשה – ומצד שני יש כאן הסבר שיכול להבהיר לנו שהיא עדיין אינה מקודשת. (ס) כגון שלא היה ידוע אם היו בקידושין שווה פרוטה, או שמה האיש היה קטן בעת הקידושין וכדומה.

כד. יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני, ולאחר ימים אמרו אמתלה^{סא} – אם מראין [נידאים] הדברים לבית דין שהוא פוסק – סומכין על האמתלה, ולא תחזק מקדשת; ואם לאו – הואיל ולא נשמעה האמתלה בעת שנשמעו הקדושין, אין חוששין לאמתלה.

(סא) שבהתחלה יצא הקול: "פלוני זרק קידושין לפלונית", ולאחר כמה ימים אמרו: "שהקידושין היו קרובים לו" – ולכן אינה מקודשת. (סב) שחכמים משוכנעים שיש סבירות גבוהה שהאמתלה נכונה ואמיתית.

כה. מעשה באחת שיצא עליה קול שנתקדשה לבנו של פלוני, ולאחר זמן שאלו את אביו ואמר: 'על תנאי כך נתקדשה לו, ולא נתקיים התנאי'; ולא סמכו חכמים על דבריו, אלא אמרו: 'הרי זו ספק מקדשת, ובאלו אין שם אמתלה'^{סג}.

(סג) כיון שמתחלה יצא הקול בלי האמתלה, ורק אחר כך נשמעה האמתלה, ואין זו אמתלה שדומה לאמתלה שהבאנו בהלכה הקודמת.

כו. יצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני, ובא שני וקדשה בפנינו – בודקין על קדושי ראשון, שהם בקול: אם באו עדים בראיה ברורה שהיא מקדשת לראשון, אין קדושי שני כלום^{סד}; ואם לאו – מגרש ראשון שקדושו בקול^{סה}, ונושא השני שקדושו ודאי. ואם גרש השני, לא יכנס הראשון,

מְשַׁעֲרָה בַּהִי קִנְיָהּ, וְנִעֲשִׂית נְשׂוּאָהָ, וְהָרִי הִיא אִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר.

(א) המקודשת לבעלה באחד משלשת הדרכים שאמרנו לעיל - כסף, שטר או ביאה, ונקראת מקודשת או מאורסת. (ב) לגור עמו בביתו בקביעות. (ג) נוסף על קידושה בעבר, עכשיו הוא בא עליה לשם מטרת נישואין. (ד) מרגע שמכניס את ראש העטרה בלבו. (ה) אפילו בלא כניסה לחופה.

ב. בֵּינון שְׁנִכְנִסָּה הָאֵרוּסָה לְחֻפָּה - הָרִי זֶה מֵמָר לְבֹא עָלֶיהָ בְּכָל עֵת שִׁירָצָה, וְהָרִי הִיא אִשְׁתּוֹ גְּמוּרָה לְכָל דָּבָר. וּמִשְׁתַּכְנֵס לְחֻפָּה - נִקְרָאת נְשׂוּאָה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִבְעֲלָה, וְהוּא שְׁתֵּהִיחָה רְאוּיָה לְבִעֻלָּה; אָבֵל אִם הִיָּתָה נְדָחִי, אֵף עַל פִּי שְׁנִכְנִסָּה לְחֻפָּה וְנִתְיַחַד עִמָּה - לֹא גָמְרוּ הַנְּשׂוּאִין, וְהָרִי הִיא בְּאֵרוּסָה עֲדִין.

(ו) ובזמן שהיא נידה אסור לו לבוא עליה.

ג. וְצִירָף לְבָרָךְ בְּרֶפֶת חֲתָנִים בְּבֵית הַחֲתָן קִדָּם הַנְּשׂוּאִין, וְהֵן שֵׁשׁ בְּרָכוֹת, וְאֵלוֹ הֵן: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַכֹּל בְּרָא לְכַבֹּדוֹ. 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם. 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצִלָּם דְּמוּת תְּבִנְתּוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מְמוֹנוֹ בְּנֵין עַדִּי עַד, בְּרוּךְ אַתָּה ה' יוֹצֵר הָאָדָם. 'שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתַגֵּל עֲקָרָה, בְּקַבּוּץ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׁמְחָה, בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָה. 'שְׂמַח תְּשַׁמַּח רַעִים אֲהוּבִים, פְּשַׁמְחֵךְ יִצִּירֵךְ מִקֹּדֶם בְּגֵן עֵדֶן, בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְשַׁמֵּחַ עַמּוֹ וּבּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם. 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בְּרָא שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה, חֵתָן וְכֻלָּה, גָּלָה וְרָגָה אֲהֵבָה אַחֲוָה שְׁלוֹם וְרַעוּת, מִהֲרָה ה' אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַע מִצְרֵי יְהוּדָה וּמַחְצוֹת יְרוּשָׁלַיִם קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׁמִיחָה קוֹל חֵתָן וְקוֹל כֻּלָּה, קוֹל מַצְהָלוֹת חֲתָנִים מִמִּשְׁתָּה וּנְצִירִים מְגִינֵתָם, בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְשַׁמֵּחַ חֵתָן עִם הַכֻּלָּה.

(ז) נוסף לברכת אירוסין שמברכים קודם הקידושין, כמבואר לעיל פרק ג' הלכה כ"ג.

ד. וְאִם יִהְיֶה שָׁם יֵין - מִבֵּיא פֹסֵם שֶׁל יֵין, וּמִבְּרָךְ עַל הַיֵּין תַּחֲלָה, וּמִסֻּדָּר אֵת [הברכות] בְּלֵן עַל הַפֹּסֵם, וְנִמְצָא מִבְּרָךְ שֶׁבַע בְּרָכוֹת. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְגוּ

השנת הראש

אחד . . תצא א"א זה המחבר נראה שבא לפרש ואינו אלא סותם, מתחלה אמר כשהיא מכחשת את העד שאמר מקודשת היא מותרת ולבסוף אמר אפילו כשיש עד אחד שמסייע אותה לא תנשא, אבל בא וקבל דבר אמת שאם היתה היא מכחישתו מותרת היא וכל דכן הוא אלא בשאינה מכחשת כגון דאמר עד אחד אביה קידשה ועד אחד אמר לא קידשה אי נמי פלוני זרק לה קידושה והיו קרוב לה ועד אחד אמר קרוב לו היו והיא אינה מכחשת כלל בזה אמרו תרוייהו בפניה קא מסהדי וכו' לכתחילה לא תנשא וכו'.

לא. אָמַר עַד אֶחָד • 'מִקְדָּשָׁת הִיא, וְהִיא אוֹמֶרֶת 'לֹא נִתְקַדְשִׁית' - הָרִי זֶה מִתְרַתְּ. אֶחָד אוֹמֵר 'מִקְדָּשָׁת', וְאֶחָד אוֹמֵר 'אֵינָה מִקְדָּשָׁת' - לֹא תִנָּשֵׂא, וְאִם נִשְׂאָה לֹא תִצָּא, שֶׁהָרִי הִיא אוֹמֶרֶת: 'לֹא נִתְקַדְשִׁית'.

(עד) להינשא לאחרים, כי עד אחד אינו נאמן לומר שנתקדשה, כאשר האשה מכחישה אותו - חזקה היא בדינו שהאשה לא תעז פניה בפני העד. (עז) אפילו כשאומרת לא נתקדשתי, מכיון שיש עד שמסייע לדבריה, היא מעזה לכפור ולהכחיש את העד, ואין כל ערך להכחשתה.

אָמְרָה 'מִקְדָּשָׁת אָנִי, וְלֹאֲחֵר זְמַן עֲמָדָה וְקִדְשָׁה עַצְמָה - אִם נִתְּנָה אֲמַתְלָה^ע לְדַבְרֶיהָ וְאָמְרָה: 'מִפְּנֵי כֵךְ וְכֵךְ אֲמַרְתִּי בְּתַחֲלָה שְׂאֵנִי מִקְדָּשָׁת', וְרִאֲיוֹ בְּדַבְרֶיהָ מִמֶּשׁ - הָרִי זֶה מִתְרַתְּ לִשְׁנֵי. וְאִם לֹא נִתְּנָה אֲמַתְלָה לְדַבְרֶיהָ, אוֹ שֶׁנִּתְּנָה וְאֵין בָּהּ מִמֶּשׁ - הָרִי זֶה אֲסוּרָה, וְקִדּוּשִׁי שְׁנֵי קִדּוּשֵׁי סָפֵק, לְפִיכֵךְ נוֹתֵן לָהּ גִּט, וְתִהְיֶה אֲסוּרָה עָלָיו וְעַל הַכֹּל עַד שְׂכִיבֹא אֲרוּסָה [הראשון].

וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁבָּאת וְאָמְרָה 'אִשְׁתּ אִישׁ אָנִי, וְחֻזְרָה וְאָמְרָה 'פְּנוּיָה אָנִי' - אִם נִתְּנָה אֲמַתְלָה לְדַבְרֶיהָ וְיֵשׁ בְּדַבְרֶיהָ מִמֶּשׁ - הָרִי זֶה נִאֲמָנָת^ע.

(עז) טעם למה אמרה תחילה: "מקודשת אני". (עז) להתירה להינשא לאדם אחר.

פרק י

דיני נישואין, החובה לכתוב כתובה, ובאלו זמנים מותר ואסור להינשא.

א. הָאֲרוּסָה^א אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים כֹּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית אָבִיהָ; וְהָבָא עַל אֲרוּסָתוֹ בְּבֵית חָמִיו, מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִבֶּת מְרֻדוֹת [=מלקות מחקנת חכמים]. וְאִפְּלוּ קִדְשָׁה בְּבִיָּאָה, אֲסוּר לוֹ לְבֹא עָלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיָּה בְּבֵית אָבִיהָ, עַד שְׂכִיבֵא אוֹתָהּ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיִתְיַחַד עִמָּה וְיַפְרִישְׁנָה לוֹ^ב; וְיַחֲזִיר זֶה הוּא הַנִּקְרָא בְּנִיסָה לְחֻפָּה, וְהוּא הַנִּקְרָא 'נְשׂוּאִין' בְּכָל מְקוֹם. וְהָבָא עַל אֲרוּסָתוֹ לְשֵׁם נְשׂוּאִין אַחֵר שֶׁקִּדְשָׁה -

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וּמֵאָה שֶׁל בְּעוּלָה, שְׁנַיִם עֶשֶׂר דִּינָר וּמִחְצָה. וּמִשְׁקָל כָּל דִּינָר - שֵׁשׁ וְשָׁעִים שְׁעוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּתַחֲלַת עִירוּבֵינָּה. וְהַדִּינָר - הוּא הַנִּקְרָא 'זוּז' בְּכָל מְקוֹם, בֵּין שִׁיחָה מִן הַפֶּסֶף הַטְּהוֹר, בֵּין שִׁיחָה מִמִּטְבֵּעַ אוֹתָן הַיָּמִים.

ט. אֵין פּוֹחֲתִין לְבִתּוּלָה מִמֵּאֲמִים, וְלִבְעוּלָה מִמֵּאָה; וְכָל הַפּוֹחֲת, בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּתוֹ. אֶחָד הַפּוֹחֲת אֶת הַכֶּתֶבָה בְּשֹׁטֵר, וְאֶחָד שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו עֲדִים^י וְקָנוּ מִיָּדוֹ^י שֶׁהוּא חַיֵּב לָהּ מֵאָה אוֹ מֵאֲמִים - הָרִי זֶה מִתְרִי; וְכֵן אִם נָתַן לָהּ מִטְּלָטְלִין כְּגֹנֶד כֶּתֶבָה - הָרִי זֶה מִתְרִי לִבְעֵל, עַד שִׁיחָה לוֹ פְּנֹאֵי לְכַתֵּב.

טז. הֵיזֵאת שֶׁהָאִשָּׁה יוֹדַעַת שֶׁבַעֲלָה יָכוֹל לַגְרֹשׁ אוֹתָהּ בְּכָל רֹגַע שִׁיחָלִיט בְּקִלּוֹת, חַיִּי הַנִּישׁוּאִין שֶׁלָּהּ מְעוֹרְרִים וְלֹא יֵצִיבִים כָּלָל - לִכֵּן בְּעִילָתָהּ כְּמוֹ בְּעִילַת זְנוּת. יז. שֶׁהַתְּחִיב בַּפְּנִיָּה לְתֵת לָהּ כְּתוּבָה. יח. הֵם עָשׂוּ קִנְיִין חֲלִיפִין שֶׁהַבַּעַל מִתְחַיֵּב בְּכְתוּבָתָהּ. יט. וְעַל סִמְךְ הַהִתְחַיְּבוּת וְהַקְנִיין הָעֲדִים יְכוּלִים לְכַתּוֹב כְּתוּבָה לְאִשָּׁה.

י. הַכּוֹנֵס אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא כָּתֵב לָהּ כֶּתֶבָה, אוֹ שֶׁכָּתֵב וְאֶבֶד שֹׁטֵר הַכֶּתֶבָה, אוֹ שֶׁמְחַלָּה כֶּתֶבָה לִבְעֵלָהּ, אוֹ שֶׁמְכַרָּה לוֹ כֶּתֶבָה - חֲזוֹר וְכּוֹתֵב לָהּ כֶּתֶבָה עֲקָרִי, אִם רָצָה לְקַיְמָה^י [לְהַמְשִׁיךְ וּלְחַיּוֹת עִמָּה]; לִפִּי שְׁאֲסוּר לוֹ לְאַדָּם לְשִׁהוּת עִם אִשְׁתּוֹ אֶפְלוּ שְׁעָה אַחַת בְּלֹא כֶּתֶבָה.

כ. הוּא כּוֹתֵב רַק אֶת "עֵיקֶר הַכְּתוּבָה" לֵאל תוֹסֹפֶת, רַק בְּמִקְרָה שֶׁמְחַלָּה עַל הַכְּתוּבָה אוֹ מְכַרָּה לוֹ.

אָבֵל הַמּוֹכֵרֶת כֶּתֶבָה לְאַחֲרִים^{כא} בְּטוֹבַת הֲנִיָּה^י [בְּמִחְרָה וּלְ], אֵינוֹ צָרִיף לְכַתֵּב לָהּ כֶּתֶבָה אַחֲרֵת; שְׁלֹא תִקְנוּ כֶּתֶבָה אֶלָּא כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה קֶלָה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ, וְאִם הוֹצִיאָהּ זֶה^{כב} מִשְׁלָם כֶּתֶבָה לְלוֹקַח, כְּדִרְךְ שֶׁהִיא מְשַׁלֵּם לָהּ אִם לֹא מְכַרָּה^{כג}.

כא. אִשָּׁה שֶׁמְכַרָּה לְאַחֲרִים אֶת כְּתוּבָתָהּ, שֶׁבְּמִקְרָה שִׁמּוֹת בַּעֲלָהּ אוֹ שִׁיגְרָשָׁנָה, הֵם יִגְבּוּ מִמֶּנּוּ (אוֹ מִיּוֹרְשָׁיו) אֶת הַכְּתוּבָה. כב. אִם גָּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ. כג. וְלִכֵּן עֲדִיין "לֹא תִהְיֶה קֶלָה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ", כִּי בְּכָל מְקָרָה הוּא צָרִיף לְשַׁלֵּם אֶת הַכְּתוּבָה.

יא. הַמֵּאֲרֵס אֶת הָאִשָּׁה וְכָתֵב לָהּ כֶּתֶבָה וְלֹא נִכְנְסָה לְחֶפֶז - עֲדִין אֲרוּסָה הִיא, וְאֵינָה נְשׂוּאָה; שְׁאִין הַכֶּתֶבָה עוֹשָׂה^[=גִּירָמָת] הַנְּשׂוּאִין. וְאִם מֵת אוֹ גֵּרָשָׁה, גּוֹבֶה עֲקָר כֶּתֶבָתָה מִבְּנֵי חוּרִין^{יד}; וְאֵינָה

לְהִבְיֵא הַדָּס עִם הַיֵּין, וּמִכְרָךְ עַל הַהָדָס [בְּרִכַּת הַבְּשָׂמִים] אַחֲרֵי הַיֵּין, וְאַחֲרֵי כֵן מִכְרָךְ הַשֵּׁשׁ.

ה. וְאֵין מִכְרָכִין בְּרֶפֶת חֲתָנִים אֶלָּא בְּעֶשְׂרֵה גְדוּלִים וּבְנֵי חוּרִין; וְחֶתֶן מִן הַמִּנְיָן.

ו. הַמֵּאֲרֵס אֶת הָאִשָּׁה, וּבִרְךְ בְּרֶפֶת חֲתָנִים, וְלֹא נִתְיַחַד עִמָּה בְּבִיתוֹ - עֲדִין אֲרוּסָה הִיא; שְׁאִין בְּרֶפֶת חֲתָנִים עוֹשָׂה הַנְּשׂוּאִין, אֶלָּא כְּנִיסָה לְחֶפֶז. אֲרֵס וְכִנֵּס לְחֶפֶז וְלֹא בִרְךְ בְּרֶפֶת חֲתָנִים - הָרִי זֶה נְשׂוּאָה גְּמוּרָה^ה, וְחֲזוֹר וּמִכְרָךְ אֶפְלוּ אַחֲרֵי כֵן יָמִים^ט. וְלֹא תִנְשֹׂא נָדָה עַד שֶׁתִּטְהַר^ו, וְאֵין מִכְרָכִין לָהּ בְּרֶפֶת חֲתָנִים עַד שֶׁתִּטְהַר. וְאִם עֲבָר וְנִשָּׂא וּבִרְךְ, אֵינוֹ חֲזוֹר וּמִכְרָךְ^{יא}.

ח. כִּי אֵין הַבְּרָכָה מַעֲכָבֶת אֶת הַנִּישׁוּאִין. ט. כִּי הַכָּלָל שֶׁכָּל מִצְוָה שֶׁעֲדִיין עֲשִׂיתָהּ קִיַּמְתָּ, אִפְשָׁר לְבָרֵךְ גַּם אַחֲרֵי הַעֲשִׂיָּה, וְזֶה עֲדִיין נִקְרָא "עוֹבֵר לַעֲשִׂיתָהּ", וּמִצְוֹת נִישׁוּאִין מִמְּשִׁיכָה כָּל הַיָּמִים כְּאִשְׁרֵי הֵם בִּיחָד. י. הֵיזֵאת שֶׁאֲסוּר לְבַעֲלָהּ לְהַתִּיחַד אִתָּהּ. יא. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵם עֲדִיין לֹא נִישׁוּאִין, וְהִיא רַק אֲרוּסָה.

ז. וְצָרִיף לְכַתֵּב כֶּתֶבָה^י קֹדֶם כְּנִיסָה לְחֶפֶז, וְאַחֲרֵי כֵן יִהְיֶה מִתְרִי בְּאִשְׁתּוֹ^י; וְהַחֲתָן נֹתֵן שְׂכָר הַסּוֹפֵר [שְׂכּוֹתָה הַכְּתוּבָה]. וְכִמָּה הוּא כּוֹתֵב לָהּ? אִם הִיָּתָה בְּתוּלָה, אֵין כּוֹתֵבִין לָהּ פָּחוֹת מִמֵּאֲמִים דִּינָר; וְאִם הִיָּתָה בְּעוּלָה, אֵין כּוֹתֵבִין לָהּ פָּחוֹת מִמֵּאָה דִּינָר. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'עֲקָר כֶּתֶבָה'. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף לָהּ, אֶפְלוּ כְּפָרִי^י זָהָב - מוֹסִיף. וְדִין הַתּוֹסֶפֶת וְדִין הָעֲקָר אֶחָד הוּא לְרֹב הַדְּבָרִים; לִפְיָךְ כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ כֶּתֶבָה סֵתֵם, הוּא הָעֲקָר וְהַתּוֹסֶפֶת כְּאֶחָד^{טו}. וְחֲכָמִים הֵם שֶׁתִּקְנוּ כֶּתֶבָה לְאִשָּׁה, כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה קֶלָה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ.

יב. סָכּוּם כֶּסֶף שֶׁחַיֵּב הַבַּעַל לְתֵת לְאִשְׁתּוֹ אִם יִגְרָשָׁנָה אוֹ יָמוּת. יג. כִּי בְּלִי כְּתוּבָה, חֲכָמִים אֲסָרוּ אֶת בְּעִילָתָהּ, וְהִיא בְּעִילַת זְנוּת, כְּפִי שִׁישְׁבִיר הַרְמַב"ם [לְהִלֵּךְ]. יד. מִשְׁקַל עֵתִיק לְזָהָב. טו. לְדוּגְמָה, לְהִלֵּךְ בְּפָרֶק י"ח הִלְכָה א' כּוֹתֵב הַרְמַב"ם: "הַתּוֹבַעַת כְּתוּבָתָהּ בְּבִית-דִּין אֵין לָהּ מְזוּנוּת". אוֹתוֹ הָדִין יִהְיֶה גַּם אִם הִיא תִּבְעֶה רַק אֶת הַתּוֹסֶפֶת - שְׁאִין לָהּ מְזוּנוּת.

ח. דִּינָרִים אֵלוּ - לֹא תִקְנוּ אוֹתָם מִן הַפֶּסֶף הַטְּהוֹר אֶלָּא מִמִּטְבֵּעַ שֶׁהִיא בְּאוֹתָן הַיָּמִים, שֶׁהִיא שֹׁבְעָה חֲלָקִים נִחְשֶׁת וְחֵלֶק אֶחָד פֶּסֶף, עַד שִׁיחָה בְּסִלְעַ^[שְׁוֵא ד' דִּינָרִים] חֲצִי זוּז פֶּסֶף; וְנִמְצְאוּ מֵאֲמִים דִּינָרִים שֶׁל בְּתוּלָה, חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים דִּינָר שֶׁל פֶּסֶף,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כו) כי הוא קונה אותה בחופה, ואין עושים קנין בשבת. (כז) בנישואי יעקב עם לאה, לא נתן לו לבן להינשא גם לרחל באותו השבוע, כדי שלא לערב שמחה בשמחה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, שנאמר: מלא שבע זאת". ואף שאין למדין מקודם מתן-תורה, הנה במפרשים נאמרו בזה כמה תירוצים, יש שאמרו שבדבר שיש בו טעם וסברא, למדים גם מקודם מתן תורה. ומה שאין למדים היינו מצוה בלי טעם וגזירת הכתוב, ויש שכתבו שלמדו מהם בתורת "גילוי מילתא" כן למדים מקודם מתן תורה.

(לקוטי שיחות, חלק כ"ה, עמוד 124)

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

טו. מקום שאין בית דין יושבין בו אלא בשני ובחמישי בלבד^כ, בתולה נשאת ביום רביעי, שאם היתה לו טענת בתולים^{כז}, ישפכים לבית דין^{כח}; ומנהג חכמים הוא, שהנשוא את הבעולה ישאנה בחמישי, כדי שיהיה שמח עמה חמישי וערב שבת ובשבת, ויצא למלאכתו ביום הראשון.

(כח) זהו תקנת עזרא שיהא בית-דין יושב בכל עיר בימים אלו שיש בהם קריאת התורה, שאז העם מתכנס מהכפר לעיר לשמוע קריאת התורה. (כט) שלא נמצא בתולים אצל האישה, והוא חושש שמא היא זינתה, כפי שיבואר להלן. (ל) בעוד כעסו עליה. ואם יש שהות, והוא יצטרך להמתין כמה ימים עד שיגיע לבית הדין, יש לחשוש שמא הוא יתפייס לבנתיים, וכעסו יתקרב והוא יחליט להישאר עמה, למרות שאם היא זינתה – היא נאסרת עליו.

טז. המאָרס בתו קטנה ותבעה הבעל לנשואין לא - בין היא בין אביה יכולין לעפכ שלא תנשא עד שתגדיל ותעשה נערה. ואם רצו וכןסה, פונס^{לב}; ואין ראוי לעשות כן^{לג}.

(לא) והבעל רוצה שהיא תעבור לרשותו כי להינשא אליה. (לב) כלומר אם כנסה, על אף ההתנגדות שלה ושל אביה – הנישואין קיימים, אפילו בעודה קטנה. (לג) מאחר שהם מתנגדים לנישואין.

יז. ארסה^{לד} ושהה כמה שנים ותבעה לנשואין והרי היא נערה - נותנין לה שנים עשר חדש מיום

גובה תוספת כלל, הואיל ולא נכנסה^{כה}. אבל אם ארס ולא כתב כתבה, ומת או גרשה והיא ארוסה - אין לה כלום, ואפילו העקר; שלא תקנו לה עקר כתבתה עד שתנשא או עד שכתב. והמאָרס את בתו וכתב לה המאָרס^{הבעל} כתבה, ומת או גרשה כשהיא נערה - כתבתה לאביה, כמו שבארנו.

(כד) מנכסים זמינים שיש לו תחת ידו, ולא מנכסיו שמכר לאחרים, אפילו אם מכר אותם אחרי שכבר כתב את הכתובה – כי הנכסים שלו לא משתעבדים לכתובה. (כה) כי את התוספת הוא הוסיף לה מתוך חיבה, על דעת שיבוא עליה.

יב. וכן תקנו חכמים, שכל הנשוא בתולה, יהיה שמח עמה שבעת ימים - אינו עוסק במלאכתו, ולא נושא ונותן בשוק, אלא אוכל ושותה ושמח, בין שהיה בחור [=רווק] בין שהיה אלמן; ואם היתה בעולה, אין פחות משלשה ימים; שתקנת חכמים היא לבנות ישראל, שהיה שמח עם הבתולה שבעה ימים, ועם הבעולה שלשה ימים, בין בחור בין אלמן.

יג. יש לו [=רשות] לאדם לשא נשים רבות באחת ביום אחד, ומברך ברפת חתנים לכל באחד. אבל לשמחה, צריך לשמח עם כל אחת שמחה הראויה לה - אם בתולה, שבעה, ואם בעולה, שלשה; ואין מערבין שמחה בשמחה.

יד. מותר לאדם לשא בכל יום חול, אפילו בתשעה באב, בין ביום, בין בלילה. אבל אין נושאין לא בערב שבת ולא באחד בשבת - גזרה שמא יבוא לידי חלול שבת בתקון^[צרכין] הסעודה, שהחתן טרוד בסעודתו; ואין צריך לו^ממר, שאסור לשא בשבת^{נו}. ואפילו בחלו של מועד אין נושאין נשים, כמו שבארנו - לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, שנאמר¹⁷: "מלא שבע זאת, ונתנה לך גם את זאת"^{כז}. ושאר הימים, מותר לשא בכל יום שירצה - והוא שיטרח בסעודת נשואין שלשה ימים קדם יום הנשואין.

17. בראשית-ויצא, כט, כז

~ יום חמישי כ"ט ניסן ~

פָּרָק יא

שווי הכתובה, והפסד הכתובה בטענת בתולים.

א. הנושא בתולה שנתאלמנה או נתגרשה או נחלצה - אם מן הארוסין נתאלמנה או נתגרשה או נחלצה, כתבתה מאתים [ויו]; ואם מן הנשואין, כתבתה מנה, שמשנשאת הרי היא כבעולה.^ב

(א) שווי הכתובה שהבעל השני צריך להחזיר. (ב) אפילו אם יש עדים שלא התייחדה עם בעלה הראשון, או שנכנסה לחופה ומת בעלה מיד.

וכן הנושא בתולה משחררת או גיורת או שבויה [בידי גוים] - אם נשתחררה השפחה ונתגירה הגויה ונפדית השבויה, והן פחותות משלש שנים ויום אחד - כתבתן מאתים; ואם היו בנות שלש שנים ויום אחד ומעלה, כתבתן מאה.

(ג) שהייתה שפחה כנענית ושחררה. (ד) ואפילו אם נבעלו, כי בגיל זה סופן שיחזרו להיות בתולות כשאר הבתולות.

ב. ומפני מה תקנו חכמים לאלו כתבה מאה ואף על פי שהן בתולות? הואיל וחזקת הנשואה שתבעל, וחזקת השפחה והנכרית והשבויה שתבעל, תקנו להן מאה בין נבעלו בין לא נבעלו, והרי הן כבעולות לכל דבר.

ג. מכת עץ [=קיבלה מכה ונפלו בתוליה] כתבתה מאה; אפלו נשאה על מנת שהיא בתולה שלמה ונמצאת מכת עץ - כתבתה מאה.

קטנה בת שלש שנים ולמטה שנבעלה, אפלו בא עליה אדם גדול - כתבתה מאתים; סופה שתחזור בתולה כשאר הבתולות. וכן גדולה שבא עליה קטן מכן תשע שנים ולמטה - כתבתה מאתים, כאלו לא נבעלה כלל; שביאת בן תשע שנים ויום אחד ביאה, פחות מזה אין ביאתו ביאה.

ד. בתולה שהיא בוגרת, או סומה [=עיוורת], או אילונית [=עקרה]^ה - כתבתן מאתים; אבל החרשת והשוטה, לא תקנו להן חכמים כתבה. השוטה, לא תקנו לה נשואין כלל; והחרשת, אף על פי שיש לה נשואין מדבריהם [=של חכמים], לא תקנו לה כתבה, כדי שלא ימנעו [יירטעו] ולא ישאו אותה. וכשם שאין לה כתבה, כך אין לה מזונות, ולא

התביעה לפרנס את עצמה [בבגדים ותכשיטים] ולתקן מה שהיא צריכה לו, ואחר כך תנשא לה.

(לד) כשהיא קטנה. (לה) חייבת לעבור לרשותו.

תבעה אחר שבגרה, נותנין לה שנים עשר חדש מיום הבגרה; וכן אם קדשה ביום הבגרה, נותנין לה שנים עשר חדש מיום הקדושין, שהוא יום הבגרה. (לו) מיום שבגרה מתחילה להכין את תכשיטיה.

קדשה אחר שבגרה - אם עברו עליה שנים עשר חדש בבגרותה ואחר כך נתקדשה, אין נותנין לה אלא שלשים יום מיום שתבעה לה; וכן המאיר את הבעולה, נותנין לה שלשים יום מיום התביעה לה.

(לז) כי בדרך כלל מאז שהיא מתבגרת, היא מכינה את עצמה לנישואין, ודואגת לעצמה לתכשיטים ובגדים, והיא צריכה רק זמן מועט כדי להינשא. (לח) ולא שתים עשרה חודש, כי היא אינה צריכה לטרוח הרבה להשיג תכשיטים ובגדים, כי כבר יש בידה.

יח. כשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה ואחר כך תנשאל, כך נותנין זמן לאיש לפרנס את עצמו [להכין צרכי הסעודה] משתבעה אותו האשה. וכמה נותנין לו? כמו שנותנין לה: אם שנים עשר חדש, שנים עשר חדש; ואם שלשים יום, שלשים יום.

(לט) לדאוג לצרכי סעודת הנישואין והחופה. (מ) אם היא ראויה לקבל שנים עשר חודש - הוא מקבל גם שנים עשר חודש, ואם היא ראויה לקבל רק שלושים יום - הוא מקבל רק שלושים יום.

יט. הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה - נתחייב במזונותיה^מ אף על פי שלא כנס; ואם הגיע הזמן באחד בשבת או בערב שבת - אינו מעלה לה מזונות לאותו היום, מפני שאינו יכול לכנס^{מב}. וכן אם חלה הוא או היא, או שפרשה [=ראתה דם] נדה כשהגיע הזמן - אינו מעלה לה מזונות, שהרי אינה ראויה להנשא עד שתטהר או עד שתבריא, וכן הוא אינו יכול לשא אשה עד שיבריא.

(מא) הבעל מתחייב לפרנס אותה. (מב) כפי שהסביר הרמב"ם לעיל בהלכה י"ד.

אשה - אין לה כתובה^{טז}; ואם הגדיל [גדול] וקנימה
אחר שהגדיל, יש לה עקר כתובה מנה. וכן גר
שנתיגר הוא ואשתו - כתובתה מנה, שעל מנת כן
קנימה^{יז}.

(טז) שביאתו נחשבת ביאה. (טז) כי הקידושין לא חלו כלל,
כפי שהסברנו בהלכה הקודמת. (יז) כתובתה מנה – שהרי
עכשיו היא בעולה כבר, ולא בתולה.

ח. כל בתולה שכתובה מאתים, יש לה טענת
בתולים^{יח} [כדלהלן]; וכל שכתובה מנה^{יט}, או שלא
תקנו לה חכמים כתובה^כ - אין לה טענת בתולים^{כא}.
והמתגרס עם ארוסתו קדם נשואין, אין לו טענת
בתולים^{כב}.

(יח) שאם בעלה טען שלא מצא בה בתולים – היא מפסידה
את כל כתובתה. (יט) כגון בתולה שהתאלמנה מן
הנישואין, אף על פי שעדיין לא התייחדה עם בעלה
הראשון – נחשבת כבעולה. (כ) כגון חרשת ושוטה,
שמהדין אין להם כתובה, והוא החליט לכתוב להן.
(כא) הבעל לא יכול לטעון שלא מצא בה בתולים, ולגרום
לה להפסיד את כתובתה – כי תקנת חכמים שטענת בתולים
יכולה להפסיד את כתובתה, היא רק על כתובה של מאתיים
וזו. (כב) כי אפשר לומר שמא הוא בא עליה ושכח, ולכן
אין לה בתולים.

ט. ומה היא טענת בתולים? זה שנשא בתולה
שחזקה שהיא בתולה, וטוען ואומר 'לא
מצאתיה בתולה'. ושני סימנים הן לבתולים -
האחד, דמים ששותתין ממנה בסוף ביאה
ראשונה; והשני, הדחק שיקצא בזה בבאה
ראשונה בפשעת התשמיש.

י. הנישא בתולה שכתובה מאתים, וטען ואמר
לא מצאתיה בתולה - שואלין אותה: אם אמרה
'אמת הוא, לא מצאתי בתולה, מפני שנפילתי והפני
עץ או קרקע והלכתי בתולי' - הרי זו נאמנת, ותחזור
כתובה למנה^{כג}. אף על פי שהוא טוען ואומר
'שמא איש פא עליה ואין לה פלום^{כד} - אין
משגיחין בטענתו^{כה}; ויש לו להחזיר סתם [לכלל מבלי
לנקוב בשמה] שלא פא עליה איש, שאין הדבר לו
ודאיכו.

(כג) כי עדיין במוכת עץ שכתובה מנה. (כד) כי אם
מתברר שהיא כבר בעולה, כל הנישואין בטעות. (כה) כי
היא טוענת בצורה וודאית, והוא טוען מתוך ספק – וכשיש
טענה וודאית וטענה של ספק – מקבלים את הטענה

תנאי מתנאי כתובה; ואם פנסה [כשהיא] חרשת
ונתפקחה^י - יש לה כתובה ותנאי כתובה, וכתובה
מאה.

(ה) מדובר שידע לפני שנשאה שהיא איילונית, אבל אם לא
ידע שהיא איילונית - אין לה כתובה. (ו) כי בנוסף לפגם
שיש בה שהיא חרשת, אנשים יתחייבו לתת כתובה אם
יגרשו אותה, ולכן יירתעו מלכתחילה להינשא אליה.
(ז) שחזרה לשמוע ולדבר. (ח) אם רוצה להישאר עמה
אחרי שנתפקחה, צריך לכתוב לה כתובה.

ה. נשא חרשת או שוטה וכתב לה מאה מנה -
כתבתו קנימת, מפני שרצה להזיק נכסיו^ט.

(ט) הכוונה שהוא התחייב מרצונו על הכתובה, ולכן חייב
לקיים את הבטחתו (הפירוש "מפני שרצה להזיק נכסיו" -
שהוא ברצונו הזיק את נכסיו, כי לא היה חייב לכתוב
כתובה).

ו. חרש או שוטה שנשאו נשים פקחות - אף על
פי שנתפקח החרש ונשתפה [הצטללה דעתו] השוטה,
אין לנשיהן עליהן פלום [=שום תביעה]; רצו לקנימן
[להישאר נשואים] אחר שהביאו, יש להן כתובה מאה.
ואם בית דין הן שהשיאו את החרש, וכתבו לה
כתובה על נכסיו - נוטלת כל מה שכתבו לה בית
דין; אבל השוטה, אין בית דין משיאין אותו -
במקום שאין תקנת חכמים עומדת, לא תקנו לו
נשואין^י.

(י) בית דין מיוזמתו רצה לחתן את החרש, וכדי לרצות את
האישה שתסכים להתחתן איתו, בית הדין כתב לה כתובה
שתקח מנכסיו של הרכש. (יא) חכמים לא תיקנו שיהיה
אפשר להינשא לשוטה, כי ידעו שנישואין עם שוטה לא
יחזיקו מעמד.

וכן קטן - לא תקנו לו חכמים נשואין, הואיל
וסופו לבוא לידי נשואין גמורין^{יב}. ומפני מה תקנו
נשואין לקטנה ואף על פי שהיא פאה לידי נשואין
גמורין? פדי שלא ינהגו בה מנהג הפקרי^{יג} [=נותן].
ואין משיאין את הקטן עד שבודקין אותו ויודע
שהביא סימנים^{יד}.

(יב) חכמים לא תיקנו נישואין לקטן, היות וכשיגדל הוא
יכול להינשא מדין תורה. (יג) אם לא תינשא כבר שהיא
קטנה, לא יהיה מי שישמרנה, וינהגו בה מנהג הפקר.
(יד) סימני בגרות שהתבארו לעיל.

ז. קטן, אפלו כן תשע שנים ויום אחד^{טו}, שנשא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הרבה, שהרי גדלה ונתרפו איבריה וכלו בתוליה.
ואם לא בגרה עדן, אומרים לו: 'שמא הטיטה או
 בעלתה בנחת, ולפיכך לא הרגשתה בדחק; אם
 אמר 'לא כי אלא ודאי פתח פתוח היה' - הרי זו
 טענת בתולים לכל בתולה שלא בגרה, בין קטנה
 בין נערה, בין בריאה בין חולה; שכל בתולה
 נערה, פתחה סתום הוא; ואף על פי שיצא הדם,
 הואיל ומצא פתח פתוח, אין כאן בתולים.

יג. יש גאונים שהורו, שהבוגרת אין לה טענת
דמים, ויש לה טענת פתח פתוח. ואין דרך
 התלמוד מראה דבר זה, וטעות היתה בנסיחאות
 שלהן; וכבר בדקתי על ספרים רבים וקדמונים,
 ומצאתי שהדבר כמו שאמרנו, שאין לבוגרת אלא
 טענת דמים בלבד.

(ל) לטענתם, הבעל לא יכול לטעון בבוגרת שלא ראה דם,
 כי יכול להיות שלבוגרת לא יהיה דם. והוא יכול לטעון
 שלא מצא דוחק, וגם לבוגרת צריך שיהיה דוחק.

יד. חכמים הם שתקנו עקר כתבה לאשה; והם
התקינו ואמרו שכל הטוען טענת בתולים והאשה
מכחשת אותו - נאמן^א, ועליה להביא ראיה, לא
על האיש; שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה
ומפסידה והופך שמחתו אבליב.

(לא) והיא מפסידה את כתובתה. (לב) אנו נאמין לטענתו
 של הבעל, כי אם הוא מנסה להתחמק מלשלם את הכתובה
 בגלל שהוא שונא אותה, הוא לא היה טורח כל כך הרבה
 בהכנות ובהוצאות הגדולות לחתונה אם הוא אינו מעוניין
 לחיות עמה כלל.

טו. ועד מתי יש לו לטען טענת בתולים? אם
נסתרה - מיד^ב; ואם לא נסתרה - אפלו לאחר
שלושים יום^ג.

(ג) אם אנו יודעים שהם יתייחדו - צריך לטעון מיד, ואינו
 יכול לטעון לאחר זמן, כי מכיוון שהתייחד איתה, בוודאי
 בעל אותה, ומכיוון שלא הגיע לטעון מיד - ודאי היא
 נמצאה בתולה ולכן לא הגיע לטעון, רק עכשיו, שעבר
 הרבה זמן, הוא כועס עליה ומעליל שלא נמצאה בתולה.
 (ד) אם אנחנו יודעים שהם לא יתייחדו, הוא יכול לטעון
 גם אחרי הרבה זמן מהנישואין (וכמובן מיד אחרי
 שהתייחדו).

טז. הורו כל הגאונים, שזה שאמרו חכמים
שהוא נאמן אם הכחישתו, להפסידה עקר
הכתבה^ה, אבל התוספת יש לה^ו, אלא אם כן נודע

הוודאית. (כו) כלומר, אינו יכול להשביע את האישה מספק,
 אבל הוא יכול להחרים סתם ולומר "בחרם יהיה מי שמוציא
 ממני ממון שאיני חייב בו" - הכוונה לאישה, שאם באמת
 היא בעולה, היא מוציאה ממנו ממון שהוא אינו חייב לשלם
 לה.

יא. אמרה היא: 'אמת אמר שלא מצאני בתולה,
ואיש בא עלי באנס אחר שנתארסתי לו^ז - הרי
זו נאמנת, וכתבתה מאתם כמו שהיתה; ואם טען
ואמר: 'שמא עד שלא ארסתיך נאנסת ומקחי
[נישואין] מקח טעות^ח, או אחר שארסתיך נבעלת
ברצונך' - הרי זה מחרים סתם על מי שטוען שקר
כדי לחיבני ממון שאיני חייב בו.

(ז) והכתובה צריכה להישאר מאתיים, כי היא אומר
 "בתולה נתארסתי ומולך גרם שנתקללתי". (ח) ואז
 תפסיד את כל הכתובה.

יב. טען ואמר: 'לא מצאתיה בתולה', והיא
אומרת: 'לא בא עלי ועדן בתולה אני' - בודקין
אותה, או חוזר ובוזע בפני עדים^ט.

(ט) הם רק מתייחדים בפני עדים, ומביאים לה מפית,
 שתראה בה את טיפות הדם שאחר הביאה. אבל לבעול
 ממש בפניהם - אסור.

אמרה: 'בא עלי ובתולה מצאני ככל הבתולות,
ושקר הוא טוען' - שואלין אותו ואומרים לו: 'מה
היה הדבר עד שאמר שאתה בתולה? אם אמר
מפני שלא מצאתי דם - בודקין במשפחתה שמא
אין להם דם כלל, לא דם נדה ולא דם בתולים;
אם נמצאו פלן פן, הרי זו כחזקתה.

לא נמצאו בנות משפחתה כן - בודקין אותה, שמא
חלי גדול יש בה שיבש לחלוותה האברים, או
שמא היתה מתענה ברעב. ומרביבין (=ורחצים) אותה
ומאכילין אותה ומשקין אותה עד שתבריא, ותבעל
שניה, ונראה אם תוציא דם או לא. ואם אין שם
לא חולי ולא רעב ולא פיוצא בו - הרי זו טענת
בתולים; ואף על פי שמצא דחק בעת התשמיש,
הואיל ולא יצא דם, אין כאן בתולים - שכל בתולה
יש לה דם, בין קטנה בין נערה בין בוגרת, אלא
מפני החולי כמו שאמרנו.

ואם אמר 'מפני שלא מצאתי דחק, אלא פתח
פתוח מצאתי' - שואלין על שנותיה: שמא בוגרת
היא, שרוב הבוגרות אין להן דחק שמרגישין בו

וְלַפְדוּתָּהּ אִם נִשְׁפִּית, לְקַבְּרָהּ כְּשִׁתְּמוּת, וְלִהְיוֹת נְזוּנִית מִנְּכֶסֶי וְיִישָׁבֶת בְּבֵיתוֹ אַחֵר מוֹתוֹ כָּל זְמַן אֲלֻמְנוּתָהּ, וְלִהְיוֹת בְּנוֹתֶיהָ מִמָּנוּ נְזוּנוֹת אַחֲרֵי מוֹתוֹ עַד שִׁיתְאַרְסוּ, וְלִהְיוֹת בְּנֵיהָ הַזְּכָרִים מִמָּנוּ יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ יוֹתֵר עַל חֶלְקָם בִּירוּשָׁה שְׁעַם אֲחֵיהֶם מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת.¹⁸

(ב) שתיקנו חכמים שכל הנושא אישה סתם, תזכה האישה בכל הדברים אותם דברים, אף על פי שלא כתב לה שום כתובה. (ג) כפי שהסביר בפרק הקודם: מנה – לבעולה, ומאיתם – לבתולה. (ד) חיובים הנכתבים בשטר הכתובה. וחכמים תיקנו שאפילו תנאים אלו לא נרשמו בשטר הכתובה, יהיה תקפם קיים כאילו נכתבו בכתובה – לכן הם נקראים "תנאי כתובה". (ה) אם תמות האישה לפני בעלה, ואחר ימות הבעל, בנוסף לירושה הרגילה שתחלק בין ילדיו (הן מאישה זו, והן ילדים שנולדו מאישה אחרת) – יזכו ילדיה גם בכתובה שהיא הורישה להם.

ג. וְהָאֲרֻבָּעָה שְׂזוּכָה בָּהֶן [הבעל], כָּלֵם מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאֵלֵי הֵן: לִהְיוֹת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שְׁלֹוֹ, וְלִהְיוֹת מְצִיאָתָהּ שְׁלֹוֹ, וְשִׁיחָהּ אוֹכֵל פְּרוֹת כָּל נִכְסֶיהָ בְּחֵיָהּ, וְאִם • מֵתָה בְּחֵיָהּ וְאִם • בִּירוּשָׁתָהּ א"א אומר אני יִירוּשָׁתָהּ; וְהוּא קוֹדֵם לָכָל יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּבַר תּוֹרָה.

(ו) השכר על עבודתה מגיע אליו. (ז) כל הפירות שצומחים בקרקע שלה – שייכים לו. (ח) אפילו לאביה.

ד. וְעוֹד תִּקְנוּ חֲכָמִים, שִׁיחָיו מַעֲשֵׂה יָדֵי הָאִשָּׁה כְּנָגֵד [מתורת] מְזוֹנוּתֶיהָ, וּפְדִיוֹנָה כְּנָגֵד אֲכִילַת פְּרוֹת נִכְסֶיהָ, וּקְבוּרָתָהּ כְּנָגֵד יְרֻשָׁתוֹ לְכְתֻבָּתָהּ. לְפִיכָף אִם אִמְרָה הָאִשָּׁה 'אֵינִי נְזוּנָה' [מתפרנסת ממנו] וְאֵינִי עוֹשָׂה [אֵינִי מביאה לו רווחי עבודתי] - שוֹמְעִין לָהּ, וְאֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ; אֲכָל אִם אִמְרָה הַבַּעַל 'אֵינִי זָנָךְ וְאֵינִי נוֹטֵל כָּלֹם מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיךָ' - אֵין שוֹמְעִין לוֹ, שְׁמָא לֹא יִסְפִּיקוּ לָהּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ בְּמְזוֹנוּתֶיהָ. וּמִפְּנֵי זֶה יִחָשְׁבוּ הַמְּזוֹנוֹת כְּתֻבָּתָהּ.¹⁹

(ט) הסיבה שמעשה ידיה שייכים לבעל, כי הוא חייב לזון אותה, וכדי למנוע שנאה מצד הבעל לאישה, שרק הוא חייב לה, מאזנים את זה עם תקנה אחרת שתהיה לטובתו של הבעל. זאת אומרת שהסיבה לתקנות שבהן הוא זוכה, זה בגלל ההתחייבות שחכמים חייבו אותו בתקנות האחרות שהיא זוכה בהן. (י) היות ועיקר התקנה הוא לטובתה, כי קודם תיקנו שהבעל חייב לה מזונות, ורק אחר-כך נתנו לו

בְּרִיאָה בְּרוּרָה שֶׁהִיתָה בְּעוֹלָה, אוֹ שֶׁהוּדָת [ההודתה] לוֹ שֶׁהִיא בְּעוֹלָה קֹדֶם שֶׁתְּתַאַרֵס וְהִטְעָנוּ. לְפִיכָף יֵשׁ לוֹ לְהִשְׁבִּיעָה בְּנִקִּיטַת חֶפְזָן, בְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין [שאוחזים בחפץ קדוש בשעה שנשבעים], וְאַחֵר כֵּךְ תִּגְבֶּה הַתּוֹסֶפֶת. וְאֵין לָהּ הִיא לְהִשְׁבִּיעוֹ שְׁלֹא מִצָּאָה בְּתוֹלָה וְאַחֵר כֵּךְ תִּפְסִיד עֵקֶר כְּתֻבָּתָהּ, שֶׁחֲזָקָה הִיא שְׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ בְּסֻעוּדָה וּמִפְסִידָה; וְיֵשׁ לָהּ לְהַחֲרִים סֵתָם עַל מִי שֶׁטּוֹעֵן עָלֶיהָ שֶׁקָּר.

(לה) שיעקר הכתובה זה מתקנת חכמים, וחכמים קבעו שהוא יהיה נאמן. (לו) התוספת היא לא מתקנת חכמים, אלא הוא החליט לחייב את עצמו, וכאן הוא אינו שונה משאר אנשים שהתחייבו בממון, שכדי שיהיו פטורים מלשלם, הם צריכים להביא ראיה ברורה. (לז) האישה אינה יכולה להכריח את הבעל להישבע שלא מצא בתולים, ורק אז היא תפסיד את עיקר כתובה.

יז. הָרִי שֶׁרָצָה לְקַיֵּמָה אַחֵר שֶׁהִפְסִידָה עֵקֶר כְּתֻבָּתָהּ לֹח - חוֹזֵר וְכוֹתֵב לָהּ מָאָה, לְפִי שְׁאִסּוּר לוֹ לְאָדָם לְשֹׂהוֹת עִם אִשְׁתּוֹ שְׁעָה אַחַת בְּלֹא כְּתֻבָּה, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנּוֹ.

(לח) אם הם החליטו להמשיך לחיות ביחד, אחרי שהבעל טען טענת בתולים והיא הפסידה את עיקר כתובתה.

פָּרָק יב

עשרה הדברים שאדם חייב לאשתו, ארבעה דברים שהאישה חייבת לבעלה, ודיני חיוב מזונות.

א. כְּשֶׁנִּשְׁאָא אָדָם אִשָּׁה, בֵּין בְּתוֹלָה בֵּין בְּעוֹלָה, בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קְטָנָה, אַחַת בֵּת יִשְׂרָאֵל וְאַחַת הַגִּיּוֹרָת אוֹ הַמְּשַׁחֲרֶרֶת - יִתְחַיֵּב לָהּ בַּעֲשָׂרָה דְּבָרִים, וְיִזְכֶּה בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים.

(א) שפחה כנענית ששחררה, ומרגע שטבלה היא הופכת לישראלית.

ב. וְהַעֲשָׂרָה, שְׁלֹשָׁה מֵהֶן מִן הַתּוֹרָה, וְאֵלֵי הֵן: ¹⁸ "שְׂאֲרָה כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָה". "שְׂאֲרָה", אֵלֵי מְזוֹנוּתֶיהָ; "כְּסוּתָהּ", כְּמִשְׁמָעָה; "עוֹנָתָה", לְבֹא עָלֶיהָ כְּדָרֵךְ כָּל הָאָרֶץ.

וְהַשְּׁבָעָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְכָלֵן תְּנָאִי [=תקנות] בֵּית דִּין הֵם. הָאֶחָד מֵהֶן, עֵקֶר כְּתֻבָּתָהּ; וְהַשְּׂאֵר הֵן הַנִּקְרָאִין תְּנָאִי כְּתֻבָּתָהּ, וְאֵלֵי הֵן: לְרַפְּאָתָהּ אִם חָלָתָה,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וכל • תנאי שפירשה

בטל ואף על פי שהוא

ממון, שנאמר בזה¹⁹:

"לחקת משפט

לדורתיכם כא".

השגת הראב"ד

ובל... משפט א"א חסרון דעת אני רואה בכאן ומה צורך לחקת משפט והיאך אדם יכול להתנות על דבר שלא בא לעולם ואין יאמר לאביו או לאחר ממורישו דין ודברים אין לי בנכסים אחר מיתתכם ואין אדם מקנה מה שאין לו בו שום זכות.

(יח) התנתה האישה שבעלה

לא יירש אותה. (יט) ואז אין את הכלל כל המתנה על מה שכתוב בתורה - תנאו בטל. (כ) ירושת הבעל תקבל דין כאילו זה ירושה מהתורה. (כא) בנוגע לירושה התורה משתמשת בלשון "חוקת משפט", משמע שהתורה מקפידה שהחוקה הזאת לא תשתנה, ושום תנאי לא יועיל.

ובשאר הדברים תנאו קיים, כגון שהתנה עמה שאין לה שאר וקסות, על מנת שלא יאכל פרות נכסיה; וכל פיוצא בזה, תנאו קיים.

י. כמה מזונות פוסקין [קובעים] לאשה? פוסקין לה לחם שתי סעודות בכל יום, סעודה בינונית של כל אדם באותה העיר שאינו לא חולה ולא גרגרן [רעבתן]; ומאותו מאכל של אנשי אותה העיר, אם חטים חטים, ואם שעורים שעורים, וכן ארז או דחן, או משאר מינין שנהגו בהן.

ופוסקין לה פרפרת [תיבול] לאכל בה את הפת, כגון קטניות או ירקות וכיוצא בהן; ושמן לאכילה, ושמן להדלקת הנר, ופרות; ומעט זין לשתות, אם היה מנהג המקום שישתו הנשים זין.

ופוסקין לה שלש סעודות בשבת, ובשאר או דגים כמנהג המקום. ונותן לה בכל שבת ושבת מעה כסף [שם מטבע] לצרכיה, כגון לכבוס או למרחץ וכיוצא בהן.

יא. כמה דברים אמורים? בעני שפישוראל. אכל אם היה עשיר, הכל לפי עשורו; אפילו היה ממון ראוי לו שיעשה לה כמה תבשילי בשר בכל יום, כופין אותו ופוסקין לה מזונות כפי ממון. ואם היה עני ביותר ואינו יכול לתן לה לחם שהיא צריכה לו - כופין אותו להוציא²⁰, ותהיה כתבתה חוב עליו עד שתמצא ידו ויתן.

(כב) כופין את הבעל לגרש אותה.

את מעשה ידיה כדי שלא יבוא לשנאה. (יא) שמה היא לא תצליח לכלכל את עצמה במעשה ידיה. והוא הדין גם לענין פריונה וקבורתה, שאין הבעל יכול להשתמש מחיובו, אפילו כשמסכים לוותר על פירותיה וירושותה. (יב) של מעשה ידיה כנגד מזונותיה. (יג) הדין שחייב לזון אותה נחשב גם מתנאי כתובה - מדברי סופרים, אפילו שיעקר החיוב לזון אותה הוא מהתורה.

ה. כל הדברים האלו, אף על פי שלא נכתבו בשטר כתבה, ואפילו לא נכתבו כתבה עדין, אלא נשא סתם - כיון שנשא, זכה הבעל בארבעה דברים שלו, וזכת האשה בעשרה דברים שלה, ואינו צריכין לפרש.

ו. התנה הבעל שלא יתחייב באחד מן הדברים שהוא חייב בהן, או שהתנת האשה שלא יזכה הבעל באחד מן הדברים שהוא זוכה בהן - התנאי קיים, חוץ משלשה דברים שאין התנאי מועיל בהן, וכל המתנה עליהן תנאו בטל, ואלי הן: עונתה, ועקר כתבתה, וירשתה.

(יד) אפילו שחייב מזונות וכסות הם מן התורה (ואמרנו שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל), היות שמדובר כאן על ענייני ממון, האישה יכולה לוותר עליהם.

ז. פיצד? התנה עם האשה שאין לה עליו עונה, תנאו בטל וחייב בעונתה - שהרי התנה על מה שכתוב בתורה, ואינו תנאי ממון²¹.

(טו) אלא זה צער הגוף, וצער הגוף אינו ניתן למחילה.

ח. התנה עמה לפחת מעקר כתבה, או שכתב לה מאתים או מאה עקר כתבה וכתבה לו שנתקבלה [שכבר קיבלה] מהן כף וכף והיא [באמת] לא נתקבלה²² - תנאו בטל; שכל הפוחת לכתולה מאתים ולא למנה ממנה, הרי זו בעילת זנות²³.

(טז) היא כתבה קבלה שכבר קיבלה חלק מהסכום, ובאמת היא לא קיבלה את הסכום, אלא ויתרה לו. (יז) כי כל הסיבה לעיקר כתובה, זה תקנת חכמים שלא יהיה בעיניו קל לגרשה.

ט. התנת [ה] עמו אחר שנשא לא ירשנה - תנאה בטל²⁴. ואף על פי שירשת הבעל מדברי סופרים²⁵, עשו חזוק לדבריהם בשל תורה²⁶,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יב. בעל שרצה לתן לאשתו מזונותיה הראויות לה, ונתתה אוכלת ושותה לעצמה והוא אוכל ושותה לעצמו - הרשות בידו; ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת ללילי שבת^{כג}.

(כג) כי זה זמן עונה.

יג. האשה שפסקו לה מזונות והתירו [=נותנו], המותר לבעל.

היה בעלה פהן - אינו נותן לה כל מזונותיה תרומה, מפני שטרח גדול הוא לה לשמרון מדבר המטמאן לאכלן בטהרה^{כד}; אלא נותן לה מחצה חלין ומחצה תרומה^{כה}.

(כד) קשה מאוד לאישה להיזהר שלא לטמא את התרומה (ואז התרומה תאסר לאכילה), בימים שבהם היא נידה וטמאה. (כה) את החולין תאכל בימי טומאתה, וכשהיא טהורה תאכל את התרומה.

יד. פשם שאדם חייב במזונות אשתו, כף הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש שנים. מכאן ואילך, מאכלין עד שיגדלו בתקנת חכמים; ואם לא רצה - גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין [=מפצרים] בו. ואם לא רצה - מכריזין עליו בצבור ואומרים: 'פלוגי אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו, והרי הוא פחות מעוף טמא שהוא זן את אפרוחיו^{כו}. ואין פופין אותו^{כז} לזונם אחר שש'.

(כו) אף על פי שעוף טמא הוא אכזרי, כי הוא דורס ואוכל, בכל זאת הוא זן את אפרוחיו. (כז) בין דין אינו יכול לקחת מנכסיו, ולפרנס את הילדים.

טו. במה דברים אמורים^{כח}? באיש שאינו אמוד [מוערך כעשיר] ואין ידוע אם ראוי לתן צדקה או אינו ראוי; אבל אם היה אמוד שיש לו ממון הראוי לתן ממנו צדקה המספקת להן - מוציאין ממנו בעל פרחו משום צדקה^{כט}, וזנין אותן עד שיגדילו.

(כח) שאין כופים אותו. (כט) הדין במצוות צדקה, שבית דין יכולים לכופו אדם שיש לו ממון לתת צדקה.

טז. מי שהלך למדינה אחרת, ובאה אשתו לבית דין לתבע מזונות - שלשה חדשים הראשונים מיום הליכתו אין פוסקין לה פהן מזונות, חזקה היא שאין אדם מגיח ביתו ריקן^ל. מכאן ואילך פוסקין

(ל) חזקה שבביתו יש לה מספיק כדי לזון. (לא) לא מעריכים כמה מעשה ידיה יכול לפרנס אותה, ומשלימים לה מה שחסר. אלא נותנים להם את כל מזונותיה. (לב) כשיגיע הבעל, אם היא עבדה בזמן הזה, מעשה ידיה שייכים לו. ואם במשך אותה תקופה היא לא עבדה - הוא אינו יכול לתבוע אותה.

וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה^{לא} למזונות - מכרה קנים; ואינה צריכה הכרזה^{לב} ולא שבועה^{לג} עד שיתבוא בעלה ויטען^{לד}, או עד שתבוא לגבות כתבתה אחר מותו^{לה}, מגלגלין עליה^{לו} שלא מכרה אלא למזונות שהיא צריכה להן^{לט}.

(לג) שלא בהוראת בית-דין. (לד) בדרך כלל שמוכרים נכסיו של אחר, מכריזים כמה ימים על מכירה פומבית, ולא מוכרים במהירות, כדי שכל אחד יוסיף על השני במחיר, וכך ימכרו את הנכסים במחיר גבוה. אבל כאן היא לא צריכה להכריז, כי היא לחוצה על מזונותיה ולכן מוכרת במהירות. (לה) היא אינה צריכה להשיבע שבעלה לא השאיר לה דבר למזונותיה. (לו) הבעל יבוא ויטען שהשאיר לה כסף למזונות. (לז) ואז היא תצטרך להשיבע שהוא לא השאיר לה כלום. (לח) בשני מקרים אלו כאשר היא נשבעה, מוסיפים על השבועה שלה. (לט) שלא בזבזה ומכרה סתם את נכסיו, אלא רק בשווי המזונות שלה.

יז. וכשם שפית דין מוכרין למזון האשה שהלך בעלה, כף מוכרין למזון בניו ובנותיו שהן בני שש שנים או פחות; אבל יתר על שש, אין זנין אותן מנכסיו שלא בפניו אף על פי שהוא אמוד^ל. וכן מי שנשתטה - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין, וזנין אשתו ובניו ובנותיו שהן בני שש או פחות ומפרנסין אותן.

(מ) כי מעל גיל שש, אפשר לכפות עליו רק מדין צדקה, ואם הוא לא כאן אי אפשר לכפות אותו לתת צדקה.

יח. יש מן הגאונים שהורה, שאין פוסקין מזונות לאשה שהלך בעלה או שמת בעלה, עד שיהיה שטר כתבה יוצא מתחת ידה^{לא}; ואם לא תוציא שטר כתבה, אין לה מזונות; שמה נטלה כתבתה מבעלה^{לב}, או מחלה כתבתה לו, שאין לה מזונות^{לג}, כמו שיתבאר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מזה ונתפרנסתינא' - נשבע שבועת הסת [שבועה מתקנת חכמים] **שהניח לה, ונפטרי; וישאר החוב עליה.**

(נא) וכאן היא תובעת שישלם את חובה, והוא כופר בכל. (נב) כדין כל אדם שכופר לגמרי בחביעת ממון.

כב. מכרה מטלטלין ואמרה 'במזונות מכרתי', והוא טוען ואומר 'מזונות הנחתתי' - נשבעת שבועת הסת שלא הניח^נ. הרי שלא תבעה ולא לותה ולא מכרה, אלא דחקקה עצמה ביום ובלילה, ועשת ואכלה - אין לה כלום.

(נג) ההבדל בין ההלכה הזאת להלכה הקודמת, כי כאן מדובר שמכרה מטלטלין, ומעיקר הדין היא לא הייתה צריכה להישבע, כי הייתה יכול לומר שהמטלטלין נאבדו או שלא היו אצלה כלל, ולכן למרות שאמרה "מכרתי כי לא השארת מזונות", אנחנו מתייחסים אליה כאילו היא כופרת בכל התביעה שלו ופטורה, ורק חכמים תיקנו שתשבע "שבועת היסת" (כדין אדם שכופר בכל). אבל בהלכה הקודמת מדובר על נכסים, ושם היא לא יכולה להכחיש את קיום המכירה.

כג. המדיר את אשתו מלהנות לוי, בין שפרש עד זמן פלוני, בין שלא פרש אלא סתם - ממתינין לו שלשים יום: אם תמו ימי נדרו^נ, או שלא תמו^נ ויהי נדרו - הרי מוטב; ואם לאו - יוציא ויתן כתובה^נ. ובאותן השלשים יום תהיה היא עושה ואוכלת^נ, ויהיה אחד מחבריו מפרנס אותה^נ דברים שהיא צריכה להן יתר על מעשה ידיה, אם אין מעשה ידיה מספיקין לכל.

(נד) נדר שאסור לאשתו ליהנות מממונו ומנכסיו (ואז הוא לא יכול לזון אותה). (נה) שהוא לא הדיר אותה יותר משלושים יום. (נו) שהדיר אותה יותר משלושים יום. (נז) כי עד שלושים יום אנשים עדיין לא שמעו על כך, ואין זה בזיון בשבילה. יותר משלושים, כבר נודע הדבר ברבים והיא מתבזה מזה שבעלה הדיר אותה מנכסיו. (נח) בתוך השלושים יום, היא תעבוד ותפרנס את עצמה. (נט) ואין הוא נקרא שלוחו של הבעל המדיר, ואז יהיה אסור לה ליהנות ממנו, כיון שהבעל לא אמר לו לפרנסה.

כד. המדיר את אשתו שלא תטעם אחד מפל הפירות^ס - ממתינין לו שלשים יום; יתר על כן, יוציא ויתן כתובה^{סא}; אפלו הדירה שלא תטעם מאכל רע, אפלו הדירה ממין שלא אכלה אותו מימיה - יוציא אחר שלשים יום ויתן כתובה.

(מא) שתראה לבית דין את שטר כתובתה. (מב) כבר לקחה את דמי הכתובה שלה. (מג) ובמקרים כאלה אין הבעל חייב לזון אותה.

ו'יש מי שהורה שפוסקין לה בחרקת שלא נטלה ולא מחלה, ואין מצריכין אותה להביא כתבה. ולזה דעתי נוטה במי שהלך בעלה, הואיל ויש לה מזונות מן התורה^{מד}. אכל אם מת בעלה - אין לה מזונות עד שתביא כתבה, מפני שהיא אוכלת בתקנת חכמים^{מה}, ועוד מפני שגזונות מנכסי יורשין, ולעולם [בית הדין] טוענין ליורשין.

(מד) היות שבמקרה שהלך בעלה למדינה אחרת, החיוב לזון אותה הוא חיוב מהתורה, אנחנו לא נבטל את החיוב הזה מפני חשש שמא נטלה או מחלה על כתובתה. (מה) התקנה שאלמנה ניזונה מנכסי בעלה, היא רק מתנאי כתובה – מדברי חכמים, והיות והחיוב פחות חמור, אנחנו נבטל אותו אם יש לנו חשש שהוא לא מגיע לה. (מו) בית-דין טוענים לטובת היורשים את כל הטענות שאפשר לטעון לטובתם, כדי שלא יקחו מהירושה שלהם. ולכן גם כאן נטען שהאלמנה תצטרך להוכיח שלא מחלה או נטלה את כתובתה.

יט. הלך בעלה, ולותה ואכלה - פשיבוא חיב לשלם^{מו}. עמד אחד מדעת עצמו ונזה [פרנסה] משלו^{מז} - אם יבוא הבעל אינו חיב לשלם לו, אלא הרי זה אבד את מעותיו, מפני שלא צוהו לזונה, והיא לא לותה ממנו.

(מז) את ההלוואות שלה. (מח) פרנס אותה, ולא בתור הלוואה.

כ. הבעל שאמר לאשתו בפשה שהלך: 'טלי מעשה ידיך במזונותיך'^{מט} - אין לה מזונות, שאילו לא רצת בדבר זה ולא סמכה דעתה, היתה לה לתבעו או לומר לו 'אין מעשה ידי מספיקין לי'.

(מט) קחי את מעשה ידייך, ואני לא אצטרך לזון אותך - והיא שתקה ולא הגיבה בשעת מעשה.

כא. הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות ומכרו בית דיני ונתנו לה, או שמכרה לעצמה, ובא הבעל וטען ואמר: 'הנחתתי לך מזונות' - הרי זו נשבעת בקניטת חפץ שלא הניח לה.

(נ) מנכסי בעלה.

לא תבעה ולא מכרה אלא שהת עד שבא, הוא אומר 'הנחתתי', והיא אומרת 'לא הנחת', אלא לזיתי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ס) כלומר, שאסר עליה ליהנות ממונו ומנכסיו אם היא תטעם ממין פירות מסויים. (סא) אם לא התיר נדרו.

ג. ובכלל הפסות שהוא חייב לה - כלי בית ומדור שיושבת בו. ומה הן כלי הבית? מטה מצעת, ומפץ או מחצלת לישב עליה, וכלי אכילה ושתיה, כגון קדרה וקערה וכוס ובקבוק וכיוצא בהן.
(ח) מצע גם כעין מחצלת של קנים.
והמדור ששוכר לה - בית של ארבע אמות על ארבע אמות^ט; ומהו רחבה חוצה לו כדי להשתמש בה, ומה לו בית הפסא חוץ ממנו.

(ט) כי אין בית פחות מארבע אמות. (י) לבית צריך שיהיה "רחבה", שזה חצר מאחורי הבית.
(סב) שאמרה הרני נזירה. (סג) היות שבידיו היה להתיר את הנדר, והוא לא התיר - לכן צריך לשלם את הכתובה.
(סד) שהבעל לא הפר את נדרה.

פרק יג

דיני כסות, ודיני כפיית מגורים במקום מסויים.

א. כמה הפסות שהוא חייב לתן לה? בגדים [בשוין] של חמשים זוז משנה לשנה, ממטבע אותן הימים, שנמצאו החמשים, ששה דינרין ורביע דינר כסף. נותנין לה חדשים בימות הגשמים, ולובשת בליתיהן בימות החמה. והשחקים, והם מותר הפסותי - הרי הן שלה, כדי שתתכסה בהן בימי נדתה. ונותנין לה חגור למתניה^ה וכפח לראשה, ומנעל [נעליים] ממועד למועד [בכל חג].

ה. כמה דברים אמורים? כעני שבשיראל. אכל בעשירי, הפל לפי עשרו - אפלו היה ראוי לקנות לה כלי משי ורקמה וכלי זהב, כופין אותו ונותן. וכן המדור, לפי עשרו. והתכשיט וכלי הבית, הפל לפי עשרו. ואם קצרה ידו לתן לה אפלו כעני שבשיראל, כופין אותו להוציא; ומהו הכתפה עליו חוב עד שיעשיר.

ו. ולא האשה בלבד, אלא בניה ובנותי הקטנים בני שש או פחות - חייב לתן להן כסות המספקת להן, וכלי תשמיש ומדור לשכן בו; ואינו נותן להן כפי עשרו, אלא כפי צרכן בלבד. זה הכלל: כל מי שיש עליו מזונות [= שהוא חייב לפרנסו], בין בחייו בין אחר מותו^ז - יש לו כסות וכלי בית ומדור; וכל שבית דין מוכרין למזונותיו^ח - כך מוכרין לכסותו וכלי ביתו ומדורו.

ז. האשה שהלך בעלה, ופסקו לה בית דין מזונות וכסות וכלי בית ושכר מדור - אין פוסקין לה תכשיט, שהרי אין לה בעל שתתקשט לו; אכל מי שנשתטה בעלה או נתחדש - פוסקין לה תכשיט^י. ודין הבעל עם אשתו בטענת הפסות

ב. כמה דברים אמורים? באותן הימים ובארץ ישראל. אבל בשאר זמנים ושאר המקומות, אין הדמים [=הכסף] עקר - יש מקומות שיהיו שם הבגדים בליקור הרבה, או בזול הרבה; אלא העקר שסומכין עליו, שמחביין אותו לתן לה בגדים הראויין לה לימות הגשמים ולימות החמה, בפחות^י [=הזול ביותר] שלובשת כל אשה בעלת בית באותה המדינה.

ז. הרמב"ם מדבר בעני שבשיראל, שצריך לתת את המינימום שלובשת אישה באותה מדינה, אבל בעשירי - הכל לפי עשרו, כפי שיבאר לקמן.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּכָל הַכֹּסֶת רִדִּידִי הַפְּחוֹת בְּכָל הַרְדִּידִין; וְאִם הָיָה עָשִׂיר - נוֹתֵן לָפִי עָשָׂרוֹ, כְּדִי שֶׁתֵּצֵא בּוֹ לְבֵית הָאָבֶל אוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתָּה; לָפִי שֶׁכָּל אִשָּׁה יֵשׁ לָהּ לְצֵאת וּלְלֶלֶךְ לְבֵית אָבִיהָ לְבָקָרוֹ, וּלְבֵית הָאָבֶל וּלְבֵית הַמִּשְׁתָּה לְגַמֵּל חֶסֶד לְרַעוּתֶיהָ וּלְקִרְבּוּתֶיהָ, כְּדִי שֶׁיָּבֹאוּ הֵם לָהּ - שְׂאֵינָהּ בְּבֵית הַסֵּהר עַד שֶׁלֹּא תֵּצֵא וְלֹא תָּבֹא.

אָבֶל גָּנָאֵי הוּא לְאִשָּׁה שֶׁתֵּהָא יוֹצֵאָה תָּמִיד, פֶּעַם בַּחוּץ פֶּעַם בְּרַחוּבוֹת; וְיֵשׁ לַפֶּעַל לְמַנַּע אִשְׁתּוֹ מִזֶּה, וְלֹא נִיחָה לְצֵאת אֲלָא כִּמוֹ פֶּעַם אַחַת בַּחֲדָשׁ אוֹ פַּעַמִּים בַּחֲדָשׁ, כְּפִי הַצֶּרֶךְ; שְׂאֵין לָפִי לְאִשָּׁה אֲלָא לִישָׁב בְּזוּיֹת בֵּיתָהּ, שֶׁכֶּן כְּתוּב²⁰: "כָּל כְּבוֹדָה בֵּת מֶלֶךְ, פְּנִימָה".

כ) צַעֲיָף שֶׁמִּכְסֶּה אֶת שַׁעֲרוֹת הָרֹאשׁ בְּלִבָּד. (כא) צַעֲיָף שֶׁמִּכְסֶּה אֶת כָּל הַגּוֹף, כִּמוֹ טְלִית. (כב) אֶפִּילוֹ שֶׁבִּבֵּית הָיָה אִינָה לּוֹבֶשֶׁת אֶת הָרִידִד, הָיִיתָ וְהָיָה צָרִיכָה אוֹתוֹ כְּדִי לְצֵאת לְשׁוֹךְ כִּמְנַהֵג הַמָּקוֹם, חַיִּיב לֵתֵת לָהּ.

יב. הַמְדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תֵּלֶךְ לְבֵית אָבִיהָ - בְּזִמָּן שֶׁהָיָה [אֲבִיהָ] עֹמֵם בְּעִיר, חֲדָשׁ אֶחָד מִמִּתְנִינִין לוֹ²¹; שְׁנַיִם, יוֹצֵא וְיֵתֵן כְּתֻבָּה²². וּבְזִמָּן שֶׁהָיָה בְּעִיר אַחֲרָת, רָגַל אֶחָד מִמִּתְנִינִין לוֹ²³; שְׁנַיִם, יוֹצֵא וְיֵתֵן כְּתֻבָּה.

כג) אוֹלֵי יֵתֵר אֶת נִדְרוֹ. (כד) כִּי אִי אִפְשָׁר לְמַנוּעַ מִמֶּנָּה בְּמִשְׁךְ יוֹתֵר מִחוּדָשׁ שֶׁלֹּא לִלְכַּת לְבֵית אֲבִיהָ. (כה) וּדְרָךְ הַבֵּת לִלְכַּת לְבֵית אֲבִיהָ בְּרַגְלִים.

יג. הַמְדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תֵּלֶךְ לְבֵית הָאָבֶל וּלְבֵית הַמִּשְׁתָּה - אוֹ יֵתֵר נִדְרוֹ, אוֹ יוֹצֵא וְיֵתֵן כְּתֻבָּה: שֶׁזֶּה כִּמִּי שֶׁאִסְרָהּ בְּבֵית הַסֵּהר וְנָעַל בְּפָנֶיהָ. וְאִם הָיָה טוֹעֵן מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם פְּרוּצִין²⁴ שֶׁיֵּשׁ בָּאוֹתוֹ בֵּית הָאָבֶל אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתָּה, וְהִחֲזִקוּ שֵׁם פְּרוּצִין - שׁוֹמְעִין לוֹ.

כו) שְׂאִינִים מִרְחִיקִים אֶת עֲצָמָם מִעֲרִיּוֹת.

יד. הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: 'אֵין רְצוֹנִי שֶׁיָּבֹאוּ לְבֵיתִי אָבִיךָ וְאִמָּךְ אַחֲרֶיךָ וְאַחֲיוֹתֶיךָ' - שׁוֹמְעִין לוֹ, וְתִהְיֶה הָיָה הוֹלֵכֶת לָהֶם כְּשֶׁיֵּאָרַע לָהֶן דָּבָר; וְתֵּלֶךְ לְבֵית אָבִיהָ פֶּעַם בַּחֲדָשׁ, וּבְכָל רָגֶל וְרָגֶל. וְלֹא יִכְסּוּ הֵן לָהּ, אֲלָא אִם אָרַע לָהּ דָּבָר גָּדוֹל כְּגוֹן חֲלִי אוֹ לָדָה

וְהַפְּלִים וְשִׁכְרַת הַמְדִּיר כְּדִינָם בְּטַעֲנַת הַמְּזוֹנוֹת: אִם אָמַר הוּא 'נִתְּתִי' וְהָיָה אוֹמֶרֶת 'לֹא נִתְּתִי' - דִּין אֶחָד לְכָלִּי.

יג) כִּי אוֹמְדִים דַּעְתּוֹ שֶׁאִילוֹ הָיָה בְּרִיא, לֹא הָיָה רֹצֵחַ שֶׁתִּנְּוֹל אִשְׁתּוֹ. אֲבָל בְּעַל שֶׁהֵלֵךְ, הָיִיתָ וְהוּא יֵצֵא לְדֶרֶךְ בְּדַעַת צְלוּלָה, וְלֹא צִיּוּהַ שִׁתְּנוֹ לְאִשְׁתּוֹ כְּדִי שֶׁתִּתְקַשֵּׁט - הוּא גִילָה בְּכֶךְ שֶׁאֵין רְצוֹנוֹ שֶׁתִּתְקַשֵּׁט. (יד) כִּמְבֹאֵר בַּפֶּרֶק הַקּוֹדֵם.

ח. הַמְדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִתְקַשֵּׁט בְּאֶחָד מִכָּל הַמִּתְנִינִין²⁵ - בְּעִנְיֹת²⁶, שֶׁנָּה אַחַת יָקָרָה [יִחִיָּה אִתָּה בְּנִדְרוֹ]; יֵתֵר עַל כֵּן - אוֹ יֵתֵר נִדְרוֹ, אוֹ יוֹצֵא וְיֵתֵן כְּתֻבָּה. וּבְעִשְׂרֵיּוֹת, שְׁלֹשִׁים יוֹם יָקָרָה; יֵתֵר עַל כֵּן - אוֹ יֵתֵר נִדְרוֹ, אוֹ יוֹצֵא וְיֵתֵן כְּתֻבָּה.

טו) מְדוּבָר שֶׁאִמַּר לָהּ: אִם תִּתְקַשֵּׁט, תֵּהָא הִנָּאת מְמוֹנִי אִסּוּרָה עֲלֶיךָ. (טז) אִם מְדוּבָר שֶׁאִשְׁתּוֹ עֲנִיָּה, שְׂאִינָה מְרַבָּה לְהִתְקַשֵּׁט.

ט. הַדִּירָה שֶׁלֹּא תֵּלֶךְ לְמִרְחֶץ - בְּכָרְפִּים²⁷, שֶׁבֵּת אַחַת [שְׂבוּעָה]; וּבְכָרְפִּים, שְׁתֵּי שָׁבָתוֹת. שֶׁלֹּא תִנְעַל מְנַעַל - בְּכָרְפִּים, שְׁלֹשָׁה יָמִים; וּבְכָרְפִּים, מַעַת לְעֵת. [24 שְׁעוֹת] יֵתֵר עַל זֶה - אוֹ יֵתֵר נִדְרוֹ, אוֹ יוֹצֵא וְיֵתֵן כְּתֻבָּה.

יז) בְּעִרִּים גְּדוּלוֹת שֶׁמִּנְהֵגָן לְהִתְרַחֵץ לְעֵתִים קְרוּבוֹת.

י. הַדִּירָה שֶׁלֹּא תִשְׁאִיל וְשֶׁלֹּא תִשְׁאָל מִכָּלִי הַבֵּית שֶׁדָּרָךְ כָּל הַשְּׂכָנוֹת לְשֶׁאֵל אוֹתָן וְלְהִשְׁאִילָן, כְּגוֹן נֶפֶשׁ וּבְכֻרָה²⁸ רַחֲמִים וְתִנּוּר וּכְיוּצָא בֵּהֶן - יֵתֵר נִדְרוֹ, אוֹ יוֹצֵא וְיֵתֵן כְּתֻבָּה, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁאִיָּהּ [מְוַצֵּא לָהּ] שֵׁם רַע בְּשִׁכְנוּתֶיהָ²⁹.

יח) נֶפֶשׁ לִקְמָה, וּכְבֹרָה - לְנֻקוֹת הַתְּבוּאָה. (יט) שִׂיאֵמְרוֹ שֶׁהָיָה קְמַצְנִית.

וכן הָיָה שֶׁנִּדְרָה שֶׁלֹּא תִשְׁאִיל וְשֶׁלֹּא תִשְׁאָל נֶפֶשׁ וּבְכֻרָה וְרַחֲמִים וְתִנּוּר וּכְיוּצָא בֵּהֶן, וְשֶׁלֹּא תִאָּרַג בְּגָדִים נְאִים לְבָנָהּ בְּמָקוֹם שֶׁדָּרָכָן לְאָרֶג אוֹתָן לְבָנִים - תֵּצֵא שֶׁלֹּא בְּכְתֻבָּה, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁאִיָּתוֹ שֵׁם רַע בְּשִׁכְנוּתֶיהָ שֶׁהוּא כִּלִּי [קְמַצָּן].

יא. מְקוֹמוֹת שֶׁדָּרָכָן שֶׁלֹּא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּשׁוֹךְ כְּפִפָּה שֶׁעַל רֹאשָׁהּ בְּלִבָּד עַד שֶׁיִּהְיֶה לָהּ רִידִד [צַעֲיָף] הַחוּפָּה אֶת כָּל גּוּפָהָ כִּמוֹ טְלִיתָא - נוֹתֵן לָהּ

לְכַפֵּר בְּאוֹתָהּ הָאֶרֶץ - אֵינוּ מוֹצִיָּאָה מִנּוּהָ [=איזור מגורים] יָפָה לְנוּהָ רַע וְלֹא מֵרַע לְיָפָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה לְהִטָּפֵל [=לטפל] וְלִבְדֹּק עֲצָמָה יָפָה בְּנוּהָ הַיָּפָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִהְיֶה בּוֹ קִלְחָה [בעיני השכנים] וּכְעוֹרָה. וְכֵן לֹא יוֹצִיָּאָה מִמָּקוֹם שָׂרְבוּ יִשְׂרָאֵל לְמָקוֹם שָׂרְבוּ גוֹיִים; וּבְכָל מָקוֹם, מוֹצִיָּאִין מִמָּקוֹם שָׂרְבוּ גוֹיִים לְמָקוֹם שָׂרְבוּ יִשְׂרָאֵל.

(ל) אפילו מנוה היפה לנוה הרע.

יט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים לֹא? מַחוּצָה לְאֶרֶץ לְחוּצָה לְאֶרֶץ, אוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל מַחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - כּוֹפִין לַעֲלוֹת, אֲפֹלוּ מִנּוּהָ הַיָּפָה לְנוּהָ רַע; וְאֲפֹלוּ מִמָּקוֹם שָׂרְבוּ יִשְׂרָאֵל לְמָקוֹם שָׂרְבוּ גוֹיִים - מַעֲלִין. וְאֵין מוֹצִיָּאִין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לְאֶרֶץ, וְאֲפֹלוּ מִנּוּהָ הַיָּפָה רַע שָׂרְבוּ גוֹיִים לְנוּהָ יָפָה שָׂרְבוּ יִשְׂרָאֵל.

(לא) שיש לחלק בין מדינה לעיר, ובין נוה יפה לרע, או בין רוב ישראל לרוב גוים.

כ. אָמַר הָאִישׁ לַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהִיא אֵינָה רוּצָה - תֵּצֵא שְׂלֹא בְּתַבָּה; אָמְרָה הִיא לַעֲלוֹת וְהוּא אֵינוּ רוּצָה - יוֹצֵא וְיִתֵּן בְּתַבָּה; וְהוּא הִדִּין לְכָל מָקוֹם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עִם יְרוּשָׁלַּיִם; שֶׁהִפֵּל מַעֲלִין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין הִפֵּל מוֹצִיָּאִין מִשָּׁם; וְהִפֵּל מַעֲלִין לְיְרוּשָׁלַּיִם, וְאֵין הִפֵּל מוֹצִיָּאִין מִשָּׁם.

- שְׂאִין כּוֹפִין אֶת הָאָדָם שֶׁיִּכְנָסוּ אַחֲרֵיהֶם לְרִשְׁוֹתוֹ.

השנת הראב"ד

וכן . . . לה א"א אימתי בזמן שהן באות בגבולה אבל אם באה היא בגבולין אין מוציאין אותם בשבילה ממקומן אע"פ שהמדור שלו ואין להן בו זכות הואיל והוא רוצה בעמידתם אבל מבקשים ממנו לצדד להן ענין שלא יצטרו אותה בדירתן.

וכן • הִיא שְׂאֲמָרָה: 'אֵין

רְצוֹנִי שֶׁתִּכְנַס אֶצְלִי אִמָּךְ

וְאַחֲרָיָהּ, וְאֵינִי שׁוֹכֶנֶת

עִמָּהֶן בְּחֶזֶר אַחַת, מִפְּנֵי

שֶׁמִּרְעִין לִי וּמִצָּרִין לִי -

שׁוֹמְעִין לָהּ; שְׂאִין

כּוֹפִין אֶת הָאָדָם שֶׁיִּשְׁכּוּ אַחֲרֵיהֶם עִמּוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ.

טו. הָאִישׁ שְׂאָמַר: 'אֵינִי דֹר בְּמִדּוֹר זֶה, מִפְּנֵי

שֶׁבְּנֵי אָדָם רָעִים אוּ פְרוּצִים אוּ גוֹיִים בְּשִׁכְנוּתִי

וְאֵין מִתְנַרְא מֵהֶם' - שׁוֹמְעִים לוֹ, אָף עַל פִּי שְׂלֹא

הַחֲזִקוּ בְּפִרְיוֹתָיו; שֶׁכֵּךְ צִוּוּ חֻכָּמִים²¹: 'הִרְחַק

מִשְׁכְּנִי רַע'. וְאֲפֹלוּ הִנֵּה הַמִּדּוֹר שְׂלֹה - מוֹצִיָּאָה

מִמֶּנּוּ, וְשׁוֹכֵן בֵּין בְּנֵי אָדָם כְּשֵׁרִים. וְכֵן הִיא

שְׂאֲמָרָה כֵּן, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: 'אֵין אֵינִי

מִקְפִּיד עַל־יָהּ' - שׁוֹמְעִין לָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אוֹמֵרֶת:

'אֵין רְצוֹנִי שֶׁיֵּצֵא עָלַי שֵׁם רַע בְּשִׁכְנוֹת אֵלָיו'.

טז. כָּל הַיִּשׁוּב - אֲרָצוֹת אֲרָצוֹת הוּא²², כְּגוֹן:

אֶרֶץ כְּנָעַן, וְאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְאֶרֶץ תִּימָן, וְאֶרֶץ כּוּשׁ,

וְאֶרֶץ שֹׁנַעַר, וְכִיּוּצָא בָּהֶן; וְכָל אֶרֶץ וְאֶרֶץ - מְדִינוֹת

[=ערים] וּכְפָרִים. וְעַרְי יִשְׂרָאֵל²³ לְעִנְיָן נִשְׁוֹאִין - שְׁלֹשׁ

אֲרָצוֹת הֵיכֵט: יְהוּדָה, וְעַבְרָה הַיַּרְדֵּן, וְהַגָּלִיל.

(כז) כל העולם מחולק לארצות ארצות. (כח) הערים

שבארץ ישראל. (כט) ארץ ישראל נחלקה לשלוש לענין

נישואין, שיהיה אפשר לכפות אחד את השני לעבור למקום

אחר.

יז. איש שהיה בארץ מן הארצות, ונשא אשה

בארץ אחרת - כופין אותה ויוצאה עמו לארצו,

או תצא בלא כתובה, שעל מנת כן נשא, ואף על

פי שלא פירש [הביע רצונו]. אבל הנושא אשה באחת

מן הארצות, והוא מאנשי אותה הארץ - אינו

יכול להוציאה לארץ אחרת; אבל מוציאה

ממדינה למדינה, או מכפר לכפר באותה הארץ.

ואינו יכול להוציאה ממדינה לכפר, ולא מכפר

למדינה, שיש דברים ששייכות המדינה טובה להן,

ויש דברים ששייכות הכפרים טובה להן.

יח. וכשמוציאה ממדינה למדינה, או מכפר

~ יום שישי ל' ניסן ~

פרק יד

דיני עונה; חיוב הבעל לפדות, לרפא ולקבור את אשתו.

א. עוֹנָה [=יחסי אישות] הָאִמּוּרָה בְּתוֹרָה - לְכָל אִישׁ וְאִישׁ כִּפִּי כָחוּ וּכְפִי מְלֹאכְתּוֹ. בִּיעִיד? בְּנֵי אָדָם הַבְּרִיאִים הַרְפִּים וְהַעֲנֻגִים [=מפונקים] שְׂאִין לָהֶם מְלֹאכָה שֶׁמְכַשֶּׁלֶת כְּחֹן אֵלָּא אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְיוֹשְׁבִין בְּבִתְיָהֶן - עוֹנָתָן בְּכָל לַיְלָה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לפיכך^ח צויו חכמים שלא ישא אדם יותר על ארבע נשים, אף על פי שיש לו ממון הרבה, כדי שתגיע להן עונה פעם אחת בחודש^ט.

(ח) הואיל וזמן העונה מתחלק לפי מספר הנשים. (ט) חכמים קבעו לפי עונת תלמידי חכמים, שעונתן פעם בשבוע.

ה. המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה שאמר לה או מה שאמר לו מדברי שחוק וקלות ראש שמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש - הרי זה יוציא ויתן כתובה; שאין זו יכולה להעז פניה ולומר לאחרים דברי קלון. וכן אם הדירה שתהיה מתהפכת בשעת תשמיש כדי שלא תתעבר, או הדירה שתעשה מעשה שוטם ודברים שאינם אלא בשטות - הרי זה יוציא ויתן כתובה.

(י) שאוסר עליה להשתמש בממונו אם לא תספר לאחרים.

ו. המדיר את אשתו מתשמיש המטה [=יחסי אישות] - שבת אחת [שבוע], ממתינין לו^י; יתר על כן - יוציא ויתן כתובה, או יפר נדרו, ואפלו היה מלח שעונתו לששה חדשים; שכיון שנדר, הרי צערה ונתיאשה. וכיצד מדירה? אם אמר לה: 'תשמישי אסור עליך', או שנשבע שלא ישמש מטתו - לא נדר כלום, ואם נשבע - נשבע לשוא, מפני שהוא משעבד לה^{יב}. אמר לה: 'הנאת תשמישך אסורה עליי' - הרי זה נדר, ואסור לשמש; שאין מאכלין את האדם דבר האסור לו^{יג}.

(יא) שמא יתיר את נדרו. (יב) הבעל מחוייב מן התורה לתשמיש עם האישה, והנדר והשבועה אינם יכולים להפקיע שעבוד זה. (יג) כאן הוא לא אסר את התשמיש, אלא אסר על עצמו ליהנות מהתשמיש עימה. (יד) אי אפשר להכריח אדם ליהנות ממשהו, אם זה אסור עליו.

ז. אסור לאדם למנע את אשתו עונתה; ואם מנע כדי לצערה - עובר בלא תעשה של תורה, שנאמר^{יד}: "שארה כסותה ועונתה לא יגרע". ואם חלה או תשש כחו ואינו יכול לבעל - ימתין ששה חדשים עד שיכריא, שאין לה עונה גדולה מזו^{טו}, ואחר כך - או יטל ממנה רשות, או יוציא ויתן כתובה.

(טו) זוהי העונה הרחוקה ביותר הנוגת במלח.

הפועלין - כגון החיטין, והאורגין, והבונים, וכיוצא בהן - אם היתה מלאכתן בעיר, עונתן פעמים בכל שבת (בשבוע); ואם מלאכתן בעיר אחרת, עונתן פעם אחת בשבת. החמרים^{טז} - פעם אחת בשבת; הגמלים^{טז} - אחת לשלשים יום; המלחיני^{טז} - אחת לששה חדשים.

(א) אנשים שהיו מולכים תבואה על חמורים מכפרים לשוק שבעיר. (ב) אנשים שהיו מביאים סחורות על הגמלים ממקום רחוק. (ג) אנשים שהיו פורשים לים הגדול.

תלמידי חכמים - עונתן פעם אחת בשבת, מפני שתלמוד תורה מתש כחן; ודרך תלמידי חכמים לשמש מטתן מלילי שבת ללילי שבת.

ב. יש [ויכולה] לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא למקום קרוב, שלא ימנע מעונתה, ולא יצא אלא ברשותה; וכן יש לה למנעו לצאת ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה, כגון חמר שבקש להעשות גמל, או גמל להעשות מלח. ותלמידי חכמים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות נשותיהן שנים שלש שנים; וכן רף וענג שנעשה תלמיד חכמים, אין אשתו יכולה לעכב.

ג. נושא אדם כמה נשים, אפלו מאה, בין בבת אחת, בין בזו אחר זו, ואין אשתו יכולה לעכב; והוא שיהיה יכול לתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת. ואינו יכול לכף אותן לשפן בחצר אחת, אלא כל אחת ואחת לעצמה^{יז}.

(ד) כדי שלא יקנאו אחת בשניה ויבואו לידי שנאה.

ד. וכמה היא עונתן? לפי מנינן^{יח}. כיצד? פועלי שהיו לו שתי נשים - יש לזו עונה אחת בשבת ולזו עונה אחת בשבת; היו לו ארבע נשים - נמצאת עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שבתות. וכן אם היה מלח ויש לו ארבע נשים, תהיה עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שנים.

(ה) לפי מספר הנשים שיש לו. (ו) שמלאכתו בעיר ועונתו פעמים בשבוע. (ז) ואף על פי שעונתה מתמעטת, הואיל ומנהג המקום לישא עוד נשים, הרי זה כאילו התנה עימה מראש שהוא יכול לשאת עוד נשים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ל' ניסן - ספר נשים - הלכות אישות קלה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חודשים, הבעל לא נותן גט – כי אולי יתרכו ויחזרו להיות יחד. ומצד שני בכל אותם חודשים, הבעל לא חייב לזון אותה.

יא. פסדר הזה עושין אם מרדה פדי לצערו - ואפלו היתה נדה או חולה שאינה ראויה לתשמיש, ואפלו היה בעלה מלח שעונתו לששה חדשים^{כב}, ואפלו יש לו אשה אחרת.

(כב) הנידה והחולה אומרות שגם כשיטהרו או יבראו, ימנעו ממנו תשמיש.

יב. וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא, ומרדה פדי לצערו ולא נשאת - הרי זו מורדת מתשמיש. וכן יבמה שלא רצת להתיבם פדי לצערו - פסדר הזה עושין לה.

יג. המורדת הזאת - פשהיא יוצאת אחר שנים עשר חדש בלא כתבה, תחזיר כל דבר שהוא של בעל. אבל נכסים שהכניסה לו ובליותיה קנימין - אם תפסה, אין מוציאין מידה; ואם תפסן הבעל, אין מוציאין מידו. וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל הבעל אחריה ע'ליו, אינו משלם לה כלום.

זה הוא דין התלמוד, במורדת.

יד. ואמרו הגאונים, שיש להן בבבל מנהגות אחרות במורדת; ולא פשטו אותן המנהגות ברב ישראל, ורבים וגדולים חולקין עליהן ברב המקומות. ובדין התלמוד ראוי לתפס ולדון.

טו. המורד על אשתו ואמר: 'הריני זן ומפרנס, אבל אני בא עליה מפני שאני שגאתיה' - מוסיפין לה על כתבתה משקל שש ושלשים שעורה של כסף בכל שבת ושבת^{כג}; וישוב ולא ישמש כל זמן שתצא היא לישוב^{כד}. ואף על פי שכתבתה הולכת ונוספת^{כה} - הרי הוא עובר בלא תעשה, שנאמר^{כז}: "לא יגרע"; שאם שנא ישלח, אבל לענות אסור. ולמה לא ילקה על לאו זה? מפני שאין בו מעשה.

(כג) על כל שבוע שהוא מונע ממנה תשמיש, הוא צריך להוסיף סכום של 36 שעורים כסף. (כד) לא כופין אותו לגרש אותה, כל זמן שהיא מעוניינת להישאר נשואה, למרות שהוא מונע ממנה תשמיש. (כה) והאישה מרויחה מכל שבוע שעובר.

ח. האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה - היא הנקראת 'מורדת'. ושואלין אותה מפני מה מרדה. אם אמרה: 'מאסתיהו, ואיני יכולה להבעל לו מדעתי' [=מרצוני] - כופין אותו להוציא לשעתו^{טז}, לפי שאינה בשביה שתבעל לשנוי לה; ותצא בלא כתבה כלל^{יז}, ותטל בליותיה^{יח} הקנימין, בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותו^{יט}, בין מנכסים שלא נתחייב באחריותו^כ. ואינה נוטלת משל בעל כלום; ואפלו מנעל שברגליה ומטפת שבראשה שלקחן לה, פושטת ונותנת לו. וכן כל שנתן לה מתנה, מחזרת אותה, שלא נתן לה על מנת שתטל ותצא.

(טז) מיד, ללא כל שהיות ודחיות. (יז) כי במרדה ביטלה את תנאי האישות שקבעו לה חכמים. (יח) בגדיה שבלו או נשחקו מרוב שימוש. (יט) נכסים שהיא הביאה עמה בנישואין, והבעל התחייב להשיב אותם אם הם יתגרשו, בדיוק כפי שהיה שוויים בעת הנישואין - בין אם הם הוזלו או יתייקרו (נכסים אלו נקראים: "נכסי צאן ברזל"). (כ) נכסים שבהם לבעל לא היה אחריות, ואם הם יתייקרו או הוזלו בעת הגירושין, הם חוזרים כמו שהם לאישה (ונכסים אלו נקראים: "נכסי מלוג").

טז. ואם מרדה מתחת בעלה פדי לצערו, ואמרה: 'הריני מצערת אותו בכך, מפני שעשה לי כך וכך', או 'מפני שקללני', או 'מפני שעשה עמי מריבה', וכיוצא בדברים אלו - שולחים לה מבית דין ואומרים לה: 'הוי יודעת, שאם את עומדת במרדך, אפלו כתבתך מאה מנה, הפסדת אותה';

ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום ארבע שבתות זו אחר זו, ואומרים: 'פלונית מרדה על בעלה'.

יז. ואחר ההכרזה שולחין לה פעם שניה, ואומרים לה: 'אם את עומדת במרדך, הפסדת כתבתך'.

אם עמדה במרדה ולא חזרה - נמלכין בה [=מכריזים איתה הטעם], ותאבד כתבתה, ולא יהיה לה כתבה כלל; ואין נותנין לה גט עד שנים עשר חדש, ואין לה מזונות כל שנים עשר חדש^{כא}. ואם מתה קדם הגט, בעלה יורשה.

(כא) מרגע שמתחילים להכריז ועד שעוברים שנים עשרה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טז. איש ואשתו שפאו לבית דין, הוא אומר: 'זו מורדת מתשמיש', והיא אומרת: 'לא כי, אלא בדרך כל הארץ אני עמו', וכן אם טענה ואמרה שהוא מורד מתשמיש, והוא אומר: 'לא כי, אלא בדרך כל הארץ אני עמה' - מחרימין תחלה על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין; ואחר כך, אם לא הודו - אומרים להן: 'התיחדו בפני עדים'.^{כז} נתיחדו • וצדין הן טוענין כח, מבקשין מן הנטען ועושין פשרה כפי כח הדפן; אבל לבעל בפני אדם אי אפשר, לפי שאסור לבעל בפני כל בריה.

השנת הראב"ד

נתיחדו... הדין א"א אין אני רואה בכאן פשרה לדין ומשנתנו היא (סוף נדרים) השמים בינו לבניה ואמרו בירושלמי כמה דשמיא רחיקין מן ארעא תהא האי אתתא רחיקא מן ההוא גברא כלומר שהוא פרוש ממנה וכן אמרו באגדה שרה אמנו אמרה לאברהם אבינו השמים בינו לבניה שהרחיקה בשביל הגר ואם כמשנה ראשונה [הרי האמינה מפני שיכולה לומר אינו יורה כחך ואם כמשנה אחרונה] הרי אמרו יעשו סעודה והן מתרגלין זה עם זה ואין כאן מקום להרמות מפני שהוא גנאי להן.

(לג) אין מחייבים את הבעל לשלם מחיר יקר יותר, מכמו שהיא שווה להימכר כשפחה בשוק. (לד) הסיבה שאין פודים אותן יותר מכדי שוויין - מפני תיקון העולם, שלא יהיו האויבים ורודפים אחריהן לשבות אותן. (לה) חכמים תקנו שהבעל חייב לפדות את אשתו פעם אחת ולא יותר.

כ. מי שנשפית אשתו, והוא במדינת הים - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין בהכרזה לו, ופודין אותה בדרך שהבעל פודה.

(לו) בית דין מוכרים מנכסיו במכירה פומבית, שכל אחד יוסיף בסכום הקניה כדי שימכר ביוקר.

כא. המדיר את אשתו נדר שהוא חייב בגללו לגרשה ולתן כתובה, ונשפית אחר שהדירה - אינו חייב לפדותה; שמעט שהדירה נתחייב לגרשה ולתן כתובה.

כב. האשה שהיתה אסורה על בעלה מאסורי לאוין^ל, ונשפית - אינו חייב לפדותה, אלא נותן לה כתובה והיא תפדה עצמה. והלא השבויה אסורה לכהן, והרי היא פודה אותה - מפני שלא היתה אסורה מקדם, ואסור השביה הוא שגרים לה.

לז כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה לכהן הדיוט, ממזרת לישראל וכדומה.

כג. מתה אשתו - חייב בקבורתה, ולעשות לה הספד וקנינים^{לב} בדרך כל המדינה; ואפלו עני שבישראל, לא יפחתו לו משני חלילין^{לג} ומקוננות^{לד}. ואם היה עשיר, הכל לפי כבודו; ואם כבודו יותר מכבודו, קוברין אותה לפי כבודה; שהאשה עולה עם בעלה [לפי כבודו] ואינה יורדת, אפלו לאחר מיתה.

(לח) לתת שכר לאנשים ונשים שיספידו אותה. (לט) כלי ניגון חלולים, שקול נגינתם מעורר בכי. (מ) אשה שמקוננת בקול דברי הספד.

כד. לא רצה לקבר את אשתו, ועמד אחד מדעת עצמו וקברה - מוציאין [כספן] מבעלה בעל פרחו

(כו) בית הדין אומרים בפניהם "כל מי שמורד ולא מודה, יהיה בחרם". (כז) שיכנסו יחד למקום שמיוחד לשם ביאה. (כח) שאחד מורד על השני ומסרב לשמש. (כט) הדיינים מנסים לרצות את הנתבע, ולפשר ביניהם בדרכי שלום.

יז. האשה שחלתה - חייב לרפא אותה עד שתבריא. ראה שהחלי ארץ ונפסיד ממון הרבה לרפואה, ואמר לה: 'הרי כתבתיך מנחת, או רפאי עצמך מכתבתיך, או הריני מגרשך ונותן כתובה והולך' - שומעין לו; ואין ראוי לעשות כן, מפני דרך הארץ.

יח. נשפית - חייב לפדותה. אם היה כהן שפכר נאסרה עליו^{לא} - פודה, ומחזירה לבית אביה; ואפלו היה בעיר אחרת, מטפל בה עד שמחזירה למדינתה, ומגרשה, ונותן לה כל כתובה. היה בעלה ישראל שהשבויה מתרת לו^{לב}, מחזירה לו לאשה פמות שהיתה; ואם רצה אחר כך, מגרשה ונותן לה כתובה.

(ל) לבין הגויים. (לא) כי אשת כהן נאסרה על בעלה, שמא נאנסה ונבעלה בשבי. (לב) עדיין באשת ישראל שאפילו אם נבעלה בשבי - היא מותרת לבעלה.

יט. אין מחיבין את הבעל לפדות את אשתו ביתר על דמיה, אלא במה שהיא שוה^{לג} בפשאר השבויות^{לד}.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ל' ניסן - ספר נשים - הלכות אישות קלו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְנוֹתְנִין לָזֶה, כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה זֶה מְשַׁלֶּכֶת לְפָלְכִים.
הִיא בְּמִדְיָנָה אַחֲרֵת בְּשִׁמְתָהּ אֲשֶׁתּוֹ - בֵּית דִּין יוֹרְדִין
לְנִכְסֵיוֹ וּמוֹכְרִין בָּלֹא הִכְרָזָה^{מא}, וְקוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי
מִמּוֹן הַבַּעַל, וְלִפִּי כְבוֹדוֹ אוֹ לְפִי כְבוֹדָהּ^{מב}.

(מא) כי אין פנאי להמתין עד שיכריזו ויעשו מכירה פומבית.
(מב) אם הוא יותר מכבודו.

פֶּרֶק מו

מצוות פריה ורביה, עקרות וכבוד הדדי בין בני הזוג

א. הָאִשָּׁה שֶׁהִרְשֵׁת אֶת בַּעְלָהּ אַחֵר הַנִּשְׁוֹאִין
שִׁימְנַע עֲוֹנָתָה - הָרִי זֶה מֵתָר. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמֹרִים? בִּשְׁהִיּוֹ לֹו בָּנִים, שֶׁכָּכֹר קָיָם מִצְוַת פְּרִיָּה
וְרִבְיָה. אָבָל אִם לֹא קָיָם, חֵיב לְבַעַל בְּכָל עֲוֹנָהּ עַד
שִׁהְיִי לֹו בָּנִים²⁴, מִפְּנֵי שֶׁהֵיִא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה,
שֶׁנֶּאֱמַר²⁵: "פְּרוּ וּרְבוּ".

~ נקודות משיחות קודש ~

"שֶׁנֶּאֱמַר: פְּרוּ וּרְבוּ. . .".

הפסוק פרו ורבו מופיע גם בפרשת בראשית לאדם הראשון, וגם בפרשת נח כציווי לנח, ויש לומר שהרמב"ם כאן מתכוון ל"פרו ורבו" שבפרשת בראשית כיון שמדבר על החיוב במי שאין לו עדיין בנים, לכן הביא הפסוק המדבר באדם וחוה כשעדיין לא היו להם בנים, אבל הציווי לנח היה כשיצא מהתיבה וכבר היו לו שלושה בנים, ויש לומר ששם הציווי הוא על ההוספה בבנים.

(ספר השיחות תנש"א חלק א' עמוד 75)

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

א) הראויה לו כפי כוחו ומלאכתו, כמבואר בפרק הקודם.
ב) מצות עונה היא התחייבות של הבעל לאשתו, ועל זה היא יכולה למחול לו. אבל מצות פריה ורביה שמוטלת עליו – הוא אינו יכול לבטל.

ב. הָאִישׁ מִצְוָה עַל פְּרִיָּה וְרִבְיָה, אָבָל לֹא הָאִשָּׁה.
וּמֵאִמָּתִי יִתְחַיֵּב הָאִישׁ בְּמִצְוָה זוֹ? מִפֶּן שֶׁשֶּׁעֲשֶׂהָ
שָׁנָה אוֹ מִפֶּן שֶׁבַע עֲשֶׂהָ שָׁנָה. וְכִינֵן שֶׁעֲבָרָו
עֲשָׂרִים שָׁנָה וְלֹא נָשָׂא אִשָּׁה - הָרִי זֶה עֹוֹבֵר וּמִכְבֹּטֵל

24. בראשית, א, כח. 25. בראשית, ה, ב.

הפניות לשיחות קודש

שכבר . . . ורביה: והלא עדיין מוטל עליו חיוב מדברי סופרים שלא לבטל פו"ר?! – לקו"ש ח"ל ע' 27 ה' 32. פרו ורבו: פסוק זה מופיע בתורה מספר פעמים. לאויה מהם כוונת רבינו שממנו נלמדת המצוה? – סה"ש תנש"א ח"א ע' 75.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּעֵלֶיךָ, עַד שֶׁתִּטְעֵן בְּדַאי שְׂאִינוּ יוֹרֶה כֶּחָץ. וְלֵמָּה הִיא נֶאֱמָרָה בְּטַעֲנָה זֹאת? מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְרַגֶּשֶׁת אֶם יוֹרֶה כֶּחָץ אוֹ לֹא יוֹרֶה כֶּחָץ, וְהוּא אֵינוֹ מְרַגֵּשׁ.

(טו) אחרי ששהו עשר שנים ולא ילדה, והוא טוען שממנה נמנע ההולדה כדי שתפסיד את כתובתה. (טז) הוא יכול להחרים באופן כללי ללא הזכרת שמה ולומר: שמי שטוענת עליו דבר שאינו נכון - תהיה בחרם.

י. הָאִשָּׁה שֶׁבָּאָה לְתַבֵּעַ בְּעֵלָה לְגִרְשָׁה אַחֵר עֶשֶׂר שָׁנִים מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָלְדָה, וְהִיא • אוֹמֶרֶת שְׂאִינוּ יוֹרֶה כֶּחָץ" - שוֹמְעִין לָהּ; אָף עַל פִּי שְׂאִינָה מְצִינָה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, צְרִיכָה הִיא לִבְנִים לְזִקְנוֹתָהּ. וְכֹפִין אוֹתָהּ לְהוֹצִיא, וְיִתֵּן עָקָר כְּתֻבָּה בְּלִבָּד; שֶׁלֹּא כְּתֹב לָהּ הַתּוֹסֶפֶת עַל מִנַּת שֶׁתִּצָּא לְרִצּוֹנָה וְתִטַּל.

(יז) ומדובר שכבר קיים מצות פריה ורביה מאשה אחרת, שאם לא כן - מה לנו ולטענתה, הרי כופין אותו להוציא וליתן כתובה. (יח) ולפיכך לא ילדה ממנו. ואף-על-פי שבעבר הוליד בנים מאשה אחרת - יכול להיות שנחלה וכעת אינו מוליד. (יט) האשה צריכה שיהיו לה ילדים, כדי שיתמכו בה לעת זקנתה, ויטפלו בקבורתה לאחר מותה.

יא. הֵלֵךְ בְּסִחוּרָהּ בְּתוֹךְ עֶשֶׂר שָׁנִים, אוֹ שֶׁהִיא חוֹלָה, אוֹ שֶׁהִיָּתָה הִיא חוֹלָה, אוֹ שֶׁהָיוּ חֲבוּשִׁין בְּבֵית הָאֲסוּרִים - אֵין עוֹלָה לָהֶם אוֹתוֹ זָמַן מִן הַמִּנּוּחַ.^{כא}

(כ) הלך לצורך מסחר למקום אחר. (כא) של עשר שנים.

יב. הַפִּילָה - מוֹנָה [עשר שנים] מִיּוֹם שֶׁהִפִּילָה. אִם הַפִּילָה וְחִזְרָה וְהִפִּילָה שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים - הַחֲזָקָה לְנָפְלִים, וְשָׂמָּה לֹא זָכָה לְהַבְנוֹת מִמֶּנָּה; וְיֹצֵא וְיִתֵּן כְּתֻבָּהּ.^{כב}

(כב) אפילו בתוך עשר שנים.

יג. הוּא אוֹמֵר: 'הַפִּילָה בְּתוֹךְ עֶשֶׂר', כִּדִּי שִׁישְׁתָּה עִמָּה.^{כג} וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'לֹא הִפִּילָתִי' - נֶאֱמָרָה, שְׂאִינָה מְחַזְקָה עִצָּמָה בְּעִקְרוֹתָהּ; הוּא אוֹמֵר 'הַפִּילָה שְׁנִים',^{כד} וְהִיא אוֹמֶרֶת 'שְׁלֹשָׁה' - נֶאֱמָרָה, שְׂאִינָה מְחַזְקָה עִצָּמָה

בְּמַפְלָת, וְיֹצֵא וְיִתֵּן כְּתֻבָּהּ. וּבְכָל • זֶה מְשַׁבְּעָה שְׁבוּעַת הַסֵּת

ובכל . . הפילה א"א איני רואה מקום לחרמות הללו שהרי חכמים האמינוה משום דלא מחזקא נפשה בעקרות ועוד כי הגירושין היא שמחייבתו והכתובה מחלוקת אין בה.

(ז) אבל אם לא נתגיירו בניו עמו, עדיין לא קיים את המצוה. (ח) בניו שנולדו לו כאשר היה עבד, אינם מתייחסים אחריו ולא נחשבים לבניו.

ז. לֹא יִשָּׂא אָדָם עֲקָרָה וְזִקְנָה וְאִלּוּנִית וְקִטְנָה שְׂאִינָה רְאוּיָה לְוָלֵד, אֲלֵא אִם בֵּן קָיָם מְצוּת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, אוֹ שֶׁהִיָּתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת לְפָרוֹת וּלְרִבּוֹת מִמֶּנָּה.

נִשָּׂא אִשָּׁה וְשִׁתְּתָהּ עִמּוֹ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה - הָרִי זֶה יוֹצֵא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה, אוֹ יִשָּׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְוָלֵד; וְאִם לֹא רָצָה לְהוֹצִיא, כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמְכִין אוֹתוֹ בְּשׁוֹט עַד שִׁיּוּצִיא.^ט וְאִם אָמַר: 'אֵינִי בּוֹעֵלָה, וְהָרִי אֲנִי שׁוֹכֵן עִמָּה בְּפָנֵי עֲדִים כִּדִּי שֶׁלֹּא אֶתִּיחַד עִמָּה', בֵּין שְׁאֵמְרָה הִיא בֵּן, בֵּין שְׁאֵמַר הוּא - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ, אֲלֵא יוֹצֵא אוֹ יִשָּׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְוָלֵד.

(ט) כדי שיקיים מצות פריה ורביה. (י) כי כל עוד הוא לא מגרשה, אולי לא תרצה אישה אחרת להינשא לו, אבל אם נשא אישה שניה אינו חייב להוציא את הראשונה.

ח. שִׁתְּתָה עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה, וְהָרִי הוּא יוֹרֶה שֶׁכָּתַב זָרַע כֶּחָץ • חֲזָקַת הַחֲלִי מִמֶּנָּה.^י וְתִצָּא שֶׁלֹּא בְּכֻתְבָּהּ, וְיִשָּׂא

לָהּ תּוֹסֶפֶת; לֹא תִהְיֶה זֹאת פְּחוּתָה מֵאִלּוּנִית שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ.^{יא} שִׁישָׁה לָהּ תּוֹסֶפֶת כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר. וְאִם אֵינוֹ יוֹרֶה כֶּחָץ [אלא מטפח], חֲזָקַת הַחֲלִי מִמֶּנּוּ בְּלִבָּד;^{יב} וְכִשְׁיּוּצִיא - יִתֵּן הַכְּתֻבָּה כָּלָה, עָקָר וְתּוֹסֶפֶת.

(יא) שכבת הזרע יוצאת ממנו בכוח והיא ראויה להוליד. (יב) והאשה אינה מכחישה עובדה זו, כנראה שהחולי שגורם שלא תלד, מגיע ממנה. (יג) אם נשא אישה ולא ידע שהיא אילנית, היא מקבלת את תוספת כתובה, כפי שיבאר הרמב"ם להלן. (יד) והבעל מודה לטענה זו.

ט. הוּא אוֹמֵר: 'מִמֶּנָּה נִמְנָע הַוָּלֵד',^{טו} וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'מִמֶּנּוּ נִמְנָע, מִפְּנֵי שְׂאִינוּ יוֹרֶה כֶּחָץ' - הִיא נֶאֱמָרָה; וְיִשָּׂא לוֹ לְהַחֲרִים עַל מִי שֶׁטּוֹעֵנָה דְּבָר שְׂאִינָה יוֹדַעַת אוֹתוֹ בְּדַאי, וְאַחֵר כֵּן יִתֵּן כְּתֻבָּתָהּ. וְאִם אָמְרָה: 'אֵינִי יוֹדַעַת אִם מִמֶּנִּי אִם מִמֶּנּוּ' - אֵין לָהּ עָקָר כְּתֻבָּה, כְּמוֹ שְׁאֵמְרָנִי; הַעֲמִיד מִמּוֹן בְּחֻזְקָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ל' ניסן - ספר נשים - הלכות אישות קלט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

[רשומה מתקנת חכמים] **שְׁלֹא הִפִּילָה, או שֶׁהִפִּילָה שְׁלֹשָׁה** - **שֶׁבִטְעָנָה זוּ יִתְחַיֵּב לָתֵן כְּתֻבָּה.** וְלֹא יֵאָנֵס אוֹתָהּ, וְיִבְעַל בְּעַל כְּרֻחָהּ, אֲלֵא לְדַעְתָּהּ, וּמִתּוֹךְ שִׁיחָה וְשִׁמְחָה.

(ל) להתרות בה שלא תתנהג בפריצות.

יח. וְכֵן צִוּוּ חֲכָמִים עַל הָאִשָּׁה שֶׁתִּהְיֶה צְנוּעָה בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, וְלֹא תִרְכַּח בְּשָׂחוֹק וְקִלּוֹת רֹאשׁ בְּפָנֶיהָ בְּעֵלָהּ, וְלֹא תִתְבַּעַ תִּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה בְּפִיָּהּ, וְלֹא תִהְיֶה מְדַבֶּרֶת בְּעֶסֶק זֶה; וְלֹא תִמְנַע מִבְּעֵלָהּ כְּדִי לְצַעֲרוֹ עַד שִׁיּוֹסִיף בְּאַהֲבָתָהּ, אֲלֵא נִשְׁמַעַת לוֹ בְּכָל עַת שְׂרִיצָהּ. וְתִזְהַר מִקְרֹבֶיהָ וּבְנֵי בֵיתָהּ, כְּדִי שֶׁלֹא יַעֲבֹר עָלֶיהָ רוּחַ קִנְאָה^א; וְתִתְרַחֵק מִן הַכַּעֲוִרִיב וּמִן הַדּוֹמָה לְכַעֲוִרִיב^ב.

(לא) שלא תתעסק יותר מידי עם בני משפחתו, ויחשוד בה שהיא יכולה לזנות עמם. (לב) מעשים המראים שיש שם עבירה, למרות שאין שם עדות ברורה על מעשה זנות. (לג) מעשים שדומים למעשים מכוערים, כדי שלא יחשוד בה.

יט. וְכֵן צִוּוּ חֲכָמִים, שִׁיחָה אָדָם מְכַבֵּד אֶת אִשְׁתּוֹ יוֹתֵר מִגּוֹפּוֹ וְאוֹהֶבָהּ כְּגוֹפּוֹ; וְאִם יֵשׁ לוֹ מָמוֹן הִרְבָּה, יַעֲשֶׂה בְטוֹבָתָה כְּפִי הַמָּמוֹן. וְלֹא יִטִּיל עָלֶיהָ אִימָה יִתְרָה, וְיִהְיֶה דְבוּרוֹ עִמָּה בְּנִחָה, וְלֹא יִהְיֶה עֹצֵב וְלֹא רִיגוֹז.

כ. וְכֵן צִוּוּ עַל הָאִשָּׁה שֶׁתִּהְיֶה מְכַבֶּדֶת אֶת בְּעֵלָהּ בְּיוֹתֵר מִדִּי, וְיִהְיֶה לוֹ עָלֶיהָ מוֹרָא, וְתַעֲשֶׂה כָּל מַעֲשֵׂיהָ עַל פִּיו, וְיִהְיֶה בְּעֵינֶיהָ כְּמוֹ שֶׁר אוֹ מֶלֶךְ: מִהֲלָכַת בְּתָאוֹת לְבוֹ, וּמִרְחֻקַּת כָּל מָה שִׁישָׁנָא. וְזֶה הוּא דֶרֶךְ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים, הַטְּהוֹרִים בְּזוּיָגָן; וּבְדַרְכֵּים אֱלֹהִים, יִהְיֶה יְשׁוּבָן נָאָה וּמִשְׁבָּח.

פֶּרֶק מ"ז

דיני גביית הכתובה

א. הַנִּכְסִים שֶׁמִּכְנָסֶת הָאִשָּׁה לְבְּעֵלָהּ, בֵּין קֶרֶעַ בֵּין עֲבָדִים בֵּין מִשְׁלָטְלִין^א, אֵף עַל פִּי שְׁהֵן נִכְתְּבִין בְּשֵׁטֶר כְּתֻבָּה - אֵינָן נִקְרְאִין 'כְּתֻבָּה', אֲלֵא 'נְדוּנָא' שְׁמֻם^ב. וְאִם קָבַל הַבְּעַל אַחֲרֵי הַנְּדוּנָא עָלֶיהָ

(כג) כשאנו באים לכפות עליו לגרשה - הוא טוען שעדיין לא הגיע הזמן, הואיל ומונים לה מיום שהפילה, ועדיין לא עברו עשר שנים. (כד) אישה לא רוצה שיחשבו שהיא עקרה, ולכן היא לא הייתה אומרת שעברו עשר שנים ללא שהפילה, אלא אם זו האמת. (כה) ולכן לא רוצה לגרשה.

יד. נִשְׁאֵת לְאַחַד וְשֶׁהָת עִמּוֹ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה וְהוֹצִיאָהּ - מִתֵּרֵת לְהַנָּשֵׂא לְשָׁנִי^א. שֶׁהָת עִם הַשָּׁנִי עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה - לֹא תִנָּשֵׂא לְשָׁלִישִׁי^ב; וְאִם נִשְׁאֵת לְשָׁלִישִׁי - תִּצָּא בְלֹא כְּתֻבָּה, אֲלֵא אִם בֵּין יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת, או שְׁקִים מִצֻּרֵת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה.

(כו) שעדיין היא לא הוחזקה עקרה, שמא רק הראשון לא זכה להבנות ממנה. (כז) כי היא הוחזקה עקרה.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁבָּאָה לְבֵית דִּין וְאָמְרָה: 'בְּעָלִי אֵינִי יָכוֹל לְשִׁמֵּשׁ בְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ שְׁמוּשׁ שְׁמוּלִיד', או שֶׁאֵינִי יוֹדָה כְּחִיכָה - יַעֲשׂוּ הַדִּינִין פְּשָׁרָה, וְאוֹמְרִין לָהּ: 'רְאוּ לִיךְ שֶׁתִּנָּהֲגִי עִם בְּעָלִיךְ עַד שֶׁתִּשְׁשִׂי עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא תוֹלִידִי, וְאַחֵר כָּךְ תִּתְבַּעֲרִי' [להתגרש]. וּמִגְלָגְלִין עִמָּה בְּדֶבֶר, וְאֵין בּוֹפִין אוֹתָהּ לִישָׁב; וְלֹא דִנִּין אוֹתָהּ דִּין הַמּוֹרֶדֶת, אֲלֵא מְאִרִּיכִים בְּדֶבֶר זֶה עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ פְּשָׁרָה.

(כח) ולכן היא רוצה להתגרש ממנו מיד.

טז. אֵף עַל פִּי שְׁקִים אָדָם מִצֻּרֵת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, הֲרִי הוּא מִצֻּרָה מְדַבְּרִי סוֹפְרִים שֶׁלֹא יִבְטֹל מִלְפָּנֵי הַיָּדוּעִים כָּל זְמַן שִׁישׁ בּוֹ כַּח - שֶׁכָּל הַמּוֹסִיף נֶפֶשׁ אַחַת בְּיִשְׂרָאֵל, כְּאֵלוֹ בָּנָה עוֹלָם; וְכֵן מִצֻּרֵת חֲכָמִים הִיא, שֶׁלֹא יִשָּׁב אָדָם בְּלֹא אִשָּׁה - שֶׁלֹא יִבּוֹא לִידֵי הַרְהוּר, וְלֹא תִשָּׁב אִשָּׁה בְּלֹא אִישׁ - שֶׁלֹא תִחַשְׁדֻּכּט.

(כט) שהיא זונה מאחר ואין לה בעל.

יז. וְחוּבָה עַל כָּל אִישׁ לְקִנּוּת לֹאֲשֵׁתוֹ^א. אָמְרוּ חֲכָמִים^ב: "אֵין אָדָם מִקְנָא לֹאֲשֵׁתוֹ אֲלֵא אִם בֵּין נִכְנָסָה בּוֹ רוּחַ טְהָרָה". וְלֹא יִקְנָא לָהּ בְּיוֹתֵר מִדִּי;

שכל . . עולם: מדוע לא הובאו הדברים כפי שהם מופיעים במקורם, בגמרא? - לקו"ש ח"ל ע' 24, יין מלכות סנ"ח. לקנות לאשתו: בגדר קנינו - לקו"ש ח"ח ע' 56 והע' 16. שיהיה . . מגופו: ההוראה הפנימית בעבודת ה' - לקו"ש חכ"ו ע' 375.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כלום, וְשָׁלַא מְכַרָּה וְלֹא מַחְלָה אוֹתָהּ. וְשָׁמִין לָהּ כָּל שְׁעָלֶיהָ^י, וּפּוֹחֲתִין אוֹתוֹ מִכְתָּבָתָהּ^י. אֲכָל אִם גִּרְשָׁה לְרֻצּוֹנָה, גּוֹבָה בָּלֹא שְׁבוּעָה^י. וְאִין שָׁמִין כְּסוּת שְׁעָלֶיהָ, שֶׁהָרִי לִקְחָן [=קנה] לָהּ וְזָכַת בָּהֶן, וְהוּא רוֹצֵה לְהוֹצִיא, לֹא הִיא ט^י.

(יא) נשבעת כשמתחזקה ספר תורה בידה. (יב) מעריכים את שווי הבגדים שעל גופה, שבעלה קנה לה בחייו. (יג) כי הוא לא קנה אותם עבורה, על דעת שתיקח את הבגדים ותלך ממנו. (יד) כי הבעל נמצא בחיים, ואם היא מחלה או מכרה את כתובתה – הוא יכול לטעון. (טו) כי במקרה שהוא מגרש, הוא לא יכול להוציא את הבגדים מידי אשתו אחרי שהוא נתן לה את הבגדים במתנה, והיא זכתה בהן.

ה. וְכֵן הִתְקִינוּ שְׁלֹא תִגָּבֵה הָאֵלֶּמְנָה כְּתִבְתָּהּ אֶלֹּא מִן הַקְּרָקַע, וְאִינָה גּוֹבָה מִשְׁבַּח שֶׁשָּׁבַחוּ נְכָסִים לְאַחֵר מִיתַת הַבְּעֵל ט^י, וְאִין הַבְּנוֹת נְזוֹנוֹת לְאַחֵר מִיתַת אֲבִיהֶן מִשְׁבַּח שֶׁשָּׁבַחוּ נְכָסִים לְאַחֵר מִיתַתוֹ, וְאִינָה טוֹרֶפֶת [=גובה] בְּכִתְבָתָהּ מִשְׁבַּח שֶׁהִשְׁבִּיחַ הַלּוֹקֵחַ ט^י, אִף עַל פִּי שֶׁבַע חוֹב גּוֹבָה אֶת הַשְּׁבַח ט^י. וּדְבָרִים אֵלּוּ מְקַלִּי כְּתִבָּה הֵן ט^י.

(טז) אם הנכסים בעת מיתת בעלה לא היו שווים מספיק כדי לשלם את הכתובה, ורק לאחר זמן שווי הנכסים עלה – היא אינה גובה, אלא כפי שווי הנכסים בעת מיתת הבעל. (יז) אם הבעל מכר בחייו את הקרקעות לאדם אחר, וקרקעות אלו משעובדים לתשלום הכתובה – היא אינה גובה מהשבח שהשתבחו הקרקעות בידי הקונה. (יח) למרות שבעל חוב שגובה את חובו מקרקעות – הוא גובה גם מהשבח שהשתבחה הקרקע בידיו של הקונה. (יט) דינים אלו, שכתובת אלמנה נגבית רק מקרקע ולא מטלטלין, ואינה יכולה לגבות מהשבח שהשתבחה הקרקע לאחר מיתת הבעל או אצל הקונה – הוא הקלות שהקלו חכמים בדניי תשלום כתובה.

ו. וְכֵן • מְקַלִּי כְּתִבָּה,

שֶׁתַּטֵּל הָאִשָּׁה מִן

הַפְּחוֹת [בגדולן ובמשקלן]

שְׁבַמְטָבְעוֹת. כִּיצַד?

נִשָּׂא אִשָּׁה בְּמָקוֹם, וְגִרְשָׁה בְּמָקוֹם אַחֵר - אִם הָיוּ מַעוֹת מְקוֹם הַנִּשְׁוֹאִין טוֹבוֹת מִמַּעוֹת מְקוֹם הַגְּרוּשִׁין, נוֹתֵן לָהּ מִמַּעוֹת מְקוֹם הַגְּרוּשִׁין; וְאִם הָיוּ מַעוֹת מְקוֹם הַגְּרוּשִׁין טוֹבוֹת מִמַּעוֹת מְקוֹם הַנִּשְׁוֹאִין, נוֹתֵן לָהּ מִמַּעוֹת מְקוֹם הַנִּשְׁוֹאִין.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִיא בְּכִתְבָתָהּ מַעוֹת סֶתֶם; אֲכָל אִם פָּרַשׁ בָּהּ מִטְּבַע יְדוּעַ [מסוים], בֵּין פֶּעֶקַר

השנת הראב"ד

וכן... שבמטבעות א"א והוא שכתב לה ממטבע היוצא אבל אם כתב לה מאתים דינרים סתם הדבר ידוע שהוא אחד משמנה בכסף צורי.

וְנִעֲשִׂית בְּרִשּׁוֹתוֹ, אִם פָּחַתָּה פָּחַתָּה לוֹ; וְאִם הוֹתִירָה הוֹתִירָה לוֹ - הָרִי זֶה נִקְרָאת 'נְכָסִי צֵאן בְּרִזְל'. וְאִם לֹא קָבַל אַחֲרֵיכֵן הַנְּדוּנָא עָלָיו, אֶלֹּא הָרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת הָאִשָּׁה, אִם פָּחַתָּה פָּחַתָּה לָהּ; וְאִם הוֹתִירָה הוֹתִירָה לָהּ - הָרִי זֶה נִקְרָאת 'נְכָסִי מְלוֹג'.

(א) חפצים שאפשר לטלטלם ולהעבירם ממקום למקום, נקראים 'נכסי דנייד', בניגוד לקרקעות שהם: 'נכסי דלא נייד'. (ב) בשטר הכתובה מפרטים את הנכסים שהיא הביאה, והם מכונים 'נדוניה'. (ג) אם שווי הנכסים פחתו, הוא הפסיד, וכשהיא מתגרשת הוא אחראי לשלם לה כפי השווי שהיה בעת הנישואין. (ד) אם שווי הנכסים עלה, הרווח שייך לבעל, והוא מחזיר לה כפי השווי הנמוך שהיה בעת הנישואין. (ה) אם שווי הנכסים פחתו או אבדו, היא הפסידה, ובעלה לא צריך להשיב לה מעבר לנכסים שקיימים בזמן הגירושין. (ו) אם שווי הנכסים עלה, היא מקבלת בחזרה את הנכסים יחד עם הרווח.

ב. וְכֵן כָּל נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָאִשָּׁה שְׁלֹא הִכְנִיסָה אוֹתָן לְבַעְלָהּ וְלֹא כְּתִבָּה אוֹתָן בְּכִתְבָתָהּ, אֶלֹּא נִשְׁאָרוּ לָהּ לְעִצְמָהּ, אוּ נִפְלוּ לָהּ בִּירְשָׁה אַחֵר שְׁנִתְאַרְסָה, אוּ נִתְּנוּ לָהּ בְּמִתְנָה - הַכֹּל נִקְרָאִין 'נְכָסִי מְלוֹג', שֶׁכֵּלֵן בְּרִשּׁוֹתָהּ הֵן. וְאִין נִקְרָא 'כְּתִבָּה' אֶלֹּא עֶקֶר כְּתִבָּה שֶׁהִיא מֵאָה אוּ מֵאֵתִים עִם הַתּוֹסֶפֶת בְּלִבְדָּה.

(ז) היות שהיא לא רוצה להביא אותן לבעלה - לא רשמו אותן בשטר הכתובה. (ח) מה שנכלל במושג "כתובה" – זה רק עיקר הכתובה, והתוספת שהבעל מוסיף מעצמו לאישה (ולא נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל).

ג. כְּבָר הוֹדַעְנוּ שְׁחֻכְמִים תִּקְנוּ כְּתִבָּה לָאִשָּׁה, וְדִין הַתּוֹסֶפֶת כְּדִין הָעֶקֶר; וְלֹא תִקְנוּהָ לְגִבּוֹתָהּ כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה, אֶלֹּא הָרִי הִיא חוֹב שֶׁקְבוּעַ לוֹ זְמַן; אִין הַכְּתִבָּה נִגְבִּית, אֶלֹּא לְאַחֵר מִיתַת הַבְּעֵל אוּ אִם גִּרְשָׁה.

(ט) ברוב הדברים, פרט למקומות שנאמר בהם מפורש שיש חילוק בין עיקר.

וְכֵן הִתְקִינוּ שְׁאִם הָיוּ לְבַעַל שְׁדוֹת טוֹבוֹת וְרָעוֹת וּבִינּוֹנִיּוֹת, וּבָאָה הָאִשָּׁה לְגִבּוֹת כְּתִבָּתָהּ מִמֶּנּוּ, שְׁלֹא תִגָּבֵה אֶלֹּא מִן הָרָעָה שֶׁכָּנְסָיו, וְהִיא הַנִּקְרָאת 'זְבוּרִית'.

(י) מילה בערבית, ופירושה: שדה מלאה אבנים.

ד. וְכֵן הִתְקִינוּ, שֶׁשֶּׁשְׁתִּבּוֹא לְגִבּוֹת אַחֵר מוֹתוֹ, לֹא תִגָּבֵה עַד שֶׁתִּשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפְזָא^י שְׁלֹא הֵינִי אֶעְלֶה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הסנהדרין הגדולה, עד שנוציא בה ממוז מן היורשים לא.

(כט) שלא כתב "בין ממקרקעי בין ממטלטלי". (ל) כיון שהוא ידע מתקנת חכמים - הוא שעבד לה את כל נכסיו, אפילו את המטלטלין שישארו לאחר מותו. (לא) אנו מתלבטים האם כוח תקנת הגאונים, שאפשר לגבות ממטלטלין, זהה לכוחה של תקנת הסנהדרין להוסיף את 'תנאי הכתובה'. בתנאי כתובה, גם אם הבעל לא ידע על התקנה, הוא עדיין חייב בהם, משום שתקנה זו נקבעה על ידי הסנהדרין של שבעים ואחד. לעומת זאת, כאן מדובר רק בתקנת הגאונים, ואולי אין בכוחה להוציא ממון מידי היורשים, כאשר אין ודאות שהבעל היה מודע לה כלל.

י. ועוד תקנו חכמים, שיהיו כל נכסי הבעל אחראין וערבאין [ממושכנים] **לכתבה; אפלו כתבה מנה** [מאה זון], **ויש לו חלק באפלים זהובים - הכל תחת שעבוד הכתבה. וכל שיקפד אחר הנשואין מנכסיו, אף על פי שמכרו קיים, ויש לו [רשות] למכור כל נכסיו אם ירצה - יש לה לטרף [לקחת] אותן בכתבה פשיג'רשנה או פשימות, אם לא תמצא נכסים בני חורין^ל; וכשתטרף, לא תטרף אלא בשבועה בנקיטת חפץ בדין כל בעלי חובות^ל. ותקנה זו, כדי שלא תהיה כתבה קלה בעיניו.**

(לב) שלא נמכרו למישהו אחר, שמהם גובים תחילה. (לג) כמו כל בעלי חובות שבאים לגבות את חובם מקרקעות משועבדים שעברו ללקוחות אחרים, שצריכים להישבע שלא קיבלו כבר את החוב.

יא. כשמשביעין בית דין או היורשין את האלמנה בשתבוא לגבות כתבה, אין משביעין אותה אלא חוץ לבית דין, מפני שבתי דינין היו נמנעין מלהשביעה, שחוששין לה שמא לא תדקדק על עצמה בשבועה^ל. ואם רצו היתומים להדירה [שאם משקרת יאסר עליה דבר מה], נודרת להם כל מה שירצו^ל; ומדירין אותה בבית דין, ואחר כך נוטלת כתבה.

(לד) בית הדין היו חוששים שהיא לא תדקדק בשבועתה שלא לשקר, היות שהיא בלחץ מכך שהיא צריכה לדאוג לפרנסת היתומים, היא תורה לעצמה היתר להישבע שלא לקחה כלום, בעוד שיכול להיות שהיא לקחה דבר מועט, וסוברת שמה שלקחה אינו בכלל הכתובה, אלא זה בשכר טרחתה. ושבועה מחוץ לבית דין היא קלה יותר, כי אין נשבעים בשם השם, אלא בקללת ארור, ואין עונשה חמור כל כך. (לה) שתאמר לפני בית דין: "יאסרו עלי מיני

בין בתוספת - הרי היא בדין המלוה את חברו מטבע ידוע, שנותן לו כמה שהלוהו, כמו שיתבאר בהלכות הלואה^כ.

(כ) שצריך לפרוע את החוב בדיוק באותו מטבע שפירשו.

ז. תקנו הגאונים בכל הישיבות, שתהיה האשה גובה כתבה אחר מיתת בעלה אף מן [הנכסים] המטלטלין^{כא}; בדרך שהתקינו לבעל חוב לגבות מן המטלטלין^{כב}; ופשטה תקנה זו בכל ישראל. וכן שאר תנאי כתבה^{כג} כלם בכתבה הן, וישנן במטלטלין פקדונות [כלל דין] - חוץ מכתבת בנין דכרין^{כד}, שלא מצאנו מנהג ירשתה פשוט [מקובל] בכל הישיבות^{כה}. לפיכך אני אומר, מעמידין אותה על דין התלמוד, שאין יורשין כתבת אמן אלא מן הקרקע^{כו}.

(כא) הסיבה לתקנה זו, מפני שהרבה אנשים עיקר מסחרם הוא רק במטלטלין, וגם כי בזמנם היו כבר הרבה אנשים שלא היה להם קרקעות כלל. (כב) כפי תקנת הגאונים, שאם בעל חוב נפטר, יוכלו לגבות את החוב מהמטלטלין של היורשים (ולא כעיקר הדין, שבמקרה כזה אפשר לגבות רק מהקרקעות). (כג) כגון החיוב לזון את הבנות, לדאוג לרפואתה ועוד - שהם "תנאי הכתובה". (כד) כתובה מיוחדת שאם תמות האשה בחיי בעלה, בניה הזכרים ירשו את כתובה (להלן יסביר הרמב"ם כיצד עושים כתובה זו). בנין דכרין = בנים זכרים. (כה) כתובת "בנין דכרין" לא הייתה נפוצה בכל המקומות, וחלק מהגאונים ביטלו את הכתובה הזאת. (כו) היות שהיא לא נפוצה, לא תיקנו בה שיהיה אפשר לגבות ממטלטלין.

ח. כבר נהגו בכל מקומות שידענו וששמענו שמעם, שיתבוא בכתבה בין מקרקעי בין מטלטלי^{כז}; ודבר זה תקון גדול הוא, ואנשים גבונים הנהיגו בו, שהרי זה תנאי שבממוז^{כח}, ונמצאת האלמנה גובה מן המטלטלין [בכוחו של] כתנאי זה, לא בתקנת אחרונים^{כט}.

(כז) וכל תנאי שעושים בממון התנאי קיים. (כח) ויש בזה מעלה גדולה, כפי שמבאר מיד בהלכה הבאה.

ט. הרי שלא כתב כך בפטר כתבה^{כט}, אלא נשא סתם - אם היה יודע בתקנה זו של גאונים, גובה^ל. ואם לאו, או נסתפק לנו הדבר - מתישבין בדבר זה הרבה; שאין כח בתקנת הגאונים לדון בה אף על פי שלא נתפרשה בדין תנאי כתבה שהם תקנת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁנֵתִקְבֵּלָה הַפֶּלֶל, או מְקַצֵּת - לא תִּפְרַע אֶלָּא בְּשָׁבוּעָה.

טז. הנִּפְרַעַת שְׁלֹא בִּפְנֵיו, לא תִּפְרַע אֶלָּא בְּשָׁבוּעָה. פִּיֶּצֶד? הֲרִי שֶׁגָּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִלֵּךְ לוֹ - בֵּית דִּין יִרְדִּין לִנְכָסֶיו אַחֵר שֶׁתִּשְׁבַּע, וּמִגִּבִּין אוֹתָהּ כְּתֻבָּתָה; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בְּמָקוֹם רְחוֹק, שֶׁיֵּשׁ לָהּ טֶרַח לְהוֹדִיעוֹ; אֲבָל אִם הִיא קְרוֹב הַדֶּרֶךְ לְהוֹדִיעוֹ, שׁוֹלְחִין לוֹ וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ, וְאִם לֹא יָבוֹא - תִּשְׁבַּע וְתִטַּל.

יז. הַפּוֹחֶתֶת כְּתֻבָּתָהּ^מ - נִפְרַעַת שְׁלֹא בְּשָׁבוּעָה. פִּיֶּצֶד? הוֹצִיָּאָה שְׁטֵר כְּתֻבָּה בְּאֵלֶּף זוּז, הוּא אוֹמֵר: 'נִתְקַבֵּלָה הַפֶּלֶל', וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'לֹא נִתְקַבֵּלָתִי כְּלוּם, וְאֵין לִי אֶלָּא חֲמֵשׁ מֵאוֹת זוּז, וְזֶה שֶׁכָּתַב לִי אֶלֶף - אֲמַנָּה^מ [הַסִּכְמָה שֶׁבַע פַּת] שֶׁהִיָּתָה בִּינִי לְבִינִי' - הֲרִי זֶה נִפְרַעַת שְׁלֹא בְּשָׁבוּעָה. אֲבָל אִם אָמְרָה: 'אֵין בְּשֵׁטֶר כְּתֻבָּתִי אֶלָּא חֲמֵשׁ מֵאוֹת^מ - אֵינָה נִפְרַעַת בְּשֵׁטֶר זֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֶלֶף כְּלוּם, שֶׁהֲרִי בְּטִלָּה אוֹתוֹ, וּבְאֵלוֹ הוֹדֵת שֶׁהוּא שְׁקֵר^מ; לְפִיכָךְ נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת, וְנִפְטָר^מ.

(מ) שאומרת שהחייב בכתובה שלה, הוא פחות ממה שכתוב בכתובה. (מו) הוא האמין וסמך עלי שלא אתבע ממנו אלא רק חמש מאות זוז. (מז) ההסכם בינינו היה שהכתובה תהיה 500 זוז, והעדים על דעת עצמם כתבו אלף זוז. (מח) והיא אינה יכולה לגבות את כתובתה עם שטר שקרי. (מט) הבעל נשבע שבועה שהוא פרע את הכתובה - ופטור.

יח. כָּל מָקוֹם שֶׁאָמְרָנוּ: 'לֹא תִּפְרַע אֶלָּא בְּשָׁבוּעָה' - אוֹמְרִין לָהּ בֵּית דִּין: 'הִשְׁבָּעִי וְטָלִי'. וּמָקוֹם שֶׁאָמְרָנוּ: 'תִּפְרַע שְׁלֹא בְּשָׁבוּעָה' - אוֹמְרִין לַבַּעַל: 'עֲמֵד וְתֵן לָהּ, וְאֵין אַתָּה נֹאמֵן בְּטַעֲנָה זֹאת עַד שֶׁתִּבְיֵא רֵאִיָּה לְדַבְּרֶיהָ'.

יט. אָמַר הַבַּעַל מַעֲצָמוֹ: 'תִּשְׁבַּע^ה [האשה] לִי עַל טַעֲנָתִי' - אוֹמְרִין לָהּ: 'הִשְׁבָּעִי וְטָלִי'; וְתִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ.

(נ) גם במקרים בהם האשה אינה חייבת להישבע, יכול הבעל לדרוש שהאשה תשבע כי לסתור את טענתו.

הַתִּנָּה עֲמָה שֶׁתִּגְבֶּה כְּתֻבָּתָהּ בְּלֹא שְׁבוּעָה^{נא}, או שֶׁהִיא נֹאמֶנֶת בְּכָל מָה שֶׁתִּטַּעֲנֶיהָ^{נב} - גּוֹבֶה מִמֶּנּוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה כָּלָל; אֲבָל אִם בָּאת לִפְרַע מִיִּדְּשֵׁיו - תִּשְׁבַּע וְתִטַּל^{נב}. (נא) שכתב לה בכתובה שהיא תהא נאמנת לגבות ללא

מזונות אלו, אם קיבלתי משהו מכתובתי", ואפילו אם תעבור על נדרה אין עונשה חמור כל כך כעונש שבועת שקר.

יב. מִתָּה הָאֲלַמָּנָה קָדָם שֶׁתִּשְׁבַּע - אֵין יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשִׁין מִכְּתֻבָּתָהּ כְּלוּם, שְׁאֵין לָהּ כְּתֻבָּה עַד שֶׁתִּשְׁבַּע^ל. וְאִם נִשְׁאֵת [לאחר] קָדָם שֶׁתִּשְׁבַּע - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּעַת אַחֵר הַנִּשְׁאוּאִין, וְנוֹטְלַת כָּל זָמַן שֶׁתִּרְצֶה; אֲבָל אֵינָה נוֹדֶרֶת וְנוֹטְלַת, שְׁמָא יִפְר הַבַּעַל^ל.

(לו) והבנים אינם יכולים להישבע במקומה. (לי) והיא סומכת על כך שבעלה יפר את נדרה, ואז היא נודרת וגובה בשקר. (אבל אם נדרה לפני נישואיה - היא יכולה לגבות, כי אין בעלה השני יכול להפר את נדריה שהיו לפני הנישואין).

יג. יֵחַד לָהּ קֶרְקַע [מסוימת] בְּכְתֻבָּתָהּ^{לח} - בֵּין שְׁיַחֲדָה בְּאַרְבַּעַת הַמַּצְרִים^{לט}, בֵּין בְּמָצָר אֶחָד^מ - גּוֹבֶה אֶת כְּתֻבָּתָהּ מִמֶּנּוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה^{מא}. וְכֵן אִם כָּתַב לָהּ מִטְּלָטְלִין וְהֵן עֲצָמָן קְרִימִין - נוֹטְלַת אוֹתָן בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְכֵן אִם נִמְכְּרוּ וְנִלְקַח בָּהֶן מִטְּלָטְלִין אַחֲרֵיהֶם, וְנוֹדַע שֶׁאֵלוֹ הַשְּׂנִיִּים מִדְּמֵי הַמִּטְּלָטְלִין הִרְאִישׁוֹנִים - נוֹטְלַת בְּלֹא שְׁבוּעָה.

(לח) שכתב לה בכתובה: "שדה פלונית תהא לכתובתך". (לט) בין שסימן את הקרקע בארבעת הגבולות. (מ) ובין שסימן את הקרקע רק בגבול מצד אחד. (מא) כל החשש שבגללו קבענו שהאשה תשבע, היא שמא הוא נתן לה צרור כסף בצד שיהיה עבור כתובתה. אבל כאן, כשייחד לה קרקע מיוחדת, ודאי שלא הביא לה מעות אחרות, כי הוא סומך דעתו שהיא תגבה מהקרקע שהוא ייחד לה.

יד. הַפּוֹגֶמֶת כְּתֻבָּתָהּ^{מב} - לֹא תִּפְרַע אֶלָּא בְּשָׁבוּעָה. פִּיֶּצֶד? הוֹצִיָּאָה שְׁטֵר כְּתֻבָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֶלֶף זוּז, הַבַּעַל אוֹמֵר: 'נִתְקַבֵּלָה הַפֶּלֶל', וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'לֹא נִתְקַבֵּלָתִי אֶלָּא כָּךְ וְכָךְ' - וְאִפְלוּ יֵשׁ עֲלֶיהָ עֲדִים בְּמָקַצֵּת שֶׁנִּטְלָה^{מג}, וְאִפְלוּ דִקְדָּקָה בְּחִשְׁבּוֹן מָה שֶׁנִּטְלָה בְּחָצִי חֲצִי פְרוּטָה^{מד}, לֹא תִטַּל הַשָּׂאָר אֶלָּא בְּשָׁבוּעָה.

(מב) היא פוגמת בכתובתה בכך שהיא אומרת שחלק מהכתובה נפרע כבר. (מג) שמעידים שראו שקיבלה רק את הסכום שהיא אומרת. (מד) אפילו אם היא פירטה בתשלומים, כמה בדיוק הוא נתן לה ומתי - אין זה מוכיח שהיא דייקנית, ומשום כך נאמין לה ותגבה ללא שבועה.

טו. אָמַר הַבַּעַל: 'נִתְקַבֵּלָה הַפֶּלֶל', וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'לֹא נִתְקַבֵּלָתִי כְּלוּם', וְעַד אֶחָד מַעֲיֵד עֲלֶיהָ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מזונותיה לבית אביה, ומטפל בה - יש לה לתבוע כתובה ואפילו אחר עשרים וחמש שנה; מפני שנה ששתקה ולא תבעה, מפני שהיא בושה מן היורש.

(נו) היות ומתי שהיורשים דואגים ומפרנסים אותה, אין שתיקתה ראייה שהיא מחלה על הכתובה, אלא היא מתביישת מהם.

כה. היא אומרת: 'בתולה נשאתי, ועקר כתבתי מאתים', והפעל או היורשין אומרים: 'בעולה נשאת, ואין לה אלא מאה' - אם יש עדים שראו שעשו לה המנהגות שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן לבתולה, כגון מיני שמחה או מלבוש ידוע או כתרים או שאר דברים שאין עושין כן אלא לבתולה - הרי זו נוטלת מאתים; ואם אין לה

השנת הראב"ד

עדים בזה, הרי זו נוטלת מאה. ואם • היתה הפעל קים - יש לה

להשפיעו שבועת התורה, שהרי הודה במקצת השענה¹¹. ונאמן הקטן להעיד בגדלו ולומר: 'זכור אני כשהייתי קטן שנעשה לפלונית מנהג הבתולות'. וכל הדברים האלו, במקום שאין כותבין כתובה¹², כמו שאמרנו.

(נו) כי היא תובעת מאתיים זוז, והוא הודה שחייב להם מאז זוז, והדין במודה במקצת שחייב שבועה מן התורה. (נח) כי במקום שכותבים הרי אפשר לראות בכתובה אם נשאת בבתולה או כאלמנה.

כו. האשה שאמרה

לבעלה: 'גרשתני' -

נאמנת, שאינה מענה

פניה בפני בעלה;

לפיקד • האשה

שהוציאה שטר כתבה

ואין עמה גט, ואמרה

לבעלה: 'גרשתני ואבד

גטי, תן לי כתבתי, והוא

אומר: 'לא גרשתי' -

חייב לתן עקר כתבה; אבל אינו נותן התוספת, עד שתביא ראיה שגרשה, או שיצא גט עם הכתבה מתחת ידה.

כז. אמר לה הבעל: 'כן היתה, גרשתי ונתתי פל

שבועה. (נב) גם אם מצד הדין צריכה להישבע - כגון פוגמת כתובתה. (נג) כי הבעל התכוון לפטור אותה משבועה כלפי עצמו, אבל לא לפטור אותה משבועה ליורשים.

כ. התנה עמה שתהא נוטלת מירשיו בלא שבועה, או שתהא נאמנת על יורשיו - הרי זו נוטלת מהן בלא שבועה. אבל אם באה לטרף מנכסים משעבדים¹³ - לא תטרף אלא בשבועה, ואף על פי

שהאמינה [=האמין לה] השנת הראב"ד

הפעל; שאין • תנאי

הפעל מועיל אלא עליו

ועל יורשיו, אבל להפסיד ממון אחרים אינו מועיל.

(נד) מנכסים שהבעל מכר לאחרים, ונכסים אלו משועבדים ואחרים לפרעון הכתובה.

כא. אלמנה שהיה שטר כתבה יוצא מתחת ידה נשבעת וגובה כתבתה לעולם, אפילו לאחר מאה שנה, בין שהיתה בבית בעלה, בין שהיתה בבית אביה. ואם אין שטר כתבה יוצא מתחת ידה - אין לה כלום, ואפילו עקר כתבה, ואפילו תבעה ביום מיתת בעלה; וכן הגרשה - אפילו עקר כתבה אין לה, עד שתוציא שטר כתבה.

כב. במה דברים אמורים? במקום שדרבן לכתב כתבה; אבל במקום שאין דרבן לכתב כתבה, אלא סומכין על תנאי בית דין - הרי זו גובה עקר כתבה אף על פי שאין בידה שטר כתבה, בין נתגרשה בין נתאלמנה, בין שהיתה בבית בעלה בין לא היתה בבית בעלה. אבל תוספת אין לה בכל מקום אלא בראיה ברורה.

כג. ועד כמה [ומן] תגבה האלמנה העקר במקום שאין כותבין כתבה? אם היתה בבית בעלה, גובה לעולם¹⁴; ואם היתה בבית אביה, עד עשרים וחמש שנה. ואם באה לתבוע אחר עשרים וחמש שנה, אין לה כלום, שאלו לא מחלה, לא שתקה כל זמן זה; והרי אינה עם היורשין, כדי שתאמר: 'נכלמתי מלתבען, והן עמי בבית'.

(נה) אם היא דרה בבית בעלה, העובדה שהיא לא תבעה מהיורשים את הכתובה אינה מעידה שהיא מחלה על כתובתה, אלא היא לא תבעה אותם מפני שהם מפרנסים ומכבדים אותה, והיא מתביישת מהם.

כד. לפיקד¹⁵ אם היתה היורש עצמו מוליך לה

ואם • • • • • המענה א"א שבועת התורה אין כאן שהרי כפירת שיעבוד קרקעות הוא.

[רשות] להשפיעו שבועת התורה, שהרי הודה במקצת השענה¹¹. ונאמן הקטן להעיד בגדלו ולומר: 'זכור אני כשהייתי קטן שנעשה לפלונית מנהג הבתולות'. וכל הדברים האלו, במקום שאין כותבין כתובה¹², כמו שאמרנו.

לפיקד • • • • • כתובה א"א דברים הללו במות טלוות הם ואין להם טעם אם אינה מעיזה פניה וכאילו גט יוצא מתחת ידה היא מה בין עיקר לתוספת והרי כתובתה יוצאת מתחת ידה שהכל כתוב בה ועוד משנתינו לא חילקה והוא מחלק, וכבר כתבתי כל הצורך לאחד מן החברים לבטל כל אלו הדברים, ואני אומר שלא אמרו נאמנת לא שתנשא לכתחלה ולא לגבות כתובתה אלא שתופסין בה קידושין או שמה שאם נשאת לא תצא וא"ת תינשא לכתחלה לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ל. הוציאה שני גטין וכתבה אחת^ס - אין לה אלא כתבה אחת; שהמגרש את אשתו והחזירה, על דעת כתבה הראשונה החזירה^ט.

(ס) אחרי שגירש אותה פעם ראשונה, נשאה אותה פעם שניה ולא כתב לה שוב כתובה, והיא לא גבתה את כתובתה הראשונה, ואחר כך גירשה פעם שניה, ועכשיו יש בידה שני גטין וכתובה אחת. (ט) ולא כתב לה כתובה חדשה, והיא לא גבתה את כתובתה הראשונה.

הוציאה גט וכתבה אחר מיתת הפעל^ע - אם גט קודם לכתבה^{עא}, גובה בגט זה עקר כתבה, אם אין דרך לכתב כתבה, וגובה כל מה שיש בכתבה, שהרי זכת בה במיתתו; ואם כתבה קדמה את הגט^{עב} - אין לה אלא כתבה אחת, שעל כתבה הראשונה החזירה^{עג}.

(ע) שגירשה וחזר ונשאה ומת. (עא) אם תאריך הגט קודם לתאריך הכתובה השניה. (עב) אם תאריך הכתובה קודם לתאריך הגט. (עג) הכתובה שבידה כנראה הוא על הנישואין הראשונים, ובנישואין השניים בעלה לא כתב לה כתובה, אלא סמך על הכתובה הראשונה.

לא. האשה נאמנת לומר 'מת פעלי' כדי שתנשא, כמו שיתבאר בהלכות גרושין; ומתנאי הכתבה, שאם תנשא לאחר אחר מותו, תטל מה שכתב לה בכתבתה^ע. לפיכך אם באה לבית דין ואמרה: 'מת פעלי, התירוני להנשא', ולא הזכירה שם כתבה בעולם - מתירין אותה, ומשפיעין אותה^{עז} ונותנין לה כתבתה.

(עד) למרות שאי אפשר לגבות ממון אלא בעדות של שנים, וכאן אין שום עדות בלעדית - בכל זאת טיטול כתובתה, כי כך כתב לה בשטר הכתובה: "אם תנשאי לאחר, תטלי מה שכתוב לך" והדין שבמקרה כזה הותרה להנשא. (עז) שבועת האלמנה, שלא השאיר אצלה כלום ולא מחלה לו על כתובתה, כמו שאמרנו לעיל.

באה ואמרה: 'מת פעלי, תנו לי את כתבתי' - אף להנשא אין מתירין; שעל עסקי הכתבה באה, והרי זה בחזקת שלא מת; ואין דעתה להנשא, אלא לטל כתבה מחיים בלבד.

באה ואמרה: 'מת פעלי, התירוני להנשא ותנו לי את כתבתי' - מתירין אותה ונותנין לה כתבתה, מפני שעקר דבריה על עסקי נישואין באה. אבל אם אמרה: 'תנו לי את כתבתי והתירוני להנשא' -

הכתבה עקר ותוספת, וכתבה לי שובר [אישור תשלום] **ואבד שוברי' - מתוך שפירש לומר 'לא גרשתי' ולא יתחייב בתוספת, הרי זה נאמן; ומשפיעה בנקיטת חפץ^ט, ונותן לה את העקר, ונשבע הוא שבועת הסתם על התוספת.**

(נט) שלא קיבלה את הכתובה. (ס) כדין אדם שתבעו אותו והוא כופר בכל התביעה.

כח. הוציאה גט ואין בידה שטר כתבה - אם דרך אותו מקום שלא יכתבו שטר כתבה, גובה עקר כתבתה בגט שבידה. ואם דרך לכתב כתבה, אפילו עקר אין לה, עד שתוציא שטר כתבה^{סא} כמו שבארנו; ונשבע הפעל שבועת הסתם על טענתה, ונפטר.

(סא) כי הבעל יכול לומר: אם אשלם לה עכשיו, שמא אחרי מותי תוציא את כתובתה ותגבה כאלמנה, ותאמר "לא התגרשתי ולא קיבלתי את כתובתי".

כט. הוציאה שני גטין ושתי כתבות^{סב} - גובה שתי כתבות^{סג}. שתי כתבות וגט אחד^{סד} - אינה גובה אלא כתבה אחת; ואיזו מהן גובה? אם שתייהן שוות [בסכום] - בטלה אחרונה את הראשונה, ואינה טורפת [מנכסים ממשועבדים] אלא מזמן אחרונה^{סה}; ואם היזה באחת משתייהן תוספת על חברתה^{סז} - גובה באיזו מהן שתירצה^{סח}, ותבטל השניה.

(סב) אותו בעל גירשה פעמיים. וזמן הכתובה הראשונה קודם לזמן הגט הראשון, וזמן הכתובה השניה קודם לזמן הגט השני. (סג) כי מוכח שכל כתובה הולכת על נישואין אחרים. (סד) וזמן שתיהן קודם לזמן הגט - מוכח ששתי הכתובות נכתבו לאותו נישואין. (סה) במקרה שמכר את הנכסים שלו לאחרים, והיא רוצה לגבות מהם - היא יכולה לגבות רק מקרקעות שנמכרו אחרי זמן הכתובה השניה, כי כל כוונתו בכתובת הכתובה השניה הייתה שתמחול לו על השעבוד של הכתובה הראשונה, וכל מה שקנו הלקוחות בין זמן הכתובה הראשונה לכתובת הכתובה השניה - אינו משועבד לכתובתה. (סז) שבכתובה השניה כתב לה סכום גדול יותר מהכתובה הראשונה. (סח) אם רוצה בכתובה השניה שיש בה סכום גדול יותר - היא יכולה לגבות רק מקרקעות שנמכרו אחרי זמן הכתובה השניה. ואם רוצה לגבות מקרקעות שנמכרו אחרי זמן הכתובה הראשונה, היא יכולה לגבות רק את הסכום שרשום בכתובה הראשונה. ומטרת כתיבת הכתובה השניה לא היה כדי לבטל את הכתובה הראשונה, אלא להעניק לה תוספת גדולה יותר. אבל כשסכום שתיהן שווה, בהכרח שביטלה הכתובה השניה את הכתובה הראשונה, שאם לא כן - למה כתבה?

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש א' אייר - ספר נשים - הלכות אישות קמה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז) בשעה שקנה את הקרקע, הבעל כבר היה חייב לכולם, והקרקע נשתעבדה לכולם כאחד.

מתירין אותה ואין נותנין לה כתבתה; ואם תפסה, אין מוציאין מידה^ע.

עו) במקרה זה אנחנו מסופקים, אם על עסקי הכתובה היא באה, ולכן הקדימה לומר: "תנו כתובתי", או על עסקי נישואין היא באה, והיא אינה יודעת לנסח את דבריה כראוי, והדין בכל ספק בממון - שאם תפס את הממון אין מוציאין מידו, כי שמא זכה בממונו ואין לך רשות להוציאו מידו. ולמרות שאין נותנים לה כתובתה, מתירים לה להינשא, היות ומצד הדין אשה נאמנת לומר מת בעלי.

ג. וכן אם היה זמן הכתבות והשטרות בלן יום אחד, או שעה אחת במקום שפותבים שעות^ה - חולקין באחת, שאין שם קודם; ו לעולם כל שקדם וזכה במטלטלין כדי חובו או כדי כתבה - אין מוציאין מידו, שאין דין קדימה במטלטלין^ט.

ח) כגון בירושלים, שהיו כותבים בשטרותיהם ביום פלוני בשעה פלונית. ט) אם אחד מבעלי החוב או הנשים לקחו מטלטלין שהיו שייכים לבעל, אי אפשר להוציא אותם מידיהם, למרות שיש אחרים שקודמים לגביה שלהם. כי הדין שמטלטלין לא משתעבדים אף פעם, כי אילו נשתעבדו, אף אחד לא היה רוכש מטלטלין מחבירו, שמא יבואו בעלי החוב של המוכר ויקחו ממנו את המטלטלין (מה שאין כן בקרקע, אם היא משועבדת יש קול לדבר, ואנשים יודעים להזהר).

~ שבת קודש א' אייר ~

פֶּרֶק י"ז

סדר קדימות בגביית כתובה, ערבות, מכירה ומחילה

א. מי שהיה נשוי נשים רבות ומת - כל שנשאת בתחלה^א, קודמת לטל כתבתה; ואין^{אף} אחת מהן נוטלת אלא בשבועה^ב; ואין לאחרונה אלא מה ששירה שלפניה, וגם היא^{האחרונה} נשבעת ונוטלת השאר. וכן אם היה עליו שטר חובי - אם היה החוב קודם, גובה בעל החוב תחלה; ואם הכתבה קדמה^ה, גובה האשה תחלה, והשאר לבעל חוב.

א) שזמן כתובתה קודם לזמן כתובת אישה אחרת. ב) כל אישה נשבעת לנשים הבאות אחריה בתור, שלא קיבלה כבר כתובתה או מחלה וכדומה. ג) ליורשי הבעל. ד) אם יצא שטר חוב שהבעל חייב ממון למישהו אחר. ה) שנשא אישה וכתב לה כתובה ואחרי כן לווה. ו) כי שעבודה של הקרקע לכתובה קדם לשעבוד לבעל חוב.

ב. כמה דברים אמורים? בשהיתה הקרקע שפאו לגבות ממנה קנויה לו בשעת הנשואין ובשעה שלוה - הוא שהדין נותן, שכל הקודם שטרו זכה תחלה; אבל אם נשא נשים זו אחר זו, ולוה בין קדם נשואין בין אחר נשואין, ואחר שנשא ולוה קנה קרקע - בלן חולקין באחת, ששעבוד בלן באחת בא, שבשעה שקנה היה משעבד לכלי, ואין כאן דין קדימה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שאין דין קדימה במטלטלין".

יש לבאר דין זה על פי פנימיות הענינים שכאשר אדם מחשיב ועושה את עצמו ואת עניניו החומריים כ"מטלטלין" היינו כדברים חשובים פחות, הרי ש"אין דין קדימה במטלטלין" וממילא מתבטלת טענת היצה"ר שהוא "אקדמי" טענתי^א שכיון שמדובר במטלטלין אין בהם דין קדימה ואין יצה"ר שולט בהם בטענת "אקדמי" טענתי^א.

(יין מלכות ספר נשים סימן יא
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ד. מי שגרש את אשתו ועליו שטר חוב, וכא בעל חוב והאשה לגבות, והיו לו מעות וקרקע כדי החוב והכתבה - בעל חוב נוטל מעות, והאשה נוטלת כתבתה מן הקרקע^א. ואם אין לו אלא קרקע שאין בו כדי להגבות לשניהן, ולא היה בה דין קדימה^ב - נותנין אותו לבעל חוב; ואם נשאר לאשה פלוס [=משהו] - תטל, ואם לאו - תדחה מפני בעל חוב; שבעל חוב הפסיד והוציא מעותיו, והאשה לא חסרה דבר, שיותר מה שהאיש רוצה לשא, אשה רוצה להנשא.

הפניות לשיחות קודש

שאין . . במטלטלין: כשיהודי משים עצמו ועניני הגשמיים כ"מטלטלין", אין מקום ל"אקדימה טעניתה" של היצר הרע - לקו"ש חל"ב ע' 214, סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 695 הע' ד"ה להבדיל החול, הגש"פ (תנש"א) ע' תתר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

- אם הניח ארבע מאות או פחות, חולקות בלן בשוה, וכל אחת נוטלת מאה או פחות^ט.

(ט) אם הניח פחות מארבע מאות וזו.

הניח שמונה מאות - אם תחלק בין בלן בשוה, נמצאת הרביעית נוטלת מאתים, והרי אין בכתבתה אלא מאה. אלא כיצד עושין? לוקחין ארבע מאות, וחולקין אותן ביניהן בשוה מאה מאה^י; ונמצאת הרביעית נוטלת פדי כתבתה, והלכה לה.

(כ) כי לכל אחת מהן מגיע לפחות מאה וזו.

ונשאר פאן ארבע מאות, ושלש נשים שפיד כל אחת משלשתן מאה. אם תחלק הארבע מאות בין שלשתן בשוה, נמצא השלישית נוטלת מאתים ושלשים ושלשה ושלש, והרי אין בכתבתה אלא מאתים. לפיכך לוקחין מארבע המאות שלש מאות, וחולקין בין שלשתן בשוה; שנמצאת השלישית נוטלת מאתים שלשה^{כא}, והלכה לה.

(כא) יחד עם המאה שקיבלה בחלוקה הראשונה.

ונשאר פאן מאה, ושתי נשים. חולקין את המאה בשוה בין ראשונה ושניה; נמצא ביד הראשונה מאתים וחמשים, וכן ביד השניה, ונמצא ביד השלישית מאתים, וביד הרביעית מאה. ועל דרך זו חולקות לעולם, אפלו הן מאה.

ט. הערב • לאשה

השנת הראב"ד

הערב . . לשלם א"א מה שאמר בכתבתה^{כב}, אף על פי אע"פ שקנו מידו אינו חייב לשלם לאו כלום הוא.

לשלם, שמצוה עשה^{כד}, והרי לא חסרה כלום^{כה}; ואם ערב של כתבת בנו הוא, וקנו מידו - חייב לשלם, שהאב בגלל בנו משעבד עצמו וגומר [בליבן] ומקנה^{כו}. והקבלן של כתבה חייב לשלם, אף על פי שלא קנו מידו; ואיזה הוא קבלן? זה שאמר לאשה: 'הנשאי לזה, ואני נותן כתבה זו'^{כז}. אבל אם אמר לה: 'אני ערב כתבה זו', 'אני פורע כתבה זו', וכיוצא בזה - פטור, אלא אם כן היה אביו.

(כב) אדם שאמר לאשה: "הנשאי לפלוני ואני ערב בעד תשלומי כתובתך אם בעלך לא ישלם לך".

(כג) ההתחייבות שלו קיבלה תוקף הלכתי, כי הוא עשה קניין על התחייבותו. (כד) הוא לא התכוון באמת להיות

(י) שהרי הלווה לו מעות. (יא) שהרי לא נתנה לו כלום, והיא סמכה על שיעבוד הקרקע. (יב) כגון שהיה זמן הכתובה והשטר חוב מיום אחד, או שנשא ולווה ואחרי כן קנה קרקע.

ה. וכן מי שמת והניח אשה ובעל חוב וקרקע שאין בה דין קדימה - האשה נדחית מפני בעל חוב, והוא גובה כל חובו תחלה.

ו. וכיון שתקנו הגאונים שתגבה האשה ובעל חוב מן המטלטלין^י, והדבר ידוע שאין דין קדימה במטלטלין - אם לא הניח מטלטלין פדי לתן לשניהם, נותנין לבעל חוב כל חובו תחלה^י; ואם נשאר לאשה מה שתטל בכתבתה תטל, או תדחה.

(יג) שהיתומים ירשו. (יד) כי הוא הפסיד והוציא מעותיו.

ז. היו כותבין בכתבתה נכסי צאן ברזל [שבאחריות הבעל] וטענה שאבדו או שלקחן הבעל [לעצמן] - הרי היא בנכסי צאן ברזל שלה כשאר בעלי חובות; ונשבעת שלא לקחה אותן ולא נתנה ולא מקלה, וחולקת עם בעלי חובות^{טו}.

(טו) כי נכסי צאן ברזל אינם ככתובה, אלא כמו כל חוב רגיל, כי הביאה נכסים וכעת היא הפסידה אותם.

ח. מי שמת או גרש, ויש לו נשים רבות, ואין שם דין קדימה, ואין לו [ממון] פדי כל הכתבות - כיצד חולקות? וואין: אם פשיחלק הממון על מנן הנשים, יגיע לפחותה שפיהן^{טז} פדי כתבתה או פחות^{טז} - חולקות בשוה. ואם היה הממון יותר על זה^{יז} - חולקין ממנו, פדי שיעצ לפחותה שפיהן כשעור כתבתה, וחוזרות וחולקות את המותר בין הנותרות על הדרך הראשונה.

(טז) האישה עם הסכום הנמוך ביותר בכתובה. (יז) כאשר מחלקים את כל הסכום בשווה בין כולן, הסכום שתקבל אותה אישה שווה לסכום בכתובתה או פחות משווי הכתובה. (יח) כאשר מחלקים בשווה, יוצא שהאישה בעלת הסכום הנמוך בכתובה תקבל יותר ממה שמגיע לה.

כיצד? • מי שהיה נשוי

השנת הראב"ד

ארבע נשים, כתבתה של כיצד . . ראשונה א"א זהו על דרך הרב ז"ל ואינו מחזור כלל.

ראשונה ארבע מאות,

ושל שניה שלש מאות, ושל שלישית מאתים, ושל רביעית מאה, נמצא הכל אלה - וגרש בלן, או מת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לכ) שהיו משועבדים לכתובה. (לג) קבלו קניין ממנה על כתיבתה זו. (לד) כשתתגרש או תתאלמן, ולבעלה לא יהיו נכסים אחרים שהיא יכולה לגבות מהם, היא יכולה לגבות מקרקע זו. (לה) שהיא אמרה זאת כדי שבעלה יוכל למכור את הקרקע. (לו) במקרה הזה אנחנו לא אומרים שהיא יכולה לומר "נחת רוח עשיתי לבעלי", כי האמירה שאין לה שיעבוד בקרקע, הייתה עוד קודם שרכשו את הקרקע.

וְכֵן אִם מָכַר הַבַּעַל וְאָמַר לְאִשְׁתּוֹ לְכָתֹב לְלוֹקַח דִּין וְדָבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ, וְלֹא פְתָכָה וְלֹא הִסְפִּיקָה לְמַעֲשָׂיו, וְנִפְסַד [התבטל] הַמִּכְרָ לִי, וְחִזְרָה הַבַּעַל וּמָכַר לְאִישׁ אֲחֵר, בֵּין אוֹתָהּ שָׂדֶה בֵּין שָׂדֶה אַחֲרָה, וְאַחֲרָה שָׂמַכָה הַבַּעַל הִסְפִּיקָה לְמַעֲשָׂיו, וְקָנוּ מִיָּדָה שְׂאִין לָהּ שְׁעָבוֹד עַל שָׂדֶה זֶה - אֵינָה יְכוּלָה לְטַרְף, שְׂאִינָה יְכוּלָה לִזְמֹר 'נחת רוח עשיתי לבעלי', שְׂהָרִי בְּרֵאשׁוֹנָה כְּשֶׁלֹּא רָצָה לֹא הִלָּכָה בְּרִצּוֹן בַּעְלָהּ.

(לז) התבטל המכר בגלל סירובה לכתוב.

יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים^{לח}, וּמָכַר אֶת שְׂדֵהוּ, וְקָנוּ מִיָּד הִרְאשׁוֹנָה שְׂאִין לָהּ שְׁעָבוֹד עַל שָׂדֶה זֶה וְאֵינָה טוֹרְפָת אוֹתָהּ מִן הַלוֹקַח, וְהָיָה קִנְיָן הַמוֹעִילִיט שְׂאִינָה יְכוּלָה לְטַעַן לוֹ בְּנִחְת רֹחַ עֲשִׂיתִי לְבַעְלִי, וְאַחֲרָה כִּף מֵת הַבַּעַל, אוֹ גֵרַשׁ שְׁתִּיתָהּ - הַשְּׂנִיָּה מוֹצִיָּאָה מִיָּד הַלוֹקַח, שְׂהָרִי לֹא קָנוּ מִיָּדָה לְלוֹקַח, וְהִרְאשׁוֹנָה מוֹצִיָּאָה מִיָּד הַשְּׂנִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה קְדָמָה וְלֹא הִסִּירָה שְׁעָבוֹדָה אֶלָּא מֵעַל הַלוֹקַח; וּכְשֶׁתִּחְזֹר הַשָּׂדֶה לְרֵאשׁוֹנָה, חֹזֵר הַלוֹקַח וּמוֹצִיָּאָה מִיָּדָה, שְׂהָרִי קָנוּ מִיָּדָה לוֹ; וְחֹזֵרוֹת חֲלִילָה^מ, עַד שֶׁיַּעֲשֹׂו פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן.

(לח) וקדמו נישואי האישה הראשונה לשנייה. (לט) כגון שקנו ממנה תחילה ואחר כך מכר הבעל, כמבואר לעיל. (מ) שוב ושוב ללא סוף.

יג. אֶלְמָנָה, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִן הָאֲרוּסִין - נִשְׁפָּעֶת^{מא} וּמוֹכֶרֶת מִקְרָקַע בַּעְלָהּ וְנִפְרַעֶת כְּתֻבָּתָהּ, בֵּין בְּבֵית דִּין מִמְּחִין^{לב} [לדיינות], בֵּין שְׁלֹא בְּבֵית דִּין מִמְּחִין^{מב}; וְהוּא שֶׁהָיָה הַשְּׁלֵשָׁה אֲנָשִׁים נֶאֱמָנִין וְיֻדְעִין בְּשׁוֹמֵת [=הערכת שוין] הַקְרָקַע. וְאַחֲרֵיכֵן הַמִּכְרָ - עַל נְכָסֵי יְתוּמִים^{מג}. אֲבָל הַגְּרוּשָׁה לֹא תִמְכֹּר אֶלָּא בְּבֵית דִּין מִמְּחִין. וְכָל הַמוֹכֶרֶת בְּבֵית דִּין, לֹא תִמְכֹּר אֶלָּא בְּהִכְרָזָה^{מד}; וּבְהִלְכּוֹת הַלּוֹאָה יִתְבָּאֵר מִשְׁפָּט מִכִּירַת בֵּית דִּין הַיָּאֵף הַיָּא. אֲבָל הַמוֹכֶרֶת שְׁלֹא

ערב, אלא לגרום לאישה להתרצות ולהתחתן. (כה) וזה אינו דומה לחוב רגיל, כי כאן האישה לא הפסידה דבר שנתנה תמורת הכתובה. (כו) האב גומר בדעתו להתחייב להיות ערב לכתובת בנו. (כז) "קבלן" הוא מי שלוקח על עצמו אחריות מלאה על החוב ואומר "אני נותן" (ולא רק "אני ערב"). לכן אפשר לגבות ממנו ישירות ובאופן מיידי. לעומתו, "ערב" הוא מי שרק מתחייב לשלם במקרה שלבעל החוב אין אפשרות לפרוע; לכן לא ניתן לגבות ממנו אלא אם בעל החוב עצמו אינו משלם.

הַמִּגְרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ - יְדִירָנָה הַנִּיָּה^{כח}, וְאַחֲרָה כִּף תִּפְרַע מִן הַקְּבָלָן, אוֹ מִן הָעֶרֶב אִם הָיָה אָבִיו; שְׂמָא יִחְזִירָנָה, וְנִמְצָאוּ עוֹשִׂין קִנְיָנָה עַל נְכָסֵיו שֶׁל זֶה כֵּס.

(כח) ידיר אותה שאסור לה יותר ליהנות מנכסיו. (כט) הטעם לנדר, כי חוששים שמא הם עושים קנוניה ביניהם כדי להוציא נכסים מידי הקבלן או הערב, ולבעל אין באמת כוונה לגרשה באמת, אלא רק כדי שיצטרכו לשלם את הכתובה. אבל ברגע שהוא נודר שאסור לה ליהנות ממנו לעולם, הוא לא יכול לחזור ולהתחתן עמה, והגירושין אמיניים.

יד. וְכֵן הַמִּקְדִּישׁ נְכָסָיו [להקדש] וְגֵרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ - יְדִירָנָה הַנִּיָּה, וְאַחֲרָה כִּף תִּפְרַע מִן הַפּוֹדָה מִיָּד הַהִקְדָּשִׁי; שְׂמָא יַעֲשֹׂו קִנְיָנָא עַל הַהִקְדָּשׁ. אֲבָל הַמִּגְרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וּבָאָה לְטַרְף מִן הַלְקוּחוֹת - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהִדִּירָהּ, אֶלָּא נִשְׁפָּעֶת וְטוֹרְפָת; וְאִם רָצָתָהּ^{כה}, תִּחְזֹר לְבַעְלָהּ, שְׂכָכָר יָדְעוּ הַלְקוּחוֹת שֶׁיֵּשׁ עָלֵיו כְּתֻבַּת אִשָּׁה, וְהֵם הַפְּסִידוּ עַל עֲצָמָן שֶׁלְקָחוּ נְכָסִים שֶׁתִּחַת שְׁעָבוֹדָהּ^ל.

(ל) אין הכוונה שתגבה מההקדש עצמו, כי ההלכה שהקדש מפקיע את השעבוד שקדם. אלא כאשר ימכור גזבר ההקדש את הקרקע, והיא תצא לחולין - האישה יכולה לגבות ממי שקנה את הקרקע. (לא) במקרה זה אין חשש שמא הם עשו קנוניה כדי להוציא מידי הלוקחות, כי כאשר הלוקחות קנו את הקרקע, הם ידעו שהקרקע משועבדת לאישה - ובידם היה שלא לקנות את הקרקע.

יז. הַבַּעַל שְׂמָכָר נְכָסָיו^ל, וְאַחֲרָה כִּף כְּתֻבָּה אִשְׁתּוֹ לְלוֹקַח: דִּין וְדָבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ, וְהִסְפִּיקָה לְמַעֲשָׂיו [למכירתה], אֵף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִמֶּנָּה^{לג} - הָרִי זֶה טוֹרְפָתִי, שְׁלֹא כְּתֻבָּה לוֹ אֶלָּא שְׁלֹא יְהִיָּה בִּינָה וּבֵין בַּעְלָהּ קְטָטָה, וַיֵּשׁ לָהּ לִזְמֹר: 'נחת רוח עשיתי לבעלי^{לה}'; אֲבָל אִם קָנוּ מִיָּד הָאִשָּׁה תִּחְלָה שְׂאִין לָהּ שְׁעָבוֹד עַל מְקוֹם זֶה, וְאַחֲרָה כִּף מָכַר אוֹתוֹ הַבַּעַל - אֵינָה טוֹרְפָת אוֹתוֹ^{לז}.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּמִנְהָ וּלְזָה בְּמִנְהָ וּלְזָה בְּמִנְהָ שְׁוֵה בְּשִׁוְהָ, וְלֹאֲחֶרֶן שְׁוֵה מֵאָה וְדִינָר בְּמֵאָה - שֶׁל אַחֲרוֹן בְּטֹל וְשֶׁל פֶּלֶם קָיָם.^נ

(ג) אם מכרה לארבעה אנשים, לשלושה הראשונים מכרה לכל אחד קרקע בשווי מנה (מאה זוז), ולרביעי מכרה במנה קרקע בשווי מנה ודינר – רק המכירה האחרונה בטלה.

יז. יֵשׁ יִכְוֹלָה לְאִשָּׁה לְמַכֵּר כְּתֻבָּתָהּ אוֹ לְתַנָּה בְּמִתְנָה. אִם מֵת הַבַּעַל אוֹ גֵרָשָׁה - יָבוֹא הָעֶזְרָא וְיִטְלֶהָ; וְאִם מֵתָה הָיָא בְּחַיֵּי הַבַּעַל אוֹ קִדָּם שֶׁנִּשְׁבַּעָהּ - אֵין לוֹ פְּלוּס.^נ

(נד) הלוקח יכול את מה שראוי להינתן לאשה בתור אלמנה או גרושה. (נה) ועד שהיא מתה, בעלה לא התחייב לה כלום – אם כן החוב הזה לא יכול לעבור הלאה. (נו) ועד שתישבע שהיא לא קיבלה או מחלה על כתובתה – אין הבעל חייב לשלם, ובמקרה שלנו אין אדם יכול להעביר שיוורשיו ישבעו במקומו. (נז) והפסיד את הכתובה שקנה.

יח. הָרִי שֶׁמָּכְרָה מְקַצֵּת כְּתֻבָּתָהּ, אוֹ מִשְׁכָּנָה מְקַצֵּתָהּ, אוֹ נִתְּנָה לְאַחֵר מְקַצֵּתָהּ - מוֹכֶרֶת מִקְרָקָה בְּעִלָּהּ, וְתִגְבֶּה הַשָּׂאֵר בֵּין בֵּית דִּין מִמְּחִין בֵּין בְּשִׁלְשָׁה נְאֻמִּין. וּמוֹכֶרֶת לְכְתֻבָּתָהּ אֶפְלוּ בַּפְּעָמִים רַבּוֹת^נ, בֵּין בְּבֵית דִּין, בֵּין בְּשִׁלְשָׁה נְאֻמִּין וְיִוָּדְעִין שוֹמֵת הַקְרָקָה.

(נח) אלמנה יכולה למכור את קרקע בעלה הרבה פעמים, כל פעם היא תמכור קרקע בשווי חלק מהכתובה שלה.

יט. הַמוֹכֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ, בֵּין לְאַחֵרִים בֵּין לְבַעְלָהּ^נ - לֹא אִבְדָּה שָׂאֵר תְּנָאִי כְּתֻבָּתָהּ; וְאִם הָיָה לָהּ בֶּן זָכָר, יוֹרֵשׁ פִּגְגָּד כְּתֻבָּתָהּ הַזֹּאת שֶׁנִּמְכְּרָה מִנְכָּסֵי אָבִיו יוֹתֵר עַל חֶלְקוֹ בְּדִין תְּנָאִי זֶה^נ. אֲבָל הַמוֹחֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ לְבַעְלָהּ, אִבְדָּה כָּל תְּנָאִי כְּתֻבָּתָהּ, וְאֶפְלוּ מְזוֹנוֹת אֵין לָהּ עָלֶיהָ. וּמוֹחֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ אֵינָה צְרִיכָה קִנְיָן^נ וְלֹא עֵדִים - כִּשְׂאֵר הַמוֹחֶלֶת, שְׂאִינָן צְרִיכִין עֵדִים וְלֹא קִנְיָן, אֲלָא בְּדָבָרִים בְּלִבְדָּם^נ; וְהוּא שֶׁיְהִי דְבָרִים שֶׁהִדְעָת סוּמְכָת עָלֶיהֶן, וְלֹא יִהְיֶה דְבָרִי שְׁחֹק וְהִתַּל וְדְבָרִי תִמָּה, אֲלָא בְּדַעַת נִכְוֶנָה^נ.

(נט) שאם ימות או יגרשנה, היא לא תגבה ממנו כתובתה. (ס) כגון שחייב לרפאות או לפדות אותה וכדומה. (סא) אם היה לה בן מאותו בעל שמכרה לו את הכתובה, כאשר ימות הבעל, הבן יורש את חלק הכתובה ללא קשר לשאר הירושה שמתחלקת בשווה בין שאר בניו של האבא (גם מנשים אחרות). כי זה חלק מתנאי הכתובה, שבנה של האישה יורש את כתובתה. (סב) קבלת קניין הדרושה במכירה או

בְּבֵית דִּין^נ - אֵינָה צְרִיכָה הַכְרָזָה^נ, וְאֵף עַל פִּי שְׁוֵה שְׁלֹשָׁה נְאֻמִּין וְיִוָּדְעִין הַשּׁוּמָא.

(מא) שלא הניח לה בעלה כלום לכתובתה. (מב) שלושה אנשים שאינם מומחים לדון בדיני ממונות, בכל זאת בגביית כתובה של אלמנה הם יכולים לדון. (מג) אם מתברר שהיה לבעל שנפטר חוב, והנושה הוציא מידי הקונה את הקרקע שנמכרה לו, כי היא משועבדת לחוב – הקונה רשאי לתבוע את שווי הקרקע מהיתומים בלבד, ולא מהאלמנה. (מד) שמכריזים ששדה זו עומדת למכירה, בכמה מעריכים אותה ומפני מה רוצים למכרה, כדי שאנשים יבואו ויוסיפו במחיר הקרקע. (מה) אלמנה שמכרה בפני שלושה שלא מומחים. (מו) הסיבה שרק בבית דין צריך להכריז, כי כאשר בית דין מוכרים, גם אם הם טעו בשומת הקרקע – המכירה קיימת. אך כאשר האלמנה מוכרת ללא בית דין, אם טעו והעריכו את הקרקע בשווי לא נכון – המכירה מתבטלת והיתומים לא יפסידו, לכן צריך להכריז ולדקדק במכירת בית דין, כדי שלא יבואו לידי טעות בשווי הקרקע.

יד. אֲלֻמְנָה שֶׁמָּכְרָה קְרָקָה בְּכְתֻבָּתָהּ בֵּינָה לְבֵין עַצְמָהּ^נ - אִם מָכְרָה שְׁוֵה בְּשִׁוְהָ^נ, מְכָרָה קָיָם; וְנִשְׁבַּעַת שְׁבוּעַת אֲלֻמְנָה אַחֵר שֶׁמָּכְרָה; וְהוּא שֶׁמָּכְרָה לְאַחֵר, אֲבָל אִם שָׁמָּה לְעַצְמָהּ^נ - לֹא עֲשֵׂת פְּלוּס, וְאֶפְלוּ הַכְרִיזָהּ.

(מז) שלא נכחו אפילו שלושה אנשים שאינם מומחים, כפי שכתוב בהלכה הקודמת. (מח) שלא טעתה במחיר הקרקע. (מט) הא לקחה את שדה היתומים לעצמה, כי היא העריכה שזה שווי כתובתה. (נ) על מכירה פומבית ולא טעתה בשומת הקרקע, בכל זאת אם רצו היתומים לתת לה מעות במקום השדה, הם יכול לקחת ממנה את השדה.

טו. הֵיְתָה כְּתֻבָּתָהּ מְאֵתִים, וּמְכָרָה שְׁוֵה מֵאָה בְּמֵאֵתִים, אוֹ שְׁוֵה מְאֵתִים בְּמֵאָה - נִתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ וְאֵין לָהּ פְּלוּס^נ, וּבְלִבְדָּ שֶׁנִּשְׁבַּעַת שְׁבוּעַת אֲלֻמְנָה. הֵיְתָה כְּתֻבָּתָהּ מֵאָה, וּמְכָרָה שְׁוֵה מֵאָה וְדִינָר בְּמֵאָה - מְכָרָה בְּטֹל^נ. וְאֶפְלוּ אִמְרָה: 'אֲנִי אֲחִזְרִי אֶת הַדִּינָר לִיּוֹרְשִׁים' - מְכָרָה בְּטֹל.

(נא) הדין הוא שהאלמנה נחשבת כמי שקיבלה את כל כתובתה. אם מכרה את הקרקע במחיר גבוה משוויה האמיתי – שהוא כמו שכתובתה שווה, אין היא יכולה לטעון שהרווח שייך לה ועל היתומים להשלים את הכתובה. מנגד, אם מכרה את הקרקע בפחות משוויה, ההפסד מוטל עליה בלבד, מאחר שקיבלה קרקע התואמת בדיוק את סכום כתובתה. (נב) כי את אותו דינר אין לה רשות למכור, כי הוא שייך ליתומים ולא לה, נמצא שהמכר כולו היה בטעות.

טז. הֵיְתָה כְּתֻבָּתָהּ אַרְבַּע מְאוֹת זֹז, וּמְכָרָה לְזָה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

במתנה. (ג) אלא אם היא מודה - מחילתה מחילה. (ד) שהמחילה תהיה בגמירות דעת ובדעה צלולה.

פרק יח

זכויות האלמנה והיורשים במזונות ובתביעות הכתובה

ג. נפל הבית, או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר [ג' בשכירות] - נותנין לה [בשכירות] מדור לפי כבודה; וכן מזונותיה וקסותה פפי כבודה. ואם היה כבוד הפעל גדול מכבודה, נותנין לה לפי כבודו, מפני שעולה עמו, ואינה יורדת אפלו לאחר מיתה.

ד. ברפת הבית מרבה¹ - פיצד? חמשה שהיה מזונות כל אחד מהן קב [מידה] פשיאכל לבדו, אם היו חמשתן בבית אחד ואוכלין בערויב [יח], מספיק להן ארבעת קבין; והוא הדין לשאר צרכי הבית. לפיכך אלמנה שאמרה: 'איני זזה מבית אבי, פסקו לי מזונות ותנו לי שם' - יכולין היורשין לומר: 'אם את אצלנו, יש לך מזונות; ואם לאו, אין אנו נותנין לך אלא לפי ברפת הבית'.

ואם היתה טוענת מפני

שהיא ילדה והם ילדים²

השנת הראב"ד

- נותנין לה מזונות

המספיקין לה לבדה,

והיא בבית אביה.

ומותר • מזונות

האלמנה ומותר הפסות

- ליורשין³.

(ז) ככל שיש יותר אנשים בבית, יש ברכה בהוצאות הבית. (ח) שהיא צעירה, והם צעירים - ושמה יצא עליה שם רע אם תדור עמהם. (ט) הנשאר מהמזונות והבגדים שהאלמנה קיבלה, שייך ליורשים.

ה. אלמנה שחלתה - אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה, הרי זו כמזונות⁴, ויורשין חייבין בה; ואם היא רפואה שיש לה קצבה, הרי זו מתרפאה מכפתיה.

(י) שהיא חולה כל הזמן, וזקוקה תמיד לטיפול רפואי (יא) שגם להן אין קצבה.

נשפית - אין היורשין חייבין לפדותה, אפלו היתה יבמה⁵; ואפלו נשפית בחיי בעלה, ומת והיא בשביה - אין חייבין לפדותה מנכסיו, אלא נפדית משל עצמה, או תטל כתפתה ותפדה עצמה.

(יב) שזקוקה לאחד מאחיי בעלה שייבם אותה לאשה - בכל זאת אינם חייבים לפדותה כל זמן שלא ייבמו אותה.

א. אלמנה נזונה (=מתפרנסת) מנכסי יורשין כל זמן אלמנותה, עד שתטל כתפתה⁶; ומשתתבע כתפתה בבית דין אין לה מזונות. וכן אם מכרה כתפתה פלה, או משכנה כתפתה, או עשתה כתפתה הפותיקי לאחר, והוא שתאמר לו: 'פה תקנה חובך' - בין שעשת דברים אלו בבית דין ממחין בין שלא בבית דין ממחין, בין שעשת בחיי בעלה בין שעשת לאחר מיתת בעלה - אין לה מזונות מן היורשים; אבל אם מכרה מקצתה, יש לה מזונות. ומשתתארס האלמנה, אבדה מזונותיה⁷.

(א) אלמנה מתפרנסת מנכסי היתומים שירשו מאביהם (בעלה), כל זמן שהיא לא גבתה מהם את כתובתה, והיתומים לא יכולים לפרוע לה את הכתובה, ולהפסיק לפרנס אותה. (ב) אם בעלה ייחד לה קרקע, ואמר לה שמקרקע זו תגבה את כתובתה, והיא אמרה לבעל החוב שלה, שמקרקע זו שייחד לה בעלה, בעל החוב יגבה את החוב. (ג) בכל המקרים האלה הרי היא כאילו כבר גבתה את כתובתה, והדין שאם גבתה את כתובתה - אין לה מזונות (אבל בחיי בעלה יש לה מזונות, שהרי חיוב מזונות הוא מן התורה). (ד) כיון שנתארסה היא נחשבת ל"אשת איש", והיא מפסיקה להיות "אלמנה", ובתנאי הכתובה כתב לה הבעל: "כל ימי משך אלמנותך".

ב. פשם שזונת אחר מותו מנכסיו, כן נותנין לה פסות וכלי תשמיש ומדור [=דינה] - יושבת במדור שהיתה בו בחיי בעלה, ומשתמשת בפרים וקסות שנסתמשה בהן בחיי בעלה, ובצעדים ושפחות שנסתמשה בהן בחיי בעלה.

נפל המדור, אין היורשין חייבין לבנותה. ואם אמרה: 'הניחו לי, ואני אבננו משלי' - אין שומעין לה. וכן לא תחזק בדיקו [=דקן], ולא טחה אותו [בטיט], אלא תשב בו כמו שהוא או תצא. ויורשין שמכרו מדור אלמנה, לא עשו פלוס.

(ה) אלא צריכים לשכור לה מדור לפי כבודה, כפי שיסביר להלן. (ו) כי המדור משועבד לאלמנה עוד מחיי בעלה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בדיוק כפי שהיה בעת שהיא הביאה אותם, ולכן אם הנכסים התייקרו בחיי הבעל, הם שייכים לבעל וממילא היתומים יורשים אותם. (כא) היות שהאלמנה גובה את הנדוניה גם ללא שבועה, יורשיה יורשים אותה ולא צריכים להישבע.

י. אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון מהן כב - בין שתפסה מחיים בין שתפסה אחר מותו, אפלו תפסה כבר זהב - אין מוציאים ממדה, אלא כותבין עליה בית דין מה שתפסה, ופוסקין [=קוצבים] לה מזונות ומחשבין עמה; והיא נזונת ממה שבידה עד שתמות, או עד שלא יהיו לה מזונות, וינקחו היורשין את השאר.

(כב) למרות שמצד הדין אין המזונות נגבים מן המטלטלין. (כג) שכבר זכו בהם היתומים, ומטלטלין של יתומים אינם משועבדים לשום חוב. (כד) כגון אם תגבה כתובתה או אם תתארס, כמבואר לעיל.

יא. וכן אם תפסה מטלטלין בכתבתה מחיי בעלה^{כה} ונת - גובה מהן; אבל אם תפסה אחרי מותו לכתבתה, אינה גובה מהן^{כו}.

(כה) שעדיין לא זכו בהם יורשים. (כו) כי היורשים כבר זכו בהם, ואין תפיסתה מועילה כלפי היורשים, שכבר אמרנו שאין מטלטלין של יתומים משועבדים לבעל-חוב.

אף על פי שתקנו הגאונים שתגבה הכתבה ותנאי הכתבה מן המטלטלין. ולפיכך תזון האלמנה מן המטלטלין אף על פי שלא תפסה.

יב. - אם הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותן - היורשין נוטלין אותן, והן מעלין [=משלמים] לה מזונות. ואינה יכולה לעכב עליהן ולומר: 'יהיו המטלטלין מנחין בבית דין עד שאזון מהן, שמא יאבדו ולא יהיו לי מזונות'; ואפלו התנת עליה בפרושי^{כז} שתזון מן המטלטלין, אינה מעכבת. ובזה דינין תמיד, בכל בתי דינין.

(כז) בשעת כתיבת הכתובה.

יג. אבל אם הניח קרקע, יכולה היא לעכב עליהן שלא ימכרו; ואם מכרו - אינה מוציאה מיד הקדחות, שאין האשה והבנות נזונות אלא מנכסים בני חורין^{כח} שלא נמכרו.

חשנת הראב"ד

מתה . . בקבורתה א"א דעתא קלישתא קא חזינא הכא וכי מפני שלא נשבעה קרא ליורשי הבעל יורשי כתובתה והלא הם אומרים

ו. מתה • האלמנה י,

יורשי הבעל חייבין בקבורתה; ואם נשבעה שבועת אלמנה ואחר כך

מתה - יורשיה יורשין בכתבתה, והן חייבין בקבורתה, אבל לא יורשי הבעל.

(יג) ולא גבתה את הכתובה מהיורשים, וגם לא הספיקה להישבע שבועת אלמנה.

מעשה ידי האלמנה ליורשין. יורש שאמר לאלמנה: 'טלי מעשה ידיך במזונותי' - אין שומעין לו; אבל היא שרצת בזה, שומעין לה^{טו}.

(יד) קחי את מעשה ידיך לעצמך, ובשכר הזה תפרנסי את עצמך. (טו) כי חכמים תיקנו את המזונות לטובתה כנגד מעשי ידיה, ואם היא מוותרת על תקנת חכמים היא מוותרת על טובתה.

ז. וכל מלאכות שהאשה עושה לבעלה^{טז}, אלמנה עושה ליתומים - חוץ ממזיגת הפוס, והצעת המטה, והרחצת פניו ידיו ורגליו^{טז}.

(טז) שיבוארו בהמשך. (יז) שאלו מלאכות שגורמות לקירוב וחיבה, ולכן לא עושה אותם ליתומים.

ח. מציאת האלמנה ופירות נכסים שהכניסה לבעל - לעצמה, ואין ליורש בהם כלום^{טח}.

(יח) כי כל הטעם שתיקנו מציאת אשה לבעלה הוא כדי שלא תהא איבה בינה לבין בעלה, וזה לא שייך בנוגע ליורשים, כי הם צריכים לתת מזונות בעל כרחם. ובנוגע לפירות נכסיה, היות והם אינם חייבים לפדות אותה - אין להם פירות, כי כל התקנה שהבעל נהנה מפירות נכסי האישה, היא בגלל שחייב לפדות אותה.

ט. והנכסים עצמם שהם נדונייתה, נוטלת אותן בלא שבועה; ואין ליורשים בהן דין בעולם^ט, אלא אם בן הותירו [=התייקרו] בחיי הבעל והיו נכסי צאן ברזל שהמוותר לבעל. ואם מתה האלמנה בלא שבועה - יורשיה יורשין נדונייתה, ואף על פי שהיא נכסי צאן ברזל^{כא}; ואם היה בהם מותר, המותר ליורשי הבעל.

(ט) הנכסים שהיא הביאה, הם שייכים לה ולא ליתומים. (כ) בנכסי צאן ברזל, הבעל מחזיר לאישה את שווי הנכסים

יד. הניח • נשים רבות,
אף על פי ששפאן זו
אחר זו, נזונות בשותה,
שאין דין קדימה
במזונות (במשלטלין).
יח. מי שיחד קרקע לאשתו בשעת מיתה
למזונותיה ואמר: 'יהיה מקום פלוני למזונות' -
הרי רבה לה מזונות^{מב}. ואם היה שָׂכָרוּ [שוי הקרקע]
פחות ממזונות הראויין לה, נוטלת שָׂאָר נָכְסִים;
ואם היה שָׂכָרוּ יותר מן הראוי לה, נוטלת הכל^{מג}.
אבל אם אמר לה: 'יהיה מקום פלוני במזונות'^{מד},
ושָׂתָקָה^{מה} - אין לה אלא פְּרוֹת אֹתוֹ מקום בְּלֶבֶד,
שֶׁהִי קָצָץ [קצב] לה מזונות.

(מב) כוונתו הייתה להגדיל את מזונותיה, ולא להגביל
שתגבה רק מקרקע זו. (מג) נוטלת מעבר למה שמגיע לה,
כי הוא התכוון לתת לה מזונות ברווח. (מד) שמשמע
מלשוננו שחוב המזונות שיש לך עלי, תהא קרקע זו פרעון
לך. (מה) והיא הסכימה לדבריו שהוא מגביל את מזונותיה.

יט. אֶלְמָנָה שִׁבְעָה לְבֵית דִּין לְתַבַּע מְזוֹנוֹת - יֵשׁ
מִי שֶׁהוֹרָה שְׁפוֹסָקִין לָהּ מְזוֹנוֹת ואין משביעין
אוֹתָהּ^{מו}; ואין ראוי לְסַמֵּךְ עַל הוֹרָאָה זו, מִפְּנֵי
שֶׁנִּתְחַלֵּף לוֹ הַדְּבָר בְּאִשָּׁה שֶׁחֲלָף בַּעֲלָהּ לְמַדִּינָה
הַיָּם. וְרַבּוֹתֵי • הַשָּׁנֵת הֶרֶאב"ד
ורבותי... שתשבע א"א והלא מה
שאמ' חנן תשבע לבסוף ולא
תשבע בתחילה העמידה בשמעו
בו שמת והיינו אלמנה.
יז. אֶלְמָנָה שִׁבְעָה לְבֵית דִּין לְתַבַּע מְזוֹנוֹת - יֵשׁ
מִי שֶׁהוֹרָה שְׁפוֹסָקִין לָהּ מְזוֹנוֹת ואין משביעין
אוֹתָהּ^{מו}; ואין ראוי לְסַמֵּךְ עַל הוֹרָאָה זו, מִפְּנֵי
שֶׁנִּתְחַלֵּף לוֹ הַדְּבָר בְּאִשָּׁה שֶׁחֲלָף בַּעֲלָהּ לְמַדִּינָה
הַיָּם. וְרַבּוֹתֵי • הַשָּׁנֵת הֶרֶאב"ד
ורבותי... שתשבע א"א והלא מה
שאמ' חנן תשבע לבסוף ולא
תשבע בתחילה העמידה בשמעו
בו שמת והיינו אלמנה.
יז. אֶלְמָנָה שִׁבְעָה לְבֵית דִּין לְתַבַּע מְזוֹנוֹת - יֵשׁ
מִי שֶׁהוֹרָה שְׁפוֹסָקִין לָהּ מְזוֹנוֹת ואין משביעין
אוֹתָהּ^{מו}; ואין ראוי לְסַמֵּךְ עַל הוֹרָאָה זו, מִפְּנֵי
שֶׁנִּתְחַלֵּף לוֹ הַדְּבָר בְּאִשָּׁה שֶׁחֲלָף בַּעֲלָהּ לְמַדִּינָה
הַיָּם. וְרַבּוֹתֵי • הַשָּׁנֵת הֶרֶאב"ד
ורבותי... שתשבע א"א והלא מה
שאמ' חנן תשבע לבסוף ולא
תשבע בתחילה העמידה בשמעו
בו שמת והיינו אלמנה.

(מו) שבעלה לא נתן לה שום דבר למזונותיה.

כ. אֶלְמָנָה שִׁבְעָה לְבֵית דִּין לְתַבַּע מְזוֹנוֹת -
מִשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ תַּחֲלָה, וּמוֹכְרִין בְּלֹא הַכְרָזָה,
וְנוֹתְנִין לָהּ מְזוֹנוֹת; וְכֵן יֵשׁ לָהּ לְמַפְרֵי לְמְזוֹנוֹת
שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין מִמְּחִין אֶלָּא בְּשִׁלְשָׁה נְאֻמִּין, בְּלֹא
הַכְרָזָה. וְכֵן אִם מְכָרָה לְמְזוֹנוֹת בִּינָה לְבֵין עֲצָמָה
שָׁוָה בְּשָׁוָה [במחיר הראוי], מְכָרָה קִיָּם; וְכִשְׁבּוּאוֹ
הַיּוֹרְשִׁין לְהַשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ, נִשְׁבַּעֶתָּ^{מז}.

(מז) שבועת אלמנה שבעלה לא השאיר אצלה שום דבר
למזונות.

כא. וְכִמָּה מוֹכְרִין לְמְזוֹנוֹת - כְּדִי לְזוֹן מֵהֶם
שֶׁשָּׂה חֲדָשִׁים אוֹ יֵתֵר עַל זֶה^{מח}. וּמוֹכְרִין עַל מִנְתּוֹ
שֶׁיְהִיָּה הַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן לָהּ מְזוֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם^{מט}, וְחוֹזֵרֶת

השנת הראב"ד
הניח... במשלטלין א"א ואפילו
ניזונות מן הקרקע לפי שאין חיוב
המזונות אלא לאחר מותו וכבר
הגיע שעת החיוב לכולן בבת אחת
והוא ליה כלוה ולוה וחזר וקנה
שכולן שוים בו.

(כח) ואין אומרים: הקודמת בזמן קודמת במזונות.

טו. אֶלְמָנָה שִׁנְפָּלָה לְפָנֵי יָבָם - בְּשִׁלְשָׁה חֲדָשִׁים
הָרָאוּשׁוּיִם^{כט} נְזוֹנָת מִשָּׁל בַּעַל; אִם הָפַר הַעֲבָרִי, וְכֵן
אִם הִנִּיחָה מַעֲבֶרֶת^ל - נְזוֹנָת וְהוֹלֶכֶת עַד שֶׁתִּלְדֶּבֶת.
יִלְדָּה בֶּן שָׁל קִיָּמָה^{לג} - נְזוֹנָת וְהוֹלֶכֶת כָּל יָמֶי
אֶלְמָנוּתָהּ כְּשָׂאָר הַנָּשִׁים^{לד}. לֹא נִמְצָאת מַעֲבֶרֶת אַחֵר
הַשִּׁלְשָׁה חֲדָשִׁים, אוֹ שֶׁהִפְלִיחָה^{לה} - אֵינָה נְזוֹנָת לֹא
מִשָּׁל בַּעֲלִי וְלֹא מִשָּׁל יָבָם^{לו}, אֶלָּא תוֹבַעַת יָבָמָה
לְכִנּוּס אוֹ לְחָלִץ.

(כט) שלאחר מיתת בעלה, שאז אינה ראויה לא ליבום ולא
לחליצה, וממילא אינה יכולה להינשא לאחרים - ובזמן
הזה הנישואים לבעלה שמת מעכבים אותה מלהינשא
לאחרים. (ל) אחרי שלושה חודשים רואים שהיא מעוברת
מהבעל שמת. (לא) שהייתה מעוברת כבר כשמת.
(לב) שעד אז היא אינה ראויה לא ליבום ולא לחליצה,
וכמובן שלא להינשא לאדם אחר - ושוב הנישואים לבעלה
שמת מעכבים אותה מלהינשא. (לג) שראוי לחיות ואינו
נפל. (לד) כי ברגע שיש בן מבעלה שמת, היא אינה זקוקה
ליבום, והרי היא ככל האלמנות. (לה) וברור לנו שהיא
זקוקה ליבום, כי עכשיו התברר שבעלה המת לא הניח
אחריו בן. (לו) כי כאן הנישואים לבעלה שמת כבר לא
מעכבים אותה מלהינשא. (לז) כי עדיין לא נתייבמה לו.

טז. תְּבַעָה יָבָמָה לְכִנּוּס אוֹ לְחָלִץ, וְעַמֵּד בְּדִין
וְכָרַח אוֹ שֶׁחָלָה^{לט}, אוֹ שֶׁהָיָה הַיָּבָם בְּמַדִּינַת הַיָּם^ל
- הִרִי זוֹ נְזוֹנָת מִשָּׁל יָבָם בְּלֹא שְׁבוּעָה כָּלָל^מ.

(לח) אחרי שעמד בבית-דין. (לט) והיבמה נסעה לשם
לתבוע אותו, או שלחה שליח לתבוע אותו. (מ) הסיבה
שאינה צריכה להישבע, כי ברור לנו שהיבם לא השאיר כסף
כדי לפרנס את עצמה, כי הם עדיין אינם קרובים אחד לשני.

יז. נְפָלָה לְפָנֵי יָבָם קָטָן^{מא} - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת עַד
שִׁיגְדִיל וְיִהְיֶה כְּשָׂאָר הַיָּבָמִין.

(מא) והוא אינו ראוי לייבם או לחלוץ עד שיהיה בן
שלש-עשרה ויביא שתי שערות.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נז) כפי שאמרנו שהאישה נאמנת לומר מת בעלי כדי להינשא שוב, ומכיון שנאמנת להינשא – נאמנת גם ליטול כתובתה. (נח) הסיבה שכאן אינה נאמנת, כי בזה היא יכולה לשקר, מה שאין כן כשאומרת "בת בעלי", אם הוא חי היא יודעת שזה דבר ידוע ויכול להתגלות, לכן לא תשקר. (נט) לוקחת מזונות עד לשווי הכתובה שלה.

כה. האשה שהיה לה ספק גרושין ומת בעלה
- אינה נזונה מנכסיו, שאין מוציאין מיד היורש מספק; אבל בחיי בעלה, יש לה מזונות^{סא} עד שתתגרש גרושין גמורין.

(ס) כגון שזרק לה את הגט, וספק שנפל במקום שקרוב לו (ואז האינה מגורשת) וספק שנפל במקום שקרוב לה (ואז מגורשת). (סא) מפני שעדיין אסורה להינשא לאחרים עד שתתגרש גרושין גמורין, והדין שכל אישה שמעוכבת להינשא לאחר מחמת הנישואין לבעלה – יש לה מזונות ממנו.

כו. אלמנה עניה ששהת שתי שנים ולא תבעה מזונות, או עשירה ששהת שלש שנים ולא תבעה
- אין לה מזונות בשנים שעברו, אלא משעה שתבעה; ואם שהת פחות מזה, אפלו ביום אחד - לא ותרה, אלא תובעת ונוטלת מזון אותן השנים שעברו.

כז. אלמנה שתבעה מזונות מן היורשים - הם אומרים: 'נתנו', והיא אומרת: 'לא נטלתי' - כל זמן שלא נשאת, על היתומים להביא ראיה^{סב}, או תשבע שבועת הסת^{סג} ותטל; ומשנשאת, עליה להביא ראיה, או ישבעו היורשים שבועת הסת שנתנו לה^{סד}.

(סב) כי כל זמן שלא נשאת, היא מחזקת בנכסים של בעלה, והיתומים רוצים להוציא ממנה את הנכסים. (סג) אם היתומים לא הביאו ראיה, היא תשבע שלא קיבלה. (סד) מרגע שנישאת עברו הנכסים לרשות היתומים, והיא באה להוציא מידם, לכן היא צריכה להביא ראיה. ואם לא, הם צריכים להישבע שלא נתנו לה ויפטרו.

כח. דין תוספת כתבה
השנת הראב"ד
לפיכך... מזונות א"א לא כך כתב הרב ז"ל בהלכותיו ותמהנו עליו.
אלמנה שתבעה, או מקרה, או מחלה, או משפנה תוספת כתבה עם העקר - אין לה מזונות; ואם תבעה מקצת, והניחה מקצת^{סה} - הרי זו כמי שתבעה מקצת העקר והניחה מקצתה^{סו}. וכל המוכרת או המוחלת סתם, מקרה

ומוכרת פעם שניה לששה חדשים; וכן מוכרת לעולם, עד שישאר מן הנכסים כדי כתבתה, וגובה כתבתה מן השאר והולכת לה.

(מח) שמא עד אז תתארס או תתבע את כתובתה ואז אין לה מזונות. (מט) הלוקח משלם לאלמנה בתשלומים, וכל תשלום מספיק למזונות שלושים יום, כדי שאם בזמן הזה תינשא לאחר, הלוקח יחזיר את שאר התשלומים שבידו ליורשים. (נ) עד שבנכסים נשאר רק שווי הכתובה שלה.

כב. אלמנה שפסקו לה בית דין מזונות - אין מחשבין עמה על מעשה ידיה, עד שיבואו היורשים ויתבעוה^{נא}; אם מצאו לה מעשה ידיה, נוטלין אותה, ואם לאו, הולכין לדרבן. ואני אומר שאם היו היורשים קטנים - בית דין מחשבין עמה^{נב}, ופוסקין לה מעשה ידיה כדרך שפוסקין לה מזונות^{נז}.

(נא) אין בודקים אם מעשה ידיה מספיקים למזונות, ואם לא את השאר תקבל מנכסי היורשים – אלא נותנים לה מנכסי היורשים את כל המזונות, ומעשה ידיה נשארם אצלה עד שיבואו היורשים לתבוע אותם ממנה. (נב) היורשים לוקחים – כי מעשה ידיה הוא שלהם. (נג) בודקים אחריה אם היא עושה את המוטל עליה לעשות, ואם היא נותנת אותו ליורשים. (נד) כשם שבית דין פוסקים כמה מזונות היא צריכה ליטול, הם פוסקים כמה מעשה ידיה היא צריכה להביא ליורשים הקטנים.

כג. אלמנה שאין שטר כתבה יוצא מתחת ידה, אין לה מזונות - שמא מחלה כתבתה, או מקרה אותה, או משפנה אותה^{נח}; ואף על פי שלא טען יורש, טוענין לו ואומרים לה: 'הביאי כתבתך, והשבעיני, וטלי מזונות' - אלא אם אין דרבם לכתב כתבה.

(נה) ובכל מקרים אלו אין לה מזונות. (נו) שלא קיבלת שום דבר מנכסי בעלך.

כד. האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ובאה ואמרה: 'מת בעלי' - רצת, נזונה כדין כל האלמנות, רצת, נוטלת כתבתה^{נז}. אמרה: 'גרשני בעלי' - אינה נאמנת^{נח}; ונזונה מנכסיו עד כדי כתבתה מכל פנים - שאם עדין היא אשתו, יש לה מזונות, ואם גרשה כשאמרה [=כדבריה], יש לה כתבה, שהרי כתבתה בידיה; לפיכך נוטלת מזונות עד כדי כתבתה והולכת לה^{נט}.

ד. והוא הדין למי שנשא נשים רבות, בין בזו אחר זו בין בבת אחת, ומתו כלן בחייו, ולו מהן בנים זכרים, אם היה שם יותר על כדי כל הכתבות דינר - כל אחד ואחד יורש כתבת אמו, והשאר חולקין בשוה.

ה. אמרו היתומים: 'הרי אנו מצלין על נכסי אבינו יותר', כדי שישלחו כתבת אמן - אין שומעין להן, אלא שמין את הנכסים בבית דין כמה היו שוין בשעת מיתת אביהן; ואף על פי שנתרבו או נתמעטו אחרי מיתת אביהן, קדם שיבואו לחלק - אין שמין אותם אלא בשעת מיתת אביהן.

(ג) בני האשה שהכתובה שלה שווה את הסכום הגדול ביותר. (ד) שהם מעלים את שווי הנכסים של אביהם, והם ירכשו אותם, כדי שישאר דינר לחלוק בשווה, ואז הם יקבלו את כל שווי הכתובה של אמם.

ו. היה שם יותר על כדי כל הכתבות, אף על פי שיש עליו [על האב] שטר חוב כנגד היתרטי - אינו ממעט, אלא כל אחד מהן יורש כתבת אמו.

(ט) על אביהם, שחייב לאדם אחר דינר או יותר, ואז אין מספיק כדי לחלק את שווי הכתובות, וגם דינר כדי לקיים ירושה בשווה. (טז) החוב אינו ממעט משווי הנכסים של אביהם. והטעם כי במקרה זה אין לך ירושה גדולה מזו, החוב עצמו הוא הירושה שהאחים מקבלים, וכל אחד מהם שמח לקיים את המצווה לפרוע את חוב אביהם, נמצא שיש כאן ירושה מהתורה, גם אם יחלקו את כל שווי הכתובות, ולא ישאר דינר - אלא רק החוב של אביהם.

ז. מי שהיה נשוי שתי נשים, ומתה אחת מהן בחייו ואחת אחר מותו, ולו בנים משתייהן, אף על פי שלא הניח יתר על שתי הכתבות - אם נשבעה השניה שבועת אלמנה קדם שתמות, בניה קודמים לירש כתבתה, מפני שאינם יורשים כתבת אמן בתנאי זה, אלא ירשה של תורה. ואחר כך יורשין בני הראשונה כתבת אמן בתנאי זה; ואם נשאר שם כלום, חולקין אותו בשוה. ואם מתה קדם שתשבע, בני הראשונה יורשים כתבת אמן בלבד, והשאר חולקין בשוה.

(יז) ולא הספיקה לגבות את כתובתה עד שמתה. (יח) המגיעה לאמם מנכסי אביהם. (יט) של 'בנין דכרין' וזקוקים שיהיה 'מותר דינר' כדי לקיים ירושה. (כ) ובני השניה לא מקבלים את כתובת אמם, כי אדם אינו יכול להוריש ממן שהוא חייב עליו שבועה.

ומחלה התוספת עם העקר - ששניהם כתבת שם בכל מקום.

(סה) תבעה את עיקר הכתובה והניחה את התוספת. (סו) שיש לה עדיין כתובה, ולא הפסידה את המזונות.

פרק יט

כתובת "בנין דכרין" וזכויות הבנים והבנות במזונות לאחר המיתה

א. מתנאי הכתבה, שיהיו בניו הזכרים יורשין כתבת אמן ונדונייתה שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל, ואחר כך חולקין שאר הירשה עם אחיהם בשוה.

(א) עיקר ותוספת הכתובה. (ב) שנשארה מעזבון האב. (ג) שנולדו לאביהם מנשים אחרות. (ד) ותקנה זו נקראת כתובת 'בנין דכרין'.

ב. פיצד? נשא אשה כתבתה ונדונייתה אלה, וילדה בן ומתה בחייו, ואחר כך נשא אשה אחרת כתבתה ונדונייתה מאתים, וילדה בן ומתה בחייו, ואחר כך מת הוא, והניח אלפים - בנו מן הראשונה יורש אלה שבכתבת אמו, ובנו מן השניה יורש מאתים שבכתבת אמו, והשאר יורשים אותו בשוה. נמצא ביד בן הראשונה אלה וארבע מאות, ובנין בן השניה שש מאות.

(ה) סך הכתובה כולל הנכסים שהיא הביאה עמה - אלה. (ו) וכאשר האשה מתה בחי בעלה, הבעל יורש את הנדוניה שלה (הנכסים שהביאה), וכתובתה לא הגיעה לידי גבייה, כי היא מתה. (ז) שמונה מאות וזו שנשארו. (ח) כדן בנים היורשים את אביהם. (ט) אלה מכתובת האם, וארבע מאות מירושת האב. (י) מאתיים מכתובת האם, וארבע מאות בירושה מהאב.

ג. כמה דברים אמורים? בשניהם יותר על כדי שתי הכתבות דינר אחד או יותר, כדי שיחלקו השאר בשוה; אבל אם לא הניח יותר דינר, חולקים הכל בשוה: שאם יירשו אלו כתבת אמן ואלו כתבת אמן, ולא ישאר דינר אחד לחלק אותו בין היורשים - נמצא תנאי זה מבטל חלוק ירשה בין הבנים בשוה, שהוא מן התורה.

(יא) שיחלקו את מה שנשאר מהירושה בשווה, ואז יקיימו את דין ירושה מהתורה. (יב) ולא תיקנו חכמים כתובת 'בנין דכרין' במקום שנעקרת הירושה מהתורה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ח. הנה נשוי שתי נשים, ולו מהן בנים, ומת, ואחר כך מתו הנשים - אם נשבעו הנשים ואחר כך מתו - כל אחד ואחד יורש כתבת אמו בירשה של תורה^{כא}, לא בתנאי זה; לפיכך אין משגיחין אם יש שם מותר דינר או אין שם, ויורשי הראשונה קודמין ליורשי השנייה^{כב}. ואם לא נשבעו - חולקין הבנים הפל בשוה, ואין שם ירשת כתבה, לפי שאין לאלמנה כתבה עד שתשבע^{כג}.

כא העוברת ישר מהאם לבנים. **כב** כי חובה קדם בזמן לחוב האשה השניה. **כג** וגם כתובת 'בנין דכרין' אין כאן, כי לא מתו הנשים בחיי הבעל והוא לא ירש מהן כלום, וממילא לא הוריש לבניו כלום.

יג. מי שצוה בשעת מיתתו לעקר אחד מתנאי כתבה, כגון שאמר: 'אל יזוני בנותי מנכסיו ואל תזון אלמנתו', או 'אל יירשו בניו כתבת אמן' - אין שומעין לו^{כד}. נתן כל נכסיו במתנה לאחרים כט - הואיל ומתנת שכיב מרע [=אדם הגוסס] אינה קונה אלא לאחר מיתה^ל, כמו שיתבאר - הרי המתנה וחיוב הנכסים בתנאים אלו באין כאחד; ולפיכך • אלמנתו ובנותיו נזונות מנכסיו, ובניו יורשים כתבת אמן שמתה בחיי בעלה.

השנת הראב"ד

ולפיכך . . בעלה א"א רואה אני דעת המחבר הזה דמתנת שכיב מרע אינה כמשועבדין כלל ואינו כן מכמה ראיות המפורשות בגמרא שאין פנאי לכתבן, אבל למזונות אלמנתו כיון דמחיים תפיסא לה לא פקע שיעבודא אבל לגבי מזון הבנות וכל שכן לכתובת בנין דכרין ופקע שיעבודיהו ומי שיש לו לב יבין ואל יטעה באסופותיו.

ט. אחת נשבעה ואחת לא נשבעה - זו שנשבעה, בניה יורשין כתבתה תחלה^{כז}; והשאר, חולקין אותו בשוה. וכל היורש כתבת אמו שמתה בחיי אביו, אינו טורף מנכסים משעבדים^{כח} אלא מבני חורין ככל היורשין.

כד כדין בעל חוב, שהוא קודם לירשת הבנים. **כה** שנמכרו לאחר בחיי האב.

יד. בת • הממאנת לא - הרי היא פשאר הבנות, ויש לה מזונות^{לב}. אבל בת היבמה^{לג}, ובת השנייה^{לד}, ובת הארוסה^{לה}, ובת האנוסה^{לו} - אין להן מזונות אחר מיתת אביהן בתנאי זה^{לז}; אבל בחיי אביהן, הוא חייב במזונותן, כדין שאר הבנים והבנות בחיי אביהן.

השנת הראב"ד

בת . . הבנות א"א מה שאינו כתב, בת הממאנת, אין לה לא בת ולא בן ולא שאלו (נג) עליה אלא על עצמה אם תחזור לבית אביה אם יש לה מזונות מן האחים או לא ופשוטו לה שיש לה.

ל. ומתנאי כתבה, שתהיינה הבנות נזונות מנכסי אביהן אחר מותו, עד שיתארו או עד שיבגרו; כגרה הבת אף על פי שלא נתארה, או נתארה אף על פי שלא כגרה - אין לה מזונות. ובת הנזונה מנכסי אביה לאחר מותו - מעשה ידיה ומציאתה לעצמה, לא לאחים.

לא. פוסקין לבת מזונות וקסות ומדור מנכסי אביה, בדרך שפוסקין לאלמנה; ומוכרין למזון הבנות וקסותן בלא הכרזה^{כז}, בדרך שמוכרין למזון האלמנה וקסותה: אלא שהאשה, פוסקין לה לפי כבודה וכבוד בעלה^{כז}, ולבנות פוסקין להן דבר המספק להן בלבד; ואין הבנות נשבעות.

כו ללא הכרזה על מכירה פומבית, כי אי אפשר לעכב את מזונותיהן עד שתסתיים המכירה שלוקחת הרבה זמן. **כז** שאם בעלה עשיר היא עולה עמו וניזונת לפי כבודו.

השנת הראב"ד

אבל . . כתובתה א"א הפלא ופלא וכי מזון הבנות תלוי בפרעון כתובתה והמחילה אינה אלא כפרעון ואם פרע הבעל כתובת אשתו לא יטלו בנותיו מזונותיהן.

יב. אין הבנים יורשין כתבת אמן, ולא הבנות נזונות בתנאים אלו, עד שיהיה שטר כתבה יוצא מתחת ידם; אבל • אם

כז המאוס בת הנזונה מן האחין, חייב במזונותיה משעת הארוסין - שהרי אין לה מזונות

כז המאוס בת הנזונה מן האחין, חייב במזונותיה משעת הארוסין - שהרי אין לה מזונות

כז המאוס בת הנזונה מן האחין, חייב במזונותיה משעת הארוסין - שהרי אין לה מזונות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יחד. (מד) כי יש לבנים חלק ותפיסת יד בנכסים, וזכות זו עומדת להם לעולם.

כ. היו הנכסים מרבין, ויש עליהן חוב, או שהתנה עם אשתו שזיון את בתה^{מה} - אין החוב ולא מזונות פת אשתו ממעטין בנכסים^{מי}; אלא יירשו הבנים הכל, ויתנו לבצל חוב חובו, וזיונו פת אשת אביהם עד זמן שפסק, וזיונו אחיותיהן עד שיבגרו או עד שיתארוסו מתחת ידיהם^{מי}.

(מה) התנה עם אשתו בשעת הנישואין שזיון את ביתה מבעלה הקודם. (מו) שיוצאו את מזונות הבנות עד שיבגרו, והבנים ישאלו על הפתחים. (מז) וגם הבנים יכולים לזון בנכסים - עד שיכלו לשניהם כאחד.

כא. הניח אלמנה, ובת ממנה או מאשה אחרת, ואין בנכסים כדי שזיונו שתייהן - האלמנה נזונה, והבת תשאל על הפתחים^{מה}. וכן אני אומר, שמזונות הבת קודמין לירשת הבן כתבת אמו שמתה בתי אביי^{מי}, ואף על פי ששניהם מתנאי כתבה; קל וחמר הדברים: ומה אם נדחית ירשה של תורה מפני מזונות הבת, לא תדחה ירשת הכתבה שהיא תנאי בית דין מפני מזונות הבת^{מי}!?

(מח) כי כבוד אלמנתו חשוב לו מכבוד בנותיו. (מט) כתובת 'בנין דכרין' הנזכרת לעיל. (נ) הירושה שהבנים מקבלים מהתורה מתבטלת אם אין מספיק כדי לזון את בת, כפי שאמרנו לעיל. (נא) ודאי שכתובת 'בנין דכרין', שהיא רק תנאי מתקנת חכמים, תבטל כדי שיוכלו לזון את הבת.

כב. מי שמת והניח בנות גדולות וקטנות, ולא הניח בן - אין אומרים: 'זיונו הבנות הקטנות עד שיבגרו ויחלקו שאר הנכסים בשוה', אלא פלן חולקות בשוה^{מי}.

(נב) כי במקום שכל הבנות יורשות כל הנכסים כאחד, בית דין לא תיקנו להם תנאי מיוחד למזונות. והתנאי שתיקנו בית דין, רק במקרה שיש בנים והם יורשים, או דואגים למזונות לבנות.

מאחיה משנתארסה, ואינה בוגרת כדי שתזון עצמה אלא קטנה או נערה^{לח}, ואין אדם רוצה שתתבזה ארוסתו ותלך ותשאל על הפתחים^{לט}.

(לח) נמצא שהוא גרם לה להפסיד את מזונותיה באירוסיו. (לט) ולכן אנו אומרים שבוודאי הייתה דעתו לדאוג למזונותיה.

טז. נשאת הבת, ומאנה או נתגרשה או נתאלמנה, אפילו היא שומרת יבם (=ממתנה לייבום), הואיל וחרזה לבית אביה ועדן לא בגרה - הרי זו נזונה מנכסי אביה עד שתבגר או עד שתתארס. **יז.** מי שמת והניח בנים ובנות - יירשו הבנים כל הנכסים, והן זנין את אחיותיהן עד שיבגרו או עד שיתארוסו. במה דברים אמורים? בששהניח נכסים שאפשר שזיונו מהן הבנים והבנות כאחד, עד שיבגרו הבנות; ואילו הן הנקראין 'נכסים מרבין'. אבל אם אין בנכסים שהניח אלא פחות מזה - מוציאין מהן מזונות לבנות עד שיבגרו, ונותנין השאר לבנים; ואם אין שם אלא כדי מזון הבנות בלבד - הבנות נזונות מהן עד שיבגרו או עד שיתארוסו, והבנים ישאלו על הפתחים.

(מ) מפרישים בבת אחת כל הסכום הדרוש למזונות הבנות עד שיבגרו, ומניחים אותו ביד בית-דין או ביד אפוטרופוס.

יח. במה דברים אמורים? בששהניח קרקע. אבל אם הניח מטלטלין - הואיל ובתקנת הגאונים הוא שזיונו הבנות מן המטלטלין, הרי הבנים והבנות נזונות כאחת מן הנכסים האלו המועטין; שלא תקנו להן במטלטלין אלא שיהיו פבנים. וכזה הורו הגאונים.

יט. הניח קרקע, והיו הנכסים מרבין^{מא}, ונתמעטו אחר פני^{מב} - פבר זכו בהן יורשים^{מי}; היו מועטין בשעת מיתה, ונתרבו אחר בן - הבנים יורשין אותן^{מד}. ואפילו לא נתרבו, אם קדמו הבנים ומקרו נכסים מועטין, מכרן קנים.

(מא) בשעת מיתה. (מב) אפילו קודם שבאו לבית-דין. (מג) והם זנים את אחיותיהם עד שיכלו הנכסים לשניהם



שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ה ניסן ~

פָּרָק ז'

כמה ברכות חייב אדם לברך בכל יום, סדרן ודיניהן.

א. כְּשֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים דְּבָרֵי תַּפְלוּת אֱלֹהִים, תִּקְנוּ בְּרָכוֹת אַחֲרוֹת לְבָרֵךְ אוֹתָן כָּכָל יוֹם; וְאֵלֶּיךָ הֵן: כְּשִׁכְנֶנְס אָדָם לְמִטָּתוֹ לִישָׁן בְּלִילָה, מְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמְּפִיל חֲבָלֵי שָׁנָה עַל עֵינֵי, וּמְאַיֵּר לְאִישׁוֹן בַּת עֵינָי; יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שֶׁתַּצִּילֵנִי מִיָּצָר רָע, וּמִפְּגַע רָע, וְאֵל יִבְהַלֵּנִי חֲלוּמוֹת רְעוּת וְלֹא הִרְהוּרִים רָעִים, וְתַהֲיֶה מִטָּתִי שְׁלָמָה לְפָנֶיךָ, וְתַעֲמִידֵנִי מִמָּנָה לְחַיִּים וְלִשְׁלוֹם, וְהַאֲרִיחַ עֵינֵי פֶן אִישׁוֹן הַמָּוֶת; בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְּאַיֵּר לְכָל הָעוֹלָם';

(א) כאבי שינה, בדומה לפירוש המילים חבלי לידה, והכוונה היא לכאבים שחווה אדם שנשאר עד זמן רב מדי. (ב) הוא העיגול השחור שבעין שדרכו רואים; ונקרא אישון על שם צבעו השחור, ש"אישון" בלשון הפסוקים פירושו חושך. (ג) שלא יהא פסול בזרעי בלילה. (ד) משמעות בקשה זו היא, שלא אמות בשנתי. (ה) שאחרי השינה, מקים הקב"ה את הנבראים לאור היום.

ב. וְקוּרָא פְּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה מְקֻרָּנָה שְׁמַעִי, וְיִשָּׁן. וְאִם אֲנִסְתּוֹ שָׁנָה - קוּרָא אֶפְלוֹ פְּסוּק רִאשׁוֹן אוֹ פְּסוּקֵי רַחֲמִים, וְאַחֲרֵי כֵן יִישָׁן.

(ו) אף שכבר קרא קריאת שמע בתפילה, ראוי לקוראה שוב לפני השינה. (ז) כגון: "בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' אֵל־אִמֶּת" (תהלים לא, ו).

ג. כְּשֶׁעָזָה שְׁיִיקֶץ בְּסוֹף שְׁנָתוֹ, מְבָרֵךְ וְהוּא עַל מִטָּתוֹ כֵּן: 'אֱלֹהֵי, הַנִּשְׁמָה שְׁנַתָּה בִּי טְהוּרָה - אַתָּה בְּרַאתָהּ, וְאַתָּה יִצְרָתָהּ, וְאַתָּה נִפְחָתָהּ בִּי, וְאַתָּה מְשַׁמְרָהּ בְּקִרְבִּי, וְאַתָּה עֹתִיד לְטַלָּהּ מִמֶּנִּי, וְאַתָּה עֹתִיד לְהַחְזִירָהּ לִי לְעֵתִיד לְבוֹא; וְכָל זְמַן שֶׁהִנֵּשְׁמָה בְּקִרְבִּי, מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, רַבּוֹן

כָּל הַמַּעֲשִׂים; בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְּחַזֵּר נַשְׁמוֹת לְפָגְרִים מֵתִים'.

(ח) שאינו מתכוון לישון עוד, ולא מי שהתעורר באמצע השינה. (ט) שלא תצא לפני זמנה. (י) בתחיית המתים לאחר ביאת המשיח. (יא) לגופים ישנים. והשינה מכונה כאן מיתה, כדברי חז"ל ששינה היא אחד חלקי שישים ממוות.

ד. כְּשֶׁשׁוּמַע קוֹל הַתִּרְנָגוּל - מְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַנוֹתֵן לְשָׁכּוֹי [תִּרְנָגוּל] בִּינָה לְהִבִּין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה'. כְּשֶׁלֹּבֵשׁ בְּגָדָיו - מְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, מְלַבֵּשׁ עֲרֻמִּים'. כְּשֶׁמְנִיחַ סִדְּנוֹ עַל רֹאשׁוֹ - מְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאָרָה'. כְּשֶׁמַּעֲבִיר דָּדָיו עַל עֵינָיו - מְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, פּוֹקֵחַ עֵוְרִים'. כְּשֶׁיּוֹשֵׁב עַל מִטָּתוֹ - מְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, מַתִּיר אֲסוּרִים'. כְּשֶׁמּוֹרִיד רִגְלָיו מִן הַמִּטָּה וּמַנִּיחַן עַל הָאָרֶץ - מְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, רוֹקֵעַ הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם'. כְּשֶׁעוֹמֵד - מְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, זוֹקֵף כְּפוּפִים'. כְּשֶׁנוֹטֵל דָּדָיו - מְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קָדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם'. כְּשֶׁרוֹחֵץ פָּנָיו - מְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמַּעֲבִיר שָׁנָה מֵעֵינֵי וְתַנּוּמָה מֵעַפְעָפִי; יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתַּרְגִּילֵנִי לְדַבֵּר מִצְוָה, וְאֵל תַּרְגִּילֵנִי לְדַבֵּר עֲבָרָה, וְתַשְׁלֵט בִּי יָצָר טוֹב, וְאֵל תַּשְׁלֵט בִּי יָצָר רָע, וְתַחַזְקֵנִי בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְתַתֵּן חֲלָקִי בְּתוֹרָתְךָ, וְתַתֵּן לִּי לַחֲסֵד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל רוֹאֵי, וְתַגְמִלֵנִי חֲסִדִּים טוֹבִים מִלְּפָנֶיךָ; בְּרוּךְ אַתָּה ה', גּוֹמֵל חֲסִדִּים טוֹבִים'.

(יב) בהתאם להלכה שאין ללכת ארבע אמות עם ראש מגולה. (יג) כאשר משפשף את העניינים בבוקר כשמתעורר. (יד) ברכה זו היא הבעת שבח לה' ששטח את

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ה ניסן - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קנו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת אֵלּוּ, אֵין לָהֶן סְדֵרִיכָּה, אֵלֹא מִבְּרֵךְ כָּל אַחַת מֵהֶן עַל דְּבַר שֶׁהַבְּרָכָה בְּשִׁבְלֹהּ, בְּשַׁעֲתָהּ. בְּצִידָה? הֲרִי שֶׁחֲגֵר חֲגוּרָהּ וְהוּא עַל מִשְׁתֹּה, מִבְּרֵךְ 'אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוּרָה'; שְׁמַע קוֹל הַתְּרַנְגּוֹל אַחֵר כֵּן, מִבְּרֵךְ 'הַנּוֹתֵן לְשָׁכוֹי בִּינָה'. וְכָל בְּרָכָה מֵהֶן שְׁלֹא נִתְחַיֵּב בָּהּ, אֵינוֹ מִבְּרֵךְ אוֹתָהּ.

(כח) שיהיו חייבים לומר אותן לפי הסדר.

ח. בְּצִידָה? לֵן בְּכִסּוּתוֹ, אֵינוֹ מִבְּרֵךְ בְּשַׁעֲוֹמֵד 'מִלְּבִישׁ עֲרֵמִים'; הֲלֹךְ יַחַף, אֵינוֹ מִבְּרֵךְ 'שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרָכִי'. בְּיוֹם •

הַסְּפִירִים וּבְתַשְׁעָה בָּאָב, שְׁאֵין שָׁם [בְּחַסֵּה] רְחִיצָה, אֵינוֹ מִבְּרֵךְ 'עַל גְּטִילַת יָדַיִם', וְלֹא 'הַמַּעֲבִיר שְׁנֵה מַעֲיָנִי'.

אֵם לֹא נִכְנַס לְבֵית הַפֶּסֶא, אֵינוֹ מִבְּרֵךְ 'אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם'. וְכֵן בְּשָׁאֵר בְּרָכוֹת אֵלּוּ. (כט) שאומר אותה רק אחרי שרחץ פניו, כמבואר בהלכה ד.

ט. נִהְגוּ הָעָם בְּרֵב עֲרִינוֹ, לְבָרֵךְ בְּרָכוֹת אֵלּוּ בְּלֵן זֹ אַחֵר זֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, בֵּין נִתְחַיֵּב בָּהֶן, בֵּין לֹא נִתְחַיֵּב בָּהֶן. וְטַעֲמָה הוּא, וְאֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת בָּן. וְלֹא יִבְרֵךְ אָדָם בְּרָכָה, אֵלֹא אֵם כֵּן נִתְחַיֵּב בָּהּ.

י. הַמְשַׁפְּכִים לְקִרוֹת בַּתּוֹרָה קֹדֶם שְׁיִקְרָא קְרִיתָ שְׁמַע, בֵּין קְרָא בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב בֵּין בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה - נוֹטֵל יָדָיו תַּחֲלָה, וּמִבְּרֵךְ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, וְאַחֵר כֵּן קוֹרֵא; וְאֵלּוּ הֵן: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה'; 'הַעֲרַב נָא, ה' אֱלֹהֵינוּ, אֶת דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִסְפּוּיֹת עִמָּךְ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצֹאצְאָנוּ וְצֹאצְאֵי עִמָּךְ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם, יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמָּה; בְּרוּךְ אַתָּה ה', נֹתֵן הַתּוֹרָה'. 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ; בְּרוּךְ אַתָּה ה', נֹתֵן הַתּוֹרָה'.

(ל) אבל אם קרא קודם קריאת־שמע עם ברכותיה - אינו צריך לברך, מכיוון שכבר יוצא ידי חובה בברכת "אהבה רבה", שיש בה קטעים השווים בתוכם לברכות התורה.

האדמה על פני המים, שהרי לפי סדר טבע היסודות (אש, מים, רוח, עפר) המים היו צריכים להקיף את האדמה, אך כדי שהנבראים יוכלו ללכת על הארץ, ה' הפך את הטבע. (טו) בקשה מה' שיסיר ממנו את כל המונעים והמעכבים מקיום רצון ה'. (טז) ואחד מאותם החסדים הוא, שהקב"ה הקים אותו משנתו וחידש את כוחותיו.

ה. וְכָל זְמַן שְׁיִכְנַס אָדָם לְבֵית הַפֶּסֶא - אוֹמֵר קֹדֶם שְׁיִכְנַס: 'הַתְּכַבְּדוּ מִכְבָּדִים קְדוֹשִׁים' [המלאכים המלווים את האדם], מְשַׁרְתֵי עֲלִיּוֹן, שְׁמֵרוֹנֵי וְהַמְתִּינוּ לִי עַד שְׁאִכְנַס וְאַצֵּא^י, כִּי זֶה הוּא דְרָכֵן שֶׁל בְּנֵי אָדָם^{יט}. וְאַחֵר שְׁיִצֵּא - מִבְּרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּתַכְלָה, וּבָרָא בּוֹ נְקִבִּים נְקִבִּים^כ וְחִלּוּלִים חִלּוּלִים^{כא}, מֵהֶן פְּתוּחִים וּמֵהֶן סְתוּמִים, שְׁאֵם יִסְתֵּם אַחַד מֵהֶן אוֹ יִפְתַּח, אֵינוֹ יוֹכֵל לְהַתְקִים אֶפְלוֹ שְׁעָה אַחַת; בְּרוּךְ אַתָּה ה', רּוֹפֵא כָּל בָּשָׂר^{כב} וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת'.

(יז) מהמזיקים המצויים במקום הטינופת. (יח) אומרים כך למלאכים כדי שלא יתבזו ויכנסו לבית הכסא, אלא ישמרו על כבודם ויישארו בחוץ. (יט) כלומר, חכו בחוץ ואל תחשבו שאני מטריח אתכם לחינם, כי ההליכה לבית הכסא היא אחד מצרכי בני האדם. (כ) כגון הפה והאף. ואומרים מילה זו פעמיים, מכיוון שיש נקבים רבים. (כא) כגון הלב והמעיים שהם אברים חלולים. (כב) הכוונה לאיברי יציאת הצרכים, שבהם תלויה בריאות כל הגוף.

ו. בְּשַׁחֲגֵר חֲגוּרוֹ - מִבְּרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוּרָה^{כג}. בְּשִׁלּוּבֵשׁ מוֹעֵלוֹ - מִבְּרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרָכִי^{כד}. בְּשִׁמְהֵלֶךְ לִצֵּאת לְדֶרֶךְ - מִבְּרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, הַמְכִּין מַצְעָדִי גָבֵר'. וּמִבְּרֵךְ אָדָם בְּכָל יוֹם - 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, שְׁלֹא עָשִׂי גוֹי^{כה}; 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, שְׁלֹא עָשִׂי עֶבֶד^{כו}; 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, שְׁלֹא עָשִׂי אִשָּׁה^{כז}.

(כג) כי על ידי החגורה שבמתניו, יכול האדם לנוע ביתר כח גבורה ויציבות. (כד) שכל זמן שהאדם יחף, הוא מוגבל בהתניידות שלו ובעשיית צרכיו. (כה) שאינו מחויב בתרי"ג מצוות אלא בשבע מצוות של בני נח בלבד. (כו) שהוא פטור מכל מצוות־עשה התלויות בזמן. (כז) שגם היא אינה מחויבת במצוות־עשה התלויות בזמן.

י.א. בְּכָל יוֹם חֵיב אָדָם לְבָרֵךְ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אֵלּוּ, וְאַחֵר כִּף קוֹרָא מְעַט מִדְּבָרֵי תוֹרָה לֹא. וְנִהְיָ הָעָם לְקִרּוֹת בִּרְכַּת כֹּהֲנִים; וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׁקוּרִין "צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" לִבְכֹּ¹³²; וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׁקוּרִין שְׁתִּיָּהוּ. וְקוּרִין פְּרָקִים לִי אוֹ הִלְכוֹת לִי מִן הַמִּשְׁנָה אוֹ מִן הַבְּרִיתוֹת.

טו. בְּזִמְנָה הַזֶּה שֶׁתִּקְנֶה בִּרְכַּת הַמִּינִין בְּתַפְלָה לִי, וְהוֹסִיפוּ 'הַטּוֹב וְהַמְּטִיב' בִּבְרַכַּת הַמְּזוּן - נִמְצָאוּ חֲמֵשׁ בְּרָכוֹת יְתֵרוֹת לִי. בְּשִׁבְתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים שֶׁהַתַּפְלָה שֶׁבַע בְּרָכוֹת, וְכֵן אִם לֹא נִתְחַיֵּב בְּשִׁבְעָר יָמִים בְּכָל הַבְּרָכוֹת הָאֵלּוּ, כְּגוֹן שֶׁלֹּא יֵשֶׁן כָּל הַלַּיְלָה, וְלֹא הִתִּיר חֲגוּרָו, וְלֹא נִכְנַס לְבֵית הַפֶּסַע, וְכִינִצָּא בָּאֵלּוּ - צְרִיךְ לְהַשְׁלִים מֵאֵה בְּרָכוֹת מִבְּרָכוֹת שֶׁל פְּרוֹת.

לו. בְּרַכַּת 'וּלְמַלְשִׁינִים', רָאָה לַעֲלֵל פֶּרֶק ב', הִלְכָה א. לז) שְׁתֵּים בְּבִרְכַּת הַמְּזוּן, בְּשֵׁתִי אֲרוּחוֹת הַיּוֹם, וּשְׁלוֹשׁ בְּשְׁלוֹשַׁת הַתַּפִּילוֹת.

יב. וְשִׁבְחֵי חֲכָמִים לְמִי שְׁקוּרָא זְמִירוֹת מִסְפָּר תֵּלִים בְּכָל יוֹם יוֹם, וְהֵן "תִּהְיֶה לְדוֹד" ¹⁴, עַד סוֹף הַסֶּפֶר. וְכִבֵּר נִהְיָ הָעָם לְקִרּוֹת פְּסוּקִים לְפָנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן; וְתִקְנֶה חֲכָמִים בְּרָכָה לְפָנֵי הַזְמִירוֹת, וְהִיא 'בְּרוּךְ שְׁאֵמֵר', וּבְרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן, וְהִיא 'יִשְׁתַּבַּח'. וְאַחֵר כִּף מְבָרֵךְ עַל קִרְיַת שְׁמַע, וְקוֹרָא קִרְיַת שְׁמַע.

יג. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְיָ לְקִרּוֹת בְּכָל יוֹם אַחֵר שְׁמִיבְרִינִי 'יִשְׁתַּבַּח', שִׁירַת הַיָּם, וְאַחֵר כִּף מְבָרֵךְ עַל שְׁמַע; וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׁקוּרִין שִׁירַת הַאֲזִינוּ; וַיֵּשׁ יְחִידִים שְׁקוּרִין שְׁתֵּי הַשִּׁירוֹת - הַכָּל לְפִי הַמִּנְהָג.

יד. חֵיב אָדָם לְבָרֵךְ מֵאֵה בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם, בֵּין הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה. וּמָה הֵן מֵאֵה בְּרָכוֹת אֵלּוּ? שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים בְּרָכוֹת שֶׁמִּנִּינוּ בְּפֶרֶק זֶה; וְשִׁבַּע בְּרָכוֹת שֶׁל קִרְיַת שְׁמַע שְׁחִירַת וְעִרְבִית שֶׁלִּפְנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן; וְכִשְׁמַתְעִטָּף בְּצִיצִית, מְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַתְעַטֵּף בְּצִיצִית'; וְכִשְׁלוּבֵשׁ תַּפְלִין, מְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תַּפְלִין'; וְשְׁלֹשׁ תַּפְלוֹת, בְּכָל תַּפְלָה מִהֵן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת - הָרִי שִׁשָּׁה וּשְׁמוֹנִים בְּרָכוֹת. וְכִשְׁהוּא אוֹכֵל שְׁתֵּי סְעוּדוֹת בְּכָל יוֹם, מְבָרֵךְ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת, שִׁבַּע בְּכָל סְעוּדָה - אַחַת כִּשְׁנוֹטֵל

טז. בְּיָצֵד? אוֹכֵל מְעַט יָרֵק, וּמְבָרֵךְ לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו; וְחוּזֵר וְאוֹכֵל מְעַט מִפְּרֵי זֶה, וּמְבָרֵךְ לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו, וּמְעַט מִפְּרֵי זֶה לִי, וּמְבָרֵךְ לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו. וּמוֹנֶה כָּל הַבְּרָכוֹת, עַד שֶׁמִּשְׁלִים מֵאֵה בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם.

יז. סֵדֶר תַּפְלוֹת, כִּף הוּא: בְּשִׁמְרָה, מְשָׁפִים אָדָם וּמְבָרֵךְ בְּרָכוֹת אֵלּוּ, וְקוֹרָא הַזְמִירוֹת [=פְּסוּקֵי דְזִמְרָה] וּמְבָרֵךְ לְפָנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן. וְקוֹרָא אֶת שְׁמַע וּמְבָרֵךְ לְפָנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן, וּמִדְּלַג הַקִּדְּשָׁה [קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ כו'] בֵּרוּךְ מְבָרֵכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁלִּפְנֵיהֶן, שְׁאִין הַיְחִיד אוֹמֵר קִדְּשָׁה; וְכִשְׁהוּא חוֹתֵם 'גָּאֵל יִשְׂרָאֵל', מִיָּד יַעֲמֹד כְּדִי שְׁיִסְמָךְ גָּאֵלָה לְתַפְלָה לִי, וּמִתְפַּלֵּל מְעַמֵּד כְּמוֹ שְׁאֵמֵר. וְכִשְׁיִשְׁלִים - יֵשֶׁב, וְיַפֵּל עַל פָּנָיו, וּמִתְחַנֵּן; וּמִגְבִּיָּה רִאשׁוֹ, וּמִתְחַנֵּן מְעַט וְהוּא יוֹשֵׁב,

יח. סֵדֶר תַּפְלוֹת, כִּף הוּא: בְּשִׁמְרָה, מְשָׁפִים אָדָם וּמְבָרֵךְ בְּרָכוֹת אֵלּוּ, וְקוֹרָא הַזְמִירוֹת [=פְּסוּקֵי דְזִמְרָה] וּמְבָרֵךְ לְפָנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן. וְקוֹרָא אֶת שְׁמַע וּמְבָרֵךְ לְפָנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן, וּמִדְּלַג הַקִּדְּשָׁה [קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ כו'] בֵּרוּךְ מְבָרֵכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁלִּפְנֵיהֶן, שְׁאִין הַיְחִיד אוֹמֵר קִדְּשָׁה; וְכִשְׁהוּא חוֹתֵם 'גָּאֵל יִשְׂרָאֵל', מִיָּד יַעֲמֹד כְּדִי שְׁיִסְמָךְ גָּאֵלָה לְתַפְלָה לִי, וּמִתְפַּלֵּל מְעַמֵּד כְּמוֹ שְׁאֵמֵר. וְכִשְׁיִשְׁלִים - יֵשֶׁב, וְיַפֵּל עַל פָּנָיו, וּמִתְחַנֵּן; וּמִגְבִּיָּה רִאשׁוֹ, וּמִתְחַנֵּן מְעַט וְהוּא יוֹשֵׁב,

יח. סֵדֶר תַּפְלוֹת, כִּף הוּא: בְּשִׁמְרָה, מְשָׁפִים אָדָם וּמְבָרֵךְ בְּרָכוֹת אֵלּוּ, וְקוֹרָא הַזְמִירוֹת [=פְּסוּקֵי דְזִמְרָה] וּמְבָרֵךְ לְפָנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן. וְקוֹרָא אֶת שְׁמַע וּמְבָרֵךְ לְפָנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן, וּמִדְּלַג הַקִּדְּשָׁה [קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ כו'] בֵּרוּךְ מְבָרֵכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁלִּפְנֵיהֶן, שְׁאִין הַיְחִיד אוֹמֵר קִדְּשָׁה; וְכִשְׁהוּא חוֹתֵם 'גָּאֵל יִשְׂרָאֵל', מִיָּד יַעֲמֹד כְּדִי שְׁיִסְמָךְ גָּאֵלָה לְתַפְלָה לִי, וּמִתְפַּלֵּל מְעַמֵּד כְּמוֹ שְׁאֵמֵר. וְכִשְׁיִשְׁלִים - יֵשֶׁב, וְיַפֵּל עַל פָּנָיו, וּמִתְחַנֵּן; וּמִגְבִּיָּה רִאשׁוֹ, וּמִתְחַנֵּן מְעַט וְהוּא יוֹשֵׁב,

13. במדבר-פנחס, כח, א. 14. תהלים, קמה, א.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ו ניסן - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קנט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּדַבְרֵי תַחֲנוּנִים. וְאַחֵר כֶּן יִקְרָא "תְּהִלָּה לְדָוִד"¹⁵, וְיִתְחַנֵּן כְּפִי כָחוּ, וְיִפְטֹר לְמַעֲשָׁיו.
בְּצַבּוֹר. וּלְעוֹלָם יִשְׁפִּים אָדָם וְיַעֲרִיב לְבֵית הַכִּנְסָת¹⁶, שְׁאִין תִּפְלְתוּ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת בְּכָל עֵת, אֲלֵא בְּבֵית הַכִּנְסָת. וְכָל מִי שֵׁשׁ לוֹ בֵּית הַכִּנְסָת בְּעִירוֹ, וְאִינוֹ נִכְנָס לְתוֹכָהּ לְהִתְפַּלֵּל - נִקְרָא 'שֶׁכֶן רַע'.

(א) אפילו כשהוא מתפלל בביתו ביחידות, יכוון להתפלל בשעה שהציבור מתפללים, מכיוון שזמן תפילת הציבור זהו עת רצון. (ב) ואפילו כשאין הציבור מתפללים בבית הכנסת, מצווה ליחיד להתפלל בבית הכנסת ששם התפילה נשמעת יותר.

ב. וּמִצְוָה לְרוֹץ [למהר] לְבֵית הַכִּנְסָת, שְׁנֹאמַר: "וְנִדְעָה נִדְרָפָה, לְדַעַת אֵת ה' 15"; וְכִשְׁנִיאֵצָא מִבֵּית הַכִּנְסָת, אֵל יִפְסַע פְּסִיעָה גָּסָה [פסיעות גדולות]¹⁷, אֲלֵא יִלֵּךְ מַעַט מַעַט. וְכִשְׁיִכְנֵס לְבֵית הַכִּנְסָת, יִכְנֵס [פנימה] שְׁעוֹר שְׁנֵי פִתְחִים [לתוך ביהכ"ס]¹⁸ וְאַחֵר כֶּן יִתְפַּלֵּל, לְמִים "לְשֹׁמֵר מְזוֹזוֹת פִּתְחֵי" ה'¹⁶.

(ג) שהעושה כך מראה שהשהות בבית הכנסת מכבידה עליו. (ד) שאם ישב סמוך לפתח, יהיה נראה שהשהות בבית הכנסת מכבידה עליו וברצונו לצאת מיד. אולם, אדם שיש לו מקום קבוע בבית הכנסת ליד הפתח, אין בכך חסרון, שהרי הדבר ידוע שזה מקומו הקבוע. (ה) מכך שבפסוק זה נאמר "מְזוֹזוֹת" ו"פִּתְחֵי" בלשון רבים, למדו חז"ל שצריך להיכנס לתוך בית הכנסת כשיעור שני פתחים.

ג. בֵּית הַמִּדְרָשׁ יִגְדֹּל [בחיבתו] מִבֵּית הַכִּנְסָת¹⁹. וְחֻכָּמִים גְּדוֹלִים - אֵף עַל פִּי שֶׁהָיוּ לָהֶם בְּעִירָם בְּתֵי פִנְסוּתוֹת הִרְבָּה, לֹא הָיוּ מִתְפַּלְלִין אֲלֵא בְּמָקוֹם שֶׁהָיוּ עוֹסְקִין בּוֹ בְּתוֹרָה; וְהוּא, שֶׁיִּתְפַּלֵּל שָׁם תִּפְלַת הַצַּבּוֹר²⁰.

(ו) מקום מיוחד ללימוד התורה. (ז) שמיועד לתפילה בלבד. (ח) אבל אם אין בבית המדרש מניין, ילך לבית הכנסת להתפלל בציבור, ואין לחשוש מביטול התורה שנגרם בעקבות ההליכה לבית הכנסת.

ד. וְכִיצַד הִיא תִּפְלַת הַצַּבּוֹר? יִהְיֶה אֶחָד מִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רֹם, וְהַפֵּל שׁוֹמְעִין. וְאִין עוֹשִׁין כֵּן בְּפָחוֹת מֵעֶשְׂרֵה גְּדוֹלִים²¹ וּבְנֵי חוּרִין, וְשָׁלִיחַ צַבּוֹר אֶחָד מֵהֶם²². וְאִפְלוּ הָיוּ מִקְצָתָן כָּבֵד הִתְפַּלְלוּ וְיִצְאוּ יָדֵי חוּבָתָן - מִשְׁלִימִין בָּהֶן עֲשָׂרָה; וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ רַב הַעֲשָׂרָה²³ לֹא הִתְפַּלְלוּ.

מכיוון שראוי קודם לשבח את ה' על כך שגאל אותנו ממצרים, ורק אחר כך לבקש את צרכינו. (מ) שעל פרק תהילים זה אמרו חז"ל, שהקורא אותו שלוש פעמים בכל יום מובטח לו שיזכה לעולם הבא. לכן תיקנו לומר אותו, פעמיים בתפילת שחרית ופעם אחת במנחה.

יח. וּבְתִפְלַת הַמִּנְחָה, מִתְחִיל לִקְרוֹת "תְּהִלָּה לְדָוִד" מִיָּשָׁב; וְאַחֵר כֶּן עוֹמֵד, וּמִתְפַּלֵּל תִּפְלַת הַמִּנְחָה; וְכִשְׁמִשְׁלִים - נוֹפֵל עַל פָּנָיו, וּמִתְחַנֵּן; וּמִגְבִּיהָ רֹאשׁוֹ, וְיִתְחַנֵּן מַעַט, וְיִפְטֹר לְמַעֲשָׁיו.

יט. וּבְתִפְלַת הָעֶרֶב, קוֹרֵא קְרִית שְׁמַע וּמְבַרֵּךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ, וְסוֹמֵךְ גְּאֻלָּה לְתִפְלָה, וּמִתְפַּלֵּל מַעַמֵּד; וְכִשְׁיִשְׁלִים, יֵשֵׁב מַעַט²⁴ וְיִפְטֹר. וְאִם הִתְחַנֵּן אַחֵר תִּפְלַת עֶרֶבִית, הָרִי זֶה מִשְׁבָּח; וְאֵף עַל פִּי שְׁמְבַרֵּךְ 'הַשְּׁכִיבֵנוּ' אַחֵר 'גְּאֹל יִשְׂרָאֵל', אִינָה הַפְּסָקָה בֵּין גְּאֻלָּה לְתִפְלָה, וְהָרִי שְׁתִּיחֶן כְּבָרָה אַחַת אֶרְפָּה מִב.

(מא) כמבואר לעיל (פרק ד הלכה טז) שצריך לשבת מעט אחרי התפילה, כדי שלא ייראה כאילו התפילה הייתה משא שהכביד עליו. (מב) מכיוון שהתוכן של ברכת "השכיבנו" דומה לגאולת מצרים - שבזמן מכת בכורות בני ישראל פחדו והתפללו לה' שיקיים את דברו ולא ייתן למשחית לבוא לבתיהם, וכנגד אותה התפילה תיקנו חז"ל את ברכת "השכיבנו" בה אנו מבקשים מה' שיצילנו מכל דבר רע.

~ יום שני כ"ו ניסן ~

פֶּרֶק ח

מעלת התפילה בציבור; קדושת בית המדרש ובית הכנסת; דיני שליח ציבור.

א. תִּפְלַת הַצַּבּוֹר נִשְׁמַעַת תָּמִיד; וְאִפְלוּ הָיוּ בָּהֶן [אנשים] חֲטָאִים, אִין הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹאֵס תִּפְלָתָן שֶׁל רַבִּים. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ אָדָם לִשְׁתַּף עֲצָמוֹ עִם הַצַּבּוֹר²⁵, וְלֹא יִתְפַּלֵּל יְחִידִי, כֹּל זְמַן שֶׁיִּכּוֹל לְהִתְפַּלֵּל

15. הושע, ו, ג. 16. משלי, ח, לד.

וכיצד . . הציבור: צריך עיון בלשונו בהבנת גדר תפילת ציבור - לקו"ש חכ"ד ע' 95 הע' 8.

קס שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ו ניסן - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ט) כגון: ברכת הזימון עם שם השם (שהמברך אומר "נברך אלוקינו"). (טז) כגון: שאם התחילו לקרוא בתורה בנוכחות עשרה ויצאו מקצתם - גומרים, והעולה לתורה מברך כאילו היו שם עשרה.

ז. וְצִרְיָהּ לְהִיּוֹת הַעֲשָׂרָה בָּלֶן בְּמָקוֹם אֶחָד, וְשְׁלִיחַ צִבּוֹר עִמָּהֶן בְּמָקוֹם אֶחָד. חָצֵר קִטְנָה שְׁנִפְרָצָה בְּמִלּוּאָה [לכל אורכה] לְחָצֵר גְּדוּלָּה^י, וְהָיוּ תִשְׁעָה בְּגִדּוּלָה וְאֶחָד בְּקִטְנָה - מִצִּטְרֵפִין^י; תִּשְׁעָה בְּקִטְנָה, וְאֶחָד בְּגִדּוּלָה - אֵין מִצִּטְרֵפִין^י. צִבּוֹר בְּגִדּוּלָה, וְשְׁלִיחַ צִבּוֹר בְּקִטְנָה - יוֹצֵאֵין יְדֵי חוֹבְתָן^י; צִבּוֹר בְּקִטְנָה, וְשְׁלִיחַ צִבּוֹר בְּגִדּוּלָה - אֵין יוֹצֵאֵין יְדֵי חוֹבְתָן, שְׁהָרִי הוּא מְפָלֵג [=נפרד] מִהֶן וְאֵינוֹ עִמָּהֶם בְּמָקוֹם אֶחָד; מִפְּנֵי שֵׁישׁ לְגִדּוּלָה פָּסִין [מחיצות] מִבָּאֵן וּמִבָּאֵן^{כא}, הָרִי הֵיא כִּמְפָלְגָת מִן הַקִּטְנָה^{כב}; וְאֵין הַקִּטְנָה מְפָלְגָת מִן הַגְּדוּלָה, אֲלֵא הָרִי הֵיא כְּקֶרֶן זָוִית [פינה] שְׁלֵה.

(יז) והיא פתוחה כולה לחצר הגדולה, אבל החצר הגדולה אינה פתוחה במלואה לקטנה, מפני שישנם קירות בשטח בו היא גדולה יותר מהקטנה. (יח) כי הקטנה נחשבת כנספח לגדולה. (יט) מכיוון שהרוב נמצא בקטנה, הוא אינו מצטרף למיעוט שבגדולה למרות הפתח שביניהן. (כ) כי השליח ציבור הוא אחד, וממילא נחשב כחלק מהציבור הנמצא בגדולה שהם הרוב. (כא) שהקירות יוצאים משני צידי הקטנה. (כב) הדינים בהלכה זו, נאמרו לגבי צירוף למניין דווקא, אך לענות 'קדושה' ו'ברכו', יכול גם היחיד שנמצא מחוץ לבית הכנסת.

ח. וְכֵן אִם הָיְתָה צוּאָה בְּגִדּוּלָה, אָסוּר לְהִתְפַּלֵּל וּלְקִרְוֹת קְרִית שְׁמַע בְּקִטְנָה^י; הָיְתָה צוּאָה בְּקִטְנָה, מִתֵּר לְהִתְפַּלֵּל וּלְקִרְוֹת קְרִית שְׁמַע בְּגִדּוּלָה, אִם לֹא הָיָה שָׁם רֵיחַ רַע, מִפְּנֵי שֶׁהֵיא מְפָלְגָת מִמֶּנָּה^י.

(כג) שהקטנה אינה נחשבת כנפרדת מהגדולה, ואנו מחשיבים את הצואה כאילו היא בקטנה. (כד) ואף שהאנשים הנמצאים בגדולה רואים את הצואה הנמצאת בחצר הקטנה, למרות זאת מותר להם להתפלל בגדולה מכיוון שהצואה נמצאת ברשות אחרת, והיא דומה לצואה המונחת מאחורי מחיצה של זכוכית, שאף על פי שהמתפלל או הקורא רואה אותה, מותר להתפלל כנגדה כמבואר לעיל (הלכות קריאת שמע פרק ג, הלכה י').

ט. שְׁלִיחַ צִבּוֹר מוֹצִיא אֶת הָרִבִּים יְדֵי חוֹבְתָן.

(ט) אנשים בוגרים בני שלוש עשרה ומעלה. (י) ולא עבדים כנענים שאף על פי שהם חייבים במצוות כנשים ומחויבים להתפלל, אינם מצטרפים למניין. (יא) גם הוא נחשב חלק מהעשרה, מכיוון שגם הוא כלול בתפילה. (יב) שישה אנשים, בהתאם לכלל ההלכתי שרוב דבר נחשב ככולו.

וְכֵן אֵין אֹמְרִין קְדֻשָּׁה, וְלֹא קוֹרְאִין בַּתּוֹרָה וּמִבְרָךְ לַפָּנִיָּה וּלְאַחֲרֶיהָ, וְלֹא מִפְּטִירֵין בְּבִיאיִם, אֲלֵא בַּעֲשָׂרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכיצד היא תפלת הצבור? יהיה אחד מתפלל בקול רם, והכל שומעין".

בסיום מסכת ראש השנה נחלקו חכמים ור"ג, לדעת חכמים תפילת הציבור עיקר ולדעת ר"ג תפילת שליח ציבור עיקר.

וצ"ע בלשונו כאן שפסק כדעת ר"ג אבל בהלכה ט' פסק כחכמים וכתב שיחיד היודע להתפלל אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפילת עצמו.

לקו"ש חלק כ"ד עמוד 95 הערה 8

מתוך רמב"ם "פרס המלך"

השנת הראב"ד

וכן... שמע א"א אינו אומר אלא יוצר בשביל קדושה שבה וזהו פורס כמו בפרוס הפסח מאי פרוס פלגא פלגא דהלכות הפסח וכן פורס על שמע והיא אחת מהשתיים שלפניה.

ה. וְכֵן • לֹא יְהִיָּה

אֶחָד מִבְּרַךְ בְּרִפְתָּ [שלפני

ואחרין] שְׁמַע וְהַכֵּל שוֹמְעִין

וְעוֹנִין אַחֲרָיו 'אָמֵן',

אֲלֵא בַּעֲשָׂרָה; וְזֶה הוּא

הַנִּקְרָא 'פּוֹרֵס' עַל שְׁמַע' [קורא לציבור את ברכות קריאת שמע].

וְאֵין אֹמְרִין קְדִישׁ אֲלֵא בַּעֲשָׂרָה; וְאֵין הַכֹּהֲנִים

נוֹשְׂאִין אֶת יְדֵיהֶן אֲלֵא בַּעֲשָׂרָה, וְהַכֹּהֲנִים מִן

הַמִּנְיָן. שֶׁכֵּל עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל הֵן הַנִּקְרָאִין 'עֲדָה',

שְׁנֵאמָר [במעשה המרגלים]: "עַד מָתִי לְעֲדָה"¹⁷, וְהָיוּ

עֲשָׂרָה, שֶׁהָרִי יָצָאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלִבִּי.

(יג) פורס - מלשון פריסה והצעה. (יד) שהרי שניהם לא

הוציאו דיבה רעה על הארץ.

ו. וְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה^{טו} - לֹא יְהִיָּה אֲלֵא בַּתּוֹךְ

עֲדָה מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמָר: "וְנִקְדְּשִׁיתִי בַּתּוֹךְ בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל"¹⁸. וְכָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים - אִם הִתְחִילוּ בִּהֶן

בַּעֲשָׂרָה, וְהִלְכוּ מִקְצָתָן, אֵף עַל פִּי שְׂאִין רִשְׁאִין -

יְגִמְרוּ הַשְּׂאָר^{טז}.

17. במדבר-שלח, יד, כז. 18. ויקרא-אמור, כב, לב.

~ יום שלישי כ"ז ניסן ~

פרק ט

סדר תפילת הציבור בימי חול ובשבת; דיני תפילות שאינן ראויות.

א. סדר תפילות הציבור, כך הוא: בשחר - כל העם יושבין, ושליח צבור יורד לפני התבה; ועומד באמצע העם; ומתחיל ואומר קדיש, וכל העם עונים 'אמן', והא שמייה רפה מברך בכל כחן, ועונין 'אמן' בסוף קדיש; ואחר כך אומר: 'ברכו את ה' המברך', והן עונים אחריו: 'ברוך ה' המברך, לעולם ועד'. ומתחיל ופורס על שמע בקול רם, והן עונין 'אמן' אחר כל ברכה וברכה, והיודע לברך ולקרות קורא עמו, עד שמברך גאל ישראל.

(א) בפרק ז ביאר הרמב"ם את סדר התפילה של היחיד, וכאן הוא מבאר את סדר תפילות הציבור. (ב) מכיוון שמצווה להתפלל במקום נמוך כמבואר לעיל (פרק ה, הלכה ו), לכן גישת שליח הציבור לתפילה נקראת "יורד". (ג) בנוסף לארון הקודש שבו נמצאים כל ספרי התורה שבבית-הכנסת, הייתה בזמנם תיבה ארוכה וצרה בה היה מונח רק ספר-תורה אחד, ולפניה שליח הציבור היה עומד ומתפלל. כיום אין מנהגו להניח את ספר התורה ב"תיבה", אלא כל הספרים מונחים בארון הקודש. (ד) במרכז בית הכנסת סמוך לקיר הקדמי. (ה) ה'קדיש' נקרא כך, על שם שהוא כולל דברי שבת לה' וקידוש שמו. (ו) בכל כוונתם. ויש מפרשים: בקול רם.

ב. והכל עומדין מיד, ומתפללין בלחש, ומי שאינו יודע להתפלל, עומד ושותק עד שיתפלל שליח צבור בלחש עם שאר העם; וכל שגמר תפלתו מן הציבור, יפסע שלש פסיעות לאחוריו, ויעמד במקום שהגיע אליו בעת שפסע.

(ז) אסור להגביה את הקול בתפילת "שמונה-עשרה", כמבואר לעיל (פרק ה, הלכה ט). (ח) בגמרא המשילו את סיום התפילה לתלמיד הנפרד מרבו, שראוי שכשהתלמיד פונה לדרכו לאחר סיום הלימוד, יעמוד מעט על מקומו ולא ילך מיד, כדי להראות שאינו ממהר להיפרד ומחכה לחזור אל רבו שוב. בדומה לכך היהודי בסיום תפילתו, ראוי שישהה מעט על מקומו להראות שאינו ממהר להיפרד מה' כביכול. (ט) וממתין על מקומו עד שיגיע שליח הציבור ל'קדושה', שאז חוזר למקומו, כמבואר בהמשך (הלכה ד).

ג. ואחר שפסע שליח צבור שלש פסיעות לאחוריו, מתחיל ומתפלל בקול רם מתחלת

ביצד? בשעה שהוא מתפלל, והם שומעין ועונין 'אמן' אחר כל ברכה וברכה - הרי הן מתפללין. במה דברים אמורים? במי שאינו יודע להתפלל; אבל היודע, אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפילת עצמו.

(כח) ובמקרה שכולם יודעים להתפלל, שליח הציבור חוזר על התפילה בקול כדי שיוכלו לומר יחד 'קדושה'.

ל. במה דברים אמורים? בשאר הימים, חוץ מראש השנה, ויום הכפורים של יובל. אבל בשני ימים אלו, שליח צבור מוציא את היודע כשם שמוציא את מי שאינו יודע, מפני שהן ברכות ארפות, ואין רב היודעין אותן יכולין לבנות דעתן בהן בשליח צבור. לפיכך, אם רצה היודע, בשני ימים אלו, לסמוך על תפילת שליח צבור להוציאו ידי חובתו - הרשות בידו.

(כו) שהיודע, אינו יוצא ידי חובתו אלא כשיתפלל בעצמו. (כז) שיש בו תשע ברכות בתפילת מוסף כבמוסף של ראש השנה כמבואר לעיל (פרק ב, הלכה ח).

יא. אין ממניין שליח צבור, אלא גדול שבציבור בחכמתו ובמעשיו; ואם היה זקן, הרי זה משבח ביותר. ומשתדלין להיות שליח צבור, קולו צרוב ורגיל לקרות. ומי שלא נתמלא זקנו - אף על פי שהוא חכם גדול - לא יהא שליח צבור, מפני כבוד הציבור; אבל פורס הוא על שמע, משכיביא שתי שערות אחר שלש עשרה שנה.

(כח) בתורה ובנביאים ובכתובים, וכן בקי בכל הברכות, כדי שיהיו הפסוקים של התפילה סדורים בבקיות בפיו.

יב. וכן העלג, כגון מי שקורא לעין אלה, או לאלה עין, וכל מי שאינו יכול להוציא את האותיות בתקונן - אין ממנין אותו שליח צבור. והרב ממנה אחד מתלמידיו להתפלל לפניו בצבור.

(כט) כלומר, אף על פי שבדרך כלל ממנים כשליח ציבור דווקא אדם שיש בו מעלות מסוימות כמבואר לעיל (הלכה יא), בכל זאת יכול הרב למנות את אחד מתלמידיו שיהיה שליח ציבור, אף על פי שאין בו את כל התנאים האמורים.

יג. הסומא [=עיוור] פורס על שמע, ונעשה שליח צבור. אבל מי שכתפיו מגלות - אף על פי שהוא פורס על שמע, אינו נעשה שליח צבור לתפלה עד שיהיה עטוף [מפני כבוד הציבור].

קסב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ז ניסן - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַבְּרָכוֹת, לְהוֹצִיא אֶת מִי שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל; וְהַפֵּל עוֹמְדִין וְשׁוֹמְעִין, וְעוֹנִין אֶמֶן אַחֵר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, בֵּין אֵלּוּ שֶׁלֹּא יָצְאוּ יְדֵי חוּבָתָן, בֵּין אֵלּוּ שֶׁכָּבֹר יָצְאוּ יְדֵי חוּבָתָן.

נפיל"; וישב ונגביה ראשו הוא ושאר העם, ומתחנן מעט בקול רם מישב.

טז) ראה לעיל פרק ה הלכה יד, את פירוט מנהגי נפילת אפיים. יז) כלומר, יתחנן כאשר פניו מוטים כלפי מטה.

י) שליח הציבור יישאר במקום בו סיים את שלושת פסיעותיו ושם יאמר את חזרת הש"ץ, וזה בשונה ממנהגנו כיום, ששליח הציבור קודם כל חוזר למקומו ואז מתחיל חזרת הש"ץ. ויש מפרשים, שגם כוונת הרמב"ם כאן היא ששליח הציבור יפסע בחזרה ויתפלל במקומו הראשון, רק שעליו לשהות מעט בין סיום תפילתו האישית לחזרת הש"ץ.

ואחר כך נעמד שליח צבור לבדו, ואומר קדיש פעם שניה, והן עונין פדרף שעונין תהלה"י; ואומר "והוא רחום" טי¹⁹, "תהלה לדוד" 20 - הוא עומד והן יושבין, והן קורין עמו; ואחר כך אומר "ובא לציון", "ואני, זאת בריתי" 21, "ואתה קדוש" 22, "וקרא זה אל זה" 23, וגומר הקדשה, והן עונין "קדוש קדוש קדוש" 24 שלשה פעמים, וחוזר וקורא הקדשה תרגום, ואומר "ותשאני רוח" 25, וקוראהו תרגום, ואומר "ה' זמלך לעולם ועד" 26, וקוראהו תרגום, כדי להבין לעם.

ד. ואומר קדשה בברכה שלישית; וכיון שהגיע שליח צבור לקדשה, יש רשות לכל אחד ואחד לחזור למקום שעמד בו בתפלה. וכשגיע שליח צבור ל'מודים' וכורע, כל העם שוחין [משתחוים] מעט, ולא ישחו יותר מדי; ואומרים: 'מודים אנחנו לך ה' אלהינו ואלהי כל בשר, יוצרנו יוצר בראשית, ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש על שהחייטנו וקיימתנו, בן תחינו ותחננו, ותאסוף גלותינו לחצרות קדשך' 27, לשמר חקיך ולעבדך ולעשות רצונך בלבב שלם, על שאנו מודים לך' 28. וכל האומר 'מודים מודים', משתקין אותו ט.

יח) בקדיש שלפני "ברכו", כמבואר לעיל הלכה א. יט) כיום המנהג הוא לומר זאת רק ביום שני וחמישי בלבד שהם ימי רצון. כ) שבזמן הגמרא הבינו הציבור בעיקר ארמית.

ו. ואלי הפסוקים שלפני הקדשה, ושל אחריה, עם תרגומן - הן הנקראין 'סדר היום'. ואחר כך מתחנן בדברי תחנונים ובפסוקי רחמים, ואומר קדיש, וכל העם עונין פדרפן, ונפטרינ.

ז. כל האומר בתחנונים: 'מי שרחם על קן צפור' שלא יקח האם על הבנים', או 'שלא ישחט אותו ואת בנו ביום אחד, רחם עלינו', וכיוצא בענין זה - משתקין אותו, מפני שמצוות אלו גזרת הכתוב הן ואינן רחמים, שאלו היו מפני הרחמים, לא התיר לנו שחיטה כל עקר. וכן לא ירבה בכנויין של שם ואמר: "האל הגדול הגבור והנורא החזק והאמין והעוז" 29, שאין כח באדם להגיע סוף שבחיו של הקדוש ברוך הוא - אלא אומר מה שאמר משה רבנו כ.

כא) מכיוון שכאשר יסיים לשבח יראה כאילו הוא כבר

יא) מכיוון שכבר השתחוו כאשר אמרו "מודים" בתפילה לעצמם, וכאן משתחוים רק כדי לא להיראות ככופר ויהיר, לפיכך מספיק שישתחוו מעט. יב) תפילה זו נקראת "מודים דרבנן", מפני שהיא מורכבת מכמה הודאות שאמרו חז"ל. יג) לחצרות ירושלים עיר הקודש. יד) שנתת בלבנו הכרה אלוקית להיות דבקים בך ולהודות לך. ויש מפרשים: "בעבור ההודאה", כלומר: בזכות ההודאה הזו שאנו מודים לך תחינו ותקיימנו. טו) גוערים בו, מפני שנראה כאילו הוא מודה לשני אלוקים ומקבל על עצמו שתי מלכויות. אולם, הקפדה זו שלא לכפול את המילה 'מודים' היא דווקא בציבור, אבל ביחיד מותר לחזור על מילה זו כדי לכוון בה יותר.

ה. ואחר שישלם כל התפלה, ישב ויפל על פניו, ויטה מעט³⁰ הוא וכל הצבור, ויתחנן והוא

19. תהלים, עח, לח. 20. שם, קמה, א. 21. ישעיהו, נט, כ-כא. 22. תהלים, כב, ד. 23. ישעיהו, ו, ג. 24. שם. 25. יחזקאל, ג, יב. 26. שמות-בשלח, טו, יח.

הפניות לשיחות קודש וכן... רבנו: ביאור בענינה של הלכה זו - לקו"ש חל"ו ע' 55 והע' 31. בתחנונים: דיוק הלשון - לקו"ש ח"ט ע' 201 הע' 37. וכן... רבנו: ביאור בענינה של הלכה זו - לקו"ש חל"ו ע' 55 והע' 31.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המלך הקדוש שאין כמוהו, המניח לעמו בשבת קדשו, כי הם רצו להניח להם; לפניו נעבד ביראה ופחד, ונודה לשמו בכל יום תמיד, מעון הברכות, אדון השלום, מברך השביעי ומקדש השבת ומניח בקדשה²⁷ לעם מדשני ענגלי, זכר למעשה בראשית²⁸; אלהינו ואלהי אבותינו, רצה נא במנוחתנו וכו' ברוך אתה ה', מקדש השבת. ואומר קדיש, וכל העם נפטריין.

(כ) סיבת חזרה זו, מבוארת בהמשך בהלכה יא. (כז) הכוללת את תמצית שבע הברכות שבתפילת הלחש של ליל שבת. (כח) כנגד ברכת "אבות". (כט) כנגד "רצה נא במנוחתנו". (ל) כנגד "שים שלום". (לא) השבת היא יום מנוחה וקדושה לעם ישראל. (לב) שמקיימים את מצוות עונג שבת. (לג) השבת היא זכר להתחדשות העולם.

יא. ולמה תקנו חכמים זה? מפני שרוב העם באין להתפלל ערבית בלילי שבת²⁹, ויהיה שם מי שנתאחר לבוא ולא השלים תפלתו; וישאר לבדו בבית הכנסת, ויבוא לידי ספנה³⁰. לפיכך חזר שליח צבור ומתפלל, כדי שיתעכבו כל העם עד שישלים תפלתו המתאחר, ויצא עמהן.

(לד) בשונה מימות החול, בהם האנשים עסוקים במלאכתם ומתפללים ערבית בבתיהם. (לה) בזמנם בתי הכנסת היו מחוץ ליישוב, והחזור מבית הכנסת בלילה לבדו עלול להינזק מרוחות רעות המצויות מחוץ ליישוב. ובדורותינו שאין הסכנה מהרוחות הרעות מצויה, אומרים את ברכת 'מעין שבע' משום 'מנהג אבותינו בדיננו'.

יב. לפיכך, יום טוב שחל להיות בשבת, או יום הפגורים, או ראש חדש - אין שליח צבור היורד ערבית לפני התבה מזכיר ענין היום בברכה זו, אלא חותם בה 'מקדש השבת' בלבד, לפי שלא נתחייב היום בברכה זו³¹.

(לו) שאם לא היה זה ליל שבת, לא היה שליח הציבור אומר ברכה זו בליל חג שחל בחול, שהרי תיקנו לומר אותה רק מפני הסכנה שהייתה בלילי שבת. והסיבה לכך שחכמים לא חששו לסכנה בלילי חג (שלא חל בשבת) היא, מפני שבחג כולם מקדימים לבוא לבית הכנסת ואין כאלו שמאחרים.

יג. בשבתות וימים טובים - כשגומר שליח צבור תפלת שחרית בקול רם, אומר קדיש, ואחר כך

סיים את כל שבחי ה' ותארו, והרי עדיין לא הגיע אפילו למקצת שבחו של ה' באמצעות מילים אלו. (כב) "האל הגדול הגבור והנורא" (דברים י, יז). וכן תיקנו אנשי כנסת הגדולה בתפילה.

ח. במנחה - אומר שליח צבור "והוא רחום"²⁷, "אשרי יושבי ביתך"²⁸, "אשרי העם שפכה לו"²⁹, "תהלה לך"; קורא הוא והעם מושב, ועומד שליח צבור ואומר קדיש, והם עונים אחריו 'אמן' בדרבן, ומתפללין כלן בלחש; ואחר כך חזר שליח צבור, ומתפלל בקול רם בדרך שעשה בשחרית, עד שישלים כל התפלה. וישוב הוא והן, ונופלין על פניהן, ומתחנן ומגביה ראשו הוא והן, ומתחנן מעט מושב בדרך שעשה בשחרית. ועומד ואומר קדיש, וכל העם עונים בדרבן, ונפטריין למעשיהן.

ט. בערב - כל העם יושבין, והוא עומד ואומר "והוא רחום"³², 'ברכו את ה' המברך', והן עונים: 'ברוך ה' המברך לעולם ועד'. ומתחיל לפרס על שמעו³³, ואומר קדיש, ואחר כך הפל עומדין ומתפללין בלחש. וכשמשלימין [כשמסיימים] - אומר קדיש, והן נפטריין [=הולכים]. ואינו חוזר להתפלל בקול רם ערבית, לפי שאין תפלת ערבית חובה, לפיכך לא יברך ברכות לבטלה, שאין כאן אדם שנתחייב בהן כדי להוציאו.

(כג) הסיבה לאמירת פסוק זה בתפילת ערבית היא, מכיוון שבתפילות שחרית ומנחה אומרים את פסוקי קרבנות התמיד המכפרים על עוונות האדם, אבל בערבית שאין בה קרבן לכפר, תיקנו לומר: "והוא רחום יכפר עון". (כד) לומר קריאת שמע עם שתי ברכות לפנייה ושתיים לאחריה.

י. בלילי שבתות - חזר שליח צבור אחר שמתפלל בלחש עם הצבור, ומתפלל בקול רם³⁴; אבל אינו מתפלל שבע, אלא ברכה אחת מעין השבע³⁵. וכך הוא אומר: 'ברוך אתה ה' אלהינו ואלהי אבותינו, אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, האל הגדול הגבור והנורא, אל עליון, קונה ברחמי שמים וארץ, גומל חסדים טובים וקונה הפל, מגן אבות³⁶ בדרבן, מחיה מתים³⁷ במאמרו,

27. תהלים, עח, לח. 28. שם, פר, ה. 29. שם, קמד, טו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לכוון ואין טעם לחזור. (ב) מכיוון שיש להן תוכן אחד, והוא לסדר ולומר את שבחו של הקב"ה לפני הבקשות בתפילה, לכן יש להן דין של ברכה אחת ארוכה. (ג) שהיא הברכה הראשונה משלושת האחרונות. וגם תוכן הברכות האחרונות אחד, שהוא לשבח את ה' לאחר שביקשנו ממנו את בקשותינו, לכן דינן כברכה אחת. (ד) וממשיך תפילתו ממנה והלאה על פי הסדר. (ה) מכיוון שמטרת חזרתו היא להוציא ידי חובה את מי שאינו בקי, ולכן דינו בחזרה כדין יחיד שטעה.

ב. אבל אם טעה שליח צבור כשהוא מתפלל בלחש, אני אומר שאינו חוזר ומתפלל בלחש פעם שנייה, מפני טרח הצבור, אלא סומך על התפלה שמתפלל בקול רם; והוא שאם טעה בה, לעולם חוזר כמו שהיחיד חוזר.

ג. שליח צבור שטעה ונבהל, [התבלבל], ולא ידע מהיכן יתחיל, ושהה שעה [זמן ממושך] - יעמד אחר תחתי. ואם טעה בכרפת המינים [יולמלמינים], אין ממתנין לו, אלא מיד יעמד אחר תחתי, שפא מינות נזרקה בו; והוא, שלא התחיל בה; אבל אם התחיל בה, ממתנין לו שעה [זמן מה]. ולא יהא השני סרבן באותה שעה.

(ו) ולא ממתנינים עד שייזכר היכן הוא אוחז. (ז) אפילו אם לא השתהה כלל. (ח) ולכן אינו רוצה לומר ברכה זו בה מבקשים שיאברו המינים והאפיקורסים, כי אינו רוצה לקלל את עצמו. (ט) כי מאחר והתחיל בה מתברר שאינו מין והוא רק טועה, ודינו כטועה בשאר הברכות. (י) ממאן ומתמהמה לרדת לפני התיבה, משום שאין זה כבוד הציבור לעמוד ולחכות באמצע התפילה.

ד. ומהיכן הוא מתחיל? מתחילת הברכה שטעה בה הראשון, אם טעה באחת מן האמצעיות; אבל אם טעה באחת משלש ראשונות, מתחיל השני מן הראש, ואם טעה באחת מן האחרונות, יתחיל השני מן העבודה.

(יא) מברכת "רצה" כדין יחיד הטועה, וכאמור לעיל הלכה א.

ה. האומר: • אני יורד לפני התיבה, מפני שפגדי צבועים' [צבעוניים] - אף בלבנים, לא יעברו באותה התפלה. אומר: אני עובר, מפני שיש בגלי סנדל' - אף יחף, לא יעבר.

השגת הראב"ד

האומר: • התפלה א"א אנו אומרים מפני חשש מינות ולא באותה תפלה ולא בתפלה אחרת.

"תהלה לדוד", ואומר קדיש, ומתפלל לין מוסף בלחש, וחוזר ומתפלל מוסף בקול רם בדרך שעושה בשחרית; ואומר קדיש אחר תפלת מוסף, והעם נפטרין. ואין אומרים קדיש ולא תחנונים אחר תפלת שחרית כשאר הימים, אלא אומר אותה קדם תפלת המנחה. כיצד? קורא "תהלה לדוד", ואומר סדר היום ודברי תחנונים, ואומר קדיש; ומתפלל מנחה, וחוזר ומשמיע תפלת מנחה בקול רם, ואומר קדיש.

(לז) תפילת "ובא לציון". (לח) מכיוון שבשבת מאריכים הרבה בתפילת שחרית, לא רצו להכביד על הציבור ולכן ודחו את אמירת "ובא לציון" לתפילת מנחה.

יד. בראשי חדשים ובחלו של מועד - אומר סדר היום אחר תפלת מוסף. במוצאי שבת אומר סדר היום גם אחר תפלת הערב, ואומר קדיש, ואחר כך מבדיל.

(לט) הטעם שאומרים תפילה זו גם בערב הוא, מפני שבשבת נשמות הרשעים יוצאות מהגיהנום ולכן לקראת צאת השבת מעכבים כמה שיותר שלא יחזירו אותן לגיהנום עד הרגע האחרון שאפשר.

~ יום רביעי כ"ח ניסן ~

פרק י

דיני המתפלל ללא כוונה והטועה בתפילה.

א. מי שהתפלל ולא פון את לבו, יחזר ויתפלל בכוונה; ואם פון את לבו בכרעה ראשונה, שוב אינו צריך. מי שטעה באחת משלש ברכות הראשונות, חוזר לראש; ואם טעה באחת משלש ברכות האחרונות, חוזר לעבודה [רצה]; ואם טעה באחת מן האמצעיות, חוזר לתחלת ברכה שטעה בה, ומשלים תפלתו על הסדרי. וכן שליח צבור שטעה כשהוא מתפלל בקול רם, על דרך זו הוא חוזר.

(א) לחזור ולהתפלל בכוונה. הסיבה לכך היא, מפני שבכניסה לתפילה נדרשת כוונה במיוחד. סיבה נוספת: כי מהות הברכה הראשונה היא קבלת עול מלכות שמים, וראוי ביותר לכוון בזה. כיום הדין הוא שאין לחזור במקרה של חוסר כוונה, מכיוון שאף בחזרה קרוב לוודאי שלא יצליחו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ח ניסן - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קסה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ח. מי שטעה בימות הגשמים [=בחורף], ולא אמר 'מוריד הגשם' ולא 'מוריד הטל' - חוזר לראש^י; ואם הזכיר הטל^י, אינו חוזר^י. ואם טעה בימות החמה [=בקיץ], ואמר 'מוריד הגשם' - חוזר לראש^י; ואם לא הזכיר טל, אין מחזירין אותו, שאין הטל נעצר, ואינו צריך בקשה^י.

(כג) לתחילת תפילת שמונה-עשרה. (כד) אף שלא הזכיר "מוריד הגשם" שזוהי ההזכרה הנדרשת בחורף. (כה) מכיוון שגם הטל מסמל את גבורתו של ה' המשפיע מים על הארץ, והוא משלים במידה מסויית את חסרון הזכרת ירידת הגשם. (כו) מכיוון שהגשמים בקיץ הם סימן קללה, וכמוכיר גשם בתפילה אינו משבח אלא מקלל. (כז) אין צורך לבקש שירד. אבל לכתחילה כן יש להזכיר אותו ללא בקשה, אלא כשבח לה' שמוריד אותו.

ט. מי ששכח השאלה [-"ותן טל ומטר"] בברכת השנים - אם נזכר קדם 'שומע תפלה', שואל את הגשמים ב'שומע תפלה'^י. ואם נזכר אחר שברך 'שומע תפלה', חוזר לברכת השנים; ואם לא נזכר עד שהשלים כל תפלתו, חוזר ומתפלל שניה.

(כח) שהיא סוף ברכות האמצעיות והיא כוללת את כל הבקשות, כמבואר לעיל (פרק ו, הלכה ג).

י. טעה ולא הזכיר כט 'יעלה ויבוא' [-בברכת "רצה"] - אם נזכר קדם שישלים תפלתו, חוזר לעבודה ומזכיר. ואם נזכר אחר שהשלים תפלתו, חוזר לראש [התפילה]; ואם היה רגיל לומר דברי תחנונים אחר תפלתו [כגון אלוקי נצור לשוני וכו'], ונזכר אחר שהשלים תפלתו קדם שיעקר רגליו - חוזר לעבודה^ל.

(כט) בראש חודש, חג או חול המועד. (ל) אבל אם אינו רגיל לומר תחנונים, אפילו אם אמר באותה הפעם ועדיין לא עקר את רגליו, בכל זאת הוא נחשב כמי שסיים את תפילתו ועליו לחזור לתחילת תפילת שמונה-עשרה.

יא. במה דברים אמורים? בחלו של מועד, או בשחרית ובמנחה של ראשי חודשים; אצל ערבית של ראש חודש - אם לא הזכיר [יעלה ויבוא], אינו חוזר לא.

(לא) מכיוון שההלכה היא שבית-דין לא מקדשים את החודש וקובעים את זמנו בלילה, לכן אי הזכרת "יעלה ויבוא" בליל ראש חודש אינה חמורה כל-כך שיצטרכו בשבילה לחזור ולהתפלל.

(יב) חוששים שמא עלו לו הרהורי מינות, כי דרך המינים להקפיד בדברים הללו. (יג) אבל בתפילה אחרת אפשר שיעבור לפני התיבה, כי אין זה אלא חשש בעלמא, ומספיק לחשוש בזמן בו התבטא כך ולא נחשיב אותו כמין גמור לתמיד.

ו. מי שנסתפק לו אם התפלל או לא התפלל - אינו חוזר ומתפלל^י, אלא אם כן התפלל תפלה זו על דעת שהיא נדבה^{טו}; שאם רצה היחיד להתפלל כל היום בלוי תפלת נדבה, יתפלל^{טז}. מי • מי • חובה א"א אין כאן נחת רוח. חשנת הראב"ד

שהיה עומד בתפלה, ונזכר שכבר התפלל - פוסק ואפילו באמצע הברכה^י; ואם הייתה תפלת ערבית - אינו פוסק, שלא התפלל אותה מתחלה אלא על דעת שאינה חובה^{יז}.

(יד) כי שמא כבר התפלל, ואסור להתפלל פעמיים מכיוון שזה נחשב כהקרבת שני קורבנות תמיד בשחרית (שהרי התפילות תוקנו כנגד קורבנות התמיד) ועבירה על איסור הוספה על ציווי ה'. (טו) מכיוון שמותר לאדם להביא קורבנות נדבה לבית המקדש, בכל כמות שירצה. (טז) וחז"ל אף אמרו שהלואי והאדם יתפלל כל היום כולו. אמנם, מותר להתפלל שוב כתפילת נדבה דווקא אם מוסיפים בקשה חדשה, אך אדם שהסתפק אם בכלל התפלל, אינו צריך אפילו להוסיף בקשה. (יז) מכיוון שהתחיל להתפלל תפילה זו על סמך זה שהיא חובה, אסור לו להמשיך להתפלל אותה. (יח) כפי שכבר נתבאר לעיל (פרק א, הלכה ו) שתפילת ערבית רשות.

ז. מי שטעה והתפלל של חל בשבת, יצא^{יט}; ואם נזכר והוא בתוך [-באמצע] התפלה - גומר ברכה שהתחיל בה^י, וחוזר ומתפלל של שבת. במה דברים אמורים? בערבית או בשחרית או במנחה. אצל במוסף, פוסק ואפילו באמצע הברכה^כ; וכן אם השלים תפלה של חל על דעת [-במחשבה] שהוא מוסף, חוזר ומתפלל מוסף - אחד שבת, ואחד יום טוב, ואחד ראש חודש.

(יט) כך מופיע בנוסח הרמב"ם המדויק בהוצאת קאפח, אך בנוסחאות מדויקות אחרות נכתב "לא יצא". (כ) ואינו צריך להפסיק באמצע הברכה, מכיוון שלכתחילה גם בשבת יש להתפלל שמונה-עשרה ברכות, רק בגלל כבוד שבת לא הטריחו חכמים להאריך כל כך. (כא) שגומר את הברכה שנזכר בה. (כב) מכיוון שאין תפלת מוסף של שמונה-עשרה ברכות גם ביום חול, כגון ראש חודש וחול המועד, לכן יפסיק במצב כזה בו מלכתחילה אין כל חיוב לומר ברכה זו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שאינן בהם קרבן מוסף, כגון חנוכה ופורים, אם לא אמר בתפילה את הנוסח שמזכיר את המאורע של אותו היום אינו צריך לחזור. והסיבה לכך היא מפני שחגים אלו אינם מהתורה, אלא הם תקנת חכמים.

טו. שֶׁכַּח וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעֶרְבֵי שַׁבָּת, יִתְפַּלֵּל עֶרְבִית שְׁתִּים שֶׁל שַׁבָּת; וְכֵן בְּיוֹם טוֹב. שֶׁכַּח וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב - מִתְפַּלֵּל בְּמוֹצָאֵיהֶן עֶרְבִית שְׁתִּים שֶׁל חוּל, מִבְּדִיל בְּרֹאשׁוֹנָהּ^{לז} וְאִינוּ מִבְּדִיל בְּשִׁנְיָהּ^{לח}: וְאִם הִבְדִּיל בְּשִׁתִּיָּהּ, אוֹ לֹא הִבְדִּיל בְּאַחַת מֵהֶן לט - יֵצֵא^מ; אֲבָל אִם לֹא הִבְדִּיל בְּרֹאשׁוֹנָה, וְהִבְדִּיל בְּשִׁנְיָהּ^{מא} - חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שְׁלִישִׁית, מִפְּנֵי שֶׁהִרְאשׁוֹנָה לֹא עָלְתָה לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּימָה לְתְּפִלָּה שֶׁהִיא תְּפִלַּת עֶרְבִית^{מב}. וְכָל הַמִּתְפַּלֵּל שְׁתֵּי תְּפִלוֹת^{מג}, אֶפְלוּ שְׁחֲרִית וּמוֹסָף^{מד} - לֹא יִתְפַּלֵּל זֶה אַחֵר זֶה; אֲלָא יִשְׁתָּה בֵּין תְּפִלָּה לְתְּפִלָּה, כְּדֵי שֶׁתִּתְחַוֶּנּוּ דַּעְתּוֹ עָלֵיוֹ^{מה}.

(לז) מכיוון שהראשונה נחשבת לתפילת ערבית בזמנה. (לח) שהיא נחשבת כהשלמת תפילת מנחה של שבת, שאין בה הבדלה. (לט) שלא הבדיל בשתי התפילות כלל. (מ) מכיוון שמבדיל אחר כך עם כוס יין. (מא) ובכך הראה שכוונתו הייתה שהתפילה הראשונה יתחשב כהשלמת מנחה של שבת, והתפילה השנייה כתפילת ערבית. (מב) והכלל הוא שאת תפילת ההשלמה מתפילים בסוף, כמבואר לעיל (פרק ג הלכה ח). (מג) כגון ששכח להתפלל, ומתפלל עכשיו שתיים. (מד) שמתפלל את שתי התפילות לפי הסדר, לא בגלל טעות. (מה) שדעתו תהיה מיושבת ויוכל להתכונן לתפילה השנייה שגם היא תהיה מתוך כוונה ובתחינה.

טז. אִסּוּר לוֹ לְמִתְפַּלֵּל בְּצָבוֹר, שִׁיקְדִים תְּפִלָּתוֹ לְתְּפִלַּת הַצָּבוֹר^{מו}. הַנִּכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמֵצֵא צָבוֹר מִתְפַּלֵּל בְּלֶחֶשׁ [תפילת שמונה עשרה] - אִם יָכוֹל לְהִתְחִיל וּלְגַמֵּר עַד שֶׁלֹּא יִגִּיעַ שְׁלִיחַ צָבוֹר לְקִדְשָׁהּ, יִתְפַּלֵּל. וְאִם לֹא, יִמְתִּין^{מז} עַד שֶׁיִּגִּיעַ שְׁלִיחַ צָבוֹר לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רֹם, וְיִתְפַּלֵּל עִמּוֹ בְּלֶחֶשׁ מְלֶה בְּמֶלֶה, עַד שֶׁיִּגִּיעַ שְׁלִיחַ צָבוֹר לְקִדְשָׁהּ; וְעוֹנָה הַקִּדְשָׁה עִם הַצָּבוֹר, וּמִתְפַּלֵּל שָׁאֵר תְּפִלָּה לְעִצְמוֹ. וְאִם הִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל קֹדֶם שְׁלִיחַ צָבוֹר, וְהִגִּיעַ שְׁלִיחַ צָבוֹר לְקִדְשָׁה - לֹא יִפְסִיק, וְלֹא יַעֲנֶה קִדְשָׁה עִמָּהּ. וְכֵן

יב. כָּל מְקוֹם שֶׁהִיחִיד חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל - שְׁלִיחַ צָבוֹר חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל, אִם טָעָה בְּמוֹתוֹ בְּעַת שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּקוֹל רֹם; חוּץ מִשְׁחֲרִית שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שָׁאֵם שֶׁכַּח שְׁלִיחַ צָבוֹר וְלֹא הִזְכִּיר 'עֲלֶה וְיָבוֹא' עַד שֶׁהִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ, אֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי טַרַח צָבוֹר^{לב} - שֶׁהִרְי תְּפִלַּת הַמוֹסָפִין לְפָנָיו, שֶׁהוּא מְזַכֵּר בָּהּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ^{לג}.

(לב) אבל אם עדיין לא סיים את תפילתו, מכיוון שהדין במקרה כזה הוא לחזור רק ל"רצה", אין זו טרחה מרובה לציבור ועליו לחזור ל"רצה" (לג) וכיוון שנוהגים להתפלל שחרית ומוסף ברצף, הזכרת ראש חודש במוסף תיחשב אף לשחרית. אבל אם שליח הציבור טעה במוסף ולא הזכיר ראש חודש, עליו לחזור ולהתפלל, ולא מסתפקים בכך שיזכיר את ראש חודש בתפילת מנחה, מכיוון שאין נוהגים להתפלל מוסף ומנחה ברצף.

השנת הראב"ד

עשרת . . צבור א"א יש מי שאומר שאינו חוזר לראש ומ"ש בגמרא לא יצא לומר שלא יצא ידי חובת ברכה כחקנה ומצאנו בענין ק"ש שאמרו הקורא עם אנשי משמר ועם אנשי מעמד לא יצא מפני שאנשי משמר מקדימין והדבר ידוע שהיו קורין אחר עמוד השחר ובשעת הדחק אדם יוצא בה ומאי לא יצא דקאמרינן אלא שלא יצא כתקנה וגם זה כמו זה.

יג. עֲשֶׂרֶת • הַיָּמִים שֶׁמֵּרָאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכְּפֻרִים - טָעָה וְחָתַם בָּהֶם בְּבִרְכָּה שְׁלִישִׁית 'הָאֵל הַקָּדוֹשׁ' [במקום "המלך הקדוש"], חוֹזֵר לְרֹאשׁ. טָעָה וְחָתַם בְּאַחַת עֲשָׂרָה 'אוֹהֵב צִדְקָה

וּמִשְׁפָּט' [במקום "המלך המשפט"], חוֹזֵר לְתְּחִלַּת הַבִּרְכָּה, וְחוֹתֵם בָּהּ 'הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט', וּמִתְפַּלֵּל וְהוֹלֵךְ עַל הַסֵּדֶר; וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁהִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ, חוֹזֵר לְרֹאשׁ. אֶחָד יָחִיד, וְאֶחָד צָבוֹר.

יד. טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר הַבְּדִלָּה בְּחוֹנֵן הַדַּעַת^{לד} - אִם נִזְכַּר קֹדֶם 'שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה', מִבְּדִיל בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה; וְאִם נִזְכַּר אַחֵר 'שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה', מִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ וְאִינוּ צָרִיךְ לְחִזְרָהּ. וְכֵן מִי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר 'עַל הַנִּסִּים' בְּחִנּוּכָה וּבְפֻרִים, וְ'עֲנִינוּ' בְּתְּפִלַּת תַּעֲנִית - אִינוּ חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל^{לה}; אֶחָד יָחִיד וְאֶחָד צָבוֹר. וְאִם נִזְכַּר [בתענית] קֹדֶם שֶׁיַּעֲקֹר רִגְלָיו - אוֹמֵר: 'עֲנִינוּ אָבִינוּ וְכו'' כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל עַת צָרָה', 'יְהִי לְרַצּוֹן אֲמָרֵי פִי'^{לו}.

(לד) בתפילת ערבית במוצאי שבת וחג. (לה) מכיוון שמבדיל אחר כך עם כוס יין. (לו) בהתאם לכלל - ימים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ט ניסן - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קסז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וּמִגְבִּיהֶיךָ אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה גְבוּהַ מִכָּל חֲצֹרוֹת [=בתין]
הָעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּלְרֹמֶם אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ"³². וְאֵין
פּוֹתְחִין פְּתָחֵי בֵּית הַכִּנְסַת אֶלָּא לַמְּזֻרָה, שֶׁנֶּאֱמַר:
"וַהֲחַיִּים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְּמָה"³³. וּבִזְמַן בּוֹ הֵיכַל
[=חדרון/ארון] שֶׁמִּנְחִין בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, וּבִזְמַן הֵיכַל זֶה
בְּרוּחַ [=לצד] שֶׁמִּתְפַּלְלִין כְּנֶגְדָּהּ בְּאוֹתָהּ הָעִיר, כְּדֵי
שֶׁיִּהְיֶה פְּנִיָּהּ אֶל מוֹל הַהֵיכַל כְּשֶׁיַּעֲמֶדוּ בַתְּפִלָּה.

ב) מבנה בית הכנסת צריך להיות גבוה. ג) כפי שפתחו
של המשכן היה לצד מזרח. ה) הסיבה לכך היא, כי בדרך כלל
פתח בית הכנסת נמצא מאחורי גב הקהל, ומכיוון שהקהל
צריך להתפלל ולהשתחוות לכיוון ארון הקודש הנמצא בצד
מערב, מתאים שהפתח יהיה בצד מזרח. ובארצות המערב
שבהם מתפללים ומשתחוים לכיוון צד מזרח שלהם בו
נמצאת ארץ ישראל ובצד זה גם בונים את ארון הקודש,
עושים את פתח בית הכנסת במערב. ד) בהתאם להלכה
שצריכים להתפלל לכיוון ארץ ישראל, ירושלים ובית
המקדש.

ג. וּמִעֲמִידֵין בֵּימָה בְּאֲמָצַע הַבֵּית, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה
עָלֶיהָ הַקּוֹרָא בַתּוֹרָה אוֹ מִי שֶׁהוּא אוֹמֵר לְעַם דְּבָרֵי
כַּבּוּשִׁין - כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ כָּלֶן. וְכִשְׁמַעֲמִידֵין הַתִּבָּה
שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סֵפֶר תּוֹרָה, מִעֲמִידֵין אוֹתָהּ בְּאֲמָצַע,^[גבה של]
וְאַחֲרֵי [תִּבָּה כְּלָפֵי מוֹל] הַהֵיכַל, וּפְנִיָּה
[=חזית התבה] כְּלָפֵי הָעָם.

ה) דברי מוסר אשר כובשים את ליבו של השומע.
ו) בזמנם היה המנהג להציב תיבה ובתוכה ספר תורה אחד
(בנוסף לספרי התורה שמונחים בהיכל), כדי שיהא מוכן
להעלות אותו משם לבימה לקריאת התורה, וגם כדי שיהיה
זמין ליחידים לקרוא בו "שניים מקרא ואחד תרגום",
שמצווה לקרוא זאת מתוך ספר תורה יותר מאשר מתוך
החומש, ולא יצטרכו לטרוח ולהוציא את ספר התורה מארון
הקודש. ז) כלומר, בין צפון לדרום בסמיכות להיכל,
ולפניה היה שליח הציבור עומד ומתפלל, כמו שמבואר
לעיל (פרק ט, הלכה א).

ד. כִּיצַד הָעָם יוֹשְׁבִין בְּבֵתֵי כְּנָסִיאוֹת? הַזְקָנִים
יוֹשְׁבִין וּפְנִיָּהּ כְּלָפֵי הָעָם, וְאַחֲרֵיהֶן כְּלָפֵי הַהֵיכַל;
וְכָל הָעָם יוֹשְׁבִין שׁוֹרֶה לִפְנֵי שׁוֹרֶה, וּפְנֵי כָּל שׁוֹרֶה
לְאַחֲרֵי הַשׁוֹרֶה שְׁלִפְנֵיהָ, עַד שֶׁיִּהְיֶה פְּנֵי כָּל הָעָם
כְּלָפֵי הַקֹּדֶשׁ [-כלפי ארון הקודש], וְכָלִפְנֵי הַזְקָנִים וְכָלִפְנֵי

לֹא יַעֲנֶה אָמֵן, יֵהֵא שְׁמִיָּה רַבָּה מְבָרֵךְ, וְהוּא
בְּאֲמָצַע הַתְּפִלָּה; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, בְּשָׁאֵר בְּרָכוֹת^{מח}.

מו) אלא ימתין כדי שיתפלל יחד עם הציבור, מכיוון
שתפילת הציבור רצויה יותר לפני ה'. מז) כי אם לא
ימתין, לא יוכל לענות 'קדושה' עם הציבור שהרי אסור
להפסיק לעניית 'קדושה' באמצע התפילה. מח) כשאדם
אוחז באמצע אמירת ברכה כלשהי מברכות המצוות או
מברכות הנהנין, אסור לו להפסיק כדי לענות אמן ו'קדושה',
שהרי אם באמצע התפילה אסור לו להפסיק אפילו בין
ברכה לברכה, בוודאי שאסור באמצע ברכה ממש.

~ יום חמישי כ"ט ניסן ~

פָּרָק יא

בניית בית הכנסת; קדושת וכבוד בית הכנסת.

א. כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל, צָרִיךְ
לְהַכִּין לוֹ בֵּית שִׁיבְנָסוֹ בּוֹ לְתַפִּלָּה בְּכָל עֵת תְּפִלָּה;
וּמְקוֹם זֶה, הוּא הַנִּקְרָא 'בֵּית הַכִּנְסַת'. וְכוֹפִין בְּנֵי
הָעִיר זֶה אֶת זֶה לְבָנוֹת לָהֶן בֵּית הַכִּנְסַת, וְלִקְנוֹת
לָהֶן סֵפֶר תּוֹרָה נְכִיאִים וְכַתוּבִים^א.

א) בכדי שכל מי שירצה יוכל לבוא וללמוד בהם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל, צָרִיךְ לְהַכִּין לוֹ בֵּית
שִׁיבְנָסוֹ בּוֹ לְתַפִּלָּה בְּכָל עֵת."

אמנם זה בנוגע לחיוב בניית בית הכנסת שהוא רק
בעשרה ויש בו כפי וכו' אבל אמרו חז"ל על הפסוק
"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" "בתוכו לא נאמר אלא
בתוך כל אחד ואחד מישראל" וממילא כל אחד ואחת
הקובע לו חדר או מקום מיוחד בביתו לעבוד השם יש
בזה "קיום" ל"ועשו לי מקדש".

לקו"ש חלק ל"ו עמוד 128

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ב. כְּשֶׁבוֹנִין בֵּית הַכִּנְסַת, אֵין בּוֹנִין אוֹתוֹ אֶלָּא
בְּגִבְהָהּ שֶׁל עִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּרֹאשׁ הַמִּיּוֹת תִּקְרָא"³¹.

31. משלי, א, כא. 32. עזרא, ט, ט. 33. במדבר, ג, לח.

עשרה מישראל: החובה היא רק בעשרה מישראל, אך גם בקביעת מקום מיוחד לעבודת ה' על ידי היחיד מתקיים ענין "ועשו לי מקדש" – לקו"ש חלו"ע' 128.

קסח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ט ניסן - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הנוכחות בהם, כדברי הפסוק "ומקדשי תיראו" (ויקרא יט, ל) וכל בית כנסת נחשב כמקדש מעט.

ט. מי שצריך להפגש לבית הכנסת לקרות תינוק או חברו - יפגש, ויקרא מעט [פסוקים] או יאמר שמועה [הלכה], ואחר כך יקרא חברו, כדי שלא יפגש בשביל חפצו בלבד. ואם אינו יודע, יאמר לאחד מן התינוקות: 'קרא לי פסוק שאתה קורא בו'; או ישהה מעט בבית הכנסת, ואחר כך יצא, שהישיבה שם מעסקי מצוה היא, שנאמר: "אשרי יושבי ביתך"³⁴.
י. מי שנוכנס לקרות או להתפלל בפתח זה, מתר לו לצאת בפתח שנקבדו כדי לקרב את הדרה"; ומתיר לאדם להפגש לבית הכנסת במקלו במנעלו ובאפנדתו [כשרק גופיה על גופו]. ואם היה צריך לרק, רוקק בבית הכנסת".

(יז) והיתר זה הוא דווקא מתי שנכנס מלכתחילה לא כדי לעשותו דרך קיצור, אבל אם מלכתחילה נכנס כדי לעשותו דרך קיצור - אפילו אם התפלל או קרא אין זה מועיל. (יח) אבל צריך שישפוש את הרוק ברגלו. ובמקרה שהרצפה שם עשויה מחומר שהרוק לא ניכר עליו, אין צורך לשפוש.

יא. בתי כנסיות ובתי מדרשות שחרבו, בקדשתן הן עומדין, שנאמר: "והשמותי את מקדשיכם"³⁵ - אף על פי שהן שוממין, בקדשתן הן עומדין. וכשם שנוהגין בהן בישובן [כשעמדו על תלם], כך נוהגין בהן בחרבנן - חוץ מכבוד ורבוץ [טאטוא ושיטיפה], שאין מכבדין אותן ואין מרביצין אותן. עלו בהן עשבים, לא יתלש; ואם תלשו אותן, מניחין אותן במקומן, כדי שייראו אותן העם, ותעזר רוחם [מעוגמת הנפש] וישתדלו לבנותן.

יב. אין סותרין בית הכנסת כדי לבנות אחר במקומו, או במקום אחר, אבל בונין אחר, ואחר כך סותרין זה - שמא יארע להן דבר אנס, ולא יבנו. אפילו כהל אחד ממנו - בונה [כוחל] חדש בצד הישן, ואחר כך סותר הישן.

יג. במה דברים אמורים? שלא חרבו יסודותיו. אבל אם חרבו יסודותיו, או שנטו כתליו לפל - סותרין אותו מיד, ומתחילין לבנותו במהרה ביום ובלילה, שמא תדחק השעה, וישאר חרב.

(יט) שאסור להרוס בית כנסת לפני שבונים אחר.

פגי התבה. ובעת ששליח צבור עומד לתפלה, עומד בארץ לפני התבה, ופניו כלפני הקדש, כשאר העם.

ה. בתי כנסיות ובתי מדרשות - נוהגין בהן כבוד, מכבדין [מטאטאים] אותן ומרביצין אותן [מזלפים מים להדק את הקרקע]. ונהגו כל ישראל בספרד ובמערב [אמצעות צפון אפריקה] בשנער [בבל] וארץ הצבי [ארץ ישראל], להדליק עששיות בבתי כנסיות, ולהציע בקרקען מחצלות כדי לישב עליהן. ובערי אדום [ארצות הנזירים], יושבין שם על הכסאות.

(ח) שבהם לומדים תורה. (ט) מנורות של אש. ומדליקים אותן לכבד את בית הכנסת. (י) שטיחים עשויים מקש, או מקנים דקים.

ו. בתי כנסיות ובתי מדרשות - אין נוהגין בהן קלות ראש, כגון שחוק והתל [הוללות] ושיחה בטלה. ואין אוכלין בהן, ואין שותין בהן, ואין גאותין [מתקשטים] בהן, ואין מטילין בהן". ואין נכנסין להן לא בחמה מפני החמה³⁶, ולא בגשמים מפני הגשמים³⁷. וחכמים ותלמידיהן - מתירין לאכל ולשתות בהן³⁸ מזהב [כשמוכרחים].

(יא) כגון במקרה שהאדם מוטרד וחסר סבלנות, לא ייכנס לתוכם לטייל כדי להרחיב את ליבו ולהירגע, מכיוון שנכנסים לשם רק בשביל להתפלל או לקרוא בתורה. (יב) כדי להנות מהצל שלהם. (יג) כדי לא להירטב. (יד) מכיוון שבשבילם הם נחשבים כמו בית.

ז. ואין מחשבין בהן חשבונות, אלא אם כן היו חשבונות של מצוה, כגון קפה של צדקה ופדיון שבויים, וכיוצא בהן. ואין מספידין בהן, אלא הספד של רבים, כגון שיהיה שם בהספד גדולי חכמי אותה העיר, שכל העם מתקבצין ובאין בגללן³⁹.

(טו) בין במקרה שהחכם הגדול בעצמו נפטר, ובין במקרה שמת אחד ממשפחתו והחכם הגדול עומד להספידו ובגללו מתקבצים שם הציבור.

ח. היה לבית הכנסת או לבית המדרש שני פתחים - לא יעשנו דרך כדי שיפגש בפתח זה ויצא בפתח אחר שנקבדו לקרב הדרך; שאסור להפגש להן, אלא לדבר מצוה⁴⁰.

(טז) כדי שלא יולולו בכבודם וביראה הנדרשת בשעת

34. תהלים, פד, ה. 35. ויקרא-בחקותי, כו, לא.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ט ניסן - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קסט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַכִּנְסָתָא? בְּבֵית הַכִּנְסָתָא שֶׁל כְּפָרִים^ל, שְׁלֹא עָשׂוּ אוֹתוֹ אֶלָּא עַל דַּעַת בְּנֵי הַכֶּפֶר לְבָדָם, שִׁיְהִיָּה לָהֶם לְהַתְפַּלֵּל בּוֹ, וְהוּא שָׂאֵם רָצוּ פִלָּן לְמַכְרוֹ, מוֹכְרִין. אֲבָל בֵּית הַכִּנְסָתָא שֶׁל כְּרִפִּין^{ל-ערים גדולות} - הוּאִיל וְעַל דַּעַת כָּל אַנְשֵׁי הָעוֹלָם נַעֲשֶׂה, שִׁיְבֹאוּ וְיִתְפַּלֵּל בּוֹ כָּל הַבָּא אֶל הַמְּדִינָה - נַעֲשֶׂה שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִין מוֹכְרִין אוֹתוֹ לְעוֹלָם.

(ל) שאין אנשים ממקומות אחרים שרגילים לבוא שם.

יז. בְּנֵי • הַכֶּפֶר שְׁרָצוּ

לְמַכֵּר בֵּית הַכִּנְסָתָא

שְׁלֵהֶן, אוֹ לְבָנוֹת בְּדָמִים

בֵּית הַכִּנְסָתָא אַחֵר, אוֹ

לְקָנוֹת בְּדָמִים תְּבָה אוֹ

סֶפֶר תוֹרָה - צְרִיכִין לְהַתְנוּת עַל הַלּוֹקָח, שְׁלֹא

יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ לֹא מֶרְחָץ, וְלֹא בְּרִסְקִי [=בית עיבור עורות],

וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁמַּעֲבָדִין בּוֹ הָעוֹרוֹת, וְלֹא בֵּית

הַטְּבִילָה, וְלֹא בֵּית הַמֵּיִם [=מִכְסָּה]^{לא}. וְאִם הִתְנוּ שְׁבָעָה

טוֹבִי [=הַמְמוּנִים עַל] הָעִיר בְּמַעֲמַד אַנְשֵׁי הָעִיר^{לב} בְּשַׁעַת

מְכִירָה, שִׁיְהִי הַלּוֹקָח רָשָׁאי לַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל אֵלוֹ -

מִתֵּר.

(לא) כי אף על פי שקדושת בית הכנסת פקעה מהמבנה וחלה על הכסף, אין לזלזל בו כל כך. (לב) גם כאשר פרסמו את המכירה היא נחשבת כאילו נעשתה במעמד אנשי העיר, אף שלא נכחו במעמד המכירה עצמה.

יח. וְכֵן אִם הִתְנוּ^{לג} שְׁבָעָה טוֹבִי הָעִיר בְּמַעֲמַד

אַנְשֵׁי הָעִיר עַל מוֹתֵר הַדָּמִים, שִׁיְהִיו חֲלִין - הָרִי אֵלֶּי

חֲלִין. וְכִשְׁלֹקְחִין הַדָּמִים וְבוֹנִין מִהֵן בֵּית הַכִּנְסָתָא

אַחֵר, אוֹ שֶׁקָּנוּ מֵהֶם תְּבָה אוֹ מְטַפְּחוֹת וְתִיק, אוֹ

סֶפֶר תוֹרָה אוֹ חֲמִשִּׁין - הַשָּׂאֵר יִהְיוּ חֲלִין כְּמוֹ

שֶׁהִתְנוּ, וַיַּעֲשׂוּ בּוֹ מִה שִׁירְצוּ.

(לג) בשעת מכירת בית הכנסת.

יט. וְכֵן אִם קָבְלוּ עָלֶיהֶן כָּל אַנְשֵׁי הָעִיר, אוֹ

רַבָּם, אָדָם אֶחָד [שיהיה אחראי על עניני בית הכנסת] - כָּל מִה

שֶׁעָשָׂה, עָשׂוּי, וְהוּא מוֹכֵר וְנוֹתֵן לְבָדוֹ כְּפִי מִה

שִׁירָאָה, וְיִתְנָה כְּפִי מִה שִׁירָאָה.

כ. כִּשֵּׁם שֶׁמִּתֵּר לֵהֵן לְמַכֵּר בֵּית הַכִּנְסָתָא, כֶּף נוֹתֵנִין

אוֹתוֹ בְּמִתְנָה, שְׁאֵלֹי לֹא הִיָּה לָהֶם לְצַבּוֹר הֲנִיָּה

בְּמִתְנָה זו, לֹא נִתְּנוּ; אֲבָל לֹא מִשְׁפִּירִין אוֹתָהּ, וְלֹא

יֵד. מִתֵּר לַעֲשׂוֹת בֵּית הַכִּנְסָתָא, בֵּית הַמְּדִרָשׁ; אֲבָל

בֵּית הַמְּדִרָשׁ, אִין עוֹשִׂין אוֹתוֹ בֵּית הַכִּנְסָתָא, שֶׁקִּדְּשָׁתָא

בֵּית הַמְּדִרָשׁ יִתְרָה עַל קִדְּשָׁתָא בֵּית הַכִּנְסָתָא, וּמַעֲלִין

בְּקִדְּשׁ וְלֹא מוֹרִידִין. וְכֵן בְּנֵי הָעִיר שֶׁמִּכְרוּ בֵּית

הַכִּנְסָתָא, יֵשׁ לֵהֵן לִקְחַ בְּדָמֵי תְּבָה^{כא}; מִכְרוּ תְּבָה, יֵשׁ

לֵהֵן לִקְחַ בְּדָמֵיָה מְטַפְּחוֹת [=מעילים] אוֹ תִיק [=בית]

לְסֶפֶר תוֹרָה; מִכְרוּ מְטַפְּחוֹת אוֹ תִיק, לוֹקְחִין בְּדָמֵי

חֲמִשִּׁין^{כב}; מִכְרוּ חֲמִשִּׁין, לוֹקְחִין סֶפֶר תוֹרָה. אֲבָל

אִם מִכְרוּ סֶפֶר תוֹרָה - אִין לוֹקְחִין בְּדָמֵי אֶלָּא סֶפֶר

תוֹרָה אַחֵר, שְׁאִין שֵׁם קִדְּשָׁה לְמַעֲלָה מִקִּדְּשָׁתָא סֶפֶר

תוֹרָה. וְכֵן בְּמוֹתְרֵיהֶן^{כג}.

(כ) מותר להסב את בית הכנסת המיועד לתפילה בלבד,

להיות בית המדרש - מקום לימוד תורה. (כא) שמיניחים

בתוכה ספר תורה, כמבואר לעיל הלכה ג. (כב) גיליונות

קלף שכתוב בהם חומש אחד מחמשת חומשי תורה, ואין

קדושתם גדולה כקדושת ספר תורה שבו כתובים כל חמישה

חומשי תורה. (כג) כלומר שגם אם נותר כסף לאחר שקנו

בו דבר יותר נעלה בקדושה (כגון חומשים מכספי מכירת

מטפחות), עדיין אסור להשתמש ביתרת הכסף לקניית דבר

פחות נעלה בקדושתו.

טו. וְכֵן אִם גָּבוּ מִן הָעָם מַעוֹת לְבָנוֹת בֵּית

הַמְּדִרָשׁ, אוֹ בֵּית הַכִּנְסָתָא, אוֹ לְקָנוֹת תְּבָה, אוֹ

מְטַפְּחוֹת וְתִיק, אוֹ סֶפֶר תוֹרָה, וְרָצוּ לְשָׁנוֹת [את המטרה

של] **כָּל מִה שֶׁגָּבוּ - אִין מִשְׁנִין אוֹתוֹ אֶלָּא מִקִּדְּשָׁה**

קָלָה לְקִדְּשָׁה חֲמוּרָה מִמֶּנָּה^{כד}. אֲבָל אִם עָשׂוּ מִה

שֶׁגָּבוּ לַעֲשׂוֹתוֹ וְהוֹתִירוּ - מִשְׁנִין הַמוֹתֵר לְכָל מִה

שִׁירְצוּכָהּ. וְכָל כְּלִי בֵּית הַכִּנְסָתָא, כְּבֵית הַכִּנְסָתָא^{כה}

[קדושתם]; פְּרִכָּת [וילין] שְׁעַל הָאָרוֹן שֶׁמִּנִּיחִין בּוֹ

הַסֶּפֶרִים, כְּמִטַּפְּחוֹת הַסֶּפֶרִים^{כו}. וְאִם הִתְנוּ עָלֶיהֶן^{כז},

הָרִי הֵן כְּפִי הַתְּנֵאִיכָט.

(כד) הסיבה לכך היא לא בגלל שיש קדושה בכסף הזה,

שהרי עדיין לא השתמשו בו, אלא זהו איסור כתוצאה

מהגדר שנדר הציבור לבנות או לקנות אתו דבר מסוים על

ידי הנתניה הזאת - ומוטל עליהם לקיימו. (כה) מכיוון

שהם קיימו את מה שנדרו, והמעוֹת כשלעצמן הרי אין בהם

קדושה. (כו) כגון הבימה שעולים עליה לקריאת התורה.

(כז) מפני שלפעמים היו פורסים את הפרוכת מתחת לספר

התורה, לכן קדושתה כקדושת מעילי ספרי התורה.

(כח) מלכתחילה מתי שייעזו אותם בשביל ספר תורה, התנו

שיהיו מותרים להשתמש בהם גם תשמישי חול.

(כט) ומותר להשתמש בהם כרצונם.

טז. בְּמִה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁמִּתֵּר לְמַכֵּר בֵּית

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בקריאה בשני וחמישי, לכן תיקנו שאת הקריאה של שני וחמישי יקראו גם במנחה של שבת. (ב) כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה מסיני.

ב. ואלו הן הימים שקורין בהם בתורה בצבור: בשבתות, ובמועדים, ובראשי חודשים, ובתעניות, ובחגגה ופורים, ובשני ובחמישי שבכל שבוע ושבוע. ואין מפטירין בנביא, אלא בשבתות וביום טובים וביום הפורים ובתשעה באב בלבד.

(ג) כי ימי החול הם ימי מלאכה, וקריאה ארוכה תכבד על הציבור שכבר רוצה לצאת לעסקיו. (ד) שבו גם נוהגים לשבות ממלאכה.

ג. אין קורין בתורה בצבור, בפחות מעשרה אנשים גדולים בני חורין; ואין קורין פחות מעשרה פסוקין, ו"וידבר" עולה מן המגן. ולא יהיו הקורין פחות משלושה אנשים, ואין מתחילין בפירוש (חדשה) פחות משלושה פסוקין, ואין מניחין בפירוש פחות משלושה פסוקין. ולא יקרא הקורא פחות משלושה פסוקין.

(ה) כי דברי קדושה יכולים לקרוא רק בנוכחות עשרה, כמבואר לעיל (פרק ח, הלכה ד). (ו) למעט קטנים שהם מתחת לגיל שלש עשרה. (ז) למעט עבדים גויים. (ח) פסוק "וידבר ה' אל משה לאמור" מצטרף למניין עשרה פסוקים, אף שהוא אינו פסוק שלמים ממנו הלכות. (ט) כנגד שלושת חלקי עם ישראל - כהנים, לויים וישראלים. (י) כלומר, אם התחילו לקרוא קטע חדש, צריך לקרוא בו לפחות שלושה פסוקים כדי שאם יכנסו אנשים לבית הכנסת באותו הרגע שלא יחשבו שקראו לאדם אחד פחות משלושה פסוקים. (יא) מי שקרא והגיע לקראת סוף קטע ונשארו רק שני פסוקים לסיום הקטע, יקרא עד סופו ולא יעצור באמצע, מחשש שאולי כשיפסיק באמצע יצאו אנשים מבית הכנסת ויחשבו שהעולה אחריו יקרא את שני הפסוקים האחרונים בלבד. (יב) כנגד תורה נביאים וכתובים. ואפילו קטע שלם בתורה, אם יש בו רק שני פסוקים אין לקרוא אותו לבדו.

ד. שלשה שקראו עשרה פסוקין, שנים קוראין שלשה שלשה, ואחד ארבעה. ובין שהיה הקורא ארבעה ראשון, או אחרון, או אמצעי - הרי זה משבח.

(יג) היה אפשר לחשוב שצריך להקפיד שדווקא האחרון יקרא ארבעה פסוקים בגלל "מעלין בקודש ואין מורידין", אך ההלכה היא שאין צורך להקפיד על כך כאן.

ה. כל אחד ואחד מן הקורין, פותח ספר תורה,

ממשפנין אותה. וכן פסוקי תורה פתח פתח, לבנותו, מתירין למפר ולהחליף ולתן במתנה הלבנים והעצים והעפר שלהן; אבל להלוותו, אסור, שאין הקדשה עולה [מסתלקת] מהן אלא בדמים, או בהנהיגה שהיא בדמים.

(לד) כי מאחר שנשאר בקדושתו, אין זה ראוי שהקונה ישתמש בו לצרכי חול, מה שאין כן במכירה גמורה שאז פוקעת הקדושה מבית הכנסת וחלה על הכסף.

כא. רחובה [רחבה מרכזית] של עיר - אף על פי שהעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות, מפני שהקבוצ רב, ואין בית הכנסת מכיל אותן - אין בו קדשה, מפני שהוא עראי ולא נקבע לתפלה; וכן בתים וחצרות שהעם מתפנסין להן לתפלה - אין בהם קדשה; מפני שלא קבעו אותן לתפלה בלבד, אלא עראי מתפללין בהן, כאדם שמתפלל בתוך ביתו.

(לה) כל עם ישראל (בארץ ישראל) התחלקו, לפי ערים, לעשרים וארבעה "מעמדות", ששלחו בתורנות את שליחיהם הממונים להיות נוכחים במעמד הקרבת קרבן התמיד בירושלים. בימי התורנות של השליחים, היו אנשי העיר שממנה הם נשלחו מתכנסים ברחבה המרכזית של העיר ועורכים שם תפילה מיוחדת שהיתה נקראת "מעמד".

~ יום שישי ל' ניסן ~

פרק יב

דיני קריאת התורה.

א. משה רבנו תקן להן לישראל, שיהיו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית, פדי שלא ישהו שלשה ימים בלא שמיעת תורה. ועזרא הסופר תקן שיהיו קורין בן במנחה בכל שבת, משום יושבי קרנות; וגם הוא תקן שיהיו הקורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם, ולא יקראו פחות מעשרה פסוקין.

(א) קרנות - זוויית, יושבי קרנות - כלומר, אנשים שאינם רגילים לבוא לבית המדרש ובית הכנסת אלא יושבים בקרנות העיר ומפטפטים. פירוש נוסף: אנשים בעלי עסקים שעסוקים כל ימות החול במסחר, ומכיוון שאינם נמצאים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ל' ניסן - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קעא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בעצמו בקול רם את הקטע השייך לעליה, אך כיום מכיוון שלא כולם בקיאים בטעמי הקריאה ובדקדוקיה, תיקנו שרק "הבעל קורא" הבקיא בקריאה יקרא בקול רם. עם זאת, גם העולה לתורה קורא בלחש עם הבעל קורא, כדי שברכת התורה שאמר לא תהיה לבטלה. (כד' כדי שלא יראה כאילו הוא נוטל תפקיד לעצמו ללא סמכות. כה) כלומר, אפילו בתחילה כשהעולה לתורה בעצמו היה קורא, לא היה עומד לבדו ליד ספר התורה, כי כשם שהתורה ניתנה ע"י "מקשר ומתווך" שהוא משה רבינו, כך כיום קריאת התורה לציבור צריכה להיות יחד עם מקשר ומתווך בנוסף לקורא עצמו.

ח. הקורא, י"ש לו [רשות] לְדַלֵּג מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּעֶנְיָן אֶחָד, כְּגוֹן "אַחֲרֵי מוֹת" ³⁶ ו"אֵךְ בְּעֶשְׂרִי" ³⁷ שֶׁבְּפֶרֶשֶׁת אָמַר אֵל הַכֹּהֲנִים ³⁸; וְהוּא, שְׁלֹא יִקְרָא עַל פִּהּ, שְׁאִסּוּר לְקִרְוֹת שְׁלֹא מִן הַכֶּתֶב אֶפְלוּ תִּבְּהָ אַחַת; וְלֹא יִשְׁהָה בְּדִלּוּג, אֲלֵא כְּדִי [שיעור זמן] שְׂיִשְׁלִים הַתְּרַגְּמָן ³⁹ תְּרַגְּמוֹם הַפְּסוּקִים.

(כו) שתי פרשיות שיש ביניהן הפרש של כמה פרשיות, והכהן הגדול היה קורא את שתיהן ביום הכיפורים בבית המקדש ומדלג מאחת לשנייה בלי שקרא את הפרשיות שבאמצע. (כז) תפקיד המתורגמן מוסבר להלן בהלכה י. (כח) שאם ישהה יותר מדי, ייווצר מצב שהציבור יושב בטל וממתין ואין זה כבוד לציבור.

ט. פִּיּוֹן שֶׁהִתְחִיל הַקּוֹרֵא לְקִרְוֹת בַּתּוֹרָה, אֲסוּר לְסַפֵּר [=לדבר] אֶפְלוּ בְּדִבְרֵי הִלָּכָה - אֲלֵא הִפֵּל שׁוֹתֵקִין וְשׁוֹמְעִין, וּמְשִׁימִין לָפָן לְמָה שֶׁהוּא קוֹרֵא, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֶזְנִי כָל הָעָם אֶל סֵפֶר הַתּוֹרָה" ³⁸. וְאֲסוּר לְצַאת מִן הַצִּבּוֹר [=מבית הכנסת] בְּשָׁעָה שֶׁהַקּוֹרֵא קוֹרֵא. וּמִתֵּר לְצַאת בֵּין אִישׁ לְאִישׁ [-בין עליה לעליה] ³⁹. וְכִי שֶׁהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה תְּמִיד, וְתוֹרָתוֹ אֲמֵנוּתוֹ - מִתֵּר לוֹ לְעֵסֶק בְּתִלְמוּד תּוֹרָה בְּשָׁעָה שֶׁהַקּוֹרֵא קוֹרֵא בַּתּוֹרָה. (כט) אבל לדבר, אפילו בין עליה לעליה אסור.

י. מִימּוֹת עֶזְרָא נִהְגוּ, שִׁיְהֵא שָׁם תְּרַגְּמָן מִתְּרַגְּמֵי לָעָם מֵהַשְׁקוּרָא קוֹרֵא בַּתּוֹרָה - כְּדִי שְׂיִבְיֵנוּ הָעָם עֲנִין הַדְּבָרִים. וְהַקּוֹרֵא קוֹרֵא פְּסוּק אֶחָד בְּלִבּוֹ, וְשׁוֹתֵק עַד שִׁתְּרַגְּמוּ אוֹתוֹ הַתְּרַגְּמָן; וְחֹזֵר וְקוֹרֵא פְּסוּק שֵׁנִי. וְאִין הַקּוֹרֵא רִשְׁאֵי לְקִרְוֹת לְתְּרַגְּמָן יִתֵּר מִפְּסוּק אֶחָד ⁴⁰.

(ל) כי האנשים היו מבינים את השפה הארמית בלבד,

וּמִבֵּיט בְּמָקוֹם שֶׁהוּא קוֹרֵא בוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן אֹמְרִי: 'בְּרִכּוֹ אֶת ה' הַמְּבָרֵךְ', וְכָל הָעָם עוֹנִין: 'בְּרוּךְ ה' הַמְּבָרֵךְ, לְעוֹלָם וָעֶד' ⁴¹; וְחֹזֵר וּמְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּתַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים, וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ - בְּרוּךְ אַתָּה ה', נוֹתֵן הַתּוֹרָה; וְכָל הָעָם עוֹנִין 'אָמֵן'. וְאַחֲרֵי כֵן קוֹרֵא, עַד שְׂיִשְׁלִים לְקִרְוֹת; וְגוֹלָל הַסִּפְרִי, וּמְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת ⁴², חַיִּי עוֹלָם נְטֻעָה בְּתוֹכֵנוּ ⁴³ - בְּרוּךְ אַתָּה ה', נוֹתֵן הַתּוֹרָה'.

(יד) לשיטת הרמב"ם, העולה לתורה אינו חייב לגלול ולסגור את הספר תורה בברכה שלפני הקריאה בתורה. (טו) והוא חוזר אחריהם ואומר "ברוך ה' המבורך וגו'", כדי לכלול את עצמו עם המברכים ולא לצאת מהכלל. (טז) ומברך דווקא לאחר שסוגר, כדי שלא יחשבו הציבור שברכות התורה כתובות בספר התורה. (יז) הכוונה לתורה שבכתב. (יח) הכוונה לתורה שבעל-פה.

ו. אִין הַקּוֹרֵא רִשְׁאֵי לְקִרְוֹת בַּתּוֹרָה, עַד שְׂיִכְלָה 'אָמֵן' מִפִּי הַצִּבּוֹר ⁴⁴. קָרָא וְטָעָה, אֶפְלוּ בְּדִקְדוּק אוֹת אַחַת - מִחֲזִירִין אוֹתוֹ, עַד שְׂיִקְרָאָנָה בְּדִקְדוּק. וְלֹא יִקְרָאוּ שְׁנַיִם בַּתּוֹרָה, אֲלֵא הָאֶחָד לְבַדּוֹ. קָרָא וְנִשְׁתַּתַּק [=התבלבל] - יַעֲמֵד אַחֵר תַּחְתּוּי, וְיִתְחִיל מִמָּקוֹם שֶׁהִתְחִיל הָרִאשׁוֹן שֶׁנִּשְׁתַּתַּק ⁴⁵; וּמְבָרֵךְ בִּסּוּף ⁴⁶.

(יט) עד שיסיימו הציבור לענות 'אמן' על ברכת התורה, כי רק אז ישמעו את קריאת הקורא. (כ) בהתאם לכלל שאמרו חז"ל שאי אפשר לשמוע שני קולות בבת אחת, וזו הסיבה שלמנהגנו העולה לתורה קורא עם המקריא דווקא בלחש. (כא) ולא יתחיל מהמקום שבו פסק הראשון, שאם יעשה כך ייצא שלא ברכו אחרי הפסוקים הראשונים שהראשון קרא, שהרי הראשון השתתק ולא בירך לאחריהם. (כב) ואינו צריך לברך לפני, מכיוון שכבר הראשון בירך.

ז. אִין הַקּוֹרֵא רִשְׁאֵי לְקִרְוֹת ⁴⁷, עַד שְׂיֵאמַר לוֹ גְּדוֹל שֶׁבְּצִבּוֹר לְקִרְוֹת. וְאֶפְלוּ חֲזַן הַכְּנֶסֶת [=הבעל קורא], אוֹ רֹאשׁ הַכְּנֶסֶת [=הגבאי] - אִינוּ קוֹרֵא מִעֲצָמוֹ, עַד שְׂיֵאמְרוּ לוֹ הַצִּבּוֹר אוֹ גְּדוֹל שֶׁבְּהֵן לְקִרְוֹת ⁴⁸. צְרִיךְ אֶחָד לְעַמֵּד עִמּוֹ [-עם החזן] בְּשָׁעָה שֶׁהוּא קוֹרֵא, כְּדִרֵךְ שֶׁהַחֲזַן עוֹמֵד עִם הַקּוֹרֵא ⁴⁹.

(כג) בתחילה היה המנהג שכל מי שעולה לתורה היה קורא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

את גנותו. (לח) אמנו בן דוד המלך שחטא, ולא קוראים זאת משום כבודו של דוד.

יג. המפטר פנביא^ט, צריך לקרות בתורה תחלה^מ - אפלו שלשה פסוקין^{מא}, חזור וקורא מה שקרא לפניו; ולא יפטר פנביא, עד שיגלל ספר תורה^{מב}. ולא יפחות מאחד ועשרים פסוקין^{מג}; ואם שלם^[הסתיים] הענין בפחות מאלו, אינו צריך. ואם קרא עשרה פסוקין, ותרנגמן המתרגם - דיו, ואף על פי שלא שלם הענין^{מד}. ובנביא - אחד קורא, ואפלו שנים מתרגמין^{מה}. ומדלג מענין לענין אחר; ואינו מדלג מנביא לנביא^{מי}, אלא פנביאים של שנים עשר^{מז} בלבד - ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו^{מח}; וכל • המדלג, לא ישהה בדלוג

השנת הראב"ד

ובל המדלג א"א אין זה מלשון הגמ' שלזה הענין צריך היה לומר עד כמה הוא מדלג עד כדי שיפסיק התורגמן והמשנה אמרה עד שלא יפסיק התורגמן.

אֵלָא כְּדִי שְׂשִׁילִים הַמְתַּרְגְּמִים תְּרַגְּמוּ.

(לט) לאחר קריאת התורה קוראים קטע מתוך דברי הנביאים והוא מכונה 'הפטרה'. את קריאת ה'הפטרה' תיקנו כתחליף לקריאת התורה, בתקופה בה שליטי הארץ גזרו על עם ישראל שלא יקראו בספר תורה, אך גם לאחר שהגזירה התבטלה, לא בטל המנהג. קריאה זו נקראת 'הפטרה', מכיוון שבשעת הגזירה נפטרו ויצאו ידי חובה באמצעות קריאה זו מקריאת התורה. (מ) את סוף הפרשה, מפני כבוד התורה, שלא יראה כאילו כבוד התורה וכבוד הנביא שווים. (מא) ואין לומר שיקרא פסוק אחד בלבד כדי לא להטריח את הציבור, אלא אפשר לקרוא אפילו שלושה פסוקים. (מב) כדי שיוכל גם הגולל להתרכז ולשמע את ההפטרה מפי המפטר. (מג) כנגד שבעה שקראו בתורה, שכל אחד אינו פוחת משלשה פסוקים. (מד) כי הרי יחד עם תרגומו של המתורגמן נאמרו עשרים פסוקים, ופסוק אחרון חוזר וקורא עברית פעם שניה וכך יוצא שנאמרו עשרים ואחד פסוקים. (מה) ואין צורך להתחשב בכך שאי אפשר לשמוע שני דוברים בבת אחת, מכיוון שהתרגום מיועד רק לאלו שאינם מבינים, לכן בדברי הנביאים שהם פחות נעלים מהתורה, לא מקפידים כל כך שיתורגמו כראוי ושישמעו כולם את המתורגמן. (מו) מספר אחד לספר אחר, כי דילוג כזה כבר מבלבל את הקורא מלכוון. (מז) כלומר ספר 'תרי עשר' שכולל בתוכו שנים עשר ספרי נביאים קצרים, והם נחשבים כספר אחד. (מח) בהתאם לכלל שאין קוראים למפרע.

יד. הקורא פנביא - יש לו לקרות לתרגמן שלשה

והמתורגמן היה מתרגם את דברי הקורא לארמית. (לא) כדי שלא יטעה המתורגמן המתרגם בעל-פה. כיום לא נוהגים לתרגם בעת קריאת התורה, מכיוון שהאנשים לא מבינים ארמית ואין תועלת בתרגום הזה, ותרגום לשפה אחרת אין בו את אותה קדושה של תרגום אונקלוס בארמית שתורגם ברוח הקודש.

יא. אין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מן המתרגם, ולא יגביה המתרגם קולו יותר מן הקורא^{לב}. ואין המתרגם רשאי לתרגם, עד שיכלה הפסוק מפי הקורא^{לג}; ואין הקורא רשאי לקרות פסוק אחר, עד שיכלה התרגום מפי המתרגם. ואין המתרגם נשען לא לעמוד ולא לקודה, אלא עומד ביראה ואימה^{לד}; ולא יתרגם מתוך הכתב, אלא על פה. ואין הקורא רשאי לסייע לתרגמן; שלא יאמרו: 'תרגום כתוב בתורה'. והקטן [בחיבות] מתרגם על ידי [קריאת] הגדול [בחיבות], ואין כבוד לגדול שיתרגם על ידי קטן. ולא יהיו המתרגמין שנים פאחד, אלא אחד קורא ואחד מתרגם.

(לב) כדי שיחלקו כבוד זה לזה בשווה, ויתקבלו דבריהם באזני השומעים מתוך כבוד. (לג) כי הרי אי אפשר לשמוע כראוי שני דוברים יחד, והרי צריכים לשמוע את קול הבעל קורא. (לד) מתוך כבוד לתורה.

יב. ולא כל המקראות מתרגמין בצבור: מעשה ראובן^{לה}, וברכת כהנים^{לו}, ומעשה העגל מן "ויאמר משה אל אהרן"^{לז} עד "וירא משה את העם"^{לח}, ועוד פסוק אחד "ויגף ה' את העם"^{לח} - נקראין, ולא מתרגמין. ובמעשה אמנו, במקום שנאמר: "אמנו בן דוד"^{לח} - לא נקרא, ולא מתרגם^{לח}.

(לה) שהעביר את מיטת אביו מאוהל בלהה לאוהל לאה אימו, משום גנותו של ראובן ומשום כבודו של יעקב אבינו. (לו) שנאמר בברכת כהנים "ישא ה' פניו אליך", וחוששים שמא בעקבות התרגום יהיו מי שיחשבו בציבור שפסוק זה סותר לפסוק "אשר לא ישא פנים" כלומר שהקב"ה לא יחון את עם ישראל, ולא יידעו את מה שאמרו חז"ל שהקב"ה מחבב את ישראל ונושא אליהם פנים כתוצאה מדקדוקיהם במצוות. (לז) שבפסוקים אלו משה רבינו השמיע ביקורת על אהרן הכהן, ואנו חוששים לכבודו. ואף שמתרגמים את הפסוקים המדברים בגנות עם ישראל שחטא בחטא בעגל, חוסר הכבוד שנגרם ליחיד כשמספרים את גנותו ברבים גדול הרבה יותר מחוסר הכבוד שנגרם לציבור כשמספרים

39. שמות-כיתשא, לב, כא. 40. שם, פסוק לב, כה. 41. שם, פסוק לב, לה. 42. שמואל-ב, יג, א.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ל' ניסן - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קעג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שנענשים בסקילה על חילולה - שבעה. נו) כי כל אלה הם ימי מלאכה, ואין להכביד בהם על הציבור יותר מדי ולהוסיף עוד עליות. וכן בשבת במנחה מכיוון שבמקומות רבים מתפללים סמוך לחשכה, אין מתעכבים בה בעליות נוספות.

יז. אִשָּׁה לֹא תִקְרָא בַצְבוֹר, מִפְּנֵי כְבוֹד הַצְבוֹר.
קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְקִרְוֹת וְיֹדֵעַ לְמִי מִבְּרִכִּין, עוֹלָה מִמֶּנִּין הַקּוֹרְאִין. וְכֵן הַמִּפְטִיר עוֹלָה מִן הַמִּנְיָן, שֶׁהִרְיָ קָרָא בַתּוֹרָה; וְאִם הַפִּסִּיק שְׁלִיחַ צְבוֹר בְּקִדְיֵשׁ בֵּין הַמִּשְׁלִים וּבֵין הַמִּפְטִירִי, אֵינוֹ עוֹלָה [הַמִּפְטִיר לִמְנִין הַקּוֹרְאִים] ט. צְבוֹר שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶן יֹדֵעַ לְקִרְוֹת אֶלָּא אֶחָד - עוֹלָה וְקוֹרֵא וְיֹדֵד וְיוֹשֵׁב, וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא שְׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית, עַד שֶׁיִּגְמַר מִנֵּין הַקּוֹרְאִין שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם.

נו) כלומר במקרה שעלו לתורה רק שישה אנשים, הוא יכול להיחשב כשביעי, אף שהוא קורא בתורה רק משום כבוד התורה בלבד, כמבואר לעיל הלכה יג. נח) במקום שנהגו לומר קדיש לפני המפטיר כמנהגנו. ט) מכיוון שהקדיש נחשב הפסק בין העולים לתורה. ס) מדובר על אופן הקריאה בזמנם שהעולה היה קורא בעצמו בקול רם. סא) כדי להבדיל בין קריאה לקריאה, כאילו קראו שבעה עולים נפרדים.

יח. בְּכָל קְרִיאָה מְאֵלוּ, בָּהֶן קוֹרֵא רֵאשׁוֹן, וְאַחֲרָיו לְוִי, וְאַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל. וּמִנְהֵג פְּשׁוּט הוּא הַיּוֹם, שֶׁאֶפְלוּ בָּהֶן עִם הָאֲרִץ קוֹדֵם לְקִרְוֹת לִפְנֵי חֶכֶם גָּדוֹל יִשְׂרָאֵל; וְכָל מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל מִחֲבֵרֵי בַחֲכָמָה, קוֹדֵם לְקִרְוֹת. וְהָאֲחֵרוֹן שְׁגוּלָל סֵפֶר תּוֹרָה, נוֹטֵל שָׂכָר בְּגֵד הַכֹּל; לְפִיכָף עוֹלָה מִשְׁלִים, אֶפְלוּ גָדוֹל שֶׁצְבוֹר ט.

סב) כלומר, בשונה מימי חכמי התלמוד שאז לא היה הכהן עולה ראשון כשהיה נוכח במקום ישראל שהוא תלמיד חכם יותר גדול ממנו. סג) מדברי רבינו נראה שהאחרון המשלים את העליות הוא גם הגולל, ולא כנהוג בזמננו שהגולל הוא לא אחד העולים לקריאת התורה.

יט. אֵין שָׁם בָּהֶן, עוֹלָה יִשְׂרָאֵלִי; וְלֹא יַעֲלֶה אַחֲרָיו לְוִי כָּלִל. אֵין שָׁם לְוִי, בָּהֶן שֶׁקָּרָא רֵאשׁוֹן חוֹזֵר הוּא עֲצֻמוֹ, וְקוֹרֵא פַּעַם שְׁנִיָּה בְּמָקוֹם לְוִי; אֲבָל לֹא יִקְרָא אַחֲרָיו בָּהֶן אַחֵר, שְׁמָא יֹאמְרוּ: 'הָרֵאשׁוֹן פְּסוּלִי, וְלִפְיכָף עָלָה בָּהֶן אַחֵר'. וְכֵן לֹא יִקְרָא לְוִי אַחֵר לְוִי, שְׁמָא יֹאמְרוּ: 'אֶחָד מִשְׁנִיָּהֶן פְּסוּל'.

סד) מכיוון שלא נוכח שם כהן, ממילא נפסקת הרציפות

פְּסוּקִין, וְהַמְתָּרְגֵּם מִתְּרַגְּם שְׁלֹשָׁתָן זֶה אַחֵר זֶה מֵט. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין שְׁלֹשׁ פְּרָשִׁיּוֹת [-ענינים שונים], לֹא יִקְרָא לְתַרְגֵּמָן אֶלָּא אֶחָד אֶחָד.

מט) מכיוון שבנביא לא מקפידים במקרה שהמתורגמן יטעה, כי לא לומדים הוראות ומצוות מהנביא. נ) כי מאחר והם מחולקים לשלושה ענינים - צריך לתרגם כל אחד לחוד.

טו. הַמִּפְטִיר • בְּנִיָּא, מִבְּרָךְ לִפְנֵינוּ בְּרִכָּה אַחַת: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ

השנת הראב"ד
המפטיר . . . ירושלים א"א אנו
אומרים משמח ציון בבניה.

מְלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִיָּאִים טוֹבִים'. וּמִבְּרָךְ לְאַחֲרָיו אַרְבַּע בְּרִכּוֹת - בְּרִכָּה רֵאשׁוֹנָה, חוֹתֵם בָּהּ 'הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו'; שְׁנִיָּה, חוֹתֵם בָּהּ 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם'; שְׁלִישִׁית, חוֹתֵם בָּהּ 'מִגֵּן דָּוִד'; רְבִיעִית, חוֹתֵם בָּהּ כְּעֵנִין קִדְשֵׁת הַיּוֹם, כְּמוֹ שְׁחוֹתֵם בַּתְּפִלָּה. וְכֵן אִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, הַמִּפְטִיר בְּנִיָּא מְזַכֵּיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּבִרְכָּה זוֹ, וְחוֹתֵם בָּהּ מְקֻדָּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְרֵאשֵׁי חֳדָשִׁים.

נא) ובזמננו נוהגים לחתום: "משמח ציון בבניה". נב) "מקדש השבת", "מקדש ישראל והזמנים" וכדומה, כפי המבואר לעיל (פרק ב, הלכה ה). נג) אף שיש לדון ולומר שאין צורך להזכיר בברכה את ראש חודש, מכיוון שבראש חודש שחל להיות בחול לא קוראים הפטרה, בכל זאת מזכירים את ראש חודש בברכה זו כחלק ממעלות היום הזה שקוראים בו את ההפטרה.

טז. כְּמָה הֵן הַקּוֹרְאִין [-מניין העולים לתורה] בְּשַׁבָּת בְּשַׁחֲרִית, קוֹרְאִין שְׁבַעַה; וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁשָׁה; וּבַיָּמִים טוֹבִים, חֲמִשָּׁה: אֵין פּוֹחֲתִין מִמֶּנִּין זֶה, אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן. בְּרֵאשֵׁי חֳדָשִׁים וּבַחֹל שֶׁל מוֹעֵד, קוֹרְאִין אַרְבַּעַה; בְּשַׁבָּת וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים בְּמִנְחָה, וּבִשְׁנֵי וּבַחֲמִישֵׁי שְׁכָל שְׁבוּעָה וּבַחֲנֻפָּה וּפּוּרִים בְּשַׁחֲרִית, וּבַיָּמִים הַתְּעִנִּיּוֹת בְּשַׁחֲרִית וּבְמִנְחָה, קוֹרְאִין שְׁלֹשָׁה: אֵין פּוֹחֲתִין מִמֶּנִּין זֶה, וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיוֹ.

נד) כדי שלא להכביד על הציבור מפני שהם ימי מלאכה ובעלי העסקים ממהרים לעסקיהם, אך בכל זאת מכיוון שיש בהם קרבן מוסף, מוסיפים בהם עליה אחת יותר מהעליות בימי שני וחמישי. נה) זהו הכלל - כל יום שקדושתו מרובה מהאחר, מוסיפים בו עליה לתורה. לכן, ראש-חודש וחול המועד שיש בהם קרבן מוסף - קוראים ארבעה; יום-טוב שאסור בעשיית מלאכה - חמישה; יום-הכיפורים שנענשים בכרת על חילולו - שישה; שבת

קעד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - שבת קודש א' אייר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ענין אחד בשתי תורות, שמה לאמר: 'ספר ראשון פגום היה, ולפיכך קרא בשני'.

סח) קלפים בהם כל חומש וחומש כתוב על קלף נפרד, ומכיוון שאינם מחוברים יחד אין בהם קדושה של ספר תורה. סט) כגון בשבת ראש-חודש, שבנוסף לקריאת פרשת השבוע, קוראים גם קריאה מיוחדת לראש חודש.

כד. כל הגולל ספר תורה, גוללו מבחוץ, וכשהוא מהדקו, מהדקו מבפנים^א; וצריך להעמידו על התפר^ב. מקום שמוציאין ספר תורה אחר שקוראין בו, ומוליכין אותו לבית אחר להעניעו [-ששם נשמר יותר] - אין העבור רשאים לצאת, עד שיצא ספר תורה; וילוו אותו והן אחריו, עד המקום שמעניעין אותו בו.

ע) בזמנם המנהג היה, שמי שהגביה הספר תורה היה גם חוגר את הספר בחגורה. לכן היה עליו להתחיל את כריכת החגורה מבחוץ - מהצד האחורי של הספר תורה, כי אם היה מתחיל את הכריכה מבפנים כלפי חוץ, הוא היה נראה כדוחה את הספר תורה ממנו. (עא) כלומר שיעשה את הקשר בצד הקדמי שהוא צד הכתב - כדי שבקריאה הבאה כשיפתחו את הספר תורה, לא יצטרכו להפכו על הכתב בכדי להתיר את הקשר באופן שאינו מכובד. (עב) כלומר שצריך שהספר תורה יהיה גלול באופן כזה שהקטע בקלף שנמצא בין שני צידי הספר תורה יהיה מקום תפירת יריעות הספר, בכדי שאפילו אם יקרע שם חלילה, יהיה אפשר לחזור ולתפרו מחדש.

~ שבת קודש א' אייר ~

פרק יג

מנהגי וסדר קריאת התורה.

א. המנהג הפשוט [=שהתפשוט והתקבל] **בכל ישראל,** שמשלימין את התורה בשנה אחת: מתחילין בשבת שאחר חג הסוכות, וקורין בסדר "בראשית", בשניה "אלה תולדת נח", בשלישית "ויאמר ה' אל אברהם", וקוראין והולכין על הסדר הזה, עד

והלוי איבד את זכותו וישראל יכול לעלות ראשון והלוי אינו קודם לו. אולם, ודאי שגם הלוי יכול לעלות ראשון שאינו פחות חשוב מישראל. סה) אחרי שקרא ישראל ראשון, אסור ללוי לעלות אחריו, מחשש שמא יחשבו בציבור שהראשון היה כהן, ולכן העלו אחריו לוי. סו) שאביו נשא אישה האסורה עליו והבן "מחולל" ופסול מקדושת הכהונה.

כ. כיצד סדר הקריאה בתורה עם התפלה? כל יום שיש בו תפלת מוסף - אחר שיגמר שליח צבור תפלת שחרית, אומר קדיש, ומוציא ספר תורה וקורא לאחד אחד מן הצבור, ועולין וקורין בתורה; וכשגומרין, מחזיר ספר תורה למקומו, ואומר קדיש, ומתפללין תפלת מוסף. וימים שיש בהן מפטיר ומוסף, נהגו לומר קדיש קדם שיעלה המפטיר^{סז}; ויש מקומות שנהגו לומר קדיש אחר המפטיר.

סז) והטעם הוא כדי להבחין בין קריאת חובה, לקריאת המפטיר בתורה, שאינה אלא משום כבוד התורה, כמבואר לעיל הלכה יג.

כא. במנחה של שבת ויום הכפורים, אחר שיגמר שליח צבור "תהלה לדוד"⁴³ וסדר היום [-יבא לציון], **אומר קדיש, ומוציא ספר תורה וקורין בו ומחזירו, ואומר קדיש, ומתפללין מנחה. וכן בתעניות - קוראין במנחה, ואחר כך אומר קדיש, ומתפללין תפלת מנחה; אבל ביום טוב, לא נהגו לקרות במנחה.**

כב. יום שאין בו מוסף - כשגומר תפלת שחרית, אומר קדיש, ומוציא ספר תורה וקוראין בו ומחזירו, ואומר קדיש; ואחר כך אומר "תהלה לדוד" וסדר היום, בדרך שאומרים בכל יום; ואומר קדיש, והעם נפטריין [-הולכים לרכס].

כג. אין קוראין בחמשין^{סח} בבתי כנסיות, משום כבוד הצבור; ואין גוללין ספר תורה בצבור, מפני טרח הצבור, שלא יטריח עליהם להיותן עומדין עד שיגלל. לפיכך, אם צרכו לקרות שני ענינים^{סט}, מוציאין שני ספרי תורות; ולא יקרא איש אחד

43. תהלים, קמה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - שבת קודש א' אייר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קעה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שַׁבַּת רִאשׁוֹנָה, קוֹרִין בְּשַׁחֲרִית בְּסֵדֶר "בְּרֵאשִׁית";
בְּמִנְחָה, קוֹרִין "אֵלֶּה תוֹלְדֹת נַח" עֲשֶׂה פְּסוּקִין אוֹ
יֹתֵר; וְכֵן בְּשָׁנִי וּבַחֲמִישִׁי; וְכֵן לְשַׁבַּת הַבֹּאָה
בְּשַׁחֲרִית, מִתְחִילִין מִ"אֵלֶּה תוֹלְדֹת נַח", וְקוֹרֵא עַד
סוֹף הַסֵּדֶר. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה קוֹרְאִין כָּל הַשָּׁנָה. וּמִפְּטִירֵין
בְּכָל שַׁבַּת וְשַׁבַּת בְּנֵכִיא מִעֵין [הענין] שֶׁקָּרְאוּ בַּתּוֹרָה.⁴⁴

(יב) כגון, בפרשת "בראשית" קוראים את פסוקי הנביא "כה
אמר... ה' בורא השמים ונוטיהם רוקע הארץ וצאצאיה"
(ישעיה מב, ה), המדברים על מעשה בראשית.

ד. בְּרֵאשִׁי חֲדָשִׁים - הָרִאשׁוֹן קוֹרֵא שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין
מִפְּרֶשֶׁת "צו";⁴⁵ וְהַשֵּׁנִי חוֹזֵר וְקוֹרֵא פְּסוּק שְׁלִישִׁי
שֶׁקָּרָא הָרִאשׁוֹן וְשֵׁנִי פְּסוּקִין שְׁאַחֲרָיו, כְּדִי שְׁלִישִׁי
בְּפֶרֶשֶׁה שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין;⁴⁶ וְהַשְּׁלִישִׁי קוֹרֵא שְׁלֹשָׁה
פְּסוּקִין שְׁשִׁיר הַשֵּׁנִי עִם "וּכְיֹס הַשֶּׁבֶת"⁴⁷; וְהַרְבֵּיעִי
קוֹרֵא "וּבְרֵאשִׁי חֲדָשִׁים"⁴⁸. וְאֵם חָל רֹאשׁ חֲדָשׁ
לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת, מוֹצֵיאִין שְׁנֵי סְפָרִים בְּשַׁחֲרִית: אֶחָד,
קוֹרִין בּוֹ סֵדֶר [פרשת] אוֹתָהּ שַׁבַּת; וְהַשֵּׁנִי, קוֹרֵא בּוֹ
הַמְּשָׁלִים [השביעי] "וּבְרֵאשִׁי חֲדָשִׁים". וְאֵם קָרָא עֲנִין
רֹאשׁ חֲדָשׁ בְּשַׁבַּת [את] הַמְּפָטִיר [כי לפניו כבר השלימו פרשת
השבוע] - קוֹרֵא [ניתן להסתמך בדעבד על הסוכרים כן]. וּמִפְּטִירֵין
"וְהָיָה מִיָּדִי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ"⁴⁹. וְרֹאשׁ חֲדָשׁ אֵב שְׁחָל
לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת, מִפְּטִירֵין "חֲדָשִׁים וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנֵהָ
נִפְשֵׁי"⁵⁰. וְרֹאשׁ חֲדָשׁ שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּאַחַד בְּשַׁבַּת,
מִפְּטִירֵין בְּשַׁבַּת שְׁלֹפְנֵי "וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה, מִחֵר
חֲדָשׁ"⁵¹.

(יג) "צו את בני ישראל... את קרבני לחמי" שבפרשת פנחס
(במדבר כח). (יד) בהתאם להלכה לעיל (פרק יב, הלכה
ג), שאין קוראים בפרשיה פחות משלושה פסוקים.
(טו) זהו הפסוק האחרון של ההפטרה, המתחילה בפסוק "כה
אמר ה' השמים כסא" (ישעיה סו, א-כד).

ה. כָּל הָעוֹלָה לְקִרְוֹת בַּתּוֹרָה - פּוֹתֵחַ בְּדָבָר טוֹב,
וְחוֹתֵם בְּדָבָר טוֹב. אֲבָל בְּפֶרֶשֶׁת "הַזֵּינוּ" -
הָרִאשׁוֹן קוֹרֵא עַד "זָכֹר יָמוֹת עוֹלָם", וְהַשֵּׁנִי
מִתְחִיל מִ"זָכֹר יָמוֹת עוֹלָם"⁵² עַד "נִרְפִּיבְהוּ",

שְׁגוּמֵרִין הַתּוֹרָה בְּחַג הַסְּכּוֹת. וַיֵּשׁ מִי שְׁמִשְׁלִים אֶת
הַתּוֹרָה בְּשֵׁלֶשׁ שָׁנִים, וַאֲיֵנוּ מִנְּהַג פְּשוּט.

ב. עֲזָרָא תָמַן לָהֶן לִישְׁרָאֵל, שְׁיֵהִיו קוֹרִין קָלְלוֹת
שְׁבַסְפֶּר [ויקרא] [בפרשת "בחקוקות"], קֶדֶם עֲצֶרֶת;⁵³
וְשְׁבַמְשָׁנָה תּוֹרָה, קֶדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְהַמִּנְהַג
הַפְּשוּט, שְׁיֵהִיו קוֹרְאִין [פרשת] "בְּמִדְבַּר סִינִי", קֶדֶם
עֲצֶרֶת; "וְאַתְחִנֵּן", אַחֵר תְּשַׁעֲבָה בָּאֵב; וְ"אַתֶּם
נֹצְבִים", קֶדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה; וְ"צוֹ אֶת אֶהְרֹן",
קֶדֶם הַפֶּסַח בְּשָׁנָה פְּשוּטָה. לְפִיכָךְ, יֵשׁ שַׁבָּתוֹת
שֶׁקוֹרִין בְּשַׁחֲרִית שְׁנֵי סְדָרִין [פרשות], כְּגוֹן: "אַשֶׁה
כִּי תִזְרִיעַ" וְ"זֹאת תִּהְיֶה" [פרשת מצורע], וְ"בְּהַר
סִינִי" וְ"אֵם בְּחֻקֵּי", וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - כְּדִי
שְׁשִׁילִימוּ בְּשָׁנָה, וְיִקְרְאוּ אוֹתָן הַסְּדָרִים בְּעוֹנְתָן.⁵⁴

(א) חג השבועות, שאז הוא יום הדין של פירות האילן,
וקוראים פרשה זו לפני הדין כדי לומר: "תכלה שנה
וקללותיה". (ב) כלומר ספר דברים שהוא כעין סיכום
"משנה" על התורה, והתוכחה שבו היא בפרשת "כי תבוא".
(ג) שהיא הפרשה שאחרי "בחקוקות", כדי להפסיק בה בין
הקללות שבפרשת "בחקוקות" לחג השבועות. (ד) כדי
להפסיק בה בין הקללות שבפרשת "כי תבוא" לראש-השנה.
(ה) שיש בה רק שניים עשר חודשים. ובשנה מעוברת
קוראים את פרשת "מצורע" לפני פסח. (ו) מכיוון שצריך
לקרוא פרשות מסוימות בזמנים קבועים, כי נוהגים להשלים
את התורה בשנה אחת. (ז) ששתיהן מדברות על עניין אחד
— דיני הטמאים וסדר טהרתם. (ח) פרשת "בהר" היא
קטנה במספר פסוקיה, ומתאים לצרפה לקריאת פרשת
"בחקוקות". וכן משותפות הן בעניין השמיטה שדיניה
נאמרו בפרשת "בהר" ומוזכרת גם בפרשת "בחקוקות".
(ט) כגון פרשות "חוקת ובלק", או "מטות ומסעי".
(י) שהרי בשנה פשוטה שמספר שבתותיה הוא חמישים, אי
אפשר לגמור כל התורה שמספר פרשיותיה הוא חמישים
וארבעה; ומה גם ששבת שחל בה גם חג, לא קוראים בה
לפי הסדר הרגיל אלא פסוקים הקשורים לחגים.
(יא) לדוגמה, כאשר פרשות "בהר ובחקוקות" יחוברו כאחד,
יתאפשר בהמשך לכוון לקרוא את פרשת "במדבר סיני"
לפני חג השבועות כדרוש.

ג. מְקוֹם שֶׁמִּפְּטִירֵין בְּשַׁבַּת בְּשַׁחֲרִית - שֶׁם קוֹרְאִין
בְּמִנְחָה, וּבְשָׁנִי וּבַחֲמִישִׁי, וְלְשַׁבַּת הַבֹּאָה. מִיָּצֵד?

44. במדבר-פנחס, כח, ט. 45. שם, כח, יא. 46. ישעיהו, סו, כג. 47. שם, א, יד. 48. שמואל-א, כ, יח. 49. דברים, לב, ז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אחד, אלא הוא קורא את שלושת הפסוקים הבאים שבהם נגמרת הפרשה, בהתאם להלכה, וכך גם לפני דברי התוכחה. (כב) ההבדל בין הקללות הראשונות לאחרונות הוא, שאת הראשונות מסר משה רבינו מפי ה', ואילו את האחרונות משה רבינו אמר מפי עצמו ברוח הקודש, וכן, הקללות הראשונות נאמרו בלשון רבים והן מופנות לכל עם ישראל, ואילו האחרונות נאמרו בלשון יחיד, ולכן התוכחה שבאחרונות אינה נחשבת קשה כבאראשונות.

וְהִשְׁלִישִׁי מִ"וְיָרִיבֶהוּ" ⁵⁰ עַד "וַיִּרְאֵהוּ" ⁵¹,
וְהִרְבִּיעִי מִן "וַיִּרְאֵהוּ" ⁵² עַד "לֹא חָכְמוּ" ⁵³, וְהִתְקִימִישִׁי
מִן "לֹא חָכְמוּ" ⁵⁴ עַד "כִּי אָשָׂא אֶל שָׁמַיִם יָדַי",
וְהִשְׁשִׁי מִן "כִּי אָשָׂא אֶל שָׁמַיִם יָדַי" ⁵⁵ עַד סוֹף
הַשִּׁירָה.

וְלִמָּה פּוֹסְקִין בָּהּ בַּעֲנִינֹת אֱלוֹהִי? מִפְּנֵי שֶׁהִיא
תּוֹכַחָה, כְּדֵי שֶׁיִּחְזְרוּ הָעָם בְּתַשׁוּבָּה.

(טז) שהרי הם דברים קשים ואינם טובים?.

ח. מִפְּסִיקִין לְמוֹעֲדוֹת, וְלִיּוֹם הַכַּפּוּרִים ⁵⁶, וְקוֹרְאִין
בַּעֲנִין הַמוֹעֵד, ^[57] לֹא בְּסֵדֶר הַשָּׁבֹת. וּמִשָּׁה תִּקֵּן לָהֶן
לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁיִּהְיוּ קוֹרְאִין בְּכָל מוֹעֵד, עֲנִינוּ; וְשׂוֹאֲלִין
וְדוֹרְשִׁים בַּעֲנִינוּ שֶׁל יוֹם, בְּכָל מוֹעֵד וּמוֹעֵד. וּמָה הֵן
קוֹרְרִין? בְּפֶסֶח, בְּפֶרֶשֶׁת הַמוֹעֲדוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כְּהֻנִּים.
וּכְבֵּר נִהְגוּ הָעָם לְקִרְוֹת בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן "מִשְׁכּוֹ" ⁵⁸,
וּמִפְּטִירִין ^[בִּיהוֹשֻׁעַ ה'] בְּפֶסֶח גִּלְגָּל; וּבְיוֹם טוֹב שֵׁנִי, ⁵⁹
שֶׁשֶׁשׁ אוֹ כֶּשֶׁב" ⁶⁰, וּמִפְּטִירִין ^[בַּמִּלִּים ב כג] בְּפֶסֶח
יֵאשִׁיָּהוּ. בְּשִׁלְשִׁי, "קִדְּשׁ לִי" ⁶¹; בְּרִבְעִי, "אִם כֶּסֶף
תִּלְוֶה" ⁶²; בְּחִמִּישִׁי, "פֶּסֶל לָךְ" ⁶³; בְּשִׁשִּׁי, "וַיַּעֲשֵׂוּ
כִּנִּי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסֶח בְּמוֹעֲדוֹ" ⁶⁴. בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן,
וַיְהִי בְּשִׁלַּח" ⁶⁵ עַד סוֹף הַשִּׁירָה ⁶⁶, וּמִפְּטִירִין
וַיִּדְבֵּר דְּוָד" ⁶⁷; וּבְשִׁמִּנִּי, "כָּל הַפְּכוֹר" ⁶⁸,
וּמִפְּטִירִין "עוֹד הַיּוֹם בִּנְבִי לְעַמְּךָ" ⁶⁹.

ו. שְׁמוֹנָה • פּוֹסְקִין
שֶׁבְּסוֹף הַתּוֹרָה ⁷⁰, מִתֵּר
לְקִרְוֹת אוֹתָן בְּבֵית
הַכֹּהֵנֶת
מַעֲשֶׂה ⁷¹; אִף עַל פִּי
שֶׁהִפְל תּוֹרָה, וּמִפִּי מִשָּׁה
מִפִּי הַגְּבוּרָה הַזֶּה ⁷², הוֹאִיל וּמִשְׁמַעַן שֶׁהֵן אַחֵר מִיִּת
מִשָּׁה רַבֵּנוּ, הֲרִי נִשְׁתַּנּוּ; וּלְפִיכָךְ מִתֵּר לְיַחֲדִיד לְקִרְוֹת
אוֹתָן.

(ז) המתחילים בפסוק: "וימת שם משה עבד ה'" (דברים
לד, ה). (יח) יכולים לקרוא אותם בבית הכנסת עם ברכה
בהתחלה ובסוף אפילו כשאין מניין. (יט) ומשה רבינו כתב
בהם ברוח הקודש את המאורעות שלאחר פטירתו.

ז. קְלָלוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כְּהֻנִּים ^[=ספר ויקרא] - אֵין
מִפְּסִיקִין בָּהֶן, אֲלָא אֶחָד קוֹרֵא אוֹתָן ⁷³; מִתְחִיל
בְּפֶסֶח שֶׁלְּפָנֶיהֶן, וּמִסִּים בְּפֶסֶח שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶן ⁷⁴.
וְקָלְלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה - אִם רָצָה לְפֶסֶח בָּהֶן,
פּוֹסְקִים ⁷⁵; וּכְבֵּר נִהְגוּ הָעָם שֶׁלֹּא לְפֶסֶח בָּהֶן, אֲלָא
אֶחָד קוֹרֵא אוֹתָן.

(ח) מכיוון שאם הקורא יפסיק באמצעם, ייראה כביכול
שדברי הפסוקים הללו קשים עבורו והוא מואס בהם, וזה
דבר שאינו ראוי שהרי נאמר בפסוק "מוסר ה' בני אל
תמאס" (משלי ג, יא). (כא) כי אין אומרים ברכה על דברי
קללה ופוערנות. ואין הכוונה שמסיים דווקא אחרי פסוק

(כג) למרות שנקרא "שבת שבתון" ואסור לעשות בו מלאכה
כמו שאסור בשבת, אינו נחשב כשבת לעניין קריאת
הפרשות. (כד) מדובר כאן על חו"ל, שיש שם שני
ימים טובים, ובארץ הקודש קוראים כפי הסדר הזה רק
שני קריאה כלל ביום השמיני, שהרי הוא כבר יום חול.
(כה) שירת "אז ישיר", כי בשביעי של פסח אמרו אבותינו
שירה על הים בצאתם ממצרים. (כו) שירה בה מדובר על
יציאת מצרים. (כז) שמדובר שם על מפלת סנחריב
שהייתה בליל פסח, ועל הגאולה העתידה.

ט. בַּעֲצֵרֶת ^[=חג השבועות], קוֹרְרִין "שְׁבַעָה
שְׁבֻעוֹת" ⁷⁶. וּמִנְהֵג פֶּשׁוּט, שֶׁקוֹרְרִין בְּיוֹם טוֹב
רֵאשׁוֹן "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי" ⁷⁷, וּמִפְּטִירִין בְּמִרְכָּבָה ⁷⁸;

50. שם, פסוק לב, יג. 51. שם, פסוק לב, יט. 52. שם, פסוק לב, כט. 53. שם, פסוק לב, מ. 54. שמות-בא, יב, כא.
55. ויקרא-אמור, כב, כז. 56. שמות-בשלח, יד, ב. 57. שמות-משפטים, כב, כד. 58. שמות-כי-תשא, לד, א. 59. במדבר-בהעלותך,
ט, ב. 60. שמות-בשלח, יג, יז. 61. שמות-לב, כב, א. 62. דברים-ראה טו, יט. 63. ישעיהו, י, לב. 64. דברים-ראה, טז, ט.
65. שמות-יתרו, יט, א.

בפרשת האזינו: ביאור שיטת רבינו בסדר חלוקת השירה - לקו"ש חכ"ד ע' 231. שהיא תוכחה: כיצד אם כן נקראת "שירה" - לקו"ש חל"ד ע'
194. מפי הגבורה הן: כיצד ניתן לומר, אם כן, ש"קללות שבמשנה תורה משה מפי עצמו אמרן" - לקו"ש חל"ד ע' 415. ובשמיני: טעם קריאת
השם "שמיני" - לקו"ש ח"ט ע' 227. ומפטיירין במרכבה: השייכות בין מתן תורה למרכבת יחזקאל - לקו"ש חל"ג ע' 18.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - שבת קודש א' אייר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קעז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ובשני קורין [בספר דברים] **בפרשת המועדות, ויהי אחרי מות משה**⁷⁹. **ובשאר ימות החג, קורין בקרבנות החג.**

לח) שם מדובר על חג הסוכות. לט) שאותה התקלות הייתה בחג הסוכות. מ) שם מדובר על היום השמיני. מא) חג שמחת תורה בחו"ל. ובארץ ישראל מסיימים את התורה וחוגגים 'שמחת תורה', בשמיני עצרת. מב) חותמים את סיום חגי תשרי, עם ברכת משה רבינו שבייך את ישראל לפני פטירתו. מג) שמדובר שם על תפילת שלמה - ביום שמיני עצרת - לשלום העם וקיומו.

יג. פיצד? בכל יום יום מחלו של מועד, קורא שתי פרישות⁸⁰: ביום השלישי, שהוא תחלת חלו של מועד, קורא הכהן "וביום השני"⁸⁰, ולוי קורא "וביום השלישי"⁸¹, וישאל קורא "וביום השלישי", והרביעי חוזר וקורא "ביום השני" "וביום השלישי"⁸². וכן ביום הרביעי, שהוא שני של חלו של מועד, קורין "וביום השלישי" "וביום הרביעי" על דרך זו.

מד) לבני חוץ לארץ היה ספק מתי נקבע ראש חודש, מכיוון ששלוחי בית הדין עוד לא הספיקו להגיע אליהם, ובעקבות זאת הם גם הסתפקו בכל יום מימי החג באיזה יום בדיוק הם אווזים כעת. לכן הם קראו בתורה בכל יום פרשות של שני ימים. מה) כי עליה זו היא התוספה מצד כבוד היום - שהרי בכל יום חול קוראים רק שלושה - ומצד חשיבותה יש לקרוא בה את שני קטעי הספק של היום.

יד. בכל יום יום ממים טובים, וכן ביום הפורים ובשבעת ימי הפסח - מוציאין שני ספרים בשחרית⁸³: האחד, קורין בו תחלה אלו הענינות שאמרנו; והשני, קורין בו קרבן אותו היום האמור בחמש הפקידים [ספר במדבר]. **והקורא ענין הקרבן, הוא המפטר בנביא.**

מו) מאחר והרמב"ם הזכיר את דיני הקריאה של ימי חג הסוכות, הוא בא להשמיענו שגם בכל הימים טובים וגם בחול-המועד פסח קוראים על קורבנות היום בנוסף על הקריאה על ענין היום כפי שהזכיר לעיל. וכתב כאן את יום הכיפורים ופסח רק לדוגמה.

כח) כי ביום הזה - ר' בסיוון - ניתנה התורה לישראל, ופרשה זו מדברת על מתן תורה. כט) דברי יחזקאל הנביא, בהם מתאר את מראות הכבוד והאלוקות שבשמייס שנדמו לו כמרכבה. קוראים זאת בחג השבועות, כי במתן תורה ירד הקב"ה על הר סיני בהוד מרכבתו. ל) בחו"ל שחוגגים שני ימים-טובים. לא) פרק ג, שמדובר שם על מתן תורה.

לי. בראש השנה, קורין "בחדש השביעי באחד לחדש"⁶⁶. ומנהג פשוט, שקורין ביום ראשון "וה' פקד את שרה"⁶⁷, ומפטירין "ויהי איש אחד מן הרמתיים"⁶⁸; ובשני קורין "והאלהים נסה"⁶⁹, ומפטירין "הבן יקר לי אפרים"⁷⁰.

לב) סיפור לידת שמואל הנביא לחנה אימו שהייתה עקרה, כי בראש-השנה נפקדו שרה אמנו וחנה. לג) סיפור עקידת יצחק, כדי להזכיר את מסירות נפשו של אברהם אבינו לקיום מצוות ה' שזכותו תעמוד לנו בדן. לד) שנאמר שם: "זכור אזכרנו עוד... רחם ארחמנו", בהתאם לחובת היום להזכיר בו "זיכרונות" של טובה.

יא. ביום הפורים בשחרית קורין "אחרי מות"⁷¹, ומפטירין "כי פה אמר רם ונשא"⁷²; במנהג קורין בעריות שפ"א אחרי מות", כדי שיזכר ויפלא כל מי שנגזל באחת מהן, ויחזור בתשובה; והשלישי שקורא בתורה, מפטר ביונה⁷³.

לה) פרשה בה מדובר על עבודת יום הכיפורים. לו) שם מדובר על ענין התשובה והתענית. לז) שם מסופר על כך שה' קיבל את חזרתם בתשובה של אנשי נינוה.

יב. בספנות, בשני ימים הראשונים קורין בפרשת מועדות [בויקרא-אמור כב], **ומפטירין ביום ראשון "הנה יום בא לה" לח⁷³, וביום שני "ויקהלו אל המלך שלמה" לט⁷⁴; וביום טוב אחרון** [שמיני עצרת] **קורין "כל הפכור"⁷⁵, ומפטירין "ויהי פכלות שלמה" מט⁷⁶; ולמחר מא קורין "וזאת הפרכה" מב⁷⁷, ומפטירין "וישמד שלמה" מג⁷⁸, ויש מי שמפטיר**

66. ויקרא-אמור, כג, כד. 67. בראשית-וירא כא, א. 68. שמואל-א, א, א. 69. בראשית-וירא, כב, א. 70. ירמיהו, לא, יט. 71. ויקרא, טז. 72. ישעיהו, נז, טז. 73. זכריה, יד, א. 74. מלכים-א, ח, ב. 75. דברים-רא, טז, יט. 76. מלכים-א, ח, נד. 77. דברים, לג. 78. מלכים-א, ח, כב. 79. יהושע, א, א. 80. במדבר-פנחס כט, יז. 81. שם, כט, כ.

טו. בכל יום שמוציאין שני ספרים, או שלשה⁸¹, אם הוציאו זה אחר זה⁸², בשמחזיר את הראשון אומר קדיש⁸³ ומוציא השני; וכשמחזיר את האחרון, אומר קדיש⁸⁴. וכבר אמרנו⁸⁵, שהמנהג הפשוט, לומר קדיש אחר שקורא המשלים לעולם, ואחר כך מפטירין בנביא.

(מז) ראה דוגמה לכך להלן בהלכה כג. (מח) כלומר, שלא כמנהגנו היום שמוציאים את כל ספרי התורה בפעם אחת. (מט) שבו קראו על עניין סדר היום, ומצד חשיבות הדברים יש לומר בסיומם קדיש. (נ) כי אחרי גמר הקריאה, ראוי לומר קדיש. (נא) לעיל פרק יב, הלכה כ.

טז. שבת שחלה להיות בחלו של מועד, בין בפסח בין בסוכות, קורין באותה שבת "ראה אתה אמר אלי"⁸⁶; ומפטירין בפסח "העצמות הניבשות"⁸⁷, ואם היתה בתוך החג (סוכות), "ביום בא גוג"⁸⁸.

יז. בחגגה - ביום ראשון, קורין מברכת כהנים⁸⁹ עד סוף קרבן המקריב ביום הראשון; וביום שני, קורין קרבן נשיא שהקריב בשני; וכן עד יום השמיני, קורין מיום השמיני עד סוף כל הקרבנות, עד סוף הסדר. ומפטירין בשבת של חגגה, בנרות זכריה [=נבואת המנוחה בוכריה פרק ד]; ואם היו שתי שבתות⁹⁰, מפטירין בשבת ראשונה בנרות זכריה, ובשניה בנרות שלמה [=סיפור כלי המקדש במלכים א פרק ז]. והקורא בענין חגגה, הוא שמפטיר בנביא⁹¹. בפורים, קורין בשחרית "ויבא עמלק"⁹².

(נב) קריאות אלו הן הפסוקים שמדברים על קרבנות הנשיאים שהקריבו לכבוד חנוכת המשכן, וראוי לקרוא אותם בימי החנוכה בהם אנו חוגגים על טיהור בית המקדש וחנוכת המזבח בידי החשמונאים. וביום הראשון קוראים גם את ברכת הכהנים, כי הניצחון והניסים היו לחשמונאים שהיו כהנים. (נג) כשהיום הראשון והיום השמיני של חנוכה חלים בשבת. (נד) שהרי קוראים את הקריאה של חנוכה בספר האחרון, והכלל הוא, שהקורא האחרון בספר תורה הוא המפטיר בנביא. (נה) כי המן היה מזרעו של עמלק.

יח. בתשעה באב, קורין בשחרית "כי תוליד

בנים"⁸⁶ ומפטירין "אסף אסיפם"⁸⁷; ובמנחה קורין "ויחל משה"⁸⁸, כשאר ימי התעניות. ובשאר התעניות שאנו מתעניין על מה שארע לאבותינו⁸⁹, קורין בשחרית ומנחה: הראשון, קורא "ויחל" ארבעה פסוקים; וקורא השני והשלישי, מ"פסל לך"⁹⁰ עד "אשר אני עשה עמך". ובתעניות שגזירין אותן הצבור מפני הצרות, כגון בצרת ודבר וכיוצא בהן, קורין ברכות וקוללות [שבפרשת בחוקות], כדי שישובו העם ויכנע לבכם כשישמעו אותן.

(נו) שם מדובר על הפורעניות שיבואו על ישראל אם יכעיסו את ה'. (נז) שם מדובר על חורבן ירושלים. (נח) כגון יז בתמוז, ותענית "צום גדליה".

יט. נהגו כל ישראל, להיות מפטירין קדם לתשעה באב בשלש שבתות, בדברי תוכחה - שבת ראשונה, מפטירין "דברי ירמיהו"⁹⁰; שנייה, "חזון ישעיהו"⁹¹; שלישית, "איכה היתה לזונה"⁹². וכן שבת שאחר תשעה באב, מפטירין "נחמו נחמו, עמי"⁹³. ומנהג פשוט בערינו, להיות מפטירין בנחמות ישעיהו, מאחר תשעה באב עד ראש השנה; ושבת שבין ראש השנה ליום הכפורים, מפטירין "שובה, ישראל"⁹⁴.

כ. ראש חדש אדר שחל להיות בשבת, קורין בפרשת שקלים [בשמות כי תשא ל, יא]⁹⁵, ומפטירין ב"יהידע הפה"⁹⁶. וכן אם חל ראש חדש אדר להיות בתוך השבת [באמצע השבוע], ואפלו בערב שבת, מקדימין וקורין בשבת שלפניו בפרשת שקלים. בשניה, קורין פרשת "זכור"⁹⁷, ומפטירין: "כה אמר ה' צבאות, פקדתי"⁹⁸. ואי זו היא שבת שניה? כל שחל פורים להיות בתוכה [בשבוע שלאחריה], ואפלו בערב שבת. בשלישית, קורין [בענין] 'פרה אדמה' [במדר-חקת יט]⁹⁹, ומפטירין: "ויוקתי עליכם מים טהורים"¹⁰⁰. ואי זו היא שבת שלישית? הסמוכה לרביעית¹⁰¹. ברביעית, קורין "החדש הזה"¹⁰², ומפטירין: "בראשון באחד לחדש"¹⁰³.

82. שמות-כ"ח, לג, יב. 83. יחזקאל, לו. 84. שם, לח, יח. 85. שמות-בשלח, יז, ח. 86. דברים-ואתחנן, ד, כה. 87. ירמיהו, ח, יג. 88. שמות-כ"ח, לב, יא. 89. שם, לד, א. 90. ירמיהו, א, א. 91. ישעיהו, א, א. 92. שם, פסוק א, כא. 93. שם, מ, א. 94. הושע, יד, ב. 95. מלכים-ב, יב, ג. 96. דברים-כ"ח, כה, יז. 97. שמואל-א, טו, ב. 98. יחזקאל, לו, כה. 99. שמות-בא, יב, א. 100. יחזקאל, מה, יח.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - שבת קודש א' אייר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קעט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לקרוא "פרשת שקלים", ויחשבו שפרשת "ואתה תצוה" מסתיימת עד "ועשית כיור". (סח) שאי אפשר לקרוא בספר הראשון מכיוון שיצטרך לגלול ולדלג חזרה לראש פרשת "כִּי־תשא", ואין גוללים בציבור, כמבואר לעיל פרק יב, הלכה ה והלכה כג. (סט) ואין אנו אומרים שיתחילו הששה מ"ועשית כיור נחושת", והשביעי יקרא מ"כִּי־תשא" עד "ועשית", כי זה נראה כקורא למפרע (המאחר את המוקדם), לכן עדיף שהשביעי יחזור על מה שכבר קראו.

כג. ראש חדש אדר שחל להיות בשבת, מוציאין שלשה ספרים - אחד, קורין בו בסדר היום [=בפרשת

השבוע]; והשני, קורין בו ענין ראש חדש; והשלישי, קורין בו "כי תשא". וכן ראש חדש ניסן שחל להיות בשבת - קורין סדר היום, באחד; וענין ראש חדש, בשני; ו"החדש הזה", בשלישי.

כד. ראש חדש טבת שחל להיות בשבת, מוציאין שלשה ספרים - הראשון, קוראין בו סדר היום; והשני, קוראין בו ענין ראש חדש; והשלישי, קוראין בו ענין חגכה. חל להיות באמצע השבת, שלשה קורין בענין ראש חדש, והרביעי קורא ענין חגכה.^ע

(ע) ראש־חודש תכופ יותר מחנוכה, לכן קוראים בעניין ראש־חודש תחילה, בהתאם לכלל: "תדיר (תכופ) ושאינו תדיר (תכופ) - תדיר קודם".

כה. אף על פי שאדם שומע כל התורה כלה בכל שנתו בצבור, חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע, סדר של אותה שבת - שנים מקרא, ואחד תרגום; ופסוק שאין לו תרגום, קוראיו שלשה פעמים; עד שישלים פרשיותיו [=יסיים את התורה] עם הצבור [בשמיני עצרת].

ואי זו היא רביעית? כל שחל ראש חדש ניסן להיות בתוכה, ואפלו בערב שבת.

(נט) בהתאם לדין שמראש חודש אדר מתחילים להתעסק באיסוף 'מחצית השקל' לקורבנות בית המקדש. (ס) "זכור את אשר עשה לך עמלק", כדי לסמוך את הזכרת מחיית עמלק בציבור למחיית המן שהוא מזרעו. (סא) מכיוון שהפרה אדומה מטהרת את טמאי המתים, וקוראים אותה כדי להזכיר לעם ישראל לטהר את עצמם לקראת אכילת קרבן הפסח בטהרה. (סב) שקוראים בה את "פרשת החודש", כמבואר בסמוך. (סג) שם מדובר על קרבן פסח.

כא. נמצאת אומר, שפעמים תהיה הפסקה בין שבת ראשונה ושנייה^{סד}, או בין שנייה ושלישית^{סה}; ופעמים תהיה שתי הפסקות, בין ראשונה לשנייה ובין שנייה לשלישית^{סו}. אבל בין שלישית לרביעית, אין מפסיקין.

(סד) כגון שחל ראש חודש אדר ביום שני, ואז השבת שאחריו שביום ו' באדר אינה סמוכה לפורים. (סה) כגון כאשר שושן פורים חל בשבת. (סו) כגון שחל ראש חודש אדר ביום שישי, ואז בשבת ב' באדר לא קוראים, וכן בשבת טז אדר לא קוראים כי היא אינה סמוכה ל"פרשת החודש".

כב. כל פרשה מארבע פרשיות האלו, אחד קורא אותה בספר שני, אחר שקורין סדר אותה שבת בספר שהוציאו ראשון. חל ראש חדש אדר להיות בשבת, והיה סדר אותה שבת "ואתה תצוה" - קורין ששה מ"ואתה תצוה" עד "ועשית כיור נחשת"¹⁰¹, והשביעי חוזר וקורא מ"כי תשא"¹⁰² עד "ועשית כיור נחשת"¹⁰³. ואם היה סדר אותה שבת "כי תשא" עצמה, קורין ששה מ"כי תשא" עד "ויקהל"¹⁰⁴, והשביעי חוזר וקורא בספר שני^{סח} מ"כי תשא" עד "ועשית כיור נחשת"^{סט}.

(סז) ואין אנו אומרים שיקראו השישה עד "כִּי־תשא" והשביעי ימשיך הלאה, כי אז לא יהיה ניכר שמצוות היום

101. שמות, כז, כ. 102. שם, ל, יב. 103. שם, כִּי־תשא, ל, יח. 104. שם, לה, א.

תצוה: דיוק הלשון "תצוה" בשם הפרשה - לקי"ש חט"ז ע' 342. וכן... בשבת: ההוראה והלימוד בעבודת ה' מהוצאת שלושה ספרים בקביעות ר"ח ניסן בשבת - סה"ש תנש"א ח"א ע' 379.

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון כ"ה ניסן ~

הלכות מגילה וחנוכה פרק ג'ד.

מצות עשה ריג.

הלכות מגילה וחנוכה פרק ג'ד. נדפס לעיל בשיעור לג' פרקים מעמוד פז עד עמוד צא.

המצוה הרי"ג — הצווי ששצטוינו לבצע בקדושים ובמתן דבר ביד האשה, או בשטר, או בביאה — וזוהי מצות קדושין. והרמז על כך אמרו: "כִּי־קָח אִישׁ אִשָּׁה וּבָעֵלָהּ" (דברים כד, א), — משמע שקונה בביאה. ואמר "וַיִּצְאָה וְהִיתָה" (שם, ב) — כָּשֶׁם שִׁיִּצְאָתָה בַשֹּׁטֶר (גט) כִּף הַהִיָּה (הנשואין) בַּשֹּׁטֶר. וכן למדנו שהיא נקנית בכסף ממה שצאמר באמה עברה: "אֵין כֶּסֶף" (שמות כא, יא), אמרו: אֵין כֶּסֶף לְאֹדֹן זֶה אָבֵל יֵשׁ כֶּסֶף לְאֹדֹן אַחֵר, וּמִנֵּה? (מיהו) אָב. (וזהו כאשר קידשו בתו בכסף) אָבֵל קְדוּשִׁין דְּאוֹרֵיתָא הֵם בְּבִיָּאָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת בְּכַתְּבוֹת (ג). וקדושין (פרק א משנה א) ונדה (פרק ה משנה ד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות במסכתא המיוחדת לכך, כלומר: מסכת קדושין. ובפרוש אמרו על קדושין בביאה שהם דאורייתא הנה נתבאר שמצות קדושין דאורייתא.

~ יום שני כ"ו ניסן ~

מצות עשה ריג.

המצוה הרי"ג נדפסה ביום הקודם

~ יום שלישי כ"ז ניסן ~

מצות לא תעשה שנה.

המצוה השנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלבעול בלא כתבה וקדושין, והוא אמרו יתעלה: "לֹא־תִהְיֶה קְדֻשָּׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל" (דברים כג, יח), וכבר פל האזהרה בענין זה בלשון אחר והוא אמרו יתעלה: "אֶל־תַּחֲלֹל אֶת־בִּתְּךָ לְהִזְנוֹתָהּ" (ויקרא יט, כט). ולשון ספרא (פרשת קדושים): "אֶל־תַּחֲלֹל אֶת־בִּתְּךָ" — זֶה הַמוֹסֵר בְּתוֹ פְּנוּיָה שְׁלֹא לְשֵׁם אִישׁוֹת, וְכֵן הַמוֹסֵר עֲצָמָה שְׁלֹא לְשֵׁם אִישׁוֹת. וְשִׁמְעַם מִמֶּנִּי לָמָּה כָּפַל לֹא זֶה בְּלִשׁוֹן זֶה וְאִיזָה עֲנִין נוסף יֵשׁ בּוֹ, וְהוּא: שֶׁכָּבֹר קִדְּם בְּמִשְׁפָּטֵי יִתְעַלָּה, שֶׁהַבּוֹעֵל בְּתוֹלָה בֵּין שֶׁהִיָּה מִפְּתָה אִו אֹנֶס — אֵינוֹ חָיִב שׁוֹם עֲנֵשׁ מִן־הַעֲנָשִׁים אֲלֵא תִשְׁלוּם מִמּוֹן בְּלִבֵּד וְשִׁישָׁא

אותה אשה שפגע, כמו שנתבאר בכתוב. והיה עולה בדעתנו, בין שאין בדבר זה אלא קנס ממון הרי הוא נוהג בכל־דבר שבממון, וכשם שרשאי אדם למסור לחברו מממונו כל־מה שירצה או למחול לו במה שהוא חייב לו, כך גם יהיה רשאי לקחת בתו הנערה ולמסרה לאיזה אדם לבוא עליה וימחול לו בכך בין שזה זכות מזכיותו, כלומר: התמשים כסף (שנקנס האונס או המפתה) שהם לאבי הנערה; או שימסרנה לו על מנת שיתן לו כך וכך דינרים. לפיכך הזהיר על זה ונאמר לו: "אֶל־תַּחֲלֹל אֶת־בִּתְּךָ לְהִזְנוֹתָהּ" (ויקרא שם), לפי שזה שדנתי בו בתשלומי ממון בלבד אינו אלא אם קרה שפתה או אנס; אבל שיעשה הדבר ברצון שניהם ובהתם — אין דרך לכך. וגלה את־השעם לכך ואמר: "לֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמִלָּאָה הָאָרֶץ זִמָּה" (שם). לפי שהאונס והפתוי קורה מעט, ואם יהיה הדבר ברצון ובהתם — יתרבה ויתפשט בארץ. וזה טעם יפה ונאה לפסוק זה, והוא מתאים לכל־מה שהזכירו חכמים ולמה שיחייבו משפטי התורה. ולאו זה, כלומר: לאו דפנויה — לזקין עליו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכתבות וקדושין.

~ יום רביעי כ"ח ניסן ~

מצות לא תעשה שנה.

המצוה השנ"ה נדפסה ביום הקודם

~ יום חמישי כ"ט ניסן ~

מצות לא תעשה שנה.

המצוה השנ"ה נדפסה ביום שלישי

~ יום שישי ל' ניסן ~

מצות לא תעשה רסב.

המצוה הרס"ב — האזהרה שהזהיר קונה אמה עברה מלהציק לה אם נשאה. כונתי באמרי להציק לה. שלא יצמצם לה מזונותיה או כסותה או ימנע ממנה עונתה בכדי להציק לה ולצער, והוא אמרו יתעלה: "שָׂאֲרָה כְּסוּתָהּ וְעֹנֶתָהּ לֹא יִגְרַע" (שמות כא, י). ולאו זה בעצמו, כולל כל־הנושא בת ישראל שלא יציק לה באחד משלשת הדברים האלה כדי לצער ולענותה, והוא אמרו יתעלה באמה עברה שהזהיר מלמנוע ממנה

~ שבת קודש א' אייר ~

מצות לא תעשה רסב.

המצוה ה'רס"ב נדפסה ביום הקודם.



אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אייר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מל"ג בעומר, הוא יומא הילולא דרשב"י. וידוע המובא בכ"מ בדא"ח בדיוק לשון המורגל בזוהר הקדוש, פתח כו', שהפירוש בזה הוא שהם פתחו הצנור שע"ז תוקל העבודה בזה אל כל הבאים אחריהם, ולכן לפלא שבכל מכתביו אינו מזכיר ע"ד הפצת מעיינות פנימיות התורה ומעיינות הבעל שם-טוב אשר יום ההילולא שלו הוא בחג השבועות זמן מתן תורתנו. ותקותי אשר אין זה חסר אלא בכתב, אבל הענין נעשה בהשתדלות הראוי' כראוי לגודל ערכו ובפרט שהיפך דעת העולם, הנה דוקא בחג השבועות זמן מתן תורתנו, הנה תורת הנגלה ניתנה בנסתר וברמז בעשרת הדברות ותורת הנסתר מעשה מרכבה ראו כל ישראל בנגלה וכדאי' במדרש.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום אחד עשור לעומר עמ' א

21 חד מהם אָמַר, שְׁמִשְׁכָּנוֹת אֶת בְּעִלְיָהּ - שעל ידי העבודה
22 שהעבירו המצרים את ישראל באותם ערים, הסתכנו המצרים
23 לטבוע בים, וְחַד אָמַר שְׁמִשְׁכָּנוֹת - מדלדלות אֶת בְּעִלְיָהּ - שעל
24 ידי עבודה זו נגרם למצרים שרוקנום ישראל מנבטיהם. דָּאָמַר מַר,
25 כָּל הָעוֹסֵק בְּכַנְיָן מִתְמַסְּבֵן - בא לידי עניות. במה שנאמר שבנו
26 "אֶת פֶּתֶם וְאֶת רַעְמָסֶם", אין אלו שתי ערים אלא עיר אחת,
27 ונחלקו רַב וְשִׁמְוֵאל, חַד אָמַר פֶּתֶם הוּא שְׁמָה של העיר, וְלָמָּה
28 נִקְרָא שְׁמָה רַעְמָסֶם, כִּיּוֹן שְׂרָאשׁוֹן רָאשׁוֹן מִתְרוֹסֶם - כל קצת
29 שהיו בונים, היה מתמוטט ונופל, וחזרו ובנוהו ושוב נפל. וְחַד אָמַר
30 רַעְמָסֶם שְׁמָה של העיר, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָה פֶּתֶם, כִּיּוֹן שְׂרָאשׁוֹן
31 רָאשׁוֹן פִּי תַהוֹם בּוֹלְעוֹ - כל קצת שהיו בונים, היה נבלע באדמה.
32 "וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶה אוֹתוֹ בֶּן יִרְבֵּה וְבֶן יִפְרִי", שואלת הגמרא, בֶּן רַבּוֹ
33 וְבֶן פְּרָצוֹ מִיֵּבֶעִי לִיָּה. מתרצת הגמרא, אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, רוּחַ
34 הַקֹּדֶשׁ מְבַשְּׂרֶתָּ לְיִשְׂרָאֵל, ואומרת למצרים לא תועיל עצתכם
35 למעט את ישראל, אלא "בֶּן יִרְבֵּה וְבֶן יִפְרִי".
36 "וְיִקְצוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", דורשת הגמרא, 'ויקצו' הוא מלשון
37 קוצים, מִלְמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל דּוֹמִיִּין בְּעֵינֵיהֶם שֶׁל הַמִּצְרִיִּים, כְּקוֹצִים,
38 שבראותם שישאל פרים ורבים היה נדמה להם כאילו עיניהם
39 וגופם מליאים קוצים.
40 "וְיַעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"

1 חזרת הגמרא לענין שיעבוד מצרים. נאמר בפסוק, "וְנִלְחָם בְּנוֹ
2 וְעָלָה מִן הָאָרֶץ", שואלת הגמרא, וְעָלִינוּ מִיֵּבֶעִי לִיָּה, שהרי פחדם
3 של המצרים היה פן יגרשום ישראל, ויצטרכו הם לעלות מארצם.
4 מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי אָבָא בְּרַבְּהִינָא, בְּאֵרֶם שְׁמִינִי לִי אֶת
5 עֲצָמוֹ וְתוֹלָה אֶת קַלְלָתוֹ בְּחִבְרֵי - שהתכוונו אכן שהם עצמם
6 יצטרכו לעלות, אלא שאמרו כן על ישראל.
7 "וְיִשְׁמְרוּ עָלָיו שְׂרֵי מַסִּים", שואלת הגמרא, עָלֵיהֶם מִיֵּבֶעִי לִיָּה -
8 שהרי על ישראל מינו שרי מיסים. מתרצת הגמרא, תָּנָא דְּבִי רַבִּי
9 אֱלֵעָזָר בְּרַבְּבִי שְׁמַעוֹן, 'וישמו עליו' - היינו על פרעה, מִלְמַד
10 שֶׁחֲבִיאוּ מִלְכָּן - דפוס שבו מייצרים את הלבנים, וְתָלוּ לוֹ לַפְרֵעָה
11 בְּצִוְאָרוֹ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לָהֶם אִיסְמִינִים אֲנִי -
12 מופנק אני ואיני יכול לעשות מלאכה, אָמְרוּ לוֹ כְּלוֹם אִיסְמִינִים
13 אִתָּהּ וְיִתֵּר מִפְּרֵעָה הַמִּשְׁתַּתֵּף אֵף הוּא בעשיית המלאכה. לפי דרשה
14 זו מוסיפה הגמרא לדרוש, 'שְׂרֵי מַסִּים' - דְּכָר שְׁמִשְׁיָם (לְבָנִים).
15 המלבן שתלו לפרעה היה דבר המרגיל ומשים את הבריות בעבודה.
16 כיוצא בזה יש לשאול על הפסוק "לִמְעַן עֲנֹתוֹ בְּסִכְלָתָם", וְעֲנֹתָם
17 מִיֵּבֶעִי לִיָּה, אלא יש לבאר, לִמְעַן עֲנֹתוֹ - לַפְרֵעָה - בְּסִכְלָתָם
18 דִּישְׂרָאֵל - המצרים עינו את פרעה כדי שכתוצאה מכך אף ישראל
19 יטו שכמם לסבול ולעבוד.
20 "וְיִבְנֶה עָרֵי מִסְכָּנוֹת לַפְרֵעָה", רַב וְשִׁמְוֵאל נחלקו בביאור הפסוק,

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד א מותחן "ש"ס לובלין - מכון המאור"

במשפט צדק, שנאמר בברכת יעקב, "דן ידיו עמו באחד וגו'" –
 משבט דן ועמוד אדם שידון את ישראל כיחידו של עולם, ונאמר על
 שמשון. ואמר רבי יוחנן, שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא
 נקרא, שנאמר "כי שמש ומגן ה' אלהים וגו'" – כלומר שישמש
 הוא אחד משמותיו של הקדוש ברוך הוא. ונקרא שמשון על שם זה.
 שואלת הגמרא, אלא מנחה – שנקרא ממש על שמו של הקדוש
 ברוך הוא, אם כן לא ימחה – יהיה אסור למחוק את המילה שמשון.
 עונה הגמרא, שמשון לא נקרא כך על שמו של הקדוש ברוך הוא,
 אלא כוונת רבי יוחנן, שנקרא כך לפי שהיה בו מעין שמו – תכונתו
 של הקדוש ברוך הוא, שמה הקדוש ברוך הוא מגן על כל
 העולם כולו, אם שמשון היה מגן בדורו על ישראל. ואמר רבי
 יוחנן, כלעם חגור בגדלו אחת היה, שנאמר "ולך שפי" – שופך
 וחגור בגדלו האחת. שמשון חגור בשתי רגליו היה, שנאמר
 "שפיץ עלי אדח" – שפיצה כפולה, שהיה חגור בשתי רגליו.
 תנו רבנן, חמשה בני אדם נבראו מעין דוגמא של מעלה –
 שנשנתו בבריאתם לתפארת מיתר הברואים, וכו' – כל חמשה
 אלו, לקו בהם – באותם איברים. הברייתא מונה את החמשה בני
 אדם, שמשון, היה מעין דוגמא של מעלה בכחו – בגבורתו. שאול,
 היה מעין דוגמא של מעלה בצוארו – שהיה צווארו נאה מאוד.
 אבשלום, היה מעין דוגמא של מעלה בשעריו – שהיה שער עבה.
 צדקיהו, היה מעין דוגמא של מעלה בעיניו – שהיטיב לראות בהם
 יותר מהרגיל. אסא, היה מעין דוגמא של מעלה ברגליו – שהיה לו
 ברגליו כח עצום יותר משאר אדם. ומביאה הגמרא ראייה שכל אלו
 לקו במעלותיהם, שמשון לקה בכחו, דבתיב "ויסר כחו מעליו".
 שאול לקה בצוארו, דבתיב "ויקח שאול את החרב ויפל עליו",
 הרי שנהרג בצוארו. אבשלום לקה בשעריו, דבתיב "למימר קמן
 – כפי שתבאר הגמרא להלן. צדקיהו לקה בעיניו, דבתיב "ואת
 עיני צדקיהו עור". אסא לקה ברגליו, דבתיב "רק לעת וקנתו
 חלה את רגליו", ואמר רב יהודה אמר רב, מחלתו היתה שאחזתו
 פדגרא – סוג חולי הרגלים. אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן
 לרב נחמן, היכי דמי פדגרא – מהי ההרגשה בחולי זה, אמר ליה
 הרגשתו היא כמחם הדורות בבשר תחי. שואלת הגמרא, מנא ידע
 – מנא ידע רב נחמן שזוהי ההרגשה. ומשיבה, איבא דאמר, מיהש
 הנה חש ביה – רב נחמן חלה בזה והרגיש את הכאב. ואיבא
 דאמר, מריה שמע ליה – כך קיבל מרבו. ואיבא דאמר, "סוד
 ה' ליראיו ובגרתו להודיעם" – ידע זאת רב נחמן ברוח קדשו.
 דרש רבא, מפני מה נעשה אסא חולה, מפני ששעשע אנגריא –
 עבודת המלך, בתלמידיו חכמים, שנאמר "והמלך אסא שמיע
 את כל יהודה אין נקי" – הזעיקן לכל יהיה מי מכולם נקי ונפטר
 מלבוא לשאת את אבני הרמה שבנה בעשא מלך ישראל. ומבאר
 הגמרא, מאי "אין נקי", אמר רב יהודה אמר רב, אפילו חתן
 מחדרו וכלה מוחפתה שנאמר בהם "נקי יהיה לביתו שנה אחת",
 לא נפטר מהכרות אסא, וכל שכן שלא פטר את התלמידיו חכמים.
 הגמרא מקשה סתירה בפסוקים אודות העיר תמנת. בתיב "ויור
 שמשון תמנתה", משמע שתמנת היתה בעמק, ובתיב לגבי תמר,
 "הנה חמיר עלה תמנתה", משמע שהיתה על הר. מתרצת הגמרא,
 אמר רבי אלעזר, שמשון שנתנגה בה – שהתנגה במעשה זה,
 שנשא שם אשה האסורה לו, מבנות פלשתים, בתיב ביה ירידה –
 נאמרה בו לשון ירידה. ואילו יהודה שנתעלה בה – שהתעלה
 במעשה זה, שהרי ממעשה זה נולדו פרץ וזרח ועמידו מלכים
 ונביאים בישראל, בתיב ביה עליה – נאמרה בו לשון עליה. רבי
 שמואל בר נחמני אמר – מיישב באופן אחר, שתי תמנאות היו –
 שני מקומות נקראו תמנת, תרא בירידה וחדא בעליה – אחת מהם

1 כוונת הפסוק, שהחל – בטלה שבועתו של אבימלך דבתיב "אם
 2 תשקר לי ולניני ולנכדי", – שנשבעו אברהם ואבימלך שלא ימשול
 3 אחד על גניו ונכדיו של האחר, ובטלה השבועה מפני שהפלשתים
 4 עברו עליה תחילה.
 5 נאמר בפסוק, "ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון ויגדל הנער
 6 ויברכהו ה'", שואלת הגמרא, במה ברכו. אמר רב יהודה אמר
 7 רב, שברכו באמתו, שהיתה אמתו כבני אדם – כשאר בני אדם,
 8 וידעו היה רב כנחל שומץ.
 9 נאמר בנביא שקודם שהפיל שמשון את הבית בו שהו הפלשתים
 10 ששבוהו, התפלל לה' שהיה בעורו, הגמרא דורשת את תפילתו,
 11 "ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים זכרני נא וזכרני נא את
 12 הפעם הנה ואנא נקם אחת משתי עיני מפלשתים" – שאקבל
 13 שכר ניקור עיני האחת בעולם הזה על ידי שאנקם מפלשתים. אמר
 14 רב, אמר שמשון לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם וכו' –
 15 לי עשירים (וישמים) שנה ששפמתי את ישראל ולא אמרתי לאחד
 16 מהם העבר לי מקל במקום למקום, וכיון שלא לקחתי מהם אפילו
 17 שימוש קל כזה, נמצא שעיוורון עיני אינו כעונש על לקחת שוחד,
 18 ולכן יותן שכרי בעד זה להינקם מפלשתים.
 19 "ולך שמשון וילך שלש מאות שועלים", שואלת הגמרא, מאי
 20 שניא שועלים – מדוע צד דווקא שועלים. ומשבת, אמר רבי איבו
 21 בר נחמי אמר רבי חיאי בר אבא, אמר שמשון, יבא מי שחוזר
 22 לאחוריו – השועל, שכאשר צדים אותו אינו מרחיק לברוח אלא
 23 מסובב דרכו עקלקלות ובורח, ויפרע מפלשתים שחזרו בשבועתו.
 24 תניא אמר רבי שמעון חסיד, בין בתיביו – רוחב כתפיו של
 25 שמשון, ששים אמה היה, שנאמר "וישכב שמשון בעוד עד חצי
 26 הלילה, ויגם כחצי הלילה, ומצא את דלתות שער העיר נעולות,
 27 ויאתו בדלתות שער העיר ובשתי המזוזות – עמודי הפתח, ויכעם
 28 ויעקם ממקומם עם הכרית, וישם על בתיביו ויעלם אל ראש
 29 ההר אשר על פני חברון", ונמירי – מסורת בדינו מרביתנו, דאין
 30 דלתות עזה פחותות משישים אמה רוחב.
 31 הגמרא מוסיפה לבאר פסוקים נוספים האמורים לגבי שמשון. "ויהי
 32 טוהן בבית האסורים", אמר רבי יוחנן אין מחינה אלא לשון
 33 עבירה, וכן הוא אמר – ומצינו לשון זה בפסוק "תמחן לאחר
 34 אשתי". מלמד – העבירה היא, שכל אחד ואחד מאנשי פלשתים
 35 הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שיבוא עליה ועל ידי כך
 36 יאמר רב פפא, וכן בדי שתתעבר אינשי – זהו שאומרים הבריות לפני
 37 אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי – זהו שאומרים הבריות לפני
 38 כל אדם מביאים יין מביאים יין, קמי רפוקא – לפני אדם עובד אדמה
 39 הרגיל בשתיית יין מביאים יין, קמי רפוקא – לפני אדם עובד אדמה
 40 ועודר בגינתו שרגיל לאכול ירק, קמי רפוקא – לפני אדם עובד אדמה
 41 ירק. וכן שמשון, שהיתה דרכו להזדווג עם בנות פלשתים, גם בבית
 42 האסורים לא חסר לו הדבר.
 43 ואמר רבי יוחנן, כל אדם המונה עם נשים, אשתו מוננת עליו –
 44 מונה עם אחרים, שנאמר "אם נפתה לבי על אשה ונעל פתח רעי
 45 אדבתי" – אם היה לבי נפתה מזהיצ הרע על אהבת אשה, ואם
 46 ארבותי על פתח רעי לחזור אחר אהבת אשתו לזנות עמה, ובתיב –
 47 העונש על כך הוא הנאמר בפסוק הבא, "שתמחן אשתי שפחה בוויה הטוהנת
 48 ועלתי ויכרעון אחירון" – שתמחן אשתי שפחה בוויה הטוהנת
 49 בריחיה, וישכבו עמה אחרים. והיינו דאמרי אינשי, זהו שאומרים
 50 הבריות, איהו בי קארי – הוא עסוק בדלעת גדולה, ואיתתיה בי
 51 בוציני – ואשתו עסוקה בדלעת קטנה, כלומר שניהם עסוקים באותו
 52 ענין.
 53 ואמר רבי יוחנן, שמשון דן את ישראל באביהם שבשמים –

הוחל שבועות של אבימלך. בטלה. לשון אל יחל דברו ומקרי ל' לפי שהם עברו על השבועה תחלה בפה ברכו. כל ברכה שבמקרא לשון רבי הוא, דבר המקרה ומצוי בו שבע מיישין בלע"ז. ומה ברכה נמצא בו, לא מצוינו עשר בשמשות; שברכו באמרו. להיות ורעו כנחל שוטף. למה שנתאנה נתברך: נקם אחת משתי עני. שבר אחת מעני נתי לו בנקמה זו, ושבר האחרת לעולם הקא: שחזור לאחוריו. כשצדן אותו אינו (מרחיק) לברוח אלא חזור עקלקלות: שער העיר. בושערו עזה משתעי קרא: על בתי. כשיעור בתפיה קפי דשתי חקרא חקרא. לפני כל אדם מביאין מה שהוא רגיל בו, לפני שומי יין מביאין יין: קפי רפוקא גרידא דובלא. לפני עובר אדמה וחופר בגנות שרגיל לאכול דק מביאין סל מלא דק. דובלי מין דק הוא: קארי ובוציני. מין אחד הוא. אלא

אלא מעתה לא ימחה. תימה לרבי מאי שנא משלום דאמר בפ"ק דשבת דף י"א אמר רב המנאנא משמיה דעולא אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום דשם גופיה איקרי שלום דברכבי ויקרא לו ה' שלום ולא קא חשיב ליה במס' סופרים (פ"ו) בהדי שמוות שאין נמחקין ונראה דתנא ושירי ודריש מתנן ורחום דאמר בפרק שבועות העדות (משנת דף ל"ז) ונמחק דלא אשכחן שקרא חקריה שמו כן תנן וחבא פריך אהא דקאמר על שמו של חקריה נקרא משמע ושמו נקרא כך דחיינו דקא רדי אלא מעין שמו כמו תנן על שם שהוא חונן ומרחם על ברייתו:

נח

אבא, אמר שמשון, יבא מי שחזור לאחוריו ויפרע מפלשתיים שחזור ב'שבועות. תניא אמר רבי שמשון החסיד, בין בתיפוי של שמשון, ששים אמה היה, שנאמר וישב שמשון עד חצי הלילה, ונקם בחצי הלילה, ויאהז בדלתות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הכרית, וישם על בתיפוי, וגמירי דאין דלתות עזה פחותות מששים אמה. ויהי טוחן בבית האסורים אמר רבי יוחנן, אין טחינה אלא לשון עבירה, וכן הוא אמר תמחן לאחר אשתו, מלמד שכל אחד ואחד הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר הימנו. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, קמי דשתי חקרא, חקרא. קמי רפוקא, גרידא דובלא. ואמר רבי יוחנן, כל המזונה, אשתו מזונת עלי, שנאמר אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבתני וכתוב תמחן לאחר אשתו ועליה יכרעון אחריו, והינו דאמרי אינשי, איהו בי קארי ואיתתיה בי בוציני. ואמר רבי יוחנן, שמשון דן את ישראל באביהם שבשמים, שנאמר דן ידיו עמו באחד וגו'. ואמר רבי יוחנן, שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא, שנאמר כי שמש וגמון ה' אלהים וגו'. אלא מעתה, לא ימחה. אלא, מעין שמו של הקדוש ברוך הוא, מה הקדוש ברוך הוא מגין על כל העולם כולו, אף שמשון מגין בדורו על ישראל. ואמר רבי יוחנן, בלעם חוגר ברגלו אחת היה, שנאמר וילך שפי. שמשון חוגר בשתי רגליו היה, שנאמר שפיפון עלי ארח. תנו רבנן, חמישה נבראו מעין דיוקנא של מעלה, וכולן לקו בהן. שמשון בבהו, שאול בצוארו, אבישלום בשערו, צדקיה בעיניו, אסא ברגליו. שמשון בבהו, דכתיב ויסר כחו מעליו. שאול בצוארו, דכתיב ויחש שאול את החרב ויפל עליה. אבישלום בשערו, דבדעיניו למימור קמון. צדקיה בעיניו, דכתיב ואת עיני צדקיהו עור. אסא ברגליו, דכתיב דק לעת וקנתו חלה את רגליו, ואמר רב יהודה אמר רב, שאחוזתו פדגרא. אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן לרב נחמן, היכי דמי פדגרא, אמר ליה כמחט בבשר החי. מנא ידע, איפא דאמרי, מיהש הוה חש ביה. ואיפא דאמרי, מרביה שמע ליה, ואיפא דאמרי, סוד ה' ליראוי ובריתו להודיעם. דרש רבא, מפני מה נענש אסא, מפני שעשה אנגריא בתלמודי חכמים, שנאמר והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי. מאי אין נקי, אמר רב יהודה אמר רב, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה. כתיב וייר שמשון תמנחה, וכתוב והגה חמוך עליה תמנחה, אמר רבי אלעזר, שמשון שנתנה בה, כתיב ביה ירדה. יהודה שנתעלה בה, כתיב ביה עליה. רבי שמואל בר נחמני אמר, שתי תמנאות היו, חדא ביירדה וחדא בעליה. רב

פפא אמר, חדא תמנה הוא, דאתי מהאי גיסא - ירדה, ודאתי מהאי גיסא - עליה, כגון ורדונא, ובי בארי, ושוקא דנרש. ויתשב בתחת עינים, אמר רבי אלכסנדר, מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו, מקום שפל עינים צופות לראותו. רבי חנן אמר רבי, מקום הוא ששמו עינים, וכן הוא אומר תפוח והעינים. רבי שמואל בר נחמני אמר, שנתנה עינים לדבריה. ב'שנתנה, אמר לה, שמא נברית את, אמרה ליה גיורת אני. שמא אשת איש את, אמרה ליה פנויה אני. שמא קיבל בך אביך קידושין, אמרה ליה יתומה אני. שמא ממאה את, אמרה ליה מהורה אני. וישע אשל בבאר שבע אמר ריש לקיש, מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר פרדס וחד אמר פונדק, בשלמא למאן דאמר פרדס, היינו דכתיב וישע, אלא למאן דאמר פונדק, מאי וישע, דכתיב וישע אהלי אפדנו וגו'. ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אמר ריש לקיש, אל תיקרי ויקרא, אלא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף י עמוד ב

תוספות

רש"י

- 1 **נוח** לו לאדם שיפיל את עצמו לתוך כבשן האש. כדאמר בפ' הוזהב (כ"ה דף ק"ט) כל היורדין
2 לגיהנם עולין חוץ משלשה חדר מינייהו המלכין פני חבירו ברבים ואמרנו גמי (ט"ז)
3 נוח לו לאדם שיבעול ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים מגל מדרד ונראה האי
4 דלא חשיב ליה (פסחים דף כ"ה) בהדי ג' עבירות שאין עומדים בפני פקוח נפש עבודת כוכבים
5 וגילו עירות ושפיכות דמים משום דעבירות
6 הלכות פנים אינה מפורשת בתורה ולא נקט אלא
7 עבירות המפורשות:
8 **יצאת** בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים.
9 בשלחי מסכת מכות (ק"ג) מסק דהבי
10 גמירי לה.
11 **דקרב** רישא לגבי גופיה. תימה רבי מאיר
12 דאמר בחלק (פסחים דף ק"ג) אבלשום
13 אין לו חלק לעולם הבא א"כ סבירא ליה דקרב
14 רישיה לגבי גופיה ולא סבירא ליה דאיתיה
15 לעלמא דאתי מכל מקום אסקיה משבעה מדורי
16 דיגיהנם ואם כן אמאי לא חשיב ליה בהדי אחז
17 ואחזיה דאמר (ס"ג) לא חיון ולא נידונן וי"ל
18 דלא חשיב אלא מלכים:
19 **דאיתיה** לא לעלמא דאתי. ואי קשיא דא אמר
20 בחלק (פסחים דף ק"ד) ברא מזכי אבא
21 אבא לא מזכי ברא כדכתיב ואין מידי מציל און
22 אברום מציל את שיטמאל ולא יצחק את עשו
23 אבל הבן מציל את האב כגון יאשיהו שלא מנו
24 את אמונו וי"ל משום דאבשלום נטל את שלו
25 בעולם הזה שגורג במיתה משונה והועילה לו
26 תפלת אביו דומיא דיהוויקס דאמר דתם שהיה
27 כתוב על גולגולתו ואת ועוד אחרת ונפרע ממנו
28 לאחר מיתה לא מנו אותו ועוד אבשלום לא עבר
29 עבודת כוכבים א"כ מצי למימר דא דאמר אבא
30 לא מזכי ברא היינו משום כבוד האב אין מונעין
31 מלמותו עם רשעים בלא תפלה אבל תפלה
32 מועלת ודור התפלה על אבשלום:
24 **לָהּ אָמַר רַב חֲנָנִי** בר בינא אָמַר רבי שמעון חסידא, ואמרי לה אָמַר רבי יוחנן משום רבי
25 שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים,
26 מְנַלְּהּ, מִתְּמַר. 'הֵכָּר נָא' אָמַר רבי חנניא, ב'הֵכָר' בישר לאביו, ב'הֵכָר' בישורוהו.
27 ב'הֵכָר' בישר - 'הֵכָר נָא תַּתְּנֶנֶת בְּנִךְ הוּא', ב'הֵכָר' בישורוהו - הֵכָר נָא לְמִי. 'נָא', אֵין 'נָא'
28 אֵלָּא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה, אֲמַרְהָ לִּיהּ בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ הֵכָר פִּנִּי בּוֹרְאָךְ וְאַל תַּעֲלִים עֵינֶיךָ מִמֶּנִּי. 'וְכֵר'
29 'הוֹדָה וְיֹאמַר צִדְקָה מִמֶּנִּי', הִינֵנִי דָאֲמַר רַב חֲנִנִּי בַּר בִּינָא אָמַר רבי שמעון חסידא, יוסף
30 שְׁקֵדִשׁ שֵׁם שְׁמִים בְּפֶתֶר, וְכֵן הוֹסִיפוּ לוֹ אוֹת אַחַת מִשְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, דְּכַתִּיב
31 'עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ', 'הוֹדָה, שְׁקֵדִשׁ שֵׁם שְׁמִים בְּפֶתֶרְכִּי, וְכֵן וְנִקְרָא בּוֹלֵל עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. כִּינֵן שְׁהוֹדָה וְאָמַר
32 'צִדְקָה מִמֶּנִּי' יִצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה, אַתָּה הַצֵּלְתָּ תָמַר וְשֵׁנִי בְּנִיָּה מִן הָאוֹר, תִּיָּד שְׁאֵנִי מְצִיל בְּזִכְרוֹתָי שְׁלֹשָׁה מִבְּנֵיךְ מִן הָאוֹר, מֵאֵן
33 נִינְהוּ, חֲנִינְהּ מִשְׁאֵל וְעוֹרֶתָ. 'צִדְקָה מִמֶּנִּי' מֵנָּא יָדַע, יִצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה, מִמֶּנִּי יִצְאוּ בְּבוּשִׁים. 'וְלֹא יֹסֵף עוֹד לְדַעְתָּה' אָמַר שְׁמוּאֵל
34 סָבָא, חֲמוּתָה דְרַב שְׁמוּאֵל בַּר אָמִי מִשְׁמִיָּה דְרַב שְׁמוּאֵל בַּר אָמִי, כִּינֵן שְׁדִיעָה שׁוּב לֹא פָסַק מִמֶּנָּה, כְּתִיב הִכָּא 'וְלֹא יֹסֵף עוֹד לְדַעְתָּה'
35 וְכַתִּיב הִתָּם 'קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יֹסֵף': אֲבִשְׁלוֹם תִּנְגָּאָה בִּשְׁעָרָיו וְכו': תִּנּוּ רַבְּנָן, אֲבִשְׁלוֹם בִּשְׁעָרָיו מֵרַד, שְׁאֲמַר 'אֲבִשְׁלוֹם לֹא הָיָה אִישׁ
36 יֹסֵף וְגו' וּבְגִלְחוֹ אֶת רֹאשׁוֹ (וְגו'), וְהָיָה מִקֵּץ יָמִים לִימִים אֲשֶׁר יִגְלַח כִּי כָּבֵד עָלָיו וְגִלְחוֹ וְשָׁקַל אֶת שְׁעָרָיו רֹאשׁוֹ מֵאֵתִים שְׁקָלִים בְּאָבֶן
37 הַמֶּלֶךְ. תֵּנָּא, אֲבֵן שְׁאֵנִישׁ מִכְרִיא וְאֵנִישׁ צִיפּוּרִי שׁוֹקְלִים בָּהּ. לְפִיכָךְ תִּגְלַח בִּשְׁעָרָיו, שְׁאֲמַר 'וְנִקְרָא אֲבִשְׁלוֹם לְפָנֶי עַבְדִּי דוֹר, וְאֲבִשְׁלוֹם
38 רַבִּב עַל הַפֶּדֶר, וְכֵּן הַפֶּדֶר תַּחַת שׁוֹבֵךְ הָאֵלֶּה הַגְּדוֹלָה, וְיֵאֵחָו (וְיִחוּק) רֹאשׁוֹ כְּאֵלֶּה וְיֵתֵן בֵּין הַשְּׂמִים וּבֵין הָאֶרֶץ וְהַפֶּדֶר אֲשֶׁר תַּחְתּוֹ
39 עָבֵר', [שְׁקַל סָפְסִירָא בְּעָא לְמִיפְסָקֶיהָ]. תֵּנָּא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל, בְּאוֹתָהּ שַׁעֲרָה נִבְקַע שְׂאוֹל מִתַּחְתּוֹ. 'וְרִנְנוּ הַמֶּלֶךְ, וְעַל עַל עֲלִית
40 הַשְּׁעָר וְיִכָּר, וְכֵּן אָמַר בְּלִכְתּוֹ, בְּנִי אֲבִשְׁלוֹם בְּנִי בְנִי [אֲבִשְׁלוֹם], מִי יֵתֵן מוֹתִי אֲנִי תַּחְתּוֹךְ אֲבִשְׁלוֹם בְּנִי בְנִי'. 'וְהַמֶּלֶךְ לֹאֵם אֶת פָּנָיו,
41 וְיַעֲקֹב הַמֶּלֶךְ קוֹל גָּדוֹל, בְּנִי אֲבִשְׁלוֹם אֲבִשְׁלוֹם בְּנִי בְנִי, הִנֵּי תִמְנִיא וְיָמִנִי 'בְּנִי' לְפָנֶיךָ, שְׁבַעֲהָ דְאִסְקִיָּה מִשְׁבַּעֲהָ מְדוּרָה גִּיהֵנָם, וְאִידֵךְ,
42 אִיכָא דְאָמְרִי דְקָרִיב רִישִׁיהָ לְגַבִּי גּוֹפִיָּה, וְאִיכָא דְאָמְרִי דְאִיְתִיָּה לְעִלְמָא דְאַתִּי. 'אֲבִשְׁלוֹם לְקַח וְיִצֵּב לוֹ בְּחַיִּי' מֵאִי 'לְקַח', אָמַר רִישׁ
43 לְקִישׁ שְׁלֹקָה מִקַּח רַע לְעַצְמוֹ. 'אֶת מַצֵּבֶת אֲשֶׁר בְּעִמְק הַמֶּלֶךְ וְגו'', אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפָּא, בְּעַצְהָ עֲמוּקָה שֶׁל מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם,
דְּכַתִּיב

באש ובלבד שלא להלכין את פני יהודה, ולכן שלחה ואמרה לו כן
ברמו, כדי שאם ירצה להודות, יגלה הדבר בעצמו, ואם לא, תישורף
ולא תגלה את הדבר.
בהמשך הפסוק נאמר, "ותאמר ה' ה'ר' נא למי החתמת והפתילים
והמטה האלה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, ב"ה' ה'ר' ביישר יהודה
לאביו דבר שגרם לו צער, וכגדו כן, ב"ה' ה'ר' ביישרוהו - את
יהודה, ומבאר, ב"ה' ה'ר' ביישר לאביו, שכן אמר לו אודות יוסף ה'ר'
נא הכתנת בנך הוא", ב"ה' ה'ר' ביישרוהו, שאמרה לו תמר "ה'ר'
נא למי החתמת ולמי הפתילים", שבשם שרימה את אביו על ידי
הכתנת וציערו לחשוב שנטרף יוסף, נענש אף הוא שרימתה אותו
תמר בכליו עד שיצטער לחפשה ולמוצאה. דורשת הגמרא את
המילה "נא", אין "נא" אלא לשון בקשה. ומבארת, שאמרה ליה
תמר ליהודה, אף אם תרצה לכפור באותו מעשה ובסימנים, לפי
שלא היו עדים, בבקשה ממך - מבקשת אני ממך, שאף על פי כן,
ה'ר' פני בוראך הודיע ועד בדבר, ואל תעלים עיניך ממני.
בפסוק הבא נאמר, "ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני", תינו - זהו
דאמר רב חנין בר ריבא אמר רבי שמעון חסידא, יוסף שקשר
שם שמים פסטר - בעמידתו בנסינו במעשה אשת שטיפה, וכן
והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב
"עדות ביהוסף שמו". הרי שנתווספה לו האות ה', ואילו יהודה,
שקשר שם שמים בפדחיה - שהודה לדברי תמר ואמר "צדקה
ממני", וכן ונקרא בולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. ומוסיפה
הגמרא לדרוש, בין - לאחר שהודה יהודה ואמר "צדקה ממני",
יצתה בת קול ואמרה, אתה הצלת את תמר ושני בניה מן האור
- מן האש, חידו שני מציל בכותלך את שלש מבניך מן האור,
מאן נינהו, חנינה מישאל ועזריה.
לאחר שראה יהודה את הסימנים, אמר 'צדקה ממני', שואלת
הגמרא, מנא ידע - מהיכן ידע יהודה שממנו הרתה, שמא אף
אחרים באו ומהם עתה, ומשיבה, שצתה בת קול ואמרה, ממני
יצאו בבושים - דברים עלומים ונסתרים אלו, שנגזר מלפני שיצאו
מתמר מלכים, והרי אי אפשר שיצאו מלכים אלא מיהודה, ולכן
סובב הדבר שיבוא עליה יהודה.
נאמר בהמשך הפסוק, "ולא יסף עוד לדעתה", אמר שמואל קבא,
חמות דרב שמואל בר אמי משמיה דרב שמואל בר אמי, כוות
הפסוק, שבין שידעה - מאחר שהכיר בה יהודה שהיא צדקת ולשם
שמים נתכונה, שוב לא פסק ממנה - לא פסק מלבוש עליה. ומביא
ראיה לדבר, שכתב הכא "ולא יסף עוד לדעתה" וכתב ה'ר' -
במותן תורה, "את הדברים האלה דיבר ה' וגו' קול גדול ולא יסף"
- וכמו ששם הביאור הוא שלא פסק, כך כאן.
שנינו במשנה, אבשלום נתנא בשערו וכו'. תנו רבנן, אבשלום
בשערו מרד - חטא, שנאמר "ואבשלום לא היה איש יפה וגו'
ובגלחו את ראשו וגו')", והיה מקץ ימים ימים אשר יגלה - עת
גילווחו היה פעם בשנה, כי כבד עליו וגלחו - ומפני שהיה כבד עליו
שערו לכן היה מגלחו. וישל את שער ראשו - והיה שוקל את שער
ראשו, ועלה משקלו מאתים שקלים באבן המלך" - במשקל המלך.
תנא, 'אבן המלך' היא אבן שאנשי מביא ואנשי ציפורי שוקלים
בה. ולפיכך - כיון שהתגאה אבשלום בשערו, נענש ונתלה בשערו,
שנאמר "ויקרא - ויודמן, אבשלום לפני עבדי דוד, ואבשלום רכב
על הפר, ויבא הפר תוך כדי מרוצתו, תחת שוכף - הסתבכות
ענפי האלה הגדולה, ויאחו [ויחזקו] ראשו באלה - ויסתככו
שערותיו של אבשלום וגאחו ראשו באלה, ויתן בין השמים ובין
הארץ - נותר תלוי באויר, והפרד אשר תחתיו עבר", [שקל
ספסירא - נטל אבשלום את חרבו, בעא למיפקסיה - ורצה לחתוך

אלא "ויקרא", מלמד שהקריא אברהם אבינו של הקדוש
ברוך הוא בפה כל עובר ושם - לימוד לקרות בשם ה'. כיצד,
לאחר שאכלו ושתו אורחיו של אברהם מהמאכל ומשתה שנתן
להם, ועמדו לברכו - להודות לו, אמר להם, וכי משלי אכלתם,
הרי משל אלהי עולם אכלתם, ואם כן הודו ושבתו וברכו למי
שאמר והיה העולם - להקדוש ברוך הוא, שברא את העולם
במאמר.
הגמרא חוזרת לבאר פסוקים נוספים במעשה יהודה ותמר. נאמר
"ויקרא יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה", שואלת הגמרא,
האם משום דכסתה תמר את פניה חשבה יהודה לזונה, והרי אין
דרך הזנות לכסות פניה. אמר רבי אלעזר, אין פירוש הפסוק
שחשבה לזונה משום שכסתה פניה בעת שראה אותה יהודה על אם
הדרך, אלא שכיון שפסתה פניה בבית חמיה - יהודה, ולא ראה
אותה בכל הימים שהיתה בביתו, לכן לא הכירה כשהיתה על אם
הדרך וחשבה לזונה. ומצינו שהיתה צנועה, דאמר רבי שמואל בר
נחמני אמר רבי יונה, כל פלה שהיא צנועה בבית חמיה, וזכה
ויצאין ממנה מלכים ונביאים. מנלן, מתמר, שבזכות צניעותה
בבית חמיה, זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים. מבארת הגמרא,
יצאו ממנה נביאים, דכתיב "חיון וישעיהו בן אמוץ", ואף מלכים
יצאו ממנה מדוד שהיה מזרעה. ואמר רבי לוי, דבר זה מוסרת
בדינו מאבותינו, שאמוץ אבי ישעיה, ואמציח מלך יהודה, אחים
היו - היו אחים, ואמציח היה מזרע דוד, ואמוץ אחיו היה נביא, הרי
שיצאו מתמר נביאים ומלכים.
נאמר בפסוק אודות הוצאת תמר לשריפה, "היא מוצאת והיא שלחה
אל חמיה לאמר וגו'". שואלת הגמרא, מדוע נאמר 'היא מוצאת'
שמשלמה לשון מציאה, היא מיתוצאת - שהוצאה בעל כרחה,
מכאן ליה - היה לפסוק לומר. אמר רבי אלעזר, אמרה התורה
מוצאת' לדרשה, שלאחר שנמצאו סימניה - החותם, הפתילים
והמטה, שנתן לה יהודה, בא סמאל - שר של אדום, וירחקו, כדי
שתישרף תמר ולא ייצא ממנה דוד העתיד להכות את אדום, וכן
בבא אל ויקרבו, לפי דברי רבי אלעזר, דורשת הגמרא את הפסוק
הבא על תמר. תינו דכתיב - זהו שכתוב, "למנצח על יונת אלם
רחקים לידו מכתם", אמר רבי יוחנן - מבאר כיצד דורשים את
הפסוק, 'על יונת אלם רחוקים' - שמשעה שנתרחקו סימניה של
תמר על ידי סמאל, נעשית תמר ביונה אילמת - שלא היה בפיה מה
להשיב. 'לדוד מכתם' - שיצא ממנה דוד שהיה מך - עניו ותם
- תמים בדרכיו לכל. דבר אחר - ביאור אחר, נקרא "מכתם" לפי
שהיתה מכתו תמה - שמקום המילה הראוי למכה, היה תם ושלם
אצלו, מפני שגדול בשחא מחול. דבר אחר, "מכתם", שהיתה
מכתו - ענוותנותו, תמה, שמתחילתו ועד סופו לא נחסרה ענוותנותו
ולא נשתנתה, ששם שפסקנותו - לפני שמלך, הקמין דוד עצמו
אצל מי שגדול ממנו - אצל מפיבושת, כדי ללמוד תורה, הרי גם
בגדולתו, לאחר שמלך, הקטין את עצמו כדי ללמוד תורה ממי
שגדול ממנו.
נאמר עוד בהוצאת תמר לשריפה, "והיה שלחה אל חמיה לאמר
לאיש אשר אלה לו אנכי תרה", שואלת הגמרא, מדוע תמר אמרה
לשליח שיאמר ליהודה 'לאיש אשר אלה לו', לרמוז לו שהרתה
ממנו, ותיקא ליה מומר - תאמר לשליח שיגיד ליהודה בפירוש
שממנו היא הרה. מרשבת הגמרא, אמר רב וזמרא בר מוכיה אמר
- בשם רב, ואמרי לה - יש אומרים שאמר זאת רב חמא בר רבא
אמר - בשם רבי שמעון חסידא, ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום
רבי שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך בבישן האש
ואל ילכין פני חבירו בריבים, מנלן, מתמר - שהעדיפה להישרף

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד א מותך "ש"ס לובלין - מכון המאור

אלא שנתחדשו גזירותיו - שחידש גזירות ופורעניות עליהם. ומבאר הגמרא, מאן דאמר חדש ממש, למד זאת מדכתבין 'חדש', וכפשוטו של מקרא. ומאן דאמר שנתחדשו גזירותיו, נימוקו הוא דלא כתיב וימת מלך מצרים וימלך דתחיתו אחר, ולכן משמע שהיה זה אותו מלך. ואף שנאמר "אשר לא ידע את יוסף", ואם היה זה אותו מלך, איך לא הכירוהו, הביאור שם הוא דתהו דמי כמאן דלא ידע ליה כלל - שמגזירותיו לישראל היה נראה כאילו אינו מכיר את כל הטובה שעשה יוסף למצרים.

"ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל". תנא, הוא - פרעה, התחיל בעצה של השיעבוד תחילה, לפיכך לקח הוא תחילה. ומבאר הגמרא, הוא התחיל בעצה תחילה, דכתיב "ויאמר אל עמו", לפיכך לקח תחילה, דכתיב "וככה ובעמך ויבדל עבדך יעלו הצפרדעים" - הרי שהתחילה המכה בו.

"הכה נתחכמה לו", שואלת הגמרא, להם מיפעי ליה, שהרי דיבר על כללות עם ישראל. ומשיבה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, אמר פרעה ליועציו, באו ונחכם למושיעין של ישראל הקב"ה, לבקש חכמה כנגדו כדי שלא יוכל להענישנו על שנחרגו את ישראל. אמרו, כמה נדונים - באיזו מיתה נמיתם ולא יוכל להענישנו ולהרגו על כך באותה מיתה, שהרי דרכו למדוד ולהעניש מדה כנגד מדה, אם נדונים באש, כתיב "כי הנה ה' באש יבוא" וכתיב "כי באש ה' נשפט וגו'", ואם כן יענישנו מדה כנגד מדה באש. ואם נמית אותם בחרב, כתיב ["וכתבו את כל בשר"]. אלא בואו ונדונים במים - נשליכם ליאור, שכתב נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מביא מבול לעולם, שנאמר "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח וגו'", וממילא לא יוכל להענישנו מדה כנגד מדה במים. אולם והן אינן יודעין, ששל כל העולם בולו אינו מביא מבול, אלא על אימה אחת הוא מביא, ואם כן יוכל להענישם במים. אי נמי - אף אם אינו מביא מבול אפילו על אומה אחת, אך לא נשבע אלא שהוא אינו מביא, אבל הן עצמם באין ונופלין בתוכם - בתוך המים, ודבר זה אינו כלול בשבועה, וכן הוא אומר - שנענשו במים, כמו שכתוב "ומצרים נסים לקראתו". והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב "כי ברכך אשר ידו עליהם", ידו הוא מלשון בישול, כלומר, שבקדירה שבישלו המצרים, שדנו את ישראל בהשכלת בנייהם ליאור, בה נבשלו הם, שטבעו ונתבשלו בים סוף כבקדירה. שואלת הגמרא, מאי משמע דהאי - מהיכן משמע לרבי אלעזר שידו לישנא דקדירה הוא, ומשיבה, דכתיב "ויוד יעקב נזיר" - שבישל יעקב תבשיל בקדירה.

כיון שהובא לעיל שטיבסו פרעה ועבדיו עצה להתחכם נגד מושיעין של ישראל, מביאה הגמרא מי היו היועצים בעצה זו.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי סימאי, שלשה היו באותה עצה של רבה נתחכמה לו, והם, בלעם ואיוב ויתרו. בלעם שייעץ לדונם במים, נהרג. איוב ששחק ולא מחה, נידון בפיסורין. ויתרו ששקר, ולא רצה ליעץ לעשות רע לישראל, וכו' מבני בניו שישבו בלשכת הנזיר בעצת הסנהדרין ויעשו משפט ברשעים, שנאמר "ומשפחות ספרים - חכמים בתורה, יושבי יעבץ" - תלמידי יעבץ שהיה אדם גדול בתורה, והיה שם משפחתם, תרעתיים - על שם ששמעו תרועה בהר סיני, וכן על שם שהיו יושבים ודנים בשערי ירושלים, שמעתיים - ששמעו מצות אביהם, (סוכתים) [שוכתים] - שהיו יושבים סוכות, הקה חקנים - הם בני הקיני, הקאים מחמת אבי בית רכב - שנולדו מחמת, שהיה מבית רכב, וכתיב "בני קיני חתן משה וגו'", הרי שהקיני הם בניו של יתרו, וקראם הנביא "משפחת סופרים", דהיינו סנהדרין, וכן "תרעתיים", דהיינו זקני שער.

דכתיב "הנני מקים עליך רעה מביאתך", וכוונת הפסוק, שאבשלם לקח את דבר הקב"ה וגזירתו העמוקה לדוד במעשה בת שבע, שנאמר לו "הנני מקים עליך רעה מביאתך", והציב את אותה עצה וקימה, וגרם לאותה רעה שתיקרא על שמו, וזה הוא המקח הרע שלקח לעצמו.

כיוצא בדרך אתה אומר, בעין דרשה זו יש לדרוש על הנאמר בעת ששלח יעקב את יוסף לראות את שלום אחיו, ושעל ידי כן התגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים, "וישלחהו מעמק חברון", אומר רבי חנינא בר פפא, מהו מעמק חברון, בעצה עמוקה של אותו צדיק - אברהם, שכתב בחברון. דכתיב - בבית בין הבתרים, שאמר הקב"ה לאברהם, "דע תדע כי נר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו'", ועל ידי שנמכר יוסף למצרים וירדו אבותינו לשם, התקיים הדבר.

הגמרא חוזרת לבאר את הפסוק שהביאה לעיל אודות אבשלם. "כי אמר איני לוי בן", שואלת הגמרא, ולא הוה ליה בן - האם לא היו לאבשלם בנים, והכתיב "ויולדו לאבשלם שלשה בנים ונת אחת". מתרצת הגמרא, אומר רב יצחק בר אבדימי, אין הכוונה שלא היו לו בנים, אלא שלא היה לו בן חנון - ראוי למלכות, ולכן חפץ להנציח את שמו לדורות על ידי המצבת. רב חסדא אומר, מיישב באופן אחר, גמרי - מסורת בידינו מרבותינו, שכל השורף את תבואתו של חברו, נענש במדה כנגד מדה ואינו מניח בן ליורשו, ואיך - אבשלם, קליה לריואב - שרף את תבואתו של יואב, דכתיב "ויאמר אל עבדו ראו חלקת יואב אל ידי ולו שם שערים לבן והציתוהו באש, ויצתו עבדו אבשלם את החלקה באש", ולכן לא ירשו בניו של אבשלם אותו.

שנינו במשנה וכן לענין הפוסק מרים וכו', שאף לענין הטובה, במדה שאדם מודד בה מודדין לו, וכמו שמצינו אצל מרים. שואלת הגמרא, מי דמי - האם דומה הטובה שעשתה מרים לגמול שנמדה לה, הרי היתה - מה שהמתינה למשה, תרא שעתא - היה שעה אחת, ואילו הקא - ההמתנה שהמתינו לה בעת שנצטרעה, היתה שבעה יומי, נמצא שקיבלה הרבה מעבר למדה שמדדה. מתרצת הגמרא, אומר אביי, אימא - יש לבאר את המשנה, שולענין הפוסק אינו בן - אין מודדים לו באותה מדה שמדד כמו במדה רעה, אלא ביותר ממה שמדד. אומר ליה רבא לאביי, הא וכן לענין הפוסק קתני, ומשמע שכמו שלענין הרעה נמדד מדה במדה כמו כן לענין הטובה. אלא אומר רבא - מיישב באופן אחר, קתני, וכן לענין הפוסק - דבאותה מדה, הדמיון בין מדה טובה לרעה הוא, שכמו שלענין הרעה מודד הקב"ה מדה כנגד מדה, כן ההנהגה היא גם לגבי הטובה, ולעולם מדה טובה מוסיפה מוספת פורענות, אולם אין זה דומה, שלענין הטובה מקבל האדם גמול יותר ממה שעשה, כיון שמדדה טובה מרובה ממידת פורענות.

נאמר לגבי מרים "ותתצב אחתו מרחק", אומר רבי יצחק, פסוק זה בולו - כל מילה בו, על שם שכינה נאמר, שהשכינה הנקראת אחות לישראל - כיון שמצויה עמהם בגלות, היתה ניצבת שם. מצינו לגבי השכינה את המילה 'ותתצב', דכתיב "ויבא ה' ויתצב וגו'". 'אחותו', דכתיב "אמר לחכמה אחתי את". 'מרחוק', דכתיב 'מרחוק ה' נראה לי'. 'לרעה', דכתיב "כי אל רעות ה'". 'מה', דכתיב "מה ה' אליהו שאל מעמך". 'עשה', דכתיב "כי לא עשה [ה'] אלהים דבר". 'לו', דכתיב "ויקרא לו ה' שלום".

הגמרא מוסיפה לדרוש בפסוקים האמורים אודות שיעבוד ישראל במצרים, "ויקם מלך חדש וגו'". נחלקו רב ושמאי בבאור כוונת הפסוק, חד אמר, חדש ממש - התחלפה המלוכה ועמד מלך חדש במצרים, וחד אמר, שהיה זה אותו מלך ששלט קודם לכן במצרים,

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יא עמוד א

תוספות

וּלְעוֹלָם מדה טובה מרובה ממדת פורענות. וא"ת הא מצינו מדת פורענות גדולה ממדת טובה דכתיב איכה ידרוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה ונכסי לו גבי מדת פורענות וגבי מדה טובה כתיב ודרפו מכם חמשה מאה (ויקרא טו) ויל' דעריץ גבי מדת פורענות מיירי (ובדריפה ולא (ובדריגה אבל הכא דכתיב ודרפו מכם חמשה סיפא דקרא ונפלו אויביכם לפניכם לחרב. מספר הישר:

מרים המתינה למשה שעה אחת. לאו דוקא נקט שעה אלא שליש שעה או רביע דקתי בתוספתא מדה טובה מרובה ממדת פורענות על אחת חמש מאות אבל קשיא לרבי והא במרגלים נפרע מהם יום לשנה ויום לשנה אם כן היתה מרובה מדת פורענות ממדה טובה של מרים ועוד בפ"ק דתענית (ף טו) דדרש רבי יוחנן אותי יום יום ידרשוני שכל העוסק בתורה אפילו יום אחד כאילו עוסק כל השנה כולה וכן במדת פורענות כתיב (מלכים יז) במספר הימים אשר תרתם את הארץ מן יום וגו' אלמא דכי חדדי ניתנה שהיתה

באש' ויצתו עבדי אבשלום את החלקה באש' (וכן לענין הטובה מרים וכו': מי דמי, התם חדא שעתא, הכא שבועה יומי. אמר אביי, אימא, ולענין הטובה אינו כן. אמר ליה רבא, הא וכן לענין הטובה קתני, אלא אמר רבא הכי קתני, (וכן לענין הטובה, דבאותה מדה, ולעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות. (ותמצב אחתו מרחק) אמר רבי יצחק, פסוק זה כולו על שם שכניה נאמר, (ותמצב) דכתיב (ויבא ה' ויתעצב וגו'). (אחותו) דכתיב (אמר לחכמה אחתי אתי. מרחוק) דכתיב (מרחוק ה' נראה לי. לדעת) דכתיב (פי אל דעות ה'. מה) דכתיב (מה ה' אליהו שאל מעמד. לעשה) דכתיב (פי לא עשה (ה') אלהים דבר. לו) דכתיב (יקרא לו ה' שלום) (יקם מלך חדש וגו') רב ושמואל, חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזירותיו. מאן דאמר חדש ממש, דכתיב (חדש) וימאן דאמר שנתחדשו גזירותיו, דלא כתיב (וימת וימלך). אשר לא ידע את יוסף, דהוה דמי כמאן דלא ידע ליה כלל. (ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל) תנא, הוא התחיל בעצה תחילה, לפיכך לקה תחילה. הוא התחיל בעצה תחילה, דכתיב (ויאמר אל עמו, לפיכך לקה תחילה, דכתיב (ויבכה ובעמד ובכל עבדיו). (הב נתחנפמה לו, להם מיבעי ליה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, באו ונחכם למושיעין של ישראל. במה נדונים, נדונים באש, כתיב (פי הנה ה' באש' בוא' וכתיב (פי באש' ה' נשפט וגו'). בחרב, כתיב (ויבחרבו את כל בשר). אלא בואו נדונים במים, שכבר נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מכיא מבול לעולם, שנאמר (פי מי נח זאת לי וגו'), והו' אינו יודעין, שעל כל העולם כולו אינו מכיא, אבל על אופה אחת הוא מכיא. אי נמי, הוא אינו מכיא אבל הן באין ונאפלין בתוכו, וכן הוא אומר (ומצרים נסים לקראתו), והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב (פי בדבר אשר ודו עליהם) בקריה שבישלו בה נתבשלו. מאי משמע דהאי (ודו) לישנא דקדירה הוא, דכתיב (וידו יעקב ניד). אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי סימאי, שלשה היו באותה עצה, בלעם ואיזב ויתרו. בלעם שיעץ נהר, איזב ששתק, נידון ביוסורין. ויתרו שברח, וכו' מבני בניו שישבו בלשפת הנזות שנאמר (ומשפחות ספרים יושבי יעבץ תרעמים שמעתי) (סוכתים) [שוכתים] המה הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב, וכתיב (ובני קיני חתן משה וגו'): (וגלחם בנו ועלה מן הארץ) ועלינו מיבעי ליה, אמר רבי אבא בר כהנא, באדם שמקלל את עצמו ותולה קללתו בחבירו. וישמיו עליו שרי מסיים עליהם מיבעי ליה, תנא דבי רבי אלעזר ברבי שמעון, מלמד שהביאו מלפן ותלו לו לפרעה בצוארו, וכל אחד ואחד מישראל שאמר להם איסמנים אני, אמרו לו כלום איסמנים אתה יותר מפרעה. שרי מסיים - דבר שמישים (לבנים). למען ענות בסבלתם (ענותם מיבעי ליה), למען ענותו לפרעה בסבלתם דישאל. (וכן ערי מסבנות לפרעה) רב ושמואל, חד אמר שמסבנות את בעליהן וחד אמר שמסבנות את בעליהן. דאמר מר, כל העוסק בבנין מתמסכן. את פתם ואת רעמסם רב ושמואל, חד אמר פיתום שמה ולמה נקרא שמה רעמסם, שראשון ראשון מתרוסס. וחד אמר רעמסם שמה ולמה נקרא שמה פיתום, שראשון ראשון פי תהום בולעו. (וכאשר יענו אותו בן ירבה ובן יפרץ) בן רבו וכן פרצו מיבעי ליה, אמר ריש לקיש, רוח הקדש מבשרתו (בן ירבה ובן יפרץ): (יקצו מפני בני ישראל) מלמד שהיו דומין בעיניהם קבוצים. (ועבדו מצרים את בני ישראל) בפדך

הני מקים' ונ'. הציב אבשלום אותה עצה וקמה מצבת דכריו של הקדש' דכתיב לעולם ה' דברך נצב (ואלו יום). ויקרא למצבת על שמו, נגם לאותה רעה שתקרא על שמו. ויקרא לה יד אבשלום, כך היא נקראת: וישלחו מעמק הכרין. ביוסף משתעי קרא, כשילחו יעקב אצל אחיו, והוא תחלת סבת ירידת ישראל למצרים: של אותו צדיק שקבור בקברו. אברקם: אינו כן. דיותר ממה שהוא מורד מורדים לו: דבאותה מדה. דוגמא מעין אותו ענין. ומיהו יותר ממה שעשה משתלם, דמדה טובה מרבה בתשלומין ממדת פורענות: אמר לחכמה, שהיא אצל הקדש' ונפוי, שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה ומלל כן דלא כתיב ויתן. מלך מצרים ותמלך תחתינו אחר ונתחכם למושיעין. לבקש לנו חכמה כנגד: במה נדונים. שלא יוכל לדון אותנו בו, שידענו מדרכיו שקמד מדה כנגד מדה לדור המבול ולאנשי סדום: כי באש ה' נשפטם. וכן ישיב לנו גמול: שבישלו. וכן שוין יעקב ניד (ובלשון סג) באותה עצה. דנתחנפמה לו: וישבי יעבץ. תלמיד יעבץ, אדם גדול בתורה הקה דכתיב (ויס' ד) ויקרא יעבץ לאלהי ישראל ולאמר, אם בך תכרבו בתורה והרביית את גבולי בתלמידים וגו' וקא אלהים את אשר שאל (תנא דר' יוחנן). תרעמים. מפרש בספרי, ששמעו תרעומה בחר סני. לא תרעמים על שם שהיו יושבים בשערי ירושלים: שמעתי. ששמעו מצות אביהם, דבבני יונד בן רבב משתעי קרא, וחס היה מבני בניו של יתרו כדמפרש ואזיל המה קיינים: סוכתים. על שם שהיו יושבים בסכות דכתיב בחר סני. לא תרעמים על שם שהיו יושבים בסכות ספרים דהיינו סנהדרין. וכן תרעומה זקני שער. ועלינו מן הארץ מפני ליה. יגרשונו מן הארץ, מאי ועלה, הלוא יבצאו שונאיהם מארצם ודואלי ויראים מפניהם: מלפן. כמין דפוס שבו עושין להבנים שממלאין אותו טט ומחליקין אותו ודא תלבנה: ותלו לו לפרעה. דעליה קאי קרא ומניה סליק. ויאמר אל עמו וגו' הקה נתחנפמה לו וגו' וישמיו עליו שרי מסיים: אסמנים. מפניק ואינו יכול לעשות מלאכה: שרי מסיים. דבר שמישים רדיו של שומה שמפריקין ומשמיא אותו ודא תלבנה: ותלו לו ליה לישאל רדיו של השמה: למען ענותו לפרעה. בשביל סבלותם דישאל שישו שכם לסבול שפסבנות את בעליהן. שעל ידי אותן תרעמים ואותה עבודה נסתכו מצרים לטבע בים: שפסבנות. מדקדלות דכתיב ונצלו את מצרים. ובשביל עבודה זו אירע להן. ולהאי לשא לא גרסין דאמר מר בבימות כל העוסק בבנין מתמסכן. ומאן דגרס ליה מתרגמין להך דרב ושמואל נמי אבל בניינים של כל אדם מסבנות, עמיס שפול מתבנין ומת. ממסבנות, שמיא את האדם לדי עניות, דאמר מר כל העוסק בבנין מתמסכן: ראשון ראשון מתרוסס. כשהיו בנין קצת היה מתרוסס ונפל, וחזרין ובנין והוא נפל: פי תהום בולעו. נבלע בארץ: רוח הקדש מבשרתו. לישאל ואומר למצרים איז מוטיל להם, כן ירבה תמיד וכן יפרצו: וקצו ויהי דופא להן. כאילו עיניהם וגופם מלאים קוצים בראותם את ישראל פרים ורבים. בפדך

כְּשֶׁרָאָה בְּתָרֵי. מִשְׁכּוֹם בְּדָרִים וּבְשֶׁר עַד שֶׁהִגִּילוֹם לְעֹבֵדוֹ; בְּפִרְיָהּ. בִּשְׁבֵרָתָהּ; בִּשְׁבֵרָתָהּ גַּם וּמִתְנַחֵם וְחֻקָּהּ; חֵ"ל. מִבְּעֹבֵדוֹ; חֻקָּה אִמֶּר רַבִּי. שְׂמוּאֵל בֶּרַי נִחְנֵךְ אִמֶּר ר' יוֹנָתָן שֶׁהָיוּ מְחַלְשִׁין (וְכוּ').
וְהוּא הָיָה קָשָׁה. שֶׁלֹּא הָיוּ רִגְלִים בָּהּ; וְלִפְנֵי דְאִמֶּר. בְּפֶרֶךְ קָשָׁה בָּהּ רַק, הָאֵי בְּפֶרֶךְ בְּחָרָא וְדֵאי פְרִיכָה הָיָה וְהִתְנַחֵם וְהִקְרִיר; וְשִׁפְתֹתֶיהָ שֶׁמִּשְׁוֹשִׁיבִין הִסִּיר עַל גְּבִי קִירָה קָרָה שִׁפְתֶּיהָ
אֶחָת שֶׁל חֲמִין. לְרוֹחֵץ רִגְלֵי בְּעִלְיָהּ; בְּשָׂדֶה; בֵּין שְׂפֵתַיִם. בֵּין מַצְרֵי יִשְׂרָאֵל, מִקְדָּוֹת, מִקְדֹּת, מִקְדֹּת צִנּוּעִין. מִצָּר. גְּבוּל הַשָּׂדֶה; גְּבוּל מִקָּאן וְחִבְרוּ מִקָּאן וְחִרְשֵׁן בְּצִמְצִימֵי יוֹנָתָן. יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמָר יוֹנָתָן תַּחְתּוֹ
(שִׁי וְ) עוֹרֵרְתִּיךְ. לְצִאת מִמֶּנִּי אִמֶּר; תְּהִלָּתָהּ. לְשׁוֹן תְּהִלָּה יוֹלָדָה (וְשֶׁאֵין) מִנְּהָר. מִנְּהָר; שִׁשְׁפֵּר. כִּמּוֹ שֶׁעוֹשִׂין לְתַנּוּחֹת לִישׁב אֶת אֲבָרֵיהֶם לְהִתְקַן, שֶׁתִּקְרָא מִצָּרֵה מִצָּרֵה יוֹנָתָן. אֶת כִּרְתִּי שֶׁשֶׁ-
לֹא הָיָה לָהּ מִיִּלְדָּתָהּ לְחֻתָּן טַבּוֹר הַגָּדֹל; לְמַשְׁעִי.

1	שְׁחִיתָהּ	1	פָּתַח רִיבֵנוּ וְנִגְדַּל
2	לְחֹשֶׁת לְחִשָּׁה וְיִצְאָה הַדּוֹלַל כְּמוֹ	2	
3	שְׂעוּשִׁים אֲלוֹ עֲבָשׂיוּ בְּאוֹנֵי הָאֲשֵׁה:	3	
	אַחֲרֵים		

4 וּלְבִסּוֹף 'וּכְבֹּל עֲבֹדָה בְּשָׂדֶה'. 'אֵת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר
5 עָבְדוּ בָּהֶם בְּפָרָד' אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, 'שִׁהְיוּ מַחֲלִיפִין מְלָאכָתָא אֲנָשִׁים
6 לְנָשִׁים וּמְלָאכָתָא נָשִׁים לְאֲנָשִׁים. וְלִמָּאן דְּאָמַר גַּמִּי הֵתֵם בְּפָה רֵד, הֵכָא וְדָאי בְּפָרִיכָה. דְּרַשׁ
7 רַב עוּרְיָא, בִּשְׁכַר נָשִׁים צִדְקִינִית שִׁהְיוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמְּצָרִים. בִּשְׁעָה שֶׁהוֹלְכוֹת
8 לִשְׂאוֹב מַיִם, הִקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא מִזְמַן לָהֶם דְּגִים קִטְּנִים בְּבִדְיָהוּ, וְשׂוֹאֲבוֹת מִחֲצָה מַיִם
9 וּמִחֲצָה דְּגִים, וּבָאוֹת וְשׂוֹפְחוֹת שְׁתֵּי קִדְרִיּוֹת, אַחַת שֶׁל חֲמוֹן וְאַחַת שֶׁל דְּגִים, וּמוֹלִיכוֹת אֶצֶל
10 בַּעֲלֵיהֶן לִשְׂדֶה, וּמַרְחִיצוֹת אוֹתָן וְסִכּוֹת אוֹתָן, וּמְאִכִּילוֹת אוֹתָן וּמִשְׁקוֹת אוֹתָן, וְנוֹקְקוֹת לָהֶן
11 בֵּין שְׁפָתֵיהֶם, שְׁנָאֻמַּר 'אִם תִּשְׁכַּבּוּן בֵּין שְׁפָתֵיהֶם וְגו'', בִּשְׁכַר 'תִּשְׁכַּבּוּן בֵּין שְׁפָתֵיהֶם' זִכּוֹ יִשְׂרָאֵל
12 לְבִיזַת מִצְרַיִם, שְׁנָאֻמַּר 'כַּנְפֵי יוֹנָה נִחְפָּה בְּכֶסֶף וְאַבְרֹחֲתֶיהָ בִּירְקֶק חֲרִיץ' וְכִיּוֹן שְׁמֹתָעֲבָדוֹת,
13 בָּאוֹת לְבִתְרֵיהֶם, וְכִיּוֹן שְׁמוֹנֶע וְזֶמֶן מוֹלְדֶיהָ, הוֹלְכוֹת וְיוֹלְדוֹת בִּשְׂדֶה תַּחַת הַתְּפוּחַ, שְׁנָאֻמַּר
14 'תַּחַת הַתְּפוּחַ עוֹרְתִּיךָ וְגו'', וְהִקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵחַ מִשְׁמֵי מְרוֹם מִי שְׁמִנְקִיר וּמִשְׁפִּיר
15 אוֹתָן, בְּחֵיָה זֶה שְׁמוֹשְׁפֶרֶת אֵת הַיֹּלֵד, שְׁנָאֻמַּר 'וּמוֹלְדוֹתֶיךָ בְּיוֹם הוֹלְדָתָא אֵתָךְ לֹא כֶּרֶת שֶׁרָד
16 וּבְמִים לֹא רַחֲצָתָ לְמִשְׁעֵי וְגו''. וּמִלְקֵט לָהֶן שְׁנֵי עֲגוּלִין, אֶחָד שֶׁל שֶׁמֶן וְאֶחָד שֶׁל דְּבִשׁ,
17 שְׁנָאֻמַּר 'וְיִנְקְהוּ דְּבִשׁ מִסֵּלֶ וְשֶׁמֶן וְגו'', וְכִיּוֹן שְׁמִפִּירִין בְּהוֹן מִצְרַיִם בָּאִין לְחֹרֶבָה, וְנַעֲשֶׂה לָהֶם
18 גַּם וּגְבֻלְעִין בְּקֶרֶק, וּמִבְּיֹאֵן שׁוּרִים וְחוֹרְשִׁין עַל גִּבּוֹ, שְׁנָאֻמַּר 'עַל גִּבִּי חֲרָשׁוֹ חֲרָשִׁים וְגו'.

19 לאחר שהולכין, היו מבצבצין ויוצאין כעשב השדה, שנאמר רבקה בצמח השדה נתתיה
 20 וכיון שמתגדלין באין עדרים עדרים לבתיה, שנאמר ותרכי ותגדלי ותבאי בעדי עדיים אל
 21 תכרי בעדי עדים, אלא בעדי עדרים. ובשננה תקדוש ברוך הוא על הים, הם הכירוהו
 22 תחלה, שנאמר זה אלי ואנוהו. ואמר מלך מצרים למלדת העברית וגו' רב ושמואל, חד
 23 אמר אשה ובתה, וחד אמר פלה וחמותה. מאן דאמר אשה ובתה, יוכבד ומרים. ומאן דאמר
 24 פלה וחמותה, יוכבד ואלישבע. תניא כמאן דאמר אשה ובתה, תנאי, שפרה' זו יוכבד,
 25 ולמה נקרא שמה שפרה, שמשפרת את הולד. דבר אחר, שפרה' שפרו רבוי ישראל בבימה.
 26 פועה זו מרים, ולמה נקרא שמה פועה, שהיתה פועה (ומוציאה את הולד). דבר אחר,
 27 פועה, שהיתה פועה ברוח הקודש ואומרת עתידה אפי' שמושיע את ישראל.
 28 ואמר בילדכן את העבריות וגו' מאי אבננים, אמר רבי חנן, סימן גדול מסר להן. אמר להן,
 29 בשעה שפורעת לילד ירכותיה מצממנות כאבנים. ואית דאמר פדרתיב וארר בית היוצר
 30 והנה הוא עשה מלאכה על האבנים מה יוצר זה, ירד מכאן וירד מכאן וסדן באמצע, אף
 31 אשה ירד מכאן וירד מכאן והולד באמצע. אם בן הוא והמתן אתו' אמר רבי חנינא, סימן
 32 גדול מסר להן, בן, פניו למטה. בת, פניה למעלה. ותיצאן המלדת את האלהים ולא עשו
 33 כאשר דבר אליהן וגו' להן מיבעי ליה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מלמד שתבען לדבר
 34 עבירה ולא נתבעו. ותיחיינן את הילדים' תנא, לא דיין שלא המיתו אותן אלא שהיו מספיקות
 35 להם מים ומזון. ותיאמרן המלדת אל פרעה כי לא כנשים וגו' מאי חיות', אילכא חיות
 36 ממש, אמו חיה מי לא צריכה חיה אחריתי לאולדה, אלא אמרו לו, אומה זו בחיה נמשלה,

37 יהודה גור אריה, דן יהי דן נחש, נפתלי אילה שלחה, יששכר חמור גרם, יוסף בכור שור, בנימין זאב ומרר. דכתיב ביה,
38 כתיב ביה. ודלא כתיב ביה, כתיב (ביה) "מה אמר לבוא בין אריות רבצה וגו'". ויהי כי יראו המעללת את האלהים ויעש
39 להם כמים' רב ושמאל, חד אמר בתי כהונה ולויה וחד אמר בתי מלכות. מאן דאמר בתי כהונה ולויה, אהרן ומשה. ומאן
40 דאמר בתי מלכות, דוד נמי מפרים קאתי, דכתיב 'ותמת עזובה (אשת כלב) ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור, וכתיב
41 'ודוד בן איש אפרתי וגו'.' וכלב בן חצרון הוליד את עזובה אשה זאת וריעות ואלה בניה ישר ושובב וארדון. בן חצרון, בן
42 יפנה. הוא בן שפנה מעצת מרגלים. ואמתי בן קנו הוא, דכתיב 'ולפדה עתניאל בן קנו אחי כלב'. אמר רבא, חורגו דקנו הוה.

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

תקרי' בעדרי עדים, אלא בעדרי עדרים. וכן שנלח תקדוש ברוך
הוא לישראל על הים - בקריעת ים סוף, הם - אותם התינוקות,
הכירוהו תחלה, כיון שכבר ראו את השכינה בעת לידתם, שנאמר
"זה אלי - שראיתיו כבר, ואנחנו".
ו"אמר מלך מצרים למלכת העברית וגו'", נחלקו רב ושמואל
מי היו המיילדות, חד אמר אשה ובתה, וחד אמר פלה וחמותה.
מאן דאמר אשה ובתה, הן יוכרד ומרים בתה, ומאן דאמר פלה
וחמותה, הן יוכרד ואלישבע אשת אהרן. תנא - בבביתא מבואר
כמאן דאמר אשה ובתה, דתנא, "שפרה" זו יוכרד, ולמה נקרא
שמה שפרה, שמשפרת את הולד - מיישרת איבריו. דבר אחר,
"שפרה" שפרו ורבו ישראל בלמיה. פועה זו מרים, ולמה נקרא
שמה פועה, שהיתה פועה - משעשעת ושוחקת לולד, (ומציאה
את הולד). דבר אחר, פועה, שהיתה פועה - מדברת, ברוח
הקדוש ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל.
ו"אמר בלדכן את העבריות וגו'", שואלת הגמרא, מאי
אבנים. ומשיבה, אמר רבי חנן, סימן גדול מסר להן פרעה
למיילדות, שעל ידי זה ידעו שהולכת האם ללדת, ולא תוכל
להכחיש ולומר שהולד היה נפל, אמר להן, בשעה שבוירעת האשה
לילד ירבותיה מצטננות באבנים. ואית דאמר - יש מי שאמר
שלפיכך נקרא המשבר שיוולדת עליו האשה אבנים, בדכתיב
"וארד בית היוצר - אומן עושה חרס, והנה הוא עשה מלאכה על
האבנים - כלי המיוחד לעשיית כלי חרס", כלומר, מה יוצר זה, ירד
מכאן וירד מכאן, וסבן - עץ עבה שעליו מייצר ומעצב האומן את
כלי החרס באמצע, אה אשה ירד מכאן וירד מכאן והולד
באמצע.
"אם בן הוא והמתן אותו", אמר רבי חנינא, סימן גדול מסר להן
פרעה למיילדות, שיוכלו לראות מיד אם הולד בן או בת, ולא יוצרכו
להגביהו ולבודקו, בן גולד כשפניו למטה - בדרך תשמישו, בת
פניה למעלה - בדרך תשמישה.
ו"ותיראן המיילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן וגו'",
שואלת הגמרא, מדוע נאמר אליהן, להן מיכא ליה - היה לו לומר
כלשון שנכתב בשאר הפרשה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מלמד
שתבצעו פרעה למיילדות לדבר עבירה - לבוא עליהן ולא נתבעו -
ולא הסכימו.
ו"ותחייא את תלדיה", תנא, מכך שלא נאמר "ולא המיתו" את
הילדים, אלא "ותחייא", יש ללמוד שלא היין שלא המיתו אותן
המיילדות, אלא שהיו גם מספיקות להם מים וזון, ועל זה טען
להן פרעה, לא די שלא המיתו אותן, אלא אתן אף מספקות להם
מזון.
ו"ותאמרן המיילדות אל פרעה כי לא בנשים כי חיות הנה וגו'",
שואלת הגמרא, מאי חיות, אילימא חיות ממש - מיילדות, אטו
חיה מי לא צריכה חיה אחרת לאולדה - וכי מיילדת אינה
זקוקה למיילדת אחרת שתיילד אותה. ומשיבה, אלא כך אמרו לו,
אומה זו - ישראל בתיה נמשלה שאינה זקוקה למיילדת, וכן אומה
זו יולדת תחת התפוח בסיוע מלאך משמים, ואף מספק לילדיהם שני
עגולי מזון שמהם הם חוננים. מבארת הגמרא היכן נמשלו ישראל
לחיה, והנה, שנאמר "גור ארית יהודה". דן, שנאמר "הי דן
נחש". נפתלי, שנאמר "נפתלי אלה שלחה". יששכר, שנאמר
"יששכר חמר גרם". יוסף, שנאמר "בבור שור". בנימין, שנאמר
"בנימין ואב ימרה". דכתיב ביה בתיב ביה - מי מהשבעים שנכתב
בו שנקרא בשם בהמה ודחיה, הרי כתוב בו, ודלא בתיב ביה - ואף
מי שלא כתוב לגביו בפירוש, בתיב (ביה) - הרי כל כנסת ישראל
נמשלו לחיות, שנאמר "מה אמך לבאי בין אריות רבצה וגו'".

בפרך, מבארת הגמרא מהו בפרך, רבי אלעזר אמר בפרך -
משכו אותם בדברים רכים ובשכר, עד שהרגילום בעבודה, רבי
שמואל בר נחמני אמר בפרכה - העבידום בחזקה בעבודת פרך
השוברת את הגוף והמותניים. וימרו את חיהם בעבדה קשה
בהמר ובבלנים וגו', אמר רבא, בתחילה שיעבדום בחומר
ובבלנים, ולבסוף ויבכל עבדה בשדה, ולבסוף, את כל
עבודתם, דהיינו בכל מיני עבודה. את כל עבודתם אשר עבדו
בהם בפרך, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, ביאור
הפסוק, שהיו מחליפין המצרים לישראל מלאכת אנשים לנשים
ומלאכת נשים לאנשים. ומבארת הגמרא, ולמאן דאמר נמי היום
- ואף רבי אלעזר המפרש את הפסוק ויעבידו מצרים וגו' בפרך -
בפרך, הכא ודאי - בפסוק זה יפרש שביאור המילה "בפרך" הוא
בפרכה, בעבודת פרך, שהרי במפורש נאמר כאן וימרו את
חיהם.
דרש רב עזריא, בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נאלו
ישראל ממצרים קודם זמנם, ומה היה מעשיהם, בשעה שהולכות
לשאוב מים, היה הקדוש ברוך הוא מומן להם דגים קטנים
בכדיהן, ושואבות בכדים מחצה מים ומחצה דגים, ובאות
ושופות - מושיבות על גבי הכירה שתי קרייות, אחת של מים
חמין, כדי לרחוץ רגלי בעליהן בשדה, ואחת של דגים, ומוליכות
אותן אצל בעליהן לשדה, ומרחיצות אותן וסכות אותן,
ומאכילות אותן ומשקות אותן, ונוקקות להן בין שפתים - בין
מיצרי השדות, במקום צנוע, שנאמר "אם תשכבון בין שפתים
וגו'", כלומר שהיו שוככות ונוקקות לבעליהן בין גבולות השדה.
מוסיפה הגמרא, בשכר "תשכבון בין שפתים" - בשכר שלא נתנו
נשים שבאותו הדור ענינים למצוא חן באחרים להיזקק להם, ונוקקו
רק לבעליהן, וכו' ישראל לבית מצרים - זכו למציאת חן בעת
שבאו לשאול כלי כסף וכלי זהב משכניהם המצרים, ועל ידי כן זכו
לבית מצרים, שנאמר בהמשך הפסוק, "בנפי יונה - כנפיה של
ישראל, המשולה ליונה, נחפה בכסף - מחזופות בכסף, ואברותיה
בירקרק חרוין" - וכנפיה מחזופות בדוב.
וכיון שמתעברות - לאחר שהיו מתעברות, היו באות לבתיהם,
ולא שימשו עוד, וכיון שמינע זמן מולדתהן - זמן לידתהן, היו
הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח, מפחד המצרים, שנאמר
"תחת התפוח עוררתה", לצאת ממעי אמן וגו', והקדוש ברוך
הוא היה שולח משימי ידום מי שמונקר ומשפיר אותן - מלאך
שמנקה ומעמיד את איבריהם, בתיה זו - כיולדת שמשפרת את
הולד, שנאמר "ומולדתה - ההולדה שלך, ביום הולדת אהרן -
ביום שנולדת, לא ברת שרך - לא היו לך מיילדות לחתוך טבור
הולד, ובמים לא רחצת למשע" - ולא מי שירחץ במים כדי
להחליק את הבשר וגו', והקדוש ברוך הוא סיפק כל הצרכים הללו.
ומלמך לה המלאך שני עגולין - כעין ככרות עגולים, אחד של
שמן - לטיבה, ואחד של רבש - להנקה, שנאמר "ונקחיה רבש
מסלע ושמן וגו'", וכיון שפיריו בהן מצרים - וכיון שהיו
המצרים רואים את התינוקות, היו באין להורגן, ונעשה להם גם
ונקלעין פקדעו, וסברו המצרים שהוא מעשה כשפים, ומכאן
שוורים וחוורשין על גבן, כדי שייכנסו בעומק, שאין הכשפים
שולטים שם, שנאמר "על גבי חרשו חרשים וגו'". לאחר שהולכין
המצרים, היו התינוקות במצבצין ויוצאין מהקרקע כעשב השדה,
שנאמר "רבקה בצמח השדה נתתה" - עשיתי לכם נס שהייתם
גדלים מן הארץ כצמח השדה. וכיון שמתגלגלין אותם התינוקות,
היו באין עדרים עדרים - קבוצות קבוצות לבתיהן, שנאמר בהמשך
הפסוק, "ותרבי ותגדלי ותקבאי - לבית אביך, בערי עדרים אל

דִּקְרָא נָמִי – שלא היה כלב בנו של קנו, מִדְּכַתִּים בכמה מקומות
 'כלב בן יפנה הקִנּוּי', ולא 'בן קנו' כמו שאמר על עתניאל, שָׁמַע
 מִיָּנֶה שלא היה בנו, אלא שהיה מאנשי ביתו של קנו.
 הגמרא חוזרת לפרש את הפסוק 'וכלב בן חצרון הוליד את עוזבה
 אשה ואת יריעות, ואלה בניה ישר ושובב וארדון'. עֲזוּבָה זו מְרִים,
 וְלִמָּה נִקְרָא שָׁמָּה עֲזוּבָה, לפי שְׁהִכַּל עֲזוּבָה מִתְחַלְתָּה – בתחילה
 כשהיתה חולנית מחמת צרעתה, עזובה כל בחורי ישראל ולא רצו
 לישא אותה. שואלת הגמרא על הנאמר שכלב הוליד את עוזבה
 שהיא מרים, וכי הוליד אותה, וְהָלַל מִיָּסֵב הוּא נָסִיב לָהּ – הרי
 היא הייתה אשתו ולא בתו. עונה הגמרא, אִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל
 הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה לְשֵׁם שְׁמִים, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כִּאִילוּ יָלְדָה, וכלב
 נשאה לשם שמים. וכן מה שנאמר ש'הוליד את יריעות', היינו
 שנשא את מרים, ונקראה כן לפי שָׁהָיו דִּמּוּיָן לִירֵיעוֹת –
 מחמת חוליה היו פניה ירקרות בלי תואר אדמומית. ומה שנאמר
 בהמשך הפסוק 'וְאֵלֶּה בְּנֵיהָ', דרשו אֵל תִּקְרִי בְּנֵיהָ – שאין אלו
 שמות בניה, אֲלָּא שמות של בִּנְיָנָה – בעלה שנקרא כן שבנה אותה
 בנישואין ובנים כשאר נשים. וכוונת הפסוק, שנקרא 'יָשָׁר' על שם
 שִׁישָׁר אֶת עֲצָמוֹ – לבל יטעה בטעות המרגלים. וכן נקרא 'שׁוֹכֵב'
 על שם שִׁישָׁבֵב – המריד אֶת יִצְחָר ולא השתתף בעצת המרגלים.
 וכן נקרא 'וְאִרְדּוֹן' על שם שִׁרְדָה וכפה אֶת יִצְחָר שהסיתו לטעות
 בטעות המרגלים. וְאִכָּבָא דְאִמֶּר שנקרא 'ארדון', עַל שָׁהָיו בְּנֵיהָ
 של מרים לאחר שנתרפאה דִּמּוּיָן לִירָה.
 עוד נאמר 'וְלֹא־שָׁחֹר אִבִּי תִקְוֶה חַיִּי שְׁתֵּי נָשִׁים חֲלָאָה וְנַעֲרָה',
 מבארת הגמרא מקרא זה על כלב ומרים, 'אֲשָׁחֹר', זֶה כָּלֵב, וְלִמָּה
 נִקְרָא שָׁמוֹ אֲשָׁחֹר, כיון שְׁהוֹשְׁתִּירוּ פָּנָיו בַּתְּעִנּוּת – מחמת שקיבל
 על עצמו תעניות כדי שינצל מעצת המרגלים. וכן נקרא 'אִבִּי', לפי
 שֶׁנַּעֲשָׂה לָהּ – למרים כַּאֲב – שדאג לרפואתה ולמוזנות הצריכים
 לחולה. ונקרא 'תִּקְוֶה' לפי שֶׁתִּקְוֶה אֶת לְבֹו לְאִבּוֹ שֶׁבְּשָׁמַיִם – קיבל
 על עצמו שלא להיות בעצת המרגלים. מבארת הגמרא שמה
 שנאמר שכלב 'חַיִּי שְׁתֵּי נָשִׁים' אין הביאור בפשוט, אלא שֶׁנַּעֲשָׂה
 מְרִים בְּשֵׁתֵי נָשִׁים, כלומר ש'חֲלָאָה וְנַעֲרָה', חֲלָאָה וְנַעֲרָה
 הָיָא – לא היו שתי נשים שנקראו כן, אֲלָּא מרים עצמה בַּתְּחִלָּה
 נקראת 'חֲלָאָה' – על שם חוליה שהיה בתחילה, וְלַבְּשׁוֹת נרפאה
 ונקראה 'נַעֲרָה' – על שם תואר פניה שהיתה כנערה. עוד כתוב שם,
 'וּבְנֵי חֲלָאָה צָרַת וְצָהָר וְחֲתָנִין', ודרשו אף מקרא זה על מרים.
 שנקראה 'צָרַת' על שם שֶׁנַּעֲשִׂית צָרָה לַחֲבֵרֹותֶיהָ – שהיו מקנאות
 ביופיה, וכן נקראה 'צָהָר' על שם שָׁהָיו בְּנֵיהָ מאירות ודִּמּוּיָן
 כְּצָהָרִים, ונקראה 'חֲתָנִין' לפי שֶׁכָּל הָרֹאֶה אוֹתָהּ מתאוה למשכב
 נשים וּמוֹלִיד אֶתָּנִין לְאִשְׁתּוֹ שתשכב עמו.
 הגמרא חוזרת לבאר את הפסוקים בענין שיעבוד מצרים. נאמר
 בפסוק, 'וַיִּצְוּ פֶּרַעַה לְכָל עַמּוֹל בְּתוֹךְ הַיָּאָרֵה תִּשְׁלִיכֵיהוּ וכל
 הבת תחיון'. אִמֶּר רַבִּי יוֹסִי כִּרְבִּי חֲנִינָא, גִּידָה זו גור פרעה אף
 עַל עַמּוֹ גֹּזֵר. וְאִמֶּר רַבִּי יוֹסִי כִּרְבִּי חֲנִינָא, שֶׁלֹּשׁ גִּזְרֹות לַהֲשַׁלֵּךְ
 הַנּוֹלָדִים לִיאֹר גֹּזֵר פרעה, בַּתְּחִלָּה גֹּזֵר על הַנּוֹלָדִים לִישְׂרָאֵל ולא
 הוֹשִׁיב שוֹמְרִים עַל כֶּךָ, אלא סָמַךְ על הַמִּלְדוֹת ואמר לֶחֶן אִם בֶּן
 הוּא וְחֲמִתָּן אוֹתוֹ'. וְלַבְּשׁוֹת – לאחר מיכן הוֹשִׁיב שוֹמְרִים על הדבר
 ואמר להם 'כָּל הַבֵּן הַיּוֹלֵד הַיָּאָרֵה תִּשְׁלִיכֵהוּ', אך עדיין לא גֹּזֵר
 אלא על ישראל. וְלַבְּשׁוֹת כשאמרו לו איצטגנינו שעדיין לא לקה
 מושיען של ישראל, אָף עַל עַמּוֹ גֹּזֵר.
 'וַיִּלְךְ אִישׁ מִבֵּית לֹו ויִּקַּח את בת לוי', שואלת הגמרא, לְהִיכֹן הַלָּךְ
 עֲמָרָם. ודרשת הגמרא, אִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן בְּרַי יוֹנָתָן, שֶׁהָלַךְ עֲמָרָם
 בְּעֵצָה מִרִּים בַּת – שיעצה לו לקרשה בשנית. וכפי ששינוי
 בברייתא, תָּנָא, עֲמָרָם גָּדוֹל הָדוֹר חֵיהּ וְהָכֵל נִשְׁמָעִים לְדַבְרֵיהּ, ולכן

סוטה. פרק ראשון - המוקא דף יב עמוד א

תוספות

רש"י

דוקא נמי דכתיב. קרא אחרינא כי משתעי בכלל לא קריה בן קנז בדכתיב בעתניאל אלא הקניז. מאנשי ביתו ומגדולי של קנז. עובד עובדי. שמתחלה חולקית היתה בקריה לה
הקא יריעות. ולקמן קרי לה נמי חלאה ועובדה. שעובדה כל בחורי ישראל מלשא אותה. ותא סיב נכבה. בדכתיב ותמת עובדה ויקח לו וגו' אלאמא אתתיה קנא: לשם שמים. בגין זו
שהיתה חולה ונשאה לשם שמים. שדבר באיזה אחרון ומשה וראה אותם צדיקים, ורוב בני דומין לאחד האם בב"ב ביש גזלון וק"ה: ליריעות. בלי תאר אדמומית, דמחמת חליה היתה
ורקרת: בנית. אלז שמות בעלה. שבנאה ונשאה מבנה כשאר נשים בנשואין ובנים. ישר ושובב ואדרון: שישר את עצמו. מלסעות את טעות המרגלים: ששכב את עצמו. מעצתו. לשון
הבת השוכבת וימנה לה. ויצאנית ומודרת, והכי
נמי קרי ליה מדר בקרא אחרינא על שם שמדר
בעצת מרגלים: שדרה ביצור. שהיה מסיתו
לסעות עמה: שהושרו פניו. שקבל עליו
תענית הרבה שיקבל מצעת מרגלים: שנעשה
לה כבא. להתעסק בה כפראות ומזונות הוצרכו
לחלה: שתקע את לבו לאביו שבשמים. שלא
להיות בעצת מרגלים: חלאה. חלי: ולבסוף נצרה.
שנערפאה מחליה ונחרה בתאר פנים בנערה:
ובני חלאה. ובניני חלאה, שבניתי ונרפאת.
מבחין היו להיות צרת וצרה ואחנן: צרה
לתביתיה. מתקבאות אפס: שילד אחנן
לאשתו. שהיה מתאזה למשכב נשים: אם על עמו
גור. דרש רבי תנחומא, יום שגולד משה אמרו
אינטנאני היום נולד משיעין של ישראל ואין
אין יודעים אם מצרי הוא או יהודי, ועמד וקבץ
כל עמו בעמם מן לון ולתלמידים בו ביום וגור
אף על עמו. בתחלה וחסדן אותו. לא הושיב
שומרים אלא סמך על המילדות: תשליכוהו.
שהושיב שומרים וקסדורין לדבר: ולבסוף על
עמו. כדפרשית. וכין שעבר היום ועדיין רואין
אינטנאני שלא לקה. העמיד הנדר עד יום
שהשלק לזאור: גדול הדור היה. והיו הכל
נשמעין לדבריה על הנדרים ועל תקבאות. שלא
יולידו לא זכר ולא נקבה: אלא בעולם היה.
שנולדים ומתים וחורגים ותיים הן לעולם הבא.
אתה גורם בעולם הזה ובעולם הבא. שביין
שאינם נולדים מן כאין לעולם הבא: פת
ושלשים. כדמפרש ואזיל שנוקדה בידידתן
למצרים. וישראל עמדו שם ר"י שנה ומשגולד
משה לא נתעבבו אלא פ' שנים בדכתיב ומשה
בן שמונים שנה וגו' בדרם אל פרעה (קמס) ו
ואותה שנה יצאו נמצא שעברו מירידתם עד
שנולד משה ק"ל שנה. וכשהחזיר עמקם את
יובד וקברו היתה מעברת משה כדאמרין
לקמן בשמעתין: דאמר רבי קמא. ביש גזלון: זו
יובד. כמקום של ירד ממצרים אתה מוצא
שבעים חסר אחת. ובכללן אתה אומר הבא
מצריקה שבעים, זו יובד שהשלימה מניין
בכניסתו לעיר: סיפן נצרות. חורד לימי עלומיה
בארץ כנשים ובתאר פנים ופשוט הקמטים: ותא
היה מעצבא ביה תלתא ירחי מעקרא. מקמי
דאהדרה בדלקמן: מוש לידתה וכו'. לא נכתב
היון זה אלא לדרוש בה בפתקה של חנה. בגור
דין שלה ושר גזירות קללתה דעצבון וחריון:
הנין לנביאות. ראתה ברוח הקדש שעתיד
ליותה ותיול. לנבואה ותצפניהו שלשה ירחים.
שלשה חדשים יכלה להצפניהו. שלא הלבד
המצרים לבדוק אתריה אלא לסוף תשעה
חדשים משתחזקה. והיא הנה מעצבא ביה
תלתא ירחי מעקרא. ומקא נפקא לך: אמאי
תצפניהו ותיול. מאחר שצפון במתקריה היה
בדכתיב ותצפניהו. מה יש לה לנא: ומעין הקם.
רצועק שם, ודרך תיול לצעק בשמוע קול
תיול חזרה: אחיו לנו שועלים. בת קול אומר למי
הים אחיו לנו שועלים הקטנים המתבאליים את
הכריזים בהיותם סמדר בעור הפרי קטן: שהביא את

דוקא נמי, דכתיב 'הקניז', שמע מינה. 'עובדה' זו מרים,
ולמה נקרא שמה 'עובדה' שהכל עובדה מתחילתה.
'הוליד' והלא מינסב הוה נסיב לה, אמר רבי יוחנן, כל
הנשוא אישה לשם שמים, מעלה עליו הכתוב כאילו
ילדה. 'יריעות' שהיו פניה דומין ליריעות. 'ואלה בניה'
אל תכרי 'בניה' אלא 'בניה'. 'אשר' שישר את עצמו.
'שובב' ששיבב את יצרו. 'ואדרון' שדרה את יצרו,
ואיכא דאמרי על שהיו פניה דומין לדר. 'ואשחור'
אבי תלוע היו שהיו נשים חלאה ונערה, 'אשחור',
זה כלל, ולמה נקרא שמו 'אשחור' שהושחרו פניו
בתעניות. 'אבי', שנעשה לה כבא. 'תלוע' שתקע את
לבו לאביו שבשמים. 'היו' שהיו נשים נעשה מרים
בשהיו נשים, 'חלאה ונערה', לא חלאה ונערה הווא,
אלא בתחילה 'חלאה' ולבסוף 'נערה'. 'ובני חלאה'
צרת וצרה ואתנן, 'צרת' שנעשית צרה לתברותיה, 'צרה'
שכל הרואה אותה מוליד אתנן לאשתו. 'ויצו פרעה לכל עמו'
אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שאל גזירות גור. בתחילה 'אם
בן הוא והמתן אתו', ולבסוף 'כל הבן תוליד היארה תשליכהו', ולבסוף אף על עמו גור. 'ולקד איש מבית לוי'
(שראה שאמר) [שגור] פרעה הרשע 'כל הבן תוליד היארה תשליכהו', אמר לשון אגו עמלין,
עמד וגירש את אשתו, עמדו בולן וגירשו את נשותיהן. אמרה לו בתו אבא, קשה גזירותך
יותר משל פרעה, שפרעה לא גור אלא על הנדרים ואתה גזרת על הנדרים ועל הנקיבות,
פרעה לא גור אלא בעולם הזה ואתה בעולם הזה ולעולם הבא, פרעה הרשע ספק מתקיימת
גזירתו, ספק אינה מתקיימת. אתה צדיק, בודאי שגזירותך מתקיימת, שנאמר 'ותגור אמר ויקם
לך'. עמד והחזיר את אשתו, עמדו בולן והחזירו את נשותיהן. 'ינקה', 'ויחזיר' מובעי ליה,
אמר רבי יהודה בר יבנאי, שעשה לה מעשה ליקוחו, הושיבה באפריון, ואחרן ומרים מרדן
לפניה ומלאכי השרת אמרו 'אם הבנים שמחה', 'את בת לוי', אפשר פת מאה ושלשים שנה
הווא, וקרי לה 'בת', דאמר רבי קמא ברבי חנינא, זו יובד, שהורתה בדרך, ולידתה בין
החומות, שנאמר 'אשר ילדה אותה ללוי במצרים', לידתה במצרים, ואין הורתה במצרים. אמר
רבי יהודה, שגולדו בה סימני נערות. 'ותהר האשה ותלד בן', והא הות מעצבא ביה תלתא
ירחי מעקרא, אמר רבי יהודה בר יבנאי, מקיש לידתה להורתה, מה הורתה שלא בצער, אף
לידתה שלא בצער, מכאן לנשים צדקניות שלא היו בפתקה של חנה. 'ותרא אתו' כי טוב
הוא' תניא, רבי מאיר אומר, טוב שמו. רבי יהודה אומר, טוביה שמו. רבי נחמיה אומר, הגון
לנביאות. אחרים אומרים, נולד כשהוא מהול. וכתוב התם 'ותרא אלהים את האור
בימי בולו אור, פתיב הכא 'ותרא אתו' כי טוב הוא', וכתוב התם 'ותרא אלהים את האור
בימי טוב'. 'ותצפניהו שלשה ירחים', דלא מנו מצרים אלא משה דאהדרה, והיא הות מעצבא
ביה תלתא ירחי מעקרא. 'ולא יכלה עוד הצפניהו', אמאי, תצפניהו ותיול. אלא כל היבא
דהו שמיני מצרי' דמתילדי ונקא, מכמו ונקא התם, כי היכי דלישמעניהו ונקא (בתדיו),
דכתיב 'אחיו לנו שועלים שועלים קמונים וגו'. 'ותקח לו תבת נמא' מאי שנא גומא, אמר
רבי אלעזר, מיון לצדיקים שממונם חביב עליהן יותר מגופן, וכל פד למה לפי שאין פושטין
ידיהן בגול. רבי שמואל בר נחמיה אומר, דבר רך, שכיול לעמוד בפני דבר רך ובפני דבר קשה.
'ותחמרה בחמר ובנפת' תנא, חמר מבפנים, ונפת מבחוץ, כדי שלא ירחיק אותו צדיק ריח רע.
'ותשם בה את הילד ותשם בסוף' רבי אלעזר אומר, ים סוף. רבי שמואל בר נחמיה אומר,

הבת השוכבת וימנה לה. ויצאנית ומודרת, והכי
נמי קרי ליה מדר בקרא אחרינא על שם שמדר
בעצת מרגלים: שדרה ביצור. שהיה מסיתו
לסעות עמה: שהושרו פניו. שקבל עליו
תענית הרבה שיקבל מצעת מרגלים: שנעשה
לה כבא. להתעסק בה כפראות ומזונות הוצרכו
לחלה: שתקע את לבו לאביו שבשמים. שלא
להיות בעצת מרגלים: חלאה. חלי: ולבסוף נצרה.
שנערפאה מחליה ונחרה בתאר פנים בנערה:
ובני חלאה. ובניני חלאה, שבניתי ונרפאת.
מבחין היו להיות צרת וצרה ואחנן: צרה
לתביתיה. מתקבאות אפס: שילד אחנן
לאשתו. שהיה מתאזה למשכב נשים: אם על עמו
גור. דרש רבי תנחומא, יום שגולד משה אמרו
אינטנאני היום נולד משיעין של ישראל ואין
אין יודעים אם מצרי הוא או יהודי, ועמד וקבץ
כל עמו בעמם מן לון ולתלמידים בו ביום וגור
אף על עמו. בתחלה וחסדן אותו. לא הושיב
שומרים אלא סמך על המילדות: תשליכוהו.
שהושיב שומרים וקסדורין לדבר: ולבסוף על
עמו. כדפרשית. וכין שעבר היום ועדיין רואין
אינטנאני שלא לקה. העמיד הנדר עד יום
שהשלק לזאור: גדול הדור היה. והיו הכל
נשמעין לדבריה על הנדרים ועל תקבאות. שלא
יולידו לא זכר ולא נקבה: אלא בעולם היה.
שנולדים ומתים וחורגים ותיים הן לעולם הבא.
אתה גורם בעולם הזה ובעולם הבא. שביין
שאינם נולדים מן כאין לעולם הבא: פת
ושלשים. כדמפרש ואזיל שנוקדה בידידתן
למצרים. וישראל עמדו שם ר"י שנה ומשגולד
משה לא נתעבבו אלא פ' שנים בדכתיב ומשה
בן שמונים שנה וגו' בדרם אל פרעה (קמס) ו
ואותה שנה יצאו נמצא שעברו מירידתם עד
שנולד משה ק"ל שנה. וכשהחזיר עמקם את
יובד וקברו היתה מעברת משה כדאמרין
לקמן בשמעתין: דאמר רבי קמא. ביש גזלון: זו
יובד. כמקום של ירד ממצרים אתה מוצא
שבעים חסר אחת. ובכללן אתה אומר הבא
מצריקה שבעים, זו יובד שהשלימה מניין
בכניסתו לעיר: סיפן נצרות. חורד לימי עלומיה
בארץ כנשים ובתאר פנים ופשוט הקמטים: ותא
היה מעצבא ביה תלתא ירחי מעקרא. מקמי
דאהדרה בדלקמן: מוש לידתה וכו'. לא נכתב
היון זה אלא לדרוש בה בפתקה של חנה. בגור
דין שלה ושר גזירות קללתה דעצבון וחריון:
הנין לנביאות. ראתה ברוח הקדש שעתיד
ליותה ותיול. לנבואה ותצפניהו שלשה ירחים.
שלשה חדשים יכלה להצפניהו. שלא הלבד
המצרים לבדוק אתריה אלא לסוף תשעה
חדשים משתחזקה. והיא הנה מעצבא ביה
תלתא ירחי מעקרא. ומקא נפקא לך: אמאי
תצפניהו ותיול. מאחר שצפון במתקריה היה
בדכתיב ותצפניהו. מה יש לה לנא: ומעין הקם.
רצועק שם, ודרך תיול לצעק בשמוע קול
תיול חזרה: אחיו לנו שועלים. בת קול אומר למי
הים אחיו לנו שועלים הקטנים המתבאליים את
הכריזים בהיותם סמדר בעור הפרי קטן: שהביא את
לפי שהדבר הקשה כשהמים מוליכין אותו בחוקה הוא נתקל ודוא נשוף ונשבר, אבל דבר קל נתקל ונודער באבן לאחוריה ריח רע. של ופת:

סוטה. פרק ראשון - המקנה דף יב עמוד ב

תוספות

רשי"י

אנב. של עצי ערבה וקנים דקין, ודוא קנה וסוף דקרא, קנה קנים, סוף ערבה דקה: לרחוץ. לטבול שם לשם גרות: וכן הוא אוצר וכו'. שהשב ומתקנה מעונו קרי רחיצה: לשון מיתת. כדמפרש ואולי, שהיו ממחות בקדה הוצלו של צדיק: דאמר מר. גבי שריט הוהב דאחשורוש במסכת מגילה: בשני רשעים. דעוג מלך הבשן במסכת ברכות בתחלת פרק היראה: שרבה. לשון דאשתרבו: שראתה עמו שבינה. והאי את לשון עמ. כמו לא שלח יעקב את אדיו ונפלו מנו נער. גדול משמע: בעל מום. והוא לך ונפסק בקול לעבודת שירה: ואין אחר נפל. ליאור, שאותו היום בשלו גורתם: וכן יאמרו אליכם. העובדי כוכבים דרשו כמותו אל האבות: המצפצפים והמחזים. נביא קרי לשון גנאי, שהם מצפצפין בעגרים ומחזים כינים, מוציאין קול בגרונם ואין יודעין מה

אומרים. כך דרך איצטגנינין אין רואין אלא סימן אבל לא פרשו של כל דבר: ראו. אצטגניני פרעה: שמושיעין של ישראל בו: והך מלתא לא ר' אלעזר קאמר לה. דקרא לא דאמרינן קלי אלא אמר קאמר לה. ואי אתא דאמרינן קלי ואין אחר נפל, וכדריב אלעזר דאמר שאין יודעים מה הוגין, הלקר ראו המצרים ולא ידע מה ראו: בין דשיריה למשה במים. כל זמן שהיה ביאור אין לקות גדולה מזו ובטלה סימן של לקיה: דגלי. בשבילי, כמו ודקר ה' אותך לרגלי (נפלו) לו בשבילי נצלתם. שבטלו מצרים את גורתם: שירה על הים. בבא נסיון נאמרה כדנתיא בסדר עולם מרעמסט לטבות ומסכות לאיתם ומאיתם לפני פי החירות דהרי ג', כרביעי ויגד למלך מצרים כי ברח תעם, חמישי וששי דפסו מצרים ואחריהם: אור שביעי ודרד לים שנאמר ורא את הילולה, לשחיתת אמרו שירה. ויום שביעי הקדש, וירט אחרון של פסח הקדש דאמר מר בשבועה באדר מת משה. בפ"ק דקדושין (דף ל"ה) לפיכך לה מקראי דכתיב ויבכו בני ישראל את משה בערבות מאב שלשים יום, וכתיב משה עבדי מות ונתה קום עבדו, וכתיב כי בעוד שלש ימים ימים אתם עוברים את הירדן וגו', וכתיב והעם עלו מן הירדן בששור לחתה

הראשון, וא מנה ל"ג למפרע תמצא שבשבועה באדר מת משה, ומזן שבשבועה באדר נולד שנאמר ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וגו', מה ת"ל היום, היום מלא ימי ושנותי: שלשה ירחי. היה וזה ג' חדשים שהצפיתו: רבי של ראשון, לא חסר אלא ד' ימים ורבו של ג' דהיינו ניסן ואמצעי שלוש ארבע השני שלום: מאי שנא מן העבריות. דקאמרה לה, מקבל דמצריות לא ניתא לה: דבר קטנה. זו שאבילתה דברים טמאים והתינוק טועם בחלבא כל מה שתאכל כדאמר' ביומא (דף ע"ה) גבי לשד השמן: את מי יורה דעת. למי למד הקב"ה תורה, למי שגמל והפריש עצמו מחלב טמא ונעטק מן הישרים הטמאים, כמו ונעטק משם (נפלו) יכו: שהלקה ביוצות בעלמה. שכל בזה עליה, כמו חוק ואמץ (דברים ל"א) תקפו ועלם: שהעליה את דבריה. שלא אמרה שהיא אחותו ושהיא מביאה את אמה: היליב את תלד. דהרי לך שלשה שהותה מתבטאה בשתי אחות אחרי. עד שלא נולד משה, והיינו הנביאה אחות אהרן: מאי

יורה דעה וגו', למי יורה דעה ולמי יבין שמועה, לגמול מוחלל ולעתיק מושדים. ויתאמר לה בת פרעה לכו וגו' אמר רבי אלעזר, מלמד שהלקה ביוצות בעלמה. רבי שמואל בר נחמני אמר, 'העלמה' שהעלימה את דבריה. ויתאמר לה בת פרעה היליב את תלד היתה אמר רבי חמא ברבי חנינא, מתבטאה, ואינה יודעת מה מתבטאה, 'היליב' הא שליבי. ואני אתן את שברך אמר רבי חמא ברבי חנינא, לא דיין לצדיקים שמוחזין להן אבדתן, אלא שנותנין להן שברן. ויתקח מרים הנביאה אחות אהרן וגו', אחות אהרן ולא אחות משה. אמר רב עמרם אמר רב, ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מתבטאה בשתי אחות אהרן, ואומרת

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מלמד שששתה לו אמו חופת נעורים בהיותו בתיבה, כיון
שאמר, שמה לא אזהר לחופתו - להשתתף בחופתו.
ויתחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה, שואלת הגמרא, מנא
ידעה - מהיכן ידעה בתיה שמילדי העברים הוא, הרי גם בני
המצרים הושלכו ליאור. ומשיבה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, כיון
שראתה אותו מחול הבניה כי מ ישראל הוא. ומה שנאמר וזה,
אמר רבי יוחנן מלמד שנתנבא שלא מדעתה, והמשמעות
בדבריה, ש'זה' - משה נופל ליאור, ואין אחר נופל ליאור מכאן
ואילך. והיינו דאמר - והיו שאמר רבי אלעזר, לגבי נביאי עובדי
כוכבים, מאי דכתיב ויביאם אל האבות ואל הילדנים המצפצפים והמקנים - שמכנים
את נביאיהם בלשון גנאי, מצפצפי' היינו שצופין - רואים שיש
סימן, ואינם יודעין מה צופין בסימן זה, רמזה' היינו שמקנים -
מוציאים קול בגורנם, ואין יודעים מה מקנים. ומבארת הגמרא
מדוע בטלה הגזירה, שבתחילה שכראו האיטגנינים, שמושיעין של
ישראל במים הוא לזקה - עתיד ללקות במים, עמדו ונזרו שכל
הבן הילוד היארה תשליכוהו, כדי שאכן ילקה ולא יוכל להושיעו.
ולכן כיון דשדית למשה - לאחר שהושלך משה ליאור, אמרו,
תו לא חיוני כי הווא סימנא - איננו רואים יותר סימן זה, ובטלו
לגזירתיהו - בטלו את גזרת כל הבן הילוד היארה תשליכוהו. אך
מבארת הגמרא, שהם - האיטגנינים אינן יודעין שאין פירוש
ראייתם שיענש במים, אלא ששל חטא מי מריבה הוא לזקה שלא
יכנס לארץ. וכמו דאמר רבי הווא ברבי חנינא, מאי דכתיב והמה
מי מריבה אשר רבו, מהו והמה, שמשמע שהם אלו שדובר בהם
כבר, אלא שראו איצטמנין פרעה שעתידי ללקות במים, ומעו
שסברו שיענש במים, אך פירוש ראייתם מבחול הוא, שעתידי ללקות
על חטא מי מריבה, והו' המה' - הם המים שראו איצטמנין פרעה.
והיינו דאמר משה - כיון שעל ידי משה בטלה הגזירה להשליך
הנולדים ליאור, לכן אמר משה שש מאות אלף רגלי העם אשר
אנכי בקרב וכו', מה שנאמר רגלי' היינו שאמר להן משה לישראל
בשביילי, שכיון שהייתו במים סברו המצרים שכבר לקיטו וביטלו
גזירתם, ונצלחתם בולכם מגזירתם.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באיזה יום הושלך משה ליאור.
רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור
בעשרים ואחד בניסן הו', ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני
הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, וכי ראוי שמי שעתידי לזמן
שרה על הים ביום זה - כ"א בניסן שהוא יום קריעת ים סוף, וילקה
ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום שהושלך משה
ליאור, בששה כסיון הו', ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני
הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתידי לקבל תורה מהר
כסיון הו', שהרי קבלת התורה היתה בו' סיון, וילקה ביום זה.
שואלת הגמרא, בשלמא למאן דאמר שהושלך ליאור בששה
כסיון, אם כן מושכת לה ג' ירחי - מובן מה שנאמר בפסוק
שהצפינה אותו שלשה חודשים מיום לידתו עד שהשליכה אותו
ליאור, כיון דאמר מה, בשבעה באדר מת משה, ובשבעה באדר
נולד משה, ומשבעה באדר ועד ששה כסיון הם תלתא ירחי.
אלא למאן דאמר שהשליכוהו ליאור בעשרים ואחד בניסן, ויבי
מושכת לה, הרי מ' אדר עד כ"א ניסן הם פחות משלושה חודשים.
מתרצת הגמרא, אותה שנה שהושלך משה ליאור, שנה מעוברת
היתה - שהיו בה שני אדרים, ומשה נולד באדר ראשון, ומה שאמר
ותצפנו שלשה חדשים, אינם ג' חדשים שלמים, אלא רובו של
ראשון - החודש הראשון היינו מ' אדר עד סוף אדר ראשון, ורובו

הניחה אותו באגם - מקום גדולים בו קנים דקים ועצי ערבה על
שפת הנהר, וסוף היינו עצי ערבה, ומצינו שנקראים כן בפרקי
קנה וסוף קמלו' - קנה היינו קנים, וסוף היינו ערבה דקה.
עוד כתוב ויתר בת פרעה לרחץ על היאר, אמר רבי יוחנן
משום רבי שמעון בן יוחי, פסוק זה מלמד שגידה בת פרעה
לרחוץ - להתנקות מגוללי אביה - שירדה לטבול לשם גירות. וכן
הוא אמר - מצינו שהשיבה מעונות נקראת רחיצה, שנאמר אם
רחץ ה' את צאת בגות ציון וגו'. בהמשך הפסוק נאמר וינערתי
הלבית על יד היאר וגו', אמר רבי יוחנן אין הליכה זו אלא לשון
מיתה, וכפי שיתבאר שהמיתן גבראל לפי שמיתו בה על שהצילה
את משה. וכן הוא אמר - מצינו במיתה לשון הליכה, שאמר עשו
הנה אנכי הולך למות. בהמשך נאמר ויתרא את התבה בתוך
הסוף, אומרת הגמרא, כיון דהו' - ראו נערותיה של בת פרעה,
דקא בעו לאצולי למשה - שרצה בתיה להציל את משה מן
היאור, מיתו בה ואמרו לה, נכירנא, מנהנו של עולם הוא,
שכשמוך בשר דם גזר גזירה, גם אם כל העולם בולו אין
מקימין אותה, בנינו ובני ביתו מקימין אותה, ואת עוברת על
גזירת אביה שאמר להטביעם. בא המלאך גבראל וחקמן בפרקע
ומתו.
ויתשל את אמתה ותקחה, נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה מהי
אמתה, ת' - אחד מהם אמר שהושיטה ידה והביאה את התיבה
אליה, וחד אמר ששלחה את שפחתה להביא את התיבה. מבארת
הגמרא, מאן דאמר ידה, טעמו הוא משום דכתיב אמתה, ופירש
כפשוטו שאמה היא יד. ומאן דאמר שפחתה, פירש כך מילא
בתיב ידה - אם כוננת הפסוק שהושיטה את ידה, היה לו לכתוב
ידה כלשון התורה בכל מקום, אלא מוכח שפירוש שפחה. שואלת
הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את שפחתה, קשה שהאמר אמרתי בא
גבראל וחקמן בפרקע ומתו, ואם כן כיצד שלחה שפחה. מתרצת
הגמרא, דשיר לה תדא - גבראל השאיר לה שפחה אחת שלא
מתה, משום דלאו אורחא דבת מלכא למיקם לחודה - אין דרכה
של בת מלך להתהלך לבדה, ושלחה את אותה שפחה. שואלת
הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את ידה, ליכתוב - שתכתוב
התורה ידה כלשון התורה בכל מקום. מתרצת הגמרא, הו' קא
משמע לו - לכן נאמר אמה, להשמיענו דאשתרוב אישתרובי
נעשה נס שהתארכה ידה לאמות הרבה כדי שתוכל להגיע לתיבה.
דאמר מה לגבי שרוב שרביטו של אחרשוש, וכן אתה מוצא
שנעשה נס זה באמתה של בת פרעה שנתארכה, וכן אתה מוצא
בשני רשעים - שנינו של עוג מלך הבשן שנתארכה, דכתיב שני
רשעים שברתי, ואמר ריש לקיש אל תיקרי שברתי אלא
שריבבתה - שהארכו שנינו.
ויתפתח ותראהו את הילד, שואלת הגמרא, מדוע נאמר
ותראהו, הרי ויתרא מיפעי ליה. ומשיבה, אמר רבי יוסי ברבי
חנינא, מה שנאמר ותראהו אינו מתיחס לילד, אלא שראתה
שכינה עמו. בהמשך הפסוק נאמר והנה נער בכח, שואלת
הגמרא, מדוע בתחילת הפסוק קרי ליה - נקרא משה ילד, שנאמר
ותראהו את הילד, ואילו בהמשך קרי ליה - נקרא משה נער,
ומשמע שהיה גדול. ומשיבה, תנא, הוא ילד וקולו כנער - לעולם
היה קטן באיבריו כילד, אך נקרא גם נער לפי שהיה קולו חזק כשל
נער. דכרי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם כן - לדברך שהיה
קולו כנער בלדותו, נמצא שקולו משונה מאם בני אדם, ועשיתו
- החשבתו למשה רבינו שהוא לוי לפעל מום בקולו, ופסול הוא
לעבודת השיר. מתרצת הגמרא, אלא כך יש לפרש, מה שנקרא נער,

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד א מותד "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לי בארץ מצרים שמה תקברני, ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק, מה שנאמר 'כרית', אין בירה אלא לשון מכירה, שכן בבבלי חים קורין למכירה 'כרית', נמצא שמכרת אף חלק זה. אמר להו עשוי, אם אכן מכרתי לכם זאת, הבו לי איגרתא - הראו לי שטר המכירה על חלקי במערה. אמרו ליה בני יעקב, איגרתא בארעא דמצרים היא - השטר נמצא במצרים, חשבו האחים ביניהם ומאן ניזיל - מי ילך להביאו מארץ מצרים, והחליטו שניזיל - ילך נפתלי, משום דקליל בי איגלתא - הליכתה קלה ומחירה כשל איל. דכתיב 'נפתלי אילת שלחה הנתן אמרי שפר', ודרשו על כך, אמר רבי אבהו אל תקרי 'אמרי שפר', אלא 'אמרי ספר' - שהביא את שטר המכירה ממצרים. ממשיכה הגמרא ואומרת, שבאותו זמן, חוששים שהוא ברית דין - בנו של דן בני יעקב, תמן הוה - היה שם בעת המכירה, ונקרין ליה אוזניה - כבדו אוזניו מלשמוע, אמר להו חוששים לבני יעקב, מאי האי - מדוע אתם מתעבכים מלקבור את יעקב, ואמרו ליה קא מעבב האי - עשו מעבב אותנו עד דאיתי נפתלי מארעא דמצרים ויביא עמו את שטר המכירה של המערה. אמר להו חוששים, ועד דאיתי נפתלי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בבדיון. שקל - נטל חוששים קולפא - מקל, מתייה - והכה בו ארשיה - על ראשו של עשו והרגו. ומחמת המכה נתרן - נשרו צנייה - עיניו של עשו, ונפלו על אברעא - רגליו דיעקב. פתחניהו יעקב לעיניה - פתח יעקב את עיניו ואחיד - וחידך, והיינו דכתיב 'ישמח צדיק כי חוה נקם, פעמיו ירחץ בדם הרשע', ולכן שמח יעקב שחזה נקם שנקמו בעשו. ובאותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב 'למה אשכל גם שניכם יום אחד', ואף על גב דמיתתן של עשוי ויעקב לא ביום אחד, אחר כיון שקבורתן מיהא ביום אחד אחר הווא.

נאמר 'יעל יוסף לקבור את אביו', וכן בשעת חזרתו נאמר 'אחרי קברו את אביו', הרי שייחס הכתוב את קבורת יעקב ליוסף. שואלת הגמרא, כיצד הניחודו אחיו ליטול לבדו את השם של קבורת אביהם, וכי ואי לא עסק ביה יוסף - אם לא היה יוסף מתעסק בקבורתו, אחיו לא הוו מעסקי ביה לקבורה, והכתיב 'וישאו אותו בניו ארצה כנען', נמצא שאף שאר האחים התעסקו בקבורת יעקב, ואם כן מדוע נתנו לו שתיקרא הקבורה על שמו. מתרצת הגמרא, שאמרו שאר האחים, הניחו לו ליוסף להתעסק בקבורת יעקב יותר מאיתנו, מפני שקבורתו כמלכים - כבודו של יעקב שיוסף שהוא מלך יתעסק בקבורתו, יותר מבהדיימות - ממה שנתעסק בו אנו.

שנינו במשנה, מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה בוי'. תנו רבנן, בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שקל ישראל בולן נתעסקו בביתו מהמצרים, ששאלו מהם בלי כסף ובלי זהב, והוא - משה נתעסק במצות - העלאת ארונו של יוסף, שנאמר 'חכם לב יקח מצות וגו'". ומנן היה יודע משה רבינו היכן יוסף קבור - שלקח משם עצמותיו, אמרו חז"ל, סרח בת אשר נשתירה מאותו הדור, והלך משה אצלה, אמר לה משה, כלום את יודעת היכן יוסף קבור, אמרה לו ארון של מתכת כבד עשו לו מצרים, וקבעוהו בגילום הנחר - הנחר שממנו כל ארץ מצרים שותה, ועשו כן כדי שיתקברו בזכותו מימיו של הנחר. הלך משה ועמד על שפת נהר הנילוס, אמר לו, יוסף יוסף, הניע העת שנשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והניעה את קיום השבועה שהשבעת את ישראל להעלותך לקבורה בארץ הקודש. אם אתה מראה עצמך שנוכל לקיים שבועתך, מוטב, אך אם לאו, הרי אנו מנסין משכונתך, כיון שלא היתה השבועה אלא אם נוכל לקיימה. מיד צא ארוננו של יוסף על מי הנחר, ונטלו משה. ומבאר

ואמרת מרים בגבואה, עתידה אמי שתלך בן שמושיע את ישראל. וכיון שנולד משה, נתמלא כל הבית בולא אור, והבינו כי אכן נולד מושיע של ישראל, עמד אביו עמרם, ונשקה על ראשה, ואמר לה, בתי נתקיימה נבואתך שעתיד לילד לנו מושיע של ישראל. אך וכו' שהתלוחו לאור, עמד אביו ומפחה - חבט על ראשה, ואמר לה, בתי היכן נבואתך - משום שחשב שימות ביאור. והיינו דכתיב 'ותתצב אחותו מרחק לרעה מה יעשה לו', דוקא היא עמדה לראותו היות והיתה בטוחה שינצל, ועמדה שם כדי לידע מה יהא בסוף נבואתה - מה יעלה בסופה.

שנינו במשנה שיוסף וכה לקבור את אביו, וכו'. מבאר הגמרא עניני קבורת יעקב, ושואלת, מאי שנא מעיקרא - מדוע בתחילה כשעלו לקבור את יעקב, הקדימו את המצרים ליוסף ואחיו, דכתיב 'ועל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו'', והדר - ואחר כך נאמר 'ובל בית יוסף ואחיו ובית אביו'. ומאי שנא ואילו לבסוף - בשעת חזרתם מהקבורה, הקדימו את יוסף ואחיו למצרים דכתיב תחילה 'וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו, והדר - ואחר כך נאמר 'ובל העלים אתו לקבר את אביו' - דיינו המצרים, כלומר להיפך מכפי שיצאו בתחילה. מתרצת הגמרא, אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו המצרים בבבדון של ישראל, לא נהגו בהן כבוד, ולכן הקדימו לצאת לפניהם, ולבסוף לאחר קבורת יעקב, שראו אז בבבדון, נהגו בהן כבוד, ונתנו להם להקדים ולחזור לפניהם. ומבאר הגמרא מהו הכבוד שראו בישראל, דכתיב 'ויבאו עד גרן האמר אשר בעבר הירדן ויספרו שם מספר גדול וכבד מאד', וגורן האמר משמעו שהיה גורן מאט, וקשה ובי גורן יש לו לאמר - וכי דרך לאסוף אטדן ולעשות הימנו גורן. לכן אמר רבי אבהו, לא היה זה גורן מאטדים אלא שהמקום נקרא גורן האמר, מלמד שהקפידו בתיים לארוננו של יעקב, בגורן זה שמקופים לו אמר של קציעם לשומרו מסביב, ומי הקפידוהו, שפאנו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה, וחלקו כבוד ליעקב, שתלו את כתריהם בארוננו. והמצרים שראו כבוד זה, החלו אף הם לנהוג כבוד בבניו. תנא, בולם - בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה, מתחילה למלחמה באו - להלחם בבני יעקב כדי שלא יקבר יעקב במערת המכפלה, אך כיון שראו את כתרו של יוסף תלו בארוננו של יעקב, נטלו בולן בתייהן ותלאום בארוננו של יעקב. תנא, שלשים וששה בתיים נתלו בארוננו של יעקב. 'ויספרו שם מספר גדול וכו' אמר. תנא מהו ההספד הגדול והכבד שנעשה, שאפילו הסוסים ואפילו החמורים נעצבו על פטירתו (מאילו מאילו).

ואמרת הגמרא, כיון שהגיעו למערת המכפלה לקבור את יעקב, אתא עשו, וקא מעבב - עיכב אותם מלקבורו שם, וכן אמר ר' הן - לבני יעקב, הרי נאמר 'ממרא קרית הארבע הוא חרזון', ואמר רבי יצחק הטעם שנקראת המערה 'קרית ארבע', לפי שאלו שנקברו בה ארבע זוגות היו, אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. וכשמת יצחק נשארו שני קברים אותם ירשנו שנינו, וכיון שאהיו - יעקב, קברה ללאה במערה בדידה - בחלקו שקיבל בירושה, אם כן, והאי - הקבר דפייש - שנותר, ידי' - שלי הוא. אמרו ליה בני יעקב, הרי ובינתה - מכרת ליעקב את חלקו במערה בשעה שמכרת את הבכורה. אמר להו עשוי, נהי דפיני בבירואתא - אמנם מכרתי את חלק הבכורה, שלא אקבל פי שנים בירושה, אך פשיטותא - את חלק הפשוט שלי מי ופיני - האם מכרתי. אמרו ליה בני יעקב, אין - אכן מכרת אף את חלק הפשיטות במערה, דכתיב שאמר יעקב ליוסף "בקררי אשר בריתי

סרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור. חימה והלא מכיר ויחיד בן מנשה נולדו בימי יעקב והיו מבאי הארץ למה לא שאלם משה דהם היו מבני בניו של יוסף י"ל שסוד הגאולה נסתר לסרח כדאיתא בפירקי ר"א (פק מה) וכיון שבא משה הלכו וקני ישראל אצלה לפי שכבר נכשלו על ידי בני אפרים שיצאו שלשים שנה לפני הקץ ונמלכו עתה בה ואמרה להם מה לשון אמר לכם המושיע הזה אמרו לה פקוד פקדתי אמרה להם א"כ הוא הוא כלך וגם משה אצלה. ממוספת רבי: סמליון

מאי שנא מעקרא. דאקדמינהו למצרים מקמי יוסף, ומאי שנא לבסוף דכתיב הוא ואחיו והדר וכל העולם אתה וכו'. דרך לאסוף אסודין ולעשות מהן גר: שפסקין לו אסד. גדר של קצוות: שלשים וששה כתרם. י"ב נשיאים דישמעאל וכו' אלופים נמנו בעשו. וא"ת כ"ח הן, תימן וקנז נמנו ב' פעמים. וא"ת קרח נמנה ב' פעמים, שני קרח הן, אחד מבני אליפז ואחד מבני אהליכמה, ומי ל"ה הן

וכתרו של יוסף הרי ל"ה קא מעב. שלא יקברוהו שם: אפר. קרית ארבע שמה שאינה מתוקת אלא ד' זוגות. הא דא"ר יצחק לאו מלתא דעשו היא אלא נקרא קאמר ליה למימר טעמא דעבוקא, דודאי בן הוה בדברי עשו שאינה מתוקת אלא ח' קרית: איהו. יעקב קברה ללאה בירדית. בחלק המגיעו בדכתיב ושמרה בקרית את לאה ובינתי. בשמירת הבבורה נתי דובית לבידית. ולא אטול פי שנים אלא כמדה: פשיטתא מי וביני חלקי בחלק פשוט לא מכרת: א"ל אי. פשיטתא נמי זבנת חלקך במערה זו לגמרי, שכך אמר אבינו בשעת מיתה אשר כרית לי, ואין כירה אלא לשון מכירה כמו ואברה לי במשה עשר כסף (ספ"ג ג) הבו אברה. הראו שטר מכירה: וק"ר אודניה. קברו אקניו משמות: מאי האי. למה אינכם קוברין אותה: שקיל גולפיה. מקל, כמו גולפי טובי בלע מאבמרי בערין וק"ל ואי לא איעסק ביה יוסף אחיו מי לא הוה מעסקי ביה. כלומר היאך הניחיהו אחיו ליוסף לטול לו את העש לבדו של קבורת אביהם, וכי פרקו מעליהן העל ולא חשו לו, ואם לא נתעסק בו הוא הם לא היו עסקין בו, והכתיב וישאו אותו בגיה אלמא אף הם היו עסקין במשאו וקבורתו. ומסקנא כתיב אחרי קברו את אביו, תלה הקטוב בו שהיה הקה עקר הדבר: אפרו. אחיו בעיניהם היו לו להתעסק בו כנגד כלנו כבודו. של אבינו בקלף יותר מבדיוטיות, שיוסף מלך הוא נתעסקו בבניו. של מצרים: כדי שיתברכו מימי. תמיד לפי שאין ארץ מצרים שוקה ממי גשמים אלא שבלה שוקה יאורם וחרציהם מנילוס עד סוף המדינה כמיה פרסאות. ונילוס עולה ומשקה ומתברך וממלא אותן יאורים ומשקין מהן השדות. ותינו דכתיב (ק"ה יז) ויהי אם לא יעלה מכל משפחות וגו' לא עליהם יהיה הגשם, ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא תבא ובאחו ולא עליהם, ואין כתיב כאן הגשם אלא ולא עליהם יהיה אותו נהר שכן שותין ממנו. וינתן בן עדיאל תרגם ולא עליהם תיסק נילוס: ויהי האחד מפיל תקורה וגו'. בתלמודי אלישע כתיב במלכים: והוא שאול. השאילוה לו: תלמידו של משה. ולא שלמד מפיו. אלא תורתו של משה למדו אלהיה: כקברנים של מלכים. כקברו של מלכים, ולשון קני הוא: קים

ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל. וכיון שזולד משה, נחמלא כל הבית כולה אור, עמד אביה, ונשקה על ראשה, אמר לה, בתי נחמיימה נבואתיה. וכיון שהמילוחו לאור, עמד אביה ומפחה על ראשה, אמר לה, בתי היכן נבואתיה, והיינו דכתיב ויתמצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו, לידע מה יהא בסוף נבואתה: יוסף וכה וכו': מאי שנא מעיקרא, דכתיב ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אותו כל עברי פרעה וגו', והדר וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו. ומאי שנא לבסוף, דכתיב וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו והדר וכל העולם אתה לקבר את אביו. אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו כבכודן של ישראל, לא נהגו בהן כבוד. ולבסוף שראו כבכודן, נהגו בהן כבוד, דכתיב ויבאו עד גן האמור וכו' גורן יש לו לאמר, אמר רבי אבהו, מלמד שהקפידו בכתרים לאורנו של יעקב, כגורן זה שמקפים לו אמר, שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה. תנא, כולם למלחמה באו, כיון שראו בתרו של יוסף תלוי באורנו של יעקב, נמלו פולן בתריהן ותלאום באורנו של יעקב. תנא, שלשים וששה כתרים נתלו באורנו של יעקב. ויספדו שם מספד גדול וכבר מאד: תנא, אפילו סוסים ואפילו חמורים (מאילו מאילו), כיון שהגיעו למערת המכפלה, אתא עשו, קא מעב. אמר להן מ'מרא קרית הארבע הוא חבורן, ואמר רבי יצחק קרית ארבע, ארבע זוגות היו, אדם וחתו, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. איהו קברה ללאה בירדית, והאי דפייש, ידיד הוא. אמרו ליה, ובינתה. אמר להן, נתי דובי בקירותא, פשיטתא מי וביני. אמרו ליה, אין דכתיב לקברי אשר כרית לי ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק, אין כירה אלא לשון מכירה, שכן בכרפי תים קורין למכירה ב'כירה'. אמר להן, הבו לי אינרתא. אמרו ליה, אינרתא בארעא דמצרים היא. ומאן גזיל, גזיל נפתלי דקליל פי אינרתא, דכתיב נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר, אמר רבי אבהו, אל תקרי אמרי שפר אלא אמרי ספר. חושים בריה דדן, תמן הוה ויקרין ליה אודניה, אמר להו מאי האי, ואמרו ליה קא מעב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים, אמר להו ועד דאתי נפתלי מארעא דמצרים, והא אבי אבא מוטל בבזיון. שקל קולפא, מתייה ארישיה, נתון עיניה ונפלו אפרעא דיעקב. פתחינהו יעקב לעיניה ואחיה, והיינו דכתיב וישמו צדיק פי חוה נקם, פעמיו ורחץ בדם הרשע. באותה שעה נחמיימה נבואתה של רבקה, דכתיב למה אשפל גם שניכם יום אחד, ואף על גב דמיתתן לא ביום אחד הוא, קבורתן מיהא ביום אחד הוא. ואי לא עסק ביה יוסף, אחיו לא הוה מעסקי ביה, והכתיב וישאו אותו כניו ארצה פנעו. אמרו הניחו לו, כבודו כמלכים יותר מבדיוטות: מי לנו גדול מיוסף כו': תנו רבנן, בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שקל ישראל פולן נתעסקו בבניה והוא נתעסק במצות, שנאמר ויחם לב יוסף מצות וגו'. ומאן היה יודע משה רבינו היכן יוסף קבור, אמרו, סרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור, הלך משה אצלה, אמר לה, כלום את יודעת היכן יוסף קבור, אמרה לו, ארון של מתכת עשו לו מצרים, וקבעוהו בנילוס הנהר כדי שיתברכו מימיו. הלך משה ועמד על שפת נילוס, אמר לו, יוסף יוסף, הגיע העת שנשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה השבועה שהשבעת את ישראל. אם אתה מרצה עצמך מוטב, אם לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך. מיה, צף אורנו של יוסף, ואל תחמה היאך ברול צף, שהרי כתיב ויהי האחד מפיל תקורה ואת הברול נפל אל המים וגו', אהה ארזי והוא שאול ויאמר איש האלהים אנה נפל וינחיהו את המקום ויקצב עץ וישלך שמה ויצף הברול. והלא דברים קל וחומר, ומה אלישע תלמידו של אליהו, ואלהיו תלמידו של משה, צף ברול מפניו. מפני משה רבינו, על אחת כמה וכמה. רבי נתן אומר, כקברניט של מלכים היה קבור, הלך משה ועמד על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל, אם אתה מרצה עצמך מוטב, ואם לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך, באותה שעה נודעו אורנו של יוסף, נמלו משה והביאו אצלו. וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו שני ארזות הללו, אחד של מת ואחד של שכינה, מהלכין זה עם זה, והיו עוברין ושכין אומרים, מה טיבן של שני ארזות הללו. אמרו, אחד של מת ואחד של שכינה. וכי מה דרבו של מת להלך עם שכינה. אמרו,

סוטה. פרק ראשון - המוקד דף יג עמוד ב

תוספות

רשי"י

קנים זה מה שכתוב בזה. אגדה זו מפורשת במכילתא בפרשת וחי בשלח פרעה, בתיב בזה אנכי וכתוב בזה התחת אלהים אנכי, בתיב בזה לא יהיה לך וכתוב בזה האלהים אני ירא, לא תשא - חי פרעה, וזכר את יום השבת - וטבח טבח וזבחן ואין זה אלא יום השבת, וכן הוא אומר וזכינו את אשר יביאנו, וכן כל עשרת הדברות, לא תשא את אחיך בלבבך, לא תקם ולא תטר, וחי אחיך עמך: ואי לא איעסק ביה משה וכו', כלומר היאך הניחו ישראל למשה להתעסק בו לבדו, וכי לא חשו לשבועה, ואם לא נתעסק בו משה לא היו הם מתעסקין: הכתוב וכו', אלמא לאחר שנפטר משה בערבות מואב נתעסקו בהן ישראל והעמידם את הירדן, וחי אי לא היו מתעסקין ביה ישראל, לאחר שנפטר משה בניו לא היו מיעסקי ביה, והיאך הניחו בניו את שאר העם להתעסק בו וכתוב בשבטם ויהיו לבני יוסף לנחלה וגו', אלמא בנחלתם קברוהו דכתיב יהיה עליהן: אמרו, בניו בעצמם, הניחו לו שיתעסקו בו כל ישראל: כבודו בפרדים יותר מבמועטין, וישראל אמרו בעצמם בעוד משה קים, הניחו שיתעסק בו משה לבדו, כבודו בגדולים יותר מבקטנים: משכב נגביוהו, בדכתיב וישלחו מעמק חרון ויבא בכמה, ושם היו רועין, ודחין אינה מקום, וזאת דכתיב (טס) ויאמר האיש נסעו מזה וגו', כך אמר לו, אהה אומר את אחי אנכי מבקש, שטן מן האהבה הזאת ואין מחזיקין עצמן כאחין לך, כי שמעתי אומרים נלכה ונבקש דתות ודינין היאך להמיתו אם יבא אצלנו הקא בתיב ויחם משה, ולא שאר העם: אף מורידין אותו מנחלתו, מן השמים למתחיל ואינו גומר, אלא אם כן נאנס במשה שמת בעבר הירדן: ויחם משהו התחיל בהצלת יוסף לשאמר מה בצע ולא נמר: נקרא יוסף עצמות בחייו, שנאמר והעליתם את עצמותי מזה ועודנו חי: שהוריד אצמניי פרעה מנחלתו, כשפרט את החלום והם לא ידעו לפתור: לעצמו, למשכב וזכר מתוך יפיו: פרעו, היינו סרוס ותיקרא: בא גבראל וסרוס לא גרס: ברב בישא, את בני מתולקוהו, רב לבס בני לוי, ונקבה מדרקש עם הצדיקים בחוט השערה ונגעש באותה מדה: רב יש לך, הגיע מלכותו של יהושע, ואין לך מלכות נוגעת בהקדשה: ד"א רב לך, אל תרבה בבקשה, שלא יאמרו הרב כמה קשה שאינו שומע לתלמיד, ותלמיד כמה סרקו, מפניו, ולשון תקמים הוא כר, היו מקרבין בו לשא את בת אחרתו בגדים וכו': היו מקרבין בו שיאכל עמו בשבועות וכו' מנ: לפום נקלא שיתנא, לפי כח הנגל מרבין במשא, אף כאן לפי צדקתו מדרקש אחרת: היום קלאו, ביום זה נולדת: לא גם ליה, לא ברח לחלוותי כח: דיו וזני, שני וזגות, שני בפרים היו, בהתחלת היום למשה וסופו ליהושע: ככני השכינה, ככני לבוש הודו: מי יקום לי עם מרעים, להוכיחם לשמי: פשר דבר, שהיה יודע לעשות פשרה ביני ובין בני סמליו, שם חכם: סימן בתוך סימן, כלומר סימנים הרבה, בארץ מואב בגיא מול בית פועה, ואעפ"כ לא ידע וגו':

נסמרא

מרעים מי יתיצב לי עם פגלי און, ושמאל אמה, מי בהחכם, ומי יודע פשר דבר, ורבי יוחנן אמה, ההכמה מאין תמצא, ורב נחמן אמה, וימת שם משה וגו', סמליון אמה, וימת שם משה, ספרא רבה דישאל, תנא רבי אלעזר הגדול אומר, שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, כנגד מחנה ישראל, בת קול משמיע ואומר וימת משה, ספרא רבה דישאל, ויש אומרים לא מת משה, בתיב הקא וימת שם, וכתוב התם ויהי שם עם ה', מה להלן עומד ומשמש, אף כאן עומד ומשמש, ויקבר אותו בני בארץ מואב מול בית פועה, אמה רבי ברכיה, סימן בתוך סימן, ואפילו הכי 'לא ידע איש את קברתו', וכבר שלחה מלכות הרשעה, אצל

נסמרא

פָּרַעָה, אָמַר רַב, שְׁקִינָא - פּוּטִיפֶר אֶת יוֹסֵף מִחֲמַת יוֹפִיו לְעַצְמוֹ -
 לַמֶּשֶׁכְּ זָכוּר. וְכַאֲ נִבְרִיאֵל וְסִירָסוּ) כֹּא נִבְרִיאֵל וְפִירְעוֹ - סִירָס
 אֶת פּוּטִיפֶר סִירוּס מֵרֹבָה. וְהַזְכִּיחָה לִכְפֹּר הִיא, שֶׁמִּעֲקָרָא כְּתִיב
 'פּוּטִיפֶר' וְלִכְסוֹף - בִּפְרָשָׁה הַבָּאָה, נֹסֶפֶה לְשֹׁמוֹ הָאוֹת ע' וְנִקְרָא
 'פּוּטִיפֶר', וְהֵינּוּ מִשּׁוּם שֶׁנִּעֲשֶׂה סִירָס.
 שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה, מִי לָנוּ גְדוֹל מִמֶּנִּי וְכוּ'. דּוֹרֶשֶׁת הַגְּמָרָא אֶת
 הַפְּסוּקִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ בַּעֲנֵן מִיתָת מִשָּׁה. נֶאֱמַר 'וַיֹּאמֶר ה' אֵלֵי רַב לֵךְ
 אֶל תּוֹסֵף דְּבַר אֵלֵי עוֹד דְּבַר הַזֶּה', אָמַר רַבִּי לִוִּי, לִשּׁוֹן זֶה שֶׁאִמַּר
 רַב לֵךְ בֹּא לְדִירוֹשׁ, שְׂכִינָן שְׁבַעֲשֶׁת מַחְלֻקֹת קוֹרֵד וְעֵדֶתוֹ, בְּרַבִּי
 בִּישְׁרָא - עֵנָה לְהֵם בַּלְשׁוֹן רַבִּי, לֵכֵן נִעֲשֶׂה בִּכְךָ שֶׁרַבִּי בִּישְׁרָאוֹ.
 וּמִפְרָשָׁתָּהּ הַגְּמָרָא, כְּרַב בִּישְׁרָא, הֵינּוּ מִה שֶׁאִמַּר מִשָּׁה לְקָרֵד וְעֵדֶתוֹ,
 רַב לְכֶם בְּנֵי לִוִּי, כְּלוֹמַר שְׂדֵי לְכֶם בְּמָה שִׁישׁ לְכֶם. וּבִיּוֹן שֶׁהִקְבִּיָּה
 מִדְּקָדָק עִם צִדִּיקִים כְּחוֹט הַשְּׁעֵרָה, נִעֲשֶׂה בָּאוֹתוֹ לִשּׁוֹן וְכַרְבִּי
 בִּישְׁרָאוֹ, וְלֵכֵן נֶאֱמַר לוֹ 'רַב לֵךְ וְגו'. דְּכַר אֲחֵר - בֶּאוּפֹן אַחֵר
 מִתַּפְרֵשׁ לִשּׁוֹן רַב לֵךְ, וְלֵכֵן הֵינּוּ זִמְנָן לְהִפְטֵר מִן הָעוֹלָם, שֶׁאִין מַלְכוּתוֹ
 אוֹתוֹ רַב, וְהוֹשָׁע, וְלֵכֵן הֵינּוּ זִמְנָן לְהִפְטֵר מִן הָעוֹלָם, שֶׁאִין מַלְכוּתוֹ
 נֹוגַעַת בְּמַלְכוּתוֹ כִּמְלָא הַנִּימָה. דְּכַר אֲחֵר, רַב לֵךְ, מַלְשׁוֹן דִּי לֵךְ,
 בִּיקְשׁוּ הַקְבִּיָּה שְׁלָא יִרְבֵּה עוֹד בִּבְקִשָּׁה עַל זֶה, כְּדִי שְׁלָא יֵאֱמָרוּ
 הָרֹאִים, הָרַב - הַקְבִּיָּה, כְּמָה קִשָּׁה הוּא, שֶׁאִינוּ שׁוֹמְעִים לְתַלְמִידוֹ,
 וְתַלְמִיד - מִשָּׁה כְּמָה סָרְבָן הוּא יֵתֵר עַל הַמִּידָה. שְׁאוֹלֶת הַגְּמָרָא,
 וְכָל כֵּךְ לָמָּה - מִדּוּעַ בִּאֲמַת לֹא הִתְקַבְּלָה תַּפְּלִיתוֹ שֶׁל מִשָּׁה שֶׁרָצָה
 לְהִכְנִס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּמִשִּׁיבָהּ, תֵּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, לָפִיּוֹם
 נִמְלָא שִׁיחָנָא - לָפִי כַּח הַגְּמֵל מֵרַבִּים אֶת מִשְׁאוֹ, וְהִירָז זֶה מַשְׁל, שֶׁאִף
 כֹּאן לָפִי גּוֹדֵל צִדְקָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה הִרְבּוּ לְדַקְדֵּק עֲלֵיו.
 "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנִי הַיּוֹם לֹא אוֹכֵל עוֹד
 לְצֹאת לִבְלָא, וְה' אָמַר אֵלֵי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה". דּוֹרֶשֶׁת
 הַגְּמָרָא, אַחֵר שֶׁכֵּבֵר נֶאֱמַר שְׁהוּא בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, שֶׁאִין
 תַּלְמִיד לֹמֵר - מִה הוֹצֵרֵךְ הַכְּתוּב לֹמֵר לִמָּוֶה שׁוֹב 'הַיּוֹם', אֲלֵא יֵשׁ
 לְדִירוֹשׁ מִכֶּ, שֶׁהֵינּוּ מְלָא וְיָמֵי וְשָׁנֵי שֶׁנִּעֲשִׂיתִי בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים
 שָׁנָה, כְּלוֹמַר שֶׁבִּיּוֹם זֶה נִוְלַדְתִּי. לְלִמְדָךְ שֶׁהִקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא מְשָׁלִים
 שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל צִדִּיקִים, מִיּוֹם לִיּוֹם וּמִחֲדָשׁ לְחֲדָשׁ - שֶׁנִּפְטָרִים מִן
 הָעוֹלָם בָּאוֹתוֹ יוֹם וּבָאוֹתוֹ חוֹדֶשׁ שָׁבוּ נִוְלַדוּ, דְּכְתִיב 'אֶת מִסְפַּר
 יָמֶיךָ אֲמַלֵּא'. וְדּוֹרֶשֶׁת הַגְּמָרָא מִה שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא אוֹכֵל עוֹד לְצֹאת
 וְלִבְלָא', מֵאִי הַכּוּוֹנָה 'לְצֹאת וְלִבְלָא', אֵילִימָא - אִם תַּפְרֵשׁ שֶׁתִּשֶּׁשׁ
 כּוּחוֹ וְאִינוּ יִכּוֹל עוֹד לְצֹאת וְלִבְלָא מִשָּׁה, יִקְשֶׁה וְהִקְבִּיָּה 'מִשָּׁה בֶּן
 מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה כְּמָתוֹ לֹא נָס לְחַח', וּמִתַּפְרֵשׁ שֶׁעַד סוֹף יָמָיו לֹא
 נָס מִמֶּנּוּ לְחַלּוּדִית כּוּחוֹ. וְכֵן וְכְתִיב 'וַיַּעַל מִשָּׁה מַעְרַכְתָּ מוֹאָב אֶל
 הַר נֶבֹ', וְתִנְיָא - שֵׁנִי בְּרִייתָא שֶׁשְׁתֵּים עֶשְׂרִים מַעְלֹת הֵיוּ שָׁם
 - בְּעִרְבוֹת מוֹאָב, וּפְסִקְטָא מִשָּׁה - שֶׁל כּוֹלֵן בְּפִסְקִיָּה אֲחֵת עַד הַר נֶבֹ,
 הִרִי שְׁהִיָּה כּוּחוֹ עִמּוֹ. אֲלֵא אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי
 יוֹנָתָן, מִה שֶׁנֶּאֱמַר 'לְצֹאת וְלִבְלָא', הֵינּוּ בְּדְבָרֵי תוֹרָה, וּמְלַמֵּד
 שֶׁנִּסְתַּתְּמוּ מִמֶּנּוּ שְׁעָרֵי חֲכָמָה, וְלֹא יִכּוֹל לְלַמּוֹד תּוֹרָה.
 "וַיַּעַל מִשָּׁה וַיהוָה שָׁעַ וַיִּתְּנֵהוּ בְּאֶחָל מוֹעֵד", תֵּנָא, אוֹתָהּ שִׁבְתָּ
 שְׁמַת בַּה מִשָּׁה, שֶׁל דִּיּוֹ וּזְנִי הִתָּה - שֵׁנִי זִוְגָתָהּ הִיוּ בַּה, מִשָּׁה בַּתְּחִילָת
 הַיּוֹם וַיהוָה בְּסוֹפָה, וּבָאוֹתָהּ שְׁבַת נִימְלָה רְשׁוּת מוֹה - מִמִּשָּׁה,
 וְנִיתְּנָהּ לוֹה - לְיִהוָה.
 (וְתִנְיָא) אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵילִמְלָא הַמְּקָרָא דְּלַחֲלוֹן לִגְבֵי מְקוֹם
 קְבוּרַת מִשָּׁה כְּתוּב, אִי אֲפִשְׁרָא הִיָּה לְאוּמְרוֹ - לֹמֵר דְּבַר זֶה
 מִעֲצֻמָּנוּ. וּמִבְּמָר, הִיָּין מִשָּׁה מָת, עֵבֶר הִירְדֵן שְׁהוּא שֶׁחָלְקוֹ שֶׁל
 רְאוּבֵן, דְּכְתִיב בְּהַמֶּשֶׁךְ הַמְּקָרָא, 'וַיַּעַל מִשָּׁה מַעְרַכְתָּ מוֹאָב אֶל הַר
 נֶבֹ', וְנִבֹּה הִרִי בְּחִלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן מְקוֹמָא, דְּכְתִיב 'וְיָבִי רְאוּבֵן בְּנֵי
 וְגו' וְאֵת נֶבֹ וְגו', (נֶבֹ שְׁשֵׁם מָתוֹ ג' נְבִיאִים מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּמֹרְקָם),
 הִרִי שְׁמִיתָתוֹ הִיָּתָה בְּחִלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן. וְהִיָּין מִשָּׁה קְבוּר, בַּעֲבֵר

קִיָּים זֶה - יוֹסֵף, אֶת כָּל מַה שֶּׁכְּתוּב בָּהּ - בְּלוּחוֹת הַבְּרִית, וְלִכֵּן
 רָאוּ לוֹ שִׁישְׁאוּ אֶת אֲרוֹנוֹ לְצֵד אֶרֶן הַבְּרִית.
 שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה שֶׁמִּשָּׁה הוּא זֶה שֶׁנִּתְעַסֵּק בְּהַעֲלָא אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף.
 שְׁאוֹלֶת הַגְּמָרָא, וְאִי עֲסִיק בִּיה מִשָּׁה - וְכִי אִם לֹא הִיָּה מִשָּׁה
 מִתְעַסֵּק לְהַעֲלוֹת עֲצֻמוֹתָיו, וְיִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ מִעֲסָקִי בִּיה, וְכִי לֹא
 חָשׂוּ לְקִיָּים שְׁבוּעָתָם שֶׁהִשְׁבִּיעַם יוֹסֵף לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְהִקְבִּיָּה לֹאֲחֵר
 מִיתָת מִשָּׁה, "וְאֵת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעֵלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
 קָבְרוּ בְּשֶׁכֶם", הִרִי מְבוֹאֵר שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הִתְעַסְקוּ בְּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף
 וְקְבוּרוֹ, וּמִדּוּעַ נִקְרָא קְבוּרָתוֹ רַק עַל שֵׁם מִשָּׁה. וְתוֹ - וְעוֹד קִשָּׁה,
 מִדּוּעַ הִנִּיחוּ בְּנֵי יוֹסֵף לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיקְבּוּהוּ, וְכִי אִי לֹא אֲעִסְקוּ
 בִּיה יִשְׂרָאֵל, בְּנֵי שֶׁל יוֹסֵף לֹא הָיוּ מִעֲסָקִי בִּיה לְקוֹבְרוֹ, וְכִי לֹא
 הִיָּה חֲבִיב עֲלֵיהֶם, וְהִקְבִּיָּה בְּהַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוּק בִּיהוָה 'וַיְהִי לְבְנֵי יוֹסֵף
 לְנַחֲלָה' שֶׁקְבוּרוֹ בְּנַחֲלָתָם, הִרִי שְׁהִיָּה חֲבִיב עֲלֵיהֶם, וְאִם כֵּן מִדּוּעַ
 לֹא הִתְעַסְקוּ הֵם בְּקְבוּרָתוֹ. מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא עַל הַשְּׁאֵלָה הָאֲחֵרונה,
 שֶׁאֲמָרוּ בְּנֵי יוֹסֵף בֵּינָם לְבִין עֲצֻמָּה, הִנִּיחוּ לוֹ - לְאִבְנֵי יוֹסֵף, וַיִּתְעַסְקוּ
 בְּקְבוּרָתוֹ כֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לָפִי שֶׁכְּבוֹדוֹ בְּמִרְבִּים יוֹתֵר מִכְּמִנְעֻטָּיו -
 כְּבוֹד הוּא לוֹ שִׁיתְעַסְקוּ בְּקְבוּרָתוֹ כֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם מְרֻבִּין, יוֹתֵר
 מִמָּה שִׁיתְעַסְקוּ בּוֹ רַק בְּנֵי שֶׁהֵם מוֹעֲטִים. וְתוֹ - מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא עַל
 הַשְּׁאֵלָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁכְּשִׁיחָה מִשָּׁה חִי, אָמַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הִנִּיחוּ לוֹ
 לְיוֹסֵף שִׁיתְעַסֵּק בְּקְבוּרָתוֹ מִשָּׁה לְבָדוֹ, לָפִי שֶׁכְּבוֹדוֹ בְּגִדּוּלִים יוֹתֵר
 מִכְּמִנְעֻטָּים - כְּבוֹד הוּא לוֹ שִׁיתְעַסֵּק בְּקְבוּרָתוֹ מִשָּׁה לְבָדוֹ שֶׁהוּא אָדָם
 גְּדוֹל יוֹתֵר מִמָּה שִׁיתְעַסְקוּ בּוֹ שָׂר יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן קִטְנִים.
 נֶאֱמַר בַּפְּסוּק "וְאֵת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעֵלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
 קָבְרוּ בְּשֶׁכֶם", שְׁאוֹלֶת הַגְּמָרָא, מֵאִי שָׁנָא - מִדּוּעַ קְבוּרוֹ דּוּקָא
 בְּשֶׁכֶם. אָמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִשְׁכֵּם נִבְּוָהוּ - שֶׁמְכַרְוָהוּ
 לְיִשְׁמַעְאֵלִים, שְׁהִיָּה נֶאֱמַר בַּפְּסוּק שִׁיעָקֵב שָׁלַח אֶל אֲחִיו הָרוּעִים
 בְּשֶׁכֶם. לִכֵּן אֲמָרוּ יִשְׂרָאֵל, וְלִשְׁכֵּם נִחְיִיר אֲבִידֵתוֹ - יִשִּׁיבוּהוּ
 לְקְבוּרָה.
 שְׁאוֹלֶת הַגְּמָרָא, קִשְׁו קְרָא אֲהֲדָרִי - הַפְּסוּקִים סוֹתֵרִים אֶחָדֵת אֶת
 הַשֵּׁנִי, בַּפְּסוּק אַחֵד כְּתִיב 'וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ', הִרִי
 שֶׁמִּשָּׁה הוּא שֶׁהִתְעַסֵּק בְּהַעֲלָא בְּמֶשֶׁךְ כָּל הָאַרְבַּעִים שָׁנָה בְּמִדְבַר.
 וְכְתִיב - וְאֵילוּ בַּפְּסוּק אַחֵר כְּתוּב 'וְאֵת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעֵלוּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', הִרִי שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הָעֵלֹם. מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא, אָמַר
 רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, כָּל הָעוֹשֶׂה דְּכַר וְלֹא נִמְרוֹ, וְכֹא אַחֵר
 וְנִמְרוֹ, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב - עַל זֶה שֶׁנֶּאֱמַר, כֹּאִילוֹ הוּא עֲשָׂאֵה אֶת
 הַדְּבַר כּוּלּוֹ. רַבִּי אֲלֵעָזָר אָמַר, אִף מִן הַשְּׁמִים מוֹרִידִין אוֹתוֹ - אֶת
 זֶה שֶׁהִתְחִיל לֵאמֹר גִּמְרָא מַעֲשִׂי מְגִדּוּלָתוֹ, דְּכְתִיב אֲצֵל יִהוּדָה אַחֵר
 מִכִּירַת יוֹסֵף, 'וַיְהִי בַּעֲת תְּחִילָת יוֹרֵד הַיְּהוּדָה' - שִׁירֵד מִגְּדוּלָתוֹ, כִּיּוֹן
 שֶׁהוּא הִתְחִיל בְּהַעֲלָת יוֹסֵף וְאִמְרוּ לֹאֲחִיו מִה בַּעֲצָה כִי נִהְרֹג אֶת אֲחִינוּ
 וְכִסִּינוּ אֶת דְּמוֹ, וְהִיָּה לוֹ לְגִמּוֹר וְלִהְצִילוֹ מִיָּד אֲחִיו וְלִהְשִׁיבוֹ לֵאבִיו.
 רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר, עוֹנָשׁוֹ שֶׁל הַמִּתְחִיל וְאִינוּ גּוֹמֵר חֲמוּר,
 שֶׁאִף קוֹבֵר אֶת אֲשֶׁתוֹ וְכִנּוּי חֲבִירוֹ, דְּכְתִיב 'וְתָמַת בַּת שׁוֹעַ אִשְׁתִּי
 יְהוּדָה וְגו' וְכְתִיב 'וַיָּמָת עַד וְאוֹיָן', הִרִי מְבוֹאֵר שֶׁמָּתוֹ אֲשֶׁתוֹ וּבְנָיו.
 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב מִפְּנֵי מַה נִּקְרָא יוֹסֵף עֲצֻמוֹת בְּחִיּוֹ -
 שֶׁכְּשִׁיחָה אֶת אֲחִיו לְהַעֲלוֹת עֲצֻמוֹתָיו מִמִּצְרַיִם, אִמְרוּ 'וְהַעֲלִיתִם אֶת
 עֲצֻמוֹתָי, וְהִרִי הִיָּה חִי. מִפְּנֵי שְׁלָא מִיָּחָה בְּכְבוֹד אֲבִיו, דְּקָאֲמָרִי
 לִיָּה - שֶׁאִמְרוּ לוֹ אֲחִיו בְּרִדְתָּ מִצְרַיִם עֲבָדָךְ אֲבִינוּ, וְלֹא אָמַר
 לָהּ וְלֹא מִיָּד - לֹא מִיָּחָה בָּהֶם עַל שֶׁקָּרָא לִיעָקֵב עֶבֶד. וְאָמַר רַב
 יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאִיתִימָא רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִפְּנֵי מַה מָּת
 יוֹסֵף קוֹדֵם לְאֲחָיו, מִפְּנֵי שֶׁהִנִּיחוּ אֶת עֲצָמוֹ בְּרַבְּנוּת.
 "וַיּוֹסֶף הוֹרֵד מִצְרַיִמָּה", אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, אֵל תִּיקְרִי 'הוֹרֵד' אֵלָּא
 הוֹרֵד, שְׁהוֹרֵד יוֹסֵף אֶת אֲיִצְמִנְגִּי פִּרְעָה מְגִדּוּלָתָהּ - שֶׁלֹּא יַדְעוּ
 לְפָתוֹר אֶת חֲלוֹם פִּרְעָה כְּמוֹתוֹ. עוֹד נֶאֱמַר, 'וַיִּקְנֶהוּ פּוּטִיפֶר סִרָסִים

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד א מותך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מספרך וגו', הרי שהסכים למות למענם. ומה שנאמר וְיָאֵת פְּשָׁעִים
נִמְנָה, היינו שְׁנִמְנָה עִם מְתֵי מַדְבָּר וראוי לו לחלוק אתם את
השכר, לפי שנימנה למות אתם במדבר, וזה היה בעבורם, כמו
שנאמר וַיִּתְּעֶבֶר בִּי ה' לְמַעַנְכֶם. ומה שנאמר וְהָיָה חֲטָא רַבִּים
נִשְׂאָ, שנשא על עצמו עון ישראל, בכך שִׁכְפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגָל.
ומה שנאמר וְלִפְשָׁעִים יִפְגִּיעַ, היינו שִׁכְפֵּי רַחֲמִים עַל פְּשָׁעֵי
יִשְׂרָאֵל שִׁיחֲזְרוּ בְּתַשׁוּבָה ויכופר להם עוונתם, וְאֵין לִשׁוֹן פְּגִיעָה,
אֵלָּא אחת מלשונות התפלה, שֶׁנֶּאֱמָר וְאֵתָּה אֵל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד
הָעָם הַזֶּה וְאֵל תִּשָּׂא בְּעַדָם רַחֲמָה וְתִפְּלָה וְאֵל תִּפְגַּע בָּי, הרי
שפגיעה אף היא מלשונות התפילה.

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

בפרשת סוטה נאמר וְהִבִּיֵא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן וְהִבִּיֵא אֶת
קֶרְבָּנָה עֲלֵיהֶּ, כלומר שמצוה על הבעל להביא את מנחת אשתו
סוטה, ומבאת המשנה את סדר הבאת מנחת סוטה ובמה חלוק דינה
משאר המנחות.
משנה. הָיָה הִבְעֵל מְבִיֵא אֶת קֶרְבֶּן מִנְחָתָהּ שֶׁל אִשְׁתּוֹ לְבֵית
הַמִּקְדָּשׁ, שנאמר וְהִבִּיֵא אֶת קֶרְבָּנָה עֲלֵיהֶּ, בְּתוֹךְ כִּפְיָהּ מִצִּירִית -
בסל של נצרי דקל ורדים הגדלים סביב הדקל, וְנוֹתְנָהּ עַל יָדֶיהָ שֶׁל
האשה בהגיעו לביית המקדש כִּדְּרִי לְיִנְיָעָה.
ואלו הן החילוקים בין מנחת סוטה לשאר המנחות, כֹּל הַמִּנְחָה, כֹּל
תַּחֲלִילָתָן - כשמביא את המנחה מביתו וסוֹפָן - כשמביא לעזרה
בְּכָלִי שָׂרֵת - המנחה נתונה בכלי חשוב שראוי להיות כלי שרת, וְזוּ
- מנחת סוטה תַּחֲלִילָתָהּ - כשמביאה מביתו, מביאה כִּכְפִּיָּהּ מִצִּירִית
- סל מנצרי דקל שאין ראוי לעשות ממנו כלי שרת, וסוֹפָה -
כשמביאה לעזרה לעשות בה סדר הקרבתה. לפני הקמיצה מניחה
בְּכָלִי שָׂרֵת. כֹּל הַמִּנְחָה מְעֻנּוֹת שָׁמֶן וְלִבְנָה - שנאמר וַיִּצַק
עֲלֶיהָ שֶׁמֶן ונתן עליה לבונה, וְזוּ אֵינָה מְעֻנָּה לֹא שָׁמֶן וְלֹא לִבְנָה
- שנאמר לֹא יִצוֹק עֲלֵיו שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עֲלֵיו לִבְנָה וגו'. כֹּל הַמִּנְחָה
- מלבד מנחת העומר בָּאוֹת מִן הַחֲטָיִין - שנאמר סֵלֶת חִיטִּים
תַּעֲשֶׂה אוֹתָם, וְזוּ בָּאָה מִן הַשְּׁעִירִין - שנאמר עֲשִׂירִית הָאִיפָה קֶמַח
שְׁעִירִים. מִנְחַת הָעוֹמֶר אֵף עַל פִּי שֶׁבָּאָה מִן הַשְּׁעִירִין אֵינָה דוֹמָה
למנחת סוטה, שִׁוְיָהּ הִיָּתָה בָּאָה גֵּרֶשׁ - מהמובחר ומנופה
שבשעורים, שהיו מנפים את הקמח ב"ג נפה עד שנעשה כעין סלת
חִיטִּים, וְזוּ - מנחת סוטה בָּאָה קֶמַח - מעורב הקמח עם קליפת
השעורה. רֶכֶן גְּמִלְיָאֵל אוֹמֵר הטעם שמנחת סוטה באה מקמח
שעורים הוא, שֶׁכָּשֶׁם שֶׁשְּׁפָעִישֵׁי מַעֲשֵׂה בְּחָמָה - שהפקירה עצמה
לתשמיש למי שאינו בן זוגה כִּךְ קֶרְבָּנָה עֲשׂוּי מִשְׁעוּרִים שֶׁהֵם מִאֲכָל
בְּחָמָה.
גמרא מבאת הגמרא תִּנְיָא אָבָא חֲנִין אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
(וְכָל כֶּךָ לְמַעַן) מפני מה אמרה התורה להניח את המנחה על ידי
האשה, כִּדְּרִי לְיִנְיָעָה - כדי שתהיה לסוטה גִּיעָה בְּחִבָּתָה הַקְּרֵבָן,
והטעם שרצתה התורה ליגעה הוא כִּדְּרִי שִׁתְּחַזְרוּ בָּהּ מִחֲמַת הַיִּגְעָה
מדבריה ותודה שזינתה, ולא תיבדק על ידי המים המאריים שיגרמו
לה למות. ויש ללמוד מכאן, שֶׁאֵם בָּבָה חָסָה תוֹרָה עַל עוֹבְרֵי
רְצוֹנָה - שהרי חסה על האשה שזינתה ועברה על רצונה של מקום,
קָל וְחוֹמֶר שֶׁחֲסָה עַל עוֹשֵׂי רְצוֹנָה. שואלת הגמרא וּמִמָּאֵי שֶׁהִטַּעַם
שִׁרְצָתָה הַתּוֹרָה שִׁתְּחַזְרוּ בָּהּ וְלֹא תִיבָדֵק מִשּׁוּם דְּחִקָּה הוּא, דִּילְמָא
רצתה התורה שתחזור בה בִּי חִיבִי דִּילָא יִצְטָרְכוּ לַחֲכִין אֶת הַמִּים
המאריים וְתִיִּמְחַק מִגִּילָה שֶׁשֶׁם ה' כְּתוּב בָּהּ. עונה הגמרא, רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר אֵינוֹ יָכוֹל לִלְמֹד שְׁעוּשִׁים כֵּן כִּדִּי שֶׁלֹא תִימָחַק הַמִּגִּילָה,
מִשּׁוּם שֶׁקִּבֵּר

נִקְטָרָא - מושל שֶׁל בֵּית פְּעוֹר, ואמרו לו, הֲרָאִינוּ הִכֵּן מִשָּׁה קָבוֹר.
ולא הצליחו למצוא מקום זה, שֶׁכְּשֶׁמָּדוּ לְמַעַלָּה, נִדְּמָה הִיָּה לָהֶם
שִׁמְקוֹם קְבוּרָתוֹ לְמִטָּה, וכשעמדו לְמִטָּה, נִדְּמָה הִיָּה לָהֶם שֶׁהוּא
קָבוֹר לְמַעַלָּה. ואף שֶׁנִּחְלָקוּ לְשֵׁנֵי בֵּיתוֹת - קְבוּרָתוֹ, אִזְתָּן
שְׁעוּמָדִים לְמַעַלָּה, הִיָּה נִדְּמָה לָהֶן מְקוֹם קְבוּרָתוֹ לְמִטָּה, ואותן
שֶׁעָמְדוּ לְמִטָּה, נִדְּמָה הִיָּה לָהֶן שֶׁהוּא קָבוֹר לְמַעַלָּה, לְקִיָּים מַה
שֶׁנֶּאֱמָר בְּמִקְרָא וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ. רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא
אָמַר, אֵף מִשָּׁה רִבִּינוּ בַּעֲצָמוֹ אֵינוֹ יוֹדַע הִכֵּן הוּא קָבוֹר, דְּכִתְבִּי
הָבָא - בפרשת קְבוּרָתוֹ וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ, וְכִתְבִּי הָתָם
וְיָאֵת הַכֶּרֶךְ אֲשֶׁר בְּרַךְ מִשָּׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים, הרי שמשוה נקרא
אִישׁ, וראיה שאף הוא לא ידע מקום קבורתו.
וְאָמַר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא, אֵף שֶׁלֹא זָכַר לִיכַס לֵארוֹץ יִשְׂרָאֵל
בְּחִיּוֹ, מִפְּנֵי מַה לֹא הִעֲלוּ בֵּן עֲצָמוֹתָיו לֵארוֹץ יִשְׂרָאֵל כְּדֹרֶךְ שֶׁהֲעֵלוּ
אֶת עֲצָמוֹתָיו שֶׁל יוֹסֵף, אֵלָּא נִקְבֵּר מִשָּׁה אֲצֵל בֵּית פְּעוֹר. וביאר
שֶׁעָשׂוּ בֶן כְּדִי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה - חטא של פְּעוֹר, שֶׁחָטָא בְּבִנוֹת
מוֹאָב. וְאָמַר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מֵאִי דְּכִתְבִּי "אֲחֵרִי ה'
אֱלֹהִיכֶם תִּלְכּוּ", שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ לִלְכַּת בְּקֶרֶת ה', וְכִי אֲפָשֶׁר לוֹ
לָאֵדָם לְחַלֵּךְ אֲחֵר שְׂכִינָה, וְהָלֹא כִּכֵּן נֶאֱמָר 'כִּי ה' אֱלֹהֵיךָ אִשׁ
אֲכָלָה הוּא', ואם כן לא ניתן לילך אחריו. אֵלָּא כִּךְ הִיא כוּונַת
הַפְּסוּקָה, שֶׁצִּירֵךְ הָאָדָם לְחַלֵּךְ אֲחֵר מְדוּתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
- לְנַחֵג כְּמִדּוּתוֹ. דְּהֵינָּה מַה הוּא - הַקְּבִיָּה מְלִבִּישׁ עֲרוּמִים,
דְּכִתְבִּי "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנִית עוֹד וַיִּלְבָּשֵׁם",
אֵף אֵתָּה הַתְּנָנָה כֵּן וְהַלְבִּישׁ עֲרוּמִים. וכן כפי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בִּיקָר חוֹלִים, דְּכִתְבִּי בְּבוֹאוֹ לְבָקֵר אֶת אֲבֵרָתָם אֲחֵר מְדוּתוֹ "וַיִּרְא
אֵלָיו ה' בְּאֵלּוֹנֵי מִמְרָא", אֵף אֵתָּה בִּיקָר חוֹלִים. וכן מה הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא נִיחָם אֲבָלִים, דְּכִתְבִּי "וַיְהִי אֲחֵרִי מוֹת אֲבֵרָתָם וַיִּכְרַךְ
אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנֵו" - שֶׁנִּחְמָו עַל אֲבִיו וּבְרָכוּ אֱלֹקִים בְּרַכַּת
אֲבָלִים, אֵף אֵתָּה נִחָם אֲבָלִים. וכן מה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָבוֹר
מֵתִים, דְּכִתְבִּי "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנֵי", אֵף אֵתָּה קָבוֹר מֵתִים.
כִּיּוֹן שֶׁהוֹכִירָה הַגְּמָרָא שֶׁהַלִּבִּישׁ הַקְּבִיָּה אֶת אָדָם וְחִוָּה בְּכַתּוּבַת עוֹר,
דְּנָה הַגְּמָרָא מִמֶּה הַכְּתָנִית עוֹד שֶׁהַלִּבִּישָׁם. נִחְלָקוּ בִּזְוָה רַב וּשְׁמוּאֵל,
הָד - אֶחָד מֵהֶם אָמַר, שֶׁהוּא מְדָבֵר הָבָא מִן הָעוֹר - צֶמֶר, וְהָד אָמַר
שֶׁהוּא זֶה פֶּתָן, וְנִקְרָא כֵּן לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁהָעוֹר נִתְּנָה מִמֶּנּוּ
שְׁלוּבִישׁ אֹתוֹ סִמּוֹךְ לַעֲוֹר. דָּרַשׁ רַבִּי שְׁמַלְיָא, הַתּוֹרָה בְּתַחֲלִילָתָהּ
עוֹסֶקת בְּגִמְלִיּוֹת חֲסִדִּים, וסוֹפָה עוֹסֶקת בְּגִמְלִיּוֹת חֲסִדִּים, בְּתַחֲלִילָתָהּ
נִמְלִיטת חֲסִדִּים, שֶׁנִּכְתַּב שְׁעֵשֶׂה הָאָדָם חֲסִד לָאָדָם וְחִוָּה, דְּכִתְבִּי
"וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנִית עוֹד וַיִּלְבָּשֵׁם", וסוֹפָה
עוֹסֶקת בְּגִמְלִיּוֹת חֲסִדִּים, דְּכִתְבִּי "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנֵי".
דָּרַשׁ רַבִּי שְׁמַלְיָא, מִפְּנֵי מַה נִּתְּאָוָה מִשָּׁה רִבִּינוּ לִיכַס לֵארוֹץ
יִשְׂרָאֵל, וְכִי לֹאֲכֹל מִפְּרִיָה הוּא צִירָה, אוֹ לְשִׁבּוֹעַ מִזֻּבָּה הוּא
צִירָה. אֵלָּא כִּךְ אָמַר מִשָּׁה בְּתַפִּילָתוֹ וּבִקְשׁוֹ לִיכַס לֵארוֹץ, הִרְבָּה
מִצִּוֹת נִצְטָווּ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין מִתְקַיִּימִין - חֶלֶק מִהֶן אֵלָּא בְּאֵרֶץ
יִשְׂרָאֵל, לִכְךָ אֲכַנֵּם אֵף אֵין לֵארוֹץ, כִּדְּרִי שִׁתְּקַיִּימוּ הַמִּצְוֹת כּוֹלֵן
עַל יָדִי. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּלּוּם מַה שֶׁאֵתָּה מְבַקֵּשׁ לִקְיָם
הַמִּצְוֹת הַתּוֹלוֹת בְּאֵרֶץ, אֵין זֶה אֵלָּא בְּכִדִּי לְקַבֵּל שָׂכָר עֲלֵיהֶם, אִם
כֵּן מַעַלָּה אֵין עֲלֵיךְ בְּאֵילוֹ עֲשִׂיָּה שֶׁתִּקְבַּל שְׂכָרָה עֲלֵיהֶם. שֶׁנֶּאֱמָר
"לִבֵּן אֲחֵלֵק לוֹ כְּרִבִּים, וְאֵת עֲצוּמִים יִחְלַק שְׁלָל, תַּחַת אֲשֶׁר
הָעִירָה לְמוֹת נַפְשׁוֹ, וְאֵת פְּשָׁעִים נִמְנָה, וְהוּא חֲמַא רַבִּים נִשָּׂא,
וְלִפְשָׁעִים יִפְגִּיעַ", וְנִדְּרַשׁ מִקְרָא זֶה לְגַבִּי מִשָּׁה, לִבֵּן אֲחֵלֵק לוֹ -
שְׂכָרָה בְּרַבִּים, יָכוֹל - שֶׁמָּא תֵּאֵמַר שִׁידָה שְׂכָרוֹ רַק בְּאֲחֵרִיזִים, וְלֹא
בְּרַאשׁוֹנִים - הָאֲבוֹת. תִּלְמוּד לומֵר וְאֵת עֲצוּמִים יִחְלַק שְׁלָלִי -
שֶׁמֶתָן הַשֶּׁכֶר יִהְיֶה בְּאֲבֵרָתָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, שֶׁהֵן עֲצוּמִים בְּתוֹרָה
וּבְמִצְוֹת. ומה שנאמר תַּחַת אֲשֶׁר הָעִירָה לְמוֹת נַפְשׁוֹ, הוּא לְפִי
שֶׁמָּסַר מִשָּׁה אֶת עַצְמוֹ לְמִיתָה בַּעֲבוּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמָר - לֵאחֲרַי
חֲטָא הִעֲגַל אֲמַר מִשָּׁה, וְעֵתָה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתָם, וְאִם אֵין מִחְנֵי נָא

- 1 גסטר. מושל, כמה שאמר קמוס דוכוס ושלטון, וחברו ריהטון קורטון גסטר. נקטת דף
- 2 נא: ויכרך אלהים את יצחק. ניקחו על אביו וברכו ברכת אבליהם: דבר המא מן העיר. של
- 3 צמר הוא: שהעור נהנה מפניו. של פשתן שאדם לובש סמוך לעורו: תחלת גמילות חסדים.
- 4 הלביש ערמים: ולפושעים יפגוע, בשביל פושעים הפגיע: הערה: הריק:

הדרן עלך המקנא

- 5 מביא את מנחתה. אין סדר המנחה וסדר
- 6 הפרשה מבזבזן שהרי כך סדר הפרשה
- 7 קינא לה ונסתרה מעלה האשה ומביא את
- 8 מנחתה הכותן מביא פילי של חרס ונותן לתוכו
- 9 חצי לוג מים מן הכיור ונותן בו עפר ממעיד
- 10 האשה בשער נקנור ואוחז בבגדיה וסותר את
- 11 שערה ונותן את המנחה על ידיה וביד הכותן מים
- 12 המרים ומשביע ומתנה עמה וכותב את המגילה
- 13 ומוחק ומשקה ונטל מנחתו מתוך כפיפה מצרית
- 14 ונותן לתוך כלי שרת מניח ומגיש קומץ ומקטיר
- 15 ולא ידענו למה שינה התנא הסדר ואם סדר
- 16 התנא דוקא או סדר הפרשה:
- 17 כדי ליגעה. שהרי היהנה נתונה על ידה עד גמר
- 18 כל הסדר כדי שתחזור ותודה ולא שייך
- 19 למימר דרדריש טעמא דקרא אלא הויא דנפקא לן
- 20 מינה מידי דמריב מיניה וקרא טתמא כתיב וכולל
- 21 הכל ואנו דורשין טעמו ואומרים הוה הטעם של
- 22 פסוק הואיל וטעמו בשביל כך יוכא דוקא בגון
- 23 לא תחבול בגד אלמנה משמע בין עניה ועשייה
- 24 וקאמר ר"ש טעמא דקרא שאם אתה ממשיך
- 25 אותה אתה משיא לה שם רע כשיבניהה מתוך
- 26 שאתה משיב לה העבות ונאמר עניה דוקא אין
- 27 ממשכבין אותה וכ"מ דף קמ"א.

אי

גסטר. של בית פעור, הראנו היכן משה קבור. עמרו
למעלה, נדמה להם למטה. למטה, נדמה להם
למעלה. נחלקו לשתי פיתות, אותן שעומדים למעלה,
נדמה להן למטה. למטה, נדמה להן למעלה, לקיים
מה שנאמר 'ולא ידע איש את קברתו'. רבי המא
ברבי חנינא אמר, אף משה רבינו אינו יודע היכן
קבור, פתיב המא 'ולא ידע איש את קברתו', ופתיב
התם 'והאת הקרבה אשר ברח משה איש האלהים'.
ואמר רבי המא ברבי חנינא, מפני מה נקבר משה
אצל בית פעור, כדי לכפר על מעשה פעור. ואמר
רבי המא ברבי חנינא, מאי דכתיב 'אחרי ה' אלהיכם
תלכו', וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה, והלא
כבר נאמר 'פי ה' אלהיך אש אכלה הוא', אלא להלך
אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא. מה הוא מלביש
ערומים, דכתיב 'ועש ה' אלהים לאדם ולאשתו
בתנות עור ולבשם', אף אתה הלביש ערומים.
הקדוש ברוך הוא ביקר חולים, דכתיב 'ורא אליו ה'
באלוני מברא', אף אתה ביקר חולים. הקדוש ברוך
הוא ניהם אבליהם, דכתיב 'ויהי אחרי מות אברהם
ויכרך אלהים את יצחק בגו', אף אתה ניהם אבליהם.
הקדוש ברוך הוא קבר מתים, דכתיב 'ויקבר אותו

הדרן עלך המקנא

- 5 היה מביא את מנחתה. הבעל, דכתיב
- 6 והביא את קרבנה עליה וגו' (ויקרא יא)
- 7 כפיפה מצרית. של של נצרי דקל, ורדים שגדלן
- 8 סביב הקל: כדי ליגעה. בגמרא מפרש טעמא:
- 9 תחלתן וסופן. השתא משמע כשימביא מביט
- 10 מביאה בכלי שרת לעורה: וסופה בכלי שרת.
- 11 קדם קמריה: כל המנחות מעונות שמן ולבונה.
- 12 דכתיב ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה ויחלל
- 13 ג. ולקמיה פריך והאיכא מנחת חוטא: וזו אינה
- 14 מעונה. דכתיב בה לא יצוק עליה שמן וגו' (ויקרא
- 15 יא) גאות מן החטין. דכתיב סלת חטים תעשה
- 16 אותם (שמות כט): מנחת העפר באה מן העורים.
- 17 במשכת מנחות (דף סא) ולפיכך לה מקראי: באה
- 18 גרש. דכתיב גרש כרמל תקריב את מנחת
- 19 בכורייך ויחלל ג. ובמשכת מנחות (דף סא) אמרין
- 20 במנחת העומר הכתוב מדבר: גרש. בשעורים
- 21 מקבר שבו, מנפה ברג נפה כעין סלת חטים:
- 22 קמה. הכל מעורב כמו שנטחן: גמ וכל כך לפיה
- 23 לקמה אנו טורחין ליגעה: על עוברי רצונו. שאם
- 24 זנתה עברה על רצונו של מקום ורוצה שתודה
- 25 שלא תיבדק: קסבר. האי תנא דאמר משום
- 26 דחקסה הוא:

משקה

- 22 בני, אף אתה קבור מתים: 'בתנות עור' רב ושמואל, חד אמר דבר המא מן העור, וחד אמר דבר שהעור נהנה מפניו. דרש
- 23 רבי שמלאי, תורה תחלתה גמילות חסדים, וסופה גמילות חסדים. תחילתה גמילות חסדים, דכתיב 'ועש ה' אלהים לאדם
- 24 ולאשתו בתנות עור ולבשם', וסופה גמילות חסדים, דכתיב 'ויקבר אותו בני'. דרש רבי שמלאי, מפני מה נתאזה משה רבינו
- 25 ליבנם לארץ ישראל, וכי לאכול מפרה הוא צריך, או לשבוע מנזבה הוא צריך. אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל,
- 26 ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ, כדי שיתקיימו כולן על ידי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, כלום אתה מבקש
- 27 אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאלו עשיתם, שנאמר 'לבן אחלק לו ברים', ואת עצומים יחלק שלל, תחת אשר הערה
- 28 למות נפשו, ואת פשעים נמנה, והוא המא רבים נשא, ולפשעים יפגוע, 'לבן אחלק לו ברים', יכול פאחרונים ולא פראשונים,
- 29 תלמוד לומר 'ואת עצומים יחלק שלל' פאברהם יצחק ויעקב, שהן עצומים בתורה ובמצות. 'תחת אשר הערה למות נפשו',
- 30 שפסר עצמו למיתה, שנאמר 'ואם אין מחני נא וגו''. 'ואת פשעים נמנה', שנמנה עם מתי מדבר. 'והוא המא רבים נשא', שפיפר
- 31 על מעשה העגל. 'ולפשעים יפגוע', שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה, ואין 'פגיעה' אלא תפלה, שנאמר 'ואתה
- 32 אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בה':

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

- 33 משנה. היה מביא את מנחתה בתוך כפיפה מצרית ונותנה על ידיה כדי ליגעה. כל המנחות מעונות שמן ולבונה, וזו תחלתה
- 34 בכפיפה מצרית וסופה בכלי שרת. כל המנחות מעונות שמן ולבונה, וזו אינה מעונה לא שמן ולא לבונה. כל המנחות פאות
- 35 מן החטין וזו באה מן השעורין. מנחת העומר אף על פי שבאה מן השעורין, היא היתה באה גרש, וזו באה קמה. רבן גמליאל אומר, בשם
- 36 שמעשיה מעשה בהמה כך קרבה מאכל בהמה. גמרא תניא אבא חנין אומר משום רבי אליעזר, (וכל כך לפיה) כדי ליגעה כדי שתחזור
- 37 בה. אם ככה חסה תורה על עוברי רצונו, קל וחומר על עושי רצונו. וממאי משום דחקסה הוא, דילמא פי היכי דלא תימחק מגילה, קסבר

משקה

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יד עמוד ב

תוספות

רש"י

משום מגילה הא אימחוקא. היה קשה לרבי והאמרי לעיל (דף ז:) דלאחר (ושנמקה) מגילתה מאימין עליה שתשתה ונראה דעל כרחק אית לן למימר ד"א לית ליה איום שתשתה אפי' אחר מחיקת מגילה ומדלא פריך נהי דמשקה ואחר מקריבה אימא דלאחר מחיקה לאלתר היה נוטל המנחה מעל ידיה ש"מ דפשיטא ליה דעד שעת הקרבה היה מניחה על ידיה אם כן למאן דאמר מאימין עליה

שתשתה אית לן למימר דסבירא ליה מקריב 1
מנחתה ואח"כ שותה דכבר נקרב: 2
טעונה

3 סדר מנחות פיצד, אדם מביא מנחה מתוך ביתו

בקלות של כסף ושל זהב ונותנה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת, ונותן עליה שמנה 4
ולבנותה ומוליכה אצל כהן, וכהן מוליכה אצל מזבח ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד 5
חודיה של קרן, ודין. ומסלק את הלבונה לצד אחד וקומץ ממקום שנתרבה שמנה, ונותנו 6
לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת ומלקט את לבנותה ונותנה על גביו (ומעלה אותו לגבי 7
מזבח) ומעלהו ומקטירו בכלי שרת ומולחו ונותנו על גבי האששים. קרב הקומץ, שריה 8
נאכלין ורשאין הכהנים ליתן לתוכה יין ושמן ודבש, ואין אסורין אלא מלחמין. תני מיהא, 9
במקלות של כסף ובמקלות של זהב. אמר רב פפא, אימא בכלים הראויין לכלי שרת, מפלל 10
דכפיפה מצרית לא חווא. כמאן, דלא פרבי יוסי פרבי יהודה, דתניא כלי שרת שעשאן של 11
עץ, רבי פוסל ורבי יוסי פרבי יהודה מכשיר. אפילו תימא רבי יוסי פרבי יהודה, אימר 12
דאמר רבי יוסי פרבי יהודה בחשובין, בפחותין מי אמר. וכי לית ליה לרבי יוסי פרבי יהודה 13
הקריבוהו נא לפחתה. ונותנה לכלי שרת ומקדשה בכלי שרת: שמעת מינה, כלי שרת 14
אין מקדשין אלא מדעת. אימא, נותנה בכלי שרת לקדשה בכלי שרת: ונותן עליה שמנה 15
ולבנותה: שנאמר ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה. ומוליכה אצל כהן: דכתיב והביאה 16
אל בני אהרן וגו': וכהן מוליכה אצל מזבח: דכתיב והגישא (אצל) [אל] המזבח: מגישה 17
בקרן דרומית מערבית כנגד חודיה של קרן ודין. מנלן, דכתיב וזאת תורת המנחה הקרב 18
אתה בני אהרן לפני ה' אל בני המזבח, ותניא, לפני ה', וכול בפעור, תלמוד לומר אל 19
בני המזבח. אי אל בני המזבח, וכול בדרום, תלמוד לומר לפני ה'. הא פיצד, מגישה בקרן 20
דרומית מערבית כנגד חודיה של קרן, ודין. רבי אלעזר אומר, וכול גישה במערבה של קרן 21
או לדרומה של קרן, אמרת כל מקום שאמה מוצא שני מקראות, אחד מקיים עצמו ומקיים 22
דברי חבירו, ואחד מקיים עצמו ומבטל דברי חבירו, מניחין את שמקיים עצמו ומבטל חבירו, 23
ותופסין את שמקיים עצמו ומקיים חבירו, כשאתה אומר לפני ה' בפעור, ביטלתה אל פני 24
המזבח בדרום, וכשאתה אומר אל פני המזבח בדרום, קיימתה לפני ה' בפעור. הא פיצד, 25
מגישה לדרומה של קרן. והיכן קיימתה, אמר רב אשי, קסבר האי תנא, כוליה מזבח בצפון 26
קאי. מאי ודין, אמר רב אשי, איצטריך, סלקא דעתך אמינא, תיבעי הגשת מנחה גופה, 27
כמישמע לן. ואימא הכי נמי, אמר קרא והקריבה אל הכהן וגו' והגישא אל המזבח מה 28
הקרבה אצל כהן בכלי, אף הגשה אצל מזבח בכלי: ומסלק את לבנותה לצד אחד: כי היכי 29
דלא תקמוץ בהדי מנחה, פדתנן קמץ ועלה בידו צרור או גרר מלח או קורט לבונה פסול: 30
וקומץ ממקום שנתרבה שמנה: מנלן, דכתיב מסלתה ומשמנה. מגישה ומשמנה: ונותנו 31
לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת: למה לי, הא קדשה חדא וזימנא. מידי דהוה אדם, דם 32
אף על גב דקדשיתיה סבין בצואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא: 33
ומלקט את לבנותה ונותנה על גביו: דכתיב וזאת כל הלבנה אשר על המנחה: ומעלהו 34

משקה. המים ואח"כ מקריב מנחתה, ופולגתא היא בפרק היה נוטל (לפני דף יז). ומידו כל 1
זמן שלא קרבה מנחתה אינה נבדקת, דכתיב מוקרת עץ, ואע"פ ששתתה מניחין אותה 2
בין כדי לגזעה ותודה, והשתא ודאי משום חסין הוא, דאי משום מגילה הא אימחוקא 3
לה: קלותא. כעין סלים, אדם מביא מנחתו לעורה מתוך ביתו בקלות וכו': ונותנה. 4
בעורה בכלי שרת, כסיד שצריך לתתה ע"מ כן 5
שיחא דעתו שיקדשה הכלי ומגישה. מגיע את 6
הכלי לקרן מערבית דרומית. ולקמן וליף לה 7
מקרא: ודין. לקמן מפרש מאי היא ובאומאי 8
תיסק אדעתין דנבעי טפי: ופסל חלבונה לצד 9
אחר. בתוך הכלי עצמה, ולקמן מפרש טעמא 10
דכלה מתניתא: שנתרבה שמנה. ממקום שהיא 11
נבללת פה בשמן: ונותנה לכלי שרת. שני, ולקמן 12
מפרש טעמא: על גבי האששים. על האש: למה 13
לתוכה. למה לתוך האששים: בכלים הראויין לכלי 14
שרת. אם היה מקדישן: רבי פוסל. ובמנחות 15
ובמסכת סנהדרין וליף טעמא בפרק החליל דף טז: 16
בשובין. בכלי עץ חשובין: הקריבוהו נא לפחתה. 17
סיפא דקרא, הוצרך או ודשא פניה: אין מקדשין 18
אלא מדעת. שהותנו בהן צריך שיתנו לשם 19
קר. וא"ת הרי מנחה קדושה ועומדת שהקדישה 20
בה, קדשת פה אינה אלא קדשת דמים ואינה 21
קדשת הנוח, ואינה נפסלת בטבול דם ובלילה, 22
ואם נטמאת נפדת. קדשה בכלי קדשה קדשת 23
הנוח ונפסלת בטבול דם ובלילה ואין לה פדיון: 24
נותנה לקדשה. התורה הצריכה לתנו בכלי 25
שרת כדי שיקדשה הכלי ואפילו אינו מתכוון 26
לקר: ונימין עליה. הור שמן ולבונה ואין צריך 27
בהן לקר, דכתיב ויצק עליה שמן וגו' ותדר 28
והביאה אל בני אהרן וגו': וזאת תורת המנחה. 29
כל המנחות במשמע: הקרב אותה בני אהרן וגו' 30
יכול בפעור. יגיענה לדפן מערבי של מזבח, 31
דהיינו לפני ה', שהיחיל בפעור והמזבח בחצר 32
ל"ב אמה רחבו ממצע באמצע העורה, וכן 33
היחיל ממצע באמצע העורה וזו מול זה ל"ב 34
אמה היחיל ובתליו. חללו ר' וכתליו ר' אמה צבי 35
בתל צפוני ופשוה לכתל דרומי, נמצא מערבו 36
של מזבח לפני ה'. דאין מפסיק כלום בינו לבין 37
היחיל, דאלו אולם שלפני היחיל פתוח הוא 38
ורחבו עשרים אמה ככל חללו של היחיל: כנגד 39
חיה. כל מה שיוכל לקרבו כלפי מערב, וכלבד 40
שיחא שם קצת דרום משום אל פני המזבח, דאי 41
לא כנגד חיה ליכא לפני ה' כלל שהרי ויות 42
היחיל כלם כנגד ויות המזבח: ר' אלעזר אומר 43
כו'. וירושל' למקרא בענין אחר, וקר דורשו, מתוך 44
שנאמר לפני ה' אל פני המזבח יכול יגישנה 45
לאחר מתן רצה למערב רצה לדרומה, וה"ל לה 46
בתי: כי לדרומה של קרן אדרבה קאי. דאמר צפוני שהיו צד פני 47
כל מקום שאמה מוצא כו'. ודין דאפיק לסיים 48
את שניהם תו לא תוקמה רצה זה עושה רצה 49

זה עושה אלא תפוס המקיים את שניהם: קיימתה לפני ה' בפעור הא פיצד מגישה לדרומה של קרן. ה"ל לה בתי. לדרומה של קרן ולא בעי כנגד חיה: ויחין קיימתה. הלא חזן 50
לכנגד ויות היחיל הוא: קסבר האי תנא. ר' אלעזר: בליה מנחה בצפון קאי. בחלק צפוני של עורה, ולית ליה דמזבח מקום כנגד היחיל ובתליו. נמצא דרומי של מזבח כנגד אמצע 51
פתח היחיל. הלכך יגישנה אל פני המזבח בדרום, וכלבד שיחא סמוך למערב, נמצא מקום את שניהם. וה"ל נמי אם היה מזבח משוך מעט מכנגד ויות דרומית היחיל ולצפון שיחא 52
דרומי של מזבח כנגד היחיל הוה מצי לקום את שניהם, דכנגד היחיל קריין ביה לפני ה' וכלבד שיש צפון סמוך לקרן דהיינו אצל מערב, והא דנקט לשמיעה מנה בליה מזבח בצפון קאי, 53
משום דג' מתולדות הן בדר. וה"ל יחודה אית ליה מזבח מקום כנגד היחיל ובתליו בפ"ק דיומא דף טז, ור"א בן יעקב אית ליה בליה מזבח בדרום קאי. דאמר צפוני שהיו צד פני 54
מכלום. ור' יוסי הגלילי אית ליה בליה מזבח בצפון קאי בוכזים בפ"ד דרשי קדשים דף טז, הלכך לר"א דתקא דשמעי' ליה ע"כ דקאמר ויות דרומית של מזבח לפני מערב ויות של 55
היכל הוא. ופליג אדרי' ואדרי' אן יעקב, מוקמין ליה בר' יוסי הגלילי דס"ל דכליה מזבח בצפון, ולא מוקמין ליה במחלוקת רביעית: מאי ודין. מאי תיסק אדעתיה דנבעי טפי: מנחה 56
גישה. ולא הכלי שהיה בה אלא כופה הכלי שיחא נוגע סלת למזבח: פסול. משום דהוה קמץ חסר: סבין. ה"ל כלי שרת דתניא ויוסף דף כז: כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשותן. 57
מכאן ואילך, עבודתן מתבקשת: הדר מקדש ליה בכלי. שמעבדו בכלי שרת בדרבתיב ושם באגנות (קמץ דף כז): וזאת כל הלבונה. גבי הקשרה בתיב. דמקטר קמץ ולבונה כי חיה: 58

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

את המנחה בכלי שרת, הוא כדי שתתקדש המנחה בכלי, אך אף אם
 אינו מתכוון שהכלי יקדשה הכלי מקדשה. ונותן עליה בעל המנחה
 שמנה ולבנותה, שנאמר ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה.
 ומוליכה אצל בהן, דכתיב והביאה אל בני אהרן וגו'. ובהן
 מוליכה אצל מופת, דכתיב והגישו (אצל) [אל] המזבח.
 מבואר בברייתא מנישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של
 קרן ודיו. שואלת הגמרא, מנלן שמקום הגשת המנחה הוא בחודה
 של קרן מערבית דרומית, עונה הגמרא, דכתיב וזאת תורת
 המנחה תקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח - משמע
 שזו היא תורת כל המנחות. ותניא, לפני ה' יכול פמערב - אם היה
 כתוב רק לפני ה' היינו מפרשים שמנישה אל הקיר המערבי של
 המזבח, תלמוד לומר אל פני המזבח - לכך נאמר אל פני
 המזבח, ופני המזבח הם בצד דרום ששם נמצא הכבש שעולים בו
 למזבח. אי אל פני המזבח יכול פדרום - ואם היה כתוב רק אל
 פני המזבח, היינו מפרשים שמנישה אל הקיר הדרומי של המזבח,
 תלמוד לומר לפני ה' - לכך נאמר לפני ה' דהיינו לצד המערבי,
 הא כיצד - כיצד יתכן שינישה גם לפני ה' וגם אל פני המזבח,
 אלא שמנישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו -
 מגישה כנגד חודה של קרן דרומית מערבית, ובאופן זה נחשב
 שהגישה גם לפני ה' וגם אל פני המזבח.
 מביאה הגמרא שרבי אלעזר אומר, כיון שנאמר גם לפני ה' וגם אל
 פני המזבח יכול גישה במערבה של קרן או לדרומה של קרן -
 היינו יכולים לומר שיכול להגישה להיכן שחפץ, או לצד מערב של
 הקרן ויקיים לפני ה' או לצד דרום ויקיים אל פני המזבח, אך אין
 זה נכון משום שאמר - יש להשיב ולומר, שדוקא במקום שאי
 אפשר לקיים דין אחד משני הפסוקים - בזה צריך לומר שכוונת
 התורה היא שיעשה אחד מהשנים, אך בכל מקום שאותה מוצא
 שני מקראות שאחד מקיים עצמו ומקיים דברי חבירו - שהדין
 שנאמר בפסוק אחד ניתן ליישבו עם מה שנאמר בו וגם עם מה
 שנאמר בפסוק השני, ואחד מקיים עצמו ומבטל דברי חבירו -
 ואילו הדין שנראה מהפסוק השני מתיישב עם מה שנאמר בו עצמו
 אך סותר את מה שנאמר בפסוק הראשון, מניחין את הדין שנראה
 מהפסוק השני שמקיים עצמו ומבטל חבירו, ותופסין את הדין
 שנאמר בפסוק הראשון שמקיים עצמו ומקיים חבירו. ולכן לגבי
 הגשת המנחה, בשארת אומר לפני ה' פמערב - אם נרצה לקיים
 רק את מה שנאמר בפסוק לפני ה' ולהגיש לצד מערב, ביטלתה
 אל פני המזבח פדרום לא נקיים כלל את מה שנאמר אל פני
 המזבח שמשמע שצריך להגיש לצד דרום, ובשארת אומר אל פני
 המזבח פדרום קיימתה לפני ה' פמערב - אך אם נקיים את מה
 שנאמר בפסוק אל פני המזבח ונגיש לצד דרום, נקיים גם את מה
 שנאמר לפני ה' דהיינו לצד במערב, הא כיצד - להיכן יגיש ויקיים
 את שני הדינים, מנישה לדרומה של קרן - מגיש את המנחה לקיר
 הדרומי של המזבח ואין צריך שיהיה כנגד חודה. שואלת הגמרא
 והיכן קיימתה בזה את מה שנאמר לפני ה', והרי התבאר של"ב
 אמות של המזבח היו מכוונות כנגד היכל וקירותיו וזויות המזבח
 אינם מכוונות כנגד ההיכל, נמצא שלא קיים לפני ה'. מבארת
 הגמרא, אומר רב אשי קסבר האי תנא תנא מופת כצפון קאי
 - רבי אליעזר סבר כשיטת רבי יוסי הגלילי, שכל ל"ב אמות המזבח
 היו בצפון העזרה, כלומר שש עשרה אמות הדרומיות של המזבח
 בלבד היו כנגד חציו הצפוני של ההיכל, נמצא שאף העומד בצד
 הקיר הדרומי של המזבח עומד כנגד ההיכל, ומגיש את המנחה לקיר
 הדרומי סמוך ביותר למערב, ובכך מקיים גם את מה שנאמר לפני

שסדר בדיקת הסוטה הוא, שתחילה מוחים את מגילת סוטה אל
 המים ומשקה את המים, וגם לאחר שהשקה משאירים את המנחה
 על ידיה ואחר כך מקריב את המנחה, ולכן הוכרח לומר שהטעם
 שרצתה התורה ליגעה כדי שתודה ולא תיבדק הוא משום שחסה
 עליה שלא תמות, דאי משום מנילה שלא תימחק, מדוע ממשכים
 ליגעה הא כבר אימחקא לה.
 כל המנחות כו'. מקשה הגמרא ורמינהו, שנינו בברייתא קדר
 מנחות ביצר, אדם מביא מנחה מתוך ביתו בקלות - כעין סלים
 של כסף ושל זהב, ונותנה כשמיגע לעורה לתוך כלי שרת
 ומקדשה בכלי שרת - הבינה הגמרא שכשנותן את המנחה בכלי
 שרת צריך שתהיה דעתו שהכלי יקדשהו, ונותן עליה בעל הקרבן
 שמנה ולבנותה ומוליכה אצל בהן, ובהן מוליכה אצל מופת
 ההיצון ומנישה - שיעג הכלי בקרן דרומית מערבית כנגד חודה
 של קרן, ודיו די בכך. ומסלק הכהן את תלבונה שבתוך הכלי לצד
 אחר של הכלי, כדי שלא יתערב בקומץ חלק מן הלבונה, וקומץ -
 נוטל הכהן בקמיצתו מקומם שנתרבה ממנה - ממקום שהמנחה
 כלולה היטב בשמן, ונותנו לתוך כלי שרת אחר ומקדשו בכלי
 שרת בשנית, ולהלן יתפרש טעם הדבר. ומלמט את תלבונה
 שנותרה בכלי הראשון ונותנה על גביו - על גבי הקומץ, (ומעלה
 אותו לגבי מופת) ומעלהו - את הקומץ שהלבונה נתונה על גביו
 ומקטירו בכלי שרת, ומולחו ונותנו על גבי האש ששל המזבח.
 לאחר שקרב תקומץ, שרייה של המנחה שנותרו בכלי נאכלין
 לכהנים, ורשאי תבניהם ליתן לתוכה - לתוך השירים יין ושמן
 ודבש, ואין אסורין לעשות בשיירי המנחה אלא מלחמין - לגרום
 להם שיחמיצו. מבארת הגמרא הקושיא מהברייתא, קתני מיהא,
 שהביאו את המנחה מבית בעל הקרבן בקלות של כסף ובקלות
 של זהב ורק לאחר הבאתה לעורה הניחיה בכלי שרת, ואילו במשנה
 מבואר שאף תחילתן בכלי שרת, מתרצה הגמרא, אמר רב פפא
 אימא בכלים תראויין לכלי שרת - אין כוונת המשנה שנותנה
 מתחילה בכלי שרת, אלא שנותנה בכלים הראויים לקדשן ולעשות
 מהם כלי שרת. מדייקת הגמרא, מכלל - משמע מהמשנה דכפיפה
 מצרית לא תווא - אינה ראויה להיות כלי שרת ולכן אין מביאין בה
 אלא מנחת סוטה. כמאן, ולא פרבי יוסי פרבי יהודה - דין זה הוא
 כדעת רבי ולא כרבי יוסי ברבי יהודה, דתנאי כלי שרת שעשאו של
 עץ, רבי פוסל ורבי יוסי פרבי יהודה מבישר - והבינה הגמרא
 שהטעם שכפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת הוא משום שעשויה
 מעץ וכרבי, אך לדעת רבי יוסי ברבי יהודה גם כפיפה מצרית ראויה
 לכלי שרת. דוחה הגמרא אפילו תימא שמשנתנו סוברת כרבי יוסי
 ברבי יהודה, מכל מקום כפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת,
 אימר דאמר רבי יוסי פרבי יהודה כחשוכין - שאף רבי יוסי ברבי
 יהודה לא הכשיר לכלי שרת אלא כלי עץ חשובים אך בפחותין מי
 אמר - וודאי לא סבר שעושים כלי שרת מדברים פחותים ובזויים
 ככפיפה מצרית, שהרי מי לית ליה לרבי יוסי פרבי יהודה
 הקריבהו נא לפתחה - וכי לא סבר רבי יוסי בר יהודה את הלימוד
 מהפסוק הקריבהו נא לפתחה הירצך או הישא פניך, שאין להביא
 קרבן מדברים פחותים.
 מבואר בברייתא ונותנה לכלי שרת ומקדשה בכלי שרת. סברה
 הגמרא שכשמניח את המנחה בכלי שרת עליו להתכוון שהכלי
 יקדשה, שמעת מינה כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת - מוכח
 שכלי שרת אינם מקדשים את מה שבתוכם אלא אם כן הנותן
 מתכוון לכך. דוחה הגמרא, אימא כוונת הברייתא היא שנותנה
 בכלי שרת לקדשה בכלי שרת - הטעם שהצריכה התורה להניח

ביאורים למסכת סוטה דף טו עמוד א מותך "ש"ס לובלין - מכון המאור

סֵלֶת - שמנפים את הקמח שלא יהיה מעורב בפסולת, ומְנַחֵת
הָעוֹמֵר, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה בָּהָּ מִן הַשְּׁעוּרִין, מכל מקום יש בה
מעלה שֶׁמְעוֹנָה שָׁמֶן וְלִבְנוֹתָ, וְכָאֵה נֶרֶשׁ - שמנפים היטב את קמח
השעורים לבל יהיה מעורב בו קליפת השעורה. אבל וְזוּ - מנחת
סוטה, אין בה אף מעלה מאלו המעלות, שכן אֵינָה מְעוֹנָה לֹא שָׁמֶן
וְלֹא לִבְנוֹתָ, וְכָאֵה מִן הַשְּׁעוּרִין, וְכָאֵה קִמַּח שֶׁאִינוּ מְנוּפָה.
התבאר שמנחת חוטא אינה טעונה שמן ולבונה, ומביאה הגמרא
ברייתא בענין זה. תִּנְיָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרִין הוּא - היה ראוי
שֶׁתִּהְיֶה מְנַחֵת חוֹטָא מְעוֹנָה שָׁמֶן וְלִבְנוֹתָ, כִּי שְׁלֹא יִהְיֶה חוֹטָא
נֶשְׁכָּר שִׁיקִּלוּ בִּמְנַחְתּוֹ. וּמִפְּנֵי מָה אֵינָה מְעוֹנָה שָׁמֶן וְלִבְנוֹתָ, כִּי
שְׁלֹא יִהְיֶה קֶרְבֶּנּוּ מִהוֹדֵר. וְכִינּוּ הוּא שֶׁתִּהְיֶה חֲטָאת חֶלֶב - כלומר
כל החטאות, שנקראו חטאת חלב מְעוֹנָה נְסֻכִּים כקרבנות נדר
ונדבה, כִּי שְׁלֹא יִהְיֶה חוֹטָא נֶשְׁכָּר. וּמִפְּנֵי מָה אמרה התורה
בפרשת נסכים 'לפלא נדר או בנדבה', ללמדנו שאין חיוב נסכים אלא
בקרבן הבא בנדר או בנדבה, אך חטאת אֵינָה מְעוֹנָה נְסֻכִּים, כִּי
שְׁלֹא יִהְיֶה קֶרְבֶּנּוּ של החוטא מִהוֹדֵר על ידי הנסכים. וממשיכה
הברייתא, שאף שכל החטאות אין בהם נסכים כִּי שֶׁלֹא יִהְיֶה קֶרְבֶּנּוּ
של החוטא מִהוֹדֵר, אֲבָל חֲטָאוֹתָיו שֶׁל מְצוֹרֵעַ וְאֶשְׁמוֹ מְעוֹנִין להביא
עם קרבנותיו נְסֻכִּים, לְפִי שֶׁאֵין קרבנות אלו פֶּאֵן עַל חֲטָא, אלא
להכשירו ליתור, ולכן הם באים עם נסכים. מקשה הגמרא, וכי
קרבנות המצורע אינם באים על חטא, אֵינִי, וְהָאֵמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרִי
נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, עַל שֶׁבָּעָה דְּבָרִים - חטאים, נְנֻעִים בָּאֵין
וְכֹי' - על האדם להיות מצורע, הרי מבואר שנגעיו מצורע באים
מחמת החטא, וממילא גם הקרבנות באים לכפר על כך, ואין אמרו
שאינם באים על החטא. מתרצת הגמרא, הָתֵם - במצורע, אין
הקרבן בא על החטא. כיון שעל ידי הייסורים והבושה שהיו לו
מִנְּגֻעֵהוּ, הוּא דְּאִיכְפָּר לִיהִי החטא שמחמתו בא הנגע. וְכִי מִיִּיתִי
קֶרְבֶּן - הקרבן שמביא הוא רק כִּי לְאֶשְׁתְּרוּי בְּקָדָשִׁים הוּא דְּקָא
מִיִּיתִי - שאינו יוצא מטומאתו עד שיביא קרבן. שואלת הגמרא,
אֲלֵא מְעַתָּה לדבריה, שהטעם שמביאין נסכים על חטאת מצורע
הוא משום שאינה באה על חטא, אם כן חֲטָאת נְזִיר - שמביא הנזיר
חטאת במלאת ימי נזרו תִּהְיֶה מְעוֹנָה נְסֻכִּים עם הקרבן, לְפִי שֶׁלֹא
חטא הנזיר בגזירתו, ונמצא שֶׁאֵינָה בָּהָּ עַל חֲטָא. עונה הגמרא,
כִּבְרָה רַבִּי שְׁמַעוֹן שאמר שהטעם שאין מביאים נסכים בחטאת
הוא כִּי שֶׁלֹא יִהְיֶה קֶרְבֶּנּוּ של החוטא מִהוֹדֵר, כִּבְרָה אֲלֵעוֹר הַקֶּפֶר,
דְּאָמַר שְׁנִזִּיר נָמִי חוֹטָא הוּא - כיון שציער את עצמו מן היין, ואין
לאדם להוסיף חובה על נפשו ממה שלא ציוותה עליו התורה, ויש
חשש שמא יעבור על נזירותו ויכשל באיסורי הנזיר, ונמצא שחטאתו
באה על חטא.

שנינו במשנה, רֶבֶן זְמִלְיָאֵל אָמַר בְּשֵׁם שֶׁמְעַשִּׂיהָ מַעֲשֶׂה בַּהֲמָה, כך
קרבנה ב' מביאה הגמרא. תִּנְיָא, אָמַר רַבִּי רֶבֶן זְמִלְיָאֵל לְחֻבְמַיִם,
סוֹפְרִים, הִנִּיחוּ לִי וְאֶדְרֹשְׁנָה לָכֵם הֵטַעַם שֶׁמְנַחֵת הַסוֹטָה בָּהּ דּוֹקָא
מִן הַשְּׁעוּרִים בְּמִין חוֹמֵר - כמו תכשיט שמחברים אותו לשני קצוות
צוארי החלוק לנר.

וּמִקְטִירוֹ בְּכָלִי שָׂרֵת. שואלת הגמרא, כיצד נאמר שכבר עתה
לאחר שהעלהו בְּכָלִי שָׂרֵת מִקְטִיר לִיהִי, והרי עדיין לא מלחו,
ובהמשך הברייתא מבואר ש'מולחו' ונותנו על גבי האשים, ומשמע
שאינו מקטירו אלא לאחר המליחה. מתרצת הגמרא, אין כוונת
הברייתא שמעלהו בכלי שרת ומיד מקטירו, אֲלֵא אֵימָא שֶׁמְעַלְהוּ
בְּכָלִי שָׂרֵת על מנת לְהַקְטִירוֹ לאחר מכן כשמולחו.
מבואר בברייתא לגבי קומץ המנחה וּמוֹלְחוֹ וְנוֹתְנוֹ עַל גְּבִי
הָאֵשִׁים, אומרת הגמרא שדין זה נלמד מדְּבָרֵתִיב "וְכָל קֶרְבֶּן
מְנַחְתְּךָ בְּמִלְחָה תִּמְלַח וְגו'".
עוד מבואר בברייתא שלאחר שֶׁקֶרֶב הַקּוֹמֵץ שִׁירִיהָ נֶאֱכָלִין.
שואלת הגמרא, מִנָּלֶן שֶׁהַקֶּטֶר הַקּוֹמֵץ מְתִירָה אֶת אֲכִילַת הַשִּׁירִיִּים
לכהנים, ומשיבה, דְּבָרֵתִיב "וְהַקְטִיר הִכְהֵן אֶת אוֹכְרֵתָהּ וְגו'",
וְכֵתִיב בַּפֶּסֶק הָבָא אַחֲרָיו מִכּוֹ, "וְהִנְחִיתָ מִן הַמְּנַחֵה לְאַהֲרֹן
וְלִבְנָיו" - והיינו שלאחר הקטרת הקומץ הותרה הותרת מן המנחה
לאהרן ולבניו. מבארת הגמרא, מאימתי נחשב שֶׁקֶרֶב הַקּוֹמֵץ
וּמוֹתָרִים הַשִּׁירִיִּים בִּאֲכִילָה, לְפָרִי בְּדָאִית לִיהִי וְלִמָּר בְּדָאִית לִיהִי -
נחלקו בזה התנאים ולכל תנא כשיטתו, דְּאִיתָמַר בְּבִרְיָתָא, הַקּוֹמֵץ,
מִאִיתָמַר נחשב שהוקרב לענין שיהיה מְתִיר אֶת הַשִּׁירִיִּים בִּאֲכִילָה,
רַבִּי חִנְיָא אָמַר, מִשְׁתַּשְׁלוֹם בּוֹ הָאֵד - ממתי שאחזה בו האש
אפילו מעט, הותרו השירים באכילה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אין השירים
מוותרים אלא מִשְׁתַּיִצָת הָאֵד בְּרֹבּוֹ.
בהמשך הברייתא מבואר לגבי שיירי המנחה, וְרִשָּׁאִין הַכֹּהֲנִים לִיתֵן
לְתוֹכּוֹ יַיִן וְשֵׁמֶן וְדִבְשׁ. שואלת הגמרא, מִאִי מְעַמָּא שהותר לתת
לתוכו יין ודבש, ומשיבה, אָמַר קְרָא לגבי מתנות כהונה 'לך נתתם
לְמִשְׁחָה ולבניך לחק עולם, ולמשחה היינו לְגִדּוּלָהּ, כלומר שיאכלו
את מתנותיהם בדרך גדולה בְּדֶרֶךְ שֶׁתִּמְלִכִים אוֹכְלִין, - ולכן מותר
לתת בשיירי המנחה שמן ודבש שהוא דרך גדולה.
מה שמבואר בברייתא לגבי השירים וְאֵין אֶסּוּרִין אֲלֵא מִלְחָמִין,
מבארת הגמרא שדין זה נלמד מדְּבָרֵתִיב "לֹא תֹאפֶה חֵמֶץ חֲלָקִים",
וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ שְׁדוֹרְשִׁים אֶת הַמִּילָה 'חֲלָקִים' אף על
הנאמר קודם לכן, כלומר, שֶׁאֵפִילוֹ חֲלָקִים של הכהנים שניתן להם
לאכילה לֹא תֹאפֶה חֵמֶץ.
שנינו במשנה כֹּל הַמְּנַחֹת טְעוֹנוֹת שָׁמֶן וְלִבְנוֹתָ ב'ו'. שואלת
הגמרא, וכי וְכָל הַמְּנַחֹת מְעוֹנֹת שָׁמֶן וְלִבְנוֹתָ חוץ מִמְנַחֵת סוֹטָה,
וְהָאֵימָא מְנַחֵת חוֹטָא - והיינו קרבן עולה ויורד הבא על חטאים,
כגון שנכנס למקדש בטומאה בשוגג, או חטא בשבועת העדות
ושבועת ביטוי, שאף היא אינה טעונה שמן ולבונה, דְּרַחֲמָנָא אָמַר
"וְהָיָה אֶת קֶרְבֶּנּוּ אֲשֶׁר חֲטָא עֲשִׂירַת הָאָפָה סֵלֶת לַחֲטָאת לֹא יִשִּׁים
עָלֶיהָ שָׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לִבְנוֹתָ". מתרצת הגמרא, התנא של
משנתנו כשמנה החילוקים בין מנחת חטא לשאר מנחות, לא מנה
כל חילוק בפני עצמו שנוהג בכל המנחות ולא במנחת סוטה, אלא
הָכִי קָאָמַר - כך כל הדינים יחד, ושנה כך - כֹּל הַמְּנַחֹת יש בהן
לפחות אחת מהמעלות הללו, שֶׁמְעוֹנֹת שָׁמֶן וְלִבְנוֹתָ, וְכָאֵת מִן
הַחִיטִין, וְכָאֵת סֵלֶת. ומפרטת הגמרא, שֶׁמְנַחֵת חוֹטָא, אֵף עַל פִּי
שֶׁאֵינָה מְעוֹנָה שָׁמֶן וְלִבְנוֹתָ, מכל מקום בָּהָּ מִן הַחִטִּין וְכָאֵה

מסכים. א"ל דאיה טענה נסכים משום דאיה בנדר ודיל ד"ל הפ בדין הוא מאחר שהוא חוטא היה צריך לענוש להביא קרבן גדול אבל בנדר ומעשר אנו בדין:

סבר לה כרבי אלעזר הקפר. הבא משמע דרבי שמעון ורבי אלעזר הקפר סבירא להו דאפילו נזיר טהור חוטא הוא דהא נזיר טמא היה

מביא חטאת העוף ועופות אינם טעונים נסכים כדאיתא בפרק שתי מדות (מנחות דף ז') והכי איתא בהדריא נמי בפרק קמט דנדרים (דף י') ובפרק ג' דנזיר (דף טז ע"ב). דאף על גב דקרא בנזיר טמא כתיב אנו אפילו נזיר טהור קאמרין דקסבר רבי אלעזר הקפר דאיהו הוא דחיינו טעמא דכתב קרא בנזיר טמא הואיל ושנה בחטא וקשה משמעטא קמיייתא דנזיר (דף כ') דהנן אהא נאה הרי זה נזיר ודלמא אתנאה לפניו במצות קאמר אמר שמואל שתפוס בשערו ואמר אתנאה נזירא עביד מילתא דעבירה ואמרין לא נאה אפי' רבי אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא הני מילי גבי נזיר טמא דאיהו דבעי מיסתר דילמא אתי למיעבר על נזירותיה אבל נזיר טהור לאו חוטא קרינן בה ואתאמר שמואל סבירא ליה התם אליבא דרבי אלעזר הקפר דנזיר טהור לאו חוטא וסתמא דגמרא דהכא ודפ"ג דנזיר (דף טז ע"ב). לאו כשמואל וסתמא דמתניתין דקרי ליה נאה אליבא דרבנן דאמר לאו חוטא לפום סתמא דגמרא אם כן

תיקשה דשמואל אדשמואל דאמר פרק קמא דתענית (דף י"א). כל היושב בתענית נקרא חוטא סבר לה כרבי אלעזר הקפר ותענית בנזיר טהור הוא דאמרין בפ"ק דנדרים (דף י') רבי אלעזר הקפר אומר וכו' מכאן שיושב בתענית נקרא חוטא והתם מיידי בנזיר טהור בדפרישית ומדמי ליה יושב בתענית והשתא אתי לן למימר דסתמא דגמ' דנדרים נמי דמדמי יושב בתענית לנזיר טהור ולא כשמואל דאיהו הוה מדמי ליה דוקא לנזיר טמא לפי שמעצור את עצמו מכל דבר שהיה יושב בתענית ומתחרט בנזיר טמא משתחרט משום צער דבעי מיסתר נזירותיה אבל נזיר טהור אינו צער מידו תיקשה דשמואל אדשמואל דאמר בפ"ק (לפני דף י"א). דיושב בתענית נקרא חוטא ובפרק החובל (נ"ב דף ל"א). פריך ואין אדם רשאי לחבול בעצמו והתניא יכול נשבע להרע לעצמו וכו' מה הטבה רשות אף הרעה רשות ומוקי לה שמואל כיושב בתענית דהוא רשות ועוד קשיא מפרק תרוא דכריתות (דף כו.) דאמר (וחטא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא נתייך דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

ה"ז ומקטירו ס"ד. ולא גרס אטו בכלי שרת מקטר ליה, והכי קא קשיא ליה, מקטירו ס"ד והרי עדיין לא מלחה וספיקא קתני ומולחו ונתנו על גבי האשים, אלמא השתא הוא דמקטר ליה: **אלא אימא** מעלחו להקטירו בכלי שרת. כלומר מעלחו בכלי שרת להקטירו לאחר שמתלחנה קרב הקטין למר בראית ליה וכו', קרב הקטין דקתני דמתיר שירים באבילה מאימנת חשיב קריבה להחיר שירים.

לרבי יוחנן בראית ליה משתחצת האור ברבו, ולרבי חנינא משתשלוט בו ואפילו מעט: למשחה. גבי מתנות כהונה כתיב (פסוקי יח). לך נתתים למשחוקה לא תאפה חמין חלקם וגו'. אפילו חלקם שירים לא תאפה חמין, ודרשין ליה האי חלקם דקרא נמי לפניו אלא תאפה: מנחת חוטא. הבא על חטא דמנחם מקדש ושבועת העדות ושבועת בטוי, דכתיב והם ואם לא תשיג ידו לשתי תורים וגו' (ויקרא כ' ח"ק וכו'). כלומר לא קתני מלתא באנפי נפשיה, אלא כדרי' וקני' הכי, כל המנחות טעונות שמן ולבונה ובאות חטין, כלומר שאינם טעונות באות מידת חטין ובאות סלת. כלומר קרא מהני מעלייתא אית בזה: כיצד מנחת חוטא אע"פ שאינה טעונה וכו': **שלא יהא חוטא נשפר**. להקל במנחתו יותר משאר מנחות: תפאת חלב. כל חטאת חלב קרי חטאת חלב, דבתיב חלב בתיב כי חלב וכל דם לא תאכלו (דף ט"ז) וכתביב בתריה פירשת חטאת נסכים. סלת למנחה ועשרון לכבש יין ושמן רביעית הדין כמו שמקריבין לעולה ושלמים: ומפני מה אינם טעונות. דכתיב בפרשת נסכים (פסוקי טו) לפלא נדר או נזריקה, הבא בנדר ונזריקה טעון נסכים, ואין חטאת ואשם טעונים נסכים: תפאתו ואשמו של מצורע. איתרבו בהדיא לנסכים במסכת מנחות בפרק שתי מדות (דף נ"א). על שבעה דברים נגעים באין, ומפרש להו בערבין בפרק יש בערבין (דף ט"ז). מנגיעה איכפר ליה. יסורים ובשת של נגע כפר לו על אותו חטא: וכן קא מיידי קרבן לאישתריי בקרשים הוא דפירי. שיש טמאות שהעריבן הכתוב כפרה לשתרתן, וב וקבה ויולדת ומצורע ונזיר שנטמא: תפאת נזיר. שפומא במלאת ימי נזיר חטאת לעולה ושלמים: נזיר חוטא הוא. שצער עצמו מן היין: חופה. בוטרי' בלע"ז, והוא של חוב, וחוממים בו שני צוארי חלוק לנוי: דשמעיה

ומקטירו בכלי שרת, בכלי שרת מקטיר ליה. **אלא אימא**, מעלחו בכלי שרת להקטירו: ומולחו ונתנו על גבי האשים, דכתיב וכל קרבן מנחתך במלח המלח וגו'. קרב הקומץ שפיריה נאכלין: מנלן, דכתיב והקטיר הכהן את אופרתה וגו', וכתביב והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו. קרב הקומץ, למר בראית ליה ולמר בראית ליה, דאייתמר, הקומץ, מאימנת מתיר שירים באבילה, רבי חנינא אמר, משתשלוט בו האור. רבי יוחנן אמר, משתחצת האור ברובו: ורשאין הכהנים ליתן לתוכו יין ושמן ודבש. מאי טעמא, אמר קרא למשחה לנזריקה, בדרך שהמלכים אוכלין: ואין אסורין **אלא מלחמין**, דכתיב לא תאפה חמין חלקם, אמר רבי שמעון בן לקיש, אפילו חלקם לא תאפה חמין: כל המנחות כו'. וכל המנחות טעונות שמן ולבונה, והאיכא מנחת חוטא, דרחמנא אמר לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה. הכי קאמר, כל המנחות טעונות שמן ולבונה, ובאות מן החטין, ובאות סלת. מנחת חוטא, אף על פי שאינה טעונה שמן ולבונה, באה מן החטין ובאה סלת. מנחת העומר, אף על פי שהיא באה מן השעורים, טעונה שמן ולבונה, ובאה גרש, הו' אינה טעונה לא שמן ולא לבונה, ובאה מן השעורים, ובאה קמח. תנאי, אמר רבי שמעון, בדין הוא שתהא מנחת חוטא טעונה שמן ולבונה, שלא יהא חוטא נשפר. ומפני מה אינה טעונה, שלא יהא קרבנו מהודר. ובדין הוא שתהא תפאת חלב טעונה נסכים, שלא יהא חוטא נשפר. ומפני מה אינה טעונה, שלא יהא קרבנו מהודר. אבל חטאתו של מצורע ואשמו טעונין נסכים, לפי שאין באין על חטא. איני, והאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, על

שבעה דברים נגעים באין וכו'. התם, מנגיעה הוא דאיכפר ליה. פי מיידי קרבן, לאשתרוי בקרשים הוא דקא מיידי. **אלא מעשה**, תפאת נזיר תהא טעונה נסכים לפי שאינה באה על חטא. **סבר** לה כרבי אלעזר הקפר, דאמר נזיר נמי חוטא הוא: רבן גמליאל אומר, בשם כו': תנאי, אמר רבן גמליאל לחכמים, סופרים, הניחו לי ואדרשנה כמין חומר, דשמעיה

מיידי קרבן לאו לכפרה מיידי אלא לאחולי עליה נזירות טהרה א"נ למישרי נפשיה בין אלמא דקרבן נזיר לר' אלעזר הקפר לאו לכפרה אתי והכא משמע משום דבא על חטא אינה טעונה נסכים והכי אמר נמי בפ"ג דנזיר (דף טז ע"ב). דהשתא דהעוף לא ר' ישמעאל בא על חטא דאע"ג דבעל מעיקר עקר מיידי ואכתי הוה מצי למיפרך התם לר' שמעון דהכא ולר' ישמעאל מספק נזיר לר' ישמעאל מספק נזיר טמא לר' שמעון אפי' מספק נזיר טהור ובפרק קמא דשבועות (דף ט"ז) נמי לא מתרץ כמו בבריתות דלאו משום כפרה אתי: **סבר** לה כרבי אלעזר הקפר. וימנה לי אמאי תלי מילתיה בר' אלעזר הקפר והא איהו גופיה אומר נמי בפ"ק דנדרים (דף י') אבל בנזירות לא התנדבו שלא יקראו חוטאין שנאמר וכפר עליו מאשר חטא וי"ל אגב שיטפיה דנקט בכל דוכתא הכי נקט נמי הכי כי האי לישנא: **כמין** חומר. פי רבי הילל מרגלית ענין אחר בושם כמו חומרותא דפילון (פס"ק דף סג). בשמים מעורבין תרגום בלולה דפילא ענין אחר פי רבנו סעדיה גאון כמין המעשה דבלשון ארמית אומר אדם לחבריו מה חמרך כלומר מה מעשיך:

סוטה. פרק ראשון - המקנה דף טז עמוד ב

תוספות

איכא למפרך מה למצורע. הא סוגיא כרב אחא דרבא דאמר בפרק המפלת (נה) קה (גה) לרבי ישמעאל כל ג' ש' שאינה מופנה כל עיקר למידון ומשיבין ולפי המסקנא דילף ליה מבבלי לא תיקשה נמי לרב יהודה דאמר אין למידין כל עיקר:

מה מים שלא נעשה בהם מלאכה. וא"ת כיון דמי כיוור הו' מי לא עסקינן שקדש ממנו כבר יש לומר אפי' אם קידש בהו' שירצן מן הדרין שבו לא היתה מלאכה גבי נטילה דתנן בפ"ק דריים (מ"ז) עשה בהו' מלאכה או ששרה בהו' פתו פסולין ואפי' קתני (ס"ט מ"ח) מים שנחתום מטבל בהו' את הגלוסקין פסולין ושהוא מדיח בהו' ידיו כשירין אלמא ולא חשיב מלאכה הדיחה ידים אלא הדיחה כלים ומי נחתום כדקתני התם: **ומה** מים שלא נשתנו. תימא דמאחר דמי כיוור הו' ומי כיוור כשירין במי מקוה ומי מקוה שנשתנו מראידן כשר כדנתן במסכת מקואות פ"ז (מ"ט) דמי צבע אין פסולין המקוה בשני מראה ועוד תימא לרבי מאי שנא דהבא אמר מה מים שלא נשתנו ובפרק ב' דמסכת ע"ז (ה"א) לא מסיק הכי גבי ביטול עובדי כוכבים ונראה דהבא נמי אסמכתא בעלמא הוא וליכא אלא פסולא דרבנן:

נתאכמו והחזירין לתוך כבשן האש מהו. תימא מ"ש דקא מבעיא ליה הכא בנראה דחזרו ונראה הוא בפ' לולב הגזול (ס"ט) קא מבעיא לן ולא אפשר ועוד מאי שנא מהא דאמר בובחם פ"ב (ק"ה י"ח) בגדי כהונה שהיו מקורעין או שמשששין ועבר עבודתו פסולה ואפי' הכי אם כיבס שטשו וגיעול שלחו חזרו לתהיין כדמייתי ברייתא פרק המובח מקדש (ס"ט ק"ה) בגדי כהונה אין עושין אותן מנעשה מהו אלא מנעשה אורג נתנגעל אין מכבסין אותן לא בנחר ולא באהל ופרכין הא במים מכבסין אמר אביי ה"ק חוגע למים מכבסין אותן בנחר אלמא דמכבסין אותן ולא אמר נדחלו. מ"ר:

והא התם הדרי ומפשטי. פירשי מדלא קתני שנעשה בהו' מלאכה ש"מ אמלאכה לא קפיד אשניו קפיד וקשיא לרבי ממוספתא דגנעים פרק אין מצורע ר' אליעזר אומר עץ ארוז ואובז ושני תולעת שנאמר בתורה שלא נעשית בהו' מלאכה אלמא דמלאכה פוסלת בהו' ל' אליעזר גופיה:

לרבות

דשמעיה לרבי מאיר דאמר ב"ר בפ"ק (ש"ל ק"ה) גבי במדה שאדם מודד: ענינה. לא האכילתו מעדנים, לקוה מביאה מאכל בהמה: **אלא** היא עשיתה מעשה בהמה. שהקפידה עצמה לחשמיש למי שאינה בן זוגה: מתני' היה מביא. והכונה פ"ל. בוס של מים: מן הכיור. דכתיב מים קדושים (ומקד' טו) ואין קדושים אלא שנתקדשו בבלי. הכי תנא בספרי: **כשם** ששפעתו. רבי יהודה בכתב המגלה לקמן במוחזי, כך מנעט כאן במים: ויקום היה שם. נכר מתוך שאר רצפת ההיכל: **שבעת** קבועה בה. לאחזה בטבעתה ולהגביהה מבין הרצפה שהיא כלה באבני שיש: כדי שיראה. צריך ליה שיעור שיראה נראה וגבר על פני המים: ונתן אל המים. מדלא כתיב ונתן במים אלא אל המים משמע שלא יתא נבלע בתוכן. גמי מאי טעמא דרבי ישמעאל. דבעי תדשה: גפר מפצורע. ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש וגו'. שלא נעשה בהו' מלאכה. דהא חיים כתיב ל' ישמעאל. דפרקת הא אליכיה: הכי נמי. דבעינן מים חיים לסוטה. דהא מן הכיור הוא נוטל. ושמעין ליה ל' ישמעאל בעלמא דאמר מי כיוור מי מעיין הו' דהיינו חיים: משאר מימות הו'. אם רצה להן לתוכו מי מקוה יתן: **איכא** לפרש. בהא גו"ש דרבי ישמעאל דגמר כלי כלי ממוצורע. מה למצורע שכן טעון ב"ר. לפיכך כלי שילו חדש. תאמר בסוטה שאין בה כל אלה: **אמר** דהו' בכלי שאמרי' לך כבר. הכי משמע ליה לרבה מדלא כתיב ולקח כלי חרש ונתן בו מים וכתב בכלי חרש. משמע שכתב הזכר בזה חזק במקום אחר. ואמר רחמנא הקא שבאותו כלי שאמרתי לך במקום אחר קח אותם. ומאי ניהו דמוצורע: לא שני. רבנן דמתני' דבעו תרס ומכשרי בישן. **אלא** שלא נתאכמו. השחרו פניו על ידי האור: דומיא דמים. אע"ג דלא גמרי ממוצורע. מידו מנה ובה גמרי כלי דסוטה ממז סוטה. ונהי דמי סוטה לרבנן לאו חיים ניהו דמכשרי בשאר מימות מיתה לא נשתנה. ובלי נמי בעינן דלא נשתנה: וחזירין לכבשן. של יוצר שמעריפם את הקדרות של חרס חדשות: **שהפשיל קשתו** לאחוריו. מדלא קתני שנעשה בהו' מלאכה, ש"מ אמלאכה לא קפיד, אשנויא קפיד, ואילו נתעקמו במשאוי: והא (התם) דהדרי ומפשטי. וקתני פסולין. אלמא כיון דאידהו אינדה: דאיקלולו. ששל דיי המשויו נתקלפו מקלפון. דשנויא דלא דרד הוא: **דאמר** ב"ר. בסדר זימא (ק"ה נ"ח) ובשחיטת קדשים (ק"ה ס"ה) וז"ל לה מפונים פונים דשנים עשר בקר דים שעשה שלמה: וכן העשר אשר נתן בקרקע המשכן. אי לא הוה כתיב בקרקע ודאי בעינן מקרקע המשכן ממש. אבל השתא דכתיב בקרקעו משמע דאינו מקפיד אלא שיקניס העפר להיכל. ביטל. נתן. זמין עפר מבחוץ ויכניס בהיכל וד' בכניסתו: ת"ל בקרקע. בקרקעית: אי בקרקע. קא דרשין ולא כתיב אשר יתה. יכול לא מנא שם עפר תיחזו נוח לנטל יחפור שם בקרקעות. ת"ל אשר יתה. ומדלא כתיב בקרקעית. ודחור ונטולו ונתנו לתוך המים: **תניא** אידה. פליגא אחר קמייחא. ותנאי היא בדרקתהי בה פלוגתא דתנאי. דהך דלעיל מיתוקמא באסי בן מנחם: (ו) [פ] העפר אשר יתה (במשכן). מדלא כתיב ומוקרקע המשכן יח איתו מקפיד אלא שיקניס להיכל. מלמד שמתוך מבחוץ ומכניס מבפנים להיכל ונתן אל המים וא"צ להצילו בקרקע ההיכל: בקרקע המשכן איש בן יהודה וכו'. בקרקע המשכן למאי אתא כיון דילפינן מאשר יתה א"צ לשלו מעל גבי קרקעית: איש בן יהודה אומר להביא קרקע בית עולמים. ה"ג לה בספרי. ולא גרס לרבות שילה וכו' ונבעון ובית עולמים. דשילה משכן הוא ולא צריך לרבויה דהוא עקר הכתוב. ונוב ונבעון אין משקין בה סוטה. דהא במה תנאי ולא הוה שם ארון אלא מזבח הנחושת לבדו ולא קרבה בהו' מנתן סוטה ולא שום חובת יחיד שאין לה זמן קבוע כדאמר בשחיטת קדשים (ק"ה ק"ה) ובמגילה (ק"ה ט"ז). אבל בית עולמים הוצרך לרבות שלא תאמר משכן נאמר ולא מקדש. בית המקדש שבידשלים קרי ליה בית עולמים לפי שאין אחר קדשותו חתר במקום אחר ושבו לא שרתהו שכניה במקום אחר:

ביאורים למסכת סוטה דף טו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

התורה בדינו שכן מעון עץ ארז ואוזב ושני תולעת - ולכן
החמירה התורה להצריכו כלי חדש ומים חיים, מה שאין כן בסוטה
שאינן בה דברים אלו. מתרצת הגמרא, אמר רבה מכך שאמר קרא
לגבי סוטה ולקח מים קדושים בכלי (תרס) [תרש], ולא נאמר
ולקח כלי חרס ונתן בו מים, משמע שהכלי שנאמר כאן הוא כלי
ידוע, כלומר כלי שאמרתי לך כבר - שכבר דיבר עליו הכתוב
במקום אחר, והוא הכלי חרס שנאמר במצורע.
מבאר הגמרא, אמר רבא מה ששינו במשנה לדעת רבנן שלא
הצריכו שיהיה כלי חרס חדש, אלא יכול לטול כלי שנעשה בו
מלאכה, לא שנו דבר זה אלא בכלי שלא נתאכמו פניו - לא
הושחרו פניו בשימוש באש, אלא נתאכמו פניו מחמת שימוש
באש, פסולין. שואלת הגמרא, מאי טעמא שהדין כן לדעת
חכמים, והרי לא למדו דין סוטה ממצורע. ומשיבה, שאף שלא למדו
ממצורע, מכל סוברים שהכלי של מי סוטה צריך להיות דומיא
דמים של סוטה, שהרי נאמר בפסוק 'ולקח הכהן מים קדשים בכלי
חרש', הוקש הכלי למים, מה מים שלא נשתנו מראיתם, אף כלי
צריך להיות שלא נשתנה מראיתו.
כענין רבא, לפי המבואר שצריך שלא ישתנה מראיתו של הכלי, מה
יהיה הדין אם הכלים נתאכמו, והחזירין לתוך כבשן האש - החזיר
הכלים לכבשן עד שחזרו הכלים ונתלבנו, מהו, האם הכלי כשר
או לא. מי אמרינן כיון דאידחו - שנפסל הכלי פעם אחת
להשקת הסוטה, אידחו - אינו חוזר שוב להכשרו אפילו אם
נתלבנו בשנית, או דילמא כיון דהדר דהדר - כיון שחזר למראיתו
הראשונה כשר כבתחילה. מביאה הגמרא ראייה ממה שמצינו לגבי
מצורע, תא שמע, רבי אלעזר אומר עץ ארז ואוזב ושני תולעת
שהפשיל בהן קופתו לאחוריו - שהשתמש בהן והתעקמו, פסולין
לטרחת המצורע. מדייקת הגמרא, והא הוה תרתי ומפשמי - הרי
אפשר לחזור וליישרם כבתחילה, אלא מוכח שכיון שנדחה פעם
אחת אינו חוזר לכשרותו כבתחילה, וממילא גם כלים שהושחרו
אינם חוזרים לכשרותם אף אם יתלבנו. דוחה הגמרא, אין להוכיח
משם, משום שהתם דאיקלוף איקלוף - בברייתא מדובר באופן
שמחמת המשוש התקלקל העץ מקליפתו וכן האוזב ולא ניתן להחזירם
לקדמותם, אך באופן שניתן להחזירם לקדמותם כגון ללבן את
הכלים - יהיה כשר כבתחילה.
שינוי במשנה שהכהן היה נכנס לחיכל ופנה לימינו וכו'. שואלת
הגמרא, מאי טעמא עשו את הטבלה בימינו של הנכנס דוקא. עונה
הגמרא, משום דאמר מר כל פניות שאותה פונה, לא יהו אלא
דרך ימין, ולמדו כן מהפסוק שנאמר לגבי הים שעשה שלמה שהיה
מונח על י"ב בקר עשויות מנחשו, ואמר הכתוב שם "עמוד על שני
עשר בקר ושלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימא ושלשה פנים נגבה,
ושלשה פנים מזרחה והים עליהם מלמעלה", מנה הכתוב את סדר
עמידתם כסדר הפונה דרך ימין, שהנכנס לעזרה ובא להקיף דרך
ימינו, הולך תחילה לצפון ואחר כך למערב ולדרום ולמזרח.
מקום היה שם אמה בו, וכשהוא מגביה נטל עפר מתחתיה. תנו
רבנן דורשת הברייתא את הפסוק בפרשת סוטה, 'ומן העפר אשר
יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים, אילו לא היה נאמר
'אשר יהיה בקרקע המשכן, אלא 'אשר יהיה במשכן', יכול יתקן
מבחוץ ויכניס - היינו סוברים שרשאי לטול עפר מחוץ למשכן
ולהכניסו למשכן. תלמוד לומר - לכך נכתב 'בקרקע המשכן',
ללמד שצריך לטול עפר מקרקעית המשכן ואין די בעפר הנכנס
למשכן. ממשיכה הברייתא, אי בקרקע המשכן - אילו לא היה
נאמר 'ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן' אלא 'ומן העפר אשר

דשמייה רבן גמליאל לרבי מאיר דקאמר לעיל שהטעם שמנחת
סוטה באה מן השעורין, הוא משום מידה כנגד מידה, לפי שהיא
האכילה - את הבעל מעדני עולם כדי לפתותו, לפיכך קרנה
מקמח שעורים שהוא מאכל בהמה. אמר ליה רבן גמליאל לרבי
מאיר לא יתכן לפרש שזהו טעם הדבר, משום שהתניח עשירה,
עניה מאי איכא למימר - בשלמא באופן שהסוטה עשירה
והאכילה את הבעל מעדני עולם יתכן טעם זה, אך באופן שהיא
עניה ולא נהגה כן מדוע מביאה מאכל בהמה. אלא כך הוא טעם
הדבר, כשם שמעשיה מעשה בהמה, כך קרנה מאכל בהמה -
כשם שמעשיה לזנות הוא מעשה בהמה, שמפקירה עצמה לתשמיש
למי שאינו בן זוגה, לכך קרבנה מאכל בהמה.
משנה. לאחר שהביאו את מנחת הסוטה, היה מביא הכהן פילי של
הרם - כוס מחרס, ונותן לתוכה חצי לוג מים מן הפיור - שהרי
התורה אמרה 'מים קדושים', ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי.
רבי יהודה אומר אינו נותן בכלי אלא רביעית מים, שפסם
שפסעם בכתב - שסובר רבי יהודה שאין כותבים במגילת סוטה
אלא מעט פסוקים, כך מעט פסם - שכיון שהכתב מועט אין
צריך מים מרובים למחקו, ודי במים מועטים לכך. נכנס הכהן
לחיכל ופנה לימינו - לפי דרשו חז"ל שכל פניות שאדם פונה לא
יהיו אלא דרך ימין, ומקום היה שם שניכר ובלט מתוך שאר ריצפת
החיכל, וגודלו אמה על אמה, ומבאל של שיש וטבעת היתה
קבועה בה שעל ידי הטבעת יכול לאחוז בטבלה ולהרימה
מקרקעית העזרה שהיתה כולה מרוצפת באבני שיש. כשהוא
מנביח את השיש ונוטל עפר מתחתיה, ונותן העפר בכוס המים
כדי שיראה על המים - שיהיה ניכר העפר ונראה במים, שנאמר
'ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים' -
והיינו ממה שנאמר 'אל המים', ולא נאמר 'ונתן במים', משמע
שלא יהיה בלוע בתוך המים, אלא יהיה נראה על המים.
נמרא. תנא שנינו בברייתא, פילי של הרם צריך שיהיה הכוס של
חרס חדשה - שלא נעשתה בו כל מלאכה, דברי רבי ישמעאל.
שואלת הגמרא, מאי טעמא דרבי ישמעאל שצריך הכלי להיות
חדש. ומשיבה, נמר כלי כלי ממצורע בגזירה שוה, נאמר לגבי
סוטה 'בכלי חרש', ובמצורע נאמר 'כלי חרש על מים חיים',
ולומדים מה לחלן צריך שיהיה כלי חרס חדשה אף כאן הרם
חדשה. שואלת הגמרא, והתם - במצורע מנלן שצריך כלי חרס
חדש. עונה הגמרא, דבתיב 'ושחט את הצפור האחת אל כלי
חרש על מים חיים' - הוקש הכלי למים, מה מים חיים שלא
נעשתה בהן מלאכה - שהרי 'מים חיים' הם מי מעיין שלא נעשתה
בהם מלאכה, אף הכלי שנאמר במצורע, צריך להיות שלא
נעשתה בו מלאכה, ולומדים בגזירה שוה שאף לגבי סוטה צריך
שהיה הכלי חדש. שואלת הגמרא, אי כיון שלמד רבי ישמעאל דין
סוטה מדין מצורע בגזירה שוה לגבי הכלי, אם כן נלמד דין נוסף,
מה לחלן - במצורע, צריך שיהיו מים חיים, אף כאן בסוטה צריך
מים חיים - שלא נעשתה בהם מלאכה. עונה הגמרא, לרבי
ישמעאל הסובר שבסוטה צריך כלי חרס, משום שלמד בגזירה שוה
ממצורע, הרי נמי - סובר גם שמי הסוטה הם מי מעיין שלא
נעשתה בהם מלאכה. כמו דאמר רבי יוחנן, מה הם מי פיור
שמהם מכניס מי סוטה, רבי ישמעאל אומר מי מעיין הן - כפי
שהתבאר שלמד בגזירה שוה ממצורע, והכמים אומרים משאר
מימות הן - יכולים לקחת אף ממי מקדו.
מקשה הגמרא על רבי ישמעאל שלמד דין סוטה בגזירה שוה
ממצורע, והרי איכא למיפרך גזירה שוה זו, מה למצורע שהחמירה

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בפירוש. שואלת הגמרא, כיון שאין דרך התנא לשייר דבר אחד
לברו, ומאי שייר עוד, מלבד דהאי שייר - ששייר עפר מי סוטה.
מתרצת הגמרא ששייר מה שמצינו לגבי מצורע, שגם בזה עקרה
ההלכה את מה שנאמר בתורה. דתניא בברייתא, לגבי התגלחת
השניה שעושה המצורע ביום השביעי שלאחר התגלחת הראשונה.
נאמר בפסוק "והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו
ואת זקנו ואת גבת עניו ואת כל שערו יגלח", ודורשים כך, מה
שנאמר 'את כל שערו' הוא כלל, ומה שנאמר 'את ראשו ואת
זקנו ואת גבת עניו' הוא פרט - שפירטה התורה את מה עליו
לגלח, ומה שנאמר 'ואת כל שערו יגלח' חור וכלל. והמידה היא,
שכלל ופרט וכלל, אי אתה דן את הכלל האחרון אלא בעין
הפרט. ולכן דורשים, מה הפרט שהוזכר בפסוק שחייב לגלחם,
מפורש בהם שהם מקום כינוס שער - שיש בהם ריבוי שער,
ונראה - שאינם במקומות נסתרים, אף כל מקום בגופו שיש בו
כינוס שער ונראה, צריך לגלח את השיער בהם. מבארת הגמרא,
מה רבי הכלל, רבי שיער התלמים - שיער הערוה שחייב לגלחו.
ומאי מיעט הפרט שאינו חייב לגלח, מיעט השיער דבית השחי
מקום כינוס שיער. והלכתא למשה מסיני עקרה את מה שנדרש
בכלל ופרט וכלל, ואמרה שאף בתגלחת השניה מנלל את כל גופו
ואף את שיער בית השחי ושיער כל הגוף שיהיה חלק בפלעת,
דתנן, פא לו לתקוף את המצורע את תגלחתו הראשונה מעביר
תער על כל פשרו כפי שנאמר בפסוק, וקתני סיפא במשנה שם
וביום השביעי מנלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה שנאמר
בה 'מעביר תער על כל בשרו', ונמצא שההלכה עקרה מה שנלמד
מהכלל ופרט וכלל, וזהו ששייר רבי ישמעאל מלבד מה ששייר מי
סוטה.
דוחה הגמרא, אמר רב נחמן בר יצחק, דבר זה אינו נחשב שיער,
משום שכי קא חשיב רבי ישמעאל בדבריו, הם דברים שההלכה
עוקבת הם מקרא מפורש, אבל הא - בתגלחת מצורע, אין
ההלכה עוקבת מה שנאמר במפורש בפסוק, אלא מדרבנן היא -
עוקרת דין שנלמד מכלל ופרט וכלל. רב פפא דוחה באופן אחר
ואמר שאין הדין במצורע נחשב שיער, כי קא חשיב רבי ישמעאל
בברייתא, הם דברים שההלכה עוקבת ועוקרת את מה שנאמר
בפסוק, כגון כיסוי הדם, גט כריתות ותגלחת הנזיר, שההלכה עקרה
ואמרה שאף שבתורה נאמר שאינו יכול לכסות אלא בעפר - יכול
לכסות אף בשאר דברים, וכן לכתוב גט על שאר דברים והנזיר
ילקח אף על שאר אופני גילוח, כלומר שההלכה הפזיזה ממה
שנאמר בתורה. אבל הא - לגבי מצורע, ההלכה לא הפזיזה ממה
שנאמר בפסוק, אלא אדרבה עוקבת ומספיקת היא - שיגלח מלבד
את המקומות הנלמדים בכלל ופרט וכלל, אף את שיער ידיו ורגליו
ושיער בית השחי, ואין בזה הפזיזה ממה שאמרה התורה אלא
תוספת. רב אחי דוחה באופן אחר ואמר, לגבי מצורע לא עקרה
ההלכה את מה שנאמר בתורה, אלא שהא מתניא - הברייתא
שדרשה מכלל ופרט וכלל שהתגלחת השניה היא רק במקום
הנראה וכינוס שיער, מני - מי הוא התנא ששנאה, רבי ישמעאל
היא דרביש בכל התורה כללי ופרטי, ולדעתו כך הוא הדין,
שבתגלחת שניה אינו מגלח את שערות כל גופו.

שילה נוב ונגעון ובית עולמים - בית המקדש, שאף שאינם
נקראים משכן נוהגת בהם פרשת סוטה. איסי בן מנחם אימר, אינו
צריך פסוק לרבות את המקדש שתנהג בו פרשת סוטה, שהרי ניתן
ללמוד זאת מקל וחומר, ומה במזמרה קלה - איסור כניסה
למקדש בטומאה שדינו בכרת, לא הלק התנוה בין המשכן
למקדש. במזמרה איש שנבעלה, שטומאתה המורה שהרי
מיתתה בחנק, לא כל שכן שהושוו המשכן ומקדש לבדוקה
ולבערה מתוכם. אם בן שאין צריך לרבות מקדש, מה תלמוד
לומר - לאיזה צורך נכתב 'בקרקע המשכן', אומר איסי בן מנחם,
שמקרא זה בא לרבות שלא יביא מתוך קופתו - שלא די בזה
שמכניס העפר לתוך המשכן, אלא כשמביאו מהחוץ יניחו בקרקע
המשכן ומשם יטלו, כדעת התנא בברייתא הקודמת שהביאה
הגמרא.
מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, אם אין שם - במשכן ובסביבותיו
עפר תיחוח לתת במי הסוטה, מהו שיתן אפר במקום העפר. והנה,
לגבי מצות כיסוי הדם נאמר בתורה 'וכסוהו בעפר', ונחלקו בית
שמאי ובית הלל האם גם אפר קרוי עפר וכשר לכיסוי או לאו.
אומרת הגמרא, אליבא דבית שמאי לא תיבעי לה - שודאי אין
האפר כשר למי סוטה, כיון דאמר לא מצינו אפר שקרוי עפר
ואינו כשר לכיסוי הדם, הוא הדין שאינו כשר לסוטה. בי תיבעי
לה אליבא דבית הלל דאמר מצינו לגבי אפר פרה אדומה, אפר
שקרוי עפר ולכן כשר לכיסוי הדם, מאי יהא הדין לגבי מי סוטה.
האם אף על גב דאיכרי עפר, הלא לגבי סוטה ש'בקרקע המשכן'
בתיב - דורשים שצריך שיהיה דומה לקרקע המשכן, למעט אפר.
או דילמא שלדעת בית הלל גם לגבי סוטה יהיה אפר כשר כעפר,
ותי' 'בקרקע המשכן' נכתב או לכדאיסי בן הונדה - שבא
לרבות דין סוטה גם בבית עולמים, או ולכדאיסי בן מנחם הוא
דאיתי - ללמוד שצריך להניחו בקרקע, ולא די במה שמכניסו
למשכן. מביאה הגמרא ראייה לפשוט הספק, תא שמע שנינו
בברייתא, דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, בשלישה
מקומות באה הלכה למשה מסיני, ועוקבת - עוקרת את הנאמר
בפירוש במקרא. ואלו הם, התורה אמרה בפרשת כיסוי הדם
'ושפך את דמו וכסוהו בעפר' - שצריך לכסות בעפר דוקא, והלכה
למשה מסיני אמרה שרשאי לכסות בקל דבר. כמו כן התורה
אמרה לגבי איסור הנזיר לגלח שערות ראשו, "כל ימי נדר נזרו תער
לא יעבר על ראשו", שהאיסור הוא לגלח בפער, והלכה למשה
מסיני אמרה שהנזיר אסור להעביר את שערות ראשו בקל דבר.
כמו כן התורה אמרה לגבי גט כריתות "וכתב לה ספר כריתת ונתן
בידה ושלחה מביתו", וספר משמעו קלף דוקא, והלכה למשה
מסיני אמרה שרשאי לכתוב הגט בקל דבר - אף על עלה של זית
או על הנזיר ועל הלוח של עץ. מבארת הגמרא את הראיה, ואם
איתא שהאפר כשר למי סוטה, היה לו לרבי ישמעאל ליתשוב נמי
האי - שגם בדבר זה ההלכה עוקרת את מה שנאמר בתורה,
שהתורה אמרה שיטול עפר ויתנוו במים, וההלכה אמרה שאף אפר
כשר לכך. דוחה הגמרא, לעולם יתכן שאפר כשר למי סוטה, ורבי
ישמעאל לא מנה את כל המקומות שבהם עקרה ההלכה את מה
שאמרה התורה בפירוש, אלא תנא חלק מהדברים ושייר - לא מנה
עפר מי סוטה, אף שגם בזה עקרה ההלכה את מה שנאמר בתורה

לרבות. נוב וגבעון שילה ובת עולמים. רש"י גורס להביא קרקע בית עולמים ושיבש
הגירסא שילה נוב וגבעון משום דנוב וגבעון אין משקין בהן סוטות משום דהוי
מנחת יחיד שאין קבוע לה זמן ותמידי שביבשה משום קשיא ד' דלמא קסבר איסי ר'
יהודה רבבי יהודה דאמר ברפך בתרא דשחיטת קדשים (וזהו ט' קק) כל שחזיבוי ויחיד

מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל
מועד שבגלגל ואין חילוק ביחיד אלא במתו
שבראש גגו והשאת הוצרך לרבות נוב וגבעון
משום דבמה דהו:

ובית העולמים. מקשינן אמאי איצטריך לרבות
בית העולמים האמר בפ"ב דרשבועה (קף)

(ט) דמשכן אקרי מקדש ומקדש אקרי משכן ואי
לא היה כתיב אלא (כי) את משכן ה' טמא היה
נמי מקדש בכלל הכא נמי נימא הכי ובריש מסכת
עירובין (קף ד) דנפקא לן שלמים ששחטן קודם

שיפתחו דלתות והיכל פסולים במקדש משום
דמקדש אקרי משכן ואע"ג דושחטו פתח אהל
מועד במשכן כתיב ולפי גרסת הספר היה אחי
שפיר דהוי מצי למימר עיקר ריבויא לא היה צריך

אלא משום נוב וגבעון ובית עולמים נקט אנב
שיטפיה אבל ר"י פירש האי דאיצטריך הכא
לרבות בית עולמים משום דכתיב קרקע משמע

היכא דאיכא קרקע לאפוקי בית העולמים דהוא
ריצפה ולא מסתברא משום דמריבוא דרקע
מריבין בית העולמים דאי לא היה כתיב קרקע
לא היה בית העולמים בכלל ולפירושו לא היה

צריך למיכתב קרקע כלל ועוד קשיא מפ' סוף
בקלפי (ויחלף ק' מל) דמייחתי ברייתא וכל אדם לא
ידיה באהל מועד אין לי אלא אהל מועד

שבמדבר שילה ובית העולמים מנין אלמא
דשילה לא היה בכלל אהל מועד וכן בית
העולמים ובפ"ק דעירובין (קף ג) אמר דבית

העולמים היה בכלל אהל מועד ושחטו פתח אהל
מועד והואל ומקדש איקרי משכן וכן ברפך
הוציאנו לו (ויחלף ק' מל) רב ששט אמר אין לי אלא

אהל מועד שבמדבר שילה ובית עולמים מנין ת"ל
וכסה: וא"כ איתא ליחשוב נמי האי. תימא דהכי
מצי למיפשט מדר' ישמעאל הוא סבירא ליה

כבית שמאי דאפר לא איקרי עפר ואליבא דבית
שמאי לא קמיבעי' ליה אלא אליבא דב"ה א"כ
ה"נ אפר בכלל משמעותא דעפר משום דהכא
ברקע כתיב:

תנא. ושייר. ואי קשיא דהכי מצי למימר תנא
ושייר הוא שלשה קתני ואמר בפ"ק
דקידושין (קף טז) גבי הענקה וכי תימא הכא נמי

תנא ושייר הוא ארבעה קתני ונראה דהתם דוקא כיון דנחת למניינא דוקא הוא משום דקתני
בסיפא ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהן כו' ואם איתא דמיתא האב נמי מוציאה היה
יכול לומר ארבעה באשה:

מאי
ברלעת

אינו צריך. לרבות בית העולמים: ומה בטמא קלה. לכנס בטמא הגוף למקדש, שאינה
במיתת ב"ד אלא ברת, לא חלק הכתוב בין מקדש למשכן, שנאמר בפ' שבת פרה אדמה
שני פסוקים, כי את מקדש ה' טמא (כי) את משכן ה' טמא (ומקדש יט): לא כל שכן. שהשווה
מקדש ומשכן לך דקדוק ולבדק מה מוכח: א"כ מה ח"ל בפרקע שלא יביא מתוך קפחלו. לומר

כלי ויכנס להיכל, אלא מקרקעיתו יטול, ואם
אין שם יביא ויניח שם ואח"כ יטלו, ונתקיים
אשר יהיה ונתקיים בפרקע בדרשין לעיל.

ובספרי לא תני הכי לומר ברייתא, ואומר אני
מדרש שני הוא בפינים אחרים: פלוגתא דב"ש
וב"ה בשחיטת חליץ (קף פח) גבי כסוי הדם אלקא

דב"ה דאמר אפר קרי עפר דכתיב (ומקרי ט)
ולקחו לשמא מעפר שרפת החטאת, וב"ש
אומרים עפר שרפה נקרא, עפר סתמא לא אקרי:
הכא בפרקע המשכן כתיב וקרא יתרא הוא,

דקא אתריב מאשר יהיה דאין צריך להפירו
משם, הלכך למעוטי אפר אתא ולמדרש דבעין
דומיא דפרקע המשכן: עוקבת, מקפחת את
עקבו ומעמדו ועוקרת, בג' מקומות חלקה למשה

מסיני באה ועוקרת את הפסוק: התורה אמרה
בגפ' לענין כסוי הדם, ולא הכשיר דבר אחר:
והלכה בכל דבר. המגדל צמחים, כגון (הגיר)

והתורה יחסיד ותרסית ולבנה שבתשה: התורה
אמרה ספי. לענין גט כריתות: והלכה בכל דבר.
שבתה עזלי. על עזה של זית על הגייר ועל
הלות התורה אמרה תער. לא יעבור על ראשו

בגזיר: והלכה בכל דבר. דתנן (קף טז) דנדר
שגלח בין בוגו בין בתער או שספסוף כל שהוא
חייב, וא"ת אין זו עקירה אלא תוספת, איברא
עקירה היא, שפולקין אותו על כך ואסור להכות

את ישראל בחנם שחרי אמרה תורה: (קקס כז)
לא יזסיק פן יזסיק. ואע"ג דבבבליה קראי דרשי
בשחיטת חליץ (קף פח) ובגזין (קף טז) ובגזיר (קף
טז): לר' ישמעאל לא משמע ליה קראי, דרובת

לה דמריבין מניח לרבות כל דבר דריש ליה
בכתביה מתרגשת ואינה מתרגשת בבספ
בדרשין ליה התם, וכן דלן, אלא אקרי
למשה מסיני סמנין אסמכתא בעלמא

הוא, הלכך שאר מדרשים רבויין דכל התורה
קלה לא חשיב ליה ר' ישמעאל כהלכה עוקבת
מקרא אלא הני תלת. ובמסכת קדושין ירושלמי
מציאתי משנה זו דר' ישמעאל, ואין תער מן

השלשה אלא מרצע, והכי תניא התם, התורה
אמרה ספר והלכה בכל דבר התלוש, התורה
אמרה עפר והלכה בכל דבר המגדל צמחים.

התורה אמרה מרצע והלכה אמרה אפי' סול יסירה. והוא נראה בעיני מאד דהך דתער
מספת הוא: ואם איתא. דאפר נמי כשר ליחשוב נמי דקא חלקה עוקבת מקרא. דהתורה
אמרה עפר והלכה אמרה אף אפר, ומשמעותיה לא משמע לן, דקא לרבי ישמעאל

עפר לא ממשמעותיה ממש נפקא ליה לענין כסוי הדם. תנא ושייר. לא חשביננהו לבלבד
מקומות: שני מוצרע. בתגלות שניה, שהוא צריך שני תגלות דכתיב וכסא המשרה את בגדיו וגו' והיה כיוס השביעי יגלח את כל שערו וגו', בתגלות ראשונה לא כתב כלל ופרט
שער הרבה, למעוטי וזרועותיו ושוקיו שאינם מכוס נראה. למעוטי בית השחי: שיער הרגלים. דאותו מקום, ולשאנא מעלייתא נקט: והלכה מלפני כלו. ברלעת. אף בתגלות שניה קתני

דמגלח כל גופו: דרתנן. במסכת נגעים פ"ח מ"ב לחקור. לגלחו כלו, לשון לא תחפור פאת ראשכם (וקרי יט) מעביר תער על כל בשרו. ובתגלות ראשונה קאי ה"ל וקתני סיפא וזיוס
השביעי מגלחו תגלות שניה בתגלות ראשונה. ולא גרסינן יגלחנו שתהא תגלות וכו', דלאו אקרא קאי אלא לשון המשנה ומגלחו תגלות שניה בתגלות ראשונה תנן בזה, אלקא
שניה נמי ברלעת, דקא תנא ליה בתגלות ראשונה מעביר תער על כל בשרו: אפר רב נחמן בר יצחק. מוצרע לא שויירא הוא, דכי קאי חשיב הלכה עוקבת מקרא, כגון ספר תער עפר

דכתיב בהדיא והלכה עוקבת מוספת על המקרא: רב אישי אפר הוא מתנייה. דקתני מקום כגוס שער ונראה: דדרש. כל התורה קלה בכלל ופרט בדאמרינן בשבועות בפ"א (קף טז) רבי
ישמעאל שמש את רבי חנניא בן הקנה שקה דורש את כל התורה בכללי ופרטי, ור"ע שפוש את נחום איש גם זו שקה דורש את כל התורה בפרטי ומיעוטי, ובכך פירשתי כל משמעות
כלל ופרט ורבי ומיעוט וחלוקן במס' סנה' בפ' החליל (קף טז):

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף מז עמוד ב

תוספות

רש"י

מאי הוה עלה. תימא מאי קא בעי כיון דלאו שיוורא הוה אם כן תפשוט וי"ל דלא איתבריר להו האי שרייאר אי משום טעמא כדפרי ולא שיוורא הוא אי משום דתנא נחל שיוורא: **מביא** מים שדם צפור ניכר בהם וכמה רביעית ורבנן הווא לגופיה. קשיא לרבי הכא אמר דרבנן פליגי עלה ובפ' ג' מינין (מזר דף ל"ה) קא חשיב ליה בהדי עשר

רביעית מהמש חזיריתא וקא פריך ההם ותו

ליכא והא איכא מייית מנייתין דהכא היה מביא

פיילי של חרס וכו' ומשני בפלוגתא לא קא מיירי

הא דמצורע נמי פלוגתא היא וקא חשיב ליה

וברא דהא פלוגתא דהכא לא דמיא לפלוגתא

דמיית ההם כגון נטלין לידים לאחד ואפילו

לשנים ור' יוסי דפליג ההם בפ"ק דמסכת ידים

(מ"ו) ואמר לא סגי ליה לשנים ברביעית דבעי

לאחרון נמי רביעית וכן במנחתין היה מביא פיילי

לחם חסד דת"ק דרבי יהודה לא סגי ליה ברביעית

וכן גבי ביטול מי גרלים דקאמר תנא קמא כל

שהוא אבל הכא דרבנן מודו בפחות מרביעית

אפשר ואי בעי כפי רביעית מיהו לכתחילה מביא

חצי לוג כדחנן בריש פרק י"ד דמסכת נגעים כיוצא

מטרחין את המצורע היה מביא פיילי של חרס

חדשה ונותן לתוכה חצי לוג מים חיים והא דתנן

בפ' שתי מדות (מנחות דף פ"ה) רביעית מה היתה

משמשת רביעית מים למצורע ר' ישמעאל דא:

מביא מים שדם ניכר בהם וכמה רביעית. ור"ת

וכי אינו ניכר ביותר מרביעית והא תנן בפ"ו

דמסכת מקואות (מ"ו) ומיית לה בגמרא בכמה

דוכתי בשילוי פ"ק דשחיטת חולין (דף ט"ז) ובפ"ק

דמכות (דף ט"ז) ג' לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין

ממרחין כמראה יין אלמא דאפילו יין ניכר בג'

לוגין וב"ש ד' סוקמ טפי וי"ל ניכר דקאמר

ממשותו של דם ולא בשניו מראה דעלמא (מ"ד)

והשתא לא תיקשה מה שהיה תמיד רבי נמי מהא

דקאמרין בהקמץ רבה (מנחות דף כ"ג) ופרק גיד

הנשה (חולין דף ל"ה) לרבי יהודה ודילף למין במינו

דאיתו בטל מידע דכתיב ולקח מדם הפר ומדם

השעיר והדבר ידוע שדמו של פר מרוב משל

שעיר אלמא דמין במינו לא בטיל ורבנן אמרי

עולין אין מבטלין זה את זה והא הכא דהוה מין

שלא במינו והדבר ידוע שהמים מרובין על הדם

ואפילו הכי כתיב דם וי"ל כיון דממשותו ניכר

הרי הוא בעי: **קטנה** ונדרחית מפני המים מהו.

תימא אליבא דמאן קא מביעיא ליה אי לרבי

ישמעאל פשיטא דפסול דהא בעי שיהא דם צפור

ניכר אי לרבנן הא לא קפדי אודוכר מים ונראה

דהא בעיא לא לשון ספיא אלא שהיה תמיד על

דברי ר' ישמעאל דאמר רביעית לעולל דם צפור

ניכר בהן והא פעמים שאינו ניכר שהמים מרובין

אחור כגון קטנה ופעמים שאין המים ניכרין כגון

גדולה והדין קים לרבנן לשעריה בצפור שיויא

דמה ניכר לעולם ברביעית דומיא דפ"ק דר"ה (דף

י"ג) דאמר ליה רבי ירמיה לרבי יוצא מי קים ליה

לרבנן בין שליש לפחות משליש אמר ליה לאו

אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהלכתא וכו':

שינה הכתוב במשמע. תימא לרבי ובי שינו

הוא שנקרא אפר עפר והכתיב (מלכים ב' כ') וישורק

אותה בגחל קדרון וידק לעפר וכן ואבות אותו שחוק היטב עד אשר דק לעפר (דברים ט') וי"ל אותו שלא נעשית אפר ע"י שריפה אלא צריכין כתישה נקראק עפר אבל פרה עיקר מצות

שריפתה לאפר אע"פ שאם היו שם אדם היו כותשין אותם כדאיתא בספרי וכתבנן בפ"ג דפרה נשרפה חובטין אותה במקלות משום אודין שלא נעשו אפר מידו עיקר מצות שריפתה לאפר

הוא: **שינה** הכתוב במשמע. תימא ובי מפני כך שינה והאמר בפרק כיסוי הדם (חולין דף פ"ה) דלכך שינה אליבא דב"ה ללמוד שאפר נקרא עפר וי"ל חרתי שמע מינה:

האלות

בדלעת מני. הא דקתני מגלחו תגלחת שניה כראשונה רבי עקיבא היא: **מאי** הוה עלה. דבעין דלעיל אם אין שם עפר מזה שיתן שם אפר: ה"ג מביא רקבובית ורק ומקדש, רקבובית ורק הוא דהו עפר וכו'. ולא גרס ולא היא: וקפדש. נותנו במקום ונקמקום מקדשו וחקורו ונטלו ונותנו למים: **עפר** סופה. דכתיב (נמקדש ט') אל המים, שיקרא עליהן, וקדל

כתיב ונתנו במים: ורוק **בקה**. לעיני חוקנים

דכתיב לעיני חוקנים וחקלך ורקקה וקניסו: **ואפר** פרה. דגזירה שוה נגזרי מהדרי עפר סוטה

ואפר פרה דקלקל: **אף** דם **צפור**. שם למצורע

ששוחטו אל כלי חרס על מים חיים, וצדרי שאל

יתן מים אלא כשיעור שיהא דם צפור נכר בהן:

ת"ל **מים**. גרס, ולא גרס במים. דהא על המים

החיים כתיב בקרא וקפח הן רביעית. דקמפרש

לקמן: **בצפור** דיוו. שיערו חכמים שאין במינה

גדולה שמדקה את המים ולא קטנה שנדרת

מפני המים שזון רביעית: **אטביל** בדם ובמים.

ואפר אין נכר: **קרא** אחרניא כתיב. ששוחט לתוך

המים, וחרי הן מעורבין מעקרא: וליקטניהו

ליוורידים. יאחזם בין אצבעותיו שלא יצא מהן

דם: גדולה ומדחת את המים. שאין מים נכר מפני

רב הדם: לא תפיק נפשך לבר מהלכתא. כל

דברי חכמים שנקבעו אל תהרהר אחריהן:

הקדש **עפר** למים **בסוטה** פסול. בדכתיב ונתן

אל המים, אלמא מים ברישא, וכתיב ונעשה כל

הכחן את כל התורה הזאת, דבעין כסדר

הכתוב בפרשה: מה לחלן. בסוטה מצותו

לכתחלה עפר אל המים בדכתיב בה. אף כאן

בפרה עפר אל המים מצותו כן לכתחלה, ולא

תיקא ונתן עליו דוקא דמשמע עפר לכתחלה:

ומה כאן. בפרה הקדים עפר לכתחלה

דמפרש ואזיל: והתם קולן. גבי פרה דאם

הקדים עפר למים בפרה: **מים חיים** אל כלי.

משמע מים לצד הכלי ולא עפר חוצץ ביניהם:

ורבנן. דאמרי לעיל בסוטה הקדים עפר למים

פסול אמרי לך בפרה נמי פסול, דאל כלי דוקא,

דמשמע פרים ברישא. והא דכתיב ונתן עליו מים,

לערבן. לאחר שנתן אפר אל המים צריך להפך

המים עליו ולערבן: ה"ג **ואימא** עליו דוקא אל

כלי שתהא חיותו בכלי. ואימא עליו דוקא

שיהא עפר תחלה. והא דכתיב מים חיים אל כלי

לאו למימרא שיהו המים לצד הכלי אלא

למימר שיהא חיותו בכלי. שלא יטול מה המעין

בכלי אחד ויתן לתוך זה אלא בכלי זה ישאבם

מן המעין: מה מציינו בכל מקום **מכשיר**

למעלה. עפר הוא המכשיר את המים לבדוק

אותה, וכן דם צפור של מצורע שמכשיר את

המים לתקוא, אף כאן עפר מכשיר את המים:

מתני'

עפר ו**נאמר** להלן **"עפר"**, מה להלן עפר על גבי מים אף כאן עפר על גבי מים. ומה כאן

הקדים עפר למים בפרה, אף להלן הקדים עפר למים בפרה. **תרי** קראי כתיבי:

כתיב: עליו, אלמא אפר ברישא, וכתיב **"מים חיים אל כלי"**, אלמא מים ברישא, הא כיצד?

רצה זה נותן, **רצה** זה נותן. ורבנן, **"אל כלי"** דוקא. **"עליו"** לערבן. ואימא **"עליו"** דוקא, **"אל**

כלי" שתהא חיותו בכלי? מה מציינו בכל מקום **מכשיר** למעלה, אף כאן **מכשיר** למעלה.

מתני'

הוא שנקרא אפר עפר והכתיב (מלכים ב' כ') וישורק

אותה בגחל קדרון וידק לעפר וכן ואבות אותו שחוק היטב עד אשר דק לעפר (דברים ט') וי"ל אותו שלא נעשית אפר ע"י שריפה אלא צריכין כתישה נקראק עפר אבל פרה עיקר מצות

שריפתה לאפר אע"פ שאם היו שם אדם היו כותשין אותם כדאיתא בספרי וכתבנן בפ"ג דפרה נשרפה חובטין אותה במקלות משום אודין שלא נעשו אפר מידו עיקר מצות שריפתה לאפר

הוא: **שינה** הכתוב במשמע. תימא ובי מפני כך שינה והאמר בפרק כיסוי הדם (חולין דף פ"ה) דלכך שינה אליבא דב"ה ללמוד שאפר נקרא עפר וי"ל חרתי שמע מינה:

האלות

ביאורים למסכת סוטה דף טז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

54 **שֶׁמֶטְלָה** **בְּרָם** **וּבְמִים** יחדיו, אך אין צריך שיהיה ניכר. מבארת
55 הגמרא **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל**, מניין למד שצריך שיהיה ניכר, הרי הוצרך
56 הפסוק ללמדנו את עיקר הדין. מתרצת הגמרא **אִם בָּן** - כדעת
57 רבנן, שלא בא הכתוב אלא להשמיענו שיטבלם בדם ומים ואף שאין
58 הדם ניכר, **לְכַתּוּב רַחֲמָנָא** רק **וְיִטְבַּל בְּהֵם**, שהרי כבר נאמר
59 בפסוק הקודם ששוחט את הציפור על המים והדם והדם מעורב
60 במים, **בְּרָם וּבְמִים** **לָמָּה לִי** - מדוע חזרה התורה וכתבה כן,
61 בהכרח **לְיִנְיָךְ** - להשמיענו שצריך שיהיה הדם ניכר במים. מבארת
62 הגמרא, **וְרַבֵּנָן** שנחלקו על רבי ישמעאל סברו שאין להוכיח כן,
63 משום שאי **כְּתַב רַחֲמָנָא וְיִטְבַּל בְּהֵם** ולא היה נכתב 'בדם ובמים',
64 הִנֵּה **אֲמִינָא** שאין מערבים את הדם במים, אלא יעשה **הָאִי** -
65 טבילה אחת **לְחֻדְיָה** בדם, **וְהָאִי** - טבילה נוספת **לְחֻדְיָה** במים,
66 לכן **כְּתַב רַחֲמָנָא בְּרָם וּבְמִים** ללמדנו שצריך **לְעֲרֹבָן** יחדיו.
67 מבארת הגמרא, **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** סבר שדין זה שצריך **לְעֲרֹבָן** יחד,
68 ללמוד מ**קֶרָא אַחֲרֵינָא, שְׂבָתִיב וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר הָאֶחָת** אל כלי
69 חרש על מים ששוחט את הציפור על המים,
70 ממילא המים והדם מעורבים. מבארת הגמרא, **וְרַבֵּנָן** שהוצרכו
71 ללמוד דין זה מ'בדם ובמים', סברו שאי נלמד **מִהָהוּא** - מהפסוק
72 'שחט את הציפור וגו' לא היינו יודעים שהמים והדם מעורבים,
73 אלא הִנֵּה **אֲמִינָא לִישְׁמַעְיָה סְמוּךְ לְמִנָּא** - צריך לשחוט את
74 הציפור סמוך לכלי עם המים, **וְנִינְקְמִינְהוּ** - יאחזו בידיו **לְוִוְרִידִין** של
75 הציפור השחוטה באופן שלא ייצא הדם לכלי שבו המים, אלא
76 **וְלִקְבִלָּהּ לְדָם בְּמִנָּא אַחֲרֵינָא** - את הדם מהווירידים יקבל בכלי
77 אחר, ויטבול בכל כלי בנפרד, **קָא מְשַׁמְעֵ לָן** - לכך נאמר 'וטבול
78 במים ובדם', להשמיענו שצריך לטבול בשניהם יחד כשהם
79 מעורבים.
80 מסתפקת הגמרא לגבי דין טהרת המצורע, **בְּעָא מִינִיהּ רַבִּי יְרֵמְיָה**
81 **מְרַבִּי וִירָא**, כיצד הדין בזהבא המצורע ציפור **נְדוּלָה** ויש בה דם
82 מרובה, וכשנשפך דמה לכלי עם הרביעית מים, **וְיִדְחָת אֶת הַמִּים**
83 - נראה הכל כדם ולא ניכר כלל שהיה בה מים. או אם היתה ציפור
84 **קְטַנָּה** שדמה מועט, וכשנשפך דמה אל הכלי עם הרביעית מים,
85 **וְנִדְחִית מִסְּנֵי הַמִּים** - לא ניכר הדם במים, **מַהוּ** - האם כשרים
86 לטהרת המצורע. **אָמַר לִיה רַבִּי וִירָא, לָאוּ אֲמִינָא לָךְ** - וכי לא
87 אמרתי לך כבר, **לֹא תַפְסִיךְ נִפְשֶׁךָ לְבַר מַחֲלִיכְתָּא** - אל תהרהר
88 אחר השיעורים שאמרו חכמים. והספק שהסתפקת בו אינו שייך
89 במציאות, משום ששיעור רביעית שאמר, **בְּצִפּוֹר דְּרוֹר שְׂעִירוֹ**
90 **רַבֵּנָן, וְאִין לָךְ** צפור דרוֹר **נְדוּלָה** שדמה רב כל עד כדי **הַקְדָּחַת**
91 **אֶת הַמִּים** - שאם תערבו ברביעית מים לא יהיה ניכר שיש
92 בתערובת מים, **וְאִין לָךְ** צפור דרוֹר **קְטַנָּה** שדמה מועט כל כך,
93 **שְׁנִדְחִית מִסְּנֵי הַמִּים** - שאם תערבו ברביעית מים לא יהיה ניכר
94 הדם במים.
95 סדר נתינת המים והעפר בסוטה הוא, נתן המים בתחילה, ועליו נתן
96 את העפר, שכן נאמר **"וּמִן הָעֵפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בִּקְרַקַּע הַמִּשְׁכָּן, יִקַּח**
97 **הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמִּיִּם"**. ועל כך שנו בברייתא, **תָּנוּ רַבֵּנָן, אִם הָקִידִים**
98 **וְנָתַן אֶת הָעֵפֶר** בכלי קודם שנתן **לַמִּים, פָּסוּל** להשקאת הסוטה,
99 שנאמר **"וּמִן הָעֵפֶר וּכְרִי יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמִּיִּם"**, הרי שנתן את
100 העפר אל המים ולא את המים על העפר, ובסוף הפרשה נאמר
101 **"ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת"**, ללמוד שצריך לעשות כסדר
102 שנאמר בפרשה. **וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשִּׁיר** בדיעבד אף אם נתן את
103 העפר קודם שנתן את המים. מבארת הגמרא **מִאי מַעְבָּא דְּרַבִּי**
104 **שְׁמַעוֹן** שהכשיר בדיעבד אף אם לא עשה כסדר הכתוב, **דְּכָתִיב**
105 **לִגְבִי אֶפְרָה אֲדוֹמָה "וְלִקְחוּ לְמִנָּא מִעֵפֶר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן**
106 **עֲלֵיו מִים חַיִּים אֶל כְּלִי, וְתָנִי, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִפְּנֵי מַה נִּאֲמַר**

1 והתנא של המשנה בנגעים שסובר שמגלח את כל גופו **בְּרִלְעָת** אף
2 בתגלחת שניה, אינו משום הלכה למשה מסיני, אלא **מִנֵּי רַבִּי**
3 **עֲקִיבָא הָיָא**, שאינו דורש את התורה בכלל ופרט כרבי ישמעאל,
4 אלא **בְּדִרְשֵׁי רִיבּוּי וּמִעוּטֵי** - ולדבריו הכלל האחרון בא לרבות
5 אף דברים שאינם כעין הפרט, וכן סובר שצריך לגלח את מקומות
6 שאינם כעין הפרט, כלומר שאינם נראים ואינם מקומות כינוס שער.
7 ומצינו שלדעה שדורשת את התורה בריבוי ומיעוט, צריך לגלח כל
8 גופו. **וְתָנִי בְּבֵרִיתָא**, נאמר בפסוק **וְהָיָה בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי יִגְלַח אֶת**
9 **כָּל שְׂעָרוֹ** **וְרִיבָה** הפסוק שיגלח את כל שערו, ולאחר מכן נאמר
10 **'אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת זָקְנוֹ וְאֶת גִּבּוֹת עֵינָיו, מִיַּעַם** הפסוק שאינו צריך
11 לגלח אלא מקומות כעין אלו. ובמה שנאמר בהמשך **וְאֶת כָּל**
12 **שְׂעָרוֹ יִגְלַח** **חֹדֶר** הפסוק **וְרִיבָה** שצריך לגלח אף שאר מקומות,
13 והכלל הוא שבאופן שהפסוק **וְרִיבָה וּמִיַּעַם וְרִיבָה**, הריבוי האחרון
14 חוזר וריבָה **הַכָּל**. **מִאי רִיבָה** בריבוי זה, **וְרִיבָה דְּכּוּלָּהּ גּוּפָהּ** -
15 שאף מקומות שאינם נראים ואינם מקום כינוס שער צריך לגלח.
16 **וּמִאי מִיַּעַם** - איזה מקום התמעט מהפרט, **מִיַּעַם שְׂעִיר שְׂבִיתוֹ**
17 **הַחוּצָה** - שאת מקום זה אין צריך המצורע לגלח בתגלחת שניה,
18 כיון שאינו דומה כלל לפרט.
19 חזרת הגמרא למה שהסתפקה ושואלת, **מִאי הָיָה עֲלָהּ** - האם אפר
20 כשר למי סוטה במקום העפר או לאו. מביאה הגמרא ראיה, **תָּא**
21 **שְׁמַע, דְּאָמַר רַב הוּנָא בְּרַ אֲשִׁי אָמַר רַב, אִם אִין שָׁם** - בקרקע
22 המשכן **עָפֹר** למי הסוטה, **מִבֵּיא רַקְבּוּבִית יֶדֶךָ** - פירורי ידך שנרקב
23 והתפורר ונעשה כעין עפר, **וּמִקְנָשׁ** בהנחתו על קרקע המשכן
24 ומתקדש בכך ואחר כך נותנו במי סוטה, ואם כן הוא הדין שאפר
25 כשר למי סוטה. דוחה הגמרא, **וְלֹא הָיָא** - אין הדימוי נכון, אלא
26 דוקא **רַקְבּוּבִית יֶדֶךָ** הוא **דְּהוּאֵי עָפֹר** ולכן ראוי למי סוטה, אך **אָפֹר**
27 **לֹא הוּאֵי עָפֹר** ואינו ראוי למי סוטה.
28 **כְּרִי שְׂרִירָהּ עַל הַמִּים. תָּנוּ רַבֵּנָן, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁנִּינוּ בָּהֶם**
29 **שְׂצִירֵין שְׂרִירָא** וניכרים לעין, במשנתנו נתבאר כן לגבי **עָפֹר**
30 **סוּמָה** שצריך לתת כשיעור שיראה על פני המים. **וְאָפֹר פָּרָה** -
31 כשעושה מי חטאת ומניח את אפר הפרה במים, צריך שיתן כשיעור
32 שיראה האפר על פני המים. **וְיוֹק וְיִקְחָה** - כשממאן היבם ליבם את
33 אשת אחיו וחולצת לו להיות מותרת לינשא, אמרה התורה "ונגשה
34 יבמתו אליו לעיני הזקנים, וחלצה נעלו מעל גרגול וירקה בפניו",
35 וממה שנכתב 'לעיני הזקנים' משמע שהרוק ניכר. **מִשּׁוּם רַבִּי**
36 **יִשְׁמָעֵאל אָמַר, אָף דָּם צִפּוֹר** - הנעשה בטהרת מצורע, צריך
37 ליתנו כשיעור שיהיה הדם ניכר במים. שואלת הגמרא, **מִאי מַעְבָּא**
38 **דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שדה הציפור צריך להראות. ומבארת, **דְּכָתִיב לִגְבִי**
39 **טהרת המצורע "את הציפור החיה יקח אותה ואת עץ הארץ ואת**
40 **שְׁנֵי הַתּוֹלַעַת ואת האזוב ויטבל אותם בדם הציפור וגו'"**, **וְתָנִי**
41 **בְּבֵרִיתָא**, אם היה נאמר רק **בְּרָם, יָכּוּל** - היינו יכולים לפרש
42 שיטבלם רק **בְּרָם** **וְלֹא בְּמִים, תִּלְמוּד לֹמַר** - לכך נאמר גם
43 **'בְּמִים. וְאִי** היה נאמר רק **בְּמִים, יָכּוּל** - היינו יכולים לפרש
44 שיטבלם רק **בְּמִים** **וְלֹא בְּרָם, תִּלְמוּד לֹמַר** - לכך נאמר גם **בְּרָם**,
45 **הָא בִּצְד** מקיים שניהם, **מִבֵּיא מִים** ומערב בהם דם ציפור, וצריך
46 שיהיו המים כשיעור **שְׂדֵם צִפּוֹר יִנְיָךְ בְּהֵן** ומקיים בזה טבילה
47 בדם ובמים. **וְכִמָּה** הוא שיעור המים שדם הציפור ניכר בהם -
48 **רַבִּיעִית**.
49 מבארת הגמרא, **וְרַבֵּנָן** שלא מנו את דם הציפור בכלל הדברים
50 שצריכים שיראה, סוברים שאין להוכיח מהפסוק שצריך הדם להיות
51 ניכר במים, אלא **הָהוּא** - הפסוק הוצרך **לְגּוּפָהּ** - לעיקר הדין
52 שצריך להטביל בדם ובמים, **דְּהָכִי קָאָמַר רַחֲמָנָא** במה שאמרה
53 'וטבל אותם ואת הציפור החיה בדם הציפור השחוטה על המים',

המשך ביאור למסכת סוטה ליום אחד עשר לעומר עמ' ב

מבֹּאֲרָה הַגִּמְרָא אֶת הַפְּסוּקִים בְּדִבְרֵי הַיָּמִים בְּעֵינֵי כָלֵב. "וְכָלֵב בֶּן
חֲצִירִיּוֹן הוֹלִיד אֶת עֲזוֹבָה אִשָּׁה וְאֶת יְרֵיעוּת וְאֵלֶּה בְּנֵיהֶּ יִשְׂרָאֵל
וְשׁוֹכֵב וְאִרְדּוֹן". שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, וְכִי הִיא כָלֵב בֶּן חֲצִירִיּוֹן, וְהִיא
נֶאֱמָר בַּפְּסוּק 'כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה', מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא, אֲבִיּוּ הִיא חֲצִירִיּוֹן, אֲלֵא
שֶׁנֶּקְרָא 'בֶּן יִפְנֶה' עַל שֶׁם מַעֲשֵׂיו, כְּלוֹמֵר, הוּא בֶּן שְׂפִיפָה מְעֻצָּת
מְהֻלָּלִים. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, וְאִכְתִּי – עֲדִיין קֶשֶׁה, וְהִיא כָלֵב בֶּן קֶנֶז
הַזֶּה, דְּבָתִּיב "וְיִלְכְּדָה עֲתִנְיָאֵל בֶּן קֶנֶז אֶתִּי כָלֵב" – וְכִיּוֹן שְׁהִיא
אֲדִיו שֶׁ עֲתִנְיָאֵל, מִמָּצֵא שֶׁאָף הוּא בֶּן קֶנֶז. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא, אֲמֵר
רַבָּא חֲזַרְנֵי דְקֶנֶז הָיָה – כָּלֵב בֶּן אֲשֵׁרֻוֹ הִיא, וְעֲתִנְיָאֵל הִיא
אֲדִיו מִצַּד הָאֵם.

1 וַיְהִי כִּי רָאוּ הַמִּלִּילֹת אֶת הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתִים. נַחֲלֹק רֶבֶב
2 וּשְׂמוֹנָל מֵהָ הֵם הַבְּתִים שַׁעֲשָׂה לָהֶם, חָד – אֶחָד מֵהֶם אָמַר בְּתִי
3 בְּהוֹנָה וְלֹדָה – שְׁבִינִיהֶם הָיוּ כְּהִנִּים וְלוֹיִם, וְחָד אָמַר בְּתִי מַלְכוּת,
4 שְׁהַמְּלֻכּוֹת יֵצְאוּ מִצִּצְאָאִיהֶם. מֵאֵן דְּאָמַר שַׁעֲשָׂה לָהֶם בְּתִי בְּהוֹנָה
5 וְלֹדָה, הֵינִי אֲחֶרֶן וְשִׁשָּׁה שִׁצְאוּ מִיּוֹכְבֵּד. וּמֵאֵן דְּאָמַר שַׁעֲשָׂה לָהֶם
6 בְּתִי מַלְכוּת, הִזִּיהוּ דְּדוֹד, שְׁהוּא נָמִי מִמֶּרְיִן קָאֵתִי – יֵצֵא, דְּבִתְיָב
7 ״וּתְמַת עֲזוּבָה – זוֹ מֵרִים שְׁנִצְטָרְעָה וְנַחֲשֶׁבָה כְּמַתָּה, (אֵשֶׁת כְּלָב)
8 וַיִּקַּח לוֹ כְּלָב אֶת אֶפְרַת – לֵאחָר שְׁתַּרְפָּאֵת מִצְרַעְתָּה, חוֹר כֻּלָּב
9 וּלְקַחָהּ, וַיִּתְּלָהּ לִי אֶת חוּי״ – הָרִי שְׁנִקְרָאָה מֵרִים אֶפְרַת, וּבְתִיב
10 ״דוֹד בֶּן אִישׁ אֶפְרַתִּי וְנ״, הָרִי שְׁהִיה דוד המלך מִצִּצְאָאִיהָ מִצֵּד
11 הָאֵם.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' ב

18 "הַעֲלֹמָה' מְלֹמֶד, שֶׁחֶלְכָּהּ מְרִים לְהַבִּיאַ לָהּ מִינְתָּהּ בְּיוֹנוֹת בְּעֶלְמָהּ
19 - כְּנֻעָהּ שֶׁכָּל כּוּחַהּ עָלֶיהָ. וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר מֵהָ
20 שְׁנֵי אֲמָרִים הַעֲלֹמָה' הֵינּוּ שֶׁחֶלְכָּיָהּ אֶת דְּבָרֶיהָ - שֶׁלֹּא אִמְרָהּ שֶׁהִיא
21 אַחֲתָהּ וּמִבִּיָּאָה אֶת אִם הִילָּדָהּ.
22 "וְתֵאֵמַר לָהּ בַּת פְּרֻעָה חֲלִילִי אֶת הַיָּלִיד הַזֶּה וְהִנֵּקְהוּ לִי וְאֵתָּה אֶת
23 שְׂכָרְךָ, וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַדִּילֵד וְתִנְקֶהָ," מִבְּאֵרֶת הַגִּמְרָא. אָמַר רַבִּי
24 חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, נִרְקָה בַּהּ רוּחַ נְבוּאָה וְהִיא מְתַנַּבְּאָהּ, וְאֵינָהּ
25 יוֹדֵעֶת מִה מְתַנַּבְּאָהּ, שֶׁלֹּשׁ הַיָּלִידִים בְּנוֹטְרִיקוֹן, הֵינּוּ הֵא - תֵּנוּק
26 זֶה, שְׁלִיכִי - שֶׁלֹּךְ הוּא, וְאֵכֵן כִּךְ הִדְרֵב שֶׁהָרִי הִזָּה בְּנָה שֶׁל יוֹכְבֵּד.
27 הִנֵּקֵי אוֹתוֹ "וְאֵי אֵתָּה אֶת שְׂכָרְךָ", אָמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא לֹא
28 דִּינִי לְצִדִּיקִים שֶׁמְחִירִין לָהֶן אֶת אֲבִידָתָן, אֲלֵא שְׁנוֹתֵינוּ לָהֶן
29 שְׂכָרָן עַל כֵּךְ.
30 נֶאֱמַר בַּפְּסוֹק אַחֲרָי קִרְיעַת יָם סוּף, "וְתִקַּח מְרִים הַנְּבִיאָה אֲחֹת
31 אַחֲרָי" אֶת הַתּוֹף וְגו', שֶׁזֶּאֱלֵת הַגִּמְרָא, מִפְּנֵי מֵה נֶאֱמַר אֲחֹת אַחֲרָי,
32 וְלֹא נֶאֱמַר אֲחֹת מִשָּׁהּ, וּמִשִּׁבָּה, אָמַר רַב עֲקֵרָם אָמַר רַב, וְאָמַר
33 לָהּ אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַב, מְלֹמֶד שֶׁחֵיטָהּ מְרִים מְתַנַּבְּאָהּ כֵּן,
34 עוֹד בְּטֵרֵם גּוֹלֵד מִשָּׁהּ, בְּשִׁחְיָא רַק אֲחֹת אַחֲרָי וְלֹא אֲחֹת מִשָּׁהּ,

1 **שָׁל אַחֲרָיו** - ה'חודש השלישי היינו מא' ניסן עד כ"א ניסן, וְאַחֲרָי
 2 **שָׁלם** - ה'חודש השני היינו כל חודש אדר ב'.
 3 **"וְהָאָמַר אַחֲתוֹ אֵל בַּת פְּרָעָה הָאֵלֶךְ וְקָרָאתִי לָהּ אִשָּׁה מִיְּנִיקַת מֶן**
 4 **הָעִבְרִית וְתִינִיק לָךְ אֶת הַיֶּלֶד",** שואלת הגמרא, וּמֵאֵי שֵׁנָא
 5 **מִעִבְרִיּוֹת** - מדוע אמרה לה שתיביא לה מיניקת דוקא מהעבריות,
 6 שמשמע שלא חפצה בת פרעה שתינוק מן המצירות. ומשיבה, מִלְּמִד
 7 שֶׁתְּחַוִּירוּהוּ - תחילה סובבנהו לְמִשָּׁה עַל כָּל הַנְּשִׁים הַמִּצְרִיּוֹת
 8 כְּיֻלָּן כְּדִי שִׁינִיקוּ אוֹתוֹ, וְלֹא יִנָּק - לא הסכים לינוק, משום שְׁאִמֶּר
 9 הַקֹּבֶה, וְכִי פָה שֶׁעֲתִיד לְדַבֵּר עִם הַשִּׁכְבָּה, יִינָק דְּבָר מָמָא
 10 מאשה שאכלה דברים טמאים, והתינוק טועם בחלבה את הדברים
 11 הטמאים. וכיון שלא רצה לינוק מהן, אמרה לה מרים, האלך ואקרא
 12 לאשה מן העבריות שתניקוהו. וְהִיָּינוּ דְּבִתֵּיב **"אֵת מִי יוֹרֵה דַּעָה**
 13 **וְאֵת מִי יִבֵּן** שמועה גמולי מחלב וגו', ומבארת הגמרא לְמִי יוֹרֵה
 14 **דַּעָה** - למי לימד הקב"ה תורה, וְלְמִי הוּא **יִבֵּן שְׁמוּעָה**, לְגִמּוּלִי -
 15 למי שהבדיל עצמו וגמל מְחַלְבֵּי טָמֵא, וְלַעֲתִיקֵי - למי שהעתיק
 16 עצמו מַשְׁדִּים טְמֵאוֹת.
 17 **"וְהָאָמַר לָהּ בַּת פְּרָעָה לְבִי וגו'",** אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזַר מֶה שֶׁאָמַר

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה עשר לעומר עמ' ב

20 בדיעבד אם הקדים ליתן עפר למים פסול, סוברים שגם לגבי אפר
 21 פרה אדומה הדין כן. ומיישבים את סתירת הפסוקים באופן זה, שמה
 22 שנאמר "ונתן מים חיים **אֶל כָּלִי**" הוא ב**דִּקְאָא** - שצריך לעשות
 23 בסדר זה דוקא ואם נתן קודם את האפר פסול. ומה שנאמר **עָלָיו**,
 24 בא ללמד שאין די בנתינת האפר על המים מלמעלה, אלא צריך
 25 **לְעִרְבָן** - לערב את האפר בתוך המים. שואלת הגמרא על רבנן,
 26 מדוע דרשו שהנאמר 'אל כלי' בא ללמדנו שיעשה דוקא בסדר זה
 27 ו'עליו' בא לומר שיערבם יחד, ו**אִימָא** לדיפך, שמה שנאמר **עָלָיו**
 28 **דִּקְאָא** - ללמדנו שצריך לתת תחילה את האפר לכלי ריק ועליו יתן
 29 את המים, ומה שנאמר **אֶל כָּלִי** ללמדנו **שֶׁתְּהָא חִיּוּתָא בְּכָלִי** -
 30 ללמדנו שלא יטול המים מהמעין בכלי אחד ויעבידנו לכלי שבו
 31 עושה את המי חטאת, אלא צריך לטול המים מן המעין באותו כלי
 32 שעושה בו את המי חטאת. מתרצת הגמרא, סוברים רבנן שיש
 33 לדרוש שנותנים תחילה את המים ועליהם את העפר, שכן **מָה**
 34 **מְצִינוּ בְּכָל מָקוֹם** - לגבי מ' סוטה, שתחילה נותן את המים, ואת
 35 ה**מְכַשֵּׁרִי** - את העפר נותן **לְמַעַלָּה**. ולכן מסתבר ללמוד **שֶׁתְּהָא כְּפִאָן**
 36 - לגבי פרה, דינו כן **שֶׁמְכַשֵּׁרִי לְמַעַלָּה** - שנותן את המים תחילה
 37 ועליהם את האפר, ולכן דרשו מ' כלי' לעכב בסדר הנתינה,
 38 ו'מעליו' שצריך לערב ולמסך והאפר יחדיו.

1 'עפר' וְכִי עֵפֶר הוּא, וְהִלָּא אֵפֶר הוּא, אלא שִׁנְיָה הַכְּתוּב
2 בְּמִשְׁמָעוֹ וְכַתּוּב עֵפֶר בְּמִקּוֹם אֲפֹר, לְדוֹן הִקְמֵנוּ - כְּדִי שְׁנַלְמֹד פְּרָה
3 אֲדוּמָה מְסוּטָה בְּנוֹרָה שְׁוֹה, וְנִאֲמַר בָּאֵן - בִּאֲפֹר פְּרָה אֲדוּמָה
4 'עֵפֶר', וְנִאֲמַר לְחֹלֶן - לְגַבִּי סוּטָה 'עֵפֶר', מָה לְחֹלֶן - לְגַבִּי סוּטָה,
5 צָרִיךְ שִׁיתֵּן עֵפֶר עַל גְּבִי מִים - וְלֹא מִים עַל הָעֵפֶר, אִם בָּאֵן -
6 בִּאֲפֹר פְּרָה אֲדוּמָה צָרִיךְ שִׁיתֵּן הָעֵפֶר עַל גְּבִי מִים, וּמֵאוּתָה גִּזְרָה
7 שׁוֹה נִלְמַד גַּם דִּין סוּטָה מִדִּין אֲפֹר פְּרָה אֲדוּמָה, וְיָמָה בָּאֵן - בִּאֲפֹר
8 פְּרָה אֲדוּמָה, אִין דִּין זֶה לְעִיּוּבָא, אֲלֵא אִם הִקְדִּים אֶת הָעֵפֶר לְמִים
9 בְּשֵׁר, אִם לְחֹלֶן - לְגַבִּי סוּטָה, אִם הִקְדִּים אֶת הָעֵפֶר לְמִים, בְּדִיעֵבַד
10 בְּשֵׁר. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, וְהָתֵם - בִּאֲפֹר פְּרָה, מִנְּיָן שֶׁאִם הִקְדִּים אֶת
11 הָאֲפֹר לְמִים בְּדִיעֵבַד כְּשֵׁר. וּמִיִּשְׁבָּת, תִּרִי קִרְיָא בְּתִיבֵי בְּפִרָה אֲדוּמָה
12 שְׁלִכְאוּרָה סוּתֵרִים זֶה אֶת זֶה, בְּתִיב "וְנָתַן עֲלֵיו מִים חֲיִים", אֲלֵמָּא
13 - מִשְׁמַע שְׁנוֹתֵן אֶת הָאֲפֹר בְּרִישָׁא וְעֲלִיו נֹתֵן אֶת הַמִּים, וּבְתִיב
14 'מִים חֲיִים אֶל בְּלִי', אֲלֵמָּא - מִשְׁמַע שְׁנוֹתֵן אֶת הַמִּים בְּרִישָׁא אֶל
15 הַכֶּלֶל, וְאִין דָּבָר בִּכְלִי הַחוּצָץ בֵּין הַמִּים אֶל כֻּלְּי שְׁעֵת נִתְּנָתִם. הָא
16 בְּיַצֵּר מִיָּמִינֵם אֶת שְׁתֵּי הַמִּשְׁמַעוּתִים הַלָּלוּ, אִם רָצָה לִיתֵּן תַּחֲלִילָה
17 זֶה - הַמִּים בְּנוֹרָה, וְאִם רָצָה לִיתֵּן תַּחֲלִילָה זֶה - הָאֲפֹר, נִוְתָן וְכִשְׁר.
18 אֲלֵא שְׁלּוּמִידִים גִּבּוּרִים שׁוֹה מְסוּטָה שְׁתַּחֲלִילָה יִתֵּן אֶת הַמִּים וְעֲלִיו
19 יִתֵּן אֶת הָאֲפֹר. מִבְּאֵרֶת הַגִּמְרָא, וְרַבֵּנָן הַסּוֹבְרִים לְגַבִּי מִי סוּטָה שֶׁאִם

שכשהקרבנות בני מין אחד ומובאים בסיבה אחת, יהיה דים
בנכסי אחד.
לעיל בברייתא הובא שמהתיבות 'מן הבקר או מן הצאן' דורש רבי
יאשיה למעט עוף, ורבי יונתן דורש ללמד שהנודר עולה אינו חייב
להביא צאן ובקר יחד. רבי יאשיה אינו צריך את התיבה 'או'
שבפסוק למעט ממנה עוף, והגמרא מבררת לשם מה נכתבה.
שואלת הגמרא: וְרַבִּי יֵאֵשִׁיָּהּ הַמּוּבָא לְעִיל בְּבְרִייתָא, הָאֵי – הַתִּיבָה
'או' שנכתבה לגבי 'מן הבקר או מן הצאן', לָמָּה לִי. משיבה הגמרא:
סָלְמָא דְעֵתְקָא אָמַיְנָא – שהיה עולה על דעתך לומר, הֲנִי מִיָּלִי –
דברים אלו שמביא נסכים על כל קרבן בפני עצמו, אינם אלא
[בְּתָרֵי מִינֵי] – בשני מיני בעלי חיים, כאשר אחד הוא בקר והאחר
הוא צאן, אָבָל בְּחֵד מִינָא – כאשר הביא שני קרבנות ממין אחד,
תִּסְגִּי לִיהּ – ויהיה דיון בְּנִסְכֵּי דְחֵד – של אחד מהם, קָא מְשַׁמְעֵ לָן
– משמיענו הכתוב 'או' שאין זה כך, שחייב בנסכים על כל קרבן
וקרבן ואפילו מינע אחד.
שואלת הגמרא: נאמר שם בפרשה עוד (במדבר טו יב) בָּכָה תִּעֲשֹׂו
לְאָחֶיךָ, שמשמע שעליו להביא נסכים לכל אחד ואחד, לָמָּה לִי,
והלא כבר למדנו זאת מכל הלימודים האמורים. משיבה הגמרא:
סָלְמָא דְעֵתְקָא אָמַיְנָא – שהיה עולה על דעתך לומר, הֲנִי מִיָּלִי –
דברים אלו שעליו להביא נסכים על כל קרבן, אינם אלא כאשר
הקדישם] בָּהּ אֶחָד זֶה והביאם כאחת, אָבָל באופן שגם הקדישים
בְּבֵת אֶחָד, תִּסְגִּי לִיהּ – ויהיה דיון בְּנִסְכֵּי דְחֵד – של אחד מהם,
קָא מְשַׁמְעֵ לָן משמיענו הכתוב שאין זה כך, שגם באופן זה מביא
נסכים לכל קרבן וקרבן.
שנינו במשנה שאין חטאת ואשם טעונים נסכים, אֵלָּא שְׁחָמָתָא וְשֵׁל
מִצֹּרֶעַ וְאִשְׁמוּ מְעִין נִסְכִּים.
הגמרא מבארת את מקור דברי המשנה. אומרת הגמרא: מָנָא הֲנִי
מִיָּלִי – מהיכן למדה המשנה שחטאת ואשם של מצורע טעונים
נסכים, דְּתֵנוּ רַבָּנִי בְּבְרִייתָא, נאמר במצורע שנטהר (ויקרא יד י)
'זבחים השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה
תמימה ושלשה עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן', בְּמִנְחָה הִבָּאָה
עִם הַזֶּבֶחַ, מנחת נסכים, הִכְתוּב מְדַבֵּר, שכיון שהוא מביא שלשה
כבשים, לעולה לחטאת ולאשם, על כן הוא מביא שלשה
עשרונים, עשרון לכל אחד. אֶתְהּ אֹמֵר שֶׁהַכּוֹתוּב מְדַבֵּר בְּמִנְחָה
הִבָּאָה עִם הַזֶּבֶחַ, או שמא נאמר שאינו מדבר אֵלָּא בְּמִנְחָה הִבָּאָה
בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה, והכוונה היא שעליו להביא מלבד שלשת הכבשים
גם קרבן רביעי והוא מנחה של שלשה עשרונים. אולם בְּשֵׁהוּא
והכתוב אֹמֵר לאחר מכן (שם טז) וְהִעֲלָה חִבְּלָן אֶת הָעוֹלָה וְאֶת
הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחַ, הוּא אֹמֵר בְּמִנְחָה הִבָּאָה עִם הַזֶּבֶחַ הִכְתוּב מְדַבֵּר,
שמפסוק זה משמע שמדובר במנחה הבאה מחמת העולה, והיינו
מנחת נסכים. וְעֵדֵינוּ אֵינִי יוֹדֵעַ מהאמור בפרשת מצורע אִם
החטאת [וכן האשם] מְעִנָּה נִסְכִּים – נסכי יין וְאִם לֹא, אחר שלא
נפרש בכתוב אלא מנחת הנסכים, תִּלְמוּד לִזְמַר בפרשת נסכים
(במדבר טו טז) 'וְיָן לְנִסְכָּה רִבְעִית תִּתִּין תַּעֲשֶׂה עַל הָעוֹלָה או לְזֶבֶחַ לִבְבֶּשֶׁת
הָאָחֶיךָ, ולא היתה התורה צריכה לומר 'על העולה או לזבח' אחר
שכבר נתפרש בן קודם לכן, כמובא לעיל (עמ' א), ולדרשה בא, 'עוֹלָה'
זו עוֹלָה מִצֹּרֶעַ, 'זֶבֶח' זו חֲטָאת מִצֹּרֶעַ, או לְזֶבֶחַ – התיבה 'או'
באה לרבות עוד, זו אִשְׁמוּ מִצֹּרֶעַ.

כדי לחלקם זה מזה, וקשה 'או' לָמָּה לִי. משיבה הגמרא: סָלְמָא
דְעֵתְקָא אָמַיְנָא – עדיין היה עולה על דעתך לומר שאמנם אם אֵינִי
נִדְר לַחֲזוּרִיהּ לִיבְעִי נִסְכִּים אֵינִי נִדְרָה לַחֲזוּרִיהּ לִיבְעִי נִסְכִּים – אם
הביא נדר לבדו יהיה טעון נסכים וכן אם הביא נדרה לבדה, אולם
אם אֵינִי – והביא נדר ונדרה יחד תִּסְגִּי – ויהיה דיון בְּנִסְכֵּי דְחֵד
מהם, קָא מְשַׁמְעֵ לָן – לכך אמרה תורה 'לפלא נדר או בנדרה'
להשמיע שכל אחד לבדו טעון נסכים, ואפילו הביאם יחד.
שואלת הגמרא: והתיבה 'או' הנאמרת לגבי 'או' בְּמוֹעֲדֵיכֶם לָמָּה
לִי. משיבה הגמרא: סָלְמָא דְעֵתְקָא אָמַיְנָא – שהיה עולה על דעתך
לומר, הֲנִי מִיָּלִי – דברים אלו שדרשנו לעיל שמביא נסכים על
נדר לבדו ועל נדרה לבדה, אינם אלא באופן דְקָא מִיָּתִי – או להפך,
[–שהביא] עוֹלָה בְּנִדְר וּשְׁלָמִים בְּנִדְרָה, אֵי נָמִי אִיפְכָא – או להפך,
עולה בנדרה ושלמים בנדר, אָבָל הִיכָא דְקָא מִיָּתִי – אבל באופן
שהביא עוֹלָה וּשְׁלָמִים בְּנִדְר אֵי נָמִי – [או] עוֹלָה וּשְׁלָמִים בְּנִדְרָה,
היינו אומר ששם נדר אֶחָד הוא וְשֵׁם נִדְרָה אֶחָד הִיא, וְתִסְגִּי לִיהּ
[–ויהיה דיון] בְּנִסְכֵּי דְחֵד מהם, קָא מְשַׁמְעֵ לָן – משמיענו הכתוב
'או' בְּמוֹעֲדֵיכֶם' בייתור התיבה 'או', שאין זה כך, אלא שכל קרבן
וקרבן טעון נסכים בפני עצמו.
שואלת הגמרא: התיבה 'או' שנאמרה בהמשך פרשה זו, בפסוק
(במדבר טו ח) 'וְכִי תַעֲשֶׂה בֶן בָּקָר עוֹלָה או זֶבֶח' לָמָּה לִי. משיבה
הגמרא: אִיבְצִירֶיךָ – הוצרכה תיבה זו להכתוב, משום דְסָלְמָא
דְעֵתְקָא אָמַיְנָא – היה עולה על דעתך לומר, הֲנִי מִיָּלִי – דברים אלו
שמביא נסכים בכל קרבן בפני עצמו אינם אלא הִיכָא דְקָא מִיָּתִי
– באופן שהוא מביא עוֹלָה וּשְׁלָמִים בְּנִדְר אֵי נָמִי – [או] עוֹלָה
וּשְׁלָמִים בְּנִדְרָה, אָבָל הִיכָא דְקָא מִיָּתִי – באופן שהוא מביא שְׁתֵּי
עוֹלוֹת חֵד – [אחת] בְּנִדְר וְחֵד – [ואחת] בְּנִדְרָה, אֵי נָמִי – [או] שְׁנֵי
שְׁלָמִים אֶחָד בְּנִדְר ואֶחָד בְּנִדְרָה, בזה אִיפְכָא – [אומר] ששם שְׁלָמִים
אֶחָד הִיא וְשֵׁם עוֹלָה אֶחָד הִיא, וְתִסְגִּי לִיהּ – ויהיה דיון בְּנִסְכֵּי
דְחֵד – [של אחד מהם בלבד], קָא מְשַׁמְעֵ לָן – משמיענו הכתוב 'או'
שאין זה כך, אלא מביא על כל קרבן לבדו.
שואלת הגמרא: התיבה 'או' שנאמרה שם לגבי 'לפלא נדר או'
שְׁלָמִים, לָמָּה לִי. משיבה הגמרא: סָלְמָא דְעֵתְקָא אָמַיְנָא – שהיה
עולה על דעתך לומר, הֲנִי מִיָּלִי – דברים אלו שכל קרבן טעון
נסכים אינם אלא הִיכָא דְמִיָּתִי – באופן שהוא מביא שְׁתֵּי עוֹלוֹת,
חֵד – [אחת] בְּנִדְר וְחֵד – [ואחת] בְּנִדְרָה, אֵי נָמִי – [או] שְׁנֵי שְׁלָמִים
חֵד – [אחד] בְּנִדְר וְחֵד – [ואחד] בְּנִדְרָה, אָבָל הִיכָא דְקָא מִיָּתִי –
באופן שהוא מביא שְׁתֵּי עוֹלוֹת בְּנִדְר וְשְׁתֵּי – או שתי עוֹלוֹת
בְּנִדְרָה, אֵי נָמִי – [או] שְׁנֵי שְׁלָמִים בְּנִדְר וְשְׁנֵי – או שני שְׁלָמִים
בְּנִדְרָה, היינו אומר ששם עוֹלָה אֶחָד הוא וְשֵׁם נדר אֶחָד הִיא
וְתִסְגִּי לִיהּ – ויהיה דיון בְּנִסְכֵּי דְחֵד – [של אחד מהם], קָא מְשַׁמְעֵ
לָן – להשמיע שאין זה כך, אלא מביא על כל קרבן לבדו, נאמר
'או' פעם נוספת.
סיכום הדברים הוא שנצרכים ארבעה פסוקים: א. לומר שמביא
נסכים על נדר לבדו ועל נדרה לבדה ואפילו הביא שניהם יחד,
ואין אומרים שעל כמה קרבנות די בנסכי אחד. ב. לומר שמביא
נסכים על כל נדר ונדר ועל כל נדרה ונדרה, ואפילו הביא שני
נדרים או שתי נדרות יחד, ואין אומרים שעל כל סיבת הבאת
קרבן [ונדר או נדרה] די בנסכי אחד. ג. לומר שמביא נסכים על כל
עולה ועולה ועל כל שלמים ושלמים, ואפילו הביא כמה עולות
או כמה שלמים יחד, ואין אומרים שעל כל מין קרבן [ועולה או
שלמים] די בנסכי אחד. ד. לומר שמביא נסכים על כל עולה
ועולה ועל כל שלמים ושלמים אפילו כל העולות נדר או כולן
נדרה וכן אפילו כל השלמים נדר או כולן נדרה, ואין אומרים

נביאים

מיכה פרק י"ז

י. עוד האש בית רשע אוצרות רשע ואיפת רזון ועומה: יא. האזנה במאזני רשע ובכים אבני מרמה: יב. אשר עשיריה מלאו חמם וישביה דברוֹשֶׁקֶר ולשונם רמיה בפהם: יג. וגם־אני החליתי הכותך השמם על־הטאתך: יד. אתה תאכל ולא תשבע וישחך בקרבך ותסג ולא תפליט ואשר תפלט לחרב אתן: טו. אתה תזרע ולא תקצור אתה תדרד־זית ולא תסוד שמן ותירוש ולא תשתה־יין: טז. וישתמר חקות עמרי וכל מעשה בית־אחאב ותלכו במעצותם למען תלתי אתך לשמה וישביה לשרקה וחרפת עמי תשאוי: (פ)

רש"י

אותו בספרי מניין אף בתוך המעים ת"ל וישחך בקרבך בפרשת והיה עקב במדרש תמיד עיני ה' אלהיך בה ואף יונתן תירגם כן ויהי לך למרע מתא במעיך: ותסג. את אויביך המולכים בניך ובנותיך בשבי ולא תפלטם ואם תפלטם סופם לחרב ומשמו של ר' מנחם שמעתי ותסג לתאות תשמיש ולא תפליט לא יהי לך כח לפלוט שכבת זרע ואם תפלטם סופה לחרב אתן אתכם וי"ת ל' הראשון: (טז) וישתמר חקות עמרי. וידעתי כי לא תשמעו אלי כי ישתמר על ידיכם וביניכם כל חוקות עמרי ואחאב: וחרפת עמי תשאוי. אתם תקבלון עון החרפה שהעכו"ם מחרפין את עמי שהעידה בהם תורה על כך (דברים כה) לא יהיה לך איפ' ואיפה והם אינם שומרים:

מצודת ציון

(י) האש. היא כמו היש וכן אם אש להאמין (ש"ב י"ד): בית רשע. כמו בבית: ואיפת. שם מדה: רזון. מלשון רוות וכחשות ואמר בדרך שאלה על החסרון: זעומה. מלשון זעם וכעס: (יא) האזנה. מלשון זכות: במאזני. כף המאזנים: ובכים. אמתחת ושק ישימו בו אבני המשקל: (יג) החליתי. מלשון חולי: הכותך. מלשון הכאה: השמם. מלשון שממון: (יד) וישחך. ענין שפלות והכנעה כמו וישח אדם (ישעיה ב'): ותסג. ענין השגה וקרוב וכן לא יסג כלימות (לעיל ב'): תפליט. ענין הצלה כמו רגי פלט (תהלים ל"ב): (טו) תדרוך. ענין הדרוך ברגל על הזתים להוציא השמן: תסוך. ענין משיחה: ותירוש. ענבי היין: (טז) במועצותם. מלשון עצה: לשמה. ענין תמהון: לשרקה. הוא קול הבאה בקבוץ השפתים והדרך לעשותם כשוראים דבר חשוב שנחרב וכן לשמה ולשרקה (ירמיה יט): תשאוי. מלשון משא וסבל:

מצודת דוד

(י) עוד האש. ר"ל עכ"ז ראו עוד האם יש בבית רשע אוצרות הרשע שאסף בגזל ועושה או אם החזיר לבעליו וכאומר הלא עם כל זה לא שב ולא החזיר העושה: ואיפת רזון זעומה. ר"ל ראו אם עדיין בביתו איפה כחושיה וחסרה להונות בה הבריות המעלות זעם באפו של הקב"ה: (יא) האזנה. ר"ל אשר היה ראוי להם לומר הנה הואיל וכן הוא שעדיין לא שבנו וכי אמצא זכות במאזני הרשע אשר עמדי ובכים אבני המרמה ר"ל איך אוכל להצטדק במשפט אם עדיין העון שמור אצלנו: (יב) עשיריה. עשירי העיר ההיא: ולשונם רמיה בפהם. לשונם תדבר רמיה בפהם כי הלשון היא המדברת בתוך הפה: (יג) וגם אני. ר"ל הואיל וכן עשו לכן גם אני מוכן להפליא אותך: הכותך. במה שאכה אותך מכה חזקה ולהשמים אותך בעבור חטאותיך: (יד) ולא תשבע. כי תהיה המארה במעים וישחך בקרבך. ותשאוי א"כ הכנעתך בקרבך כי כשהאדם שבע רם לבבו אבל כשהוא רעב הוא שפל ומוכנע: ותסג. אף אם תשיג את האויב המולכים את בניך בשבי עכ"ז לא תוכל להציל אותם מידו ומה אשר תציל מידו אתן לחרב כי יגבר יד האויב להכותם נפש אף אם לא יגבר ידו לקחתם בשבי: (טו) ולא תקצור. כי האויב יקצרוהו לעצמו: ולא תסוך שמן. לא תסוך עם השמן כי העכו"ם יקחחו: ותירוש. תדרוך את ענבי היין: (טז) וישתמר. ר"ל עם כל הייעודים הרעים ההם ידעתי שלא תשמעו לי ויהי נשמר על ידיכם חקות עמרי וכל מעשה בית אחאב בנו שהיו מלכי ישראל והרשיעו לעשות בעבודת הפסילים והנה אתם לומדים מהם ושומרים את החקים והמעשים האלו: במועצותם. של עמרי ואחאב בנו: למען תלתי. ר"ל שיהיה זה סבה שאתן אותך ירושלים לשמה הכל יתמחו על חרבנק ויושבי העיר יהיו לשרקה כי העכו"ם ישרקו על גודל האבדון: וחרפת עמי תשאוי. גם אתם תשאוי החרפה שסבלו עמי הם בני עשרת השבטים להיות גולים כמותם הואיל ואחזתם בדרכיהם:

תהלים פרק לב ג

ג בִּיהֲחַרְשִׁתִּי בָלוּ עֲצָמַי בְּשִׁאֲנָתִי פְלִיְהוּם: ד פִּי | יוֹמָם וּלְיָלָה תִּכְבֶּד עָלַי יְהוָה נִהְפָּךְ לְשָׂדֵי בְּחֶרְבִּנִי
קִיץ סֵלָה: ה חֲטָאתִי אֹדְעָךְ וְעֹנִי לֹא־כִפִּיתִי אֲמַרְתִּי אֹדָה עָלַי פֶּשְׁעֵי לַיהוָה וְאַתָּה נָשֵׂאתָ עָוֹן חֲטָאתִי
סֵלָה: ו עַל־זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל־חַסִּיד | אֱלֹהֶיךָ לַעֲת מִצָּא רֶק לְשִׁטְף מַיִם רַבִּים אֵלָיו לֹא יִגִּיעוּ: ז אַתָּה |
סָתַר לִי מִצָּר תִּצְרֵנִי רְנִי פֶלֶט תְּסֻבְכֵנִי סֵלָה: ח אֲשַׁכִּילְךָ | וְאוֹרֶךְ בְּדֶרֶדְךָ תִּלְךָ אִיעֲצָה עֲלֶיךָ עֵינַי:
ט אֲלִיתְהוּ | כְּסוּם כְּפָרֵךְ אֵין הִבֵּן בְּמִתְגַּזְרֶסֶן עֲדִיו לְבָלוֹם כָּל קָרֵב אֱלֹהֶיךָ:

רש"י

אפולה (שמואל ב כ"ד): (ז) אתה סתר לי. להסתיר בצלך מפני פחד אויב: תצרני. כמו תשמרני: רני פלט. רנה של הצלה. תסובכני לשון הוה הוא סבבתי תמיד רני פלט וכך אמרת לי אשכילך ואורך דרך ללכת: (ח) איעצה. ארמוז לך בעיני רמז מה תעשה, איעצה לשון קריצת עין כמו עוצם עיני לחשוב תהפוכות (משלי ט"ז): (ט) אל תהיו כסום כפרד. שאינו מבין בין העושה לו טובה לעושה לו רעה כשאתה ממתגם בו במתג הוא בולם פיו ומכסס בוסנו וכשאתה מקדרו ומקרצפו אתה צריך לבלום ולסגור פיו ולייסרו במתג ורסן כשאתה מעדהו עדי ומיפהו: כל קרב אליך. שלא יקרב אליך, להזיקך כשאתה מיפהו במתג ורסן. עדי לבלום. בשעת עדי שאתה מקדרו ומקרצפו אתה צריך לסוגרו במתג ורסן שלא יקרב אליך, בלימה בלשון משנה לשון מסגר, פיו בלום רגליו מבולמות (במסכת בכורין), ומנחם חבר לבלום וכן על בלימ' (איוב כ"ז) לשון תוכן (סא"א):

מצודת ציון

(ג) בלו. נרקב: (ד) לשדי. ענין לחלוחית כמו לשד השמן (במדבר י"א): בחרבונני. מל' חורב ויובש החום: קיץ. הם ימי החמה: (ח) ואורך. ואלמדך: איעצה. מל' עצה: (ט) במתג ורסן. שמות כלי ברזל ההושם בפי הבהמה להוליכם ע"י ולקשטם: עדי. פיו כמו המשביע בטוב עדיך (לקמן ק"א): לבלום. ענין חסימת וסגירת הפה וברד"ל מי שבולם עצמו בשעת מריבה (חולין פ"ט):

כשימצא לבו שלם בתשובה: רק לשטף. ר"ל לא יתפלל שלא יבוא עליו הפורעניות כלל כי במה א"כ ימורק העון רק תפלתו תהיה שלא יבוא הרבה יחד כשטף מים רבים: (ז) אתה סתר לי. ויאמר בתפלתו אתה תהיה לי סתר מן הפורעניות ותשמר אותי מן הצרות לכל יכלו אותי מן העולם: רני וגו'. לעולם תסבב אותי ברנה של הצלה ר"ל כשתבוא עלי צרה למרק העון ותלך לה ותבוא שוב ותחזור ותלך לה ואז בכל פעם שתלך ארנן רנה של הצלה וכאלו אהיה מסובב בהם לעולם: (ח) אשכילך. אתן שכל בלבך ואלמדך אשר בדרך הזה תלך: איעצה. אתן לך עצה בדבר אשר ראיתי בעיני בעצמי כי גם אנכי חטאתי ושכחתי לה' וכזה התפללתי והנה הועילה תפילתי: (ט) כסום כפרד. אטומי לב כמו: במתג ורסן. אשר כשמשטים אותו במתג ורסן אז מהצורך לבלום פי לכל יקרב אליך לנשוך כי אין לו חלק בבניה לדעת שלקשטו משימין בו ולא להכאיבו ואמר שאתה לא תהיה כן ובין תבין שהיסורים הבאים המה למרק העון ולא תבעט בהם:

מצודת דוד

(ג) כי החרשתי. ועל שגדול כל כך כח התשובה לזה כאשר החרשתי ועמדתי בשתיקה להתבונן במעשי אז הייתי דואג על עונותי עד שבלו עצמי ועסקתי בשאגתי כל היום: (ד) כי וגו'. ר"ל כי פחדתי פן יומם ולילה תכבד עלי מכת ידך והלחלוחית שבי יהיה נהפך ליובש כאלו היה לעולם בחורב הקיץ: (ה) חטאתי. לזאת אודיע חטאתי ולא אכחש בה כי אמרתי כשאודה עלי פשעי ואתחרט אז תמחול עליהם לעולם כי לא יזכרו עוד: (ו) על זאת. האמור למטה: לעת מצוא.

כשימצא לבו שלם בתשובה: רק לשטף. ר"ל לא יתפלל שלא יבוא עליו הפורעניות כלל כי במה א"כ ימורק העון רק תפלתו תהיה שלא יבוא הרבה יחד כשטף מים רבים: (ז) אתה סתר לי. ויאמר בתפלתו אתה תהיה לי סתר מן הפורעניות ותשמר אותי מן הצרות לכל יכלו אותי מן העולם: רני וגו'. לעולם תסבב אותי ברנה של הצלה ר"ל כשתבוא עלי צרה למרק העון ותלך לה ותבוא שוב ותחזור ותלך לה ואז בכל פעם שתלך ארנן רנה של הצלה וכאלו אהיה מסובב בהם לעולם: (ח) אשכילך. אתן שכל בלבך ואלמדך אשר בדרך הזה תלך: איעצה. אתן לך עצה בדבר אשר ראיתי בעיני בעצמי כי גם אנכי חטאתי ושכחתי לה' וכזה התפללתי והנה הועילה תפילתי: (ט) כסום כפרד. אטומי לב כמו: במתג ורסן. אשר כשמשטים אותו במתג ורסן אז מהצורך לבלום פי לכל יקרב אליך לנשוך כי אין לו חלק בבניה לדעת שלקשטו משימין בו ולא להכאיבו ואמר שאתה לא תהיה כן ובין תבין שהיסורים הבאים המה למרק העון ולא תבעט בהם:

פירוש ברטנורא

משניות מבוארות – קהתי

~ יום ראשון ~

בְּזֶמֶן שֶׁכֶּהֱן גָּדוֹל רוֹצֶה לְהִקְטִיר – הֵינּוּ לְהַקְרִיב אֶת אֲבִיר הַתְּמִיד וּמִנַּחְתּוֹ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, שָׁכַן הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל רִשְׁאֵי לְהַקְרִיב כָּל זֶמֶן וְכָל קֶרֶבֶן שִׁירֵצָה (עֵינִי מִשְׁנֵה יוֹמָא א. ב.). הִיָּה עוֹלָה בִּפְּנֵשׁ, וְהִסָּגַן בִּימִינוֹ – הִסָּגַן הֵינּוּ הַמִּמּוֹנָה תַּחַת כֶּהֱן גָּדוֹל, שִׁיְהָא מִמְּלֵא קוֹמָא אִם יֵאָדַע בּוּ פִּסּוֹל (יוֹמָא א. א.). הִגְעִי – הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, לְמַחְצִית הַקֶּבֶשׁ – וְכֹכֵר הַתַּעֲרִיף קֶצֶת, אֲחִזָּה הִסָּגַן בִּימִינוֹ וְהַעֲלָהוּ – לְרֹאשׁ הַכֶּבֶשׂ. הוֹשִׁיט לוֹ הָרֹאשׁוֹן – מִתְשַׁעַת הַכֹּהֲנִים שִׁזְכוּ בַּהֲעֻלָּאת הָאִיבִירִים, הָרֹאשׁ וְהַרְגָּל – שֶׁל קֶרֶבֶן הַתְּמִיד, וְסִמְךָ עֲלֵיהֶם – וְסִמְךָ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶת יָדָיו עַל הָאִיבִירִים; בַּגְּמָרָא (מִנְחוֹת צד, א) מְבֹאֵר, שֶׁאִף עַל פִּי שְׁאִין סְמִיכָה בִּשְׁחוּטֵיהֶם, מִכָּל מָקוֹם שׁוֹנֵה סְמִיכָה זֶה, שִׁהִיָּה מֵשׁוּם כְּבֻדּוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, לְהִרְאוֹת אֶת חֲשִׁבוֹתָיו, וְזִרְקָן – זִרְקָן הַלְּאִיבִירִים עַל אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, כְּמוֹ שֶׁדְּרָשׁוּ חֲכָמִים מִהֲכֹתֹב (זִבְרִים יב, כז): "וְעִשִּׂיתָ עוֹלוֹתֶיךָ בַּבֶּשֶׂר וְהִדִּם" – מֵה זֶה בִּזְרִיקָה, אִף בֶּשֶׂר בִּזְרִיקָה (פִּסְחוֹס מו, א). הוֹשִׁיט הַשְּׁנִי לְרֹאשׁוֹן שְׁתֵּי הַיָּדִים – הַרְגֵּלִים הַקִּדְמִיּוֹת שֶׁל הַקֶּרֶבֶן, וְהָרֹאשׁוֹן נוֹתֵן לְכֶהֱן גָּדוֹל, וְסִמְךָ עֲלֵיהֶן, וְזִרְקָן – כְּמוֹ שֶׁבִּארְנוּ לַעֲלִי. גִּשְׁמַט הַשְּׁנִי – הַכֹּהֵן הַשְּׁנִי שֶׁהוֹשִׁיט אֶת הַיָּדִים, וְהִלָּף לוֹ – שֶׁכֹּכֵר גָּמַר עֲבוֹדָתוֹ; וְכֵאֵל שֶׁהוֹשִׁיט הָעוֹקֵץ וְהַגֵּל לְרֹאשׁוֹן, וְהוּא נוֹתֵם לְכֶהֱן הַגָּדוֹל, וְכִי, וְכָף הָיָה מוֹשִׁיטֵין לוֹ שְׁאָר כָּל הָאֲבִירִין – וְכֵן שָׂאֵר הַכֹּהֲנִים שִׁזְכוּ בַּהֲעֻלָּאת הָאִיבִירִים הֵיוּ מוֹשִׁיטִים בִּזְה אַחֵר זֶה אֶת הָאִיבִירִים שֶׁבִּידֵיהֶם – לְרֹאשׁוֹן, וְהוּא נוֹתֵן לְכֶהֱן הַגָּדוֹל, וְהוּא סִמְךָ עֲלֵיהֶן, וְזִרְקָן – עַל הָאֵשׁ. וּבְזֶמֶן שֶׁהוּא רוֹצֶה – וְאִם רָצָה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, הוּא סִמְךָ בְּלִבּוֹ, עַל הָאִיבִירִים, וְאַחֲרֵיהֶם וְזִרְקָן – וְכֵהֲנִים אַחֲרֵיהֶם וְזוֹרְקִים אֶת הָאִיבִירִים עַל הָאֵשׁ. בָּא לוֹ לְהִקְרִיב אֶת הַמִּזְבֵּחַ – הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הַעוֹמֵד בְּרֹאשׁ הַכֶּבֶשׂ שֶׁהוּא לְדִירוֹמוֹ שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, מִקִּיף אֶת הַמִּזְבֵּחַ דָּרָךְ יָמִין, כְּדִי לְהִגִּיעַ לְקֶרֶן מַעֲרִבִית דְּרוֹמִית, מִקּוֹם יִסְתָּךְ הָיִן. מֵהִיכֵן

אֶצֶל בֶּן אֲרָא, אֶחָד מִיָּמִינוּ, וְאֶחָד מִשְׁמָאלוֹ. שָׁחָה לְנֶסֶךְ, וְהִנִּיף הַסֶּגֶן בְּסוּדְרֵיוֹ, וְהִקִּישׁ בֶּן אֲרָא בְּצִלְצֵל, וְדָבְרוּ הַלּוּיִם בְּשִׁיר. הִגִּיעוּ לְפָרֶק, תִּקְעוּ, וְהִשְׁתַּחֲווּ הָעָם. עַל כָּל פָּרֶק – תִּקְעוּהָ, וְעַל כָּל תִּקְעָה – הִשְׁתַּחֲווּהָ. זֶה הוּא סֵדֶר הַתָּמִיד לְעִבּוּדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ. יְהִי רָצוֹן שְׂפִינָהּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵנוּ, אָמֵן.

ד' הַשִּׁיר שֶׁהָיוּ הַלּוּיִם אוֹמְרִים בְּמִקְדָּשׁ: בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִים (תהלים כד): "לֹה' הָאָרֶץ וּמִלּוֹאָהּ תִּבְלֵ וְיִשְׁבִּי בָהּ". בְּשֵׁנִי הָיוּ אוֹמְרִים (שם מח): "גְּדוֹל ה' וּמִהֲלָל מָאֵד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הִרְקִדְשׁוּ". בְּשִׁלְשִׁי הָיוּ אוֹמְרִים: (שם פב): "אֱלֹהִים נָצַב בְּעֶדְת־אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט". בְּרִבְעִי הָיוּ אוֹמְרִים (שם צד): "אֱלֹהֵי נִקְמֹת ה' אֵל נִקְמֹת הוֹפִיעַ" וְגו'. בְּחִמִּישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים (שם פא): "הִרְנִינוּ לְאֱלֹהִים עֲזוּנָה, הִרְעִינוּ לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב". בְּשֵׁשִׁי הָיוּ אוֹמְרִים (שם צג): "ה' מִלֶּךְ גָּאוֹת לְבִשׁ" וְגו'. בְּשִׁשְׁתָּה הָיוּ אוֹמְרִים (שם צב): "מְזֻמּוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת" – מְזֻמּוֹר שִׁיר לְעִתִּיד לָבֵא, לְיוֹם שְׁפָלוֹ שַׁבַּת מְנוּחָה לַחַיִּי הָעוֹלָמִים.

ס ל י ק מ ס כ ת ת מ י ד

פירוש ברטנורא

בשיר, וידע בן ארוא וקיש בצלצל, כדאמר בסמוך: על שלחן החלבים. שתי שלחנות היו במערבו של כבש, אחד שלחן של כסף שבו נותנין כלי שרת, ואחד שלחן של שיש שבו נותנים האברין והוא נקרא שלחן החלבין: בן ארוא. שם אדם המקיש בצלצל, צמב"ל בע"ז: הגיעו לפרק. לסוף פרשה: **ד' בראשון** לה' הארץ ומלואה. לפי שהוא ראשון למעשה בראשית: **בשני גדול** ה'. שבו נחלקו המים והיה רקיע בין מים למים: **בשלישי אלהים נצב בעדת אל**. שבו נראת הובשה שעליה עומדים הדיינין לעשות דין: **ברביעי אל נקמות**. שבו נברא השמש ירח והכוכבים שעתיד הקב"ה להנקים מן העוברים להם: **בחמישי הרנינו לאלהים עזנו**. שבו נבראו בעלי חיים שהרואה אותן מרגן ומשבח לכורא: **בששי ה' מלך**. שבו נשלמה הבריאה ובו נברא אדם שמכיר מלכותו של יוצרו: **מנוחה לחי העולמים**. האי תנא סבר לה כמאן דאמר שיתא אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב, ועל שם שבאלף שביעי לא יהיה כי אם הקב"ה שנאמר (ישעיה ב') ויגשגש ה' לבדו ביום ההוא, לכך אומרים בשבת מזמור שיר ליום השבת, לאלף השביעי, שיזמו של הקב"ה אלף שנה:

משניות מבוארות – קהתי

(תבל ליושבי בה) ושלש בעולמו. **בשני היו אומרים: "גדול ה' ומהלל מאד בעיר אלהינו הירקדשו"** – היינו כל מזמור מח; לפי שביום השני נחלקו המים, והיה רקיע בין מים למים; ולשון הברייתא (סס): על שם שחילק מעשיו ומלך עליהם. **בשלישי היו אומרים: "אלהים נצב בעדת-אל בקרב אלהים וישפט"** – היינו כל מזמור פב; לפי שביום השלישי נראתה היבשה, שעליה עומדים הדיינים לעשות דין; ולשון הברייתא (סס): על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו. **ברביעי היו אומרים: "אל-נקמות ה' אל נקמות הופיע" וגו'** – היינו כל מזמור צד; לפי שביום הרביעי נבראו השמש והירח והכוכבים, שעתיד הקב"ה להניקם מעוביהם; וכן לשון הברייתא (סס): על שם שברא חמה ולבנה ועתיד להיפרע מעוביהם. **בחמישי היו אומרים: "הרנינו לאלהים עזנו, הריענו לאלהי יעקב"** – היינו כל מזמור פא; לפי שביום החמישי נבראו בעלי חיים, שהרואה אותם מרגן ומשבח לכורא; ולשון הברייתא (סס): על שם שברא עופות ודגים לשבח לשמו (כשארם רואה עופות משונים זה מזה, נותן שבת למי שבראם – רש"י). **בששי היו אומרים: "ה' מלך גאות לבש" וגו'** – כל מזמור צג; לפי שביום הששי נשלמה הבריאה, ובו נברא אדם שמכיר מלכותו של יוצרו; ולשון הברייתא (סס): על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהם. **בשבת היו אומרים: "מזמור שיר ליום השבת"** – כל מזמור צב, שהוא **מזמור שיר לעתיד לבא, ליום שפלו שבת מנוחה לחיי העולמים** – בגמרא מבואר, שלדעת התנא של משנתנו העולם יתקיים ששת אלפים שנה, ובאלף השביעי עתיד העולם להיות חרב, ולא יהיה כי אם הקב"ה לבדו, וכמו שנאמר (ישעיה ב') ויגשגש ה' לבדו ביום ההוא, הלכך היו אומרים בשבת: "מזמור שיר ליום השבת", היינו לאלף השביעי, שיזמו של הקב"ה אלף שנה (ברטנורא).

ובזוהר מובא, שאמרו השירה כל יום נגד האלף שנה שלה, דהיינו ביום הראשון אמרו על האלף הראשון, שאותם אלף שנה היתה הארץ במלואה, שעד המבול היה להם כל טוב בכל דבר; ביום השני אמרו: "גדול ה' ומהלל מאד בעיר אלהינו", שבאלף השני נבחר הר המוריה; בשלישי היו אומרים: "אלהים נצב בעדת אל", שבשלישי נתן את

שבשעה שבה הכהן לנסך את היין, היו עומדים שני כהנים על שולחן החלבים, ושתי חצוצרות של כסף בידם, תקעו, והריעו, ותקעו – אף זה כדי לעורר את המשוררים, שיתנו לבם לראות בהנפת הסודרים ולפתוח אותה שעה בשירה. **באז** – אותם שני הכהנים התוקעים בחצוצרות, וְעָמְדוּ אֶצֶל בֶּן אֲרָא – הממונה על הצלצל: **אחד מימינו, ואחד משמאלו** – של בן ארוא. **שחה** – התכופה הכהן, לְנֶסֶךְ – את היין, וְהִנִּיף הַסֶּגֶן בְּסוּדְרֵין – להודיע על כך למשוררים, וְהִקִּישׁ בֶּן אֲרָא בְּצִלְצֵל – והכהנים תקעו בחצוצרות, ואף שאר כלי הזמר התחילו לנגן (עיי' 'תוספות יום טוב', וְדָבְרוּ הַלּוּיִם בְּשִׁיר – והלוויים פתחו בשירה, ואמרו שיר של יום, כמבואר במשנה הבאה. **הגיעו לפרק** – שכן השיר היה מחולק לשלושה פרקים, **תקעו** – הכהנים, תקיעה תרועה תקיעה, וְהִשְׁתַּחֲווּ הָעָם – וכל העם שבעזרה השתחוו, בפשיט ידים ורגלים. **על כל פרק** – משלש פרקי השיר, **תקיעה** – היו הכהנים תוקעים תקיעה תרועה תקיעה; יש מפרשים, שכונת המשנה היא, שבסוף כל פרק היו תוקעים (ברטנורא); ויש מפרשים, שהכוונה היא, שבראש כל פרק היו תוקעים (תוספות סוכה נד, א; עיי' 'תוספות יום טוב' ו'תפארת ישראל'; עיי' באודנו משנה סוכה ה, ח); וְעַל כָּל תִּקְעָה – בשעת כל תקיעה, **השתחויה** – היו כל העם שבעזרה משתחוים. **זה הוא סדר התמיד לעבודת בית אלהינו**. יְהִי רָצוֹן שְׂפִינָהּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵנוּ, אָמֵן – משנתנו נקטה תיאור הקרבת התמיד וניסוך היין ככהן גדול, אבל כל אותו סדר של ניסוך היין בלוייו תקיעות הכהנים ושירת הלוויים היה נוהג יום יום, אף כשהמנסך היה כהן הדיוט (עיי' רמב"ם הל' תמידין ומוספין ד, ה-ז).

באור משנה ד

הַשִּׁיר שֶׁהָיוּ הַלּוּיִם אוֹמְרִים בְּמִקְדָּשׁ – בשעת ניסוך היין בבוקר ובערב: **ביום הראשון היו אומרים: "לה' הארץ ומלואה תבל וישבי בה"** – היינו כל מזמור כד שבתהילים; לפי שהיום הראשון הוא תחילה למעשה בראשית (רמב"ם; ברטנורא); ובברייתא בגמרא (ראש השנה לא, א) מובא: על שם שקנה (שמים וארץ) והקנה

משניות מסכת מידות

פרק ראשון

א בשלשה מקומות הפהנים שומרים בבית המקדש: בבית אבטינס, ובבית הניצוץ, ובבית המוקד. והלויים

פירוש ברטנורא

א בשלשה מקומות הפהנים שומרים. לא מפני פחד לסמים וגנבים, אלא שכבוד וגדולה הוא לבית שלא יהא בלא שומרים, ושמידה זו מצוה כל הלילה. והיו שלשה מקומות שהכהנים שומרים, כנגד מה שכתוב בתורה (במדבר ג') והחוננים לפני המושכן קדמה ונ' שומרים משמרת למשמרת, רמז לשלשה משמרות בשלשה מקומות. וכשם שבמשכן היו אהרן ושני בניו שומרים בשלשה מקומות, אף בבית עולמים כן: **בית אבטינס ובית הניצוץ.** שתי עליות היו בנאות בצד שערי העזרה. ובית המוקד לא היתה עליה אלא כיפה, ארקול"ט בלע"ז, עשויה בארץ, כך מפורש בריש מסכת תמיד: **והלויים בעשרים**

משניות מבוארות – קהתי

מיוסדים בתבנית ה' אשר השכיל לדוד ולא ימוט. אלא מה שזכנו ה' יתברך לדרוש עוד מן המקראות, מצורף לזה, שעל ידי הסיפור הזה של בית שני אנו יכולים לדרוש ולהבין בבניין יחזקאל. ואילו לא היה זה הסיפור נכתב בספר, לא היינו מוצאים ידיו ורגליו באותו בניין העתידי שייבנה במהרה בימינו" (ענין רש"י ראש השנה ג. א: סוכה מא. א: שלדעתו לא ייבנה המקדש שלעתיד בידי אדם אלא יתגלה ויבא מן השמים בניו ומשוכלל, וענין "תפארת ישראל" על משנה א במסכתנו).

להבנת פרטי הדברים שבמסכתנו אנו מצרפין כאן בתחילת המסכת תרשים בית המקדש, ותוך כדי הסבר המשניות נציין מקומו של כל פרט ופרט לפי האות המתאימה שבתרשים.

באור משנה א

משנתנו עוסקת בענין שמירת בית המקדש, שכבר שנינו על כך בתחילת מסכת תמיד, ואף פותחת היא באותה פיסקה, שפותחת בה מסכת תמיד. וכבר בארנו שם, ששמירת המקדש היא מצוות עשה, שנאמר לאהרן (במדבר יח, ב): "זאתה ובניך אתך לפני אוהל העדות". כלומר: אתם תהיו שומרים לו; ונאמר (שם שם, ד): "ונלכו עליך (הלויים) ושמרו את משמרת אוהל מועד". ונאמר (שם א, ג): "ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות". ואף על פי שפסוקים אלה נאמרו במשכן, הרי היא מצוה גם לדורות במקדש (רמב"ן על התורה שם). – שמירה זו איננה מחמת פחד מאויבים או מלסטים, ואף לא משום חשש גניבה וכדומה, אלא משום כבוד וגדולה למקדש. אינה דומה לפטרין שיש עליו שומרים לפטרין שאין עליו שומרים (רמב"ם הל' בית הבחירה ח, א). – השומרים הם הכהנים והלויים, כמו שכבר הבאנו לעיל את הכתובים (ענין באורנו למשנה תמיד א. א: שם הבאנו עוד פסוק לפי הגמרא). – בענין זמן השמירה יש סוכרים, שהיא כלילה בלבד, ומצוותה כל הלילה (רמב"ם שם. ב. פירוש הר"ש על מידות: ברטנורא) ויש סוכרים, שהשמירה היא תמיד, בין ביום ובין כלילה (המפרש בתחילת תמיד: הרא"ש שם: הרא"ש שם). – משנתנו מונה עשרים וארבעה מקומות שהיו שומרים בהם במקדש: בשלושה היו שומרים הכהנים, ובעשרים ואחד – הלויים. בגמרא (תמיד כו, ב) למדים מספר זה של מקומות השמירה ממה שנאמר (דברי הימים א כו, יד-יח): "למזרח הלויים ששה לצפונה ליום ארבעה ללילה ליום ארבעה, ולמערבה שנים שנים, לפרבר למערב, ארבעה למסילה, שנים לפרבר" – הרי כאן עשרים וארבעה משמרות. ואף על פי שבפסוק נאמר: "הלויים", אף הכהנים בכלל לויים הם, כמו שנאמר (יחזקאל מר, טו): "והכהנים הלויים בני צדוק" (ענין באורנו למשנה תמיד א. א: שם הבאנו רמז מן הכתוב לשלשת המשמרות של הכהנים).

בשלשה מקומות הפהנים שומרים בבית המקדש: בבית אבטינס, בבית הניצוץ, ובבית המוקד. – שהיו עושים בו את הקטורת; וכבר בארנו (תמיד א, א), שלפי הירושלמי היתה לשכת בית אבטינס בדרום העזרה, על גבי שער המים (ראה תרשים אות ג' ד). **ובבית הניצוץ** – שהיה בצפון העזרה (ראה תרשים אות מ'). והוא עלייה הבנויה בצד "שער הניצוץ" (כמבואר במסכת תמיד א. א.) **ובבית המוקד** – שהיה אף הוא בצפון העזרה למזרחו של בית הניצוץ (אות מ' א): וכבר נתפרש עניינו במסכת תמיד (א, א). **והלויים** – שומרים, **בעשרים ואחד מקום** – דלהלן: **חמשה** – משמרות של לויים, **על חמשה שערי הר הבית** –

התורה והשרה שכונתו בישראל; ברביעי היו אומרים: "א-ל נקמות וכו', שבאלף הרביעי החריבו האומות את הבית, והקב"ה יעשה נקמה בהם; בחמישי היו אומרים: "הרנינו וכו', שכל אלף החמישי לא היה לנו בית המקדש, ואין לנו אלא רנה בפה; בששי: "ה' מלך וכו', שבאלף הששי יהיה ה' עלינו למלך, והיתה לה' המלוכה. ובשבת: "מזמור שיר ליום השבת", מזמור שיר לעתיד לבוא וכו' (באורי הגר"א).

~ יום שני ~

פתיחה למסכת מידות

מסכת זו מתארת את צורת בית המקדש האחרון (בניין הורדוס). מידותיו, בנייניו, שעריו, לשכותיו ותאיו.

שם המסכת: מידות, היינו מידות של בית המקדש והר הבית וכל מה ששייך להם.

הרמב"ם בהקדמתו למשנה כתב: "והביא אחר "תמיד" – "מידות". ואין בו עניין אחר אלא סיפור, שהוא זוכר (= מתאר) מידת המקדש וצורתו ובניינו וכל עניינו. והתועלת שיש בעניין ההוא, כי כשיבינה במהרה בימינו, יש לשמור ולעשות התבנית ההיא והערך ההוא (= הגודל והחסי). מפני שהוא ברוח הקודש, כמו שאמר (דברי הימים א כח, יט): "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל".

ואמנם הבניין שבנה שלמה מפורשת צורתו בספר מלכים; וכשבנו את הבית השני בימי עזרא בנווהו כבניין שלמה, ומעין הדברים המפורשים בספר יחזקאל (מ"ג) על הבניין שלעתיד (רמב"ם הל' בית הבחירה א. ד). הורדוס סתר את הבניין של עזרא, ובנה אותו מחדש. ואמר: מי שלא ראה בניין הורדוס, לא ראה בניין נאה מימיו (גמרא בבא בתרא ד. א: סוכה נא. ב).

ברם, הבניין העתידי להיבנות, אף על פי שהוא כתוב בספר יחזקאל, אינו מפורש ומבואר (רמב"ם שם).

והוא בעל "תוספות יום טוב", שאף על פי שהבניין העתידי יהיו בו שניונים ולא ישוו עם בניין בית שני, וכמו שיראה המעיין במשנה ובספר יחזקאל, וכן משמע מדברי הרמב"ם (כפי שהבאנו לעיל...) עם כל זאת יפה כתב הרמב"ם, שסיפור עניין בית שני יש בו תועלת לעתיד מצד דברים רבים הדומים. וגם זה שהביא לראיה ממה שנאמר: "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל", שאף על פי שדוד הוא שאמר כן לשלמה בנו על הבניין הראשון, מכל מקום יש ראייה ממנו, כמו שתירצו במקומות אחדים בגמרא, בענין השניונים שעשו בבית שני, שמצאו פסוק ודרשוהו (ענין סוכה נא. א: ובחיים סב. א). ומכאן שלעתיד יש לבנותו כמו שהוא "בכתב מיד ה'" אשר השכיל דוד, ובמקום שמצאו פסוק ודרשו, רשאים לבנותו כמו שדרשו...

"וכן אנחנו כשנוכח לבנות בניין העתיד, יגלה הקב"ה עינינו, ומלאה הארץ דעה את ה', ובין הסתום בדברי יחזקאל ונבנהה. אבל מכל מקום צריכים אנו לתאור הבניין השני, שכן רוב הבניין ועקריו

בַּעֲשָׂרִים וְאַחַד מְקוֹם: חֲמִשָּׁה – עַל חֲמִשָּׁה שְׁעָרֵי הַר הַבֵּית; אַרְבָּעָה – עַל אַרְבַּע פְּנוֹתָיו מִתּוֹכוֹ; חֲמִשָּׁה – עַל חֲמִשָּׁה שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה; אַרְבָּעָה – עַל אַרְבַּע פְּנוֹתֶיהָ מִבְּחוּץ; וְאַחַד בְּלִשְׁכַּת הַקֶּרֶן, וְאַחַד בְּלִשְׁכַּת הַפְּרָכָה, וְאַחַד לְאַחֲרֵי בֵּית הַכְּפֹת.

ב איש הר הבית היה מחזר על כל משמר ומשמר, ואבוקות דולקין לפניו, וכל משמר שאינו עומד, אומר לו איש הר הבית: שלום עליך! נכר שהוא ישן, חובטו במקלו. ורשות היה לו לשרוף את פסותו. והם אומרים: מה קול בעזרה? קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין, שישן לו על משמרו. רבי אליעזר בן יעקב אומר: פעם אחת מצאו את אחי אבא ישן, ושרפו את פסותו.

ג חמשה שערים היו להר הבית: שני שערי חלדה מן הדרום, משמשינ פניסה ויציאה; קיפונס מן המערב,

פירוש ברטנורא

ואחד מקום. שבכ"ד מקומות היו צריכים לשמור המקדש, כדכתיב בדברי הימים (א כ"ז), למזרח הלויים ששה, לצפונה ליום ארבעה, לנגבה ליום ארבעה, ולאסופים שנים שנים, לפרבר למערב ארבעה למסלה, שנים לפרבר, הרי כאן כ"ד משמרות, שלשה מהן היו לכהנים כדאמרן ברישא, ועשרים ואחד ללויים. ואע"ג דקרא לא אמר אלא ליום, כהנים נמי קרוין ליום, דכתיב (יהואל מ"ד) והכהנים הלויים בני צדוק: חמשה. שומרים, על חמשה שערי הר הבית: וארבעה. שומרים אחרים על ארבע פנותיו: מתוכו. מבפנים לחומת הר הבית: על חמשה שערי עזרה. האי תנא סבר חמשה שערים בלבד היו לעזרה. ואפילו לדברי האומר לקמן שבעה שערים היו, מודה שלא היה משמר אלא על חמשה: על ארבע פנותיה מבחוץ. לפי שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, ולא היה אפשר לשמור לשמור בעמידה כל הלילה, לפיכך היו השומרים בפנות העזרה וכן השומרים בשערי העזרה שומרים מבחוץ כדי שיהיו מותרין בישיבה, ואסמכתא אקרא, דכתיב שנים לפרבר, כלפי בר, כלומר חוץ לחומת העזרה:

ב איש הר הבית. ממונה על כל השומרים:

ג משמשים פניסה ויציאה. שבהן היו נכנסין ויוצאים להר הבית: קיפונס מן המערב. שער של הר הבית שבצד מערב קיפונס שמו, ושל צפון טדי

משניות מבוארות – קהתי

שאינו עומד ואומר לו: "איש הר הבית, שלום עליך". ניכר שהוא ישן, וחובטו במקלו. ורשות היה לו – לאיש הר הבית, כשמצא את השומר ישן, לשרוף את פסותו – כעונש על אי מילוי תפקידו, והם אומרים – כל השומעים את קולו של השומר הנענש אומרים: מה קול בעזרה? קול בן לוי לוקה – מהי הצעקה הנשמעת בעזרה? קול בן לוי לוקה – זהו קולו של בן לוי הסופג מכות, ובגדיו נשרפין, מפני שישן לו על משמרו – יש למדים מכאן, שדווקא לוי שנמצא ישן על משמרתו היה נענש במלקות ובשריפת בגדו, אבל כהן שנמצא ישן, היו קונסים אותו בדרך אחרת, לפי שכתבו בו (ויקרא כא, ח): "וקדשתו", ומכאן שצריך לנהוג בו כבוד (עיי' "תפארת ישראל"); ויש סוברים, שאיש הר הבית לא היה ממונה בכלל על משמרות הכהנים, אלא על משמרות הלויים בלבד, ולכן הוא נקרא "איש הר הבית" (עיי' "תוספות יום טוב"). אבל יש דעות, שאיש הר הבית היה ממונה על כל המשמרות שבמקדש, כמו שבארנו בתחילת משנתנו, ומכל מקום נקרא "איש הר הבית", לפי שהר הבית במובנו הרחב כולל את בית המקדש כולו, ומכאן שאף השומרים הכהנים היו נתונים תחת מרותו, וכל מי שמצאנו ישן על משמרתו היה חובטו וכו', כמסופר במשנתנו, והלשון "קול בן לוי לוקה" כולל גם כהנים (ומב"ס הל' בית הבחירה ח, י; עיי' "משנה למלך" שם; פירוש המשניות להרמב"ם שקלים ה, א; הרב ברטנורא שם). רבי אליעזר בן יעקב אומר: פעם אחת מצאו את אחי אבא ישן, ושרפו את פסותו – רבי אליעזר בן יעקב הנוכח כאן הוא רבי אליעזר בן יעקב הראשון, חברו של רבי אליעזר הגדול (עיי' פסחים לט, א); הוא חי בסוף זמן הבית וראה את הבית בבניינו ובחורבנו. ולפי הירושלמי (יומא פק ב הל' ב), וכן לפי הבבלי (יומא טז, א), הוא התנא ששנה את מסכת מידות.

~ יום שלישי ~

באור משנה ג

חמשה שערים היו להר הבית – לחומה המקיפה את הר הבית, היינו החר שעליו היה בנוי בית המקדש: שני שערי חלדה מן הדרום – בצד דרום היו שני שערים (ראה תרשים אות ב). שנקראו "שערי חולדה", על שם חולדה הנביאה שהיתה יושבת בין שני

המפורטים להלן (משנה ג); אַרְבָּעָה – משמרות, על אַרְבַּע פְּנוֹתָיו – של הר הבית, מִתּוֹכוֹ – מבפנים לחומת הר הבית; חֲמִשָּׁה – משמרות, על חֲמִשָּׁה שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה – ולהלן (משנה ד) מובא: "שבעה שערים היו בעזרה"; מכאן מפרשים בגמרא (תמיד כז, א), שמחלוקת תנאים היא במספר שערי העזרה, והתנא של משנתנו סובר, שלא היו לעזרה אלא חמשה שערים בלבד. ויש אומרים (שם). שאף התנא של משנתנו סובר, שהיו לעזרה שבעה שערים, אלא ששניים מהם לא הוצרכו לשמירה, אם מפני שהיתה שם שמירת הכהנים, היינו בבית המוקד ובבית הניצוץ, והרי שהכהנים היו שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוץ (ומב"ס הל' בית הבחירה ח, ח, או מפני שהשערים שבאמצע צפון ודרום אינם צריכים שמירה מיוחדת, שנשמרים הם על ידי השומרים שבשער הראשון ובשער השלישי (רגמ"ה ודא"ש; ועיי' פירוש רש"ע על מסכתנו). אַרְבָּעָה – משמרות, על אַרְבַּע פְּנוֹתֶיהָ – של העזרה, מִבְּחוּץ – לחומת העזרה, כלומר שגם בשערי העזרה וגם בפנותיה היו השומרים מחוץ לחומתה, כדי שיוכלו לישוב כשיתעייפו, ואילו בעזרה הישיבה אסורה, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד; אבל בהר הבית, שיותר לישוב שם, שנינו לעיל, שהשומרים בשערי ובפנותיו היו מבפנים לחומת ההר; וְאַחַד – ומשמר אחד, בְּלִשְׁכַּת הַקֶּרֶן – שבבית המוקד (כמבואר להלן משנה ו), וְאַחַד בְּלִשְׁכַּת הַפְּרָכָה – שהיו אורגים בה הפרוכת (עיי' שקלים ח, ה); וכתובים המפרשים, שמקומה אינו ידוע; וְאַחַד לְאַחֲרֵי בֵּית הַכְּפֹת – היינו אחורי בית קודש הקדשים (תרשים אות ז"ח). ונקרא "בית הכפורת" על שם שבו האררן והכפורת.

באור משנה ב

איש הר הבית – הממונה על שמירת הר הבית, היינו על כל המשמרות שבמקדש, היה מחזר על כל משמר ומשמר – בכל לילה, ואבוקות דולקין לפניו – כדי שיבחינו בו השומרים בהתקרבם אליהם (עיי' "תפארת ישראל"). וכל משמר שאינו עומד – לפניו, אומר לו איש הר הבית: שלום עליך! וכשלא היה משיבו, והיה נכר שהוא ישן, חובטו במקלו – יש גורסים: וכל משמר

מִשְׁמֵשׁ בְּנִיסָה וְיִצְיָאָה; מְדִי מִן הַצָּפוֹן, לֹא הָיָה מִשְׁמֵשׁ כְּלוּם; שֶׁעַר הַמְּזוּרָה, עָלָיו שׁוֹשֵׁן הַבִּירָה צוּרָה, שָׁבוּ בָּהֶן גְּדוֹל הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּרֶה, וּפְרָה וְכָל מִסְעָדֶיהָ, יוֹצְאִים לְהַר הַמִּשְׁחָה.
ד' שְׂבָעָה שְׁעָרִים הָיוּ בַּעֲזָרָה: שְׁלֹשָׁה בַּצָּפוֹן, וְשְׁלֹשָׁה בַּדָּרוֹם, וְאַחַד בַּמְּזוּרָה. שְׁפָדְרוֹם – שֶׁעַר הַדֶּלֶק; שְׁנֵי לוֹ – שֶׁעַר הַבְּכוּרוֹת; שְׁלִישִׁי לוֹ – שֶׁעַר הַמִּים. שְׁבַמְזוּרָה – שֶׁעַר נִיקְנוֹר, וְשִׁתִּי לְשָׁכוֹת הָיוּ לוֹ, אַחַת מִיָּמִינוֹ וְאַחַת מִשְׁמָאלוֹ; אַחַת לְשִׁבְת פִּנְחָם הַמְּלָבִישׁ, וְאַחַת לְשִׁבְת עוֹשֵׂי חֲבָתִין.
ה' וְשִׁבְצָפוֹן – שֶׁעַר הַנִּיצוֹץ, וּכְמִין אֲכַסְדָּרָה הָיָה, וְעָלֶיהָ בְּנוּיָה עַל גְּבִי, שֶׁהַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים מְלַמְעָלָן, וְהַלּוּיִם

פירוש ברטנורא

שמו: עליו שושן הבירה צורה. כשעלו מן הגולה צו להם מלכי פרס לצייר צורת שושן הבירה על שערי הבית, כדי שיחיה להם מורא מלכות, וציוריה בשער המזרח: כהן גדול השורף את הפרה. מתניתין ר' מאיר היא דסבר אין פרה אדומה נשרפת אלא בכהן גדול. ואינה הלכה: וכל מפעדיה. כל הכתנים המסייעים (סועדים) לכהן השורף אותה: לחר המשחה. לחר הוותים שהוא כמורחו של ירושלים, שם היו שורפין את הפרה:
ד' שער הדלק. על שם שהיו מכניסים דרך שם עצים של מערכה הדולקים על המזבח נקרא שער הדלק: שני לו שער הבכורות. גרסינן, ששם היו מכניסים הבכורות ששחיתן בדרום: שער המים. כדכתיב בספר יחזקאל (מ"ב ב') והנה מים מפכים מן הכתף הימנית, והיו דרום שקרוי ימין כדכתיב צפון וימין. וראה יחזקאל בנבואה שהיו מים יוצאים מבית קדוש הקדשים דקים כקרני חגבים וכשמגיעים לשער זה נעשים כמלוא פי פך קטן, והיו דקרי להם מים מפכים: שער ניקנור. מפורש במסכת יומא: פנחם המלביש. ממונה היה לחלביש הכתנים בשעת עבודה ולהפשטן אחר עבודה ולשמור בגדי כהונה: לשכת עושי חביתין. בה היו עושין המנחה שכתן גדול מקריב בכל יום מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, ועל שם שנאמר בה (ויקרא ו') על מחבת בשמן תיעשה, נקראת חביתין:
ה' וכמין אכסדרה היה. שני כותלים אחד מצד זה ואחד מצד זה לשער, היו בולטין ויוצאים מחוץ לחומת העזרה לצד הר הבית, ועליה בנויה למעלה על אותן שני כותלים: ופתח היה לו לחיל. באחד מן הכתלים היה פתח היוצא לחיל דהיינו מקום לפנים מחומת הר הבית מחוץ לעזרה והוא קרוי חיל:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

שְׂבָעָה שְׁעָרִים הָיוּ בַּעֲזָרָה – בחומת העזרה: שְׁלֹשָׁה בַּצָּפוֹן, וְשְׁלֹשָׁה בַּדָּרוֹם, וְאַחַד בַּמְּזוּרָה – כמו שהמשנה מפרטת והולכת. שְׁפָדְרוֹם – השערים שבדרום הם: שֶׁעַר הַדֶּלֶק – שדרכו היו מכניסים עצים למערכת המזבח (תרגום אות ד'): שְׁנֵי לוֹ שֶׁעַר הַבְּכוּרוֹת – שדרכו היו מכניסים את הבכורות, ששחיתם כשרה גם בדרום (תרגום אות ד'): שְׁלִישִׁי לוֹ שֶׁעַר הַמִּים – שדרכו היו מכניסים בחג הסוכות צלוחית של מים שנשאבו ממעיין השילוח לשם ניסוך המים (תרגום אות ד'). ויש אומרים, שדרך שער זה יצאו המים שניבא עליהם יחזקאל (מח, א'): "וישיבני אל פתח הבית, והנה מים יוצאים מתחת מפתח הבית קדימה... ויוציאני דרך שער צפונה, ויסבני דרך חוץ אל שער החוץ דרך הפונה קדים, והנה מים מפכים מן הכתף הימנית" (עיי' ברסנורא); שְׁבַמְזוּרָה – השער שבמזרח (תרגום אות ד'): שֶׁעַר נִיקְנוֹר – על שם ניקנור, שהביא דלתותיו ממצרים (עיי' משנה יומא ג, י; גמרא יומא לח, א); וְשִׁתִּי לְשָׁכוֹת הָיוּ לוֹ – לשער ניקנור, אַחַת מִיָּמִינוֹ וְאַחַת מִשְׁמָאלוֹ: אַחַת לְשִׁבְת פִּנְחָם הַמְּלָבִישׁ – הממונה על בגדי כהונה (תרגום אות כ'): וְאַחַת לְשִׁבְת עוֹשֵׂי חֲבָתִין – שהיו עושים בה את מנחת החביתין של הכהן הגדול (תרגום אות כ"א).

~ יום רביעי ~

באור משנה ה

וְשִׁבְצָפוֹן – ושלוש השערים שבצפון הם: שֶׁעַר הַנִּיצוֹץ (תרגום אות מ'). וּכְמִין אֲכַסְדָּרָה הָיָה – השער היה דומה לאכסדרה, שבשני צידיו היו עמודים, וְעָלֶיהָ בְּנוּיָה עַל גְּבִי – על גבי העמודים, והיא הנקראת "בית הניצוץ", שֶׁהַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים מְלַמְעָלָן, וְהַלּוּיִם מְלַמְשָׁן – שהיה אחד ממקומות השמירה שבשערי העזרה, כמו ששנינו לעיל (משנה א'). וּפְתַח הָיָה לוֹ – לבית הניצוץ, לחיל – שהיה פתוח לחיל, היינו השטח ברוחב עשר אמות שבין הסורג (מחיצה עשויה קרשים דקים) לבין חומת העזרה (תרגום אות ח'). כמבואר להלן (ב, ג). שְׁנֵי לוֹ שֶׁעַר הַקֶּרֶבֶן – שהיו מכניסים דרכו

השערים הללו במקדש ראשון, ומשמיעה נבואותיה באזני העם הנכנסים ויוצאים שם (הראש; "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"; עיי' מלכים ב כב, יד); ושני השערים הללו היו מִשְׁמֵשׁ בְּנִיסָה וְיִצְיָאָה – שדרכם היו נכנסים ויוצאים; ולפי שרוב בניינים ותשמישים היו בדרום הר הבית, ורוב כניסות ויציאות היו מכאן, הוצרכו בצד זה לשני שערים (הראש; "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"); קִיפְנוּס מִן הַמַּעְרָב – בצד מערב היה שער אחד (תרגום אות ו'). שנקרא "שער קיפנוס", כנראה על שם האיש שהתנדב לבנותו; ויש אומרים ש"קיפנוס" עניינו בלשון יוון: עבודת הגן, ואפשר שהיה שם גן של ורדים בקרבת השער הזה ("שלטי גבורים"; מובא ב"תוספות יום טוב" וב"תפארת ישראל"); ואף שער זה היה מִשְׁמֵשׁ בְּנִיסָה וְיִצְיָאָה – שהיו נכנסים ויוצאים דרכו; טְדִי מִן הַצָּפוֹן – בצד צפון היה שער אחד (תרגום אות ה'). שנקרא "שער טדי", כנראה על שם בונהו ("ערוך"), והוא לֹא הָיָה מִשְׁמֵשׁ כְּלוּם – שלא היו נכנסים ויוצאים בו, ולא עשאוהו אלא לתפארת הבנין (המאירי); אבל כהן שאירע לו קרי היה יוצא דרך שער זה (כמבואר בסוף פרקנו). מכאן יש מפרשים, שהשם "טדי" הוא מלשון הצנע (תרגום של "סוד" ו"הצנע" – "תפארת ישראל"), לפי שלא היו עוברים דרכו אלא לפרקים, בצנעה; ויש גורסים: "טרי" ("בר"ש). שבמקום משקוף היו שם שתי אבנים מוטות זו על גבי זו ומוצבות ברמות משולש, ובלשון יוון נקרא משולש "טרי" (עיי' "תפארת ישראל"). שֶׁעַר הַמְּזוּרָה – שער בצד מזרח (תרגום אות ג'). עָלָיו שׁוֹשֵׁן הַבִּירָה צוּרָה – היתה מצויירת עליו צורת שושן הבירה, לכבוד מלכות פרס ששלטה בארץ ישראל בשנים הראשונות של הבית השני, או לזכרו של כורש מלך פרס, שנתן רשיון לבנות את בית המקדש (עיי' "תפארת ישראל"). שָׁבוּ – דרך השער הזה, בָּהֶן גְּדוֹל הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּרֶה, והאדומה, וּפְרָה וְכָל מִסְעָדֶיהָ – וכל המסייעים והמטפלים בה, יוֹצְאִים לְהַר הַמִּשְׁחָה – לחר הוותים, שבו היו שורפים את הפרה האדומה. משנתנו נקטה "כהן גדול השורף את הפרה" כדעת רבי מאיר הסובר, שאין פרה נשרפת אלא בכהן גדול; ואין הלכה כן. ויש מפרשים, שאף משנתנו סוברת שכשרה בכהן הדיוט, אלא הואיל ולרוב היא נעשית בכהן גדול, לפיכך נקטה כהן גדול; והוא הדין לכהן הדיוט.

מִלְמַטָּן, וּפְתַח הָיָה לוֹ לַחֲלִי; שְׁנֵי לוֹ – שַׁעַר הַקֶּרֶן; שְׁלִישִׁי לוֹ – בֵּית הַמּוֹקֵד.
וּבְרַבֵּעַ לְשִׁכּוֹת הָיוּ בְּבֵית הַמּוֹקֵד, בְּקִיטוֹנוֹת פְּתוּחוֹת לְטַרְקֵלָיו, שְׁתֵּים בִּקְדָשׁ, וְשְׁתֵּים בַּחֲלֵי, וְרֹאשֵׁי פֶסְפָּסִין
מְבַדִּילִין בֵּין קֹדֶשׁ לַחֲלֵי. וְיָמָּה הָיוּ מְשַׁמְשׁוֹת? מַעֲרֵבִית דְּרוֹמִית – הִיא הָיְתָה לְשִׁכַּת טָלָאִי קָרְבָן; דְּרוֹמִית מְזֻרְחִית
– הִיא הָיְתָה לְשִׁכַּת עוֹשֵׂי לָחֶם הַפָּנִים; מְזֻרְחִית צְפוֹנִית – בָּהּ גָּזְזוּ בְּנֵי חֲשֹׁמוֹנָא אֶת אֲבְנֵי הַמְּזֻבָּח, שֶׁשֶּׁקְצוֹם
מִלְכֵי יוֹן; צְפוֹנִית מַעֲרֵבִית – בָּהּ יוֹרְדִים לְבֵית הַמִּבְטִילָה.
ז שְׁנַיִם שְׁעָרִים הָיוּ לְבֵית הַמּוֹקֵד: אֶחָד פְּתוּחַ לַחֲלִי, וְאֶחָד פְּתוּחַ לַעֲזָרָה. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה: זֶה שֶׁהָיָה פְּתוּחַ
לַעֲזָרָה, פֶּשֶׁשׁ קָטָן הָיָה לוֹ, שֶׁבּוֹ נִכְנָסִין לְבָלוֹשׁ אֶת הָעֲזָרָה.
ח בֵּית הַמּוֹקֵד – כִּפָּה, וּבֵית גְּדוֹל הָיָה, מִקַּף רֹבְדִין שֶׁל אֲבָן; וְזָקְנֵי בֵּית אֵב יְשָׁנִים שָׁם, וּמִפְתָּחוֹת הָעֲזָרָה
פִּירוּשׁ בִּרְטוּרָא

שַׁעַר הַקֶּרֶן, שֶׁם מְכַנְּסִים קֹדֶשׁ קֹדֶשׁ שֶׁשְׁחִיתוּתוֹ בַּצָּפוֹן: בֵּית הַמּוֹקֵד, עַל שֶׁם שְׁמִירוֹת דּוֹלָקִים בַּת תָּמִיד לְהַתְחַמֵּם שֶׁם הַכֹּהֲנִים מִפְּנֵי שְׁהוֹלָכִים יָחִים,
קָרוּ בֵּית הַמּוֹקֵד. וּבֵית גְּדוֹל הָיָה, וְלֹאֲרַבֵּעַ פִּינוּתוֹ הָיוּ אַרְבַּע לְשִׁכּוֹת קִטְנוֹת כְּדַמְפָּרֶשׁ וְאוֹיֵל:
וּבְקִיטוֹנוֹת. כְּחֹדְרִים קִטְנִים הַפְּתוּחִים לְבֵית גְּדוֹל שֶׁל מִלְכִּים דְּהִינּוּ טַרְקֵלָיו: שְׁתֵּים בִּקְדָשׁ וְשְׁתֵּים בַּחֲלֵי. שְׁבֵית הַמּוֹקֵד קִצְתוֹ בְּנוֹי בְּתוֹךְ הָעֲזָרָה הַמְּקוֹדֶשֶׁת
וּמִקְצֵתוֹ בַּחֲלֵי: וְרֹאשֵׁי פֶסְפָּסִין. רֹאשֵׁי קוֹרוֹת יוֹצֵאִים מִן הַכּוֹתֵל עַד הַמּוֹקֵד, שְׁהוּא קוֹדֶשׁ, כִּדִּי לִדְעַת אִיזָה קוֹדֶשׁ וְאִיזָה חוֹל וְלֹאכּוֹל קֹדֶשִׁים בִּקְדָשׁ: לְשִׁכַּת
טָלָאִי קָרְבָן. שְׁהוּ שֶׁם מִלְאִים מְבֹקְרִים לְתַמְדִּים, כְּדִתְנִן אֵין פּוֹחֲתִים מִשְׁשֵׁה מִלְאִים בְּלִשְׁכַּת מִלְאִים: לְשִׁכַּת עוֹשֵׂי לָחֶם הַפָּנִים. בֵּית גֶּרְמָו הָיוּ עוֹשִׂים לָחֶם
הַפָּנִים שֶׁם: שֶׁשֶּׁקְצוֹם מִלְכֵי יוֹן. שֶׁהִקְטִירוּ עָלָיו לְעֹבְדָה זָרָה. וּבְמִסְכַּת שְׁקִלִים וּבְמִסְכַּת תָּמִיד קוֹרָא לָהּ לְשִׁכַּת הַחֲתוּמוֹת: בָּהּ יוֹרְדִין לְבֵית הַמִּבְטִילָה. בְּאוֹתָהּ
לְשִׁכָּה הִיָּה יוֹרֵד הַכֹּהֵן שְׂרָאָה קָרִי הוֹלֵךְ בְּמַחֲלָה (שְׂאֵחָר) [צ"ל שְׁחָתָה] בֵּית הַמְּקוֹדֶשׁ לְבֵית הַמִּבְטִילָה, וְשֶׁם מְדוּרָה שֶׁמִּתְחַמֵּם בָּהּ הַכֹּהֵן לֹאֲחֵר שְׁטַבֵּל וְעֹלָה
וּנִסְתַּפֵּן, וְלִשְׁכַּת הַמּוֹקֵד הִיא קְרוּיָה, וְהִיא פְּתוּחָה לְבֵית הַמּוֹקֵד הַגְּדוֹל:
ז אֶחָד פְּתוּחַ לַחֲלִי. הַפֶּתַח שֶׁבַּצָּפוֹן בֵּית הַמּוֹקֵד הָיָה פְּתוּחַ לַחֲלִי, וּשְׁבִדְרוֹמֵו הָיָה פְּתוּחַ לַעֲזָרָה: פֶּשֶׁשׁ קָטָן. שַׁעַר קָטָן בְּתוֹךְ הַשַּׁעַר הַגְּדוֹל: שְׁבּוֹ נִכְנָסִים
לְבָלוֹשׁ אֶת הָעֲזָרָה. שְׁהוּ נִכְנָסִים כָּל בּוֹקֵר דֶּרֶךְ אוֹתוֹ פֶּשֶׁשׁ לַחֲפֹשׁ עַל כָּל כְּלֵי שֶׁרַת שְׁבַעְעוּרָה שִׁדְּיוֹ כּוֹלֵן בְּמִקְוָמוֹ. וְהָכִי תָנִן בְּמִסְכַּת תָּמִיד (פֶּרֶק א') נִמָּל
אֶת הַמִּפְתָּח וּפְתַח אֶת הַפֶּשֶׁשׁ וְנִכְנָס מִבֵּית הַמּוֹקֵד לַעֲזָרָה וְכוּ' אֵלּוּ הוֹלְכִים בְּאִסְכְּרָה דֶּרֶךְ הַמּוֹרָח וְאֵלּוּ הוֹלְכִים בְּאִסְכְּרָה דֶּרֶךְ הַמַּעֲרֵב, הָיוּ בּוֹדִקִים
וְהוֹלְכִין עַד שִׁמְנָעִים לְמִקּוֹם עוֹשֵׂה חֲבִיתָיו, הִנֵּיעוּ, אֵלּוּ וְאֵלּוּ אוֹמְרִים שְׁלוֹם הַכֵּל שְׁלוֹם, כְּלוֹמֵר כָּל כְּלֵי שֶׁרַת הֵן בְּמִקְוָמָן בְּשָׁלוֹם: לְבָלוֹשׁ. תְּרֻגֹם וַיִּחַפֵּשׁ,
וּבְלֹשׁ:
ח בֵּית הַמּוֹקֵד כִּיפָה. בְּנוֹי שֶׁל בֵּית הַמּוֹקֵד לֹא הָיָה עֲלִיָּה, אֵלָּא כִיפָה אֶרְקוּלִי' בְּלַע"ז עֲשׂוּיָה בְּאֶרֶץ: מוֹקֵף רֹבְדִים שֶׁל אֲבָן. אֲצַטְבָּאוֹת סָבִיב שֶׁל אֲבָנִי
גוֹיָת הָיוּ מְשׁוֹקְעוֹת בְּכוֹתֵל וְיוֹצֵאוֹת מִן הַכּוֹתֵל לְתוֹךְ בֵּית הַמּוֹקֵד לְצַד הַקֶּרֶקֶר, וְעַל גְּבִיהֵן אֲבָנִים אַחֲרוֹת קִצְרוֹת מִזֵּן יוֹצֵאוֹת גְּמִי מִן הַכּוֹתֵל, וְהָיוּ כְּעֵין מַעְלוֹת

משניות מבוארות – קהתי

לשכה זו: "לשכת החתומות" (עיין באורנו שם); צְפוֹנִית מַעֲרֵבִית – הלשכה שהיתה בוויית צפונית מערבית, בָּהּ יוֹרְדִים לְבֵית הַמִּבְטִילָה – ברצפתה היה פתח, שדרכו היו יורדים הכהנים לבית הטבילה; במסכת תמיד (שם) נקראת לשכה זו: "לשכת בית המוקד", לפי שבלשכה זו היתה מדורה, שהתחממו בה הכהנים אחר שטבלו (עיין 'תפארת ישראל').

~ יום חמישי ~

באור משנה ז

שְׁנַיִם שְׁעָרִים הָיוּ לְבֵית הַמּוֹקֵד: אֶחָד פְּתוּחַ לַחֲלִי – השער שבצפון בית המוקד פתוח לחלי, היינו לשטח שבין העזרה להר הבית, כמו שבארנו לעיל (משנה ה). וְאֶחָד פְּתוּחַ לַעֲזָרָה – והשער שבדרום בית המוקד פתוח לעזרה. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה: זֶה שֶׁהָיָה פְּתוּחַ לַעֲזָרָה – השער שהיה פתוח לעזרה, פֶּשֶׁשׁ קָטָן הָיָה לוֹ – פתח קטן היה בתוך השער, שֶׁבּוֹ נִכְנָסִין לְבָלוֹשׁ אֶת הָעֲזָרָה – בכל בוקר היו נכנסים דרך אותו פשפש לחפש ולבדוק אם כל כלי השרת במקומם, כמו ששינו במסכת תמיד (א, ג).

באור משנה ח

משנה זו שנויה כולה במסכת תמיד, פרק א משנה א.
בֵּית הַמּוֹקֵד, כִּפָּה – היה כפה, כלומר בית שתקרתו עשויה בצורת כפה עגולה, וּבֵית גְּדוֹל הָיָה, מִקַּף רֹבְדִין שֶׁל אֲבָן – אצטבאות של אבני גזית רחבות יוצאות מן הכותל לתוך בית המוקד, זו למעלה מזו וזו צרה מזו, כעין מדריגות, וְזָקְנֵי בֵּית אֵב – הממונים על בית האב שעבד באותו יום במקדש, יְשָׁנִים שָׁם – על הרובדים הללו, וּמִפְתָּחוֹת הָעֲזָרָה בִּינָם – כלומר ברשותם, שלא היה אדם ראשי ליטלם מבלי לקבל רשות מהם, וּפְרָחֵי כִּהָּנָה – הכהנים הצעירים,

קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים שֶׁשְׁחִיתוּתוֹ בַּצָּפוֹן (תְּרֻשִׁים אוֹת מ"א); שְׁלִישִׁי לוֹ בֵּית הַמּוֹקֵד – שַׁעַר בֵּית הַמּוֹקֵד (תְּרֻשִׁים אוֹת מ"א); וְכַבֵּר בְּאֶרְנוּ עֲנִין בֵּית הַמוֹקֵד בְּמִסְכַּת תָּמִיד (א, א).

באור משנה ו

וּבְרַבֵּעַ לְשִׁכּוֹת הָיוּ בְּבֵית הַמּוֹקֵד – בארבע זוויותיו, בְּקִיטוֹנוֹת פְּתוּחוֹת לְטַרְקֵלָיו – כְּחֹדְרִים קִטְנִים הַפְּתוּחִים לְאוֹלָם, כִּךְ הָיוּ הַלְשִׁכּוֹת פְּתוּחוֹת לְבֵית הַמּוֹקֵד, שְׁתֵּים בִּקְדָשׁ – שְׁתֵּי לְשִׁכּוֹת הָיוּ בְּתוֹחֵם הָעֲזָרָה, וְשְׁתֵּים בַּחֲלֵי – וְשְׁתֵּי לְשִׁכּוֹת הָיוּ מְחוּץ לְתוֹחֵם הָעֲזָרָה, בְּצַד צָפוֹן שֶׁל בֵּית הַמּוֹקֵד שְׁהִיָּה בְּחִיל שְׁהוּא חוֹל, כְּלוֹמֵר שְׁבֵית הַתּוֹחֵם הָיוּ מִקְצֵתוֹ בְּנוֹי בְּתוֹךְ תּוֹחֵם הָעֲזָרָה הַמְּקוֹדֶשֶׁת, וּמִקְצֵתוֹ מְחוּץ לְתוֹחֵם הָעֲזָרָה, וְנִמְצָאוּ שְׁתֵּי לְשִׁכּוֹתֵיו הַדְּרוֹמִיּוֹת בִּקְדָשׁ וְשְׁתֵּי לְשִׁכּוֹתֵיו הַצְּפוֹנִיּוֹת בַּחֲלֵי, וְרֹאשֵׁי קוֹרוֹת, בְּרוֹחַב פִּיסַת הַיָּד, שְׁהוּ יוֹצֵאִים וּבּוֹלְטִים מִתּוֹךְ הַכּוֹתֵל ('תפארת ישראל'; עֵיין בִּרְטוּרָא וְיִתּוּסְפוֹת יוֹם טוֹב'; וִישׁ גּוֹרִסִים: פֶּסֶקֶטִין, וּמִבְּאֵרִים: מַחֲצִיזָה שֶׁל אֲבָנֵי פֶסֶסֶף (ר"ח אֶלְבֶּס). מְבַדִּילִין בֵּין קֹדֶשׁ לַחֲלֵי – בֵּין אוֹתוֹ חֶלֶק שְׁהוּא קוֹדֶשׁ לְבֵין אוֹתוֹ שְׁהוּא חוֹל. וְיָמָּה הָיוּ מְשַׁמְשׁוֹת – הַלְשִׁכּוֹת? מַעֲרֵבִית דְּרוֹמִית – הַלְשִׁכָּה שְׁהִיָּה בְּזוּיִת מַעֲרֵבִית דְּרוֹמִית שֶׁל בֵּית הַמּוֹקֵד, הִיא הָיְתָה לְשִׁכַּת טָלָאִי קָרְבָן – בָּהּ הָיוּ הַטָּלָאִים הַמְּבֹקְרִים מִמּוֹם לְקֶרֶן הַתָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנֵּינוּ (עֲרִכִין ב, ה): "אֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁשֵׁה טָלָאִים הַמְּבֹקְרִין בְּלִשְׁכַּת הַטָּלָאִים"; דְּרוֹמִית מְזֻרְחִית – הַלְשִׁכָּה שְׁהִיָּה בְּזוּיִת דְּרוֹמִית מְזֻרְחִית, הִיא הָיְתָה לְשִׁכַּת עוֹשֵׂי לָחֶם הַפָּנִים – בָּהּ הָיוּ לְשִׁים וְאוֹפִים אֶת לָחֶם הַפָּנִים; מְזֻרְחִית צְפוֹנִית – הַלְשִׁכָּה שְׁהִיָּה בְּזוּיִת מְזֻרְחִית צְפוֹנִית, בָּהּ גָּזְזוּ בְּנֵי חֲשֹׁמוֹנָא אֶת אֲבְנֵי הַמְּזֻבָּח, שֶׁשֶּׁקְצוֹם מִלְכֵי יוֹן – שֶׁהִקְרִיבוּ עַל הַמְּזֻבָּח לְעֹבְדָה זָרָה, וְכִשְׁטִיהֵרוּ חֲשִׁשְׁמוֹנָאִים אֶת הַמְּקוֹדֶשׁ, גָּזְזוּ אֶת אֲבָנֵי הַמְּזֻבָּח הָהוּא בְּלִשְׁכָּה זוֹ; בְּמִסְכַּת תָּמִיד (ג, ג) נִקְרָא

בִּידֶם, וּפְרָחֵי כְהִנָּה אִישׁ כִּסְתּוֹ בְּאַרְץ.

ט וּמָקוֹם הָיָה שָׁם אָמָה עַל אָמָה, וּטְבֵלָא שֶׁל שֵׁשׁ וּמִפְּעַת הָיְתָה קְבוּעָה בָּהּ, וְשִׁלְשֻׁלַת שְׁהַמְפָּתְחוֹת הָיוּ תְלוּיוֹת בָּהּ. הִגִּיעַ זְמַן הַנְּעִילָה, הִגְבִּיהָ אֶת הַטְּבֵלָא בַּמְּבַעַת, וְנָטַל אֶת הַמְּפָתְחוֹת מִן הַשִּׁלְשֻׁלַת, וְנָעַל הַפֶּה מִבְּפָנִים, וְכֵן לֹא יֵשֵׁן לֹא מִבְּחוּץ. גָּמַר מְלָנְעוּל, הַחֲזִיר אֶת הַמְּפָתְחוֹת לְשִׁלְשֻׁלַת, וְאֵת הַטְּבֵלָא לְמָקוֹמָהּ, נָתַן כִּסּוֹתוֹ עָלֶיהָ, יֵשֵׁן לוֹ. אֲרַע קָרִי בְּאֶחָד מֵהֶם, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ בְּמִסְבָּה הַהוֹלָכָת תַּחַת הַבִּירָה, וְהַנְּרוֹת דּוֹלְקִים מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד שֶׁהָיוּ מִגִּיעַ לְבֵית הַטְּבִילָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: בְּמִסְבָּה הַהוֹלָכָת תַּחַת הַחֵיל, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ בְּטָרִי.

פ ר ק ש נ י

א הֵר הַבֵּית הָיָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת אָמָה עַל חֲמֵשׁ מֵאוֹת אָמָה; רַבּוֹ מִן הַדְּרוֹם, שְׁנֵי לוֹ מִן הַמְּזֻרָה, שְׁלִישִׁי לוֹ מִן

פירוש ברטנורא

זו על זו: וזקני בית אב. המשמר היה מתחלק לשבעה בתי אבות כמנין ימות השבוע, כל אחד עובד יומו, וזקני בית אב של אותו יום היו ישינים שם על אותן רוכבים: ופרחי כהונה. בחורים שמתחיל שער זקנם לפרות, והם היו השומרים: איש כסתו בארץ. שלא היו רשאים לשכב שם על גבי מטות אלא בארץ, כדרך ששומרי חצרות המלכים עושים: כסתו. לשון כרים וכסתות:

ט הגיע זמן הנעילה. לנעול שערי העזרה: הכהן מבפנים וכן לוי יושב לו מבחוץ. שהלויים טפלים לכהנים, כמה שנאמר (במדבר י"ח) וילוו עליך וישרתוך. הלך בבית אבטינס ובבית הנצוץ שהיו עליות, היו הכהנים שומרים למעלה וליום למטה. ובית המוקד שלא היתה אלא כיפה על הארץ, היה כהן מבפנים וכן לוי מבחוץ: במסיבה. במחילה המהלכת תחת הבירה, שמחילה היתה תחת המוקד. וכל המוקדש קרוי בירה, כדכתיב (דברי הימים א כ"ט) אל הבירה אשר הכינתו. ומפני שהיה בעל קרי, לא היה מהלך דרך העזרה אלא דרך המחילות, דקיימא לן מחילות לא נתקדשו: והנרות דולקים. במחילה מכאן ומכאן: במסיבה ההולכת תחת החיל יוצא, ואינו חוזר לבית המוקד לפי שהוא מבוטל יום. ואין הלכה כר' אליעזר בן יעקב, אלא כדתנן בריש תמיד, בא וישב לו אצל אחיו הכהנים בבית המוקד עד שהשערים נפתחים יוצא והולך לו, שאע"ג שטבול יום אסור ליכנס לעזרת נשים דחינו מחנה לויה, לזה הקלו, לפי שנטמא בפנים:

ב א הֵר הַבֵּית הָיָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת אָמָה. מוקף חומה סביב: רובו מן הדרום שני לו מן המזרח. כלומר, הרוחק שיש מחומת הר הבית לחומת העזרה

משניות מבוארות – קהתי

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: בְּמִסְבָּה הַהוֹלָכָת תַּחַת הַחֵיל, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ בְּטָרִי – כשעלה מבית הטבילה, לא היה חוזר לבית המוקד, אלא הולך במחילה שמתחת לחיל ויוצא להר הבית סמוך לשער הצפוני הנקרא שער טרי. רבי אליעזר בן יעקב חולק כאן על מה ששנינו (תמיד א, א): "בא וישב לו אצל אחיו הכהנים, עד שהשערים נפתחים", שלדעת רבי אליעזר אסור לו לחזור לבית המוקד, לפי שהוא טבול יום. אבל חכמים סוברים, שאף על פי שהוא טבול יום הקלו עליו, שיהא רשאי לחזור לבית המוקד, הואיל ונטמא בפנים (ברטנורא). והלכה כחכמים. – ויש מפרשים, שרבי אליעזר בן יעקב אינו חולק אלא בענין המסכה, כלומר שלדעתו לא הלך הכהן הטמא לבית הטבילה במסכה ההולכת תחת הבירה, לפי שאסור לטמא לילך שם, אלא היה הולך במסיבה שתחת החיל: והפסיקה "יוצא והולך לו בטרי". אינה מדברי רבי אליעזר, אלא דברי הכל היא, ופירושה: כשנפתחו השערים היה יוצא והולך לו בשער טרי (ביאורי הגר"א).

אִישׁ כִּסְתּוֹ בְּאַרְץ – כל אחד מהם היה שוכב על כסת המונחת על גבי הרצפה (עיין באורנו תמיד א, א).

~ יום שישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ט

וּמָקוֹם הָיָה שָׁם – בבית המוקד, אָמָה עַל אָמָה – אמה מרובעת בתוך הרצפה, וּטְבֵלָא שֶׁל שֵׁשׁ – עליו, וּמִפְּעַת הָיְתָה קְבוּעָה בָּהּ – בטבלא מבחוץ, כדי לאחוז בטבעת ולהרים בה את הטבלא, וְשִׁלְשֻׁלַת – ושרשרת היתה קבועה בטבלא מבפנים, שְׁהַמְפָּתְחוֹת הָיוּ תְלוּיוֹת בָּהּ – בשרשרת; ויש מפרשים, שהטבעת היתה קבועה מבפנים ובטבעת היתה תלויה השרשרת של המפתחות (המאירי). הִגִּיעַ זְמַן הַנְּעִילָה – של שערי העזרה, הִגְבִּיהָ – הכהן השוער (ריש), אֶת הַטְּבֵלָא בַּמְּבַעַת – ולפי המאירי (שהבאנו לעיל), הגירסה היא: את הטבלא מן הטבעת. וְנָטַל אֶת הַמְּפָתְחוֹת מִן הַשִּׁלְשֻׁלַת, וְנָעַל הַפֶּה מִבְּפָנִים – את שערי העזרה, וְכֵן לֹא יֵשֵׁן לֹא מִבְּחוּץ – ויש גורסים: וישב לו מבחוץ. כלומר שהלויים שמרו מחוץ לשערי העזרה. ויש מפרשים, שהכוונה כאן לנעילת שער בית המוקד, והוא ששנינו: וכן לוי ישן לו מבחוץ. שכן בבית המוקד היו הכהנים שומרים בפנים והלויים בחוץ (ברטנורא). גָּמַר מְלָנְעוּל – את כל שערי העזרה, הַחֲזִיר אֶת הַמְּפָתְחוֹת לְשִׁלְשֻׁלַת, וְאֵת הַטְּבֵלָא לְמָקוֹמָהּ, נָתַן כִּסּוֹתוֹ – ויש גורסים: כסתו. עָלֶיהָ – על הטבלא, וְהָיוּ יֹשְׁנֵי לוֹ – שם (יתוספות יום טוב). אֲרַע קָרִי – מקרה לילה, בְּאֶחָד מֵהֶם – מן הכהנים, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ בְּמִסְבָּה – בדרך שהיו בה סיכובים, מעלות ומורדות, הַהוֹלָכָת תַּחַת הַבִּירָה – היינו תחת המוקד (עיין תמיד א, א: שם הבאנו דעה אחרת): ולפי שאסור לבעל קרי לילך דרך העזרה, הלך דרך המחילות שמתחתיה, שהמחילות לא נתקדשו, וְהַנְּרוֹת דּוֹלְקִים מִכָּאן וּמִכָּאן – משני הצדדים, במחילות הללו, עַד שֶׁהָיוּ מִגִּיעַ לְבֵית הַטְּבִילָה – וטובל שם.

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה בא לתאר את הר הבית ואת העזרות שבמקדש. – הר הבית הוא שטח החר שבתוכו נבנה בית המקדש, ונקרא "הר הבית" על שם הכתוב (ישעיה ב, ב): "נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים" (ד"ש). וכן כתוב (ירמיה כו, יח; מלכה ג, יב): "והר הבית לבמות יער", והוא הר המוריה (רמב"ם). וכן כתוב (דברי הימים ב ג, א): "ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים בהר המוריה". הֵר הַבֵּית – שהיה מוקף חומה, הָיָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת אָמָה עַל חֲמֵשׁ מֵאוֹת אָמָה – כמו שנאמר (יוחנא זב, ב): "לארבע רוחות מדרו חומה לו סביב סביב, אורך חמש מאות ורוחב חמש מאות..." (עיין ד"ק). רַבּוֹ מִן הַדְּרוֹם – רוב השטח הפנוי של הר הבית היה בדרום, שְׁנֵי לוֹ מִן הַמְּזֻרָה – השטח הפנוי שבמזרח היה בגודלו שני לשטח הפנוי שבדרום; שְׁלִישִׁי לוֹ מִן הַצִּפּוֹן – והשטח הפנוי שבצפון היה בגודלו שליש לשטח הפנוי שבדרום, שהשטח הפנוי שבמזרח היה קטן מן השטח הפנוי שבדרום, אבל גדול מן השטח

הצפון, מעוטו מן המערב. מקום שהיה רב מדתו, שם היה רב תשמישו.

ב כל הנכנסין לחר הבית, נכנסין דרך ימין, ומקיפין ויוצאין דרך שמאל, חוץ ממי שארעו דבר, שהוא מקיף לשמאל. מה לך מקיף לשמאל? שאני אבל; השוכן בבית הזה ינחמד. שאני מגדה; השוכן בבית הזה יתן בלבו ויקרבו; דברי רבי מאיר. אמר לו רבי יוסי: עשיתן פאלו עברו עליו את הדין, אלא: השוכן בבית הזה, יתן בלבו ותשמע לדברי חבריו ויקרבו.

ג לפנים ממנו – סרג גבוה עשרה טפחים; ושלש עשרה פרוצות היו שם, שפרצום מלכי יון. חזרו וגדרום, וגזרו כנגדם שלש עשרה השתחויות. לפנים ממנו – החיל עשר אמות, ושתיים עשרה מעלות היו שם. רום המעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה. כל המעלות שהיו שם, רום מעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה, חוץ משל אולם. כל הפתחים והשערים שהיו שם, גבהן עשרים אמה, ורחבן עשר אמות, חוץ משל אולם. כל

פירוש ברטנורא

לצד דרום, יותר מן הרוחק שיש ביניהם מצד מזרח. והרוחק שיש ביניהן מצד מזרח יותר מן הרוחק שיש ביניהן לצד צפון, והצפוני יותר מן המערב: **ב** נכנסים דרך ימין ומקיפין דרך שמאל. כגון הנכנסים דרך שערי חולדה שהן מן הימין, מקיפין דרך שער המדי: שאני אבל. נשאלין אותו מה לך לחקוף לשמאל, ואמר שאני אבל, אומרים לו השוכן בבית הזה ינחמד וכו'; עשיתן כאילו עברו עליו את הדין. אם הן אומרים לו כן, נראה כאלו חבריו עוותו הדין ונידוהו שלא כהלכה: יתן בלבו שתשמע לדברי חבריו. דהשתא משמע שהוא עשה שלא כדין וצריך תשובה. והלכה כר' יוסי: **ג** לפנים. מחומת הר הבית: פורו. מחיצה העשויה נקבים נקבים כמטה מסורגת בחבלים, והיא עשויה מדפי עץ ארוכים וקצרים שמרכיבין אותן זו על זו באלכסון: וגזרו כנגדם שלש עשרה השתחויות. כשמוע כנגד כל פרצה ופרצה, משתחוה ומודה על אברן מלכות יון: לפנים. מאותו סוג היה מקום פנוי עשר אמות, והוא נקרא חיל: ושתיים עשרה מעלות היו שם. כדי לעלות משם לעזרת נשים: רום מעלה. כל מעלה מהן גבוהה מחברתה חצי אמה. וכן המעלה הראשונה גבוהה מן הקרקע חצי אמה: ושלחה. משך רוחב המעלה, דהיינו מקום דריסת הרגל, חצי אמה: חוץ משל אולם. חוץ מן המעלות

משניות מבוארות – קהתי

בבית הזה, יתן בלבו – הרהורי תשובה – **ותשמע לדברי חבריו** **ויקרבו** – שכן נוסח זה משמעו, שהוא עשה שלא כדין, והוא צריך לחזור בתשובה.

באור משנה ג

לפנים ממנו – מהר הבית, כלומר לפנים מחומת הר הבית, סרג – היתה מחיצה הנקראת סרג (ראה תרשים אות ו), על שם שהיתה עשויה כעין שבכה, מעצים דקים המורכבים זה על זה באלכסון (ברטנורא), **גבוה עשרה טפחים** – במפרשים מובא, שהסרג לא נעשה אלא לשם מחיצה בפני נכרים שלא ייכנסו לפנים ממנו, והיה מקיף את חומת העזרה; **ושלש עשרה פרוצות היו שם** – בסורג, **שפרצום מלכי יון** – כדי להראות, שאף לנכרים מותר להיכנס לפנים מן הסורג. **חזרו וגדרום** – לאחר שנצחו ישראל את היוונים, בימי החשמונאים, חזרו וגדרו את פרצות הסורג, **וגזרו כנגדם שלש עשרה השתחויות** – שכל העובר כנגד הפרצות הללו, חייב להשתחוות ולהודות לה' על צדונתם של ישראל; ולא שצריך להקיף את כל הר הבית ולהשתחוות כנגד כל פרצה ופרצה, אלא שכל הבא להר הבית ועובר כנגד אחת הפרצות, משתחוה כנגדה; ואם הוא מקיף את כל ההר, משתחוה שלוש עשרה השתחויות ("עזרת כהנים"). **לפנים ממנו** – מן הסורג, **החיל עשר אמות** – שטח פנוי ברוחב עשר אמות, והוא נקרא "חיל" (תרשים אות ז); **ויש מבארים, שה"חיל"** היינו חומה בגובה עשר אמות (דמב"ס הל' בית הבחירה ה, ג), אבל רוב המפרשים אינם סוברים כך (עיין ברטנורא: "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"). **ושתיים עשרה מעלות** – מדרגות, **היו שם** – בחיל, לפני העזרה; **רום המעלה חצי אמה** – גובהה של כל מדרגה היה חצי אמה (כרבע מטר). **ושלחה חצי אמה** – ורוחבה (היינו מקום דריסת הרגל) חצי אמה. יש מפרשים שארבע האמות הראשונות של החיל היו מישור, ושש האמות הנותרות היו עשויות שתיים עשרה המעלות ששינו כאן ("תפארת ישראל"). **כל המעלות שהיו שם** – במקדש. **רום מעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה** – גובה כל מעלה חצי אמה ורוחבה חצי אמה, חוץ משל אולם חוץ מן המעלות שבין האולם ולמזבח (אות נ"ג בתרשים). שלא היתה

הפנוי שבצפון; **מעוטו מן המערב** – שכן העזרה לא היתה באמצע הר הבית אלא משוכה לצד צפונית מערבית, ורוב השטח הפנוי היה בצד דרום, ומיעוטו בצד מערב: בצד צפון היה יותר מאשר במערב, ובמזרח יותר מאשר בצד צפון. **מקום שהיה רב מדתו** – של השטח הפנוי, היינו בדרום, שם היה רב תשמישו – שבדרום היו לשכות הרבה ובתים למשמשי הבית, מלבד הלשכות הנזכרות במשנה ("שלטי הגבורים"; עיין "תוספות יום טוב", ו"תפארת ישראל").

בעל "תוספות יום טוב" כותב, שנראה לו, כי הטעם שהיה רובו מן הדרום הוא, לפי ששם היתה כניסת כל אדם מהעיר שהיא בדרום הר הבית, כמו שכתוב ביהושע (מ, ב); ולפיכך ראוי שיהא רוב התשמיש במקום הראשון שבו נכנסים. שני לו מן המזרח – שכן מקיפים דרך ימין. ויש מביאים ראיה מן הכתוב (נחמיה ח, א): "וראספו כל העם כאיש אחד אל הרחוב אשר לפני שער המים", ושער המים היה בדרום, והרחוב שלפניו היינו הר הבית, והרי שאסיפת העם היתה בחלק הדרומי של הר הבית (אנציקל' תלמודית בשם "עזרת כהנים"; עיין רש"י פסחים כ, א. דיבור המתחיל "ההיכל").

~ שבת קודש ~

באור משנה ב

כל הנכנסין לחר הבית – באיזה שער שהוא, **נכנסין דרך ימין** – כגון הנכנסים בשער המזרח, הולכים לצד צפון, **ומקיפין** – לצד מערב, **ויוצאין דרך שמאל** – בשערי הדרום, **חוץ ממי שארעו דבר** – רע, כגון שהוא אבל או מנודה, **שהוא מקיף לשמאל** – נכנס ופונה לצד שמאל; ומתוך כך שואלים אותו: **מה לך מקיף לשמאל** – מה קרה לך שאתה פונה לצד שמאל? ואם הוא משיב: **שאני אבל** הרי הם אומרים לו: **השוכן בבית הזה ינחמד** – היינו שמנחמים אותו; או אם הוא משיב: **שאני מגדה** – הוטל עלי נידוי על ידי חברי, הרי הם משיבים לו: **השוכן בבית הזה יתן בלבו** (של חבריו שנידו) **ויקרבו** – ונמצאו מנחמים אותו; **דברי רבי מאיר** – שלדעת רבי מאיר יש לנחם את המנודה בלשון זה. **אמר לו רבי יוסי** – לרבי מאיר: **עשיתן** – עשית את חבריו שנידוהו, **פאלו עברו עליו את הדין** – כאילו עשו לו חבריו שלא כדין ונידוהו שלא כהלכה, **אלא** – כך הם אומרים לו: **השוכן**

הַפְתָּחִים שֶׁהָיוּ שָׁם, הָיוּ לָהֶן דְּלָתוֹת, חוץ מִשָּׁל אוֹלָם. כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ שָׁם, הָיוּ לָהֶן שְׁקוּפּוֹת, חוץ מִשְׁעַר טָדִי, שֶׁהָיוּ שָׁם שְׁתֵּי אֲבָנִים מְטוֹת זֹו עַל גַּב זֹו. כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ שָׁם, נִשְׁתַּנּוּ לְהִיּוֹת שֶׁל זָהָב, חוץ מִשְׁעַר נִיקְנוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה בָּהֶן נֶס. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי שֶׁנִּחְשָׁשְׁתָּן מִצְהִיב.

פירוש ברטנורא

שבין האולם ולמוכת שלא היו כולן כן, כרתנן לקמן בפרק ג': חוץ מפתח של אולם. דתנן לקמן באיך פרקין גבהו ארבעים אמה ורחבו עשרים: חיו להן שקופות. אבן מונחת על שתי המזוזות שהדלת שוקף עליה. ושקופות לשון משקוף: מפני שנעשה בהן נס. כמו שמפורש ביומא פרק ג' [דף ל"ח ע"א]: מצהיבות כמו מזהיבות, שמראיתן דומה לזהב לפיכך לא הוצרכו לעשותן של זהב:

משניות מבוארות – קהתי

לשערי המקדש, ועשה שם שתי דלתות ברושים מצופות נחושת, וכשחזרו משם עם הדלתות בספינה, עמד על הספינה סער גדול בים לטבעה; נטלו אחת מן הדלתות והטילו לים, כדי להקל ממשא הספינה, וכשלא נח הים מזעפו, רצו להטיל גם את השנייה; עמד הניקנור וחייב את הדלת בזורעותיו, ואמר להם: אם אתם מטילים אותה, הטילוני עמה לים; מיד נח הים מזעפו, והיה ניקנור מצטער הרבה על אותה הדלת שהטילו לים. כיון שהגיעה הספינה לנמל של עכו, היתה הדלת הראשונה מבצבצת ויוצאת מתחת דופני הספינה. ומשום אותו נס שנעשה לדלתות לא שינו אותם לעולם. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי שֶׁנִּחְשָׁשְׁתָּן מִצְהִיב – שהנחושת של דלתות שער ניקנור היתה מזהיבה ומבריקה יותר משל זהב, לפיכך לא הוצרכו לשנותן ולצפותן זהב.

מידת כולן כך (כמבואר להלן ג. א). כָּל הַפְתָּחִים וְהַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ שָׁם – במקדש, גִּבְהָן עֲשָׂרִים אֲמָה, וְרָחְבָּן עֶשְׂרֵי אֲמוֹת, חוץ מִשָּׁל אוֹלָם – שגובה פתחו היה ארבעים אמה ורחבו עשרים אמה (כלהלן ג. א). כָּל הַפְתָּחִים שֶׁהָיוּ שָׁם, הָיוּ לָהֶן דְּלָתוֹת, חוץ מִשָּׁל אוֹלָם – שלא היו לו דלתות, אלא פרוכת תלויה בו. כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ שָׁם, הָיוּ לָהֶן שְׁקוּפּוֹת – היינו משקוף עליהן, חוץ מִשְׁעַר טָדִי – שבצפון חומת הר הבית, שֶׁהָיוּ שָׁם – במקום המשקוף, שְׁתֵּי אֲבָנִים מְטוֹת זֹו עַל גַּב זֹו – כזה: א. כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ שָׁם, נִשְׁתַּנּוּ לְהִיּוֹת שֶׁל זָהָב – כשהעשירו ישראל, ציפו אותם זהב, חוץ מִשְׁעַר נִיקְנוֹר – שבמזרח העזרה (תרשים אות י"ח). מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה בָּהֶן נֶס – כמו שמסופר בברייתא (יומא לח, א), שניקנור הלך לאלכסנדריה של מצרים להביא דלתות

המשך ביאור למס' מנחות ליום שני עמ' א

12 – על ידי זקני העדה, כמו שנאמר 'וסמכו זקני העדה', ואין שְׁעָרִי
13 עֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים מְעֻנִּין מְיֻכָּה בְּזָנִיִּם, אֵלָּא בְּאֶהֱרֹן – על ידי אהרן
14 או שאר הכהנים.
15 מקשה הגמרא: ורמיהו – וקשה, שיש סתירה לכך ממה ששנינו
16 בברייתא אחרת, נאמר לגבי שער המשתלח (שם טו בא) 'וסמך
17 אֶהֱרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַחִי', ונלמד מכאן שרק
18 השעיר החי, דהיינו השעיר המשתלח, הוא מְעֻנִּין מְיֻכָּה, ואין
19 שְׁעָרִי עֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים מְעֻנִּין מְיֻכָּה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן
20 חולק ואומר, הלימוד מהפסוק הוא שרק השעיר החי מְעֻנִּין מְיֻכָּה
21 בְּאֶהֱרֹן – על ידי כהן,

1 על רבי יהודה, שלדבריו הכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח על
2 שאר עבירות, ואני סובר שהם מתכפרים על שאר עבירות ביודיו
3 שעל הפר, ששם שְׁעָרִי שֶׁל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל עַל
4 שאר עבירות, כִּי יִדְּיוּ שֶׁל פֶּה מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים עַל שֶׁאֵין
5 עבירות.
6 הגמרא מביאה ברייתא שדנה אם יש סמיכה בשעירי עבודת
7 כוכבים: תָּנוּ רַבָּנָן, נִאֲמַר לִגְבִּי פֶּה הֶעֱלֵם דָּבָר שֶׁל צִיבּוֹר (ויקרא טו)
8 'וסמכו זקני העדה את ידיהם על ראש הפר'. מכאן יש ללמוד, שרק
9 פֶּה הֶעֱלֵם דָּבָר שֶׁל צִיבּוֹר מְעֻנִּין מְיֻכָּה, ואין שְׁעָרִי עֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים
10 מְעֻנִּין מְיֻכָּה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן חולק ואומר, הלימוד
11 מפסוק זה הוא שרק פֶּה הֶעֱלֵם דָּבָר שֶׁל צִיבּוֹר מְעֻנִּין מְיֻכָּה בְּזָנִיִּם

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' ב

18 שמיתת משה היא העדר גדול לדורו. כְּמִלּוֹן – שם חכם אָמַר,
19 שהספרו היה באומרו 'וַיָּמָת שָׁם מִשָּׁה', שהיה סְפָרָא רַבָּה
20 דִּישְׁרָאֵל. עוד דרשו על כך, תִּנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אֹמֵר, שיעור
21 השמעת הקול בעת פטירת משה היה שָׁנִים עֶשְׂרֵי מִיל עַל שָׁנִים
22 עֶשְׂרֵי מִיל, שהוא כִּנְגֵד שיעור מִחְנֵה יִשְׂרָאֵל, והיתה הפת קול
23 מִשְׁמַעִי וְאֹמֵר 'וַיָּמָת מִשָּׁה' סְפָרָא רַבָּה דִּישְׁרָאֵל. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים
24 שֶׁלֹּא מֵת מִשָּׁה כָּלָל, אלא עלה גופו לשמים כאלהו, והוכיחו כן
25 מדְּבָרֵיב הַבָּא לְשׁוֹן 'וַיָּמָת שָׁם', וְכִתְּבִיב הָתָם לִגְבִּי הָאֲרֻבִּים יוֹם
26 שהיה משה בשמים, 'וַיְהִי שָׁם עִם ה', ולמדו, מֵה לְהֵלֵךְ באותם
27 ארבעים יום, היה משה עוֹמֵד וּמִשְׁמָשׁ לִפְנֵי ה', אִף כָּאֵן בעלייתו
28 להר לא מת משה, אלא עוֹמֵד וּמִשְׁמָשׁ הוא לִפְנֵי ה'.
29 עוד דרשו על המקרא 'וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ' כִּי בְּאֶרֶץ מִזְבֵּחַ מוֹל בֵּית
30 פְּעוֹר, אָמַר רַבִּי בְּרִינְתָא, במקרא זה נאמרו סִימָן בְּתוֹךְ סִימָן –
31 סימנים רבים היכן הוא מקום קבורתו של משה, גיא, ארץ מואב,
32 ומול בית פעור, וְאֶפְּלִי הָכִי נִאֲמַר 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ',
33 שאיש אינו יודע היכן הוא מקום קבורתו. וְכִבְרִי שֶׁלְחָתָה פֶּעַם אחת
34 מְלַבֵּבוֹת רוּמֵי הַרְשָׁעָה, אֶצֶל

1 הִירְדֵן בְּחֵלְקוֹ שֶׁל גֵּד, דְּבָרֵיב 'וַיִּרָא רֹאשִׁית לֹו כִּי שָׁם חִלְקָת מַחֲזִיק
2 סִפּוֹ וְגו', הרי שנקבר בנחלתו של גד. וּמִחֵלְקוֹ שֶׁל רֹאשִׁית עַד חֵלְקוֹ
3 שֶׁל גֵּד כְּפֹה – מרחק תוֹ, אֲרֻבָּעָה מִלִּין. שואלת הגמרא, את אֹתָן
4 אֲרֻבָּעָה מִלִּין שֶׁמִּנְחַלֵּת רֹאשׁוֹן לִנְחֵלֵת גֵּד, מִי הוֹלִיבוֹ, הרי לא
5 התעסקו ישראל בקבורתו. ומשיבה, מִלְּמֹד, שֶׁהָיָה מִשָּׁה מוֹפֵל
6 בְּכִנְפֵי שְׂכִינָה, והשכינה העבירה אותו מחלקו של ראובן לחלקו של
7 גד, והוא דבר שאלמלא היה מוכח כן מהפסוקים, אי אפשר היה
8 לאומרו מעצמנו.
9 אומרת הגמרא, וּמִלְּאֲבִי הַשֶּׁרֶת אוֹמְרִים בהספידם את משה, שעליו
10 נאמר "צִדְקָתָהּ ה' עֲשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל". וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
11 אוֹמֵר עַל מִשָּׁה אַחֵר פְּטִירָתוֹ, "מִי יָקוּם לִי עִם מְרַעִים מִי יִתְּצֵב
12 לִי עִם פְּעָלֵי אֱנוֹן" – מי יקום עתה להוכיח המרעים במעשיהם,
13 להוכיחם לשמי. וּשְׁמוּאֵל אָמַר שהספידו הקב"ה כך, "מִי בְּהֻכָּחָם,
14 וּמִי יוֹדַע פֶּשַׁע דְּבָר" – מי יהיה כמשה לפשר בינם לאביהם
15 שבשמים כמותו. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שהספידו הקב"ה באומרו,
16 "נִחְבְּמָה מֵאֵין תִּמְצָא", לאחר פטירתו של משה. וְרַבִּי נַחֲמָן אָמַר
17 הספדו של הקב"ה היה באומרו 'וַיָּמָת שָׁם מִשָּׁה עַבְדִּי וְגו',

עין יעקב - מסכת שבת

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

ובלבים של בית אבא רעבים. לשתי שאלות הללו הוצרך: ולא יפה אמר בו. שלקנת הכלבים לא הצריכוהו לשנות טלטול נבילה, ואת האריה המת אסרו לטלטל אלא על ידי כפר או תינוק. ל"א: שהקדימוהו תשובת הכלב לתשובת האריה - לשון רבותי: ולענין שאילתא. דמיון לכבות: דשאילתא קדמיכון. דרך ענוה אמר, דהיה ליה למימר: דשאילתון קדמי: קרויה נר. "נר אלהים נשמת אדם" (משלי כ): מוטב תכבה נרו בו. לא מהקא יליף חלול שבת. דפיקוח נפש נפקא לן מ"וחי בהם" ולא שימות בהם. אלא להטעמן הדבר באגדה המושכת את הלב, לפי שהיו באים לשמוע הדרשה נשים ועמי הארץ, והיו צריכין הדרשנין למשוך את לבם:

נר ה' נשמת אדם, מוטב תכבה בשבת נר של פשר ודם, מפני הנשמה שהיא נרו של הקדוש ברוך הוא, כלומר, מותר לכבות את הנר כדי להציל את נשמתו של החולה.

הגמרא מפרשת פסוק באיכה על פי מה שלמדנו חובת הדלקת נר לכבוד שבת: נאמר בקינת ירמיה הנביא על זמן חורבן הבית (איכה ג יז) 'ותנח משלום נפשי, נשיתי מוכה' - נעזב השלום מנפשי, ונשכחה ממני הטובה. מבררת הגמרא: מאי כוונת הכתוב 'ותנח משלום נפשי'. מבארת הגמרא: אמר רבי אבהו, 'שלום' זו הדלקת נר בשבת, שבזמן החורבן לא היה לו נר להדליק, ובמקום שאין נר אין שלום, שנכשל בהליכתו בבית בחושך.

הגמרא ממשיכה לבאר את הפסוק באיכה. מבררת הגמרא: מה היתה כוונת ירמיה בקוננו 'נשיתי מוכה'. מבארת הגמרא: אמר רבי ירמיה, 'טובה' זו בית המרחץ, שנמנעה ממנו הרחיצה בזמן החורבן. שיטה נוספת: (אמר רבי יוחנן) [רבי יוחנן אמר] 'טובה' זו רחיצת ידים ורגלים בחמין, שנמנעה ממנו בשעת החורבן. שיטה נוספת: רבי יצחק נפחא אמר, 'טובה' זו מטה נאה וכלים נאים שעליה, שנחסרו ממנו בזמן החורבן. שיטה נוספת: רבי אבא אמר, 'טובה' זו מטה מוצעת, ואשה מקושטת - מתוקנת והגונה במעשיה, וראויה לתלמידים חכמים, שנחסרו ממנו בזמן החורבן.

דף ל עמוד ב. לאחר שמת דוד, התעוררו לשלמה שתי שאלות, ושלח אותן שלמה לבי מדרך שא. ואלו הן, השאלה הראשונה ששאל היא, אבא מת לאחר שיצא מביתו לפרדס, ומוטל בחמה, ואיני יכול לטלטלו, שהרי מת הוא מוקצה ואסור בטלטול. והשאלה השנייה ששאל היא, וכלבים של בית אבא רעבים, וצריך אני להאכילם. מה אעשה כדי שלא יהיה אבא מוטל בחמה, וכדי להאכיל את הכלבים. שלחו ליה החכמים, חתוך נבילה, ותנח אותה לפני הכלבים שיאכלוה. ואביך, תנח עליו כפר או תינוק, וטלטלו על ידם לתוך הבית.

מסיים רבי תנחום: וכי לא יפה אמר שלמה (קהלת ט ד) 'כי לכלב חי, הוא טוב מן האריה המת', שהרי לצורך הכלבים התירו לו לטלטל נבילה כמות שהיא בלי שינוי, ואילו את האריה המת [הוא דוד המלך] התירו לו לטלטל רק על ידי שינוי עליו כפר או תינוק.

רבי תנחום סיים את הקדמתו בענייני אגדה, והשיב לשאלה ששאלוהו (לעיל ע"א) בענין כיבוי נר הדולק לפני החולה: ולענין שאילה דשאילתא קדמיכון - ששאלתי לפניכם, בענין כיבוי הנר בשבת לצורך חולה, הלא נר קרויה נר, ונשמתו של אדם גם היא קרויה נר, שנאמר (משלי כ כז)

כאשר צריך "לצאת ממצרים", יש לדעת שאין קיימים בכך שום מדידות והגבלות

לקוטי שיחות פרשת תוריע כך יז

נסיכים. שואלת הגמרא: וְלִכְתּוּב הַתּוֹרָה: שְׂכַתּוּב הַתּוֹרָה לְפָלֵא
 נֶדֶר אוֹ בְּנִדְבָה בְּלִבָּהּ, וְלֹא בְּעֵי - ולא תצטרך לכתוב 'עולה', שהלא
 אף עולה באה בנדר ובנדבה. משיבה הגמרא: אִי לֹא בְּתֵב הַתּוֹרָה
 'עולה', הִנּוּ אֲמִינָה - הייתי אומר שיש לדרוש הפסוקים בכלל
 ופרט בכלל, וְעֵשִׂיתֶם אִשָּׁה לָהּ' הוא בְּלָל, שמשמע שדין נסיכים
 הוא בכל קרבן העולה לאישים ונקטר על המזבח, לְפָלֵא נֶדֶר אוֹ
 בְּנִדְבָה' הוא פָּרֵם, שרק קרבן הבא בנדר ובנדבה טעון נסיכים, ומה
 שנאמר לְיָחִי נִיחֻת' חֹזֵר וְכָלֵל, שכל העולה לריו נפוח טעון
 נסיכים, וכאשר ישנו בְּלָל וּפָרֵם וְכָלֵל אִי אֵתָהּ דֵּן אֱלֹא את הפרט
 ואת מה שהוא בְּעֵין הַפָּרֵם, ועל כן כאן יש ללמוד שטעון נסיכים
 כל מה שהוא בעין הבא בנדר ובנדבה, ונאמר שְׂכַתּוּב הַתּוֹרָה לְפָלֵא
 דְּבִרְ שְׂאִינִי בָּא עַל חָטָא טעון נסיכים, אִף כֵּן דָּבָר וְקָרְבָן שְׂאִינִי בָּא
 עַל חָטָא טעון נסיכים, ועל כן אֲצִיזָה חָטָא וְאֶשֶׁם שְׂכַתּוּב חָטָא עַל חָטָא
 שלא יהיו טעונים נסיכים, אולם אֲצִיזָה בְּכּוֹר וּמַעֲשֵׂר וּפְסַח שְׂאִינִי בָּאִין
 עַל חָטָא שיהיו טעונים נסיכים. וכדי שלא נרבה מ'כלל ופרט וכלל'
 זה בכור ומעשר ופסח להטענים נסיכים, תלמוד לומר - מלמדנו
 הכתוב 'עולה', ועל ידי כך יש לרבות בעין הפרט באופן אחר,
 וכדלהלן, המוציא בכור ומעשר ופסח.
 שואלת הגמרא: הַשְּׂאִינִי דְּבִרְ - עתה שנאמר 'עולה' למעט בכור
 ומעשר ופסח, וכדלעיל, בְּלָל וּפָרֵם וְכָלֵל המרבה בעין הפרט, מָה
 מְרַבֵּית בֵּית - מה אתה מרבה הימנו, והלא כל הטעונים נסיכים
 כתובים בפרשת נסיכים שנצרך ללמוד מכלל ופרט וכלל זה.
 משיבה הגמרא: כך יש לדרשו, מָה הַפָּרֵם, והוא 'עולה או זבח
 לפלא נדר או בנדבה', מְפֻרָשׁ שהוא קרבן שְׂאִינִי מְחֻיֵּב וְעוֹמֵד,
 טעון נסיכים, אִף כֵּן קָרְבָן שְׂאִינִי מְחֻיֵּב וְעוֹמֵד, טעון נסיכים, ואף
 שאינו בא בנדר ובנדבה עתה, לְהִבְיָא וְלִדְוֹת קְדָשִׁים שהם קדושים
 וקריבים, וְתַמְרוּתָן - תמורת עולה ושלמים שאף היא קריבה,
 וְעוֹלָה תִּקְרָא מִן הַמְּזֻבָּחֹת וּכְגוֹן מוֹתֵר נִסְכִּים הַהוּלָךְ לְקִיץ הַמִּזְבֵּחַ
 כדלעיל (ב'צ), וְאֶשֶׁם שְׂאִינִי בָּאִין לְעֵרֵי - שמתו בעלי או שנתכפרו
 באחר ודינו הוא שירעה באדם (במערעל) עד שיפול בו מום וימכר
 ויפלו דמיו לנדבה, שאם קדם ושחטו לשם עולה הרי הוא עולה
 כשירה, וְכָל הַנִּסְכִּים שֶׁנִּזְבְּחוּ שְׂאִינִי לְשֵׁמֶן שְׂדֵינָם הוא שהם כשרים
 אלא שלא עלו לשם חובת בעליהם ועליהם להביא אחרים
 תחתיהם. כל הקרבנות הללו אינם נדר ונדבה, אמנם מכיון שלא
 היו בעליהם מחויבים ועומדים להביאם, על כן יש לרבותם שהם
 טעונים נסיכים. כלל ופרט וכלל זה המרבה את הקרבנות האלו,
 מוציא בכור ומעשר ופסח שבעליהם מחויבים בהבאתם, שעל כן
 אינם טעונים נסיכים.
 הגמרא דורשת את התיבה 'או' הנאמרת במספר מקומות בפסוקי
 פרשה זו. שואלת הגמרא: וְהַשְּׂאִינִי (וְעַתָּה) דְּאִמְרַת שְׂדֵי'או' האמור
 בפסוק 'ועשיתם אשה לה' וגו' מן הבקר או מן הצאן' בא לְדַרְשָׁא,
 כאמור בברייתא, יש לשאול, התיבה 'או' הנאמרת לגבי לְפָלֵא
 נֶדֶר אוֹ בְּנִדְבָה' לָמָּה לִּי. משיבה הגמרא: לְחַלְלָם לִנְדֵר וּלְנִדְבָה זה
 מזה אֲצִיזָה - הוצרך האו'. סָלֵק אֲמִינָה - שאם היה
 נאמר 'לפלא נדר ונדבה' היה עולה על דעתך לומר עד דְּמִיִּיתִי
 (ושיביא) נֶדֶר וְנִדְבָה יחד לא לִיבְעֵי ו-יצטרך נְסִיכִים, קָא מְשַׁמְעֵי לָן
 - לכך נאמר 'לפלא נדר או בנדבה', להשמיענו דְּמִיִּיתִי נֶדֶר לְחֻדִּיהָ
 לִיבְעֵי נְסִיכִים וְאִי אֵתָהּ נִדְבָה לְחֻדִּיהָ לִיִּיתִי נְסִיכִים - שהמביא נדר
 לבדו טעון נסיכים וכן המביא נדבה לבדה טעון נסיכים.
 שואלת הגמרא: הִנֵּיחָא - מובן הדבר לְרִבִּי יִשְׁשִׁי, האומר במקל
 אביו ואמו שנצרך פסוק מיוחד ללמוד שהוא נענש גם בקללו רק
 אחד מהם, ואף כאן אילו היה נאמר 'נדר ונדבה' היה מביא נסיכים
 רק בעת הבאת שניהם דווקא, ולכן נאמר 'נדר או בנדבה', אֲמִינָה
 לְרִבִּי יוֹנָתָן שאמר שאין לומר ש'אביו ואמו' הכוונה לשניהם דווקא
 כל שלא נאמר במפורש 'יחדיו', ואף כאן אין לשיטתו צורך ב'או'

שהואיל וכתוב 'מן הבקר ומן הצאן' ולא נאמר 'מן הבקר מן הצאן',
 כְּמִנְיָן דְּבִרְתִּיב - כאילו נאמר 'יחדיו' דְּמִי (ו-נחשב), ויצטרך להביא
 שני קרבנות, אחד מן הבקר ואחד מן הצאן, לכך הוצרך הפסוק
 האמור ללמד שרצה אחד מביא רצה שנים מביא.
 הגמרא מבררת את דעת רבי יאשיה. מקשה הגמרא: וְלְרִבִּי יִשְׁשִׁי
 דְּאִמְרַת לגבי הפסוק (ויקרא כ ט) 'כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת
 אמו מות יומת', שִׁאֵף עַל גַּב דְּלֹא בְּתִיב (ו-שלא נאמר) 'כי איש איש
 אשר יקלל את אביו ואת אמו יחדיו מות יומת', בכל זאת כְּמִנְיָן
 דְּבִרְתִּיב - כאילו נאמר 'יחדיו' דְּמִי (ו-נחשב), ועל כן יש צורך בפסוק
 אחר לגלות שיומת אפילו אם קילל רק אחד מהם, לדבריו קשה
 שאף את האמור 'מן הבקר או מן הצאן' תביאו את קרבנכם' יש
 לפרש שהמתנדב קרבן יביא את שניהם דווקא, ואם כן לִיבְעֵי קָרָא
 - שיוצרך פסוק ללמד שאין זה כך ודי שיביא אחד מהם, וכיצד
 אמר ש'מן הבקר או מן הצאן' האמור בפרשת נסיכים בא למעט
 עולת העוף, את אביו ואת אמו יחדיו מביא את שניהם. מתרצת
 הגמרא: לא הוצרך לדרוש זאת מהפסוק בפרשת נסיכים, הִתְּיָב
 (ו-שהלא כבר נאמר) בפרשת קרבן עולה (ויקרא א ט) 'אם עולה קָרְבָּנוּ
 מִן הַבָּקָר', ועוד נאמר (שם א ט) 'ואם מן הצאן קָרְבָּנוּ', ומשמע שיכול
 להביא עולה מן הבקר לבדה או עולה מן הצאן לבדה, ואינו צריך
 להביא את שניהם יחד דווקא. נמצא שכבר לימדה התורה שדי
 באחד מהם, ואין צורך בפסוק האמור בפרשת נסיכים ללמד זאת.
 שואלת הגמרא: אֲיִדֶּךָ - והנחא האחר, רבי יונתן, הסובר שנצרך
 הפסוק בפרשת נסיכים ללמד שאין צורך שיביא את שניהם דווקא,
 מזה יענה לטענת רבי יאשיה שכבר השמיעה התורה זאת בפרשת
 עולה. משיבה הגמרא: רבי יונתן יאמר שִׁאֵף צָרִיף - שעל אף
 האמור בפרשת עולה נצרך הפסוק בפרשת נסיכים, סָלֵק דְּעֵתָהּ
 אֲמִינָה - היה עולה על דעתך לומר, הִנֵּי מִיִּלִּי - דברים אלו שמוכח
 מן הפסוקים בפרשת עולה שיכול להביא מן הבקר לבדו או מן
 הצאן לבדו, אינם אלא מְפֻרָשׁ בעת נדרו שיביא מן הבקר או מן
 הצאן, אֲכָל בְּסִתְּמָא - בנודר בלא צורך, שלא אמר אלא שיביא
 קרבן, בזה לִיִּיתִי מְתַרְוִיחָא - עליו להביא משניהם דווקא, קָא
 מְשַׁמְעֵי לָן - משמיענו הפסוק 'מן הבקר או מן הצאן' האמור
 בפרשת נסיכים שגם באופן זה די באחד מהם.
 הגמרא מפרשת את דברי הברייתא אודות המקור לחיוב תודה
 בנסיכים: אֲמַר מֶר בְּרִייתא, קרבן תוֹדָה מִיִּנִי שהוא טעון נסיכים,
 תלמוד לומר 'או וְכָה'. שואלת הגמרא: מִיִּנִי (ו-האם) קרבן תוֹדָה לְאוֹ
 וְכָה הוא שהוצרכה הברייתא לרבותו מהתיבה 'או', הלא כיון
 שנאמר 'ועשיתם אשה לה' עולה או זבח', ולמדה הברייתא
 ששלמים טעונים נסיכים לפי שזבח הם, מעתה אף תודה בכלל.
 משיבה הגמרא: אֲצִיזָה - הוצרכה הברייתא לרבותו מ'או'
 דווקא, משום שסָלֵק דְּעֵתָהּ אֲמִינָה - היה עולה על דעתך לומר
 שהואיל וְאִיכָא לָחֶם בְּהָדָה - מכיון שהתודה כבר טעונה לחם
 בהבאתה, על כן לא הִתְּיָב (ו-תצטרך) נְסִיכִים לפי שהלחם הוא
 במקומם, לכך הוצרכה לימוד מיוחד, ובאה התיבה 'או' לרבותה.
 שואלת הגמרא: וְכָה שְׂאִינִי - ובמה שונה התודה מִיִּנִי - איל
 השלמים שמביא הנזיר ביום מלאת ימי נדו, דְּאִיכָא בְּהָדָה לָחֶם -
 שאף הוא יש עמו לחם בהבאתו, וְכָה נְסִיכִים - ואף על פי כן הוא
 זקוק גם לנסיכים, כפי שדרשו להלן (ע"ה). משיבה הגמרא: סָלֵק
 דְּעֵתָהּ אֲמִינָה - היה עולה על דעתך לומר שְׂכַתּוּב (ו-שם) באיל גזיר
 אין אלא שְׂנֵי מִיִּנִי של חלות, ועל כן הוא טעון נסיכים, אולם הָכָא
 (וכאן) בתודה יש בה אֲרִבְעָה מִיִּנִי של חלות, והרי הן במקום
 נסיכים, קָא מְשַׁמְעֵי לָן - משמיענו הכתוב שאין זה כך, ואף תודה
 טעונה נסיכים, שנתרבה מ'או', ובאמור.
 הגמרא ממשיכה לברר את דברי הברייתא: שנינו בברייתא עוד
 ש'מלפלא נדר או בנדבה' למדים שכל הבא בנדר ובנדבה טעון

דבי נמי "מן הבקר ומן הצאן", כיון דלא כתיב בהו "יחדו" - משמע נמי כל אחד בפני עצמו, ולא איצטרך קרא לחלק. הוואיל דכתיב בויקרא ומן הצאן - כיון דהוה ליה למיכתב "מן הצאן", וכתיב "ומן" - כמו דכתיב "יחדו" דמי. ורבי אביו ואמר, אף על גב דכתיב "ואמר" - לא משמע "יחדו", משום דהתם לא אפשר בלא ור"ו. דהכי ליכתבו: "ומקלל אביו אמו" -

משמע אביו קילל אמו. ולרבי יאשיה דאמר אף על גב דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב דמי - והאי "מן הבקר ומן הצאן" מביע ליה להוציא עולת העוף. ליבעי קרא - לחלק, דרצה - אחד מבאי. הא כתיב - קרא אצרינא לחלק? אם עולה קרבנו מן הבקר ואם מן הצאן קרבנו וגו' - דמשמע לחלק, ורבי יונתן אמר לך - אף על גב דכתיב "אם עולה קרבנו מן הבקר, איצטרך ליה" מן הבקר או מן הצאן? לחלק, הני מיילי - דאי בעי דך ליימי, בנפשי - בשעת דהוה צאן או בקר. תורה לא זכר הוא - מדכרא דנפק עולה ושלמים, מההא נמי משמע תורה, למה לי לרביי מ"א"י? הוואיל ואמי לחם בחדה - ואינה חשובה זבח, לא ליבעי נסכים. אי נמי: משום דהוי הלחם במקום נסכים, (אי נמי) ליקום במקום נסכים. וליכתוב קרא לפלא נדר או בנדבה - ולא ליכתוב לא "עולה ולא זבח", דכל שבא בנדר ובנדבה דהיינו עולה ותורה ושלמים, ומנחה דאין טעונה נסכים - מימעת מ"מ הבקר או מן הצאן. אביא כבוד (ופסח) - ומעשר ופסח. והשאר דכתיב עולה - לא מצית לרביי בבור ומעשר ופסח, והוי עולה גופה פרט - דהוי כלל ופרט וכלל, דיועשיתם אשה לה" - כלל, "עולה או זבח לפלא נדר או בנדבה" - פרט, "לעשות ריח נידוח" - חור וכלל. מאי מריבית ביה - דהוואיל ואמרת "אוציא חטאת ואשם", (ומה) יך לך לומר "מה הפרט מפורש, אף כל", ורבי נחמן דקאמר לרביי מפרט וזהו שאין מחוייב ועומר - שאין מחוייב בעולה, דבעולת נדבה מיירי. לחביא ולדות של קדשים - נקבות של שאר קדשים, דעולה - זכר, וזל שייך ולד, ועולה הבאה מן המותרות - כדאמרין בפירקין לעיל (גכג), ותמורתן - היינו שהמיר את העולה. ואשם לרעיה - ושהטו לשם עולה, ולעשותו כליל בעולה, היכלך טעון נסכים. וכל הובחים שנובחו שלא לשמן - שהן כשרים, אלא שלא עלו לבדלים שטעונין נסכים. והשאר דאפרות או - "מן הצאן אתי לדרשא לחלק, "אר" דלפלא נדר או בנדבה" למה לי לחלק? איצטרך, דסלקא דעתך אמינא כו'. הניחא לרבי יאשיה - דאמר אף על גב דלא כתיב "יחדו" - כמו דכתיב דמי, להבי איצטרך האי "אר" לחלק, אי נמי איפכא - דאייתי שלמים בנדר, עולה בנדבה - בעי נסכים כל חד וחד. או זבח - "אר" למה לי? או שלמים - "אר" למה לי? ורבי יאשיה - דנפקא ליה מיעוט עולת העוף מן "הבקר", "אר" למה לי? דבשלמא לרבי יונתן דדרשיה האי "אר" לחלק, ורבי יאשיה נפקא ליה לחלק מן "ואם מן הצאן", ומ"מ עולת קרבנו מן הבקר, ולמעט עולת העוף נפקא ליה מ"מ הבקר ומן הצאן. [כתרי מיני - (הוא) דבעי נסכים לכל חד, בחד "מן הצאן או בקר" תסגי ליה כו'. כבה תעשו לאחד - דמשמע נמי לכל אחד נסכים בפני עצמו למה לי? ודבר איתר דשם כל אחד. אבל אייתר בבת אחת - נדר ונדבה, אימא תסגי וכו'. ושלשה עשרונים סלת מנחה כלולה בשמן - במצורע עשירי כתיב. במנחה הבאה עם הזבח - כלומר,

הוואיל וכתיב ומן הצאן כמאן דכתיב יחדו - דמדכתיב "מן הבקמה", וחדר כתיב "מן הבקר ומן הצאן" - משמע שניהם (ובקונטרס פירש בעיני אחר). דתרייתו אפירושא ד"בדמה", מדלא כתיב "מן הבקר והצאן" משמע שניהם, דאיתא לפרש מאיזה בהמה: מן הבקר ומן הצאן, מהא אחד ומה אחר. ואף על גב דדרשין בתמורה (כתב), כוליה, דהוי דידה נמי דריש התם, מכל מקום אי לא כתיב הכא "אר" לחלק, הוה דרישנא ליה למימר דבעינא יחדו. וכל דחובים שנובחו שלא לשמן - תימא: הא למה לי קרא? כיון דדרשין מביחלת (בא), אם כהו שגדרת עשית - היא נדר, ואם לאו - היא נדבה, ליבעי נסכים בנדבה וכו' תימא: דלגבי נסכים לא הוה מוקי ליה לקרא - הא על ברוך צריך לאוקומי הכי, שאם אי אתה אומר כן - פסלה, כדאמר רבי יוחנן לעיל גבי אשם מצורע ונראה: דכרי נסכיה, משום דאי לאו קרא ד"רמנא שפתיך", מהכא הוה נפקא ליה, ועיקר קרא לאצרינא אתא. דאמר

נסכים? - סלקא דעתך אמינא: הךם - שני מיני, הכא - ארבעת מיני, קא משמע לן, ולכתוב רחמנא "לפלא נדר או בנדבה", ולא בעי "עלה" - אי לא כתב רחמנא "עלה", הוה אמינא: "ועשיתם אשה לה" - כלל, "לפלא נדר או בנדבה" - פרט, "לרית נידוח" - חור וכלל, כלל ופרט וכלל - אי אתה דן אלא פסח הפרט מפורש - דבר שאינו בא על חטא, אף כל - שאין בא על חטא. אוציא חטאת ואשם - שהן באין על חטא, אביא כבוד ומעשר ופסח - שאין באין על חטא! תלמוד לומר "עלה" - השתא דכתיב "עלה", כלל ופרט מה מריבית ביה? - מה הפרט מפורש - שאינו מחוייב ועומר, אף כל - שאינו מחוייב ועומר. להביא ולדות קדשים ותמורתן, ועולה הבאה מן המותרות, ואשם שצותק לרעיה, וכל הובחים שנובחו שלא לשמן. - והשתא דאמרת "אר" לדרשא, "לפלא נדר או בנדבה" למה לי לחלק? - איצטרך, סלקא דעתך אמינא: עד דמייתי נדר ונדבה לא ליבעי נסכים, קא משמע לן, דאייתי נדר לחודיה - ליבעי נסכים, ואי אייתי נדבה לחודיה - לייתי נסכים. - הניחא לרבי יאשיה, אלא לרבי יונתן למה לי? - סלקא דעתך אמינא: אייתי נדר לחודיה - ליבעי נסכים, אייתי נדבה לחודיה - ליבעי נסכים, אייתי נדר ונדבה, קא משמע לן, "או במצורעדיכם" למה לי? - סלקא דעתך אמינא: הני מיילי - דקא מייתי עולה בנדר ושלמים בנדבה, אי נמי איפכא, אבל היכא דקא מייתי עולה ושלמים בנדר, אי נמי עולה ושלמים בנדבה - שם נדר אחר ושם נדבה אחת היא, ותיסגי ליה בנסכים דחד, קא משמע לן "או במצורעדיכם", וכי תעשה בן בקר עולה או זבח" למה לי? איצטרך, סלקא דעתך אמינא: הני מיילי היכא דקא מייתי עולה ושלמים בנדר, אי נמי עולה ושלמים בנדבה, אבל היכא דקא מייתי שתי עולות בנדר וחדא בנדבה, אי נמי שני שלמים בנדר וחדא בנדבה, אכל היכא דקא מייתי שתי עולות בנדר וחדא בנדבה, אי נמי שני שלמים בנדר ושני שלמים בנדבה, שם עולה אחר הוא ושם נדר אחר הוא ותיסגי ליה בנסכים דחד, קא משמע לן, ורבי יאשיה האי "מן הבקר או מן הצאן" למה לי? - סלקא דעתך אמינא: הני מיילי [כתרי מיני, אכל בבת אחת - תסגי ליה] "למה לי? דכבה תעשו לאחד" למה לי? - סלקא דעתך אמינא: הני מיילי [כתרי מיני, אכל בבת אחת - תסגי ליה בנסכים דחד, קא משמע לן, ואשם מצורע, "או לזבח" - ותיפוק ליה תרייתו מ"בזח", דאמר

דאמר
שזוקקה לזבח שקריבה עמו. או אינו אלא כמנחה הבאה בפני עצמה - כלומר, שהמנחה אינה זוקקה לזבח, אלא מנחה בפני עצמה היא. ועדיין איני יודע אם טעונים נסכי יין לא - דהא לא כתיב בה יין בפירוש. תלמוד לומר - בפרשת "ויקרא" רביעית הדין? וכו' - לא הוה צריך קרא למימא, דכבר כתיב בראש הפרשה "עולה או זבח", מה תלמוד לומר "על השלח או לזבח"? אלא עולה - זו עולת מצורע. זה השלח - זה השלח - ששלשון טעונים נסכים. ותיפוק ליה תרייתו - חטאת ואשם מ"בזח", ולא ליבעי קרא לכל חד וחד! דאמר

- 1 **דאמר** מר חטאת ואשם מנין תלמוד לומר זבח — בפרק "כל הפסולין" (זבחים ל"א, גבי
2 נאכל ליום ולילה. ובקונטרס פירש בגימ' בפרק "שלישה מינין" (מדהב) גבי חטאת נזיר
3 ואשמו. **אבל** היכא חטאת לכפר ואשם להכשיר בעי תרי קראי — והא דלא מבעיא לן תרי
4 קראי לחטאת ואשם של מצורע. בפרק "כל הפסולין" (זבחים ל"א, א) אלא נפקא לן מחד קרא
5 כלולה חטאת ואשמות דנאכלים ליום ולילה —
6 היינו היכא דלא משנינן לזו מדין שאר חטאות
7 ואשמות. אבל הכא משנינן להו, דשאר חטאות
8 ואשמות — לא בעו נסכים, והני — בעו נסכים.
9 **אימא** חטאת ואשם דנזיר — אחטאת ואשם
10 דעלמא לא פריך, אלא מהני — משום דאית בהו
11 מנחה, וגם דמו לנדרה, דנזירות — נדרה היא.
12 **איל** בכלל היה ולמה יצא — דכתיב ביה "ומנחתו
13 ונסכר. ואם תאמר: והא דרשינן ליה בפרק קמא
14 דבוכים (ת"א)? ויש לומר: דחתם ר"י קדיש. ולעיל
15 פירשתי בפרק "התכלת" (מדהב). **חמור** מן
16 העיקר — דמעשר גופיה לא בעי נסכים.
17 **דמייתי** ומתני — (פירשו בקונטרס: מביא נסכי
18 איל, ואמר: "אם איל הוא — הרי
19 נסכיו עמו. ואם כבש הוא — יהו נסכים כשעיר
20 כבש באין וחובה לו, והשאר — יהו נסכי נדרה",
21 שהרי מתנדרב אדם נסכים בלא זבח. ובפרק קמא
22 דחולין (כג"א) הוסיף בקונטרס: אף על גב דתנן
23 בפרק "ומנחות והנסכים" (מנחות קד"א), אין
24 מתנדרב לזו שנים וחמשה, אלא שלשה — שיהיו
25 קריין נסכי כבש, או ארבעה — שקריין נסכי איל,
26 או ששה — הראויין לפר. הכא, כי האי גוונא,
27 בהדי אחריני קריב. והא דאמרין לקמן בגמרא
28 (קד"א) דדיכא דאיתיה חמשה אי אמרת אין קבע
29 לנסכים — משכא ארבעה מנייהו דחוו לאל —
30 ומקריב, ואידך — הוו נדרה. ופירש שם בקונטרס:
31 נדרב צבור, וינסר, ויפלו דמיו לשופרות. ואי יקרב
32 הוא עצמו, ויטער עמ שני לוגין אחרים, ויקרב
33 לנסכי תמיד, דהני דמי לצבור. משמע דארתו לוג
34 חמישי אנו קרב עם הארבעה — לא דמי להבא.
35 דאף על גב דאם כבש הוא — השלשה באין חובה
36 לו, ודריבעי ניתוסף עליהם, שאני הכא — דהא
37 ארבעה חוו לאיל בעלמא. ואם תאמר: והא תניא
38 בסוף "כל התדיר" (זבחים צ"ב, י"ן, כדברי רבי
39 עקיבא — לספלים, כדברי רבי טרפון — לאשים.
40 והשתא לרבי עקיבא נחת, אלא לרבי טרפון
41 דאמר לאשים, הא לא ידע הי מנייהו נדרה,
42 דעביד לאשים ויש לומר: דכי קאמר רבי טרפון —
43 בסתם, אבל במפרש "לספלים" — מודה דלספלים
44 ולענין המנחה — מייתי שתי מנחות בשני כלים:
45 אחת של שני עשרונים — לאיל, וארבעה לוגין
46 שכן. ואת שני עשרון אחד — לכבש, ושני
47 לוגין שמן. והויא חרא — לחובתו, ואידך — נדרה.
48 והשתא אינן נקמצות. דמתנדרב אדם מנחת נסכים
49 בכל יום. ואי אפשר לערב — כדתנן במיתותין: אין
50 מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים.
51 **תלמוד** לומר לשור האחד — ושור בן יומא קרי
52 "שור", דכתיב (ויקרא יז) "שור או כבש או עז כי
53 יולד".
54 **נחלק בין נסכי נזיר** לשעיר? **תלמוד** לומר "או בעזים". **אמר רב פפא:** דריק לן רבא,
55 — יהו נדרה. ואם (לאו) איל הוא — הרי נסכיו. דקסבר: לאו בריה הוא, אלא ספיא. מי אינטרין קרא למיכתב "או" לרביי ספיא?
56 לפניו, ולא אשכחן קרא דכתיב משום ספיא. ודאי לבר פדא קשיא — דלדידיה לא ידענא "או" למה לי. לשור האחד מה תלמוד לומר — והא כבר נאמר (במדר טו) "והקריב
57 על בן הקרב מנחה". וגו'. תלמוד לומר לשור האחד — רבין גדול בין קטן, נסכי שוין. או לאיל האחד מה תלמוד לומר — והלא כבר נאמר (שם) "או לאיל תעשה מנחה"? [או
58 לשה בכבשים מה תלמוד לומר — והלא כבר נאמר "או לזבח לכבש האחד"? או בעזים מה תלמוד לומר — והלא עזים בכלל כבשים הם? נזיר — היינו בחור, שעיר — היינו זקן.
59 נכסי

שואלת הגמרא: פסוק זה למה לוי, הלא כבר נתפרשו נסכי איל
בפרשת המוספים בהם נאמר (שם כ"ב) וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֶלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בִשְׁמֶן לֵאמֹר הָאֶחָד. משיבה הגמרא: אִמָּר רַב שֵׁשֶׁת, פסוק
זה בא לרבות אילו של אהרן, והוא האיל שמקריב כהן גדול ביום
הכפורים משלו.
שואלת הגמרא: להצריך את אילו של אהרן בנסכים, מ'במועדיכם'
האומר בפרשה זו נפסקא - נלמד, וכאמור לעיל (א) שכל הקרבנות
הבאים במועדים טעונים נסכים. משיבה הגמרא: סלקא דעתך
אמינא - היה עולה על דעתך לומר, דהני מילי - דברים אלו
שדרשנו מ'במועדיכם', אינן אלא בקרבנות דצבור, אבל קרבנות
היחיד במועדים שמא לא יטענו נסכים. לכך צריך את הריבוי
ל'איל' שאילו של אהרן טעון נסכים.
שואלת הגמרא: ומאי שנא - ומדוע יהא האיל שונה מעולת יולדת
שהיא קרבן יחיד וטעונה נסכים משום הריבוי ב'לכבש האחד/
שכן יש לומר גם כאילו של אהרן שהיה טעון נסכים אף שהוא
קרבן יחיד. משיבה הגמרא: סלקא דעתך אמינא דהני מילי שריבתה
תורה עולת יולדת לנסכים, משום שהיא דבר שאין קבוע לו זמן,
אבל דבר שקבוע לו זמן כאילו של אהרן שאינו בא אלא ביום
הכפורים, אימא - שמא נאמר) שלא יהיה טעון נסכים, קא משמע
לן הפסוק 'או לאיל' שאף הוא טעון נסכים.
שואלת הגמרא: 'או לאיל' למה לן, שהיה די לומר 'לאיל' ללא
התיבה 'או'. משיבה הגמרא: לרבות את הפלגים שנסכיו בנסכי איל.
שואלת הגמרא: דמיא לרבי יוחנן דאמר שהפלגים בריה בפני עצמה
הוא ואינו לא כבש ולא איל, דתנן במשנה (פירא פ"א מ"ג) אודות
הפלגים, שאם הקריבו מביא עליה נסכי איל ואינו עולה לו מנחה אם
הוא מחויב איל או כבש, ואמר רבי יוחנן, מה שמביא עליה נסכי
איל משום שנאמר 'או לאיל', 'או לרבות את הפלגים לנסכים כאיל,
והרי זה משום שהפלגים אינו לא כבש ולא איל ומכל מקום נסכיו
בנסכי איל. אלא לבר פדא דאמר אודות מה שאמרה המשנה
שמביא נסכי איל, שישית ומתני - שמביא ומתנה שאם כבש הוא
יהיה המותר (מה שיש בנסכי איל יותר מבנסכים כבש) בא בנדבה,
ומשום דספיקא הוא אם כבש הוא או איל הוא, קשה, וכי אצטרף
קרא לרבינו ספיקא - וכי הוצרך הפסוק ללמד שפלגים מביא נסכי
איל מפני הספק, בתמיה. מסיקה הגמרא: [ודאי] לבר פדא קשיא
מדוע נאמרה התיבה 'או'.
הגמרא דורשת פסוק נוסף בפרשת נסכים: נאמר (במדבר טו יא) כִּבְשָׁה
יַעֲשֶׂה לַשּׁוֹר הָאֶחָד או לֵאֵיל הָאֶחָד או לִשְׁנֵי כִבְשִׁים או כְּעִזִּים, וכיון
שכבר נתבאר באותה פרשה נסכי שור ושה, בא הפסוק
לדרשה.
לשור האחד מה תלמוד לומר, לפי שמצינו שחלק - שחילוק הקטוב
בין נסכי איל שהוא בן שתיים לנסכי כבש שהוא בן שנה, יכול
נחלק גם בין נסכי פיר שהוא בן שתיים לנסכי עגל שהוא בן שנה,
תלמוד לומר 'לשור האחד', ללמד שכל השוורים, גדולים וקטנים,
שונים הם בנסכים.
או לאיל מה תלמוד לומר, לפי שמצינו שחלק - שחילוק הקטוב
בין נסכי כבש בן שנה לנסכי איל שהוא בן שתיים, יכול נחלק גם בין
נסכי איל בן שתיים לנסכי איל בן שלש, תלמוד לומר 'או לאיל'
האחד, ללמד שכל האילים שונים בנסכים.
או לשני כבש מה תלמוד לומר, לפי שמצינו שחלק הקטוב בין
נסכי כבש לנסכי איל שהם זכרים, יכול נחלק כמו כן לגבי נקבות
בין נסכי כבשה שהיא בת שנה לנסכי רחלה שהיא בת שתי שנים,
תלמוד לומר 'או לשני כבשים', ללמד שבנקבות אין לחלק בין בת
שנה לבת שתי שנים.
או כעזים מה תלמוד לומר, שהלא עז בכלל כבש הוא לכל דבריו,
לפי שמצינו שחלק הקטוב בין נסכי כבש לנסכי איל, יכול נחלק בין
נסכי גרי שהוא עז צעיר לנסכי שעיר שהוא עז גדול יותר, תלמוד
לומר 'או כעזים', ללמד שכל העזים, גדולים וקטנים, שונים הם
לנסכים.
הגמרא מביאה דברים בענין זה: אמר רב פפא, בדיק לן - בחן
אותנו רבא ושאלנו,

דאמר מר לענין נזיר, שהצריכה התורה שלאחר התגלחו יתן את
השיער תחת הדוד בו מתבשל בשר השלמים, חטאת של נזיר
טוהר ואשם של נזיר טמא, מנין שאם נתן את שערו תחת הדוד בו
הם מתבשלים, שיצא. תלמוד לומר וְזֶבַח הַשְּׁלָמִים, שהיה די
לתורה לומר 'אשר תחת השלמים', וממה שכתבה 'זבח השלמים'
יש לרבות אף חטאת ואשם למצוה זו. ומעתה אף כאן נרבה חטאת
ואשם על מצורע לנסכים מהתיבה 'זבח' בלבד, ולא נצטרך
ללימוד נוסף. משיבה הגמרא: דהני מילי - דברים אלו שאשר
לרבות הן חטאת והן אשם מ'זבח', היכא דתרייהו כי תדרי ניהו -
ששניהם, החטאת והאשם שוים, כגון בנזיר ששניהם באים
להכשירו ולהתירו, החטאת מתירתו בשתיית יין ותגלחתו, והאשם
[הבא בנזיר שנשטא] מכשירו להתחיל למנות נזירות חרשה
בטהרה, אבל היכא דאשם בא להכשיר וחטאת באה לכפר,
במצורע, שהאשם מכשירו להכנס אל מחנה שכניה שהיא אסור
בו, והחטאת באה לכפר על החטאים שבגללם נענש בצרעת,
כענין תרי קרא - נצרכים שני פסוקים, שאין ללמוד את שניהם
מפסוק אחד.
הגמרא מבררת מדוע ריבתה הברייתא קרבנות מצורע דווקא:
שינוי בברייתא. וכן זו חטאת מצורע. שואלת הגמרא: ואימא -
ושמא נדרוש שזו חטאת ואשם הנזיר - חטאת של נזיר טוהר ואשם
של נזיר טמא, ומנין לברייתא לרבות חטאת מצורע דווקא. משיבה
הגמרא: לא סלקא דעתך - אל עולה על דעתך לומר כן, דתניא,
נאמר בנזיר טוהר (במדבר י"ד טו) וְהִקְרִיב אֶת קִרְבָּנוֹ לַה' כִּבְשָׁן
שָׁנָה תָּמִים אֶחָד לְעֹלָה וּכְבִשָּׁה אֶחָת בֶּת שָׁנָה תְּמִימָה לְחֹטֶאת
וְאֵיל אֶחָד תָּמִים לְשִׁלְמִים וְגו' וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם, ומפרשת
הברייתא שבעולתו ובשלימיו בלבד הקטוב מדרב שמביא עמם
מנחה ונסכים, ולא בחטאת. אתה אומר בעולתו ובשלימיו, או שמא
אינו מדבר רק בעולה ושלמים אלא אפילו בחטאת נזיר שטעונה
נסכים, תלמוד לומר וְאֵת הָאֵיל יַעֲשֶׂה וְזֶבַח שְׁלָמִים וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ,
איל כפול של שאר קרבנות נזיר היה, שנאמר בהם 'ומנחתם
ונסכיהם', ולמה יצא מן הכלל ונזכר בו מנחה ונסכים בפני עצמה,
הרי זה בא להקיש אליו את שאר הקרבנות ולומר, מה איל מיוחד
שהוא שלמים ובה נדרר ונדרה וטעון נסכים, אף כל מקרבנות נזיר
שהוא פא נדרר ונדרה, והיינו עולתו, טעון נסכים. אבל חטאתו
ואשמו שאינם באים בנדר ובנדבה אינם טעונים נסכים. ומפני
דקשה זה אף אין לרבות חטאת ואשם נזיר מ'זבח' האמור בפרשת
נסכים, ועל כן למדה הברייתא ש'זבח' בא לרבות חטאת מצורע.
עוד שינוי בברייתא. 'עולה' זו עולת מצורע. שואלת הגמרא: ואימא
- ושמא נדרוש שזו עולת יולדת, ובא הכתוב לומר שהיא טעונה
נסכים. משיבה הגמרא: אמר אביי, עולת יולדת שהיא טעונה
נסכים, מסיפא דקרא נפסקא - נלמדת מסוף הפסוק האמור, דתניא,
רבי נתן אומר, נאמר בפרשת נסכים (במדבר טו ט) וְיֵינן לְנֹסֶף רִבְעִית
הַחֵין תַּעֲשֶׂה עַל הָעֹלָה או לְזֶבַח לְכִבְשׁ הָאֶחָד, ויש לדרוש מן
התיבות 'לכבש האחד' שבאו לרבות, ל'כבש' זו עולת יולדת
שטעונה נסכים, 'האחד' זה אחד עשר של מעשר [שקרב שלמים]
שאף הוא טעון נסכים, וחידוש הורא, שלא מצינו לה בכל התורה
שיהא הפלג חמור מן העיקר, וכאן האחד עשר שנתקדש מכח מה
שטעה וקראו עשירי טעון נסכים, בעוד שהעשירי עצמו [מעשר]
אינו טעון נסכים וכאמור לעיל (א). ומשום שכבר נתרבתה עולת
יולדת מ'לכבש', ריבתה הברייתא מ'עולה' עולת מצורע.
הגמרא מביאה יישוב אחר על שתי השאלות האמורות: קרא אמר,
אין לשאול מדוע לא דרשה הברייתא מ'זבח' לרבות חטאת ואשם
נזיר, מ'עולה' לרבות עולת יולדת, משום שכוין שבפסוק זה
'עולה או זבח', ישנם שלשה ריבויים, איזהו דבר שצריך שלשה
רביעין, הוי אומר זה מצורע, שיש בו שלשה קרבנות, חטאת אשם
ועולה, שאילו נזיר ועולת יולדת אינם צריכים שלשה ריבויים,
ועל כן אין ללמודם מפסוק זה.
הגמרא דורשת את הפסוק הנאמר באיל: נאמר בפרשת נסכים
(במדבר טו ט) 'או לאיל תעשה מנחה סלת שני עשרים בלוּלָה בִשְׁמֶן
שְׁלִשִׁית הַחֵין, וְיֵינן לְנֹסֶף שְׁלִשִׁית הַחֵין תִּקְרִיב רִיחַ נִיחַח לַה'.

אמר לו רבי יהודה לרבי שמעון, אף זה - גם שעיר המשתלח נחשב
 שהבעלים סומכים עליו, שכן גם אהרן וכו' מתבשרין בו עם שאר
 ישראל, ולכן נחשבים גם הם כבעלי הקרבן.
 הגמרא תולה את מחלוקתם במחלוקת אחרת שנחלקו: אמר רבי
 ירמיה, ואודו למעמיהו - דבר זה שאמרו רבי יהודה ורבי שמעון,
 לשיטתם אמרוהו. דתנא בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא טו א) לגבי
 פר ושעיר שמקריב הכהן הגדול ביום הכפורים, וכפר את מקדש
 הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח וכפר וכל העל וכל עם
 הקהל וכפר. דורשת הברייתא את הפסוק, 'וכפר את מקדש
 הקדש' זה לפני ולפנים - קודש הקדשים, 'ואת אהל מועד' זה
 החיכל, 'מזבח' כמשמעו, 'וכפר' אלו העזרות, שהפר והשעיר
 מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו, דהיינו על טמא שנכנס לאהל
 מועד או לחיכל או לעזרה, או שנגע במזבח, הפר מכפר על
 הכהנים, והשעיר על ישראל. ואת המשך הפסוק דורשת
 הברייתא, 'כִּהְיֶה בְּמִשְׁמְעוֹ, עַל כָּל עַם הַקֹּהֵל, אֶלֹּי יִשְׂרָאֵל, וְכִפֹּר',
 אלו תלויים. ובתיבות אלו הושוו בולן - הכהנים הלויים והישראלים
 לכפרה אחת, דהיינו שיש כפרה אחת שמכפרת על כולם, שכולם
 מתבשרין בשעיר המשתלח על שאר עבירות, חוץ מטומאת מקדש
 וקדשיו. אלו הם דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, בדבר אחד אני
 מסכים עם רבי יהודה, שבשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על
 ישראל על טומאת מקדש וקדשיו, כך דם הפר מכפר על הכהנים
 על טומאת מקדש וקדשיו. אך בזאת אני חולק על רבי יהודה,
 שלדבריו הכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח על שאר עבירות,
 ואני סובר שהם מתכפרים על שאר עבירות ביודי שמתוודה
 הכהן הגדול על הפר, שבשם שיודי של שעיר המשתלח מכפר על
 ישראל בשאר עבירות, כך היודי של הפר מכפר על הכהנים בשאר
 עבירות. נמצא, שלרבי שמעון הכהנים אינם מתכפרים כלל
 בשעיר המשתלח, ולכן הם אינם נקראים 'בעלים' כלפיו לסמוך
 עליו. ואילו לרבי יהודה שהשעיר המשתלח מכפר גם על הכהנים,
 נקראים אהרן וכו' 'בעלים' עליו, ויכולים לסמוך עליו.
 מקשה הגמרא: ורבי שמעון, הא - הרי נדא שכהנים ולויים
 וישראלים הושוו כולם לכפרה אחת, שהרי כך נדרש מהפסוק,
 ולגבי מה הושוו, הרי לשיטתו השעיר המשתלח מכפר רק על
 ישראל, והפר מכפר רק על הכהנים. מתרצת הגמרא: אין - אכן,
 גם לרבי שמעון הושוו כולם זה לזה דכני כפרה ניהו - שכולם
 מתכפרים בעבודת הכהן הגדול, מיהו כל חד וחד מכפר בנדפשה
 - אולם כל אחד ואחד מהם מתכפר בקרבן שלו, הכהנים בפר,
 וישראל בשעיר המשתלח.
 הגמרא מסכמת במה נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון: לרבי יהודה,
 על טומאת מקדש וקדשיו וישראל מכפר - מתכפרים בדם השעיר
 הנעשה בפנים, וכהנים מתכפרים בפר של אהרן, ובשאר עבירות,
 אלו ואלו מכפרי ביודי הנאמר על השעיר המשתלח. ולרבי שמעון,
 הפר אינו מכפר לכהנים רק על טומאת מקדש וקדשיו, אלא בשאר
 עבירות נמי, כהנים ביודי דפר מתבשר - גם בשאר עבירות
 הכהנים מתכפרים ביודי שעל הפר, ואילו השעיר המשתלח
 מכפר רק על ישראל.
 מוסיפה הגמרא: בךתני - וכן שנינו במשנה (שבועות ב), אהרן
 וישראל ואחד כהנים, ואחד כהן משיח - הכהן הגדול שנמשח
 בשמן המשחה, כולם שרים לענין שעיר המשתלח, שמתכפרים בו
 על כל העבירות, חוץ מטומאת מקדש וקדשיו. מה בין ישראל
 לכהנים ולכהן משיח, אלא שדם הפר מכפר על הכהנים על טומאת
 מקדש וקדשיו, ודם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל על
 טומאת מקדש וקדשיו (וזה דברי רבי יהודה). ורבי שמעון אומר
 בדבר אחד אני מסכים עם רבי יהודה, שבשם שדם השעיר הנעשה
 בפנים מכפר על ישראל על טומאת מקדש וקדשיו, כך דם הפר
 מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו. אך בזאת אני חולק

נכפי רחלה שהיא בת שתי שנים, בכה. ורצה לנסותנו אם יודעים
 אנו לחלק בזה בין זכר לנקבה. ופשיטא ליה - פשטנו לו ספק זה
 מפתגמין בשקלים (פ"ה מ"א) אודות מי שהביא קרבן ולא הביא עמו
 נסכים, שהיה נותן מעות לגזבר והלה היה נותן לו חותמת
 להראותה לממונים על הנסכים והיו נותנים לו את הדרוש לו
 לקרבנו, ומבואר שם שהחותם שהיה רשום עליו 'נדי' היה משמש
 לנכפי צאן בין של גדולים ובין של קטנים, בין של זכרים ובין של
 נקבות, חוץ מלנסכים של אילים שהיו שונים. והרי דברי המשנה
 סותרים את עצמם, שמתחילה אמרה שדין נסכים אחד לצאן
 גדולים וקטנים, ושוב אמרה שאילים חלוקים בנסכיהם מהכבשים.
 אלא שמה שאמרה המשנה 'של גדולים ושל קטנים' הכוונה
 לנקבות דווקא, שבהן אין לחלק בין גדולים וקטנים, ומידת נסכים
 אחת לכבשה ולרחלה.

משנה

המשנה עוסקת בדיני סמיכה על הקרבנות: כל הקרבנות שהצבור
 מביאים, אין בהן דין סמיכה, דהיינו שהבעלים מניחים את הידים
 על ראש הקרבן ונשענים עליו, חוץ מן הפר הבא על כל המצות -
 פר שמביא הקהל לחטאת אם עברו רוב ישראל על אחת המצוות
 בהוראת בית דין, ופר זה הסנהדרין סומכים עליו, וחוץ מהשעיר
 המשתלח לעזאזל ביום הכפורים, שהכהן הגדול סומך עליו. רבי
 שמעון אומר, אף שעיר עבודת כוכבים - שעיר שמביא הקהל
 לחטאת אם עבדו רוב ישראל עבודה זרה בשוגג על פי הוראת
 בית דין, גם הוא טעון סמיכה.
 כל הקרבנות שהיה מביא, מעונין סמיכה, חוץ מן הקבור - בכור
 בהמה טהורה, והמקשר - מעשר בהמה, והפסח - קרבן פסח,
 שאינם טעונים סמיכה.
 והירוש - מי שאביו התנדב להביא קרבן עולה או שלמים ומת, בנו
 סומך על הקרבן. וכן מביא הירוש את הנקבים שאביו התחייב
 להביא עם הקרבן, ומימר - וכן יכול הירוש להמיר את הקרבן
 שירש בבהמה אחרת, והקרבן וגם התמורה קדושים, כאילו אביו
 המיר.

גמרא

תנו רבנן בברייתא, כל קרבנות הצבור אין בהן סמיכה, חוץ מפר
 הבא על כל המצות ושעיר עבודת כוכבים, דברי רבי שמעון. רבי
 יהודה אומר, שעיר עבודת כוכבים אין בהן סמיכה. ומוסיף רבי
 יהודה, ואת מי אביא תחתיהם - איוה קרבן ציבור שחייב סמיכה
 אכניס במקום שעיר עבודת כוכבים, אביא תחתיהם את השעיר
 המשתלח לעזאזל ביום הכפורים, שהוא חייב בסמיכה.
 הגמרא מפסיקה באמצע דברי הברייתא ומקשה על דברי רבי
 יהודה: וכי לא סניא דלא מעיל - האם אי אפשר שלא יכניס קרבן
 ציבור אחר תחתיהם, וכי משום שבשעיר עבודת כוכבים אין
 סמיכה, בהכרח שיש קרבן אחר הטעון סמיכה.
 מתרצת הגמרא: אמר רבינא, גמרי - למדו הלכה למשה מסיני,
 שיש שתי סמיכות בקרבנות צבור, וממילא אם שעיר עבודת
 כוכבים התמעטו מסמיכה, בהכרח שיש קרבן ציבור אחר שחייב
 סמיכה.
 הגמרא ממשיכה בהבאת דברי הברייתא: אמר לו רבי שמעון לרבי
 יהודה, והלא אין סמיכה אלא בבעלים, וזה - שעיר המשתלח, אהרן
 וכו' - אהרן או הכהנים הגדולים הבאים אחריו סומכין בו, והם
 אינם הבעלים של הקרבן, וממילא סמיכה זו אינה עיקר, וכיצד
 אתה מונה את השעיר המשתלח כאחד משני קרבנות הציבור
 שיש בהם סמיכה.

1 **וכפר** את מקדש הקודש זה לפני ולפנים אהל מועד זה היכל מבוא במשמעו — בפרק
2 קמא דשבוטות (יג.) פירש בקונטרס: דמיירי בטמא ששימש לפני ולפנים, או
3 בדחיל או במזבח. ותמיה: דלא אשכחן דמכפר שעיר הנעשה בפנים אמנשם בטומאה!
4 ובאן פירש בקונטרס: דמיירי בטמא שנכנס לפני ולפנים, או גנע במזבח. וקשה: דאמאי
5 בעי קרא הכא אבל חד חד וחד, הא בפרק שני
6 דשבוטות (טז.) נפקא כרת בכלולו מחד קרא,
7 מדכתיב "משכן ר'מקדש" — אם אין ענין
8 לטומאה שבהן, תנודו ענין לטומאה שבפנים!
9 ושואל מאחר דנפקא לן הכא בכלולו דמתכפרין,
10 לא מביעי לענין כרת אלא חד קרא. ועוד קשה:
11 הא דתניא בפרק קמא דשבוטות (ז.) "וכפר על
12 הקודש מומאות בני ישראל, שיש לו בענין
13 הזה להביא שלש טומאות: טומאת עבודה זרה,
14 וגילוי עריות, ושפיכות דמים. וקאמר רבי
15 שמעון: ממקומו הוא מוכרת, דזה ליה למימר
16 מהכא דעל כרחך בטומאת הקודש הכתוב
17 מדבר: ועוד: דבסוף "הוציאו לו" (ימא סא.)
18 מייחתי לה אמנותיך ב'נשפר דום — יביא אחר,
19 ויחזור ויה תחלה בפנים. וכן בדחיל, וכן במזבח
20 הזהב — משמע בדחיל דלענין הזאת דריש,
21 דמזה על בין הדברים ועל הפעולה ועל מבוא
22 הזהב, ושירי דום — על יסוד מבוא החיצון.
23 הקודש לזה למבוא החיצון "עורות" — לפי שהיה
24 בעורה, דאיכא עורות כהנים ועורת ישראל
25 דקדושתם שיה ליחשב מחנה שכניה. ואף על
26 גב דכלולו הזאת כבר כתיב, ואפילו עיכבא
27 דרשין מ'זכלה' בפרק שני דשבוטות (טז.) אם
28 כילה — כיפר, ואם לא כילה — לא כיפר.
29 איצטריך האי קרא, דלא תימא: הני מילי —
30 אחרן, להכי כתב רחמנא "וכפר הבקן אשר
31 ימשח אותו ואשר ימלא", כדרשין בתורת
32 כהנים, וכתוב בתורה "וכפר את מקדש הקודש".
33 **הושוו** כולן לכפרה אחת שמתכפרין בשעיר
34 המשתלח — אבל בשעיר הנעשה
35 בפנים — לא הושוו, דאין כהנים מתכפרים.
36 כדרשין בפרק קמא דשבוטות (יג.) דכתיב
37 "אשר לעם ואם תאמרו: ולויס במה מתכפרים? אי
38 בשעיר הנעשה בפנים — "אשר לעם" כתיב,
39 ואיכא למאן דאמר בפרק "הזרות" (חולין קלא.)
40 לויס לא איקרו "עם", ואי פפרו לא אחרן —
41 "ביתו" כתיב, דדיינו כהנים ויש לומר: דמתכפרין
42 בשעיר הנעשה בפנים, מאחר דכתיב "וכפר" —
43 אלו הלוים, דאשמועינן קרא דמתכפרין.
44 **ואין** שעירי עבודה זרה טענין סמיכה —
45 ואיצטריך קרא למעט, דלא תילף מפר
46 העלם דבר של צבור, דזה צבור והאי צבור. אי
47 נמי: משום דרבי שמעון מרבי ליהו בסמוך מדכתיב
48 (ויקרא ד) "וסמן ידו על ראש השעיר". ורבי
49 יהודה מוקי לה: לרבות שעירי נחשון. ואיפכא לא
50 מסתברא ליה למימר, דמ"ח" ממעט שעיר
51 נחשון, מ"השעיר" ירבה שעירי עבודה זרה —
52 משום דמ"השעיר" דכתיב גבי נשיא, אית לן
53 לרביי טפי נמי שעיר נשיא כמו שעיר דנחשון. ולי
54 נראה: דלחכי ליכא למימר "ח" למעט (ושעיר)
55 נחשון, משום דאי אמרת בשלמא לרבות — שפיר.
56 אלא אי אמרת למעט — לשתוק מניה,
57 דשעה מדורות לא ליפקין, דכאמר פרק "כל
58 המנחות באות מצדה" (מנחות נט.) גבי מנחת
59 שמיני ללבונה.

הא

נכסי רחלה בכמה — ין היא צריכה? שהיה רצונו לנסותה אם היינו מפרשין בין זכר
לנקבה. ענין אחר: בין רחלה לכבשה. ואמרין ליה: מתניתין היא במסכת שקלים, ארבע
חזותיות היו במקדש, "עגלי", "זכר", "גדי", "חוטא". "גדי" — משמש נכסי צאן. שמאותו
חורם שכתוב עליו "גדי", וזה לוקחין נסכים לקרבן צאן, "בין גדולים בין קטנים, בין זכרים
בין נקבות" — דהיינו נמי לכבשה ורחלה. ודכולן
נסבין שוקן. "חזין משל אילים" — שלא היו
נטלין משם לצורך נסכי אילים. לפי שאין נסבין
שוקן לנסבין דהני. דהכבשה היה טעון רביעית
הזין לעשרון אחד. מי שהיה מבקש נסכים, הלך
אצל יוחנן הממזנה על החזותיות, ונתן על
נסביו, ונתן לו חותם, והולך אצל גזבר הממזנה
על דין ונתן לו חותם, והוא נתן לו נסכים.
משנה חזיר שסוף — על קרבן אביו לאחר
מיתת אביו. ומביא נסכים — שהיה אביו חייב
להביא עם הזבח. ויטיר — שיכול להמיר בקרבן
אביו כאביו. **נמרא** וזה — שעיר המשתלח —
אחרון ובניו סומכין בו, ולא בעלים, ולא חיות
סמיכה. אמר לו רבי יהודה אף זה אחרון ובניו
מתכפרים — עם הצבור, וסמיכה בבעלים היא.
וכפר את מקדש הקדש זה בו — אחר שגמר כל
ההזאות, והיה נוטל מרס הפר ומרס השעיר
הנעשה בפנים. ומכפר על טומאת מקדש
וקדשו שזוהיה בה ידיעה בתחלה, ואין בה
ידיעה בסוף. "בין לפני ולפנים" — בין דחיל בין
דעורות. ומכפר דם השעיר — על ישראל, ודם
הפר — על הכהנים. כהנים ותקחל וחלוים הושוו
— שכולן מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר
עבירות. וכיון דמתכפרין בו הכהנים — היא
סמיכה בבעלים. ורבי שמעון אומר — אין, דודאי
בהא אמינא כותהר, דכשם שמתכפרין בשעיר
הנעשה בפנים וכו'. אבל בהא — לא אמנא
כותהר, דכשם ששודו וכו'. ורבי שמעון — דאמר
דאין הכהנים מתכפרין בשעיר המשתלח, הא
קניי ברייתא דהושוו, כלומר שמתכפרין
בשעיר: אמר לך מאי הושוו דבני כפרה ניתו
אבל כל חד וחד מכפר בנפשיה — ישראל —
בדם השעיר, והכהנים — בדם הפר. אחר ישראל
אחר כהן משיח ואחר כהנים — מתכפרין בשאר
עבירות בשעיר המשתלח. מה בין ישראל
לכהנים וכו' — זו דברי רבי יהודה. רבי שמעון
אומר וכו'. תנו רבנן וסמכו וקני העדה את
ידיהם על ראש הפר — דכתיב בפר העלם דבר
של צבור כו'. ואין שעירי עבודה זרה טענין
סמיכה — ושתי סמיכות הן: הפר העלם דבר של
צבור, ופר הכא על כל המצות, ודגמר מ"ענין"
ענין" מפר העלם דבר של צבור. **אלא** אמר רבי —
— כלומר, בבקו, ואף על גב דכתיב לא עבדו
ועבודה זרה) סומך הבקו על השעיר. תתי —
"וסמן אחרן וגו' השעיר הזה" (ויקרא טז.)
ואין

שעיר השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל, כשם ששודו
של שעיר המשתלח מכפר על ישראל, כך וידיו של פר מכפר על הכהנים. תנו רבנן: "וסמכו
וקני העדה את ידיהם על ראש הפר" — פר טעון סמיכה, ואין שעירי עבודה זרה טענין
סמיכה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: פר טעון סמיכה בוקנים, ואין שעירי עבודה
זרה טעון סמיכה בוקנים, אלא באחרן. ורמינהו: "הח" — החי טעון סמיכה, ואין שעירי
עבודה זרה טענין סמיכה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: חי טעון סמיכה באחרן,
ואין

ואין

- 1 הא לרבי שמעון סמיכה בבעלים בעין - ואחרן לאו בעלים הוא. דאי משום שמתכפר
2 עם כל ישראל - הא אמר רבי שמעון במסכת הוריות (הא): פר ושעיר לכל שבט! והא
3 דחשיבי וקנים בעלים, אף על פי שיש פר ושעיר לבית דין בפני עצמן - כיון דעל ידיהו נעשה
4 החטא, קרי להו "בעלים". **גירסא** בעלמא - לישנא אחריןא פירש בקונטרס: כלומר דרבי
5 יהודה לית ליה הלכה למשה מסיני בשתי
6 סמיכות. אלא בגירסא בעלמא נקט להו, וליף להו
7 מקראי. וקשה: דבפרק "כל המנחות באות מצד" (מנחות סב.) פריך: יהוה וזבחי שלמי צבור טעונין
8 סמיכה מקל וחומר! ומשנה גמירי, שתי סמיכות
9 בצבור! ויש לומר: דהתם גמירי לרבי שמעון, דאית
10 ליה גמרא, דאמר נמי בסמוך לרבינא. ורבי
11 יהודה היה מנעט וזבחי שלמי צבור מ"הפר". עד
12 פירש לשון אחר: גירסא בעלמא. קראי אסמכתא
13 בעלמא. לאוקמי גירסא לסימנא.
14 **איכא** למיפריך - תימנא: גילף מהקישא דכל
15 הקרבנות, כדדרשין (ובחסין וזב.) "ביום צוותר" -
16 זה בבור, מעשר ופסח. **שבן** טעונין נסכים
17 ותנופת חוה ושוק - וכי תמנא: חטאת ואם
18 יוכיחו - מה לכולהו, דמתן דמים מרובה למנחת.
19 תאמר בחגי, דבמנחה אחת.
20 קראי
21 דבעיא סמיכה מנלן? נפקא לן מדרתניא: "ספק ידו על ראש השעיר" - לרבות שעיר נחשון
22 לסמיכה, דרבי יהודה. רבי שמעון אומר: לרבות שעיר עבודה וזה לסמיכה. שהיה רבי
23 שמעון אומר: כל חטאת שנכנס דמה לפניו טעונה סמיכה. למה לי למימרא "שהיה"? -
24 סימנא בעלמא. ואימא: שעיר הנעשה בפנים! - דומיא דשעיר נשיא דמכפר על עבירות
25 מצוה ידועה. ולרבינא דאמר: גמירי שתי סמיכות בציבור, קרא למה לי? איצטרך הלכתא
26 ואיצטרך קראי. דאי מקרא, הוה אמינא: זבחי שלמי צבור, כי קשיא אמתניתין דהך פירקא
27 ד"כל המנחות באות", אמר רבי שמעון: שלשה מיני טעונין שלש מצות, ליתי בקל וחומר,
28 ויהו זבחי שלמי צבור טעונין סמיכה מקל וחומר: מה שלמי יחיד שאין טעונין תנופה
29 חיים טעונין סמיכה חיים וכו', איצטרך הלכתא. ואי מהלכתא, הוה אמינא לא ידעין הי
30 גינהו, קמשמע לן דומיא דשעיר נשיא, דמכפר על עבירות מצוה ידועה. "כל קרבנות היחיד
31 טעונין סמיכה, חוץ מכבוד ומעשר ופסח". תנו רבנן: "קרבנו" - ולא הבכור, שכיכול והלא
32 דין הוא: ומה שלמים שאין קדושתן מרחם טעונין סמיכה, בכור שקדושתו מרחם אינו דין
33 שטעון סמיכה! תלמוד לומר: "קרבנו" - ולא הבכור. "קרבנו" - ולא מעשר, שכיכול והלא
34 דין הוא: ומה שלמים שאין מקדשין לפניהם ולאחריהם טעונין סמיכה, מעשר שמקדש
35 לפניו ולאחריו אינו דין שטעון סמיכה! תלמוד לומר: "קרבנו" - ולא מעשר. "קרבנו" - ולא
36 פסח, שכיכול והלא דין הוא: ומה שלמים שאינו ב"עמוד והבא" טעונין סמיכה, פסח שהוא
37 ב"עמוד והבא" אינו דין שטעון סמיכה! תלמוד לומר: "קרבנו" ולא פסח. - איפא למיפרד:
38 מה לשלמים שבן טעונין נסכים ותנופת חוה ושוק! - קראי אסמכתא בעלמא. אלא
39 קראי
40 ילפינן. ורבי שמעון אמר לרבות שעיר עבודה וזה - שהן נמי שעיר לסמיכה. שהיה רבי שמעון אומר וכו' - ושעיר עבודה וזה נמי נכנס דמן לפניו. לאפוקי
41 שעיר נחשון, דאין דמו נכנס לפניו. למה לי - מאחר דמרבא ליה מקרא: סימנא בעלמא - דכל חטאת שנכנס דמה וכו'. ולרבי שמעון - דאמר: לרבות שעיר
42 עבודה וזה, אימא: לרבות שעיר יום הכפורים ונעשה בפנים, דא נכנס דמו לפניו! לא סלקא דעתך דומיא דשעיר נשיא דמכפר על עבירות מצוה ידועה -
43 לאפוקי שעיר הנעשה בפנים, דמכפר על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף. ולרבינא דאמר גמירי וכו' - לרבי שמעון קמבעיא
44 ליה: כיון דאמר רבי שמעון בבעלים, וגמירי שתי סמיכות בצבור - הא ודאי פשיטא לן דהיינו פר העלם דבר של צבור ושעיר עבודה וזה, דהני איתנהו בבעלים
45 - לאפוקי שעיר המשתלח, דלא הוי סמיכה בבעלים, דא לרבי שמעון אין אחרן וכוני מתכפרין בו, ולמה לי קרא לרבות שעיר עבודה וזה לסמיכה? דאי **סיקא**
46 מן "חזי" הוה אמינא: זבחי שלמי צבור טעונים נמי סמיכה, מקל וחומר, כדתנן בפרק "כל המנחות" (מנחות סב.) ומה זבחי שלמי יחיד, שאין טעונין תנופה
47 חזין ושחזין - טעונין סמיכה. זבחי שלמי צבור, וכו'. והכי קאמר: חי - טעון סמיכה באחרן, ולא שלמי צבור טעונין סמיכה באחרן, אלא בוקנים ואיכא שלשה
48 סמיכות בצבור, להכי איצטרך הילכתא דשתי סמיכות בצבור, ותו לא. לא ידעין חי ניעו - אותן שתי סמיכות: אי דזבחי שלמי צבור, אי דעבודה וזה -
49 קא משמע לן איך קרא "השעיר", לרבות שעיר עבודה וזה, דומיא דשעיר נשיא. לאפוקי זבחי שלמי צבור - דלא דומיא דשעיר נשיא הוא. ואי כתב "השעיר"
50 - הוה אמינא: סמיכת שעיר עבודה וזה באחרן. הוא להכי איצטרך "חזי" - למימר: דחי טעון סמיכה באחרן, ולא שעיר עבודה וזה טעונין סמיכה באחרן,
51 אלא בוקנים. האי דאמר רבי שמעון במתניתין "אף שעיר עבודה וזה" - לא משום דסקבר: שלשה סמיכות בצבור. אלא קסבר: שעיר עבודה וזה טעונין סמיכה
52 באלו, פר העלם דבר של צבור ושעיר המשתלח. ולעולם שתי סמיכות בעין בצבור בבעלים עצמן ולא בכזהנים - דהיינו, פר העלם דבר ושעיר עבודה וזה.
53 קרבנו

מ'השעיר' דווקא שעירי עבודת כוכבים, וְאִמָּא - שמא נאמר
שהפסוק מרבה סמיכה בְּשֵׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בַּפְּנִים - שעיר שעלה עליו
הגורל לה' ביום הכפורים, וקרב לחטאת בתוך ההיכל, שלא
נאמרה בו סמיכה בפירוש.
מתרצת הגמרא: מסתבר לרבות שעירי עבודת כוכבים, דִּמְקָא
דְּשֵׁעִיר נָשִׂיא - שהם דומים לשעיר נשיא שבו עוסק הכתוב, דְּשֵׁעִיר
נָשִׂיא מְכַפֵּר עַל עֲבִיּוֹת מִצָּוָה יְדוּעָה - שידוע לנשיא שחטא בה,
וגם שעירי עבודת כוכבים מכפרים על חטא שנודע לציבור
שחטאו בו, אבל שעיר הנעשה בפנים תולה ומכפר רק למי שלא
נודע לו שחטא בטומאת מקדש וקדשיו.
מקשה הגמרא קושיא נוספת לדעת רבי שמעון: וְלִרְבִּינָא דְאָמַר,
גְּמִירִי - למדו הלכה למשה מסיני שיש רק שתי מִצְוֹת פְּקֻדוֹת
צִיבּוֹר, אם כן קְרָאָה לָהּ לִי - מדוע הוצרך רבי שמעון לרבות
סמיכה בשעירי עבודת כוכבים מפסוקים, הרי ודאי שיש בהם
סמיכה, שאם לא כן אין שתי סמיכות בציבור, שהרי לרבי שמעון
הסמיכה על שעיר המשתלח אינה נחשבת סמיכה, כיון שאינה
בבעלים.
מתרצת הגמרא: אֵימְצִירֶיהָ הִלְכָתָא - צריכים את ההלכה למשה
מסיני, וְאֵימְצִירֶיהָ קְרָאָה - וצריכים גם את הפסוקים. דְּאִי מְקָרָא -
שאם היו לומדים זאת רק מהפסוקים, הָיָה אֵמִינָא זְכוּתִי שְׁלָמִי צִיבּוֹר
- הייתי אומר שגם קרבן שלמים של ציבור, שהוא שני הכבשים
הקריבים בחג השבועות עם שתי הלחם, טעון סמיכה, כִּי קִשְׁיָא
אֲמִתִּינִיתִי דְהָךְ פִּרְקָא דְכָל הַמִּנְחוֹת בְּאוֹת' - כמו הקושיא שהקשו
על המשנה בפרק 'כל המנחות באות', ששנינו שם (לעיל טו, א) אָמַר
רְבִי שְׁמֵעוֹן, שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין שֶׁל קִרְבָּנוֹת מְעוֹנִין שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - בכל אחד
מהם נהוגות שתיים מתוך שלש מצוות, ומבאר שם רבי שמעון,
ששלמי יחיד טעונים סמיכה בעודם חיים, ותנופת חוזה ושוק לאחר
שחיטה, אך אינם טעונים תנופה כשהם חיים. ואילו זבחי שלמי
ציבור טעונים תנופה כשהם חיים, ותנופה לאחר שחיטה, ואין
בהם סמיכה. והקשו על שתי הלחם, שם (לית' בָּבֶל וְחוֹמֶר), וְהָיוּ
זְכוּתִי שְׁלָמִי צִיבּוֹר מְעוֹנִין גַּם הֵם סְמִיכָה, מִכָּל וְחוֹמֶר מְשַׁלְמֵי יָחִיד,
מִה שְׁלָמִי יָחִיד שְׁאִין מְעוֹנִין תְּנוּפָה מִחִים, מְעוֹנִין סְמִיכָה מִחִים וְכו',
זבחי שלמי ציבור שטעונים תנופה מחיים, אינו דין שיהיו טעונים
סמיכה. ונמצא, שאם היינו לומדים מהפסוקים בלבד, היינו
מחייבים סמיכה בזבחי שלמי ציבור, ולכן אֵימְצִירֶיהָ הִלְכָתָא -
צריכים את ההלכה למשה מסיני שיש רק שתי סמיכות בציבור,
ללמד שזבחי שלמי ציבור אינם טעונים סמיכה.
וְאִי מְהֻלְכָתָא - אם היתה רק ההלכה למשה מסיני ללא הפסוקים
(הָיָה אֵמִינָא) לֹא יִדְעִינוּ הֵי נִינְהוּ - לא היינו יודעים אלו שני
קרבנות ציבור טעונים סמיכה, שידוע הדבר שאחד מהם הוא פר
העלם דבר של ציבור, שהרי נאמרה בו סמיכה בפירוש, אך לא
היינו יודעים אם הקרבן השני הוא שעירי עבודת כוכבים, או
שעיר יום הכפורים הנעשה בפנים. קִמְשָׁמַע לָן - בא הפסוק
האמור בחטאת נשיא ללמדנו, שקרבן הציבור השני שטעון
סמיכה הוא שעירי עבודת כוכבים, שהם דִּמְקָא דְשֵׁעִיר נָשִׂיא,
דְּמְכַפֵּר עַל עֲבִיּוֹת מִצָּוָה יְדוּעָה.
שנינו במשנה: כָּל קִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד מְעוֹנִין סְמִיכָה, חוץ מִכָּבֹד וּמִעֶשֶׂר
וּפְסָח.
תָּנוּ רַבָּנֵי בְּרִייתָא, בפרשת קרבן שלמים נאמרה שלש פעמים
המלה 'קרבנו' לענין סמיכה, ודורשים מכאן שלש דרשות. האחת,
'קִרְבָּנוֹ וְלֹא הִכְבֹּד', שאין הבכור טעון סמיכה. שֵׁכִיבֹל וְהָלֹא דִין הוּא
- יכול היית ללמוד שבכור טעון סמיכה מקל וחומר, וְהָהוּא קִרְבָּנוֹת
שְׁלָמִים שְׁאִין קְדוּשָׁתָן מִרְחָם - שאינם קדושים משעת לידתם, אלא
רק משעה שהקדישם, מְעוֹנִין סְמִיכָה, כְּבֹד שְׁקִדּוּשָׁתוֹ מִרְחָם, אִינוּ
דִין שְׁמֵעוֹן סְמִיכָה. תְּלִמּוֹד לֹמַר - לפיכך מלמדנו הכתוב, 'קִרְבָּנוֹ
וְלֹא הִכְבֹּד'.

המשך בעמוד 29

וְאִין שְׁעִירֵי עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים מְעוֹנִין סְמִיכָה בְּאֶהָרָן, אֵלֹא בְּנִקְנִים.
ונמצא שיש סתירה בדעת רבי שמעון, אם הסמיכה בשעירי
עבודת כוכבים היא על ידי כהן או על ידי הזקנים.
מתרצת הגמרא בדרך תמימה: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, וְתִסְתַּבֵּר דְּהָךְ
לְמִיתָא מִתְּרַבְּתָא הִיא - וכי אתה סבור שהבְּרִיתָא הראשונה היא
מתורצת, כלומר נכונה, הרי שנינו בה שהסמיכה בשעירי עבודת
כוכבים לרבי שמעון היא על ידי הכהנים, והָא אָמַר רַבִּי שְׁמֵעוֹן
בְּרִיתָא לְעִיל (ע"א) לגבי שעיר המשתלח, שסמיכה על ידי
הכהנים אינה נחשבת סמיכה, משום שסְמִיכָה בְּעָלִים בְּעִינָה,
והכהנים אינם בעלים.
ממשיך רב ששת ומיישב את הסתירה: אֵלֹא תִרְיִין הֵכִי - תתרחץ את
הברייתות כך, שמהפסוק (ויקרא ד טו) 'וְסִמְכוּ זָקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם
עַל רֹאשׁ הַפָּרִי' יש ללמוד, שרק פָּר העלם דבר של ציבור מְעוֹן
סְמִיכָה, וְאִין שְׁעִירֵי עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים מְעוֹנִין סְמִיכָה, דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה.
רַבִּי שְׁמֵעוֹן אָמַר, אִי אִפְשָׁר לַמַּעַט שְׁעִירִים מִפְּסוֹק הַעוֹסֵק בְּפֶר,
אֵלֹא יֵשׁ לַמַּעַט שְׁעִירֵי עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים מִהַפְּסוֹק הָאִמּוֹר לִגְבִי שְׁעִיר
הַמִּשְׁתַּלַּח (שם טו בא) 'וְסִמְךָ אֹהֶרָן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשֹּׁעִיר
הַחִי', שרק השעיר החי, דהיינו שעיר המשתלח, מְעוֹן סְמִיכָה
בְּאֶהָרָן - על ידי כהן, וְאִין שְׁעִירֵי עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים מְעוֹנִין סְמִיכָה
בְּאֶהָרָן, אֵלֹא בְּזָקְנִים. ולפי זה הֵכִי קָא אָמַר לִיה - כך אמר לו רַבִּי
שְׁמֵעוֹן לְרַבִּי יְהוּדָה, אִין הָדִין כְּדַבְּרִיךְ שְׁעִירֵי עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים אִין
צִרִיכִים סְמִיכָה, אֵלֹא שְׁעִירֵי עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים בְּעוֹ - צריכים סְמִיכָה,
וְאִי שְׁמִיעַ לָךְ - ואם שמעת מרבך דלא בְּעוֹ סְמִיכָה, בְּאֶהָרָן הוּא
דְּשִׁמְעִי לָךְ - הכוונה היתה שאינם צריכים סמיכה על ידי כהן, אבל
על ידי הזקנים טעונים סמיכה. ומשום דְּמִיעוּבָא - המיעוט שממנו
נלמד דבר זה, אינו מ'הפרי' כדבריה, אלא מ'החי' הוא נלמד, ולכן
כשהמעוט שעירי עבודת כוכבים לא התמעטו אלא מסמיכת
כהן הכתובה בשעיר המשתלח, אבל סמיכת זקנים יש בהם.
מקשה הגמרא: ולדעת רַבִּי יְהוּדָה שאין סמיכה בשעירי עבודת
כוכבים, לָמָּה לִי לְמַעְמִינָה מְקָרָא - מדוע צריכים למעט מפסוק,
וְהָא אָמַר רַבִּינָא, גְּמִירִי - למדו הלכה למשה מסיני שיש רק שתי
מִצְוֹת פְּקֻדוֹת צִיבּוֹר, ומאחר שיש סמיכה בפר העלם דבר של
ציבור ובשעיר המשתלח, אם כן בודאי שאין סמיכה בשעירי
עבודת כוכבים, שאם כן יש שלש סמיכות בציבור.
משיבה הגמרא: באמת לא הוצרך רבי יהודה למעט זאת מפסוק,
והפסוק שהביא הוא לְצִיבָא בְּעָלִים - כדי להעמיד את הגירסא,
ולסימן בלבד.
מקשה הגמרא: ולדעת רַבִּי שְׁמֵעוֹן הסובר לגבי שְׁעִירֵי עֲבֹדַת
כּוֹכְבִּים דְּכָעִי - שהם צריכים סְמִיכָה, מִנָּה לְמַד דְּבַר זֶה,
שהרי רבי שמעון ממעט מ'החי' שאינם טעונים סמיכה באהרן
אלא בזקנים, ומנין למד כן, שמא כוונת הפסוק למעטם לחלוטין
מסמיכה.
מתרצת הגמרא: נִפְקָא לָן - דבר זה נלמד מִתְּרַבְּתָא בבְּרִיתָא, נאמר
בשעיר חטאת נשיא (ויקרא ד כד) 'וְסִמְכָה יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַשֹּׁעִיר',
לְרִבּוֹת שְׁעִיר נַחֲשׁוֹן לְסְמִיכָה - לרבות את השעירים שהקריבו
נחשון בן עמינדב ושאר הנשיאים בעת חנוכת המזבח, שגם בהם
היתה סמיכה, דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמֵעוֹן אָמַר, לְרִבּוֹת שְׁעִירֵי
עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים לְסְמִיכָה, ומוסיפה הבְּרִיתָא, שְׁהָיָה רַבִּי שְׁמֵעוֹן
אָמַר, כָּל חֲטָאת שְׁנֵכְנֵם דְּמָה לְפָנִים - לתוך ההיכל או לקודש
הקדשים, מְעוֹנָה סְמִיכָה, ולכן גם שעירי עבודת כוכבים טעונים
סמיכה, שהרי הם קרבן חטאת שדמו נכנס להיכל.
שואלת הגמרא על בְּרִיתָא זו: לָמָּה לִי לְמִמְרָא 'שְׁהָיָה' - מדוע
הוצרכה הבְּרִיתָא להוסיף ולומר 'שהיה רבי שמעון אומר' וכו',
הרי כבר למד זאת מפסוקים. משיבה הגמרא: לְסִימָנָא בְּעָלִים -
הבְּרִיתָא אמרה זאת לסימן בלבד.
הגמרא מקשה עוד על הבְּרִיתָא: מנין למד רבי שמעון לרבות

קָרְבָּא - פסוקים אלו, שנאמר בהם 'קרבנו', לָמָּה לִי - לשם מה נאמר.

מתרצת הגמרא: פסוקים אלו באו לדרשות אחרות, וכך יש לדרוש מהם, 'קָרְבָּנו', וְלֹא קָרְבָּן חֲבִירוֹ - אין אדם סומך על קרבנו של חבירו. 'קָרְבָּנו', וְלֹא קָרְבָּן עוֹבֵד בּוֹכְבִּים - אין ישראל סומך על קרבן של גוי. 'קָרְבָּנו', לְרִבּוֹת כָּל פְּעָלֵי קָרְבָּן לְסִמְיָה - שאם יש כמה שותפים בקרבן אחד, כל אחד מהם צריך לסמוך עליו, ואין די שאחד יסמוך עבור כולם.

שנינו במשנה: הַיּוֹרֵשׁ סוֹמֵךְ ומביא נסכים וממיר.

הֵנִי - שנה רב תננה קמיה ו-לפני דרבא ברייתא שבה נאמר, יוֹרֵשׁ אֵינוֹ סוֹמֵךְ על קרבן אביו, יוֹרֵשׁ אֵינוֹ מֵימֵר את קרבן אביו, ואם המיר אותו בבמה אחרת אין התמורה חלה.

הקשה רבא על ברייתא זו: וְהָאֵלְמָן הֵנִי - והרי אנחנו שנינו במשנה, הַיּוֹרֵשׁ סוֹמֵךְ, וּמִבִּיבֵי אֶת נִסְכָּיו - הנסכים על קרבן אביו, ומימר.

אָמַר לִיה רב חנניה לרבא בשאלה, אֵיפְכָא - האם אהפוך את הגירסא בברייתא שבידי, ואגרסו בה 'יורש סומך יורש ממיר', כדי שלא יקשה עליה מהמשנה.

אָמַר לִיה רבא לרב חנניה, לֹא - אל תהפוך את הגירסא, מִתְּנִיתָא מִנִּי - ברייתא זו ששנית, בשיטת מי היא, בשיטת רבי יהודה היא.

הִתְנַיָא בברייתא אחרת, יוֹרֵשׁ סוֹמֵךְ, יוֹרֵשׁ מֵימֵר. רבי יהודה אָמַר, יוֹרֵשׁ אֵינוֹ סוֹמֵךְ, יוֹרֵשׁ אֵינוֹ מֵימֵר.

הגמרא דנה בשורש המחלוקת שבברייתא זו. שואלת הגמרא: מֵאֵי מַעְמָא דְרַבִּי יְהוּדָה שִׁיּוּרֵשׁ אֵינוֹ סוֹמֵךְ ואינו ממיר.

משיבה הגמרא: רבי יהודה דורש מ'קרבנו' האמור לגבי סמיכה, שעל קָרְבָּנוֹ אדם סומך, וְלֹא על קָרְבָּן אֲבִיו. וְלֹא מֵד רבי יהודה תמורה, שהיא תְּחִילַת הַקֶּדֶשׁ, שהרי כשממיר הוא מתחיל את הקדושה על הבהמה שאותה עושה תמורה, מסמיכה שהיא סוף הַקֶּדֶשׁ, שמדי אחריה שוחטים את הקרבן, שתיכף לסמיכה שוחט, מה בסמיכה שהיא סוף הַקֶּדֶשׁ יוֹרֵשׁ אֵינוֹ סוֹמֵךְ, אֵם בתמורה שהיא תְּחִילַת הַקֶּדֶשׁ, יוֹרֵשׁ אֵינוֹ מֵימֵר.

שואלת הגמרא: וְדַבְּרֵנָּה - חכמים הסוברים שישור סומך וממיר, מנין הם לומדים זאת.

משיבה הגמרא: שנאמר (ויקרא כו י) וְאִם הֵמָּר יִמִּיר בְּהֶמְהָ בְּבִהְמָה וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ, ויכול היה הכתוב לומר 'ואם ימיר', ומהכפילות של הלשון 'הֵמָּר יִמִּיר' נלמד לרבות אֶת הַיּוֹרֵשׁ, שגם הוא יכול להמיר. וְלֹא - ולומדים חכמים סמיכה שהיא סוף הַקֶּדֶשׁ, ותמורה שהיא תְּחִילַת הַקֶּדֶשׁ, מה בתמורה שהיא תְּחִילַת הַקֶּדֶשׁ יוֹרֵשׁ אֵינוֹ מֵימֵר, אֵם בסמיכה שהיא סוף הַקֶּדֶשׁ, יוֹרֵשׁ אֵינוֹ סוֹמֵךְ.

חזרת הגמרא ושואלת: וְדַבְּרֵנָּה, הֵא - פסוק זה של 'קָרְבָּנו' שממנו למד רבי יהודה שישור אינו סומך, מֵאֵי עֲבָדֵי לִיה - מה הם עושים בו, ולשם מה נכתב.

משיבה הגמרא: חכמים דורשים מכאן אחת משלשת הדרשות שנלמדו לעיל מהמילה 'קרבנו', דהיינו קָרְבָּנוֹ וְלֹא קָרְבָּן עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, או קָרְבָּנוֹ וְלֹא קָרְבָּן חֲבִירוֹ, או קָרְבָּנוֹ לְרִבּוֹת כָּל פְּעָלֵי קָרְבָּן לְסִמְיָה.

שואלת הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה, מנין הוא ילמד את שלשת הדינים הללו, הרי 'קרבנו' אחד נצרך כדי ללמד שישור אינו סומך.

משיבה הגמרא: רבי יהודה 'לרבות כל פְּעָלֵי קָרְבָּן לְסִמְיָה' לית ליה - אינו סובר דין זה שכל בעלי הקרבן צריכים לסמוך, אלא אחד סומך עבור כולם, ולכן נשאר לו 'קרבנו' אחד מיותר, ללמוד ממנו שישור אינו סומך.

תירוצו נוסף: וְאֵי נִמְי אֵית לִיה - גם אם רבי יהודה סובר שכל בעלי הקרבן צריכים לסמוך, יש לתרץ שעוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְחֲבִירוֹ - הדין שאין ישראל סומך על קרבן של גוי והדין שאין אדם סומך על קרבן של חבירו, שניהם מִתִּי קָרָא נִפְכָא - נלמדים מפסוק אחד,

וממילא אֵינִי תִּירֵי לִיה תִּירֵי קָרָא - נשאר שני 'קרבנו' מיותרים, הֵד - מאחד נלמד 'קָרְבָּנוֹ וְלֹא קָרְבָּן אֲבִיו', וְאֵיךְ - ומהאחר נלמד 'לרבות כל פְּעָלֵי קָרְבָּן לְסִמְיָה'.

חזרת הגמרא ושואלת: וְרַבִּי יְהוּדָה, הֵא - יתור זה של 'הֵמָּר יִמִּיר', שממנו למדו חכמים שישור ממיר וסומך, מֵאֵי עֲבָדֵי לִיה.

משיבה הגמרא: מִיַּעֲבָדֵי לִיה - רבי יהודה צריך פסוק זה כדי לרבות אֶת הָאִשָּׁה - ללמד שאשה שהפרישה קרבן והמירה אותה בבמה אחרת, התמורה חלה, ולוקה על כך משום הלאו של 'לא ימיר'.

הִתְנַיָא בברייתא, לִפִּי שְׁכָל הַעֲנָן של תמורה כולו אֵינוֹ מִדְּבַר אֶלָּא כְּלִשׁוֹן זָכָר, שהרי נאמר (ויקרא כו י) לֹא יִחַלְּפֶנּוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ וכיוצא בזה, ולא נאמר 'לא תחליפנו', מֵה סוֹפִינוּ - מנין שסופינו לרבות גם אֶת הָאִשָּׁה, שאף בה נוהג דין תמורה, תְּלִמּוּד לֹא־מֵר - מלמדת התורה 'הֵמָּר יִמִּיר', לרבות את האשה.

שואלת הגמרא: וְדַבְּרֵנָּה, מנין הם מרבים את האשה.

משיבה הגמרא: דְּרִישִׁי מ'וָאֵם' - דורשים מהאות וא"ו המיותרת שבמילה 'וָאֵם', שיכול היה הכתוב לומר 'אם המיר ימיר בהמה בבמה' בלי וא". וְרַבִּי יְהוּדָה, וָאֵם לֹא דְרִישִׁי - אינו דורש מהאות וא"ו במילה 'וָאֵם', משום שלדעתו אין זה מיותר.

משנה

משנתנו מבארת מה הם המחזיקים בסמיכה על קרבנם, ושאר דיני סמיכה: הַכֹּל - כל המביאים קרבן חסעון סמיכה סוֹמְכִין את ידיהם על הקרבן, חוץ מַחֲרֵשׁ שׁוֹמֵךְ וְקָטָן וְסוֹמֵךְ וְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְהַעֲבֵד וְהַשְׁלִיחַ וְהָאִשָּׁה, והטעם יתבאר בגמרא.

וְסִמְיָה שְׁנִי מִצִּוָּה - הסמיכה על הקרבן אינה מעיקר מצות ההקדשה אלא כמו שיריים של המצוה ואינה מעכבת את הכפרה.

הסמיכה נעשית עַל הָרֹאשׁ של הקרבן, ונעשית בְּשֵׁמֶיךָ יְדִים.

וְכַמּוֹס שְׁפּוֹמְכִין על הקרבן שם שוֹמְכִין אותו, אך אם סמך מחוץ לעזרה צריך לחזור ולסמוך בעזרה שהוא מקום השחיטה. וְתִכָּה לְסִמְיָה שְׁחִיטָה - יש לשחוט את הקרבן מיד לאחר הסמיכה.

גמרא

במשנה נמנו אלה שאינם סומכים ידיהם על הקרבן, הגמרא מבארת את הטעם: שואלת הגמרא, בְּשִׁלְכָא - מובן הדין במשנה שַׁחֲרֵשׁ שׁוֹמֵךְ וְקָטָן אינם סומכים, משום דְּלֹא בְּנִי דְעָה נִינְהוּ - שאין להם דעת ואינם בני מצוה. עוֹבֵד בּוֹכְבִּים נָמִי - גם הדין שגוי אינו סומך מובן, משום שנאמר בפסוק העוסק במצות הסמיכה (ויקרא א ב-ד) דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֶלֶף, ודרשו חכמים 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִין וְאֵין עוֹבֵד בּוֹכְבִּים סוֹמְכִין', אֶלָּא דִּין סוֹמֵךְ אֵינוֹ מובן, מֵאֵי מַעְמָא לֹא - מדוע אינו סומך.

משיבה הגמרא: שני אמוראים רב הִסְדָּא וְרַב יִצְחָק בְּרַ אֲבָדִימִי אמרו טעמים שונים לדין שסומא אינו סומך, הֵד אָמַר, אֲתֵיָא - למדים גזירה שוה 'סמיכה' מִזִּקְנֵי עֶדָה, כלומר, נאמרה 'סמיכה' בשאר קרבנות, ונאמרה 'סמיכה' בפר העלם דבר של צבור (ויקרא טו ט) וְסָמַכְוּ וְקָנִי הָעֶדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּרֶךְ, כשם שזקני העדה (והסנהדרין) הסומכים על הקרבן אינם סומים, כך גם כל סומך על קרבן צריך שלא יהיה סומא.

וְהָד אָמַר, אֲתֵיָא - למדים גזירה שוה 'סמיכה' מִזִּקְנֵי מַעוֹלָת רִאשִׁית, כשם שסומא אינו סומך על עולת ראיה לפי שהוא פטור מלהביא קרבן זה, כך בשאר קרבנות סומא אינו סומך.

שואלת הגמרא: וְלִמָּן דָּאָמַר שהלימוד הוא מַעוֹלָת רִאשִׁית, מֵאֵי מַעְמָא לֹא יֵלִיף - מדוע לא למד זאת מן זְקֵנֵי עֶדָה דבברי האמורא השני.

- קרננו - דתלת "קרננו" כתיבי בעניינא דשלמים (ויקרא ג), שלשה מנייהו ודריש להו
התם לדרישא אחרינא, ושלשה דריש הכא, ולא חבבור - טעון סמיכה. מעשר - שמקדש
לפניו ולאחריו, כדאמר (בכורות טא): קרא לתשיעי עשירי וכו', איכא למיפריך - דלא הוו
צריכי קרא, דאפילו לא מיעט רחמנא מ"קרננו" - לא מצית ילפת משלמים. מה לשלמים
- בדין הוא דטעונים סמיכה, שכן טעונין תנופה
חזה ושוק, תאמר באלו - דאין טעונין תנופה,
ולמה לי קראי? ודאי לא צריכי קרא - אלא
אסמכתא בעלמא, אלא עיקר קראי למה לי,
הואיל ואסמכתא ננהו ולא קרבן חבירו -
שאין אדם סומך על קרבן חבירו, ולא על קרבן
גוי - דסמיכה בבעלים בעינן, כל בעלי קרבן
- מי שיש לו חלק בקרבן - סומך עליו, ורבי
חנניה אפר ליה איפכא - כלומר, דאתני "יורש
סומך יורש מימר", כי היכי דלא תקשה ליה
מתניתין, אמר ליה לא צריכת - דמתניתא
דתני "אינו סומך ואינו מימר" - רבי יהודה
היא, ויליף תחלת הקדש - דהיינו, תמורה
שמקדשה תחילה, "מסוף הקדש" - מסמיכה,
שהוא סומך בשעת שחיטה, דחבף לסמיכה
שחיטה, יורש אינו סומך - כדאמר: "קרננו"
- ולא קרבן אביו, גוי וחבירו מחד קרא נפקא
- דזה הוא איננו שלך, ותרייהו מהאי טעמא
דא, דסמיכה בבעלים בעינן, אינו מדבר אלא
בלשון זכר - "לא יחליפנו ולא ימיר" - בלשון
זכר הוא, מה סופיני - כלומר, היאך נרבה את
האשה? תלמוד לומר המר ימיר - לרבות את
האשה, ורבנן - נפק לאשה מ"ואם", גמרא
אתיא סמיכה - לכל קרבן, מסמיכה דוקני
עדה, דפר העלם דבר של צבור, דמה להלן
- סומא לא, דאמרין (סנהדרין יא): "אתך" -
בדומין לך, מעולת ראיה - דהתם כתיב "ידאה"
"ידאה", ואמרין (חגיגה דב): פרט לסומא,
דנין
לפי שקל הענין פולו אינו מדבר אלא בלשון זכר, מה סופיני לרבות את האשה?
תלמוד לומר: "המר ימיר". - ורבנן? - דרשי מ"ואם". - ורבי יהודה? - "ואם" לא
דריש. משנה הפל סומכין, חוץ מחדש שוטה וקטן וסומא, וגוי, והעבד, והשליח,
והאשה, וסמיכה שרי מצוה. על הראש בשתי ידים, ובמקום שסומכין שוחטין, ותכף
לסמיכה שחיטה. גמרא בשלמא חרש שוטה וקטן - דלאו בני דעה ניהו, גוי נמי
- בני ישראל סומכין ואין גוים סומכין, אלא סומא מאי טעמא לא? רב חסדא ורב
יצחק בר אבדימי, חד אמר: אתיא סמיכה סמיכה מוקני עדה, וחד אמר: אתיא סמיכה
סמיכה מעולת ראיה, ולמאן דאמר מעולת ראיה, מאי טעמא לא יליף מן וקני עדה?
שחיטה בבעלים ומיהו בזה יש לומר: כדאמר ב"הקומץ רבה" (מנחות יט, א), דגלי רחמנא בפרו של אהרן
קשה: הא דתנן בריש תמורה (ז, ב) דאין כהנים ממירין בבכור, משום דכתיב "הוא ותמורתו יהיה קדש" -
דילפינן תחילת הקדש מסוף הקדש מסמיכה דבעלים! ועוד קשה: דבעי התם בתמורה (ב, ב) גוי מחד שמימי? נילף מסמיכה דאין גוי סומך? ויש לומר: דדוקא גבי יורש גמרי מחד, ויש
דאי חשיב "קרננו" לגבי האי, חשיב נמי לגבי האי, אבל בעלמא, לא ילפי מהדרי כלל. ורבי יהודה ואם לא דריש - הא דבעלמא דריש רבי יהודה ויז, פירשניו בסוף "התבלת"
(מנחות נא, ב), דיבור המתחיל ויז), הכל סומכין - בריש ערכין (בא, א) אמרין: "הכל" - לאיתוי יורש. ותימא: הא תנא ליה רישא! וכמו כן קשה: מהיכל ממירין? דאמרין התם בריש
תמורה (בא, א) דהכל לאיתוי יורש, ולא כרבי יהודה, וממתניתין דלעיל שמענין לה דאוקמנא דלא כרבי יהודה? ויש לומר: דאורחיה דתנא הכי, כיון דלא מיתיר ליה בבא בכך,
רגיל לשנות חיבה אחת אגב אורחיה, אף על גב דתני לה בחריא בשאר דוכתי, כדאשכחן בכתובות בפרק "נערה" (מגב), דתנן: לעולם היא בריש האב כו', מפורש בגמרא: מאי
"לעולם"? לאופק משנה ראשונה, אף על גב דמשנה ראשונה ואחרונה תנן בפרק "אף על פי" (שם נא, א), וכן בריש יבמות (גא, א) תנן "פטרות", משום דאי תנא "אוסרת" - הוה אמינא:
אוסרת לייבם, אבל מיהלף חלצה, אף על גב דהא מילתא שמענין מכמה מתניתין, דאפילו חלצה לא בעי, כדקתני (שם בא, א) כל היכולת למאן, ולא מיאנה - צרתה חולצת ולא
מתרוממת. אלמא דאיך, אפילו חלצה לא בעי, עוד תנן (שם יג, א) חלצו - בית הלל מכשירין, ואי בעיא חליצה, אפילו מדרבנן היו פוסלין, כדאשכחן בריש "חולצין" (שם לז, ב) גבי
"מת בתוך שלשים, ועמדה ותקדשה", דאם אשת כהן אינה חולצת - שלא תיפסל לו, ובריש ברכות (בא, ב) נמי אמרין: מילתא אגב אורחיה קא משמע לך, העריב שמשו אוכל בתרומה,
אף על פי שהיא משנה במסכת נגעים (פרק יד משנה ג), רב חסדא ורבי יצחק בר אבדימי - כאן ולקמן בפרק "שתי הלחם" (צח, א) משמע שהיה תביר של רב חסדא, והוא היה
רב

1 דנין קרבן יחיד מיוחד – מעולת ראיה, דהוי נמי קרבן יחיד. דנין – סמיכה בקרבן
2 יחיד, דכתיב ביה סמיכה בגופיה, דכתיב "וסמן" נסר העלם דבר של ציבור, דכתיב
3 ביה סמיכה בגופיה "וסמכו זקני העדה" (ויקרא ד). ליסר על ציבור חובה – כגון
4 הא דממלוים, ועולת ראיה כמו עולת חובה היא. הכי למי על – והנך כמלוו
5 חזר דידר ממלוים, ועולתו של ארם כמלוו

דנין יחיד מיוחד ואין דנין יחיד מציבור. - ולמאן
דילוף מזקני עדה, מאי טעמא לא יליף מעולת
ראייה? - דנין מידי דכתיב ביה סמיכה בגופיה ממיו
דכתיב ביה סמיכה בגופיה, לאפוקי עולת ראייה,
דהויא גופה מעולת נדבה גמרה. דתני תנא קמיה דרב
יחזק בר אבא: "ויקרב את העלה ויעשה כמשפט" -
כמשפט עולת נדבה, לימר על עולת חובה שמוענה

סְמִיכָה. "וְהַעֲבֹד וְהַשְׁלִיחַ וְהָאִשָּׁה". תִּנּוּ רַבְּנֵי: "דְּרִי" -
וְלֹא יָד עֲבָדוֹ, "דְּרִי" - וְלֹא יָד שְׁלֹחוֹ, "דְּרִי" - וְלֹא יָד
אִשְׁתּוֹ. כָּל הַנִּי לָמָּה לִּי? - צָרִיכָא, אִי פָתַח דְּהִמְנָא
חֹדֶר, הָוֵה אִמְנָא: לְמַעוּטֵי עֲבֵד דְּלֹא בֵּר מְצוּת, אֲבָל
שְׁלִיחַ דְּבֵר מְצוּת הוּא וְשְׁלֹחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, אִימָא

לסמוך. וא' אשמעיען הני תרתי, דליו בנפיה דמיו, אבל אשתו דבנפיה דמיו אימא תיסקד, צריכא. "סמיכה שרי מצוה". תנו רבנן: "לסמוך... ונרצח" - וכי סמיכה מוכפרת? והלא אין כפרה אלא בדם, שנאמר: "כי הדם הוא בנפש יכפר!" אלא לומר קד, שאם עשה לה סמיכה שרי מצוה, מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר, וכיפר. ותניא גבי תנופה כי

האי ג'וֹנָא: "לתנופה לכפר" - וכי תנופה מכפרת? ויחלא אין כפרה אלא בדם, שְׁאָמַר: "כי הדם הוא עֲשָׂה לתנופה שְׁנֵי מִצְוֹת, מִצְוַת עֲלֵי הַכֹּהֵן כְּאִי רִבֵּן: "ידו על הראש" - ולא ידו על הצִנָּאר, "ידו על הראש" - ולא ידו על החֵהוּה. כֹּל הֵנִי לְפָנֶי לִי? צְרִיב דְּלֵא קֵאִי בְּהַדֵּי רֵאשׁוֹ, אֲכַל בְּבוֹ דְּקֵאִי לְהַדֵּי רֵאשׁוֹ אִינִי מִשּׁוֹם דְּלֵא אִיתְרַבִּי לְתוֹנֹפָה, אֲכַל חֻוּה דְּאִיתְרַבִּי לִתְּ יְדוֹ עַל הַצִּדְדִּין. מִמּוּ? תֵּא שְׁמַע: דְּתֵנִי, אֲבֵא בִירֵאֵר

ראשו - ולא ידו על הצדדיו, פעי רבי ירמיה: מטרות
תהא דבר חוצץ בינו לבין הובח, "ובשתי ידים". מ
קרא: "וסמך אחרן את שתי ידיו", כתיב "ידיו" וכתיב
"ידיו" הרי כאן שנים, עד שפירט לך הכתוב אחת.
כבי מדרשא, ולא אמרה משמיה דרש לקיש. שמע ר
דעתך כל היבא דכתיב "ידיו" תרתין נינהו, למה לי ל
וארבע ידיו, "ידיו תביאנה", "ידיו רב לו", "שכל א

אָמַר לֵיהּ: מַאי מַעְמָא לֹא תִמָּא לִי: "דִּיּו" דַּסְמִיכָה
אֶת יָדוֹ עָלָיו וַיִּצְוֵהוּ! - סְמִיכָה דְבַהֲמָה קְאָמְרִי. "בִּי"
שְׁחִיטָה". מַאי קְאָמְר? הֲכִי קְאָמַר: בְּמָקוֹם שְׁסוּמָה
מִשְׁנָה חוֹמֵר בְּסִמְכָה מִבְּתוּנְפָה, וּבְתוּנְפָה מִבְּסִמְכָה
סוּמָךְ לְכָל תַּחְבְּרִים. חוֹמֵר בְּתוּנְפָה, שְׁחֵתוּנְפָה נוֹחָה

ולא ידו על הצואר — לצד הגרון, מקום הסימנין, ששם קרוי "צואר", כדתנן בפרק קמא דחולין (יט,ב). כיפר — עשה תנופה מחיים.

סמיכה

הַתְּנוּבָה בְּאֵילָוֹ לֹא בִּיפֶר וְכִיפֶר, כְּלוּמַר לֹא קִיִּים מִצּוּה מִן הַמּוּבָחַר
וְאֵף עַל פִּי כֵן עֵלְתָה לוֹ כִּפְרָה.
שְׁנֵינוּ בִּמְשֻׁנָּה שֵׁשׁ לִסְמוּךְ עַל הָרֹאשׁ שֶׁל הַבְּהֵמָה. הַגִּמְרָא מְבִיאָה
בְּרִייתָא הַלּוּמְדָת זֹאת מִפְּסוּק: תָּנוּ רַבֵּנּוּ, נֶאֱמַר בַּפְּסוּק (ויקרא א ד)
וְסִמְךָ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֶלֶף, וּדְרָשׁוּ חֲכָמִים, יָדוֹ שֶׁל הַסּוּמֵךְ תֵּהָא
עַל הָרֹאשׁ שֶׁל הַקֶּרֶבֶן, וְלֹא יָדוֹ עַל הַצְּוָר, כְּלוּמַר עַל הַגֶּרֶן בִּמְקוֹם
בֵּית הַשְּׁחִיטָה. יָדוֹ עַל הָרֹאשׁ וְלֹא יָדוֹ עַל הַנְּפִיִּים – גַּב הַבְּהֵמָה. יָדוֹ
עַל הָרֹאשׁ וְלֹא יָדוֹ עַל הַתָּהוּ שֶׁל הַבְּהֵמָה.
שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: כָּל הֵנִי לָמָּה לִי – מִדּוּעַ יֵשׁ צוּרֵךְ בְּשִׁלְשָׁה
מִיעוּטִים. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: צִרְיָא – יֵשׁ צוּרֵךְ בְּשִׁלְשֹׁתָם. דָּא קָתֵב
רַחֲמָנָא רַק חֵד, הֵייתִי אֹמֵר שֶׁהַפְּסוּק בֹּא לְמַעוּטֵי רַק אֶת הַצְּוָר
וְלֹא קָאִי בְּהָדִי רֹאשׁוֹ – שֶׁמֶקוֹם הַשְּׁחִיטָה אֵינוֹ נִמְצָא בְּגוֹבָה הָרֹאשׁ
אֵלָּא נִמּוֹךְ מִמֶּנּוּ, אֲכַל נִבְּוֹ דְקָאִי לְהָדִי רֹאשׁוֹ – אֲבָל גְּבוּ שְׁאִינוֹ נִמּוֹךְ
מִהֲרָשׁ וְנִמְצָא בְּאוֹתוֹ גּוֹבָה, אִימָא לֹא – הֵייתִי טוֹעָה לֹמַר שֶׁאֵין
חֲסִרוֹן בְּסִמְכָה עַל הַגֶּב, וְלֹכַן צִרְיָא – צִרְיָךְ פְּסוּק לִמְעַט אֶת גְּבוּ.
וְאִי אֲשַׁמְעִינָּה הֵנִי תִרִי – וְאִם הִיא הַפְּסוּק מְשִׁמַּע שְׁאֵין לִסְמוּךְ עַל
הַצְּוָר וְעַל הַגֶּב, הֵייתִי אֹמֵר שְׁדוּקָא שֶׁ אֵין לִסְמוּךְ מִשּׁוּם דְּלֹא
אִתְרַבֵּי לְתַנּוּפָה – שְׁאֵין מְקִימִים מִצּוֹת תַּנּוּפָה לֹא בְּצוּרָא וְלֹא
בְּגַב, אֲכַל חוּה דְאִיתְרַבֵּי לְתַנּוּפָה – שֶׁהַתּוֹרָה רִבְתָּהּ בּוּ מִצְוָה נֹסֶטֶת
כְּתוּבָה, אִימָא לֹא – הֵייתִי טוֹעָה לֹמַר שֶׁלֹּא נִתְמַעֵטָה סְמִיכָה שָׁם,
לִכֵּן צִרְיָא – צִרְיָךְ מִיעוּט מִיּוֹחַד לַחֲזוּה.
הַגִּמְרָא מְסַתְּפָקת בְּדִין סְמִיכָה עַל הָרֹאשׁ: אִיבְעִיָא לָהּ – הַסְתַּפֵּק
בְּנֵי הַיְשִׁיבָה, סִמָּךְ אֶת יָדוֹ עַל הַצְּדָדִין – צִידֵי הָרֹאשׁ כִּגוֹן עַל
הַלְחִים, מָהוּ – הָאֵם קִיִּים מִצּוֹת סְמִיכָה.
הַגִּמְרָא פּוֹשֶׁטֶת אֶת הַסֵּפֶק מִבְּרִיתָא מְפּוֹרֶשֶׁת: תָּא שְׁמַע, דְּתַנּוּנָא
אֲבָא בִּירָאָה בְּרַבִּי – תִּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אֹמֵר, הַסּוּמֵךְ
נִיחַ יָדוֹ עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל הַקֶּרֶבֶן וְלֹא יָדוֹ עַל הַצְּדָדִין – עַל צִידֵי הָרֹאשׁ.
עוֹד מִסְתַּפֵּקֶת הַגִּמְרָא: כִּיִּי רַבִּי יְרֵמְיָה, כִּרְךְ עַל יָדוֹ מְמִלִּית וְסִמָּךְ
עַל הַקֶּרֶבֶן, מָהוּ שְׁתַּחֲוִי – הָאֵם חֲצִיצָה פּוֹסֶלֶת אֶת הַסְּמִיכָה.
הַגִּמְרָא פּוֹשֶׁטֶת אֶת הַסֵּפֶק מִבְּרִיתָא מְפּוֹרֶשֶׁת: תָּא שְׁמַע, רֵאִיה
מִבְּרִיתָא שְׁעוֹסֶקֶת בְּסִמְכִית אַהֲרֵן עַל הַפֶּר שֶׁל בְּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים,
וְכִלְכֵּד שְׁלֹא תִּהְיֶה דְבַר חוֹצֵץ בֵּינֵנוּ לְבֵין הַנְּהֻכָּה, הִרִי מְפּוֹרֶשׁ שְׁחִיצָה
פּוֹסֶלֶת אֶת הַסְּמִיכָה.
שְׁנֵינוּ בִּמְשֻׁנָּה: וּבִשְׁתֵּי יָדִים יֵשׁ לִסְמוּךְ עַל הַקֶּרֶבֶן. שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא:
מָנָא הֵנִי מִלִּי – מִנֵּן לְמַדִּים דִּין זֶה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אֲמַר רִישׁ
לְקִישׁ, דְּאֲמַר קָרָא – נֶאֱמַר בַּפְּסוּק בְּעֵנִין סְמִיכָה עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר
הַזֶּה בְּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים (ויקרא טו כא) וְיִסְמְךָ אֹתָהֶן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו, כְּתִיב
יָדוֹ – כְּתוּב 'יָדוֹ' חֲסֵר בְּלִי הַאֲוֵת י', וְנִתֵּן לְקָרָא זֹאת גַּם 'יָדוֹ'
בְּלִשׁוֹן יַחֲדִי, וְכְתִיב 'שְׁתֵּי' – וְקוּדָם לִכֵּן נִכְתֵּב 'שְׁתֵּי יָדוֹ' בְּלִשׁוֹן
רַבִּים, וְלִכְאוּרָה יִכְלָה הַתּוֹרָה לִכְתּוּב 'יָדוֹ' וְלֹא יִהְיֶה צוּרֵךְ בְּתִיבַת
'שְׁתֵּי', אֵלָּא זֶה כְּנָה אֲב – מִכָּאֵן יֵשׁ לִלְמוּד בְּנִינֵן אֲב לְכָל מְקוֹם
בְּתוֹרָה שְׁנֶאֱמַר 'יָדוֹ' אֵף שׁוֹה לִשׁוֹן יַחֲדִי, תִּרִי כָּאֵן שְׁתֵּים – כּוּוֹת
הַתּוֹרָה לְשֵׁתֵי הַיָּדִים, עַד שִׁפְרָט לֹף הַתְּנוּבָה – עַד שֶׁהַכְּתוּב יֹאמַר
בְּפִירוּשׁ 'יָדוֹ אֶחָת'.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִשְׁא וּמִתָּן בֵּין הָאִמּוּרָאִים בְּעֵנִין דְּרִשָּׁה זֶה: אֱלֹ –
הֵלֶךְ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲמַרָה לָהּ שְׁמַעְתָּא כְּבִי מְדַרְשָׁא – וְאִמַּר שְׁמוּעָה
זֶה בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא אֲמַרָה מִשְׁמִיָּה דְרִישׁ לְקִישׁ. שְׁמַע רִישׁ לְקִישׁ
וְאִיכְפֶּד עַל כֵּךְ שֶׁלֹּא אִמַּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּבַר זֶה בְּשִׁמּוֹ. אֲמַר לִיה
רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אִי סִלְקָא דְעֶתֶד – אִם אֲמַנְם עוֹלָה בְּדַעְתָּ
שֶׁכֵּל חִיבָא דְכְּתִיב יָדוֹ תִּרְתִּי נִינְהוּ – הַכּוּוֹנָה לְשֵׁתֵי יָדִים, לָמָּה לִי
לְמַכְתָּב – מִדּוּעַ הוּצְרָכָה תּוֹרָה לִכְתּוּב 'יָדוֹ' 'יָדוֹ' בְּלִשׁוֹן רַבִּים
כְּמָה וְכִמְהָ פַעְמִים. אֲנִשִּׁי לִיה – הִקְשָׁה לוֹ רִישׁ לְקִישׁ מְעֻשְׂרִים
וְאִיבְעָ פַעְמִים שׁוֹנֵכֶת בְּתוֹרָה 'יָדוֹ', וּבִינֵיהֶם פְּסוּק הַעוֹסֵק בְּתַנּוּפָה
בְּשִׁלְשֹׁתָם (ויקרא ט ז) 'יָדוֹ תִּבְיָאָתָה אֶת אֲשֵׁי ה' וְגו' לְהִנְיָף אֹתוֹ
תַּנּוּפָה, וּבִבְרַכְתָּ מֹשֶׁה לַיהוָה (דברים יז ז) 'יָדוֹ רַב לוֹ', וְכֵן בְּבִרְכַּת
יַעֲקֹב לְמִנְשָׁה וְאֶפְרַיִם (בראשית מה יד) 'שְׁכָל אֶת יָדוֹ', וּבְכָל

מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: הוּא סוֹבֵר שְׁדִנֵּן – לְמַדִּים דִּינֵי קֶרֶבֶן יָחִיד מִקֶּרֶבֶן
יָחִיד אַחֵר כְּמוֹ עוֹלָת רֵאִיָּה, וְאִין דְּנִין – וְאִין לְמַדִּים דִּינֵי קֶרֶבֶן יָחִיד
מִקֶּרֶבֶן צִיבּוֹר כְּמוֹ פֶּר הָעֵלֶם דְּבַר שֶׁל צִיבּוֹר.
שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְלָמָּן דִּילִף – הַאִמּוּרָא שְׁלֵמָד אֶת דִּינֵי שֶׁל
הַסּוּמָא מִזְּכָר הָעֶדָה, מָאִי שְׁמַעָא לֹא דִילִף – מִדּוּעַ לֹא לִמַּד זֹאת
מִעוֹלַת רֵאִיָּה.
מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: הוּא סוֹבֵר שְׁדִנֵּן מִיָּד דְּכְתִיב בִּיה סְמִיכָה בְּגוֹפִיהָ
מִמִּיָּד דְּכְתִיב בִּיה סְמִיכָה בְּגוֹפִיהָ – יֵשׁ לִלְמוּד דִּינֵי קֶרֶבֶן שְׁנֵאמַרָה
בּוּ בְּפִירוּשׁ מִצּוֹת סְמִיכָה, מִקֶּרֶבֶן אַחֵר שְׁנֵאמַרָה בּוּ בְּפִירוּשׁ מִצּוֹת
סְמִיכָה, לְאִפְּוִקִי – לְהוֹצִיא קֶרֶבֶן עוֹלָת רֵאִיָּה שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בַּה
בְּפִירוּשׁ מִצּוֹת סְמִיכָה, דְּהִיא נֹפֶת מִעוֹלַת נְדָבָה נְמָרָה – שְׁהִרִי הִיא
עֲצֻמָּה דִּין סְמִיכָה שְׁבָה נִלְמוּד מִעוֹלַת נְדָבָה שְׁטַעוֹנָה סְמִיכָה. דְּתִנִּי
תָּא מִמִּיה דְּרַב יַעֲקֹב בְּרִ אֲבָא – שִׁכְךְ שֵׁנוּ בְּרִיתָא לְפָנֵי רַב יַעֲקֹב
בְּרִ אֲבָא, נֶאֱמַר בְּעוֹלַת חוֹבָה שֶׁל אַהֲרֹן בְּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִלִּילּוּאִים
(ויקרא ט טו) 'וַיִּקְרָב אֶת הָעוֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט', כְּלוּמַר שְׁהוּא נִגַּח
בְּעוֹלַת חוֹבָה זֶה כַּמִּשְׁפָּט – כְּדִין עוֹלַת נְדָבָה, וְבֹא הַפְּסוּק חוּה וְלִימַר
עַל עוֹלַת חוֹבָה כִּגוֹן זֶה שֶׁל הַמִּילּוּאִים, שְׁטַעוֹנָה סְמִיכָה, וְכֵן נִלְמוּד
גַּם לְעוֹלַת רֵאִיָּה שְׁהִיא חוֹבָה שְׁטַעוֹנָה סְמִיכָה.
שְׁנֵינוּ בִּמְשֻׁנָּה: וְהַעֲבֵד וְהִשְׁלִיחַ וְהִאֲשָׁה אֵינֶם סוּמְכִים עַל קֶרֶבֶנָם.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא הַמְבֹאֶרֶת מִנֵּן לְמַדִּים זֹאת: תָּנוּ רַבֵּנּוּ
בְּבִרְיתָא, שְׁלֹשׁ פַּעְמִים נֶאֱמַר בְּתוֹרָה 'יָדוֹ' בְּעֵנִין מִצּוֹת סְמִיכָה
בְּקֶרֶבֶן שְׁלָמִים. וּדְרָשׁוּ חֲכָמִים שְׁתִּיבָתָה אֵלּוּ בְּאִים לִמְעַט, 'יָדוֹ' וְלֹא
יָד עֲבָדוֹ, הֵייתִי שְׁעָבַד אֵינוֹ סוּמֵךְ עֲבוּר קֶרֶבֶן שֶׁל אֲדוֹנָם, 'יָדוֹ' וְלֹא
יָד שְׁלֹחוֹ, וְהֵייתִי שְׁאֵין אָדָם נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ לְחַבִּירוֹ לִסְמוּךְ עַל קֶרֶבֶנוּ.
'יָדוֹ' וְלֹא יָד אֲשֶׁתוֹ, דְּהֵייתִי שְׁאֵין הָאִשָּׁה סוּמְכָת אִפִּילוֹ עֲבוּר בְּעֵלָה.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: כָּל הֵנִי לָמָּה לִי – מִדּוּעַ יֵשׁ צוּרֵךְ בְּמִיעוּט מִיּוֹחַד
לְכָל אַחַד מֵאֵלֶּה, הֵלֵךְ דִּי בְּמִיעוּט אַחַד לְכוּלָם, שְׁכִינֵן שְׁמַעְנוּ
שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּפִידָה עַל סְמִיכָה בִּיָּדֵי הַמִּקְרִיב עֲצֻמָּה, מִמִּילָא נִשְׁמַע
שְׁאֵין אַחֵר סוּמֵךְ עֲבוּרוֹ, בֵּין אֲשֶׁתוֹ בֵּין חֲבִירוֹ וּבֵין עַבְדּוֹ.
מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: צִרְיָא – יֵשׁ צוּרֵךְ בְּשִׁלְשָׁה מִיעוּטִים, אִי קָתֵב
רַחֲמָנָא חֵד – אִם הִייתָה הַתּוֹרָה כּוֹתֶבֶת רַק מִיעוּט אַחַד שֶׁל 'יָדוֹ',
הָיָה אִמּוּנָא – הֵייתִי אֹמֵר שֶׁהַפְּסוּק בֹּא רַק לְמַעוּטֵי עֶבֶד שְׁאִינוֹ
סוּמֵךְ, מִשּׁוּם דְּלֹא בְּרִ מִצּוֹת, אֲכַל שְׁלִיחַ דְּבַר מִצְוָה הוּא, וְשְׁלֹחוֹ
שֶׁל אֲדָם כְּמוֹתוֹ, אִימָא – שְׁמָא תֹאמַר שֶׁהַשְּׁלִיחַ רִשְׁאִי לְסִמּוּךְ עֲבוּר
הַמִּקְרִיב, לִכֵּךְ הוּצְרָכּוּ לְהוֹסִיף וּלְמַעַט אֵף שְׁלִיחַ מִסְּמִיכָה. וְאִי
אֲשַׁמְעִינָּה הֵנִי תִרְתִּי – וְאִם הִיא מְשִׁמַּעְנוּ שְׁשֵׁנִי אֵלּוּ [עַבְדּוֹ וְשְׁלֹחוֹ
עַל הַמִּקְרִיב] אֵינֶם סוּמְכִים עֲבוּרוֹ, הֵייתִי אֹמֵר שְׁהֵם אֵינֶם סוּמְכִים,
מִשּׁוּם דְּלֹא כְּנֻפִּיָּה דְּמָא – כִּיִּי שְׁאִינֶם נִחְשָׁבִים כְּגוֹפּוֹ, אֲכַל אֲשֶׁתוֹ
דְּכְנֻפִּיָּה דְּמָא – שְׁהִיא נִחְשָׁבֶת כְּגוֹפּוֹ שֶׁל בְּעֵלָה הַמִּקְרִיב אִימָא –
שְׁמָא תֹאמַר שְׁתִּיבָתָה עֲבוּרוֹ, צִרְיָא – לִכֵּן צִרְיָךְ מִיעוּט שְׁלִישִׁי
שְׁגַם אֲשֶׁתוֹ שֶׁל אָדָם אֵינָה סוּמְכָת עֲבוּרוֹ.
שְׁנֵינוּ בִּמְשֻׁנָּה: סְמִיכָה אֵינָה אֵלָּא שְׁרִי מִצְוָה וְאֵינָה מַעֲכַבֶּת אֶת
הַכְּפֶרָה. הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא הַמְבֹאֶרֶת דִּין זֶה: תָּנוּ רַבֵּנּוּ, נֶאֱמַר
בַּפְּסוּק (ויקרא א ד) 'וְיִסְמְךָ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֶלֶף וְיִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו',
וְיֵשׁ לְשִׁאֲלוֹ וְכִי סְמִיכָה מְכַפֶּרֶת וְהֵלֵךְ אֵין כְּפָרָה אֱלָא בְּכֶם הַנּוֹרָק
עַל הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֶאֱמַר (ויקרא יז יא) 'כִּי הֵדֶם הוּא בְּנִפְשׁ יִכְפֶּר', אֵלָּא
הַפְּסוּק בֹּא לֹמַר לָהּ, שְׁמָא הַמִּקְרִיב עֲשָׂאָה לְסְמִיכָה כְּשִׁירוֹ מִצְוָה,
כְּלוּמַר הַחֲשִׁיב אוֹתָהּ כְּמִצְוָה שְׁאִינָה מַעֲכַבֶּת וְלֹא סִמָּךְ, מַעֲלָה עָלָיו
הַתְּנוּבָה בְּאֵילָו לֹא בִּיפֶר וְכִיפֶר, כְּלוּמַר כֵּאֵילוֹ לֹא עֲשֶׂה מִצְוָה מִן
הַמּוּבָחַר וְאֵף עַל פִּי כֵן עֵלְתָה לוֹ כִּפְרָה.
מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא: וְתַנּוּנָא נְבִי תַנּוּפָה כִּי הָאִי נְוֹנָא – וְכֵן שְׁנֵינוּ בְּרִיתָא
הַדּוֹרֶשֶׁת דְּרִשָּׁה כְּעִין זֶה לְעֵנִין תַּנּוּפָה, נֶאֱמַר בַּפְּסוּק בְּעֵנִין קֶרֶבֶן
הַמִּצְוֹרֵעַ (ויקרא יד כא) 'וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אֲשֶׁר אֲשֶׁר לְתַנּוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו',
וְיֵשׁ לְשִׁאֲלוֹ, וְכִי תַנּוּפָה מְכַפֶּרֶת וְהֵלֵךְ אֵין כְּפָרָה אֱלָא בְּכֶם, שְׁנֶאֱמַר
'כִּי הֵדֶם הוּא בְּנִפְשׁ יִכְפֶּר', אֵלָּא הַפְּסוּק בֹּא לֹמַר לָהּ שְׁמָא עֲשָׂאָה
לְתַנּוּפָה שְׁרִי מִצְוָה, כְּלוּמַר שֶׁלֹּא קִיִּים מִצּוֹת תַּנּוּפָה, מַעֲלָה עָלָיו

בְּחַיִּים וּבְשָׁחוּטִין, כלומר התנופה נזהגת בקרבנות כשהם עדיין
חיים, בין בשל יחיד ובין בשל צבור, וכן נזהגת תנופה בקרבנות
לאחר שחיטה, בין בשל יחיד ובין בשל צבור, מה שאין כן בסמיכה
שאף שהיא נזהגת בקרבנות יחיד ובקרבנות צבור מכל מקום אינה
נזהגת בשחוטים כלל, וכן תנופה נזהגת בין בְּדָבָר שֶׁשֶׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים
כגון קרבן בהמה, ובין בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים כגון מנחת העומר
ומנחת סוטה ולחמי תודה וניזר. מִה שֶׁאֵין בּוֹ בְּסִמְכָה שאינה נזהגת
אלא בקרבנות כשהם חיים.

הדרן עלך שתי מדות

פרק אחד עשר - שתי הלחם

משנה

משנתינו עוסקת בדיני לישת ואפיית שתי הלחם, ולחם הפנים: שְׁתֵּי
הַלֶּחֶם שהוקרבו בחג השבועות, הן נִילֻשׁוֹת אַחַת אַחַת, דהיינו
שתחילה לש עשרון סולת עבור לחם אחד, ואחריו לש עשרון
נוסף עבור הלחם השני, ולא ילוש שני עשרונים יחד ואחר כך
יחלקם. וכן הן נִאֲפוֹת אַחַת אַחַת.
אולם לֶחֶם הַפָּנִים - שנים עשר הלחמים שהונחו משבת לשבת על
השולחן שבהיכל, היו נִילֻשׁוֹת אַחַת אַחַת, ונִאֲפוֹת שְׁתֵּים שְׁתֵּים,
כלומר, הוכנסו לתנור שתיים שתיים, ואינם כשתי הלחם שאף נאפו
אחת אחת, ולהלן בגמרא יבואר.
משנתינו מבארת כיצד נעשתה ונשמרה צורתו של לחם הפנים:
וּבְדֻפּוֹס - תבנית שצורתה כצורת לחם הפנים, הִיָּה עוֹשֶׂה אוֹתָן, את
הלחמים, כדי שהלחם יקבל את צורתו, וּבְשָׁחַי רֹדֶן מִן הַתֵּנּוֹר,
נִתֵּן לְדֻפּוֹס, בְּדִי שֶׁלֹא יִתְקַלְקַל, שמתוך שהלחם דק אם לא יתנו
בדפוס לאחר אפייתו, הוא עלול להישבר.

גמרא

הגמרא מבררת את מקור דברי המשנה, בלישת ואפיית שתי
הלחם ולחם הפנים: מִנָּא הֵנִי מִלֵּיל שְׁתֵּי הַלֶּחֶם נִילֻשׁוֹת ונאפות
אחת אחת, ולחם הפנים נִילֻשׁוֹת אחת אחת, ונאפות שתיים שתיים.
מפרשת הגמרא: דִּתְנֵן רַבָּנָן, נאמר במקרא (ויקרא כד ה) בענין לחם
הפנים 'וְאָפִיתָ אוֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים וְהָיָה חֲחָלָהּ
הָאֶחָת, ומכך שפורט כמות הסולת לחלה האחת, זה מְלַמֵּד
שֶׁנִּילֻשׁוֹת אַחַת אַחַת.
מבררת הברייתא: מִנָּן שָׁאָה שְׁתֵּי הַלֶּחֶם כֶּךָ - שנילושים אחד אחד
כלחם הפנים. מפרשת הברייתא: תְּלִמּוּד לִזְמַר 'הָיָה', כלומר
שהווייה זו שנילושים אחת אחת תהא גם בלחם אחר, דהיינו בשתי
הלחם.

מבררת הברייתא: וּמִנָּן שֶׁאֵפִייתָן של לחם הפנים בְּשְׁתֵּים שְׁתֵּים,
ולא אחת אחת כלישתם. מפרשת הברייתא: תְּלִמּוּד לִזְמַר 'שְׁמַתָּ
אוֹתָם' (שם פסוק ו), לומר שהשימה הראשונה שהכהן שם את
החלות, שהיא שימתם בתנור, תהיה 'אותם' דהיינו שתיים יחד.
הברייתא ממשיכה ומבררת: יָבֹל [-שמא] אָף אִפִּיתָם של שְׁתֵּי
הַלֶּחֶם בֶּן הוּא, דהיינו שיאפו שתיים יחד. מפרשת הברייתא: תְּלִמּוּד
לִזְמַר 'אוֹתָם' שדווקא 'אותם' דהיינו את לחם הפנים, אופים שתיים,
אבל שתי הלחם אינם נאפים שתיים.

הגמרא מקשה כיצד ניתן ללמוד מהמקרא 'אותם' שני לימודים:
הא' 'אוֹתָם', הֵא אִפִּיתָהּ - הרי כבר למדנו ממנו שלחם הפנים
נאפה שתיים, ואינו פנוי ללמד דבר נוסף. מתרצת הגמרא: אִם בֶּן
שהכתוב מלמדנו רק שלחם הפנים נאפה שתיים, לִימָא קָרָא - היה
על המקרא לקצר ולומר וּשְׁמַתָּם, שגם מלשון זה משמע שיאפו

גמרא

שנינו במשנה שקרבן שיש בו כמה שותפים אחד מניף עבור כולם,
ואין אחד סומך עבור כולם. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את
מקור דין זה: תֵּנּוּ רַבָּנָן בְּבִרְיֵיתָא, נאמר בפסוק (ויקרא ג ב) 'וְסֹמֵךְ יָדוֹ
עַל רֹאשׁ קֶרְבְּנוֹ' ומתיבת 'קֶרְבְּנוֹ' למדים לְרֵבּוֹת כֹּל בְּעֵלֵי הַקֶּרְבֶּן
השותפים בו לְסִמְכָה, כלומר שכולם צריכים לסמוך ואין אחד
סומך לכולם. שְׁכֹבֵל הִיית לומר שאחד סומך לכל החברים, וְהָלֹא
דִּין וְקַל וְחֹמֶר הוּא, וְכֵן מִצּוֹת תְּנוּפָה הַחֲמוּרָה בְּכָךְ שֶׁנִּתְרַבְּתָה
בְּשָׁחוּטִין - שיש לקיימה אף בשחוטים כמבואר במשנה, אף על פי
כִּן בְּתַמְעָקָה בְּחוּבָרִין - בחברים, שאחד מהם מניף עבור כולם,
מִצּוֹת סִמְכָה הַקְלָה שֶׁנִּתְרַבְּתָה בְּשָׁחוּטִין - שאין לקיימה
בשחוטים אלא רק בבְּעָלֵי חַיִּים, אֵינּוּ דִּין שֶׁתִּתְמַעַט בְּחוּבָרִין -
בחברים, וידיה אחד מהם סומך עבור כולם. תְּלִמּוּד לִזְמַר -
מלמדנו הכתוב 'קֶרְבְּנוֹ' לְרֵבּוֹת אֵת כֹּל בְּעֵלֵי הַקֶּרְבֶּן השותפים בו
לְסִמְכָה, דהיינו שכולם צריכים לסמוך.

שואלת הגמרא: וְנִתְרַבְּתָה תְּנוּפָה בְּחוּבָרִין מִקַּל וְחֹמֶר - נלמד מקל
וחומר לחייב בתנופה את כל בעלי הקרבן השותפים ולא יהיה די
באחד מהם שמניף. וְכֵן מִצּוֹת סִמְכָה הַקְלָה שֶׁלֹא נִתְרַבְּתָה שאין
לקיימה בְּשָׁחוּטִין אלא רק בחיים, אף על פי כן חמורה היא בכך
שנִתְרַבְּתָה בְּחוּבָרִין, שיש חיוב על כל החברים השותפים לסמוך
וכמבואר בברייתא לעיל, מִצּוֹת תְּנוּפָה הַחֲמוּרָה שֶׁנִּתְרַבְּתָה שיש
לקיימה גם בְּשָׁחוּטִין ולא רק בחיים, אֵינּוּ דִּין - וכי אין זה קל וחומר
שיש להחמיר בה ולומר שֶׁנִּתְרַבְּתָה בְּחוּבָרִין, וכל אחד מהחברים
השותפים צריך להניף. מיישבת הגמרא: מִשּׁוּם דִּלָּא אִפְשָׁר - אמנם
היה מקום לחייב כל אחד להניף, אולם אי אפשר לעשות כן, שהרי
יִהְיֶה לְעֵבֶד - כיצד יעשו זאת, לִינְפוּ בּוֹלָהוּ בְּהִדֵּי הַדֵּי - שיניפו
כולם בבת אחת, ודהיינו שאחד יניח ידו תחת הקרבן והשני יניח ידו
תחת ידי הראשון, קָא הָוִיא הִצִּיגָה - הלא ידי הראשון חוצצת בין
הקרבן לשני, ואין זה נחשב שהשני מניף. לִינְפוּ וְלִיתֵּדֵר וְלִינְפוּ -
שיניפו האחד אחרי השני, גם זה אי אפשר לפי שתנופה אחת אִמָּר
רַחֲמֵנָא - אמרה תורה ולא כמה תנופות, אבל בסמיכה לא נאמר
סמיכה אחת, אלא 'וְסֹמֵךְ', ודהיינו שישמוך האחד ואחר כך יסמוך
חבירו וכן הלאה.

שנינו בהמשך המשנה שסמיכה אינה נזהגת בשחוטין. מקשה
הגמרא: וּסִמְכָה בְּשָׁחוּטִין לִיתָא - וכי לא מצינו סמיכה בקרבנות
שחוטים, וְהָתֵנּוּ - דהרי שנינו במשנה (תמיד לב), 'וּמִנָּן שְׁכֵחַן גְּדוֹל
רוּצָה לְהַקְטִיר, הִיָּה עוֹלָה כִּכְכֹּשׁ וְהִסְנֵן בִּימִינוּ, הִנֵּי לְמַחֲצִית תִּכְבֹּשׁ,
אֲחֵה סִנֵּן בִּימִינוּ של הכהן הגדול וְהַעֲלֶהוּ - ומסייעו לעלות. וְהוֹשִׁיט
לוֹ הַכֹּהֵן הָרִאשׁוֹן מִתּוֹךְ אֶחָד עֶשְׂרִי כֹהֲנִים הַעוֹסְקִים בִּקְרֵבן הַתְּמִיד
אֵת הָרֹאשׁ וְהַגִּל של הקרבן. סוֹמֵךְ הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל יָדָיו עַלֵּיהֶם וּוְדָקֵן
עַל הַמַּעֲרֵכָה. הוֹשִׁיט הַכֹּהֵן הַשֵּׁנִי לְכֹהֵן הָרִאשׁוֹן אֵת שְׁתֵּי הַיָּדַיִם,
וְהוּא נִתְּנוּ לְכֵתֵן גְּדוֹל, לפי שזהו כבודו של כהן גדול שכהן אחד
מקבל מכולם ונותנו לו. ושוב סוֹמֵךְ הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל עַלֵּיהֶם - על
הידיים וּוְדָקֵן עַל הַמַּעֲרֵכָה. נִשְׁמַט הַשֵּׁנִי וְהָלַךְ לוֹ, וְכֵן שֶׁאֵר הַכֹּהֲנִים
כֹּל אֶחָד לְפִי תוֹרוֹ הָיוּ מוֹשִׁיטִין לוֹ לְכֹהֵן הָרִאשׁוֹן אֵת שְׁאָר כָּל
הָאֲגָרִים, והוא נותנו לכהן הגדול, שסוֹמֵךְ עַלֵּיהֶם וּוְדָקֵן עַל

1 **משנה** בחין ובשחוטין - בכבשי עצרת. ובדבר שאין בו רוח חיים - לחם ומנחות. מה
2 שאין כן בסמיכה - דאין נוהגין בשחוטין, ואין נוהג אלא בדבר שיש בו רוח
3 חיים. **גמרא** שיוכל - שיהא האחד סומך לכל החברים, והלא דין הוא וכו'. בחוברין
4 = בחבירין. נתמעטה בחוברין - שאין כולם צריכין להניף, אלא אחד מניף על יד כולם.

1 ותתרכי תנופה בחוברין - שיהא כולם צריכין
2 להניף. תנופה שנתרכי בשחוטין - בין בשלמי
3 צבור בין בשלמי יחיד. **קא** חוי חציצה - דבי
4 מניף ודי על ידי חבירו - הוא ידו חוצצת בין
5 יד חבירו לזבית. ליניף - חד, והדר ליניף חבירה.
6 **תנופה** - אחת כתביב. אבל בסמיכה - לא כתביב
7 סמיכה בהדיא, אלא "סמך" סתם, ויכול לסמך
8 והדר לסמך. והעלתו - לכתן גדול. הושיט
9 הראשון - מאותן שנים עשר שעוסקים בתמיד,
10 וסומך עליהם כהן גדול, וזורקן על האש, ויש
11 ונמשך השני והלך לו, ובא חבירו שלישי ומושט
12 לראשון, והראשון - לכתן גדול. משום יקרא
13 דכתן גדול - שיהא נראה כמו שהקריב הוא את
14 כולו, היה סומך עליה, ולא שתהא סמיכתם
15 נהוגת בשחוטין מן התורה.

הדרן עלך שתי מדות

1 **משנה** שתי הלחם, דפוס - פורמא בלעז,
2 ובגמרא מפרש היאך עשוי. ובשחוט וידה - מן
3 התנור. נותנן בדפוס - כדי שלא יתקלקל,
4 **גמרא** החלה האחת - בלחם הדפוס
5 כתביב. ושמת אותם - שימה ראשונה שאתה
6 עושה מהם, דהיינו בתנור - תהא בלשון
7 "אותם", דמשמע: שהיה נותן שתיים בשני דפוסין
8 יחד בתנור. ועדיין היא בצץ - נותנה בדפוס.
9 שהדפוס עשוי כמין תיבה פרוצה, ולמר - כמין
10 ספינה רוקדת, כדפליגי לקמן. ומתקן הבצץ
11 בתוך הדפוס, שיהא עשוי כעין הדפוס, שהלחם
12 היה לו דפנות ותור. ובכין דפוס היה לה בתנור
13 - והיו מסיקין אותו עם התנור, ואופה את
14 הלחם. וליהדרה - לאחר שרדה לדפוס קמא
15 שתקנה בו. נפחה - וצריכה דפוס גדול מן
16 הראשון.

כמין

1 **בחינים ובשחוטין, ובדבר שיש בו רוח חיים ובדבר**
2 **שאין בו רוח חיים, מה שאין כן בסמיכה. גמרא**
3 **תנו רבנן: "קרבנו" - לרבות כל פעלי קרבן לסמיכה,**
4 **שיוכל והלא דין הוא: ומה תנופה שנתרבתה**
5 **בשחוטין נתמעטה בחוברין, סמיכה שלא נתרבתה**
6 **בשחוטין אינו דין שתמעט בחוברין! תלמוד**
7 **לומר: "קרבנו" - לרבות כל פעלי קרבן לסמיכה.**
8 **ותתרבה תנופה בחוברין מקל וחומר: ומה סמיכה**
9 **שלא נתרבתה בשחוטין נתרבתה בחוברין, תנופה**
10 **שנתרבתה בשחוטין אינו דין שנתרבתה בחוברין!**
11 **משום דלא אפשר, היכי לעביד? לינוף פולחן בהדי**
12 **הדרי - קא חוי חציצה. ליניף וליהדר וליניף -**
13 **תנופה אמר רחמנא ולא תנופות. וסמיכה בשחוטין**
14 **ליתא? והתנן: בזמן שפכה גדול רוצה להקטיר, היה**
15 **עולה בפכש והפגן בימינו. הגיע למחצית הפכש,**
16 **אחז סגן בימינו והעלהו. והושיט לו הראשון הראש**
17 **והרגל, סומך עליהם וזורקן. הושיט השני לראשון**
18 **שתי ידיים, נותנו לכתן גדול, סומך עליהם וזורקן.**
19 **נשטט השני והלך לו, וכך היו מושיטין לו שאר כל**
20 **האברים, סומך עליהם וזורקן. ובזמן שהוא רוצה -**
21 **הוא סומך, ואחרים וזורקין! - אמר אבי: התם משום**
22 **פבורו דכתן גדול.**

הדרן עלך שתי מדות

1 **שתי הלחם נילושות אחת אחת, ונאפות אחת**
2 **אחת. לחם הפנים נילושות אחת אחת,**
3 **ונאפות שתיים שתיים. ובדפוס היה עושה אותן.**
4 **גמרא** מנא הני מילי? דתנו רבנן:
5 **מלמד שנילושות אחת אחת. מנא שפא שתי**
6 **הלחם קף? תלמוד לומר "היה". ונזון שאפיתן שתיים שתיים? תלמוד לומר "ושמת**
7 **אותם". יכול אף שתי הלחם כן? תלמוד לומר "אותם". - האי "אותם" הא אפיקתיה!**
8 **- אם כן, לימא קרא "ושמתם", מאי "ושמת אותם"? שבעת מיניה תרתי. תנו**
9 **רבנן: "ושמת אותם" - בדפוס. שלשה דפוסין הם: נותנה לדפוס, ועדיין היא בצץ;**
10 **וכמין דפוס היה לה בתנור; וכשהוא רודה, נותנה בדפוס, כדי שלא תתקלקל. -**
11 **וליהדרה לדפוס קמא! - פיון דאפי לה נפחה. איחמר: לחם הפנים, כיצד עושין אותו?**
12 **רבי**

1 **שתי** הלחם - במשנה ובמקרא קרו לשון וכו'
2 ולשון נקבה. דהבא תנן "שתי הלחם",
3 ובשמואל (א. י) כתביב גבי שאלו "ונתנו לך שתי"
4 לחם ולקחת מידם. ולעיל פרק "אלו מנחות"
5 (ע"ה) קרי ליה לשון וכו', דקאמר "בבא מלחם"
6 גדול, וכתביב (ושעיה נא) "ולא יחסר לחמר".
7 **ובדפוס** היה עושה אותן - אית דגרסי "טפוס",
8 והכל אחד. כמו גיטין (ב"ה), "טפסי גיטין",
9 פורמא בלעז. ואי אפשר לברר אם היה מתקן
10 הלחם מחוץ לדפוס, שהיה הדפוס בתוך הלחם, או
11 הלחם בפנים. ומתוך הסברה נראה שהלחם בתוך
12 הדפוס. אבל מודקאמר בגמרא: וליהדרה בדפוס
13 קמא ומשני: כיון דאפי לה - נפחה, משמע
14 שהלחם חוץ לדפוס. דאי בתוך הדפוס - כיון
15 דכמין דפוס היה לה בתנור, היכי מינפחה? הא אין
16 הדפוס מניחול! ועוד: דבכל דוכתא משמע שהיו
17 מדביקין את דפת בתנור, ואם בתוך הדפוס נתנה
18 - אי אפשר להדביקה ומחא דקתני "וכשהוא
19 רודן, נותנן בדפוס" - אין לדקדק, דשייך רדיה
20 מפני הדפוס, ולא מפני שהדביקה בתנור.
21 **וכשהוא** רודן נותנן בדפוס - הן הקערות של
22 שולחן, כדאמר מנחות (ז. א.), "קערותיה" - אלו
23 דפוסין. וכן פירש רש"י בפירושי חומש: שהיה
24 נותנו בקערות, לאחר אפייה. ותימנה: הא דפליגי
25 לקמן (צ"ה) באפיקתן, אי דחיא שבת, דלמאן
26 דאמר: תנור מקדש - דחיא שבת, משום דאי אפי
27 לה מאתמול - איפסלא בלינה. ולמאן דאמר: אין
28 תנור מקדש - לא דחיא. הא בין למר ובין למר -
29 קערות נתקדשו, כדכתביב בפרשת "נשא": "ומשחת
30 בו את אהל מועד ואת ארון העדות את השולחן
31 ואת כל כליו" ושמא, אף על גב דכתביב גבי שלחן
32 "ועשית קערותיו", מכל מקום "כלי השולחן" מיהא
33 לא מיקרו. אי נמי: מנא דמפרש "קערותיה" - אלו
34 הדפוסים, קסבר: תנור מקדש. אבל מנא דאמר: אין
35 תנור מקדש - היה מפרש ד"קערותיה" היינו
36 קערות שהיו נותנים בהם את הלחם על שתי
37 שולחנות שבאולם, אחד מכסף ואחד מזהב. על
38 של כסף - נותנים לחם הפנים בכניסתו, ועל של
39 זהב - כריציאתו, אבל אין לפרש דעל שולחן של
40 משה שבחיכל היו שורדין בתוך הקערות - דאם
41 כן, שולחן היה מקדש יותר מחמשה עשר טפחים.
42 **ושמת** אותם בדפוס - ואם תאמר: והא
43 אפיקתיה לומר שאפיתן שתיים שתיים?
44 ויש לומר: דאם כן, לכתוב "ונתת אותם", אבל
45 "ושמת" משמע שימה בדפוס.

כמין

הבריאה בפועל הייתה בתשרי (כ"ה אלול) והמחשבה לברוא את העולם הייתה

בניסן (כ"ה אדר)

מזמור שבת פרשת תזריע, ה'תשכ"ה

במין תיבה פרוצה — שדולחן רחבו חמשה לרבי יהודה (מנחות צא, ו) וששה — לרבי מאיר. ולחם ארכו עשרה, ורחבו חמשה. ונתנין ארכו כנגד רחבו של שולחן. וקופל, לרבי יהודה — טפחים ומחצה מכאן וטפחים ומחצה מכאן, ולרבי מאיר — טפחים מכאן וטפחים מכאן. נמצא שהיה במין תיבה פרוצה, שתי דפנות זו כנגד זו, ושוליים רחבין ופרצה מלמעלה, במין ספינה רוקדת. ואין לה שוליים, אלא מלמעלה רחבה ומלמטה כלה והולכת עד



במין תיבה פרוצה — שניטל כסיסה, ושתי דופנותיו זו כנגד זו. כך הלחם היו לו שתי דפנות, ושוליים רחבים. כזה: במין ספינה רוקדת — קו"ש. ואין לה שוליים, אלא מלמעלה רחבה, ומלמטה כלה והולכת עד באצבע. כזה: ושני ראשיה חדין והולכין וגבוהין למעלה, ואין גונעין במים.

ולחצי קרי לה "רוקדת" — שמקרות והולכת מזה. היינו ירבי בויבין — של לבונה בתוך לחם העליון, כדכתיב (ויקרא כד) "על המערכת לבונה זכה". והואיל והשוליים רחבים, היו יושבים הבויבין עליהם יפה. אלא למאן דאמר במין ספינה רוקדת היכי ירבי בויבין — הא אין לו שוליים? קמין הוה עבדי להו — בעבדי אחד הדפנות היה מתקן לחן בית מושב. בשלמא למאן דאמר במין תיבה פרוצה — היו הדפנות. היינו ירבי קנים — דקתני מתניתין: עשרים ושמונה קנים היו שם, שהיה נותן שלשה קנים של זהב על הלחם הראשון (ואחריהו, ראשו של קנה על דופן זה, וראשו (של) אחר על דופן זה. ועל הקנים היה מושב לזמן אחד, עד שהם שש חלות זו על זו. ומבדילין הקנים בין חלה לחבירתה. כדי שלא יתעפשו. אלא למאן דאמר בספינה רוקדת היכי ירבי קנים — והלא ראשן חדים, ואין יכול לישב שם אלא קנה אחד באמצעיתו? מורשא עבדי להו — אצל הראש, מכאן ומכאן, ומדביק מעט בצק לקבל את הקנים. בשלמא למאן דאמר במין תיבה פרוצה — שהיו הדפנות זקופות בשוה — היינו דסמיכי סניפין ללחם, דקתניא מתניתין: ארבעה סניפין היו שם, מפוצלין בראשיהן, שנים לסדר זה ושנים לסדר זה. והלחם מונח ארכו לרחבו של שולחן, וקופל למעלה מיכן ומיכן מה שאורך הלחם יתר על רוחבו השולחן. והן הן דופני הלחם. ולמאן דאמר במין תיבה פרוצה, כפול, שהדפנות זקופות בשוה. היינו דסמיכי שני סניפין — שקורין פירק"ש, העומדים בקרקע ארוכות וגבוהות עד לחם העליון סומכין הלחם, שלא ישברו ודפנותיו. ולחצי מפוצלין בראשיהם פיצולין חרבה כזה: שראשי הקנים שעל כל לחם ולחם מונחין על אותם פיצולין. אלא למאן דאמר במין ספינה רוקדת — עשוין הדפנות בשיפוע, היכי סמיכי סניפין ללחם? והלא אין הסניפין גונעין אלא מעט בראשו של לחם ואין יכול לסמוך שאר דפנותיו שלא ישבר. דעגיל להו מיעגל — אין הסניפין עומדין זקופין, אלא עשויים כחצי מעגל שקורין צירקל"א כזה: ואותו עיגול תחת שיפועו של לחם, וסומך את כל הלחם. וראש הסניף סומך לראש הלחם. מיעגל — צירקל"א, כדקרינן "חוני המעגל" על שם עוגה (תענית יט, א).



היו דבעינן סניפין — שאין שולי הלחם רחבים, ואינו יושב. אגב יוקרא דלחם — שזה מונח על זה מכבדיו. תלח — נשבר, כמו "תילחי תילחי" (חולין גג, ב). סניפין על גבי שלחן מונחים — דעגיל להו, כדאמרן. אלא למאן דאמר במין תיבה פרוצה — והיו הדפנות שוות וזקופות. תו לא מצו סניפין למיתב על השולחן הלחם מעמיד את הכניפין — ששיפועו של לחם מונח על קיפולו של סניף, כדאמר "דעגיל מיעגל", והסניף מעמיד הלחם שלא יפול.



במין

אבתי הרי לחם הפנים עובי טפח, כדאמרין בפסחים בפרק "כל שעה" (לז, א). נמצא שולחן מקדש טובא! ויש לומר: דאיתו עובי טפח היה בתוך הקיפול, שהקיפול טפחים ומחצה לרבי יהודה או טפחים לרבי מאיר. **דלמכאן** היה סניפין ללחם — נראה דסניפין רחבין חמשה, כרחבו של לחם. ר'מפוצלין בראשיהן דאמר — פירש בקונטרס: שראשי הקנים של כל לחם ולחם מונחין באותן פיצולין. ולפירושו זה היו הפיצולין זה למעלה מזה, לרבי יהודה — טפחים ומחצה, ולרבי מאיר — טפחים, במדת גובהו של לחם. ואפשר דאותן פיצולין היו בעין פנימות לראשי הסניפין, במדת עובי הקנה. ותמימה: דבמתניתין תנן (מנחות צא, ו) ארבעה סניפין של זהב היו שם, מפוצלין בראשיהן, כדי שיהיו סומכין בהן את הלחם. וכן קתני לקמן בברייתא: שבהם סומכין את הלחם. ואין מוזכר בשם מקום כלל תיבת ראשי הקנים — משמע דלא בעי העמדה, אלא ללחם התחתון המונח על טהרן של שולחן, ובתוספתא (פרק יא) נמי תניא: ארבעה סניפין היו שם, שבזן סומכין את הלחם — משמע, חלה התחתונה דווקא. ולא אפשר לחיות כלל, למאן דאמר במין ספינה רוקדת! **תלח** — כמו "נפל תילחי תילחי" דפרק "אלו טרפות" (חולין גג, ב).

במין

רבי חנינא אמר: במין תיבה פרוצה, רבי יוחנן אמר: במין ספינה רוקדת. בשלמא למאן דאמר במין תיבה פרוצה, היינו דהווי ירבי בויבין. אלא למאן דאמר במין ספינה רוקדת, היכי הווי ירבי בויבין? — מקום עבדי להו. בשלמא למאן דאמר במין תיבה פרוצה, היינו דהווי ירבי קנים. אלא למאן דאמר במין ספינה רוקדת, קנים היכי הווי ירבי? — מורשא עבדי להו. בשלמא למאן דאמר במין תיבה פרוצה, היינו דסמיכי ליה סניפין ללחם. אלא למאן דאמר במין ספינה רוקדת, היכי סמיכי ליה סניפין ללחם? — דעגיל להו מיעגל. בשלמא למאן דאמר במין ספינה רוקדת, היינו דבעינן סניפין, אלא למאן דאמר במין תיבה פרוצה, סניפין למה ליה? — אגב יוקרא דלחם תלח. בשלמא למאן דאמר במין ספינה רוקדת, סניפין על גבי שלחן מונחין. אלא למאן דאמר במין תיבה פרוצה, סניפין היכא מנח להו, אא"רעא מנח להו?! — אין, דאמר רבי אבא בר ממל: לרבי האומר במין ספינה רוקדת — סניפין על גבי שלחן מונחין, לרבי האומר במין תיבה פרוצה — סניפין על גבי קרקע מונחין. כמאן אולא הא דאמר רבי יהודה: הלחם מעמיד את הסניפין, והסניפין מעמידין את הלחם? כמאן דאמר במין ספינה רוקדת. מתיב:



הלחם שתחתיו ובסופו, דלא יתיב אלא אקנה אצמעי בלחודיה! ויש מפרשים: דהיינו הא דפריך "אלא למאן דאמר במין ספינה רוקדת קנים, היכי הווי ירבי?" כלומר, הידך היה יושב הלחם על הקנים? — פירושו: היכי הווי ירבי קנים כמשפט, שישב הלחם עליהם. ומשני: "מורשא עבדי להו" — שהיה מדביק בצק בשולי הלחם מתחתיו בחודו שלמטה, כדי שישען על הקנים. ואין הלחם משמע כן כלל. לפיכך נראה שהלחם בראשו ובסופו שכלפי אורך השולחן אין הולך ומשפע כלל, אלא זקוף. ואם תאמר: למאן דאמר במין ספינה רוקדת, היכי מפרשא מתניתין דלחם הפנים ארכו עשרה ורחבו חמשה, וקופל לרבי יהודה — טפחים ומחצה מכאן וטפחים ומחצה מכאן, ולרבי מאיר — טפחים. רבין דלמטה כלה והולך עד באצבע, היכי תנן "נמצא ארכו ממלא רחבו של שולחן"? הא חסר ליה מה ששוליו הולכין וגבוהין באמצעיתו מכאן ומכאן. דכי פשטת ליה — קמלמא ליה ותו לא. וכי משפתת ליה — חסר ליה פורתא ושמן הורא פורתא לא חשית. ועד קשה: הא דאמר רבי יוחנן (מנחות צא, ו) לדברי האומר טפחים ומחצה קופל — נמצא שולחן מקדש חמשה עשר טפחים למעלה. הא גבוה טפי לרבי יוחנן גופיה, כיון דאמר במין ספינה רוקדת! וצריך לומר: דלא הוי טפה, ואמרין לקמן: כיון דלא הוי טפה — לא קחשיב. ודוחק הוא, שהרי ששה לחמים היו על גב זה, ואי לכל חד חדר לא סליק שותת טפה, מאי קא פריך למאן דאמר במין ספינה רוקדת היכי ירבי בויבין? — הא אין משפיעין השוליים אפילו שותת טפה! ויש לומר: דאפילו הכי משמע ליה דלא ירבי בויבין שפיר, דבעינן שלא ידו גונעין כל עיקר. ואם תאמר:



אבתי הרי לחם הפנים עובי טפח, כדאמרין בפסחים בפרק "כל שעה" (לז, א). נמצא שולחן מקדש טובא! ויש לומר: דאיתו עובי טפח היה בתוך הקיפול, שהקיפול טפחים ומחצה לרבי יהודה או טפחים לרבי מאיר. **דלמכאן** היה סניפין ללחם — נראה דסניפין רחבין חמשה, כרחבו של לחם. ר'מפוצלין בראשיהן דאמר — פירש בקונטרס: שראשי הקנים של כל לחם ולחם מונחין באותן פיצולין. ולפירושו זה היו הפיצולין זה למעלה מזה, לרבי יהודה — טפחים ומחצה, ולרבי מאיר — טפחים, במדת גובהו של לחם. ואפשר דאותן פיצולין היו בעין פנימות לראשי הסניפין, במדת עובי הקנה. ותמימה: דבמתניתין תנן (מנחות צא, ו) ארבעה סניפין של זהב היו שם, מפוצלין בראשיהן, כדי שיהיו סומכין בהן את הלחם. וכן קתני לקמן בברייתא: שבהם סומכין את הלחם. ואין מוזכר בשם מקום כלל תיבת ראשי הקנים — משמע דלא בעי העמדה, אלא ללחם התחתון המונח על טהרן של שולחן, ובתוספתא (פרק יא) נמי תניא: ארבעה סניפין היו שם, שבזן סומכין את הלחם — משמע, חלה התחתונה דווקא. ולא אפשר לחיות כלל, למאן דאמר במין ספינה רוקדת! **תלח** — כמו "נפל תילחי תילחי" דפרק "אלו טרפות" (חולין גג, ב).

ישר, הרי הסניפים הזקופים שלצידי הלחם נוגעים בלחם רק
בקצותיו למעלה, דהיינו בסוף שיפועו, ולא סומכים את שאר
שיפוע הדופן שעדיין יכול להישבר.
מיישבת הגמרא: דענין להו מיעגל - בעשיית הסניפים, עיגלו אותם
בתחתיתם כמין חצי עיגול, ועיגול זה עמד תחת כל דופן הלחם
וסמכו שלא ישבר, וראש הלחם נסמך על זקיפתו של הסניף.
הגמרא מקשה לסובר כתיבה פרוצה, מדוע הוצרכו לסניפין
להעמדת הלחם: בשלמא למאן דאמר ורבי יוחנן כמין ספינה
רוקדת, היינו דענין סניפין - מובן למד שמשו הסניפין, שהיות
שהלחם היה חד למטה היו זקוקים לסניפין שיסמכו אותו, אלא
למאן דאמר ורבי חנינא, שצורת לחם הפנים היתה כמין תיבה
פרוצה, קשה סניפין למה לי - מדוע הזקוק כלל לסניפין, הרי היה
ללחם שוליים רחבות דיים כדי שהלחם יעמוד. מיישבת הגמרא:
אנב יוקרא דלחם תלח - מחמת כובד הלחמים העליונים הלחמים
התחתונים עלולים להישבר, והסניפין סמכום שלא ישברו.
הגמרא מקשה לסובר כתיבה פרוצה, היכן היה מקום בשולחן
להנחת הסניפין, מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר ורבי יוחנן
כמין ספינה רוקדת מובן שהסניפין על גבי שלחן מונחין, שהיות
ששולי הלחם היו חדים וכעובי אצבע בלבד עמד על גבי
השולחן, אזי נותר מקום תחת שיפוע הלחם להעמדת הסניפין,
אלא למאן דאמר ורבי חנינא כמין תיבה פרוצה, סניפין היבא מנה
להו - היכן נותר מקום להנחת הסניפין, הרי שולי הלחם היו
ארוכים כרוחב כול השולחן עד לצדדיו, האם אאריא מנה להו -
על הקרקע הונחו הסניפין. מיישבת הגמרא: אין - אכן לרבי חנינא
שסובר כתיבה פרוצה, הסניפין עמדו על הקרקע, וכפי דאמר רבי
אבא בר ממל, שלדברי האומר כמין ספינה רוקדת, הסניפין על גבי
השלחן מונחין, ולדברי האומר כמין תיבה פרוצה, הסניפין על גבי
הקרקע מונחין.
הגמרא מבררת, כמי אמר רבי יהודה שהלחם והסניפין העמידו
זה לזה: כמאן אולא הא דאמר - כאזיז שיטה ותיבה פרוצה או
ספינה רוקדת) הולכים דברי רב יהודה שאמר, הלחם מעמיד את
הסניפין, והסניפין מעמידין את הלחם. מפרשת הגמרא: כמאן
דאמר ורבי יוחנן כמין ספינה רוקדת, ולשיטתו הסניפין עמדו על
השולחן ונתמכו על ידי הלחם שעמד עליהם והחזיקם, והסניפין
עצמם סמכו את הלחם, שיעמוד על אף ששוליו חדים.

רבי חנינא אמר, כמין תיבה פרוצה, דהיינו כמין תיבה [ארגז] שיש
לה קרקעית וארבע דפנות, ונפרץ כיסויה וכן נפרצו דפנותיה של
מזרח ומערב, ונותרו רק דפנותיה של צפון ודרום.
רבי יוחנן אמר, כמין ספינה רוקדת - כצורת ספינה קלה
שבאמצעיתה היא רחבה, ומצירה והולכת לצד ראש וסוף ארכה,
עד שבראש וסוף ארכה נעשית חדה, וכן בגובהה, היא מצירה
וירדת בארכה וברחבה, עד שבתחתיתה היא חדה, כדי אצבע על
אצבע בלבד, ומפני צורתה זו אין ראשיה נוגעים במים כלל, ושטה
מהר, כך ממש נראה הלחם.
הגמרא מקשה לסובר כספינה רוקדת היכן הונחו הסניפין: בשלמא
למאן דאמר ורבי חנינא כמין תיבה פרוצה, היינו דהו יתבי בויכין
- מובן כיצד ישבו בויכין הלבונה על הלחם, שהרי תחתית הלחם
היתה ישרה ועליה הניחו את הבזיכים, אלא למאן דאמר ורבי
יוחנן, כמין ספינה רוקדת, קשה, היכי הווי יתבי בויכין - כיצד ישבו
הבזיכים על הלחם, הרי תחתית הלחם אינה ישרה, ולא ניתן
להניח עליה את הבזיכים. מיישבת הגמרא: מקום עביר להו - לפני
אפיתיו של הלחם, היו עושים בדפנותיו המשופעות, מקום ישר
להעמדת הבזיכים.
הגמרא מקשה לסובר כספינה רוקדת, כיצד ישבו הקנים על
הלחם: בשלמא, למאן דאמר ורבי חנינא כמין תיבה פרוצה, היינו
דהו יתבי קנים - מובן כיצד ישבו הקנים על הלחם, שכן לכל
רוחבו של הלחם ובסמוך לאורך השולחן, דפנותיו היו רחוקות
האחד מן השני, ועליהם עמדו הקנים, מדופן זו לדופן זו, אלא למאן
דאמר ורבי יוחנן כמין ספינה רוקדת, קשה, קנים היכי הווי יתבי -
היכן ישבו הקנים, הרי אין אפשרות להניח קנים בשני צידי הלחם,
מאחר שדופני הלחם קרבו האחד לשני, ובקצותיהם ושל צד אורך
השולחן נעשו חדים, והקנה אינו יכול לעמוד על חודם.
מיישבת הגמרא: מורשא עביר להו - הדביקו ללחם באצבע מעט
בצק בחודו, והרחיבו את חודו שיהא רחב כדי להחזיק את הקנה.
הגמרא מקשה לסובר כמין ספינה רוקדת, כיצד סמכו הסניפין את
הלחם: בשלמא למאן דאמר ורבי חנינא כמין תיבה פרוצה, היינו
דקמבי ליה סניפין ללחם - מובן כיצד סמכו הסניפים את הלחם,
שכן דפנות הלחם היו ישרות וזקופות, והסניפים שעמדו זקופים
לצד השולחן, נגעו בכל דופן הלחם, והחזיקו את הלחמים שלא
ישברו, אלא למאן דאמר ורבי יוחנן כמין ספינה רוקדת, קשה, היכי
קמבי ליה סניפין ללחם - כיצד סמכו הסניפים את הלחם שלא

המשך ביאור למסכת סוטה ליום העשירי לעומר עמ' א

מאדם מסויים ואת מקודשת לו, אמרה ליה יתומה אני - אבי מת
בהיותי קטנה, והשיאוני אחי ואמי, ואין להם זכות להשיאני, ולכן
נישואי לער ואונן לא היו נישואין גמורים ואיני אסורה עליך כדן
כלה לחמיה. אמר לה יהודה, שפא ממהא את - שמא נדה את,
אמרה ליה מהורה אני.
מאחר שהביאה הגמרא לעיל שישבה תמר במקום בו היה אברהם
מכניס אורחים, מביאה דרשות אודות הכנסת האורחים של אברהם.
"וישמע אשל בבאר שבע", אמר ריש לקיש מלמד ששעשה אברהם
פרדס ונמט בו כל מיני מנדים - מיני פירות מתוקים, כדי שיהנו
מהם העובדים ושבים. נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר
שאשל הוא פרדס, וחד אמר שהוא פונדק - אכסניה, וכוננת הפסוק
לומר שבנה שם אברהם פונדק להכניס אורחים שילוו בו. שואלת
הגמרא, בשלמא למאן דאמר שאשל הוא פרדס, היינו דכתיב -
מובן מה שכתוב בפסוק "וישמע", שבאילות שייכת נטיעה, אלא
למאן דאמר פונדק, מאי "וישמע" מתרצת הגמרא. מצינו לשון
נטיעה באזהלים, בדכתיב "וישמע אהלי אפדנו וגו'".
נאמר בהמשך הפסוק, "ויקרא שם בשם ה' אל עולם", אמר ריש
לקיש, אל תיקרי "ויקרא", שאברהם עצמו קרא בשם ה'.

היתה בירידה, ואחת מהם היתה בעליה. רב פפא אמר - מיישב
באופן נוסף, חדא תמנה חווא - באמת היתה רק עיר אחת שנקראת
תמנה, אלא שהיתה ממוקמת באמצע צלע הר, דאיתי מהאי גיסא
- לבא מצד זה היתה זו ירידה, ודאיתי מהאי גיסא - ולבא מצד
האחר, היתה זו עליה, כגון וירדנו, וכי בארי, ושוקא דנרש.
הגמרא מביאה פסוקים נוספים בענין תמר לדורשם. "ותשב בפתח
עינים", אמר רבי אלכסנדר, מלמד שהלכה תמר וישבה לה
בפתחתו - בפתח ביתו, של אברהם אבינו, שהוא מקום שכל
העינים צופות לראותו מרוב חיבה. רבי חנין אמר, בשם רבי, אין
צורך לומר כן, אלא מתפרש כפשוטו, מקום הוא ששמו עינים,
וישבה תמר בפתחו של אותו מקום, וכן הוא אומר - מצינו שהיה
מקום בשם זה, שנאמר "תפתח וקענים". רבי שמואל בר נחמני
אמר - דורש את הפסוק באופן שונה, "פתח עינים" היינו שנתנה
תמר עינים - פתחי היתה, לדבריה, כשתבקעה יהודה, ואמרה לו
שאין חשש עבירה במה שיבוא עליה. ומבאר, שכאשר אמר לה
יהודה, שפא נכרית את, אמרה ליה תמר גיורת אני - איני עובדת
עבודה זרה, ואף מקיימת שבע מצוות בני נח. אמר לה יהודה, שפא
אשת איש את ואת אסורה עלי, אמרה ליה פנויה אני, ואם כן אני
מוותרת לך. אמר לה יהודה, שפא קיבל בך - עבורך, אביך קידושין

הקלעים. ולמאן דאמר אינו נפסל, לומד הוא זאת מדכתב (שם) 57
בענין מסע המשכן, ונסע אהל מועד, שמשמעותו שאף על פי 58
שנסע, אהל מועד הוא, דהיינו שאף בנסיעתו יש עליו את שם 59
וקדושת אהל מועד, ולכן הלחם נחשב כנמצא בחצר אהל מועד. 60
מה לומד הסובר לחם המסולק אינו נפסל מ'כאשר יחנו כן יסעו', 61
מקשה הגמרא: ואידך נמי - אף הסובר שלחם הפנים אינו נפסל 62
במסעה הקתב 'כאשר יחנו כן יסעו' שמשמע שהלחם המסולק 63
נפסל בנסיעתו, כשם שהוא נפסל בחנייתו. מיישבת הגמרא: אין 64
כוונת הכתוב בהשוואתם לפסול את שיצא מחוץ לקלעים 65
בנסיעתו כיצא בחנייתו, אלא לאידך גיסא, מה בחנייתו - כשם 66
שבחנייתו כי לא מפיק ליה ללחם המסולק אל מחוץ לקלעים לא 67
מיפסיל, אף בנסיעתו, כי לא מפיק ליה ללחם חוץ למחנה לזיה, 68
לא מיפסיל. 69
מה לומד הסובר נפסל מ'ונסע אהל מועד', מקשה הגמרא: ואידך 70
נמי - אף לסובר לחם הפנים נפסל במסעות, הא כתב 'ונסע אהל 71
מועד' שמשמע שאף במסעות הוא קרוי אהל מועד, ומדוע אמר 72
שהלחם נפסל. מיישבת הגמרא: ההוא דלגלים הוא דאמא, דהיינו 73
להורות את סדר מסע אהל מועד בתוך הדגלים במסעות. 74
מנין ילמד הסובר לחם אינו נפסל את סדר הדגלים, מקשה 75
הגמרא: ואידך הסובר לחם הפנים אינו נפסל במסעות, ולמד זאת 76
מהכתוב 'ונסע אהל מועד', מהיכן הוא יודע את סדר מסע 77
הדגלים. מיישבת הגמרא: מ'מחנה הלויים בתוך המחנות' נפקא. 78
קושיא מברייטא. לשיטת אינו נפסל: מיתיבי - הקשו בני הישיבה 79
על הסובר שלחם המסולק אינו נפסל במסעות, שנינו בברייטא, 80
בשעת סילוק מפקעות - כשעומדים לצאת למסע, והפרוכות 81
נגלות, קדשי קדשים נפסלין לאכילה ביוצא, מאחר שכעת הם 82
מחוץ לקלעים. ממשיכה הברייטא ומבארת, שעל אף שאין 83
אובלים קדשים כשהמשכן מפורק, מכל מקום קדושת המחנות 84
(מחנה לזיה ומחנה ישראל) לא הוסרה לגמרי, ועל כן עדיין זבין 85
ומצורעין מושללחין חוץ למחנות, דהיינו זבים אל מחוץ למחנה 86
לזיה, ומצורעים אל מחוץ למחנה ישראל. מקשה הגמרא: מאי 87
לא, מפילי לחם הפנים נפסל בשעת סילוק מסעות, עם שאר 88
קדשים הנאכלים תוך הקלעים. מיישבת הגמרא: לא, כל הקדשים 89
נפסלים לפר (-חוץ) מלחם הפנים. 90
מבררת הגמרא: מה נפשך, אי אהל מועד' ו'נסע אהל מועד', 91
דוקא הוא, כלומר, שכוונת התורה לומר שאף כשפורק במסעות 92
יחא לו דין אהל מועד, אם כן מפילי קדשים נמי לא יפסלו, שהרי 93
כביכול אהל מועד והקלעים קיימים, ומדוע הברייטא פסלה את 94
הקדשים ביוצא, ואי אהל מועד' לא דוקא הוא, אלא ללמדנו את 95
סדר נסיעת הדגלים, אם כן מפילי לחם הפנים המסולק נמי יפסל 96
במסעות. 97
רבין מבאר שאף במסולק הכל מודים שנפסל: אלא כי אתא רבין 98
אמר, אכן רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי שניהם מודים שאהל 99
מועד' לא דווקא הוא, וקר שאמר שהלחם אינו נפסל במסעות, 100
אמר את דבריו ב'מסולק' הלחם על השולחן, והכל מודים לו. וקר 101
שאמר שהלחם נפסל במסעות, אמר את דבריו ב'מסולק' הלחם 102
מהשולחן, והכל מודים לו, ולא פליגי רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי. 103
אביי לומד מהברייטא שישראל יצאו למסעות אף בלילה: אמר 104
אבין, שמע מינה מהברייטא ששנינו שהקדשים שבעורה נפסלים 105
ביוצא בסילוק המסעות, שיש סילוק מפקעות בלילה, כלומר, 106
שכשעלה עמוד הענן מעל אהל מועד וסימן שצריכים לצאת 107
למסע) בלילה, יצאו מיד, ולא המתינו שיאיר היום, דא סלקא 108
דעתך אין סילוק מפקעות בלילה, אלא המתינו שיאיר היום, אימת 109
מילה - אימתי תפרש הברייטא שהוסרו הקלעים, שבהסרתם 110
יפסלו הקדשים, אם לצפרא - שתיכף בבוקר הוסרו, קודם 111
שהקריבו קרבנות היום, מאי אירא - מדוע אתה עוסק לפוסלם 112

המשך בעמוד 86

מיתיבי - הקשו בני הישיבה על רבי יוחנן שסבר כספינה רוקדת, 1
ששנינו בברייטא, דפוס כמין כוורת - מנוקב ככוורת, היה לה 2
לחלת לחם הפנים כתנור, והדפוס דומה כמין מכלא - דף עין 3
מיוצעת, ומשמע שהדפוס היה מרובע כתיבה פרוצה, וקשה לרבי 4
יוחנן. מיישבת הגמרא: אימא ופיה דומה כמין מכלא מרובעת, 5
כלומר, רק פי הדפוס היה מרובע, כדי שהלחם יכנס לדפוס 6
ברוח, אבל תחתית הדפוס אכן היתה כספינה רוקדת, וברבי 7
יוחנן. 8
תניא כמין דאמר כמין ספינה רוקדת, דתניא, ארבעה סניפין של 9
זהב היו שם בשולחן, ומפוזלין מראשיהן כלומר, בליטות היו 10
יוצאות מהסניף בצידו הסמוך ללחם וכמין דקדנין היו נראים 11
פיצולים אלו, כלומר, פיצול הסניף דמה לפיצולם של קנים 12
דוקרנים שהם קנים שיוצאים מהם הרבה ענפים, וועל בליטות 13
הונחו הקנים. שפומכין כהן (בסניפים) את הלחם, שהוא (-הלחם) 14
דומה כמין ספינה רוקדת. 15
האם פירוק הקלעים בשעת המסעות פוסל את לחם הפנים: 16
אביי לחי לבני הישיבה, האם לחם הפנים נפסל ב'מסעות' - 17
כשנסעו ישראל במדבר ממקום למקום, פורקו המשכן והקלעים, 18
ונשאו הלויים את השולחן עם הלחם, האם הלחם נפסל בפסול 19
יוצא, משום שפירוק הקלעים נחשב כאילו יצא הלחם מן הקלעים 20
גל חצר אהל מועד, או שאינו נפסל ב'מסעות', משום שהוא על 21
שבי השולחן. 22
אומרת הגמרא: רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי נחלקו בענין זה, חד 23
אמר שהלחם נפסל במסעות, וחד אמר, אינו נפסל. 24
מקור הדין לסובר לחם הפנים נפסל במסעות: מאן דאמר נפסל 25
במסעות, לומד זאת מדכתב 'כאשר יחנו כן יסעו', 26
וכתוב זה מקיש ומשוה את שעת המסע לשעת החנייה, מה 27
בחנייתו, אם הלחם יצא מחוץ לקלעים הוא נפסל ביוצא, אף 28
בנסיעתו שאין הלחם בתוך הקלעים שהרי הם פורקו, הוא נפסל 29
ביוצא. 30
מקור הדין לסובר לחם הפנים אינו נפסל במסעות: ומאן דאמר אינו 31
נפסל במסעות, לומד זאת מדכתב (שם ד) בענין השולחן במסעות, 32
'ולחם התמיד עליו יהיה', דהיינו שאף במסעות שהקלעים הוסרו 33
הלחם קרוי 'לחם התמיד', ללמד שקדושתו עליו. 34
איך יבאר הסובר שאין נפסל הלחם במסעות, את הכתוב 'כאשר 35
יחנו כן יסעו', מקשה הגמרא: ואידך נמי - אף לסובר לחם הפנים 36
אינו נפסל במסעות, הא כתב 'כאשר יחנו כן יסעו', שמשמע 37
שהלחם נפסל ביוצא בנסיעתו כבחנייתו. מיישבת הגמרא: אין 38
כוונת הכתוב בהשוואתם לפסול את שיצא חוץ לקלעים בנסיעתו 39
כיצא בחנייתו, אלא ללמד לאידך גיסא - לצד השני, שמה בחנייתו 40
כי לא יצא הלחם ממקומו שעל גבי השולחן, לא מיפסיל, אף 41
בנסיעתו כי לא יצא ממקומו שלא הוסר מהשולחן, לא מיפסיל. 42
מה ילמד הסובר נפסל מ'ולחם התמיד עליו יהיה', מקשה הגמרא: 43
ואידך נמי - אף לסובר לחם הפנים נפסל במסעות, קשה, הא כתב 44
'ולחם התמיד עליו יהיה' שמשמעותו למדים שקדושת 'לחם 45
התמיד' נמצאת עליו גם בשעת המסעות. 46
מחמת קושיא זו מבארת הגמרא שבמסודר כולם מודים שהלחם 47
אינו נפסל, ונחלקו רק במסולק: אלא, כי אתא רב דימי מארץ 48
ישראל לבבל, אמר, אכן ב'מסולק' הלחם על השולחן בשעת המסע 49
דבולי עלמא לא פליגי שהלחם אינו נפסל ביוצא, ולמדים זאת 50
מהכתוב (שם) 'ולחם התמיד עליו יהיה', אלא כי פליגי, ב'מסולק' 51
הלחם מהשולחן, דהיינו שהורד מהשולחן ככל שבת ואחר כך 52
נסע, וסברת מחלוקתם כך היא, דמאן דאמר שהלחם המסולק 53
נפסל במסעות, לומד זאת מדכתב (שם ה) 'כאשר יחנו כן יסעו', 54
מה בחנייתו נפסל ביוצא, ביציאתו חוץ לקלעים, אף בנסיעתו 55
שהקלעים פורקו, מיפסל ביוצא שהרי כעת הוא אינו בתוך 56

במין כוורת היה לה בתנור — כוורת עגולה היא, כדמוכח בפרק קמא דשבת (חא,ה). וחכא קחני "במין טבלא מרובעת!" אלא מנוקב ככוורת של קנים, שישלוט האור בבולו. **כור** אמר במסודר וזר אמר במסולק ולא פליגי — מסקנא דשמעתא, דלא אמרין "אף על פי שנסע — אהל מועד הוא". והא דמסיק ליה בפרק

בתרא דובחים (קטזג) — היינו לענין קדשים קלים, דנאכלין בכל מחנה ישראל ולא בעו אהל מועד. ומידו קשה דבפרק "קדשי קדשים" (שם סאב) מסיק ליה גבי קדשי קדשים. דמפרש: בשני מקומות קדשים נאכלים, קודם שיצמיחו הלוים את המשכן ולאחר שיפרקו הלוים המשכן, ולא מיפסלי ביצא — משום ד"אף על פי שנסע, אהל מועד הוא!" ויש לומר: דהתם מיירי (קודם) שנסע אהל מועד, דהמזבח וקלי החצר עומדים במקומן, ואם תאמר: וכיון שנסתלק המזבח, היכי מתאכלין האמר רבי אלעזר התם: מזבח שנפגם — אין אוכלין בגינו שירי מנחה. ורבי ישמעאל ברבי יוסי נמי קאמר: כל הקדשים שנשחטו שם — פסולין, ואפילו קדשים קלים, והתם מדמי סילוק מסעות לנפגם מזבח ויש לומר: דאתיא בתנא דפליגי ארבי ישמעאל ברבי יוסי. ובקונטרס פירש התם: ד"שני מקומות" — לאו לאחר שנסע ונסתלק המזבח קאמר, אלא חד מינייהו כדאיתא בעוד שהמשכן נטר כמשפטו, וחד — לאחר שפרקוהו קדשיו ויריעותיו, ועדיין המזבח במקומו. ו"קודם שיצמיחו לויים המשכן" דנקט — לאו דווקא נקט חזא, דלא משכחת לה שיהא המזבח מונח קודם העמדת המשכן. שחירי קודם שיהיו בני קדתי נושאי המזבחות, היו חונני בני גרשון ובני מררי נושאי המשכן, ומקמינן אותו. אבל בבסיעתן, שהיו מורדין המשכן תחלה, ונושאי בני גרשון ובני מררי אחר דגל ראשון, ובני קדתי אחר דגל שני, כדי שיהו קודמין בני גרשון בחניתן, ומעמידין את המשכן לפני בא בני קדתי. כדכתיב אחר מסע בני יחזיה (במדבר י') "והזרד המשכן", ואחר שני דגלים כתיב (שם) "ונסעו הקהלים נושאי המקדש" — דהיינו ארון ומזבחות וכלי שרת. והקדמו בני גרשון המשכן, עד בואם של בני קדתי. ועוד: אי בששית את הסדר מוקמת לה, היכי שחטו קרבנם קודם שיצמיחו המשכן? הא אמרן ב"איהוה מקומן" (ובחים נהב). שלמים ששחטן קודם שיצמיחו הלוים את המשכן — פסולין. ואי גרסינן לה, מיתוקמא בששית את הסדר, והדיא ד"איהוה מקומן" — שלמים דווקא קאמר, משום דכתיב בהו "שחטו שחטו אהל מועד", ולא יליף שאר קדשים מינייהו. עד כאן לשוננו. והא דתנן גבי תמיד (לב): לא היה השחוט שחט עד שישמע קול שער גדול שנפתח — למצוה בעלמא. ואם תאמר: ולעיל אמאי איצטריך לשנוי "ההוא לדגלים הוא דאתא", לימא "לקדשים קלים הוא דאתא" כדמוכח בפרק בתרא דובחים (קטזג)! ויש

לומר: דאם כן לא היה ליה למתלייה באהל מועד. — שנסתלק הבל, אפילו המזבח. **שמע** מניח יש סילוק מסעות בלילה — פירש בקונטרס: מוקדני קדשים נפסלין. דאי אין סילוק מסעות בלילה, אימת מידלו קלעים? בצפרא? מאי איריא משום יוצא, תיפוק לי דאיפסיל ליה בלילה! דלמא נפקא מינה היכא דנסעו באמצע היום — וקדשים שנשחטו היום נפסלין משום יוצא, ולא משום ליתו! ונראה לפרש: דקאי אפלוגא דרבי יוחנן ורבי יחושב כן לוי, דאיררי בלחם הפנים, מסקינן דמסולק נפסל במסעות. ועל כרחיך בשבת לא היו נוסעין, דאפילו לא היו תומחין מדאורייתא — לא היו יכולין ליסע, משום אסור הוצאה וסור מחמור. לכן דייק דאי אין סילוק מסעות בלילה — תיפסול הלחם בלילה. ואי היה אמרין דבשום פעם לא היו נוסעין, אלא או בתחלת היום או בתחלת הלילה — הוה מצינו למימר דדייק ממרייתא שפיר. אין

במין כוורת היה לה בתנור — וזה הדפוס שהוא נאפה בו — מרובע, והיינו "במין תיבה פרוצה" — שיש לה שוליים רחבים ומרובעים. **אימא ופיה דומה בו** — השוליים עשויין כספינה. **במין דוקרנין** — במין קנים הדוקרנין, קנים שיש בהן ענפים הרבה, דהוו מפרצלין. **נפסל במסעות** — כשנסעין ישראל במדבר ומפרקים המשכן, ונושאים השלחן עם הלחם, כדכתיב (במדבר ד') "ועל שלחן הפנים יפרשו

בגד כבחת" — מי נפסל לחם ביוצא או לא? **בתניינו נפסל ביוצא** — אם יוצא חוץ לקלעים, כדכתיב "והיתה לאחר ולבני ואכלוהו במקום קדוש" (ויקרא כד). ולחם התמיד עליו יהיה — אלמא בקדושתיה קאי. כמקומו — של שלחן. **במסודר** — על השלחן. (במסולק) — שעדיין לא הגיע עמו לסלק את זה עד שנסעו. ומכל מקום בתוך מחנה הלוים הוא, שנשאין אותו עמון עם המשכן, ודגלי מחנה ישראל סביב להם. **כי לא מפיק ליה** — מעודה, והשאת נמי לא אפקיה ממחנה ליה. לדגלים — להורות איזה דגל יסע ראשון, ואיזה אמצעי, ואיזה אחרון. סילוק מסעות — שהפרכת נגללות. קדשים נפסלים **ביוצא** — שאין להם קלעים, ואף על פי כן המנחה קדשה, וחבין ומצורעין משתלחין חוץ ממחיצתן. מצורע חוץ למחנה ישראל, והיו מזהלים בסוף מחנה, כדאמר בברכות (נדא): "את רוב בסופה", וחבין חוץ למחנה ליה. **אי אהל מועד דווקא הוא** — אף על גב דהוגללו הפרוכת, כדקתני לעיל. הכי גרסינן — אפילו קדשים נמי לא ליפסלו ביוצא, ואי אהל מועד לאו דוקא — הוא אפילו לחם הפנים נמי ליפסול. **אלא כי אתא רבין אמר** — אהל מועד לאו דווקא, לדגלים הוא דאתא. ומר דמכשר — במסודר, דכתיב "לחם תמיד עליו יהיה" ומר דפסלי — במסולק. שפע מינה — מוקדני: קדשים נפסלים משום פסול יוצא. יש סילוק מסעות בלילה — שאם היה נעלה הענן בלילה, היו נוסעים מיד, ולא היו ממתנין עד הבקר. **אימת מידלו** — קלעים. בלילה לא מצו עקרי — דכתיב "יומם בירשא, והזרד ליליה". קא משמע לן. **ורבינו** — דקתני: וחבין ומצורעין משתלחין. **נפסל הכא במזמא** — כגון שרוב ציבור טמאים, כדאמר (פסחים סו.ב) איש נדחה לפסח שני, ולא ציבור. וטומאת מת הותרה להם. כדכתיב (במדבר ט') "טמא נפש", אבל לא זיבה וצרעת. ורבי

הוא — אפילו קדשים נמי! **אי אהל מועד לאו דוקא הוא** — אפילו לחם הפנים נמי! **אלא כי אתא רבין אמר: מר אמר** במסודר, ומר אמר במסולק, ולא פליגי. אמר אבוי, **שמע מינה: יש סילוק מסעות בלילה**. דאי סלקא דעתך אין סילוק מסעות בלילה, אימת מרלי? **לצפרא, מאי איריא משום יוצא?** תיפוק לי דאיפסיל ליה בלילה. — פשיטא, "ללכת יומם ולילה" כתיב! — מהו דתימא: הני מילי היכא דעקור ביממא, אבל היכא דלא עקור ביממא — בליליא לא מצו עקרי, קא משמע לן. ורבינו: הוגללו הפרוכת, הותרו הובין ומצורעין ליפסל לשם! אמר רב אשי, לא קשא: הא רבי אלעזר, הא רבנן. דתניא,

אין טמאי מתים משתלחם — כגון עכשיו, שהוגללו הפרוכה, דאין מחיצה לטמאי מתים להשתלח, דטמא מת מותר ליכנס למחנה ליה, כדאמרין בסוטה פרק "היה נוטל" (ב.ב.) ובפסחים בריש "אלו דברים" (סו.א.) לא טמא מת בלבד אמרו, אלא אפילו מת עצמו, שנאמר "ויקח משה את עצמות יוסף נמר" — עמו במחיצתו, ואם תאמר: ויחייב ליתן טמא

מת ממת? שאני מת דאין לו טהרה במקדש, כדאייתא בסוף עירובין (ק.ד.) דמבני שרץ למקדש — פטור, ואף על פי שהיו נושאין ארנו של יוסף עמו במחיצתו, ומכל מקום קשה: הא קא חשיב רבותא, אפילו מת עצמו ויש לומר: דסבר כמאן דאמר חיוב, אינני חשיב במינו טהרה במקדש, דיש לארס דיו טהרה. **לשיתו** ועריכתו בחוץ — אלאמנא מרת יבש לא נתקדשה, דאי נתקדשה — מיענייא מילתא אי אפיק לזו אבראי, ולא כפירוש הקונטרס דמפרש מטעם פסול יוצא, דמשום קידוש כלי — לא מיפסיל ביצא, כדפרישית בפרק קמא (ט.א.) והאי ד"כל המנחות נילווט בפטורין, אפילו מנחת מאפה" פירשתי בפרק "כל המנחות באות מזה" (מנחות נה.א.) **שהוא** קשה בברזל — שבה הוא לתלמיד חכמים, כדאמר בפרק קמא דהנחת (א.ו.) כל תלמיד חכם שאינו קשה בברזל — אינו תלמיד חכם.

ומאי קשיא דילמא עשרון לא מקדש תנור מקדש — תימנא: אכתי קשיא סיפא, דתנתי: חביתי כהן גדול — לשיתו ועריכתו בפנים, אלאמנא, מרת יבש נתקדשה ויש לומר: דאף על גב דעשרון לא נמשח, חצי עשרון — נמשח, משום דאמרין בפרק קמא (מנחות ח.א.) חביתי כהן גדול, רבי יוחנן אמר: אינה קדושה לחצאין, ובהיא שמעתא אמר רבי תינא: אין מנחה קדושה בלא שמן, ואם כן, צריך להניח בביתא או בכלי שרת אחד עשרון שלם של חביתין, ושלשת לוגין שמן, כדי לקדש בכלי שרת, ובתוך הביטא עצמה היה נתון הסולת לצד אחד, והשמן לצד אחד — לפי שצריך אחר כך לחלק הסולת בפני עצמו בחצי עשרון, והשמן בפני עצמו לוג ומחצה שחית לוג ומחצה בין הערבים, וכיון דאתקדש בכלי שרת — גנאי הוא להשימן אחר כך בכלי חול, ולא מסתבר למימר שיחול לחלק הסולת והשמן קודם שיתקדש בביתא, ויניח בתוך הביטא עצמה של שחית לצד אחד, ושל בין הערבים לצד אחד. והא דריש בפרק קמא (סם.) אמר קרא "מנחת מחציתיה" — הבא מנחה, ואחר כך חוצהא, ומיזו למאן דאמר בפרק קמא (סם.) קדושה לחצאין, ומחצה משלם דמביא, לא נצרכא אלא להביאה שלם במיתו, קשה: מאי שנא חצי עשרון דנמשח, ומאי שנא עשרון דלא נמשח? ויש

פירושים מרשי' שכתוב בהן בסוף "התכלת" (מנחות ג.ב.) לפי שהיו צריכין לעשרון למדוד בו שאר מנחות, כל יחיד המתנדב מנחה, ופעמים מוציאו לחוץ, אבל חצי עשרון היה מיוחד לכהן גדול, ולא היה צריך למנחת נרבה של חזיר, ולא יתכן טעם זה כלל, והא בפרק "כל המנחות באות מזה" (מנחות נ.ב.) דררשין מקרא, דמנחת יבש לא נתקדשה, מדיכתיב "חמץ תאפינה בכיורים לה", אימתי הם "לה"? לאחר אפייה, ואף על גב דההוא קרא, גבי עשרון כתיב — לא שנא, ונראה לפרש: דלישה ועריכה דלחם הפנים ושתי הלחם — מרת יבש הוא, דאין בהן שמן, ולשיתו ועריכתו לא היתה בכלי הלח, אבל לישה ועריכה דחביתין היתה בכלי הלח, דיש בה שמן שמנדר בלוג, ומרת הלח נמשחה לבלוי עלמא, ובין למאן דאמר בפרק "ואלו מנחות" (מנחות ע.א.) בוללן סולת, בין למאן דאמר בוללן חלות — מכל מקום בבלי שהיה לש ועורר, היה בולל, לליכך צריך בכלי שרת, והא דנקט במתניתין "חביתי כהן גדול" — לאו דוקא, דהוא הדין שאר מנחות הטענות שמן, כדאייתא בתוספתא דתנתי: מנחה, יש בה מעשה כלים בפנים טחינתו והקדחתו בחוץ, ולשיתו ועריכתו בפנים, כל מעשיהם בפנים, ובור כשרות עד שיבואו לבית הקמיצה, והא דלא תני במתניתין אלא חביתין — יש לומר: משום דחביתין חלוקין משתי הלחם ולחם הפנים בשני דברים: דאלו — לשיתו ועריכתו בחוץ, ואינו דוחות את השבת, ואילו — לשיתו ועריכתו בפנים ודוחות את השבת, ועוד נראה: דמתניתין גמי קתני שאר מנחות, דתנתי בסיפא: כל המנחות יש בהן מעשה כלי בפנים, ופירש בקונטרס: לישה ועריכה — הכל בכלי שרת בפנים ולא בחוץ, ואף על גב דנמשע פירוש הקונטרס, שזו היא גמי פירוש של "ואין בהן מעשה כלי בחוץ", והכל חזא מילתא הוא, נראה לפרש: דאין בהן מעשה כלי בחוץ" — אטותיה והקדחתו קאי, דלא בעו כלי שרת, כי האיזא דתוספתא. **אלא** רב אשי ברוחא היא — ותברא, מי ששנה זו — לא שנה זו, **דרך** חולקן אפיתו לחוץ אף כי היום יקדש בכלי איפסיל ליה בלינה — ואף על גב דאין כלי שרת מקדשין אלא בזמנא, וזה אין זמנו בערב שבת — לזביריהם קאמר לחו, כדפרישית בסוף "התכלת" (מנחות נ.א.) ודבור המתחיל "אפי לה",

רבי אליעזר אומר: יכול דחקו זבין ומצורעין ונכנסו לעזרה בפסח הבא בטומאה, יכול יהו חייבין? תלמוד לומר "ולשיתו מן המנחה כל צורע וכל זב וכל טמא לנפש", בשעה שטמאי מתים משתלחין — זבין ומצורעין משתלחין, אין טמאי מתים משתלחין — אין זבין ומצורעין משתלחין, **משנה** אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים — לשיתו ועריכתו בחוץ, ואפייתו בפנים, ואינו דוחות את השבת, רבי יהודה אומר: כל מעשיהם בפנים, רבי שמעון אומר, לעולם היו רגיל לומר: שתי הלחם ולחם הפנים פשרות בעזרה ופשרות בבית פאני. **גמרא** הא גופא קשיא, אמרת "לשיתו ועריכתו בחוץ" — אלמא מרת יבש לא נתקדשה, "ואפייתו בפנים" — אלמא מרת יבש נתקדשה! אמר רבה: הקשה אדם קשה, שהוא קשה בברזל, ומנו? — רב ששת, — מאי קשיא? דלמא עשרון — לא מקדש, תנור — מקדש! אלא אי קשיא הא קשיא: "ואפייתו בפנים" — אלמא תנור מקדש, "ואין דוחות את השבת" — איפסלה בלינה! אלא אמר רבא: הקשה אדם קשה, שהוא קשה בברזל, ומנו? — רב ששת, אמר רב אשי: מאי קשיא? דלמא מאי "מבפנים"? — במקום ירוין, והא דרב אשי ברוחא היא, מה נפשך? אי אפייה בעינן ירוין — לישה ועריכה

נמי [בעינן] ירוין? ואי לישה [ועריכה] לא בעינן ירוין — אפייה נמי לא בעינן ירוין! אלא דרב אשי ברוחא היא, "רבי יהודה אומר כל מעשיהם בפנים" [וכו.], אמר רבי אבהו בר כהנא: וישניה מקרא אחד דרשו "והוא דרך חל אף כי היום יקדש בפלי", רבי יהודה סבר: בחול אשכחינו דקא אפי ליה, אמר להו: דרך חול קא אפיתו ליה? "אף כי היום יקדש בפלי", איפסיל ליה בלינה, רבי שמעון סבר: בשבת אשכחינו דקא אפו ליה, אמר להו: לא דרך חול בעיתו למיעבדיה? מדי תנור מקדש? שלחן הוא דמקדש, ומי מצית אמרת דבשעת אפייה אשכחינו? והכתיב "ויתן לו הכהן קדש כי לא היה שם לחם כי אם לחם הפנים המוסרים מלפני ה'!" אלא מאי "דרך חל" דקא אמר להו? — הכי קא אמרו ליה: ליבא לחם כי אם "לחם הפנים המוסרים מלפני ה'". אמר להו: לא מביעני האי, דכיון דנפק ליה ממעילה — דרך חול הוא, אלא אפילו האיך נמי ד"היום יקדש בפלי" הבו ליה דליכול, כלל

מסוכן

מסוכן

ורבי אליעזר דמיקל דתם, מיקל הכא, דהשתא נמי אין טמאי מתים משתלחין חוץ למחנה שלהם, דטמא מת אינו אסור אלא בעזרה בלבד, ועכשיו כשהוגללו פרוכה — אין מחיצה לטמאי מתים להשתלח, דטמא מת מותר ליכנס במחנה ליה, דכתיב "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" — במחיצתו, וכדאמר בפסחים (ט.א.) ובלבד שלא יכנס למחנה שכניה, דהיינו עזרה, והא רבנן דאמרו: אף על פי שטמאי מתים אין משתלחין, זבים ומצורעים — משתלחין, **משנה** לישתו ועריכתו בחוץ ואפייתו בפנים — מפרש בגמרא, ואינו דוחות את השבת — אפייתו, ובשרות בבית פאני — בכל ירושלים, דקא סבר: אפייתו נמי בחוץ, **גמרא** אלמא מרת יבש — כגון עשרון שמנדר בו, נתקדש — ואי נפקי — מיפסיל ביצא, הקשה — בתירוק זה, אדם קשה — חכם ומחודד לחתך הלכה בברזל, איפסלו בלינה — דכל המנחות, משתקדשו בכלי — נפסלים, והאי, כיון דאיקדש מאתמול בתנור — איפסיל בלינה קודם שיתקדשו על השולחן, במקום זרויין — ולא בעזרה ממש, אלא בחוץ יאפרו כהנים זרויין — שלא יחמיץ, ושניהם — רבי יהודה ורבי שמעון, בחול — בערב שבת אשכחינו דוד לכהנים דקאפו ליה, דרך חול קא אפיתו — כלומר, בחול קאפיתו ליה: בתמיה, אף כי היום יקדש בפלי — התנור ואיפסיל ליה למחר בלינה, אלאמנא תנור מקדש ודוחה שבת, מדי תנור מקדש — דיראים אתם שלא יפסל בלינה, ואף כי היום יקדש בכלי בתמיה קאמר להו: וכי היום יקדש בתנור? דנפקא ליה מפעילה — דכיון שסילקו (בו), מותר לכהנים, וכל שיש לו שעת היתר לכהנים — אין בו מעילה, ולא מביעני דרך שבת נסתלק, אפילו זה אם היום יקדש בכלי שסידרתם על השולחן, הבו ליה.

מסוכן

מסוכן

מסוכן

מסוכן

מסוכן

מסוכן

מסוכן

מסוכן

מסוכן

מסוכן

מסוכן

מסוכן

רבה אומר, שקושיא זו הוקשתה לרב ששת שהיה חריף, ואם כן
תירוצה אינו פשוט: אמר רבה, קושיא זו הקשה אדם קשה – חכם
ומחודר, שהוא קשה (חד) כפרול לחתוך הלכה, ומנו (ומי הוא)
רב ששת, כלומר, על אף שהוא אדם גדול הוקשתה לו קושיא זו,
ואם כן קשה לתרצה.
הגמרא אומרת שאפשר לתרץ את הקושיא בפשטות, ועל כן לא
יתכן שבזאת נתקשה רב ששת, מקשה הגמרא: מאי קשיא, דלמא
– שמא העשירין וכלי שמדדו בו מדת עשרון לא מקדש, ועל כן
לשים ועורכים אף בחוץ, אבל התנור מקדש, כלומר צריך
שיתקדשו בתנור, ועל כן אפיתן בפנים. ולא יתכן לומר שזו היא
הקושיא שהוקשתה לרב ששת, שהרי בחידודו בודאי היה מתרצה
כך.
הגמרא מבארת במה אכן נתקשה רב ששת: אלא אי קשיא, הא
קשיא – מה שקשה כאן, הוא זה, ששנינו במשנה, ואפיתן של שתי
הלחם ולחם הפנים בפנים, אלמא – מוכח, שהתנור מקדש את
הלחם באפיתו וולכן הלחם נאפה בפנים כדי שיתקדש בתנור,
ובהמשך המשנה שנינו, ואין אפיתן של לחם הפנים דוחות את
השבת, דהיינו שהלחם נאפה בערב שבת, ואם כן שהמשנה סוברת
שהתנור מקדש, קשה, הרי איפסלה בלינה – הלחם שנתקדש
באפיתו מערב שבת נפסל בלינה של בליל שבת. (אלא) אמר
רבא, קושיא זו הקשה אדם קשה, שהוא קשה כפרול, ומנו רב ששת,
ואם כן קשה לתרץ קושיא זו.
רב אשי מתרץ את קושיית רב ששת: אמר רב אשי, מאי קושיא
הרי ניתן לתרצה באופן זה, שדלמא מאי מכפנים – שמא מה
ששנינו במשנה שלחם הפנים נאפה בפנים, אין הכוונה שיאפודו
בעזרה וכדי שיתקדש בתנור, אלא שיאפודו במקום זריזין
וכהנים, כלומר הכהנים שהם זהירים יאפו את הלחם, כדי
לשמרו מחימוץ, ובאמת הוא נאפה אפילו בחוץ, שאין התנור
מקדש, ולפיכך אפילו שנאפה בערב שבת אינו נפסל בלינה.
הגמרא מבארת שתירוצו של רב אשי אינו נכון, ואם כן קשה
קושיית רב ששת: והא – תירוצו זה דרב אשי, ברוחא היא – אינו
נכון, משום שמה נפשך – מה שתאמר קשה הוא, דאי באפיה של
לחם הפנים חוששים לחימוץ, ועל כן פעינו – צריכים זריזין
וכהנים, אם כן בלישה ועריכה נמי (פעינו) זריזין, כדי שלא יחמיצו,
ומדוע המשנה לא מצריכה לעשות בורזין, ואי ללישה (ועריכה)
לא פעינו זריזין, ומשום שאין חוששים לחימוץ, באפיה נמי אין
לחשוש לחימוץ ולא פעינו זריזין, ומדוע המשנה מצריכה לאפות
בורזין. אלמא מטעם קושיא זו שהוקשתה, תירוצו דרב אשי, ברוחא
היא.
שנינו במשנה: רבי יהודה אומר, כל מעשיהן של לחם הפנים ושתי
הלחם ולישתן עריכתן ואפיתן, נעשים בפנים (וכו') משום שסבר
שהתנור מקדש, וממילא לא היה ניתן לאפות את הלחם אלא
בשבת, שהרי אם יאפודו מערב שבת יקדשו התנור באפיתו ויפסל
בלינה.
ורבי שמעון אומר, שאפית הלחם כשרה אף בחוץ, משום שסובר
שהתנור אינו מקדש, ולשיטתו אפית הלחם אינה דוחה את
השבת, שכיון שאין התנור מקדשו, גם כשיאפה בערב שבת הוא
לא יפסל בלינה.
הגמרא מבארת במה נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון במשנתנו:
אמר רבי אבהו בר כהנא, ושיגהו – רבי יהודה ורבי שמעון, מקרא
אחד דרשו – למדו את דינים מאותו המקרא, שכשברך דוד משאול
לנוב עיר הכהנים, אמר לכהנים בענין לחם הפנים (שמואל א' כ"א)
'והוא דרך חול אף כי היום יקדש בקלי', וכל אחד מהתנאים מבאר
כסברתו, מה היתה כוונת דוד בדבריו.
דברי דוד לכהנים לרבי יהודה: רבי יהודה קבר, בחול אשכחיהו

רבי אליעזר אומר, יבול היית לומר, שאם דחקו זבין ומצורעין
האסורים להיכנס לבית המקדש, ונכנסו לעזרה בפסח הקא
בטומאה, דהיינו באופן שרוב ישראל טמאי מתים שמקריבים
בטומאה, יבול יהו תיבין כרת בטמא הנכנס לעזרה, שהרי אף
עתה הזבים ומצורעים לא הותרו להקריב בטומאה, תלמוד לומר
(במדבר ה' ב) 'וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש',
כלומר הכתוב מקיש ומשווה את הזבים ומצורעים לטמאי המתים,
שבשעה שטמאי מתים משתלחין, אף זבין ומצורעין משתלחין,
ובשעה שאין טמאי מתים משתלחין, אין זבין ומצורעין משתלחין,
ובפסח הבא בטומאה שטמאי מתים אינם משתלחים, אף זבים
ומצורעים שדחקו ונכנסו לא יתחייבו כרת.
ורבי אליעזר שסובר שזב ומצורע שנכנסו לעזרה בפסח הקרב
בטומאה אינם מתחייבים (ומשום שבפסח הקרב בטומאה אין דין
שלוח לטמאי מתים, והקושן זבים ומצורעים לטמאי מתים),
יסבור שאף בשעת גלילת הפרוכות שאין טמאי מתים משתלחים
לפי שאין מחנה שכונה קיים, נלמד מההיקש שהותרו זבים
ומצורעים להיכנס לשם. ולפיכך הברייתא שלומדת שלאחר
גלילת הפרוכות הותרו זבים ומצורעים להיכנס למקום המשכן
היא כרבי אליעזר, והברייתא שלומדת שאף בשעת המסעות אין
זב ומצורע רשאים להיכנס, סוברת כחכמים שנחלקו על רבי
אליעזר, וסוברים שזב ומצורע שנכנסו בפסח הבא בטומאה
חייבים כרת.

משנה

משנתנו ממשיכה בידי שתי הלחם ולחם הפנים, ומבררת היכן
מקום לישתם עריכתם ואפיתם: אחת שתי הלחם, ואחת לחם
הפנים, לישתן ועריכתן נעשים אפילו בחוץ (וחוץ לעזרה), ואין צריך
לעשותם במקום קדוש. ואפיתן נעשית רק בפנים (ובמקום קדוש),
ואין לאפותם בחוץ. וכן אפיתן של לחם הפנים ושתי הלחם אין
דוחות את השבת.
שיטת רבי יהודה בדין מקום לישתם עריכתם ואפיתם: רבי יהודה
אומר, כל מעשיהם של לחם הפנים ושתי הלחם דהיינו, אף לישתן
ועריכתן, נעשים בפנים העזרה, ובזה חולק רבי יהודה על תנא
קמא שאומר שלישתן ועריכתן נעשים בחוץ.
שיטת רבי שמעון בדין מקום לישתם עריכתם ואפיתם: רבי שמעון
חולק ואומר, לעולם היו (תהא) רגיל לומר, מעשה לישתן,
עריכתן, ואפיתן של שתי הלחם ולחם הפנים, בשרית בעזרה,
וכשרות אף בבית פאני, דהיינו בכל ירושלים.

גמרא

הגמרא מקשה, שמתחילת המשנה משמע שהמדה שמדדו בה
במקדש דברים יבשים (שאינם לחים) לא נתקדשה, ומהמשך
המשנה משמע שנתקדשה: הא גופא קשיא – משנה זו מצד עצמה
קשה היא, שהרי אמרת בתחילת המשנה, לישתן ועריכתן של
לחם הפנים ושתי הלחם בחוץ, אלמא – מדין זה מוכח שמדת יבש
ו-כלי שמדדו בו במקדש דברים שאינם לחים כגון סולת) שבה
נמדדה הסולת לא נתקדשה, כלומר לא נמשחה בשמן המשחה,
שאם המדה היתה קדושה הסולת היתה מתקדשת בה, ואם ילושו
אותה בחוץ היא תיפסל ביוצא. ובסוף המשנה שנינו, 'ואפיתן
בפנים', אלמא – מזה שהמשנה הקפידה שאפיתם תהא בפנים,
מוכח, שמדת יבש נתקדשה, ולפיכך המדה מקדשת את הסולת,
ויש לאפותה בפנים כדי שלא תיפסל ביוצא, שאם מדת היבש לא
נתקדשה, מדוע עליו לאפות דווקא בפנים בתנור קודש.

ומשום ששוכן הוא, כלומר מסוכן אני. שאחזו לדוד בולמוס, ומשום פיקוח נפש הותר להאכילו אפילו קדשים שיש בהם מעילה. ואכן דברי דוד לא נאמרו כלל לגבי אופן אפיית הלחם, ולא ניתן לפרש שרבי יהודה רבי שמעון נחלקו בביאור מקראות אלו.

הגמרא מבארת במה אכן נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון: ורבי יהודה ורבי שמעון שנחלקו האם הלחם מתקדש בתנור או רק על השולחן, בגמרא פליגי - בקבלה מרביתיהם הם נחלקו, שרבי יהודה קיבל מרביתו שהתנור מקדש, ורבי שמעון קיבל שהתנור אינו מקדש.

הגמרא מוכיחה את דבריה מדברי המשנה: דיקא נמי - דבר זה ושרבי יהודה ורבי שמעון נחלקו בקבלה מרביתיהם גם מדויק מדברי המשנה, דקתני - ששינוהו, רבי שמעון אומר, לעולם היו רגיל לומר, שתי הלחם ולחם הפנים כשרות בעזרה, וכשרות אפית פאני שמע מינה, כלומר, מכך שמצינו שהקפיד רבי שמעון לזכרו, שמע מקיבלו מרביתו ולא ממקראות, ועל כן חשש שישתכח והרגלים לאומרו.

משנה

משנתנו ממשיכה לבאר היכן נילוו ונאפו המנחות: חביתין בזה גדול - מנחה שהכנה גדול הקריב פעמיים בכל יום, לישתן ועריכתן ואפיתן נעשים בפנים העזרה. משום שסולת החביתין נתקדשה במדידתה בכלי שרת, ואם ילוש בחוץ תיפסל ביוצא, וכן מלאכות אלו דוחות את השבת, כלומר החביתין שהוקרבו בשבת נעשו בשבת, ומשום שאם ילוש אותם מערב שבת הם יפסלו בלינה, שהרי הם הוקדשו בכלי שרת.

אבל חביתין ותרקתן וניפין של סולת החביתין אינו דוחה את השבת, משום שהטחינה וההרקדה נעשים אף בכלי חול ויכול לעשותם מערב שבת.

האם הכנת החביתין דוחה שבת: כלל זה אומר רבי עקיבא, כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת, אינה דוחה את השבת. ואשר לה לעשותה מערב שבת, וכגון שאם יעשה בערב שבת תיפסל בלינה, דוחה את השבת.

כל המנחות יש בהן מעשה כלי - יש ללוש ולערוך דווקא בכלי שרת, אם עושים בפנים העזרה. ואין בהן מעשה כלי - ואין צריך ללוש ולערוך בכלי, אם עושים בחוץ.

המשנה מלמדת את מדות שתי הלחם ולחם הפנים: שתי הלחם שהוקרבו בחג השבועות, ארבען שבעה טפחים, ותרקתן ארבעה טפחים, ואורך קרנותיהם - הבצק שהיה מדביק בכל פינה של הלחם שנראה כמין קרניים, הוא ארבע אצבעות.

לחם הפנים, ארבע עשרה טפחים, ותרקתן חמשה טפחים, ואורך קרנותיו שבע אצבעות, רבי יהודה אומר סימן שלא תמעה ותערב בין המדות של שתי הלחם ולחם הפנים, המדתן של שתי הלחם הסימן הוא וד' - טפחים אורכם, ד' טפחים רחבם, ד' אצבעות קרנותיהם, ולמדוהו של לחם הפנים הסימן הוא, יה"ו - אורכו, ד' רחבו, ד' קרנותיו.

כן זומא מביא מקור לכך שללחם הפנים היו קרנות: כן זומא אומר, שענין זה שללחם הפנים היו קרנות כפי ששינוהו, ושהיו לו דפנות, כפי שהמשנה שונה בהמשך, נלמד ממקרא, שנאמר במקרא (שמות כה ו) ונתתה על השלחן לחם פנים לפני תמיד, ודורשים לחם פנים, שיהיו לו פנים, דהיינו שיהיו לו הן פנים, שהם הדפנות ושהמשנה ממשיכה ומבארת, והן פנים, שהם בליטות הקרנות. רבי יהודה ורבי מאיר נחלקו במדות השולחן, וכתוצאה מכך נחלקו אף בצורת לחם הפנים: השולחן, ארבע עשרה טפחים, ורחבו חמשה טפחים. ולחם הפנים, ארבע עשרה טפחים, ורחבו חמשה

טפחים. נותן ארבע של הלחם [עשרה טפחים] כנגד רחבו של שולחן [חמשה טפחים], נמצא הלחם יוצא מן השולחן מכל צד שנים וחצי טפחים. ובפסל ומקפלו וזוקף הקיפול כדופן את הלחם בעודו בצק טפחים ושני טפחים ומחצה מכאן ומפחיים ומחצה מכאן ובשני צידי רוחב השולחן, נמצא ארבע של תחתית הלחם, ממלא את רחבו של השולחן, ורחבו של הלחם, ממלא חצי אורך השולחן, הרי ששתי המערכות יחד תופסות את כל שטח השולחן, דברי רבי יהודה.

רבי מאיר חולק על רבי יהודה ואומר, השלחן ארבע שנים עשר טפחים, ורחבו ששה טפחים. לחם הפנים, ארבע עשרה טפחים, ורחבו חמשה טפחים. נותן ארבע של הלחם כנגד רחבו של שולחן, ובפסל טפחים מכאן, ומפחיים מכאן, נמצא אורך תחתית הלחם תופס את כל רוחב השולחן שהיה ששה טפחים. ומפחיים ריחב נותרו באמצע אורך השולחן, בין המערכות, כדי שתהא הרוח מנשבת בהם - בלחמים, שלא יתעפשו.

אבא שאול וחכמים נחלקו היכן הונחו הבזיכים: אבא שאול אומר, שם - בחלל של שני טפחים שנותר בין המערכות, היו נותנין את שני בויכי לבונה של לחם הפנים. אמרו לו חכמים לאבא שאול, ותרין ככר נאמר (ויקרא כד ו) ונתת על המערכת לבנה וזה שמשועה שהלבונה תינתן על ראש המערכת, ולא על השולחן בין המערכות. אמר להם אבא שאול לחכמים, הרי כבר נאמר (במדבר כ טו) דגל מתינה אפרים וגו' ועליו מטה מנשה ולא יתכן לפרש 'ועליו' ממש, אלא שמטה מנשה שכן בסמיכות למטה אפרים, וכן נפרש את מה שנאמר בלבונה 'על המערכת' שתינתן בסמיכות לה, דהיינו בין המערכות.

מעשה הסניפים והקנים: וארבעה סניפין ו-עמודים רחבים כרוחב הלחם וגבוהים כגובה המערכת של וזה היו שם, מפוצלין מראשיתן - מנוקבים בצידים הפנימי בכמין גומות רבות, עובי הגומה כעובי קנה, שהיו סומכין בהם - בסניפים, את הלחמים שבמערכת שלא ישרו מנשה שכן בסמיכות למטה אפרים, ושנים שמשו לסדר [מערכת] זה משני צדדיו [מצד רוחב השולחן], ושנים לסדר זה.

ועשרים ושמונה קנים היו נותנים בין הלחמים כדי שלא יתעפשו, וצורתם כחצי קנה חלול, וחלקום ארבעה עשר לסדר זה וארבעה עשר לסדר זה, ואת ראשיהם של הקנים היו נותנים בגומות שבסניפים לחזק את המערכת.

סדר סידור וסילוק הקנים: לא סידור הקנים בין לחמי המערכת החדשה, ולא נמילתם מן הסטולת, דוחה את השבת, שהרי ניתן לעשותם מערב שבת, אלא נקנס להיכל מערב שבת, ושוממו לכל קנה, ונותנו על רצפת ההיכל, אורכו של הקנה לצד ארבע של שלחן, דהיינו ממזרח למערב. ובשבת סידרו את המערכת ללא קנים, ובמוצאי שבת נתנו את הקנים בין הלחמים.

כל תכלים הנתונים על הארץ שהיו במקדש, היו נתונים ארבען לארבעו של בית, דהיינו בין מזרח למערב.

גמרא

שנינו במשנה: כל המנחות יש בהן מעשה כלי שרת, אם הם נעשים בפנים.

הגמרא מבארת מהדין למדים שכל המנחות נעשות בכלי: שאילו את רבי, הלכה זו, שהמנחות טעונות כלי, מנן היא נלמדת. אמר להם, הרי הוא אומר (יחזקאל מז כ), ויאתר אלי (המלאך), זה המקום אשר יבשלו שם תבניתם (את החמאת ואת האשם) ואת האשם ואת החמאת אשר יאפו את המנחה לכלית הוציא אל החצר החיצונה. כשהמלאך שהראה ליחזקאל את מראה הבית, הראה לו מקום מיוחד בקודש המיוחד עבור בישול בשר האשם והחמאת ואפיית

בכלל אמר רבי עקיבא כו' — בפרק "רבי אליעזר אומר אם לא הבאי" (שבת קלא.) ובפרק
 "אלו דברים" (פסחים סט.) פסק רבי עקיבא — משום דאיכא צריכותא גבי פסח
 ומילה, אבל הכא — ליכא צריכותא. ומיהו אמילתיה דרבי עקיבא לא בעי צריכותא,
 דאשמעינן בכל דוכתא מאי דרזי שבת. כל הכלים שהיו במקדש אורכן לאורכו של בית
 — בגמרא תניא: חוץ מארזן, שאורכו לרוחבו של
 בית. ובשולחן מנחה פליגי רבי ורבי אלעזר רבי
 שמעון, ומתניתין רבי, דאמר: מנחה ומערב
 מונחין. שאלו את רבי זו מניין — אמתניתין קאי,
 וקאמר: מנין שכל המנחות יש בהן מעשה כלי
 בפנים, ולא לענין קמיצה מכלי שרת וקידוש קומץ
 בכלי שרת איירי — דבדאי קרא דמיתא, איירי
 בבישול חטאת ואשם ואפית מנחה, ולא מיירי
 בקידוש קומץ כלל. ומדקשא ר'זאת התורה
 נפקא לן לעיל בסוף פרק "התורה" (פסב.) מה
 עולה טענה כלי, דכתיב "וזקח את המאכלת" —
 אף כל טעון כלי, וקמיצה כנגד שחיטה, וקידוש
 קומץ כנגד קבלה, דאמר לעיל בפרק שני (גי.)
 אלא הכא בלישה ועריכה ואפיה של מנחה מיירי,
 דאיתקש אפיה דמנחה לבישול חטאת ואשם,
 מה הם טעונים כלי — דכתיב "ובכל חס אשר
 בתבשל בו ישרב, ואם בכלי נחשת בושלה", ומיהו
 מזה אן ראיא, דלא למירמי חובל קמור, אלא
 כדפירש בקונטרס: דכתיב "אשר בתבשל בו", ואין
 בישול בלא כלי, ובפנים משתעי קרא, דאי בחוץ
 — דהי חטאת ואשם נפשל מינא, ועוד כתיב ביה
 "לבליתי הוציא אל הוצרן החיצונה", אף אפיה
 דמנחה טענין כלי שרת, הוא הדין לשה
 ועריכה, וצריך לדרוק: לאיו מנחה איצטריך
 קרא, אי למנחת מחבת ומרחשת ומאפה תנור —
 הא כתיב בהו כליו ואילו למנחת סלת — אין בה
 אפיה קודם קמיצה!
והאיכא בדין — הקשה בקונטרס: אמאי
 פריך הכי, דהא שולחן לא מוקדש
 להו לזבוחין? ונראה: דלא קשה (ליה) מידי, דהא
 אמרינן בפרק קמא (מנחות זא.) דקומץ מנחה
 מכלי שעל גבי קרקע, שכן מצוה בסילוק בדין —
 משמע דהוי בקומץ מעל גבי השלחן.
 לא

מסוכן הוא — שאחזו בולמוס, ותנן: מי שאחזו בולמוס — מאכילין אותו עד שיאורו
 עינו, אפילו ביום הכפורים, ביזמא בפרק בתרא (פגא.) **בגמרא פליגי** — מר גמיר ליה
 מריבה דתנור מקדש, ומר גמיר דלא מקדש, **דיקא נמי** — דבגמרא פליגי, ולא בקרא,
 מדנקט האי לישנא "לעולם הוי רגיל למור" כו'. **משנה** חביתי כהן גדול לישתן
 ועריכתו בפנים — ולדברי הכל אותו חצי

עשרון שחלק בו עשרתו של כהן גדול —
 גמשה, והאי דלא משחו עשרון שלם — מפני
 שכל אדם מודד בו מנחתו, דפעמים שמוציאו
 לחוץ, אבל זה אינו מסור אלא לכזבים לחצות
 בו עשרונם. **ושאי אפשר** — אפיתין אי אפשר
 לעשות מאתמול, ולא לישתן ועריכה, דכיון
 דקדשה בכלי — מפיסל בלינה. מעשה כלי
 — לישתן ועריכה — הכל בכלי שרת בפנים,
 ולא בחוץ, וקרייתיה — שהיה מדביק בצק
 לכל זוית, כעין קרנים. ואין חקן — ארבע
 אצבעות. שלא תפעה — בין שתי הלחם ללחם
 הפנים, בין בשיעור רחב בין בשיעור ארוך
 וקרנות. **וד"י ח"ו** — וד"ר — שתי הלחם:
 אורכה — ז', ורחבה — ד', וקרנותיה — ד',
 וד"ו — לחם הפנים ארכו — י', ורחבו — ה',
 וקרנותיו — ז', **שיהא לו פנים** — דפנת.
ולישנא אחרניא: שיהא לו פנים — זוית,
 וכן הן הקרנות. ארכו עשרה ורחבו חמשה
 — כדכתיב "אמתים ארכו ואמה רחבו". ורבי
 יהודה לטעמיה, דאמר: אמת כלים — באמת
 בת חמשה, ונותן אורכו של לחם כנגד רחבו
 של שלחן, וכו' — הלחם, **טפחיים** ומחצה —
 למעלה מיכן ומיכן, וכן הן הקרנות, ונמצאו
 זקופות בשוה לשפת השלחן, ולמאן דאמר:
 כמין ספיה רוקת — הוה דהך דפנות הולכות
 וזקופות בשיפוע, ונמצא ארכו ספילא רחבו
 של שלחן — ורחבו מחזיק חצי אורך השלחן.
 כל שיעור סדר האתר אצלו, נמצא שלחן כולו
 מלא. **אורכו שנים עשר** — רבי מאיר לטעמיה,
 דאמר: כל האמות היו בבינונית, והלחם עשרה,
 בדבא לא פליג. **וטפחיים ריוח באמצע** — בין
 שתי הסדרים, דרוחב הלחם אינו אלא חמשה,
 ושני הסדרים מחזיקים עשרה טפחים באורך
 השלחן — פשו להו טפחיים, והם ריוח בין
 סדר לסדר, שתהא רוח מנשבת בהם, שלא
 יתעפשו. **אבא שאול** אומר שם — באותו
 ריוח שבין סדר לסדר, בו נותנין זבוכים, על
 הפערכת — "על" בסמוך. **ומעלי טפח** — הי'
 אותו "על" בסמוך. **המפוצלים** — לתת ראשי
 הקנים באותן פיצולין, והרבה פיצולין יש בהן
 למנין הקנים. עשרים ושמונה קנים — בגמרא
 מפרש כמה קנים ללחם, לא סידור הקנים —
 במערכת החדשה, ולא נטילתן מעל הישנה
 דרחה שבת, **שומפן** — מבין כל לחם ולחם,
 ומניחן לאורכו של שלחן, ולמחר מסדר הלחם,
 ולמוראי שבת נותן הקנים בין כל לחם ולחם,
 כמשפחה. כל הכלים — כגון שולחנות, אורזן
 לאורכו של בית, ממוחר למערב. **גמרא** זו
 מנין — שהמנחות טעונות כלי? מה הפאת
 ואשם טעונין כלי — דכתיב "אשר יבשר", ואין
 בישול בלא כלי, ובפנים משתעי קרא, דכתיב
 (תחזקאל מז) "לבליתי הוציא אל החיצונה".
חמשה עשר טפחים — שני טפחים ומחצה שלחן

לחם, והם שחלות זו על גב זו — נמצא
 קנים — שבין כל לחם ולחם, ואיכא טפח משקע להו — פנימות עשה בלחם, בעוד שהיה בצק, והקנים היו משוקעים בהם, ואינו מגביה הלחם, וקא פריך מאי טעמא
 — כלומר, מכדי קנים מאי טעמא היו בין כל לחם? **משום עיפוש** — שיהא אור בבתנים, שלא יתעפשו. סוף סוף — כיון דמשקע להו, ליכא אוריא, ומיעפש הלחם.
פורתא — שלא היא משוקע כל כך. **והאיכא בדין** — קשיא לי אמאי פריך הכי, דהא שלחן לא מוקדש להו לזבוחין? **והאיכא קרנות** — שבולטין, ועשוין בראשי הדופן?
 והאיכא

לא יהיה שם סניפין – תימנה: לרבי יוסי, מה הן 'קשותי' דקרא: דלמין (א,טז) אמרינן: 'קשותי' – אלו הסניפין, 'ומנקיותי' – אלו הקנים. ורש"י פירש בפירוש חומש: שנחלקו בהן חכמי ישראל, ואית דאמרי איפכא. ואונקלוס שתרעם 'מנקיותי' – ומכילתיה, כמאן דאמר: מנקיות אלו סניפין. ולא מצינו מחלוקת זה בתלמוד שלנו. ומכילתיה

וְהַאיכָא מִסְגַּרְתּוֹ! - כְּמָאן דְּאָמַר מִסְגַּרְתּוֹ לְמִטְּהָ לְמִטְּהָ הֵיחֵת. וְלִמָּאן דְּאָמַר מִסְגַּרְתּוֹ לְמִעֻלָּה הֵיחֵת - פְּרָקוּדִי הָיָה מִפְּרָקְדָא, וְלָחֵם בְּגוֹיָה דְּשִׁלְחֹן הָיָה יָחִיד. כְּדִתְנִי, רַבִּי יוֹסֵף אָמַר: לֹא הָיָה שָׁם כְּנִיפִין, אֲלֵא מִסְגַּרְתּוֹ שֶׁל שִׁלְחֹן מְעַמְדֵת אֶת הָלֶחֶם. אָמְרוּ לוֹ: מִסְגַּרְתּוֹ לְמִטְּהָ הֵיחֵת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר מִסְגַּרְתּוֹ לְמִטְּהָ הֵיחֵת, מְבָלָא הַמִּתְהַפֶּכֶת - טְמֵאָה. לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר מִסְגַּרְתּוֹ לְמִעֻלָּה הֵיחֵת, מְבָלָא הַמִּתְהַפֶּכֶת - תִּיבְעִי לָךְ. - מִכְּבָּל דְּשִׁלְחֹן, בַּר קַבּוּלִי טוֹמְאָה הוּא? כְּלִי עֵץ הָעֵשׂוֹי לְנֶחֱת הוּא, וְכָל כְּלִי עֵץ הָעֵשׂוֹי לְנֶחֱת אֵין מְקַבֵּל טוֹמְאָה, מֵאִי טְעָמָא? דּוּמֵא דְּשֵׁק בְּעִינָן, מִזֶּה שֶׁק מְשַׁלְטֵל מֵלֵא וְיִרְקוֹן, אִף כֵּל מְשַׁלְטֵל מֵלֵא וְיִרְקוֹן! - שִׁלְחֹן נָמִי מְשַׁלְטֵל מֵלֵא וְיִרְקוֹן. כְּדִרְשִׁי לְקִישׁ, דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מֵאִי דְּכָתִיב "עַל הַשִּׁלְחֹן הַמְּהוֹר?" - "מְהוֹר" - מִכְּבָּל דְּאִיכָא טְמֵא. אֲלֵא, מְלַמֵּד שֶׁמִּגְבִּיהֵין אוֹתוֹ לְעוֹלֵי רִגְלִים וְיִרְאִין בּוֹ לֶחֶם, וְאוֹמְרִים לָהֶם: רְאוּ חִיבְתְּכֶם לְפָנֵי הַמָּקוֹם. כְּדַבְּרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן ל״ו, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן ל״ו: גַּם גְּדוֹל נַעֲשֶׂה בְּלָחֶם הַפָּנִים, סִילִיקוּ כְּסִידוֹרוֹ, שְׁנַאמַר "לִשׁוֹם לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הַלִּקְחוֹ". - וְתִפּוֹק לִי מִשׁוֹם צִיפּוֹ! מִי לֹא תָנּוּ: הַשִּׁלְחֹן וְהַדּוּלְבָקִי שֶׁנִּפְתְּחוּ אוֹ שְׁחִיפּוֹן בְּשִׁישׁ, יִשְׁייר בְּהֵן מְקוֹם הַנֶּחֱת כּוּסוֹת - מְמֵאן. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: מְקוֹם הַנֶּחֱת חֲתִיבוֹת. שִׁיר - שִׁיר - לֹא! וְכִי תִימָא: כָּאֵן - בְּצִיפּוֹי עוֹמֵד, כָּאֵן - בְּצִיפּוֹי שְׂאִינּו עוֹמֵד, וְהָא בְּעָא מִינֵיהּ רִישׁ לְקִישׁ מִרְבִּי יוֹחָנָן: בְּצִיפּוֹי עוֹמֵד אוֹ בְּצִיפּוֹי שְׂאִינּו עוֹמֵד? בְּשְׁחִיפָה אֵת לְכַבּוּן

הַיָּאִיכָא מִסְגֵּרְתָּהּ - דְּגוּבָה טַפָּח, דְּכִי מוֹסְדֵר לָחֵם עֲלֶיהָ, הוּא שֵׁשׁ; עֶשֶׂר טַפְחִים. לִפְסוּם -
הַיָּחִיתָ - אֲרֻבֵּעָה דַפִּין רַחְבִּין טַפַּח קְבוּעִים עַל צִידֵיהֶן וְלֹא עַל רִדְבָּן, כְּגוּבָה אֲרֻבֵּעַת
בְּרַגְלֵיהֶן שֶׁל שְׁלֹחַן, לֵאמֹר רַחוּמָה. וְהִיא הַשְּׁלֹחַן הַעֲלִיץ מִנְּהַל עַל אֲתוֹן דַּפִּין כַּעֲשָׂר, כְּסוּי,
כְּשֶׁרְצוּהָ - נִטְוֹל מִשָּׁם, שְׁלֹא הָיָה קִבּוּל עֲלֵיהֶם. פֶּרְקוּי מִפֶּרְקֵיכֶם - מַעֲשֵׂין פֶּרְקוּן.
שְׁלֹא הִיתָה זֻקְפָּה בְּשׂוּרָה, אֲלֵא מְשׁוּפֶטת וְנוֹטָה
כְּלַפֵּי חֹץ, וְאֵין לָהּ עֲלִימָה סְדוּר עֲלֵיהָ. בְּרַחֲמֵיכֶם
- דֵּאִיכָא לִמְאָן דְּאִמְר דְּמִסְגֵּרְתוֹ לִמְטָה הִיתָה,
קְבוּעַ בְּרַגְלִים. אֲבָל הַעֲלִיץ הִיא חֲלוּק מִשְׁנֵי
צִידֶיהָ, וְאֵין לוֹ בֵּית קִיבּוּל. טַבְלָא הַמִּתְהַפֶּכֶת -
שִׁיכּוּלִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּצֵּד וְזוֹ כְּמוֹ בַּצֵּד, וְזוֹ שְׁחֻלְקָה
הִיא מִשְׁנֵי צִדֶּיהָ. טַבְלָא - כְּשִׁלּוֹחַן שֶׁל מִקְדָּשׁ
שְׁהִיָּה מִקְבֵּל טוּמָאָה, כְּדִמְרַפְשֵׁי שְׁמִינִי, וְאֵין טַבְלָא
(וְזוֹ) כְּשֶׁאֵר פְּשׁוּטִי (כְּלִי) עֵץ, דְּרַחֲבָהּ הִיא בֵּית
קִיבּוּלָהּ. כָּל פְּשׁוּטִי כְּלִי עֵץ הָרְאוּקִין לְמִדְרָס
מִקְבֵּלִין טוּמָאָה, כְּדִמְרַפְשֵׁי בְּהִימָא בְּבִירוֹת בִּפְרִי
"עַל אֵלֹי מוֹמִי" (לחא), דְּפִרְכִּינָן הֵתָּם: וְכִלִּי
שֵׁטָה, דְּלִית לֵיהּ תוֹךְ מֵאֲדוּרִיתָא מִי הוּא בֵּר
קְבוּלִי טוּמָאָה וְהוּא דְּרִמָּה דִּשְׁק בְּעֵינָן וּשְׁמִינִין.
בֵּתָן קָבִיל לְמִדְרַסְתָּהּ. לִרְבִּי הָאֹמֵר לַעֲלֵה
חִיתָה - הָאֵי דְּמִקְבֵּל טוּמָאָה - מִשּׁוּם דְּאִית לֵיהּ
בֵּית קִיבּוּל וְאִינֵהּ מִהִתְהַפֶּכֶת, טַבְלָא הַמִּתְהַפֶּכֶת
תִּבְעֵי לָךְ. תַּחֲוִי טַבְלָא שְׁהוּא טַבְלָא - וְהָא עֲשׂוּ
לִנְחָת, שְׁאִין מִגְבִּיחִין אוֹתוֹ, וְאִינוּ דּוֹמִיָּא דִּשְׁק.
בְּיֻם הַלִּקְחוּ - הָא חֲרוּם. וְתִּפְסוּ לִי - דְּאִפְסִילוּ
אֵין מִגְבִּיחִין אוֹתוֹ מִקְבֵּל טוּמָאָה. מִשּׁוּם צִיפּוּ
- דְּהוּי מִתְבַּת, וְלֹא אִיתְשַׁק לִשְׁק, אִפְסִילוּ עֲשׂוּ
לִנְחָת מִקְבֵּל טוּמָאָה. מִי לֹא תִנֵּן - דְּאוּלִּינָן בֵּתֵר
צִיפּוּ. הַדּוּלְבָקִין - פֶּלֶשְׁטִישֵׁר שֶׁל עוֹר, וְאִבּוּלִין
עֲלֵיהֶם. בְּשִׁישׁ - דְּרוּהָ לִיהּ צִיפּוּ שֶׁל אֲבָנִים,
וְכִלִּי אֲבָנִים לֹא מִקְבֵּל טוּמָאָה. שִׁיר אֵין -
דִּבְכִּין דְּאִישְׁתִּיר בֵּיהּ כּוּלִי הָא, דְּחֹזֵי לְמַלְאָכָא
רַשְׁוֹנָה - מִקְבֵּל טוּמָאָה. לֹא שִׁיר לֹא - אֲלֵמָא
אוּלִּינָן בֵּתֵר צִיפּוּ. וְכִי תִימָא - הָא דְּאוּלִּינָן
בֵּתֵר צִיפּוּ - בְּצִיפֵי עוֹמֵד, קְבוּעַ בְּמִסְמְרוֹת.
וּשְׁלֹחַן שֶׁל קֶדֶשׁ - לֹא עוֹמֵד הוּא. וְהָא כְּמָא
מִינֵיהּ ב' - הָא דְּשִׁלּוֹחַן וְדוּלְבָקִין אוּלִּינָן בֵּתֵר
צִיפּוּ. בְּצִיפֵי עוֹמֵד, אוֹ אִפְסִילוּ שְׁאִינוּ עוֹמֵד;
לְבִזְבוֹן

ס כטבלא המתחפצת — היינו משום דטבלא משמשת את האדם ומשמשת משמשי
ס והקולב והאנחות והגמורה; תלמוד לומר "מכל כלי עץ". יכול שאני מוציא את
ולתוציא את אלו, אחר שריבה הכתוב ומיעט? תלמוד לומר "שק" — מה שק מיוחד,
— שמשמש אדם ואת משמשי אדם, ומוציא אני את הסולם — שמשמש אדם
ואינו משמש אדם, ועל כרחך, בשאין אריזין למדרס מיייר — מודלא נקט מטה ססא
שק משטלט מלא וריקן. ומיעיצי לן הכא אי דרשא גמורה היא לו, או אסמכתא
צריכתא היא? דתרת כהנים לרבווי משמשי אדם ומשמש משמשי אדם, והשולחן
שא גמורה היא. דטבלא המתחפצת נפקא לן מ"שולחן הדודור". והשחא. של נחתומין.
דפשוטי כלי עץ אפילו טומאה דרבנן אין בהן. כדמשמע בירש חולין (א.א.) דקאמר:
ונתה כלי. ובפרק "בבב מעריב" (עירובין לא.א.), דקאמר: דשקל לה בפשוטי כלי עץ.
ובפרק קמא דשבט (טז.א.) כלי עץ, לה כוכית — פשוטין סחורין סחורין מדרבנן,
בבלי טומאה אפילו מדרבנן — הוו פסלי לטיבין. דאמר מר. אפילו פסליות שאין
זו טעם נחתומין, דחשיב רחבה כבית קיבול. כפירש בקונטרס הכא, דמדיא טעמא
דרשל נחתומין הוי כטבלא דמשמשת אדם ומשמשי אדם, כל שכן דניחא טפי, דלא
אז. ורבינו תם פירש: דהיינו טעמא דטבלא המתחפצת — לפי שיש לה בית קיבול
להם בית קיבול כלי. ואף כלי. וזאנף להיות כן. דלפירושו, למאן דאמר מסגרתו למטה
זו, ולא בשולחן. דפריך: ונילף מזה, דאמר מר: זר כל שהוא? ומשני: דגין כל מכל,
ותה. **בבלי** עץ העשוי לנתת אלו, דמה שנסתלקם אותו שילוק סמעות — אין לו
דתגור מקדש. דלמאן דאמר: אין אפיותי דהיא שבת — לא היה תם בשעת סידור.
גמ: (לא היה) מחובר בעץ אלא כעין מעשה ארון, דאמר בפרק בתרא דברכות (נז):
— כשהציפו עב חזק, ראוי להשתמש עליו בפני עצמו. אפילו כי שקלת ליה לעץ.
רלי

וְהָאִיכָא מִסְגֵּרְתוֹ! - פִּנְמִי
הֵיחָתָה. וְלִמָּאן דְּאָמַר מִסְגֵּר
הוּהוּ מִפְּרָקְדָא, וְלָחֵם בְּגוּיֵדֵי
רַבִּי יוֹסִי אָמַר: לֹא הָיָה עִ
שְׁלָחַן מִעֲמֻדָתָא אֶת הַלֶּחֶם
הֵיחָתָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹדִ
הֵיחָתָה, טַבְלָא הַפְּתִילִית
מִסְגֵּרְתוֹ לְמַעֲלָה הֵיחָתָה, בְּרִ
לָךְ. - מִכְּלָל דְּשְׁלָחַן, בְּרִ
עַץ הָעֵשׂוֹי לְנֶחֱתָ הוּא,
אֵין מִקְבֵּל טוּמְאָה, מֵאִי וְ
מִזֶּה שֶׁקֶ מִטַּבְלָל מֵלֹא וְ
וִירְקוּ! - שְׁלָחַן גַּמִּי מִטַּבְלָל
דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מֵאִי דִּם
"טְהוֹר" - מִכְּלָל דְּאִיכָא מִ
אוֹתוֹ לְעוֹלֵי גְרָלִים וּבִרְאָ
רְאוּ חִיבְתְּכֶם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
לוֹ, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן
הַפְּנִים, סִילּוּקוֹ בְּסִידוּרוֹ,
בְּיוֹם הַלֵּקְחֹו". - וְתִפּוּק
תַּנּוּ: הַשְׁלָחַן וְהַדּוּלְבָקִי עַ
וְשִׁירֵי בִּהּוֹן מְקוֹם הַנֶּחֱתָ
אָמַר: מְקוֹם הַנֶּחֱתָ חֲתִיכֵי
לֹא! וְכִי תִימָא: כָּאֵן - בְּ
שְׂאִינוּ עוֹמֵד, וְהָאֵ בְּעָא מִ
בְּצִיפּוֹ עוֹמֵד אוֹ בְּצִיפּוֹ

ס כטבלא המתחפבת — היינו משום דטבלא משמשת את האדם ומשמשת משמשי
ס והקולב והאנחות והגמורה? תלמוד לומר "מכל כלי עץ". יכול שאני מרציא את
ולמרציא את אלו, אחר שריבה הכתוב ומיעט? תלמוד לומר "שק" — מה שק מיוחד,
— שמשמש אדם ואת משמש אדם, ומרציא אני את הסולם — שממשש
ואינו משמש אדם. ועל כרחך, בשאין ראויין למדור מירי — מכל נקט מזה כסא
שק משטל מלא וריק". ומביעין לו הכא י' דרשנא גמורה היא לו, או שמא
צריכתו היא דתורת כהנים לרבווי משמשי אדם ומשמש משמשי אדם, ורחשולן
שא גמורה היא. דטבלא המתחפבת נפקא לן מישולחן הטורה? והשוא, של נחתומין,
דפשוטי כלי עץ אפילו טמאה דרבנן אין ביה, כדשמשע בריש חולין (ג.א.) דקאמר:
ונה כלי. ובפרק "בבל מערבין" (עירובין לא.א.) דקאמר: דשקול לה בפשרי כלי עץ.
ובפרק קמא דשבת (טז.א.) כלי עץ, כלי זכוכית — דפשוטי חזרוין אפילו מדרבנן,
כלי טמאה אפילו מדרבנן — הוו פסילי לסיכון, דאמר רמ: אפילו טמולות שאי
וו לטעם נחתומין, דחשיב רחבה כביית קיבול, כדפירש בקונטרס הכא, דמהאי טעמא
דרשל נחתומין הוי כטבלא דמשמשת אדם ומשמשי אדם, כל שכן דניהא טפי, דלא
אז. ורבינו תם פירש: דהיינו טעמא דטבלא המתחפבת — לפי שיש לה בית קיבול
ולם בית קיבול כלי. ואי אפשר להיות כן. ודלפירושו, דלמאן דאמר מוגרתו למטה
היה, לא בשולחן דפריך. וגילף מור, דאמר רמ: הו' כל שהוא? מושני: דנין ליה מכלי,
ותה. **בלי** עץ השעוי לתת הוא — דמה שמסלקים אותו בסילוק טמעות — אין הוא
דתור מקדש. דלמאן דאמר: אין אפיתור דהיא שבת — לא היה כן בשעת סידור.
גמ: (לא היה) מחובר בעץ אלא כעין מעשה ארון, דאמר בפרק בתרא דברכות (טו):
— כשהציפו עב חזק, וראוי להשתמש עליו בפני עצמו, אפילו כי שקלת לו עץ,
— רלי

מותרת הגמרא: שֶׁלֶחַן נָמִי מְסֻלָּל מְלֵא וְרִיקָן, ועל כן הוא מקבל
טומאה, ואימתי בְּדִישׁ לְקִישׁ, דָּאִמֵּר רִישׁ לְקִישׁ, מֵאָה דְּכִתִּיב (ויקרא
כד ו) 'עַל הַשֶּׁלֶחַן הַזֶּה', הרי מתוך שנאמר שהשולחן יאה מְהֵרָה,
מְבַלְל דְּאִיבָא מְמַא - משמנו שיש מציאות שהשולחן יאה טמא,
ומדוע, הרי הוא כלי עץ העשוי לנחת, אֵלֵא מִקְרָא זֶה מְלֵאד שֶׁאֵין
השולחן מיטלטל, כְּשֶׁמִּנְבִּיתִין אוֹתוֹ בִּרְגֵל לְעוֹלֵי רְגֵלִים, וּמִקְרָא זֶה
לְחֵם וְאוֹמְרִים לָהֶם, רְאוּ חִיבְתְּכֶם לִפְנֵי הַמָּקוֹם, וְזֶה הִיא הַחִיבָה
שֶׁרָאוּ בַלֵּחַם הַפָּנִים, בְּדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי, דָּאִמֵּר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן
לֵוִי גַם גְּדוֹל נִעְשָׂה בְּלָחֶם הַפָּנִים, שְׁחוּמוֹ שֶׁל הַלֵּחֶם בִּשְׁעַת סִילּוּקוֹ
לאחר שעמד על השולחן שבוע שלם, הִיא בְּחוּמוֹ בִּשְׁעַת סִילּוּדוֹ
– שֶׁסִּילְדוֹ חָם מִהַתְנוּרָה, שְׁנֵאֵלֵמֵר (שמואל א' כא ו) 'לָשׁוֹם לָחֶם חָם
בְּיוֹם הַלֵּקְחוֹ' ודרשו את המקרא 'חָם בְּיוֹם הַלֵּקְחוֹ' שְׁבוּיִם הַלְקָחוּ
ו-סִילּוּקוֹ הִיא עֲדִיין חָם.
מדוע השולחן לא קיבל טומאה מחמת ציפוי. מקשה הגמרא:
כִּיצַד לְמוֹד רִישׁ לְקִישׁ מִהַנֶּאֱמָר 'הַשֶּׁלֶחַן הַזֶּה' שֶׁבִּרְגֵלִים הִגְבִּיהוּ
את השולחן ולפיכך הוא מקבל טומאה, וְתִפְסֹק לִי – הֲלֹא אֵף אִם
השולחן לא הוגבה ברגלים הוא מקבל טומאה מְשֻׁם צִיפּוֹי שֶׁל
זֶהב שְׁצוּפָה בּוֹ, שֶׁמְשֻׁם שְׁכוּלוֹ הִיא מְצוּפָה בַּמַּתְכָּה בְּטֵל הָעֵץ
לַמַּתְכָּה וְנִחְשָׁב כְּמִי שֶׁעָשׂוּ כוֹלֵי מַמְתָּכָה, וְכִלִּי מַתְכוֹת מְקַבְּלִים
טומאה אפילו עשויים לנחת.
הגמרא מביאה משנה ששנינו שהולכים אחרי הציפוי: מִי לֹא תִנֵּן
– הָאֵם לֹא שֵׁנִי שֶׁהַצִּיפּוֹי מְבַטֵּל את הַמְצוּפָה, שֶׁשֵּׁנִי בַּמִּשְׁנָה
(בבלי פכ"ב מ"א), 'הַשֶּׁלֶחַן וְהַדִּילֻבְקִי ו-בְּעֵץ שֹׁלְחַן הַעֲשִׂי מְעוֹרֹן
הַטְּמָאִים, שְׁנִפְתָּחוּ – שְׁנוּקָב הָדָף שֶׁלָּחֶם, דִּהִינּוּ מִקּוֹם הַנַּחַת
הָאוֹכֵלִים, אוֹ שְׁחִיפִין ו-צִיפִין' בְּשִׁישׁ שֶׁאִינוּ מְקַבְּלִים טומאה, וְשִׁיר
בְּהֵן מִקּוֹם שֶׁלֹּא נִיָּקָב אוֹ מִקּוֹם מְגוּלָה כִּדִּי מְקִים הַנַּחַת בְּכֹסֶת,
מְמַאֵן, וְלֹא עֵלּוֹ מִטְּמֵאָתוֹ בַּפְּחִיתָה זוֹ וּבְצִיפּוֹי זֶה, מְשֻׁם שֶׁמְקוֹם
קִטָּן זֶה שֶׁעֲדִיין רָאוּי לְתַשְׁמִישׁ נִחְשָׁב כְּעִיקָר הַשֹּׁלְחָן. רַבִּי יְהוֹדָה
חֹלֵק וְאוֹמֵר, שֶׁהַשֹּׁלְחָן אֵינוֹ נִטְהָר עַל יְדֵי הַצִּיפּוֹי רַק בְּשִׁיר
לְבַד מִמְּקוֹם הַנַּחַת כּוֹסוֹת גַּם מְקוֹם הַנַּחַת הַתִּיכּוֹת בְּשִׁיר וּדְגִים,
אֲבֵל בְּשִׁיר מִקּוֹם הַנַּחַת כּוֹסוֹת לְבַד הַשֹּׁלְחָן נִטְהָר.
מדייקת הגמרא: אִם הוּא שִׁיר כִּדִּי שִׁיעוֹר לֹא מְצוּפָה וְלֹתְנָא קְמָא
שִׁיעוֹר הַנַּחַת כּוֹסוֹת, לְרַבִּי יְהוּדָה שִׁיעוֹר הַנַּחַת כּוֹסוֹת וְחִתִּיכוֹת
אֵין – הַשֹּׁלְחָן נוֹתֵר בְּטוּמְאָתוֹ, אוֹלֵם אִם צִיפּוֹי וְלֹא שִׁיר כִּדִּי
שִׁיעוֹר, הַשֹּׁלְחָן לֹא נוֹתֵר בְּטוּמְאָתוֹ, אֲלֵא נִחְשָׁב כְּמִי שְׁכוּלוֹ עָשׂוּ
מִשִּׁישׁ וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טומאה. הרי שהולכים אחר הציפוי.
הגמרא מבארת מדוע לא ניתן לתרץ שהשולחן לא בטל לציפוי
מְשֻׁם שֶׁצִּיפּוֹי אֵינוֹ עוֹמֵד: וְכִי תִּקְרָא – וְאִם תִּרְצֶה לְתַרְץ, בְּאֵן
שֶׁשֵּׁנִי שֶׁהוֹלְכִים אַחֲרֵי הַצִּיפּוֹי לְטַהֵר כְּלִי טְמֵא, זֶה דּוּקָא בְּצִיפּוֹי
עוֹמֵד – מִחוּבֵר לְשֹׁלְחָן בַּמַּסְמְרוֹת, שֶׁבִּיעוֹת הַצִּיפּוֹי מְבַטְלוּ לְעֵץ.
אֲבֵל בְּאֵן – הַשֹּׁלְחָן שֶׁבְּמִקְדָּשׁ, הִיא מְצוּפָה בְּצִיפּוֹי שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד,
וְאֵין לֹאֵל שֶׁהוֹגְבָה בִּרְגֵלִים לֹא הִיא מְקַבֵּל טומאה מִחוּמָּה צִיפּוֹי.
וְהָאֵל בְּעֵינָהּ מִיָּנִיָּה ו-וְהִירֵי שֶׁאֵל) רִישׁ לְקִישׁ מְרַבֵּי יוֹחֵנָן, הָאֵם הַמִּשְׁנָה
בְּכֹלִים וְשֹׁלְחָן וְדוּלְבָקִי בְּטֵלִים לְצִיפּוֹיִים נִשְׁתַּנָּה רַק בְּצִיפּוֹי
עוֹמֵד, אוֹ אֲפִילוֹ בְּצִיפּוֹי שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד, וְעוֹד שֶׁאֵל, הָאֵם הָעֵץ בְּטֵל
לְצִיפּוֹי רַק בְּשִׁחִיפָה ו-צִיפּוֹי אֵף אֵת

כִּיצַד הַמַּסְגֵּרֶת לֹא הִגְבִּיחָה לְמַעְרְכָהּ. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְהָאֵלֵא
מְסַנְרָתוֹ, כְּלוּמֵר, הִרִי מַסְגֵּרֶת הַשֹּׁלְחָן הִגְבִּיחָה טַפַּח שְׁחוּבְרָה אֵל
דָּף הַשֹּׁלְחָן מִלְּמַעְלָה, הִגְבִּיחָה אֶת הַמַּעְרֶכֶת שִׁישְׁבָה עַל גְּבִיָּה
לְשִׁשָּׁה עֶשְׂרֵי טַפְחִים וְשֶׁהִרִי לֹא נוֹתֵר לַלֵּחֶם דִּי מְקוֹם עַל דָּף
הַשֹּׁלְחָן, וְיִשֵּׁב עַל גֵּב הַמַּסְגֵּרֶת, וּמְדוּעָה אָמַר רַבִּי יוֹחֵנָן שֶׁהַשֹּׁלְחָן
קִידֵשׁ רַק עַד חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי טַפְחִים.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: רַבִּי יוֹחֵנָן סִבֵּר בְּמֵאָה דָּאִמֵּר מְסַנְרָתוֹ לְמַטָּה הִתָּה,
דִּהִינּוּ שִׁחִיתָה הַמַּסְגֵּרֶת מִחוּבֵרֶת לְשֹׁלְחָן תַּחַת הָדָף וּבִרְגֵלִיו שֶׁל
הַשֹּׁלְחָן, וְהַלֵּחֶם יִשֵּׁב עַל דָּף הַשֹּׁלְחָן מִמַּשׁ.
וְאֵף לְמֵאָה דָּאִמֵּר מְסַנְרָתוֹ לְמַעְלָה הִתָּה, אֵין קֶשֶׁה וְשֶׁהַמַּסְגֵּרֶת
הִגְבִּיחָה אֶת הַמַּעְרֶכֶת מִחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי טַפְחִים, מְשֻׁם שֶׁהַמַּסְגֵּרֶת
פְּרָקוּדִי הִיָּה מְפָרְקָא – מוֹטָה הִיָּה כְּלִפִּי חוּץ וְלֹא הִיָּה זְקוּפָה,
וְלִפְיֶכֶר הַלֵּחֶם בְּנִיָּה דְּשֶׁלֶחַן תָּנָה וְתִיב – עַל דָּף הַשֹּׁלְחָן עֲצָמוּ הִיָּה
נָתוּן וְלֹא עַל הַמַּסְגֵּרֶת.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שֶׁמְצִינוּ בָּהּ דְּעָה הַסּוּבֵרֶת שֶׁמַּסְגֵּרֶתוֹ
לְמַטָּה הִיָּה: בְּתִנְיָא בְּרִייתָא שִׁישׁ דְּעָה הַסּוּבֵרֶת שֶׁמַּסְגֵּרֶתוֹ
לְמַטָּה הִיָּה, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, לֹא הִיָּה שֶׁם (בְּשֹׁלְחָן) בְּנִיפִין כִּדִּי
לְסַמּוֹךְ אֶת דְּפִנֵּי הַלֵּחֶם הַתַּחְתּוֹן שֶׁלֹּא יִשְׁבְּרוּ מְכוּבֵד הַלֵּחִים
הָעֵלְיוֹנִים, אֵלֵא מְסַנְרָתוֹ שֶׁל שֶׁלֶחַן הִגְבִּיחָה טַפַּח בְּצִידֵי הַשֹּׁלְחָן
הִיא מְסַנְרָת אֶת הַלֵּחֶם. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יוֹסִי מְסַנְרָתוֹ לְמַטָּה הִיָּה,
וְלֹא סִמְכָה אֶת הַלֵּחֶם, וְהוֹחֲקוּ לְסַנִּיפִין.
רַבִּי יוֹחֵנָן תּוֹלָה אֶת דִּין קְבֵלַת טוּמְאָה שֶׁל טְבֵּלֵא הַמַּתְהַפֶּכֶת,
בַּמַּחְלּוֹת הֵיכָן הִיָּה הַמַּסְגֵּרֶת: אָמַר רַבִּי יוֹחֵנָן, לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר
מְסַנְרָתוֹ שֶׁל שֹׁלְחָן לְמַטָּה הִיָּה, וְדָף הַשֹּׁלְחָן הִיָּה חֵלֶק מִשְׁנֵי
צִדֵּיָּו, וְלֹא חוּבֵר לְרַגְלֵי הַשֹּׁלְחָן אֲלֵא הוֹנֵחַ עֲלֵיהֶם, אִם כֵּן מְבַלְל
הַמַּתְהַפֶּכֶת – טְבֵּלַת עֵץ הַחֲלָקָה מִשְׁנֵי צִדֵּיהָ וְרִאשִׁיהָ לְשִׁימוּשׁ
בְּשִׁנֵּי צִדֵּיהָ בְּשׁוּרָה, עַל אֵף שֶׁאֵין לָהּ בֵּית קִיבּוּל הִיא מְמַאָה –
נִחְשָׁבֶת כְּלִי וּמְקַבֵּלֶת טוּמְאָה, מְשֻׁם שֶׁלְּמַדִּים מִדָּף הַשֹּׁלְחָן שֶׁאֵף
הוּא נִרְאָה כְּטְבֵּלֵא הַמַּתְהַפֶּכֶת וּמְקַבֵּל טוּמְאָה. וְלְדִבְרֵי הָאוֹמֵר
מְסַנְרָתוֹ לְמַעְלָה עַל דָּף הַשֹּׁלְחָן הִיָּה, וְלִפְיֶכֶר לְדָף הַשֹּׁלְחָן הִיָּה
כְּמִין בֵּית קִיבּוּל בְּתוֹךְ הַמַּסְגֵּרֶת, אִם כֵּן מְבַלְל הַמַּתְהַפֶּכֶת תִּיבְעִי
לָךְ – תַּסְתַּפֵּק, הָאֵם רֹחֶבָה נִחְשָׁב לָהּ כְּבֵית קִיבּוּל וּמְקַבֵּלֶת טוּמְאָה,
אוֹ שֶׁנִּחְשָׁבֶת כְּפִשּׁוּטִי כְּלִי עֵץ ו-כְּלִי עֵץ שֶׁאֵין לָהֶם בֵּית קִיבּוּל
שֶׁאֵינֶם מְקַבְּלִים טוּמְאָה. וְלֹא נִתֵּן לְלַמּוֹד מִהַשֹּׁלְחָן, שֶׁהִרִי הִיָּה
לוֹ בֵּית קִיבּוּל.
מִפְּנֵי מַה הַשֹּׁלְחָן שֶׁבְּמִקְדָּשׁ מְקַבֵּל טוּמְאָה. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מְבַלְל
– בְּתוֹךְ דִּבְרֵי רַבִּי יוֹחֵנָן שֶׁאֵמַר שֶׁאֵם טְבֵּלֵא מַתְהַפֶּכֶת דּוּמָה
לְשֹׁלְחָן הִיא נְטִמָּאת כְּמוֹתוֹ, מְשֻׁמֶּה דְּשֶׁלֶחַן בְּרִי קְבִילִי מוּמָאָה –
מְקַבֵּל טוּמְאָה הוּא, וְיִשׁ לְהַקְשׁוֹת, מְדוּעָה נִטְמָא, הִרִי הַשֹּׁלְחָן בְּלִי
עֵץ הָעֲשׂוֹי לְנַחַת הוּא – לְנוֹחַ בְּמִקּוֹמוֹ וְלֹא לְהִיטְלֵט, וְכָל כְּלִי עֵץ
הָעֲשׂוֹי לְנַחַת אֵין מְקַבֵּל מוּמָאָה, מֵאֵי מְעַמָּא, כְּלוּמֵר מוֹדִיכֵן לְמַדִּים
שְׁכִלִי עֵץ שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְנַחַת לֹא נִטְמָא, מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: דּוּמָאָה
דְּשֶׁק בְּעֵינֵן – דּוּמָאָה לְשֶׁק צִרִיכִים לְהִיּוֹת הַנְּטִמָּאִים וְשֶׁהוֹקְשׁוּ
בְּמִקְרָא (ויקרא יא לב) 'מִקְּבֵל כְּלִי עֵץ אוֹ בָּגֵד אוֹ עוֹר אוֹ שֶׁק', מֵה שֶׁק
מְסֻלָּל כְּשֶׁהוּא מְלֵא וְכִשְׁהוּא וְרִיקָן, אֵף כֵּל כְּלִי עֵץ שֶׁמְסֻלָּל מְלֵא
וְרִיקָן מְקַבֵּל טוּמְאָה, וְכִלִּי עֵץ הָעֲשׂוֹי לְנַחַת אֵינוֹ מִיטְלֵטֵל כֶּשֶׁק.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמשה עשר לעומר עמ' ב

שְׁנֵיהּ נַחֲלָקוּ תְּנָאִים בְּנִידוֹן זֶה. נִאֲמַר בְּפִסּוֹק 'וְיָמֵן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה
וְגו', מִכָּן שֶׁלֹּא נִאֲמַר מִקְרָעֵה הַמִּשְׁכָּן, מְלִמְדֵּי שְׁהִיָּה מְתַנָּן את
הָעֶפֶר מִבְּחוּץ וּמִבְּנִיִּים לְהִיכַל וְנוֹתֵן אֶל הַמִּיִּם, וְאֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחוֹ
בְּקִרְעָה הַיְּכִיל. בְּתַרְנֵק הַמִּשְׁכָּן – לְשִׁטָּה זוֹ מְדוּעָה נִאֲמַר בְּקִרְעָה
הַמִּשְׁכָּן, וְהִרִי כִּשֵּׁר אֵף אִם הוֹכַס לְמִשְׁכָּן וְלֹא הוֹנַח שֶׁם, אִיִּשׁ בֶּן
יְהוּדָה אוֹמֵר מִקְרָא זֶה בֹּא לְהִבְאִי – לְרִבּוּתוֹ, בְּתַרְנֵק

בְּקִרְעָה הַמִּשְׁכָּן, יוֹבֵל יִחְפּוֹר בְּתַרְנֵק – הִינּוּ סוֹבְרִים שֶׁאֵם לֹא
מִצָּא שֶׁם עֶפֶר רַךְ שֶׁנּוֹחַ לִיטֹל, צָרִיךְ לְהִבְאִי קִרְדּוֹם וְלַחְפּוֹר בְּקִרְעָה
הַמִּשְׁכָּן לִיטוֹל מִמֶּנָּה הָעֶפֶר. תִּלְמוּד לּוֹמֵר 'אֲשֶׁר יִהְיֶה' שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ
לַחְפּוֹר בְּקִרְעָה, אֲלֵא הָאֵל בְּיָצֵד יַעֲשֵׂה, אִם יֵשׁ שֶׁם עֶפֶר רַךְ שֶׁנִּתֵּן
לְקַחְתּוֹ בְּקִלּוֹת, הָבֵא אוֹתוֹ, וְאִם אֵין שֶׁם עֶפֶר תִּיחֹת, תֵּן שֶׁם עֶפֶר
וְתִיטְלוּ, וְנִחְשָׁב שֶׁלָּקַח מִזֶּהָקֶרַע הַמִּשְׁכָּן. תִּנְיָא אִידָךְ – בְּרִייתָא

ללחם שיכנס שם אור, ואף המלים 'אֶשֶׁר יָסַף בָּהֶן' חוזרות על
הקנים שִׁמְשִׁכְּבִין בָּהֶן אֶת הַלֶּחֶם מעליו, להפריד בין החלות.
הגמרא מקשה שממשנתנו משמע שאין מקור בתורה לנתינת
הקנים: מוֹחִיב {-מקשה} רַבָּא, שִׁנְיָנוּ במשנתנו (לעיל יז), לֹא סִידוּר
הַקְּנִים בין החלות בשעת נתינתן על השולחן וְלֹא נִטְלָהָן בעת
הסרת החלות דְּחוֹת אֶת הַשֶּׁבֶת, ולפיכך מסירים את הקנים קודם
שבת וחוזרים ונותנים אותם כמוצאי שבת, וְאִי סֶלְקָא דְּעֵתָךְ - ואם
תעלה בדעתך שחובת נתינת הקנים שבת, לֹחֵם ללחם מדאורייתא,
אִמְרֵי {-מדוע} אֵין סידורן ונטילתן דְּחוֹת אֶת הַשֶּׁבֶת, והלא נצטוונו
על סידור לחם הפנים בשבת, ואף הנחת הקנים בכלל.
רבא חוזר ודוחה את קושייתו: הֲרֵי אִמְרֵי רַבָּא - חזר רבא ואמר,
לֹא מִלְּתָא הוּא דְּאָמְרֵי - לא נכונים הדברים שאמרתי, שלעולם
סידור הקנים מדאורייתא ואף על פי כן אינם דוחים שבת, דְּתַנֵּן
(לעיל יז), כָּל אִמְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא כֹּל מִלְּאכָה שֶׁאִפְשָׁר לָהּ לַעֲשׂוֹתָהּ
מִעֲרֵב שֶׁבֶת אֵינוּ דוחה אֶת הַשֶּׁבֶת, ולכן הֵי נִמִּי - גם סידור הקנים
ונטילתם אִפְשָׁר דְּלֹא דְּחֵי שֶׁבֶת עֲלֵיהֶן - שמא אין השבת נדחית
מחמתם אף שדין סידורם מדאורייתא, שכן מִשְׁכָּמָא מֵאֵי - מזה טעם
ציותה התורה לתת קנים, על מנת דְּלֹא לַעֲפֹשׂ לָחֶם - שלא יתעפש
הלחם בעמדו בצפיפות, כִּי הֵאָּ שִׁיעוּרָא לֹא מִיעֶשֶׁב - בשיעור
הזמן הקצר שמעת נטילת הקנים בערב שבת עד סילוק הלחם
בשבת ומעת סידור הלחם בשבת עד מוצאי שבת, לא יתעפש.
הגמרא מביאה ראייה מבריתא שרק כמוצאי שבת סידרו הקנים
תחת הלחם החדש: בְּרֵיתָא, בִּיצְדָה הִיא מַעֲשֵׂה נטילת הקנים
וסידורם, הכהן היה נִכְבֵּשׁ מִעֲרֵב שֶׁבֶת וְשִׁמְשִׁכְּבִין לִקְנִים מבין החלות
וּמִנִּתְּנָן על הרצפה לכיוון אֲרָבֹו שֶׁל שׁוֹלְחָן, ובמוצאי שֶׁבֶת חוזר
ונִכְבֵּשׁ לסדרם בין חלות הלחם החדש, וכך היה עושה, מִנְּבִיחָה את
רֹאשָׁה שֶׁל הַחֲלָה שעל גבי התחתונה ומִכְבֵּשׁ קֶנֶה תַּחְתִּי - ומכניס
שלשה קנים בינה לבין החלה התחתונה, וְחוּדָה וּמִנְּבִיחָה את רֹאשָׁה
שֶׁל הַחֲלָה השלישית ומִכְבֵּשׁ קֶנֶה וְשִׁלְשָׁה קִנִּים תַּחְתִּיהָ, וכן
בשאר החלות. הבריתא כותבת כמה קנים נתנו תחת החלות,
ותחת איזה חלות, אֲרֻכָּה הַחֲלוֹת האמצעית שבין ששת חלות
המערכה צְרִיכֹת כל אחת שֶׁלְשָׁה שֶׁלְשָׁה קִנִּים תַּחְתֶּיהָ, אבל
הַעֲלִיזָה אֵינָה צְרִיכָה אֵלָּא שְׁנַיִם לְפִי שֶׁאֵין עֲלֶיהָ מִשְׁאֵי שיכבידה
על הקנים, והתחתונה אֵינָה צְרִיכָה קִנִּים תַּחְתֶּיהָ כֹּל עֵינָךְ, לְפִי
שֶׁמִּנְחָתָה עַל טַהֲרָה שֶׁל שׁוֹלְחָן שקריר הוא ואין חשש שתתעפש,
ולפיכך אינה טעונה קנים.
הגמרא מביאה משנה בענין גודל האמות שהיו במקדש: תַּנֵּן הֵתָם
- שִׁנְיָנוּ שֶׁם במשנה (כלים פ"ז מ"ה) על מדת האמה שבמקדש, רַבִּי
מֵאִיר אֹמֵר, כָּל הָאֲמוֹת שֶׁהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ הָיוּ בִּיגוּנוֹת - של ששה
טפחים, חוץ מן האמות האמורות בְּמוֹנֵחַ הַהֵב וְכֵן הִתְקַן וְהִסְבִּיחַ
וְהִסְבִּיחַ של מזבח החיצון, שהן של חמשה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, כֹּל
אֲמוֹת בְּנֵי בְּמִקְדָּשׁ הִתְהַוּ שֶׁל שֶׁשֶׁ טַפְּחִים, וְשֶׁל כֹּל הַכֵּלִים של
הַמִּשְׁכָּה, ולא רק של מזבח הזהב. רבי יוחנן מפרש את מקור
דבריהם: אִמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, וְשִׁנְיָנָם - רבי מאיר ורבי יהודה מִקְרָא
אֶחָד דִּרְשׁוּ בשני אופנים, וממנו למדו זאת, כתוב בפסוק על צורת
בית המקדש השלישי (יחזקאל מג יא), וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֲמוֹת אָמָה
אָמָה וְטַפָּחִים - לכשתמודד את המזבח החיצון באמה בינונית,
ותשוב ותמודדו באמות שמדדו אותו בפועל, תמצא שאמה
בינונית מחזיקה אמה וטפח של המזבח, שאמתו בת חמשה טפחים,

הַלְבָּבוֹיָן - מסגרת השולחן, שבכך העץ מצופה לגמרי, או אפילו
בְּשֵׁלֶא חִיפָה אֶת הַלְבָּבוֹיָן, וְאִמְרֵי לִיה רבי יוחנן לריש לקיש, לֹא
שָׁנָא - אין זה משנה אם ציפהו בְּצִיפּוֹ עוֹמֵד, וְלֹא שָׁנָא אם ציפהו
בְּצִיפּוֹ שָׁאֵינוֹ עוֹמֵד, לֹא שָׁנָא אם חִיפָה אֶת הַלְבָּבוֹיָן, וְלֹא שָׁנָא לֹא
חִיפָה אֶת הַלְבָּבוֹיָן, בכל האופנים העץ בטל לציפוי, ואם כן לא
ניתן להעמיד את המשנה בכלים רק בציפוי עומד.
מדוע לא ניתן לפרש שהשולחן לא בטל לציפוי משום שעצו
חשוב: וְכִי תִּמְאָ שֶׁהָעֵץ שָׁיִים שמהם עשו את השולחן חֲשִׁיבִי -
הינם מין עץ חשוב ולפיכך לֹא בְּטָל לציפוי, והמשנה בכלים
נשנתה בשאר מיני עצים שמשום שאינם חשובים ציפויים
מבטלים, הִנִּיחָא - תירץ זה יהיה מובן לשיטת ריש לקיש, דְּאִמְרֵי
לֹא שָׁנָא במשנה בכלים שהעץ בטל לציפוי אֵלָּא בְּכָלִי אֲכָסְלָנוּס
{-מין עץ} הַבָּאִים מִפְּרִיטָה תָּם, שעיצם אינו יקר ולפיכך הוא בטל
לציפוי, אֲכָל כָּלִי מִסְּמָם - כלים העשויים מעץ מסמס, שדמיו
יקרים, חֲשִׁיבִי - חשובים הם ולפיכך לֹא בְּטָלִי, שְׁפִיר - מובן היטב
תירוצו זה, שאף עצי שיטים יקרים הם ולפיכך אינם בטלים לציפוי
זהב, אֵלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאִמְרֵי שְׁכָלִי מִסְּמָם נִמִּי בְּטָלִי, מֵאֵי אִמְרָא
לְמִימְרֵי - כיצד יבאר את הגמרא שאמרה שהשולחן אינו מקבל
טומאה רק משום שמוגבה ברגלים, הלא כפי שעץ מסמס בטל
לציפוי אף עצי שיטים יתבטלו לציפוי זהב, והשולחן יקבל
טומאה מחמת ציפוי.
מתרצת הגמרא: שָׁאֵין - שונה השולחן משאר כלי עץ שבטלים
לציפויים, משום דְּרַחֲמָנָא קְרִייה - הקדוש ברוך הוא קראו במקרא
עֵץ, שְׁנֵאמֵר (יחזקאל מא כב) 'הַמִּזְבֵּחַ וְהַיָּדֵינוּ הַשּׁוֹלְחָן עֵץ, שֶׁלֹּשׁ אֲמוֹת
גְּבוּהָ, אֲרָבֹו שְׁתֵּים אֲמוֹת, וּמִקְצָעוֹתָ לוֹ וְשִׁדְּהָ רְבועָה, וְאֲרָבֹו וְגוֹ' -
וְקִירוֹתָיו וְגוֹ' -מסגרתו עֵץ, וְיִדְבֵּר אֵלֵינוּ (המלאך) וְהַשּׁוֹלְחָן אִשֶּׁר לִפְנֵי
ה', ואם כן מצינו בכתוב שעיקר מעשהו של שולחן זה העץ, על
אף שהיה מצופה.
הגמרא מבררת מדוע הכתוב שינה בלשונו מתחילתו לסופו.
מקשה הגמרא: מדוע פָּתַח הכתוב בְּמוֹנֵחַ 'הַמִּזְבֵּחַ עֵץ, וְסָיִם
בְּשׁוֹלְחָן וְהַשּׁוֹלְחָן אִשֶּׁר לִפְנֵי ה'', הלא היה לו לומר אותו לשון
בתחילה ובסוף. מיישבת הגמרא: רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאִמְרֵי
תַּרְוִיחֵיהּ - דרשו שניהם את המקרא, בְּמוֹנֵחַ שְׁבִיטֵי הַמִּקְדָּשׁ קִנִּים מִזְבֵּחַ
מִכְבַּר עַל אֲדָם על ידי הקרבנות, וְעֵבְדֵי שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִנִּים
שׁוֹלְחָנָה שֶׁל אֲדָם מִכְבַּר עֲלָיו על ידי שנותן פרוסה לאורחים, ומשום
כך קראו הכתוב לשולחן מזבח, לומר שכשאין הבית קיים הוא
מכפר כמזבח.
שִׁנְיָנוּ במשנה: 'אֲרֻכָּה קִנִּיפִין שֶׁל זָהָב הָיוּ שֵׁם וכו'' ועשרים ושמונה
קנים. הגמרא מבררת את המקור לעשיית סניפין וקנים. מבררת
הגמרא: מִנָּא הֵנִי מִלִּי - מהיכן למדנו שיש לעשות לשולחן סניפין
וקנים. משיבה הגמרא: אִמְרֵי רַבִּי קַמְיָנָא, אִמְרֵי קָרָא - נאמר בפסוק
בציצוי עשיית השולחן (שמות כה כט) 'וַעֲשִׂיתָ קַעֲרוֹתָיו וְכַפֹּתָיו
וְקַשְׁוֹתָיו וּמִנְקִיאוֹתָיו אִשֶּׁר יָסַף בָּהֶן וְגוֹ', ופירוש הפרטים שבפסוק,
'קַעֲרוֹתָיו' אֵלֹו דְּפִסְוִין - תבניות שלשים ואופים בהן את לחם
הפנים, 'כַּפֹּתָיו' אֵלֹו בְּרִיכִין - כלי שרת ששמן 'בזיכים' ובהם
נותנים את הלבונה, בכתוב בפסוק (ויקרא כד ז) 'וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת
לְבָנָה וְזָכָה, 'קַשְׁוֹתָיו' אֵלֹו סְנִיפִין הסומכים את הלחם משני צידי
שלא ישברו דופנותיו, וקצות הקנים עומדים על פיצוליהם,
'וּמִנְקִיאוֹתָיו' אֵלֹו קִנִּים שעליהם עומד הלחם, ומפרידות בין לחם

כללות ההנהגה צריכה להיות באופן של "לכתחילה אריבער"

משיחת שבת-קודש פרשת תזריע-מצורע, ה'תש"נ

- 1 לְבוֹבִין - שפה סביב לשולחן, והיא מסגרת. ובי תימא - עצי שטיקן שדולחן חשיבו, ולא
2 בטלי ולא מקבלי טומאה אנב ציפוי אי לאו דמגביחין אותן. לא שנו - דגבי חיפן בשיש
3 דאולנין בתר ציפוי, אלא בכלי עץ אבסלוגס דלא חשיב במסמס. מקצעותיו לו - שהיה
4 מרובע. שולחנו של אדם מכפר עליו - נותן פרוסה לאורחים. מנא הני מילי - דעבדינן
5 סניפין? דפוסין - שנערך תילוש ותאפה בהן,
6 כדאמר בריש פירקין. קשותיו אלו פניפין -
7 מריבויא דקרא. לישנא אחרינא: שמוקשה
8 הלחם ומחזקו שלא ישר. ולא מפי השמועה.
9 מנקיות אלו הקנים - שמנקין הלחם מעיוש.
10 שסמכבין בהן את הלחם - שעל הלחם מסמכין
11 הקנים בין חלה לחבירתה. לא סידור הקנים כי
12 - ואי סלקא דעתך: סידור קנים דאורייתא.
13 כדמפקת לעיל. אמאי לא דחי שבת - דאף על
14 גב דאין שבות במקדש, האי טלטול לאו משום
15 שבות הוא, אלא דמיחיו כבונה וסותר. אפשר -
16 דלא דחי עלייהו שבת. דטעמא מאי - משוי לחו
17 לקיים? משום עיפוש. כבי האי שיעורא -
18 ששומטן מערב שבת ערבית, ולמחר בחצי היום
19 מסלקו ומסדר אחרים בלא קנים, ולמחרצי שבת
20 מסדר הקנים - כבי האי שיעורא דחוי חצי יום
21 לו דחוי יום לזו, לא מיעפשה. ברתניא -
22 דלמחרצי שבת מסדר קנים, ומגביה ראשה של
23 חלה השניה. ונותן שלשה קנים על התחתונה
24 אחת מכאן ואחת מכאן ואחת באמצע. וכן על
25 השנית בין לחם לחם. אריבעה חלות -
26 אמצעיות, לכל סדר צריכות שלשה קנים תחת
27 כל אחת ואחת - הרי שנים עשר קנים.
28 והעליונה אין צריך אלא שני קנים - לפי שאין
29 משוי עליה שיכבדינה על שלמטה הימנה. על
30 שהיו של שלחן - ולא מעפשה. בבנינויות - של
31 ששה טפחים. ולקמן מפרש לה אמאי קרי לה
32 "בינונית": משום דאיכא דבציבא ואיכא דטעיא
33 חוץ ממוצב הוזהב - שהיה אמה על אמה, והקין
34 של מוצב העולה, שהיו לו לארבע פינותיו
35 ארבע אגנים של אמה גובה ואמה על אמה
36 עובי, ואותה אמה היתה באמה בת חמש
37 טפחים. ולקמן מפרש: אי דגובה אי דאורך
38 ורחב. היסוד והסוכב - של מוצב העולה.
39 וכולהו מפרש לקמן. אמת בנין - כגון חומת
40 הבית ומוצב העולה. אמת כלים - ארון ושולחן
41 ומוצב הוזהב. (אמה וטופח) - על אותה אמה
42 תהא צריך להוסיף טפח, ויהיה בת חמש
43 שחטירה טפח מאמה בינונית. מדות המוצב -
44 מוצב העולה. באמות אמה אמה וטופח -
45 באמות בינוניות יהא אמה אמה וטפח דאמותיו,
46 וכן בשל חמש דהויא לה של ששה אמה וטפח
47 באלו.
- 36 כָּל אֲמוֹת שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ - בִּינוּנוֹת, חוץ מִמוֹצֵב הַהֵבֶה וְהַקֶּרֶן וְהַסּוֹכֵב וְהַיְסוֹד. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר: אֲמוֹת בִּנְיָן - שֶׁשָּׁה
37 טַפְחִים, וְשֶׁל כָּלִים - חֲמִשָּׁה. אָמֹר רַבִּי יוֹחָנָן: וְשִׁנְיָהֶם מִקְרָא אֶחָד דִּרְשׁוּ: "וְאַלֶּה מִדּוֹת הַמּוֹצֵב בְּאֲמוֹת אֲמָה וְטַפַּח
וְחֵיק

"אכילה" כוללת כל צרכי האדם, וצרכיו הגשמיים והרוחניים גם יחד

משיחת שבת-קודש פרשת תזריע-מצורע, ה'תש"נ - הערה 2

- 1 **וגבולה** אל שפתה סביב ורת האחד — ורת חצי האמה, וכשתמודד מאמצע הקרן ורת
- 2 סביב עד השפה — אישתכח דהוי אמה.
- 3 **ותנן** חוט של סיקרא כו' — משנה היא במסכת מדות (פרק ג משנה א.) **אל** חיק האמה
- 4 בגובהה — מכאן יש לקיים גירסת הספרים בזהבם פרק "קדשי קדשים" (ט.א.) ושם
- 5 דיבור המתחיל "חז"ר", דאמרין תתם: כל כבשים
- 6 שהיו במקדש — שלש אמות לאמה, חז"ר מכבשו
- 7 של מזבח בנקדש — שלש אמות וחציה חז"ר טפח ואצבע
- 8 ושליש אצבע בזכרותא. ומחך שם בקונטרס "חצי
- 9 טפח", דאז החשבון מכון לתשע אמות של מזבח.
- 10 ולדברי רבותיו שגורסין "חצי טפח" פירש
- 11 בקונטרס שם: דלאתו חשבון לא היה ראש הכבש
- 12 שה ראש המזבח, אלא נמוך ממנו רביע אמה.
- 13 ולא דק בקונטרס, דאינו נמוך אלא חומש אמה
- 14 חסר משנה. והקשה בקונטרס: שהרי אמרה תורה
- 15 "לא תעלה במעלות על מבוחיו" ותירץ רבי נתן
- 16 [ומדוהא: דאמה של יסוד, באמה בת חמש,
- 17 כדאסיקנא חבא. ולפירוש הקונטרס קשה: דנמצא
- 18 ראש הכבש בגובה מראשו של מזבחו ומידו אף
- 19 לחוש בוה. אי נמי: לגרסת הקונטרס אמות של
- 20 כבש לפי האמות של מזבח, ובגירסתו גריס רבינו
- 21 חננאל בעירובין בפרק "חלוך" (ע.א.). שלא
- 22 **בציר לפלגיה דמזובח? תלתא, ותנן:** חוט של סקרא חזרו באמצע, כדי להבדיל בין דמים
- 23 העליונים לדמים התחתונים. **אלא** הא דתניא גבי עולת העוף: היה עולה כפכש ופנה
- 24 לסוכב וכא לו לקרן דרומית [מזרחית], ומולק את ראשה ממול ערפה ומבדיל ומזיגה את
- 25 דמה על קיר המזבח, ואם עשאה למטה מרגליו אפילו אמה אחת - פשרה. הא קא יתיב
- 26 עליונה למטה משני מפתחים! — **אלא** "חיק האמה" - בניסה, "אמה רחב" - בניסה, "גבולה
- 27 אל שפתה סביב" - בניסה. מזבח פמה הוה ליה? שיתין. פלגיה דמזבח פמה היו? תלתין.
- 28 מקרנות ועד סוכב פמה היו? עשרים וארבעה. פמה בציר לפלגיה דמזבח? ששה. ותנן:
- 29 אם עשאה למטה מרגליו אפילו אמה אחת - פשרה. במאי אוקימתא? בבניסה. ומי מציז
- 30 מוקמת לה בבניסה? והא תנן: מזבח היה שלשים ושתים על שלשים ושתים, עלה אמה
- 31 וכנס אמה - זהו יסוד. נמצא שלשים על שלשים, שלשים ושתים ושתים ושתים! ותו, "עלה
- 32 חמש וכנס אמה - זהו סוכב, נמצא עשרים ושתים על עשרים ושתים ושתים ושתים ושתים
- 33 וארבע מפתחים היו! וכי תימא: בין דלא היו אמה - לא חשיב ליה. "מקום קרנות אמה
- 34 מזה ואמה מזה, נמצא עשרים ושתים על עשרים ושתים" - עשרין ושבעה הווי! - לא דק. -
- 35 "מקום חילוק רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה, נמצא עשרים וארבע על עשרים וארבע".
- 36 מקום המערכת עשרים ותמשה הוא! וכי תימא: הכא נמי לא דק, והא פתיב: "והאראיאל
- 37 שתיים עשרה ארבע בשהים עשרה רחב רבע" - יכול שאינו אלא שתיים עשרה על שתיים
- 38 עשרה? פשהוא אומר "אל ארבעת רבעיו" - מלמד שבאמצע הוא מורד שתיים עשרה
- 39 אמה לכל רוח ורוח! וכי תימא: שית מיניהו מעיקרא באמה בת חמשה מייתי להו, אם
- 40 פן יהיה לה עזרה! דתנן: כל העזרה היתה אורך מאה ושמנים ושבע על רוחב מאה
- 41 ושלשים וחמש. מפורח למערב מאה ושמנים ושבע: מקום דריסת רגלי ישראל - אחת
- 42 עשרה אמה, ומקום דריסת רגלי הכהנים - אחת עשרה אמה, המזבח - שלשים ושתים, בין
- 43 אולם ולמזבח - עשרים ושתים אמה, החיכל - מאה אמה, אחת עשרה אמה - אחורי בית
- 44 הכפורת! **אלא** "חיק האמה" - בגובהה, "אמה רחב" - בניסה, "גבולה אל שפתה סביב"
- 45 **ל**
- 46 מקום חילוק רגלי הכהנים - אמה סביב לפניו מן הקרנות, כשהולכין לסדר המערכה והאברים - נמצא עשרים וארבע על עשרים וארבעו מקום המערכת עשרים וחמש על
- 47 עשרים וחמש - דהא אמה דחילוק - ודאי בת ששה הוא, דהא לא כתיב בקרא. ומידו עשרים וחמש מידה הוה. והאראיאל - המקום המערכת שבאמצע שתיים עשרה אמה
- 48 על שתיים עשרה אמה, דהיינו עשרים וארבע על עשרים וארבע, וקרא ליכא למימא: לא דק! וכי תימא מעיקרא - כשעשה המזבח שלשים ושתים על שלשים ושתים, ומדרד
- 49 מאותן שלשים ושתים שית אמות - באמה בת חמש, והך שית לא הוה אלא חמש באמה בת ששה, ובצרא לה חזא אמה - דהוה לזו שלשים ואחת אמה - להכך כי עבדת
- 50 שית אמות דבניסה שלל לכל צד באמה בת חמש, דהוי חמש אמות גדולות - לא פש להו אלא עשרים ושש על עשרים ושש היו בין קרן לקרן. **אם** כן - דמעיקרא לא
- 51 הוה מזבח אלא שלשים ואחת על שלשים ואחת - רוחא לה עזרה יותר ממה ששנינו. דתנן כל העזרה - בין חצר והיכל. היתה מאה ושמנים ושבע על מאה ושלשים
- 52 וחמש - ואם כן, הוה ליה בין אולם ולמזבח עשרים ושש אמות, או מקום הדריסה עשרים ושש. היכל מאה אמה - עם בית קדש הקדשים. אחת עשרה אמה (חצי)
- 53 אחורי הכפורת - וכשהיו ישראל מרובין בעזרה, היו נמשכין מהם לשם, כדאמרין ביומא (כ.א.). **אלא** חיק האמה בגובהה - אותה אמה שמן הרצפה ועד היסוד - באמה
- 54 בת חמש. ואמה רוחב בניסה - בניסה דסוכב - באמה בת חמש, אבל בניסה דיסוד - באמה בינוני. גבולה על שפתה סביב - דגברו דקין - באמה בת חמש.
- 55 **ל**

הגמרא מקשה על ביאור זה מדברי המשנה במדת רוחב המזבח: **במאי אוקימנא** - במה העמדת את הדין למדוד באמה קטנה, **בכניסה**, ו**מי מצית מוקמת לה** - וכי הני יכול להעמידה **בכניסה**, **והא תני** (מדות פ"ג מ"א) **מוקמת היה שלשים ושתים על שלשים ושתים** אמה בקרקעיתו, **עלה אמה וכןם אמה מכל צד**, והו' **יחזר**, **נמצא** רחבו על היסוד שלשים על שלשים, ולדברך שכניסת היסוד חמשה טפחים מכל צד שלשים ושני טפחים הוי' - נמצא רחבו על היסוד שלשים אמה ושני טפחים, ותו' - ועוד קצת מהמשך המשנה, **עלה חמש מהיסוד וכןם אמה מכל צד** והו' **סובב**, **נמצא** רחבו על הסובב עשרים ושמונה על עשרים ושמונה, ואם רוחב היסוד והסובב אמה בת חמשה, עשרים ושמונה וארבע טפחים הוי' - הרי רחבו מעל לסובב עשרים ושמונה אמות וארבעה טפחים, שנוספו שני טפחים מצדי היסוד ושנים מצדי הסובב.

הגמרא ממשיכה בהוכחת הקושיא: **וכי תימא** - ואם תרצה לומר שישין דלא הוי אמה **הי' חשיב ליה** - כיון שכל תחוספת אינה מגיעה לאמה שלימה אין המשנה מונה אותה, אשאלך עוד מהמשך המשנה **מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה**, **נמצא** השטח שלפנים מהן עשרים ושש על עשרים ושש, ולדברך שרוחב היסוד והסובב והקרנות באמה בת חמש הוי' עשרין ושבע אמות שלמות הוי' לפנים מן הקרנות, שירדו שלשה טפחים מכל צד, ביסוד ובסובב ובקרנות. מתרצת הגמרא: **לא דק** - המשנה לא דייקה, ורוחב המקום שלפנים מן הקרנות היה עשרים ושבע אמות.

הגמרא ממשיכה להפסיק מהמשך המשנה: **מקום הילוך רגלי הפהנים על גג המזבח** לפנים מהקרנות לצורך סידור האימורים על המערכה **אמה מזה ואמה מזה**, **נמצא** השטח שלפנים הימנו עשרים וארבע על עשרים וארבע, והוא מקום המערכה, ולדברך עשרים ושמונה אמות הוי' - היו שם ממשיכה הגמרא ומקשה: **וכי תימא הכא נמי לא דק** - גם כאן לא דייקה המשנה, לא יתכן לומר כן, והא **כתיב** בפסוק (ויקרא ט"ז ט"ז) **וההיטל** -מקום המערכה שתיים עשרה אורך שתיים עשרה רחב רבע' וגו', ומבאר הגמרא את הפסוק, **וכיול שאינו אלא שתיים עשרה על שתיים עשרה** אמות מקצה אל קצה, **כשהוא אומר** בהמשך הפסוק **אל ארבעת רגעי'**, **מלמד ששקמצע** -מן האמצע הוא מויד שתיים עשרה אמה לכל רוח ורוח, הרי מפורש שרוחב מקום המערכה עשרים וארבע אמות, ועל הפסוק לא שייך לומר שלא דייק.

ממשיכה הגמרא: **וכי תימא שית מיניהו מעיקרא באמה בת חמש מייח' להו** - ואם תאמר ששש אמות מתוך השלשים ושתיים של רוחב המזבח מנתה המשנה מתחילה באמות בנות חמשה טפחים משום שכאלו הן אמות היסוד והסובב והקרנות, אם כן נמצא שרווחא לה עורה - נתרוחה העורה יתר על מה ששינו, ותני (מדות פ"ה מ"א), **כל העורה היתה אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ושלושים וחמש**, אורכה כיצד, מקצה המזרח ועד לקצה המערב מאה שמונים ושבע אמות, כדלהלן, **מקום דריסת רגלי ישראל באחת עשרה אמה** המזרחיות, וממערבן **מקום דריסת רגלי הפהנים אחת עשרה אמה**, הרי עשרים ושתיים, לפנים מהן המזבח שרחבו שלשים ושתים, הרי חמשים וארבע, בין האולם ולמזבח עשרים ושתים אמה, הרי שבעים ושש, אורך החיכל כולו מהאולם ועד סוף קדש הקדשים מאה אמה, הרי מאה שבעים ושש, ואחת עשרה אמה אחורי בית הכפופות - אחורי קדש הקדשים עד לקצה העורה המערבי, הרי מאה שמונים ושבע, ואם תאמר ששש אמות מתוך אמות המזבח נמנו מלכתחילה באמות בנות חמשה נמצא המזבח תופס רק שלשים ואחת אמה, וחסרה אמה אחת באורך העורה, אלא ודאי אי אפשר לומר שהאמות הקטנות היו ברוחב היסוד והסובב והקרנות.

מיישבת הגמרא את פירושו של הפסוק באופן אחר: **אלא תיח' האמה'** - מדידת היסוד באמה בת חמשה גגובה - באמת הגובה של היסוד, אבל רחבו אמה בת ששה, אמה רוחב' - מדידת הסובב באמה בת חמשה בכניסה, אבל קיר המזבח מגג היסוד עד למקום המערכה באמה בת ששה, ו'גבולה אל שפתה סביב' - מדידת הקרנות באמה בת חמשה בגובהן,

וחלקי המזבח דלהלן נמדדים באמה קטנה זו, **תיח האמה** - אמת החיק, ואמה רחב - ואמת הרוחב, ו'גבולה אל שפתה סביב ורת האחד - ורת -חצי אמה] שבמדידת גבולה אל שפתה סביב, וזה, כלומר, ובאמות אלו מודדים גם את גב המזבח'. הגמרא מפרשת את הפרטים שבפסוק, **תיח האמה'** זה אמת היסוד הנקרא חיק, אמה רחב' זה אמת הסובב, ו'גבולה אל שפתה סביב ורת האחד' אלו הקרנות, שהמרחק מאמצעית הקרן לכל צדיה ורת, ואלו חלקי המזבח החיצון הנמדדים באמה בת חמשה, וביאור סוף הפסוק **זה גב המזבח'** זה מוקף ההיב, שאף הוא נמדד באמה קטנה, ובלמוד זה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה, רבי מאיר סבר שה'וזה' בא למעט, שרק והו' - אמת מזבח הזהב בלבד נמדדת באמה בת חמש, הא כל אמות בליים נמדדות באמה בת שש, ורבי יהודה סבר שה'וזה' בא לרבות, שבהו יהו כל אמות בליים.

הגמרא מבררת היכן מודדו את היסוד והסובב והקרנות באמה קטנה, בגובהם או ברחבם: **קא סלקא דעתך** - היה עולה בדעתך לומר שמיסוד (ויסוד בכלל) ועד סובב מודדים באמה בת חמש במדידת הגובה, וימאי - ומה כוונת הפסוק במלים **תיח האמה ואמה רוחב'**, הכי קא אמר - זוהי כוונתו, מתיח האמה שהיא תחתית היסוד ועד הרוחב -הסובב] יש למדוד באמה בת חמש.

הגמרא מקשה על כך, ומקדימה בבירור גובה המזבח לחלקיו ומקצת מדיניה: **גובה המזבח** כולו עד לגג הקרנות כמה הוי' - כמה היה, עשר אמות, היסוד אמה, מהיסוד לסובב חמש אמות, מהסובב לגג המזבח שלוש אמות, והקרנות אמה אחת, ואם מודדים את שש האמות שמן הקרקע לסובב באמה בת חמשה, הרי כאן שית - שש אמות בני חמשה חמשה, שהן שלשים טפחים, וארבע בני שתיים אמות - וארבע אמות בנות ששה, מהסובב עד גג הקרנות, שהן עשרים וארבעה טפחים, גובה מוקף כולו כמה הוי' חמשיין וארבעה - חמשים וארבעה טפחים. פלגיה דמוקף כמה הוי' - חצי גובהו כמה היה, עשרים ושבעה טפחים. מגג הקרנות ועד סובב כמה הוי' עשרים וארבעה טפחים, כמה בציר לפלגיה דמוקף - כמה חסר בכדי לחצי המזבח, תלתא - שלשה טפחים.

הגמרא מקדימה דין נוסף מדיני חצי המזבח: ותני (מדות פ"ג מ"א), **חוט של סקרא חוורו** - חוט צבוע אדום היה מסובב את המזבח באמצע גובהו סביב כרי שידעו להקביל בין מקום נתינת דמים העליונים לבין מקום נתינת דמים התחתונים, מעתה קשה, אלא הא - אלא זה דהתנאי לגבי עולת העוף שמיצא דמה על חצי המזבח העליון, היה עולה בכמה ופנה לימניו לסובב וא לא לקרן דרומית [מזרחית] הסמוכה לו, ומולק - חותך בצירנו את ראשה ממול ערפה - במקום הרואה את העורף, וחותך מפרקת וסימנים עד שמקביל ראש העוף מגופו בחיתוך שני הסימנים, ובעודו עומד שם מוקף את דמה - דוחק את מקום המליקה בחזקה ומתזי דם העוף על קיר המזבח, ואם כפף עצמו ממקומו שעל הסובב ועשה לעבודת המיצוי למטה מרגליו אפילו במרחק אמה אחת בשירה, שעד שם מגיע חציו העליון של המזבח, וקשה, לפי החשבון דלעיל נמצאת נקודת חצי המזבח שלשה טפחים מתחת לסובב, והממצא דם עולת העוף במרחק אמה מתחת לסובב, אף באמה בת חמש, הא קא יהיב - הרי נתן נתינת דם עליונה למטה משני טפחים ממקום נתינתה.

הגמרא חוזרת בה ומבארת את מדידת האמות שבפסוק באופן אחר: **אלא תיח האמה'** היא הכניסה של היסוד, שרחבו אמה בת חמשה, ואמה רוחב' אף היא כניסה, שרוחב הסובב אמה בת חמשה, ואף 'גבולה אל שפתה סביב' כניסה, שרוחב הקרנות אמה בת חמשה, אבל כל גובהה של המזבח נמדד באמה רגילה, ולפי זה חצי המזבח נמוך אמה מן הסובב, שגובה המוקף כולו כמה הוי' ליה, שיתין - ששים טפחים, שכל עשרת אמותיו בנות ששה, פלגיה דמוקף כמה הוי' - חצי גובהו כמה היה, תלתין - שלשים, ומקרנות ועד סובב כמה הוי' עשרים וארבעה, שהן ארבע אמות, שלש מהסובב לגג המזבח ואמת הקרנות, כמה בציר לפלגיה דמוקף, ששה, ותני - ולפיכך שינו בברייתא אם עשה לעבודת המיצוי למטה מרגליו אפילו אמה אחת בשירה, שמיצא בחצי העליון.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

ד קשר שאינו נקרא של קימא מן התורה אלא מדברי סופרים מא - מתר לקשרו לצורך מצוה מברגל, פגון

ביאורי הלכה

מא [מדברי סופרים] – קשר העשוי להתקיים לזמן ארוך (יותר מיום אחד [או ז' ימים]) אך לא לעולם⁵⁴.
מב [לצורך מצוה] – ספר תורה הקשור במטפחת [אבנט] בקשר של קיימא [מדברי סופרים], מותר לפתוח הקשר על מנת לקרוא בו, ואין צריך להוציא ספר תורה אחר. ולכתחילה יסדרו מנגנון סגירה ללא קשירה, או עכ"פ מטפחת המחזיקה בקשר אחד (כמו בד מעט רחב)⁵⁵.

מג [לצורך מצוה] – קשר שאינו של קיימא לא נחשב מן התורה לקשר כלל, ואפילו לא כ"תחלת קשר" העלולה להביא לקשר מלא, ומכל-מקום אסרו חכמים מחמת שדומה לקשר האסור מן התורה, וכיון שאין כאן אפילו חלק מן הקשר האסור מן התורה ולא חשש שיבוטא לידי קשר מן התורה – לא גזרו במקום מצוה, על אף שבמלאכות אחרות אסרו גם על עשיית חלק מן המלאכה או על עשייתה ללא דעת⁵⁶.

צינונים והוספות

54) בהיתר קשר העומד לזמן מסויים במקום מצוה לא התנה שהוא רק כשאי אפשר בעניין אחר כפי שהתנה להלן לעניין קשר של אומן, ואכן יש סברא לחלק בין מקום מצוה בקשר אומן לקשר העומד לזמן (ראה להלן סוף הערה נו). ואפשר לומר שאכן אין לחלק ביניהם, ובאמת הוא דבר הפשוט שלא הותר קשר האסור מדברי סופרים במקום שאפשר בעניין אחר (כי אז אין זה צורך מצוה), אלא שבקשר של אומן הוצרך לפרש שלא תאמר דכיון שבלאו הכי עובר על איסור דרבנן כשקושר קשר העומד לזמן, שוב אין נפק"מ אם יעשהו קשר של אומן או לאו, וקמ"ל שיש להמנע מכך כשאפשר; ולהעיר, שלכאורה, יש תועלת בכך שיעשה קשר שדרכו לקיימו לזמן מסויים (אבל לא לעולם כדלהלן הערה נה מהפמ"ג), ויכוון בדעתו שיתירנו ביומו, אלא שבשוע"ר לא מביא "פתרונות" כאלו שלא הובאו בפוסקים, (ע"ד שלא הביא (בסי' שלא) פתרון לומר לנכרי להביא בשבת כלאחר ידו אזמל עבור המילה דרך רשות הרבים גמורה).

55) ע"פ קצוה"ש סי' קכג בדה"ש ס"ק ט, וז"ל: כ' במנחת שבת סי' פ' יש לזהר בגלילת ספר תורה במטפחת בשבת במנחה שלא לקשור בקשר ועניבה על גביו כיון דאינו עומד להתירו ביומו, והעולם אין נזהרין בזה ויש להודיעם שיש בזה חשש איסור עכ"ד, ולפ"ד גם בב' וה' יהא אסור לקשור בעניבה ע"ג קשר דהא יצטרך להתירו אח"כ בשבת וקשר שאסור לקשרו אסור להתירו, ואע"פ שיהיה לצורך מצות הקריאה הרי אפשר שלא לקשרו מעיקרא, ונראה ללמד זכות על מנהג העולם דזה הוי בכלל קשר של מצוה דמותר באינו

קיימא לגמרי, כמ"ש בשו"ע אדמו"ר ס"ד, כיון שמקיימין מצוה בגלילת הס"ת וקשירתה ואין זה כבוד להס"ת לתחוב קצוות המטפחת בכריכה ולא לקשור, וגם לפעמים המטפחת קצרה ומוכרח לקשור, והפמ"ג בא"א סק"ו וסק"כ כ' דקשירת הציצית דהוי קשר מצוה היה צריך להיות מותר במקום שאיסור הקשירה היא דרבנן כגון שבעדעתו להתירו ביומו אפילו הוא מעשה אומן, אלא דאסור שמא ימלך לבטלו לעולם עיי"ש, ועי' בשו"ע אדמו"ר סי' תרנ"א ס"ו דבולוב אסור לעשות עניבה ע"ג קשר כיון שאינו חושש להתירו עולמית ואין זה שייך בס"ת. ע"כ. ולהעיר, שמדברי קצוה"ש משמע שב"אפשר בעניין אחר" נכלל גם שכבר באמצע השבוע צריך לחשוב על התרת הקשר בשבת, ולא רק בזמן זה עצמו, וצ"ע.

56) לקוטי שיחות חיד"ד (פ' ואתחנן ע' 14 ואילך בשילוב כמה מההערות): הטעם שהתירו במלאכת קושר דרבנן לצורך מצוה, מה שלא התירו במלאכת הוצאה שם אסורה עקירה ללא הנחה או הנחה ללא עקירה אפילו לצורך מצוה, משום שאיסור חכמים במלאכת הוצאה הוא גזירה שמא יבואו כל אחד ואחד מהם לעשות מלאכה שלימה בשבת, מסוג הדברים "שאסרו חכמים כו" גזירה שמא יבוא מהן איסור סקילה"; משא"כ טעם איסור קשירת קשר של קיימא הוא לפי ש"מד"ס נקרא זה ג"כ של קיימא הואיל ועומד להתקיים איזה זמן", היינו שהוא מסוג המלאכות "שאסרו חכמים כו" מפני שהן דומים למלאכות". ובזה יש מקום לחלק ולומר דשאני במקום שיש איזה צורך (מצוה וכיו"ב). והטעם שלא גזרו בקשר שאינו של קיימא וחששו שמא

שְׁקוּשֶׁר לְמִדּוּד אֶחָד מִשְׁעוּרֵי תוֹרָה^{מד}. וְאַפְלֹ קֶשֶׁר מַעֲשֵׂה אוֹמֵן מִתֵּר לְקֶשֶׁר, אִם אִי אֶפְשֶׁר לְמִדּוּד בְּעֵינָיו אֶחָד מֵהֶם:

חלק ב, סימן שיו דין קשירה וענינה בשבת סעיף ד:

ביאורי הלכה

מד] משיעורי תורה – כגון שקושר שני חבלים ביחד כדי שיוכל למדוד בהם שיעור מקוה⁵⁷, ואף שאין מצוה בקשירה עצמה אלא היא לצורך מצוה בלבד. אבל אם יש מצוה בקשירה עצמה ייתכן שחייב גם אם

אין בדעתו שישאר כן לעולם⁵⁸.

מה] בענין אחר – יש לעיין מתי נחשב כ"אפשר למדוד בענין אחר"⁵⁹.

ציונים והוספות

– י"ל דלפי שפקע האיסור כללי שיש בזה (שדומה למלאכה) פקעה גם הגזירה כו'.

(57) משנ"ב ס"ק יא.

(58) דבר זה תלוי אם קשר שאינו של קיימא נחשב כ"קשר" לכל דבר אלא שאין חייבים עליו בשבת ללא הדעת שיתקיים לעולם (שזהו תנאי בחיוב), וללא קיום תנאי זה לעולם לא יתחייבו על קשר זה גם אם יש לו חשיבות גדולה ביותר, או שללא הדעת שיתקיים לעולם חסר בעצם החשיבות של הקשר, והדעת באה ליתן לו חשיבות של "קשר", ואז יש סברא לומר שהחשיבות (וממילא החיוב על הקשירה בשבת) יכולה להגיע גם הודות לדבר אחר כמו המצווה הנעשית בקשירה זו. (אבל בדוחק גם אם נאמר שהדעת היא תנאי בחיוב יש מקום לשקו"ט לומר שגם התנאי של הדעת שישאר כן לעולם ענינו להחשיב הפעולה עוד יותר מכפי שהיא חשובה מצ"ע, וא"כ גם קשירה של מצוה תועיל בזה), ולהעיר מקשירה דנימא דכנור דביהמ"ק. (ע"פ לקו"ש חי"ד ע' 16 הערה 30; וראה שם עוד שאף לענין איגוד הלולב (סי' תנא ס"ו) גם אם היה בדעתו להתירו לאחר החג המצוה לא הייתה מחשיבתו כקשר העומד לעולם כי איגוד הלולב אינו אלא מצוה מן המובחר (וראה להלן הערה נט), וראה שם עוד בדברי הבבלי והירושלמי בענין הקשירה במשכן כמאן דקביע להו).

(59) לכאורה גם דבר שאפשר היה למדוד לפני שבת ולא מדדו נחשב כ"אי אפשר" (אף אם נאמר שלכתחילה צריך למדוד לפני שבת (ראה לעיל סוף הערה נה)), ולענין עשיית מצוה מן המובחר כשיכול לעשותה שלא מן המובחר ראה המובא לעיל הערה נח מלקו"ש (חי"ד ע' 16 הערה 30) החילוק בין מצוה מן המובחר למצוה שאינה מן המובחר לענין החשיבות שהמצווה נותנת לקשירה, ובסיום ההערה שם מקשר זאת לענין "אפשר בענין אחר", ואולי ר"ל שכשם שמצוה מן המובחר לא מחשיבתו כקיים לעולם (אף אם בדעתו להתירו, וכמבואר לעיל) כך לא מחשיבתו כצורך מצוה כלל, ולכן אסור לאגוד הלולב בקשר וענינה גם אם כוונתו להתיר הלולב לאחר החג, וצ"ע. וראה גם לעיל הערה נד אם במקום מצוה צריך להמנע מקשר של אומן גם אם בלאו הכי עדיין יהיה איסור מדרבנן.

יבוא לעשות קשר של קיימא, יש להקדים שבהסברת הטעם שהתורה אסרה דוקא קשר של קיימא, (הטעם על זה הוא לפי שהקשרים שקשרו במשכן היו "קשרי קיימא" – אבל ההסברה על זה גופא היא ש)מלאכת הקשירה תוכנה – חיבור ואיחוד של שני דברים (חוטים וכיו"ב) ואין הקשר ראוי להקרא בשם חיבור ואיחוד אמיתי אלא באופן שנעשה על מנת "שישאר כן לעולם". והיינו שהדעת שיהי' קשר של קיימא הוא תנאי במלאכת הקשירה. ולכן אם התכוון לכתחילה לקושרם רק לאיזה זמן ולהתירם אח"כ, הרי גם בזמן שהם קשורים יחדיו, אין זה חיבור אמיתי ואינו בגדר קשירה שאסרה התורה. ועפ"י יובן שבלעדי הדעת שיתקיים הקשר הרי אין הענין שנחסר חלק משלימות פעולת המלאכה, אלא שנעדר מלכתחילה העיקר שבמלאכת הקשירה, שהרי החוטים אינם קשורים ומאוחדים באמת, ואין זאת כי אם פעולה של קירוב ונגיעת החוטים בלבד וכיו"ב (היינו, דאף שהיכא שיש בדעתו שישאר כן לעולם (וחייב עלי') נחשבת פעולת הקשירה עצמה ג"כ חלק מהמלאכה (דהרי אם לא יקשר בפועל אינו חייב) – הרי הפי' בזה שהדעת שישאר כן לעולם מחשיב את הפעולה שתהי' פעולת מלאכה. אבל אם חסר הדעת גם הפעולה אינה כלום (וראה לעיל על סי' שטז הערה סח בנוגע למלאכת צידה)). ומכיון שאין בזה אפי' מקצת וחלק של אותה המלאכה שאסרה התורה, לכן לא גזרו בה שמה יבוא ממקצתה לעשותה כולה ויעבור על איסור מן התורה. ומעתה מובן שהטעם שאעפ"כ אסרו חכמים אינו אלא משום שזה שבחיצוניותה דומה מלאכה זו למלאכת הקשירה דאורייתא; ומכיון שאי"ז מטעם גזירה, לכן מותרת היא לצורך מצוה וכו' (משא"כ העקירה וההנחה במלאכת הוצאה שגם לבדם הם חלקים ופרטים ממש מההוצאה ולכן גזרו בכל אופן); ולהעיר, שגם במלאכת קושר מצינו גזירה על מקצתה מחשש שיבוא לעשות כולה (בדוגמת עקירה והנחה), אבל זה רק כשיש סיבה חזקה לגזור, כמו בקשר מעשה אומן (ס"ב להדיעה שמה"ת אסור רק כשהוא מעשה אומן, ועד"ז בסעיף ה: "שרגילין לקשרו", ובסעיף ח: "שקורב שלא יחלקו בין החבלים וכיו"ב, ובסעיף י: "שלפעמים נמלך ומבטלו"). – כי אז קרוב מאד שיעשה קשר של קיימא, והא דהתירו לצורך מצוה גם מעשה אומן

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ברכות שבסעודה/ מים אחרונים/ברכת המזון. ~

~ יום ראשון ~

קצט איזה דברים קרויין היסח הדעת בסעודה
שצריך לחזור ולברך:

ו אם בעל הסעודה אמר נברך ברכת המזון כל המסובין
אסורים לשנות בלא ברכה והוא ששתקו והסכימו לדבריו
אבל אם אחד מהאורחים או מבני ביתו אמר כן אפילו האומר
עצמו יכול לחזור בו ולשתות עם בעל הבית לפי שאינו עושה
היסח הדעת באמירתו מפני שידע שאין הדבר תלוי בו אלא
בבעל הבית וכיון שבעל הבית לא עשה היסח הדעת אף הוא
דעתו סומכת על בעל הבית לשנות עמו:

ז וכן הקרואים בבית בעל הבית לאכול מיני פירות אע"פ
שמביאין להם בזה אחר זה א"צ לברך אלא על הראשון
ואע"פ שבשעת הברכה לא היו יודעין כמה יביאו להם כיון
שדעתם על בעל הסעודה שזימנן א"כ כל מה שהוא מביא
לפניהם היתה דעתם עליהם למפרע כיון שהיתה דעתם
עליו.

אבל אם בא אליהם איש אחד שלא זימננהו ואינו קובע עצמו
עמהם אלא נכנס אצלם לפי שעה וכל אחד מהמסובים
מושיט לו כוס או מיני פירות צריך לברך על כל אחד ואחד
אם מושיטים לו אחר שכבר בירך על כוס שלפניו ואפילו
עדיין לא שתאו כולו.

ועכשיו שהמנהג הוא שמושיטים כוסות הרבה למי שנכנס
במסיבה הקבועים לשתיה א"צ לברך אלא על כוס הראשון
כמו שנתבאר בס' קע"ד:

ח אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה
מים ואי אתה גזוק. אכל כל מאכל ולא אכל מלח שתה
כל משקה ולא שתה מים ביום ידאג מפני ריח הפה ובליילה
מפני ריח הפה ומפני אסכרה וכל המקפה אכילתו במים אינו
בא לידי חולי מעיים.

והאוכל מלח אחר אכילתו לא יאכל בגודל מפני שקשה
לקבור בנים ולא בזרת מפני שקשה לעניות ולא באצבע
שקשה לשחין רע אלא באמה ובקמצה.

ועכשיו לא נהגו כלל באכילת מלח אחר סעודה ואין גזוקין
מפני שנשתנו הטבעים כמו שנתבאר בס' קע"ג:

~ יום שני ~

חלק א סימן קפ דין פירורי הפת:

א כל מי שאינו משייר פת על שולחנו אין רואה סימן ברכה
לעולם שנאמר אין שריר לאכלו על כן לא יחיל טובו
אבל בברכה מהו אומר אכול והותר:

ב ונכון שלא להסיר המפה והלחם עד אחר ברכת המזון
כדי שיהא ניכר שמברך ה' על חסדו וטובו הגדול שהכין
מזון לכל ביותיו:

ג אם לא נשאר לו לחם על השולחן לא יביא פת שלימה
ויתננה על השולחן מפני שנראה כעורך שולחן לעבודה
זרה כמו שאמר הכתוב העורכים לגד שולחן וגו' אבל אם
היתה שלימה מונחת כבר על השולחן כמו שבשבת בוצעים
על לחם משנה טוב שלא להסירה עד אחר ברכת המזון:

ד בימי חכמי התלמוד שהיו מסלקים את השולחנות
הקטנות שלפני כל אחד ואחד קודם מים אחרונים והיו
נוטלים מים אחרונים במקום השולחנות היו צריכים לכבד
קרקע הבית במקום השולחנות קודם הנטילה שלא ישארו
שם פירורי פת וימאסו במי הנטילה ואע"פ שמותר לאבד
פירורים שאין בהם כוית חוששים שמא יהיה השמש עם
הארץ שמותר להשתמש בשמש עם הארץ ויניח על השולחן
גם פירורים שיש בהם כוית כשמסיר הלחם מעל השולחן
ואח"כ יפלו ממנו כשמסלקין אותן משם וימאסו במי הנטילה
לכך יכבד תחלה.

אבל אנו שאין אנו מסלקין השולחן ואנו נוטלים הידים
במקום שאין שם פירורים א"צ לכבד תחלה:

ה אע"פ שמותר לאבד פירורים שאין בהם כוית בידים לא
יורקם במקום דריסת רגלי בני אדם מפני שקשה לעניות
כשדורסים על פירורי לחם ולא התירו אלא לאבדם כגון
להשליכם למים וכיוצא בזה:

ו נוהגים לכסות הסכין בשעת ברכת המזון כי השלחן דומה
למזבח ובמזבח נאמר לא תניף עליהם ברזל לפי שהברזל
מקצר ימיו של אדם והמזבח מאריך ימי האדם ואינו ברין
שיונף המקצר על המאריך וגם השולחן מאריך ימיו של אדם
ומכפר עונותיו בהכנסת אורחים שגדול כחה של לגימה
שמשרה שכינה.

ונהגו במקומות הרבה שלא לכסותו בשבת ויום טוב כי בחול
מכסין אותו מפני שהוא כחו של עשו ובשבת ויום טוב אין
שמן ופגע רע ומנהגן של ישראל תורה היא:

~ יום שלישי ~

חלק א סימן קפא דין מים אחרונים:

א מים אחרונים מצוה משום קדושה להתקדש לברך ה' על
המזון שהידים שהן מזוהמות מלכלוך המאכל הן פסולות
לברכה.

ועוד הוסיפו לעשות חובה גם על אותם שאין מוכירין את
ה' בברכת המזון אלא שומעין מהמברך לפי שאמרו אחר כל

המזון בעוד שאלו הארבעה נוטלים ששיעורו חכמים שבשיעור נטילת ארבעה יוכל לעיין בד' ברכות של ברכת המזון וכן בשיעור זה אין בו הפסק בין נטילה לברכה.

ומה שאמרו תיכף לנטילת ידים ברכה לאו תיכף ממש אלא בכדי שיעור זה מכל מקום שלא לצורך אסור להפסיק כלל.

ולכן מוזגין כוס של ברכת המזון קודם הנטילה כדי לתכוף הנטילה לברכה בכל מה דאפשר.

ואסור להשיח בינתים איזה עסק וענין אחר אפילו בדברי תורה אבל שיחה בעלמא ב' וג' תיבות אין לחוש אלא משנמל הכוס בידו לברך כמ"ש בס"ק קפ"ג:

ז יש אומרים שמים אחרונים אין צריכים נוגב ויש מי שאומר שהמברך מנגב ידיו תחלה ואח"כ מברך אבל המסובין אינם צריכים לנגב לדברי הכל וגם במברך יש להקל בדברי סופרים עיין ס' קע"ג:

ח מים אחרונים נטלים בכל מיני משקה אפילו בשמן ודבש וחלב מפני שהם מעבירין את הוזהמא חוץ מיין שאין נוטלין בו מפני חשיבותו כמו שנתבאר בס"ק ק"ס וקע"א.

וכן מים הפסולים לראשונים משום מלאכה או שינוי מראה כשרים לאחרונים:

ט יש שאין נוהגים ליטול מים אחרונים מפני שאין מלח סדומית מצויה בינינו ומשום ידים מוזהמות אין חוששין הואיל ועכשיו אין מקפידין לרחצן מלכלוך המאכל אין זה קרי וזהמא לנו.

ומכל מקום מי שהוא איסטנים ורגיל לרחוץ ידיו אחר הסעודה הרי הן לו ידים מוזהמות וצריך ליטול קודם ברכת המזון ואפילו רוצה לברך על היין באמצע הסעודה יקחון קודם שיברך אבל נכון לכל אדם לזהר במים אחרונים:

~ יום חמישי ~

חלק א סימן קפב דיין כוס ברכת המזון ושלא יהיה פגום:

א יש אומרים שברכת המזון טעונה כוס אפילו ביחיד וצריך לחזו(ו)ר אחריו בדרך שמחזרין אחר כל מצות שהן חובה ולא יאכל אם אין לו כוס לברך עליו ומצפה שיהיה לו אח"כ ואפילו אם צריך לעבור זמן אכילה אחת.

ולפי זה אם שנים אוכלים יחד צריך כל אחד ליטול כוס לברכת המזון משא"כ בשלשה שמומנים יחד המברך על הכוס מוציאם ידי חובתם מהכוס כמו שמוציאם מברכת המזון.

ויש אומרים שברכת המזון אינה טעונה כוס אלא כשמברכין בזימון ויש אומרים שאפילו בג' או עשרה אינה טעונה כוס לחובה אלא למצוה מן המובחר אם יש לו אבל א"צ לחזור אחריו בדרך שמחזרין אחר המצות שהן חובה (וכן נוהגין

אכילתך אכול מלח ויש מלח סדומית שמסמא את העינים ויש לחוש שמא נגע בידיו בנגריר מלח סדומית או מלח אחר שטבעו כמלח סדומית שהיה מעורב במלח שאכלו אחר הסעודה וכשיתן אחר כך ידיו על עיניו יסמא אותן אם לא יטול ידיו תחלה.

לפיכך אין להם לברך על נטילה זו כמו שאין מברכין על שמירה משאר סכנות כגון המסנן מים כלילה מפני סכנות עלוקה וכיוצא בזה אבל המברך שנוטל ידיו משום מצוה וקדושה היה ראוי שיברך עליה אלא לפי שעכשיו אין עושין המצוה כתקנת חכמים ומנהגם שהיו נוהגים למשוש הידים בשמן ערב אחר הנטילה להעביר הוזהמא מהידים ועכשיו אין לנו שמן ערב וכיון שאין אנו עושים המצוה כתקנה נהגו שלא לברך אפילו המברך ברכת המזון:

ב מים אחרונים אין נוטלין על גבי קרקע אלא בכלי מפני רוח רעה ששורה עליהם כשהם על גבי קרקע ואם אין לו כלי נוטל על גבי עצים דקים וכיוצא בהם והוא הדין כל דבר שחוצץ בינם לקרקע אפילו רצפה שאין רוח רעה אלא על גבי קרקע.

ובמקום שאין בני אדם עוברים שם יכול ליטול על גבי קרקע לכן מותר ליטול תחת השולחן ואע"פ שלפעמים מסלקין השולחן מכל מקום בין כך ובין כך יתנגבו:

ג אין נוטלין בחמין שהיד סולדת בו מפני שמפעפעין את הידים ואין מעבירין את הוזהמא ויש אוסרין אפילו בחמין שאין היד סולדת בו ויש להקל בדברי סופרים:

ד א"צ ליטול אלא עד פרק שני של אצבעות שלמעלה ממנו אינו מגיע לכלוך המאכל.

וא"צ לשפוך עליה אלא פעם אחת.

ואין שיעור למים של נטילה זו ואינם כמים ראשונים ששיעורם לא פחות מרביעית:

ה צריך שישפיל ראשי אצבעותיו למטה בשעת הנטילה כדי שתרד הוזהמא (ולכן אין לרחוץ ידיו תוך הכלי אלא ישפוך עליהם כדי שתרד הוזהמא אבל אמצעים שבין גבינה לתבשיל של בשר יכול לרחצן בתוך הכלי):

~ יום רביעי ~

ו אם המסובין הם רבים מתחילין מן הקטן שגנאי הוא לגדול ליטול ידיו וימתין וישב בטל עד שיטלו כולם לפיכך מתחילין מן הקטן היושב בסוף והגדול עוסק באכילה או בדבר אחר עד שגיעו המים אליו.

ונוטלין כולם דרך ישיבתם ואין מכבדין זה את זה עד שגיעו לחמשה האחרונים לפי שאין מכבדים בידים מוזהמות וכיון שלא נשארו אלא חמשה שלא נטלו שאחד מהן הוא המברך מתחילין מן המברך ואח"כ אין מכבדין זה את זה וכן אם אין שם אלא חמשה מתחילין מן המברך כדי שיעיין בברכת

אעפ"כ מצוה מן המובחר ביין מפני חשיבותו א"כ כל משקה שחשוב יותר הוא קרוב ליין יותר.

ומה שנהגו ההמון כששותין שכר בסעודה ואחר הסעודה קובעים עצמם לשתות מי דבש ומברכין ברכת המזון על השכר באמרם שהוא חמור מדינה הוא ביזוי מצוה והוא בכלל מה שאמרו שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם ועוד כיון שמי דבש חביב עליו מהשכר הוא מוקדם לברכה כמו שיתבאר בס' רי"א:

~ שבת קודש ~

ד' כוס של ברכה צריך שלא יהא פגום שאם שתה ממנו פגמו ואפילו לא הקריב אליו את פיו אלא שפך לתוך פיו אבל אם שפך ממנו לתוך ידו או לתוך כלי ושתה אין בכך כלום.

והוא שלא שפך אלא מעט בענין שעדיין שם מלא עליו או שאח"כ שפכו לתוך כוס קטן ממנו והוא מלא או שזורק לתוכו איזה דבר להגביה היין שיהא הכוס מלא שאינו צריך להיות מלא כולו מיין כי די ברביעית רק שלא יהיה חסר.

ואפילו שתה מהכד או מחבית של חרס שהיא קטנה נפגם כל היין שבהם אבל אם שתה מחבית של עץ שהיא גדולה אין להקפיד ויש מהמירין ויש לחוש לדבריהם לכתחלה שלא להניח לשתות אפילו מפי ברוא מחבית גדולה:

ה' כוס פגום יכולים לתקנו ע"י שיוסיפו עליו מעט יין שעיקר הפגום משום ששתה ממנו וכשחוזר ומוסיף עליו מיתקן בכך כמו פנימת המזבח שמתקן אם חוזר וסותמו וכן אם החזיר יין שבכוס פגום לקנקן נתבטל בתוכו ברוב וכשר ומכל מקום אין לעשות כן ולכן נוהגים להוסיף עליו מעט מהקנקן ובוז מיתקן ואח"כ שופכים אותו לתוך הקנקן וחוזרים ומוציאים אותו מהקנקן לשם ברכה כמ"ש בסמ"ק קפ"ג:

ו' אפילו ע"י מעט מים שיוסיפו עליו מיתקן בין יין בין שאר משקים שהם חמור מדינה אם אי אפשר לתקנם במים והוא שאינם מתקלקלים מחמת המים עד שאינם ראויים לשתיה וכוס יין אפילו יש לו עוד יין יכול לתקנו על ידי מים כל שאינו מקלקלו בכך שהרי רגילים למוזגו במים.

ואם המים הם פגומים פסולים אפילו למוזג בהם יין שאינו פגום שאין המים מתבטלים ביין ברוב הואיל ומעט המים נגרש ביין שיין מוזג אינו שוה במעמם לשאינו מוזג.

ובשעת הדחק שאין לו לא יין ולא מים מוטב לברך על כוס פגום מלבד בלא כוס כלל במקומות ששאר משקים אינם חמור מדינה או שאין לו:

עכשיו) במה דברים אמורים בזמון אבל ביחיד א"צ כוס כלל אף למצוה מן המובחר ואפילו יש לו.

ויש מדרקקים כשמברכים ביחיד להניח הכוס על השולחן ולא לאחזו בידו כדי לצאת לדברי הכל שלהאומרים מעונה כוס אפילו ביחיד הרי הכוס לפניו ואחזתו אינה אלא למצוה מן המובחר לדברי הכל (אבל מנהג העולם שלא לברך על הכוס כלל ביחיד ונכון מנהג זה על דרך הקבלה):

ב' כוס ברכת המזון אינה אלא של יין ולא של שאר משקין אפילו קבע סעודתו עליהם שכל כוס של ברכה לא תקנו אלא מיין שהוא משמח אלקים ואנשים.

ובמקומות שאין היין מצוי והשכר או שאר משקין הם חמור מדינה דהיינו שרוב אנשי המקום דרכם לקבוע עליהם סעודתם כמו שקובעים על היין במקומות שהוא מצוי מברכים עליהם ברכת המזון אף על פי שיש יין בעיר וכל שאין יין הרבה גדל כדרך יום סביבות כל העיר אפילו גדל מעט סמוך לעיר וגם מצוי הרבה יין בחנות אין זה נקרא מצוי כיון שהוא ביוקר ובודאי אין רוב אנשי העיר קובעים תמיד סעודתם עליו.

ומכל מקום מצוה מן המובחר לברך על יין וכ"ש אם יש לו יין בביתו שאין זה הידור כלל לברך על שאר משקים אלא א"כ יש לו מעט לצורך קידוש שקידוש קודם לברכת המזון מפני שהוא טעון כוס לדברי הכל ואף שאפשר לקדש על הפת מכל מקום עיקר הקידוש נתקן על היין כמו שיתבאר בס' רע"א:

~ יום שישי ~

ג' וכל זה במשקים חשובים כשכר וכיוצא בו אבל משקים גרועים כמו מה שקורין במדינות אלו (קווא"ס) או (בארש"ט) אין להם חשיבות יותר ממים ואין מברכים עליהם ברכת המזון אפילו במקום שדרך רוב אנשי העיר לקבוע סעודה עליהם ואצ"ל קידוש והבדלה לפי שאינו נקרא חמור מדינה אלא מה שיש לו חשיבות באותה מדינה כעין חשיבות יין בכל המדינות.

ואפילו אינו שתיית רוב אנשי העיר אלא שותין אותו לפרקים בלבד מפני חשיבותו כמו (מע"ד) במדינות אלו לא נגרע מפני זה לברך ולקדש עליו כיון שזהו מפני חשיבותו שהוא חשוב יותר מן השכר ולכן ראוי יותר לכוס של ברכה מן השכר וגם הוא חמור מדינה יותר ממנו כיון שחשוב יותר שהרי כל מעלת היין לכוס של ברכה אינו אלא מפני חשיבותו ולא מפני שהוא רוב השתייה במקומות שהוא מצוי לרוב שהרי אף במקומות ששאר משקים הם רוב השתייה

~ 'לקוטי תורה' פרשת תזריע - הפרשה החסידית ~

שוש תשיש ותגל העקרה

בשמים, ונמך לא חפצתי" (תהלים עג, כה) - פירוש: אפילו מה ש"עמד" - בקרוב לך.

והיינו מה שכתוב (תהלים לו, י): "כי עמד מקור חיים", שהם חיי העולם הבא, ותענוג אלקי שנמשך לנשמות בגרעין להתענג על ה' מחמת השגתם והשפלתם בהשגה והשפלה מופלאת מאד, ועם כל זה אין השגה זו מונעת אלא בבחינת "עמד", שהוא דבר הטפל ובטל אצלו, ולא אתה' ממש, כי "לית מחשבה תפיסא ביה כלל", אלא השגתם הוא בבחינת "זיו השכינה" - זיו והארה בעלמא.

ואי לזאת "נמך לא חפצתי", אלא האהבה רבה היא ליבטל ולפילל באור אין-סוף ברוך-הוא ממש, ו"לאשתאבא בגופא דמלכא" - שלמעלה מעלה מבחינת זיו והארה.

והגם שבבחינה זו אי אפשר להיות על דרך "יושבין ונהנין מזיו", כי אם אדרבה בחינת ביטול במציאות, ובביטול והתפללות הנר באבוקה,

((וכמו שכתוב ב"ספר של בינונים" פרק י"ט): "הגם שתהיה אין ואפס ותחבטל שם במציאות לגמרי כו", מה שאין בן בחינת "יושבין ונהנין" - שמוותה ועצמותה כמו שהוא כו'),

אף על פי כן זה רצונה וחפצה - להתבטל במחות ועצמותו, מלחיות נהנין רק מזיו כו'.³

ואהבה זו נקרא בחינת דבר - כמו מעלת הזכר על הנקבה. כי "נשים דעתן קלות", מה שאין בן הזכר - שהוא בריעת. והוא שבחינת אהבה רבה הנ"ל נקרא דבר - שהוא דעת חזק, שבוחר העיקר ולא הטפל, הגם שלא יהיה בבחינת יש כו', ואינו חפץ הטפל אף שיהיה נשאר על מהותו - "נהנין מזיו כו'".

ואף על פי שגם בחינה זו נקראת "מקור חיים", וכדאי

"שושי תשיש ותגל העקרה בקבוץ בניה לתוכה בשמחה"²:

הנה במלת "תשיש" יש ב' פירושים:

הא': לשון 'פועל עומד', וקאי על העקרה, ו"תשיש" - לשון נקבה, שהעקרה תשיש בעצמה ותגל בקבוץ בניה.

והב': לשון 'פועל יוצא', וקאי על הקדוש ברוך-הוא, שאומר להקדוש ברוך-הוא לנוכח: אתה תשיש את העקרה וממילא היא תגל. (כי נכח לזכר - היא שזה עם לשון 'נקבה נסתרת' פדוע).

ולחבין זה, יש להקדים תחלה ביאור ענין "ותגל העקרה בקבוץ בניה" - שאם היא עקרה שלא ילדה, מאין לה גנים שיקבצו לתוכה?

והענין: כי הנה אמרו רז"ל על פסוק (תקרא יב, ב) "אשה כי תזריע וילדה זכר": "אשה מזרעת תחלה - וילדת זכר, איש מזריע תחלה - וילדת נקבה".

ולחבין זה בעבודת ה':

הנה נודע, שפנסת-ישראל נקראת בשם "אשה", והקדוש ברוך-הוא נקרא בשם "איש", וכמו שכתוב (חושע ב, יח): "ביום ההוא [...] תקראי אישי כו'".

והנה, כמו שבאיש ואשה על דרך משל, "אשה מזרעת תחלה - וילדת זכר", כך הנה בכנסת-ישראל עם הקדוש ברוך-הוא: בשם "אשה", היא כנסת-ישראל, "מזרעת תחלה", היינו בחינת אתערותא-דלתתא מלמטה-למעלה, בחינת "ואל אישך תשוקתך" (בראשית ג, טו), שהוא ענין הנקרא בלשון הקבלה בשם "העלאת מ"נ", ואחר כך נמשך אתערותא-דלעילא, והמשכת מ"ר, אזי "וילדת זכר", דהיינו שמולדת בחינת אהבה בגשמות ישראל שמבחינת דבר.

דהיינו, בחינת אהבה רבה, שהיא בחינת "מי לי

3. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מזה זו", בענין מוחידאבא ומוחידאימא. ועיין מה שנתבאר בפדרשת בחר, בדבור המתחיל "כי תבואו אל הארץ", בענין "נפש כי תקריב").

1. (נאמר בכתובת הרב מנחם נחום, נדר רבנו, בן אדמו"ר האמצעי, בסמיכות לפדרשת תצוה תקע"ב).

2. (נוסח ברכות נשואין).

ישראל; ועל ידי זה "יולדת זכר" – שיערה עליו רוח ממורם⁴ להיות האהבה בבחינת אהבה-דבה – למעלה מהשגת נפשו – שיחפץ ליפלא ולאשתאבא בו.

אך לפעמים, הגם שאין אתערותא-דלתתא מלמטה, עם כל זה נמשך אתערותא-דלעילא תחלה – לעורר אתערותא-דלתתא, וזהו הנקרא "איש מזריע תחלה". ואתערותא-דלעילא זו, כיון שנמשכה בלי אתערותא-דלתתא, אינה רק מבחינת חיצונית האור והחיות שמאיר אינסוף ברוך-הוא.

ולכן, אף על פי שהיא מעוררת גם בן התהוות אתערותא-דלתתא, ונעשה בחינת הולדה – מאחר שיש אתערותא-דלעילא ואתערותא-דלתתא, אך ההולדה היא רק בחינת נקבה, שהוא האהבה-זוטא הנ"ל, לריות צמאונה לכך ולא להשתפך נפשה בביטול ההשגה כגר בפני האבוקה⁵.

והנה, כשכנסת-ישראל היא בבחינה זו ד"איש מזריע תחלה" – נקראת עקרה. ואף על גב ש"יולדת נקבה", שהיא בחינת אהבה-זוטא, נקראת "עקרה" כאלו אינה יולדת כלל, לפי שגם הולדה זו לא נמשך בה מצד עצמה על ידי אתערותא-דלתתא שלה, רק שנמשך על ידי קדימת האתערותא-דלעילא ד"איש מזריע תחלה" – אם בן אין נקרא ההולדה על שמה, ולכן נקראת עקרה.

ועל זה אמר ויתגל העקרה בקבוץ בניה" – פירוש: שאף גם כשהיא בבחינת עקרה – אלא שהאתערותא-דלעילא מקדים לבוא לעורר אתערותא-דלתתא – אף על פי כן יהיה "קבוץ בניה", דהיינו שתהיה "יולדת זכר".

ואיד יהיה זה? לזה אמר "בשמחה", שעל ידי ה"שמחה של מצוה" יוכל להיות בחינה זו, דאף על גב ש"איש מזריע תחלה", עם כל זה תהיה "יולדת זכר".

והענין: דהנה פתיב (דברים כח, מו"ח): "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, ועבדת את אויביך וגו'". דלכאורה משמע, אף על פי שעובד אלקים, רק שאין העבודה "בשמחה וטוב לבב" אזי ימשך העונש – "ועבדת את אויביך", וזה אינו

כל יסורים דגיהנם בשביל "ליתי לגן-עדן", אפלו הכי הוא רק בחינת "עמק" כנ"ל, ואינו ערוך כלל לגבי אור אינסוף ברוך-הוא. כי "כיו"ד נברא העולם-הבא", שכל בחינת העולם-הבא אינו אלא בחינת נקודה, ולכן לא יחפץ לעשות הטפל עיקר בשביל הלגרימיה שלו.

וזהו הנקרא במשנה (אבות א, ג)⁴: "שלא על מנת לקבל פרס" – שבחינת "נהנין מזיו" נקרא 'פרס' – שאינו רק פרוסה – מלשון "הלוא פרוס לרעב לחמך" (ישעיהו נח, ז), ולכן אינו חפץ בפרוסה זו וזו זה, כי אם "לאשתאבא בגופא דמלכא" – בבחינת ביטול בעצמיות אור אינסוף ברוך-הוא בו, אשר שם פרוסה הנ"ל בלא ממש חשיבי, כמטה באוקיינוס.

מה שאין בן בחינת "יולדת נקבה", וזהו בחינת אהבה-זוטא – שהאהבה היא "על מנת לקבל פרס" כגן-עדן. דהיינו, שחפץ קרבת אלהים ולדבקה בו, דהיינו שתשאר עצמות ומהות הנפש כמו שהיא – דבוקה בו יתברך כגן-עדן. וזהו בחינת "נפשי אויתיד" (ישעיהו כו, ט) – כאדם המתאוה לחיי נפשו בו.

ולכן בוחר יותר בבחינת הפרס, שהוא רק זו והארה – "כיו"ד נברא בו" – כדי לישאר על מהותו ועצמותו של הנפש, ואינו חפץ לאשתאבא וליבטל – כהתפללות גר באבוקה – בעצמיות אור אינסוף ברוך-הוא. ונקרא בחינת אהבה-זוטא זו בשם נקבה, ש"דעתה קלה", שעושה את הטפל עיקר, דהיינו "על מנת לקבל פרס" – בשביל הלגרימיה שלו. וזהו "נפשי אויתיד בעלילה", שבחינת אהבה זו נקראת עדין "לילה", היא אהבה של חושך בו.

וזהו הפירוש שפשה"אשה מזרעת תחלה – יולדת זכר", מה שאין בן "איש מזריע תחלה – יולדת נקבה":

כי הנה נודע, שהאהבה ויראה שהאדם מעורר בנפשו הם רק אתערותא-דלתתא לאהבה ויראה הבאים מלמעלה בבחינת אתערותא-דלעילא⁵. ולכן, אם האתערותא-דלתתא קדמה תחלה – שמייגע את עצמו להוליד אהבה ויראה מרוח בינתו בו, אזי נמשך האתערותא-דלעילא מבחינה ומדרגה גבוהה, מפנימית האור והחיות שמאיר אור אינסוף ברוך-הוא בכנסת-

4. וענין בזה פקשת תזריע, דף מ"ה, סוף עמוד א'. וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "והיה מספר", בענין "בת קול מברכת". וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שבת שבתון הוא".

4. ("היו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס").

5. (כמו שנתבאר על פסוק "וארא אל אברהם". וב"הקדמה לתיקון תצות").

6. (לשון הפתוח (ישעיהו לב, טו): "עז יצרה עלינו רוח ממורם").

מתחברים, ומתערכים ומתפללים יחד כל האורות עליונים, עד שאין שום הפרש בין מעלה ומטה ימין ושמאל כו'.

ואי נמשך שאף עקרה תקבץ בניה, דהיינו, שאף על פי שהיא בבחינת עקרה, ו"איש מזריע תחלה", עם כל זה תהיה "יולדת זכר כו'". וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "רני ושמחי בת כו'", שהוא ענין "איש ואיש יולד ביה כו'" (תהלים פו, ה), ענין שם.

וזהו שאנו מבקשים "שש תשיש ותגל העקרה כו'": שעל ידי השמחה של מצוה מלמטה, ש"העקרה" – היא בנסת' ישראל – "תשיש ותגל" בעצמה ב"שמחה של מצוה", על ידי זה מעוררים גילוי שמחה עליונה¹⁰, ועל ידי זה אתה "תשיש ותגל העקרה", והוא ענין "משמח ציון בבניה כו'".

ולכן, על ידי השמחה, גם בן לא יהיה בחינת "ועבדת את אויבך": שכל בחינת שינויים, והנפילה מעבודת ה' מגדלות לקטנות, גם הנפילה בתאוות, שהוא ענין "ועבדת את אויבך", כל זה הוא רק "תחת אשר לא עבדת" [..] בשמחה", כי אם בבחינת 'יש מי שאוהב ומשיג', שהוא בחינת לגרמיה, ומזה נמשך הנפילה כו', אבל על ידי השמחה בה' לא יהיו שינויים אלו כו'.

(וענין ביהר) בפרשת ויחי דף רכ"א, ובפרשת אמור דף ק"ה, בענין "אתר דמשתגי". והיינו בחינת אהבהזוטא, שמבחינת "נשים דעתן קלות", בבחינת "לגרמיה", לכך יש בה שינויים¹¹. מה שאין בן בבחינת אהבהזוטא, שמבחינת דבר, אין בה שינויים ונקראת "עין חיים"¹². והשמחה בה' מרחקת גם בן מן התאוות¹³.

וענין מה שנתבאר גם בן פרשת בשלח, על פסוק "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים", ועל פסוק "אסרי לגפן כו'", שהשמחה צריכה להיות כלולה ביראה וביטול כו'¹⁴.

מוכן: כי מפני מה יהיה העונש המר הזה מחמת חסרון השמחה לבד?

אך הענין, כמו שכתוב (קהל' ג, ט): "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", ומחמת זה נמשך העונש, ואף על פי כן, אילו היה עובר את ה' ב"שמחה של מצוה", היה גדול פח שמחה זו – שמעורר השמחה למעלה בביכול, והוא מבטלת הדינים כו', כי "באור פני מלך חיים כו'"⁸ (משלי מו, טו). מה שאין בן "תחת אשר לא עבדת" [..] בשמחה כו'" – נמשך העונש על העוונות אשר "אין צדיק בארץ כו'" בנ"ל.

ועל דרך זה יוכן גם כאן:

כי הנה כל הנ"ל מה שיש הפרש בין "אשה כי תזריע" שאו יולדת זכר, ובין "איש מזריע תחלה" – שאינה יולדת אלא נקבה, והו דוקא באשר אור אינסוף ברוך הוא נמשך בדרך וסדר הדרגת ההשתלשלות שעל פי מאמר "קו המדה"⁹.

שכך היא המדה: שאם "אשה מזריע תחלה", ואכשור דרי – שיש אתערותא דלתתא – וימשך אתערותא דלעילא מבחינה עליונה עד שתהיה "יולדת זכר" – בחינת אהבהזוטא. מה שאין בן בשלח אכשור דרי, וליכא אתערותא דלתתא, אזי המדה – שנמשך האתערותא דלעילא, רק מבחינת חיצוניות, עד שאינה יולדת אלא נקבה.

מה שאין בן על ידי "שמחה של מצוה" – שמעורר בחינת שמחה העליונה, שהשמחה גורם הגילוי, והוא שהוא בא ונמשך מעצמות המאציל בתוספות ועילוי רב שלא בדרך וסדר ההדרגה.

על דרך דוגמא, בחינת השמחה במלך בשר ודם – שיוצא אז חוץ לגדרו והגבלת המדות, ולכן יוכל להתגלות לקטן כמו לגדול בשוה ממש; כמו בן למעלה ממש, בבחינת התגלות שמחה עליונה, הנה אז

8. (וענין בזהר פרשת תצוה דף קפ"ד, עמוד ב').

9. (ירמיהו לא, לה).

10. (וכמו שנתבאר במקום אחר – על פסוק "שש אשש בהנה". ענין שם).

11. (וכמו שנתבאר על פסוק "חכלילי עינים").

12. וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "מקו'ש עצים".

13. כמו שנתבאר בדבור המתחיל "ה' לי בעוזר". וענין מה שנתבאר ב"ביאור על פסוק צאניה וצאניה" מענין זה.

14. (וענין מה שנתבאר עוד מזה בשיד השידים, ב"ביאור על פסוק 'צאניה וצאניה'").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה כו'

הכתר שנק' כתר שבכתר שהוא למעלה מהתחלקות ונשיות הללו שברצון הנק' טעם כמזל לרצון כו' ושם הוא ענין כח ההכרעה להכריע מימין לשמאל ומשמאל לימין בב' המדרגות רצון וחק' דהיינו שיגביר הרצון של חסד שבא מכח המיית החסד של טעם כמזל הנ"ל על רצון של דין שבא ג"כ מכח הדין של טעם כמזל זה או להיפוך להגביר כח הדין דח"ס על כח החסד שבו וממילא יהיו ב' הכרעות הפכים הללו בבחי' החכ' שהוא שכל הבא בגילוי להטות כלפי חו"ג שישונה מחסד לדין ומדין לחסד בהתהפכות מן הקצה לקצה בשכל וטעם א' כנ"ל מצד ההתהפכות הזאת במקורו בח"ס בהעלם ומקור שנק' טעם כמזל לרצון שבא מכח של העליון ממנו יותר והוא בחי' כתר שבכתר שלמעלה גם מטעם כמזל לרצון כו' והוא עצם נקודת הרצון כמו שהוא שנק' רצון הפשוט שבכחו להטות ולהכריע בב' קוין דחו"ג דח"ס וד"ל:

(כב) אך שרש הענין הוא כידוע שיש ב' מדרגות בחכ' שבכתר שנק' ח"ס דא"א א' בחי' החיצונית שבו שנחלק לקוין ימין ושמאל והוא הנק' טעם כמזל לרצון לחסד או להיפוכו לדין (כמו בר"ע שא' (מנחות כט, ב) זו תורה זו שכרה והשיב שתוק כך עלה במח' לפני וכמ"ש במ"א) שממנו בא תולדות המדות שברצון של חסד או רצון של דין לפי אופן ההטייה דחכ' שבכתר שנק' טעם כמזל (כמו בשכל הגלוי שיש ב' קוין להטות כלפי חסד או דין) (והתחלקות זו דשכל הגלוי לחו"ג נובע ממקורו שהוא בחי' ח"ס הנ"ל שהוא המשכיל כל שכל וטעם ליכות מן ההעלם לגילוי או להיפוך שממנו נובע כל שכל וטעם לדין וחוב כמו (ירמ' ד, כב) חכמים המה להרע שמשכיל לדין וחוב תמיד כו') וב' קוין הללו שקולין הן ואין בא' כח להכריע לשכנגדו כמו ב' כפות המאזניים שעומדים בשוה. ואמנם מדרגה הב' דח"ס הנ"ל הוא בחי' הפנימי שבו שנחשב בבחי' פנימיות

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ביאור לד"ה ואולם

בפ' הרמ"ז פ' שלח בענין תלת עלמין אית לי' לקוב"ה, לכן הע"ס שלפני האצי' נק' ו"ס הגנוזות והם למעלה מעלה מבחי' ע"ס דאצילות). וביאור הדבר כי הנה מבואר בס"י שהעשר ספירות הם כשלהבת הקשורה בגחלת, וי"ל הטעם למה המשילו דוקא לשלהבת הקשורה בגחלת, אך הענין דהנה משל זה כולל כללות יחוד הע"ס במאצילן היינו ו"ס הגנוזות וי"ס הגלויות, כי בענין משל דשלהבת הקשורה בגחלת יש ב' ענינים הא' השלהבת הממונה ונעלמת בתוך הגחלת ממש ואינה מתפשטת כלל חוץ מעצם הגחלת, ולפ"ז פ' קשורה בגחלת היינו גנוזה ממש בגחלת, הב' היינו השלהבת שנתפשטה ע"ג הגחלת מבחוץ דהיינו בגחלים בוערות ולפ"ז פ' קשורה בגחלת אין ר"ל גנוזה בגחלת אלא

להבין שרשי הדברים ע"פ ואולם חי אני כו': הנה להבין ענין ככה"מ מהו ענין ממקומו, שנת' בפנים שיש ב' בחי' היינו בחי' הכבוד עצמו ובחי' מקומו של הכבוד שהוא ענין ה' הוא ושמו בלבד, דהיינו שבחי' שמו הוא ענין מקום כבודו וע"ז אומר' איה מקום כבודו, להבין זה הנה יש להקדים הקדמה א' בענין ע"ס דאצילות שמבואר בפרדס שיש ב' מדרגות בהן הא' בחי' ע"ס דאצילות ממש והב' בחי' ע"ס הגנוזות במאצילן שהם שרש ומקור של ו"ס דאצי' הגלויות (ולפי קבלת האר"י"ל נת' במ"א בביאור ע"פ ועשית בגדי קדש שהן ע"ס דעתיק או דא"א וע"פ ארדה נא ואראה נת' שהן ע"ס דעקודים, והמכוון הכל א' כי מה שלמעלה מאצי' נחשב בכלל בחי' עולם הא"ס לגבי האצי' כמבואר

וגרמוהי חד ממש, רק שמ"מ ענין יחוד והתכללות הע"ם הגנוזות במאצילן הוא ביתר שאת ויתר עז וזהו ענין מאמר אליהו בתיקונים אנת הוא חד ולא בחשבן כו' אנת הוא דאפיקת עשר תיקונים וקרינן להון ע"ס וכו' ולבסוף בסיום המאמר אמר אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא כו' והפ' דמתחלה אמר דאפיקת ע"ס הגלויות דאצ' לאנהגא בהון עלמין כו' אבל הוא ית' עצמו הוא חד ולא בחשבן י"ס כלל, ולבסוף אמר דאנת חכים כו' ר"ל אף שגם שלמעלה מאצ' שייך ג"כ בחי' חכים ומבין שהם י"ס הגנוזות שרשי י"ס דאצילות אך הם למעלה מעלה ממהות הי"ס דאצילות ולכך אע"פ שהם י"ס הם מיוחדים ביחוד נפלא הפלא ופלא יותר מיחוד הע"ס דאצ' עד שאין שייך בהם בחי' התחלקות כלל, ולפיכך מה שלמעלה מאצילות נק' חד ולא בחושבן י"ס דאצ' אע"פ שלמעלה מאצ' יש עדיין י"ס הגנוזות (דהיינו בעקודים או בע"י כנ"ל):

שמתאחדת ומתקשרת עם הגחלת, וענין חיבור וקשר זה היינו ששלחת זו שע"ג הגחלת קשורה עם שלחת שבתוכיות הגחלת הטמונה וגנוזה בהגחלת, שהיא המתאחדת ממש עם עצם הגחלת ביתר שאת ויתר עז מקשר ויחוד השלחת שמבחוץ לגחלת, ומ"מ גם שלחת זו שמבחוץ היא קשורה ממש עם הגחלת כמובן, והו' המשל, ושני הענינים האלו שבמשל, רומזים ג"כ בנמשל למעלה בענין המשכת הע"ס ממאצילן ב"ה ויחודן עמו לשני בחי' הג"ל בהע"ס, שהן ע"ס הגנוזות וע"ס הגלויות, שבחי' גלוי השלחת נמשל לבחי' י"ס הגלויות דאצילות שהן בחי' גלוי אור לכך נמשלו לשלחת המתגלה מחוץ לגחלת, וכך ע"ס אלו נמשכו לאנהגא בהון עלמין כו', ובחי' ע"ס הגנוזות שהן נעלמים תכלית ההעלם וכמוסים וגנוה' במאצילן הם נמשלו לבחי' כח השלחת שבתוך הגחלת ממש, ומ"מ גם בחי' י"ס הגלויות הם קשורים ומיוחדים ממש בא"ם ב"ה דאיהו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

לרוקע הארץ (ב), (ש"פ פנחס, רל"ג)

למעלה מבחי' ד' יסודות רובע ישראל וכמ"ש במ"א ע"פ שובה ישראל כו' מענין תשוב ה' תוס' חומש וחמישיתו יוסף כו'. ולכן גם עכשיו יש כח בארץ לחדש מאין ליש, וע' באנה"ק סד"ה איהו וחיוהי כו' מענין זה. רק עכשיו מקבלת ג"כ ממים משא"כ לע"ל. וז"ש למטר השמים תשתה מים, ר"ל שתהי' הארץ משפיע להמטר בסוד א"ח עט"ב כמ"ש במ"א. ועתה ית' ענין מי מנה כו' ומספר כו' והוא ג"כ ההפרש בין בחי' ראשית לבחי' ומקדם, כי ראשית היינו שהוא בגדר מספר ויש לו שני ושלישי והיינו החכ' נק' ראשית וממנה נמשך לבניה כו', משא"כ למעלה מתחכ' שהוא בחי' למעלה מהשתל' נק' מקדם קדמונו של עולם בחי' יחיד חד ולא בחושבן. אך להבין ענין שהמספר ג"כ בלי מספר, ויש להקדים הגמ' בחגיגה ד"ג סע"ב כתוב אחד אומר אלף אלף ישמשוני' וכתוב אחד אומר היש מספר לגרודיו, ויש שם שני תירוצי' ע"ז, הא' לא קשיא כאן בזמן שבחמ"ק קיים כאן בזמן שאין בהמ"ק קיים כבי' שנתמעטה פמליא של מעלה, והתירוץ השני דאלף אלפים הוא מספר גרוד א' אבל לגרודיו אין מספר.

ג) ונ"ל לבאר זה עפמ"ש והארץ היתה תהו, ופי' תהו כתב הרמב"ן חומר ההיול, ובע"ח שמ"א פ"ג מבואר כי ד' יסודות הם או"א וז"ג וההיולי הוא בחי' כתר ובחי' כתר הוא למעלה מכל ד' יסודות הג"ל, אך הנה נעוץ תחלתן בסופן ויש בבחי' מל' הארת הכתר כמ"ש המגיד מראשית אחרית ומקדם כו', אחרית היינו בחי' מל' ומגיד ל' המשכה מראשית מבחי' חכ' בחכ' יסד ארץ, והנה חכ' מקור יסוד המים ועכשיו הארץ מקבלת ממים שאף שהארץ מצמחת מאין ליש משא"כ המים, מ"מ א"א להיות צמיחה זו מהארץ עד שתשקה תחלה המים כמ"ש וכל שיח השדה כו' מרם יצמח כי לא המטיר (בראשית ב' ה'), כי המ"ן צריך עכשיו להמ"ד. אך לע"ל תקבל מבחי' ומקדם בחי' כתר ואז לא תצמחך להמים, והיינו מקדם יומשך בחי' אשר לא נעשה עדיין כדכתי' הנני בורא חדשה בארץ נקבה תסובב כו' ולא תהי' צריכה עוד למים, וזהו עליית נש"י הנק' ארץ שיהי' למעלה מבחי' מח' שהוא בחי' חכ' רק בחי' ומקדם. וזהו והארץ היתה תהו בחי' כתר, והיינו ע"י בחי' תשובה מעומקא דליבא שלמעלה מד' יסודות, וזהו בחי' הכח שיש בעפר

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

ראה אנכי נותן לפניכם היום, ש"פ ראה, תרד"ע

מתוך דבר כו'), אבל מ"מ ה"ה כלול בו כו', ולכן ה"ז מביא ג"כ עומק בהשכל הקודם (דאם טראגט ארויס א טיפקייט בהשכל הקודם), דכשם שהבנת שכל זה הוא מהשכל הקודם כמו"כ ה"ה מוסיף עומק פנימי בהשכל הקודם כו', וכ"ז הוא מפני שאינו מהות אחר כו'. ואין זה כמו השכל שבא ע"י משל וחידה שהשכל הקודם מתעלם לגמרי בלבוש זה, ומה שבא אח"כ על השכל ה"ז מהות אחר ממש כו', וכמו משלי שלמה הרי גם מה שבאים על הנמשל אין זה כמו חכמת שלמה כלל כו', אבל המבין דבר מתוך דבר אין זה מהות אחר כו', וידוע דענין משל וחידה הו"ע הפרסא והמסך שבין אצ"י לבר' דהע"ס דבר' הן בבחי' מהות אחר לגבי אצ"י וכמ"ש בתו"א ד"ה פתח אלי', וענין מבין דבר מתוך דבר זהו דוגמא לבחי' יש מאין דאצ"י דעם היות שאין זה בחי' עו"ע ממש (כמו השכל הבא בדרך קצרה) מ"מ אין זה שבא בבחי' מהות אחר, וכמו שכל החדש שיש לו שייכות אל השכל הקודם ונמצא כלול בו כו' וכמ"ש במ"א. ומאחר שהנאצלים הוא שנאצלו בבחי' קירוב הערך כו', ע"כ בבחי' הדעת שלהם גם בחי' ד"ת הוא בבחי' ידיעת מהות האין כו' וממילא הביטול הוא בבחי' ביטול במציאות דכל"ה כו', רק להיות שזהו ידיעת בחי' האין המקור ליש הנאצ' ע"כ אין זה בבחי' ביטול במציאות לגמרי אבל מ"מ הו"ע ביטול המציאות כו'. ויובן הענין ע"פ משנת"ל פרל"ה בענין ה' אחד שהכל בטל במציאות ממש דהיינו שאין שום מציאות כלל, והמציאות שלהם הוא רק מה שהאוא"ם נותן להם ערך ומקום כו', ונת' שם שזהו כאשר האוא"ם בבחי' המשכה כו', דבבחי' רוממות העצמות אינו שייך גם ענין נתינת מקום וערך כו' רק כמו שהאוא"ם הוא בבחי' המשכה או שייך שנותן להם ערך ומקום כו' (והיינו בחי' אלקי' הכלול באוא"ם כו'), ומוכן דבמדר' הכתר זהו בחי' חיצוניות הכתר, דפנימיות הכתר ה"ז בחי' המלך המרומם לבדו שאינו שייך גם בחי' נתינת ערך כו' רק בבחי' חיצוניות הכתר שזהו בחי' מקור לנאצלים שייך לומר שנותן ערך ומקום כו', ובנאצלים ידוע ומורגש מהות ואמיתת הענין כמו שהוא באוא"ם המאציל ומציאותם אינו מצ"ע רק מצד האוא"ם שנותן להם ערך ומקום כו' (וה"ז כמו שנת"ל פרפ"א בענין אין זולתך ואפס בלתיך דאין זולתך הוא שמבלעדיך לא יש דבר, אבל עמך יש דבר ומציאות והיינו שאוא"ם נותן ערך כו', והביטול

רצג) והענין הוא דהנה אינו דומה בחי' ד"ת דאצ"י לד"ת דנבראים דהרי ידיעת הנאצלים הוא באו"א לגמרי מידעת הנבראים, ידיעת הנבראים וההרגש שלהם בבחי' האין האלקי הוא בבחי' ידיעת המציאות לבד לא בבחי' המהות כלל, כי הנבראים אינם יודעים כלל מהות האין האלקי שאם היו יודעים מהות אלקות לא היו בבחי' יש כלל כו', ומפני שהתהוותם הוא בבחי' אין ערוך לגמרי הרי האין האלקי הוא בבחי' העלם והסתיר מהם להיות נודע רק מציאותו ולא מהותו כלל, וע"כ בדיעה הזאת ה"ה בבחי' ביטול היש לבד כו', וכאשר הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה ביניהם וידוע דאצבעו הקטנה הוא בחי' מל' דאצ"י מקור הנבראים, וכאשר ה' הגילוי בהם מבחי' המל' יותר מהחוק הקצוב דהיינו גילוי בחי' מהות האין האלקי כו' שרפן שנתבטל מציאותם לגמרי כו', אבל הנאצלים הגם שהן ג"כ בבחי' יש מאין וכמ"ש והחכ' מאין תמצא שהחכ' נמצא מהאין דכתר בבחי' יש כו' (והיינו בחי' חיצוניות החכ' ראשית ההשתל' כו') הרי אין זה בבחי' יש ממש כו'. וכמ"ש במ"א דענין יש מאין דאצ"י זהו ע"ד מבין דבר מתוך דבר שמתוך שכל אחד הוא מבין שכל אחר, שזהו שכל חדש שאינו ממהות השכל הקודם ממש, ולא כמו התגלות הפרטים של השכל והתרחבות הענינים של השכל שהרי כל שכל מתפרט ומתרחב בריבוי פרטים ובריבוי ענינים כו', שזהו מאותו מהות השכל ממש שמתפרט ומתרחב כו', ולכן עי"ז מתבאר הענין יותר כנודע, מפני שהוא אותו המהות ממש, וכמו"כ בשכל הבא בדרך קצרה שזה ממש מהות השכל הקודם רק שבא בדרך קצרה כו' והו"ע עו"ע כו', אבל הבנת שכל אחר משכל זה הרי אין זה אותו מהות השכל כו', שהרי זהו מה שמאותו השכל הוא מבין שכל אחר כו', ומ"מ אינו גם מהות אחר כי קרוב הוא אל מהות השכל האחר שממנו מבין, מאחר דהבנת השכל החדש הוא מהשכל הזה דמאין בא על השכל החדש הרי משכל זה, וא"כ בהכרח שיש להם שייכות זל"ז כו', וגם בהכרח שהשכל החדש נמצא כלול בהשכל הקודם רק שהוא בהעלם בו, ויותר מהעלם הפרטים בהנקודה שהרי זהו בחי' כלל ופרט כו', משא"כ השכל החדש שנמצא כלול בהשכל הקודם הוא בהעלם ביותר כו', והוא ע"ד שנושא בעצמו את השכל החדש כו' (ולכן דוקא מי שהוא נבון ה"ה מבין דבר

כמו מצד בחי' התנשאות עצמו שלא יש שום מציאות כלל והוא אמיתת הדעה העליונה (כו'). ונמצא דהאור הוא בד"כ בבחי' ביטול במציאות דכולא קמ' כל"ח כו'.

קיצור. והענין הוא דא"ד דעת שבאצי' לדעת דנבראים שהוא ידיעת המציאות בלבד כי התהוותם בדרך אין ערוך, משא"כ האצי' הגם שזה ג"כ בבחי' יש מאין ה"ז עד"מ מבין דבר מתוך דבר שהשכל הוא חדש ולא כמו פרטים מהכלל, אך לא ג"כ כמו ע"י משל שהשכל הוא מהות אחר, משא"כ השכל חדש יש לו שייכות להשכל הקודם ונמצא כלול בו בהעלם ביותר, וע"כ הדעת שלהם הוא ידיעת מהות האין והביטול הוא דכל"ח רק להיות שזה במקורם ששם תו"מ היינו רק שהאוא"ס נותן להם מקום. והו"ע אין זולתך שעם העצמות יש מציאות. והמציאות הוא בבחי' אין ואמיתת ד"ע שגם עם העצמות אפס בלעדו.

הוא שאינם בבחי' מציאות בפ"ע, אבל מ"מ ה"ה בבחי' בעצמן דהיינו שעם העצמות ה"ה בבחי' מציאות כו', וכמו עד"מ דגים שבים שחיותם הוא בתוך מקורם דוקא, והיינו דבהרגש מקורם הוא מציאותם, משא"כ ברואים שביבשה הרי חיותם הוא כשהן נפרדים ממקורם ובתוך מקורם אינם יכולים לחיות, וידוע שזהו ההפרש בין נבראים דעדאת"ג ונבראים דעדאת"כ, והוא דנבראים דעדאת"ג להיות שמציאותם הוא בחי' יש דוקא ע"כ מציאותם הוא דוקא כשאינם מרגישים מקורם, אבל נבראים דעדאת"כ מציאותם הוא בחי' אין וע"כ מציאותם הוא דוקא בהרגש מקורם, וכ"ש שיוכן כן באור האצי' שכל מציאותם הוא בחי' אין ע"כ בהרגש מקורם הוא מציאותם כו' ועמשנת"ל פרפ"א, ואפס בלתיך הוא שגם עמך לא יש שום דבר ומציאות כלל כו'. והיינו שאינם בבחי' מציאות בעצמו כלל והו"ע לא ידע כו' כמשנת"ל שם, וזהו

1.

חוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

בסוכות תשבו שבעת ימים - שמע"צ, תרפ"ט

בחי' סוכ"ע הוא למעלה מבחי' התלכשות בעולמות רק בבחי' מקיף לבר, ויש ג"כ עולמות שנתהוו מבחי' סוכ"ע והם העולמות שהן בבחי' פלא וכמא' בגולגלתא יתבין תליתר אלפין עלמין כו', והן בחי' עלמין סתימין דלא אתגליין שהן בבחי' סתים שהתהוותם הוא מאור דבחי' סוכ"ע, ולזאת הנה כשם שהאור דסוכ"ע הוא סתים ונעלם כמ"כ העולמות המתהווים מבחי' האור דסוכ"ע הם ג"כ סתומים ונעלמים וז"ע הנפלאות שהן בבחי' פלא, אך מ"ש ארון הנפלאות הוא כמ"ש עשה פלא שגם בחי' פלא הוא בחי' עשי' לגבי עצמות שגם זה הוא באין ערוך לגבי העצמות, שהרי גם סוכ"ע הוא רק בחי' אור וגילוי מן העצמות והוא בבחי' סובב ומקיף על העולמות, אשר כן הוא גם בשרשו בהאוא"ס שלפה"צ שהוא בחי' האור המאיר לעצמו לגלות עצמותם כבי' והוא בחי' אור וגילוי, והגם שהוא בחי' עצם האור, הנה נת' כמ"א דעצם האור להיותו אור וגילוי הוא שיך להתפשטות האור להיותו אור וגילוי, וזהו מה שבחי' סוכ"ע נק' פלא שהוא מל' כי 'פלא ממך דבר, הרי דהפלא שיך במה שהוא מציאות דבר, והיינו כשהוא מושג קצת עכ"פ דדבר שאינו מושג כלל שאינו שיך לומר שנפלא שהרי אינו יודע כלל ממנו רק בדבר שאפס קצוה מושג שיך לומר

מב) וזהנה ארון הנפלאות, הנה נפלאות הוא בחי' סוכ"ע, דהנה המשכת בחי' סוכ"ע הוא לא בסדר והדרגה, דבבחי' ממכ"ע ההמשכות הן בס' והדרגה, אבל בחי' סוכ"ע ההמשכה היא שלא בס' והדרגה, וכידוע דע"ס דעיגול' אינם משתלשלי' זמ"ז כ"א הכל הוא שנמשך מבחי' עצמות אוא"ס, דהנה עיגולים ויושר הם בחי' ממכ"ע ובחי' סוכ"ע והע"ס דבחי' ממכ"ע הם משתל' זמ"ז אבל הע"ס דעיגולים אינם משתלשלי' זמ"ז, והדוגמא מזה בנפש הוא ההפרש שבין כחות הגלויים וכחות הנעלמים דכחות הגלויים הוא שמשתל' זמ"ז ולכן יש בהם קדימה ואיחור, ומאחר שמשתל' זמ"ז ממילא ההמשכה היא בס' והדרגה דרך חיצוני' שבעליון נמשך אל התחתון אבל כחות הנעלמים אינם משתלשלי' זמ"ז רק כולם נמשכי' מעצמו' הנפש, ולכן יכולים להיות בגילוי כולם כא', וכל כח הוא בא בתוקף האור כמו מצד העצמות, וכמו"כ הוא בבחי' סוכ"ע שזהו שנמשך' מבחי' עצמות אוא"ס שהן בבחי' תוקף האור והגילוי, וגם זה מה דהשתל' הכתרים הוא זמ"ז הנה הענין בזה הוא מה שזהו המשכה ממחות למהות, והיינו מפני שכללות האור דסוכ"ע הוא שנמשך שלא ע"י צמצום כ"כ, והיינו שזהו בחי' האוא"ס שלפה"צ ע"כ ההמשכה היא ממחות למהות ולכן

מושג, ויכול לבא לידי השגה וכמו רשב"י וחביריו שהשיגו פנימי' התורה, וכמו"כ סוכ"ע נק' פלא.
קיצור. נפלאות הוא סוכ"ע, המשיכה שלא בס' והדרגה, בבחי' מקיף, ועצמות נק' אדון הנפלאות עושה פלא כי גם בפלא יש קצת השגה.

פלא היינו שאינו מושג לתכליתו ולעומקו, וכמו אחכמה והיא רחוקה ממני דשייך לומר אחכמה רק שהוא נפלא, וכמו סודות התורה שנק' נפלאות מפני שאינם מושגים לתכליתם כמו גל' דתורה שמושג בהשגה גמורה ופנימי' התורה שאינו מושג בהשגה גמורה ה"ז נק' נפלאות, ומ"מ הרי אפס קצהו

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

רשימה לחג הגאולה – י"ב-י"ג תמוז

והתשובות נשאלות ונענות בלחישת, ונשמע רק קול העט המשתרע עלי גליון.

באמצע החדר במקום המרווח עומדים בני אדם, כנראה מלאכתם היא להשגיח על הסדר, כי הם אינם מדברים ביניהם, אינם משיחים אף הגה קל, רק מביטים בכל עבר ופניה, ועל כל אחד ואחד ביחוד, על שיחות הכותבות עם האסירים, על מראה פני האסירים, ועל הכל.

בני אדם הללו, חגורים בכלי זיין, מלובשים בבגדי חיל פשוטים, אבל מראיהם מטיל אימה, פניהם אדומים וזועפים, עיניהם מבריקות, וכפתורי בגדיהם נחושת קלל, ומבנה גופם איתן.

הרושם הכללי: פה הוא מקום אריגת הרשת, וכל דיבור וכל הגה הנרשם בגליון זה הוא יסוד הבנין אשר יבנה אחרי כן החוקר ודורש. פה הוא רק בית אוסף החומר, חומר האשמה, חומר העלילה, פה הוא סיפור האסיר: שמו, כינויו, שנותיו, מולדתו, גזעו, דתו, מגורו, מעשהו, מספר בני ביתו, שמם ושנותיהם, אבל על ידי יתר עשירות השאלות, נהפך הנשאל ממספר – למודה על כמה דברים וענינים הבלתי עולים על רעיונו תחילה. על ידי רכות הנהגת הכותבות, וחלקת דבריהן ועם זה בלבול רעיוני הנשאל ומצבו המדוכא, נעשו תשובות גליון זה חומר עשיר ורכוש גדול ביד החוקר דין, הבא אחרי כן בטענת הודאת בעל דין.

מסכת גיהנם מדור ראשון

דרכתי על המפתח והנה חדר גדול מרובע, כ"ב אמה על י"ב אמה, ושולחנות ארוכים לכל שלשת כותלי החדר. מעבר האחד יושבות כותבות כעשרים אשה, רובן מקטורת בפיהן, כותבות ומעשנות, פניהן אל הבית, ולמולן ספסלים ארוכים כארכם של השולחנות, מקום מושב בשביל האורחים, האזרחים המובאים.

ומימין הכניסה, בסמוך אצל הדלת המובילה לימין – כי ג' פתחים בחדר זה, הראשון הפתוח לרווחה להאסירים המובאים מהמבוא האפל, המיוחד לאסירים מכובדים, פתח השני מימין, כנראה אשר דרך שם מביאים אסירים ממבוא אחר (אשר חימקע הנ"ל חשב כי דרך שם באתי גם אני) לאסירים בינונים או פשוטים, ופתח השלישי המוביל למדור השני – ומימין פתח הכניסה מהמבוא האפל בין פתח מבוא השני, שם ראיתי מונח על הרצפה הילקוט שלי עם מחסה הפליעד.

מחזה מוזר, כארבעים או יותר איש יושבים בחדר זה, כעשרים כותבות וכעשרים איש אסירים היושבים למולן. הכותבות כותבות על גליון ארוך, ובכל רגע מגביהות עיניהן אל היושב למולן לשאול אצלו שאלה הכתובה בגליון, ואסיר היושב למולה עונה, ברצון ובאונס.

ובכל זה שקיטה חרישית בבית כאילו אין שם איש, הכל שוקט, שקיטת נר גוועת, דומיית גוסס, השאלות

מה שאסור – אסור, ומה שמותר – לא צריך

משיחת שבת פרשת תזריע, ה'תשכ"ז

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

מוד.

ה', ב' מ"ח רנ"ח, ליובאוויטש,
שעה אחד עשר לילה.

כאשר נודע לחברי תלמידי הישיבה אשר נקראתי לכנוס לחדרו המיוחד של מורנו ורבנו הי' זה לפלא בעיניהם, כי תלמיד חדש יקרא לכנוס לחדר מורנו ורבנו. אחדים מהתלמידים הקשישים מגילי, הסבירוני הדבר הנפלא במינו, אשר כפי שמספרים קרה כזאת רק פעמים בודדות במקרים שונים.

פעם בא תלמיד חדש והי' נער בושט פנים ונחבא מבני אדם, ועוד טרם התאזרח התלמיד בתוככי חביריו בהישיבה, נקרא לבוא להחדר מיוחד של מורנו ורבנו, ובצאתו נהפך לאיש אחר, ויהי לפלא ואחרי כן נודע כי הי' יתום מאביו ואמו, ואביו הי' אחד הצדיקים גדולים, ובמשך שני שנים נתעלה התלמיד בלימוד ויהי אחד מנבחרי התלמידים.

פעם קרה כי בא תלמיד והי' רעבתן אוהב לדבר שקר ובעל מידות מגונות, גס הרוח ורתחן, וכשהיו אומרים לו שלא כפי רצונו הי' עונה בעזות וגם מקלל בקללות נמרצות, אך הי' בעל כישרון מופלא שלא הי' כמוהו בכל תלמידי הישיבה, כעבור איזה שבועות נקרא לכנוס לחדר המיוחד של מורנו ורבנו, ובצאתו נהפך לאיש אחר, וכעבור איזה חודשים נהי' לבחיר התלמידים בשולחן הראשון.

ועוד טרם הטעימו חברי את סיפוריהם, קרא אותי ר' אברהם שאול השמש לכנוס לחדרו המיוחד של מורנו ורבנו.

בצאתי את פני מורי ורבי, הייתי בחדווה רבה.

כנהוג עמדו התלמידים בשורה ויברכוני בברכת מז"ט, ודרשו ממני לחזור לפניהם את אשר שמעתי ממורנו ורבנו, הייתי במבוכה גדולה ולא ידעתי מה לעשות. להגיד את האמת לא יכולתי, ולומר שקר אסור.

כרגע התכוננתי ואומר אליהם, כי כאשר באתי אל הישיבה הקדושה וראיתי גודל עוצם יראתו של מורנו ורבינו הגאון והנהגתו בעבודת הבורא ב"ה נתעוררתי לעשות תשובה.

כאשר זכיתי לעמוד לפני מורנו ורבנו הגאון, אמר לי דברי מוסר בעניני ענווה ומידת האמת, אשר המדות טובות האלו הם הכנות אל עבודת הבורא ב"ה.

בדברי אמרתי להם דברים אחדים מאשר למדתי בספר ראשית חכמה, ואיזה ליקוטי דיבורים מחובת האדם בעבודת הבורא מהספר עבודת הקודש, מה שפעל עליהם רושם גדול, בהתעוררות טובה.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

בי"ה א' כ"ח שבט, תרפ"ב

רוסטוב-דאן

כבוד ידידי ווי"ח אי"א מו"ה יחיאל שי

שלום וברכה,

מאד עגמה נפשי מהשמועה המעציבה פטירת אביו ז"ל, ידידינו הנעלה העסקן במצות, ואשר עמל ויגע למלאות תעודת האדם עלי אדמות, כתורת החסידות, ליתן כחו ונפשו על עשיית הטוב, ואין טוב אלא תורה, להחזיק לומדי תורה, ויושבי באהלה של תורה, אשר בזה עושים את התורה, וכמבואר בענין תמכין דאורייתא דאינון עבדין רגלין לשכינתא.

זכות התורה טהרת המצוה וקיומה במס"נ לעת זקנותו, התקשרותו להוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' צוקללה"ה נגבי"מ זי"ע, יעמדו לעד וכאמרו וצדקתו עומדת לעד, בעולם העליון הוד והטהור, ותהי נפשו צרורה בצרור החיים את הוי".

קובי"ה עבד עלמא תתאה כגוונא דעלי עילאה, ועשי

לעילא, ובפרט ההתמסרות וההתקשרות שהן הנה מהכחות הפנימי, הנה כעבור ענין ועדנים בחוק הניתן כו' יזכה לעמוד לשרת את הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק', כאשר זכה להיות מקושר אליהם, ועל ידם לטוב לד', בחייו בעלמא דין.

המקום ינחם אתכם בתוך אבלי ציון וירושלים ועינינו תחזינה בטוב כו', ויקומו כו' וירננו לפני הוי".

וזאת תורת הנחלאות, האב מזכה את בנו בכל דבר טוב ומועיל, אשר ע"כ הנני בזה כי יקבל עליו בלי"ן להיות מתעסק בכל עניני הצדקה, אשר עשה אביו ז"ל בהשתדלות גדולה, ובסדר מסודר, ויתן דעתו ולבו ע"ז.

והוי הטוב הנותן תורה לעמו ישראל, אשר קדשנו במצותיו, הוא יתן לו ברכה והשפעה מרובה, ובכל אשר יעשה, יצליח ויעלה בעילוי אחר עילוי בזכות הצדקה בפועל ובכח פנימי.

והי ברכה ושלוש כאו"נ והדו"ש ידידו המברכו בן מו"ר.



המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' א

שהכניסו המצרים לתוכם, תטביעו את השועלים - דהיינו התינוקות
המצרים, שהם היו מחבלים את הכרמים בעוד כרמנו סמדר - שעל
ידם היו מגלים את התינוקות של ישראל, שבעוד שהם קטנים ורכים
נקראים סמדר.
"וְתִקַּח לוֹ תֵבַת נָמָא וּתְחַמְרָהּ בַּחֹמֶר וּבִזְפָּת וּתְשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד",
שואלת הגמרא, מַאי שְׂנָא - מדוע הניחתו בנְמָא, הרי גופו ישתמר
יותר בשאר עצים חזקים יותר. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,
מִיָּכָן יֵשׁ לְהַבִּיא רֵאִיָּה לְצִדִּיקִים שְׂמֻמֹּנָם חֲכִים עֲלֵיהֶן יוֹתֵר מִנוֹפֶן
- ולכן השתמשה בדבר זול. וְכָל כֶּף לָמָּה - מדוע חביב עליהם
ממנם מגופם, לְפִי שְׂאִין פּוֹשְׁטִין יְדֵיהֶן בְּגוֹל. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר
נַחֲמָנִי אָמַר, הֵטַעַם שֶׁלָּקַחָהּ גּוֹמָא, לְפִי שְׁהוּא דְּכָר רַךְ, שֶׁיָּכוֹל
לְעֻמּוֹד - להחזיק מעמד אם תיתקל התיבה בְּפָנֵי דְּכָר רַךְ וּבְפָנֵי
דְּכָר קָשָׁה, שֶׁהָרָךְ כֵּשֶׁנְתֵּקֵל בָּאֵבָן חֹזֵר לֵאחֹרָיו וְלֹא נִשְׁבֵּר. וְמֵה
שֶׁכָּתוּב וְתִקַּחְמֶנָּה בַּחֹמֶר וּבִזְפָּת, תֵּנָא, טָחוּ אֶת הַתֵּיבָה בַּחֹמֶר
מִבְּפָנִים, וּזְפָּת מִבְּחוּץ וְלֹא מִבְּפָנִים, בְּדִי שְׁלֹא יֵרִית אוֹתָהּ צִדִּיק
יֵרִית רַע שֶׁל הֹזֶפֶת.
"וְתִשֶּׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וְתִשֶּׂם בְּסוּף עַל שֵׁפֶת הַיָּאֹר", מְבֹאֵר
הַגְמָרָא מִזֶּה סוּף זֶה, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הֵנִיחָה אוֹתוֹ בֵּין סוּף. רַבִּי
שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר

הָאֵיזֵר כִּי טוֹב, הָרִי שְׁהָאֹר נִקְרָא טוֹב.
"וְתִצְפְּנֶנָּהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים", מְבֹאֵר הַגְמָרָא, שֶׁיִּכְלָה לְהַצְפִּינוּ
שְׁלוֹשָׁה חֳדָשִׁים מִשּׁוּם דְּלֹא מָנוּ מִצְרַיִם אֶלָּא מִשְׁעָה דְּאַהֲרָהָ -
הַמִּצְרַיִם סָפְרוּ תִשְׁעָה חֳדָשִׁים לְעִיבּוּרָהּ רַק מִיּוֹם שֶׁהִחֲזִירָה עִמָּרָם
בְּלִיקּוּחֵן הַשְּׁנִיִּים, אֲבָל וְהִיא הָיְתָה מִיַּעֲקֹבָא בִּיה - לְמַעֲשֶׂה הֵיחָד
מִעוּבְרָתָהּ בְּמִשְׁה מִזְמַן הַנִּישׁוּאִין הָרִאשׁוֹנִים, וְהִיא זֶה תִּלְתָּא יָרְחֵי
מִיַּעֲקֹבָא - שְׁלוֹשָׁה חֳדָשִׁים לְפָנֵי שֶׁהִחֲזִירָה פַּעַם שְׁנִיָּה. נִמְצָא
שֶׁיִּלְדָּה בְּסוּף הַשְּׁעָה חֳדָשִׁים מִהַלִּיקּוּחֵן הַשְּׁנִיִּים, וְלִכֵּן יִכְלָה לְהַצְפִּינוּ
עוֹד שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים לְפִי שְׁלֹא חֲשָׂדוּ בָּהּ שֶׁתֵּלַד עַד שֶׁיַּעֲבִירוּ תִשְׁעָה
חֳדָשִׁים מִנִּישׁוּאֶיהָ. שׁוֹאֵל הַגְמָרָא עַל מַה שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא יִכְלָה עוֹד
הַצְפִּינוּ, אָמַר, הָרִי כְּמוֹ שֶׁהַצְפִּינָה אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים תִּצְפְּנֶנָּה
וְתִיזִיל - תִּמְשִׁיךְ לְהַצְפִּינוּ. וּמִיִּשְׁבָּת, אֶלָּא - הֵטַעַם שְׁלֹא יִכְלָה
לְהַצְפִּינוּ, לְפִי שֶׁכָּל חֵיכָא דְּהוּוּ שְׂמֻעֵי מִצְרַיִם דְּמִתְלִיד יְנוּקָא -
כִּשְׁהִיוּ הַמִּצְרַיִם שׁוֹמְעִים שֶׁנּוֹלַד תֵּינוֹק לְיִשְׂרָאֵל, הָיוּ מִגְלִים אֶת
הַתֵּינוֹק עַל יְדֵי שְׂמֻמָּתוֹ יְנוּקָא הָתָם - הָיוּ מְבִיאִים לִשְׂם תֵּינוֹק אַחֵר,
כִּי חֵיכִי דְּלִישְׁמֻעִינָהוּ וּמַעֲזֵי (בְּהִרְיָהוּ) - כְּדִי שֶׁהַתֵּינוֹק שֶׁל יִשְׂרָאֵל
יִשְׁמַע אוֹתוֹ וְיִבְכּוּ, וְלִכֵּן לֹא יִכְלָה לְהַצְפִּין עוֹד אֶת מִשְׁה מִחֲשַׁשׁ
שֶׁיִּגְלוּהוּ כִּךְ. וְכִמוֹ דְּכֵתִיב אֶחָזוּ לָנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוֹעֲלִים קָמְנִים
מִחַבְלִים כְּרָמִים וְגו', כְּלוּמָר, בֵּת קוֹל אוֹמֵרֶת לְמִי הֵים בִּשְׁעָה

הלילה שהפך ליום

בפרשת תזריע אנו מצוים על ברית המילה: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו". את המלה "ביום" דרשו חכמינו זכרונם לברכה "ביום ולא בלילה".

מה שמעניין הוא, שלפני מתן תורה, במצרים, מלו היהודים את עצמם בלילה. המדרש מספר, שלפני יציאת מצרים הרבה יהודים "לא היו מקבלים עליהם למול". מה עשה הקדוש ברוך הוא? אמר "שיעשו (את קרבן) הפסח, וכיון שעשה משה את הפסח, גזר הקדוש ברוך הוא לארבע רוחות העולם... הלכו ונדבקו באותו פסח". ריח קרבן הפסח של משה רבנו משף אליו את בני ישראל, ואז: "נתכנסו כל ישראל אצל משה, ואמרו לו, בבקשה ממך, האכילנו מפסחך". אמר להם משה: "אם אין אתם נמולים, אין אתם אוכלים". מיד מלו את עצמם.

מהמדרש משמע, שרק באותו לילה, שבהמשכו התרחשו מכת בכורות ויציאת מצרים, כאשר עשה משה רבנו את קרבן הפסח, הוא הודיע לבני ישראל את הצווי "וכל ערל לא יאכל בו", בקרבן הפסח, ואז הם מלו את עצמם בלילה. מדוע?

ההסבר הוא, שבניסח למצות המילה, ליל יציאת מצרים היה בבחינת יום, כפי שאומר הזהר, שבלילה הזה התקיים הכתוב "ולילה כיום יאיר", ולכן הם היו יכולים למול את עצמם באותו הלילה שהפך ליום.

באור הדבר: מצד טבע העולם, לא היתה יציאת מצרים יכולה להתרחש. במוכן הגשמי, אפלו עבד לא היה יכול לברח ממצרים. ובמוכן הרוחני, בני ישראל היו שקועים במ"ט שערי טמאה, ולא היו יכולים, מצד עצמם, להגאל משם.

ולכן, יציאת מצרים באה עלידי ש"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא" - התגלות אלקית שלמעלה מכל גדרי הבריאה וטבע העולם. מפיון שקה, התבטלו גם הגדרים המבדילים בין יום ולילה, עד ש"לילה כיום יאיר".

כאשר בני ישראל מלו את עצמם בלילה הזה, הם התעלו לדרגה עליונה זו של קדשה אלקית שלמעלה מגדרי העולם, וכך זכו להגאל ולצאת ממצרים. לכן אמר משה רבנו את הצווי "וכל ערל לא יאכל בו" בלילה דוקא, כדי להרים אותם מעל כל המדידות וההגבלות של טבע העולם ולעשות אותם ראויים לגאולה.

כה גם אנו, בכל יום עלינו לצאת ממצרים. לצאת מההגבלות שלנו וללכת קדימה בעבודת השם. בעבודה של יציאת מצרים הלילה הוא כמו יום. יהודי אינו מתחשב אם מסביבו אור או חשך, אלא "מל" את עצמו ומוסר את עצמו לגמרי לקדוש ברוך הוא.

(מעובד על פי לקוטי שיחות כרך יז, עמוד 125. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור פרשת תזריע-מצורע

יב « וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^א דבר אל־בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא: וביום השמיני ימול בשר ערלתו: ^ב ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל־קדש לא־תגע וא־להמקדש לא תבא עד־מלאת ימי טהרה: ^ג ואם־נקבה תלד וטמאה שבעים כנדתה ושלשים יום ושלשת ימים תשב על־דמי טהרה: ^ד ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא בבש בן־שנתו לעלה ובן־יונה או־תר לחטאת אל־פתח אהל־מועד אל־הכהן: ^ה והקריבו לפני יהוה וכפר עליה וטהרה ממקד דמיה זאת תורת הילדת לזכר או לנקבה: ^ו ואם־לא תמצא ידה די שח ולקחה שתיר תרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת וכפר עליה הכהן וטהרה: ^ז **יג** « וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר: ^א אדם כי־יהיה בעור־בשרו שאת או־ספחת או בהרת והיה בעור־בשרו לנגע צרעת והובא אל־אהרן הכהן או אל־אחד מבניו הכהנים: ^ב וראה הכהן את־הנגע בעור־הבשר ושער בנגע הפך ^א לכן ומראה הנגע עמק מעור בשרו נגע צרעת הוא וראהו הכהן וטמא אתו: ^ג ואם־בהרת לבנה הוא בעור בשרו ועמק אין־מראה מן־העור ושערה לא־הפך לכן והסגיר הכהן את־הנגע שבעת ימים: ^ד וראהו הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעינו לא־פשה הנגע בעור והסגירו הכהן שבעת ימים שנית: ^ה (ע"ב בחול) ^ו וראהו הכהן אתו

ביום השביעי שנית והנה פתח הנגע ולא־פשה הנגע בעור וטהרו הכהן מספחת הוא וכבס בגדיו וטהר: ^א ואם־פשה תפשה המספחת בעור אחרי הראתו אל־הכהן לטהרתו ונראה שנית אל־הכהן: ^ב וראהו הכהן והנה פשה המספחת בעור וטמא הכהן צרעת הוא: ^ג נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל־הכהן: ^ד וראה הכהן והנה שאת לבנה בעור והיא הפכה שער לכן ומחית בשר חו בשאת: ^ה צרעת נושנת הוא בעור בשרו וטמא הכהן לא יסגרנו כי טמא הוא: ^ו ואם־פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה הצרעת את־כל־עור מראשו ועד־רגליו לכל־מראה עיני הכהן: ^ז וראה הכהן והנה כסתה הצרעת את־כל־בשרו וטהר את־הנגע כלו הפך לכן טהור הוא: ^ח וביום הראות בו בשר חו וטמא: ^ט וראה הכהן את־הבשר החי וטמא הבשר החי טמא הוא צרעת הוא: ^י או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ובא אל־הכהן: ^{יא} וראהו הכהן והנה נהפך הנגע ללבן וטהר הכהן את־הנגע טהור הוא: ^{יב} ובשר כִּי־יהיה כו־בערו שחין ונרפא: ^{יג} והיה במקום השחין שאת לבנה או בהרת לבנה ארמדת ונראה אל־הכהן: ^{יד} וראה הכהן והנה מראה שפל מן־העור ושערה הפך לכן וטמא הכהן נגע־צרעת הוא בשחין פרוח: ^{טו} ואם ^א יראנה הכהן והנה אין־בה שער לכן ושפלה איננה מן־העור והיא כהה והסגירו הכהן שבעת ימים: ^ב ואם־פשה תפשה בעור וטמא הכהן

אֹתוֹ גִּנֵּעַ הוּא: כ וְאִם-תַּחֲתֶיהָ תַּעֲמֹד הַבֹּהֶרֶת
לֹא פָשְׁתָה צִרְכַּת הַשְּׁחִין הוּא וְטָהְרוּ הַכֹּהֵן: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁמָה שֶׁל הַפְּרָשָׁה - תְּזַרִיעַ

ידוע ששְׁמָה שֶׁל הַפְּרָשָׁה מוֹרָה עַל תַּכְנֵה. וְלִכְאוּרָה שְׁמָה
שֶׁל פְּרָשְׁתָנוּ 'תְּזַרִיעַ' - שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ יִצִּירַת חַיִּים חֲדָשִׁים -
הַפּוֹד מִתַּכְנֵה שֶׁל הַפְּרָשָׁה, הַמְדַּבֵּרֶת - בְּרָבָה - בְּדִינִי
מִצּוּרֵעַ, שֶׁעָלִיו דָּרָשׁוּ חֲזו"ל "מִצּוּרֵעַ חֲשׁוֹב כְּמֵת".
וְהַהֲסָבֵר לָכֵן: הַצִּרְעָה הִיא לֹא רַק עֲנֵשׁ שֶׁמַּגִּיעַ לְאָדָם
בַּעֲזָן דְּבוּר לְשׁוֹן הָרַע, אֲלָא יֵשׁ בָּהּ תַּפְקִיד חַיּוּבִי שְׁנוּעֵד
לְהַגְלִיל אֶת הָאָדָם לְהַתְרַחַק מִדְּבוּר וְסִפּוּר לְשׁוֹן הָרַע. כֵּן
לְאַחֲרֵי שִׁישְׁהָר מִהַצִּרְעָה יוּכַל לִפְתָּח חַיִּים חֲדָשִׁים, נְקִיִּים
מִלְשׁוֹן הָרַע. לָכֵן שְׁמָה שֶׁל הַפְּרָשָׁה מוֹרָה עַל יִצִּירַת חַיִּים
חֲדָשִׁים, כִּי זוּהִי מִשְׁרָתָה הָאֲמִתִּית שֶׁל הַצִּרְעָה - לְזֻרַע
וְלִיצוּר חַיִּים חֲדָשִׁים.

(לקוטי-שיחות כרך כב ע' 70, ע"פ ביאורי החומש)

שְׁנֵי כֹהֲנֵי בְּשָׂר בִּי־יָהִיָּה בָּעוֹר מְכֹת־אֵשׁ וְהִיָּתָה
מִחֵית הַמִּכּוֹה בַּהֲרַת לְבָנָה אֲדַמְדָּמֶת אוֹ לְבָנָה:
כ וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִהְפָּךְ שַׁעַר לָבָן
בַּבֹּהֶרֶת וּמִרְאָהָ עֵמֶק מִן־הָעוֹר צִרְעַת הוּא
בַּמִּכּוֹה פָּרַחָה וְטָמֵא אֹתוֹ הַכֹּהֵן גִּנֵּעַ צִרְעַת
הוּא: ט וְאִם א וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־בַּבֹּהֶרֶת
שַׁעַר לָבָן וְשִׁפְלָה אֵינָהּ מִן־הָעוֹר וְהוּא כֹהֵן
וְהַסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים: ז וְרָאָהּ הַכֹּהֵן
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם־פָּשָׁה תַּפְשָׁה בָּעוֹר וְטָמֵא
הַכֹּהֵן אֹתוֹ גִּנֵּעַ צִרְעַת הוּא: ח וְאִם־תַּחֲתֶיהָ
תַּעֲמֹד הַבֹּהֶרֶת לֹא־פָשְׁתָה בָּעוֹר וְהוּא כֹהֵן
שְׂאֵת הַמִּכּוֹה הוּא וְטָהְרוּ הַכֹּהֵן כִּי־צִרְכַּת
הַמִּכּוֹה הוּא: פ כ וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה בִּי־יָהִיָּה בּוֹ
גִּנֵּעַ בְּרָאשׁ אוֹ בִּזְקָן: י וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע
וְהִנֵּה מִרְאָהוּ עֵמֶק מִן־הָעוֹר וְכּוֹ שַׁעַר צָהָב דָּק
וְטָמֵא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נִתַּק הוּא צִרְעַת הָרֹאשׁ אוֹ
הַזָּקָן הוּא: יא וְכִי־רָאָה הַכֹּהֵן אֶת־גִּנֵּעַ הַנֶּתֶק
וְהִנֵּה אֵין־מִרְאָהוּ עֵמֶק מִן־הָעוֹר וְשַׁעַר שָׁחַר
אֵין בּוֹ וְהַסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן אֶת־גִּנֵּעַ הַנֶּתֶק שִׁבְעַת
יָמִים: יב וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

וְהִנֵּה לֹא־פָשָׁה הַנֶּתֶק וְלֹא־יָהִיָּה בּוֹ שַׁעַר צָהָב
וּמִרְאָה הַנֶּתֶק אֵין עֵמֶק מִן־הָעוֹר: יג וְהַתְּגַלָּח
וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יְגַלַּח וְהַסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק
שִׁבְעַת יָמִים שְׁנִית: יד וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־פָשָׁה הַנֶּתֶק בָּעוֹר
וּמִרְאָהוּ אֵינָנו עֵמֶק מִן־הָעוֹר וְטָהְרוּ אֹתוֹ הַכֹּהֵן
וְכֹכֶם בְּגָדָיו וְטָהְרוּ: טו וְאִם־פָּשָׁה יִפְשָׁה הַנֶּתֶק
בָּעוֹר אַחֲרֵי טָהֲרָתוֹ: יז וְרָאָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָשָׁה
הַנֶּתֶק בָּעוֹר לֹא־יִבְקֹר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצָּהָב טָמֵא
הוּא: יח וְאִם־בְּעֵינָיו עֲמַד הַנֶּתֶק וְשַׁעַר שָׁחַר
צָמַח־בּוֹ נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטָהְרוּ
הַכֹּהֵן: טט וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה בִּי־יָהִיָּה בָּעוֹר־
בְּשָׂרָם בַּהֲרַת בַּהֲרַת לְבָנָה: כ וְרָאָה הַכֹּהֵן
וְהִנֵּה בָּעוֹר־בְּשָׂרָם בַּהֲרַת בַּהֲרַת לְבָנָה בַּחֵק
הוּא פָּרַח בָּעוֹר טָהוֹר הוּא: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ (יב, ב)

יִרְמֹז הַכְּתוּב עַל כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מְצִינֵנו שְׁנִקְרָאתָ אִשָּׁה
... 'אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ', פִּירוּשׁ: הַזִּרְעָה מְצוּיֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
(אור החיים)

כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת בְּשֵׁם אִשָּׁה שֶׁל הַקֶּבֶץ, שֵׁם זֶה
מִבְּטֵא אֶת הַקִּשּׁוֹר הָעֲצוּם בֵּין יִשְׂרָאֵל לַקֶּבֶץ, וְהוּא מוֹרָה עַל
הַתְּשׁוּקָה שֶׁל הָאָדָם לְהִתְקַרֵּב לַקֶּבֶץ, כְּשֶׁכָּל הַדְּבָרִים
הָאַחֲרִים טָפִלִים אֲצִלּוֹ. בְּמַצֵּב כֵּזֶה יוּכַל הָאָדָם לְהִגִּיעַ לְמַצֵּב
שֶׁל 'כִּלּוֹת הַנֶּפֶשׁ', שְׂאִיפָה לְהִתְנַתֵּק מִהַגּוֹף וְהָעוֹלָם הַזֶּה
הַנִּשְׁמִי, וְלִהְיוֹת בַּקֶּבֶץ.

עַל־כֵּן אוֹמֵר הַפְּסוּק "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ": גַּם כַּאֲשֶׁר אָדָם
נִמְצָא בְּמַצֵּב שֶׁל "אִשָּׁה", שֶׁכָּלוּ עָסוּק בְּלִהְתְּקַרֵּב לַקֶּבֶץ, הֵן
עָלִיו לְהִיּוֹת בְּכַחֲנִית "תִּזְרִיעַ" - לַעֲסֹק בְּקִיּוֹם הַמְצוּיֹת
הַנִּשְׁמִיּוֹת וְהָאַרְצִיּוֹת, כִּמּוֹ שִׁזְרִיעָה בְּשׂוֹטָה הִיא בְּאֶרֶץ, וְרַק
כֵּן הִיא מְבִיאָה לְצִמְחָתָהּ.

(לקוטי-שיחות כרך א ע' 236, ע"פ ביאורי החומש)

שְׁלִישִׁי כ וְאִישׁ כִּי יִמְרֹט רֹאשׁוֹ קִרְחַת הוּא טָהוֹר
הוּא: כא וְאִם מִפָּאֵת פָּנָיו יִמְרֹט רֹאשׁוֹ גִּבְחַת הוּא
טָהוֹר הוּא: כב וְכִי־יָהִיָּה בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ גִּנֵּעַ
לָבָן אֲדַמְדָּם צִרְעַת פִּרְחַת הוּא בְּקִרְחָתוֹ אוֹ

שִׁיחִים — יָרִים", וְהַמְנוּחָה הִימָּה עֹמֶדֶת בְּדָרוֹם (וְאֵלּוּ הַכְּסִיל בַּחֲשֹׁף יִהְיֶה).
 מוֹכֵן אָפֹא שֶׁהַדִּלְקָת הַגֵּר מוֹנֵעַת אֶת הַהִתְפַּשְּׁטוֹת שֶׁל טִמְאַת הַמִּצְרַע.

(תורת לוי יצחק עמ' שנה)

מוֹסִיף כ"ק אֲדָמוֹ"ר גָּשִׁיא הוֹרְנוּ:
 בַּמִּפְרָשִׁי הַמִּשְׁנָה מְבָאָר ש"הַדִּלְקָת הַגֵּר" הֵינּוּ גֵרוֹת שֶׁבֶת-קֹדֶשׁ. וְאֵכָן — גֵּרוֹת שֶׁבֶת-קֹדֶשׁ וְטִמְאַת מִצְרַע הֵם "זֶה לַעֲמֵת זֶה":

טִמְאַת מִצְרַע — טִמְאַה זֹו בָּאָה כְּעֶשֶׂה עַל חֹטֵא לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁהִיא מְבִיאָה בְּסוּפּוֹ שֶׁל דָּבָר לַעֲבֹדָה-זָרָה, כְּפִי שֶׁכָּתַב הַרַמְבַּם (סוֹף הַלְבוֹת טִמְאַת צִרְעֵת): "מִתּוֹךְ כֶּף בָּאִין כֹּ" לְדָבָר בְּאַלְקִים וְכוּפְרִין בְּעֶקֶר".

גֵּרוֹת שֶׁבֶת-קֹדֶשׁ — גֵּרוֹת אֵלֶּה מִרְחִיקִים אֶת הָאָדָם מִעֲבֹדָה-זָרָה. כִּי הַגֵּרוֹת הַלָּלוּ שׁוֹמְרִים עַל הָאָדָם "שֶׁלֹּא יִכָּשֶׁל בְּעֵץ אוֹ בְּאֶבֶן", רָמַז לְמָה שֶׁכָּתוּב (ירמיה ב) "אֲמָרִים לַעֲץ אָבִי אֶתָּה וְלָאֶבֶן אֶתִּי לְדִתְנִי".

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 241)

רַבִּיעִי ^ט וְרָאָה הַכֹּהֵן אַחֲרָי א הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע וְהִנֵּה לֹא-הִפָּךְ הַנֶּגַע אֶת-עֵינָיו וְהַנֶּגַע לֹא-פָשָׁה טִמְאַ הוּא בָּאֵשׁ תִּשְׂרָפֶנּוּ פָּחַתָּהּ הוּא בְּקִרְחָתָהּ אוֹ בְּגִבְחָתָהּ: ^י וְאִם רָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כֹהֵן הַנֶּגַע אַחֲרָי הַכֹּהֵן אִתּוֹ וְקָרַע אֹתוֹ מִן-הַבִּגְדִּי אוֹ מִן-הָעוֹר אוֹ מִן-הַשְּׂתִי אוֹ מִן-הָעֶרְב: ^י וְאִם תִּרְאֶה עוֹד בְּבִגְד אוֹ-בַשְּׂתִי אוֹ-בְעֶרְב אוֹ בְּכָל-כְּלִיעוֹר פָּרַחַת הוּא בָּאֵשׁ תִּשְׂרָפֶנּוּ אֵת אֲשֶׁר-בּוֹ הַנֶּגַע: ^{יב} וְהַבִּגְד אוֹ-הַשְּׂתִי אוֹ-הָעֶרְב אוֹ-כָל-כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר תִּכְבֹּס וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע וְכִבֹּס שְׁנִית וְטָהַר: ^{יג} זֹאת תוֹרַת נֶגַע-צִרְעֵת בִּגְד הַצֹּמֵר א אוֹ הַפְּשָׁתִים אוֹ הַשְּׂתִי אוֹ הָעֶרְב אוֹ כָל-כְּלִיעוֹר לְטָהָרוֹ אוֹ לְטִמְאוֹ: פַּפֵּה

ס"ז פסוקים, בנ"ה סימן.

פרשת מצורע

יֵד א וְיִדְבַּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ב זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת הַמִּצְרֵעַ בְּיוֹם טְהֻרָתוֹ וְהוּבָא אֶל-הַכֹּהֵן: ^ג וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן אֶל-מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה גִרְפָּא נֶגַע-הַצִּרְעֵת מִן-הַצִּרְעֵת: ^ד וַצֹּהֵר

בְּגִבְחָתוֹ: ^ה וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת-הַנֶּגַע לְבָנָה אֲדָמֶדֶמֶת בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ כְּמִרְאָה צִרְעֵת עוֹר בָּשָׂר: ^ו אִישׁ-צִרְעֵת הוּא טִמְאַ הוּא טִמְאַ וְיִטְמְאוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נֹגַע: ^ז וְהַצִּרְעֵת אֲשֶׁר-בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל-שֵׁפֶם יַעֲמֶה וְטִמְאַ א טִמְאַ יִקְרָא: ^ח כָּל-יָמָיו אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמַא טִמְאַ הוּא בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ: ^ט וְהַבִּגְד כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֹגַע צִרְעֵת בְּבִגְד צֹמֵר אוֹ בְּבִגְד פְּשָׁתִים: ^י אוֹ בַשְּׂתִי אוֹ בְעֶרְב לַפְּשָׁתִים וְלַצֹּמֵר אוֹ בְעוֹר אוֹ בְּכָל-מְלֹאכֶת עוֹר: ^{יא} וְהִנֵּה הַנֶּגַע וַיִּקְרַק א אוֹ אֲדָמֶדֶם בְּבִגְד אוֹ בְעוֹר אוֹ-בַשְּׂתִי אוֹ-בְעֶרְב אוֹ בְּכָל-כְּלִיעוֹר נֹגַע צִרְעֵת הוּא וְהִרְאָה אֶת-הַכֹּהֵן: ^{יב} וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע וְהִסְגִּיר אֶת-הַנֶּגַע שְׁבַעֶת יָמִים: ^{יג} וְרָאָה אֶת-הַנֶּגַע בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּי-פָשָׁה הַנֶּגַע בְּבִגְד אוֹ-בַשְּׂתִי אוֹ-בְעֶרְב אוֹ בְעוֹר לְכָל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה הָעוֹר לְמְלָאכָה צִרְעֵת מִמֶּאֱרַת הַנֶּגַע טִמְאַ הוּא: ^{יד} וְשָׂרַף אֶת-הַבִּגְד אוֹ אֶת-הַשְּׂתִי א אוֹ אֶת-הָעֶרְב בַּצֹּמֵר אוֹ בַפְּשָׁתִים אוֹ אֶת-כָּל-כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר-יִהְיֶה בּוֹ הַנֶּגַע כִּי-צִרְעֵת מִמֶּאֱרַת הוּא בָּאֵשׁ תִּשְׂרָף: ^{יז} וְאִם יִרְאֶה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה לֹא-פָשָׁה הַנֶּגַע בְּבִגְד אוֹ בַשְּׂתִי אוֹ בְעֶרְב אוֹ בְּכָל-כְּלִיעוֹר: ^{יח} וַצֹּהֵר הַכֹּהֵן וְכִבֹּסוּ אֵת אֲשֶׁר-בּוֹ הַנֶּגַע וְהִסְגִּירוּ שְׁבַעֶת-יָמִים שְׁנִית:

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ (יג, מו)

מוֹשָׁבוֹ טִמְאַ (תורת כהנים)

בַּמִּשְׁנָה (נגעים פי"ג) מְבָאָר, שָׂאֵם שֶׁהָא מִצְרַע בְּבִית "כְּדִי הַדִּלְקָת הַגֵּר", נַעֲשֶׂה הַבֵּית מוֹשָׁבוֹ שֶׁל הַמִּצְרַע וְהוּא טִמְאַ. אוֹמֵר עַל כֶּף רַבִּי לִוִּי-יִצְחָק שְׁנִיאֹרְסוֹן זְכוּרָנוֹ-לְבָרְכָה: טִמְאַת מִצְרַע — רוֹמְזֵת ל"הַסְתַּלְקוֹת אוֹר הַחֻקִּי" (חֲסֵרוֹן בְּבִטּוֹל הַמַּחֲלָט).

הַדִּלְקָת הַגֵּר — רוֹמְזֵת ל"הַמִּשְׁכַּת אוֹר הַחֻקִּי". כִּי אוֹר הוּא בְּחִינַת חֻקִּי, כְּמֵאֲמַר ר"ל (בבא-בֶּתְרָא כה) "הָרֹצֵה

הָאִשָּׁם: ^ה וְהִנּוּחַר בְּשֹׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן
עַל־רֹאשׁ הַמִּטְהַר וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה:
^ו וְעִשָּׂה הַכֹּהֵן אֶת־הַחֲטָאת וּכְפָר עַל־הַמִּטְהַר
מִטְּמָאתוֹ וְאַחֵר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה: ^ז וְהָעֹלָה
הַכֹּהֵן אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחַהּ וּכְפָר
עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהַר: ^ח

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁמָה שֶׁל הַפָּרֶשָׁה - מְצֹרֵעַ

בדורות הראשונים נקראת פרשת מצורע - 'פרשת זאת
תהיה', ורק בדורות האחרונים התקבל השם 'פרשת מצורע'.
וטעם הדבר בפנימיות הענינים: ידוע שלעתיד-לבוא החשף
והרע יתפכו לאור וטוב. כך גם בנוגע למצורע, בזמן הגלות
מצורע הוא משג שליילי. אכל לעתיד-לבוא התשובה של
המצורע תהיה בבחינת 'זדונות נעשות לו פזכויות', כך
שהמשג מצורע יתפך להיות דבר חיובי. בדורות הראשונים
לא קראו בשם "מצורע" כי לא רצו להשתמש בדבר שליילי,
לכן השתמשו בשם "זאת תהיה" רמז לכך שלעתיד-לבוא
יהיה המצורע דבר חיובי. אף בדורות האחרונים, הקורבים
לביאת משיח שאז יתפך המצורע לדבר חיובי, קוראים
לפרשה "מצורע" על-שם העתיד הקרוב, שבו המצורע יהיה
רק דבר של קדשה ואור.

(לקוטי משיחות ח"ז ע' 100. ע"פ ביאורי החומש)

חמישי כא ואם־דל הוא ואין ידו משגת וְלָקַח כֶּבֶשׂ
אֶחָד אֲשֶׁם לַתְּנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת
אֶחָד בָּלוּל בְּשֶׁמֶן לַמִּנְחָה וְלֹג שֶׁמֶן: ^ב וְשְׁתֵּי
תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תִּשְׁיג יָדוֹ וְהָיָה
אֶחָד חֲטָאת וְהָאֶחָד עֹלָה: ^ג וְהָבִיִּא אֹתָם בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי לַטְּהָרָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־
מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה: ^ד וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־כֶּבֶשׂ
הָאֲשֶׁם וְאֶת־לֹג הַשֶּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה: ^ה וְשָׁחַט אֶת־הַכֶּבֶשׂ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט
אֶת־הַחֲטָאת וְאֶת־הָעֹלָה בְּמָקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי
כַּחֲטָאת הָאֲשֶׁם הוּא לִכְהֵן קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא:
^ו וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הָאֲשֶׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל־תֵּנוּד
אֹזֶן הַמִּטְהַר הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל־
בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְּמָנִית: ^ז וְלָקַח הַכֹּהֵן מִלֹּג הַשֶּׁמֶן
וַיִּצֶק עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית: ^ח וּטְבַל הַכֹּהֵן
אֶת־אֶצְבָּעוֹ הַיְּמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפוֹ
הַשְּׂמָאלִית וְהָיָה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ שִׁבְעַת
פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה: ^ט וּמִיָּתֶר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפוֹ
יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תֵּנוּד אֹזֶן הַמִּטְהַר הַיְּמָנִית וְעַל־
בֶּהֱן יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְּמָנִית עַל דָּם

הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמִּטְהַר שְׁתֵּי־צִפְרִים חִזוֹת טְהוֹרוֹת
וְעֵץ אֲרָז וְשֵׁנִי תוֹלַעַת וְאֹזֶב: ^ה וְצִוָּה הַכֹּהֵן
וְשָׁחַט אֶת־הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל־בְּלִי־חֶרֶשׁ עַל־
מִים חַיִּים: ^ו אֶת־הַצִּפּוֹר הַחֲיָה יָקַח אֹתָהּ וְאֶת־
עֵץ הָאֲרָז וְאֶת־שֵׁנִי תוֹלַעַת וְאֶת־הָאֹזֶב וּטְבַל
אוֹתָם וְאֶת | הַצִּפּוֹר הַחֲיָה בְּדָם הַצִּפּוֹר הַשְּׁחֻטָּה
עַל הַמִּים הַחַיִּים: ^ז וְהָיָה עַל הַמִּטְהַר מִן־
הַצִּרְעָת שִׁבְעַת פְּעָמִים וְטָהַר וְשָׁלַח אֶת־הַצִּפּוֹר
הַחֲיָה עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה: ^ח וְכַבֵּם הַמִּטְהַר אֶת־
בְּגָדָיו וְגִלָּח אֶת־כָּל־שְׁעָרוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר
וְאַחֵר יָבֹוא אֶל־הַמִּחְנֶה וַיֵּשֶׁב מִחוּץ לְאֹהֶלוֹ
שִׁבְעַת יָמִים: ^ט וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִגְלַח אֶת־
כָּל־שְׁעָרוֹ אֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־זָקְנוֹ וְאֶת גִּבְתָּ עֵינָיו
וְאֶת־כָּל־שְׁעָרוֹ וְיִגְלַח וְכַבֵּם אֶת־בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהַר: ^י וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָקַח שְׁנֵי־
כִבְשִׂים תְּמִימִים וְכִבְשָׂה אֶחָת בַּת־שָׁנָתָה תְּמִימָה
וְשְׁלִשָּׁה עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְלֹג
אֶחָד שֶׁמֶן: ^{יא} וְהָעֹמִיד הַכֹּהֵן הַמִּטְהַר אֶת הָאִישׁ
הַמִּטְהַר וְאֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
^{יב} וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהַקָּרִיב אֹתוֹ
לְאֲשָׁם וְאֶת־לֹג הַשֶּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה: ^{יג} וְשָׁחַט אֶת־הַכֶּבֶשׂ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט
אֶת־הַחֲטָאת וְאֶת־הָעֹלָה בְּמָקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי
כַּחֲטָאת הָאֲשֶׁם הוּא לִכְהֵן קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא:
^{יד} וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הָאֲשֶׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל־תֵּנוּד
אֹזֶן הַמִּטְהַר הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל־
בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְּמָנִית: ^{טו} וְלָקַח הַכֹּהֵן מִלֹּג הַשֶּׁמֶן
וַיִּצֶק עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית: ^{טז} וּטְבַל הַכֹּהֵן
אֶת־אֶצְבָּעוֹ הַיְּמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפוֹ
הַשְּׂמָאלִית וְהָיָה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ שִׁבְעַת
פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה: ^{יז} וּמִיָּתֶר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפוֹ
יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תֵּנוּד אֹזֶן הַמִּטְהַר הַיְּמָנִית וְעַל־
בֶּהֱן יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְּמָנִית עַל דָּם

פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה: ^כ וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַשֶּׁמֶן |
אֲשֶׁר עַל־פִּפוֹ עַל־תְּנוּךְ אֵזֶן הַמַּטְהָר הַיְמָנִית
וְעַל־בִּתֵּן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בִּתֵּן רִגְלוֹ הַיְמָנִית
עַל־מָקוֹם דָּם הָאָשָׁם: ^{כא} וְהִנּוֹתָר מִן־הַשֶּׁמֶן
אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־רֹאשׁ הַמַּטְהָר לְכַפֵּר
עָלָיו לִפְנֵי יְהוָה: ^{כב} וְעָשָׂה אֶת־הָאֲחֵל מִן־הַתֹּרִים
אוֹ מִן־בְּנֵי הַיֹּנָה מֵאֲשֶׁר תִּשְׁיֹג יָדוֹ: ^{כג} אֵת
אֲשֶׁר־תִּשְׁיֹג יָדוֹ אֶת־הָאֲחֵד חֲטָאת וְאֶת־הָאֲחֵד
עֹלָה עַל־הַמִּנְחָה וְכַפֵּר הַכֹּהֵן עַל הַמַּטְהָר לִפְנֵי
יְהוָה: ^{כד} זֹאת תּוֹרַת אֲשֶׁר־בּוֹ נִגַּע צֹרַעַת אֲשֶׁר
לֹא־תִשְׁיֹג יָדוֹ בַּמִּהְרָתוֹ: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~

עני שאמר קרבנו של מצרע זה עלי, והיה מצרע עשיר .
מביא . . . קרבנות עשיר (רמב"ם)

ב"ק מו"ח אדמו"ר הציץ פעם ליהודי אחד לנדב את
הוצאות ההדפסה של שו"ת ה'צמח צדק'. היהודי הבטיח,
אף שלפי מצבו לא היה זה ביכולתו, ואז נתעשר וקיים
הבטחתו. אמר הרבי, שהחלטה זו פתחה לו למעלה 'צנורות'
חדשים של פרנסה. ואף כאן: באשר עני יוצא מגדרו
ומשתדל עבור חברו העשיר – עוזרים לו מלמעלה לקיים
את הבטחתו בפעשירות.

(לקוטי שיחות, כרך כו, עמ' 105)

שישי ^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
^ב כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם
לְאֶחָהּ וְנִתְּתִי נֶגַע צֹרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם:
^ג וְכֹא אֲשֶׁר־לוֹ הַבֵּית וְהַגִּיד לַכֹּהֵן לֵאמֹר כְּנָגַע
נִרְאָה לִי בַּבֵּית: ^ד וְצֹחַ הַכֹּהֵן וּפְנֵי אֶת־הַבֵּית
בְּטָרִם יָבֹא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת־הַנֶּגַע וְלֹא יִטְמָא
כָּל־אֲשֶׁר בַּבֵּית וְאַחֵר כֵּן יָבֹא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת־
הַבֵּית: ^ה וְרָאָה אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה הַנֶּגַע בְּקִירַת
הַבֵּית שֶׁקַּעְרוּרֹת יִקְרָקֶת אוֹ אֲדָמָדָמֹת וּמִרְאִיתָהּ
שֶׁפֶל מִן־הַקִּיר: ^ו וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן מִן־הַבֵּית אֶל־פֶּתַח
הַבֵּית וְהַסִּגִּיר אֶת־הַבֵּית שִׁבְעַת יָמִים: ^ז וְשָׁב
הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה הַנֶּגַע
בְּקִירַת הַבֵּית: ^ח וְצֹחַ הַכֹּהֵן וְחִלְצוֹ אֶת־הָאֲבָנִים

אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּגַע וְהַשְׁלִיכוּ אֹתָהֶן אֶל־מַחוּץ לְעִיר
אֶל־מָקוֹם טָמֵא: ^ט וְאֶת־הַבֵּית יִקְצַע מִבֵּית סָבִיב
וְשִׁפְכוּ אֶת־הָעֹפֶל אֲשֶׁר הִקְצוּ אֶל־מַחוּץ לְעִיר
אֶל־מָקוֹם טָמֵא: ^י וְלָקַחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת וְהִבְיִאוּ
אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטָח אֶת־
הַבֵּית: ^{יא} וְאִם־יָשׁוּב הַנֶּגַע וּפָרַח בַּבֵּית אַחֵר חִלָּץ
אֶת־הָאֲבָנִים וְאַחֲרֵי הַקְצוֹת אֶת־הַבֵּית וְאַחֲרֵי
הַטּוֹחַ: ^{יב} וְכֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה הַנֶּגַע
בַּבֵּית צֹרַעַת מִמֵּאֲרֵת הוּא בַּבֵּית טָמֵא הוּא:
^{יג} וְנָתַן אֶת־הַבֵּית אֶת־אֲבָנָיו וְאֶת־עֲצָיו וְאֵת
כָּל־עֹפֶר הַבֵּית וְהוֹצִיא אֶל־מַחוּץ לְעִיר אֶל־מָקוֹם
טָמֵא: ^{יד} וְהִבֵּא אֶל־הַבֵּית כָּל־יְמֵי הַסִּגִּיר אֹתוֹ
וְטָמֵא עַד־הָעָרֹב: ^{טו} וְהִשְׁכַּב בַּבֵּית יָכֶסֶם אֶת־
בְּגָדָיו וְהֵאֱכַל בַּבֵּית יָכֶסֶם אֶת־בְּגָדָיו: ^{טז} וְאִם־בֹּא
יָבֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא־פֶשֶׁה הַנֶּגַע בַּבֵּית
אַחֲרֵי הַטּוֹחַ אֶת־הַבֵּית וְטָהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַבֵּית כִּי
נִרְפָּא הַנֶּגַע: ^{יז} וְלָקַח לְחֹטֵא אֶת־הַבֵּית שְׁתֵּי
צִפְרִים וְעֵץ אֲרֹז וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וְאֵזֶב: ^{יח} וְשָׁחַט
אֶת־הַצִּפֹּר הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־חֶרֶשׁ עַל־מִים חַיִּים:
^{יט} וְלָקַח אֶת־עֵץ־הָאֲרֹז וְאֶת־הָאֵזֶב וְאֵת | שְׁנֵי
הַתוֹלַעַת וְאֵת הַצִּפֹּר הַחַיָּה וְטָבַל אֹתָם בְּדָם
הַצִּפֹּר הַשְּׁחוּטָהּ וּבְמִים חַיִּים וְהָיָה אֶל־הַבֵּית
שִׁבְעַת פְּעָמִים: ^כ וְחִטָּא אֶת־הַבֵּית בְּדָם הַצִּפֹּר
וּבְמִים חַיִּים וּבַצִּפֹּר הַחַיָּה וּבְעֵץ הָאֲרֹז וּבְאֵזֶב
וּבְשְׁנֵי הַתוֹלַעַת: ^{כא} וְשָׁלַח אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה אֶל־
מַחוּץ לְעִיר אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְכַפֵּר עַל־הַבֵּית
וְטָהַר: ^{כב} זֹאת הַתּוֹרָה לְכָל־נֶגַע הַצֹּרַעַת וּלְנִתְקָ:
^{כג} וּלְצֹרַעַת הַבֶּגֶד וּלְבָיִת: ^{כד} וּלְשֹׂאֵת וּלְסַפַּחַת
וּלְבִהְרֹת: ^{כה} לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטָּהָר
זֹאת תּוֹרַת הַצֹּרַעַת: **פ טו** ^{כז} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ^{כח} דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתֶּם אֱלֹהִים אֵיֵשׁ אֵיֵשׁ כִּי יִהְיֶה זֶב מִבְּשָׂרוֹ
זֹכּוֹ טָמֵא הוּא: ^{כט} וְזֹאת תִּהְיֶה טְמֵאתוֹ בְּזֹכּוֹ יָרֹ

בְּשָׂרוֹ אֶת־זוֹבוֹ אוֹת־הַחֲתִים בְּשָׂרוֹ מְזוּבוֹ טַמְאָתוֹ
הוא: ה' כִּלְהַמְשָׁכָב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הֵזָב וְטַמְאָ
וְכִלְהַפְלִי אֲשֶׁר־יִשָּׁב עָלָיו וְטַמְאָ: ה' וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ יִכָּפֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמֵּיִם וְטַמְאָ
עַד־הָעֶרֶב: וְהַיֵּשֶׁב עַל־הַפְּלִי אֲשֶׁר־יִשָּׁב עָלָיו
הֵזָב יִכָּפֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמֵּיִם וְטַמְאָ עַד־הָעֶרֶב:
וְהַנֹּגֵעַ בְּבִשָּׁר הֵזָב יִכָּפֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמֵּיִם
וְטַמְאָ עַד־הָעֶרֶב: ה' וְכִי־יִרְקַח הֵזָב בַּפֹּהוֹר וִיכָפֵּס
בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמֵּיִם וְטַמְאָ עַד־הָעֶרֶב: וְכִלְהַמְשָׁכָב
הַמֵּרְפֵּב אֲשֶׁר יִרְפֵּב עָלָיו הֵזָב וְטַמְאָ: וְכִלְהַנֹּגֵעַ
בְּכָל־אִשֶּׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו וְטַמְאָ עַד־הָעֶרֶב וְהַנּוֹשֵׂא
אוֹתָם יִכָּפֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמֵּיִם וְטַמְאָ עַד־הָעֶרֶב:
י' וְכָל־אֲשֶׁר יִגַּע בְּזִבּוֹ הֵזָב וְיִדְּיוֹ לֹא־שֹׁטֵף בַּמֵּיִם
וִיכָפֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמֵּיִם וְטַמְאָ עַד־הָעֶרֶב:
י"ב וְכִלְי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר־יִגַּע בּוֹ הֵזָב יִשְׁבֹּר וְכִלְכְּלִי
עַץ יִשְׁטֹף בַּמֵּיִם: י"ג וְכִי־יִטְהַר הֵזָב מְזוּבוֹ וְסָפַר לוֹ
שִׁבְעַת יָמִים לְטַהַרְתּוֹ וִיכָפֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ
בַּמֵּיִם חַיִּים וְטַהַר: י"ד וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח־לוֹ שְׁתֵּי
תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה וְכֹאֵל לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּנָם אֶל־הַכֹּהֵן: ט"ו וַעֲשֵׂה אֹתָם
הַכֹּהֵן אֶחָד חֲטָאת וְהָאֹחֵד עֹלָה וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן
לִפְנֵי יְהוָה מְזוּבוֹ: ט

נקודות משיחות קודש ~

וְלַצֹּרֶעַת הַבֶּגֶד וְלַבֵּית (יד, נה) כְּתַב הַסְפּוֹרָנוֹ: "אֵין זְכָרוֹן
לְרֵאשׁוֹנִים שְׁנִמְצָאוּ לְעוֹלָם נִגְעֵי בַתִּים, עַד שֶׁאִמְרוּ קֶצֶתָם ז"ל
שֶׁלֹּא הָיוּ לְעוֹלָם". וַיֵּשׁ לְכֹאֵר, דְּהִנֵּה מְבֹאֵר בִּלְקוּטֵי תוֹרָה
שֶׁנֶּגַע רוּמָז לְאֶדָם שֶׁפָּנִימִיּוֹתוֹ טוֹכָה בְּתַקְלִית, וְהִרְעָה הוּא רַק
בְּחִיצוֹנִיּוֹתוֹ (בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ), וְלָכֵן פִּיּוּם, שְׂאִין אֲנָשִׁים כְּאֵלֶּה,
אֵין הִנֵּגַע מְצוּי. לְפִי זֶה מוֹכֵן, שֶׁנֶּגַע בְּבֵית מִסְמָל רַע חִיצוֹנִי
בְּתַקְלִית: וְלָכֵן הָיָה נָדִיר גַּם בַּיָּמִים הָהֵם, שֶׁכֵּן אִישׁ לֹא הִגִּיעַ
לְדִרְגָּה זוֹ.

(לקוטי שידות, כרך כב, עמ' 68)

שְׂבִיעִי ט"ו וְאִישׁ כִּי־תִצָּא מִמֶּנּוּ שְׁכַבְתָּ־זָרַע וְרַחֵץ
בַּמֵּיִם אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטַמְאָ עַד־הָעֶרֶב: י' וְכִלְכְּלִי

בְּגֵד וְכִלְעוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה עָלָיו שְׁכַבְתָּ־זָרַע
וִיכָפֵּס בַּמֵּיִם וְטַמְאָ עַד־הָעֶרֶב: י"א וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּהּ שְׁכַבְתָּ־זָרַע וְרַחֲצוּ בַּמֵּיִם
וְטַמְאוּ עַד־הָעֶרֶב: י"ב וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זֹכָה
דָּם יִהְיֶה זֹכָה בְּבִשָּׁרָה שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה
בְּנִדְתָּהּ וְכִלְהַנֹּגֵעַ בָּהּ וְטַמְאָ עַד־הָעֶרֶב: י"ג וְכִלְכְּלִי
אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו בְּנִדְתָּהּ וְטַמְאָ וְכָל־אֲשֶׁר־
תִּשָּׁב עָלָיו וְטַמְאָ: י"ד וְכִלְהַנֹּגֵעַ בְּמִשְׁכָּבָהּ יִכָּפֵּס
בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמֵּיִם וְטַמְאָ עַד־הָעֶרֶב: י"ה וְכִלְכְּלִי
הַנֹּגֵעַ בְּכָל־פְּלִי אֲשֶׁר־תִּשָּׁב עָלָיו יִכָּפֵּס בְּגָדָיו
וְרַחֵץ בַּמֵּיִם וְטַמְאָ עַד־הָעֶרֶב: י"ו וְאִם עַל־
הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל־הַפְּלִי אֲשֶׁר־הוּא יִשְׁבֹּת
עָלָיו בְּנִגְעוֹ־בּוֹ וְטַמְאָ עַד־הָעֶרֶב: י"ז וְאִם שָׁכַב
יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּהּ וְתִהְיֶה נִדְתָּהּ עָלָיו וְטַמְאָ
שִׁבְעַת יָמִים וְכִלְהַמְשָׁכָב אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו
וְטַמְאָ: ט"ח וְאִשָּׁה כִּי־זוּב זֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים
כִּלְכְּלִי עַת־נִדְתָּהּ אוֹ כִּי־תִזוּב עַל־נִדְתָּהּ כִּלְכְּלִי
זֹב טַמְאָתָהּ כִּימִי נִדְתָּהּ תִּהְיֶה טַמְאָה הוּא:
י"ט כִּלְהַמְשָׁכָב אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו כִּלְכְּלִי זֹכָה
בְּמִשְׁכָּב נִדְתָּהּ יִהְיֶה־לָּהּ וְכִלְהַפְלִי אֲשֶׁר תִּשָּׁב
עָלָיו טַמְאָ יִהְיֶה כְּטַמְאָת נִדְתָּהּ: כ' וְכִלְהַנֹּגֵעַ
בָּם וְטַמְאָ וִיכָפֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמֵּיִם וְטַמְאָ
עַד־הָעֶרֶב: כ"א וְאִם־טַהַר מְזוּבָה וְסָפַרָה לָּהּ
שִׁבְעַת יָמִים וְאַחֵר תִּטְהַר: כ"ב וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
תִּקַּח־לָּהּ שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה וְהִבְיָאָה
אוֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: כ"ג וַעֲשֵׂה
הַכֹּהֵן אֶת־הָאֹחֵד חֲטָאת וְאֶת־הָאֹחֵד עֹלָה
וְכָפַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מְזוּבָה טַמְאָתָהּ:
כ"ד וְהִזְרֹתָם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטַּמְאָתָם וְלֹא יָמָתוּ
בְּטַמְאָתָם בְּטַמְאָם אֶת־מִשְׁכְּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם:
כ"ה זֹאת תּוֹרַת הֵזָב וְאֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שְׁכַבְתָּ־זָרַע
לְטַמְאָתָּהּ: כ"ו וְהִדּוּתָהּ בְּנִדְתָּהּ וְהֵזָב אֶת־זוּבוֹ

לִזְכֹּר וּלְנַקְבָּהּ וּלְאִישׁ אֲשֶׁר יִשָּׁב עַם־מִמָּנָה:

פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׂבַעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ (טו, יט) דָּם נָדָה הִיא מִן הַקָּלִלוֹת שֶׁנִּתְקַלְלָה תְּחִלָּה אַחֲרֵי חֲטָא עַץ הַדַּעַת, וְהִיגְוָה שֶׁחֲטָא יָצַר בָּהּ מְצִיאוֹת שֶׁל רַע, הַמִּתְבַּטֵּא בְּדָם נָדָה, דָּם טָמֵא. וּלְפִי זֶה, יִמָּתֵק מִה שְׂאִיתָא בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים (קמו, ד) שֶׁלְעֵתִיד־לָבוֹא יִתֵּר אֲסוּר נָדָה – כִּי אִזּוּ יִקְרָא הַיַּעֲוֵד "וְאֵת רִיחַ הַטָּמֵא אֲעֲבִיר מִן הָאָרֶץ" וְיִתְבָּרַר הָעוֹלָם מִן הַטָּמֵא וְהַזָּהָמָא שֶׁל חֲטָא עַץ הַדַּעַת.

(לקוטי שיחות, כרך יד, עמ' 27)

◆ ◆ ◆

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעָלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעוּתָהּ וְיִמְלִיד מְלֻכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעָנְלָא וּבְזִמָּן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָיָא. יִתְבָּרַךְ: יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָיָא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֹה דְקֻדְשָׁא

בְּרִיד הוּא. אֲמֵן לְעָלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, הַשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

◆ ◆ ◆

מִפְטִיר ט וּבִיּוֹם הַשְּׁבַת שְׁנֵי־כַבָּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וְשְׁנֵי עִשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: י עֲלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל־עֹלֹת הַתְּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ י וּבְרָאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנִים וְאֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַת תְּמִימִם: י וְשִׁלְשָׁה עִשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִפְרֵי הָאֶחָד וְשְׁנֵי עִשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: י וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד עֹלָה רִיחַ נִיחָח אִשָּׁה לַיהוָה: י וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַחֵין יִהְיֶה לִפְרֵי וְשִׁלִּישַׁת הַחֵין לְאֵיל וּרְבִיעֶת הַחֵין לִכְבֹּשׁ יֵין זֹאת עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: ט וְשִׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשֶּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵיהֶם הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיַבְחִיהָ שְׁלוֹם. אֲרֵךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְאוּלָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיֵאָדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שֶׁמֶקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמִצָּע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

עטרת מרים

(א) הַשְּׁמַיִם בְּסֵאִי, בְּלוֹמַר, מִן הַשְּׁמַיִם תִּבְאֶנָּה הַנּוֹרוֹת עַל כָּל הָעוֹלָם כָּלוּ, כִּמּוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּשְׁבָתוֹ עַל כִּסְאוֹ תִצְאֶנָּה הַנּוֹרוֹת מִלְּפָנָיו. וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלִי, בְּלוֹמַר, כָּל הָעוֹלָם הוּא שְׁלִי וּבִרְשׁוֹתִי. אֵי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי, אִם־כֵּן מִה שֶׁנֶּדָּר לְבָנוֹת לִי בֵּית וּמִקוֹם מְנוּחָתִי. (ב) וְאַל זֶה

אֶפֶס אָמַר יְהוָה הַשְּׁמַיִם בְּסֵאִי אֵינִי צָרִיד לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלָּכֶם וְהָאָרֶץ הָדָם עֵינֵי שְׂרָפָה רַגְלֵי אֵיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאֵיזָה מְקוֹם תִּרְצוּ לַחֲדָה בַּעַת מְנוּחָתִי לְהַשְׁרֹת שְׁכִינָתִי, אֵינִי בָדָאִי לִי: בִּוְאֵת־כָּל־אֱלֹה שְׁמִים וְהָאָרֶץ יְדֵי עֲשִׂתָהּ וְרַק אַחֲרֵי כֵן וַיִּהְיוּ כָל־אֱלֹה שְׁמִים וְהָאָרֶץ, וְאֵינֶם קְרוֹמִים

בְּמוֹנֵי נְאֻם־יְהוָה וְעַם שְׂאֵנִי רַם עַל

רַמִּים, עַם כָּל זֶה וְאֵלֶיזָה אֲבִיט

אֶל־עֵנִי וְנִכְחַת־רוּחַ שְׂרוּחִי נִשְׁבֶּרֶת

בְּעִבּוֹר הַצֶּעֶר וְהַגֹּן, וּבְכָל זֹאת וְחָרַד

עַל־דְּבָרִי נוֹהֵר לִשְׁמוֹעַ בְּקוֹלִי: ג אֲבִל

עֲתָה אֵין לִי חֶפֶץ בָּכֶם, שְׁהִי שׁוֹחֵט

הַשּׁוֹר הוּא מִכַּה־אִישׁ אֶת בְּעָלָיו שֶׁל

הַשּׁוֹר וְגוֹלָו מִמּוֹ, לְפִיכָּךְ זֹבַח הַשֶּׁה

דּוֹמֶה לִפְנֵי כְּעָרְף פֶּלֶב וְהַמַּעֲלָה

מִנְחָה חֲרִי הוּא לִפְנֵי בְּדַם־חִזּוֹר

מִזְכִּיר וְהַמִּקְטֹרֶת לְבִנְיָה מְכַרֵּךְ אוֹתִי

אֲנִי בַת־שֹׁרֶת אוֹנֶם, גַּם־הַמָּה

שְׁשׁוֹמֵמִים הַשּׁוֹר וְזֹבָחִים הַשֶּׁה, גַּם הֵמָּה

כִּמּוֹ עוֹרָף פֶּלֶב וּמַעֲלָה דָם חִזּוֹר הוּאִיל

כִּי בָחַר בְּדִרְכֵיהֶם וּבִשְׁקֻצֵיהֶם

נִפְשָׁם חִפְצָה: ד לִכֵּן גַּם־אֲנִי

אֲבָחֵר בַּתַּעֲלָלֵיהֶם לְהַתְּעוֹלֵל בָּהֶם

בַּהֲבָאָה הַרְעוּת וּמִגּוֹרָתָם וְדָבָר אֲשֶׁר

הֵם יִרְאִים אֲבִיא לָהֶם יַעֲזֹר בְּעִבּוֹר

קְרָאתִי אֲלֵיהֶם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים

לְהוֹרִיד לְשֹׁר דָּרָם וְאֵין עוֹנָה לְשֹׁר

דָּרָם דִּבְרָתִי וְלֹא שְׁמָעוּ וַיַּעֲשׂוּ

הָרַע בְּעֵינֵי וּבִאֲשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי

בָּחֲרוּ: ה שְׁמָעוּ דְּבַר־יְהוָה אֲתֶם

הַצִּדִּיקִים הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרִי בְּאֶמֶת,

אָמְרוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל הַצּוֹנִעִים

שְׂמֻת־דַּמִּים שָׁהֶם אֲחִיכֶם וְהֵם בְּאֶמֶת

שְׂנֵאִיכֶם הַשּׁוֹמֵמִים אֲתֶכֶם מִגְדִּיכֶם

שְׂנֵאִיכֶם אָמְרוּ אֲחִיכֶם שְׂנֵאִיכֶם

אֶל־דְּבָרִי אָמְרוּ אֲחִיכֶם שְׂנֵאִיכֶם

הפטרה לשבת ראש־חודש לקריאה

בציבור ולשמו"ת בישיעהו פרק סו

סו אֶפֶס אָמַר יְהוָה הַשְּׁמַיִם בְּסֵאִי וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלֵי אֵיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאֵיזָה מְקוֹם מְנוּחָתִי: ד וְאֵת־כָּל־אֱלֹה יְדֵי עֲשִׂתָהּ וַיִּהְיוּ כָל־אֱלֹה נְאֻם־יְהוָה וְאֶל־זָה אֲבִיט אֶל־עֵנִי וְנִכְחַת־רוּחַ וְחָרַד עַל־דְּבָרִי: ג שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכַּה־אִישׁ זֹבַח הַשֶּׁה עָרְף פֶּלֶב מַעֲלָה מִנְחָה דַם־חִזּוֹר מִזְכִּיר לְבִנְיָה מְכַרֵּךְ אֲנִי גַם־הַמָּה בָּחֲרוּ בְּדִרְכֵיהֶם וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נִפְשָׁם חִפְצָה: ד גַּם־אֲנִי אֲבָחֵר בַּתַּעֲלָלֵיהֶם וּמִגּוֹרָתָם אֲבִיא לָהֶם יַעֲזֹר קְרָאתִי וְאֵין עוֹנָה דִּבְרָתִי וְלֹא שְׁמָעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבִאֲשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: ה שְׁמָעוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרִי אָמְרוּ אֲחִיכֶם שְׂנֵאִיכֶם

דברו, הצדיקים המודרים לעשות את דבר ה'. אמרו אחיכם, אמרו פושעי ישראל שהם אחיכם וכו'. שונאים מנדיכם, השונאים אתכם (ומנדים) ומרחיקים אתכם. למען שמי יכבד ה', כל אחד מהם אומר, בגלל פרסום שמי בא כבוד לה', כי אני קרוב אליו והוא מתקבד בי.

ומנדים אתכם, אלה אומרים לכם לאמר רק למען בעבור פרסום שמי יכבד יהוה על ידי הקרבות, משיב להם תנבאי, לא כן הוא פדריהם כי בעינינו ונראה בשמחתכם והם הרשעים יבשו ויראו כי לא ירצה ה' בחוגם רק בעבודת הלב באמת, וכך בא כבוד לה': ו אז לימות המשיח יצא קול שאון

ונראה בשמחתכם והם

יבשו, ותנבאי אומר למדרים אל דבר ה', לא כן הוא פדרי פושעי ישראל, ונראה בעינינו בשמחתכם שלכם המדרים אל דבר ה', והרשעים ההם יבשו, כי הלכו אחרי ההבל. (ו) קול שאון מעיר, קול רעש יצא או מעיר ציון. קול מהיכל, קול מהיכל העומד בציון. משלם גמול לאויביו, לשלם גמול לאויביו, הם גוג ומגוג שלקמו על ירושלים. כמו שכתוב "ויצא ה' ונלחם בגוים ההם" (זכריה יד.ג).

(ז) במרם תחיל ילדה, במרם תחיל ציון חבלי הילדה תלד, כלומר יתקבצו גוים לתוכה כאלו ילדה אותם זה עתה, מבלי פחד ותכלי לדה, כי כל האמות וביאום לתוכה. (ח) מי שמע פזאת, מי שמע דבר שלא פשמועה הזאת. היוחל ארץ גוים אחר, האם מעולם באו חבלי לדה לכל נשי הארץ גוים אחר. אם ילד גוי פעם אחת, האם מעולם נולדה אמה שלמה בפעם אחת. כי חלה גם ילדה, כי זה הפלא נעשה בציון, שהתכונה ללדה וגם הילדה היו ביחד בבת אחת וילדה את בניה. כלומר, כלם כאחד באו מגלותם לציון. (ט) האני אשכיר ולא אוליד, האם אני אביא את אשה על המשכר ולא אפתח רחמי שחלד. כלומר, וכי אני אתחיל בדבר ולא אוכל לגמור. אם המוליד ארצות הגוים עד היום הזה, ואז אעצר אותם מלדת, כי הגדלה והקבוד יהיו לישראל לבדם. (י) שמחו את ירושלים, אתם הבאים מן הגולה, שמחו עם ירושלים בבואכם אליה. כל המתאבלים עליה, כל אלו שהתאבלו עליה בעת חרבנה. (יא) למען תינקו וישבעתם משר תנחמיה למען תמצו והתענגתם מזיו כבודה: יב כי כה | אמר יהוה הנני נטה אלך פנהר שלום וכנחל שומך כבוד גוים וינקתם על-צד תנשאו ועל-ברכים תשעשעו: יג בליש אשר אמו תנחמנו בן אנכי

מנדיכם למען שמי יכבד יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו: ו קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאויביו: ז במרם תחיל ילדה במרם יבוא חבל לה והמליטה זכר: ח מי-שמע פזאת מי ראה פאלה היוחל ארץ גוים אחר אס-יולד גוי פעם אחת פי-חלה גם-ילדה ציון את-בניה: ט האני אשכיר ולא אוליד יאמר יהוה אס-אני המוליד ועצרתי אומר אלהיך: י שמחו את-ירושלם וגילו בה כל-אהביה שישו אתה משובש כל-המתאבלים עליה: יא למען תינקו וישבעתם משר תנחמיה למען תמצו והתענגתם מזיו כבודה: יב כי כה | אמר יהוה הנני נטה אלך פנהר שלום וכנחל שומך כבוד גוים וינקתם על-צד תנשאו ועל-ברכים תשעשעו: יג בליש אשר אמו תנחמנו בן אנכי

מעיר ירושלים על גוג ומגוג קול מהיכל יצא קול יהוה יוצא לאם על עבדים וכו' משלם ה' גמול לאויביו ונלחם בגוים: ז על ציון יאמר במרם תחיל מתחילים כאבי לדה בבר ילדה ויתקבצו גוים לתוכה במרם יבוא חבל לה שחיא מלחמות גוג ומגוג והמליטה חלדה זכר ואז ותחיל הקיבוץ הגדול הכללי: ח מי-שמע פזאת מי ראה פאלה היוחל האם מעולם באו חבלי לדה לכל נשי הארץ גוים אחר. האם מעולם אס-יולד גוי פעם אחת פי-חלה גם-ילדה ציון את-בניה: ט האני אשכיר ולא אוליד יאמר יהוה אס-אני המוליד ועצרתי אומר אלהיך: י שמחו את-ירושלם וגילו בה כל-אהביה שישו אתה משובש כל-המתאבלים עליה בעת חרבנה: יא למען תינקו וישבעתם משר תנחמיה למען תמצו והתענגתם מזיו כבודה: יב כי כה | אמר יהוה הנני נטה אלך פנהר שלום וכנחל שומך כבוד גוים וינקתם על-צד תנשאו ועל-ברכים תשעשעו: יג בליש אשר אמו תנחמנו בן אנכי

כה | אמר יהוה הנני נטה אלך פנהר שלום וכנחל שומך כבוד גוים וינקתם על-צד תנשאו ועל-ברכים תשעשעו: יג בליש אשר אמו תנחמנו בן אנכי

על צד תנשאו ועל ברבים תשעשעו, וכדוכם הגוים מאד. והמשיל הכבוד שיעשו להם כמו שנושאים התינוק על הירוע בצד הגוף, ומשעשעים אותו על הברכים לשמחו. (יג) אשר אמו תנחמנו, דרך האם לנחם את בנה יותר מן האב. וכירושלים תנחמו, כל התנחמיו שלכם יהיו בירושלים, כי שם תקבלו

אמי המוליד ונעצרתי, אני הוא המוליד ארצות הגוים עד היום הזה, ואז אעצר אותם מלדת, כי הגדלה והקבוד יהיו לישראל לבדם. (י) שמחו את ירושלים, אתם הבאים מן הגולה, שמחו עם ירושלים בבואכם אליה. כל המתאבלים עליה, כל אלו שהתאבלו עליה בעת חרבנה. (יא) למען תינקו וישבעתם משר תנחמיה למען תמצו והתענגתם מזיו כבודה: יב כי כה | אמר יהוה הנני נטה אלך פנהר שלום וכנחל שומך כבוד גוים וינקתם על-צד תנשאו ועל-ברכים תשעשעו: יג בליש אשר אמו תנחמנו בן אנכי

הרבה טובה וזה נחשב לנחומים על הצרות שעברו. יד וראיתם וישש לבכם, כאשר תראו את ירושלים בבנינה ישיש לבכם. ועצמותיכם בדישא תפרחנה, כלומר ותחזקו בבריאות. וגודעה יד ה' את עבדיו, אז ידעו עבדיו את פח גבורת ה' (טו) באש יבוא, לאבר את חיל גוג ומגוג. וכסופה

מרפבותיו, כלומר גורותיו היודרות מן השמים, ירדו עליהם כרוח סופה. להשיב בחמה אפו, להשיב לצרו גמול באף ובחמה רבה. (טז) נשפט, מתופח. ורבו חללי ה', החללים שיפלו במלחמת גוג ומגוג. (יז) המתקדשים והמטהרים אל הגגות,

המטוהים עצמם ומטהרים עצמם במי טהרה ללכת אל הפסלים העומדים בגגות. אחר אחר, קבוצה אחרי קבוצה, אחרי שנקמה הראשונה את עבודתה ננקמת השנייה. בתוך, באמצע הגנה מקום מעמד הפסל. והשקץ, כל סוגי השרצים. יספו, יכלו. יח ואנכי, ואנכי מה עלי לעשות. מעשיהם ומחשבותיהם באה, כל מעשה וכל מחשבה באה אלי, והיא תוקני לקבץ את כל הגוים וגו'. וראו את כבודי, בהלחמי בהם במכת "המק בשרו וגו'".

בכתוב בגבואת זכריה (זכריה יד.ב). יט) ושמתי בהם אות ושלחתי מהם פליטים, פליטים ינצלו מן המלחמה בשביל ללכת לבשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראוי במלחמה. וגם באותם פליטים אשים אחד מן האותות שגדונו חביריהם בהם, כדי להודיע לרחוקים שבמגפה זו נגפו הצובאים על ירושלים. מושכי קשת, המקלדים לירות חצים בקשת. יט) והביאו את כל אחיהם, כשישמעו הגוים את הפלאים הגדולים שיעשה הקב"ה במחנה גוג ומגוג, יביאו את אותם מישראל שלא עלו

לארץ ישראל. ובצבים, בעגלות מחפזות, ובכפרות, סוג של גמלים שהם קלים מאד בהליכתם וצורת הליכתם קצין קדורה. פרוש אחר, "בכפרות", בקדורים של שמחה, כמו "נודו מכפר בכל עז" (שמואל ב. ויד. כ) וגם מהם אקח לפהנים ללויים, גם מן העמים המביאים אותם, וגם מן בני

על הצרות שעברו עליהם כי שמה יראה כבודי עליהם: יד בעשותו נקמותו וגוראותיו וראיתם ויראו ירושלים בבנינה וישש לבכם ועצמותיכם בדישא תפרחנה ותחזקו בבריאות או וגודעה פח גבורת יד יהוה את עם עבדיו לטובה גם ידעו אשר וזעם את איביו במלחמת גוג ומגוג:

טו כיהנה יהוה באש יבוא לאבר בו את חיל גוג ומגוג וכסופה כפירה יבואו מרפבותיו גורותיו להשיב לצרו גמול בחמה אפו רבה וגערותו תהיה בלחביאש: טז כי באש יהוה נשפט יתה מתופח עקמם ובחרבו איש באחיז יתפם את כל בשר ורבו ויתרבו חללי יהוה (ע' יחזקאל יג יא): יז המתקדשים המודמנים יחד והמטהרים עצמם ללכת אל העכו"ם העומדות אל הגגות אחר קבוצה בתוך באמצע הגנה מקום מעמד העכו"ם, בני ישראל אכלו בשר החזיר והשקץ והעכבר יחדו כולם יחד יספו נאם יהוה: יח ואנכי מעשיהם של בעלי זאת האמונה ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה כדי לקבץ את כל הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד), להודיע להם שמעשיהם הכל, ואז ובאו וראו את כבודי אחדות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמתי בהם אות בכל הבאים אשים אות, וזהו מה שנאמר ועניו תמקנה בחוריקן וכו' (זכריה יד) ושלחתי מהם פליטים כי רבים ימותו סביב ירושלים, ללכת אל הגוים היושבים בתרשיש פול ולוד מושבי המלומדים לירות חצים בקשת תכל ויין ואל היושבים הארים הרחוקים אשר לא שמעו מעולם את שמעי ולא ראו את כבודי והגידו אליהם הפליטים אשר בהם את כבודי בגוים כי ראו את האותות ששמתי בהם: כ כשישמעו

הפלא הגדול שיעשה המקום במחנה גוג ומגוג והביאו את כל אחיהם בני ישראל הרחוקים שלא עלו על אדמתם מכל הגוים. יביאו אותם העכו"ם למנהל. ליהוה פסוטים ורכב מפרקות ובצבים עגלות מכוסות וכן עגלות צב (במדבר ז') ובפרדים הם הנולדים מן הסוס והחמור ובכפרות

ישראל המובאים, אָקח מִהֶם כֹּהֲנִים וְלוֹיִם שְׁהִיוּ מְעַבְדִּים בֵּין הַגּוֹיִם בְּאַנְסִי, וְלִפְנֵי גִלְיָהִים חֲכֵמִים וְחִלּוּם שְׂבָהֶם, וְאֶבְרָר אוֹתָם מִהֶם וְהָיוּ מְשֻׁמְשִׁים לִפְנֵי.

אָמַר ה', וְהָיוּ אִמִּי, "הַנִּסְתָּרוֹת לֹה" אֱלֹהֵינוּ" (דברים כט, כח).

כב) הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים, קִרְאֵם חֲדָשִׁים, כִּי הֵם עוֹמְדִים תָּמִיד בַּחֲדוּשָׁם כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָאוּ וְלֹא יִכָּלוּ. וְהָאֶרֶץ הַחֲדָשָׁה, שֶׁהָאֶרֶץ עוֹמֶדֶת בַּחֲדוּשָׁה תָּמִיד כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָאָה וְלֹא תִכָּלֵה, אֵלֹא שְׂתוֹלְדוּתֶיהָ כֻּלָּם. וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה "דוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא וְהָאֶרֶץ לְעוֹלָם עוֹמֶדֶת" (קהלת א.ד.). אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה, אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲמִיד בַּחֲדוּשָׁם. עוֹמְדִים לִפְנֵי, שְׂאֵנִי סִבַּת קִיּוּמָם וְעִמְדָתָם. כֵּן יַעֲמֹד זִרְעָכֶם וְשִׁמְכֶם, בְּאוֹתָהּ הַסּוּכָה שֶׁתְּהִי אוֹתָם שְׂתִיתָהּ הַנֶּאֱלָה בִּימֵיכֶם, כֵּן יַעֲמִדוּ גַם זִרְעָכֶם אַחֲרֵיכֶם כֹּל יְמֵי עוֹלָם, וְלֹא תִגְלוּ עוֹד מֵאֲרָצְכֶם כִּפִּי שֶׁחֲשַׁבּוּ אֵלֹו הַגּוֹיִם שֶׁבָּאוּ עִם גּוֹי לְהִלָּחֵם עַל יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁחֲשַׁבּוּ לְהַגְלוֹת אוֹת יִשְׂרָאֵל וְלִאֲבֹד אוֹת שָׁמָּה, אֵלֹא לְעוֹלָם יַעֲמֹד זִרְעָכֶם וְשִׁמְכֶם. כג) מִדֵּי חֲדָשׁ בַּחֲדָשׁ, בְּכָל חֲדָשׁ בְּיוֹם רֵאשׁ הַחֲדָשׁ. וּמִדֵּי שִׁבְתָּ בְּשִׁבְתּוֹ, בְּכָל שְׁבִיעֵי בְיוֹם הַשַּׁבָּת. כָּל בֶּשֶׂר, כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאֶפְלוּ שְׂאֵר הָעַמִּים. לִפְנֵי, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. כד) וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפָגְרֵי הָאֲנָשִׁים

וּבַפְּרָכּוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה בְּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָל־טָהוֹר בֵּית יְהוָה: כֹּא וְגַם־מִהֶם אָקֹחַ לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: כֹּא כִּי בְּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאֶרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זִרְעָכֶם וְשִׁמְכֶם: כֹּא וְהָיָה מִדֵּי־חֲדָשׁ בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שִׁבְתָּ בְּשִׁבְתּוֹ יָבֹא כָל־בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה: כֹּד וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפָגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאֲשֶׁם לֹא תִכָּפֵּה וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל־בֶּשֶׂר: כֹּא וְהָיָה מִדֵּי־חֲדָשׁ בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שִׁבְתָּ בְּשִׁבְתּוֹ יָבֹא כָל־בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

בְּקוֹדִים שֶׁל שְׂמִיחָה עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה בְּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָל־טָהוֹר כֵּן יָבִיאוּ הַעֲבוֹרִים אוֹת יִשְׂרָאֵל בְּבָנִים טָהוֹרִים וְנָאִים עַד בֵּית יְהוָה:

כא וְגַם־מִהֶם מִהַמּוֹבָאִים מִכָּל הַגּוֹיִם, אִף אִם מִהֶם נִשְׁתַּכַּח יוֹסֵם אָקֹחַ לְהָיוֹת לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה כִּי לִפְנֵי גִלְיָהִים מִי תִהְיֶה מִמְשַׁפַּת כְּהוֹנָה וְלִזְוִיָּה: כב כִּי בְּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאֶרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי כִּי אֲנִי סִבַּת קִיּוּמָם וְעִמְדָתָם בַּחֲדוּשָׁם נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זִרְעָכֶם אַחֲרֵיכֶם וְשִׁמְכֶם כֹּל יְמֵי עוֹלָם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאֶרֶץ, כִּי לְעוֹלָם לֹא יִאֲבֹד שֵׁם יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִגְלוּ עוֹד מֵאֲרָצָם: כג וְהָיָה מִדֵּי־חֲדָשׁ בַּחֲדָשׁוֹ בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ וּמִדֵּי שִׁבְתָּ בְּשִׁבְתּוֹ יָבֹא כָל־בֶּשֶׂר כֹּל בְּנֵי אָדָם אֶפְלוּ שְׂאֵר הָעַמִּים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אָמַר יְהוָה: כד וַיֵּצְאוּ מִירוּשָׁלַם לְעִמְקֵי יְהוּשָׁפָט וַיֵּרְאוּ הַעֲבוֹרִים תְּבָאִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי ה' בְּפָגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי בְּפָגְרֵי מִחְנֵה גּוֹי וּמִגּוֹן כִּי תוֹלַעְתָּם הִרְמָה הַאֲוִכְלָת בֶּשֶׂר הַחַיּוֹנִים הֵהֱם לֹא תָמוּת הֵהֱם וְאֲשֶׁם וְהָאֵשׁ הַבּוֹעֵר בָּהֶם לֹא תִכָּפֵּה וְהָיוּ פָגְרֵי מִחְנֵה גּוֹי וּמִגּוֹן דִּרְאוֹן לְחִרְפָּה וּלְכַזּוֹן לְכָל־בֶּשֶׂר: כֹּא וְהָיָה מִדֵּי־חֲדָשׁ

הַפּוֹשְׁעִים בִּי, אוֹתָם הַגּוֹיִם שֶׁיָּבִיאוּ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לֹה, יֵצְאוּ מִירוּשָׁלַם לְעִמְקֵי יְהוּשָׁפָט, וַיֵּרְאוּ אוֹת פָּגְרֵי מִחְנֵה גּוֹי וּמִגּוֹן שֶׁפִּשְׁעוּ בָהּ וְחֲשַׁבּוּ לַעֲשׂוֹת כִּנְגְדּוֹ לְהַגְלוֹת אוֹת יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָצָם. (וְזֶה יְהִי בַחֲדוֹ שֶׁבַע חֲדָשִׁים בְּשַׁעוֹר לֹא יִפְסִיקוּ לְקַבֵּר אוֹת הַחֲלָלִים). תוֹלַעְתָּם, הִרְמָה הַאֲוִכְלָת אוֹת בֶּשֶׂר. וְאֲשֶׁם לֹא תִכָּפֵּה, הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת בָּהֶם לֹא תִכָּפֵּה. וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל בֶּשֶׂר, פָּגְרֵי מִחְנֵה גּוֹי וּמִגּוֹן יְהִי לְחִרְפָּה וּלְכַזּוֹן בְּעֵינֵי כָל בֶּשֶׂר תְּבָאִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי ה'. כג) מִדֵּי חֲדָשׁ בַּחֲדָשׁוֹ, בְּכָל חֲדָשׁ בְּיוֹם רֵאשׁ הַחֲדָשׁ. וּמִדֵּי שִׁבְתָּ בְּשִׁבְתּוֹ, בְּכָל שְׁבִיעֵי בְיוֹם הַשַּׁבָּת. כָּל בֶּשֶׂר, כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאֶפְלוּ שְׂאֵר הָעַמִּים. לִפְנֵי, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

לֵאחֲרֵי שְׁמִסִּים הַהִפְטָרָה יֵאמַר הַמַּפְטִיר בְּרֻכּוֹת אֱלֹו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׂכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמה במהרה
בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא יושב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

עטרת מרים

שי למורא

מב ואיש בא בזמן הרעב הזה מבעל שלשה שם מקום ויבא לאיש
האלהים לחם בפורים מן השעורים הראשונים שקצרו עשרים-לחם
שעורים וכרמל שקלים רבות ומלאות בצקלגו בקליפותיהן, והאיש חשב
שיאכלם אלישע, אבל אלישע צוה ויאמר תן לעם לתלמידים שהיה שם
ויאכלו כי באה בהם ברכה בדרך גם,

עד שכל הלחם חספס למאה איש:
מנ ויאמר משרתו מה אתן זה
לפני מאה איש הלא מעט חמה
ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה
אמר יהוה אכול יהיה די לאכול
והותר ועוד יהיה מותר: מד ויתן
לפניהם ויאכלו ויותרו בדבר
יהוה: א ונעמן שר-צבא מלך-
ארם היה איש גדול חשוב לפני
אדניו ונשא פנים כבודו אוחו
כירבו נתן-יהוה תשועה לארם
והאיש היה גבור חיל חשק לדרת
למלחמה, אבל היה מצרע וזה מעט
זאת: ב וארם יצאו גדודים
קבוצות קטנות לשלול וישבו מארץ
ישראל נערה קטנה ותהי
משמשת לפני אשת נעמן:

הפטרה לפרשת תזריע לשמו"ת מלכים ב ד
ד מב ואיש בא מבעל שלשה ויבא לאיש
האלהים לחם בפורים עשרים-לחם שעורים
וכרמל בצקלגו ויאמר תן לעם ויאכלו:
מנ ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה
איש ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה אמר
יהוה אכול והותר: מד ויתן לפניהם ויאכלו
ויותרו בדבר יהוה: ה א ונעמן שר-צבא
מלך-ארם היה איש גדול לפני אדניו ונשא
פנים כירבו נתן-יהוה תשועה לארם והאיש היה גבור חיל מצרע:
ב וארם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה ותהי לפני אשת

ובכסויו. פרוש אחר, "בצקלגו", מין
שק שבו נשא את הדברים שנוקרו
בפסוק. לעם, לתלמידים שהיו עם
הנביא אלישע. מג) מה אתן זה,
הלא מעט הוא. אכול והותר,
כמה שהובא יהיה די לאכול, ועוד
יהיה מותר. א) איש גדול וגו',
כלומר, חשוב לפניו. ונשא פנים,
והכל היו נושאים לו פנים לכבודו.
כי בו נתן ה' תשועה לארם,
כי עלידו באה תשועה לארם.
גבור חיל מצרע, ומפני צרעתו
היה נמנע הרבה מללכת
למלחמותיו, והיה מצר על כך.

וַיִּגְשׁוּ עֲבָדָיו וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אָבִי דָבָר
גָּדוֹל הִנֵּבִיא דָבָר אֵלֶיךָ הֲלוֹא תַעֲשֶׂה וְאַתָּה
פִּי־אֲמַר אֵלֶיךָ רְחֵן וּמָהֶר: יָד וַיֵּרֶד וַיִּמְכַּל
בִּירְדֵּן שִׁבְעַ פַּעֲמִים כְּדָבָר אִישׁ הָאֱלֹהִים
וַיֵּשֶׁב בְּשָׂרוֹ כְּבֶשֶׂת גֶּזֶר קָמָן וּמָהֶר: טו וַיֵּשֶׁב
אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא וּכְל־מִחֲנֹהוּ וַיֵּבֹא

וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹהִים בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי
אִם־בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה קִח־נָא בְרָכָה מֵאֵת עַבְדְּךָ: טו וַיֹּאמֶר חִי־יְהוָה
אֲשֶׁר־עֲמַדְתִּי לִפְנֵי אִם־אֶקַּח וַיַּפְצֵר־בוּ לִקְחַת וַיִּמָּאֵן: יז וַיֹּאמֶר נַעֲמֹן
וְלֹא יִתֵּן־נָא לְעַבְדְּךָ מִשְׁאֵ צֶמֶד־פָּרָדִים אֲדָמָה כִּי לֹא־יַעֲשֶׂה׃ עוֹד עַבְדְּךָ
עָלָה וְזָבַח לָאֱלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם־לַיהוָה: יח לְדַבֵּר הִזָּה יִסְלַח יְהוָה
לְעַבְדְּךָ בָּבוֹא אֲדֹנָי בֵּית־רִמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא ׀ נִשְׁעֵן עַל־יָדָי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רִמּוֹן בְּהִשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רִמּוֹן יִסְלַח יְהוָה לְעַבְדְּךָ בְּדַבֵּר
הַזֶּה: יט וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם וַיֵּלֶךְ מֵאֵתוֹ בְּבֵרַת אֶרֶץ:

קומתי בדי שובל המלך להשתחוות ועוד בהשתחויתי שנית בית רמון אחר כך לבד בדי שלא ירגיש המלך שכפרתי בעבודה זרה יסלח נא יהוה לעבדך
בדבר הזה שידע שיהדתי עבודתי אליו והשתחוה השנה היא רק מיראת המלך: יט ויאמר לו לך לשלום נתן לו בקשתו כמה שבקש לו לעבוד את
השם יתברך וילך מאתו כבדת ארץ מל:

וַיִּשְׁמְרוּ וַיִּפְּנוּ וַיִּלְכְּדוּ בַחֲמָה: יג וַיִּשְׁמְרוּ
אֲדָמָה, אִם דָּבָר גָּדוֹל דָּבָר מִיָּדָה גָּדוֹ
תַּעֲשֶׂה וְכִי לֹא תַעֲשֶׂה: וְאִם כִּי מִקֵּץ
וַיִּמְתָּר: יד וַיִּתֵּן וַיִּמְכַּל בִּיָּדוֹ לִשְׁבַּע
וַיִּשְׁבַּע בְּשׂוֹרָה צַח וּמִוֹתֵר כִּבְשֵׁר נֶגֶד
קָסָן וַיִּמְתָּר מִן הַצִּמְצִמָה: טו וַיִּשְׁבַּע
אֱלֹהִים הָאֱלֹהִים הוּא וְכָל־
מִמְּנֵהוּ וַיִּבְנֵא וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי כַּעֲבֹד
לִפְנֵי הָאָדָם וַיֹּאמֶר תִּהְיֶה אֲדָמָה
כִּי אֲנִי אֱלֹהִים בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי
אִם־בְּיִשְׂרָאֵל וַעֲתָה כַּעֲבֹד
הַרְפוּאָה וַהֲדִירָאָה הִואַת קִרְיָא מִמֶּנּוּ
בִּרְכָה מִנְּחָה מֵאֵת עֲבָדָי:
טז וַיֹּאמֶר חִי־יְהוָה אֲשֶׁר־עֲמַדְתִּי
שָׂאֵנִי רִנְיָ לַעֲמֹד לִפְנֵי בַת־פֶּלֶא אִם־
אֶקַּח וַיִּפְצְרֻהוּ לְקַחַת וַיִּמְאֹן:
יז וַיֹּאמֶר נִעְמָן וְלֹא הָלֹא יִתְּנָא
לְעֲבָדָי מִשְׁאֵא צִמּוֹד וּגַם "פְּרָדִים
שֶׁל אֲדָמָה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִשְׂאֵת
אוֹתָהּ לַעֲרִי, וַאֲעֲשֶׂה אוֹתָהּ מִזְבֵּחַ כִּי
לֹא־יַעֲשֶׂה עוֹד עֲבָדָי עֲלֶיהָ
וַיִּזְכַּח לֵאלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם־
לַיהוָה: יח שְׂאֵל גַּם מֶה' לַדָּבָר
הַזֶּה שֶׁיִּסְלַח יְהוָה לְעֲבָדָי כִּי
כָּבֹא אֲדֹנִי מִלֶּדֶד אֶרֶם בֵּית־דִּמְרוֹן
שֶׁשֶׁם עֲבוֹדָהּ־זֶה לְהַשְׁתַּחֲוֹת שְׁמָהּ
וְהוּא | נִשְׁעָן עַל־יָדָי
וְהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רַמּוֹן עַל־לִכְפֹּף

קֹמְתִי בְּרִי שְׂיִכַּל הַמֶּלֶךְ לְהַשְׁתַּחֲוֹת וְעוֹד
בְּדָבָר חֲזָה שִׁידַע שִׁחַדְתִּי עֲבֹדְתִי אֵל
הַשֵּׁם וַתְּחַבֵּד וַיֵּלֶךְ מֵאֵתוֹ כְּבֹרַת אֲרִי

(ג) וְאַרְבָּעָה אָנָשִׁים הָיוּ מִצְרָעִים, אֹמְרוּ ר"ל, שֶׁהֵם הָיוּ יָחִידִי וְשְׁלֹשֶׁת בְּנָיִי, שֶׁרִבְּקָה בָּהֶם צָרַת נַעֲמָן, בַּעֲבוּר שְׁלֹחַ מִמֶּנּוּ אֶת הַכֹּהֵן וְהַנָּדָבִידִים. פֶּתַח הַשְּׁעָר, שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים בְּפֶתַח הַשְּׁעָר, בְּדִין הַמִּצְרָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "מִחוּץ לַמִּחֲנֶה מוֹשְׁבֵו" (ויקרא יג.חז). עַד מִתְּנֶה, עַד שְׁנֵמוֹת קִרְבֵּה. (ד) וְנִפְלְאָה, נִסְגִּיר אֶת עֲצֻמוֹ לִשְׁפָן אֹתָם.

הפטרה לפרשת מצורע לשמו"ת

במלכים-ב פרק ז

וַיֹּאמְרוּ אֲנָשִׁים הִיוּ מְצֹרְעִים פָּתַח
הַשַּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנִיחֵנו
יֹשְׁבִים פֹּה עַד־מָתָנוּ: ד אִם־אֲמַרְנוּ נָבֹא
הָעִיר וְהָרַעַב בַּעִיר וּמָתָנוּ שָׁם וְאִם־יֵשְׁבֵנוּ

וְיִרְבְּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מִצְרָעִים
 וְחָזְרוּ וְשִׁלְשַׁת בָּנָיו וְהֵם הָיוּ יוֹשְׁבִים
 פֶּתַח הַשְּׁעָר בְּרֹחַ הַמְּצוֹנֶה (ויקרא יג
 מז) וְיִאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה
 אָנֹכֶנּוּ וְאֵשְׁכֶם פֹּה עַד־מָתָנוּ
 בְּרַעֲב: ד אִם־אֲמַרְנוּ נִבְּאוּ הָעִיר
 וְהָרַעֲב בְּעִיר וּמָתָנוּ שָׁם וְאִם־
 יֵשְׁבֵנוּ פֹה וּמָתָנוּ וְעָתָה לְכֹ
 וּנְפַלֵּה אֶל־מַחֲנֶה אֲדָם אִם־יִחְיֶנוּ
 נִחְיֶה וְשֵׁם נִמְצָא לָחֶם וְאִם־יָמִיתֵנוּ

(ה) בְּנִשָּׁף, בְּעָרֵב. (ו) וְה' הַשְּׁמִיעַ וגו', הסבה על שלא מצאו שם איש, היתה כי ה' השמיע באזניהם קולות של רכב וגו'. (ז) לֹא כֵן, לא טוב וישר. מוֹחֲשִׁים, שותקים מלבשר. (י) שֹׁמֵר הָעֵיר, שומר שער העיר. אֶסּוּר, קשור. יֵאָדָה וַיִּקְרָא הַשּׁוֹעֲרִים, הוא קרא לשומרי שערי בית

המלך. יג) אֲשֶׁר נִשְׁאָרוּ בָהּ,

שנשארו בעיר ולא מתו ברעב.

וְנִשְׁלַחַה וְנִרְאָה, ונשלח ונראה,

אף-על-פי שיש ספקה בדרך, ונראה

מה יתה בהם. יד) שְׁנֵי רֶכֶב,

אף-על-פי שהעבר הציע לקחת

המשה מן הסוסים הנשארים, לא רצו

להעמיד בספקה יותר משנים.

פֶּה וּמִתְנוּ וְעֵתָה לָכֵן וּנְפִלָה אֶל־מַחֲנֶה אֲרָם

אִם־יַחֲיֵינוּ נַחֲיָה וְאִם־יָמִיתֵנוּ וּמִתְנוּ: הַיִּקְמוּ

בְּנִשָּׁף לָבוֹא אֶל־מַחֲנֶה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד־קֶצֶה

מַחֲנֶה אֲרָם וְהִנֵּה אִין־שָׁם אִישׁ: וַיֹּאדָנִי

הַשְּׁמִיעַ | אֶת־מַחֲנֶה אֲרָם קוֹל רֶכֶב קוֹל סוּם

קוֹל חֵיל גָּדוֹל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו הִנֵּה שְׂכַר־עֲלֵינוּ מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל

אֶת־מַלְכֵי הַחַתִּים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבוֹא עָלֵינוּ: ז וַיִּקְוֹמוּ וַיִּנּוּסוּ בְּנִשָּׁף

וַיַּעֲזְבוּ אֶת־אֶהֱלֵיהֶם וְאֶת־סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם הַמַּחֲנֶה כְּאִשֶּׁר הָיָא

וַיִּנּוּסוּ אֶל־נִפְשָׁם: ח וַיָּבֹאוּ הַמִּצְרָעִים הָאֵלֶּה עַד־קֶצֶה הַמַּחֲנֶה וַיָּבֹאוּ

אֶל־אֶהֱלָה אַחֵר וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשֶּׁם כֶּסֶף וְזָהָב וּבָגָדִים וַיִּלְכּוּ

וַיִּטְמְנוּ וַיִּשְׁבּוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֶהֱלָה אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשֶּׁם וַיִּלְכּוּ וַיִּטְמְנוּ: ט וַיֹּאמְרוּ

אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לֹא־כֵן | אֲנַחְנוּ עֲשִׂים הַיּוֹם הַזֶּה וְיִס־בִּשְׂרָה הוּא וְאֲנַחְנוּ

מַחֲשִׂים וְחַכְּנוּ עַד־אֹרֶךְ הַבֶּקֶר וּמִצְאָנוּ עוֹזֵן וְעֵתָה לָכֵן וְנִבְּאָה וְנִגִּידָה

בֵּית הַמֶּלֶךְ: י וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אֶל־שַׁעַר הָעִיר וַיִּגִּידוּ לָהֶם לֵאמֹר בָּאֲנוּ

אֶל־מַחֲנֶה אֲרָם וְהִנֵּה אִין־שָׁם אִישׁ וְקוֹל אָדָם כִּי אִם־הַסּוּם אֶסּוּר

וְהַחֲמוּר אֶסּוּר וְאֶהֱלִים כְּאִשֶּׁר הָמָּה: יא וַיִּקְרָא הַשְּׁעָרִים וַיִּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ

פְּנִימָה: יב וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ לִילָה וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדָּיו אֲגִידָה־נָא לָכֶם אֵת

אֲשֶׁר־עָשׂוּ לָנוּ אֲרָם יִדְעוּ כִּי־רַעֲבִים אֲנַחְנוּ וַיֵּצְאוּ מִן־הַמַּחֲנֶה לְהַחֲבֶה

בַּשָּׂדֶה לֵאמֹר כִּי־יֵצְאוּ מִן־הָעִיר וְנִתְפָּשׁם חַיִּים וְאֶל־הָעִיר נָבֹא: יג וַיַּעַן

אֶחָד מֵעַבְדָּיו וַיֹּאמֶר וַיִּקְחוּ־נָא חֲמִשָּׁה מִן־הַסּוּסִים הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר

נִשְׁאָרוּ־בָהּ הֵנָּה כְּכֹל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִשְׁאָרוּ בָּהּ הֵנָּה כְּכֹל־הַמּוֹן

יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־תָּמוּ וְנִשְׁלַחַה וְנִרְאָה: יד וַיִּקְחוּ שְׁנֵי רֶכֶב סוּסִים וַיִּשְׁלַח

וְנִתְפָּשׁם חַיִּים וְאֶל־הָעִיר נָבֹא: יו וַיַּעַן אֶחָד מֵעַבְדָּיו וַיֹּאמֶר וַיִּקְחוּ־נָא חֲמִשָּׁה מִן־הַסּוּסִים אֵף אִם הָאֵיִב יָמִית אֶת הָרֹכֶבִים, אִין הֵיִךְ בְּדָבָר, כִּי

יְהִי כָּל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל הַנִּשְׁאָרִים בְּעִיר אֲשֶׁר נִשְׁאָרוּ־בָהּ הֵנָּה כְּכֹל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כָּבַד־תָּמוּ

קוֹדֶם לָהֶם, כִּי כוֹלָנוּ מְיוֹעֲדִים לָמוֹת בְּרַעַב, וְנִשְׁלַחַה וְנִרְאָה: יז וַיִּקְחוּ שְׁנֵי רֶכֶב סוּסִים שְׁלֹא לְסֹכֵן חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲרָי מַחֲנֶה־אֲרָם

וּמִתְנוּ: הַיִּקְמוּ בְּנִשָּׁף בְּעָרֵב לָבוֹא אֶל־מַחֲנֶה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד־קֶצֶה
מַחֲנֶה אֲרָם וְהִנֵּה אִין־שָׁם אִישׁ: וַיֹּאדָנִי הַשְּׁמִיעַ | אֶת־מַחֲנֶה
אֲרָם הִנֵּה נִדְמָה לָהֶם כְּאִלוּ שׁוֹמְעִין קוֹל רֶכֶב קוֹל סוּם קוֹל חֵיל גָּדוֹל
וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו הִנֵּה שְׂכַר־עֲלֵינוּ מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי

הַחַתִּים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבוֹא

עָלֵינוּ: ז וַיִּקְוֹמוּ וַיִּנּוּסוּ בְּנִשָּׁף

וַיַּעֲזְבוּ אֶת־אֶהֱלֵיהֶם וְאֶת־

סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם הַמַּחֲנֶה

כְּאִשֶּׁר הָיָא וַיִּנּוּסוּ אֶל־נִפְשָׁם

לְהִצִּיל נַפְשָׁם: ח וַיָּבֹאוּ הַמִּצְרָעִים

הָאֵלֶּה עַד־קֶצֶה הַמַּחֲנֶה וַיָּבֹאוּ

אֶל־אֶהֱלָה אַחֵר וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ

וַיִּשְׂאוּ מִשֶּׁם כֶּסֶף וְזָהָב וּבָגָדִים

וַיִּלְכּוּ וַיִּטְמְנוּ וַיִּשְׁבּוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־

אֶהֱלָה אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשֶּׁם וַיִּלְכּוּ

וַיִּטְמְנוּ: ט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־

רֵעֵהוּ לֹא־כֵן | לֹא טוֹב וַיִּשֶׁר אֲנַחְנוּ

עֲשִׂים כִּי הַיּוֹם הַזֶּה וְיִס־בִּשְׂרָה

הוּא וְאֲנַחְנוּ מַחֲשִׂים שׁוֹתְקִים

מִלְבָּשֶׁר וְחַכְּנוּ עַד־אֹרֶךְ הַבֶּקֶר

וְנִבְּנִים יִדְעוּ עַד יִשְׂרָאֵל וּמִצְאָנוּ עוֹזֵן

עַל אֲשֶׁר לֹא בִשְׂרָנוּ הַבִּשְׂרָה הוּאֹת

וְעֵתָה לָכֵן וְנִבְּאָה וְנִגִּידָה בֵּית

הַמֶּלֶךְ: י וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אֶל־שַׁעַר

הָעִיר שׁוֹמֵר שַׁעַר הָעִיר וַיִּגִּידוּ לָהֶם

לֵאמֹר בָּאֲנוּ אֶל־מַחֲנֶה אֲרָם

וְהִנֵּה אִין־שָׁם אִישׁ וְקוֹל אָדָם

כִּי אִם־הַסּוּם אֶסּוּר קֶשֶׁר אֵל

הָאֵבֶס בְּדָרְכּוֹ וְהַחֲמוּר אֶסּוּר

וְאֶהֱלִים כְּאִשֶּׁר הָמָּה לֹא הוֹצִיאוּ

מִה שְׁתּוֹקֵם: יא וַיִּקְרָא שׁוֹמֵר הָעִיר

אֶל הַשְּׁעָרִים שׁוֹמְרֵי שַׁעַר בֵּית הַמֶּלֶךְ

וַיִּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ פְּנִימָה מִקּוֹם

מוֹשֵׁב הַמֶּלֶךְ: יב וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ לִילָה

וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדָּיו אֲגִידָה־נָא לָכֶם

אֵת אֲשֶׁר־עָשׂוּ לָנוּ אֲרָם

הַעֲרִמָה וְהַחֲבִילָה אֲשֶׁר עָשׂוּ יִדְעוּ

כִּי־רַעֲבִים אֲנַחְנוּ וְתֹאבִים לָצֵאת אֵל

הַשָּׂדֶה וְאֵל הַמּוֹן, וַיֵּצְאוּ אֲרָם מִן־

הַמַּחֲנֶה לְהַחֲבֶה לְהַסְתֵּר בַּשָּׂדֶה

לֵאמֹר כִּי־יֵצְאוּ הַיְּהוּדִים מִן־הָעִיר

(טו) אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אֶרֶם בְּחֶפְזָם, בְּגִלְל שְׁמֹהֲרוּ לָנוּם, הִשְׁלִיכוּ מֵעֶצְמָם בְּגָדִים וְכֵלִים פָּדִי לְהִקָּל מִשְׁאֵם בְּחֶפְזָם בַּעֲבוּר הַשָּׁר. אֲשֶׁר נִשְׁעָן עַל יָדוֹ, אֲשֶׁר אֶתְמָוֵל הִנֵּה נִשְׁעָן עַל יָדוֹ כִּשְׂבָא לְבִיתוֹ שֶׁל אֱלִישֶׁע הַנָּבִיא. עַל הַשָּׁעַר, הַמִּלֵּךְ מִנָּה אוֹתוֹ לְהוֹיֵת שׁוֹמֵר הַשָּׁעַר. וְיִרְמְסָהוּ, מִרְבַּח הַדִּחָק שֶׁל הַחֹלְכִים לְשֶׁלֶל שָׁלָל, רְמָסוֹתוֹ בְּרָגְלֵיהֶם.

הַמִּלֵּךְ אַחֲרֵי מַחְנֵה־אֶרֶם לֵאמֹר לָכוּ וְרֵאוּ: טו וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד־הִירְדֵּן וְהִנֵּה כָל־הַיְּרֵדִי מִלֵּאָה בְּגָדִים וְכֵלִים אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ אֶרֶם בְּחֶפְזָם וַיֵּשְׁבוּ הַמִּלֵּאכִים וַיִּגְדּוּ לַמֶּלֶךְ: מו וַיֵּצֵא הָעָם וַיָּבֹאוּ אֶת מַחְנֵה אֶרֶם וַיְהִי סֵאֶה־סֵּלֶת בְּשָׁקָל וְסֵאֶתִים שְׁעָרִים בְּשָׁקָל פָּדָבָר יְהוֹה: ז וְהַמִּלֵּךְ הַפָּקִיד אֶת־הַשְּׁלִישׁ אֲשֶׁר נִשְׁעָן עַל־יָדוֹ עַל־הַשָּׁעַר וַיִּרְמְסָהוּ הָעָם בְּשָׁעַר וַיָּמָת כְּאִשֶּׁר דָּבַר אֵישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר דָּבַר בְּרַדְתַּ הַמִּלֵּךְ אֵלָיו: י וַיְהִי כְּדָבַר אֵישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הַמִּלֵּךְ לֵאמֹר סֵאֶתִים שְׁעָרִים בְּשָׁקָל וְסֵאֶה־סֵּלֶת בְּשָׁקָל יְהִיָּה כְּעֵת מָחָר בְּשָׁעַר שְׁמֶרוֹן: יא וַיַּעַן הַשְּׁלִישׁ אֶת־אֵישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר וְהִנֵּה יְהוֹה עֹשֶׂה אַרְבּוֹת בְּשָׂמִים הִתְיַח כְּדָבַר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הַנֶּגֶד רֹאֵה בְּעֵינֶיךָ וּמִשָּׁם לֹא תֹאכַל: כ וַיְהִי־לֹו כֵּן וַיִּרְמְסוּ אוֹתוֹ הָעָם בְּשָׁעַר וַיָּמָת:

עטרת מרים
לֵאמֹר לָכוּ וְרֵאוּ: מו וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד־הִירְדֵּן וְהִנֵּה כָל־הַיְּרֵדִי מִלֵּאָה בְּגָדִים וְכֵלִים אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ אֶרֶם לְהִקָּל מִשְׁאֵם בְּחֶפְזָם בַּעֲבוּר מַהֲרַת הַנִּסָּה וַיֵּשְׁבוּ הַמִּלֵּאכִים וַיִּגְדּוּ לַמֶּלֶךְ: מו וַיֵּצֵא הָעָם וַיָּבֹאוּ אֶת מַחְנֵה אֶרֶם וַיְהִי סֵאֶה־סֵּלֶת בְּשָׁקָל וְסֵאֶתִים שְׁעָרִים בְּשָׁקָל פָּדָבָר יְהוֹה: ז וְהַמִּלֵּךְ הַפָּקִיד מִנָּה אֶת־הַשְּׁלִישׁ אֲשֶׁר נִשְׁעָן עַל־יָדוֹ לְהוֹיֵת שׁוֹמֵר עַל־הַשָּׁעַר וַיִּרְמְסָהוּ הָעָם בְּשָׁעַר מִרְבַּח דִּחָק הָעָם הַחֹלְכִים לְשֶׁלֶל שָׁלָל וַיָּמָת כְּאִשֶּׁר דָּבַר אֵישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר דָּבַר בְּרַדְתַּ הַמִּלֵּךְ אֵלָיו: יח לָמָּה דָּבַר הַנָּבִיא שְׁמִית הַשְּׁלִישׁ, לִפִּי וַיְהִי כְּדָבַר אֵישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הַמִּלֵּךְ לֵאמֹר סֵאֶתִים שְׁעָרִים בְּשָׁקָל וְסֵאֶה־סֵּלֶת בְּשָׁקָל יְהִיָּה כְּעֵת מָחָר בְּשָׁעַר שְׁמֶרוֹן: יא וַיַּעַן וְאֵל הַשִּׁב הַשְּׁלִישׁ אֶת־אֵישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר וְהִנֵּה יְהוֹה עֹשֶׂה אַרְבּוֹת בְּשָׂמִים הִתְיַח כְּדָבַר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הַנֶּגֶד רֹאֵה בְּעֵינֶיךָ וּמִשָּׁם לֹא תֹאכַל: כ וַיְהִי־לֹו כֵּן כְּאִשֶּׁר אָמַר הַנָּבִיא וַיִּרְמְסוּ אוֹתוֹ הָעָם בְּשָׁעַר וַיָּמָת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

מִזֹּכֶר יְהוֹה אֶל־מִשְׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי־יְהוֹה וַיָּמָת: ב וַיֹּאמֶר יְהוֹה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן אֶחֱיָךְ וְאֶל־יָכָא בְּכֻלְיֶעַת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרֶכֶת אֶל־פְּנֵי הַפָּפֶרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאֶרֶן וְלֹא יָמוּת כִּי בַּעֲזֹן אֶרְאָה עַל־הַפָּפֶרֶת: ג בְּזֹאת יָכָא אֶהֱרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפֶר בֶּן־בֶּקֶר לְחֻטָּאת וְאִיל לְעֹלָה: ד כְּתֹנֶת־בָּד קָדֵשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנָסִי־בָד יַהֲיוּ עָלָיו בְּשָׂרוֹ וּבִאֲבָנֵט בָּד יַחְזֹר וּבְמִצְנֶפֶת בָּד יִצְנַף בְּגָד־קָדֵשׁ הֵם וְרִחָץ בַּמִּים אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם: ה וּמֵאֵת עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׁעִירֵי עִזִּים לְחֻטָּאת וְאִיל אֶחָד לְעֹלָה: ו וְהִקְרִיב אֶהֱרֹן אֶת־פֶּר הַחֻטָּאת אֲשֶׁר־לֹו וּכְפָר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדַת בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פֶּר הַחֻטָּאת אֲשֶׁר־לֹו: (ישראל) ז וְלָקַח מִלֵּא־הַמִּחְתָּה גִּחְלִי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוֹה וּמִלֵּא חֲפָנָיו קִטְרֶת סָמִים

פֶּר הַחֻטָּאת אֲשֶׁר־לֹו וּכְפָר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדַת בֵּיתוֹ: (לוי) ז וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים וְהַעֲמִיד אוֹתָם לִפְנֵי יְהוֹה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ח וְנָתַן אֶהֱרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גִּרְלוֹת גֹּזֶל אֶחָד לַיהוֹה וְגֹזֶל אֶחָד לַעֲזָאוֹל: ט וְהִקְרִיב אֶהֱרֹן אֶת־הַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגֹּזֶל לַיהוֹה וְעָשָׂהוּ חֻטָּאת: י וְהַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגֹּזֶל לַעֲזָאוֹל יַעֲמִד־חֵי לִפְנֵי יְהוֹה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אוֹתוֹ לַעֲזָאוֹל הַמִּדְבָּרָה: יא וְהִקְרִיב אֶהֱרֹן אֶת־פֶּר הַחֻטָּאת אֲשֶׁר־לֹו וּכְפָר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדַת בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פֶּר הַחֻטָּאת אֲשֶׁר־לֹו: (ישראל) יב וְלָקַח מִלֵּא־הַמִּחְתָּה גִּחְלִי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוֹה וּמִלֵּא חֲפָנָיו קִטְרֶת סָמִים

דָּקָה וְהָבִיא מִבֵּית לְפָרְכָּת: ַ וְנָתַן אֶת־הַקְטָרֶת
עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה ׀ עֵנַן הַקְטָרֶת אֶת־
הַכֶּפֶרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת: ַ וְלָקַח
מִדָּם הַזֶּה וְהִזָּה בְּאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַכֶּפֶרֶת קְדָמָה
וּלְפָנֵי הַכֶּפֶרֶת יִזָּה שִׁבְע־פַּעַמִּים מִן־הַדָּם
בְּאֶצְבָּעוֹ: ַ וְשָׁחַט אֶת־שְׁעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר
לָעֵם וְהָבִיא אֶת־דָּמּוֹ אֶל־מִבֵּית לְפָרְכָּת וַעֲשֵׂה

אֶת־דָּמּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַזֶּה וְהִזָּה אֹתוֹ
עַל־הַכֶּפֶרֶת וּלְפָנֵי הַכֶּפֶרֶת: ַ וְכִפֹּר עַל־הַקֹּדֶשׁ
מִטְמֵאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְשָׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם
וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲל מוֹעֵד הַשָּׁבֹן אֹתָם בְּתוֹךְ
טְמֵאָתָם: ַ וְכָל־אָדָם לֹא־יִהְיֶה ׀ בְּאַהֲל מוֹעֵד
בְּבָאֹ לְכַפֹּר בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֹּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד
בֵּיתוֹ וּבְעֵד כָּל־קָהֹל יִשְׂרָאֵל:

המשך ביאור למסכת סוטה ליום העשירי לעומר עמ' ב

1 את שערותיו]. תָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, בְּאִתָּהּ שְׁעָה שְׁהִיה
2 אבשלום תלוי בין שמים וארץ נִבְקַע שְׂאֹל – נפער הגיחנם
3 מִתַּחְתִּי, ולכן לא יכל לחתוך שערות ראשו כיון שְׁהִיה נופל
4 בשאל.
5 הגמרא מוסיפה לבאר את המשך הפסוקים האמורים במות אבשלום.
6 כאשר הודיעו לדוד אודות מות בנו, נאמר בפסוק "וַיִּרְצֵז – ויחרד,
7 הַמֶּלֶךְ, וַיַּעַל עַל־עֵלִית הַשָּׁעַר – על עליית שער העיר, וַיִּכְבֶּה, וְכֵה
8 אֶמֶר בְּלִכְתּוֹ, בְּנֵי אֲבִשָׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי [אֲבִשָׁלוֹם], מִי יִתֵּן מוֹתִי אֲנִי
9 תַּחְתִּיד – הלוואי והייתי אני מת במקומך, אֲבִשָׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי". ונאמר
10 עוד שם, "וְהַמֶּלֶךְ לֹאֵשׁ – כיסה את פָּנָיו, וַיִּזְעַק הַמֶּלֶךְ בְּקוֹל גָּדוֹל,
11 בְּנֵי אֲבִשָׁלוֹם אֲבִשָׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי", שואלת הגמרא, הֲנִי תַּמְנִיָּא "בְּנֵי"

12 – שמונת הפעמים שאמר דוד את המילה "בני", לָמָּה – מדוע אמרם.
13 ומי שבת, שִׁבְעָה – שבע פעמים, דְּאִסְקִיָּה – שהעלהו דוד על ידי כך
14 מִשְׁבָּעָה מְדוּרָה גִּיהֶנֶם, וְאִידֶךְ – והפעם הנוספת, אִיכָא דְּאִמְרִי
15 דְּקָרִיב רִישִׁיָּה לְבְנֵי נוֹפִיָּה – שהיה ראשו מושלך רחוק מגופו, ועל
16 ידי אמירתו "בני" קירב דוד את ראשו לגופו. וְאִיכָא דְּאִמְרִי
17 דְּאִיִּיתִיה לְעֵלְמָא דְּאִתִּי – שעל ידי כך הביאו לעולם הבא.
18 נאמר בפסוק, "וְאֲבִשָׁלוֹם לָקַח וַיַּצֵּב לוֹ בַּחַיּוֹ את מצבת אשר בעמק
19 המלך וגו'", שואלת הגמרא, מָאִי "לָקַח", אֶמֶר רִישׁ לְקִישׁ שְׁלָקַח
20 אבשלום מִקֶּחַ רַע לְעַצְמוֹ. וממשיכה הגמרא לדרוש לפי זה את סוף
21 הפסוק, "אֵת מִצְבַּת אֲשֶׁר בְּעֵמֶק הַמֶּלֶךְ וגו'", אֶמֶר רַבִּי חֲנִינָא בַר
22 שָׁפְאֵל, "בעמק המלך" היינו בְּעֵצָה עֲמוּקָה שֶׁל מַלְכוּת שֶׁל עוֹלָם,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעה עשר לעומר עמ' ב

1 ה' שהרי הוא כנגד ההיכל, וכן את 'אל פני המזבח' שהרי מגיש לצד
2 דרום.
3 שואלת הגמרא מָאִי כוונת הברייתא במה שאמרה וַיִּדֹּי – ומשמע
4 שהיינו סבורים שיש לו לעשות יותר. ומשיבה, אֶמֶר רַב אֲשִׁי,
5 וַיִּצְטְרִיךְ – הברייתא הוצרכה לומר כן משום ששָׁלָקַח דְּעֵתָךְ
6 אִמְנָא תִּיבְעֵי הִנָּשֵׁת מִנָּהּ נוֹפִיָּה – היינו סבורים שאין די בהגשת
7 הכלי עם המנחה למזבח אלא צריך לכוף את הכלי ולהקריב את
8 סולת המנחה עצמה שתהיה נוגעת במזבח, קִמְשָׁמַע לָן שְׂרִי בְּנִיגֵיעַת
9 הכלי במזבח. שואלת הגמרא וַיִּאֲמָא הֲכִי נָמִי – מניין לתנא של
10 הברייתא שהדין כן, אולי באמת צריך להגיש את המנחה עצמה אל
11 קיר המזבח. ומשיבה, אֶמֶר קְרָא וְתַקְרִיבָהּ אֶל תַּחֲתֵי וְגו' וְהִנָּשֵׁת
12 אֶל הַמִּזְבֵּחַ, הוקשה הגשת הכהן למזבח להקרבת הבעלים לכהן,
13 מֶה הַקְרִיבָה אֶצְל בְּהֵן בְּכָלִי אֵף הִנָּשֵׁת אֶצְל מִזְבֵּחַ בְּכָלִי. – שכשם
14 שנתנית המנחה לכהן הוא בכלי, אף הגשת הכהן למזבח יעשה בכלי.
15 עוד מבואר בברייתא וּמִסָּלַק אֵת לְבוֹנָתָהּ לְצַד אַחֶר. מבארת
16 הגמרא שעושה כן כִּי הִיכִי דִּילֵי תַקְמוֹץ בְּתִידִי מִנָּה – כדי
17 שכשיקמוץ את המנחה לא יטול בקומצו משהו מן הלבונה, כְּדִתְגֵן
18 קָמִין וְעֵלָה בְּרִיד צִירוֹר אוֹ גִּרְגֵר מֶלַח אוֹ קוֹרֵט לְבוֹנָה פְּסוּל – אם
19 נתערב בקומץ המנחה משהו מהלבונה המנחה פסולה, מפני
20 שהקומץ צריך להיות שלם מסולת המנחה, וכשיש בו משהו לבונה

21 חסר בו סולת כשיעור הלבונה.
22 עוד מבואר בברייתא וְקוֹמֵץ מִמֶּקוֹם שְׁנִיתִרְכָּה שְׁמָנָה. שואלת
23 הגמרא מִנָּלָן שהדין כן, ומשיבה, דְּבִתְרִיב 'קומץ משם מלא קמצו
24 מִסָּלַתָהּ וּמִשְׁמָנָה', וכן נאמר וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן את אוזברתה מִגִּדְשָׁה
25 וּמִשְׁמָנָה' – ומשמע שהקומץ הוא ממקום שיש בו ריבוי שמן.
26 עוד מבואר בברייתא וְנִתְּנָה לְתוֹךְ כָּלִי שֶׁרַת וּמִקְדָּשׁוֹ בְּכָלִי שֶׁרַת.
27 שואלת הגמרא לָמָּה לִי להניחו שוב בכלי שרת שיקדשו הָא קְדֻשָּׁה
28 חֲדָא וְיָמָנָא – הרי כבר נתקדשה כל המנחה בהנחתה בכלי שרת
29 להיות קדושה בקדושת הגוף. עונה הגמרא מִיָּדִי דִּתְּהוּ אָדָם –
30 עושים כן משום שדין הקומץ כדין דם הבהמה הוא, דָּם אֵף עַל גֵּב
31 דְּקַדְיִישְׁתִּיה סָבִין כְּצוּרָה בְּהֵמָה, חֲדָר מִקְדָּשׁ לִיָּה בְּכָלִי שֶׁרַת,
32 כשם שלגבי דם – אף שכבר התקדש בשעת השחיטה על ידי הסכין
33 שהוא כלי שרת, מכל מקום צריך לחזור ולקבל את הדם בכלי שרת
34 כדי לקדשו שנית, הֲכָא נָמִי לֹא שָׁנָא – אף קומץ המנחה דינו כן
35 שצריך לחזור ולקדשו אף שכבר קדש בכלי.
36 עוד מבואר בברייתא וּמִלֶּקֶט אֵת לְבוֹנָתָהּ וְנִתְּנָה עַל גִּבּוֹ. מבארת
37 הגמרא שלמדו כן מִדְּבִתְרִיב 'וְאֵת כָּל הַלְבָנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה' –
38 דהיינו שהלבונה נמצאת על המנחה, כלומר על הקומץ העומד
39 להקטרה. שהרי מקטיר הקומץ והלבונה יחד. וּמִעֲלָהּ

ביאורים לפרקי אבות

פרק ב משנה ח

רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי קִיבֵּל מֵהֶלֶל וּמִשְׁמַאי. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אִם לִמְדַת תּוֹרָה תִּרְפֶּה, אֶל תַּחְזִיק מִזִּכָּה
לְעֶצְמָךְ, כִּי לֶכֶךְ נּוֹצֵרֶתָ.

~ נקודות משיחות קודש ~

צריך להבין: א. משמעות הלשון "תורה הרבה" היא שהלימוד הוא יותר מהמתחייב, ואם כן מדוע נאמר "כי לכך נוצרת" (הלוא – אם הוא נוצר "לכך" סימן שמחוייב בזה, ובמה זה "הרבה")? ב. הלשון "תורה הרבה" סתום הוא – ומדוע לא נתפרש מהו שיעור החיוב ומהו "הרבה"?

והביאור בזה:

על בעל המאמר – רבן יוחנן בן זכאי – מצאנו שלמד תורה ארבעים שנה⁷. ארבעים שנה הוא מספר השנים הדרוש לקבלת סמיכה להורות הלכה⁸. לפי זה יוצא שבארבעים שנות לימודו הגיע רבן יוחנן בן זכאי לשלימות מסויימת בלימוד התורה ("בן ארבעים לבינה"⁹) וכל מה שלמד לאחר מכן (כמו שאמרו עליו¹⁰) ש"לא הלך ארבע אמות בלא תורה" היה למעלה מאותה שלימות.

ויש לומר, שכן הוא גם במשנתנו – החיוב הוא ללמוד ולהגיע להוראה, ומה שמעבר לזה נקרא "תורה הרבה".

זהו שאמר רבן יוחנן בן זכאי "אם למדת תורה הרבה", דהיינו לימוד מהסוג והדרגה שהוא בעצמו עסק בו – "אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת".

ההבדל בין "בריאה" ל"יצירה" הוא ש"בריאה" היא עצם התהוות המציאות, ואילו "יצירה" זו הצורה שבאה כדבר נוסף על עצם המציאות.

בלימוד תורה, החילוק בין בריאה ליצירה הוא כדלהלן: מצד ה"בריאה" – עצם (התהוות) מציאות שכל האדם – אזי כאשר הוא מגיע להוראה, לאחר הלימוד של ארבעים שנה, נשלמה מטרת בריאתו. אך לגבי "יצירה" – הצורה של המציאות – אין לדבר סוף, ואפשר להוסיף וללמוד תורה עוד ועוד.

זהו אם-כן פירוש משנתנו: גם "אם למדת תורה הרבה" – למדת תורה במידה כזו שזכית והגעת להוראה, כלומר, השלמת את מטרת בריאתך; "אל תחזיק טובה לעצמך – כי לכך נוצרת"; מצד ענין ה"יצירה" שבך (תוספת הצורה), מוטל עליך להוסיף עוד ועוד בלימוד התורה, בלי הגבלה.

(תורת'מנחם – התוועדויות תשמז, כרך ד, עמ' 150)

לכאורה יש להקשות: על תלמידיו של הלל הזקן נאמר בגמרא¹ "גדול שבכולן – יונתן בן עוזיאל; קטן שבכולם – רבן יוחנן בן זכאי". ולכאורה, הן אמת שגדלותו בתורה של רבן יוחנן בן זכאי היתה עצומה, ש"לא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכה ואגדה.. דבר גדול ודבר קטן"², אבל מכל-מקום לפי ערך תלמידיו הלל היה "קטן שבכולם"; מדוע אם-כן נאמר כאן רק מה ש"רבן יוחנן בן זכאי קיבל מהלל.. ולא הובאה שום מימרא מרבי יונתן בן עוזיאל, שהיה גדול תלמידיו של הלל?! ויש לומר שזהו בהתאם לכללות ענין מסכת אבות, המתחילה ב"משה קיבל תורה מסיני ומסרה.. מסורה לאנשי כנסת הגדולה; הם אמרו.. והעמידו תלמידים הרבה"; כלומר, סגנון המסכת הוא של מימרות תנאים, מקבלי התורה, שהמשיכו בהעברת המסורה לדורות הבאים אחריהם.

על-פי זה יש לומר, שבמסכת זו הובאו אך ורק דברי התנאים שענינם היה מסירת התורה. אף-על-פי שהיו תנאים גדולים מהם, שלימודם היה באופן נפלא ביותר, מכל-מקום דבריהם לא הובאו מכיון שלא היו שייכים לענין מסירת התורה.

על יונתן בן עוזיאל מסופר בגמרא³ ש"בשעה שיושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו מיד נשרף", ומבואר בתוספות⁴ שזהו משום "שהדברים שמחים כנתינתם מסיני שניתנה תורה באש". מזה מובן גודל ההפלאה של לימודו – שמצד אחד היה נפלא ביותר, אך מצד שני, מטעם זה גופא לא היה שייך להעברת התורה לאחרים ובוודאי לא לכלל ישראל.

לעומתו, רבן יוחנן בן זכאי ענינו היה העברת התורה לאחרים, כמבואר בגמרא⁵ ש"ארבעים שנה לימד", וכמסופר עליו עוד⁶, שביקש ממלך רומי "תן לי יבנה וחכמיה", שבזה הבטיח את המשך קיום ולימוד התורה בעם ישראל כולו.

ולכן במסכת אבות (שענינה כאמור מסירת התורה לישראל) הובאו דברי רבי יוחנן בן זכאי שקיבל מהלל (ולא דבריהם של תלמידים אחרים).

(שיחות קודש תנש"א – פרשת שלח)

(1) סוכה כח, א. (2) בגמרא שם. (3) שם. (4) ד"ה כל עוף. (5) סנהדרין מא, א. (6) גיטין נו, ב. (7) סנהדרין מא, א. (8) ראה סוטה כב, ב. (9) להלן פרק ה משנה כב. (10) סוכה כח, א.

לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע-מצורע - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	6:17	6:10	8:52	8:48	9:27	9:23	10:33	10:30	13:14	13:13	19:07	19:11	19:34	19:38	18:51	19:49
חיפה (ק)	6:14	6:07	8:50	8:45	9:26	9:21	10:32	10:29	13:13	13:12	19:11	19:15	19:35	19:39	18:41	19:50
ירושלים (ק)	6:14	6:07	8:50	8:45	9:25	9:21	10:32	10:28	13:12	13:11	19:11	19:15	19:33	19:37	18:34	19:48
תל אביב (ק)	6:16	6:09	8:52	8:47	9:27	9:23	10:33	10:30	13:14	13:13	19:08	19:12	19:35	19:39	18:50	19:50
אוסטריה, וינה (ק)	6:11	5:59	8:43	8:35	9:31	9:25	10:41	10:36	13:29	13:28	19:41	19:49	20:15	20:25	19:30	20:39
אוסטריה, מלבורן (ח)	6:44	6:49	8:54	8:56	9:30	9:32	10:28	10:29	12:51	12:50	17:59	17:51	18:26	18:18	17:33	18:29
אוקראינה, אודסה (ק)	6:16	6:05	8:49	8:42	9:35	9:29	10:44	10:40	13:31	13:31	19:41	19:49	20:14	20:23	19:29	20:37
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:56	5:44	8:28	8:20	9:17	9:10	10:26	10:21	13:14	13:14	19:26	19:35	20:01	20:11	19:16	20:25
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:19	6:06	8:50	8:41	9:41	9:34	10:51	10:46	13:40	13:40	19:55	20:04	20:31	20:41	19:45	20:57
אוקראינה, קייב (ק)	6:11	5:58	8:42	8:33	9:33	9:26	10:43	10:38	13:33	13:32	19:48	19:57	20:24	20:35	19:38	20:50
אחדו אמירויות, אבו דאבי (ח)	6:04	5:58	8:39	8:35	9:12	9:08	10:17	10:14	12:55	12:54	18:43	18:46	19:08	19:11	18:25	19:21
איטליה, מילאנו (ק)	6:44	6:33	9:17	9:10	10:02	9:56	11:11	11:06	13:57	13:57	20:08	20:15	20:38	20:47	19:54	21:00
אקוודור, קיטו (ח)	6:12	6:10	8:42	8:41	9:11	9:10	10:14	10:12	12:45	12:44	18:18	18:17	18:40	18:39	17:59	18:48
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:15	7:19	9:28	9:29	10:03	10:04	11:01	11:02	13:24	13:23	18:35	18:27	19:01	18:53	18:09	19:04
ארגנטינה, ברילינצ'ה (ח)	8:13	8:19	10:19	10:21	10:57	11:00	11:55	11:56	14:16	14:15	19:19	19:10	19:48	19:39	18:53	19:51
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:34	6:25	9:09	9:03	9:49	9:44	10:56	10:52	13:40	13:39	19:41	19:47	20:11	20:17	19:28	20:29
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:22	6:12	8:57	8:50	9:37	9:32	10:45	10:41	13:29	13:29	19:32	19:38	20:02	20:09	19:19	20:21
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:22	6:13	8:57	8:51	9:38	9:32	10:46	10:42	13:30	13:29	19:33	19:39	20:03	20:10	19:20	20:22
ארה"ב, טרורט (ק)	6:56	6:46	9:31	9:24	10:13	10:07	11:21	11:17	14:06	14:05	20:11	20:17	20:42	20:49	19:58	21:01
ארה"ב, הארטמן (ק)	6:58	6:51	9:34	9:29	10:08	10:04	11:14	11:11	13:54	13:53	19:48	19:51	20:13	20:17	19:32	20:27
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:25	6:17	9:01	8:55	9:37	9:32	10:44	10:40	13:25	13:24	19:21	19:26	19:48	19:53	19:07	20:04
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:01	6:55	9:36	9:32	10:09	10:06	11:15	11:12	13:53	13:52	19:43	19:46	20:08	20:11	19:27	20:21
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:17	6:07	8:52	8:45	9:33	9:27	10:41	10:37	13:25	13:25	19:29	19:35	19:59	20:06	19:16	20:19
ארה"ב, ניו יורק, ג'ו יורק, ג'ו ישראל (ק)	6:23	6:14	8:58	8:52	9:40	9:34	10:48	10:44	13:33	13:32	19:37	19:43	20:07	20:15	19:24	20:27
ארה"ב, פטסבורג (ק)	6:46	6:37	9:21	9:15	10:02	9:56	11:09	11:05	13:54	13:53	19:56	20:02	20:26	20:33	19:43	20:45
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:15	6:05	8:50	8:43	9:31	9:26	10:39	10:35	13:24	13:23	19:28	19:35	19:59	20:06	19:16	20:19
בוליביה, לה-פס (ח)	6:40	6:41	9:05	9:05	9:35	9:35	10:36	10:35	13:03	13:02	18:26	18:22	18:49	18:45	18:05	18:55
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:54	6:41	9:24	9:15	10:17	10:10	11:27	11:22	14:17	14:17	20:33	20:43	21:11	21:22	20:24	21:37
בלגיה, בריסל (ק)	6:55	6:42	9:25	9:16	10:17	10:10	11:27	11:22	14:17	14:17	20:33	20:43	21:10	21:21	20:23	21:36
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:19	6:22	8:40	8:40	9:11	9:12	10:11	10:11	12:37	12:36	18:00	17:54	18:20	18:14	17:33	18:24
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:07	6:09	8:28	8:28	8:59	8:59	9:59	9:59	12:25	12:24	17:44	17:39	18:08	18:03	17:22	18:13
בריטניה, לונדון (ק)	6:11	5:58	8:42	8:32	9:35	9:27	10:45	10:40	13:35	13:35	19:54	20:04	20:30	20:41	19:45	20:56
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:16	6:02	8:45	8:35	9:41	9:34	10:52	10:47	13:44	13:44	20:04	20:15	20:44	20:56	19:58	21:13
גרמניה, ברלין (ק)	6:16	6:02	8:45	8:35	9:40	9:32	10:51	10:45	13:42	13:41	20:01	20:12	20:38	20:50	19:51	21:06
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:39	6:26	9:10	9:01	10:01	9:54	11:11	11:06	14:00	14:00	20:15	20:24	20:51	21:01	20:04	21:16
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:22	6:25	8:41	8:41	9:13	9:14	10:12	10:12	12:38	12:37	18:01	17:55	18:19	18:13	17:31	18:23
הודו, מומבאי (ח)	6:24	6:19	8:59	8:55	9:30	9:27	10:34	10:32	13:11	13:09	18:55	18:57	19:19	19:21	18:39	19:30
הודו, פונה (ח)	6:20	6:16	8:55	8:52	9:26	9:23	10:30	10:28	13:07	13:05	18:51	18:52	19:14	19:16	18:34	19:26
הונגריה, בודפשט (ק)	6:01	5:50	8:34	8:26	9:21	9:15	10:30	10:26	13:18	13:17	19:29	19:37	20:03	20:12	19:18	20:26
מרוקו, איסטנבול (ח)	5:26	5:17	8:01	7:55	8:42	8:37	9:50	9:46	12:34	12:33	18:37	18:43	19:07	19:14	18:24	19:26

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
יוון, אתונה (ק)	6:54	6:46	9:30	9:24	10:08	10:03	11:16	11:12	13:59	13:58	19:58	20:04	20:27	20:33	19:45	20:45
מולדובה, קשיניב (ק)	6:23	6:12	8:56	8:48	9:42	9:36	10:52	10:47	13:39	13:38	19:49	19:57	20:23	20:32	19:38	20:46
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:20	6:16	8:55	8:52	9:27	9:24	10:31	10:29	13:08	13:07	18:53	18:55	19:17	19:19	18:36	19:28
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	7:01	7:08	9:02	9:05	9:43	9:46	10:40	10:42	13:00	12:59	17:59	17:49	18:31	18:21	17:32	18:33
נפאל, קטמנדו (ח)	5:43	5:36	8:18	8:14	8:52	8:48	9:57	9:54	12:36	12:35	18:27	18:30	18:52	18:56	18:12	19:06
סין, בייג'ינג (ח)	5:42	5:33	8:16	8:10	8:57	8:51	10:04	10:00	12:48	12:47	18:49	18:55	19:19	19:25	18:34	19:37
סינגפור, סינגפור (ח)	7:01	7:00	9:33	9:31	10:01	10:00	11:04	11:03	13:36	13:34	19:10	19:08	19:32	19:31	18:51	19:40
פולין, ורשא (ק)	5:46	5:33	8:15	8:06	9:10	9:02	10:20	10:15	13:11	13:11	19:29	19:39	20:07	20:18	19:20	20:35
פורו, לימה (ח)	6:13	6:14	8:40	8:39	9:09	9:08	10:10	10:09	12:39	12:38	18:05	18:01	18:27	18:24	17:44	18:33
צרפת, ליון (ק)	7:01	6:50	9:34	9:27	10:19	10:13	11:28	11:24	14:15	14:14	20:23	20:31	20:56	21:05	20:12	21:18
צרפת, פריז (ק)	7:06	6:54	9:38	9:30	10:27	10:20	11:37	11:32	14:25	14:25	20:39	20:48	21:13	21:23	20:27	21:38
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:51	5:49	8:23	8:21	8:52	8:50	9:55	9:53	12:28	12:26	18:03	18:03	18:26	18:25	17:45	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	6:40	6:30	9:14	9:07	9:57	9:51	11:06	11:01	13:51	13:51	20:00	20:07	20:29	20:37	19:46	20:50
קנדה, מונטריאול (ק)	6:14	6:03	8:48	8:40	9:33	9:27	10:42	10:37	13:28	13:28	19:38	19:46	20:10	20:18	19:25	20:32
קפריסין, לרנקה (ק)	6:18	6:10	8:53	8:48	9:30	9:26	10:37	10:33	13:19	13:18	19:15	19:20	19:43	19:48	19:01	19:59
רוסיה, לובאנוב (ח)	6:01	5:47	8:28	8:17	9:27	9:19	10:39	10:33	13:32	13:31	19:54	20:06	20:35	20:48	19:46	21:06
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:33	5:18	7:59	7:47	9:00	8:52	10:12	10:06	13:05	13:05	19:33	19:45	20:12	20:25	19:22	20:43
רוסיה, פטרבורג (ח)	5:51	5:34	8:10	7:53	9:24	9:14	10:37	10:30	13:35	13:35	20:09	20:24	20:58	21:14	20:01	21:36
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:39	5:28	8:12	8:04	8:59	8:52	10:08	10:03	12:56	12:55	19:06	19:14	19:40	19:49	18:55	20:03
שווייץ, ציריך (ק)	6:43	6:32	9:16	9:08	10:03	9:57	11:13	11:08	14:00	14:00	20:15	20:24	20:45	20:54	20:00	21:08
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:04	8:41	8:38	9:11	9:09	10:15	10:13	12:50	12:49	18:31	18:32	18:54	18:55	18:14	19:04

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב



לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס



P.P.

שולם

1949

תל אביב

